ସୁଖ ରବି—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ସୁଖରୂପ ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Sukha rabi Happiness compared to the sun.

ସୁଖ ରାତ୍ରି—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲେ)—୧ । ସୁଖ ରଜନୀ (ଦେଖ)—
Sukha rātri 1. Sukha rajanī (See) ୨ । ଦୀପାନ୍ୱିତ ଅମାବାସ୍ୟା ରାତି; ଦେବାଳି ରାତି; କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ରାତି; ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ରାତି—2. The night of Kārttika new moon.

ସୁଖରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ—1. Out of one's own
Sukhare accord. (ଉ—ଏହା ସୁଖରେ ବାବୁ ଘରକୁ ଏ ସୁଖେ सुखमें ଯିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)
୨ । ସୁଖ ସହକାରେ—2. With happiness.
୩ । ସହଜରେ—3. Easily.

ସୁଖ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁଖଜନକ ବୋଧ ହେବା—1. To
Sukha lāgibā affect a person pleasantly. ୨ । ଭାଲ ଲାଗା ଅନୁଭବ ହେବା—2. To be liked by (a person).
सुख लगना

ସୁଖ ଲାଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖପ୍ରାପ୍ତି; ସୁଖଭୋଗ—
Sukha lābha Enjoyment or attainment of happiness.

ସୁଖ ଲେଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର ସୁଖ; ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର
Sukha leśa ସୁଖ—A little happiness; a whit or a bit of pleasure.

ସୁଖ ଶୟନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲେ)—ସୁଖନିଦ୍ରା (ଦେଖ)
Sukha śayana Sukha nidrā (See)

ସୁଖ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲେ)—ସୁଖଜନକ ବିଛଣା—
Sukha śajyā Pleasant or comfortable bed.

ସୁଖ ଶାନ୍ତି—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି—Pleasure and
Sukha śānti peace; peace and happiness.

ସୁଖ ଶ୍ରାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଶ୍ରୁତି ସୁଖକର; ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ—
Sukha śrābya Sweet to the ear.

ସୁଖ ସଂଖାଲି—ଦେ.ବି—ସୁଖ ଦେବାର ଧନ ବା ଜିନିଷ ବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି
Sukha saṁkhāli —The treasure or jewel or ସୁଖର ନିଧି सुखदेनेकी चीज thing or person that makes one happy or ministers to one's happiness.

ସୁଖ ସମ୍ବାଦ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲେ)—ଶୁଭ ସମାଚାର; ସୁଖଜନକ
Sukha sambāda ସମ୍ବାଦ—Happy or pleasant news; good news.

ସୁଖ ସମ୍ଭୋଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖଭୋଗ—
Sukha sambhoga Enjoyment of pleasure.

ସୁଖ ସନ୍ଦୁ(ନ୍ଦୋ)ହ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୁଖ ଦୁହିତା (ଦେଖ)—
Sukha sandu(ndo)hyā Sukha duhyā (See)
(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଖ ସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ସୁଖ ସାଗର (ଦେଖ)
Sukha samudra Sukha sāgara (See)

ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି (ସମ୍ପଦ୍)—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୁଖ ଓ ଉନ୍ନତି—
Sukha samṛuddhi (sampad) Happiness and prosperity.

ସୁଖ ସମ୍ପଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁଖ ସମ୍ପଦ୍)—ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Sukha sampada Sukha samṛuddhi (See)

ସୁଖ ସଲିଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲେ; ସୁଖପ୍ରଦ ସଜଳ)—ଉଷ୍ଣଜଳ
Sukha salila (ଉ. ଶ)—Warm water.

ସୁଖ ସାଗର—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ସମୁଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି-
Sukha sāgara ଯିବା ସୁଖ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ—Ocean of (ସୁଖ ସିନ୍ଧୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) happiness; much happiness compared to ocean.

ସୁଖ ସାଧ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁଖ ପାଇବାର ଆଶା—1. Hope of
Sukha sādha happiness. ୨ । ସୁଖକର ଅଭିଳାଷ—
ସୁଖ ସାଧ सुख साध 2. A pleasant desire.

ସୁଖ ସାଧ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ—ସହଜସାଧ୍ୟ; ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ—
Sukha sādhya Easy of accomplishment.

ସୁଖ ସୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ନିଦ୍ରିତ—
Sukha supta Sleeping comfortably; enjoying a pleasant sleep.

ସୁଖ ସୁପ୍ତି—ସଂ. ବି (ମ.ପ.ଲେ)—ସୁଖନିଦ୍ରା; ସୁନିଦ୍ରା—
Sukha supti Sound or undisturbed sleep.

ସୁଖ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ସୁଖ ରବି (ଦେଖ)
Sukha sūrjya Sukha rabi (See)

ସୁଖ ସେବା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ସୁଖଭୋଗ—
Sukha sebā Enjoyment of happiness.

ସୁଖ ସେବ୍ୟ—ସଂ ବିଣ—ସୁସେବ୍ୟ; ଅନାୟାସରେ ଯାହା ସେବନ କରି-
Sukha sebya ଯାଇ ପାରେ—Which can be easily enjoyed or eaten.

ସୁଖ ସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଆନନ୍ଦଜନକ ସ୍ପର୍ଶ; ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପର୍ଶ—
Sukha sparśa Pleasant touch; happy touch. ସଂ. ବିଣ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ୟୁତ୍ପ)—୧ । ଯାହାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ସୁଖ ହୁଏ—1. Pleasant to the touch. ୨ । ଅତି କୋମଳ—2. Very soft.

ସୁଖ ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ପୂର୍ବାନୁଭୂତ ସୁଖର ସ୍ମରଣ—
Sukha smṛuti Remembrance of past happiness; pleasant association.

ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଆନନ୍ଦ ଓ ସ୍ୱସ୍ଥତା—
Sukha swachchhandatā Happiness and
(ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) comfort.

ସୁଖ ସ୍ୱପ୍ନ—ସଂ.ବି (ମ.ପ.ଲେ)—୧। ସୁଖଜନକ ସ୍ୱପ୍ନ—1.Pleasant
Sukha swapna dream. ୨ । ସୁଖକର ବିଷୟର ସ୍ୱପ୍ନ—
2. Dream of sweet things.

ସୁଖା—ସଂ. ବି (ସୁଖ + ଆ)—ବରୁଣପୁରୀ (ଦେବତା)—The abode
Sukhā of the Sea-god 'Baruṇa'. ପ୍ରା. ବିଣ—ଶୁଖା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sukhā etc (See)

ସୁଖା(ଖେ)ଇବା—କ୍ରା. କି—ଶୁଖାଇବା (ଦେଖ)
Sukhā(khe)ibā Sukhāibā (See)

ସୁଖାଗମ—ସଂ. ବ (ସୁଖ+ଆଗମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖଭୋଗର ସମୟ ଆସିବା —The attainment or beginning of happiness.
Sukhāgama

ସୁଖାଗାର—ସଂ. ବ—୧ । (ସୁଖ+ଆଗାର) ସୁଖଜନକ ଗୃହ—
Sukhāgāra 1. Pleasant or comfortable house. (ସୁଖାଲୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁଖ ଉତ୍ପାଦକ ବିଷୟ—2. A matter of pleasure.

ସୁଖାତକ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଋଣଦାତା ଟଙ୍କା ଶୁଝିବାକୁ ମହାଜନକୁ
Sukhātaka ବହୁଗଞ୍ଜ କରେ ଚାହିଁ—A good debtor. ସୁଖାତକ [ଦ୍ର—ଚମତ୍କାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖାତକକୁ 'ସୁଖାତକ'ରୂପ ଅଭିଧାନଦୁକା ବିଶେଷଣରେ ଅଳଂକୃତ କରି ଦିଆଯାଇ ଛି ।]

ସୁଖାଦ୍ୟ—ସଂ. ବ—ହିତକର ଓ ତୃପ୍ତିକର ଖାଦ୍ୟ—
Sukhādya Pleasant and beneficial food; sweet food.

ସୁଖାଧାର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସୁଖର ଆଧାର—1. The
Sukhādhāra receptacle of happiness. ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ସବୁ ସୁଖ ମିଳେ—2. A place of happiness. ୩ । ସ୍ୱର୍ଗ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—3. Heaven.

ସୁଖାନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ.—ସୁକାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sukhān (etc) Sukān etc (See).

ସୁଖାନି—ବେଦେ. ବ—ସୁକାନି (ଦେଖ)
Sukhāni Sukāni (See).

ସୁଖାନୁଭବ—ସ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁଖ ବୋଧ—
Sukhānubhaba Experience of pleasure. (ସୁଖାନୁଭୂତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଖାନ୍ତ—ସ. ବ.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁଖର ଅବସାନ—1. The
Sukhānta end of happiness. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) (ଦୁଃଖାନ୍ତ ବିପରୀତ) (ଅଧିକାଂଶ) ଯେଉଁ ନାଟକର ଶେଷରେ ସୁଖଦାୟକ ଘଟଣା ଥାଏ—Comedy.

ସୁଖାନ୍ତର—ସ. ବ—ଅନ୍ୟ ସୁଖ—Another pleasure or
Sukhāntara happiness.

ସୁଖାନ୍ୱେଷଣ—ସ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁଖ ପାଇବାକୁ ଲୋଡ଼ିବା;
Sukhānweshaṇa ସୁଖ ଖୋଜିବା—Search after (ସୁଖାନ୍ୱେଷୀ—ବିଶ. ପୁଂ) happiness.

ସୁଖାବତୀଶ୍ୱର—ସ. ବ.—୧ । ବୁଦ୍ଧ ଦେବ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. One
Sukhābatiswara of the wise men before the (ସୁଖାବତୀ ଦେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) Buddha. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Buddha.

ସୁଖାବହ—ସ. ବିଶ. — (ସୁଖ+ଆବହ) —ସୁଖ ଜନକ—
Sukhābaha Pleasant; delightful. (ଦୁଃଖାବହ—ବିପରୀତ)

ସୁଖାୟତ(ନ)—ସ. ବ.—ସୁଶିକ୍ଷିତ ଅଶ୍ୱ (ଶବ୍ଦମାଳା)—A well-
Sukhāyata(na) trained horse.

ସୁଖାୟତନ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁଖାଧାର (ଦେଖ)
Sukhāyatana Sukhādhāra (See).

ସୁଖାର୍ଜିତ—ସ. ବିଶ. (୩ୟା ତତ୍)—ସହଜରେ ଉପାର୍ଜିତ—
Sukhārjita Easily earned.

ସୁଖାଶ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଖ+ଆଶା+ଅ)—ଶୋଭନ
Sukhāsa ଆଶାଯୁକ୍ତ—Having a good hope; hopeful; sanguine. ସ. ବ.—୧ । (ସୁଖ+ଅଶ=ଭୋଜନ) ସୁଖ ଭୋଜନ—1. A good meal; a hearty meal; a healthy meal. ୨ । ଗୁଳ୍ମ ତରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ମେଦିନୀ); ଏକପ୍ରକାର ବହନ କାଠର ଗଛ—2. A kind of timber tree. ୩ । ବରୁଣଦେବ—3. The God of the ocean. ୪ । ତରଭୁଜ—4. Melon.

ସୁଖାଶା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖ ପାଇବାର ଆଶା—Hope
Sukhāsā Hope of happiness. (ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସୁଖାଶାରେ ଏ ପାପ ସଂସାରେ ରହିବାକୁ ମନ କରିବ—ରାମଶଙ୍କର, ଥିଏଟର ସଙ୍ଗୀତ)—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଖାଶର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of sukhāsa.

ସୁଖାସନ—ସ. ବ (ମ. ପ. ସମା)—୧ । ସୁଖଜନକ ଆସନ—
Sukhāsana 1. Comfortable seat. ୨ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧକାଳରେ ଶଯ୍ୟା ଓ ଖଟ ଆଦିର ଦାନ—2. Gift of beddings to Brāhmaṇs during obsequal rites. ୩ । ପାଲକି (ହି. ଶ)—3. Palki; sedan chair. ଦେ. ବ. ୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅନନ୍ତ-
ସୁଖାସନ ଶୟନ—1. The sleep of Bishṇu on the
ସୁଖାସନ coil of the Bāsuki serpent during the dissolution of the universe. ୨ । (ସ. ସୁଖାଶ) ବରୁଣ ଦେବ—2. The God of the ocean. ୩ । ସମୁଦ୍ର; ସାଗର—3. The sea. [ଦ୍ର—ବିଶ୍ରାମକ ସୁଖାସନ ଦୂରେ ଛେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ସୁଖାସୀନ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—ସୁଖରେ ଉପବିଷ୍ଟ—Seated com-
Sukhāsīna (ସୁଖାସୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) fortably.

ସୁଖାସ୍ପଦ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୁଖାଧାର ୧, ୨ (ଦେଖ)
Sukhāspada Sukhādhāra 1, 2 (See) (ସୁଖାକର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଖିତ—ସ. ବିଶ.—(ସୁଖ+ଫଳାତ ଅର୍ଥେ ଇତ)—ଅନୁଗତ;
Sukhita ଉତ୍ପନ୍ନ—Pleased; delighted; comforted. [ଦ୍ର—ଯଦ୍ୟପି ସମ୍ପଦେ ସୁଖିତ । ଦୁଃଖରେ ହୋଇବ ଦୁଃଖିତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ସ. ବ. ସୁଖ—Happiness.

ସୁଖିତା (ତ୍ୱ)—ସଂ.ବ. (ସୁଖିନ୍+ତ୍ୱ ତା, ତ୍ୱ)—ସୁଖୀ ହେବାର ଭାବ
Sukhitā (twa) ବା ଅବସ୍ଥା—The state of being happy.

ସୁଖିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଖିନ୍+ଈ. ଈ)—ସୁଖୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sukhinī (ସୁଖୀ—ପୁଂ) Feminine of 'Sukhī.

ସୁଖୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁଖ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Sukhī ସୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯେ ସୁଖ ଭୋଗ କରେ—Happy.

ସୁଖୁମ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ସୂକ୍ଷ୍ମ)—ସୂକ୍ଷ୍ମ (ଦେଖ)—Sūkshma
Sukhuma ସୂକ୍ଷ୍ମ, ସୂଚ୍ଛମ (See)

ସୁଖେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ,—୧ । ସୁଖ ସହକାରେ—1. Happily;
Sukhe ସୁଖେ सुखमें with pleasure. ୨ । ସହଜରେ, ଅନାୟାସରେ—2. Easily. [ତ୍ୱ—ସେ ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷତଳେ ଯେ ଯାହା ବସୁରେ । ବସିବାଠାରେ ସୁଖେ ସେ ତା ଲଘପାରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୩ । ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ; ସ୍ୱୟଂ; ଓସ୍ତୁକାକରେ—3. Of one's free will; voluntarily. [ତ୍ୱ—ଅଇଲେ ଅଗ୍ନ ତାର ସୁଖେ । ଖୋଇବା ଅଛ ଦେଇଁ ସୁଖେ ?—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୪ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ—4. Comfortably; easily. ୫ । ନିଜ କର୍ମର ଫଳରେ—5. As the consequence of one's own actions. (ତ୍ୱ—ଶାସ୍ତ୍ର ତ ଲେଖିଅଛି ପରଠାରେ ପାପ, ଯେ ଅଚରେ ତା ସୁଖେ ଦୁଅଇ ସେ ଲେଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସୁଖୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Sukhaiśwarjya Sukha samṛuddhi (See)

ସୁଖେଷ୍ଟ—ସଂ. ବ—ଶିବ (ତ୍ୱ. ଶ)
Sukheshṭa Śiba.

ସୁଖୋତ୍ପାଦକ—ସଂ.ବିଣ ପୁଂ—ଯେ (ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ତୁ ବା ଭାବନା ସୁଖ
Sukhotpādaka ଜନ୍ମାଏ)—Causing happiness.
(ସୁଖୋତ୍ପାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ, ସୁଖୋତ୍ପାଦନ—ବ)

ସୁଖୋତ୍ସବ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ସ. ସ. ଲୋ)—ଅନନ୍ଦୋତ୍ସବ—
Sukhotsaba Festivity. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଖ ଅଛେ ଉତ୍ସବ ଯାହାର)—ପତି; ସ୍ୱାମୀ (ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦ)—
Husband.

ସୁଖୋଦକ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁଖଜନକ ଉତ୍ତପ୍ତ ଜଳ (ରତ୍ନମାଳା)—
Sukhodaka 1. Pleasant warm water. ୨ । ଈଷତୁଷ୍ଣ (ସୁଖୋଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳ—2. Lukewarm water.

ସୁଖୋଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଖ+ବଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସହଜରେ
Sukhodya ଉଚ୍ଚାରଣୀୟ—Easily pronounceable.

ସୁଖୋର୍ଜ୍ଜିକ—ସଂ. ବ—ସଜ୍ଜିକାକ୍ଷାର; ସାଜି ମାଟି—
Sukhorjjika Rhe-soil; natron.

ସୁଖ୍ୟାତି—ସଂ. ବ—୧ । ସୁଯଶଃ; ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧି—1. Celebrity. ୨ ।
Sukhyāti ସୁନାମ—2. Good name or reputation.
(ଅଖ୍ୟାତି—ଅପଯଶ) [ଅପଖ୍ୟାତି—ଦେଶଜ ଅପଯଶ]

ସୁଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ଗମ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସୁବୋଧ;
Suga ସୁଗମ—1. Easy to understand. ୨ । ସୁନ୍ଦର-
(ସୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗାମୀ—Going beautifully. ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଠା—Ordure. ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—୧ । ମନୋଦୁଃଖ—1. Regret. ୨ । ଶୋକ—Sorrow.

ସୁଗଠ(ଢ଼)ଣ(ନ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଘଟନ)—ସୁନ୍ଦର ଗଢ଼ଣ—
Sugaṭha(ṛḍha)ṇa(na) Beautiful make or build.
ସୁଗଠନ ଦେ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଗଢ଼ା—Well-made;
ସୁଘଡ଼ପଣ, ସୁଘଡ଼ାଇ beautifully proportioned; symmetrical.
ସୁଘଡ଼

[ତ୍ୱ—ଗଠନ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେ; କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳାର ଲେଖକମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକମାନେ ଗଠନ, ଗଠିତ, ସୁଗଠନ, ସୁଗଠିତ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ।]

ସୁଗଠିତ—ଦେ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଗଢ଼ା—
Sugaṭhita Symmetrically made; well done;
ସୁଗଠିତ ସୁଘଡ଼ well proportioned.

ସୁଗଣ—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ଦର ଗଣକ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—
Sugaṇ A good astrologer.

ସୁଗଣ୍ଠିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକ ଗୁଣ୍ଠ ଭୂଇଁରେ ମାତ
Sugaṇṭhiā ବଢ଼ିବା ଲତା ବିଶେଷ—A kind of creeper spreading over an area of one span.
[ତ୍ୱ—ଏହାର ପତ୍ର ମୂଷାକାନ ପତ୍ର ପରି । ଏହାର ଛେଙ୍ଗ ନାହିଁ । ଏହା ପାଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସୁଗତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଗମ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସୁନ୍ଦର
Sugata ଗମନବିଶିଷ୍ଟ—1. Of good motion; of graceful movement. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Buddha. ୩ । ବୌଦ୍ଧ (ତ୍ୱ. ଶ)—3. A Buddhist.

ସୁଗତି—ସଂ.ବ—୧ । (ନାମ) ଅତୀତ କଳ୍ପର ବୌଦ୍ଧ ଯତି ବିଶେଷ (ହେମ-
Sugati ଚନ୍ଦ୍ର)—1. Name of a Buddhist saint of yore. ୨ । ଗ୍ରନ୍ଥକାର ବିଶେଷ—2. Name of an ancient author. ୩ । ମୋକ୍ଷ ଗତି; ମୁକ୍ତି—3. Emancipation; beatitude.

ସୁଗନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଅଛେ ଗନ୍ଧ ଯାହାର)—୧ । ଗନ୍ଧବହ;
Sugandha ସଦ୍‌ଗନ୍ଧମିଶ୍ରିତ; ସୁଗନ୍ଧିତ—1. Sweet-scented; scented with the smell of another article. ୨ । (ନ୍ୟାୟ) ଗନ୍ଧ ସମବାୟାଭାବରୁ ସମ୍ବନ୍ଧଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—2. (Logic) Related with a relationship apart form the aggregate smell. [ତ୍ୱ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ଗନ୍ଧର ସମବାୟାଭାବରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ସହଜ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ, ସେଠାରେ 'ସୁଗନ୍ଧ' ପଦ

ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ସମବାୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ, ସେଠାରେ 'ସୁଗନ୍ଧ' ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—

ପୁଷ୍ପ ସଙ୍ଗେ ଗନ୍ଧର ସମବାୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି; ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ପ ନିଜେ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ଅତଏବ 'ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ' ବୋଲାଯିବ ।

କିନ୍ତୁ ସୁବାସିତ ଜଳ ବା ଗନ୍ଧବାହୀ ବାୟୁ ସଙ୍ଗେ ଗନ୍ଧର ସମବାୟାତିରିକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି; ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳର ବା ବାୟୁର ସୁବାସ ନାହିଁ; ଏହା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସୁବାସ ଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ 'ସୁଗନ୍ଧ ବାୟୁ' 'ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ' ବୋଲାଯିବ]

ସଂ ବ.—୧ । (ଚର୍ମ୍ମଧା) —ସୁବାସ; ମନୋହର ଗନ୍ଧ; ସୌରଭ—1. Sweet scent; sweet smell. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦନ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Sandal wood. ୩ । ନୀଳୋତ୍ପଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3 The blue water lily. ୪ । ଚକ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ; ଗଣ୍ଠିଅଳା (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)—4. A medicinal plant. ୫ । ଗନ୍ଧ ତୃଣ (ଉତ୍ପଳମାଳା); ଧନିଆ—5. A kind of sweet scented grass; Arodropogen Schoenanthus. ୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀରକ (ଉତ୍ପଳମାଳା)—6. Small variety of cumin seed. ୭ । ରକ୍ତଶିଗ୍ରୁ; ନାଲି ସଜନା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. The red variety of horse radish. ୮ । ଗନ୍ଧକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. Sulphur. ୯ । ଚଣକ; ଚଣା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. Gram; chick pea. ୧୦ । ଭୂତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—10. A kind of lemon-scented grass; Andropogen Citratus. ୧୧ । ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡଚନ୍ଦନ (ହ. ଶ.)—11. Śrīkhaṇḍa chandana. ୧୨ । ଶବରଚନ୍ଦନ (ହ. ଶ.)—12. Sabara chandana. ୧୩ । ଗନ୍ଧରାଜ ଫୁଲ (ହ. ଶ.)—13. Gandharaja flower. ୧୪ । ଧୂନା (ହ.ଶ)—14. Resin. ୧୫ । ଶାଳ ଧାନ୍ୟ; ବାସମତୀ ଧାନ (ହ. ଶ.)—15. Scented variety of paddy. ୧୬ । ମରୁବକ (ହ. ଶ)—16. Marūbaka (See) ୧୭ । ମାଧବୀଲତା(ହ. ଶ) 17. Madhabi creeper. ୧୮ । କସେରୁ (ହ.ଶ)—18. Kaseru (See). ୧୯ । ସଫେଦ ଜୁଆରି (ହ.ଶ) 19. White (millet grain). ୨୦ । ବଅ (ହ.ଶ)-20. Pandanus Odoratissimus (white-flowered variety).

ସୁଗନ୍ଧକ—ସଂ. ବ—୧ । ରକ୍ତତୁଳସୀ (ଉତ୍ପଳମାଳା)—1. The red-leaved variety of the Basil plant. ୨ । ଗନ୍ଧକ (ଉତ୍ପଳମାଳା)—2. Sulphur. ୩ । ନାଗରଙ୍ଗକ; ନାରଙ୍ଗ (ହିତାଣ୍ଡଶେଷ)—3. Mild flavoured lemon. ୪ । କର୍କୋଟକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); କାକଡ଼ି—4. The edible cucurbitacious fruit of a wild creeper; Memordica Cochin Chenensis. ୫ । ଦ୍ରୋଣପୁଷ୍ପୀ; ଗବୃଷ (ହ. ଶ)—5. Gavṛasa (See) ୬ । ରକ୍ତଶାଳୀଧାନ୍ୟ—6. A red variety of paddy.

ସୁଗନ୍ଧକେସର—ସଂ ବ—ରକ୍ତଶିଗ୍ରୁ (ହ. ଶ)—Sugandha kesara The red variety of Moringa.

ସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧା—ସଂ ବ—ଦାରୁହରିଦ୍ରା—Sugandhagandhā Dāruharidrā (See)

ସୁଗନ୍ଧଗଣ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର)—କର୍ପୂର, କସ୍ତୁରୀ, ଲତାକସ୍ତୁରୀ, Sugandhagaṇa ଗନ୍ଧମାର୍ଜାରବୀଜ (ଶାଳଅପରନାମକୋଷ), ଗୋରୋଚନ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡଚନ୍ଦନ, ପୀତଚନ୍ଦନ, ଶିଳାଜତୁ, ରକ୍ତଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁଚନ୍ଦନ, କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ, ଦେବଦାରୁ, ପତଙ୍ଗ, ସରଳ, ତଗର, ପଦ୍ମାକ, ଗୁଗ୍ଗୁଳ, ସରଳନିର୍ଯ୍ୟାସ, ଝୁଣା, ଲୁବୁରୁ, ଶିଳାରସ, ଜୋଳାନ, ଲବଙ୍ଗ, ଜାଇତ୍ରୀ, ଜାଇଫଳ, ଅଳାଇଚ, ଗୁଜରାତ, ତାଳଚିନି, ତେଜପତ୍ର, ନାଗକେଶର, କୁରୁବେଳ, ବେଣାଚେର, ଗୋରୋଚନା, ନଖୀ, କେସର, ଜଟାମାଂସୀ, ନାଗରମୁଥା, ଅମ୍ବ ଅଦା ଆଦି ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ହ. ଶ)—A number of scented articles used in medicine.

ସୁଗନ୍ଧ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସ ସୁଗନ୍ଧ+ଘଟୀ)—ଯେଉଁ ଘଡ଼ିରେ ବା ଶିଶିରେ Sugandha ghardi ଅତର ଆଦି ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ରଖାଯାଏ—ସୁଗନ୍ଧପାତ୍ର ସୁଗନ୍ଧବର୍ତ୍ତନ Scent bottle.

[ଉ—ଫିଟି ନ ଥିବ ତାର ସୁଗନ୍ଧ ଘଡ଼ି—ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।]

ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ—ସଂ ବ—ସୁବାସିତ ତୈଳ; ବାସନା ତେଲ—Sugandha taila Scented oil.

ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବ—ଜବାଦ ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ Sugandha taila nirjāsa (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Name of a scented medicinal liquid.

ସୁଗନ୍ଧ ପତ୍ର—ସଂ. ବ—ରୁଦ୍ର ଜଟା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଈଶ୍ୱର ଜଟା—Sugandha patra A plant with scented leaves.

ସୁଗନ୍ଧପତ୍ରା—ସଂ ବ—୧ । ଶତାବରୀ (ହ. ଶ)—1. Asparargus Sugandhapatrā Racemosa. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାମୁ (ହ.ଶ) 2. The small variety of black berry. ୩ । ବୃହତୀ (ହ. ଶ)—3. Solanum Indicum. ୪ । ଅପରାଜିତା (ହ. ଶ)—4. Clitoris flower. ୫ । ଜୀରା (ହ. ଶ)—5. Cuminiseed. ୬ । ବାଳ-ଅଁଳା (ହ.ଶ.)—6. Sida Cordifolia. ୭ । ବୃଦ୍ଧ ଦାରକ (ହ.ଶ)—7. Bṛuddhadāraka (See)

୮ । ରୁଦ୍ର ଜଟା; ଈଶ୍ୱର ଜଟା (ହ. ଶ.)—Iswarajatā (See)

ସୁଗନ୍ଧ ଭୂତୃଣ—ସଂ. ବ—ଗନ୍ଧ ତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଧନିଆ—Sugandha bhūtṛuṇa A scented grass; Andropogen Schoenanthus.

ସୁଗନ୍ଧିମୂଳା—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମିନୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sugandha mūlā 1. The plant of Hibiscus Mutabilis. ୨ । ରାସ୍ନା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Vanda Roxburghii. ୩ । ଅଁଳା—3. Embelic myrobalan. ୪ । ଗନ୍ଧପଳାଶୀ (ହ. ଶ)—4. Gandhapalāśī (See). ୫ । ଲବଳୀ; ନଅରକୋଳି (ହ. ଶ)—5. Na-ara koli (See)

ସୁଗନ୍ଧ ମୂଷିକ—ସଂ. ବ—ଚୁଚୁନ୍ଦୁରି—(ହ. ଶ) Mole; shrew. Sugandha mūshika

ସୁଗନ୍ଧରାଜ—ଦେ. ବ—ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ—A kind of scented Sugandharāja flower; Gardenia cape jasmine.
गन्धराज सुगन्धराज

ସୁଗନ୍ଧଶାଳି—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶାଳିଧାନ୍ୟବିଶେଷ—A species Sugandhaśāli of winter paddy. [ଦ୍ର—ଏହା (ଦେବଶାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧୁରରସ, ଲଘୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକର, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ସ୍ତନବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ରୋଗୀଙ୍କ ପଥ୍ୟ ।]

ସୁଗନ୍ଧଶାଳୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁଗନ୍ଧ + ଶାଳିନ୍; ୧ମା. ୧୦)—Sugandhaśālī ସୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମ ବାସଯୁକ୍ତ; ସୁବାସିତ—Sweet scented. (ସୁଗନ୍ଧଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଗନ୍ଧ ଷଟ୍‌କ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଛଅଗୋଟି ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ, Sugandha shaṭ-ka ଯଥା—ଜାଇଫଳ, କକୋଳ (ଶୀତଳ ଚିନି), ଲବଙ୍ଗ, ଅଳେଇଚ, କର୍ପୂର ଓ ମୁଥା (ହ. ଶ)—Six scented articles used in medicine.

ସୁଗନ୍ଧ ସ୍ଥଳ—ଦେ. ବ—ସୁଗନ୍ଧ ବସ୍ତୁ; ସୁବାସିତ ପଦାର୍ଥ—A sweet-scented thing; a thing having a very sweet scent. Sugandha sthala (ଦ୍ର—ଗାଳ ସୁଗନ୍ଧ ବସ୍ତୁ ଚିକଣ କୁଟିଳ କୋମଳ । ପ୍ରଳମ୍ବ ଗହଳ ସୁଗନ୍ଧ ସ୍ଥଳ —ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବ (ସୁଗନ୍ଧ + ଆ)—୧ । ରାସ୍ନା (ଅମର)—Sugandhā 1. Vanda Roxburghii. ୨ । ଶଠୀ; ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—2. Alpine galanga; Curcuma zedoaria. ୩ । ମେଥି; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Trigonella Corniculata. ୪ । ଗଙ୍ଗାପତ୍ରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. A kind of scented herb. ୫ । ଶଲ୍ଲକୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) ବୃକ—5. Sallakī tree (See) ୬ । ମାଧବୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. A flowering creeper; Hiptage Madhablata. ୭ । ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟିକ; ଅଶାଢ଼ୁଆ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. Capparis Acuminata; a kind of edible wild bitter fruit. ୮ । ରୁଦ୍ର ଜଟା (ରତ୍ନମାଳା)—8. Uraria; Pica Aristolochia Indica. ୯ । ଶତପୁଷ୍ପା; ଶତ୍ରୁପ (ରତ୍ନମାଳା)—9. Dill seed; Anethum Sowa. ୧୦ । ନାଲୁଲୀ (ରତ୍ନମାଳା) —10. An esculent root; Ophioxylon Serpentinum. ୧୧ । ନବମଲ୍ଲିକା; ଜଅଳୀ (ରତ୍ନମାଳା)—11. Arabian jasmine, Jasminun Arboresecns. ୧୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୂଥିକା; ହଳଦିଆ ଜୁଇ (ରତ୍ନମାଳା)—12. Yellow variety of Jūi. ୧୩ । ଅନନ୍ତା; ଚେମିଡିଲସ (ରତ୍ନମାଳା)—13. A creeper; Hemidesmus Indicus. ୧୪ । ମାତୁଳଙ୍ଗ (ରତ୍ନମାଳା)—14 Lemon; citron. ୧୫ । ତୁଳସୀ (ରତ୍ନମାଳା)—15. Basil (plant). ୧୬ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି (ହ. ଶ) (ଦେଶ)—16. Nirgundi (See) ୧୭ । ଏଳବାଳୁକ (ହ. ଶ)—17. Ela-bāluka (See) ୧୮ । ସୋମରାଜି (ହ. ଶ)—18. Somarājī (See) ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ତୁଳସୀ—Ocimum Basillicum; Ocimum canum.

ସୁଗନ୍ଧି—ସଂ.ବଣ (ସୁଗନ୍ଧ+ଇ)—୧ । ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ;ସୁରଭିତ—Sugandhi 1. Sweet-scented. (ଦ୍ର—ସୁଗନ୍ଧ ତଳେ ଶୀତା ଦେଖ) ୨ । ଧାର୍ମିକ—2. Pious; religious. ସଂ. ବ—୧ । ସୌରଭ; ସଦ୍‌ଗନ୍ଧ (ଅମର)—1. Sweet smell. ୨ । ସହକାର; ଆମ୍ବ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. Mango. ୩ । ପରମାତ୍ମା (ଜ୍ଞାନକଣ୍ଠ)—3. The Divide Essence in man. ୪ । ଏଳବାଳୁକ (ଅମର)—4. A kind of medicinal root. ୫ । ମୁଥା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. Bulbous grass root. ୬ । କସେରୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Scrypus kysoor. ୭ । ଗନ୍ଧ ତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. A variety of scented grass. ୮ । ଧନ୍ୟାକ; ଧନିଆ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. Coriander. ୯ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. Piper root. ୧୦ । ବନତୁଳସୀ (ଦେଶ) (ହ. ଶ)—10. Banatulasī (See) ୧୧ । ଅନନ୍ତମୂଳ (ଦେଶ) (ହ. ଶ)—11. Anantamūla (See)

ସୁଗନ୍ଧିକ—ସଂ. ବ—୧ । କହ୍ଲାର; ଚଇଁ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Sugandhika 1. Water lily. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରମ୍ଭା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The root of Alpotaris Auriculata. ୩ । ସ୍ୱରସୀ (ଦେଶ) (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)

3. Surapatrī (See) ୪ । ଉଶୀର; ବେଣାବେର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. Fragrant root of Benā grass. ୫ । ମହାଶାଳୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—5. Coarse winter paddy. ୬ । ଚୁରୁସ୍ତ; ଲୋବାନ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Olibanum. ୭ । ଗନ୍ଧକ (ରାଜମୃଗାଙ୍କ)—7. Sulphur. ୮ । କଳାଜିରା (ହ. ଶ)—8. Black cuminseed. ୯ । ଶିଳାରସ (ହ. ଶ)—9. Silārasa (See) ୧୦ । ବାସବଗ୍ଧ ଗୁଡ଼ିଳ (ହ. ଶ)—10. Scented rice. ୧୧ । କଇଥ (ହ. ଶ.)—11. Elephant apple. ୧୨ । ସୁନାଗ; ନାଗକେଶର (ହ. ଶ)—12. Mesua Ferra.

ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମ—ସଂ. ବ—୧ । ସଦ୍‌ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ପ—1. Sweet smelling flower. ୨ । ପୀତ କରବୀର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The yellow variety of 'Karabira' flower. ୩ । ମେଥି (ହ. ଶ)—3. Trigonella Corniculata (herb).

Sugandhi kusuma

ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମା—ସଂ. ବ—ମେଥି; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ (ଜଟାଧର)—A pot-herb; Trigonella Corniculata.

Sugandhi kusumā

ସୁଗନ୍ଧିତ—ସଂ. ବଣ (ସୁଗନ୍ଧ+ଇତ)—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ; ସୁବାସିତ—Made fragrant; scented.

Sugandhita

ସୁଗନ୍ଧିତା—ସଂ. ବ—ସୌଗନ୍ଧ; ସୌରଭ (ହଳାୟୁଧ)—Fragrance.

Sugandhitā

ସୁଗନ୍ଧ(ନ୍ଧ) ତ୍ରିଫଳା—ସଂ. ବ—ଜାଇଫଳ, ପୂଗଫଳ ଓ ଲବଙ୍ଗ ଜନିତ ଫଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—An aggregate of nutmeg, nut and cloves fruit.

Sugandhi(ndha)triphalā

ସୁଗନ୍ଧିନୀ—ସଂ. ବ—ଅରମ ଶୀତଳା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A scented herb. ସଂ. ବଣ—'ସୁଗନ୍ଧୀ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of 'Sugandhī'.

Sugandhinī

ସୁଗନ୍ଧି ଫଳ—ସଂ ବ—ଶୀତଳଚିନି; କବାବଚିନି (ହ. ଶ)

Sugandhi phala Cubeb.

ସୁଗନ୍ଧିବର୍ଗ—ସଂ. ବ—ସୁଗନ୍ଧଗଣ (ଦେଖ)

Sugandhibarga Sugandhagaṇa (See)

ସୁଗନ୍ଧି ମୂଳ—ସଂ ବ—ଉଶୀର; ବେଣାମୂଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The fragrant root of Benā grass.

Sugandhi mūla

ସୁଗନ୍ଧି ମୂଷିକା—ସଂ. ବ—ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ; ଚୁଚୁନ୍ଦୁରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The mole; shrew.

Sugandhi mūshikā

ସୁଗନ୍ଧୀ—ସଂ ବଣ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସୁଗନ୍ଧ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସୁବାସବିଶିଷ୍ଟ—Sweet-smelling.

ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ—ସଂ ବଣ (ସୁଗନ୍ଧ+ଅଭୂତତଦ୍‌ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃ ଧାତୁ+କ୍ତ)—ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା (ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ କରା ହୋଇଥିବା)—Scented; made fragrant.

Sugandhīkṛuta

ସୁଗଭସ୍ତି—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୀପ୍ତିମାନ୍ (ହ. ଶ)—Lustrous.

Sugabhasti

ସୁଗଭୀର—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଗଭୀର)—୧ । ଅତିଗଭୀର—1. Very deep. ୨ । ଅତଳସ୍ପର୍ଶ—2. Abysmal. (ସୁଗଭୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁଗଭୀରତା—ବ)

Sugabhīra

ସୁଗମ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ସୁ=ସୁଖରେ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ)—୧ । ସୁକର; ଅନାୟାସରେ କରଣୀୟ—1. Easy of accomplishment. ୨ । ଯେଉଁଠାକୁ ସହଜରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାଇପାରେ—2. Easily accessible. ୩ । ଯେଉଁଠାରେ ସହଜରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାଇ ପାରେ—3. Easily passable. ୪ । ସହଜରେ ଲବ୍ଧ—4. Easily obtainable. ୫ । ଅନାୟାସବୋଧ୍ୟ—5. Easily comprehensible. [ସୁଗମା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଦୁର୍ଗମ—ବିପରୀତ] [ସୁଗମତା—ବ]

Sugama

ସୁଗମ୍ଭୀର—ସଂ ବଣ, ପୁଂ (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଗମ୍ଭୀର) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ—Very grave. [ସୁଗମ୍ଭୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ]

Sugambhīra

ସୁଗମ୍ୟ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ସୁ=ସହଜରେ+ଗମ୍ୟ)—ସୁଗମ (ଦେଖ)—Sugama (See) [ସୁଗମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଦୁର୍ଗମ୍ୟ—ବିପରୀତ]

Sugamya

ସୁଗର—ସଂ ବ—ହିଙ୍ଗୁଳ (ହ. ଶ)—Hingula (See)

Sugara

ସୁଗହନ—ସଂ ବଣ (ସୁ=ଅତି+ଗହନ)—ନିବିଡ଼ବନାଣ୍ଡ; ଅତି ନିବିଡ଼—Very dense. ସଂ ବ—(ସୁ=ଉତ୍ତମ+ଗହନ)—ଉତ୍ତମ ବା ସୁନ୍ଦର ବନ—Beautiful forest.

Sugahana

ସୁଗହନା—ସଂ. ବ—ଚମ୍ପା (ଅମର); ଯଜ୍ଞ ସ୍ଥାନରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟାଦି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନନିବାରଣାର୍ଥ ଯେଉଁ (ସୁଗହନାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିବିଡ଼ବନାଶ ବେଷ୍ଟନ ବା ବାଡ଼ ଦିଆଯାଏ—A thick fence put round the sacrificial altar to keep it concealed from the view of untouchable persons.

Sugahanā

ସୁଗାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଲଟ୍) କ୍ରି.—ସ୍ନେହ କରିବା—To love; to have attachment for.

Sugāibā

ସୁଗାଧ—ସଂ. ବଣ—୧ । ଯେଉଁ ନଦୀରେ ସୁଖରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ (ହ. ଶ)—1. (river) In which it is pleasant to bathe. ୨ । ଯେଉଁ ନଦୀକୁ ଲୋକ ସହଜରେ ପାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି; ସୁତୀର୍ଥା (ହ. ଶ)—2. (river) Which is easy to be crossed.

Sugādha

ସୁଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି (ସୁ+ଗୁପ୍ତ)—ଅତି ଗୁପ୍ତ—Very private;
Sugupta strictly confidential.

ସୁଗୁପ୍ତା—ସଂ. ବି—ବସିକଛୁ; ବାଇଡ଼ଙ୍କ (ହି. ଶ)—
Suguptā Cowhage.

ସୁଗୃହ—ସଂ. ବି—୧। ସୁନ୍ଦର ଘର—1. A good house. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ଗୃହ=ଘର ଯାହାର)—ଚଞ୍ଚୁସୂଚକ ପକ୍ଷୀ; ବାୟା ଚଢ଼େଇ—2. The Bāyā bird; the tailor bird (which weaves its nest with its beak). ୩। ଏକପ୍ରକାର ହଂସ (ହି. ଶ)—3. A kind of drake.

ସୁଗୃହିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନାନା ସଦ୍‌ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟା ଗୃହିଣୀ—
Sugṛuhiṇī A housewife with various good qualities.

ସୁଗୃହୀ—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ସୁଗୃହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧। ସୁନ୍ଦର ଗୃହର
Sugṛuhī ସ୍ୱାମୀ (ହି. ଶ)—1. A man owning a good house. ୨। ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—2. A person who has a beautiful wife. ୩। ସୁଗୃହ (ଦେଖ)—3. Sugṛuha (See)

ସୁଗୃହୀତ—ସଂ ବିଣ (ସୁ=ସୁନ୍ଦରରୂପେ+ଗୃହୀତ)—ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଗୃହୀତ
Sugṛuhīta —Well accepted.

ସୁଗୃହୀତ—ନାମା—ସଂ. ବିଣ (ସୁଗୃହୀତ+ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବ).
Sugṛuhīta nāmā ପୁଣ୍ୟ ଶ୍ଳୋକ; ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାମ ଧରିଲେ ଶୁଭ ଘଟେ (ଯଥା—ନଳ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି)—(persons) The utterance of whose names brings bliss; of blessed memory.

ସୁଗୋଚର—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଗୋଚର)—ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୋଚର—
Sugochara Well-known. ଦେ. ବିଣ—
ସ୍ପଷ୍ଟ ସାଫ ସ୍ପଷ୍ଟ—Very clear; obvious.

ସୁଗୋଳ(ଲ)—ସଂ. ବି (ସୁ+ଗୋଳ=ଗୋଲାକାର)—ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ
Sugola(la) ଗୋଲାକାର—Completely circular.

ସୁଗ୍ୟାଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ)—(ସଂ. ସୁଜ୍ଞ)—ସୁଜ୍ଞ
Sugyañ (ଦେଖ)—Sujña (See) (ଉ—ଏଥିଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ସାଧୁ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ନର—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା)

ସୁଗ୍ରନ୍ଥ—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ପୁସ୍ତକ—
Sugrantha A good book.

ସୁଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ—Having
Sugranthi good knots. ପୁଂ. ବି—ଗ୍ରେରକ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Name of a knotty sweet-scented herb.

ସୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ଫଳିତଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ଶୁଭଫଳଦ ଗ୍ରହ
Sugraha (ଯଥା—ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର)—(astrology) Planet which grants good results.

ସୁଗ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—'ସୁଗ୍ରୀବ'ର ଚାଳ ନାମ—
Sugrī Popular name of Sugrība.
(ସୁଗ୍ରୀବର—ଅପଭ୍ରଂଶ) (ଉ—ବଡ଼ାଇଛନ୍ତି ଦୋଷ, ସୁଗ୍ରୀ
ସୁଗ୍ରୀବ ସୁଗ୍ରୀ ହନୁ ଅମାପ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦେଇ ବ ହାସେ ପେ—ଉଷ୍ଣ ଦୈତ୍ୟେଶ୍ୱରବିଳାସ।) (ଉ—ସୁଗ୍ରୀବର, ବିଭୀଷଣ, ଜାମ୍ବବ, ମନ୍ତ୍ରୀ ସୁଷେଣ, ଅଙ୍ଗଦ, ତାରା ପିଅର, ରୁଷ ବସି ପେ ଅପାର—ବିଶ୍ୱନାଥ. ଚତ୍ରନ୍ଦ ରାମାୟଣ।)

ସୁଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ=ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ଗ୍ରୀବା ଯାହାର;
Sugrība ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରୀବାବିଶିଷ୍ଟ—
(ସୁଗ୍ରୀବା, ସୁଗ୍ରୀବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a beautiful neck. ସଂ. ବି—୧। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ୪ ଅଶ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଅଶ୍ୱର ନାମ (ମେଦିନୀ)—1. Name of one of the 4 horses drawing the chariot of Bishṇu. ୨। ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସଖୀଶ୍ୱର—2. The name of the monkey-king of Kishkindhyā, the sworn friend of Rāmachandra. [ଉ—ଏ ରୁଷରାଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସ ପୁତ୍ର। ଏହାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ବାଳି ସାନା ଥିବା ସମୟରେ ମାୟାବୀ ଦୈତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁ କରୁ ଏକ ଗୁହାରେ ପଶିଲେ ଏବଂ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ଗୁହାଦ୍ୱାର ଜଗାଇ ଗଲେ। ବାଳି ଏକ ବର୍ଷ ବାଳି ଗୁହାରୁ ନ ଫେରିବାରୁ ସେ ମୃତ ହେବା ମନେ କରି ଉକ୍ତ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୱୟ ନିବାରଣାର୍ଥ ସୁଗ୍ରୀବ ଉକ୍ତ ଗୁହାମୁଖକୁ ପଥର ଦ୍ୱାରା ବୁଜିଦେଇ ଫେରି ଆସି କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ରାଜା ହେଲେ। ଏକ ବର୍ଷ ପରେ ବାଳି ଉକ୍ତ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରି ଫେରି ରୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରକୁ ଠେଲି ବାହାରି ଆସି ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଉପରେ ରାଗାନ୍ୱିତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାରୁ ତଡ଼ି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ରୁମାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେବା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ 'ସଖ୍ୟତା' କରି ଏହାଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ହନୁମାନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୀତାଙ୍କୁ ଲଙ୍କାରେ ଠାବ କରିଲେ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାଲିଙ୍କୁ ବଧ କରି ରୁମାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଏବଂ ବାଳିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କ ସହିତ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କଲେ। ସୁଗ୍ରୀବ କୃତଜ୍ଞତାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ବସି ସେନା ସହିତ ଲଙ୍କାକୁ ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣକୁ ମାରି ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ। ସୁଗ୍ରୀବ ରାମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଗଲେ; ତତ୍ପରେ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଫେରି ସେଠାରେ ରାଜତ୍ୱ କଲେ। ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେହ ତ୍ୟାଗ

କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ବାଳିପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦଙ୍କୁ ସ୍ୱଗୋଦରେ ବସାଇ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଗଲେ ଏବଂ ସ୍ୱମଙ୍କ ଅନୁଗମନ ସକଳ ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶିତା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲେ—ରାମାୟଣ ।] ୩ । ଚଣ୍ଡୀ ବା ଦେବୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅସୁର ବିଶେଷ—3. Name of a demon described in the Chaṇḍī Purāṇa. [ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ରୂପରେ ମୃଗ ହୋଇ ଶୁମ୍ଭାସୁରର ଭୃତ୍ୟ ଚଣ୍ଡ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଅସି ଶୁମ୍ଭକୁ ଜଣାଇଲେ, "ଏ ଚାରୁଙ୍ଗୀ ରମଣୀରତ୍ନକୁ ଆପଣଙ୍କ ଘର ସାଇକର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।" ଶୁମ୍ଭ ଏହା ଶୁଣି 'ସୁଗ୍ରୀବ'ଙ୍କୁ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ଦୂତରୂପେ ପଠାଇଥିଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ଯାଇ ହିମାଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତା ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ଶୁମ୍ଭଙ୍କ ପରାକ୍ରମ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶୁମ୍ଭଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେବାରୁ ଦେବୀ କହିଲେ—"ଯେଉଁ ବୀର ମୋ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମୋତେ ପରାସ୍ତ କରିବେ, ସେହି ଏକା ମୋ ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଅଛି । ଏ କଥା ତୁମ୍ଭେ ଯାଇ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କହ ।" ଏହା ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ଉପହାସ କରି କହିଲା—"ତୁମ୍ଭେ ସୁଖରେ ମୋ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉନାହଁ; କିନ୍ତୁ ଯଦି 'କେଶାକର୍ଷଣବିଧି'ରେ ଗୌରବ ହୋଇ ଥିବ ।" ଦେବୀ ଏହା ଶୁଣି ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅବିଚଳିତ ରଖିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ସୁଗ୍ରୀବ ଯାଇ ଶୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏ କଥା ଜ୍ଞାପନ କଲା ଏବଂ ତତ୍ପରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା, ସେଥିରେ ଶୁମ୍ଭ, ନିଶୁମ୍ଭ ଓ ତାଙ୍କ ସେନାପତିମାନେ ନିହତ ହେଲେ—ଚଣ୍ଡୀ ୬ଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ।] ୪ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀ (ଯୁଗ)ର ନବମ ଜିନପିତା; ଅର୍ହତ୍ ପିତା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Name of the father of a Buddhist saint, ninth in order of the present age. ୫ । ଶିବ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—5. God Śiva. ୬ । ଇନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—6. God Indra. ୭ । ରାଜହଂସ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—7. Swan. ୮ । ପର୍ବତବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—8. Name of a mountain. ୯ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—9. A kind of weapon. ୧୦ । ନାଗଭେଦ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—10. A kind of serpent. ୧୧ । ଶଙ୍ଖ (ହି. ଶ)—11. Conch-shell. ଦେ. ବ—ଉତ୍ତମ ଗ୍ରୀବା—A beautiful neck. [ଉ—ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ବୋଲିଣ କଶୀଶ୍ୱର, ବଳମ୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟ ସୁଗ୍ରୀବ ସୁଗ୍ରୀବକ—ଉଜ୍ଜ ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।]

ସୁଗ୍ରୀବ ସୁଗ୍ରୀବ

ସୁଗ୍ରୀବା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରୀବା—A fine neck.
Sugrībā ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସୁଗ୍ରୀବ+ଆ)—ସୁଗ୍ରୀବର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sugrība.

ସୁଗ୍ରୀବି—ସଂ. ବ (ନାମ)—(ସୁଗ୍ରୀବ+ଇ)—ତାରାଗର୍ଭଜାତା
Sugrībi କଶ୍ୟପ ଦୁହିତା [ଗରୁଡପୁରାଣ]—Name of the daughter of sage Kaśyapa through Tārā. [ଦ—ତାରାଙ୍କତ ୬ଟି କନ୍ୟା; ଯଥା—ସ୍ୱଶା, ସ୍ୱେଶା, ଭାସୀ, ସୁଗ୍ରୀବି, ଶୁଚୀ ଓ ଗୁର୍ଧ୍ରିକା । ସୁଗ୍ରୀବୀଠାରୁ ପକ୍ଷୀମାନେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ ।] ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଗ୍ରୀବର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sugrība.

ସୁଗ୍ରୀବେଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁଗ୍ରୀବ+ଈଶ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦ
Sugrībeśa ରତ୍ନାବଳୀ)—A name of Rāmachandra.

ସୁଗ୍ଲ—ସଂ. ବିଶ (ସୁ+ଗ୍ଲେ ଧାତୁ=ଗ୍ଲାନି କରିବା+କ୍ତ୍ରି. ଅ)—
Sugla ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ଲାନିବିଶିଷ୍ଟ—Disconcerting; distressing.

ସୁଘଟଣ—ଦେ. ବ ଓ ବିଶ—ସୁଗଠନ (ଦେଶ)—Sugaṭhana
Sughaṭana (See). [ଉ—ନିତମ୍ବ ବିମ୍ବ ସୁଘଟଣ । ମଦନ ଦେବ ସିଂହାସନ—ଉପଭ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସୁଘଟନ—ସଂ. ବ—୧ । ଶୁଭଯୁକ୍ତ ଘଟନା—1. Auspicious event. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Good luck.
ସୁଗଠନ ଦେ. ବିଶ—ସୁନ୍ଦର—Beautiful. [ଉ—
ସୁଘଡ଼ ବିପାଣ ଚାପଣ ଖୁର ସୁଘଟନ ମାଣ୍ଡିକ୍ୟେ ନିର୍ମିତ—ଉଜ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୁଘଟିତ—ସଂ. ବିଶ—ସୁନ୍ଦରରୂପେ ସଜ୍ଜିତ—
Sughaṭṭita Nicely got up or arranged.

ସୁଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ସୁସମୟ—1. Good time. ୨ । ଶୁଭସମୟ
Sughaṛḍi —2. Auspicious time.
ସୁସମୟ ସୁଘରି

ସୁଘୋଷ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—Having a
Sughosha good tune or voice. ସଂ. ବ—୧ । ନକୁଳଙ୍କ ଶଙ୍ଖର ନାମ—1. Name of the conch blown by Nakula. ୨ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. A kind of musical instrument.

ସୁଙ୍କେଇବା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) କ୍ରି—ସଙ୍କେଇବା (ଦେଶ)
Suṅkeibā Saṅkeibā (See)

ସୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)—ପ୍ରା. ବ ଓ ବିଶ—ଶୃଙ୍ଗା (ଦେଶ)
Suṅgā(ṅghā) Śuṅgā (See)

ସୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ, ଙ୍ଘା, ଙ୍ଘେ)ଇବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଶୁଙ୍ଗାଇବା (ଦେଶ)
Suṅgā(ṅge, ṅghā, ṅghe) ibā Śuṅgāibā (See)

ସୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ସୁଙ୍ଗି(ଙ୍ଘି)—ପ୍ରା. ବ—ବିଶେଷଭାବରେ ଶୁଙ୍ଘିବା—
Suṅgā(ṅghā)suṅgi(ṅghi) To smell keenly.
ଶୋଁକାଶୁଁକି ସୁଘାସୁଘି

ସୁଙ୍ଗି(ଙ୍ଘି)ବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଶୁଙ୍ଘିବା (ଦେଶ)—Śuṅghibā (See)
Suṅgi(ṅghi)bā [ଉ—ଦରେ ଦେଲା ସ୍ୱଗନ୍ଧ ମଣ୍ଡା, ସୁଙ୍ଗନ୍ତେ ଭ୍ରମରମଣି ହୋଇଲା ମେଣ୍ଢା—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେନା ।]

ସୁଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବହୁ (ସୁଚକ୍ଷୁସ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁର୍ଯୁକ୍ତ—
Suchakshuḥ Fair-eyed. ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମର (ଚକ୍ଷୁଧର)—1. Fig. ୨ । ଶିବ (ହ. ଶ)—2. Śiba.

ସୁଚଞ୍ଚୁକା—ସଂ. ବ—ମହା ଚଞ୍ଚୁ ଶାକ (ଜଳଜଳର୍ଦ୍ଧ)—
Suchañchukā A kind of wild pot herb.

ସୁଚରିତ—ସଂ. ବ—୧ । ସଦାଚାର—1. Good conduct. ୨ ।
Sucharita ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର—2. Good behaviour.
(ସୁଚରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ—Of good conduct or character.

ସୁଚରିତ୍ର—ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସଚ୍ଚରିତ୍ର—
Sucharitra Of good conduct.
(ସୁଚରିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁଚରିତ୍ରତା—ବ) ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଉତ୍ତମ ଚରିତ୍ର—Good conduct.

ସୁଚରିତ୍ରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାଧ୍ୱୀ ନାରୀ—A chaste woman.
Sucharitrā ସଂ. ବହୁ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଚରିତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sucharitra.

ସୁଚର୍ମା—ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ଚର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sucharmā ଶୋଭନ ଚର୍ମବିଶିଷ୍ଟ—Possessing a good or fair skin. ସଂ. ବ—ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ—The Indian Birch tree.

ସୁଚା(ଚେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚେତାଇବା—
Suchā(che)ibā To remind. ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସୂଚନା)—ସୂଚନା କରିବା—To hint; to indicate.

ସୁଚାରୁ—ସଂ. ବହୁ (ସୁ+ଚାରୁ)—ସୁମନୋହର; ଅତି ସୁନ୍ଦର—
Suchāru Very beautiful; handsome ସଂ. ବ. (ସୁଚାରୁତା—ବ) ପୁଂ)—୧ । ରୁକ୍ମିଣୀଗର୍ଭଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—1. Name of a son of Śrīkṛushṇa. ୨ । ବିଶ୍ୱକ୍‌ସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—2. The son of Biswaksena.

ସୁଚାରୁ ରୁପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବହୁ—ସୁନ୍ଦରରୁପେ—Beautifully;
Suchāru rūpe ସୁଚାରୁରୂପେ सुचारुरूपसे handsomely.

ସୁଚାଲ(ଲି)—ଦେ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ; ସଦାଚାର—1. Good
Suchāl(li) conduct. ୨ । ଉତ୍ତମ ରୀତି—2. Good
ସୁଚାଲ custom.

ସୁଚି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଚି=ମୈଥୁନବାଞ୍ଛାବିଶେଷ M. W.)—
Suchi ଶୃଙ୍ଗାରରସ—Amour; amorous passion.
ଶୃଙ୍ଗାର [ଉ—ଜାଣ୍ଡ ପାଖେ ଅଭିସାର କରେ ଅଙ୍ଗ ଭରଙ୍ଗ-
ଅଙ୍ଗାର ଫୁଲ ଚୁଡ଼ାଇ । ସୁଚିପଦ୍ମ ଯେ, କରିବାରୁ ବିତରଣ—
ସାମନ୍ତସିଂହାର ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ସୁଚିକ୍କଣ—ସଂ, ବହୁ—୧ । ଅତି ଚିକ୍କଣ ବା ମସୃଣ—1. Very
Suchikkaṇa smooth. ୨ । ଖୁବ୍ ସ୍ନିଗ୍ଧ—2. Very
(ସୁଚିକ୍କଣତା—ସ୍ତ୍ରୀ) oily; glossy.

ସୁଚିତ୍ତ—ପ୍ରା. ବ—ସୁଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—Suchitta (See) [ଉ—
Suchita ସୁଚିତେ ପୁଣ ନୃପରାଣ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମସଞ୍ଜୀବନ ।]

ସୁଚିତ୍ତ—ସଂ. ବ—ଭଦ୍ର ଚିତ୍ତ; ପ୍ରସନ୍ନ ମନ—Well-disposed
Suchittta mind; propitious mind. ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ.
(ସୁଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସ୍ଥିରଚେତାଃ—1. Of a calm mind. ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ (ହ. ଶ)—2. Free from anxiety.

ସୁଚିତ୍ର—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର—Beautiful picture. ସଂ. ବହୁ
Suchitra —ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଚିତ୍ରିତ; ବିଚିତ୍ର—Beautifully painted; illustrated. (ଉ—ଅହା କି ବିଚିତ୍ର, ଗଗନ ସୁଚିତ୍ର । ଗୁରୁଭାରାବଳୀ, ଦୀପରୁପେ ଜଳ—ଗୋବିନ୍ଦ ରଥ. ପଦ୍ୟାବଳୀ ।)

ସୁଚିତ୍ରକ—ସଂ. ବହୁ—ସୁଚିତ୍ର (ଦେଖ)—Suchitra (See)
Suchitraka ସଂ. ବ—୧ । ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ; ମାଛରଙ୍କା ଚଢ଼େଇ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) —1. The king fisher bird. ୨ । ଚିତ୍ରସର୍ପ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଚିତ୍ର ସାପ—2. A kind of snake.

ସୁଚିତ୍ର ବୀଜା—ସଂ. ବ—ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ)—Embellia
Suchitra bijā Ribes; Embellia Rebusta.

ସୁଚିତ୍ରା—ସଂ, ବ—'ସୁଚିତ୍ର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Suchitra.
Suchitrā ସଂ. ବ—୧ । ରାଧାଙ୍କ ସଖୀ ବିଶେଷ—1. Name of one of the companions of Rādhā. ୨ । ଚିର୍ଭଟା (ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ); ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—2. A species of cucumber.

ସୁଚିତ୍ରିତ—ସଂ. ବହୁ—ସୁଚିତ୍ର (ଦେଖ)—Suchitra (See)
Suchitrita (ସୁଚିତ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଚିନ୍ତା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଉତ୍ତମ ଚିନ୍ତା—Good thought.
Suchintā (ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା—ବିପରୀତ)

ସୁଚିନ୍ତିତ—ସଂ ବହୁ—ସମ୍ୟକ୍ ରୁପେ ଚିନ୍ତିତ—
Suchintita Well thought out.

ସୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ ହ. ସୂଚିବା)—ବିଚାର କରିବା
Suchibā —To consider.

ସୁଚିର—ସଂ. ବହୁ—ଅତି ଦୀର୍ଘକାଳ—Very long time. ସଂ. ବହୁ
Suchira —୧ । ଅତି ଦୀର୍ଘକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—1. Very long-lived. ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ (ହ. ଶ)—3. Ancient; old.

ସୁଚିର କେତୁ—ସଂ. ବ—ରେଶମୀ ପତାକା—Silken flag. [ଉ—
Suchira ketu ବଡ଼ଖୀରେ ଭଙ୍ଗ, ସୁଚିର କେତୁ ବି, ଭୁତ ଶ୍ରୀଲୀ ନ ବଢେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୁଚିରାୟୁଃ—ସଂ. ବ (ସୁଚିର + ଆୟୁସ୍ ; ୧ମା. ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି) —
Suchirāyuḥ ଦେବତା; ଦେବ—Deity; divine being. ସଂ. ବିଣ—ଯେ ସର୍ବକାଳ ବଞ୍ଚେ; ଅତି ସର୍ବାୟୁଃ—Living for a very long time.

ସୁଚୁକ୍ରିକା—ସଂ ବି—ତନ୍ତୁଳ (ହିଂ ଶି)—
Suchukrikā Tamarind.

ସୁଚୁଟୀ—ସଂ. ବ (ସୁ+ଚୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କରଣ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.
Suchuṭī ଈ)—୧ । ପଦାର୍ଥକୁ ଅଗ୍ନିରୁ ଉଠାଇବା ପାଇ ବ୍ୟବହୃତ ଲୌହର ଦ୍ୱିବାହୁକ ଯନ୍ତ୍ର; ଚୁମ୍ବଟୀ—1. A pair of tongs. ୨ । ସଣ୍ଡାସି (ହିଂ ଶି)—2. Pincers.

ସୁଚେତା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁଚେତାଃ)—ସୁଚେତାଃ (ଦେଖ)
Suchetā Suchetāḥ (See)
ସୁଚେତ [ଉ—ଭବର ଭଙ୍ଗୁର ଭବ ଜାଣି ସୁଖଶ୍ରୀର, ନବେଶିଣ
ସୁଚେତ ଥିଲେ ଚିତ୍ତ ସୁଚେତା ଶାଶ୍ୱତେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା]

ସୁଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ + ଚେତସ୍ ; ୧ମା.୧ବ)
Suchetāḥ —୧ । ସୁହୃଦୟ; ସାଧୁ ହୃଦୟ ବିଶିଷ୍ଟ; ସୁଚିତ୍ତ—1. Having a broad mind; having a good mind. ୨ । ସତର୍କ; ଚେତାଳ—2. Vigilant; careful.

ସୁଚେଳ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର—1. Beautiful
Suchela cloth. ୨ । ସରୁ ଲୁଗା—2. Fine cloth.
(ସୁଚେଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଚ୍ଛନ୍ଦ—ଗ୍ରା. ବ ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ)—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ (ଦେଖ)
Suchhanda ସୁଚ୍ଛନ୍ଦ Swachchhanda (See)
ସଂ, ବ—ସୁଗଢ଼ଣ—Beautiful make. ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ଗଢ଼ଣଯୁକ୍ତ—Of beautiful make.

ସୁଚ୍ଛନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ପୂର୍ବତମ ଶାଖା; ଶତଦ୍ରୁ ନଦୀ
Suchchhandī (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—The Sutlej river.

ସୁଜନ—ସଂ. ବ—୧ । ସଜ୍ଜନ ; ସାଧୁ—1. Good or honest
Sujana man. ୨ । ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—2. A gentleman.
(ଭୁଜିନ—ବିପରୀତ) ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ସଜନା (ଗଛ)—Horse radish (tree).

ସୁଜନତା—ସଂ. ବ (ସୁଜନ + ଭାବ. ତା)—୧ । ସଜ୍ଜନତା; ସୌଜନ୍ୟ—
Sujanatā 1. Civility. ୨ । ସାଧୁତା—2. Honesty.

ସୁଜ(ଜୁ)ନା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ସଜନା (ଗଛ)—
Suja(ju)nā Horse radish (tree).

ସୁଜନ୍ମା—ସଂ, ବିଣ (ସୁ+ଜନ୍ମନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sujanmā ୧ । ବିବାହିତ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଔରସ ଜାତ (ସନ୍ତାନ)—1. Legitimate (child). ୨ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଜାତ—2. Of gentle or noble birth. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଅତି ସାଧୁ—3- Very good and noble.

ସୁଜୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ + ଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—ସୁଜେୟ (ଦେଖ)
Sujaya Sujeya (See)
(ଦୁର୍ଜୟ—ବିପରୀତ)

ସୁଜଳ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ଜଳ—1. Good water. ୨ ।
Sujala ପବିତ୍ର ଜଳ—2. Sacred water, ୩ । କମଳ; ପଦ୍ମ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଲିଙ୍ଗ)—3. Lotus. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଜଳଯୁକ୍ତ—1. Having
(ସୁଜଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) good water. ୨ । ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳଯୁକ୍ତ; ସୁଜଳବାନ୍—2. Abounding in water. [ଉ—.....ସୁଜଳା ସୁଫଳା, ଏ ଶସ୍ୟ ଶ୍ୟାମଳା ଧରା ପର ହାତେ ଦେଇ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ସୁଜଳବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁଜଳ + ବତ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Sujalabān ୧ । ପବିତ୍ର ଜଳଯୁକ୍ତ—1. Having sacred
(ସୁଜଳବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) water. ୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳଯୁକ୍ତ—
(ସୁଜଳବତ—କ୍ଲୀବ) 2. Having pure water. ୩ । ସୁସ୍ୱାଦୁ ଜଳଯୁକ୍ତ—3. Having sweet water. ୪ । ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳଯୁକ୍ତ—4. Having plenty of water.

ସୁଜଲ୍ପ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାକ୍ୟ ବିଶେଷ; ସରଳତା, ସତ୍ୟ,
Sujalpa ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହୃଦୟତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମିଷ୍ଟତାଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ (ଉତ୍କଳ ଚିନ୍ତାମଣି)—Gentle and truthful words.

ସୁଜାଉଦ୍ଦୌଲା—ବୈଦେ. ବ (ନାମ)—ଅଯୋଧ୍ୟାର ଜନୈକ ନବାବ—
Sujā uddaulā Name of a Nobab of Oudh.
ସୁଜାଉଦ୍ଦୌଲା ସୁଜାଉଦ୍ଦୌଲା [ଦ୍ର—ଏ ନବାବ୍ ଉଜିର୍ ସଫ୍‌ଦର୍‌ଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ନାମ ଜଲାଲ୍ ଉଦ୍ଦିନ୍ ହଏଦର୍ । ଏ ଖ୍ରୀ ୧୭୩୧ ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ୧୭୫୩ ରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କଲେ । ଏ ବଙ୍ଗଳାର ପଳାତକ ନବାବ ମିର୍‌କାସିମଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାଜିତ ହୋଇ ପରେ ରୋହିଲା ଓ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଏ ପରେ ଇଂରାଜଙ୍କଠାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାରୁ ଇଂରାଜମାନେ ପୁଣି ଏହାଙ୍କୁ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ ୧୭୭୫ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ସୁଜାକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ଔପସର୍ଗିକ ମେହ—
Sujāk A kind of gonorrohea.
ସୁଜାକ ଶୁଜାକ

ସୁଜାର୍ଡ଼ି(ରି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ାଇବା ୩, ୪ (ଦେଖ)
Sujārḍi(ri)bā Sanghārḍibā 3, 4 (See)

ସୁଜାଣ— ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁଜ୍ଞ)—୧ । ସୁଜ୍ଞ (ଦେଖ)—
Sujāna 1. Sujna (See) (ଉ—ବଶିଷ୍ଠାଦିଏ
ସୁଜାନ ସୁଜାନ(ନୀ) ଅଜାଣ, ବଡ଼ ସୁଜାଣ ତୁ—ଭଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଚତୁର—2. Clever.

ସୁଜାଣମଣି—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁଜ୍ଞ ସ୍ତ୍ରୀ; ପଣ୍ଡିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Sujāṇamaṇi 1. A learned or considerate
ସୁପଣ୍ଡିତା ସୁଜାନମଣି woman. ୨ । ଚତୁର ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A clever woman.

ସୁଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁଜନ୍ମା (ଦେଖ)—Sujanmā (See)
Sujāta (ଉ—ସୁଜାତ ଦ୍ୱିଜ ଯେବେ ଗାୟତ୍ରୀ ପଢ଼େ ତହିଁ-
ଭୂପ୍ତି ସଂହିତ ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସୁଜାତା—ସଂ. ବ—୧ । ତୁବରୀ (ବାଜରିଗଣ୍ଡା) (ଦେଖ)—
Sujātā Tubarī (See) ୨ । ଉଦ୍ଦାଳକ-
କନ୍ୟା—2. Daughter of Sage Uddālaka.
୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଘରକୁ
ଡାକି ଭୋଜନ କରାଇ ଥିବା ଜଣେ ଗ୍ରାମୀଣ କନ୍ୟା—
3. Name of a village maiden who fed
the Buddha at her house. ସଂ.
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ସୁଜାତ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
'Sujāta'.

ସୁଜି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମୀଦ=ଗହମ ଅଟା; ଏଥିର ସମ୍ଭବ ନାମ
Suji ସମିତା—ଭାବପ୍ରକାଶ)—ଅଟାର ବା ମଇଦାର ଚୂଡ଼;
ସୁଜି ସୁଜୀ ଚୋପ ଚୁର ତାକୁ ଗୁଲ୍ଲଣିରେ ଚଲାଇବା
ପରେ ଯେଉଁ ଖଦଡ଼ା ବା ଖୁଦ ରହିଯାଏ—Semo-
lina; grits; coarse flour; granules of
wheat left after the flour is passed
through the sieve.[ଉ—ଏଥିରେ ରୁଟି, ମହଳଭୋଗ
ଓ ଖୀର ହୁଏ ।] ପ୍ରାଚୀ (ସମ୍ଭଲପୁର) ବ (ଭୁଲ ହିଂ. ସୂଚି)
ଛୁଞ୍ଚି—Needle.

ସୁଜିନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱ+ଜାନ; ପାଂ. ସୋଜ୍‌ଜା)—୧ । ଦୁଇ ପସ୍ତ
Sujin ଜଳା ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ପତଳା ତୁଳା ଭରାଯାଇ ତା ଉପରେ
ସୋ(ସ୍ତ)ଜନୀ ସୂଚୀଦ୍ୱାରା ନାନା ଚିତ୍ର କରାଯାଇଥିବା ଅସନ ବା
ସୁଜନୀ ବିଛଣା ଚାଦର—1. A very thin quilt with
fine needlework and used as bedsheet.
୨ । ସୂଚୀକର୍ମଦ୍ୱାରା ଅଳଂକୃତ କାର୍ପାସ ବସ୍ତ୍ରର ଛୋଟ
ଅସନ—2. A small sitting mat. [ଉ—ଏହା
ସୁଖିଚିତ୍ରର ପିପିଲିର କରଙ୍ଗମାନେ କରନ୍ତି ।]

ସୁଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱ+ଜିହ୍ୱା+ଅ)—୧ । ସୁନ୍ଦର
Sujihwa ଜିହ୍ୱାବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a good tongue.
[ସୁଜିହ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ମଧୁରଭାଷୀ (ହି. ଶ)—2. Sweet-
speaking.

ସୁଜୀବନ୍ତୀ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜୀବନ୍ତୀ—The yellow variety of
Sujībantī Jībantī. [ଉ—ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ବଳ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜୀବନ୍ତୀ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତା, ହେମବଲ୍ଲୀ, ହେମପୁଷ୍ପୀ, ହେମା, ସୌମ୍ୟା । } ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ନେତ୍ର ହିତକର, ବାତ, ରକ୍ତ, ପିତ୍ତ ଓ ଦାହ-ଦୂରକର—ହି. ଶ ।]
ପୀଳୀଜୀବନ୍ତୀ

ସୁଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ—1. Well digested.
Sujīrṇṇa ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିରା—2. Tattered, ୩ । ଖୁବ୍
ସରୁ; ନିତାନ୍ତ ସରୁ—3. Too thin.

ସୁଜେୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ=ସୁଖରେ+ଜେୟ=ଯାହାକୁ ଜୟ କରି
Sujeya ଯାଇପାରେ)—ଯାହାକୁ ଅତି ସହଜରେ ଜୟ କରିଯାଇ
ପାରେ—Easily vanquished.

ସୁଜୋର—ଦେ. ବ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୋର—
Sujor Much strength or force,
ସଜୋର ସୁଜୋର or emphasis.

ସୁଜୋରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଖୁବ୍ ଜୋରରେ—
Sujore With great force,
ସଜୋରେ ସୁଜୋରସେ or emphasis.

ସୁଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ସୁ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କ୍ତ୍ରି. ଅ)
Sujñā ବିଜ୍ଞ; ପଣ୍ଡିତ; ବିଦ୍ୱାନ୍—1. Learned. ୨ । ଅଭିଜ୍ଞ—
[ସୁଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Experienced. ୩ । ସୁବିବେଚକ—
[ସୁଜ୍ଞତା(ତ୍ୱ)—ବ] 3. Considerate.

ସୁଜ୍ଞାତ ସଂ ବିଣ (ସୁ+ଜ୍ଞାତ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା—1. Well
Sujñāta known. ୨ । ସୁପରିଚିତ—2. Well acqu-
ainted.

ସୁଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ—୧ । ବହୁଜ୍ଞାନ—1. Spiritual knowledge.
Sujñāna ୨ । ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ—2. Thorough knowledge.

ସୁଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବହୁଜ୍ଞାନୀ—1. A person having
Sujñānī spiritual knowledge. ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ
[ବୁଜ୍ଞାନୀ—ତତ୍ସମ] ବ୍ୟକ୍ତି ଅପରଙ୍କ ଜ୍ଞାନକୁ ପରର ଉପକାରରେ
ସୁଜ୍ଞାନୀ ଲଗାଏ—Applying one's attainments or
knowledge for the benefit of others.

ସୁଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଜ୍ଞେୟ)—ଯାହା ସହଜରେ ଜଣାଯାଏ—
Sujñeya Easily comprehensible; easy of
[ବୁଜ୍ଞେୟ—ତତ୍ସମ] comprehension.

ସୁଝ(ଝା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଶୁଝ୍(ଝା) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sujha(jhā) (etc) Śujha(jhā) etc (See)

ସୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଝାଇବା (ଦେଖ)—
Sujhā(jhe)ibā 1. Śujhāibā (See)
ସୋଝା ୨ । ବୁଝାଇବା; ସମଝାଇବା—
ସୁମ୍ଝାନା 2. To make one understand; to explain.

ସୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଝିବା (ଦେଖ)—1. Śujhibā. (See)
Sujhibā ୨ । ବୁଝିବା—2. To comprehend.
ବୋଝା ବୁଝନା

ସୁଝୀନ—ଦେ. ବିଣ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—Too thin; very fine.
Sujhīna [ଉ—ଦିବ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ଯେ ସୁଝୀନ ବସନ ।
ମସଲିନ ମେହୀନ ବୃଷ୍ଣିସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ସୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂଚୀ)—ସୂଚୀ; ଛୁଞ୍ଚି—
Sunchi ଛୁଁଚ ସୁଇ Needle.

ସୁଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୁଟ୍)—୧ । ପୋଷାକର କୋଟିଏ ସାଜ— Suṭ 1. A suit of dress. [ଦ୍ର—କୋଟ୍, ପେଣ୍ଟଲୁନ୍ ଓ ସୁଟ୍ ବେଷ୍ଟ୍‌କୋଟ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ସୁଟ୍ ହୁଏ ।] ୨ । ଅଳଙ୍କାରର
ସୁଟ ଏକ ସଜ—2. A set of ornaments. ୩ । ଦେବାନ ମକଦମା—3. Suit; civil suit. ୪ । ବନ୍ଧୁକରେ ଫାୟର୍ କରିବା—4. Shooting. ବେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁ-କରଣ)—୧ । ବୋତଲର ଛିପି ବାହାରିବାର ଧ୍ୱନି [ସୁଟ୍‌ସାଟ୍, ସୁଟ୍‌ସୁଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ଶବ୍ଦ—1. Sound of un-
ସୁଟ corking of bottles. ୨ । ଅଫିମର ଗୁଲି ବା ମଦକ ଫିସ୍‌ଫିସ୍ ହୁକ୍କା ଟାଣିବାର ଶବ୍ଦ; ସୁଡ଼୍ ସୁଡ଼୍ ସୁଟ୍ - 2. The
ଚୁପ sound of smoking opium bullets with the hookah. ୩ । ପରସ୍ପର ଗୋପନରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଶବ୍ଦ—3. Whispering sound.

ସୁଟ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂରାଜ ପଡ଼ୁଅଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା; ଇଂ)— Suṭ karibā ୧ । ବନ୍ଧୁକ ଫାୟର୍ କରିବା; ଲକ୍ଷିବା—1. To
ସୁଟ୍‌କରା shoot. ୨ । ଉପଯୋଗୀ ହେବା—2. To suit. **ସୁଟକରନା** [ଉ - ଏ ଜଳବାୟୁ ମତେ ସୁଟ୍ କରୁ ନାହିଁ ।]

ସୁଟ୍ କେସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୁଟ୍ କେସ୍)—ପୋଷାକ ଓ Suṭ kes ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ରଖିବାର ବାକ୍ସ—
ସୁଟ୍‌କେସ୍ **ସୁଟକେଶ** Suit case.

ସୁଟ୍‌ସାଟ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟକୁ (ବନ୍ଧୁଲୋକ Suṭ-sāṭ karibā କାନେ କାନେ କୁହାକୁହି ହେବାଦ୍ୱାରା) ପ୍ରକାଶ କରା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଘୋଷ କରିବା—To whisper
ଗୁପଚୁପସେ ପ୍ରକଟ କରନା a thing abroad.

ସୁଟ୍‌ସାଟ୍ ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଏ ବିଷୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ; Suṭ-sāṭ na karttabyam ଏ କଥା ଅନ୍ୟଠାରେ ପ୍ରକାଶ
କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ—Do not make this public.

ସୁଟ(ଠ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଶୁଟ୍)—୧ । କେନାଲରୁ କଥାଘାଟ ପାଣି Suṭa(ṭha) ମଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଛୋଟ ଶାଖା—
ସୁଟ୍ 1, Branch or distributary for irrigating
ସୁଟ lands from a larger canal. ୨ । କେନାଲରୁ କଥାଘାଟ ପାଣି ଯିବା ନିମନ୍ତେ କରା ଯାଇଥିବା ପୋଡ଼ା ମାଟିର ନଳୀ—2. Pipes of burnt clay used for conveying water from a canal to the field. [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ କୃଷ୍ଣାଇମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରିବା ସୁଟକୁ 'ଦେଶୀସୁଟ' ଓ ଗ୍ରାଣୀଗଞ୍ଜ କଳ—ପୋଡ଼ା ସୁଟକୁ 'ଗ୍ରାଣୀଗଞ୍ଜ ସୁଟ' ବୋଲାଯାଏ । ସୁଟର ବ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ସୁଟର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ହୁଏ । ଯଥା — ଦୁଇ ଇଞ୍ଚିଆ ସୁଟ, ତିନି ଇଞ୍ଚିଆ ସୁଟ ।]

ସୁଟା(ଠା)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ପୋଡ଼ା)—ପୋଡ଼ା (ଦେଶ) —
Suṭā(ṭhā) Sordā (See) (ଉ—ବାଇସୁଠା) ।

ସୁଟ୍ (ଧାତୁ)—କ୍ରି - ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ବା ଅନାଦର କରିବା—
Suṭṭa (root) To disregard; to slight.

ସୁଠାଣି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁଷ୍ଠୁ) ସୁନ୍ଦର—Beautiful.
Suṭhāṇi (ଉ—ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗଯୁଗଳ ସୁଠାଣି ଅତନୁଗୁପ ପ୍ରଭୁ
ସୁଠାମ **ସୁଠାର, ସୁଠୋନା** ଛଣି—ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ତବକ ।)

ସୁଠାମ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସୁଗଠନ (ଦେଖ)
Suṭhāma Sugaṭhana (See)
ସୁଠାମ **ସୁଠାର**

ସୁଡ଼୍(ଡ଼ୁ)ସୁଡ଼୍(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାଣିଆ ଦ୍ରବ୍ୟ
Surd-(rdu)surd(rdu) (ଯଥା—ପଖାଳ, ଦହି, ଡାଲି)
ସୁପସୁପ **ସୁଡ଼ସୁଡ଼, ସୁରସୁର** ଖାଉଥିବା ଶବ୍ଦ — The sound of eating liquid things; smacking sound. (ଉ—ଭାତ ପଖାଳରେ ଜସି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା ସୁଡ଼୍‌ସୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦରେ ଖାଇ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ପଖାଳ ଖାଲି କରିଦେଲା—ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।)

ସୁଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଗଠନ (ଦେଖ)—
Sudaula Sugaṭhana (See)
(ସୁଡୌଲ, ସୁଡୌଲିଆ, ସୁଡଉଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସୁଡୌଲ **ସୁଡ଼ୌଲ**

ସୁଡ଼(ଡ଼ୁ)କା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. ଓ ବିଣ.ସଂ—ଘୋଡ଼ିକା (ଦେଖ)
Surd-(rdu)kā Sordakā (See)
[ସୁଡ଼୍(ଡ଼ୁ)କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁଡ଼(ଡ଼ୁ)କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘୋଡ଼ିକିବା; ସୁଡ଼ ସୁଡ଼
Surda(rdu)kibā ଶବ୍ଦ କରି ଜଳୀୟ ବା ଜଳମିଶ୍ରିତ ବସ୍ତୁ
ସୁପସୁପ କରା **ସୁରକନା** ଖାଇବା—To eat liquid things with a smacking sound.

ସୁଡ଼(ଡ଼)ଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁରଙ୍ଗ, ସୁରୁଙ୍ଗା—ବମ୍ସ୍)—ପାହାଡ଼ ବା
Surda(rdha)ṅga ମାଟି ଭିତରେ ଭିତରେ ଦୂରକୁ ଖୋଳାଯାଇ-
ସୁଡଙ୍ଗ **ସୁରଂଗ** ଥିବା ଲମ୍ବ ଗର୍ତ୍ତ—Tunnel.

ସୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଶୁଡ଼ା (ଦେଖ)—
Surdā Surdā (See)

ସୁଡ଼ି ରାସ୍ତା—ପ୍ରାଦେ (ଚିହ୍ନଭୂମି) ବ—କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବାଲାଇ ରାସ୍ତା।
Surdi rāstā Track; path way.

ସୁଡ଼ୀନ—ସଂ. ବ (ସ+ଡ଼ୀନ) — ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଗତିବିଶେଷ
Sudīna ("ଡ଼ୀନ" ଦେଖ)—A kind of bird's flight.

ସୁଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଉତ୍ତମ ରୀତି—Good manner. ଦେ.
Sudhaṅga ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Graceful.
ସୁଢଙ୍ଗ **ସୁଡଙ୍ଗ**

ସୁଢ଼ଳ(ପ)—ଦେ. ବିଣ—ସୁଗଠନ(ଦେଖ)—Sugaṭhana (See)
Surdhala(pa) (ଉ—ସରଳ ସୁଢଳ ଗୁରୁ କପୁପେକ୍ଷେ
ସୁଡେଲ; ସୁଢପ ଶୋଭିତଶ୍ରୀ—ରାଧାନାଥ. ଉପା ।] ଦେ. ବ
ସୁଗଠନ, ସୁଢ଼ର — ରୂପସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ସୁଷମା—Beauty of form; grace. [ଉ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦର୍ପଣେ ଯେପ୍ତେ ମୁଖର ସୁଢ଼ଳ—ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁବିଭୂତିଗୀତା ।]

ସୁଡ଼ଳ—ଦେ. ବ—୧ । ଦେବତା—1. Deity. ୨ । ମହାଦେବ; Sudhala ଶିବ—2. Śiba. ଦେ. ବଣ—ସୁଡୌଲ; ସୌଷ୍ଠବ ସୁଡୌଲ ସୁଢଳ, ସୁଢ଼ର ସମ୍ମିତ—Symmetrical; graceful.

ସୁଡ଼ଳ ଦେବ—ଦେ. ବ—୧ । ବାମଣ୍ଡାର ପୂର୍ବତନ ଅଧୀଶ୍ୱର—Sudhala deba 1. Late Sir Basudeba Sudhala Deb; K. C. I. E. [ଜ—ଏହାଙ୍କର ପୂର୍ବ୍ବ ନାମ ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ କେ. ସି. ଆଇ. ଇ । ଏ ସାହିତ୍ୟରସିକ ଓ ପ୍ରଜାହିତୈଷୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଦେବଗଡ଼ ବା ବାମଣ୍ଡା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ-ଲୋଚନାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥିଲା ।]

ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ (K. C. I.E) ଜନ୍ମ ୧୮୬୫।୫।୧୮୫୦—ତିରୋଭାବ ୧୯।୧।୧୯୦୩।

ବାମଣ୍ଡାର ସ୍ୱର୍ଗତ ନରପତି ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ କେ. ସି. ଆଇ. ଇ ଙ୍କ ପବିତ୍ର ଜୀବନଗାଥା ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବଳରେ 'ଅଶୋକ' ବାମଣ୍ଡା ନବଜୀବନ ଲାଭ କରିଅଛି, ଓ ନବଯୁଗର ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ଆଲୋକ ଲାଭ କରି ଉତ୍କଳର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମୁଚ୍ଚଆସନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଅଛି । ବିଶେଷତଃ ନବଯୁଗର ଆଲୋକ-ବର୍ତ୍ତିକା ଧାରଣ କରି ଯେଉଁ ମହାପ୍ରାଣ କଉପୟୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍କଳର ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାର ନାଶ କରି ଉତ୍କଳରେ ନବ-ଯୁଗର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଅଛନ୍ତି, ସ୍ୱର୍ଗତ ସର୍ ବାସୁଦେବ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଅଟନ୍ତି । ସର୍ ବାସୁଦେବ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସହଜାତ ପ୍ରତିଭା ଏତେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଥିଲା ଯେ, ବାମଣ୍ଡାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ଭିତରେ ସେ ଯେଉଁ ସବୁ ଅଭିନବ ସଂସ୍କାରମାନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିଗଲେ, ରୁଷିଆ ଭଳିଆ ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ, ତଦ୍ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କ ଯଶଃ ସମ୍ରାଟ୍ ପିଟରଙ୍କ ଯଶଃଠାରୁ କୌଣସି ଅଂଶରେ ନ୍ୟୂନ ବିବେଚିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ତାଙ୍କଠାରେ ଯୁବପ୍ରବର୍ତ୍ତିନୋଚିତ ତେଜଃ, ଓଜଃ ଓ ସାହସ ଥିଲା ଏବଂ ସ୍ୱଶ୍ୱରର ଯେ କୌଣସି ଅଂଶରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିଥିଲେ ସେ ସେଠାରେ ନିଜର ଲୋକୋତ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରି ଥାଆନ୍ତେ । ତାଙ୍କୁ ଲାଭ କରି ବାମଣ୍ଡା,'ବାମଣ୍ଡା' ହୋଇଅଛି ଓ ଉତ୍କଳ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦେବ ୧୮୭୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ । ସେ ଅପୁତ୍ରକ ଥିବାରୁ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ତାଙ୍କ ଅନୁଜ ବଡ଼କୁମାର ହରିହର ଦେବଙ୍କ ଏକ ମାତ୍ର ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କୁ ଯୌବରାଜ୍ୟରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରି ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବାସୁଦେବ, ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ ନାମ ଧାରଣ କରି ବାମଣ୍ଡା ସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହେଲେ । ସିଂହାସନାଧିକାର ବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ୧୮ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ବୟସ ହୋଇଥିବାରୁ ହରିହର ଦେବ ତାଙ୍କର ରିଜେଣ୍ଟ୍ ବା ଅଭିଭାବକରୂପେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କଲେ । ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦେବ କଳାହାଣ୍ଡିର ଭୂତପୂର୍ବ ମହାରାଜ ଉଦିତ ପ୍ରତାପ ଦେବଙ୍କ ସର୍ବଗୁଣାଳଙ୍କୃତା ରୁପଲକ୍ଷ୍ମୀ ମଧ୍ୟମା କେମା ଗିରିରାଜକୁମାରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର କରି ଯାଇଥିଲେ । ହରିହର ଦେବ ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବିବାହ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେବାରୁ ପୋଷକ ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ରାଜାଦେଶ ଜ୍ଞାନ କରି ସେ ତାଙ୍କଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି କଳାହାଣ୍ଡିର ରାଜ-ପରିବାରରେ ବିବାହ କଲେ ।

ରାଣୀ ଗିରିରାଜକୁମାରୀ ବାସୁଦେବଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତା ସହଧର୍ମିଣୀ ଥିଲେ । ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦେବଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ବାସୁଦେବ ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଙ୍ଗମ ହୋଇଥିଲେ । ଗିରିରାଜକୁମାରୀ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରବୀଣା ଓ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞା ଥିଲେ । ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ରାଣୀ ମହୋଦୟା ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରଲହରୀ ଏତେ ମଧୁର ଥିଲା ଯେ, କବିପ୍ରାଣ ବାସୁଦେବ ତହିଁରେ ବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଅପାର ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ।

ବାମଣ୍ଡାର ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା ଓ ଜନ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଜୀବନ ଦେଇ ଏହି ଗୁଣବତୀ ରାଣୀଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ତନୟ । ବାମଣ୍ଡା ରାଜସିଂହାସନରେ ବସି ରାଜ୍ୟ ଶାସନର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳକୁ ବାମଣ୍ଡା ମଧ୍ୟଯୁଗର ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାରରେ ଲୁପ୍ତ ରହି-ଥିଲା । ରାଜା ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦେବ ସୁଶାସକ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନବନବୋନ୍ମେଷଶାଳିନୀ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ ଲୋକୋତ୍ତର ପ୍ରତିଭା ଘେନି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ରାଜଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କଲା ମାତ୍ରେହିଁ ସେ ପ୍ରତିଭା ଅସ୍ତିତ୍ୱପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ କ୍ଷେତ୍ର ଲାଭ କରି ପ୍ରକଟିତ ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ତେତେବେଳେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ବାର୍ଷିକ ଆୟ ମୋଟେ ୪ ୬୦୦୦୯ (ଛଅ ହଜାର ୪ଙ୍କା) ଥିଲା; କୌଣସି ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଅଠର ୫ଙ୍କାରୁ ବେଶୀ ବେତନ ପାଉ ନ ଥିଲେ । ରାଜ-ସିରସ୍ତା ସୁଶୃଙ୍ଖଳଭାବରେ ରଖାଯାଉ ନ ଥିଲା । ଯାହା ଅବା ହିସାବପତ୍ର ରଖା ଯାଉଥିଲା, ସେ ସବୁ ତାଳପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ହେଉଥିଲା ।

ରାଜା ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳ ଦେବ ଏ ସବୁର ସଂସ୍କାରରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇ ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାଧନ କଲେ । ସେ ଆୟ-ବ୍ୟୟର ଗୋଟିଏ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ତଦନୁଯାୟୀ ବ୍ୟୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ରାଜ୍ୟରେ ନୂଆ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ

କରାଇ ରାଜସ୍ୱ ସଂସ୍କାର କଲେ ଏବଂ କୃଷୀମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଯେପରି ଉନ୍ନତ ହେବ ତନ୍ନିମିତ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଅଧିକାରର ଗୁରୁତ୍ୱାନୁରୂପ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବେତନର ହାର ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ, ପୁଲିଶ ବିଭାଗ ଓ ବିଗ୍ରହ ବିଭାଗ ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ବାସୁଦେବ ୧୮୬୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସିଂହାସନାରୋହଣ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଆୟ ଛଅ ହଜାର ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ୧୮୭୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦବେଳକୁ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଫଳରେ ବାମଣ୍ଡାର ବାର୍ଷିକ ଆୟ ଆଠର ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ବାମଣ୍ଡାର ଯେଉଁ ଭୂୟସୀ ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା, ଏହା ତହିଁର ଅଗ୍ର ସୂଚନା ତହିବାକୁ ହେବ । ଏହି ସମୟରୁ ବାମଣ୍ଡାର ଲୋକେ ବାସୁଦେବ ସ୍ଥଳ ଦେବଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହହୃଦୟରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଗିରିବାଳ-କୁମାରୀ ବାମଣ୍ଡା ରାଜପରିବାରକୁ ଶୋକସାଗରରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରି ଏବଂ ଅନୁରାଗୀ ପତିଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଶତଧା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ । ସେତେବେଳେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଦୁଗ୍ଧ-ପୋଷ୍ୟ ଶିଶୁ । ମାତୃବିୟୋଗ ହେତୁରୁ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜୀବନସଙ୍କଟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଏବଂ ବାସୁଦେବ ଭଗ୍ନ-ହୃଦୟ ହୋଇ ସଂସାରପ୍ରତି ବିରାଗୀ ହୋଇପଡ଼ିଲେ; ରାଜ-କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ବିଷବତ୍ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଲା । ବଡ଼କୁମାର ହରିହର ଦେବଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଗର୍ଭ-ଧାରିଣୀ ସାଙ୍ଗୀ ଦେବୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଶିଶୁ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କ ପାଳନଭାର ଅର୍ପଣ କରି ବାସୁଦେବ ଚିତ୍ତର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମିତ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାମଣ୍ଡା ତ୍ୟାଗ କରି ବହିର୍ଗତ ହେଲେ ।

ଏଠାରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ପଞ୍ଚମହିଷ ଗିରିବାଳକୁମାରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳା ଥିଲେ । ବାମଣ୍ଡାରେ ଚିରାଚରିତ ପ୍ରଥା ଥିଲା ଯେ, ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଜାତ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଜା ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ରାଜାଙ୍କୁ ନଜରାନା ଦେବେ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କଜନ୍ମ ହେଲା ମାତ୍ରେ, ସୁତିକାଗାରରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ରାଣୀ ମହୋଦୟା ଅନୁରାଗୀ ପତିଙ୍କୁ ସାନୁନୟ ଅନୁରୋଧ କରି ଏ କୁତ୍ସିତ ପ୍ରଥା ରଦ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏବମ୍ବିଧ ଅଶେଷ ସୁଗୁଣର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇ ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଅଖଣ୍ଡ ଆଧିପତ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗର ମୃତ୍ୟୁର ପାଛରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ରାଜା ବାସୁଦେବ ହୃଦୟ ବ୍ୟଥାର ଉପଶମ ନିମିତ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ ।

ବାସୁଦେବ ଦୈବତଃ ବଡ଼ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବଦା ଶିକ୍ଷାର୍ଥ ମନୋଭାବ ଘେନି ସକଳ ସ୍ଥାନରୁ ଓ ସକଳ ପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ନାନା କଥା ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ମନୋଯୋଗୀ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ନଗର ଭ୍ରମଣ କରି ଉନ୍ନତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ଉପରି ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି କରିବେ, ଏହି ଚିନ୍ତାହିଁ ଭ୍ରମଣକାଳଯାକ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରୁଥିଲା । ସେ କଟକ, କଲିକତା, ବାରାଣସୀ, ଲକ୍ଷ୍ନୌ, ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥଳୀ ଭ୍ରମଣ କରି ନାନା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ନାନା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ପରିସର ଯଥେଷ୍ଟ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ଓ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତେ ସେ ସର୍ବଦା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଓ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ସୂଚନା ଖୋଜି ବୁଲୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଏ ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ବାମଣ୍ଡା ପକ୍ଷରେ ବହୁ ସଫଳପ୍ରସୂ ହେଲା ।

ପର୍ଯ୍ୟଟନରୁ ଫେରି ଆସିଲା ପରେ ପୁନଶ୍ଚ ଦାରପରିଗ୍ରହ କରିବା ନିମିତ୍ତେ ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସନିର୍ବନ୍ଧ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଏବଂ ଏହା ଫଳରେ ବାସୁଦେବ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ରରୁଆ ଜମିଦାରଙ୍କ ଦୁଇ ଜେମା ଓ ଖରସୁଆ ରାଜାଙ୍କ ଭାଗିନେ ଜେମା, ଏପରି ତିନି କନ୍ୟାଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହି ସପତ୍ନୀମାନେ ପରସ୍ପରପ୍ରତି ଅନୁକ୍ଷା ହୋଇ ଈର୍ଷ୍ୟାପରାୟଣା ନ ହେବାରୁ ବାସୁଦେବଙ୍କ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁମୟ ହୋଇଥିଲା । ଏମାନେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତରୂପ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଜନନୀବତ୍ ଭକ୍ତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବାରେ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ନ ଥିଲେ । ଏ ତିନି ରାଣୀ ଏଗାରଟି କନ୍ୟା ଓ ଆଠଟି ପୁତ୍ରଙ୍କର ଜନନୀ ହୋଇଥିଲେ । ବାସୁଦେବ ନିଜର କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପିକଳା ଓ ସଙ୍ଗୀତାଦି କଳାନିପୁଣା କରି ତାଳଚେର, ବଣାଇ, ବଣ୍ଡର ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ତତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟେଶ୍ୱରୀ, କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ବଣ୍ଡକ, ଖଡ଼ିଆଳ, ପାଲଲହଡ଼ାର ରାଣୀ ଓ ମୁରାଜାର ଯୁବରାଣୀ ସ୍ୱର୍ଗତା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାସୁଦେବ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସଂସ୍ଥିତି ପ୍ରଦାନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ବଡ଼କୁମାର ବଳଭଦ୍ର ଦେବ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମା ରାଣୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଖ୍ୟାତି କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର । ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଗୁଣରେ ଆଦର୍ଶ ପିତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ପୁତ୍ର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ବାସୁଦେବ ପର୍ଯ୍ୟଟନରୁ ଫେରି ବାମଣ୍ଡାକୁ ତିନି ଗୋଟି ସବ୍‌ଡିଭିଜନରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ । ସବ୍‌ଡିଭିଜନମାନଙ୍କର ନାମ ଦେବଗଡ଼, ଚିତଣା ଓ କରଞ୍ଜିଆ ରଖାହେଲା । ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ଦୁଇଟି ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଓ ତୃତୀୟଟି ଜଣେ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଅଧୀନ ରଖାଗଲା; ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ମାନେ ଦେବାଣୀ ଫୌଜଦାରୀର ଉଭୟ ପ୍ରକାର ମକଦମା ବିଚାର କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇଲେ। ଦେବଗଡ଼, ଲୁଚିଣ୍ଡା, ବାଲୁଟି, ନଈକୂଳ, ଗୌଡ଼ପଞ୍ଚୀ ଓ ଗୋବିନ୍ଦପୁର-ଠାରେ ଥାନାମାନ ଅବସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଅପିଲ ମକଦମା ସବୁର ଶୁଣାଣି ନିମନ୍ତେ ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଚାରାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ମକଦମା ସବୁର ବିଚାରରେ ନାନାପ୍ରକାର ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅସୁବିଧା ବିଲମ୍ବ ଘଟୁଥିଲା । ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଦେବଗଡ଼, ଲୁଚିଣ୍ଡା ଓ ବାଲୁଟିଠାରେ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପକ୍କାଗୃହ-ମାନ ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା । ବାମଣ୍ଡା ନବୀନ ଜୀବନର ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କଲା ।

ରାଜା ବାସୁଦେବ ଆଉ ଥରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରି ନାଗପୁର, ନାସିକ, ପୁନା, ଅହମ୍ମଦାବାଦ, ବଙ୍ଗାଲୋର, ଶିବାଙ୍କୁଡ଼, ତାଞ୍ଜୋର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଆସିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ପରେ ରାଜ୍ୟର ନାନାବିଧ ଉନ୍ନତି କରିବାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ । ସେ ବହୁ ଅନାବାଦୀ ଅଞ୍ଚଳ ଆବାଦ କରାଇ ତହିଁରେ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଫସଲ କରାଇଲେ; ଏବଂ କଥିତ ଅଛି, ସେ ୧୩୬ ପ୍ରକାର ଧାନ ଅଣାଇ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ସବୁର ଚାଷ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ଜଙ୍ଗଲ କଟାଇ ବାସୁଦେବପୁର ନାମରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ସ୍ଥାପନ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ "ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ" ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ବହୁ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କରିଥିଲେ । ବାମଣ୍ଡାରେ ସେ ମିଠା କମଳା ଲେମ୍ବୁର ଚାଷ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ; ଏବଂ ବମ୍ବେ ଓ ପାଟନା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରୁ ନାନାପ୍ରକାର ଆମ୍ବ ଗଛର ଚାରା ଅଣାଇ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପଣ କରାଇ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବାମଣ୍ଡାର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଖୋଲା ଯାଇଥିଲା । ତଦାନୀନ୍ତନ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମହୋଦୟ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ-ପ୍ରୀତି ଦେଖି ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରେ ତାଙ୍କର ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ବଲମ ଫାର୍ମ୍‌ଠାରେ ଦୁଇଗୋଟି ଗିରିନଦୀର ଜଳକୁ ଅଟକାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାସୁଦେବ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟରେ ବନ୍ଧ ପକାଇ ଜଳସେଚନ ସୌକର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଜଳାଧାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇଥିଲେ ।

ରାଜକୋଷରେ ଅର୍ଥବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ବାସୁଦେବ "ରାଜକୁମାର ସ୍ପିନିଂ ୱାର୍କ୍‌ସ୍" ନାମକ କାରଖାନା ବସାଇଲେ । ଏ କାରଖାନାରେ କାଠ କରତ ହୋଇ ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ବିକ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ ପଠା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟରେ ବିଲାତରୁ କାଠକରତ ସନ୍ତ୍ର କିଣା ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଏ କାରଖାନାରେ ବହୁତ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିବାରୁ ବାମଣ୍ଡାର ମଜୁରିଆମାନଙ୍କୁ ଆଉ ବିଦେଶକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । କାରଖାନାର କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବହୁ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆୟ ହେଉଥିଲା, ଏବଂ ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଟଙ୍କା ଲଦା ହୋଇ ବିଦେଶରୁ ଦେବଗଡ଼କୁ ଆସିବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପ୍ରଜାମାନେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ବିଚକ୍ଷଣତାକୁ ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ।

ଦେଶର ଯେଉଁ ସବୁ ଜାଗାରେ ପର୍ବତରୂପ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଯାତାୟାତରେ ଅସୁବିଧା ହେଉଥିଲା, ତିନାମାଇଟ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ପର୍ବତ ସବୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଗମନାଗମନୋପଯୋଗୀ ରାସ୍ତା କରାଇବାରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନ ନେଇ ନିଜେ ରାଜା ବାସୁଦେବ କିପରି ଏ ଅସାଧ୍ୟସାଧନ କରିପାରିଲେ, ଏହା ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହେବମାନେ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଶାସନ ରିପୋର୍ଟରେ ବାସୁଦେବଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶଂସା ହୋଇଥିଲା ।

"ବାମଣ୍ଡା ଷ୍ଟେଟ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍" ନାମରେ ୯ ଜଣ ସଭ୍ୟ-ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ବିଚାର ସଭା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ବାସୁଦେବ ତହିଁରେ ଅପିଲ୍ ମକଦମା ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି-ଥିଲେ ।

ବାସୁଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ "ପାଣ୍ଡ୍ରି" ନାମକ ଗୋଟାଏ ଟିକସ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରା ଯାଉଥିଲା । ଏ ଟିକସ ଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟରେ ବାଧା ପଡ଼ୁଥିବା ଦେଖି ବାସୁଦେବ ବାମଣ୍ଡାର ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଏ ଟିକସର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିଥିଲେ । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ସରକାର ମଧ୍ୟ ବାସୁଦେବଙ୍କର ସାଧୁବାଦ କରିଥିଲେ ।

୧୮୮୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ବାସୁଦେବ ଗୋଟିଏ ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏ ଅଭିନବ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ବାମଣ୍ଡାର ଦୁଃସ୍ଥ ରୋଗୀମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକାର ହୋଇଥିଲା ।

ବାସୁଦେବ ବାମଣ୍ଡାର ପୁରାତନ ଜେଲ୍‌କୁ ଭଙ୍ଗାଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପକ୍କା ଜେଲ୍ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଶାସନ ରିପୋର୍ଟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇ-ଥିଲା :—"ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ରାଜପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ପରି ପକ୍କାଘରେ ରହି ପାରି ନାହାନ୍ତି, ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ବାମଣ୍ଡାର କଏଦୀମାନଙ୍କୁ ସେପରି ଘରେ ରଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି ?"

ବାସୁଦେବ ପୁଣି ନୂଆ କରି ରାଜବାଟୀ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ ଏବଂ ରାଜକୁମାର ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିମନ୍ତେ ଦୋମହଲା ପକ୍କା ଚୋଲାଇଲେ । ଏହା ଛଡ଼ା ରାଜସରକାରଙ୍କ କଚେରୀ ଓ ପୁଲିସ୍ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଦେବଗଡ଼ରେ ଅନେକ ପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଦେବଗଡ଼ର ଶୋଭାକୁ ଶତଗୁଣିତ କରି ଦେଲେ । ଏ ସବୁ ଉନ୍ନତି ଇଉରୋପୀୟ ଢଙ୍ଗରେ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଥିଲା । ଏହା ଛଡ଼ା ବଲମରେ ଗୋଟିଏ ରାମଗୋବିନ୍ଦ ମନ୍ଦିର ଓ ଲୁଚିଣ୍ଡାରେ ଗୋଟିଏ ମସଜିଦ୍ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ବାଲୁଟିରେ ମଧ୍ୟ ରାଜସରକାରଙ୍କ ଅଫିସ୍ ନିମନ୍ତେ ପକ୍କାଘରମାନ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସୁଗମ୍ୟ ରାସ୍ତା ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ କରିବାରେ ରାଜା ବାସୁଦେବ ବହୁ ଶ୍ରମ କରିଥିଲେ । ଏପରି କି, ଏ ରାସ୍ତା ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ସେ ରାଜଧାନୀ ଛାଡ଼ି ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ତମ୍ବୁ ପକାଇ ରଥ୍ୟା-ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଶାସନ

ରିପୋର୍ଟରେ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶଂସାଗର୍ଭକ ଭାଷାରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ ରହିଅଛି ।

ବାମଣ୍ଡାରେ ରେଲ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାସୁଦେବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ବେଙ୍ଗଲ୍ ନାଗପୁର ରେଲୱାଇ କମ୍ପାନୀଙ୍କୁ ସେ ଚିରକାଳପାଇଁ ୨୧୫ ଏକର ଜମି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ତା ଉପରେ ରେଲ ଲାଇନ୍ ତିଆରି କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ବାସୁଦେବ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ଅବୈତନିକ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇ ଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା-ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ରାଜବାଟୀରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, କାଳକ୍ରମେ ତାହା ରାଜକୁମାର ହାଇ ସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ସହିତ ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବଣାଇ ଓ ପାଲଲହଡ଼ାର ରାଣୀ ରାଜାଦୁହେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତଦାନୀନ୍ତନ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମହୋଦୟ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରୀତି ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ନରପତି ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବେ କଥିତ ହୋଇଅଛି ଯେ,ବାସୁଦେବ ସଂସ୍କୃତରେ ଅସାଧାରଣ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ କବି ଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ରାଜସଭା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁବେଳେ ଶୋଭିତ ହୋଇ-ଥିଲା । ଶାସ୍ତ୍ରଚର୍ଚ୍ଚା ବାସୁଦେବଙ୍କର ପରମପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାହିତ୍ୟପ୍ରୀତି ଜାଗରୂକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ୧୮୮୬ ଅବ୍ଦରେ ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ସେ ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ ପ୍ରେସ୍ ସ୍ଥାପନ କରି ତହିଁରୁ ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସାହିତ୍ୟିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ କରାଇଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ ସେ ଯୁଗର ଅନେକ କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ଲୋକଲୋଚନର ଗୋଚରୀଭୂତ କରାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନବ ଯୁଗ ଗଠନରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ କମ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହିଁ । ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟା ବାସୁଦେବଙ୍କ ଇଙ୍ଗିତ ଓ ଉପଦେଶରେ ବାହାରୁ ଥିଲା ଏବଂ ହିତୈଷିଣୀର ସାହିତ୍ୟସେବାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ବେଶ ବୁଝିପାରୁ,ନବ ଯୁଗର ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟକୁ ଜନପ୍ରିୟ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାସୁଦେବ କିଆଣ କରି ଉତ୍କଳ ଭାରତୀଙ୍କୁ ସମୃଦ୍ଧା କରିବାରେ ସହାୟ ହୋଇଥିଲେ । "ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ" ଓ "ବିଜୁଳୀ" ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମାର୍ଜିତ ରୁଚିର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି ବାସୁଦେବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ବିମଳ ଜ୍ୟୋତିଃ ପ୍ରଦାନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ବାସୁଦେବ ନିଜେ ଉଚ୍ଚ କୋଟୀର କବି ଥିଲେ ଏବଂ ନିଜେ,ଗୁଣୀ ଥିବାରୁ ଗୁଣ ଚିତ୍ରଗ୍ରାହକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ବାମଣ୍ଡା "ବୃଧହଂସକେଳିସର" ରୂପେ ତାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା ।

ତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର ବିଭବାଦ୍ୱିତ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା, ବୀରବାମା ଓ ବିଦ୍ୟାବାଦ କାବ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ । ଏ ସବୁ କାବ୍ୟ ରଚନା ଦ୍ୱାରା ବାସୁଦେବ ଯେଉଁ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ରଚନାନୈପୁଣ୍ୟ ଓ କବି ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି ତାହା ତାଙ୍କୁ ଯଶୋ-ଦେହରେ ଚିରକାଳ ଅମର କରି ରଖିବ । ଅଳଙ୍କାରଚନ୍ଦ୍ରିକା ନାମକ ତାଙ୍କ ସଂକଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମହାଦାନ ।

ବାମଣ୍ଡାରେ ଡାକଘରମାନ ସ୍ଥାପନ କରି ବାସୁଦେବ ଡାକ ବିଭାଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିଜର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସହ ନାମାଙ୍କିତ ଟିକଟିମାନ ଚିଠି ଉପରେ ମରା ଯାଉଥିଲା । ବାମଣ୍ଡାର ବାହାରକୁ ଆସୁଥିବା ଚିଠିମାନଙ୍କରେ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଟିକଟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ପରେ ଦୁଇ-ପ୍ରକାର ଟିକଟ୍ ବ୍ୟବହାର ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଅସୁବିଧା ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବାସୁଦେବଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମତି ପାଇ ଭାରତ ସରକାର ବାମଣ୍ଡା ଡାକ ବିଭାଗର ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ବିଭାଗ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ତୁଲାଇବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲେ ।

ଡାକ ବିଭାଗ ସ୍ଥାପନ କରି ବାସୁଦେବ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ବିଭାଗ ବସାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଏ ବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସରକାର ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଛାଡ଼ି ନ ଦେବାରୁ ତହିଁରୁ ସେ କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମତି ସହ ଦେବଗଡ଼-ଠାରୁ ଗୋବିନ୍ଦପୁରଯାଏ ଆଠହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଟେଲି-ଫୋନ୍ ଲାଇନ୍ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସେ ସମୟରେ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହା ଦୀର୍ଘତମ ଟେଲିଫୋନ୍ ଲାଇନ୍ ଥିଲା ବୋଲି କଲିକତାର ଷ୍ଟେଟ୍‌ସ୍‌ମାନ୍ ଖବରକାଗଜରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।

ରାଜା ବାସୁଦେବ ବୁଝିଥିଲେ ଯେ, ମଦ୍ୟାଦି ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ ପ୍ରଜାଙ୍କର ସମସ୍ତପ୍ରକାର ଦୁଃଖର ନିଦାନ । ତେଣୁ ସେ ଅବକାରିବିଭାଗ ଗଢ଼ି ତହିଁରୁ ରାଜକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଆୟ କରାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ କଠୋର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଦେବ-ଗଡ଼କୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କେବଳ ଦଶ ମାଇଲ ମଧ୍ୟରେ ମଦ ଦୋକାନ ରହି ପାରିବ ଏବଂ ଅଫିମ ଖାଇବାକୁ ହେଲେ ଥାନାରେ ନାମ ଲେଖାଇ ତାହା ଥାନାରୁ କିଣିବାନିମନ୍ତେ ସେ ଆଦେଶ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏ ଆଦେଶ ପାଳନର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖିଲେ ଦୋଷୀମାନଙ୍କୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ ।

୧୮୯୭ ଅବ୍ଦରେ ପୁଣଶ୍ଳୋକା ମହାରାଣୀ ଉଲ୍ଲୋରିୟାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ହୀରକ ଜୁବିଲି ଉତ୍ସବ ବାସୁଦେବ ମହା ସମାରୋହରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କରାଇଥିଲେ । ରୋପିଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଜୁଷାରେ ମହାରାଣୀ ମହୋଦୟାଙ୍କୁ ସେହି ଉତ୍ସବ-ଉପଲକ୍ଷରେଯେଉଁ ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ଭାରତ ସରକାର ଓ ବିଲାତ ସରକାରଙ୍କର ଭାରି ପସନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଉତ୍ସବର ଦିବସକୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାଜାବାସୁଦେବ ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପ୍ରାସାଦ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ସେ ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା ମନ୍ଦିର ଓ ମାନ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ ସେଥିରେ ୧୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟିତ ହୋଇ-ଥିଲା । କଟକ କଲେଜର ଭୂତପୂର୍ବ ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ରାଜା ବାସୁଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଏ ଦୁଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପରିଚାଳନ ନିମନ୍ତେ ବାମଣ୍ଡା ଯାଇ ସାମୟିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଯୁବରାଜ

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନ ବିନୋଦ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରଜାହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଓଡ଼ିଶା ଓ ଛତିଶଗଡ଼ର କରଦରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ଇଂରାଜ ସରକାର ୧୮୮୯ ଅବ୍ଦରେ ରାଜା ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ସି. ଆଇ. ଇ. ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଛତିଶଗଡ଼ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଉପାଧି ପୂର୍ବରୁ ଆଉ କେହି ଲାଭ କରି ନ ଥିଲେ । ୧୮୯୫ ଅବ୍ଦ ବାମଣ୍ଡା ଇତିହାସରେ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ, କାରଣ, ଏ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଦିବସରେ ରାଜା ବାସୁଦେବ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନ ଗୌରବସୂଚକ କେ. ସି. ଆଇ. ଇ. ଉପାଧିରେ ପୁନର୍ବାର ଭୂଷିତ ହୋଇ ଏକା ବାମଣ୍ଡାର କାହିଁକି ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କଲେ । ସେଯୁଗରେ ଏ ଉପାଧି ଲାଭ କମ୍ ସୁଗୁଣର ବା କମ୍ ଗୌରବର ପରିଚାୟକ ନ ଥିଲା । ବର୍ଷ କେତେକଟା ତଳେ ସେହି ବାମଣ୍ଡା "ଅଖୋଜ" ଉପାଧି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାଧି ଲାଭ କରି ନ ଥିଲା, ସେହି ବାମଣ୍ଡା ଆଜି ବାସୁଦେବଙ୍କ ଭଳି ଲୋକୋତ୍ତର ପ୍ରତିଭାବିଶିଷ୍ଟ ନରପତି ଲାଭ କରି ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳ ଓ ଛତିଶ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ କେ.ସି.ଆଇ.ଇ. ଉପାଧିର ଅଧାର ହୋଇ ବସିଲା । ୧୮୯୫ ଅବ୍ଦର ବାର୍ଷିକ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ଏ ଉପାଧି ରାଜା ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳଦେବଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବଂଶ-ଗୌରବ ଅଥବା ବିଭବ-ଶାଳିତା ଯୋଗୁଁ ଦିଆଯାଇ ନ ଥିଲା, ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅସାଧାରଣ ଗୁଣ ଓ ପ୍ରତିଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ତାଙ୍କୁ ଏ ଉପାଧିରେ ବିଭୂଷିତ କରିବା ସମୁଚିତ ମନେ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଓ ଛତିଶଗଡ଼ର ତରୁଣ ନରପତିମାନେ ରାଜା ବାସୁଦେବଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟଶାସନରେ ତାଙ୍କ ପଦାଙ୍କାନୁସରଣ କଲେ ଏ ଗୌରବ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଲାଭ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚିତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୮୯୬ ଅବ୍ଦରେ ଫସଲ ନ ହେବାରୁ ବାମଣ୍ଡା ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଏବଂ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସହିତ ମହାମାରୀ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ସର୍ ବାସୁଦେବ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ବହୁବିଧ ଉପାୟରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇଥିଲେ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଡ଼ଜାତ-ମାନଙ୍କରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ଅନାହାରରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସର୍ ବାସୁଦେବଙ୍କ ବିପଦକାଳୀନ ଜନକୋପମ କର୍ମତତ୍ପରତା ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ବାମଣ୍ଡା ନିରାପଦ ରହିଲା । ରାଜ୍ୟର ବାହାରୁ ଧାନ ଯିବା ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା, ରାଜଅମାତ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଧାନ ଅଭାବରୁଭାବରେ କିଣି-ଯାଇ ନାମ ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ କରା ଗଲା ଓ ତାହା ଅଭୁଲାନ ହେବାରୁ ମଧ୍ୟ ଧାନ ଋଣ କରି ଅଣାଯାଇ ଟଙ୍କାକୁ ଚଉଦ ସେର ଦରରେ ଦୁଃସ୍ଥ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିକି ଦିଆଗଲା । ଏଭଳି ନୁହେଁ, ପ୍ରଜାମାନେ ସେ ବର୍ଷ ଚାଷ କରି ନ ପାରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ୫ ୨୧୩୯୭/ ଖଜଣା ମାଫ୍ ଦିଆଗଲା ।

ସର୍ ବାସୁଦେବ ନାରାୟଣ ଭକ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ଗୋ-ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ଦୁହିଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ଅଚଳା ଭକ୍ତି ଥିଲା । ନିଜ ରାଜ୍ୟରୁ ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଚମଡ଼ା ବାହାରକୁ ପଠାଇବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ ସେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଲାଭ କରି ପାରି ଥାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ ଲୋକେ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରିବେ, ଏହି ଆଶଙ୍କା କରି ସର୍ ବାସୁଦେବ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ଚମଡ଼ା ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

୧୯୦୬ ଅବ୍ଦରେ ସେ ପୀଡ଼ିତ ହେଲେ ଓ ଚିକିତ୍ସା ନିମନ୍ତେ କଲିକତା ପ୍ରୟାଣ କଲେ । ସେଠାରେ ରୋଗୋପଶମ ପାଇଁ ବହୁବିଧ ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିମକାଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ନିଷ୍ଫଳ ହେଲା । ୧୯୦୭ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୧୯ ତାରିଖ ଦିନ ସେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରି ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳକୁ ଶୋକସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ବାର୍ତ୍ତା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କୁ ଅଶନିପାତ ସମାନ ବୋଧ ହେଲା ।

ବାମଣ୍ଡାର ତଥା ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର ନବଯୁଗ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ତିରୋଧାନରେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆଜାତି ଏକାନ୍ତ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଲୋକୋତ୍ତର ପ୍ରତିଭା ଛଡ଼ା ଦୟାଦାକ୍ଷିଣ୍ୟାଦି ସହସ୍ର ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ବିଭୂଷିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ସମଗ୍ର ଦେଶର ହୃଦୟରେ ସ୍ନେହଯୁତ ଆସନରେ ସମାସୀନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନଗାଥା ବା ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ କଳିପୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ଚଣ୍ଡୀଚରଣ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ତାଙ୍କ ବିଶାଳ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୁଦ୍ଧା ସର୍ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଗୁଣାବଳୀ ଯଥାଯଥ କୀର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବାର ଅବକାଶ ପାଇ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଆକ୍ଷେପ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲେଖାରେ ହାତ ଦେଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଙ୍ଗ କରିବାର ଆଶା ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଅମାର୍ଜନୀୟ ଧୃଷ୍ଟତାର ପରିଚାୟକ ।

ଓଡ଼ିଶାର କବିବର ରାଧାନାଥ ଓ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାମାନବ ସର୍ ସୁଡ଼ଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯାହା ଯାହା ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି, ତହିଁରୁ କିୟଦଂଶ ମାତ୍ର ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆମ୍ଭେମାନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରିବୁଁ ।

କବିବର ରାଧାନାଥ ଲେଖିଥିଲେ, "ଜୀବନରେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଆଳାପ କରିଅଛି; କିନ୍ତୁ ସୁଡ଼ଳ ଦେବଙ୍କ ଭଳି 'ସମତୁଲ' ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୁତ୍ରାପି ଦେଖି ନାହିଁ । ମନରେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତି ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତିର ସେ ପ୍ରଭୁ । କୌଣସି ବୃତ୍ତି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବ, ଏହା ତାଙ୍କ ଚୋଖୁଣ୍ଟିରେ ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଧାନ ଅଥଚ ଭାବପ୍ରଧାନ; ନାତିକୋପନ ଅଥଚ ନାତିସହିଷ୍ଣୁ । ସ୍ଥାନ ଦେଖି ଗମ୍ଭୀରଶୀଳ, ସ୍ଥାନ ଦେଖି ମୁକ୍ତହସ୍ତ । ଗର୍ବ ନ ଥାଇ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଆତ୍ମ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ତାହା ପ୍ରତି ସ୍ନେହ କଲେ ବୋଲି

ଯେ ତାହାର ଦୋଷ ପ୍ରତି ଅନ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ, ଏପରି ନୁହେଁ । ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଦଣ୍ଡିତ ଅଧିଯୁକ୍ତ ନିମନ୍ତେ ମୁକ୍ତ ରଖିବାରେ ସେ ସର୍ବଦା ସତର୍କ । ଅନ୍ୟର ଉପଦେଶପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ନିଜ ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ୱାଧୀନତା ସେ ବିସର୍ଜନ କରିବାକୁ କଦାଚ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନ୍ୟାୟବିଚାର ଜ୍ଞାନ ଓ କରୁଣାରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଯଶରେ ଅରୁଚି ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଯଶୋରକ୍ଷ ନ ଥିଲେ । କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ଯଶଃ ପ୍ରଚାର ନିମନ୍ତେ ବା ଅଲୀକ ଯଶ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆମୋଦ ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣା ନ ଥିଲା । ଜୀବନରେ ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତିର ମୂଳ ଯେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ତାହାର ଷତି ନ କରି ଯେତେଦୂର ଆମୋଦ ସମ୍ଭବ, ତାହାର ସୀମା ସେ ଅତିକ୍ରମ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମାନ ଦୃଷ୍ଟି, କାହା ପ୍ରତି ଏକାସକ୍ତ ନ ଥିଲା; କାହା ପ୍ରତି ଔଦାସୀନ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଫଳତଃ—

ଧର୍ମାର୍ଥକାମାଃ ସମମେବ ସେବ୍ୟାଃ
ଯଃ ଏକସକ୍ତଃ ସ ନରୋ ଜଘନ୍ୟଃ ।

ସୁଭଳଦେବଙ୍କ ଜୀବନ ଏହି ଉକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ନିଦର୍ଶନ । ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଇଉରୋପୀୟ ମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସୁଭଳଦେବଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅଳ୍ପ ନ ଥିଲା । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ସେ ଯେ ଉଚ୍ଚ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ସେ ଉପାଧି ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ପରିମାପକ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଶୀୟ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରକୃତ କିରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂଭବ ରଖିବା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସଂଭବର ସୀମା କେଉଁଠାରେ ଏହା ବିସ୍ମୃତ ହେବା ଲୋକ ସେ ନୁହନ୍ତି ।"

× × ×

"କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ବାମଣ୍ଡାର ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ସୁଭଳଦେବଙ୍କ ରୁଚି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତାଙ୍କ ରୁଚିର ପ୍ରତିଭୂ । ସୁରୁଚିର ସନାତନ ଗୁରୁ କାଳିଦାସ, ମୁରାରି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଭକ୍ତ ହୋଇ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଆମୋଦର ପକ୍ଷପାତୀ ହେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।"

× × ×

"ବିଦ୍ୱାନ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହଦାନ ଓ ପଷ୍ଠାପୂଦ କରେ । କେବଳ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିଭା ପ୍ରତିକୂଳ ଦୈବହସ୍ତରୁ ସିଦ୍ଧିକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ସମର୍ଥ । ସୁଭଳଦେବ ଆଦୌ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଉତ୍ସାହ ଦେବାର ପାତ୍ର ନ ଥିଲେ । ସୁଶିକ୍ଷା ଓ ଦେଶପର୍ଯ୍ୟଟନଦ୍ୱାରା ସେ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିଥିଲେ ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତିର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ସମ୍ଭବ । ସେଥିଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ସୁସମୟରେ ସର୍ବବିଧ ସୁଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଭୀତ ବା ପଷ୍ଠାପୂଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିମାଣ ଓ ନିଜର ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓଜନ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବତ୍ର କୃତକାର୍ଯ୍ୟତାର ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରି ଉପରି ସୁଖୀ ହେବାକୁ ହୁଏ, ଏହା ସେ ଜାଣିଥିଲେ ।"

ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଭଳଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଉପଲକ୍ଷରେ ରାୟ ବାହାଦୁର ସ୍ୱର୍ଗତ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଯେଉଁ "ଶୋକଲହରୀ" ପଦ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟର ଶୋକଲହରୀ । ଏଠାରେ ତାହା ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା ।

ଶୋକଲହରୀ

—୧—

"କି ଘୋର ବାରତା ଆଜି ଅଶନି ନିର୍ଘାତେ
ପଶିଲା ଏ ଉତ୍କଳ ଭବନେ
ବିଦଳିତ କି ଦାରୁଣ ଶୋକ-ଝଞ୍ଝାଘାତେ
ଶତ ଆଶା-ଲତା ହୃଦବନେ ।
ଉତ୍କଳ ଗଗନ ରବି ଦେବ ଶ୍ରୀ ସୁଭଳ
ଅସ୍ତମିତ ହେବା ଦ୍ୱିପ୍ରହରେ
ଘୋର ଅନ୍ଧକାରେ ମଗ୍ନ କାତର ଉତ୍କଳ
ବିକଳେ କାନ୍ଦଇ ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରେ ।
ଫୁରୁଚେ ପଞ୍ଚମେ ଆଜି ବିଳାପର ଧ୍ୱନି
କାନ୍ଦଇ ରେ ଉତ୍କଳ ଦକ୍ଷିଣ
ଆକୁଳେ କାନ୍ଦଇ ସର୍ବ ଉତ୍କଳ ଅବନୀ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଶୋକେ ବିମଳିନ ।

—୨—

ସତେ କି ହେ ମହାରାଜ ଗଙ୍ଗବଂଶ ରବି
କୋଟି ନେତ୍ରନନ୍ଦନ ପ୍ରତିମା
ବୁଧକୁଳ ମାନନୀୟ ମନୀଷୀ ସୁକବି
ସ୍ୱଦେଶର ଗୌରବ ଗରିମା ।
ସତେ କି ହେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ପରଲୋକ ଦେଶେ
ମହା ପ୍ରସ୍ଥାନର ମହାପଥେ
ଚଲି ଗଲି ଏ ସଂସାର ତେଜିଣ ନିମିଷେ
ସୁକୃତ ପୁଷ୍ପକ ପୁଣ୍ୟରଥେ ।

—୩—

ତେଜି ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ହୃଦୟ ନନ୍ଦନେ,
ତେଜି ପ୍ରିୟ ସୁତ ସୁତା ଜାୟା
ତେଜି ରାଜ୍ୟ ରାଜଦଣ୍ଡ ରାଜ ସିଂହାସନେ
ତେଜି ସଂସାରର ସର୍ବମାୟା ।
ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମର ସୀମା ଲଙ୍ଘିଣ ଯତନେ
ଯାଇଅଛ ଚଲି ମହାକାନ୍ତ !
ସେ ଅଜ୍ଞାତ ଲୋକ ପରଲୋକେ କି ଛିଟିକେ
ଯହିଁ କେହି ନ ବାହୁଡ଼େ ଆଉ ।
ଯାଇଅଛ ଚଳି ଦେବ ! ଚିରକାଳ ପାଇଁ
ଦିବ୍ୟଧାମ ଅମର ନଗରେ
ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟନିୟମ ଆଉ ବିଲୋକିବ ନାହିଁ
ଜୀର୍ଯ୍ୟମାଣ ଭବ କଳେବରେ ?

—୪—

ଶାଳପ୍ରାଂଶୁ ସେ ମୂରତି ସେ ବପୁ ବିପୁଳ
ସେ ପ୍ରଶାନ୍ତ କରୁଣ ନୟନ
ସେ ଦିବ୍ୟ ଆକାର ଯହିଁ ଏକାଧାରେ ମିଳି
ଭୀମକାନ୍ତ ଗୁଣ ଅଗଣନ ।

ଅକାର ସଦୃଶ ପ୍ରାଜ୍ଞ ଥିଲ ନରମଣି !
ଶାସ୍ତ୍ରେ ଅକୁଣ୍ଠିତା ତବ ବୁଦ୍ଧି
ଅନୁସରି ଜ୍ଞାନଗର୍ତ୍ତ ଧର୍ମର ସରଣୀ
ବିଶ୍ୱରେ ଲଭିଲ ମହା ସିଦ୍ଧି ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କ୍ଷଣଜନ୍ମା ! ଜନ୍ମି ରାଜବଂଶେ
କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ମାନବ ଜନମେ
ମଣ୍ଡିଅଛ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଯେଉଁ ଅବତଂସେ
ଯେଉଁ ମହା ପ୍ରୟାସ ବିକ୍ରମେ,
ସେହି ମହା ପ୍ରୟାସର ପରିଣ ଫଳମେ
ଥିଲ ତୁମେ ମହା କର୍ମବୀର
ଅଭିମ୍ବରଶୂନ୍ୟ ରାଜର୍ଷି ରାଜ୍ୟାଶ୍ରମେ
ଗୃହାଶ୍ରମେ ଆଦର୍ଶ ଗୃହସ୍ଥର ।

୫

ରାଜଧର୍ମ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ସଦା
କେମନ୍ତେ ହେ ତବ କର୍ମବୀର !
ଭେଟିଲ ସେବିଲ ସେହି ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ ବଲଦା
ସୌଭାଗ୍ୟେ ଲଭିଲ ତାଙ୍କ ବର ?
ରୁଚିର ସ୍ୱଭାବରାଜ୍ୟେ ହେ ରସଜ୍ଞ ତବ !
ନିସର୍ଗର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଜଳରେ
ଅଜନ୍ମେ ବହିର କେତେ ସ୍ୱପ୍ନନୋଜ୍ଞ ଭାବ
ଚଳିଲ ସେ କବିତାଜଳରେ ।
ଉତ୍କଳର ସୁରଧୁନୀ ଉତ୍କଳ ପାବନୀ
ମହାନଦୀ "ଚନ୍ଦ୍ରୋପଳା" ଚନ୍ଦ୍ର
ଶ୍ରୀକରେ ଚଳିଲ ଚନ୍ଦ୍ରି ଦିବସ ରଜନୀ
ମହାନଦୀ ମହିମା ଚିତ୍ର ।
ଝାଜ୍ଝରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ— ବାଣ୍ଡ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ସୁଚରିତ
ଶୁଣି ତବ ଝଙ୍କିଲ ଶୋଣିତ
ସ୍ୱଘନେ ଉଠିଲ ନାଚ ତବ ବୀର ଚିତ୍ତ
ଗାଇଲ ହେ "ବୀରବାମା" ଗୀତ ।
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟାକାଶେ ଉଦିଲ ଶୁଭକ୍ଷଣେ
ଭାଷା ଯୋଗେ ଭବିଷ୍ୟ ମିଳନେ
ସୂଚିଲ ହେ ଭୁବନଦର୍ଶୀ ! ଅରୁଣ ପେଷଣେ
ଦୂତେ ମଧ୍ୟଦିନ ଆଗମନେ ।
ସୁଧୀ ଜନଜନେ ଅହା କେତେ ସମାଦର
କରିଅଛ ହେ ଗୁଣଗ୍ରାହକ !
ଗୁଣି ଗୁଣି ଗୁଣ ତବ କେତେ ଗୁଣୀଙ୍କର
ବୁହଇ ହେ ନୟନୁଁ ଲୋତକ ।

୬

ବାମଣ୍ଡା ଗୌରବ, ଦେବ ! ବାମଣ୍ଡା ମହିମା
ରାଜଧାନୀ ଦେବଗଡ଼ ଠେକ
ଉତ୍କଳଗୀର୍ବାଣବିଦ୍ୟା ଗୌରବ ଗରିମା
ବଢ଼ାଇଲ ତୁମ୍ଭର ବିବେକ ।
ପ୍ରତି ଦିବସର ପ୍ରୀତି— ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରୟାସରେ
ସେ ରାଜ୍ୟ ପାଳିଲ ସୁମଙ୍ଗଳେ
ତେଜ ତାକୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେଲ କ୍ଷଣକରେ
ବିରାଜିଲ ଏବେ ଦେବଦଳେ ।
ଏବେ ତବ ଲୋକ ଦ୍ରବ୍ୟ— ସାଧନା ସକଳ
ଲଭିଅଛ ଅଧିକ ମହିମା
ଦେବସ୍ପର୍ଶ ପାଏ ତବ ଜୀବନ ମାଧୁରୀ
ପ୍ରସାରିଛ ଲଭି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସୀମା ।

୭

ବିରାଜ ବିରାଜ ଦେବ ! ଅମର ଭବନେ
ଶୁଭ୍ର ନବ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ଲଭି
ଉତ୍କଳର ଅଶ୍ରୁଧୌତ ହୃଦୟଗଗନେ
ପ୍ରତିଫଳ ତବ ଦେବ ଛବି ।
ମହାମହେଶଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣ ଶ୍ରୟାତଳେ
ଲଭି ଦିବ୍ୟ ତେଜୋପୁଞ୍ଜ, ଜ୍ଞାନ
ଉଭ୍ରି ହୋଇ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଦେବତାଙ୍କ ଦଳେ
ଗାଅ ଦେବ ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତି ଶାନ୍ତି !
ସେହି ଶାନ୍ତି ମହାମନ୍ତ୍ର ସେହି ସ୍ୱସ୍ତି ଗାନ
ସନ୍ତପ୍ତ ଏ ସଂସାର ଅଳସ୍ୱେ
ସ୍ଥିରୁ ନିତ୍ୟ ସ୍ଥିରୁ ନିତ୍ୟ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ
ମନୁଷ୍ୟର ହତାଶ ହୃଦୟେ ।
ସେ ସଙ୍ଗୀତ ମନ୍ଦାକିନୀ ଜଳୁ ମଧୁମୟ
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ
ସେ ପରମ ଗୋପନୀୟ ଅମୃତ ଅଭୟ
ବ୍ୟାପୁ ବ୍ୟୋମ ବାୟୁ ଜଳ ସ୍ଥଳ ।"

୨ । ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳଦେବଙ୍କ ନାତି ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ସୁଡ଼ଳଦେବ—2. Raja Dibyasankar Sudhala Deba of Bamra.—୧୯୧୬ ମସିହାରେ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ସୁଡ଼ଳଦେବ ବାମଣ୍ଡା ରାଜସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ସର୍ ବସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳଦେବ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ ଓ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଜନ୍ମଜନିତ ରାଜପରିବାରର ଆନନ୍ଦପ୍ରକାଶ ନିମିତ୍ତ ଶତ ଶତ ମୁଦ୍ରା ସର୍ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିଲା ।

ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଏହାଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ ଓ ବାମଣ୍ଡା ରାଜକୁମାର ହାଇ ସ୍କୁଲରୁ ଏ ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେଶନ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସାର କଲିକତାର ସେଣ୍ଟ୍ ଜେଭିଅର୍ କଲେଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

୧୯୧୬ ମସିହା ନବେମ୍ବର ୨୭ ତାରିଖ ଦିନ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ମାନ୍ୟବର ଲେଫ୍‌ଟେନେଣ୍ଟ୍

ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମହୋଦୟ ଏହାଙ୍କୁ ସମ୍ବଲପୁରଠାରେ ଖିଲତ୍ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଖିଲତ୍‌ପ୍ରଦାନକାଳୀନ ଭାଷଣରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ମହୋଦୟ ବାମଣ୍ଡାରାଜପରିବାରର ଗୌରବ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ପିତା ଓ ପିତାମହଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତରୁଣ ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ସ୍ମରଣକୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେ ତୌଣସି ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ବଦାନ୍ୟ ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମହୋଦୟଙ୍କ କରରେ ନଗଦ ପାଞ୍ଚ ଶହ ପାଉଣ୍ଡ (ଟ ୭,୫୦୦୯ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଇଉରୋପୀୟ ମହାସମର ଲାଗିଥିଲା ଏବଂ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଯଥାଶକ୍ତି ଧନ ଜନ ଦେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜଭକ୍ତ ପ୍ରଜା ଭେତେବେଳେ ପରମପୁରୁଷାର୍ଥ ମଣୁଥିଲେ । ବାମଣ୍ଡା ରାଜବଂଶର ଚରିତ୍ରବତ ଆଦର୍ଶ ରାଜଭକ୍ତିକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ରାଜ୍ୟରୁ ୩ଲକ୍ଷ୍ୟ ୨ହଜାର୫୦୦ ଟଙ୍କା ଯୁଦ୍ଧ ଋଣ ଜୁଟାଇ ଭାରତୀୟଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ଋଣ ଫଣ୍ଡକୁ ନିଜେ ୧୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏରୋପ୍ଲେନ୍ ଫଣ୍ଡକୁ ନଗଦ ୧ ହଜାର, ଅଷ୍ଟାରଡେ ଫଣ୍ଡକୁ ଟ ୫୫୭୫୯, ଦିଲ୍ଲୀର ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଅମ୍ବୁଲାନ୍ସ୍ ଫଣ୍ଡକୁ ଟ ୨୦୦୦୯ ଏବଂ ଇଂଲଣ୍ଡର ସର୍ବସାଧାରଣ ଯୁଦ୍ଧ ଫାଣ୍ଡିକୁ ଟ୫୦୦୦୯ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଛଡ଼ା ମେସୋପଟେମିଆକୁ ସେ ଟ ୪୮୫୦୯ ମୂଲ୍ୟର ଯୁଦ୍ଧୋପଯୋଗୀ ଉପକରଣମାନ ପଠାଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ନିଜ ରାଜ୍ୟରୁ ଶତ ଶତ କୁଲି ପଠାଇଥିଲେ । କୁଲିମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୁଲିକୁ ଟ ୨୦୯ ବୋନସ୍ ଓ ତତ୍‌ପରବର୍ତ୍ତିରେ ଫୁଲବିଶେଷରେ ଜମିଦାରିର ସେହି ପରିମିତ ଖଜଣା ମାଫ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ବହୁବିଧ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଦାଶୟ ଇଂରାଜ ସରକାର ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କୁ ୧୯୧୯ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ପହିଲା ତାରିଖ ଦିନ ସି. ବି. ଇ. ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ ।

ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଦୟାର ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍ ବିଗ୍ରହ ଥିଲେ । ପ୍ରଜାକୁଳଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ୧୯୧୮ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ ବାମଣ୍ଡା ରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଲା ସେତେବେଳେ ସର୍ବବିଧ ଉପାୟରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାକୁ ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଚେଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ରାଜ୍ୟର ରାଜ ଅମାରମାନ ଖୋଲି ଦେଇ ଧାନ ବିତରଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଧାନ ଟଙ୍କାକୁ ୨୦ ସେର ଭାରରେ ବିକ୍ରି ହେଲା । ଏ ଧାନ ଅଜୁଲାନ ହେବାରୁ ବିଦେଶରୁ ବେପାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ୬ସେର ଭାରରେ ଧାନ କିଣା ହୋଇ ତାହା ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ୮ ସେର ଭାରରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରାଗଲା । ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥର ଏ ମାହାର୍ଘ୍ୟ ସମୟରେ ହାତ ପୋଡ଼ିବା ଅନ୍ୟାୟ ଭାବି ଦୟାର୍ଦ୍ର ହୃଦୟ ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଅନେକ ହାତଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ-ମୁକ୍ତ କରି କିଣା ଖଣ୍ଡ ଦେଲେ । ଏ ଆଦର୍ଶ ହୃଦୟବତ୍ତା କେବଳ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ବାସୁଦେବ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କ ବଂଶଧରଙ୍କଠାରେ ସମ୍ଭବ ପିତା ! ଅନ୍ୟତ୍ର ଏହା ପ୍ରାୟଶଃ ଦୁର୍ଲଭ ।

ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ରାଜକୋଷରୁ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଏକାଧିକ କେନାଲ୍ ଓ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜଳାଶୟ ଖୋଳାଇ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ପୁଲିସ୍ ବାରାକ୍ସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ସରକାରୀ ଭବନ ନୂଆ ହୋଇ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟରେ ବସନ୍ତ ଓ ମହାମାରୀରୂପ ଜ୍ୱର ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଯେତେବେଳେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ତେତେବେଳେ ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଜନକୋଚିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସିତ କରାଇଲେ । କଲିକତାରୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଡାକ୍ତର ଅଣାଇଲେ ଓ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଅଗଲା ଓ ରାଜାଦେଶରେ ବହୁ ସହସ୍ର ଟଙ୍କାର ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟ କ୍ରୟ କରାଯାଇ ଦୁଃସ୍ଥ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରାଗଲା । ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଅମରଧାମକୁ ପ୍ରୟାଣ କଲେଣି, କିନ୍ତୁ ସାରା ବାମଣ୍ଡା ତାଙ୍କର ଏହି ଅନୁପମ ଦୟାଭାବକୁ ଲୋକେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଝୁରୁଅଛି ।

ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଦେବଗଡ଼ର ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅକାଳରେ ସ୍ୱର୍ଗଗାମୀ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ସେ ଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ସେ ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କରି ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ବିଭାଗୀୟ କମିଶନର୍ ଲି' ମିଚେଲ୍‌ଅର୍ ସାହେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଡାକ୍ତରଖାନାର ନୂଆ ଫାଟକର ଶୁଭ ଦିଅଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସାର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ସେ ଅନେକ ନୂତନ ରାସ୍ତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇଥିଲେ । ମହାପ୍ରାଣ ପିତୃଦେବଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାକଲେ ସେ ଦେବଗଡ଼ରେ 'ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଲାଇବ୍ରେରୀ' ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ ତତ୍କାଳୀନ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମିଷ୍ଟର୍ କର୍‌ଡେନ୍ ରାମ୍‌ସେ ସି. ଆଇ. ଇ, ଆଇ. ସି. ଏସ୍‌ଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଥିଲା ।

ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କ ଅମଳରେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । ୧୯୦୨ ମସିହାରେ ବାମଣ୍ଡାରେ ୪୫ ମାତ୍ର ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ୧୯୧୯ରେ ତାହାର ସଂଖ୍ୟା ୮୮ ହୋଇଥିଲା ।

୧୯୧୯ରେ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବାରୁ ବାମଣ୍ଡା ରାଜଧାନୀରେ ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଶାନ୍ତି ମହୋତ୍ସବ କରାଇଥିଲେ । କେବଳ ୫ ହଜାରରେ ଲୁଗା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରା ଯାଇଥିଲା ଓ ନାନାପ୍ରକାରେ ଦୁଃଖୀଇଙ୍କୀଙ୍କୁ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରା ଯାଇଥିଲା ।

ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ତୀର୍ଥଭ୍ରମଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୧୯୧୯ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୧୯ ତାରିଖ ଦିନ ବାମଣ୍ଡାରୁ ବହିର୍ଗତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କେହି ଜାଣି ନଥିଲେ ଯେ, ଶୂନ୍ୟରୁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଅଶନିପାତ ହେବ । ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଦେବ ୧୯୨୦ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧ ତାରିଖ ଦିନ ପ୍ରୟାଗଠାରେ ହଠାତ୍ ଲୋକାନ୍ତରିତ ହେଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ମୋଟେ ୨୯ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ତାଙ୍କ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନର ଏତେ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଖାଲି ବାମଣ୍ଡାର ଲୋକେ କାହିଁକି, ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳର ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ହରାଇ ନୈରାଶ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲେ । ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କର ହୃଦୟ ଦୟାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ପ୍ରଶସ୍ତ ହୃଦୟବତ୍ତାବଳରେ ସେ ସମସ୍ତ ଦେଶର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭଳି ମହାପ୍ରାଣ ମହାମନା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ମପାଯାଏ ନାହିଁ । ଗରିବଭାବିଛି ତାଙ୍କ ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମାପକାଠି । ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଅଳ୍ପାୟୁଃ କରି ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ । ଖର୍ବାୟୁ ଲାଭ କରିଥିଲେ ସେ ବାସୁଦେବ-ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ-କୀର୍ତ୍ତିମାଳିକା ବାମଣ୍ଡା ଅବଗତ ଯେ କେତେ କଅଣ ଭାବିତ କରିଯାଇଥାଆନ୍ତେ ତାହା ଠିକ୍ କରି କହିବା ଏଠାରେ ଅସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ମହତ୍ତ୍ୱ ନିକଟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମସ୍ତକ ଅବନତ । ପିତୃପିତା-ମହଙ୍କର ସେ ଥିଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଦାୟାଦ । ବାମଣ୍ଡା ତାଙ୍କୁ ଅକାଳରେ ହରାଇ ଯେଉଁ ଦୁଃସହ ଦୁଃଖରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡିଥିଲା ତାହା ତାଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ତନୟ ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲାଘବ ହୋଇଅଛି । ରାଜା ଦିବ୍ୟଶଙ୍କରଙ୍କର ସୌମ୍ୟକାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟବତ୍ତା ଓ ଦୟାଳୁତା ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ।

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ତ୍ରିଭୁବନଦେବ

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର ସ୍ୱରଲହରୀ C. B. E ଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଖର୍ବ ପଞ୍ଚଦଶ ବର୍ଷକାଳ ବାମଣ୍ଡା କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ଼ସଙ୍କ ପରିଚାଳନାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରେ ଏହି ପଞ୍ଚଦଶବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ରାଜବିରହ ଜନିତ ଶୋକ ବିକାରକୁ ନାଶ କରି ୧୯୩୫ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ୧୭ ତାରିଖ ଦିନ ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ତ୍ରିଭୁବନଦେବ ବାମଣ୍ଡା ଗଗନରେ ନିଜ ବିମଳ ଅଭ୍ରରେ ମଣ୍ଡିତ କରି ଉଦିତ ହେଲେ । ବାମଣ୍ଡା ନବୀନ ରାଜାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଉତ୍ପୃଷ୍ଟ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁ ରହି ଥିଲା । ପରିଶେଷରେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ମଙ୍ଗଳମୟ ଦିନ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ, ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ସାଗରରେ ମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପୂର୍ବର ଦାରୁଣଶୋକକୁ ପାସୋରି ଦେଇ ଏବଂ ସୁଯୋଗ୍ୟ ନବୀନ ନରପତିଙ୍କୁ ହୃଦୟରେ ଅସମ୍ପନ୍ନ ଆସନ ପ୍ରଦାନ କରି ଧନ୍ୟ ହେଲା । ତରୁଣ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାସ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତର ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୂଚନା ମିଳିଅଛି, ତାହା ଦେଖି ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ ଆଶା କରୁଛି ଯେ— "ବୁଧ ହଂସ କେଳିସର" ବାମଣ୍ଡାର ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ଗୌରବ, ଏହି ତରୁଣ ନୃପତିଙ୍କ ଅମଳରେ ଶତଗୁଣିତ ହେବ । ପଦ୍ମଗିରି ମଣ୍ଡିର ଅଚିରରେ ପଦ୍ମଗିରିମଣ୍ଡିହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ; ତହିଁରେ ଭାରତମଣ୍ଡିର ଜନ୍ମ ସର୍ବତୋଭାବରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ରାଜପୁର ରାଜକୁମାର କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କାଳରେ ନିଜ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ସହପାଠୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୌଜନ୍ୟ ଓ ସହଜାତ ଚରିତ୍ରମାନ ଭାବ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ଅଟେ । ସେ ସମ୍ୟକ୍ ବୁଦ୍ଧିତ୍ୱ ସହିତ ରାଜକୁମାର କଲେଜର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁରରେ କିୟତ୍‌କାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରି-ଥିଲେ । ଏହି ଶିକ୍ଷାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା ପ୍ରକଟିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ରାଜତ୍ୱ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ଓ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶାସନ ବିଚକ୍ଷଣତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶା ଜାଗରିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ଦେବ ୧୯୩୪ ମସିହାରେ ଗାଦିନସୀନ ହେଲେ ଏବଂ ଦୈବାତ୍ ସେହି ବର୍ଷ ଶୁଭ-ଯୋଗରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମଜର୍ଜଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ରଜତ-ଜୁବିଲି ଉତ୍ସବ ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟତମାମ୍ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏ ମହୋତ୍ସବକୁ ପାଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବିପୁଳ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା, ତାହା ବିସ୍ମୃତ ହେବାକଥା ନୁହେ । ନାନାବିଧ ସାଜସଜ୍ଜା, ଯାତ୍ରା, ମହୋତ୍ସବ ଏବଂ ଅଜସ୍ର ସମ୍ବାରର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜଧାନୀ ଦେବଗଡ଼ ଦେବନଗରୀ ଅମରାବତୀର ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଅବାଲବୃଦ୍ଧବନିତା ବାମଣ୍ଡାର ସମସ୍ତ ପ୍ରଜା-ପ୍ରିୟତମ ତରୁଣ ନୃପତି ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କୁ ଅପ୍ରତୀମ କରି ମହାମାନ୍ୟ ସମ୍ରାଟ ମହୋଦୟଙ୍କର ଶୁଭ ଓ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବରବାର ଡକା ଯାଇ ରାଜବନ୍ଦୀ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୁବିଲି ପଦକ ବଣ୍ଟା

ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ମହୋଦୟ ରାଜକୁମାର ପାଣ୍ଠିକୁ ନଗଦ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ମୁଦ୍ରା ଦାନ କରିଥିଲେ ଓ ଶତ ଶତ କଙ୍ଗାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଦେଶରେ ଅମୃତକଳ୍ପ ଖାଦ୍ୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର ବିତରିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ ଏ ମହୋତ୍ସବକୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦେବଗଡ଼ରେ ଦୁଃସ୍ଥ କୁଷ୍ଠ-ରୋଗୀମାନଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପକ୍କା ଚିକିତ୍ସାଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରାଲ୍‌ଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ୍ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଏ. ଏସ୍., ମୀକ୍, ସି. ଏସ୍. ଙ୍କ ମହୋଦୟ ୧୯୩୬ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖ ଦିନ ଏ ଭବନର ଶୁଭ ଦେଇଥିଲେ । ଶୁଭ ଦେବା ସମୟରେ ରାଜା ଭୀମଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦୁଃସ୍ଥପ୍ରଜାପ୍ରୀତିରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ମୀକ୍ ମହୋଦୟ କହିଥିଲେ ଯେ, ରାଜା ଭୀମଭଞ୍ଜ ବାମଣ୍ଡାକୁ ଇଷ୍ଟଣ୍ଡିଆ ଏଜେନ୍ସିର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମସ୍ଥାନୀୟ କରିବାକୁ ଯେ ଅଭିଳାଷୀ, ଏହା ତାଙ୍କର ଏ କୀର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ହେଉଅଛି ।

କ୍ଷେତ୍ର ଭୂମିକମ୍ପରେ ଗୃହଶୂନ୍ୟ ଦୁଃସ୍ଥମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କରୁଣାର୍ଦ୍ରଚିତ୍ତ ରାଜା ମହୋଦୟ ମହାମାନ୍ୟ ବଡ଼ଲାଟ ମହୋଦୟଙ୍କ ନିବେଦନାନୁଯାୟୀ ନଗଦ ୫୦୦୦ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ ।

କୋର୍ଟ୍ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ଼ସ୍‌ଙ୍କ ପରିଚାଳନା ସମୟରେ ରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଗୋଲ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ରହିତ କରି ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଜା ସାଧାରଣଙ୍କର ଏତଦ୍ୱାରା ଅସୁବିଧା ହେଉଥିବା ଦେଖି ପ୍ରଜାପ୍ରାଣ ବାମଣ୍ଡା ନରେଶ ମହୋଦୟ ସେ ସବୁର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଦେବଗଡ଼କୁ ଅସଂଖ୍ୟ ଅଜଣା ନାନା କାର୍ଯ୍ୟୋପ-ଲକ୍ଷରେ ଆସି ଅବସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ବାସଗୃହ ନ ପାଉଥିବା ଦେଖି ନବୀନ ନରେଶ ମହୋଦୟ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ମାଣ କରାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି; ଏହି ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ବାମଣ୍ଡାର ନବୀନ ନରେଶ ମହୋଦୟ କେବଳ ଯେ ବାମଣ୍ଡା ପ୍ରଜାଙ୍କ ସୁଖ ଓ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ, ତା ନୁହେ; ତାଙ୍କ ବିଶାଳ ହୃଦୟର ଦୟାଟ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିତ୍ୟ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ।

ବାମଣ୍ଡାର ଯେଉଁ ପ୍ରଜାଗଣ ଯଥା ସମୟରେ ରାଜସ୍ୱ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବାକୀ ରାଜସ୍ୱ ଟଙ୍କାକେ ପଇସାଏ ସୁଧ ସହିତ ଅଦାୟ କରି ପାଉଥିଲା । ନବୀନ ନରେଶ ଭୀମଭଞ୍ଜ ସୁଧର ହାର ପଇସାକ ସ୍ଥଳରେ ଘାଟିଲାଏ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଅଶେଷ ଆଶୀର୍ବାଦ ଅର୍ଜନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏ କଳାସପରତନ୍ତ୍ର ଯୁଗରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଜାଙ୍କ ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ତରୁଣ ବାମଣ୍ଡା ନୃପତିଙ୍କର ଏ ମହତ୍ ଆଦର୍ଶ ନିଶ୍ଚୟ ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ବିଶାଳ ହୃଦୟବତ୍ତାର ପରିଚୟକ ।

ସହଯୋଗ ଖାତିରେ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଥିବା ପଡ଼ିଆ ଜମିମାନ ପ୍ରଜାମାନେ ଭିଠିଆ କରି ତହିଁରୁ ଲାଭ ଲାଭରେ ଗ୍ରାମର ଉନ୍ନତି କରନ୍ତୁ, ଏ ମର୍ମରେ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଭୀମଭଞ୍ଜ ଆଦେଶ ପ୍ରଚାର କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିର ଫଳରେ ହଜାର ହଜାର ଏକର୍ ପଡ଼ିଆ ଜମି ଭିଠିଆ ହୋଇ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ସମୃଦ୍ଧି ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେଉଅଛି । ଯେଉଁ ସବୁ ଗ୍ରାମ କ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଧ୍ୱଂସ ପଥରେ ଗତି କରୁଥିଲା ସେ ସବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଧାବିତ ହୋଇ ତରୁଣ ନୃପତିଙ୍କର ସ୍ୱଦେଶପ୍ରୀତି ଓ ପ୍ରଜା ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭାବସ୍ୱରରେ ଘୋଷଣା କରୁଅଛି ।

ରାଜା ଭୀମଭଞ୍ଜ ବାମଣ୍ଡା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଭାରି ଅଭିଳାଷୀ । ଦୁଇଜଣ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରଙ୍କ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହର ପାତ୍ର । ଚଳିତ ବର୍ଷ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଷ୍ଟେଟ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ ପଢୁ ଅଛନ୍ତି, ଜଣେ ଡାକ୍ତରୀ ପଢୁ ଅଛନ୍ତି, ଅଉ ଜଣେ ପଶୁ ଡାକ୍ତରୀ ଏବଂ ଜଣେ ଅଇ. ଏସ୍. ସି ପଢୁ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅଉ ଜଣେ କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜରେ ଡି. ଲିଟ୍ ପଢୁ ଅଛନ୍ତି; ଏମାନେ ଏ ସବୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ବାମଣ୍ଡାର ମୁଖୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ ବୋଲି ରାଜା ଭୀମଭଞ୍ଜଙ୍କର କଳ୍ପନା ଅଛି ।

ଦେଶର ଅଜ୍ଞତା ଦୂର କରିବାକୁ ରାଜା ଭୀମଭଞ୍ଜଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା । ଏତତ୍‌କଳ୍ପେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତତ୍ତ୍ୱାବ-ଧାନରେ ସେ ଦେବଗଡ଼ଠାରେ ଗୋଟିଏ ରାତ୍ରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା Night School ଖୋଲି ଅଛନ୍ତି । ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଜୁରିଆ ଓ ରାଜ ସରକାରର ମୂର୍ଖ ନିରକ୍ଷର ଚାକିରିଆ ଚପରାଶିମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହିରୂପେ ସର୍ବାଗ୍ରେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜଧାନୀ ଦେବଗଡ଼ରୁ ନିରକ୍ଷରତା ରୂପ ରାକ୍ଷସକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ତରୁଣ ରାଜା ମହୋଦୟ ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପ ।

ବିଚାର ବିଭାଗକୁ ଶାସନ ବିଭାଗରୁ ପୃଥକ୍ କରି ସେ ବିଭାଗକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଦର୍ଶ ସରକାରଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ । ତରୁଣ ନୃପତି ଭୀମଭଞ୍ଜ ବାମଣ୍ଡାରେ ଏଥିର ସୂତ୍ରପାତ କରି ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍ ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଫୌଜଦାରୀ ଅପିଲ ଏହି ଜଜ୍ ଦ୍ୱାରା ବିଚାର ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଯାଇଅଛି ।

ପାଟଣା, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର ପ୍ରଭୃତି ମୁଷ୍ଟିମେୟ କେତୋଟି ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ି ଦେଲେ ଏ ଦିଗରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବହିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ତରୁଣ ନୃପତି ଭୀମଭଞ୍ଜ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିବାରୁ ଓ ନିଜେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଥିବାରୁ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ବାମଣ୍ଡା ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଏହି ଚାରି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଏତାଦୃଶ କ୍ଷିପ୍ରତା ସହିତ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି ।

ତରୁଣ ନୃପତି ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କ ପରି ବିନୟୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀରେ କେଣୀ ନୁହେ ।

ତାଙ୍କପରି ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଓ ସ୍ୱଳ୍ପଭାଷୀ ଖୁବ୍ ବିରଳ । ସୌଜନ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ କେହି ହେଲେ ପରାଭୂତ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅଯଥା ଆଡ଼ମ୍ବର ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନାଦର ପାଇ ବୋଧ ହୁଏ, ଚିରବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ସ୍ନାନ ପୂର୍ବରୁ ତୈଳ ମାର୍ଜନବେଳେ କୌଣସି ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅଲୁଣ୍ଠିତ କଥୋପକଥନ କରିବା ସାଧାରଣ ବା ସୁଲଭ ସୌଜନ୍ୟର ପରିଚାୟକ ନୁହେ । ସାଧାରଣ ପରିଚ୍ଛଦ ପରିଧାନ କରି ସେ ଯେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶନ୍ତି ତାଙ୍କ ସାରଲ୍ୟମୟ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି କେହିହେଲେ କହିବ ନାହିଁ ଯେ, ସେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକଙ୍କର ଭାଗ୍ୟବିଧାତା, ବାମଣ୍ଡାଧିପତି । ବାମଣ୍ଡାର ପ୍ରଜାକୁଳ ତାଙ୍କଠାରୁ ଜନକ-ସୁଲଭ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଲାଭ କରି ଆଜି ଅସୀମ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୀନତମ ପ୍ରଜା ସୁଦ୍ଧା ଆଜି ଅସଙ୍କୋଚରେ ରାଜ ସମକ୍ଷରେ ନିଜର ଗୁହାରି ଜଣାଇ ପ୍ରତିକାର ଲାଭ କରି ପାରୁଅଛି । ପ୍ରାଚ୍ୟପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଉଭୟ ଆଦର୍ଶ ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କ ଠାରେ ଯେଉଁ ସମଞ୍ଜସତା ସହ ବିଦ୍ୟମାନ, ସେ ସମଞ୍ଜସତା ଖୁବ୍ କମ୍ ନରପତି ହାସଲ୍ କରି ପାରି ଅଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ସର୍ ସୁଭଦ୍ର ଯେପରି ନିଶାର ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ, ତରୁଣ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବା ତତୋଽଧିକ ବିରୋଧୀ । ନିଜର ଅନୁଚରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ମାଦକ-ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ଥିବା ଜଣାପଡ଼ିଲେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ସେ କର୍ମଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ପଟାନ୍ତର ଅଛି କି ?

ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗ କଠୋର ବିଚାରକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ବିଚାର ସର୍ବଦା ଦୟାବିଜଡ଼ିତ ।

ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ରାଜ୍ୟର ବେକାର ସମସ୍ୟା ସୁସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗ ନିରତ ଚିନ୍ତିତ ।

ତାଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାର ସୀମା ସ୍ଥିର କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଅଥଚ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ସେ ଯାହା ଦାନ କରନ୍ତି, ତାହା ବାମ ହସ୍ତ ଜାଣିବା ଦୁଷ୍କର । ତାଙ୍କର ମାର୍ଜିତ ରୁଚି ଅନନ୍ୟ-ସୁଲଭ । ପ୍ରାମ୍ୟ ଆମୋଦ କଅଣ ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କୈଳାସଠାରେ ସେ ଯେଉଁ ଉପବନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି-ଅଛନ୍ତି, ତାହା ଭୁକୈଳାସ ଆଖ୍ୟା ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ । ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଗୋଶାଳା ଓ ଗୋରୁଙ୍କ ଚରମ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଯେହି ତାଙ୍କ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଜୀବନ୍ତ ଉଦାହରଣ ।

ଗୋଜାତିର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସୁବିଧାରେ ଦୁଧ ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଦେବଗଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ଗୋଶାଳା ସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି । ଦରିଆଣା ଗୋରୁ ଆଣାଯାଇ ସେଠାରେ ରଖା ଯାଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଷଣ୍ଢ ପ୍ରଜନନ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଆଣା ହୋଇଅଛି । ଏହି ଗୋ-ଶାଳା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ Animal Husbandry Expert Sir Cox Oles ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୯୩୮ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି ।

କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ହସ୍ତଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଦେବଗଡ଼ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଅଛି ଏବଂ ୧୯୩୮ ର ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ଫଲିଟ୍‌କେଲ୍‌ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ ।

Dairy (ଗବ୍ୟଶାଳା) ର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଏବଂ ତହିଁରେ ନୂତନ ଧରଣର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଇଉରୋପ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ହଲାଣ୍ଡରେ ଗବ୍ୟଶାଳା ଉନ୍ନତି; ସେଠାର ପରିଚାଳନର ପ୍ରଣାଳୀ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ୟୁରୋପ ଦର୍ଶନର ଫଳରେ ଷ୍ଟେଟର ଅନେକ ଭବିଷ୍ୟତ ଉନ୍ନତି ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

ସେ ଗୋଟିଏ ଚିନି କଳ ସଂସ୍ଥାପିତ କରିଅଛନ୍ତି । ରାଜ-ନଗରରେ ହାଟ ଘୋଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ପାଳିତ ଜୀବ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିତ୍ର ପିଆ ସେ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ଦେବଗଡ଼ରେ ତାଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପର ଏହା ଗୋଟିଏ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ।

ପିତୃ ପିତାମହଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିକଳାପ ରକ୍ଷଣରେ ସେ ସର୍ବଦା ଅବହିତ । ରାଜକୁମାର ହାଇ ସ୍କୁଲ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଓ କ୍ଲବ୍‌ର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ତତ୍ପରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ।

'ଉପହାର' ପତ୍ରିକା ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି । ତାଙ୍କର କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଅସାଧାରଣ । ବାମଣ୍ଡା ନାଟକଦଳର ଅଭିନୟାଦି ତାଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣରେ ଓ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବାରୁ ତହିଁରୁ ତାଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ମାର୍ଜିତ ରୁଚିର ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ପ୍ରଭୁ ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କୁ ରାଜୋଚିତ ସକଳ ଗୁଣରେ ବିଭୂଷିତ କରି ସୁଭଦ୍ର—ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ—ଦିବ୍ୟଶଙ୍କର—କୀର୍ତ୍ତିଶାଳିନୀ ବାମଣ୍ଡା ଅବନୀକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାଗ୍ୟବତୀ କରିଅଛନ୍ତି ।

ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କ ସତୀ ସାଧ୍ୱୀ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଜ୍ୟୋତିର୍ମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀ ଆଦର୍ଶ ମହିଷୀ ଓ ଆଦର୍ଶ ପତିଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନସଙ୍ଗିନୀ । ବାମଣ୍ଡାର ଏହି ଆଦର୍ଶ ରାଜ-ଦମ୍ପତି ଜେମା ଓ କୁମାର ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ।

ରାଜକୁମାର ଟିକାୟତ ଆୟୁଷ୍ମାନ୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଗଙ୍ଗଙ୍କ ଜନ୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ ଶ୍ରୀମନ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ରାଜସ୍ୱ ୧୯୩୭ ମସିହାର ରାଜସ୍ୱରୁ ମାଫି ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କର ମାଫ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ପ୍ରଜାକୁଳ ବିଶେଷ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଓ ଆନନ୍ଦିତ ।

ଯୌବନ, ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରଭୁତା ସହିତ ବିବେକତା ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବାରୁ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାନୁଗଙ୍ଗ ଆଜି ଗଙ୍ଗବଂଶର ଭାସ୍ୱର ପ୍ରଦୀପ ଏବଂ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିର ଧବଳ ମୟୂଖମାଳାରେ ବାମଣ୍ଡା ଓ ତଥା ଉତ୍କଳ-ଖଣ୍ଡ ଧବଳୀକୃତ ।

ଗଭୀର ପରିତାପର ବିଷୟ ଯେ, ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗଙ୍କ ଇଉରୋପ ଭ୍ରମଣ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନର ଭାର ବିଶ୍ୱସ୍ତ-ଚିତ୍ତରେ ସେ ଯାହାଙ୍କ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ ଓ ଯେ

ରାଜାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନରେ ବୁଦ୍ଧିହ ଦେଖାଇ ଥିଲେ, ସେହୁ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମରବଲ୍ଲଭ ଦେ ଏମ. ଏ. ବି. ଏଲ. ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ଇଉରୋପରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଅକାଳରେ କାଳଗ୍ରାସରେ ପତିତ ହେଲେ । ସେ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ଦେଶ-ସେବକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଂରାଜ ଗ୍ରନ୍ଥକାର କାର୍ଲାଇଲ୍ (Carlyle) ଙ୍କ Hero Worship ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନୁବାଦ କରି ଅମରବଲ୍ଲଭ 'ବୀର-ପୂଜା' ନାମକ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ତାହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପଦରୂପେ ବିରାଜୁଥିବ । ତାଙ୍କ ଅକାଳବିୟୋଗରେ ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ରାଜସଭାର ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ସଦସ୍ୟ ଏବଂ ଭାଇପୋ ଜଣେ ସୁସନ୍ତାନ ହରାଇଲେ ।

୩ । ବାମଣ୍ଡା ରାଜବଂଶରେ ଏକସ୍ୱରୂପ ଛଡ଼ା ରାଜାଙ୍କର ଉପାଧି— 3. One of the alternative titles of the Ruling Chiefs of Bamra state. [ଯଥା, ରାଜା ସଲ୍ ବସ୍ତଦେବ ସୁଭଲଦେବ, ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ, ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ଭାନୁ ଗଙ୍ଗ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ) ।

ସୁଣ୍(ଣୁ) ସୁଣ୍(ଣୁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)-ଶବ୍ଦଯୋଗୁଁ ଶିଙ୍ଘାଣିଯୁକ୍ତ ନାକରୁ ବାହାରିବା ଶବ୍ଦ—Nasal sound of a person suffering from cold.
Sun(ṇu) sun(ṇu)
ଶୁଁକ୍‌ଶୁଁକ୍ सरसर

ସୁଣ୍(ଣୁ)କା—ଦେ. ବିଣ—ଶରଦି ହେତୁ ଫୁଲିକା (ମୁହଁ); ଶୋଥଯୁକ୍ତ ମୋଁ ସୁଜାହୁଆ—1. Swollen (through cold; said of the face).
Sun(ṇu)kā (ମୁହଁ)

ସୁଣ୍ ଣୁ ସୁଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶରଦିଆ—1. Suffering from cold. ୨ । ସୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)—ଶୁଁକ୍‌ଶୁକେ 2. Sun-kā (See) ଦେ. ବି—ଔଷଧି ଶାକବିଶେଷ; ସରସରିଆ ସୁନ୍ଦରସୁଜିଆ ଶାଗ—Marsiba Quadrifolia; a pot-herb. [ଉ—ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ମେଧାବୃଦ୍ଧି, ଚକ୍ଷୁଶ୍ରୀ । ଶୁଖୁନିଶାକ ଶିରିୟାରୀ; ସୁସନା ଶାଗ
Sun(ṇu) suniā
ସଂ. ସୁନିଷଣ୍ଣକ, ଶିଶିବାର, ମେଧାକୃତ୍, ଚକ୍ଷୁଶ୍ରୀ । ଜଳ ହେଉ ନ ଥିଲେ ସୁନିଦ୍ରା ହୁଏ । ଏହା ଜଳର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବାଲିରେ ବା ବାଲିଆ ମାଟିରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ପତ୍ର ଡେ. ସୁନିଷଣ୍ଣମନେଶାକମ୍ ଟିକା ପତ୍ର ଟେକା ଟେକା ।]

ସୁଣ୍ଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଂସ୍ଥାପିତ; ପ୍ରା. ସୁଣ୍ଠାବିଅ)—ଶୁଣ୍ଠ
Sunṭhā (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Śunṭhā etc (See)

ସୁଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ଶୁଣ୍ଠି (ଦେଖ)
Sunṭhi Śunṭhi (See)

ସୁଣ୍ଠିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ—ଶୁଣ୍ଠିଆ (ଦେଖ)
Sunṭhiā [ସୁଣ୍ଠେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] Śunṭhiā (See)

ସୁତ୍—ପ୍ରାଦେ. ବି—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲିଆ ବା ତନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭାଷା; ଭୁଲ. ହି. ସୂତ) (ସଂ. ସୂତ୍ର,—ସୂତା; ସୂତ୍ର—1. Thread. ୨ । (ବଲଙ୍ଗିର; ଖାଟିଣା) ଭୁଲ—2. Winnowing tray.

ସୁତ୍‌ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଲିତ ଜଳାଧାରରେ ପାଣିପଶିବା ପାଇ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଛୋଟ ନାଳିଆ—A narrow channel dug in paddy fields to lead water into a water pool dug therein.
Sut-ghāi

ସୁତ୍‌ଲି—ଦେ. ବି—ସୁତୁଲି (ଦେଖ)
Sut-li Sutuli (See)

ସୁତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୁତ୍ର; ତନୟ (ଅମର)—1. Son. ୨ । ରାଜପୁତ୍ର (ଅମର)—2. Prince. ୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡଳୀରେ ଲଗ୍ନର ପଞ୍ଚମସ୍ଥାନ (ହି. ଶ)—3. (astrology) The 5th house from the Lagna. ୪ । ଦଶମମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—4. The son of the 10th Manu. ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—୧ । ଜାତ; ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Born. ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Related. ୩ । ନିଷ୍ପୀଡ଼ିତ—3. Pressed. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଶୋଥ ରୋଗ—Dropsy.
Suta

ସୁତକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ପୁତ୍ର—Son.
Sutaka (ସୁତକା, ସୁତକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁତକ—ସଂ. ବି (ସୁତ+କ)—ଜନନାଶୌଚ; ଭୂତକଅ; ଶିଶୁର ଜନ୍ମାବଧି ୧୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁର କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା (ସୁତକାଶୌଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଶୌଚ—Impurity which attaches to the kinsmen of a baby for some 11 days after its birth. ଦେ. ବି—ସୂତିକା ୧ । ସୁତିକା ରୋଗ (ଦେଖ)—1. Sūtikā roga सूतिका रोग (See) ୨ । ସୁତକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—2. Śutaka etc (See)
Sutaka

ସୁତକ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ସୁତକ ପୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Sutaka pordā Śutaka pordā. (See)

ସୁତକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁତକ+ଆ)—ସୁତକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ତନୟା—(feminine of Sutaka) Daughter.
Sutakā

ସୁତଜୀବକ—ସଂ. ବି—ପୁତ୍ରଜୀବକ ବୃକ୍ଷ (ସ୍ୱଳ୍ପଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—Callicarpa Arborea (tree).
Sutajībaka

ସୁତ ନିର୍ବିଶେଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ଯେଉଁପରି ବ୍ୟବହାର, ପାଳନ, ସ୍ନେହ ବା ତୃପ୍ତି ସୁତ ନିର୍ବିଶେଷେ କରାଯାଏ, ସେହିପରି—Like a son. (ଉ—ଲଡ଼କେକେଜୈସେ ସେ ଘରର ଶିଶୁଟିଏ ପାଇ ତାକୁ ସୁତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପାଳନ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।)
Suta nirbiseshare

ସୁତନୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଦେହ—1. Nice or beautiful body. ୨ । କୃଶାଙ୍ଗ—2. A lean or slender body. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ନାରୀ (ସ୍ୱଳ୍ପଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—3. A woman. (ଉ—ତା ଏଥିରେ ବିରାଜ ଜଣେ ଧନ୍ୟ ଧନୁ, ଧାଇଁ ସଙ୍ଗେ ଯେଉ ଅନେକ ସୁତନୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୪ । (ପୁଂ) ଗ ବ-
Sutanu

ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—4. Name of a Gandharba ୫ । (ପୁଂ) ଉଗ୍ରସେନଙ୍କର ଏକପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—5. Name of a son of Ugrasena. ୬ । (ପୁଂ) ମର୍କଟ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. Name of a monkey. ୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବସୁଦେବଙ୍କର ଏକ ଉପପତ୍ନୀ (ହି. ଶ)—7. Name of a concubine of Basudeba. ୮ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଗ୍ରସେନଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା (ହି. ଶ)—8. Name of a daughter of Ugrasena. ୯ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକ୍ରୂରଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ହି ଶ)—9. Name of a wife of Akrura. ୧୦ । (ସ୍ତ୍ରୀ) କୃଶାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି ଶ)—10. A delecate—bodied lady. ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—

ସୁତନୁ, ସୁତନୁ—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Beautiful; graceful. [ଉ—ଫେଡ଼ ବସନ ସୁତନୁ ତନୁରେ ବ ମୋ ତନୁ ସତେ ମିଶାଇବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।] ୨ । [ସ୍ତ୍ରୀ] ସୁନ୍ଦରୀ; ପେଣ୍ଡ ସ୍ତ୍ରୀର ସର୍ବାବୟବ ସୁନ୍ଦର;କୃଶାଙ୍ଗୀ—2. Slender-bodied (woman).

ସୁତନ୍ତୁ—ସ. ବ—୧ । ଶିବ (ହି. ଶ)—1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—2. Bishṇu. ୩ । ଦାନବ ବିଶେଷ (ହି.ଶ)—3. Name of a demon.
Sutantu

ସୁତନ୍ତ୍ର—ସ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ତନ୍ତ୍ର—1. A good wire or stringing. ୨ । ସୁଶାସନ—2. Nice administration. ୩ । ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—3. Nice method or arrangement.
Sutantra

ସୁତନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବ—ବୀଣା ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବାଦକ (ହି. ଶ)—
Sutantri An expert musician.

ସୁତନ୍ତ୍ରିତ—ସ. ବିଣ (ସୁତନ୍ତ୍ର+ଇତ)—୧ । ସୁଶୃଙ୍ଖଳାଯୁକ୍ତ—
Sutantrita 1. Nicely arranged; methodical. ୨ । ସୁଶାସିତ—2. Well governed.

ସୁତନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବ—ମଧୁର ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ବୀଣା—
Sutantrī A sweet-tuned harp.

ସୁତପ—ସ. ବ—ସୋମପାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Sutapa A drinker of Soma juice.

ସୁତପଃ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ସୁ+ତପସ୍)—ଉତ୍ତମ ତପସ୍ୟା—
Sutapaḥ Rigid or excellent penance.

ସୁତପାଃ—ସ. ବ—୧ । (ସୁ+ତପସ୍; ୧ମା, ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sutapāḥ ୧ । ଉତ୍କଟତପା ମୁନି—1. A sage observing rigid penance. ୨ । ମୁନି; ତପସ୍ୱୀ—2. An ascetic. ୩ । (ସୁ+ତପ୍. ଧାତୁ+ଅସ୍) ସୂର୍ଯ୍ୟ; ତପନ—3. The sun. ୪ । ରୋଚ୍ୟ ମୁନିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—4. Name of a son of sage Rochya. ୫ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—5. Bishṇu.

ତପାଦିକା—ସ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହଂସପାଦିକା ବୃକ୍ଷ—
Sutapādikā Small species of Haṁsa pādikā plant.

ସୁତପେୟ—ସ. ବ—ଯଜ୍ଞରେ ସୋମରସ ପାନ (ହି. ଶ)—
Sutapeya Drinking of Soma juice during vedic sacrifice.

ସୁତବତୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Sutabatī ପୁତ୍ରବତୀ; ଯାହାର ପୁତ୍ର ଥାଏ—(a woman) (ସୁତବାନ—ପୁଂ) Having a son.

ସୁତ ବସ୍କରା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସୁତ+ବସ୍କର)—ସପ୍ତ ପୁତ୍ର ପ୍ରସୂ
Suta baskarā (ଶବ୍ଦକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—(a woman) Who has given birth to seven sons.

ସୁତ ଯାଗ—ସ. ବ (ମ. ତ. ଲୋ)—ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞ—Vedic
Suta jāga sacrifice for getting a son.

ସୁତବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) କ୍ରି—ଶୋଇବା—To sleep.
Sutabā

ସୁତର—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା). ବିଣ.—ସରଳ—Simple.
Sutar

ସୁତର—ଦେ. ବ. (ସ. ତୃ)—୧ । ଚତୁରତା; କୌଶଳ—1. Skill; artifice; trick. ୨ । ଉପାୟ—2. Means. ସୂତ୍ର କୌଶଳ ସୁଯୋଗ ୩ । ଚଦର; କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀ; ରହସ୍ୟ—3. Secret mode or means o contrivance of accomplishing an object; key. ୪ । ସୁଯୋଗ—4. Opportunity. ୫ । ସୁବିଧା—5. Convenience. ୬ । ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା; ଗୋପନରେ ପରାମର୍ଶ—6. Secret advice. ୭ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—7. Health. ସ. ବିଣ.—୧ । ସୁବିଧା-ଜନକ—1. Convenient. ୨ । ସୁଯୋଗ ଯୁକ୍ତ—(ଅସୁତର—ବିପରୀତ) 2. Opportune. ୩ । ସୁସ୍ଥ—3. Healthy. ୪ । ସହଜରେ ତରଣୀୟ (ଜଳାଦି)—4. (a river) Which can be easily crossed. ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) ବିଣ.—ଶାନ୍ତ—Mild; peaceful.

ସୁତର ଉଣ୍ଡିବା (ଖୋଜିବା)...ଦେ. କ୍ରି.—ସୁଯୋଗ ଅନ୍ୱେଷଣକରିବା—
Sutara undibā (khojibā) To search for an
ସୂତ୍ର ଖୋଜା ସୁଯୋଗ ଢୁଣ୍ଢନା opportunity.

ସୁତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ୱଭୁରୁଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Sutara karibā ଗୋପନରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବା—1. To
ସୂତ୍ରକରା ଗୁପ୍ତବିଚାରଦେନା give secret advice. ୨ । ଗୋପନରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To secretly
(ସୁତରକାରୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବି.) instigate (a person).

ସୁତ(ତୁ)ର(ରୁ)ଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, କଳାଙ୍ଗିର, ସଡ଼ୁଆଳ)—
Suta(tu)ra(ru)ṇī ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପେଣ୍ଡ ସ୍ତ୍ରୀ କୌଶଳକ୍ରମେ ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରସବ କରାଇଥାରେ—1. Accoucheuse; a midwife. ୨ । ଦୂତୀ—2. A panderess.

ସୁତର ପଟିବା—ଦେ. ବ—ଖଣ୍ଡ ପଟିବା; ସୁଯୋଗ ଘଟିବା—The Sutara paṭibā happening of an opportunity. (ସୁତର ଲାଗିବା—ଅନୁରୂପ) ସୁତ୍ରଘଟା (ପଡା) **सुयोग होना**

ସୁତର ପାଇବା——ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁଯୋଗ ପାଇବା—1. To Sutara pāibā get an opportunity. ୨ । ଉପାୟ ସୁଯୋଗ ପାଓୟା ପାଇବା—2. To find out a means. **सुयोग पाना** ୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ରହସ୍ୟ ଅବଗତ ହେବା—3. To know the secret of or the key to any matter.

ସୁତର ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି-ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ କହି ଦେବା—To Sutara batā(te)ibā divulge the secret or key ସୂତ୍ରଫାଁଶ କରିୟା ଦେଓୟା **कौशल बताना** to a matter.

ସୁତର ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁତର କରିବା (ଦେଖ) Sutara lagā(ge)ibā 1. Sutara karibā (See) ସୂତ୍ର କରା ୨ । କୌଶଳ କରିବା—2. To make a secret **कौशल लगाना** (ସୁତରଲଗିବା—ବିଶେଷରୂପ) contrivance.

ସୁତର ସାତର—ଦେ. ବ (ସଦୃଶର)—ସୁତୁର ସାତର (ଦେଖ) Sutara sātara Sutura sātara (See)

ସୁତରୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୌଶଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of artifice. Sutarā ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful. ୩ । ସୁଯୋଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ—ପରିଷ୍କାର 3. Opportune. ୪ । ସୁବିଧାଜନକ—4. Con- **सुथरा** venient. ୫ । ସୁପରିଷ୍କୃତ—5. Neat and clean; well cleansed.

ସୁତରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁତର ଲଗାଇବା (ଦେଖ) Sutarā(re)ibā 1. Sutara lagāibā (See) ଫୁସଲାନ ୨ । ଫୁସଲେଇବା; ଛଳକୌଶଳରେ ମନାଇବା; **कौशल लगाना** ଭଣ୍ଡାଇବା—2. To inveigle; to induce by tricks.

ସୁତରା ସୁତରି—ଦେ, ବ—ସୁତୁର ସୁତୁରି (ଦେଖ) Sutarā sutari Suturā suturi (See)

ସୁତରାଂ—ସ. ଅ (ସୁ+ତରାମ୍)—୧ । ଅତଏବ; ଫଳତଃ—Sutarām 1. Therefore; consequently. ୨ । ଅଗତ୍ୟା—2. Having no other alternative. ୩ । ଅବଶ୍ୟ—3. Positively; certainly ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—4. Much. ୫ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—5. Ascertained. ୬ । ଔଚିତ୍ୟ—6. Propriety. ୭ । ଅପିଚ; ଏବଂ ମଧ୍ୟ (ହି. ଶ)—7. And also.

ସୁତରେ ସୁତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡରେ; ଛଳ Sutare sutare କୌଶଳରେ—1. Skilfully; tactfully. ସୂତ୍ରେ ସୂତ୍ରେ; ଫିକିରେ ଫାକିରେ **कौशलसे** ୨ । ଗୋପନରେ—2. Secretly. ପ୍ରାଦେ.(ବଳଦିରଘାଟଣ) କ୍ରି. ବିଣ—ସିଧା ସିଧା—In a straight forwardmanner; straightly.

ସୁତର୍କାରି—ସ. ବ,—ଦେବଦାଳୀ ଲତା (ଗୁଳଞ୍ଚଦର୍ଣ୍ଣ)—Bristly Sutarkārī luffa; Luffa Luffa Echinate; Andropogen Serratue.

ସୁତର୍ଦ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ନ—ସ. ବ.—କୋକିଳ (କିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—Indian Sutardda(rda)na cuckoo-

ସୁତଳ—ସ. ବିଣ. —(ସୁ=ଶୋଭନ+ତଳ ପାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—Sutala ସୁନ୍ଦର ତଳ ବିଶିଷ୍ଟ—Having a good surface, ସ. ବ.—୧ । ସାତ ପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ପାତାଳର ନାମ—1 The name of one of the nether-regions of Hindu mythology, ୩ । ଅଟ୍ଟାଳିକାର ସର୍ବ ନିମ୍ନ ତଳ—2-The lowest floor of a multi-storied building. ୪ । ଅଟ୍ଟାଳିକାର ମୂଳ ପତ୍ତନ — 4. The foundation of a building.

ସୁତଲି—ଦେ. ବ—ସୁତୁଲି (ଦେଖ) Sutali Sutuli (See)

ସୁତ ଶ୍ରେଣୀ—ସ. ବ—ମୂଷିକ ପର୍ଣ୍ଣୀ (ଅମର) (ଦେଖ) Suta śreṇī Mūshika parṇṇī (See)

ସୁତହିବୁକ ଯୋଗ—ସ. ବ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ବିବାହ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଶୁଭ Sutahibuka jōga ଯୋଗ ବିଶେଷ—An auspicious conjunction of planets in a marriage-calculation, [ଦ୍ର—ବିବାହ କାଳରେ ଲଗ୍ନରେ ବା ଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ, ପଞ୍ଚମ,ନବମ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନରେ ବୃହସ୍ପତି ବା ଶୁକ୍ର ଥିଲେ, ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ । ଏହି ଯୋଗ ଘଟିଲେ ବିବାହକାଳୀନ ଲଗ୍ନର ଯାବତୀୟ ଦୋଷ କଟିଯାଏ ।]

ସୁତା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁତ+ସ୍ତ୍ରୀ, ଅ)—୧ । କନ୍ୟା; ଦୁହିତା—Sutā 1. Daughter. ୨ । ନୃପ କନ୍ୟା—2. A prin- (ସୁତ—ପୁଂ) cess. ୩ । ଦୁରାଲଭା (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା) (ଦେଖ)—ସୁତୋ, ସୁତା 3. Durālabhā (See) ଦେ. ବ (ସ. ସୂତ୍ର)—**सूता** ସୁତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sūtā etc (See).

ସୁତାତ୍ମଜ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୁତ୍ରର ପୁତ୍ର; ନାତି; ପୌତ୍ର Sutātmaja —1. Son's son. ୨ । ଦୌହିତ୍ର—(ସୁତାତ୍ମଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Daughter's son.

ସୁତାନ—ସ. ବ— (ସୁ+ତାନ)—ସୁମଧୁର ସ୍ୱର—Sweet tone, Sutāna melodious tune.

ସୁତାର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବ (ସ.ସୂତ୍ରଧାର; ତୁଳ. ବ. ସୁତାର) Sutāra —୧ । ବଢ଼େଇ—1. Carpenter. ୨ । ଶିଳ୍ପକର—2. Artisan.

ସ. ବିଣ—୧ (ସୁ+ତାର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହି.ଶ)-1. Very bright. ୨ । ଅତିଉଚ୍ଚ (ହି. ଶ). 2. Very high. ୩ । ଯାହାର ଆଖିର ପିତୁଳା ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶ.)—3 Having fine pupils of the eyes.

ସୁତାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଶୋଭନ ତାରକା ଯୁକ୍ତ—
Sutāraka Having beautiful stars.
(ସୁତାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁତାରକା—ସଂ. ବି.—ଚତୁର୍ବିଂଶତି ବୁଦ୍ଧ ଶାସନାନ୍ତର୍ଗତ ଦେବତା-ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Name of a
Sutārakā Buddhist Deity. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ସୁତାରକ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of 'Sutāraka'.

ସୁତାରା—ସଂ. ବି—୧ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟ)—ନଅପ୍ରକାର ତୁଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଦ୍ରଂଶ)
Sutārā 1. (Sāṁkhya philosophy) One of the 9 kinds of contentment. ୨ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟ)—ଆଠପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧିରୁ ଏକ—2. (Sāṁkhya)—One of the 8 kinds of success. [ଦ୍ର—ଗୁରୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧୀତ ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ଏହି ସିଦ୍ଧି ଅଟେ ।]

ସୁତାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ପୁତ୍ର କାମନାକାରୀ—
Sutārthī Desiring to have a son.
(ସୁତାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁତା ସୁତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ସୁତା+ସୁତ)—ଦୌହିତ୍ର—
Sutā Suta Daughter's son.
(ସୁତା ସୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁତି—ପ୍ରାଦେ (ଲଦେଅ) ବି. ପୁଂ—ଅଣନାତି; ନାତିର ପୁଅ—
Suti Great grandson.

ସୁତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କନ୍ୟା—
Sutikā Daughter.
ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସୂତକ)—ସୂତକ ଅଶୌଚ (ଦେଖ)—
1. Sūtaka aśaucha (See). ୨ । (ସଂ. (ସୂତିକଥ—ଅନ୍ୟ ଦେ.ରୂପ) ସୂତିକା) ସୂତିକା ରୋଗ (ଦେଖ)
ସୁତକାଶୌଚ ସୁତିକା 2. Sūtikā roga (See)

ସୁତିକା ଘର—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂତିକାଗାର)—ସୂତିକାଗାର; ଯେଉଁ
Sutikā ghara ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରନ୍ତି—
ସୁତିକାଘର ସୁତିକାଘର A lying-in room.

ସୁତି କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶର—
Suti kāṇḍ A kind of arrow.
[ସୁତିକାଂଡ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୁତିକ୍ତ—ସଂ. ବି—ପର୍ପଟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—
Sutikta Parpaṭa (See)
ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିତା—Very bitter.

ସୁତିକ୍ତକ—ସଂ. ବି—୧ । ପାରିଭଦ୍ର; ପାଳଧୁଆ (କଟାଧର)—
Sutiktaka 1. The coral-flower tree. ୨ । କୁଟକୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. A medicinal bitter plant; Gentiana Chirata. ୩ । କ୍ଷେତପାପଡ଼ା (ହ. ଶ)—3. Kshetapāpardā (See)

ସୁତିକ୍ତା—ସଂ. ବି—୧ । କୋଷାତକୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ତିତା ତରଡ଼ା—
Sutiktā 1. Luffa Acutangula. ୨ । ଶଳକୀ (ହ. ଶ) (ଦେଖ)—2. Śallakī (See)

ସୁତିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁତିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—(ସୁତ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)
Sutinī ସୁତବତୀ—(a woman) Having son.

ସୁତୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୁତ+ଈ)—୧ । ସୁତେଚ୍ଛୁ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sutī 1. Desirous of having a child. ୨ । ପୁତ୍ରବତ୍ ଆଚରଣକାରୀ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—
2. Behaving like a son. ୩ । (ପୁଂ) [ସୁତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] [ସୁତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ସୁତବାନ୍; ପୁତ୍ରବାନ୍-
3. Having a son; being the father of a son.

ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—ଅତିଶୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—Very sharp. ସଂ. ବି—
Sutīkshṇa ୧ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ [କଟାଧର]; ସଜନା—1. The Indian horse radish. ୨ । ଶ୍ୱେତଶିଗ୍ରୁ—(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The white variety ofhorse radish. ୩ । (ନାମ) ଶରଭଙ୍ଗ ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ନିକଟରେ ଆଶ୍ରମ କରିଥିବା ମୁନିବିଶେଷ (ଭାଗ୍ୱତ ଭାବ୍ୟ ୪ର୍ଥ ସର୍ଗ)—
3. Name of a sage. [ଦ୍ର—ଏ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଭାଇ; ରାମଙ୍କ ବନବାସକାଳରେ ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ [ହ. ଶ]

ସୁତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ଉଚ୍ଚ—Very high. ସଂ. ବି—
Sutunga ୧ । ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ (ହାରାବଳୀ)—1. Cocoanut [ଅନ୍ୟତୁଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ] tree. ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାଂଶ ବିଶେଷ—2. A certain high altitude of planets.

ସୁତୁର—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଦୂତ)—ସୁତର (ଦେଖ)
Sutura Sutara. (See)

ସୁତୁର ସାତର—ଦେ. ବି (ସହତର)—୧ । ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର; କଳକୌଶଳ;
Sutura sātara ନାନା ଉପାୟ—1. Artifices.
ଫିକିର ଫାକିର କଳକୌଶଳ ୨ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—
2. Opportunity.

ସୁତୁରା—ଦେ. ବିଣ—ସୁତରା (ଦେଖ)
Suturā Sutarā (See)

ସୁତୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁତରାଇବା (ଦେଖ)—
Suturā(re)ibā Sutarāibā (See)
ପ୍ରାଦେ (ପାଟଣା) କ୍ରି—ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—To aim.

ସୁତୁରା ସୁତୁରି—ଦେ. ବି—୧ । ନାନା କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ—
Suturā suturi 1. Employment of various
ଫିକିରି ଫାକିର artifices. ୨ । ଗୋପନରେ ପରାମର୍ଶ—
କୌଶଳପ୍ରୟୋଗ, ଗୁପ୍ତ ବିଚାର 2. Secret consultation.
୩ । ଗୋପନରେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗାପୂର୍ବକ ମୀମାଂସା—

3. Mutual understanding in secret. ୪ । ଫୁସ୍ଫୁସ ଫୁସ୍ଫୁସ; ଭଣ୍ଡିକା—4. Inveigling.

ସୁତୁରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେ ଟୀକା ଦିଏ—
Suturi Vaccinator.

ସୁତୁରୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର, ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Suturuṇī ସୁତରଣୀ (ଦେଖ)—Sutaraṇī (See)

ସୁତୁରେ ସୁତୁରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୁତ୍ରେ ସୁତ୍ରେ (ଦେଖ)
Suture suture Sutre sutre (See)

ସୁତୁର୍ଣ୍ଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଣ୍ଡାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଧାଇ—
Suturṇṇī Mid-wife.

ସୁତୁଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂତ୍ର; ଏହା ସୂତ୍ରପରି ସରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. Sutuli ସୂତ୍ରାବଳି=ସୂତ୍ରସମୂହ)—୧ । ସରୁ ଦଉଡ଼ି—ସୁତଲି, ସୁତୁଲି 1. Tender string. ୨ । ମୋଟ ସୂତା—
ସୁତୁଲୀ 2. Thick thread [ଦ୍ର-ସୁତୁଲି ସୂତା ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ ଓ ଦଉଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ସରୁ ।]୩ । କପାସୂତାରେ ବଳା ହୋଇଥିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—3. A tender rope of cotton threads. ଦେ. ବିଣ—ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ—Made of thread. (ଦ୍ର—ସୁତୁଲି ସଦୃଶ ।)

ସୁତେକର—ସଂ. ବି—ଋତ୍ୱିକ୍ (ହି. ଶ)
Sutekara Sacrificial priest.

ସୁତେଜନ—ଦେ. ବି—୧ । ଧନ୍ୱନ ବୃକ୍ଷ (ଭାବପ୍ରକାଶ); ଧାମଣ କା ଛାମଣ ଗଛ—1. A timber tree; Cordia Macleodiea. ୨ । ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶର (ହି. ଶ)—2. Very sharp arrow. ସଂ. ବିଣ—ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ (ହି. ଶ)—
Very sharp.

ସୁତେଜାଃ—ସଂ. ବିଣ—ଶୋଭନ ତେଜୋଯୁକ୍ତ—Very bright. ସଂ,
Sutejāḥ ବି—୧ । ଅତୀତକାଳୀୟ ଅର୍ହତ୍‌ଭେଦ (ବୌଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର)—1. A Buddhist monk of the past era. ୨ । ଅଦଭ୍ୟଭଲ୍ଲା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ; ଅଣ-ଷୋଡ଼ିଆ ଗୁଳ୍ମ—2. Cleome Viscosa (plant).

ସୁତୈଳା—ସଂ. ବି—ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sutailā A sort of phosphorescent plant.

ସୁତୋଷ—ସଂ. ବି—ସନ୍ତୋଷ (ହି, ଶ)—Satisfaction. ସଂ.
Sutosha ବିଣ. ପୁଂ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—Satisfied.
(ସୁତୋଷା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁତ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ (ସୁତ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ; ସୁ. ଧାତୁ=ପ୍ରସବ
Sutwā କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବନ୍ (କୃଦ୍ରପ୍), ଜଳାଭିଷେକ)—ପଦ୍ମଗାଳାଲ୍ଲେ; ସୋମଯାଜକାରୀ (ଦ୍ୱିଜ)—One who has drunk the Soma juice after a sacrificial bath.

ସୁତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ସୋମରସ ବାହାର କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Sutya ଦିବସ (ହି. ଶ)—A day fixed for pressing out Soma juice for sacrifice.

ସୁତ୍ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂତ୍ର)—ସୁତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sutra (etc) Sutara etc (See) ଦେ. ବିଣ—୧। ସୁନ୍ଦର—ସୁତ୍ର 1. Fine. ୨ । ସୁବିଧାଜନକ—2. Convenient. ୩ ।
ସୁଘଡ଼ ରୁଚିକର—3. Tasteful.

ସୁତ୍ରା—ଦେ. ବିଣ—ସୁତରା (ଦେଖ)
Sutrā Sutarā (See)

ସୁତ୍ରା(ତ୍ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁତରାଇବା (ଦେଖ)
Sutrā(tre)ibā Sutarāibā (See)

ସୁତ୍ରାମା—ସଂ. ବି (ସୁ+ତ୍ରେ. ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍;
Sutrāmā ସୁତ୍ରାମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—The God Indra. ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ତ୍ରାଣକାରୀ (ହି. ଶ)—Delivering excellently.

ସୁତ୍ରା ସୁତ୍ରି—ଦେ. ବି—ସୁତୁରା ସୁତୁରି (ଦେଖ)
Sutrā sutri Suturā suturi (See)

ସୁତ୍ରେ ସୁତ୍ରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚତୁରେ ଚତୁରେ; କୌଶଳ
Sutre sutre ଦ୍ୱାରେ; କଳକୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ—1. By
ସୂତ୍ରେ ସୂତ୍ରେ employing tricks and stratagems.
କୌଶଳରେ ୨ । ଗୋପନରେ—2. Secretly.

ସୁଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସୁନ୍ଥା; କଙ୍ଘତିଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଫାଳ କରି
Suthā ଯାଇଥିବା କେଶ ବିନ୍ୟାସ—Mode of parting
(ସୁଥାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) the hair in the middle of the
ସୀନ୍ଥି ସୀନ୍ଥି head.

ସୁଥାରେନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଧାଇ; ଧାଈ—
Suthāren Nurse; midwife.
(ସୁଥିଆରେନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଥିଆର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୀକା ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Suthiāra A vaccinator.

ସୁଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ବିଣ ଓ କ୍ରି.ବିଣ—ଶୁଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sud (etc) Śud etc. (See)

ସୁଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଶୁଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suda (etc) Śuda etc (See)

ସୁଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶୋଭନଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—Having fine
Sudaṁstra teeth. ସଂ. ବି-୧ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
(ସୁଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A son of Krushṇa. ୨ । (ନାମ) ସମ୍ବରର ଏକ ପୁତ୍ର—2. A son of Sambara.

ସୁଦକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁନିପୁଣ; ଅତି ପାରଗ—
Sudaksha Very skilful; expert.
(ସୁଦକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁଦକ୍ଷତା—ବି)

ସୁଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବିଣ (ଦକ୍ଷିଣା; ସୁ=ଉତ୍ତମ ହୋଇଅଛି ଦକ୍ଷିଣା=
Sudakshiṇa ନୈପୁଣ୍ୟ ଯାହାର)—୧ । ଉଦାର; ବଦାନ୍ୟ—
(ସୁଦକ୍ଷିଣା-ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Liberal; magnanimous; generous. ୨ । ଉତ୍ତମ ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Noble-minded. ୩ । ଉତ୍ତମ ଦକ୍ଷିଣାଯୁକ୍ତ—3. Accompanied by noble

gifts or presents. [ଉ—ସୁଦକ୍ଷିଣ ହୋମ; ସୁଦକ୍ଷିଣ ପଞ୍ଚ ।] ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ) ବିଦର୍ଭର ରାଜ-ବିଶେଷ—1. Name of a king of Bidarbha. ୨ । (ନାମ) ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର-2. Name of a sage. [ଉ—ବହୁ ସବଳ ସୁଦକ୍ଷିଣ । ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଭଗବାନ । ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । (ନାମ) ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—3. A son of king Paundraka.

ସୁଦକ୍ଷିଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଦକ୍ଷିଣ+ଆ)—ସୁଦକ୍ଷିଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sudakshiṇā Feminine of Sudakshiṇa. ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ଦକ୍ଷିଣା; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଦକ୍ଷିଣା—1. Noble gift or present. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଦାରସ୍ୱଭାବା ସ୍ତ୍ରୀ—2. Noble-minded woman. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଦିଲୀପ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—3. Name of the queen of king Dilīpa of the Solar dynasty. ୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ—
4. One of the wives of Śrīkṛushṇa.

ସୁଦ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଣିଜାର୍ଥକ)—୧ । ମୂଳ ଧନ ପାଇଁ
Suda khāibā ଖାତକଠାରୁ ସୁଦ ନେବା—1. To realise
ସୁଦ ଖାଓୟା interest on money lent. ୨ । ଖାତକଙ୍କ
सुद खाना ଠାରୁ ସୁଦ ଅସୁଲ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—
2. To live on usury.

ସୁଦ ଖିଆ—ଦେ.ବ. ଓ ବିଣ ସଂ (ଣିଜାର୍ଥକ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଧିକରୁ
Suda khiā ସରମାଣରେ ସୁଦ ନିଏ—1. A usurer. ୨ ।
ସୁଦଖୋର ମାହାଜନର ସୁଦ ଯାହାର ଜୀବିକା—
सुदखोर 2. A professional moneylender.
(ସୁଦ ଖୋର୍, ସୁଦ ଖୋରଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସୁଦଖାଇ, ସୁଦଖୋରୀ, ସୁଦ ଖୋରଣୀ, ସୁଦଖୋରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦଗ୍ଧିକା—ସଂ. ବ—ଦଗ୍ଧା ନାମକ ଗୁଳ୍ମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଚିତାଲୁଟି
Sudagdhikā ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—A medicinal plant;
Euparveiflora.

ସୁଦଗ୍ରାହୀ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ମୂଳଧନ ପାଇଁ ଖାତକଠାରୁ ସୁଧ ନିଏ—
Sudagrāhī One who takes interest on money
ସୁଦଗ୍ରାହୀ advanced as loan. [ଉ—ସୁଦଗ୍ରାହୀ ଅଳ୍ପ
सुदग्राही ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସର । ବେଣ୍ଟା ଅଳ୍ପ ହୋଏ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ
ନାଶବାସ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]

ସୁଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—୧ । ବେତ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sudaṇḍa 1. Cane; ratan.
୨ । ଉତ୍ତମ ଯଷ୍ଟି—2. A good stick.

ସୁଦଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବ—ଗୋରକ୍ଷୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ);
Sudaṇḍikā ନାଗବଳା; ଗଜଗଡ—Sida Spinosa.

ସୁଦତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ଦନ୍ତ)-ସୁନ୍ଦର ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି) (ହ. ଶ)-
Sudat (a person) Having good teeth.

ସୁଦତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଦତ୍+ଈ)—ସୁଦତ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sudatī Feminine of Sudat.
ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A beautiful woman. ୨ । ଉତ୍ତମ ବା ସୁନ୍ଦର ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A woman having beautiful teeth.

ସୁଦନ୍ତ—ସଂ. ବ—୧ । ଶୋଭନ ଦନ୍ତ—1. Nice teeth. ୨ ।
Sudanta ନଟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. An actor.
୩ । ନର୍ତ୍ତକ (ହ. ଶ)—3. A dancer.

ସୁଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବ—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦିକ୍‌ହସ୍ତିଣୀବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sudantī 1. The name of a mythological female elephant guarding the quarters of the globe. ୨ । (ପୁଂ) ଉତ୍ତମ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହସ୍ତୀ—2. An excellent elephant. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ହସ୍ତିନୀ (ହ. ଶ)—
ସୁଦନ୍ତୀ 3. A female elephant. ଦେ. ବିଣ—ଉତ୍ତମ
सुदन्ती ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—A woman having nice teeth. [ଉ—ବଦନ୍ତ ଭ୍ରାତେ ସୁଦନ୍ତୀ ସୁଦନ୍ତ-ଗମନ—ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୁଦମ—ସଂ. ବ (ସୁ=ଅନାୟାସରେ+ଦମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Sudama ଅନାୟାସରେ ଦମନୀୟ ବା ଶାସନୀୟ—Easily controllable.

ସୁଦମନ—ସଂ. ବ—ଆମ୍ର; ଆମ୍ର ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—
Sudamana The mango tree.

ସୁଦ ମୂଳ—ଦେ. ବ—ସୁଧ ଓ ମୂଳ; କଳନ୍ତର ଓ ଅସଲ—
Suda mūla Interest and capital.
ସୁଦ ମୂଳ, ସୁଦ ଆସଲ सुद मूल

ସୁଦୟେ—ପ୍ରା. ବିଣ—ସଦୟ—Kind. [ଉ—ଏକ ଦାନ ଏକ ପୁଣ୍ୟ
Sudaye ଏକାନ୍ତେ ସୁଦୟେ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୂପଣ. ଗୀତା ।]
ସଦୟ सदय

ସୁଦରଶନ—ପ୍ରା. ବ—୧ । ସୁଦର୍ଶନର ଭ୍ରାନ୍ତ ନାମ—1. Nam
Sudaraśana for calling 'Sudarśana. ୨ । ସୁଦର୍ଶନ
ସୁଦ(ଦ୍ରୁ)ରଣ, ସୁଦ(ଦ୍ରୁ)ରଅ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଦେଖ)—2. Sudarśana (See)
[ଉ—ସୁଦ୍ରା ଶ୍ରୀ ସୁଦରଶନ, ଦୁହଁ କି
सुदर्शन सुदरशन ଜଳେ ଦରଶନ । ଭୁପତି. ପ୍ରେମପଯୋନିଧି ।]

ସୁଦର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର କୁଶଯୁକ୍ତ—
Sudarbha Having good 'Kuśa' grass.
(ସୁଦର୍ଭ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦର୍ଶ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ;
Sudarśa ସୁଦୃଶ୍ୟ (ଦୁର୍ଗାଦାସ)—Decent; beautiful.
(ସୁଦର୍ଶ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ରର ନାମ—1. Name of the
Sudarśana circular weapon or discus of 'Bishṇu'. [ଉ—ପୁରାଣରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ମହାଦେବଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସବୁ ଦେବତାଙ୍କର ତେଜରୁ ସାର ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଏ ଚକ୍ର ତିଆରି

କର ମହାଦେବଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ବିନାଶାର୍ଥ ମହାଦେବ ଏହି ଚକ୍ରକୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଏହାର ଅରର ସଂଖ୍ୟା ବାର । ଏହା ଷଟ୍‌କୋଣ ଓ ବଜ୍ରସୂତ୍ରସ୍ୱ ସଂଯୁତ । ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାରେ ଏହି ଚକ୍ରର ଧାତୁମୟ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖାଯାଏ । ପୁରୀର ବଡ଼ଦେଉଳରେ 'ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ମୂର୍ତ୍ତି' ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଓ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର ବିରାଜିତ ଅଛି । ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ସର୍ବଦା ଏହି ଚକ୍ରକୁ ଧାରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍ଟ ଦଳନ ଓ ଶିଷ୍ଟ ପାଳନ କରନ୍ତି ।]

୨ । ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଶାଳଗ୍ରାମବିଶେଷ [ଶାଳଗ୍ରାମ ଦେଖ]— 2. Name of a species of Sālagrāma. ୩ । ହସ୍ତିବିଶେଷ—3. Name of an elephant mentioned in the Rāmāyaṇa. [ଦ୍ର— ଲଙ୍କା ଯୁଦ୍ଧରେ ମହୋଦର ନାମକ ରାକ୍ଷସ ଏହି ହସ୍ତୀ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲା ।] ୪ । ସୁମେରୁ (ମେରୁ)- 4. Name of the mythological north polar mountain. ୫ । ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷ [ମେରୁ]-5. Blackberry tree. [ଦ୍ର ୫ ଓ ୬]-ବେଳାରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରର ସୁଦର୍ଶନ ଗ୍ରାମ୍ୟ, ବିକାଶି ପ୍ରଭେତା ନାମ୍ନ ସୁଦର୍ଶନ ଗାଏ—ଉକ୍ତ ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।] ୬ । ଉତ୍ତମ ଦର୍ଶନ—6. Nice vision. ୭ । ସୁଦର୍ଶନା ୨ [ଦେଖ]—7. Sudarśana2 (See) ୮ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଜୈନ ମୁନିଙ୍କ ପିତା; ବୁଦ୍ଧାର୍ହତ୍ ପିତା; ଜନମାନଙ୍କର ଦେବତାବିଶେଷ— 8. Name of a Buddhist Deity, the father sage Bṛutta. ୯ । ଶିବ (ହ. ଶ)—9. Śiba. ୧୦ । (ନାମ) ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)— 10. A son of the Fire-god. ୧୧ । (ନାମ) ବିଦ୍ୟାଧରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—11. Name of a Bidyādhara. ୧୨ । ମତ୍ସ୍ୟ [ହ. ଶ]—12. Fish. ୧୩ । [ନାମ] ଦଧୀଚିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର [ହ.ଶ]— 13. Name of a son of Dadhīchi. ୧୪ । [ନାମ] ଭରତଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର [ହ. ଶ]— 14. Name of a son of Bharata. ୧୫ । ଗୃଧ୍ର [ହ. ଶ.]—15. Vulture. ୧୬ । ଛଅଟି ଗ୍ରନ୍ଥିବିଶିଷ୍ଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ଦଣ୍ଡ-ବିଶେଷ [ହ. ଶ.]—16. A staff with six knots used by the Sannyāsis. [ଦ୍ର—ଭୂତ ପ୍ରେତଙ୍କ ଅନିଷ୍ଟରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଏ ଦଣ୍ଡକୁ ଅପଣା ପାଖରେ ରଖନ୍ତି [ହ. ଶ.]

ସୁଦର୍ଶନ ସୁଦର୍ଶନ ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ର; ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର ୧ (ଦେଖ)— Sudarśana chakra The discus or weapon of Bishṇu.

ସୁଦର୍ଶନ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଜ୍ୱରପ୍ରତିଷେଧକ ଜ୍ୱର ରୋଗହର Sudarśana chūrṇṇa ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶେଷ—Name of a febrifuge powder.

[ଦ୍ର—ତ୍ରିକଟୁ, ହିଫଳା ଆଦି ୫୫ଟି ପଦାର୍ଥ ସମ ଭାଗରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏହି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ଶୀତଳ ଜଳସହ ସେବ୍ୟ; ଜ୍ୱର, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ପାଣ୍ଡୁ, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, ଶୂଳ ଆଦି ରୋଗରେ ଏହା ଉପକାରୀ ।]

ସୁଦର୍ଶନ ଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ (ହ. ଶ)—Name of one Sudarśana dwīpa of the seven islands of Hindu mythology.

ସୁଦର୍ଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବି- Sudarśana paṭṭanāyaka ବିଶେଷ—An ancient poet of Orissa. [ଦ୍ର—ଏହି କବି 'ବ୍ରଜ ମିଳନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ' ଲେଖିଥିଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଛାତ୍ର ।]

ସୁଦର୍ଶନ ସରଃ—ସଂ. ବି—ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପୁଣ୍ଡ୍ର କେଶର ଭିତ୍ତିତ ଜଳଜ- Sudarśana sarah ପଦ୍ମବିଶିଷ୍ଟ ସରୋବରବିଶେଷ—Name of a tank mentioned in the Rāmāyaṇa. [ଦ୍ର—ଏହା ଋଷିର ପର୍ବତରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ସୁଦର୍ଶନା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଦର୍ଶନ + ଆ)—ସୁଦର୍ଶନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Sudarśanā Feminine of Sudarśana.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୋମ-ବଲ୍ଲୀ, ଚକ୍ରାହ୍ୱା, ମୟୂରଶିଖା, ଚକ୍ରାଙ୍ଗା; ବୃଷକର୍ଣ୍ଣୀ, ଦୟାଳ୍ପ ପଣ୍ଡପଲଙ୍କ, ଭରତୀ ପୁରତୀ

ସୁଦର୍ଶନା

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ— 1. A beautiful woman. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ— 2. A medicinal plant. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣ, ଓ କଫ, ଶୋଥ, ରକ୍ତ ଓ ବାତ ନାଶକ ଏବଂ ବିଷନାଶକ ଅଟେ । ଏହା ଶ୍ୱେତାଗ୍ରୟୁକ୍ତ ବନସ୍ପତି । ଏହା ଲୋମନାଶକ; ପତ୍ର ତ୍ରିକୋଣାକାର ଓ ଗୋଲାକାର । ଏଥିର ଫୁଲ ନାନା ରଙ୍ଗର ଓ ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଫୁଟେ ।]

୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଦିରା (ହ. ଶ)—3. A kind of wine. ୪ । (ନାମ) ଜଣେ ଗନ୍ଧର୍ବୀ (ହ. ଶ)— 4. Name of a Gandharba female. ୫ । ପଦ୍ମ-ସରୋବର (ହ. ଶ)—5. A tank full of lotus. ୬ । ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—6. Blackberry tree. ୭ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ; ଅମରାବତୀ (ହ. ଶ)—7. The court of Indra. ୮ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତ୍ରି (ହ. ଶ)—8. A night of bright lunar fortnight. ୯ । ଆଜ୍ଞା; ଆଦେଶ (ହ. ଶ)—9. Order.

ସୁଦର୍ଶନିଆ—ଦେ. ବି [ଅଜାଦରାର୍ଥକ]—ସୁଦର୍ଶନର ଭାଜ ନାମ— Sudarśaniā Name for calling 'Sudarśana'.

ସୁଦର୍ଶନୀ—ସଂ. ବି [ସୁଦର୍ଶନ + ଈ]—ଅମରାବତୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ— Sudarśanī The city or court of Indra,

ସୁଦଳ—ସଂ. ବ—୧ । କ୍ଷୀରମୋରଟ୍ଟ ନାମକ ଲତା (ରତ୍ନମାଳା)—
Sudala 1. Name of a medicinal creeper. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଶୀତଦ୍ରୁ, କ୍ଷୀରକ, କ୍ଷୀରମୋରଟ୍ଟ, କର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ, ପୀଲୁପର୍ଣ୍ଣ, ମଧୁସ୍ରବ, ଘନମୂଳ, ଦୀର୍ଘମୂଳ, ପୃଥୁପ, କ୍ଷୀରପୁଷ୍ପ । ଏହା ମଧୁରକଷାୟରସ, ବଳକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, ଦାହ ଓ ଜ୍ୱରର ଶାନ୍ତକାରକ ଅଟେ ।]
୨ । ମୁଚକୁନ୍ଦ (ହ. ଶ) (ଦେଶ)—2. Muchakunda (See) ୩ । ସେନା (ହ. ଶ)—3. Army. ସଂ. ବିଶ—ସୁନ୍ଦର ଦଳବିଶିଷ୍ଟ—Having good leaves or petals.

ସୁଦଳା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ)—
Sudalā 1. Śālaparṇī (See) ୨ । ତରୁଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଶତପର୍ଣ୍ଣୀ; ସେବତୀ ଫୁଲ—2. Cabbage-rose; Rosa Centiflora. ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଦଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sudala.

ସୁଦଶା—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ଦଶା—1. Good condition or
Sudaśā state. ୨ । ସୁଗ୍ରହଜନିତ ଜୀବନର ଉତ୍ତମ ଦଶା—2. Good condition of a person due to auspicious planets. ୩ । ସୁଦଶାବ୍ରତ (ଦେଖ)—3. Sudaśābrata (See)

ସୁଦଶା ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ପଦ୍ମପୁରାଣୋକ୍ତ ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Name of a
Sudaśā brata religious fast observed if any Thursday falls on any 10th day of a bright fortnight. [ଦ୍ର—କୌଣସି ମାସର ଶୁକ୍ଳ-ଦଶମୀ ଦିନ ଗୁରୁବାର ପଡ଼ିଲେ ଏ ବ୍ରତ କରାଯାଏ । ଏ ବ୍ରତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରାଯାଏ । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ମନୁଷ୍ୟର ସୌଭାଗ୍ୟ ବଢ଼େ । ଏବ୍ରତରେ ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ୧୦ଟି ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହା ବାହୁରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ୭ ବର୍ଷରେ ଏହା ଉଦ୍‌ଯାପନ କରାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଏହି ବ୍ରତ କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବ—ସୁଦଶାବ୍ରତ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବାହୁରେ ବନ୍ଧାଯିବା ୧୦ଟି ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ ସୂତ୍ର—A string with 10 knots tied round the arm of a person observing the 'Sudaśā brata.'

ସୁଦା—ପ୍ରାଦେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବ—୧ । ଅଠମଲ୍ଲିକର ସୁଦା ଜାତୀୟ
Sudā ଲୋକଙ୍କ ଭାଷା—1. Oriya spoken by the Sudās of the Āthamallik State. ୨ । ଅଠମଲ୍ଲିକ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—2. A class of non-aryans residing in the Athmallik State.

ସୁଦାତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ବିଶେଷ ଦାନଶୀଳ—1. Very
Sudātā bountiful. ୨ । ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦାନଶୀଳ—2. Liberal in praiseworthy objects.

ସୁଦନ୍ତ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ବିଶେଷ (ଦିବ୍ୟାବଦାନ)—
Sudānta Name of a disciple of the Buddha.
(ସୁଦାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅତି ଶାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Very peaceful and quiet (person).

ସୁଦାମ—ସଂ. ବ—(ନାମ) ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଗୋପାଳ;
Sudāma ବାରସୁତ (ଦେଖ)—Bārasuta (See) ଦେ.ବ—୧ । ସୁଦାମା (ଦେଖ)—1. Sudāmā (See) ୨ । (ସୁଦାମଚନ୍ଦ୍ର, ସୁଦାମଚରଣ—ଅନ୍ୟ ଦେ ରୂପ) ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—2. A name given to males.

ସୁଦାମଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଜନୈକ ସ୍ୱର୍ଗତ ସ୍ୱନାମ-
Sudāmachandra paṭṭanāyaka ଧନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—Name of a late famous man of Orissa. [ଦ୍ର—ଏ 'ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଶିବପୁର ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ କଲେଜରୁ ପ୍ରଶଂସାସହିତ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଚିତ୍ତା-ଜନରେ ଏହାଙ୍କର ପଟୁତା ଥିଲା । ଏହାଙ୍କର କେତେକ ଚିତ୍ର ଉକ୍ତ କଲେଜରେ ଆଦର୍ଶ ଚିତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଏ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଚକ୍ଷଣନନ୍ଦଙ୍କର ଜାମାତା ଓ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଚତୁର୍ଭୁଜ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଅଗ୍ରଜ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଭଦ୍ରକ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଓଡ଼ିଆ ସତ୍ୟବ୍ରତ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।]

(ରାୟବାହାଦୁର) ସୁଦାମଚରଣ ନାୟକ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଜୁଜୁଳର
(Rāyabāhādura) Sudāmacharaṇa ସ୍ୱର୍ଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
nāyaka ବ୍ୟକ୍ତି—The late Rai Bahadur Sudam Charan Naik. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ-ସ୍ଥାନ ଭଦ୍ରକ; ଏ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା କରଣବଂଶୀୟ ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟରର ହୋଇ ରାୟବାହାଦୁର ନନ୍ଦକିଶୋର ଦାସଙ୍କ ପରେ ଓଡ଼ିଶା କରଦାତାମାନଙ୍କର ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କ ସହକାରୀ (Personal Assistant) କର୍ମଚାରୀରୂପେ ଗଡ଼ଜାତର ଶାସନ ବିଭାଗର ଚାର୍ଜ ନେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତାରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ 'ରାୟବାହାଦୁର' ଉପାଧି ଦେଇ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ, ଦେଶପ୍ରୀତି, ଗୁଣ-ଗ୍ରାହିତା ଓ ମହାନୁଭବତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଥିଲା । ଏହାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କର ତିନିଜଣ ଜାମାତା (କଟକର ଜମିଦାର ବାବୁ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦାସ ବି. ଏ., ସମ୍ପାଦକ 'ମୁକୁର'; ସବ୍‌ଡେପୁଟି ଗୋପାଳଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ. ଓ ଗଞ୍ଜାମର ଓକିଲ ବାବୁ ଲଲମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏଲ୍.) ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ବଂଶର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ୟକ୍ତି

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନ ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । ପେନ୍‌ସିଲ୍ ଗ୍ରହଣ କରି ରାୟବାହାଦୁର ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ସହରେ ଏ ବିଷୟରେ 'ଇଲୁଲଷ୍ଟ୍ରେଟିଡ୍'ର ସମ୍ପାଦକତା ଓ ଅଫିସ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳନକାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୨୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୋଇଥିଲା ।]

ସୁଦାମା—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ସୁଦାମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. Sudāmā ୧ବ)-ଅତିଶୟ ଦାନଶୀଳ (ତ୍ରି. ଶ)—Very liberal. ସଂ. ବି, ପୁଂ—୧ । ମେଘ (ମେଦିନୀ)- 1. Cloud. ୨ । ସମୁଦ୍ର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. The sea. ୩ । ଐରାବତ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—3. Indra's elephant. ୪ । (ସୁ ଅଷ୍ଟେ ଦାମନ୍—ମାଳା ଯାହାର) ପର୍ବତ (ମେଦିନୀ)— 4. Mountain. ୫ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସଖା ଗୋପବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) - 5. Name of a cowherd. [ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସହଚର ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।] ୬ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ସହଚର ଜନୈକ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ— 6. Name of a poor Brahman who had been a playmate and classmate of Śrīrukshṇa. [ଦ୍ର—ଏ ପିଲାଦିନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାନ୍ଦୀପନି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ ଓ ସର୍ବଦା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଅତି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ହେବାରୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଐକାନ୍ତିକ ଅନୁରୋଧରେ ଏ ଦ୍ୱାରକ ରାଜଧାନୀରେ ରାଜା ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଣ୍ଠିଏ ଚାଉଳଭଜା ଏହାଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସୁଦାମାଙ୍କଠାରୁ ସେ ଚାଉଳଭଜାଗଣ୍ଠିକି ଅତି ସ୍ନେହସହକାରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହାଙ୍କ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋଚନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମୁଗ୍ଧ ନ ହୋଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ଏହାଙ୍କ ଗୃହ 'ସୁଦାମା-ପୁରୀ' ନାମରେ ଦ୍ୱାରକାର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।] ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥେଲ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ମଳିନବସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—7. A Brahmana wearing dirty cloth. ୮ । କୋଶଳ ନଗରରୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆସିବା ପଥରେ ଥିବା ପର୍ବତ ବିଶେଷ—8. Name of a mountain near Ajodhyā. [ଦ୍ର—ଏ ପର୍ବତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନ ଥିଲା ।] ୯ । ରାମାୟଣ ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନଦୀ-ବିଶେଷ—9. Name of a river mentioned in the Rāmāyāṇa. ୧୦ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଥୁରା ଗମନ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ମଥୁରାରେ ଭେଟିଥିବା କଂସର ମାଳି (ତ୍ରି. ଶ)—10. Name of the gardener of Kamsa who encountered Śrīkṛushṇa at Mathurā. ୧୧ । (ନାମ) ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଶେଷ (ତ୍ରି. ଶ)— 11 Name of a Gandharba.

ସୁଦାମା ଦେ. ବି. ପୁଂ—'ସୁଦାମ'ର ଡାକ ନାମ—
सुदामा Name for calling 'Sudāma'.

ସୁଦାମାପୁରୀ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a
Sudāmā purī place of pilgrimage

ସୁଦାମାପୁରୀ सुदामापुरी [ଦ୍ର—ଏଠାରେ କେଦାରେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଓ ସୁଦାମା ମନ୍ଦିର ବିଦ୍ୟମାନ— ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତ ସୁଦାମାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଅଧୁନିକ ପୋରବନ୍ଦର ନାମକ ସହରର ନାମ ସୁଦାମାପୁରୀ ରଖିଥିଲେ— ମଦନମୋହନ ଷଟ୍ଟନାୟକ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ]

ସୁଦାୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ସୁ+ଦାୟ)—୧ । ଉତ୍ତମ ଦାନ—
Sudāya 1. A good gift. ୨ । ସୌଦାୟିକ ଉପହାର; ଦେୟ ଯୌତୁକାଦି (ଭରତ); ପିତୃମାତୃଭର୍ତ୍ତୃ-କୁଳରୁ ବିବାହିତା କନ୍ୟାକୁ ଦିଆଯିବା ଧନାଦି ଉପହାର- Gifts given to a bridegroom by the families of her father, mother and husband. ୩ । ବ୍ରତ ବେଳରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଭିକ୍ଷା (ତ୍ରି. ଶ)—3. Alms given to a Brahmachārī on the Upanayana altar. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଦାୟଦାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ତ୍ରି. ଶ)— 4. A person who bestows the above gifts.

ସୁଦାରୁଣ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ଦାରୁଣ ବା କ୍ରୂର—
sudāruṇa Very cruel or fierce,

ସୁଦାସ—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ)—ଦିବୋଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)—
Sudāsa I. Son of Dibodāsa. ୨ । (ନାମ) ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)—2. Son of Ṛutu-parṇ a. ୩ । (ନାମ) ଚ୍ୟବନଙ୍କ ପୁତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)— -Son of Chyabana. ୪ । (ନାମ) ବୃହଦ୍ରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)—4. Son of Bṛuhadratha.

ସୁଦି—ଦେ. ବି—୧। ସୁଦାମ ଓ ସୁଦର୍ଶନର ଡାକନାମ—1. Name
Sudi for calling Sudāma and Sudarśana
(ସୁଦଥ, ସୁଦେବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ସିତ=ଶୁକ୍ଳ)—କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ର ମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—2. The bright fortnight of a lunar month.
(ବୁଦ—ବିପରୀତ)

ସୁଦି सुदी ଦେ. ବିଣ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷୀୟ—
Relating to the bright lunar fortnight.
[ଦ୍ର—ମାରବାଡ଼ ଓ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳେ ସେମାନଙ୍କର ଦିନ, ଗଣନାରେ ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି

ଯଥା—
୩ । କାର୍ତ୍ତିକ ସୁଦି=କାର୍ତ୍ତିକମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ।
୪ । ଭାଦ୍ରବୁଦି=ଭାଦ୍ରମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ।]

ସୁଦିନ—ସଂ. ବି—୧ । ଶୁଭ ଦିନ—1. Auspicious day.
Sudina ୨ । ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କ୍ରମରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିବସ—2. A proper time for performing certain works. ୩ । ସୁସମୟ—3. Good and favourable time. ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରଶସ୍ତ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—Proper; auspicious.

ସୁଦିନାହ—ସଂ. ବି—ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିବସ; ପୁଣ୍ୟାହ—A proper or auspicious day.
Sudināha

ସୁଦିବ—ସଂ. ବି (ସୁ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହେ. ଶ)—Very bright or shining.
Sudiba

ସୁଦିହ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ (ହେ. ଶ) (ଯଥା—ଦନ୍ତ)—1. Very sharp. ୨ । ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହେ. ଶ)—2. Very bright.
Sudiha

ସୁଦୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ଦୀନ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର—Very poor.
Sudīna (ସୁଦୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦୀର୍ଘ—ସଂ ବିଣ (ସୁ+ଦୀର୍ଘ)—ଅତି ଦୀର୍ଘ—Very long.
Sudīrgha ସଂ. ବି—ଚଚଣ୍ଡକ (ହେ. ଶ); ଛଚନା—Snake gourd

ସୁଦୀର୍ଘ ଘର୍ମା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଅଶନପର୍ଣ୍ଣୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା) ଲତା—Name of a creeper.
Sudīrgha gharmā

ସୁଦୀର୍ଘଫଳିକା—ସଂ ବି-ତାର୍ତ୍ତୀଜାତିବିଶେଷ; ନାଇବରି ବାଇଗଣ (ରତ୍ନମାଳା)
Sudīrgha phalikā A species of long brinjal.
सुशिङ्गावेगुन सुदीर्घफलिका

ସୁଦୀର୍ଘା—ସଂ. ବି—ଚୀନା କର୍କଟୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sudīrghā A species of long cucumber.

ସୁଦୁଃଖିତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅତିଶୟ ଦୁଃଖିତ—
Suduḥkhita (ସୁଦୁଃଖିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very sorry.

ସୁଦୁରା(ରି)—ଦେ. ବି—ସୁଦର୍ଶନର ଡାକନାମ—
Sudurā(ri) Name for calling Sudarśana.
(ସୁଦୁରିଆ—ଅଳୀରୂପ)

ସୁଦୁ(ଧୁ)ରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଧୁରାଇବା (ଦେଶ)
Sudu(dhu)ra(re)ibā Śudhurāibā (See)

ସୁଦୁ(ଧୁ)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଧୁରିବା (ଦେଶ)
Sudu(dhu)ribā Śudhuribā(See)

ସୁଦୁରୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Suduri A name given to females.

ସୁଦୁର୍ଲଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ=ଅତି+ଦୁର୍ଲଭ)—ଅତି ଦୁର୍ଲଭ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ—Very rare.
Sudurlabha (ସୁଦୁର୍ଲଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦୁଷ୍ଚର—ସଂ. ବିଣ (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଦୁଷ୍ଚର)—ଅତି ଦୁର୍ଗମ; ଅତି ଦୁଃଖରେ ତରଣୀୟ; ସୁଦୁଷ୍କର—Very difficult to pass or perform.
Suduśchara

ସୁଦୁଷ୍କର—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଦୁଷ୍କର)—୧ । ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—1. Very difficult to perform. ୨ । ଅତି କ୍ଲେଶକର—2. Very painful.
Sudushkara

ସୁଦୁସ୍ତର—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଦୁର+ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ)—ଅତି ଦୁଃଖରେ ତରଣୀୟ—Very difficult to pass or cross
Sudustara

ସୁଦୁସ୍ତ୍ୟଜ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଦୁର+ତ୍ୟଜ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ)—ଅତି ଦୁଃଖରେ ତ୍ୟାଜ୍ୟ—Which can be relinquished with much difficulty.
Sudustyaja

ସୁଦୂର—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଅତି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—Very far; very distant.
Sudūra

ସୁଦୂରଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସୁଦୂରଗାମିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ବହୁଦୂରଗାମୀ Going to a long distance.
Sudūragāmi (ସୁଦୂରଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦୂର ପରାଜି(ହ)ତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତି ଦୂରରେ ପରାଜିତ—1. Vanquished a long way off; defeated at a distance. [ଦ୍ର—ଶତ୍ରୁ ପାଖରେ ଅସି ପହଞ୍ଚିବା ଅଗରୁ ବହୁ ଦୂରରୁ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ପଳାଇ ଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ ।] ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜିତ—2. Totally vanquished. ୩ । ଚିର-ଧ୍ୱସ୍ତ—3. Destroyed or ruined for ever. ୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅସମ୍ଭବ—4. Totally impossible. [ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦକୋଷ ସଙ୍କଳନକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରି ଜଜର ଜାଜରା ଜବାହ କରିବା ଅଶା ସୁଦୂରପରାହତ ।]
Sudūra parāji(ha)ta

ସୁଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସୁ+ଦୃକ୍ ଯାହାଙ୍କର)—ସୁନୟନ; ସୁନ୍ଦର ନୟନଯୁକ୍ତ—Having graceful eyes. [ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A beautiful woman.
Sūdṛuk

ସୁଦୃଢ଼—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତି ଦୃଢ଼; ଗାଢ଼—Very strong or firm.
Sudṛurdha (ସୁଦୃଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁଦୃଢ଼ତା—ବି)

ସୁଦୃଶା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ ସୁଦୃକ୍)—ସୁଦୃକ୍ (ଦେଶ)
Sudṛuśā Sudṛuk (See)

ସୁଦୃଶ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ଦୃଶ୍ୟ)—ସୁନ୍ଦର; ନୟନାଭିରାମ-Beautiful; fine-looking.
Sudṛuśya (ସୁଦୃଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ଦୃଷ୍ଟି—1. Good vision or sight. ୨ । ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ଣ୍ଣ
Sudṛushṭi

ଦୃଷ୍ଟି—2. Kind or favourable look. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୃଧ୍ର (ହ ଶ)—3. Vulture. (ଉ—ବାଦୁଡ଼ିଲେ ଉଠି ଅମୃତଭୁ ଗ୍ରାସି ବସିଲେ ସୁଦୃଶା—ଭକ୍ତ, ଦୈବେଷ୍ଣଶ ବିଳାସ ।)

ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୂରଦର୍ଶୀ (ହ. ଶ)—Having a long eyesight.

ସୁଦେଇ—ଦେ. ବ (ଅଦରାର୍ଥକ)—ସୁଦର୍ଶନର ଡାକ ନାମ—
Sudei Name for calling 'Sudarśana'.

ସୁଦେଷ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଫିରକ କଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ—A kind of thorny
Sudebī plant; Caparis Separia.
ଆଁକୋଡ଼ [ଉ—ଅଛୁ ସୁଦେଷ୍ଟା, ପୁଣ ଭୁଙ୍ଗଦଦ୍ୟା ଭସ୍ମଣେ । ଭକ୍ତ. ବିବେକ ପ୍ରେମସୁଧାଳହ ।]

ସୁଦେଶ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ଦେଶ—1. A good country.
Sudeśa ୨ । ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ—2. A good place.

ସୁଦେଷ୍ଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ନାମ)—ରୁକ୍ମିଣୀ ଗର୍ଭଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର
Sudeshṇa (ହ. ଶ)—Name of a son of Śrī. krushṇa.

ସୁଦେଷ୍ଣା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—୧ । ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କୀଚକର
Sudeshṇā ଭଗିନୀ, ଯାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ସୈରନ୍ଧ୍ରୀ ରୂପେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । 1. Name of the queen of 'Birāṭa' king and sister of Kichaka. ୨ । ବଳିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ) —2. Name of the wife of Bali.

ସୁଦେହ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ଶରୀର—
Sudeha Beautiful body.
(ସୁଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ.ବଣ) ସଂ. ବଣ.ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—କମନୀୟ ଶରୀର-ବିଶିଷ୍ଟ—Having a beautiful body.

ସୁଦୈବ—ସଂ. ବ—୧ । ସୌଭାଗ୍ୟ (ହ. ଶ)—1. Good for-
Sudaiba tune. ୨ । ଉତ୍ତମ ସଂଯୋଗ—2. Good combination.

ସୁଦୋହା(ଘା)—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ଦୁହ୍ ଧାତୁ=କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)
Sudohā(ghā) —ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ସହଜରେ ଦୁହାଁ ଯାଇପାରେ—Easily milched (cow).

ସୁଦ୍ଧା—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସାର୍ବ୍ବ)—୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. Upto. (ଯଥା—
Suddhā ଅବଶ୍ୟଦ୍ଧା) ୨ । ସମେତ—2. Including. (ଯଥା—ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତକ ସବଂସୁଦ୍ଧା) ୩ । ମଧ୍ୟ—3. Also; even.
ସମେତ ସୁଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ଭୀ

ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ—ସଂ. ବ—ବୈବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଇଳ ନାମକ ରାଜା—
Sudyumna Name of a son of 'Baibaswata Manu'; king Irḍa.
[ଉ—କଥିତ ଅଛି ଯେ, ହିମାଳୟରେ ଶାପଭୟଙ୍କ ସହ ହରଙ୍କର ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ସେଠାରେ ମୃଗୟା ଲାଗି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ମହାଦେବଙ୍କ ଶାପଫଳରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଅରଣ୍ୟରେ ବୁଲିଲେ । ବୁଲି ବୁଲି ବୁଧଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା ଓ ବୁଧଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପୁରୁରବା ଜାତ ହେଲେ । ପରେ ବୁଧଙ୍କ ଅନୁନୟରେ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ମହାଦେବ ଦୟା କରିବାକୁ ଏ ପୁଣି ପୁରୁଷ ରୂପରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଅଗ୍ନିପୁରାଣ ସାଗରୋପାଖ୍ୟାନ ।]

ସୁଧ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଶୁଧ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sudh Śudh etc. (See)

ସୁଧ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶୁଧ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sudha (etc) Śudha etc.

ସୁଧନ୍ୱା—ସଂ. ବ. ପୁଂ [ସୁ+ଧନୁସ୍ (ଧନୁସ=ଧନ୍ୱନ୍) ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଧନ୍ୱନ୍ ୧ମା. ୧ବ]—
Sudhanwā ସୁନ୍ଦର ଧନୁ ଅଛି ଯାହାର; ସୁଧନ୍ୱନ୍ ୧ମା. ୧ବ]—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧାନୁଷ୍କ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର (ମେଦନୀ)—1. An excellent archer; a master bowman. ୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା (ମେଦନୀ)—2. The Divine Architect. ୩ । ଜନୈକ ନୃପ—3. Name of a king.
[ଉ—ଉଦ୍ରାବତୀପୁରରେ ହଂସଧ୍ୱଜ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ପରମ ବୈଷ୍ଣବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ସୁରଥ ଓ ସୁଧନ୍ୱା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ବିଷ୍ଣୁ-ଭକ୍ତ ଥିଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ସଙ୍କଳ୍ପିତ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞର ଅର୍ଜୁନ-ରକ୍ଷିତ ଅଶ୍ୱ ନାନା ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ଏହି ଉଦ୍ରାବତୀ ପୁରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ହଂସଧ୍ୱଜ,କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ-ଲାଭର ମହାସୁଯୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଦେଖି, ଉକ୍ତ ଅଶ୍ୱକୁ ବନ୍ଧନ କଲେ; କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ, ସେ କୃଷ୍ଣସଖା ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଧରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ; ପୁନି ଲାଗି ବିପୁଳ ଆୟୋଜନ ହେଲା । ରାଜା ଘୋଷଣା କଲେ, ଯେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗଦାନ ନ କରିବ, ନିକଟଆତ୍ମୀୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହାକୁ ତପ୍ତତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଟାହରେ ନିକ୍ଷେପ କରାଯିବ ।

ହରିବଲ୍ଲ ମହାବୀର ସୁଧନ୍ୱା ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ସମୁପସ୍ଥିତ ହେଲେ; ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରାଣୀ ଓ ଜନନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଗଲେ । ସହୀଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଅସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲା ।

ଏଣେ ଯଥାସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ନ ଦେଖି ହଂସଧ୍ୱଜ ପୁତ୍ର ପ୍ରତିଜ୍ଞାନୁସାରେ ସୁଧନ୍ୱାଙ୍କୁ ତପ୍ତ ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଟାହରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ ସୁଧନ୍ୱା ପିତୃ ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବାରେ ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କୁ ତପ୍ତତୈଳ-କଟାହରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଭକ୍ତକୁ ବିଷ୍ଣୁ ରକ୍ଷା କଲେ । ବିଚିତ୍ରଣ ଘଟେ ସୁଧନ୍ୱା କୃଷ୍ଣନାମ

ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ଛଳ୍ପ ଚପ୍ତ ଚଟାହରୁ ବାହାରିଲେ । ଏହା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ।

ତତ୍ପରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅର୍ଜୁନ କୌଶଳ-ରୁପେ ସୁଧନ୍ୱାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସୁଧନ୍ୱାଙ୍କ ବାଣାଘାତରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ରଥ ବହୁଦୂର ଛିଡ଼ିଯିବାରୁ ଅର୍ଜୁନ କାତରସ୍ୱରରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କଲେ । ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ କୌଶଳରେ ସୁଧନ୍ୱାଙ୍କ ମସ୍ତକ ଦେହରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପଦକମଳରେ ପତ୍ତ ହରିନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା । ଏହିପରି ସୁଧନ୍ୱାଙ୍କର ମୁକ୍ତି ହେଲା ।

ସନ୍ଦର୍ଭଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ରାଟୀ ବି. ଝ.]

୪ । ଅନନ୍ତଦେବ; ଶେଷଦେବ—4. An incarnation of Bishṇu in the shape of serpent. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା ତପତୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ କୁରୁଙ୍କ ସନ୍ତାନ (ହ. ଶ)—5. Name of a son of Kuru. ୬ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—6. Bishṇu. ୭ । ବିଦୁର (ହ. ଶ)—7. Bidura. ୮ । ଅଙ୍ଗିରସ (ହ. ଶ)-8. Angirasa. ୯ । ସୁଧନ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ) (ଦେଖ) 9. Sudhanwāchārjya (See)

ସୁଧନ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି—ବ୍ରାତ୍ୟ ବୈଶ୍ୟଙ୍କ (ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ବ୍ରତ ହୋଇ ନଥାଏ ତାଙ୍କ) ଔରସରେ ସବର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭଜାତ ଜାତ (ମନୁ ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟ)—The son of a fallen Baiśya (i e, a Baiśya who had not had his investiture) through a woman of the same caste.
Sudhanwāchārjya

ସୁଧରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ଶୁଧୁରାଇବା (ଦେଖ)
Sudharā(re)ibā Śudhurāibā (See)

ସୁଧରାଣ—ଦେ. ବି—ଶୁଧରାଣ (ଦେଖ)
Sudharāṇa Śudharāṇa (See)

ସୁଧର୍ମା—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ଜଣ ଗଣାଧିପବିଶେଷ—1. Name of a Jaina saint. [ବ୍ର—ଏ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଦଶ ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ହ. ଶ) ।] ୨ । (ନାମ) କିନ୍ନରେଶ୍ୱରବିଶେଷ (ହ. ଶ.)—2. Name of a king of the Kinnaras. ୩ । ଉତ୍ତମ ଧର୍ମ; ପୁଣ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ (ହ. ଶ.)—3. Good work; pious duty. ବେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁଧର୍ମା) - ସୁଧାର; ଶାନ୍ତ; ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ନୁହେ—Mild; gentle.
Sudharmā

ସୁଧର୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ ଧର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । (ପୁଂ) ଅତି ଧାର୍ମିକ; ଧର୍ମପରାୟଣ—1. Very pious. ସଂ. ବି—୧ । (ପୁଂ) କୁଟୁମ୍ବୀ (ଗୃହସ୍ଥଦୋଷ); କୁଟୁମ୍ବପାଳକ ଗୃହସ୍ଥ (ହ. ଶ)—1. The head of a family; a householder. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେବସଭା; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭା—2. Name of the court of God Indra where the gods assemble for deliberation and sport. ୩ । (ପୁଂ) ଶେଷ ଜୈନଙ୍କର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ; ଜୈନମାନଙ୍କର ଗଣାଧିପ ବିଶେଷ (ହ. ଶ) - 3. Name of a disciple of the last Jaina saint. ୪ । (ପୁଂ) କ୍ଷତ୍ରିୟ (ହ. ଶ)—4. A Kshatriya. ୫ । (ନାମ) ଦଶାର୍ଣ୍ଣର ଜଣେ ରାଜା (ହ. ଶ)—5. Name of a king of Daśārṇṇa. ଦେ. ବିଣ—୧ । ନମ୍ର; ଶାନ୍ତ—1. Mild; meek. [ବ - ସୁଧର୍ମା ଗାଈର ବାଛୁରୀ ମରେ ।] ୨ । ସୁଶୀଳ—2. Well disposed; of good nature.
ସୁଶୀଳ, ସଦ୍

ସୁଧର୍ମା ଗାଈ—ଦେ. ବି—ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତା ଗାଈ; ଯେଉଁ ଗାଈଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିବାକୁ ବହୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଠାଣ୍ଡା ଗାଈ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଦୁଧ ଦୁହିଁଲାବେଳେ ଦୁଷ୍ଟାମି କରେ ନାହିଁ—A meek milch-cow.
Sudharmā gāī
ସଦ୍ ଗାୟ

ସୁଧର୍ମା ଗାଈର ବାଛୁରୀ ମରେ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ, ନ୍ୟାୟ—ସୁଶୀଳା ଗାଈ-ଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିଁଗଲା-ବେଳେ ସେ ଦୁଷ୍ଟାମି କରେ ନାହିଁ; ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ତାଠାରୁ ଦୁଧ ଶୀଘ୍ରଶେଷ କରି ଦୁହିଁ ନିଅନ୍ତି । ଫଳରେ ଦୁଧ ଦୁହାଁସରିଲା ପରେ ତା ନିଜ ବାଛୁରୀର ପିଇବା ପାଇଁ ଗାଈ ଠାରେ ଅଦୌ ଦୁଧ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ଛୁଟି ଗାଈର ବାଛୁରୀ ମାଆଠାରୁ ଦୁଧ ପିଇବାକୁ ନ ପାଇବାରୁ ମରିଯାଏ । ଶାନ୍ତଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କୋମଳ ବ୍ୟବହାରର ଲୋକେ ଅପ-ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ ତହିଁର ଫଳରେ ସେ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରେ । ଏହି ଉଦାହରଣରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ବୋଲାଯାଏ ।

ଆଉ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଭୀରୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିଲେ ଲୋକେ ଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—]

A proverb meaning "The calf of meek cow starves".

ସୁଧର୍ମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ସୁଧର୍ମ+ଈ) (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେବସଭା (ଧର୍ମର ଠୀକା)—1. Name of Indra's court. ୨ । (ପୁଂ) (ସୁଧର୍ମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ଧର୍ମପରାୟଣ (ହ. ଶ)—2. Pious.
Sudharmī

ସୁଧା—ସଂ. ବି (ସୁ=ସୁଖରେ+ଧେ ଧାତୁ=ପାନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ଆ; ଯାହା ସୁଖରେ ପାନ କରାଯାଏ)—୧ । ଅମୃତ (ଅମର); ପୀୟୂଷ—1. Nectar; ambrosia. ୨ । ଲେପନ (ମେଦଣ୍ଡ)—2. Anointing; smearing. ୩ । ଚୂନ (ମେଦଣ୍ଡ); କଳିଚୂନ—3. Lime; quick-lime. (ଉ—ଯେ ଘରୁଥିଯାଇ ତ, ସୁଧାରେ ଲେପିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୪ । ମୂର୍ବା (ମେଦଣ୍ଡ) ମୁରୁଗା ଗଛ—4. Sansveira Zeylanica

plant. ୫ । ସ୍ଥୁଳ; ସିଜୁଗଛ (ମେଦିନୀ)— 5. Euphorbia tree. ୬ । ଗଙ୍ଗା (ମେଦିନୀ)— 6. The Ganges. ୭ । ଇଷ୍ଟକା; ଇଟା— 7. Brick. ୮ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ (ଧରଣିମଞ୍ଜରୀ)—8. Lightning; electric tv. ୯ । ରସ (ଧରଣିମଞ୍ଜରୀ)— 9. Juice. ୧୦ । ତୋୟ; ଜଳ (ଧରଣିମଞ୍ଜରୀ)— 10. Water. ୧୧ । ଧାତ୍ରୀ; ଆମଳକ; ଅଁଳା (ଧରଣିମଞ୍ଜରୀ)—11. Phylanthus Emblica. ୧୨ । ହରୀତକୀ; ହରଡ଼ା (ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା)—12. Myrobalan. ୧୩ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—13. A medicinal plant. ୧୪ । ପୁଷ୍ପରସ; ମକରନ୍ଦ—14. The juice or honey from flowers. ୧୫ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରିକା—15. Moon-beam. ୧୬ । ମଦ୍ୟ; ମଦିରା—16. Wine. ୧୭ । ଦୁଗ୍ଧ (ହ. ଶ)— 17. Milk ୧୮ । ଅରକ (ହ. ଶ)—18. Essence. ୧୯ । ପୃଥିବୀ (ହ. ଶ)—19. The earth. ୨୦ । ବିଷ; ହଳାହଳ (ହ. ଶ)—20. Poison. ୨୧ । ଗୁଡୂଚୀ (ହ. ଶ)—21. Tinaspora Cordifolia (creeper). ୨୨ । ରୁଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—22. Wife of the Rudra Deity. ୨୩ । ପୁତ୍ରୀ (ହ. ଶ)— 23. Daughter. ୨୪ । ବଧୂ (ହ. ଶ)—24. Daughter-in-law. ୨୫ । ଧାମ; ଘର (ହ. ଶ)— 25. Residence. ୨୬ । ମଧୁ (ହ. ଶ)— 26. Honey.

ସୁଧାଂଶୁ—ସଂ. ବ (ସୁଧା=ଅମୃତ ସହ ଅଂଶୁ=କିରଣ ଯାହାର; Sudhāṁśu ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ହିମାଂଶୁ; ଚନ୍ଦ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରମା— 1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor.

ସୁଧାଂଶୁ ତୈଳ—ସଂ. ବ—କର୍ପୂର ତେଲ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sudhāṁśu taila Camphor oil.

ସୁଧାଂଶୁ ରତ୍ନ (ରକ୍ତ)—ସଂ. ବ—ମୌକ୍ତିକ; ମୁକ୍ତା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sudhāṁśu ratna(rakta) Pearl.

ସୁଧାଂଶୁ ଶେଖର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଧାଂଶୁ=ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟନ୍ତି Sudhāṁśu śekhara ଶେଖର=ଶିରୋଭୂଷଣ ଯାହାଙ୍କର)— ଶଶିଶେଖର; ମହାଦେବ—God Śiva. ଦେ. ବ (ପୁଂ)— ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ସୁଧା(ଧେ)ଇବା—ଦେ. ବ—ଶୁଧାଇବା (ଦେଖ) Sudhā(dhe)ibā Śudhāibā (See)

ସୁଧା କଣ୍ଠ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋକିଳ (ହ. ଶ)— Sudhā kaṇṭha The Indian cuckoo.

ସୁଧାକର ସଂ. ବ (ସୁଧା=ଅମୃତ+ଆକର=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. ଦେ. ବ. **ସୁଧାକର ସୁଧାକର** ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ସୁଧାକର ଦ୍ୱିବେଦୀ—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଖ୍ୟାତ ଗାଣିତିକ Sudhākara dwibedi ପଣ୍ଡିତ—1. A late famous mathematician. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୮୬୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ । ଏ ଇଂରାଜୀ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଗଣିତରେ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇ ଇଉରୋପୀୟ ଗଣିତ ଅବଲମ୍ବନରେ ଗଣିତ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦିର ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କୃତ 'ଗଣିତତରଙ୍ଗିଣୀ' ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ଅତି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ କାଶୀ ସଂସ୍କୃତକଲେଜର ପ୍ରଧାନ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ଏ ଦୁଇ ଗଣିତର ଐକ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ସାଧନୋପଯୋଗୀ ସାରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ଏ ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତର ପ୍ରଭାଶିକା ନାମକ ଏକ ଟୀକା କରିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଏ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ 'ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ' ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ।] ୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷାଚାର୍ଯ୍ୟ—2. Name of an astrologer of the 10th century A. D. [ଦ୍ର—ଏହି ସୁଧାକର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ବିଷୟ ପଣ୍ଡିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥର ୫ମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି—

"ପଣ୍ଡିତ ସୁଧାକର ଦ୍ୱିବେଦୀ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ; କାରଣ ତାଙ୍କୟ "ଗଣିତତରଙ୍ଗିଣୀ" ବା 'ମୁଞ୍ଜଳା' ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୯୩୩ରେ ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲା ।]

ସୁଧାକାର—ସଂ. ବ—୧ । କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଚୂନ ସଫେଦ କରିବାକାରୀ Sudhākāra (ହ. ଶ)—1. A person who white-washes walls etc. ୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)— 2. Mason.

ସୁଧାକୋଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କର୍ମ୍ମ ମ. ସ. ଲୋ ସୁଧା+କୋଷ)— Sudhā kosha ଅମୃତର ବା ଅମୃତମୟ ଭଣ୍ଡାର— The store of nectar. (ଉ—ବସୁଧାରେ ସୁଧାକୋଷ ବୋଲାଇ, ଶ୍ରୀଫଳ ଫଳ ବିଫଳ କରାଇ—ଭଞ୍ଜ, କୋଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ସୁଧାକ୍ଷାଳିତ—ସଂ. ବଣ (ଂସ୍ଥା ତତ୍) ଚୂନଦ୍ୱାରା ଧଉଳା ହୋଇଥିବା Sudhākshālita (ହ. ଶ)—Whitewashed.

ସୁଧାଖଡ଼ି—ପ୍ରାକୃତ (ଗଣ୍ଡାମ) ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; Sudhā khardi ଖଡ଼ିସିଜୁ (ଦେଖ)—A wild plant. [ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧ ତଥା, ମଳରୋଧକ ଓ ଉଦରଜ୍ୱାଳା-ନାଶକ ଅଟେ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ-କଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ସୁଧା ଘଟ—ସଂ. ବ—୧। ଅମୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ—1. A pitcher full Sudhā ghaṭa of nectar. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର (ହ. ଶ)- 2. The moon.

ସୁଧାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଧା ଅଛି ଅଙ୍ଗରେ ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର— Sudhāṅga The moon.

ସୁଧାଜୀବୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁଧା=ଚୂନକାମ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; Sudhājibī ୧ମା ୧ବ)—୧ । ରାଜ ମିସ୍ତ୍ରୀ—1. A mason. ୨ । ସୁଧା ଲେପକ (ଶିକାଣ୍ଡଶେଷ)—2. A white washer.

ସୁଧା ଝର—ଦେ. ବି—୧। ସୁଧାଧାରା; ଅମୃତର ଧାରା—1. A flow of nectar. ୨। ଅମୃତସ୍ରୋତ ଝରଣା—2. A spring of nectar.
Sudhā jhara
ସୁଧାଝର ସୁଧାମର

ସୁଧାଝରି—ଦେ. ବି—୧ । ସୁଧା ପାତ୍ର (ଦେଖ)—1. Sudhāpātra (See) (ଉ—ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଚୁଆଇ ସୁଧାଝରି ଚିରତୃପ୍ତିର ମୁଖେ ଭରି—କବିକର୍ଣ୍ଣ କଣୋତ୍ତ ଚମ୍ପୂ ତ ଗୀତ ।)
Sudhā jhari

ସୁଧାତୁ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶ)—
Sudhātu Gold.

ସୁଧାତୁଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଜ୍ଞାଦିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଅନ୍ତି—(a person) Bestowing gold as Dakshiṇā in vedic sacrifice.
Sudhātudakshiṇa

ସୁଧା ଦୀଧିତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଧାଂଶୁ; ଚନ୍ଦ୍ର—
Sudhā didhiti The moon.

ସୁଧା ଧବଳ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚୂନ ବା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପରି ଧଳା—
Sudhā dhabaḷa 1. White as lime or moonlight. ୨ । ଚୂନ ବୋଳା ବା ଧଉଳା ହୋଇଥିବା—2. White washed.

ସୁଧା ଧବଳିତ(ଧୌତ)—ସଂ.ବିଣ (ଣ୍ୟ ତତ୍)—ଚୂନ ଲଗା ହେବାରୁ ଧଳା ହୋଇଥିବା—
Sudhā dhabaḷita(dhauta) White washed.

ସୁଧାଧାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ସୁଧା+ଅଧାର=ସ୍ଥାନ, ଅଥବା ସୁଧା+ଅ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Sudhādhāra
୧ । ଅମୃତ ପାତ୍ର—1. A vessel of nectar. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ସୁଧା ଧାରା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମୃତର ଧାରା—A flow of nectar. [ଉ—ସୁଧାରସ ସୁଧାଧାରା ଧାବମାନ ନଦୀବଧା—ଶୁଶ୍ରୁତ ।]
Sudhā dhārā

ସୁଧା ନିଧି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁଧା+ନିଧି=ସ୍ଥାନ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. The moon. ୨ । ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶ)—2. The ocean.
Sudhānidhi

ସୁଧାପୟଃ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁଧାପୟସ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସିଜୁଣୀର (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—The juice of 'Sijhu' tree.
Sudhāpayaḥ

ସୁଧା ପାଣି—ସଂ. ବି (ସୁଧା+ପାଣି=ହସ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧନ୍ୱନ୍ତରି—
Sudhā pāṇi The Divine Physician.

ସୁଧା ପାତ୍ର ସଂ. ବି—ଅମୃତ ରଖିବା ପାତ୍ର—
Sudhā pātra A receptacle for nectar.

ସୁଧା ପାନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମୃତ ପିଇବା—
Sudhā pāna Drinking of the nectar.

ସୁଧା ପାଷାଣ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ଫୁଲଖଡ଼ି; ଚକ୍‌ଖଡ଼ି—
Sudhā pāshāṇa Chalk.

ସୁଧାବର୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଧା+ବୃଷ୍ ଧାତୁ=ବର୍ଷିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ସୁଧାବର୍ଷିନ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ୧ବ)—(ସୁଧାବର୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ସୁଧା ବର୍ଷଣ କରେ—Raining nectar. ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶ)
Sudhābarshī
1. Brahmā. ୨ । ଏକ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶ)—2. Name of a Buddhist saint. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର; ସୁଧାକର—3. The moon.

ସୁଧାବାସ—ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁଧା=ଅମୃତ+ଅବାସ=ସ୍ଥାନ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. ୨ । ସୁଧାବାସା (ଦେଖ)—2. Sudhābāsā (See) ୩ । ଚୂଣିମୟ ଗୃହ—3. white wasted house.
Sudhābāsa

ସୁଧାବାସା—ସଂ. ବି—ଶସ୍ୟପୁଷ୍ପୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); କାକୁଡ଼ି—
Sudhābāsā Cucumber.

ସୁଧା ଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଧାପାତ୍ର (ଦେଖ)
Sudhābhāṇḍa Sudhāpātra (See)

ସୁଧାଭିତ୍ତି—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ଚୂନ ସଫେଦ କରା ଯାଇଥିବା କାନ୍ଥ (ହି.ଶ)—Whitewashed wall.
Sudhā bhitti

ସୁଧାଭୁକ୍(ଭୋଜୀ)—ସଂ. ବି (ସୁଧା+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; ସୁଧା ଭୁଜ୍; ସୁଧା+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ)—ଦେବତା—Deity.
Sudhābhuk(bhoji)

ସୁଧାଭୃତି—ସଂ. ବି (ସୁଧା+ଭୃ ଧାତୁ+ଅପ୍ ତି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର (ମେଦିନୀ) 1. The moon. ୨। ଯଜ୍ଞ (ମେଦିନୀ) 2. Vedic sacrifice.
Sudhābhṛuti
(ସୁଧାସ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଧାମ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ଧାମ—1. A good abode. ୨। ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି.ଶ)—2. The moon. ୩। ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିବିଶେଷ—3 Name of an ancient saint.
Sudhama

ସୁଧା ମଧୁର—ସଂ. ବିଣ—ଅମୃତ ପରି ମିଠା—
Sudhā madhura Sweet as nectar.

ସୁଧାମୟ—ସଂ ବିଣ (ସୁଧା+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—୧। ଅତି ମଧୁର—[ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] 2. Full of nectar. ୩। ଚୂଣିମୟ—3. Full of quick-lime. ସଂ. ବି—ଭୂପାଳଭବନ; ରାଜଭବନ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A palace.
Sudhāmaya

ସୁଧା ମୟୂଖ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଧାକର; ଚନ୍ଦ୍ର—
Sudhā mayūkha The moon.

[ଉ—ବଲ ମାନୁଛ ବେଶ, ମୁଖ ସୁଧାମସୃଣ ।
ବଦସ୍ପର୍ଶ୍ୟ ବଶୋଷ୍ଠ ଚକ୍ର ରୀତ ।]

ସୁଧା ମୁଖ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ)—ସୁଧାସୃଣ୍ଡ ମୁଖ; ସୁନ୍ଦର
Sudhā mukha ମୁଖ—A face as sweet as nectar. ସଂ. ବହୁ. ସୁ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ମୁଖ
[ସୁଧାମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଅମୃତ ପରି ମନୋରମ—Having a beautiful face; sweet-faced.

ସୁଧାମୁଖୀ—ସଂ. ବହୁ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ସୁଧାମୁଖ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Sudhāmukhī 'Sudhā mukha'. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପ୍ସରୋ-
ସୁଧାମୁଖୀ ସୁଧାମୁଖୀ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—Name of a heavenly nymph. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ
ନାମ—A name given to females.

ସୁଧାମୁଳୀ—ସଂ. ବ—ସାଲମ୍ ମିଶ୍ରି (ଦେଖ)
Sudhāmulī Sālam misrī (See)

ସୁଧା ମୋଦକ—ସଂ. ବ—ଯବାସ ଶର୍କରା (ଗଛ ଜର୍ଦ୍ଦା); ଦୁଗ୍ଧଜାତ
Sudhā modaka ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁଡ଼—Molasses prepared from Fagonia Arabica.

ସୁଧାଯୋନି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ)—
Subhājoni The moon.

ସୁଧାର—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସୁଧାର)—ଶୁଧାର (ଦେଖ)
Sudhāra Śudhāra (See)
ସୁଧାର ଦେ. ବ—ସଂସ୍କାର; ସଂଶୋଧନ; ସୁଧାରିବା କର୍ମ—
ସୁଧାର Reform; reformation.
(ସୁଧାରଅ—ଅନ୍ୟ. ବଣ. ରୂପ) [ଉ—ସୁଧାର ଜାତୁନ କରିଛି ।]
(ସୁଧାରି, ସୁଧାରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ)

ସୁଧା ରଶ୍ମି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ର (ହି. ଶ)—
Sudhā raśmi The moon.

ସୁଧାରୀ—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତମ ଗତି—Good method. ଦେ. ବଣ—
Sudhārā ୧ । ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Good person. ୨ ।
ସୁଧାରା ସୁଧାରା ସରଳ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Frank (person).

ସୁଧାରିଆ—ଦେ. ବଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଉତ୍ତମ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Sudhāriā 1. Good (peraon). ୨ । ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)
ସୁଧାର ସୁଧାରା —2. Calm and quiet (person).

ସୁଧାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଧୁରାଇବା (ଦେଖ)—Sudhurāibā
Sudhāribā (See) [ଉ—ମୁଁ ଅପଣାକୁ ସୁଧାରି ପାରନ୍ତି,
ସୁଧରାନ କେହି ବିଚ ଭୟ କରେ ଜାହିଁ । ଗାଲଜଣ୍ଡ ପିଲଙ୍କ
ସୁଧାରନା ରମ ଯୁଣ ।

ସୁଧା ଲେପ—ଦେ. ବ (ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ର)—୧ । ଲାଖ, ଦେବଦାରୁ ଗଛର
Sudhā lepa ରସୀସ (ଝୁଣା), ଗନ୍ଧକ, ମୃତ୍ତିକା (ଅଳକ୍ତ)
ସୁଧାଲେପ ମଦନ ଫଳର (ବା କଣ୍ଟା କଦଳୀ), କେଳର ଓ ଜେଡ଼ର
ସୁଧାଲେପ ଅଠା ମିଶ୍ରିତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲେପ—1. A kind of mixture of made of lac, resin, soot and gum of wood apple, bael and kendu fruits laid on stones. ୨ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାର ଓ ହରିଡ଼ାର ସମ୍ପ ଅଠା ମିଶ୍ରିତ ଲେପ—2. A layer made of gums of myrobalam and Indian madder [ଉ—ଏହା ଚୋଟାର ଓ ଦେଉଳର ଜାତୁରେ ଲଗିଲେ
ତାହା ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।] ୩ । ଘରେ ଚୁନ ଲଗିବା—
3. Plastering the walls of a house with slaked lime. ୪ । ଜାତୁରେ ଚଲଚୁନ ଦ୍ୱାରା ସଫେଦ
କରିବା— 4. The white washing of het walls of a house.

ସୁଧାଲୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ଲକ୍ଷଣ) ବ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ସୁଧାର
Sudhāloka ଆଦର୍ଶ)—ସାଦାସିଧା ଲୋକ—A simple guileless person.

ସୁଧା ଶାଳୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମୃତମୟୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଅମୃତ ଭାଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Sudhā śālī A woman as sweet as nectar; sweet-speaking woman. [ଉ—ଯହିଁ ବୃଷଭାନୁ
ବାଳୀ, ଅଗେ ଜହେ ସୁଧାଶାଳୀ, ଜଣାଇ ବୃଷ୍ଣ ବେଦନା
ଅତ ବିଜୋଇ । ପ୍ରାଚୀ. ରଥକାରଧ ।]

ସୁଧା ସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବ—ସୁଧା ସିନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Sudhā samudra Sudhā sindhu (See)

ସୁଧା ସିକ୍ତ—ସଂ. ବଣ (ଅସ୍ଥା ତତ୍)—ଅମୃତ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା—
Sudhā sikta Sprinkled with nectar.

ସୁଧା ସିତ—ସଂ. ବ—ସୁଧା ଧବଳ (ଦେଖ)
Sudhā sita Sudhā dhabala (See)

ସୁଧା ସିନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ତ୍ରୈ. କର୍ମଧାରୟ; ସୁଧାସୃଣ୍ଡ ସିନ୍ଧୁ)—
Sudhā sindhu ଅମୃତ ସମୁଦ୍ର; ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣୋକ୍ତ ସପ୍ତସାଗରରୁ
ଅନ୍ୟତମ—A sea of nectar.

ସୁଧାସୂ—ସଂ. ବ (ସୁଧା+ସୁଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—ସୁଧା ଭୃତ (ଦେଖ)
Sudhāsū Sudhā bhṛuti (See)

ସୁଧା ସୂତି—ସଂ. ବ (ସୁଧା+ସୂ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର
Sudhā sūti (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Moon. ୨ । ପଦ୍ମ (ଶବ୍ଦ
ରତ୍ନାବଳୀ)—2. Lotus. ୩ । ଯଜ୍ଞ—3. Vedic sacrifice.

ସୁଧାସ୍ପର୍ଦ୍ଧୀ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ (ସୁଧା+ସ୍ପୃଧ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା
Sudhāsparddhī ୧ବ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଅମୃତତୁଲ୍ୟ
[ସୁଧାସ୍ପର୍ଦ୍ଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଯଥା—ଭାଷଣ, ବଚନ, କଥା)—
Comparable to nectar; defying nectar in sweetness.

ସୁଧାସ୍ରବା—ସଂ. ବଣ (ସୁଧାସ୍ରବ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯହିଁରୁ
Sudhāsrabā ସୁଧା ଝରୁଥାଏ—1. From which nectar oozes. ୨ । ସୁଧାବର୍ଷୀ (ଦେଖ)—2. Sudhā
barshī (See) ସଂ. ବ—୧ । ପ୍ରତିବିଦ୍ୟା; ଘଣ୍ଟିକା

[ଜିହ୍ୱାଶ୍ରେଷ୍ଠ]—1. The soft palate; epiglottis. ୨ । ରୁଦନ୍ତୀ ଗୁଲ୍ମ—[ସୁଶ୍ରୁତ] (ଦେଖ)—2. Rudanti gulma (See)

ସୁଧାସ୍ରବୀ—ସଂ. ବ [ବୈଦ୍ୟକ]—ରୁଦନ୍ତୀ ଗୁଲ୍ମ (ଦେଖ)—
Sudhāsrabī Rudanti gulma (See)

ସୁଧା ହର(ହୃତ୍)— ସଂ. ବ [ସୁଧା+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଅ; କର୍ତ୍ତା କ୍ୱିପ୍]—
Sudhā hara(hṛut) ଗରୁଡ଼; ପକ୍ଷିରାଜ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Garuḍa, the king of birds.

ସୁଧି—ପାଦେ [ଲରଅ] ବ—ସିଦ୍ଧି—
Sudhi Siddhi; success.

ସୁଧିତ—ସଂ. ବଣ—୧ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ [ହି. ଶ]—1. Well disposed or arranged. ୨ । ଅମୃତ ସଦୃଶ [ହି. ଶ]—2. Similar to nectar.
Sudhita

ସୁଧିତି—ସଂ. ବ [ସୁ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ କ]—
Sudhiti ୧ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କୁଠାର—1. An axe. ୨ । ସ୍ୱଧିତି [ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି] [ଦେଖ]—2. Swadhiti (See)

ସୁଧୀ—ସଂ. ବ [ସୁ+ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି]— ୧ । [ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ] ପଣ୍ଡିତ [ଅମର]—1. A learned man.
Sudhī ୨ । [କର୍ମଧା]—ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧି—2. Intelligence. [ଦୁର୍ଦ୍ଧୀ—ବିପରୀତ ବଣ] ବଣ [ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ]—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍; ବିଚକ୍ଷଣ; ଚତୁର—2. Intelligent. ୨ । ଧାର୍ମିକ—2. Pious.

ସୁଧୀର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ [ସୁ+ଧୀର]—୧ । ଅତି ଧୀର; ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ର—
Sudhira 1. Very mild or meek. ୨ । ସୁଶୀଳ—
[ସୁଧୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Of good conduct. ୩ । ଅତି
[ସୁଧୀରତା—ବ] ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—3. Very patient.
ସୁଧୀରତା ସୁଧୀରତା ଦେ. ବ—ଅତି ଧୀରତା; ସୁଶୀଳତା—
Gentleness. [ଉ—ପରୋଧ ଭୁଲେ ସେ ଗମ୍ଭୀର ... ର ଜନକ ଭୁଧର—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।]

ସୁଧୁ—ଦେ. ଅ [ବଙ୍ଗଳ ଓ ଅଦୁକୃତ. ସଂ. ଶୁଦ୍ଧ]—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
Sudhu 1. Completely; totally. ୨ । କେବଳ.
ସୁଧୁ ସୁଧ 2. Only; merely.

ସୁଧୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଧୁରାଇବା [ଦେଖ]—
Sudhurā(re)ibā Śudhurāibā (See)

ସୁଧୁରାଣ—ଦେ. ବ—ଶୁଧୁରାଣ [ଦେଖ]
Sudhurāṇa Śudhurāṇa (See)

ସୁଧୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଧୁରିବା [ଦେଖ]—Śudhuribā (See)
Sudhuribā [ଉ—ଏଣିକି ଦହନ୍ତା ଭଲ ସୁଧୁରିଯାଇ—ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସୁଧୂପକ—ସଂ. ବ—ଶ୍ରୀବେଷ୍ଟ [ହି. ଶ] [ଦେଖ]
Sudhūpaka Śribeshṭa (See)

ସୁଧୂମ୍ୟ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱାଦୁ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ [ସୁଶ୍ରୁତ]—
Sudhūmya Name of a scent.

ସୁଧୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବ [ସୁଧା+ଉଦ୍ଭବ]—ଧନ୍ୱନ୍ତରି [ଜିହ୍ୱାଶ୍ରେଷ୍ଠ]—
Sudhodbhaba The Divine Physician.
[ଉ—ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କାଳରେ ଧନ୍ୱନ୍ତରି ସୁଧା ପାତ୍ର ଧାରଣ କରି ସମୁଦ୍ରରୁ ବାହାରି ଥିଲେ ।]

ସୁଧୋଦ୍ଭବା—ସଂ. ବ—ହରୀତକୀ [ଜିହ୍ୱାଶ୍ରେଷ୍ଠ]—
Sudhodbhabā Myrobalan.

ସୁଧ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ ବ. ଓ ବଣ [ସଂ. ଶୁଦ୍ଧ]—ଶୁଦ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]
Sudhya (etc) Śudhya etc (See)

ସୁନ୍‌ତାନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବ—ସୁଲ୍‌ତାନ୍ [ଦେଖ]
Sun-tān(ni) Sul-tān (See)

ସୁନ୍‌ସାନ୍—ଦେ. ବଣ [ସଂ. ଶୂନ୍ୟ+ସ୍ଥାନ]-୧ । ଲୋକଶୂନ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)—
Sun-sān 1. Lonely. ୨ । କୋଳାହଳରହିତ—
ଶୂନ୍ୟ, ଚୁପଚାପ ସୁନସାନ 2. Calm and quiet. ୩ । ମୌନାବଲମ୍ବୀ—3. Silent.

ସୁନ୍‌ସୁନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବ—ସୁନସୁନିଆ [ଦେଖ]
Sun-sunia(āṁ) Sunisunia (See)

ସୁନ୍‌ହଟ—ଦେ, ବ [ନାମ]—ହରିବଂଶ ଓ ଭାଗବତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରାଚୀନ
Sun-haṭa ଶୋଣିତପୁର ବା ଶ୍ରୋଣିତପୁର—
ସୁନହଟ ସୁନହଟ Ancient Sonitapura described in Haribaṁsa and Bhāgabata, near modern Balasore. (ଉ—ଏଠାରେ ଉଷାମେଳର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଦ୍ୟାବଧି ଅଛି । କବିବର ୺ଉଷା ।ଅଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ 'ଉଷା' କାବ୍ୟ ଏହି ଦମ୍ଭଦନ୍ତୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହା ବାଲେଶ୍ୱର ନଗରର ଅଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ସୁନ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ, ଶୂନ୍ୟ) ଶୂନ (ଦେଖ)—1. Śuna
Suna (See) ୨ । (ସଂ. ସୂନୁ) ପୁତ୍ର—2. Son. [ଉ—
ସୁନୁ ଏତେ ବୋଲି କୋଠିର କାଟଲା ଇନ୍ଦ୍ରସେନ—ଶ୍ରୀରାମ୍ବର.
ସୁନ ନୃସିଂହପୁରାଣ ।]

ସୁନଜର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁ+ଫା. ନଜର୍)—୧ । ସୁଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ନେହଗ୍ରହ
Sunajara ଦୃଷ୍ଟି—1. Favourable look. ୨ । ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ
ସୁନଜର ସୁନଜର ଦୃଷ୍ଟି—2. Kind look.

ସୁନ(ନ୍ନ)ତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ସୁନ୍ନତ୍)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ବାଳକ-
Suna(nna)t ମାନଙ୍କର ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଚର୍ମଛେଦରୂପ ସଂସ୍କାର—
ସୁନତ ସୁନ୍ନତ 1. The ceremony of removing the foreskin of Muslim boys. [ଉ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକଙ୍କ ଉପନୟନ ବ୍ରତ ଅବ ସଂସ୍କାର ପରି ମୁସଲମାନ୍ ବାଳକଙ୍କ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଚର୍ମକୁ ଘୋଡ଼ାଇଥିବା ଚର୍ମକୁ ଖୁର ସାହାଯ୍ୟରେ କାଟି ଦେବା ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହି ଚର୍ମବରଣ ମଧ୍ୟରେ ମଇଳା ଜମି ଯାଇ ଚୁଲୁଚୁଲ ଅବ ନାନା ରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଏହି ବାଲ୍ୟକାଳରେ ସୁନତ୍ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହୁଏ ।] ୨ । (ଆ. ସୁନ୍ନତ୍) ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଥିବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ

କରି ଯାଇଥିବା ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଗ୍ରୁତ—2. Traditions handed down from the Prophet Mohammad by any person who saw or heard him. [ଦ୍ର—ଏହି ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତାର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ହାଦିସ୍' ଓ ମୁସଲମାନେ ଏହି ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତାଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଦୂତଙ୍କ ପରି ଦେଖନ୍ତି ।

ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର ଛେଦନ ବିଧି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହା ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଗ୍ରୁତ ଅଟେ । ମହମ୍ମଦ ଜନ୍ମ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଚର୍ମ ନ ଥିଲା । ଏଥିରୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ମାତୃଗର୍ଭରୁ ତାଙ୍କ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର ଚର୍ମ ଛେଦନ ହୋଇ-ଥିଲା । ଏହି ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତାଙ୍କୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ମୁସଲମାନ୍ ବାଳକମାନଙ୍କର ସୁନତ୍ କରାଯାଏ ।]

ସୁନ(ନ୍ନ)ତି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁନତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Sunat. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁନତ୍ ସଂସ୍କାର ହୋଇଅଛି—2. (a person) Who has already undergone the ceremony of Sunat. ସଂ. ବ (ସୁ =ଉତ୍ତମ+ନତ=ନମ୍ରତା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ରତା—Great humility.

Suna(nna)ti

ସୁନନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ନନ୍ଦ୍ ଧାତୁ. ଣିଜନ୍ତ=ନନ୍ଦ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦଦାୟକ—1. Pleasant. (ସୁନନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସୁନ୍ଦର ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2. Nice and pleasing. ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ) ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ମୁଷଳ—1. The lethal weapon of Balabhadra. ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଗୋପବିଶେଷ—2. Name of a companion of Śrī rushna. ୩ । ଦ୍ୱାଦଶବିଧ ରାଜଗୃହ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—3. One of the twelve classes of royal rooms for a king's residence. [ଦ୍ର—ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ରାଜାଙ୍କ ହାତର ମାପରେ ୫୧ ହାତ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ୪୦ ହାତ କରାଯାଏ । ଏଥିର ଦ୍ୱାର ୨୦୫ । ଏ ଗୃହ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଓ ରକ୍ତପତ୍ରବସ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡିତ; ଏଥିର ଅଧିଦେବତା ମଙ୍ଗଳ । ଏପରି ଗୃହରେ ରାଜା ବାସ କଲେ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ଗୃହର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ସୁନନ୍ଦ'—ଯୁକ୍ତି-କଳ୍ପତରୁ ।]

ସୁନନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁପୁତ୍ର (ଦେଖ)—1. Suputra Sunandana (See) ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—2. Name of a son of Śrīkṛushṇa.

ସୁନନ୍ଦା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁନନ୍ଦ+ଆ)—ସୁନନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sunanda. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଉମା; ପାର୍ବତୀ (ମେଦଗ)—1. Pārbatī. ୨ । ଗୋରୋଚନା (ମେଦଗ)—2. A yellow pigment derived from dead cows. ୩ । ଭାର୍ଯ୍ୟା (ତ୍ରିକ)—3. Woman. ୪ । ଉମାଙ୍କର ଜଣେ ସଖୀଙ୍କ ନାମ (ଶବ୍ଦମାଳା)—4. Name of a companion of Pārbatī. ୫ । ଅର୍ଦ୍ଧପତ୍ରୀ ଗୁଳ୍ମ (ଉତ୍ପଳମାଳା); ଲଶଲଙ୍ଗଳଆ ବା ଲଙ୍ଗଳଆ ଗୁଳ୍ମ; ଲୁଅମଲତା ? (ଜବଗ୍ରନ୍ଥ ଜରେକ୍ରୁସ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—5. A plant; Gloriosa Superba. ୬ । (ନାମ) ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର କାଳରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଳସଗ୍ରହ ଯାଇଥିବା ସଖୀଙ୍କ ନାମ—6. Name of the maid servant who accompanied the princess Indumatī to the Swayambara gathering. ୭ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ (ହ. ଶ)—7. Name of a wife of Śrīkṛushṇa. ୮ । ବାଳିଙ୍କ ମାତା (ହ. ଶ)—8. Name of the mother of Bāli. ୯ । ରେବତୀ ସୁବାହୁଙ୍କ ଭଉଣୀ (ହ. ଶ)—9. Sister of king Subāhu. ୧୦ । ଭରତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—10. Wife of Bharata. ୧୧ ଧଳା ଗାଈ (ହ ଶ)—11. White cow. ଦେ.

ସୁନନ୍ଦା ସୁନନ୍ଦ୍ରା

ବ—କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ପଟ୍ଟମହିଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା—One of the eight principal queens of Śrīkṛushṇa. [ଭି—ମିଶ୍ରବିନ୍ଦା ସୁନନ୍ଦା ଶତ୍ରାବତୀ—ପ୍ରାଚୀ. ଭବିଷ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସୁନପୁର—ସ୍ଥା. ବ (ମାଦଳାପାଞ୍ଜି)—ସୋନପୁର (ଦେଖ)

Sunapura Sonapura (See)

ସୁନଫା—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—One of the astrological conjunctions of planets.

Sunaphā

[ଦ୍ର—ରବି ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଚୌଦ୍ଦଟି ଗ୍ରହ ଚନ୍ଦ୍ରର ଦ୍ୱିତୀୟରେ ରହିଲେ 'ସୁନଫା' ଓ ଦ୍ୱାଦଶରେ ରହିଲେ 'ଅନଫା' ଯୋଗ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରର ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ଦ୍ୱାଦଶରେ ରବି ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟଗ୍ରହ ଥିଲେ 'ଦୁରୁଧୁରା' ଯୋଗ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗ୍ରହ ନ ଥିଲେ 'କେମଦ୍ରୁମ' ଯୋଗ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗ୍ରହ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ କେମଦ୍ରୁମ ଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ । କେଉଁ କେଉଁମାନଙ୍କ ମତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ନବାଂଶର କେନ୍ଦ୍ରର ନବାଂଶରେ ଗ୍ରହ ରହିଲେ କେମଦ୍ରୁମ ଯୋଗ ଭଙ୍ଗ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏହି ଯୁକ୍ତି ଠିକ୍ ନୁହେଁ—(ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଶାରଦ) ।]

ସୁନୟ—ସଂ. ବ—ସୁନୀତି (ଦେଖ)

Sunaya Sunīti (See)

ସୁନୟନ—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁ—1. Beautiful Sunayana eye. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମୃଗ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—(ସୁନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) 2. Deer. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)-ସୁନ୍ଦର ନୟନବିଶିଷ୍ଟ; ସୁଲୋଚନ—Having beautiful eyes.

ସୁନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁନୟନ+ଆ)—'ସୁନୟନ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—Feminine of 'Sunayana'. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନାରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ଗର)—Woman.
Sunayanā

ସୁନଶୁନିଆ (ଆଁ)—ଦେ. ବି—ସୁନିଶୁନିଆ (ଦେଖ)
Sunashuniā(añ) Sunishuniā. (See)

ସୁନସ—ସଂ. ବିଣ. ଧୁଂ (ସୁ+ନାସା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ନାସିକାବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ର. ଶ)—Having a fine nose.
Sunasa
(ସୁନସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହରିଦ୍ରାଭ ଧାତୁ; ସୁବର୍ଣ୍ଣ—1. Gold. [ବ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମଧୁର-ତିକ୍ତକଷାୟରସ, ମଧୁରବିପାକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗୁରୁପାକ, ଚକ୍ଷୁହିତକର, ମେଧାବର୍ଦ୍ଧକ, ବାକ୍ୟର ଶୁଦ୍ଧିକାରକ, ତପୁର୍ଦ୍ଦୋଷକର, ଆୟୁ ଓ ସ୍ମୃତିବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ବିବିଧ ରୋଗର ଉପଶମକର । ଜାରିତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଘଟିତ ଔଷଧ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବସ୍ତୁ ଆୟୁର୍ବେଦରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ରସାୟନ ଅଟେ ।] ୨ । ସୁନାପରି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବସ୍ତୁ—2. Anything as valuable as gold. ୩ । ଉତ୍ତମ ବାଳକ ବା ବାଳିକା—3. A good boy or girl. ୪ । ଶିଶୁ ଓ ପ୍ରଣୟିନୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—4. An endearing address to a child or one's sweetheart. (ଉ—ସତେ କହିଁ ଲଗାଇଛ ଅମ୍ବର, ସୁନାସୁଅ ପଣ୍ଡା । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଦ୍ଧାରର ଚମ୍ପୂ ।) ୫ । (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଭାଷା) ପ୍ରିୟତମ ଶିଶୁର ଲିଙ୍ଗ; ବୁଢ଼ି—5. (A term of the nursery) An euphemistic term used for the penis of a child. ୬ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ—6. A name given to females. ୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ ଓ ସୁନାମଣିର ଡାକ ନାମ—7. Name for calling 'Swarnnamayī' and 'Sunāmaṇi'. ୮ । (ପୁଂ) ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—8. A name given to males'
ସୋନା; ସୁନା
ସୋନା

ବେ. ବିଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ—1. Made of gold. (ଯଥା—ସୁନା ମୁଦି ।) ୨ । ସୁନାପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Of golden colour. (ଉ—ସୁନା-ବେଙ୍ଗ; ସୁନାମୃଗ ।) ୩ । ଉତ୍ତମ; ସୁଶୀଳ (ବାଳକ ବା ବାଳିକା)—3. Good (child). (ଉ—ସୁନାସୁଅ; ସୁନାଝିଅ ।)

ସୁନା ଅସରପି(ଫି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ଫା. ଅସ୍ରଫି=ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା)—ସୁନାର ମୋହର ବା ମୁଦ୍ରା—ମୋହର ସୋନା ଅସରଫୀ Gold coin.
Sunā asarapi(phi)

ସୁନା(ନେ)ଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ ବିଶେଷ—A name given to females.
Sunā(ne)ī
(ଭୁଗେଇ—ବିପରୀତ)

ସୁନାକର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.
Sunākara

ସୁନା କାକ(କେ)ରା(ରି)—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମସ୍ତକରେ କେଶ ଉପରେ ଶୋଭାପାଇବା ବାଳର ପିଠା ବା ଚକ୍ରାକାର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଅଳଙ୍କାର-A circular bit of gold, 3 to 4 inches in diameter, used as an ornament for the hair. [ଉ—ଏହାକୁ ଅବଗୁଣ୍ଠନପ୍ରିୟା ଦକ୍ଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କେଶ ଉପରେ ଅଳଙ୍କାରସ୍ୱରୂପ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହାର ନିମ୍ନଦେଶରେ ଛୁଚ୍ ବା ଶିକୁଳି ଲଗାଯାଇ ତାହାକୁ କେଶ ସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏଥିର ବ୍ୟାସ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]
Sunā kākā(ke)rā(ri)

ସୁନା କୁକୁଡ଼ା ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଙ୍କୀ) କ୍ରି—ଲକ୍ଷ୍ୟବାନ୍ ହେବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—To win laurels; to be successful in an undertaking or enterprise.
Sunā kukurdā urdā(rde)ibā

ସୁନା କୂପ—ଦେ. ବି—୧। ସୁନାର କୂଅ—1. A well of gold. (ଉ—ଅବର ଦେଖ ସୁନାକୁଆ, ପାତାଳଲେଖା ଯେ ସୋନାକୁୟା ସ୍ୱରୂପ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ଭ୍ରମ୍ଭଗୀତା ।)
ସୋନାକୂପ
୨ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ଦେଢ଼ା ଘରରେ ଶୀତଳା ଦେବୀଙ୍କ ଦେଉଳ ଆଗରେ ଥିବା କୂଅ—2. A well inside the compound of the Temple of Jagannath at Puri in front of the Sītalā Idol. [ଉ—ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ସେହି କୂପର ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ, ବର୍ଷସାରା ସେ କୂଅ ବନ୍ଦ ଥାଏ ।]
Sunā kūpa

ସୁନାକୃତ—ସଂ. ବି—ବିପୁଳକ (ଶତବରୀ) ତଳାହଳସ—A kind of Zedoaria.
Sunākṛuta

ସୁନା ଖିଲ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—A kind of fine paddy.
Sunā khila

ସୁନାଗର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁ+ନାଗର)—ଉତ୍ତମ ନାଗର—A good gallant.
Sunāgara
(ସୁନାଗରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁନାଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଗଡ଼ା ବା ଘଟ—1. A golden pitcher. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଡ଼ା—2. A metal pitcher filled with gold. ୩ । ଉତ୍ତମ ନାଗରା ବା ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Excellent drum.
Sunāgarā
(ସୁନାଗରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସୋନା କଳସି, ସୋନାଘଡ଼ା, ସୋନାଗଗରା

ସୁନାଗୋରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନା ପରି ଗୌରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟା ରମଣୀ—
Sunāgorī A woman having golden
ସୋନାଗୋରୀ ସୋନାଗୋରୀ complexion.
(ଜ—ସୁନାଗୋରୀ ରୂ ଏକା ସିନା—କବିପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସୁନା ଚମ୍ପା—ଦେ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ପା; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଚମ୍ପକ—
Sunā champā A champaka flower made of
ସୋନା ଚାଁପା ସୋନା ଚାଁପା gold.

ସୁନା ଚିତା—ଦେ. ବ—କପାଳରେ ଚିତା ଦେଖିବା ପରି ଅଠା ମାରି
Sunā chitā ପିନ୍ଧିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଣ୍ଡ—
ସୋନା ଟିପ ସୋନା ଟୀକା A circular bit
of gold stuck to the forehead,
[ଦ୍—ଏହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ସୁନା ଚେନ୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ଇ. ଚେନ୍)—ସୁନାର ଶିକୁଳି—
Sunā chen Gold chain.
[ସୁନା ଚଇ(ଏ)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସୋନା ଚେନ ସୋନ ଚୈନ

ସୁନା ଛାଅ(ଉ)ଣି—ଦେ. ବିଣ—ଉପରେ ସୁନା ପତ୍ର ମଢ଼ା ଯାଇଥିବା—
Sunā chhā-ā(u)ṇi Overlaid with a gold.
ସୁନାଛୁଅଣି } —ଅନ୍ୟରୂପ (ଜ—ହାତ ଦାନ୍ତରେ ସୁନା ଛଅଣି
ସୁନାଛୁଅ } ଦେବା ନ୍ୟାୟ—ଇଗ) ଦେ. ବ—
ସୋନାୟ ମୋଡା ସୋନା ଛାବନୀ ସୁନା ଛଇଁବା; ଉପରେ
ସୁନା ପତ୍ର ମଢ଼ାଇବା—Overlaying with gold
leaf.

ସୁନାଜଙ୍ଘ(ଙ୍ଗା,ଙ୍ଗି)-ଦେ. ବ—କୁଳେଚରବର୍ଗର ଏହାତ ଉଚ୍ଚ ପକ୍ଷିବିଶେଷ-
Sunājaṅgha (ṅghā, ṅghi) The painted stork;
ସୋନାଜଙ୍ଘା Pseudotantalus Leucocephalus. [ଦ୍—
ଏ ପକ୍ଷୀର ଦେହ ଧଳା, ପୁଚ୍ଛ କଳାମିଶା ସବୁଜ, ଅଣ୍ଟା
ନାରଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଦଅ ।]

ସୁନା ଜୁଇ—ଦେ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୁଇ (ଦେଖ)
Sunā jui Swarṇṇa jui (See)

ସୁନା ଝିଅ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ, ବାଳକାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ
Sunā jhia ସମ୍ବୋଧନ)—ଉତ୍ତମ ବା ସୁଶୀଳା କାନ୍ଦିକା—
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମେୟେ (a term of the nursery) A good
ସୋନା ଲଡ଼କୀ girl.

ସୁନାଡ—ସଂ. ବି—ଶଙ୍ଖ (ହ୍ର. ଶ)—Conch. ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର
Sunāda ନାଦବିଶିଷ୍ଟ—Having an excellent tone.

ସୁନା ଦି(ଦେ)ହ—ଦେ. ବ—୧ । ସୁନା ପରି କନ୍ଦ୍ରାଭ ଗୌର ଶରୀର
Sunā di(de)ha —1. A body having a golden
ସୋନାର ଗା coloured skin. ୨ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଓ ସୁସ୍ଥ ଶରୀର
ସୋନା ଦେହ —2. Valuable and healthy body.
[ଜ—ସୁନା ଦହ ଚୁନା କଇ ନ ଜାଣି—ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସୁନା ଦି(ଦେ)ହ ଚୁନା(ମାଟି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶରୀରକୁ
Sunā di(de)ha chūnā (māṭi) karibā ବିନଷ୍ଟ କରିବା
ସୋନାର ଦେହ ମାଟି କରା —1. To ruin one's body.
ସୋନା ଦେହକୋ ଚୁନା କରନା ୨ । ନିଜର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା—
2. To ruin one's health. ୩ । ନିଜକୁ କଳଙ୍କିତ
କରିବା—3. To stain one's self.

ସୁନା ଦୂବ—ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଦୂବ ଦେହ ପରି ବଣୁଥିବା
Sunā dūba ଜୁଡ଼ାରେ ଗୋଞ୍ଜା ଯିବା ସୁନା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
ସୋନାର ଘାସ A kind of gold ornament resembl-
ସୋନା ଦୂବ ing a bunch of Duba grass, worn
on the chignon.

ସୁନା ନାକୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ନାକ ସୁନା ପରି
Sunā nākī ସୁନ୍ଦର—1. (a girl) Having the nose
ସୋନା ନାକୀ as nice as gold. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନାକରେ
ସୋନା ନାକୀ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିଥାଏ—2. (a woman)
[ସୁନା ନାକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] Wearing gold nose rings.
[ଜ—କାହାଣୀରେ ସୁନା ନାକୀ ଝିଅର କଥା ।]

ସୁନା ପଇତା—ଦେ. ବ—ସୁନାର ତାରରେ ତିଆରି ଯଜ୍ଞୋପବୀତ
Sunā paitā ଅଚାରର ସୂତ୍ର—Golden thread to be
ସୋନାର ପଇତା used as a Brahman's Paitā. [ଦ୍—
ସୋନା ଜନେଉ ଏହାକୁ ଦେବତାଙ୍କ ଗଳାରେ ପିନ୍ଧାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋ-
କେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପୁରୁଷାଉଚିତ ଅଦ ଉପଲକ୍ଷରେ
ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ସୁନା ପାଗ—ଦେ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଉଷ୍ଣୀଷ ବା ପଗଡ଼—A pugree
Sunā pāga of gold. [ଜ—ଅପ—ସୁନା ପାଗ, ପଛ—
ସୋନାର ପାଗଡ଼ୀ ଗୁହ ଘୋଡ଼, ମହି—ମର୍ଦ୍ଦଗାଳ—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ]
ସୋନା ପଗଡ଼ୀ

ସୁନା ପାଣି—ଦେ. ବ—ଚୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗିଲ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ବା
Sunā pāṇi ସୁନେଲି ରଙ୍ଗ ମଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
ସୋନାର ଜଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଏକପ୍ରକାର ଦ୍ରବ୍ୟ—Golden paint
ସୋନେକୀ ପାନୀ or water colour.

ସୁନା ପାତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—୧ । ସୁନାର ପାତିଆ ଭଳି
Sunā pātiā ଲମ୍ବା ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—1. A kind of long
ସୋନାର ପାତ fish looking like a slender and
ସୋନାକା ବର୍କ thin strip of gold, [ଦ୍—ଏହି ମାଛ
ଖୁବ୍ ଚିତ୍ରିତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।] ୨ । ସୁନାର
ଖୁବ୍ ପତଳା ପତ୍ର—2. A thin strip of gold,

ସୁନା ପୁଅ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ବାଳକ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ)—
Sunā pua ଦେଖା ପୁଅ—1. A fondled boy. ୨ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛେଲେ; ଆଦରେ ଛେଲେ (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ)
ସୋନା ଲଡ଼କା ବାଳକ—2. (a term of the nursery)
A good boy. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବତ୍ର ଅଦୃତ
ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who is fondled and
petted everywhere, ୪ । ପ୍ରୀତି ପାତ୍ର—
4. Pet or favoured one. [ଜ—ଯେ ଖୋଷାମତ
ଭଲ, ସେ ହେଲା ସୁନା ପୁଅ ।]

(ସେଠାରେ) ସୁନା ଫଳିବା—ଦେ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ବା ଧନର ଉତ୍ପାଦନ—
Sunā phalibā Production of gold or riches.
ସୋନା ଫଳା **सोना फलना**

ସୁନା ଫୁଟି ଅଗାଡ଼ି ହେବା (ନ୍ୟାୟ) – ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ପ୍ରଥମରେ ଭଲ
Sunā phuṭi agārḍi hebā (nyāya) ଫଳର ଅଶା ଥିବା
ଠାରେ ପରେ ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—(analogy) To turn into
ashes after promise or hope of golden result.

ସୁନା ବଳା—ପ୍ରାଦେ. (ପାରଲୁଦ) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡି ବା
Sunā balā ଭୂମି ଉପରେ ଉଡ଼ାଯିବା ଲୁହାର ପାତଅ—
ସୋନାର ବାଳା Thin ring put round the nave of
सोनेका बाला a cart wheel. ଦେ. ବି—୧ । ସୁନା ପୁଅ
(ଦେଶ)—1. Sunā pua (See) ୨ ।
ସୁନାର ଉଥର ବଳା ବା ଛଡ଼ା—2. Gold bangle.

ସୁନା ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ସୁନା ପରି ହଳଦିଆ ଓ ଚିକ୍କଣ ଚର୍ମବିଶିଷ୍ଟ
Sunā benga ଏକପ୍ରକାର ବେଙ୍ଗ—A yellow smooth-
ସୋନା ବେଙ **पीला बेंग** skinned species of frog.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ସୁନା ପରି ହଳଦିଆ ।]

ସୁନା ବେଶ—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚା ପରେ 'ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରାରେ ଜଗନ୍ନାଥ
Sunā besa ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ରଥମାନ ସିଂହଦ୍ୱାରରୁ ଫେରି ଆସିବା
ସୋନାର ବେଶ ପରେ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭରଣରେ ଯେଉଁ
सोना बेश ବେଶ ହୁଏ—The dress of gold worn
by the idols of the Jagannātha temple
of Puri after the cars have returned from
Gundichā ghara to the lion's gate.
[ଦ୍ର—ଏ ବେଶକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ଯାତ୍ରୀ ରୁଣ୍ଡ
ହୁଅନ୍ତି ।]

ସୁନାଭ—ସଂ. ବି (ସୁ+ନାଭ)—୧ । ହିମାଳୟର ପୁତ୍ର; ମୈନାକ
Sunābha ପର୍ବତ (ହିନ୍ଦୀ ଶେଷ)—1. The Maināka
mountain. ୨ । ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର (ହ. ଶ]—
2. Bishṇu's discus. ୩ । (ନାମ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର
ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—3. Name of a son of
Dhṛutarāshṭra. ୪ । (ନାମ) ବରୁଣଙ୍କର ଏକ
ମନ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—4. Name of a minister of
Baruṇa. ୫ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ.
ଶ)—5. Name of a son of Garuḍa. ୬ ।
ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
6. An esoteric formula applied to weapons. ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ନାଭିବିଶିଷ୍ଟ (ଚକ୍ର) –
Having a beautiful navel.

ସୁନା ଭସ୍ମ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭସ୍ମ; ଜାରିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ପାଉଁଶ—
Sunā bhasma Gold oxide. [ଦ୍ର—ଏହା
ସୋନା ଭସ୍ମ **सोना भस्म** ଔଷଧରେ ଲାଗେ । କବିରାଜ-
ମାନେ ନାନା ଉପାୟରେ ସୁନାକୁ ଭସ୍ମ କରନ୍ତି । ସବୁ
ଧାତୁର ଭସ୍ମ ହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏହି
ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ହଟ ମାରଣ ଓ ଅନ୍ୟଟି ପୁଟ ମାରଣ
ହଟ ମାରଣରେ ଏକ ଦିନରେ ଭସ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ମାତ୍ର
ପୁଟ ମାରଣରେ ବହୁ ଦିନ ଲାଗେ । ପୁଟ ମାରଣ ଦ୍ୱାରା
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭସ୍ମ ବେଶି ଫଳପ୍ରଦ । ପ୍ରଥମେ ସୁନାକୁ ଶୋଧନ
କରିବାକୁ ହୁଏ । ସୁନାକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ତୈଳରେ ପକାଇ;
ପୁଣି ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ଘୃତରେ ପକାଇ, ପୁଣି ଉତ୍ତପ୍ତ କରି
ଗୋଜିହ୍ୱା ପତ୍ର ରସରେ ପକାଇ ପୁଣି ଉତ୍ତପ୍ତ କଲେ ଏହା
ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଏହି ଶୋଧିତ ସୁନାକୁ ଏରଣ୍ଡଜାତୀୟ ପତ୍ରର
ରସ ସହିତ ସ୍ୱରାରେ ଥୁଇ ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟରେ ରଖିବାକୁ ହୁଏ ।
ଏହିପରି ସାତ ଦିନ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ପତ୍ରର ରସରେ
ଘାଟ କଲେ ଶେଷ ଦିନ ସୁନା ଭସ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି
ପତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି ।
ସୁନା ଭସ୍ମ ବହୁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସୁନା ଭାତ—ଦେ. ବି—ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଅନ୍ନ—Valuable food.
Sunā bhāta (ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ଅଧିକ ତ ହୋଇ କଥା
ସୋନାର ଭାତ **सोना भात** ନାହିଁ; ଅଛି କେ ଅଛି କିହ
ସୁନା ଭାତ ଖାଇ—ଭୂଷଣ୍ଡି ହି. ମହାଭାରତ ସଭା ।)

ସୁନାମ—ସଂ. ବି (ସୁ+ନାମନ୍; ସୁ=ଉତ୍ତମ ହୁଏ ନାମ ଯାହାଦ୍ୱାରା) —
Sunāma ୧ । ସୁଖ୍ୟାତି; ଯଶଃ—1. Good repute;
good name. ୨ । ପ୍ରଶଂସା—2. Praise.

ସୁନାମଭଡ଼(ମୋହ[ହୋ]ର) —ଦେ. ବି–(ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ମୁକୁଟ) —
Sunā maurḍa(moha[ho]ra) ୧ । ସୁନାର ମୁକୁଟ—
ସୋନା ମୌର **सोनामौर** 1. A gold crown.
ମୋହର **सोना मोहर** ୨ । (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—
2. Gold coin.

ସୁନା ମକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ରିକା (—କାଞ୍ଚନାଦିବର୍ଗର
Sunā makā(ke)i କ୍ଷୁପବିଶେଷ—Senna Cassia
(ସୁନାମକ୍ଷୀ, ସୁନାମାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ) Augustifolia.
ସୋନାମୁଖୀ [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ତେଲୁଗୁ ପତ୍ର
सोनामकी, सनायकी पत्ती ପତ୍ର, ବଳୁ ବଡ଼; ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ
ମ. ସୋନାମକ୍ଷୀ ସୁନେଲି । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଏ
ସଂ. ପର୍ଣ୍ଣାୟୁ-କଲ୍ୟାଣୀ,ଡେମପତ୍ରୀ] ଗଛର କୃଷି ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟତ୍ର
ରେଚନୀ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ରିକା ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ହୁଏ ।] ଏ
ଗଛର ପତ୍ର ମୃଦୁବିରେଚକ । ଏହା ମଳରୋଧ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ,
ପ୍ଲୀହା ଓ ଯକୃତ୍ ବୃଦ୍ଧି, ଅଶ୍ମରୀ ; ବିଷମଜ୍ୱର, କାମଳ ଓ
ପାଣ୍ଡୁରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ସୁନାମଣି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—1. A name
Sunāmaṇi given to females. ୨ । (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଭାଷା)
ସୋନାମଣି ପ୍ରିୟତମ ଶିଶୁ ବାଳକମାନଙ୍କ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଗୁଡ଼—
सोनामनी 2. (A term of the nursery) An e phe-
mistic term used for the penis of a pet
male-child.

ସୁନା ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡିତ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭୂଷିତ; ସୁନାରେ ଶୋଭିତ ହୋଇଥିବା—Adorned or overlaid
Sunā mandā
ସୋନାର ମୋଡା with gold. [ଉ—ସୁନା ମଣ୍ଡାପୁଷ୍ପ ଧନୁକୁ ବହି
ସୋନାମଢ଼ା ହୁଆ କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସୁନାମ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ ଦ୍ୱାଦଶ ମାସର ଶୁକ୍ଳ-
Sunāma dwādasī ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ବିଷ୍ଣୁପୂଜାରୂପ ବ୍ରତ— A vow of worshipping Bishnu on the 12th day of every bright lunar fortnight of the year. [ଦ୍—ଏଥିରେ ନାମଫଳଲାଭ ହୁଏ ଓ ସୁନାମ ବା ଯଶଃପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ । ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଏ ବ୍ରତ ଆରବ୍ଧ ହୁଏ ।]

ସୁନାମ୍ ସଂ. ବିଶ ବହୁବ୍ରୀହି, ସୁ+ନାମନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—ଯଶସ୍ୱୀ—
Sunāmā Celebrated; famous. ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ)—
କଂସର ଆଠଭାଇ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହ. ଶ)—1. One of Kamsa's eight brothers. ୨।(ନାମ) ସୁନାମ୍ନୁଚର ବିଶେଷ (ହ. ଶ – 2. Name of an attendant of Skanda. ୩। (ନାମ) ବୈନତେୟଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)– 3. Name of a son of Garurda. ୪ । (ନାମ) ସୁକେତୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—
4. Name of a son of Suketu.

ସୁନାମିକା—ସଂ ବ– ହାୟମାଣା ଲତା (ହ. ଶ)
Sunāmikā Thalictrum Faliolosum (creeper).

ସୁନାମୁଖୀ ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) ବ—ସୁନାମକେଇ –
Sunāmukhi Cassia Augustifolia.

ସୁନା ମୁଗ—ଦେ. ବ— ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ (ମୁଗ ଦେଖ)—A species
Sunā muga of mung pulse; Phaseolus Aurea.
ସୋନା ମୁଗ [ଦ୍—ଏହା ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ଥିବାରୁ ଏଥିର ନାମ-
ସୋନା ମୁଂଗ କରଣ ଏପରି ହୋଇଅଛି । ଏହି ମୁଗର ଡାଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱସ୍ଥକର ବୋଲି ଅଦ୍ଭୁତ ।]

ସୁନା ମୁଦି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ମୁଦ୍ରିକା)—ସୁନାରେ ତିଆରି ମୁଦି;
Sunā mudi ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରିକା—A gold ring.
ସୋନାର ଆଂଟି **ସୋନା ଅଂଗୁଠୀ**

ସୁନା ମୁଦିଆ – ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରିକା)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Sunā mudia ସୁନା ମୁଦି ପିନ୍ଧିଥାଏ—1. (a person);
ସୋନାର ଆଂଟି ପରା Wearing a golden ring. ୨ ।
ସୋନା ଅଂଗୁଠୀ ବାଲା (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଡ଼ଲୋକ—2. (figurative) Rich man. [ଉ—ସୁନା ମୁଦିଆ ହାତରୁ ଠାକର ଖାଇଲେ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନର ଫଳ ମିଳେ—ଛଗ ।]

ସୁନା ମୁହିଁ କଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Sunā muhiñ kanṭiā A kind of fish. [ଦ୍—ଏହି ଜାତୀୟ କଣ୍ଟିଆ ସାଧାରଣତଃ ୫ ଇଞ୍ଚରୁ ଅଧିକ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ମାଛର ମୁହଁ ଓ ପିଠି ନିକଟସ୍ଥ ଅଂଶ ସୁନା ପରି ଚକ୍ ଚକ୍ ଦିଶେ ।]

ସୁନାମ୍ନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବେଦଜ୍ଞ; ବସୁଦେବ ପତ୍ନୀ—
Sunāmnī A wife of Basudeba,

ସୁନାୟକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଚାରିତ୍ର ଉପନ୍ୟାସ କାବ୍ୟାଦିର ଉତ୍ତମ
Sunāyaka ନାୟକ—1. An excellent hero of a
(ସୁନାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) romance. ୨ । ସୁନାମ୍ନୁଚରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. Name of an attendant of Skanda. ୩ । (ନାମ) ବୈନତେୟଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
3. Name of a son of Garurda. ୪ । (ନାମ) ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
4. Name of a demon.

ସୁନାରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର)—ସୁନାର (ଦେଖ)—Sunāri
Sunāra (See) [ଉ—ସୁଲ ସୁନାର ସୁଆର, ଏ ଜୁହନ୍ତି
ସୋନାର **ସୋନାର** ଜାହାର – ପ୍ରବଚନ ।]
ସଂ. ବ—୧ । ଶୁଗାସ୍ତନ୍ୟ; କୁକୁରୀ ଦୁଗ୍ଧ (ମେଦନୀ)—
1. Dog's milk. ୨ । ସର୍ପାଣ୍ଡ (ମେଦନୀ)—
2. Serpent's egg. ୩ । ଚଳଚଞ୍ଚ (ମେଦନୀ); ଘରଚଟିଆ ଚଡ଼େଇ—3. The house-sparrow.

ସୁନାର(ରି) ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର
Sunāra(ri) ghāi ଏକଜାତୀୟ ବାଉଁଶ—
A kind of yellow bamboo.

ସୁନା ରାଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Sunā rāgardā A kind of wild tree. [ଦ୍—
ଏହା ୫।୬ ହାତ ଉଚ୍ଚ । ଏଥିର ମୂଳ କାଟି କରି ବାତଫୁଲା ଓ ରକ୍ତ ଗଡ଼ିଥିବା ଅଙ୍ଗରେ ବୋଳି ଦେଲେ ଉପକାର ହୁଏ ।]

ସୁନାରି—ଦେ. ବ—୧। (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର) ବଣିଆ—1. Goldsmith.
Sunāri [ଉ—ଲୋଗାମୁଦ୍ରା ଦେଖିଣ
ସୋନାର, ସ୍ୟାକରା ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ, ସୁନାରର ଡାକିଣ
ସୋନାର ଗଡ଼ାଅ ବୋଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ; ସୁବର୍ଣ୍ଣକ) ଅରଗ୍ୱଧ
ସୋନାଲୁ, ରାଖାଲନଡି, ଗଛ; ସୁନାର ଗଛ—2. A tree;
ବାନରନଡି; ସୋନ୍ଦାଲ, Casoia Fistula. [ଦ୍—
ସୋଣାଲୁ ଏହାର ଫୁଲ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗ ଥିବାରୁ
ଆମଲତାସ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି । ବୈଦ୍ୟ-
ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ରୁକ୍ଷ, ମଧୁର, ଶୀତଳ ଓ ସ୍ୱରପ୍ରସାଦକ । ଏହା ଜ୍ୱର, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ, ବାତ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ ଓ ଶୂଳ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ପତ୍ର ରେଚକ ଓ କଫମେଦହର । ଏହାର ଫୁଲ ସୁସ୍ୱାଦୁ, ତିକ୍ତ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ । ଏହାର ଫଳ (ଛୁଇଁ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ।

ଅ. ଓ ଫା. ଶମ୍ବାର୍ ସମ୍ବର୍
ଅ. ଫଲ୍ସ୍
ଡେ. ଲେଷ୍ଟ୍, ରେଷ୍ଟଜାସ୍ଥା,
ଲେଷ୍ଟ
ସଂ. ନାମ—ଚତୁରଙ୍ଗୁଳ,
ଅରଗ୍ୱେଧ, କ୍ୟାଧ୍ୱଘାତ,
ଆରଗ୍ୱଧ; ସମ୍ପାକ, ରାଜବୃକ୍ଷ,
କୃତମାଳ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ, ସୁବର୍ଣ୍ଣକ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ, ଜ୍ୱରନ୍ତକ, କୃତ-
ସ୍ମରଣ, ଦୀର୍ଘଫଳ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ୱର ।

ଏହା ବିରେଚକ, ବ୍ରୁଚକର ଓ ଲୁଷ୍ଟପିତ୍ତକଫନାଶକ । ମହା ବା ଫଳର ଅଠା ମଧୁରବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରେଚକ ଏବଂ ପିତ୍ତବାୟୁନାଶକ ।

ଏହା କଣ୍ଟକାଳ ବର୍ଗର ଛୋଟ ତରୁ । ଏହାର ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର; ଫୁଲର ରଙ୍ଗ ସୁନେଲି । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଏଥିରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ୩ଟି ଦୀର୍ଘ ପୁଂକେଶର ଓ ଫୁଲର ଗର୍ଦ୍ଦନା ଠାରୁ ୪ ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ । ଏହାର ଫଳ (ଛୁଇଁ) ଲମ୍ବରେ ୧୯ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହା ଗୋଲ ଓ ଗାଢ଼ ଉଲ୍ଲବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର କାଠ ନାଲି ଓ ଦୃଢ଼ । ଏଥିର ଛେଲସିଛା ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଚମଡ଼ା କଷା ହୁଏ ।]

ସୁନାର ବଣିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର+ବଣିକ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର
Sunāri baṇiā ବଣିଆ—Goldsmith. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ
ସୋନାର ବେଣେ ବଣିଆମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର; ଯଥା—ସୁନାର ବଣିଆ
ସୋନାର (ଯେଉଁମାନେ ସୁନା ରୁପାର କାମ କରନ୍ତି) ଓ ଘୋଟଳ ବଣିଆ (ଯେଉଁମାନେ ଔଷଧ ମଳୁଷଧ ବିକ୍ରି କରନ୍ତି) । ଏମାନେ ଜାତିରେ ବୈଶ୍ୟ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ବିଧବା ବିବାହ (ଦୁଇଅ) ପ୍ରଥା ନାହିଁ ।]

ସୁନାରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ନାରୀ) – ୧ । ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ – 1. An
Sunārī excellent woman. ୨ । ରସିକା ସ୍ତ୍ରୀ—
ସୋନ୍ଦାଳ 2. Voluptuous lady. ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ.
ଆମଲତାସ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ; ସୁବର୍ଣ୍ଣକ) ସୁନାରି ୨ (ଦେଖ)—
ସୋନାରବେନେ 1. Sunāri 2 (See) ୨ । ସୁନାର ବଣିଆ—
ସୋନାର 2. Goldsmith. (ଦ୍ର—(ସ, ୧ ଓ ଦେ. ୨)—ବିଚ୍ଛେଦକ ମୁଁ ସୁନାରୀ ଲୋଭି ଦଳଦଳ ଯେ—ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁନା(ନୋ)ଲି—ଦେ. ବଣ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Of yellow
Sunā(ne)li colour. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ—2. Painted
ସୋନାଲି with gold. ୩ । ଗିଲ୍ଟି କରା—3. Gilded;
ସୁନହଲା gilt. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Golden.

ସୁନାଳ—ସଂ. ବ—ରକ୍ତ କମଳ (ହୁ. ଶ)—
Sunāla The red water-lily.

ସୁନାଳକ—ସଂ. ବ—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ (ହୁ. ଶ)—
Sunālaka Sesbania Grandflora trae.

ସୁନାଲି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ସୁନାରି ୨ (ଦେଖ)—Sunāri 2
Sunāli (See) ଦେ. ବଣ—୧ । ସୁନାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ.
ସୋନାଲି **ସୁନହଲା** 1. Golden-
୨ । ସୁନା ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Gold-hued.

ସୁନା(ନୋ)ଲି କାଲି——ଦେ.ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣର ମସୀ—
Sunā(ne)li kāli Golden ink.
ସୋନାଲି ସ୍ୟାହି **ସୁନହଲା ସ୍ୟାହି**

ସୁନା(ନୋ)ଲି ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ରଙ୍ଗ—
Sunā(ne)li ranga Golden colour or paint.
ସୋନାଲି ରଙ୍ଗ **ସୁନହଲା ରଂଗ**

ସୁନାଶୀ(ଶୀ)ର—ସଂ. ବ [ସୁ=ଉତ୍ତମ+ନାଶୀ(ଶୀ)ର— ପ୍ରଶ୍ନବର୍ଣ୍ଣ
Sunāśī(śī)ra ସୈନ୍ୟ ପାହାରି; ଅନ୍ୟରୂପ ଶୁନାଶୀ(ଶୀ)ର]—
ପ୍ରଧାନଯୋଦ୍ଧା **ପ୍ରଧାନଯୋଦ୍ଧା** ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର (ଅମର)—
1. The God Indra. ୨ । ଦେବତା (ହ.ଶ)—
2. Deity. ଦେ. ବ—ପ୍ରଧାନ ଯୋଦ୍ଧା—
Great warrior. (ଉ—ବସ୍ତର ସୁନାଶୀରେକ ଚହିଁ, ଏବେଦେ ସୁନାଶୀରରେ ଶୋହୁ, ଏପରି ହୋଇ ଚଳରଥହିଁ, କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେ—ଭଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ସୁନାସ—ଦେ. ବଣ (ସୁ) (ସଂ. ସୁନାସିକ) ସୁନାସିକ ବା ସୁନ୍ଦର ନାସିକା
Sunāsa **ସୁନ୍ଦ**—Having a beautiful nose.
ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁନାସା) ସୁନ୍ଦର ନାସିକା—Nice nose.
(ଉ—କରଯୁଗଳ ବହୁ ଅଂଶ, ଉନ୍ନତ ସୁନ୍ଦର ସୁନାସ—
ସୁନାସା **ସୁନାସ** ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସୁନାସା—ସଂ. ବ—ସୁନାସିକ (ଦେଖ)
Sunāsā Sunasika (See)

ସୁନାସିକ—ସଂ. ବହୁ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ନାସିକାଯୁକ୍ତ—
Sunāsika Having beautiful nose.
(ସୁନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁନାସିକା—ସଂ. ବ. ୧ । (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ନାକ—1. A beauti-
Sunāsikā ful nose. ୨ । କାକନାସା (ବ୍ରଜ ଭାଷା)
କାକଠୁଁଟି, କୋଆଠୁଁଠି 2. A kind of plant; Solanum
କୋଆଠୁଁଠୀ Indicum. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନ୍ଦର
ଅନ୍ୟ ସଂ.ନାମ—କାକନାସା, ନାସା ବିଶିଷ୍ଟା — (a woman)
କାକାଙ୍ଗୀ, କାକତୁଣ୍ଡ ଫଳା Having a beautiful nose.

ସୁନି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ମୁସଲମାନ୍ ସଂପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—
Suni The Sunnis; a sect of Mohammedans.
ସୁନ୍ନି; ସୁନ୍ନି
(ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଦୁଇ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ—ସିଆ ଓ ସୁନ୍ନି । ସିଆମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଶିଷ୍ୟାନୁଶିଷ୍ୟ ଓ ବଂଶଧରମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଇମାମ୍ ବା ଧର୍ମଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି । ସୁନ୍ନିମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମଗୁରୁ ବା ଇମାମ୍ ପଦର ଉପଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ମତଭେଦରୁ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦୁଇଟି ସଂପ୍ରଦାୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଅଚାର ବ୍ୟବହାର, କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଓ ସାମାଜିକ ରୀତି ସବୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଯାଇଅଛି; ଯଥା—ସିଆମାନେ (୧) କୋରାନ୍ ଓ (୨) ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ ଶ୍ରୁତି (ଅଶ୍ୟାୟିକା)କୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲି ମାନନ୍ତି ଏବଂ ଇମାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇ ନ ଥିବା ମୀମାଂସାକୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ନିମାନେ (୧) କୋରାଣ, (୨) ସୁନତ୍ ବା ହାଦିସ୍ (ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ଦେଖିଥିବା ବା ତାଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ ବାଣୀସମୂହ), (୩) ଇଜ୍‌ମାଉଲ୍‌ଉମ୍ମତ୍

(ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ବା ଖଲିଫାମାନଙ୍କ କୃତ ଟୀକା) ଓ (୪) କିୟା (ନିଜର ବିବେଚନା ସିଦ୍ଧ ମୀମାଂସା) କୁ ମାନନ୍ତି । ସୁନି ସଂପ୍ରଦାୟ ସିହା ସଂପ୍ରଦାୟର ବହୁଦିନ ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସୁନିମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସଗୋତ୍ର (agnate) ବଂଶଧର ଜୀବିତମାନ ଥିଲେ ଅସଗୋତ୍ର (cognate) ବଂଶଧରମାନେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ନିୟମ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପିତା, ମାତା, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା, ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଖଟେ ନାହିଁ ।

ସୁନି ସଂପ୍ରଦାୟ ପୁଣି ୪ଟି ଉପସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—୧ । ହନାଫି, ୨ । ସାଫେଇ, ୩ । ମାଲିକ୍, ୪ । ହମ୍ବଲି । ଭାରତର ସୁନିମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ହନାଫି ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ।

ସିହାମାନେ ନମାଜ୍ ପଢ଼ିଲାବେଳେ (ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେଳେ) ଦୁଇ ହାତକୁ କଡ଼ିପଟରେ ତଳକୁ ଲମ୍ବାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସୁନିମାନେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଅଗରେ ଯୋଡ଼ିକରି ନମାଜ୍ ପଢ଼ନ୍ତି । ହନାଫି ଓ ସାଫେଇମାନେ ନମାଜ୍ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଆମୀନ୍ (ଇଂ. Amen=ତଥାସ୍ତୁ) ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଭାରତୀୟ ସୁନିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘାଇର ମୁଜାହିଦିନ୍ ନାମକ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ଉପସଂପ୍ରଦାୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ 'ଓହାବି' ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ।

ଗୁଜରାଟର ଖମ୍ଭାତ ଜିଲ୍ଲାରେ ରାଜପୁତ୍‌ମାନେ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ସୁନି ସଂପ୍ରଦାୟର 'ବୋହ୍ରା' ଓ ବ୍ରୋଚ୍ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜପୁତ୍‌ମାନେ 'ଗିରସିଆ' ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।] ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ (ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁନାମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ନାମ—1. (Feminine) Name for calling Sunāmaṇi. ୨ । (ପୁଂ) ସୁନାମଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ଡାକ ନାମ—2. (Masculine) Name for calling Sunāmaṇi.

ସୁନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା; ମହୁଡ଼; ମୋହର—
Suniā(ān) Gold coin. (ଉ—ସହସ୍ରେ ସୁନିଆରେ ଶିକାଟାଏ ମୋହର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଅଛି, ସବୁ ଉତ୍ତମାନଙ୍କେ ଭୂଷିତ ହୋଇଛି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ନାଗର ଘେନ ଯେବେ ଆସିବ ସୁନିଆ, ତେବେ ତାକୁ ଦେଖିଲେ ହୋଇବ ମୁଁ ଜିଆଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]
ବୈଦେ. ବି (ଆ. ସନ୍-ଏ-ନର୍ଓ=ଜନବର୍ଣ୍ଣ)—ଭାଦ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ; ଓଡ଼ିଆ ସନର ଓ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦିବସ—The 11th of the light-fortnight of Bhādra month. [ଉ—ଏ ଦିନ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଓ ଜମିଦାରଙ୍କ ସିରସ୍ତାରେ ନୂତନ ଅଙ୍କ ବା ସନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ସେ ଦିନ ସିରସ୍ତା ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଜାମାନେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଭେଟି ଓ ସଲାମି ଦିଅନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ 'ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ'ର ଅଧିକାରୀମାନେ ଏ ଭେଟି ଓ ସଲାମି ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବତନ ରାଜାଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା (ସୁନିଆଁ) କିଛି ପାଇ ନୂଆ ରାଜାଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ନୂତନ ମୁଦ୍ରା ଚଳିବା ଦିନରୁ ବୋଧ ହୁଏ ଏହି ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି ('ସନ' ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ) ।

ଓଡ଼ିଆ ସନର ଓ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍କର ମାସର ଓ ଦିବସର ଗଣନା ସୌର ମାସର ଗଣନା କ୍ରମେ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ସନ ବା ଅଙ୍କ ଭାଦ୍ର ଭାଦ୍ରମାସର ଦ୍ୱାଦଶୀଠାରୁ ଗଣନା କରାଯାଏ । ଏହି 'ସୁନିଆ' ପୂଜା ଓ ଗଣନା ଓଡ଼ିଶାର ବିଶେଷତ୍ୱ । ଏହା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ନବ ବର୍ଷାରମ୍ଭ ।] ୩ । (ପୁଂ) ସୁନାମଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ଡାକ ନାମ—3. (Masculine) Name for calling a person named Sunāmaṇi.

ସୁନିଆ(ଆଁ) ପୂଜା—ଦେ. ବି—ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ସୁନିଆ ଦିନ ବେଦୀରେ ବସି ଗଣପତି, ସରସ୍ୱତୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କୁ ଓ ସିରସ୍ତାକୁ ଯେଉଁ ପୂଜା କରନ୍ତି—
Suniā(ān) pūjā
ପୁଣ୍ୟାହ
A ceremonial worship done by a Rājā or Zamindar on the Suniā day' [ଉ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମିଦାର ବା ରାଜା ସେ ଦିନ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ବା ଟଙ୍କା (ଯାହା ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ସୁନିଆ ଦିନ ପୂଜା କରାଯାଏ)କୁ ମଧ୍ୟ ପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ସୁନିଆ(ଆଁ) ବେଦୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବେଦିକା ଉପରେ ବସି ସୁନିଆଁ ଦିନ ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ
Suniā(ān)bedī
ପୁଣ୍ୟାହବେଦୀ
ସିରସ୍ତା ପୂଜା କରନ୍ତି—An altar on which the Rājās and Zamindars perform the Suniā ceremony.

ସୁନିଆ(ଆଁ) ଭେଟି—ଦେ. ବି—ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜା ଓ କାରିଗରମାନେ
Suniā(ān) bheṭi
ପୁଣ୍ୟାହଭେଟି
ରାଜାଙ୍କୁ ସୁନିଆ ଦିନ ଦେବା ଧନ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଉପଢ଼ୌକନ—Present of articles made by a rayat or artisan or subject to a Rājā or Zamindar on the Suniā day.

ସୁନିଆ(ଆଁ) ସଲାମି—ଦେ. ବି—ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଓ ପ୍ରଜାମାନେ
Suniā(ān) salāmi
ପୁଣ୍ୟାହସେଲାମି
ରାଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଧନ ଉପଢ଼ୌକନ ବା ନଜରାନା ଦିଅନ୍ତି—A present or nuzzerana given to a Rājā by the officers and subjects on the Suniā day.

ସୁନିଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସୁ + ନିଦ୍ରା + ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୋଇଥିବା; ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରିତ—Well slept.
Sunidra
(ସୁନିଦ୍ରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସୁନିଦ୍ରା, ସୁନିଦ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ସ୍ୱପ୍ନ ବା ଜାଗରଣରହିତ ନିଦ୍ରା; ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା—Sound sleep; sleep undisturbed by dream or waking. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନିଦ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sunidra.
Sunidrā

ସୁନିନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁନ୍ଦର ନାଦକାରୀ (ହ. ଶ.) — Emitting a good or sweet sound.
Suninada
(ସୁନିନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁନିପୁଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁଦକ୍ଷ; ଅତି ନିପୁଣ ବା ନିତକ୍ଷଣ—Very skilful; expert.
Sunipuṇa
(ସୁନିପୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁନିପୁଣତା—ବି)

ସୁନି ମୁଗ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁନା ମୁଗ (ମୁଗ ଦେଖ)—1. A species of Mung pulse. ୨ । ଛାଟି ମୁଗ; ସୋନା ମୁଗ ସୋନା ମୁଗ (ମୁଗ ଦେଖ)—2. A kind of Mung pulse.
Suni muga
সোনা মুগ

ସୁନିୟମ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ନିୟମ—1. A good rule. ୨ । ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—2. Good method.
Suniyama

ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁସ୍ଥିର—1. Well fixed. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ସ୍ଥିରୀକୃତ—2. Well ascertained. ୩ । ନିତ୍ୟ—3. Perpetual.
Sunirddishṭa

ସୁନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ସ୍ଥିରୀକୃତ—1. Well ascertained. ୨ । ସୁନିଶ୍ଚିତ (ଦେଖ)—2. Suniśchita (See)
Sunirddhārita

ସୁନିର୍ମଳ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ନିର୍ମଳ—Very clear or pellucid.
Sunirmala

ସୁନିର୍ମିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ନିର୍ମିତ—1. Well made. ୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Nicely made.
Sunirmita

ସୁନିରୀ(ର୍ଯ୍ୟା)ସା—ସଂ. ବି—ଜଙ୍ଗିଲ ବୃକ୍ଷ (ରାବପ୍ରକାଶ); ଶାଳ୍ମଳୀ-ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A tree; Odina Wodier. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର-କଷାୟ-କଟୁ-ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭଗ୍ନଶୋଧକ । ଏହା ବ୍ରଣ, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, ବାୟୁ ଓ ଅତିସାର ନାଶକ; ଶାଳ ଓ ତମାଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ଏ ବୃକ୍ଷରେ ଅଛି ।]
Sunirjā(rjyā)sā
ଗୁଲହଳି
ଜିଗିନୀ
ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଚଳିଗା, ଝିଲିଗା, ଝିଲୀ, ପ୍ରମୋଦିନୀ, ବୃଦ୍ଧମଞ୍ଜରୀ

ସୁନିଶ୍ଚୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ + ନିଶ୍ଚୟ)—ସୁନିଶ୍ଚିତ (ଦେଖ)
Suniśchaya
Suniśchita (See)

ସୁନିଶ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତି ନିଶ୍ଚିତ—1. Very sure or certain; absolutely certain. ୨ । ସୁନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Well ascertained. ସଂ. ବି. ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ (ନିର୍ବାଣଶେଷ)—Name of a Buddhist saint.
Suniśchita

ସୁନିଷ—ସଂ. ବି—ସୁନିଷଣ୍ଣକ (ଦେଖ)
Sunisha
Sunishaṇṇaka (See)

ସୁନିଷଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି (ସୁ + ନି + ସଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ) ସୁ + ନିଷଣ୍ଣକ = ସୁନିଦ୍ରାକାରକ; (ଏହା ନିଦ୍ରାକାରକ) ସୁନିଷୁନିଆ (ଦେଖ)
Sunishaṇṇaka
(ସୁନିଷଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Sunishuniā (See)

ସୁନିଷୁନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁନିଷଣ୍ଣକ)—ଜଳଜର୍ଦ୍ଦମଜ ଅପୁଷ୍ପକ ଶାକବିଶେଷ—Marsilea Quadrifolia; a potherb. [ଦ୍ର—ଏହାର ଡେଙ୍ଗ ଚୁଞ୍ଚ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ । ଡେଙ୍ଗରେ ୪ଟି ପତ୍ର ବା ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ପତ୍ର ମୁଦି ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଶାଗ ପୋଖରୀ ଓ ଜଳ ଅଦର କୂଳରେ ଓଦା ବାଲୁଆ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ ଏବଂ ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ସୁନିଦ୍ରା ହୁଏ ।
Sunishuniā(āñ)
ସୁସୁନିଶାକ
उटंगन, शेपत्ति, चोपतिआ, सुसना, शिरियारी
ମ. କୁରୁଡ଼ାହଡେ
ଫା. ଅଂଜରୁ, ଭୁଙ୍ଗେ ଅଂଜରୁ
ଅ. ଅଂଜରୁ, ବଜୁଲଲ୍ ଅଂଜରୁ
ତେ. ସୁନିସନ୍ନାମନେଶାକମୁ
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସୁନିଷ, ସୁନିଷଣ୍ଣ, ସୁନିଷଣ୍ଣକ, ଶିତିବାର, ଶିତିବାରକ, ଶ୍ରୀବାରକ, ସୂଚୀପତ୍ର ପର୍ଣ୍ଣିକ, କୁକ୍କୁଟ, ଶିଖୀ, ଚତୁଷ୍ପଦୀ, ବହୁପଦ, ଚୁଚୁ

ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଳ-ସଂଗ୍ରାହକ, ଅବଦାହୀ, ଲଘୁ, କଷାୟ, ମଧୁର, ରୁକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରୁଚିକର, ବୀର୍ଯ୍ୟକର, ମେଧାଜନକ, ରସାୟନ ଓ ନିଦ୍ରାକାରକ ।

ଏହା ମେଦୋରୋଗ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, କୁଷ୍ଠ, ମେହ, ଭ୍ରମ ଓ ଦାହ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହା ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ରୋଗୀ ପକ୍ଷରେ ବିଶେଷ ଅପକାରକ ।)

ସୁନିଷ୍ଟପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ + ନିର + ତପ୍ ଧାତୁ = ଗରମ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ତ; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ 'ତ' ସ୍ଥାନରେ 'ଷ' ଆଦେଶ) — ଅତି ଉତ୍ତପ୍ତ; ଅତିଶୟ ଗରମ—Very hot; scorched; much heated.
Sunishṭapta

ସୁନିସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବି—ଦାଢ଼ୁଆ ଖଣ୍ଡା (ହ. ଶ)—A sharp sword.
Sunistrimsa

ସୁନୀଚ—ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀଚ—Very low.
Sunīcha
(ସୁନୀଚତା[ତ୍ୱ]—ବି)

ସୁନୀତ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା (ହ. ଶ)—1. Intelligence. ୨ । ସାଧୁତା (ହ. ଶ)—2. Morality. ୩ । (ନାମ) ସୁବଳଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜବିଶେଷ—3. Name of a son of king Subala.
Sunīta

ସୁନୀତ—ସଂ. ବ (ସୁ+ନୀ ଧାତୁ+କ୍ତ ତ)—୧ । ଉତ୍ତମ ନୀତି—
Sunīti 1. Good morals. ୨ । ଉତ୍ତମ ନିୟମ—
2. Good rule. ୩ । ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଆଇନ୍—3. Just law. ୪ । ଉତ୍ତମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ସାଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
4. Good policy. ୫ । ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ—5. Good conduct. ୬ । ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର—6 Good manners. ୭ । (ବହୁବ୍ରୀହି) (ନାମ)—ଉତ୍ତାନପାଦ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ; ଧ୍ରୁବଙ୍କ ମାତା ('ଧ୍ରୁବ' ଦେଖ)—
7. Name of the mother of Dhṛuba. ୮ । ଶିବ (ହ. ଶ)—8. Śiba. ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ଉତ୍ତମ ଅଛି ନୀତି ଯାହାର)—ଉତ୍ତମ ନୀତିବିଶିଷ୍ଟ; ନୀତିମାନ୍—Of good morals or policy or conduct.

ସୁନୀତି ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧ୍ରୁବ (ଦେଖ)
Sunīti nandana Dhṛuba (See)

ସୁନୀଥ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ନୀ ଧାତୁ+କ୍ତ୍ରି. ଥ)—ଧର୍ମଶୀଳ
Sunītha (ଉଣାଦି କୋଷ)—Pious. ସଂ. ବ—
(ସୁନୀଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ରାହ୍ମଣ (ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର)—1. A Brāhmaṇa. ୨ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—2. Name of a son of Kṛushṇa. ୩ । ଶିଶୁପାଳର ଏକ ନାମ—
3. A name of Śiśupāla.

ସୁନୀଳ—ସଂ. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀଳ—Very blue. ସଂ. ବ—୧ ।
Sunīla ଲମ୍ବଜଡ (ଭୃଙ୍ଗ ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି); ଗନ୍ଧବେଣା; ଖଣ୍ଡୀ—
(ସୁନୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A kind of scented grass; Juncus Odoratus. ୨ । ଦାଡିମ୍ବ (ଭୃଙ୍ଗନିର୍ଗୁଣ୍ଡି)—2. Pomegranate.

ସୁନୀଳକ—ସଂ. ବ—୧ । ନୀଳ ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଭୃଙ୍ଗନିର୍ଗୁଣ୍ଡି)—1. The
Sunīlaka blue species of "Bhṛungarāja." ୨ । ନୀଳ ରତ୍ନ; ନୀଳା (ଭୃଙ୍ଗନିର୍ଗୁଣ୍ଡି)—
2. Sapphire.

ସୁନୀଳା—ସଂ. ବ (ସୁନୀଳ+ଆ)—୧ । ଅତସୀ—1. Linseed. ୨ ।
Sunīlā ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା; ନୀଳ ଅପରାଜିତା—2. The blue clitoris flower and creeper. ୩ । ଜଳଜ ତୃଣ (ଭୃଙ୍ଗନିର୍ଗୁଣ୍ଡି); ତଣ୍ଡୀକା ତୃଣ—3. A kind of grass.

ସୁନୁ—ସଂ. ବ [ସୁ+ନୋ; ଶୋଭନା ନୌ=ନୌକା ଯହିଁରେ
Sunu (ଦୁର୍ଗାଦାସ)]—ଜଳ—Water. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
ବ—ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—A kind of fish.

ସୁନୁତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସ୍ୱନତ୍)—ସୁନତ୍ (ଦେଖ)
Sunut Sunat (See)

ସୁନୁତି—ଦେ. ବଣ—ସୁନତି (ଦେଖ)
Sunuti (ସୁନୁତିଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) Sunati (See)

ସୁନୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ସୁନାଲି—
Sunuri Golden.

ସୁନୁରି କନ୍ୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ହଳଦିଆ କନିଅର (ଗଛ
Sunuri kanyāri ଓ ଫୁଲ)—Yellow or bastard oliander (tree and flower).

ସୁନୁରି କନିଅର—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—କନିଅର (ଦେଖ)
Sunuri kaniara Kaniara (See)

ସୁନୁଲି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୁନାଳି (ଦେଖ)
Sunuli Sunāli (See)

ସୁନୁଷୁନିଆ(ଆ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁନିଷଣ୍ଟକ)—ସୁନିଷୁନିଆ (ଦେଖ)
Sunushuniā(āñ) Sunishuniā (See)

ସୁନୃତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସୁନୃତ)—ସତ୍ୟ ଓ ପ୍ରିୟ—True and
Sunṛuta amiable. (ଉ—ସୁନୃତ ବାକ୍ୟ ସୁଧାଧାର ମୁନିଙ୍କ ଗୃହିଣୀ ନୃପବର—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।) [ଦ—ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ 'ଋତ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସତ୍ୟ, ନ+ଋତ= 'ଅନୃତ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମିଥ୍ୟା । ହିତୋପଦେଶରେ ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମା ('ବାଚ୍ୟଚାର୍ଥୀ ଚ ସୁନୃତା') 'ସୁନୃତା' ଶବ୍ଦ ସତ୍ୟ ଓ ପ୍ରିୟ କଥା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହେଲ ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରାମାଣିକ ପରି ମନେହୁଏ । କୌଣସି ଅଭିଧାନରେ 'ସୁନୃତ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ସୁନେଇ ପୁତଳି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଟିଆପଡନ—
Sunei putali Civet cat; Viverra Gunda.

ସୁନେଇ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ—
Sunei 1. A name given to females. (ଉ—ସୁନେଇ କେଉଁ ମାଳତ,ରୁଣେଇ ଜାତେ ଜାଯତ—ଜାହାଣୀର ଗୀତ ।) ୨ । ସୁନାମଣିନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ-
2. Name for calling a woman named Sunāmani.

ସୁନେତ୍ର—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ଦର ନୟନ—Nice or beautiful eye.
Sunetra ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁନ୍ଦରନୟନବିଶିଷ୍ଟ
(ସୁନେତ୍ରା, ସୁନେତ୍ରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) Having graceful eyes.

ସୁନେପାଳି—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ପିଣ୍ଡଖର୍ଜୁରବିଶେଷ; ଛୁଆରି—
Sunepāli A species of sweet date; the fruit of Phoenia Dactylifera. (ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ମୃଦୁଳା, ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଜଳଖାଦ୍ୟଫଳ। ମଧୁର ରସ, ମଧୁର ବିପାକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗୁରୁପାକ, ମୂତ୍ରକର, ରୁଚିକର, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୁକ୍ରଜନକ ଏବଂ ଶ୍ରାନ୍ତି, ଭ୍ରାନ୍ତି, ଦାହ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଓ ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ରୋଗରେ ଉପକାରକ ।]

ସୁନେଲି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୁନାଲି (ଦେଖ)
Suneli Sunāli (See)
ସୁନାଲି ସୁନହଲୀ

ସୁନୌ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ନୌ)—ସୁନ୍ଦର ନୌକାବିଶିଷ୍ଟ
Sunau (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Having good or excellent boats.

ସୁନ୍ତୁ(ନ୍ଥୁ) ପୁନ୍ତୁ(ନ୍ଥୁ)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସଂତପ୍ତ)—ସନ୍ତପନ୍ତ (ଦେଖ)
Suntu(nthu)puntu(nthu) Santapanta (See)

ସୁନ୍ଥା—ଦେ. ବ (ସଂ: ସୀମନ୍ତ)—ସିଁଥି (ଦେଖ)
Sunthā Sinthi (See)

ସୁନ୍ଥା କାଟିବା—ଦେ. କି—କେଶକୁ ପାଳିଅଦ୍ୱାରା ଦୁଇଫାଳ କରି ମହଣ ଅଦଦ୍ୱାରା ଚକ୍ରଣ କରି ସୀମନ୍ତ ରଚନା କରିବା—
ସୁନ୍ଥା ଚିରା(ଚେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ To part the hair in
ସୁଲ୍ଲ ପାଡ଼ି(ଉ)ବା the middle into
ସିଁଥିକାଟା braid with the comb and causing
ସିଁଥ ଫାରନା the hair to stick to the head with wax or pomatum.

ସୁନ୍ଥାଣ(ଣି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—୧ । ସିଁଥି (ଦେଖ)—
Sunthāṇa(ṇi) 1. Sinthi (See) ୨ । ମୁଣ୍ଡତଳର ତକିଆ—
ସିଥାନ ବାଲିସ୍ତା 2. Pillow for the head.
[ଦ୍ର—ବାବୁ ଭୀମ ଯହିଁରେ ସୁଯୋଧନ ପ୍ରାଣ, ଜିଅନ୍ତୁ ମଲ୍ଲ ତାହା କରଣ ସୁନ୍ଥାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ ।]

ସୁନ୍ଥାଣି—ଦେ. ବ—ଶବଦାହାର୍ଥ ଜୁଇର ବା ଅଗ୍ନିବେଦୀର ତଳେ ଅଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆଯିବା କାଠର ଦୁଇଟି ଗଡ଼—Two
ସିଥାନୀ big pieces or logs of wood laid at the
ମାନିକଥମ base of a funeral pyre.

ସୁନ୍ଥାଣି କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ଧରମ କଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Sunthāṇi kanṭā Dharama kanṭā (See)

ସୁନ୍ଥାଣି କାଠି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଘୁମସର)—ଶକଟର ଜୁଆଳି—
Sunthāṇi kāṭhi The yoke of a bullock cart.

ସୁନ୍ଥାଣୁ—ଦେ. ବ—ତକିଆ—Pillow. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବସା-
Sunthāṇu ଟିରେ ଶୋଇବୁ ପକାଇ । ଶୋଇଲେ ମୁଣ୍ଡଟିକି
ସିଥାନ] ବାଲିସ୍ତା ସୁନ୍ଥାଣୁଟି ଦେଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।]

ସୁନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଶୋଭା ପାଇବା—
Sund (root) The look fair.

ସୁନ୍ଦ—ସ. ବ (ସୁନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (ନାମ) ରାକ୍ଷସବିଶେଷ; ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସୀର ସ୍ୱାମୀ; ମାରୀଚ ରାକ୍ଷସର ପିତା—
Sunda 1. Name of the husband of the demoness Tārḍakā and father of Māricha. (ଦ୍ର—ଏହାର ପିତା ନିସୁନ୍ଦ ଓ ସହୋଦର ଭାଇର ନାମ ଉପସୁନ୍ଦ । ଏ ଦୁଇଭାଇ ଋଷିମୁନିଙ୍କ ଯଜ୍ଞରେ ବିଘ୍ନ କରୁଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । ତିଳୋତ୍ତମା ଅପ୍ସରାକୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଦୁହେଁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ ପରସ୍ପର ସ୍ୱତ୍ୱ କରି ମଲେ—ହ. ଶ ।) ୨ । (ନାମ) ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଙ୍କା ଯାଇଥିବା ବାନର-ଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—2. Name of one of the monkey warriors who accompanied Rāma to Ceylon. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—3. Bishṇu.

ସୁନ୍ଦର—ସ. ବଣ (ସୁନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର; ବମ୍ବା ସୁ+ଦୃ ଧାତୁ= ଆଦର କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ଅତି ଆଦର (ସୁନ୍ଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଏ; ନ ଅଗମ)—୧ । ମନୋହର; ରମଣୀୟ; (ଅସୁନ୍ଦର, କୁତ୍ସିତ—ବିପରୀତ) ମନୋରମ; ରୁଚିକର; ମନୋ-ଏହି ଶବ୍ଦର ପର୍ଯ୍ୟାୟ— ମୋହକର; ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ—
ରୁଚିର, ଚାରୁ, ସୁଷମ, ମନୋଜ୍ଞ, 1. Charming; beautiful;
ସାଧୁ, ଶୋଭନ, କାନ୍ତ, ରୁଚ୍ୟ, nice; handsome; sweet.
ମନୋରମ, ମନୋରମ୍ୟ, ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent
ମନୋହର, ମଞ୍ଜୁ, ମଞ୍ଜୁଳ, ୩ । ପ୍ରୀତି ଉତ୍ପାଦକ—3. Pleas-
ସୌମ୍ୟ, ଭଦ୍ରକ, ରମଣୀୟ, ing. ୪ । ଅଚ୍ଛା; ଉତ୍ତମ—
ରମଣୀୟକ, ରାମଣୀୟକ, 4. Good. [ଦ୍ର—ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦର
କନ୍ଦୁର, ପେଶଳ, ପେଷଳ, ଅର୍ଥ ମନୋରମ । ଯାହା ରୂପ ଦ୍ୱାରା
ରାମ, ରାମ, ଅଭିରାମ, ନନ୍ଦନ, ଚକ୍ଷୁକୁ ତୃପ୍ତ କରେ, ଯାହା ଶବ୍ଦ
ସୁମନ, ବଲ୍ଗୁ, ହାରି, ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣକୁ, ସ୍ୱାଦ ଦ୍ୱାରା ଜିହ୍ୱାକୁ,
ଅଭିରୂପ, ଦିବ୍ୟ, ସୁରୂପ, ସ୍ପର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ, ବାସ ଦ୍ୱାରା
ରୁଚିକର, ସ୍ପୃଶ । ନାସିକାକୁ, ସୁଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ମନକୁ ତୃପ୍ତ
କରେ, ତା ପ୍ରତି 'ସୁନ୍ଦର' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ସୁନ୍ଦରର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ କେତେକ ପ୍ରକାର 'ମନୋରମତା'ର ଭାବ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି—

"ଟୋକାକୁ ସୁନ୍ଦର ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ,
ଟୋକାଙ୍କି ସୁନ୍ଦର ନେତ ।
ବୁଢ଼ୀଙ୍କି ସୁନ୍ଦର ରାଇ ଦାମୋଦର,
ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ଶୀତ ।"

"କନ୍ଦ ଜାଣିଲେ କଥା ସୁନ୍ଦର
ବାନ୍ଧ ଜାଣିଲେ ମଥା ସୁନ୍ଦର ।"]

ସ. ବ—୧ । (ପୁଂ) (ସୁ=ଉତ୍ତମ ରୂପେ+ଦୃ ଧାତୁ= ଆଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ମନକୁ ବିଦାର ପକାଏ)—ମଦନ; କାମଦେବ—1. Cupid. ୨ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ସୁନ୍ଦରୀ କାଠର ଗଛ; ପାଟଳାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ତରୁ—2. A tree; Heritiera Minor. [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଲାଲ ଓ ଦୃଢ଼ । ଏହା ଗଙ୍ଗାନଦୀର ମୁହାଣ, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର, ମାଳୟ ଦ୍ୱୀପର ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଜନ୍ମେ; ଏଥିର କାଠ ଜାଳେଣି କାଠରୂପେ ଜଳିଜାତାରେ ବିକ୍ରୀ ହୁଏ ଓ ଭଲ ଜଳେ । ଗଙ୍ଗା ମୁହାଣର ଭୂମି ଏହି ଗଛର ଅଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ 'ସୁନ୍ଦରବନ' ନାମ ଧାରଣ କରିଅଛି ।] ୩ । ରାମାୟଣର ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ; ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡ—3. Title of the fifth book of the Rāmāyaṇa. ୪ । ଲଙ୍କାର ପର୍ବତବିଶେଷ (ହ. ଶ)—4. Name of a mountain of Ceylon. ଭା. ବ—୧ । ଶୋଭା—
ସୁନ୍ଦର 1. Grace. (ଉ—କେ ଜହ୍ନ ତାହାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର—
ସୁନ୍ଦର ଟାଟୀ. ପୁଣ୍ଡରୀକ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।) ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
2. Beauty. (ଉ—ଏପ ଦକ୍ଷ ଜନ ଭ୍ରାନ୍ତିବେଳେ ।

ସୁନ୍ଦରେ ନିଭୃତନ ଘଟେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସିନ୍ଦୂର ସିନ୍ଦୂର ୩ । (ସଂ. ସିନ୍ଦୂର) ସିନ୍ଦୂର (ଦେଶ)—Sindūra (See) ଦେ. ଜି. ବିଣ (ସଂ, ସୁନ୍ଦରଂ)—୧ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ—1. Beautifully; nicely. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟରୂପେ—2. Excellently. ୩ । ସହଜରେ—3. Easily. [ଉ—ଅମେ ଭଜ ଜଣ ସୁନ୍ଦର ଏ କୋଟିରେ ତଳାତଳ ହୋଇ ଥାଉବା ।]

ସୁନ୍ଦର କଜ(ଜ୍ଜ, ଜ୍ଜ୍ୱ, ଜ୍ଜ୍ୱ)ଳ—ପ୍ରା· ବି—ସିନ୍ଦୂର କଜଳ (ଦେଶ) Sundara kaja (jja, jwa, jjwa)la Sindūra kajala (See)

ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ରାମାୟଣର ପଞ୍ଚମକାଣ୍ଡ (ଲଙ୍କାର ସୁନ୍ଦର ସର୍ବତ୍ର ନାମରୁ ଏହି ନାମ)—Title of the 5th book of the Rāmāyaṇa.
Sundara kāṇḍa

ସୁନ୍ଦର ଗୟା—ପ୍ରାଦେ· (ସୁଖ) ବି—ବଡ଼ ବଣବଣ୍ଡାଳ କାଉଁଶବିଶେଷ, ସୁନ୍ଦରଗୟାଇ କାଉଁଶ—A species of bamboo; Bambusa Vulgaris (Haines).
Sundara gayā
ସୁନ୍ଦର ଗଇଁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସୁନ୍ଦର ଘୋଇଁ }

ସୁନ୍ଦର ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ· ବି—କମଳା ଗୁଣ୍ଡି (ଦେଶ)
Sundara guṇḍi Kamalā guṇḍi (See)

ସୁନ୍ଦରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ· ବି (ସୁନ୍ଦର+ଭାବ· ତା, ତ୍ୱ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Beauty; grace.
Sundaratā(twa)

ସୁନ୍ଦରପଣ—ଦେ· ବି—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Beauty. [ଉ—ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ପଥାନ୍ତର ନାହିଁ । ବହୁ ଗଢ଼ିଥିଲ ପାପ ଦୁହୁଇ ସୁନ୍ଦର ପନା ସୁନ୍ଦ୍ରପନ; ସୁନ୍ଦ୍ରତାଇ; ସୁନ୍ଦ୍ରାପା ଲଗାଇ—ଭଗ] (ସୁନ୍ଦରପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Sundarapaṇa

ସୁନ୍ଦରପଦା—ଦେ· ବି—ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—Name of a village near Bhubaneswara. [ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରାମ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ବସିଲେଶ୍ୱର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ।]
Sundarapadā

ସୁନ୍ଦର ବଣ(ଣ)—ଦେ· ବି (ନାମ)—(ଏଠାରେ ସୁନ୍ଦର କାଠର ବହୁ ବୃକ୍ଷ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ) ଗଙ୍ଗା-ସୁନ୍ଦର ବନ ସୁନ୍ଦ୍ର ବନ ଗଙ୍ଗାର ମୁହାଣରେ ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଥିବା ବିସ୍ତୃତ ଅରଣ୍ୟ—The Sunderbans, the deltaic forest at the mouth of the Ganges. [ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା (ଭାଗୀରଥୀ) ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର (ପଦ୍ମା) ମିଳିତ ହୋଇ ମେଘନା ମୁହାଣ ନାମ ଧାରଣ କରି ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଞ୍ଚଳକୁ ସୁନ୍ଦରବଣ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଚବିଶ ପରଗଣା, ଖୁଲନା ଓ ବାଖରଗଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ନଦୀଦ୍ୱୟ ବହୁ ଶାଖା ହୋଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ସୁନ୍ଦରବଣ ପଶ୍ଚିମରେ ହୁଗୁଳିନଦୀର ମୁହାଣଠାରୁ ପୂର୍ବରେ ପଦ୍ମାର ମୁହାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଏଥିର ଦୀର୍ଘତମ ଦୈର୍ଘ୍ୟ (ପୂର୍ବ-ପଶ୍ଚିମ) ୧୬୬ ମାଇଲ ଓ ବୃହତ୍ତମ ପ୍ରସ୍ଥ (ଉତ୍ତର-ଦକ୍ଷିଣ) ୮୧ ମାଇଲ ଏବଂ ଶେଷଫଳ ୨୫୩୨ ବର୍ଗମାଇଲ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଶାସନ ସରକାରଙ୍କ ଜମି-ସଜରଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ । ଏହା ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଭୂମି ଓ ଅରଣ୍ୟାନୀ ଅଟେ । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପରସ୍ପର-ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବସତିବାଟୀ, ବନ୍ଧାଘାଟ ଓ ଇଟା କାମର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଦେଖାଯାଏ; ବନ୍ଧୁ ତହିଁର ବହୁ ଇତିହାସ ଅଜଣାରେ ମିଳି ନାହିଁ । ଏହି ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂଖଣ୍ଡ ସମୁଦ୍ର ଓ ନଦୀ ଜଳଦ୍ୱାରା ଧୌତ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରବାହିତ ବାଲୁକାସ୍ତରଗଠନଦ୍ୱାରା କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚ ହେଉଅଛି । ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ବହୁ ଦ୍ୱୀପ ଓ ଉପଦ୍ୱୀପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ଦ୍ୱୀପଣ ଅରଣ୍ୟାନୀରେ ବ୍ୟାଘ୍ର, ବନ୍ୟମହିଷ, ବରାହ, ଗଣ୍ଡାର, ନାନାଜାତୀୟ ମୃଗ, ପକ୍ଷୀ, ବିଷଧର ସର୍ପ ଓ ଜଳରେ ମତ୍ସ୍ୟ, କୁମ୍ଭୀର, ହାଙ୍ଗର ପ୍ରଭୃତି ଅଛନ୍ତି । ବହୁ ଲୋକ ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ଓ ନିମ୍ନ ଜମିରେ ବନ୍ଧ ପକାଇ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଏକର୍ ଜମି ଆବାଦ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଜମି ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ୪ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ରାଜସ୍ୱ ମିଳୁଅଛି । ଜଳାଭୂମିରେ ଲୋକେ ଖଣ୍ଡ ପୋତି ଓ ଉଚ୍ଚ ମୂଳଭୂଅ ସ୍ଥାପନ କରି ଘର କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାମକ ଦୃଢ଼ କାଠ ବହୁ ପରିମାଣରେ ମିଳେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସୁନ୍ଦର ବଦନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—Beautiful face. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀ)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Having a beautiful face.
Sundara badana
ସୁନ୍ଦର ମୁଖ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସୁନ୍ଦରାନନ }
(ସୁନ୍ଦରବଦନା, ସୁନ୍ଦରମୁଖା, ସୁନ୍ଦରାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ)

ସୁନ୍ଦରବଦନୀ—ଦେ. ବିଣ· ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ· ସୁନ୍ଦର ବଦନା)—ସୁନ୍ଦରମୁଖୀ ସ୍ତ୍ରୀ—(a woman) Having a beautiful face.
Sundara badanī
ସୁନ୍ଦର ବଦନୀ ସୁନ୍ଦ୍ର ବଦ୍ନୀ (ସୁନ୍ଦରମୁଖୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁନ୍ଦରବର—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ସୁନ୍ଦର—Very beautiful.
Sundarabara [ଉ—ସୁନ୍ଦରବର ତୋ ଭ୍ରମର । ତୁଳସୀ ମାଳ ଲମ୍ବେ ଉର—ଜଗନ୍ନାଥ· ଭାଗବତ ।] ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦର ଜୋଇଁ—A beautiful bridegroom.

ସୁନ୍ଦର ମାଧୋ(ଧେ)ଇ—ଦେ: ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—A species of fine paddy.
Sundara mādho(dhe)i

ସୁନ୍ଦରମ୍ମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁନ୍ଦରଂ+ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଣ)—ଯେ ଆପଣାକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ମନେକରେ—Thinking one's self as beautiful.
Sundarammanya (ସୁନ୍ଦରଂମନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁନ୍ଦର ଶାଳି—ପ୍ରାଦେ (ସିନ୍ଦୁରୀ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—A species of paddy.
Sundara śāli

ସୁନ୍ଦରୀ(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—୧ । (ସଂ. ସିନ୍ଦୁରୀ)-ସିନ୍ଦୁରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—1. Sindūrā etc (See) ୨ । ପାଇକ ଓ ଖଣ୍ଡା ଏତମାନଙ୍କର ବଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Sundarā(ri)etc

2. A family title of Khandāyats and Paiks. ୩ । ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—3. A kind of Sūdra caste.

ସୁନ୍ଦରାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Sundarānanda A name given to males.

ସୁନ୍ଦରା କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡ)—ରାମାୟଣର ସାତକାଣ୍ଡରୁ ଏକତମ—One of the seven cantos of the Rāmāyaṇa.
Sundarā kaṇḍa

ସୁନ୍ଦରା(ରି) ସୁନା—ଦେ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ—A term of gibe applied to females.
Sundarā(ri)sunā
ସୁନ୍ଦର ସୋନା ସୁନ୍ଦରୀ ସୋନା

ସୁନ୍ଦରି—ଦେ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦର ସଂ. ବି ୨ [ଦେଖ]—1. Sundara Sans 2 (See)
Sandari
ସୁନ୍ଦରି ସୁନ୍ଦରି ୨ । ନଥା ମୁହାଣ ପଟୁରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—2. A kind of tree; Heritiera Minor. [ବ୍ର—ଏହା ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏହାର କାଠ କାଳ । ଏହା କଲିକତାରେ ଜାଳଣି କାଠ-ରୂପେ ବିକ୍ରି ହୁଏ; ଏହା ସୁନ୍ଦରବଣରେ ବେଶି ଜନ୍ମେ ।] ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ବୋଧନ)—'ସୁନ୍ଦରୀ'ର ସମ୍ବୋଧନ—Vocative case of Sundarī.

ସୁନ୍ଦରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସିନ୍ଦୁରିଆ (ଦେଖ)—1. Sindūriā (See) ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful.
Sundariā
ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦରିଆ ୩ । ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁକ୍ଷ୍ମ—3. Nice and small.

ସୁନ୍ଦରିଗୁଆଁ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Sundariguān A wild tree; Sonneratia Acida.

ସୁନ୍ଦରିମା—ସଂ. ବି [ସୁନ୍ଦର + ଭାବେ ଇମନ୍]—ସୁନ୍ଦରତ୍ୱ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Sundarimā Beauty. [ଉ—ବିଧାତା, ଭଗ୍ନେ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରିମା ଟାଣ—ଉଞ୍ଚ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ବ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ସୁନ୍ଦରିମା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ସୁନ୍ଦରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନ୍ଦରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ-Feminine of Sundara.
Sundari
ସଂ. ବି—୧ । ରୂପଲାବଣ୍ୟସମ୍ପନ୍ନା ସ୍ତ୍ରୀ [ଭଦ୍ର] ସୁରୂପା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A beautiful woman. ୨ । ସୁନ୍ଦର ନାମକ ତରୁ [ସୁନ୍ଦର ସଂ. ବି. ୨ ଦେଖ]—2. A tree; Heritiera Minor. ୩ । ହରିଦ୍ରା [ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା]; ହଳଦି—3. Turmeric. ୪ । ଦିଶ୍ୱର-ସୁନ୍ଦରୀ; ଦଶମହାବିଦ୍ୟାଅନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀବିଶେଷ [ତନ୍ତ୍ରସାର] 4. One of the ten Tantric forms of Durgā or Daśamahābidyā. ୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯୋଗିଣୀବିଶେଷ—5. An attendant of Pārbatī who is worshipped by persons for the attainment of bliss. [ବ୍ର—ସବୁରୁକ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏ ଯୋଗିଣୀଙ୍କ ପୂଜା ଆଦି କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଉପକରଣ ଓ ଚରୁ ଓ ସମିଧ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଯୋଗିଣୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରେ ହୋମ କଲେ ଯଥାକ୍ରମେ ବାଗୀଶତ୍ୱଲାଭ, ତ୍ରିଭୁବନ ବଶୀକରଣ, ପର-ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦୁର୍ଗ ଜୟ, ମୃତ୍ୟୁଭୟ ନିବାରଣ, ଧନଲାଭ, ଶତ୍ରୁ-ସ୍ତମ୍ଭନ, ସର୍ବପାପନାଶ ହୁଏ । ଅକ୍ଷମାଳା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-ସଂଖ୍ୟକ ଜପ କଲେ ସ୍ୱର୍ଗମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଜନନାରୀ ବଶୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି; ଗୋରୋଚନା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଚକ୍ର ଅଙ୍କିତ କରି ଜପ କଲେ ଇପ୍ସିତା ରମଣୀ ବଶୀଭୂତା ହୁଅନ୍ତି ଓ ସାଧକ କାମ-ଦେବଙ୍କ ପରି ରୂପବାନ୍, ସର୍ବସୌଭାଗ୍ୟସମ୍ପନ୍ନ ଓ ସର୍ବଲୋକ-ବଶକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । ପାଞ୍ଚପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ପୂଜା ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ପଞ୍ଚ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ନାମ—ଉଷା, ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ତୁତି, ସଂହୃତି ଓ ନିତ୍ୟା । (ଶବ୍ଦକୋଷ) ଏହାଙ୍କୁ ସାଧନ କଲେ ସାଧକ ଧନଭୋଗ, କାମଭୋଗ, ଇଷ୍ଟଭୋଗରେ ତୃପ୍ତିଲାଭ କରେ ।] ୬ । ଅର୍ଦ୍ଧସମବୃତ୍ତ-ବିଶେଷ (ସୁକଳଚନ୍ଦ୍ର ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ)—6. Name of a part of a circle. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ-
ସୁନ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—1. A name given to females. ୨ । ଶ୍ରୀରା, ରମା, ଶ୍ୟାମା, ବାମା ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ-2. A name added to Ramā, Shyāmā, Śraddhā, Bāmā etc. and given to females. ୩ । ଦୃଢ଼ କାଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—3. A hard wood tree; Heritiera Minor. [ବ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷ ସୁନ୍ଦରବଣ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ମାଲୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର କାଠ କାଳ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ମୂଳ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ; କିନ୍ତୁ 'ମରେଇ' ନାମକ ଏକ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ ଗଛର ଚେରକୁ କାଟି ପକାଇବାରୁ ଏ ଗଛ ସମୁଦ୍ର କୂଳଭମାମ ମାଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ତଳମାଳରେ ଛଗ ଅଛି—

"ସୁନ୍ଦର ଗଛ କହେ
ମୁଁ ଥିବାରେ ସମୁଦ୍ର ଟପିବ ।
ମରେଇ କହେ—
ମୁଁ ନ ଥିଲେ ।"

ଏ ଗଛର କାଠ ଦୃଢ଼ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଖଗଡ଼, ଗାଡ଼ି, ଘରର ଉପକରଣ ଓ ସାଜସଜ୍ଜା ତିଆରି ହୁଏ । ଏ କାଠ ଭଲ ଜାଳଣି କାଠରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । (ସୁନ୍ଦର ସଂ. ବି. ୨ ଦେଖ ।)

ସୁନ୍ଦରୀ ଚମ୍ପା—ଦେ.ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିବିଶେଷ—
Sundarī champā A term applied to females in gibe.
ସୁନ୍ଦରୀ ଚାଁପା ସୁନ୍ଦରୀ ଚାଁପା

ସୁନ୍ଦରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଶିବମୂର୍ତ୍ତିଭେଦ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
Sundareśwara An idol of Śiba.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ୱରର ୧ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼'ଖୋଜିବେ; 'ମୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ'ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ'ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗର୍ବୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ସୁନ୍ଦା—ଦେ. ବ—ଯଥାଘଷା; ଜାନା ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ କୃତ୍ରିମ ମସଲା—
Sundā A scented mixture for washing the hair.

ସୁନ୍ଦାତ୍ମଜ—ସଂ. ବ (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁନ୍ଦ+ଆତ୍ମଜ)—ମାଗଧ; ରାକ୍ଷସ-ବିଶେଷ—A demon. [ଉ—ବୋଲେ ସୁନ୍ଦାତ୍ମଜ ଭୁ ରାଜାଧିରାଜ ବ ଦେବ ଭୋଜେ ମୁ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ଉ—ଏ ସୀତା ହରଣ ସମୟରେ ରାବଣର ପ୍ରରୋଚନାରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମାୟାମୃଗ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଏ ତାଡ଼କାର ପୁତ୍ର ।]
Sundātmaja Sundātmaja

ସୁନାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଲବଣ) ବ—ସୁନାର ବଣିଅ—
Sundārī Goldsmith.

ସୁନ୍ଦେରୀ—ପ୍ରା. (ଲଭର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂସ୍କୃତ ସୁନ୍ଦରୀର ମୂର୍ଖ ଲୋକଙ୍କ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସୁନ୍ଦରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sundara. ପ୍ରା. (ଲଭର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱରୂପା ସ୍ତ୍ରୀ—A beautiful woman.
Sunderī सुन्दरी

ସୁନ୍ନତ୍(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସୁନ୍ନତ୍)—ସୁନତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sunnat (etc) Sunat etc (See)

ସୁନ୍ନି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସୁନ୍ନୀ)—ସୁନି (ଦେଖ)
Sunni Suni (See)

ସୁନ୍ୱନ୍—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ (ସୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ବଚ୍; ସୁନ୍ୱତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା.୧ବ)—ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା; ସନ୍ନୀ (ବୈଦିକ ଦୌମୁଷ)—A performer of Vedic sacrifice.
Sunwan

ସୁନ୍‌ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଦ୍ୟୁତି ବା ଶୋଭା ପାଇବା—
Sun-bh (root) To shine.

ସୁପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୁପ୍)—ସୋରୁଆ; ମାଂସର ଝୋଳ—
Sup सूप सोरबा Soup.

ସୁପ୍—ସଂ—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) (୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୁ)—ଲଟୋତ୍ତର ପ୍ରଯୁଜ୍ୟମାନ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. Some inflections used to denote the 7th case plural. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଏକବିଂଶତି ବିଭକ୍ତିର ସଂଜ୍ଞା—2. The definition of the 21 inflections of nouns and adjectives. [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ଚଳେ ।
ପାଣିନି ଅଦି ବ୍ୟାକରଣର ମତରେ ଶବ୍ଦର ୧ମା ଠାରୁ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧ ବଚନ, ଦ୍ୱିବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ ଯେଉଁ ୨୧ଟି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ତାହାକୁ ସୁପ୍ ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ 'ସୁ' ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ 'ସୁପ୍'ର ଶେଷ ଅକ୍ଷରଦ୍ୱାରା ଏ ପଦ ଗଢ଼ା ହୋଇଅଛି । ସଂସ୍କୃତର ଶବ୍ଦରେ ସୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଧାତୁରେ 'ତିଙ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ନ ହେଲେ ପଦ ହେବ ନାହିଁ ।]
Sup सुप्

ସୁପ୍‌ତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁପ୍ ଧାତୁଜ ସୁପ୍ତ)—ସୁପାତି; ଶେଯ; ଗଦି—
Sup-ti Cushion or quilt used as bed.
शेज सेज (ସୁପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁପ୍‌ତିଙନ୍ତ—ସଂ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ତିଙନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—
Sup-tiñanta The inflections of nouns and of verbs.

ସୁପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଚିଥିବା—1. Fully ripe.
Supakwa ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—2- Well (ସୁପକ୍ୱତା—ବ) cooked. ୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଝିଥିବା—3. Well boiled. ୪ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଣତ—4. Fully mature. ସଂ. ବ—ସୁଗନ୍ଧ ଆମ୍ବ—Sweet-scented mango.

ସୁପକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ପକ୍ଷନ୍)—ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ—
Supaksha (ସୁପକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having fine feather.

ସୁପକ୍ଷିଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁ+ପକ୍ଷିନ୍)—ଉତ୍ତମ ଶର—Excellent
Supakshiṇa arrow. [ଉ—ରଜସ୍ୱ ଦାଶରଥି ରଜସ୍ୱେ ତୀର ଉତ୍ତମ ଶର ଦାଶରଥି ଛେଦଲେ ସୁପକ୍ଷିଣ ଯେପି ସେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁପକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ପକ୍ଷ୍ମନ୍)—ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷ୍ମ ବିଶିଷ୍ଟ—Having fine eyelids.
Supakshmā

ସୁପଚ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ପଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଲଘୁପାକ—
Supacha Easily digestible. ସଂ. ବ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଉତ୍ତମ ପାଚକ—A good cook.

ସୁପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Beautiful. ସଂ. ବ.
Supaṭa (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)—Fine cloth. (ସୁପଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ (ତ୍ରି. ଶ)—Having good cloth.

ସୁପଣ(ଣେ, ନ, ନେ, ଲ, ଲେ)ଖା—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସୂର୍ପଣଖା)—
Supaṇa(ṇe, na, ne, la, le)khā ସୂର୍ପଣଖା (ଦେଖ)
Sūrpaṇakhā (See)

ସୁପତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ—1. Having
Supatra beautiful leaves. ୨ । ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ—2. Having nice wings. ୩ । ସୁନ୍ଦର ବାହନଯୁକ୍ତ—3. Having excellent conveyance. ସଂ. ବ—୧ । ତେଜପତ୍ର (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. Cassia Cinnamon leaves. ୨ । ଅଦତ୍ୟ ପତ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) —2. A kind of plant. ୩ । ସହିବାହ ତୃଣ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A kind of grass. ୪ । ଇଙ୍ଗୁଦୀ (ତ୍ରି. ଶ) —4. Balanites Roxburghii. ୫ । ପୌରାଣିକ ପକ୍ଷିବିଶେଷ (ତ୍ରି. ଶ)—5. Name of a mythological bird.
Supatra

ସୁପ୍‌ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁପ୍ ଧାତୁଜ ସୁପ୍ତ)—ସୁପାତି; ଶେଯ; ଗଦି—
Sup-ti Cushion or quilt used as bed.
शेज सेज (ସୁପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁପ୍‌ତିଙନ୍ତ—ସଂ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ତିଙନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—
Sup-tiñanta The inflections of nouns and of verbs.

ସୁପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଚିଥିବା—1. Fully ripe.
Supakwa ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—2- Well (ସୁପକ୍ୱତା—ବ) cooked. ୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଝିଥିବା—3. Well boiled. ୪ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଣତ—4. Fully mature. ସଂ. ବ—ସୁଗନ୍ଧ ଆମ୍ବ—Sweet-scented mango.

ସୁପକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ପକ୍ଷନ୍)—ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ—
Supaksha (ସୁପକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having fine feather.

ସୁପକ୍ଷିଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁ+ପକ୍ଷିନ୍)—ଉତ୍ତମ ଶର—Excellent
Supakshiṇa arrow. [ଉ—ରଜସ୍ୱ ଦାଶରଥି ରଜସ୍ୱେ ତୀର ଉତ୍ତମ ଶର ଦାଶରଥି ଛେଦଲେ ସୁପକ୍ଷିଣ ଯେପି ସେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁପକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ପକ୍ଷ୍ମନ୍)—ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷ୍ମ ବିଶିଷ୍ଟ—Having fine eyelids.
Supakshmā

ସୁପଚ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ପଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଲଘୁପାକ—
Supacha Easily digestible. ସଂ. ବ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଉତ୍ତମ ପାଚକ—A good cook.

ସୁପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Beautiful. ସଂ. ବ.
Supaṭa (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର (ତ୍ରି. ଶ)—Fine cloth. (ସୁପଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ (ତ୍ରି. ଶ)—Having good cloth.

ସୁପଣ(ଣେ, ନ, ନେ, ଲ, ଲେ)ଖା—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସୂର୍ପଣଖା)—
Supaṇa(ṇe, na, ne, la, le)khā ସୂର୍ପଣଖା (ଦେଖ)
Sūrpaṇakhā (See)

ସୁପତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ—1. Having
Supatra beautiful leaves. ୨ । ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ—2. Having nice wings. ୩ । ସୁନ୍ଦର ବାହନଯୁକ୍ତ—3. Having excellent conveyance. ସଂ. ବ—୧ । ତେଜପତ୍ର (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. Cassia Cinnamon leaves. ୨ । ଅଦତ୍ୟ ପତ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) —2. A kind of plant. ୩ । ସହିବାହ ତୃଣ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A kind of grass. ୪ । ଇଙ୍ଗୁଦୀ (ତ୍ରି. ଶ) —4. Balanites Roxburghii. ୫ । ପୌରାଣିକ ପକ୍ଷିବିଶେଷ (ତ୍ରି. ଶ)—5. Name of a mythological bird.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁ. ର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ

ସୁପତ୍ରକ—ସଂ. ବ—ଶିଗ୍ରୁ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ସଜନା—
Supatraka The Moringa tree.

ସୁପତ୍ରା—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ରୁଦ୍ରଜଟା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)
Supatrā 1. Rudrajaṭā (See). ୨ । ଶତାବରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)—2. Śatābarī (See) ୩ । ପାଳକ୍ୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)—3. Pālakya (See) ୪ । ଶମୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)—4. Śamī (See) ୫ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)—5. Śalaparṇṇī (See).

ସୁପତ୍ରିକା—ସଂ. ବ—୧ । ଜତୁକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)
Supatrikā 1, House bat. ୨ । ପର୍ପଟୀ (ହ. ଶ) (ଦେଖ) 2. Parpaṭī (See)

ସୁପତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପତ୍ର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ପକ୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ—
Supatrita 1. Feathered. ୨ । ଶର ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having arrows.

ସୁପତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (ସୁପତ୍ର+ଇ)—ଗଙ୍ଗାପତ୍ରୀ (ହ. ଶ) (ଦେଖ)
Supatrī Gaṅgāpatrī (See)
ସଂ. ବିଣ (ସୁପତ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁପତ୍ରିତ (ଦେଖ)—Supatrita (See)

ସୁପଥ—ସଂ. ବ—୧ । ସଦାଚାର—1. Good conduct. ୨ । ସନ୍ମାର୍ଗ—2. Good ways. ୩ । ସତ୍ ପ୍ରଣାଳୀ—3. Good means. ୪ । ସୁନ୍ଦର ପଥ—4. Good road. ୫ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ (ହ. ଶ)—5. Name of a metre. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ରଗଣ, ଏକ ନଗଣ, ଏକ ଭଗଣ ଏବଂ ୨ଟି ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ (ହ. ଶ)] ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ପଥଯୁକ୍ତ—Having good road.

ସୁପଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଥ୍ୟ; ଯାହା ଖାଇଲେ ଦେହ ସୁସ୍ଥ ହୁଏ
Supathya —Easily digestible. ସଂ. ବ—୧ । ରୋଗୀର ହିତକର ଆହାର—1. Suitable food for an invalid. ୨ । ସତ୍ ଖାଦ୍ୟ—2. Excellent food. ୩ । ଲଘୁ ଆହାର—3. Light food. ୪ । ଆମ୍ବ (ହ. ଶ)—4. Mango.

ସୁପଥ୍ୟା—ସଂ. ବ—୧ । ଶ୍ୱେତ ଚଞ୍ଚୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ଧଳା ବଥୁଆ
Supathyā ଶାଗ—1. The white variety of pot herb; Chenopodium. ୨ । ଲାଲ ବଥୁଆ ଶାଗ (ହ. ଶ)—2. The red variety of Chenopodium.

ସୁପନ୍ଥ(ନ୍ଥା)—ଦେ. ବ—ସୁପଥ (ଦେଖ)
Supantha(nthā) Supatha (See)

ସୁପଦ୍ମ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ପଦ୍ମ—1. A beautiful lotus.
Supadma ୨ । ଯଦୁନାଥ ଦତ୍ତକୃତ ବାଳବୋଧ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନାମ—2. The title of a Sanskrit grammar by Padmanābha Dutta.
ସଂ. ବିଣ—ଶୋଭନ ପଦ୍ମଯୁକ୍ତ—Having fine lotus.

ସୁପଦ୍ମା—ସଂ. ବ—ବଚ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—The sweet flag;
Supadmā Acorus Calamus.

ସୁପନେଖା—ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୂର୍ପଣଖା)—ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ନାକ ବିକାଳ ମୂଳଖୋଳ ହୋଇ ହଣି ଯାଇଛି-
(ସୁପନେଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having the nose entirely
ସୁପଣଖା ଶୂପନେଖା gone owing to disease.
ପ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୂର୍ପଣଖା (ଦେଖ)—Sūrpaṇakhā (See)

ସୁପରଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁପରଦ୍)—ସୁପର୍ଦ୍ (ଦେଖ)—
Suparad Supard (See)

ସୁପରଦଣ୍ଡ—ବୈ: ବ ପ୍ରା ଇଂ. ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍)—ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ;
Suparadaṇṭa ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍—Superintendent.
ସୁପାରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ସୁପରେଣ୍ଟ, ସୁପରଦ୍ଦଣ୍ଟ

ସୁପର୍(ର)ବା(ଭା)ଇଜର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୁପର୍‌ଭାଇଜର୍)—
Supar(ra)bā(bhā)ijar କାର୍ଯ୍ୟର ତଦାରଖକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
ସୁପରଭାଇଜର ସୁପରଭାଇଜର Supervisor.

ସୁପର୍ ରୟା(ୟେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ଛପାଖାନା)—୨୨ ଇଞ୍ଚ
Supar rayā(ye)l ଚଉଡ଼ା ଓ ୨୧ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଆକାରର
ସୁପରରୟାଲ ସୁପରରୟଲ ମୁଦ୍ରଣାର୍ଥ କାଗଜ—
Super-royal (printing paper)

ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍)—୧ । କୌଣସି
Suparinṭendent ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବୀଜ୍ଞ-
ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ } —ଅନ୍ୟରୂପ ମାନଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ-
ସୁପରଦଣ୍ଡ୍ } 1. Superintendent.
ସୁପାରିଣ୍ଟେନଡ଼େଣ୍ଟ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ୨ । ରାଜାଙ୍କ ନାବାଳକ ସମୟରେ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର ଶାସନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ-2. Superintendent of a Feudatory State during the minority or other incapacity of the Ruling Chief.

ସୁପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ=ସୁନ୍ଦର+ପର୍ଣ୍ଣ=ପତ୍ର ଯାହାର)—୧ । ସୁନ୍ଦର-
Suparṇṇa ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Having beautiful
(ସୁପର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) leaves. ୨ । ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ—2. Having beautiful wings.
ସଂ. ବ—୧ । ପକ୍ଷିରାଜ ଗରୁଡ଼ (ଅମର)—1. Garuṛda, the king of birds. [ଦ୍ର—ଅମୃତ ହରଣ କରିବେଳେ ଗରୁଡ଼ ବଳ ଦ୍ୱାରା ଆହତ ହୋଇ ମୂର୍ଚ୍ଛା ହାସ୍ୟମୁଖରେ କହିଲେ, 'ଦେଖ, ଦେବରାଜ ! ବଜ୍ରାଘାତରେ ମୋର ବହୁ ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇ ନାହିଁ, ତନ୍ମ

ବଳ୍ଲର ସମ୍ମାନ ନିମିତ୍ତ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁଅଛି । ଏହି ପକ୍ଷଟିକୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖି ଦେବତାମାନେ ଗରୁଡ଼କୁ 'ସୁପର୍ଣ୍ଣ' ନାମ ଦେଲେ' ।] ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ ପକ୍ଷୀ (ମେଦନୀ)—2. A species of fowl. ୩ । କୃତମାଳକ ବୃକ୍ଷ (ମେଦନୀ); ଅରଗ୍ୱଧ; ସୁନାର ଚକ୍ର—3. A tree; Cassia Fistula. ୪ । କୁକୁଟ—4. Cock. ୫ । ପକ୍ଷୀ (ହ. ଶ)—5. Bird. ୬ । କିରଣ (ହ. ଶ)—6. Ray. ୭ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—7. Bishṇu. ୮ । ଅଶ୍ୱ (ହ. ଶ)—8. Horse. ୯ । ବ୍ୟୂହ ରଚନା-ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—9. A kind of battle array. ୧୦ । ନାଗକେଶର (ହ. ଶ)—10. Mesua Ferra. ୧୧ । ସୁନ୍ଦର ପତ୍ର—11. Nice leaf.

ସୁପର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି—୧ । ଅରଗ୍ୱଧ ବା ସୁନାର ଗଛ (ରତ୍ନମାଳା)—Suparṇṇaka 1. A tree; Cassia Fistula. ୨ । ସପ୍ତଚ୍ଛଦ (ଜଟାଧର) (ଦେଖ)—2. Sapta chchhada (See): ୩ । ଗରୁଡ଼—3. The King of birds. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦରପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Having nice leaves. ୨ । ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ—2. Having nice feathers.

ସୁପର୍ଣ୍ଣ କେତୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁପର୍ଣ୍ଣ = ଗରୁଡ଼ ଅଟେ କେତୁ = ପତାକାର ଚିହ୍ନ ଯାହାଙ୍କର)—୧ । ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ; ବିଷ୍ଣୁ (ଜଳାଯୁଧ)—Suparṇṇa ketu 1. Bishṇu. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ହ. ଶ)—2. Srikṛushṇa.

ସୁପର୍ଣ୍ଣଧ୍ୱଜ, ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ, ସୁପର୍ଣ୍ଣଯାନ, ସୁପର୍ଣ୍ଣାସନ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସୁପର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁପର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Suparṇṇa ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—Suparṇṇā ୧ । ପଦ୍ମ (ଶବ୍ଦମାଳା); ପଦ୍ମବୃକ୍ଷ—1. Lotus plant. ୨ । ଗରୁଡ଼ ଜନନୀ; ବିନତା—2. Name Garurda's mother.

ସୁପର୍ଣ୍ଣାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି—ନାଗକେଶର (ଜିନ୍ଦାଣ୍ଡବେଶ) [ଦେଖ]—Suparṇṇākhya Nāgakeśara (See)

ସୁପର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଶୂଦ୍ରାମାତା ଓ ସୂତ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନ—Suparṇṇāṇḍa A son of a Sudra mothe and sūta father.

ସୁପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜିବନ୍ତୀ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] [ଦେଖ]—Suparṇṇikā 1. Swarṇṇajibanti (See) ୧ । ପଳାଶୀ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] [ଦେଖ]—2. Palāśi (See) ୩ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)-Sālaparṇṇi (See) ୪ । ରେଣୁକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—4. Ranukā (See) ୫ । ବାବୁଚି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—Baguchi (See).

ସୁପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁପର୍ଣ୍ଣ + ଈ)—୧ । ପଦ୍ମ—1. The Suparṇṇi lotus plant. ୨ । ବିନତା; ଗରୁଡ଼ ମାତା—2. The mother of Garurda, the King of birds. ୩ । ମାଈ ଚଢ଼େଇ (ହ. ଶ)—3. A she-bird. ୪ । ପଳାଶୀ (ଦେଖ) (ହ. ଶ)—4. Palāśi (See) ୫ । ରାତ୍ରି; ରାତି (ହ. ଶ)—5. Night. ୬ । ରେଣୁକା (ଦେଖ) (ହ. ଶ)—6. Renukā (See) ୭ । ଅଗ୍ନିର ସପ୍ତଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହ. ଶ)—7. One of the 7 tongues of the Fire. ୮ । ଗରୁଡ଼ (ହ. ଶ)—8. Garurda.

ସୁପର୍ଣ୍ଣେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁପର୍ଣ୍ଣୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ଗରୁଡ଼—Suparṇṇeya (ସୁପର୍ଣ୍ଣୀ ତନୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Garurda.

ସୁପର୍ଦ୍ (ର୍ଦ୍)—ବୈଦେ.ବି (ତତ୍ତ୍ୱଅ)(ଫା.ସୁପର୍ଦ୍)—ଚୌଣସି ବିଷୟ ବା ସୋପର୍ଦ୍ଦ ବିଷୟ ବା ଅଧାମୀକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ସୁପୁର୍ଦ୍ଦ ରକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେରଣ—Commitment consignment. (ଉ—ଦରିଆ ସୁପର୍ଦ୍, ଫରୁଜଦାରୀ ସୁପର୍ଦ୍ ।)

ସୁପର୍ଦଣ୍ଟ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍)—ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ Supardant (ଦେଖ)—Suparintendent (See)

ସୁପର୍ବ(ଙ୍ଗ)—ସଂ. ବି (ସୁ + ପର୍ବନ୍; କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ପର୍ବ—A nice Suparba(rbba) internode. ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ପର୍ବବିଶିଷ୍ଟ—Having good internodes.

ସୁପର୍ବା(ର୍ବା)—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ + ପର୍ବନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Suparbā(rbbā) ୧ । ସୁନ୍ଦର ପର୍ବଯୁକ୍ତ—Having nice internodes. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁପର୍ବର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2, Feminine of Suparba. ସଂ. ବି-୧ । ଦେବତା (ଅମର)—1. Deity; heavenly beings. ୨ । ବାଣ (ମେଦନୀ)—2. Arrow. ୩ । ବଂଶ; ବାଉଁଶ (ମେଦନୀ)—3. Bamboo. ୪ । ଧୂମ (ମେଦନୀ)—4. Smoke. ୫ । ଶ୍ୱେତ ଦୁର୍ବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. The white variety of Doob grass

ସୁପର୍ବା(ର୍ଭା)ଇଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.) ସୁପର୍ଭାଇଜର୍ (ଦେଖ)—Suparbā(bhā)ijar Suparbhāijar (See)

ସୁପଳାୟିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ସୁପ୍ରଭାବରେ ବା ଶତ୍ରୁର ଅଗୋଚରରେ ପଳାଇଅଛି—Supalāyita Safely run away. [ସୁପଳାୟିତା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁପା—ପ୍ରାକୃତ (ପାଟଣା) ବି (ସଂ. ସୂର୍ପ)—କୁଲା—Supā Winnowing fan.

ସୁପାକେ—ଦେ. ହିଁ. ବିଣ—୧ । ସୌଭାଗ୍ୟରୁ; ସୁଯୋଗରୁ—Supāke ସୁଯୋଗେ ସୁଯୋଗସେ good luck ୨ । ଅନୁଗ୍ରହରୁ; ପ୍ରସାଦରୁ—2. By the favour of (ଉ—ବିଷ୍ଣୁ ଚରିତ ତୁମ୍ଭ ମୁଖେ, ଶୁଣିଲି ଅଦ୍ଭୁତ, ସୁପାକେ ।

ସୁପାକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ବିଟ ଲବଣ (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—
Supākya A kind of foetid-smelling salt.

ସୁପାତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁ+ପାତ ଧାତୁ=ପଡାଇବା)—
Supāti ଶେଯ, ସୁଶଯ୍ୟା; କୋମଳ ଶଯ୍ୟା—
ସୁଶଯ୍ୟା ସୁଶଯ୍ୟା Soft bed or quilt.
[ଉ—ପାଟ ମିଳିବ ପଲଙ୍କ ସୁପାତି, ତାର ଭୂମି ଶଯ୍ୟାରେ ବାହି ମଲି—ଦନାଇ ଦାସ, ଗୋପୀଲୀଳା ।]

ସୁପାତ୍ର—ସଂ. ବି (ସୁ=ଉତ୍ତମ+ପାତ୍ର=ଭାଜନ)—୧ । ଯୋଗ୍ୟ
Supātra ବ୍ୟକ୍ତି—1. A fit person. ୨ । ଉତ୍ତମ
(ଅପାତ୍ର, କୁପାତ୍ର—ବିପରୀତ) ଆଧାର—2. Good receptacle.

ସୁପାର(ରି)ସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବି(ଫା. ସିଫାରିସ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Supāra(ri)s(si) ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ସୁପାରିସ ସିଫାରିସ ଅନୁରୋଧ—
Recommendation.

ସୁପାରୀ—ଦେ. ବି—ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ର; ଚର୍ମବିହୀନ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ଆକୃତି ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର-
Supārī The nut of the penis; glans
ସୁପୁରୀ ସୁପାରୀ penis.

ସୁପାରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶ୍ରୀପୁର ବା ସୁପୁର)—୧ । ଗୁବାକ; ଗୁଆ—
Supāri 1, Betel nut; areca nut. ୨ । (ଗୁଆ ପରି
ସୁପା(ପୁ)ରି ଅକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରବାରୁ) ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ର; ଲିଙ୍ଗର
ସୁପାରି ଚର୍ମହୀନ ଅଗ୍ରଭାଗ—2.The nut of the penis;
ଫା. ଫୋପିଲ୍ glans-penis.
ଆ. ଫେପିଲ୍ ତେ. ଫୋକାକାୟା

ସୁପାରିସି(ସ୍) ଚିଠି - ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚିଠିରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ
Supārisi(s) chiṭhi ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଯାଇଥାଏ—
ସୁପାରିସି ଚିଠି Recommendatory letter; recom-
ସିଫାରିସ ଚିଟ୍ଠି mendation letter.

ସୁପାର୍ଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧ । ସପ୍ତମ ଜିନ ମୁନି; ଚତୁର୍ବିଂଶତି ବୁଦ୍ଧାର୍ହତ୍
Supārśwa ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅର୍ହତ୍ ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
1. One of the 24 classes of the Buddhist saints. ୨ । ପ୍ଲକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—
2. A tree; Ficus Infectoria. ୩ । (ନାମ) ସମ୍ପାତି-ପୁତ୍ରପକ୍ଷିବିଶେଷ (ପୁରାଣ, ରାମାୟଣ, ବିଷ୍ଣୁ ଆଦି)—3.Name of a mythological bird, son of Sampāti.
୪ । ଗର୍ଦ୍ଦଭାଣ୍ଡ (ହିଂ. ଶ) ବୃକ୍ଷ—4. The tulip tree.
୫ । (ନାମ) ଶ୍ରୁତାୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—5. Name of a son,
(ସୁପାର୍ଶ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) Śrutāyu-ସ,ବିଶ.ପୁଂ—ସୁନ୍ଦର ପାର୍ଶ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ—
Having good sides or flanks.

ସୁପାର୍ଶ୍ୱକ—ସଂ. ବି—୧ । ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଭାବୀ ଅର୍ହତ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅର୍ହତ୍
Supārśwaka ବିଶେଷ—1. One of the 24 classes of
the future Buddhist saints. ୨। ଗର୍ଦ୍ଦଭାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ
(ଅମଲ); ଏକପ୍ରକାର ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ; ପଳାଶ ଓଷଧି ଗଛ—
2. The tulip tree.

ସୁପାଳକ—ଦେ. ବି—ଧାନ ଆଦି ଫସଲ ଭଲରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ
Supālaka ବର୍ଷା ଆଦି ହେବାର ଅବସ୍ଥା—Happening of
ସୁପାଳକ seasonable rain conducive to the
ସୁପାଳକ growth of paddy and other crops.

ସୁପିଙ୍ଗଳା—ସଂ. ବି—୧ । ଲତାବିଶେଷ (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—1. A kind
Supingalā of creeping herb; Celtes Orientalis.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—2. A luminous
wild plant; Cardiospermum Helicacabum; Balloon vine.

ସୁପୀଡ଼ନ—ସଂ. ବି—ଦହ ଘଷିବା; ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦନ—
Supīḍana Massage of the limbs.

ସୁପୀତ—ସଂ. ବି—୧ । ଗଜର; ଗାଜର (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—
Supīta 1. Turnip. ୨ । ପୀତପୁଷ୍ପୀ—2. Yellow-
flowered variety of Barleria. ଦେ. ବିଣ—
୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ପିଆ ଯାଇଥିବା—1. Well drunk
୨ । ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ—2. Deep yellow.

ସୁପୀନ - ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ପୀନ)—ଅତି ସ୍ଥୂଳ ବା ମୋଟା—
Supīna Very stout.

ସୁପୀବା—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ସୁପୀବନ୍ ଶବ୍ଦ; ସୁ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବନ୍)—
Supībā ଉତ୍ତମ ରୂପେ ପାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଶୋଭନ ପାନକର୍ତ୍ତା
(ମୁଗ୍ଧ ବୋଧ)—Excellent drinker.

ସୁପୁମ୍ସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ପୁମସ୍+ଙ୍ଗୀ. ଈ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପତି
Supumsī ସୁପୁରୁଷ—(a woman) Having an excellent person as her husband.

ସୁପୁଟ—ସଂ. ବି—ଗୋଲକନ୍ଦ; ବିଷ୍ଣୁକନ୍ଦ (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ)—
Suputa Ak ind of bulbous root.

ସୁପୁଟା—ସଂ. ବି—ଗେଣ୍ଡା (ହିଂ. ଶ)—
Suputā Musk rose.

ସୁପୁତ୍—ପାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସୁପୁତ्र)(ଭୁଜ-ହିନ୍ଦୀ ସୁପୁତ୍)
Suput —ସୁପୁତ୍ର; ଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର; କୁଳୋଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ ପୁତ୍ର—
Worthy scion of a family.

ସୁପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର—1. A worthy son.
Suputra ୨ । ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିମାନ୍ ପୁତ୍ର—
(କୁପୁତ୍ର—ବିପରୀତ) 2. A devoted son. ୩ । (ବୈଦ୍ୟକ)
ତିଳକ ବୃକ୍ଷ—3.The Tilaka tree. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ
(ସୁପୁତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ.) —ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ରବାନ୍ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Having
a worthy son.

ସୁପୁତ୍ରିକା—ସଂ. ବି—ଜଳୁକା ଲତା (ସୁଗନ୍ଧିଶ୍ରେଣୀ); ପର୍ଶ୍ୱଶ୍ରୀ—
Suputrikā A kind of creeper.
(ସୁପୁତ୍ରକ—ପୁଂବିଣ) ସଂ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ରବତୀ (ହିଂ. ଶ)
—1. (a woman) Having a worthy son.
୨ । ସୁନ୍ଦର କନ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟା—2. Having a fine
daughter.

ସୁପୁନେଖା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁପନେଖା (ଦେଖ)
Supunekhā Supanekhā (See)
(ସୁପୁନେଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପୁର—ସଂ. ବି— ସୁପାକ; ସୁଅ—
Supura Areca nut.

ସୁପୁଲଭ—ପ୍ରାଦେ. (ସୁରୀ; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଙ୍ଗଳ; ସୁଖ—
Supulabha Bliss; happiness; good.

ସୁପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦରପଦ୍ମ; ସୁନ୍ଦର କମଳ; (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—
Supushkarā A flower; Hibiscus Mutabilis.

ସୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧। ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍ପ—1. A nice flower, ୨। ଲବଙ୍ଗ (ଶବ୍ଦ ଚେଡ଼ା)—2. Cloves (spice). ୩। ଅଦ୍ଭୁତ୍ୟ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦ)—3. Name of a plant. ୪। ଶୌଣ୍ଡୀକ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ); ଏକ ପ୍ରକାର କଇଁ ଫୁଲ—4. The root stock of Nymphea Lotus. ୫। ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଋତୁ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—5. Menses. ୬। ତୁଳ; ତୁତ୍‌ଗୋଳ ଗଛ—6. Mulberry. ୭। ରକ୍ତ ପୁଷ୍ପକ; ପାଳଟୁଆ ଗଛ (ଶବ୍ଦ ଚେଡ଼ା)—7. The Indian coral tree. ୮। ଶିରୀଷ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—8. Acacia Lebbek. ୯। ହରିଦ୍ରୁ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦ); ଦାରୁ ହରିଦ୍ରା; ଦାରୁହଳଦୀ—9, Berberis Asiatica. ୧୦। ରାଜକରୁଣୀ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦ); ସୁଣ୍ଡକାଙ୍ଗ—10. Jasminum Grandiflorum. ୧୧। ମୃଦୁଚ୍ଛଦ—11. Pterospermum Acerefolium. ୧୨। ଶ୍ୱେତ ଅକନ—12. White Calotropis Gigantea. ୧୩। ପଳାଶାଷ୍ଟକ (ବୈଦ୍ୟକ ଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—13. The tulip tree. ୧୪। ଦେବଦାରୁ (ହ. ଶ)—14. Pine tree. ୧୫। ବଡ଼ ସେବତୀ (ହ. ଶ)—15. The larger variety of musk rose.

ସୁପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବି—୧। ଶ୍ୱେତାପରାଜିତା (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ) (ଦେଖ)—
Supushpi 1. Śwetāparājitā (See) ୨। କଦଳୀ—2. Plantain. ୩। ଶତପୁଷ୍ପୀ; ଶତୁପ (ହ. ଶ)—3. Dill seed. ୪। ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ହ. ଶ)—4. Melina Asiatica. ୫। ଦ୍ରୋଣପୁଷ୍ପୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—5. Leucas Cephalotus.

ସୁପୂର—ସଂ. ବି—୧। ବାଜପୂର (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ); ଟକା—1. Lemon; citrus. ୨। (ସୁ+ପୂର) ଦ୍ରୁତ ପ୍ରବାହ; ଖରସ୍ରୋତ—2. Rapid current. ସଂ. ବିଶ—ସହଜରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ (ହ. ଶ)—
Capable of being easily filled up.

ସୁପୂରକ—ସଂ. ବି—୧। ବକପୁଷ୍ପ (ବ୍ରହ୍ମଜର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ) (ଦେଖ)—
Supūraka 1. Bakapushpa (See). ୨। ବାଜପୂର; ଟକା (ହ. ଶ)—2. Citrus.

ସୁପେଦାର କଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଦେହରେ ଠିକ୍ ଏଣ୍ଟେ
Supedāra kanṭhi ଭଳେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନାର ଛେଦ୍ୟ କଣ୍ଠି—
A graduated necklace of solid gold beads. [ଦ୍ର—ଏହାର ଦାନାମାନ ମଝିରୁ କ୍ରମଶଃ ଛୋଟ ହୋଇଥାଏ।]

ସୁପେଶ—ସଂ. ବିଶ—ଶୋଭନରୂପ; ସୁନ୍ଦର (ଭଗବତ)—
Supeśa Beautiful; graceful.

ସୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. କ୍ରଂ (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କ୍ତ୍ରି. ତ)—୧। ନିଦ୍ରିତ; ଶୟିତ—1. Sleeping; asleep. ୨। (ସ୍ୱପ୍ତି—ବି) ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—2. Unconscious. ୩। (ସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶ) ସ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Unable to do one's work. ସଂ. ବି (+ଭଗବତ)—ନିଦ୍ରା; ଶୟନ—Sleep.

ସୁପ୍ତ ଘାତକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସୁପ୍ତ=ନିଦ୍ରିତ+ଘାତକ=ହିଂସାକାରୀ)
Supta ghātaka —୧। ହିଂସ୍ର (ହିତାଣ୍ଡଶେଷ)—
(ସୁପ୍ତ ଘାତକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Murderous; mischievous. ୨। ନିଦ୍ରିତ ପ୍ରାଣୀର ହତ୍ୟାକାରୀ (ହ. ଶ)—
2. Killing an animal while asleep.

ସୁପ୍ତ ଜନ—ସଂ. ବି—୧। (କର୍ମଧା) ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Sleeping
Supta jana person. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଜନମାନେ ଯେତେବେଳେ) ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି (ଜଟାଧର)—
2. Mid-night.

ସୁପ୍ତ ଜ୍ଞାନ (ବିଜ୍ଞାନ)—ସଂ. ବି—ସ୍ୱପ୍ନ (ଜଟାଧର)—
Supta jñāna (bijñāna) Dream.

ସୁପ୍ତ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେ ଶୋଇ ଉଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଦରୁ
Supta prabuddha ଉଠିଅଛି—One who has just
(ସୁପ୍ତ ପ୍ରବୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) waken up from sleep.

ସୁପ୍ତ ପ୍ରଳପିତ—ସଂ. ବି—ବଳବଳାଇବା (ହ. ଶ)—
Supta pralapita Talking during sleep; sleep-raving

ସୁପ୍ତ ସୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ପ୍ରଥମେ ସୁପ୍ତ ତା ପରେ ସୁପ୍ତ)—ଯେ ଥରେ
Supta supta ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ପୁଣି ଶୋଇଛି—One who has
(ସୁପ୍ତ ସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) gone to sleep after waking up.

ସୁପ୍ତାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଅଙ୍ଗ—
Suptāṅga Inert limb.

ସୁପ୍ତି—ସଂ. ବି (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧। ନିଦ୍ରା—1. Sleep.
Supti ୨। ଶୟନ; ଶୋଇବା—2. Sleeping. ୩। ସ୍ୱପ୍ନ—3. Dream. ୪। ବିଶ୍ୱାସ; ବିଶ୍ୱାସ; ପ୍ରତ୍ୟୟ (ହ. ଶ)—4. Confidence; trust. ୫। ଅଙ୍ଗର ନିଷ୍କ୍ରିୟତା (ହ. ଶ)—5. Inertness of a limb.

ସୁପ୍ତୋତ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (କର୍ମଧାରୟ; ପ୍ରଥମେ ସୁପ୍ତ, ପରେ ଉତ୍ଥିତ)
Suptotthita —ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିଥିବା—Awaken after
(ସୁପ୍ତୋତ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) sleep.

ସୁପ୍ରକେତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧। ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ହ. ଶ)—1. Wrise
Supraketa ୨। ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ହ. ଶ)—2. Intelligent.
(ସୁପ୍ରକେତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପ୍ରଚେତା—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍ରଚେତସ୍ ; ୧ମା ୧ବ)—ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Suprachetā Very intelligent.
(ସୁପ୍ରଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁପ୍ରଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବହୁ ସନ୍ତାନବାନ୍ (ହ. ଶ) – Having
Suprajāta many children.
(ସୁପ୍ରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପ୍ର(ପ୍ରି)ଡ(ଦା)ଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଲଂ)—ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ)
Supra(pri)ḍa(da)ṇṭa Suparinṭendent (See)

ସୁପ୍ରଣାଳୀ—ସଂ. ବ—ସୁନିୟମ (ଦେଖ
Supraṇāḷī Suniyama (See)

ସୁପ୍ରତର—ସଂ. ବିଣ—ସହଜରେ ତରଣୀୟ—Capable of being
Supratara (ସୁପ୍ରତରା—ସ୍ତ୍ରୀ) easily crossed over.

ସୁପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ପ୍ରତିଜ୍ଞା+ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଢ଼-
Supratijña ପ୍ରତିଜ୍ଞ [ହ. ଶ] —Resolute.
(ସୁପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପ୍ରତିଭା—ସଂ. ବ—୧ । ମଦିରା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Wine. ୨ ।
Supratibhā ମାର୍ଜିତ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବୁଦ୍ଧି—2. Bright
intellect; sharp intelligence.

ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ଉତ୍ତମ ଅଟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯାହାର)—
Supratishṭha ଯଶସ୍ୱୀ; ସୁବିଖ୍ୟାତ—Famous; reputed.
(ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ସଂ. ବ—ବ୍ୟୂହ ରଚନାବିଶେଷ—
A kind of battle array.

ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବ—୧ । ସୁଖ୍ୟାତି; ଯଶଃ—1. Good reputa-
Supratishṭhā tion. ୨ । ପଞ୍ଚାକ୍ଷରବୃତ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ବୈଦିକ
ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A vedic metre of 5
letters. [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱିବିଧ – ଯଜୁ ଓ ଋଗ୍]
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Supratishṭha.

ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—1. Well
Supratishṭhita established. ୨ । ସୁଖ୍ୟାତିଯୁକ୍ତ—
2. Famous. ସଂ. ବ—୧ । ଉଡ଼ୁମ୍ବର ବୃକ୍ଷ (ରାଜ-
ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The fig tree. ୨ । ଯୋଗର
ସମାଧିବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. A kind of Samādhi
in Jōga.

ସୁପ୍ରତୀକ—ବ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ସୁ+ପ୍ରତୀକ=ଅଙ୍ଗ ଯାହାର)—
Supratīka ୧ । (ନାମ) ଈଶାନ କୋଣର ଦିଗ୍ଗଜ (ଅମର)—
(ସୁପ୍ରତୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Name of the mythological
elephant guarding the N. E.
corner. [ଉ—ଭାଗ କରି ଯେ ନେବା ଇଚ୍ଛା ତୋର,
ସୁପ୍ରତୀକ ତେଣୁ ତୁ ଗଜ ରୂପ ଧର—ବୃତ୍ତସଂହ. ମହାଭାରତ
ଅଛି ।] ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
2. Śiba. ୩ । କାମଦେବ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
3. Cupid. ୪ । ଶୋଭନ ଅଙ୍ଗ—4. Nice limb.

(ସୁପ୍ରତୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶୋଭନାଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
Having graceful limbs.

ସୁପ୍ରତୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ପ୍ରତୀତ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜ୍ଞାତ—
Supratīta 1. Well-known. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ
ପ୍ରମାଣିତ—2. Well-proved.

ସୁପ୍ରଦଦି—ସଂ. ବିଣ.—ବହୁ ଦାତା—
Supradadi Bountiful.

ସୁପ୍ରଦର୍ଶ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ—Graceful to look
Supradarśa [ସୁପ୍ରଦର୍ଶା, ସୁପ୍ରଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ] at.
(ସୁପ୍ରଦର୍ଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁପ୍ରଦୋହା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଦୁହିବା ସହଜ (ହ. ଶ)-
Supradohā Easily milked (cow).

ସୁପ୍ରନ୍ଦଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ (ଇ ବାଜ ଶବ୍ଦର ଅଣ୍ଡବ ଉଚ୍ଚାରଣ
Supran-daṇṭa ଉଚ୍ଚାରଣ—(ଲଂ. ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍)--
ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ)—
Suparinṭendent (See)

ସୁପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ପ୍ରଭା ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦର-
Suprabha ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ—Effulgent; resplendent.
(ସୁପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପ୍ରଭା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Suprabhā Suprabha. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ ।
ସୋମରାଜି (ଦେଖ)—1. Somarāji (See)
୨ । ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଏକ ଜିହ୍ୱା—2. One of the tongues
of Agni. ୩ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ମାତୃକା—3. Name
of a Mātṛukā of Skanda.

ସୁପ୍ରଭାତ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୁଭସୂଚକ ପ୍ରଭାତ—
Suprabhāta 1. An auspicious morning.
[ଦ୍ର—ବାମନପୁରାଣର ୧୪ଶ ଅଧ୍ୟାୟୋକ୍ତ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୋତ୍ର
ରାତ୍ରିରେ ଶୋଇବାବେଳେ ପାଠ କଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ-
ନାଶ ହୋଇ ଗୃହିଣୀଙ୍କରେ ସୁପ୍ରଭାତ ହୁଏ ବୋଲି ଲେଖା
ଅଛି । ଏଥିରେ "ବ୍ରହ୍ମା ମୁରାରି ସ୍ତ୍ରୀପୁରାନ୍ତକାରୀ, ଭାନୁଃ ଶଶୀ
ଭୂମିସୁତୋ ବୁଧଶ୍ଚ; ଗୁରୁଶ୍ଚ ଶୁକ୍ରଃ ଶନି ରାହୁ କେତୁ,
କୁର୍ବନ୍ତୁ ସର୍ବେ ମମ ସୁପ୍ରଭାତଂ" ଏହିପରି ଅଛି ୩୫ ଶ୍ଳୋକ
ଅଛି ।] ୨ । ମେଘାଦିବିମୁକ୍ତ ପ୍ରଭାତ—2. A cloudless
or clear morning. ୩ । ପ୍ରାତଃକାଳରେ
ପାଠ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର—3. Morning prayer. ବୈ. ଅ—
(ଅବ୍ୟୟ)—ପ୍ରଭାତକାଳୀନ ଅଭିବାଦନ—Good
morning ! ସଂ. ବିଣ—୧ ଅତିଶୟ ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ—
1. Effulgent. ୨ । ଶୁଭସୂଚକ ପ୍ରଭାତଯୁକ୍ତ (ଦିବସ)-
(ସୁପ୍ରଭାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (Day) Having an auspicious
morning.

ସୁପ୍ରଭାତା—ସଂ. ବିଣ—ସୁପ୍ରଭାତଯୁକ୍ତା(ରାତ୍ରି)—(night) Followed
Suprabhātā by a good morning.
ସଂ. ବ—ଭାଗବତ ୫ମ ସ୍କନ୍ଧ ୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ

୭ ଗୋଟି ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—One of the 7 great rivers mentioned in the Bhāgabata. [ବ୍ୟୁ—ଏହି ୭ ଗୋଟି ମହାନଦୀର ନାମ । ଯଥା—ଅରୁଣା, ସୁମଣା, ଅଙ୍ଗିରସୀ, ସାବିତ୍ରୀ, ସୁପ୍ରଭା, ଉତ୍ତମବ୍ରତ ଓ ସତ୍ୟମ୍ଭର ।)

ସୁପ୍ରଯୁକ୍ତ—ସଂ ବିଣ—ଶୋଭନପ୍ରୟୋଗବିଶିଷ୍ଟ—
Suprajukta Well employed or directed.

ସୁପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାଣରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ; ଶର-ସନ୍ଧାନରେ ନିପୁଣ କି ନିଷ୍ଣାତ—
Suprajukta śara Expert or skilful in archery. ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ)-ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥିବା ବାଣ-An arrow throuwn excellently.

ସୁପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗ—1. Good application. ୨ । ଉତ୍ତମ ନିକ୍ଷେପ—
(ସୁପ୍ରଯୁକ୍ତ—ବିଣ) 2. A good throw. ସଂ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗବିଶିଷ୍ଟ—1. Having an excellent application or throw. ୨ । ସୁପ୍ରଯୁକ୍ତ—2. Well thrown.

ସୁପ୍ରୟୋଗ ନିପୁଣ(ବିଜ୍ଞ)—ସଂ ବିଣ (ପୁଂ) (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଭଲରୂପେ
Suprayoga nipuṇa(bijña) ପ୍ରୟୋଗକରିବାରେ ଅଭିଜ्ञ—
[ସୁପ୍ରୟୋଗନିପୁଣା(ବିଜ୍ଞା)—ସ୍ତ୍ରୀ] Expert or skilful
ସୁପ୍ରୟୋଗନୈପୁଣ୍ୟ } —ବି in excellent application
ସୁପ୍ରୟୋଗବିଜ୍ଞାନ } or throw.

ସୁପ୍ରୟୋଗ.ବିଶିଖ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଶିକ୍ଷିତ ବାଣମୋଚକ
Suprayoga bisikha —Skilful in archery.
(ସୁପ୍ରୟୋଗବିଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁପ୍ରଲମ୍ଭ—ସଂ ବିଣ (ସୁ+ପ୍ର+ଲଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ)—
Suprallambha ସୁଖଲଭ୍ୟ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—
Easily available.

ସୁପ୍ରଲାପ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସୁବଚନ—
Suprallāpa Good words.

ସୁପ୍ରଶସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ବିସ୍ତୃତ; ସୁବିସ୍ତୃତ—
Suprasasta Very wide; very spacious.

ସୁପ୍ରସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା—Discussion of
Suprasanga good matters.

ସୁପ୍ରସନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ—
Suprasanna Very favourable.
(ସୁପ୍ରସନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—କୁବେର (ଶବ୍ଦମାଳା)—
(ସୁପ୍ରସନ୍ନତା—ବି) The God of riches.

ସୁପ୍ରସନ୍ନକ—ସଂ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣାଦ୍ରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The
Suprasannaka black ginger plant. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ବିଣ ତୁଳସୀ—2. A plant; the black wild basil plant.

ସୁପ୍ରସବ—ସଂ. ବି—ସୁଖରେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବା—An easy or
Suprasaba painless delivery.

ସୁପ୍ରସରା—ସଂ. ବି—ପ୍ରସାରିଣୀ ଲତା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)
Suprasarā Prasāriṇī latā (See)

ସୁପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବି—୧ । ସୁପ୍ରସନ୍ନତା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତା—
Suprasāda 1. Much favour; great favour.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶିବ; ମହାଦେବ (ଦିଗ୍ଦିଶ ଶେଷ)—2. Śiba.

ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ)—ସୁବିଖ୍ୟାତ; ସୁବିଦିତ; ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ—
Suprasiddha Well known; celebrated.
(ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧି—ବି)

ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ(ଟ୍)—ଇଂ. ବି (ଇଂ. ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ୍)—
Suprim kot(rt) କଲିକତାରେ ଇଂରାଜ ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନିର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବାନୀ ଅଦାଲତ—The Supreme Court of Calcutta under the East India Company. [ବ୍ୟୁ—ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟରେ ଅପୀଲ୍ କରି ଶତ୍ରୁ ବିପକ୍ଷ ଦେବ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।] [ବ୍ୟୁ—ଏହି ଅଦାଲତ ପ୍ରଥମେ ସଦର ଦେବାନୀ ଅଦାଲତ ଥିଲା, ଯାହା ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ୍ ହେଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ୍ କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟ୍‌ରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।]

ସୁପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ)—ଅତି ପ୍ରିୟ—Much loved, beloved.
Supriya (ସୁପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଫଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଫଳ—1. Good fruit.
Suphala ୨ । ଅନନ୍ତରନିଷ୍ଟ ଶେଷ ଫଳ—2. Good result. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି—3. Success. ୪ । କରଚୋଲ; ବଦର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. The jujube. ୫ । ମୁଦ୍ଗ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. A kind of pulse; Phaseolus Mungo. ୬ । ଶ୍ରୀଫଳ, ବେଲ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. The Marmalus fruit. ୭ । କପିତ୍ଥ; କଇଥ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—7. Wood apple. ୮ । ଦାଡ଼ିମ୍ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. Pomegranate. ୯ । କଣ୍ଟିକାରି—9. Bastard oleander. ସଂ. (ସୁଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍ତମ ଫଳଯୁକ୍ତ—1. Accompanied with good result or fruit. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—2. Blessed with success. ୩ । ସୁନ୍ଦର ଫଳ ଉତ୍ପାଦକ—
3. Producing good fruit.

ସୁଫଳା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଫଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Suphalā of Suphala. [ବ୍ୟୁ—ସୁଜଳା ସୁଫଳା; ଏ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ଧରା ପର ହାତେ ଦେଇ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ମହାକାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1, Colocynth. ୨ । କୁଷ୍ମାଣ୍ଡୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A kind of pumpkin.

୩ । ଚାଣ୍ଡୁଖ; ଗମ୍ବାରି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A timber tree; Gmelina Arborea. ୪ । କଦଳୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. Banana. ୫ । କପିଳଦ୍ରାକ୍ଷା; ଦ୍ରାକ୍ଷାବିଶେଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. A sort of grape.

ସୁଫାର(ରି)ଶ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ସୁପାରସ୍ (ଦେଖ) Supāras (See).
Suphāra(ri)ś

ସୁଫୁଲବ—ପ୍ରାକୃ (ସୁଖ) ବ. ଓ ବଣ—ସୁଖ; ସୌଭାଗ୍ୟ; ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ—Happiness; good fortune; bliss.
Suphulaba

ସୁଫେଦ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ସଫେଦ୍ (ଦେଖ) Saphed (See)
Suphed

ସୁଫେନ—ସ. ବ—ସମୁଦ୍ରଫେନ (ଦେଖ) Samudraphena (See)
Suphena

ସୁବ—ପ୍ରା. ବ—ସ୍ରୁବ (ଦେଖ)—Sruba (See) ପ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ଶୁଭ (ଦେଖ)—Śubha (See)
Suba
ଶୁଭ ଶୁଭ

ସୁବଂଶ—ସ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ବଂଶ—1. Good family. ୨ । ନାମ) ଭଗବତ ଅନୁସାରେ ବସୁଦେବଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—2. Name of a son of Basudeba.
Subaṁśa

ସୁବଂଶେକ୍ଷୁ—ସ. ବ—ଧଳା ଆଖୁ (ହ. ଶ)—White sugarcane.
Subaṁsekshu

ସୁବକ୍ତା(ବାଗ୍ମୀ)—ସ. ବ. ପୁଂ—ବାଗ୍ମୀ—Orator.
Subaktā(bāgmī) (ସୁବକ୍ତ୍ରୀ, ସୁବାଗ୍ମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁବକ୍ତ୍ର—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—1. A nice face. ୨ । ବନବଙ୍କଣ୍ଡ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A kind of wild basil plant. ୩ । ଶିବ (ହ. ଶ)—3. Śiba. ୪ । (ନାମ) ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—4. Name of an attendant of Skanda. ୫ । ଦନ୍ତବକ୍ତ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—5. Name of a son of Dantabaktra. ସ. (ସୁବକ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ ବଣ) ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖଯୁକ୍ତ—Having a nice face.
Subaktra

ସୁବକ୍ଷଃ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ବକ୍ଷସ୍)—ସୁନ୍ଦର ବା ବିଶାଳ ବକ୍ଷୋବିଶିଷ୍ଟ—Having a bread breast.
Subakshaḥ

ସୁବକ୍ଷା—ସ. ବ (ନାମ)—ମୟଦାନବଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ବିଜିତଙ୍କ ମାତା (ହ. ଶ)—Name of the daughter of demon Maya.
Subakshā

ସୁଖବର—ପ୍ରା. ବ—୧ । ଶୁଭ ଖବର—1. Good news. ୨ । ଶୁଭ ଖବର ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରଥମ ଋତୋଦ୍ଗମ ସମ୍ବାଦ—ଶୁଭ ଖବର ସୁଖବର 2. The news of person's girl-wife having attained puberty.
Sukhabara

ସୁବଚନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ବଚନ—Sweet or nice words.
Subachana
(ସୁବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) ସ. ବଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ବଚନଯୁକ୍ତ—Sweet speaking.

ସୁବଚନୀ—ପ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ଶୁଭଚଣ୍ଡୀ)—ଶୁଭଚଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)—Śubhachaṇḍī (See) ବୈ. ବଣ
Subachanī
ସୁବଚନୀ ବଚନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବଚନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subachana.

ସୁବଚାଃ—ସ. ବ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ବଚସ୍; ୧ମା ୧ବ)—ବାଗ୍ମୀ—Orator.
Subachāḥ

ସୁବଡ଼ି(ଡ଼ି)ନେଟ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ସବଡ଼ିନେଟ୍ (ଦେଖ)—Sabardinet (See)
Sub rdi(rdi)n t

ସୁବଡ଼ି(ଡ଼ି)ନେଟ୍ ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସବଡ଼ିନେଟ୍ ଜଜ; ସବଅଡିନେଟ୍ ଜଜ—Subordinate Judge; Sub-judge;
Subardi(rdi)net jaj
ସବାଡ଼ୀନେଟ ଜଜ ସବଡ଼ିନେଟ ଜଜ

ସୁବଡ଼ିନେଟ୍ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସବଅଡିନେଟ୍ ସିଭିଲ ସର୍ଭିସ—Subordinate civil service.
Subardinet sibil sarbhis
ସବାଡ଼ୀନେଟ ସୀଭୀଲ ସର୍ଭିସ ସବଡ଼ିନେଟ ସିଭିଲ ସର୍ମିସ

ସୁବଦନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Fairfaced.
Subadana
ସ. ବ—ବନତୁଳସୀ—Wild basil plant.
(ସୁବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ ବଣ) (ସୁବଦନୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁବ ଦେବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଶୁଭ ଦେବା (ଦେଖ)
Suba debā
Śubha debā (See)

ସୁ(ସୋ)ବ(ଭ)ନ୍ ଅ(ଆ)ଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ସୁବହାନ୍ ଅଲ୍ଲା)—ଶୋଭନ ଆଲା ଯାହାଙ୍କ ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବାକ୍ୟ)—
S (so)b(bha)n a(ā)llā
ସୁବହନ ଅଲ୍ଲା ୧ । ବାଃ ବାଃ !—1. Well done !. ୨ । ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ !—2. Bravo !

ସୁବନ—ସ. ବ (ସୁ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କ୍ତ୍ରି. ବନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଉଣାଦି କୋଷ)—1. The sun. ୨ । ଅଗ୍ନି (ଉଣାଦି କୋଷ)—2. Fire. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. The moon. ପ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ସୁବନ୍ୟ (ଦେଖ)—Subanya (See)
Subana

ସୁବନ୍ଧ—ସ ବ (ସୁ ଅର୍ଥେ ବନ୍ଧ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତିଳ; ତିଳା (ଅଭିଧାନ ଚିନ୍ତାମଣି)—1. Sessamum seed. ୨ । ଯତ୍ନ—2. Care.
Subandha

ସୁବନ୍ୟ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବ (ସ. ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold. ପ୍ରା. ବଣ—ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Of nice colour.
Subanya
ସୁବନ୍ନ ଶୁବନ୍ୟ, ଶୁବଣ୍ଣ (ସୁବନ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁବ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଭ ପକା(କେ)ଇବା (ଦେଖ)
Suba pakā(ke)ibā
Śubha pakā(ke)ibā (See)

ସୁବପୁଃ—ସ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ବପୁସ୍; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—Having a good body.
Subapuḥ

ସୁବୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ବୟସ୍)—ପ୍ରୌଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—
Subayā A growu up or middle-aged woman.

ସୁବରଣ—ଦେ. ବ (ପଦ୍ୟ;ସଂ. ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ସୁନା—1. Gold. ୨ । ସୁନ୍ଦର ଶରୀର-ବର୍ଣ୍ଣ—2. Beautiful complexion.
Subarana
ସୁବରନ ସୁବରନେ [ଉ—ସୁବରନକୁ ଚୋହର, ସୁବରନ ସରି ନୋହୁଣ ଅନଲେ ଦନ୍ତୁଛ ଚାର ଶରୀର—ଚବସୁର୍ଣ୍ଣ. ଚୁମ୍ବାଗୀତ ।]

ସୁବର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ ବ—ସାଜିମାଟି (ଜଠାଧର) (ଦେଶ)—
Subarchchaka Sājimāṭi (See)

ସୁବର୍ଚ୍ଚଳ—ସଂ ବ—କଳାଲୁଣ (ହ. ଶ)—
Subarchchala Black salt.

ସୁବର୍ଚ୍ଚଳା—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ(ସୁ+ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ଅଳ+ଆ)—୧। ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ନୀ
Subarchchalā (ଜିକଣ୍ଠ ଶେଷ)—1. Name of a wife of the Sun god. ୨ । ଅତସୀ (ଉତ୍ତମାଳା) (ଦେଶ)—2. Atasī (See). ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ଫୁଲ) (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ) (ଦେଶ)—3. Sūrjya-mukhī (See). ୪ । ଅଣସୋରଷିଆ (ସ୍ୱଳ୍ପ-ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ) (ଦେଶ)—4. Apasorishiā (See) ୫ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ସ୍ୱଳ୍ପନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ) (ଦେଶ)—5. Brāhmī (See) ୬ । ଦେଶବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—6. Name of a country.

ସୁବର୍ଚ୍ଚାଃ—ସଂ. ଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ=ଶୋଭନ+ବର୍ଚ୍ଚସ୍=ତେଜ
Subarchchāḥ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୋଭନ ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟ; ତେଜସ୍ୱୀ—Resplendent. ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—1. The name of a son of Garurda. ୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଏକ ପାରିଷଦଙ୍କ ନାମ—2. Name of a courtier of Skanda. ୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—3. Name of a son of Dhṛutarāshṭra. ୪ । ଦଶମ ମନୁଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—4. Name of a son of the 10th Manu.

ସ୍ୱବର୍ଚ୍ଚିକ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଜିକା କ୍ଷାର (ସ୍ୱଳ୍ପନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ); ସାଜିମାଟି—
Subarchchika Natron.

ସୁବର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବ—୧ । ଜତୁକା (ସ୍ୱଳ୍ପନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ) (ଦେଶ)—
Subarchchikā I. Jatukā (See) ୨ । ସଜ୍ଜୀ; ସାଜିମାଟି—2. Rhesoil.

ସୁବର୍ଚ୍ଚୀ—ସଂ. ବ (ସୁ+ବର୍ଚ୍ଚସ୍+ଇନ୍=ସ୍ୱବର୍ଚ୍ଚିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Subarchchī ସ୍ୱର୍ଜିକାକ୍ଷାର (ସ୍ୱଳ୍ପନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—Natron.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ସୁ ଅଟ୍ଟେ ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହରିଦ୍ରା-
Subarṇṇa ବର୍ଣ୍ଣ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଧାତୁ; ସୁନା—1. Gold; Aurum.
ସୋନା [ଉ—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାର ଗୁଣ :—ସ୍ନିଗ୍ଧତ୍ୱ, କଷାୟତ୍ୱ, ତିକ୍ତତ୍ୱ, ମଧୁରତ୍ୱ, ଦୋଷ-ଶମ୍ୟକାରିତ୍ୱ, ଶୀତତ୍ୱ, ସ୍ୱାଦୁତ୍ୱ, ରସାୟନତ୍ୱ, ରୁଚିକାରିତ୍ୱ, ତମ୍ପୁଷ୍ଟତ୍ୱ, ଅୟୁଷ୍ୟତ୍ୱ, ପ୍ରଜ୍ଞାବଳବର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରକାରିତ୍ୱ । ଏହା ଦେହରେ ଧାରଣ କଲେ କାନ୍ତି ବଢ଼େ, ଦୁରିତ ଯମ୍ବ ହୁଏ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।

ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣଖଣ୍ଡ ସହିତ ଜଳଦାନ କଲେ ନାନା ଦୁରିତ ଓ ପାପ ଯମ୍ବ ହୁଏ ।"

ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ିଲେ ଏଥିର ଜ୍ୟୋତି ବଢ଼େ । ଯେଉଁ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପୋଡ଼ିଲେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଛେଦିଲେ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଓ କଷିଲେ କୁଙ୍କୁମ ପରି ଦେଖାଯାଏ ତାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣକୁ ଜାରିତ କରି ଭସ୍ମ କଲେ ଓ ଔଷଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଏହା ଦେହର ନାନା ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗ ନିବାରଣ କରେ । ସୁନାରେ ଏଣ୍ଟ୍ରେ ପରୁ ପତ୍ର ଓ ତାର ହୁଏ ।]

୨ । ବସ୍ତୁ; ୧୬ ମସା ବା ଅଶୀତି ରତ୍ତିକା ପରିମିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ଅମର)—2. Gold weighing 80 grains. ୩ । କର୍ଷ ପରିମିତ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ (ଲୀଳାବତୀ, ମେଦିନୀ)—3. Gold weighing one Karsha. ୪। କର୍ଷ ପରିମାଣ (ବୈଦିକ ପରିଭାଷା)—4. A standard weight of one Karsha. ୫ । ଯଜ୍ଞ ବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—5. Name of a Vedic sacrifice. ୬ । ଧତୁରା (ଅମର) (ଦେଶ)—6. Dhaturā. (See) ୭ । ଦଣ-ଗୁଗୁଳ (ସ୍ୱଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—7. A species of Bdellium. ୮ । ସମୃଦ୍ଧି: ଧନ—8. Riches ୯ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା; ମୋହର - 7. Good coin. ୧୦ । ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—10. Fine colour. (ଉ—ବ୍ୟବସ୍ଥିତେ ଦ୍ୟୁ ଣ୍ଡ କରିବେଳ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପାରଦ ମିଶି ଘନ ଘନ ସେ । ଭଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୧୧ । ଦଶ ମସା ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା (ହ.ଶ)—11. An ancient gold coin weiguing 10 Masās. ୧୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗୈରିକ (ହ. ଶ)—12. Yellow ochre. ୧୩ । ହରିଚନ୍ଦନ (ହ. ଶ)—13. Yellow sandal wood. ୧୪ । ନାଗ କେଶର (ହ. ଶ)—14. Mesua Ferra. ୧୫। ହଳଦୀ (ହ. ଶ)—15. Turmeric. ୧୬ । ହଳଦିଆ ଧତୁରା (ହ. ଶ) 16. Yellow-flowered Dnatura. ୧୭ । ହଳଦିଆ ସୋରିଷ (ହ. ଶ)—17, Yellow rye.

ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—
ଜନକ, ହିରଣ୍ୟ, ହେମ, ହାଟକ, ତପନୀୟ, ଶାତକୁମ୍ଭ, ଗାଙ୍ଗେୟ, ଭର୍ମ, କର୍ଦ୍ଦୁର, ସ୍ମମୀକର, ଜାତରୂପ, କାଞ୍ଚନ, ମହାରଜତ, ରୁକ୍ମ, କାର୍ତ୍ତସ୍ୱର, ଜାମ୍ବୁନଦ, ଅମ୍ଭୋପଦ (ଅମର), ଶାତକୌମ୍ଭ, ରୁଗ୍ମ (ଅମର ଟୀକା), ଭଦ, ବୁର, ପିଞ୍ଜର, ଦ୍ରବଣ, ଗୌରକ, ଗୃମ୍ଭେସ୍ୟ, ଭରୁ, ଚନ୍ଦ୍ର, କଳଧୌତ (ଜଠାଧର), ଅଗ୍ରକ, ଅଗ୍ନିବୀଜ, ଲୋଚନ, ଭଦ୍ରସାରୁକ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି ଭେଦ, ମୃଗଶ୍ୱଥାରୁ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ), ଉତ୍ତମ୍ଭ, କଳ୍ପାଣ, ମନୋହର, ଅଗ୍ନିଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ, ଅଗ୍ନି, ଚାମ୍ପେୟ, ପିଣ୍ଡାଳ, ଅପିଞ୍ଜର, ତେଜ, ସ୍ୱପ୍ତ, ଅଗ୍ନିବ, ସ୍ୱପ୍ତକ, ମଙ୍ଗଳ୍ୟ, ସୌମ୍ଭକ, ଭୃଙ୍ଗାର, ଜାମ୍ବବ, ଆଗ୍ନେୟ, ଚିତ୍ତ, ଅଗ୍ନିଶିଖ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ), ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ।

୧୮ । (ନାମ) ଦଶରଥଙ୍କର ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ର. ଶ)— 18. Name of a minister of King Daśaratha. ୧୯ । (ନାମ) ମୃତ ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)— 19. Name of an ancient sage. ସଂ. ବିଣ— ୧ । ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Of nice colour. ୨ । ସୁନାପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Of golden colour. ୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସମାସରେ) ସୁନାରେ ତିଆରି— 3. Made of gold. ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ଅକ୍ଷର— 1. Good letters. [ଉ—ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ସେହି ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ନାଶ ହୋଇବ ଉପାହା । ଭଜ. ବୈଦେହୀଶତଲୋକ ।] ୨ । ଉତ୍ତମ ଜାତି—2. Good caste.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ

ସୁବର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+କ)—୧ । ସୁନା—1. Gold. ୨ । ପିତ୍ତଳ—2. Brass. ୩ । ସୁନା ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନମାନ ବିଶେଷ; ୧କର୍ଷ—3. A standard of weight of gold. ୪ । ସୁନାଝି ଗଛ (ଦେଖ)— 4. Cassia Fistula. ୫ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ୍ଷୀରୀ (ଦେଖ) (ହ୍ର. ଶ)—5. Swarṇṇa kshīrī (See) ସଂ. ବିଣ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—Subarṇṇa (See)

Subarṇṇaka

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ (ଫଳା)—ସଂ. ବି—କଦଳୀ ବିଶେଷ; ଚମ୍ପାକଦଳୀ— Subarṇṇa kadalī (phala) A kind of sweet-scented banana or plantain eaten when ripe. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗୁଣ— ମଧୁରତ୍ୱ, ହିମତ୍ୱ, ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଖାଇଲେ ପିତ୍ତକାରକତ୍ୱ, ତୃପ୍ତିଦାହ-ନାଶିତ୍ୱ, କଫାବହତ୍ୱ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ବୃଷ୍ୟ-କାରକତ୍ୱ ।]

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— କଳକଳୋଷ୍ଟ, ଧୀରା, ଚମ୍ପକରମ୍ଭା, ସୁରଭିକା, ସୁଭଗା, ହେମଫଳା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଫଳା, କଳକରମ୍ଭା, ଧୀରରମ୍ଭା, ଗୌଣ୍ଡ, ଗୌରରମ୍ଭା, ବାଞ୍ଛନ କଦଳୀ, ସୁରୁପ୍ରିୟ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କମଳ (ପଦ୍ମ)—ସଂ. ବି—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମ; ନାଲିକଇଁ— Subarṇṇa kamala (padma) The red lotus or lily.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କର୍ଷ—ସଂ. ବି—୧୬ ମଶା ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାନ— Subarṇṇa karsha A standard of weight of gold in ancient times.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କାର (କର୍ତ୍ତା, କୃତ୍)—ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ସୁନାରବଣିଆ (ହଳାୟୁଧ)— Subarṇṇa kāra (kartta; kṛut) Goldsmith.

ସୁବର୍ଣ୍ଣକୁଳୀ—ସଂ. ବି—ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ସୁଜନଗର୍ଣ୍ଣ) (ଦେଖ) Subaṇṇakulī Mahājyotishmatī. (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ—ସଂ. ବି—କେତକୀ ଫୁଲ ଓ ଗଛ—The yellow-flowered variety of Paddanus Odoratissimus. [ଦ୍ର—ଏହା କେଉଡ଼ା, କେୟା ଉଭୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ତିକ୍ତ ଉତ୍ତକର ।] ଦେ. ବି— କେଉଡ଼ା; ପୀତକେତକୀ ଏକପ୍ରକାର ସରୁଧାନ—A species of fine paddy. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ ଧଳା ଓ ଲମ୍ବ ।]

Subarṇṇa ketakī

ଫା. କରଜ.
ଅ. କାସ
ନେ. ମୋଗଲିଚେଟ୍ଟୁ

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେଶରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର କେଶରୀ ବଂଶର ଶେଷ ରାଜା—The last king of the 'Keśarī' dynasty of Orissa. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର କେଶରୀ ବା ଶୂନ୍ୟ କେଶରୀ । ଏ ୯୫୯ ରୁ ୯୬୧ ଶକାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଇତିହାସ ।]

Subarṇṇa keśarī

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜଡ଼ିତ; ଯାହାର ମଝିରେ ମଝିରେ ସୁନା ବସା ହୋଇ-ଅଛି—(ornament etc) Set with gold.

Subarṇṇa khachita

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗୈରିକ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୈରିକ ଭେଦ; ବନ ମାଟି; ହଳଦିଆ ଗେରୁ—1. A sort of yellow, earth; yellow ochre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ—ମଧୁରତ୍ୱ, ଶୀତତ୍ୱ, କଷାୟତ୍ୱ, ବ୍ରଣରୋପଣତ୍ୱ, ରକ୍ତପ୍ରସାଦତ୍ୱ, ଉଷ୍ଣୋଷ୍ଣଶୋଣିତାହ୍ୱତ୍ୱ (ରାଜ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ) ।

Subarṇṇa gairika

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଧାତୁ, ରକ୍ତ ଧାତୁ, ଶିଳା ଧାତୁ
ଓ. ହଳଦିଆ ଗେରୁ
ହଳଦେ ଗୈରୀମାଟି
ପୀତଗେରୁ

ଏହାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ମଧୁ ସହିତ ଲେହନ କଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ହିକ୍କା ଅଣ୍ଟ ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ ।] ୨ । ଲାଲ ଗେରୁ (ହ୍ର. ଶ)—2. Red ochre.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗୌର—ସଂ. ବିଣ—ସୁନା ପରି ଗୌର ବର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦର ବିଶିଷ୍ଟ— Subarṇṇa gaura With the skin of the colour of gold.
(ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗୌର—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁବର୍ଣ୍ଣଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— Subarṇṇaghna ରାଙ୍ଗା ଧାତୁ (ହ୍ର. ଶ)—Tin.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚୌର(ସ୍ତେୟୀ)—ସଂ. ବି—ସୁନା ଚୋରି; ସୁନା ଚୋରି କରିବା Subarṇṇa chaura(steyī) ବ୍ୟକ୍ତି—One who steals gold.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚୌର୍ଯ୍ୟ(ସ୍ତେୟ)—ସଂ. ବି—ସୁନା ଚୋରି କରିବା—Theft Subarṇṇa chaurjya(steya) of gold.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜାତି—ସଂ. ବି—ହଳଦିଆ ଜାଇ ଫୁଲ—A sort of yellow jasmine. Subarṇṇa jāti

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜିବିକା—ସଂ. ବି (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ଜୀଇଁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ +ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସୁନାଝି ବଣିଆ— 1. Goldsmith. [ଦ୍ର—ଅମରକୋଷ ପଦ୍ଧତିରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ—

Subarṇṇa jibika

ଗାଣ୍ଡିକ—ଗଣ୍ଡ, ଚନ୍ଦନ ଧୂପାଦି ବିକ୍ରୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଗନ୍ଧ ବଣିଆ ।

ଶାଙ୍ଖିକ—ମୁଣ୍ଡ ପରୀମାନଙ୍କୁ ଶଙ୍ଖା ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଶଙ୍ଖାରୀ ।

ତାମ୍ବୀକ—ତମ୍ବା ଇତ୍ୟାଦି ତଳ ବାଜି; ତମ୍ବାର ।

ମଣି ବାଣିଜ—ମଣିମୁକ୍ତା ବିକ୍ରୟ କରିବାରେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବଣିକ—ସୁନାର ବଣିଆ ।
ଏ ସମ୍ପ୍ରତି ଜାତିକୁ ବଣିଆ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାପାରକାରୀ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ (ହେ. ଶ) —2. An ancient hybrid caste dealing in gold.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତଟିନୀ—ଦେ. ବ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା ନଦୀ—The river Subarṇṇa taṭ'ni Subarṇṇarekhā. [ଉ—ବ୍ରାହ୍ମୀ, ବୈତରଣୀ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତଟିନୀ, ବଳାଙ୍ଗୀ ଏ ସ୍ୱର ଦେବାଙ୍କ ଭଗିନୀ । ବିଧାନାଥ, ନଦୀଦେବୀ ।]

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦୀଧିତି—ସଂ. ବ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଦୀଧିତି=ତେଜଶ ଯାହାର)— Subarṇṇa dīdhiti ଅଗ୍ନିଦେବ—The God of fire. [ଉ—ଏକ ଏକ କରି ଦେବ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦୀଧିତି, ଗୌରବେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ ଏସନ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପ(ଭୂମି)—ସଂ. ବ— ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ(ହେ.ଶ)— Subarṇṇa dwīpa(bhūmi) The ancient name of Sumatra island.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଧେନୁ—ସଂ. ବ—ଦାନାର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଗୋ ମୂର୍ତ୍ତି— Subarṇṇa dhenu An image of cow prepared for giving to Brahmans.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନାର ଡଆର ପକ୍ଷ—1. Golden wing. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗରୁଡ଼ (ହେ. ଶ)—2. Garurda. ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନାର ପକ୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ—Golden-winged.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମା—ସଂ.ବ(ବହୁବ୍ରୀହି;ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ପଦ୍ମ+ଆ)ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା (ହେ.ଶ)— Subarṇṇa padmā The heavenly Ganges.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୁର—ଦେ. ବ—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ—1. Name of a village of Bāṅki of the district of Cuttack. [ଦ୍ର—ଏହା ଅଂଶୁପା ହ୍ରଦ କିନାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅଂଶୁପା ହ୍ରଦରେ ଯେତେ ପଦ୍ମଫୁଲ ଓ ଶିଂଘଡ଼ା ଅଛି, ଅନ୍ୟତ୍ର ତାହା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଶଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡିଆ ଏହାର ଭିତରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ।] ୨ । ସୋନପୁର (ଦେଖ)— 2. Sonapura (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—ବଡ଼ ଶେବତୀ ଫୁଲ; ରାଜବରୁଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Subarṇṇa pushpa The large muskrose.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ମୂର୍ତ୍ତି— Subarṇṇa pratimā Golden image.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସର(ବ)—ସଂ. ବ—ଏଲବାଲୁକ (ଦେଖ) Subarṇṇa prasara(ba) Elabāluka (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସୂ—ସଂ. ବିଶ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ପ୍ର+ସୂ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍. ବ୍ୟ୍) — Subarṇṇa prasū ଯାହା ସୁନା ଉତ୍ପାଦନ କରେ— Producing gold.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବଣିକ୍—ସଂ. ବ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ବଣିକ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁନାର ବଣିଆ Subarṇṇa baṇik ବଣିଆ—1. Goldsmith. ୨ । ହୁଡ଼ ସୋନାର ବେନେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—2. A hybrid caste. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅମ୍ବଷ୍ଠା ମାତା ଓ ବୈଶ୍ୟ ପିତାଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ମତାନ୍ତରେ ବାଂସ୍ୟକାର ପିତା ଓ ମଣିକାର ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ ।]

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ସୁନା Subarṇṇa barṇṇa ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଙ୍ଗ—1. Golden colour. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ଶ୍ରୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—2. A name of Bishṇu. (ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)— ସୁନା ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ହେମାଙ୍ଗ; ସୁନେଲି—Of golden colour.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଶ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subarṇṇa barṇṇā Subarṇṇa barṇṇa. ବ— (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—Turmeric.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)— Subarṇṇa bindu A name of Bishṇu.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭସ୍ମ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭସ୍ମ (ଦେଖ)— Subarṇṇa bhasma Swarṇṇa bhasma (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ—ସଂ. ବ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ତଦାତ୍ମ୍ୟାର୍ଥରେ ମୟ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ— Subarṇṇamaya 1. Made of gold. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of gold. (ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମାକ୍ଷୀ(ମାକ୍ଷିକ)—ଦେ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ) Subarṇṇa mākshī(mākshika) Swarṇṇa mākshika (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମାସକ—ସଂ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ସୁନା ଓଜନକରିବାର ବାଟ Subarṇṇa māsaka ଧାନ ଓଜନର ମାନବିଶେଷ (ହେ. ଶ) —An ancient standard of wefght for gold.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ର—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଏଥିର ସହାୟତାରେ ସୁନା ଚିକ୍କଣ Subarṇṇa mitra ହୋଇ ହୁଏ)—ସୁହାଗା—Borax.

ସୁବର୍ଣ୍ଣମୁଖୀ—ଦେ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ (ଜଗଦ୍ଧର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ)—Name of an ancient Indian ship. Subarṇṇamukhī ସୁବର୍ଣ୍ଣମୁଖୀ

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବଳରବକାରୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ— Subarṇṇa muṇḍi A kind of sweet-singing bird. [ଦ୍ର— ଏହି ଶ୍ରୀକ ନାମରୁ ବାମଣ୍ଡାର ସୁନାମୁଣ୍ଡା ପର୍ବତର ନାମ ହୋଇଛି । ଏହି ପକ୍ଷୀର ମୁଣ୍ଡ ହଳଦିଆ ।—ବଳଦେବ. ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।] (ସୁନା ମୁଣ୍ଡି—ଅନୁରୂପ)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୋଚ୍(ରମ୍ଭା)—ସଂ. ବ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ (ଦେଖ)— Subarṇṇa mochā(rambhā) Subarṇṇa kadalī (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯୂଥିକା(ଯୂଥୀ) —ସଂ. ବ—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଯୂଥିଫୁଲ; ପୀତଯୂଥୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-
Subarṇṇa jūthikā(jūthī) ଫୁଲ; ହଳଦିଆ ଯୁଇ—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୁବର୍ଣ୍ଣା, ହେମଯୂଥିକା, ସୁବର୍ଣ୍ଣଷ୍ଠା, ହେମସୂକ୍ଷ୍ମିକା, ରକ୍ତଗନ୍ଧା, ଶିଖଣ୍ଡୀ, ନାଗସୂକ୍ଷ୍ମିକା, ହରଣୀ, ପୀତମୁଖୀ, ପୀତକା, କନକପତ୍ର, ମନୋହରା, ଗନ୍ଧାଢ୍ୟା।
Yellow species of Jasminum Revolutum. [ଗୁ— ଏଥିର ଗୁଣ ସ୍ୱାଦୁତ୍ୱ, ଶିଶିରତ୍ୱ, ପିତ୍ତଦାହତୃଷାନାଶକତ୍ୱ, ଜ୍ୱର ଦୋଷନାଶକତ୍ୱ, ବ୍ରଣାସ୍ରମୁଖ ଦନ୍ତାଶ୍ରି-ଶିରୋରୋଗନାଶକତ୍ୱ—ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]
ପୀତଯୂଇ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୂଇ **सोनजुही**

ସୁବର୍ଣ୍ଣରୂପ୍ୟକ—ସଂ. ବ—ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ହ. ଶ)—
Subarṇṇarūpyaka An ancient name of Sumatra island.

ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା—ଦେ. ବ—୧ । ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା
Subarṇṇarekhā ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a river
ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା flowing through Orissa. [ଗୁ—
सुवर्णरेखा ଏହା ଛତ୍ରିଶଗଡ଼ରୁ ବାହାରି ମାନଭୂମ, ସିଂହଭୂମି ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ବଙ୍ଗୋପ-ସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ପୂର୍ବେ ଏହାର ବାଲିରୁ ସୁନା ମିଳୁଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଜଳେଶ୍ୱର ଏହି ନଦୀତୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।] ୨ । ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳର ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଦରବିଶେଷ—2. Name of an ancient sea port in the coast of Orissa. ୩ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ମିଳୁଥିବା ସିନ୍ଦୂରୀ ଆମ୍ବବିଶେଷ—3. Name of a reddish coloured mango produced in Gañjām. ୪ । ଭାସେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜକୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର କାବ୍ୟ ବିଶେଷ —4. Name of a small poem by Bhañja.

ସୁବର୍ଣ୍ଣରେତା—ସଂ. ବ (ସୁବର୍ଣ୍ଣରେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶିବ (ହ. ଶ)
Subarṇṇaretā —Śiba.

ସୁବର୍ଣ୍ଣରୋମା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ରୋମର ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—
Subarṇṇaromā ମେଣ୍ଢା (ହ. ଶ)—Ram. ସଂ. ବିଶ—ପୀତାଭ ଲୋମବିଶିଷ୍ଟ—
Having golden wool or fleece.

ସୁବର୍ଣ୍ଣଲତା—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀଲତା (ଦେଖ) (ହ. ଶ)
Subarṇṇalatā Jyotishmatīlatā (See)

ସୁବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରୀ—ସଂ ବ (ନାମ)—ଆସାମ ପ୍ରଦେଶରେ ବହୁଥିବା ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରର
Subarṇṇa śrī ମୁଖ୍ୟ ଶାଖା ନଦୀ (ହ. ଶ)—[ଅଧୁନିକ ନାମ ସୋନାଇ]—Name of a tributary of the Brahmaputra river flowing through Assam.

ସୁବର୍ଣ୍ଣସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବଳରେ ସୁନା
Subarṇṇasiddha ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାରେ (ହ. ଶ)—
One who can secure or create gold through magic.
[ସୁବର୍ଣ୍ଣସିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ—ଦେ. ବ [ଅଧୁନିକ;ଇଂରୁ ଅନୁବାଦ]-ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସୁବିଧା—
Subarṇṇa sujoga Golden opportunity.
ସୁବର୍ଣ୍ଣସୁଯୋଗ **सुवर्णसुयोग**

ସୁବର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Subarṇṇā Subarṇṇa. ବ—୧ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ (ମେଦଗ) (ଦେଖ)—1. Kṛushnāguru (See). ୨ । ବାର୍ଦ୍ଦି-ଅଁଳା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା) (ଦେଖ)—2. Bārdi-aañlā (See). ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶୀଘ୍ର [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—3- Gamboje thistle. ୪ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦି [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—4 Turmeric. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ [ହ. ଶ]—5. Colocynth. ୬ । [ନାମ]—ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସାତ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ [ହ. ଶ]—6. One of the seven tongues of the Fire god. ୭ । [ନାମ] ରାଜା ସୁହୋତ୍ରଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସୁହୋତ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ]—7. Name of the wife of king Suhotra.

ସୁବର୍ଣ୍ଣାକର—ସଂ. ବ [ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ଆକର] ସୁନାର ଖଣି—
Subarṇṇākara Gold mine.

ସୁବର୍ଣ୍ଣାଖ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ନାଗକେଶର [ବନମାଳା]—
Subarṇṇākhya 1. Mesua-Ferra (tree and flower). ୨ । ଧୁସ୍ତୁର ଫଳ (ଶବ୍ଦ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—2. Thorn apple; Dhatura Fastuosa.

ସୁବର୍ଣ୍ଣାଭ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ଆଭା+ଅ)—
Subarṇṇābha ସୁନାପରି ଆଭାବିଶିଷ୍ଟ—Shining like
(ସୁବର୍ଣ୍ଣାଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) gold. ସଂ. ବ—ରାଜାବର୍ତ୍ତ ମଣି (ହ. ଶ)—
A kind of yellow gem.

ସୁବର୍ଣ୍ଣାର—ସଂ ବ—ରକ୍ତକାଞ୍ଚନ ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)
Subarṇṇāra The red-flowered Bouhenia (tree).

ସୁବର୍ଣ୍ଣାହ୍ୱା—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୂଥିକା—The yellow flowering
Subarṇṇāhwā Jūi shrub and its flower.

ସୁବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ଅଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମୁଷାକାଣ୍ଡ; ମୁଷାର କାନ
Subarṇṇī ଭଳି ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ଶାକ ବା ଦଳ—Ipomoea Renniformis (aquatic plant).

ସୁବୟାଃ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ବୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ପ୍ରୌଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ—
Subayāḥ A woman of middle age.

ସୁବର୍ତ୍ତୁ(ର୍ତ୍ତୁ)ଳ—ସି. ବିଶ—ଅତି ଗୋଲ—Very circular.
Subarttu(rtu)la ବ—ତରବୁଜ (ବୈଦ୍ୟକ)—
Water melon.

ସୁବଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟସଖା ଗୋପବାଳକର ନାମ—
Subala Name of one of the playmates of
ସୁବଳ Śrīkṛushṇa. ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
सुबल A name given to males.

ସୁବଳୟ—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ଦର ବଳୟ—A nice wristlet.
Subalaya ବେ. ବ— ସୁବଳୟା (ଦେଖ)—
Subalayā. (See)

ସୁବଳୟା—ବେ. ବ (ସଂ. ସୁବେଳ)—ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥ ଲଙ୍କାର ଉତ୍ତର
Subalayā ଅଂଶର ପାହାଡ—Name of a mountain
(ସୁବଳୟାଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) in Ceylon where Rāma-
chandra took up his quarter. [ଦ୍ର—
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେତୁବନ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ର ପାର ହୋଇ କପି ସେନା
ସହିତ ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।]

ସୁବଳିତ—ବେ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର—Graceful
Subalita and round. (ଉ—ସୁବଳିତ ରମ୍ଭା ଉରୁ ଅତୁଳ
ଦୁକୂଳେ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ମହାପାତ୍ର ।) ୨ । ସୁନ୍ଦର—
2. Beautiful; graceful. (ଉ—ବଳନ ବାହୁ
ସୁବଳିତ । ଭୁଲିଲି ପ୍ରେମ ଅମ୍ଭାମୃତ ।) ସଂ. ବିଣ. (ସୁ+
ବଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇତ)—ବଳବିଶିଷ୍ଟ—Strong.

ସୁବଲ୍ଲି (ଲ୍ଲୀ)—ସଂ ବ—୧ । ସୋମବଲ୍ଲୀ (ଅମର କରତ); ବାଲୁତ—
suballi(lli) 1. Serratula Anthelmintica. ୨ ।
(ସୁବଲ୍ଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) କଟୁକି (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—
2. Kaṭukī (See) ୩ । ପୁନର୍ନବା ଲତା (ହି. ଶ)—
3. A herbarious creeper.

ସୁବସନ—ସଂ ବ—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର—Nice cloth. ବିଣ. ସଂ—
Subasana (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ରଧାରୀ—Wearing nice
(ସୁବସନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) cloth.

ସୁବସନ୍ତ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁଜାତୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସାମାନ୍ୟ ବସନ୍ତପ୍ରଦ ବସନ୍ତ
Subasanta ରୋଗ—1. Mild form of small pox.
୨ । ମନୋରମ ବସନ୍ତ କାଳ—2. Charming
spring season. ୩ । ଚୈତ୍ରାବଳୀ (ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦ); ବାସନ୍ତୀ, ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—3. The fullmoon of
'Chaitra'. ୪ । ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ
ମଦନୋତ୍ସବ—4. A feast in honour of Cupid.
held on Chaitra fullmoon.

ସୁବସନ୍ତକ—ସଂ. ବ—୧ । ବାସନ୍ତୀ; ମଦନୋତ୍ସବ; ଚୈତ୍ରାବଳୀ
Subasantaka (ମେଦିନୀ)—1. The fullmoon of the
month of 'Chaitra'. ୨ । ଜାତି (ଲତା ଓ ଫୁଲ)
(ହି. ଶ)—2. Jasminum Arborescens.

ସୁବସନ୍ତୀ—ସଂ. ବ—୧ । ମାଧବୀ ଲତା (ହି. ଶ)—1. Mādhabī
Subasantī creeper. ୨ । ଜାତି ପୁଷ୍ପ; ଜାତି ଫୁଲ (ହି.ଶ)—
2. Single-large-petalled Jasmine.

ସୁବହ—ସଂ. ବିଣ—(ସୁ=ସୁଖରେ+ବହ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Subaha ୧ । ସୁଖବାହ୍ୟ; ଯାହା ଅନାୟାସରେ ବହନ
(ସୁବହା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଏ—1. Easily bearable. ୨ । (+
(ଦୁର୍ବହ—ବିପରୀତ) କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ବହନକ୍ଷମ—
2. Capable of easily bearing or carrying. ୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ୍ (ହି. ଶ) —3. Patient. ସଂ.
ବ— ଏକପ୍ରକାର ବାୟୁ (ହି.ଶ)—A kind of wind,

ସୁବହା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁବହ+ଆ)—ସୁବହର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Subahā Feminine of 'Subaha'. ବ—୧ । ଶେଫାଳିକା
(ଅମର); ଗଙ୍ଗଶିଉଳି—1. Night-flowering
Jasmine. ୨ । ଏଲାପର୍ଣ୍ଣୀ; ବନ୍ଦା (ଅମର)—
2. Vanda Roxburghi. ୩ । ଶଳ୍ଲକୀ; ଲୋବାନ୍
(ମେଦିନୀ)—3. Indian olibanum. ୪ । ବୀଣା—
4. Harp. ୫ । ଜିହ୍ୱା; ଜିହ୍ୱା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା;
ଭରତ)—5. Operculina Turpethum;
Ipomoea Turpethum. ୬ । ରୁଦ୍ର ଜଟା; ଈଶ୍ୱର
ଜଟା (ସୁଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Cock'scomb; Celosia
Cristata (a plant). ୭ । ହଂସପଦୀ (ଜଳନିର୍ଘଣ୍ଟ);
ଗୋଧାପଦା—7. Maiden hair fern; Vitis
Pedata. ୮ । ମୂଷଳୀ; ତାଳମୂଳୀ (ଅମର)—
8. Asparagos Sarmentosus. ୯ । ସାଳ
ସିଜୁବାର; ସାଳ ବେଲୁଣିଆ (ଅମର)—9. Vitex
Trifolia. ୧୦ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ହରେଲୁପ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ
ଗୁଣ)—10. Cephalandra Indica (Kirtikar).
୧୧ । ଚକ୍ରତାଳୀ; ନକୁଳକନ୍ଦ (ହି. ଶ)—11. A
kind of herbarious root.

ସୁବା—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ସୁବାହ୍)—୧ । ଶାସନ ବିଭାଗ; ରାଜ୍ୟର
Subā ପ୍ରଦେଶ—1. A province. [ଦ୍ର—ମୋଗଲ
ସୁବା ରାଜତ୍ୱରେ ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓ ଓଡିଶା ଗୋଟିଏ ସୁବାର
ସୁବା ଅଧୀନ ଥିଲା ।] ୨ । ସାହେବ ଶବ୍ଦ ସହିତ ନିରର୍ଥକ
ସମାସରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେ—2. A word used
as a meaningless compound with the
word Sāheb, meaning etc.

ସୁବାକ—ବେ. ବ (ସଂ. ସୁ+ବାକ୍)—ଋଷିବିଶେଷ—Name of
Subāka a sage. (ଉ—ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ଯେ ହୋତ୍ର
ସୁବାକ ସୁବାକ୍ଷ ବାହୁକ ସୁବାକ—କୃଷ୍ଣସିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସୁବାକ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ବାକ୍ୟ—1. Good speech.
Subākya ୨ । ମଧୁର ବାକ୍ୟ—2. Sweet speech. ସଂ.
(ସୁବାକ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ସଂ—୧ । ମଧୁରଭାଷୀ (ହି. ଶ]—
1. Sweet of speech. ୨ । ସୁବାଗ୍ମୀ (ହି. ଶ)—
2. Very eloquent.

ସୁବାଟ—ବେ. ବ—ସୁପଥ (ଦେଖ)
Subāṭa Supatha (See)

ସୁବାଦାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ସୁବେଦାର୍)—୧ । ଗୋଟିଏ ସୁବାର
Subādār ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଦେଶର ବା ରାଜ୍ୟର ବିଭାଗର ଶାସନ-
ସୁବାଦାର କର୍ତ୍ତା—1. The Governor of a Province.
ସୁବେଦାର (ଉ—ହିନ୍ଦୀ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଜଣେ
ଲୋକ ଦଖଲ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମରହଟ୍ଟା ସୁବାଦାର୍

ଚମ୍ପାଗଟିଆ ସବନ ଦେଇଅଛନ୍ତି—ଫଗୀଭମୋହନ-ଭମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୨ । ଦେଶୀୟ ପଲଟଣ ବା ସଦାଭମାନଙ୍କ ସରଦାରଙ୍କ ଉପାଧି—2. Subadar; a title given to an Indian captain of soldiers. ୩ । ପ୍ରହରୀବାଲା ବା ମିଲିଟେରି ପୋଲିଶ କନଷ୍ଟବଲମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—3. A Head-constable of the military police; head warder.

ସୁବାଦାର୍ ମେ(ମା)ଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ.ସୁବେଦାର୍ ଓ ଇ. ମାଜର୍) ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର କାପ୍ତାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title given to Indian Captains of the Indian army; Subadar major.

Subādāri ସୁବାଦାରି **सूबेदारि**

Subādāri The position or office of a Subadar.

ସୁବାଦାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସୁବାଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Subādāriā Relating to Subadar.

ସୁବାଦରି **सूबेदारका**

ସୁବାନି—ଦେ. ବି—ହାତି ମାହୁତଙ୍କ ସ୍ୱଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—A title given by a Rājā to an elephant-driver.

Subāni ସୁବାନି **सूबानी**

ସୁବାମତି—ଦେ. ବିଣ—ସାଧାରଣ—Ordinary. [ଉ—× × × ଲୁଚ କଥାରୁ ପୁଛାଏ, ମୁନସି ଜମାଦାର ବରକନ୍ଦାଜ ସାଧାରଣ ସକାଶେ ନେବାରତ ସୁବାମତି କଥା । ଫଗୀଭମୋହନ. ଭମାଣ. ଅଠଗୁଣ ।]

Subāmati **साधारण**

ସୁବାସ—ସଂ. ବି (ସୁ+ବାସ)—୧ । ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର—1. A nice cloth. ୨ । ସୁଗନ୍ଧ; ସୌରଭ—2. Sweet scent; fragrance. ୩ । ସୁନ୍ଦର ଗୃହ—3. A nice house. ୪ । ସୁଖରେ ବାସ କରିବା—4. Comfortable living. ୫ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—5. A name of Śiba. ବିଣ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Sweet-scented; fragrant. [ଉ—ସୁବାସ ଶବ୍ଦର ବିଶେଷ୍ୟରେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ୩ ଅର୍ଥ ଓ ବିଣରେ ଶେଷୋକ୍ତ ଅର୍ଥକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ପଦଟି ରଚିତ ହୋଇ-ଅଛି—ଯେଉଁ ଦିନ ହେଲା ସୁବାସ (ବିଣ) ନାସ (ନସ୍ୟ), ସେହିଦିନ ଗଲା (ହେଲା) ସୁବାସ (ସୁଗନ୍ଧ ଗ୍ରାହକ) ନାଶ, ସୁବାସ (ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର) ନାଶ, ସୁବାସ (ସୁନ୍ଦର ଗୃହ) ନାଶ]

ସୁବାସ ଦେ, ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

Subāsa **सुबास**

ସୁବାସକ—ସଂ. ବି—ତରଭୁଜ (ହ. ଶ)—

Subāsaka Water melon.

ସୁବାସନ—ଦେ. ବିଣ—ସୁବାସିତ—Scented. [ଉ—ବିଦ୍ୟା ବିଚିତ୍ର ବାଗିମାନ, ଉତ୍ତଳ ଗନ୍ଧେ ସୁବାସନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

Subāsana ସୁବାସିତ **सुबासित**

ସୁବାସିତ ଏକ ପୁତ୍ର—Name of a son of the 10th Manu.

ସୁବାସ ନାଶ—ସଂ. ବି (୬ତତ୍ପୁ ତତ୍)—୧ । ସୁଗନ୍ଧର ବିନାଶ—1. Disappearance of good smell. ୨ । ସୁନ୍ଦର ଗୃହର ବିନାଶ—2. Spoiling of a good house. ୩ । ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ରର ନାଶ—3. Spoiling of a good cloth.

Subāsa nāśa

ସୁବାସ ନାସ—ଦେ. ବି—ସୁବାସିତ ନସ୍ୟ—

Subāsa nāsa Sweet scented snuff.

ସୁବାସ ନସ୍ୟ **सुबास हुलास**

ସୁବାସ ବାସ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁଗନ୍ଧ—1. Sweet smell. ୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ—2. Smelling of sweet smell. ୩ । ସୁବାସିତ ବସ୍ତ୍ର—3. Perfumed cloth. [ଉ—ଯେଉଁ ଦିନ ହେଲା ସୁବାସ ନାସ ସେହି ଦିନ ଗଲା ସୁବାସ ବାସ, ସୁବାସ ବାସ, ସୁବାସ ବାସ—ଭଗ ।]

Subāsa bāsa

ସୁବାସ ବାସ **सुबास बास**

ସୁବାସର—ସଂ. ବି—ସୁଦିନ—A good or agreeable day.

Subāsara

ସୁବାସରା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଚନ୍ଦ୍ରସୂର; ହାଲିମ—

Subāsarā Common cress.

ସୁବାସାଃ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁବାସସ୍ : ୧ମା.୧ବ)—ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ—Having good cloth. (ସୁବାସା—ଦେ. ରୂପ)

Subāsāḥ

ସୁବାସିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁବାସ+ଫଳାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ସୁବାସ ଯୁକ୍ତ; ସୌରଭ ଯୁକ୍ତ—1. Fragrant; sweet-smelling. ୨ । ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ; ଯାହାକୁ (ତୈଳାଦି) ବାସଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇଅଛି—2. Scented.

Subāsita

ସୁବାସିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁବାସ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ+ଈ)—ସୁବାସୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subāsī. ବି—୧ । ସୁବାସଯୁକ୍ତା ରମଣୀ—1. A woman from whose body a sweet smell emanates. ୨ । ଚିରଝିଅ; ଚିରକାଳ ପିତ୍ରାଳୟବାସିନୀ ବିବାହିତା କନ୍ୟା (ଅମର)—2. A married girl who always resides in her father's house. ୩ । ଦ୍ୱିତୀୟବୟସ୍କା ବା ପ୍ରୌଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A middle-aged woman. ୪ । ଚିରକାଳ ପିତ୍ରାଳୟବାସିନୀ ବିବାହିତା ବା ଅବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—4. A woman married or single who resides in her father's house (Apte). ୫ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟା ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ସମ୍ବୋଧନ—5. A term of courtesy for a respectable woman whose husband is alive (M. W.).

୬ । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ (ହ. ଶ)—6. A lady whose husband is alive. [ଦ୍ର—ଦେହ ଦେହ ଜହନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ 'ଭୁଅସୁଣୀ' ଶବ୍ଦ ଏହି ଦ୍ରେର ଅପଭ୍ରଂଶ; ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଭୁଅସୁଣୀ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ 'ଜଦ୍ଭୁସୁଗ' (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଅନେକଥର ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ ହୁଏ) ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଘର ଜଣାଯାଏ ।]

ସୁବାସୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ବାସ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁଖରେ ବାସ କରୁଥିବା—1. Residing or living comfortably. ୨ । ସୌରଭମୟ—2. Scented; fragrant. ୩ । ସୁନ୍ଦର ବାସଯୁକ୍ତ—3. Having a good scent. ୪ । ସୁନ୍ଦର ଗୃହରେ ବାସ କରୁଥିବା—4. Dwelling in a comfortable or respectable abode (M. W,). ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males and females.

ସୁବାହ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ଘୋଡ଼ା (ହ. ଶ)—1. A good horse. ୨ । (ନାମ) ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. Name of an attendant of Skanda. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର ଅଶ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ—1. Having good horse. ୨ । (ସୁ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ) ସହଜରେ ବହନ ଯୋଗ୍ୟ—2. Capable of being easily carried.

ସୁବାହୁ—ସଂ. ବ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—Having nice arms. ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ବା ସୁନ୍ଦର ବାହୁ—1. Fine arm. ୨ । (ନାମ) ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଜଣେ ପାର୍ଷଦ (ହ.ଶ)—2. Name of a courtier of Skanda. ୩ । (ନାମ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଦେବର ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—3. Name of a son of Dhṛutarāshṭra. ୪ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—4. Name of a son of Śrikṛushṇa. ୫ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ତପୋବନ୍ଦ୍ରଗ୍ରାମ ମାଗିବାରୁ ସହଚର ଋଷିଙ୍କ—5. Name of a demon. ୬ । ଦଶରଥଙ୍କର ସାରଥିର ନାମ—6. Name of a charioteer of Daśaratha. ୭ । ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କର ଜଣେ ପୁତ୍ରର ନାମ—7. Name of a son of Śatrughna. (ଉ—ସୁବାହୁ ଶ୍ରୁତସେନ ଘର, ହୋଇବେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ କୁମର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଉତ୍ତରକ ।) ୮ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଜନୈକ ରାଜା, କୁବଲୟାଶ୍ୱଙ୍କ ପୁତ୍ର—8. Name of an ancient king of India, son of Kubalayāśwa. (ଉ—ସୁବାହୁଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ଗଲେ ଉତ୍ତ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସୁବିକଟ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ଭୟଙ୍କର—Very frightful.
Subikaṭa

ସୁବିକ୍ରମ(ବିକ୍ରାନ୍ତ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତି ପରାକ୍ରମୀ—Very valiant
Subikrama(bikrānta) (ସୁବିକ୍ରମା[ବିକ୍ରାନ୍ତା]—ସ୍ତ୍ରୀ)—

ସୁବିକ୍ଲବ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ବିହ୍ୱଳ—Much perturbed.
Subiklaba

ସୁବିଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—Very celebrated.
Subikhyāta

ସୁବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦର ଦେହ—Graceful body. ସଂ. ବିଣ
Subigraha ପୁଂ—ସୁନ୍ଦର ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—Having a graceful body.
(ସୁବିଗ୍ରହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁବିଚାର—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ବିଚାର; ନ୍ୟାୟବିଚାର—1. Just consideration; just decision. ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—2. Name of a son of Śrīkṛushṇa.
Subichāra

ସୁବିଚାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ନ୍ୟାୟବିଚାରକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a judge) Who judges rightly; discriminating (judge).
Subichāraka

ସୁବିଚାରିତ(ବିବେଚିତ)—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିଚାର କରାଯାଇ ଥିବା—Well considered.
Subichārita (bibechita)

ସୁବିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ)—ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିଜ୍ଞ—Very wise or experienced.
Subijña
(ସୁବିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁବିଜ୍ଞତା—ବି)

ସୁବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବିଣ—ସହଜରେ ଜ୍ଞେୟ (ହ. ଶ)—1. Easily knowable. ୨ । ଅତିଶୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ହ. ଶ)—2. Very intelligent.
Subejñāna

ସୁବିଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବିଣ—ସହଜରେ ଯାହା ଜଣାଯାଇ ପାରେ—Easily knowable.
Subijñeya ସଂ. ବି—ଶିବ (ହ. ଶ)—Śiba

ସୁବିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ସହଜରେ ପହଞ୍ଚା ଯାଇ ପାରେ—1. Easily reachable. ୨ । ସହଜରେ ପ୍ରାପ୍ୟ—2, Easily attainable.
Subita

ସୁବିତତ—ସଂ. ବିଣ—ସୁବିସ୍ତୃତ—Extensive; well spread.
Subitata

ସୁବିତା(ଧା)—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସୁବିଧା)—ସୁବିଧା—Convenience.
Subitā(dhā) ବିଣ—୧ । ସୁବିଧାଜନକ—1. Convenient.
ସୁବୀଧା ସୁମିତା
ଶୋଭୀତ ୨ । (ସଂ. ଶୋଭିତ) ମନୋରମ; ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—2. Beautiful; nice.
ସୁହାବନା

ସୁବିତ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ମାର୍ଗରେ ଅର୍ଜିତ ବା ପ୍ରାପ୍ତଧନ—Honestly acquired wealth.
Subitta
(ସୁବିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖୁବ୍ ଧନୀ (ହ. ଶ)—Very rich.

ସୁବିଦ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ବିଦ୍, ଧାତୁ+କ୍ତି, କୃପ୍)—
Subid ୧ । ପଣ୍ଡିତ—1. A learned man. ୨ । ଗୁଣବତୀ-
ନାରୀ—2. A virtuous woman.

ସୁବିଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁ+ବିଦ୍, ଧାତୁ+କ୍ତି, ଅ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ
Subida (ରାଜା ମୃତ୍ୟୁ)—1. A learned man. ୨ । କଞ୍ଚୁକୀ;
(ସୁବିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ—2. The keeper of a
seraglio. ୩ । ଜଳଜ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ (ହିଂ. ଶ)—3. A
kind of flowering tree.

ସୁବିଦତ୍—ସଂ. ବି (ସୁବିଦ୍=ପଣ୍ଡିତ+ଅତ୍, ଧାତୁ=ସତତ ଗମନ
Subidat କରିବା+କ୍ତୁ, କୃପ୍)—ରାଜା (ରାଜାମୃତ୍ୟୁ)-A king.

ସୁବିଦତ୍ର ସଂ. ବି (ସୁ+ବିଦ୍, ଧାତୁ+କ୍ତ୍ର ଅଣ)—୧ । ଜ୍ଞାତି -
Subidatra 1. Kinsman; kindred. ୨ । (+ଜ୍ଞାନ,
ଅଣ) ଜ୍ଞାନ (ହିଂ. ଶ)—2. Knowledge. ୩ । କୃପା;
ଦୟା (ହିଂ. ଶ)—3. Kindness; mercy. ୪ । (+
ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅଣ ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି (ହିଂ. ଶ)—4. Riches. ସଂ.
ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନ (ହିଂ. ଶ)—1. Very
careful. ୨ । ମହାଦୟ (ହିଂ. ଶ)—2. Magnani-
mous; large-hearted. ୩ । ଉଦାର (ହିଂ. ଶ)—
3. Liberal-minded. ୪ । ଦୟାଳୁ (ହିଂ. ଶ)—
4. Kind.

ସୁବିଦଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ସୁ+ବିଦ୍, ଧାତୁ+ଅଲ୍, କିମ୍ବା ସୁବିଦତ୍+ଲ
Subidalla ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କ୍ତୁ, ଅ)—୧। ଅନ୍ତଃପୁର
(ରାଜାମୃତ୍ୟୁ)—1. Harem; female apartment.
୨ । କଞ୍ଚୁକୀ—2. A male servant who is in
charge of a harem.

ସୁବିଦଲ୍ଲା(ଲା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁବିଦଲ୍ଲ+ଆ) ଉତ୍ତମନାରୀ; ବିବାହିତା
Subidallā(lā) ସ୍ତ୍ରୀ—A married woman.

ସୁବିଦିତ—ସଂ. ବି—ସୁପରିଜ୍ଞାତ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଜ୍ଞାତ—
Subidita Well known.

ସୁବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ବିଦ୍ୟା+ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖୁବ୍ ପଣ୍ଡିତ
Subidya Very learned.

ସୁବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟା; ଉଚ୍ଚତର ବିଦ୍ୟା—Good or
Subidyā high learning. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବିଦ୍ୟର
ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subidya.

ସୁବିଧ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ବିଧା+ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଶୀଳ (ହିଂ. ଶ)-
Subidha (ସୁବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of good nature.

ସୁବିଧା—ସଂ ବି (ସୁ+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—୧ । ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାର—
Subidhā 1. Good sort or mode. ୨ । ସଦୁପାୟ—
2. Good or effectual or honest means.
ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବିଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
ସୁବିଧା ସୁବିଧା, ସୁମିତା Subidha. କେ. ବି—୧ ।
ଖଣ୍ଡ; ସୁଯୋଗ—1. Opportunity; occasion;
advantage ୨ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—2. Comfort;
convenience, ୩ । ଉପାୟ—3. Means.

ସୁବିଧା କରିବା—କେ. କ୍ରି—୧ । ସୁଯୋଗ ଘଟାଇବା—
Subidhā karibā 1. To arrange for a
ସୁବିଧାକରା सुविधा करना suitable opportunity.
୨ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଘଟାଇବା—2. To make comfort-
able arrangements.

ସୁବିଧା ଜନକ—କେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ସୁଯୋଗ ଘଟାଏ—
Subidhā janaka 1. Opportune. ୨ । ଯଦ୍ୱାରା
ସୁବିଧାଜନକ सुविधाजनक ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଘଟେ—2 Convenient.

ସୁବିଧାନ—ସଂ. ବି (ସୁ+ବିଧାନ)—ଉତ୍ତମ ନିୟମ ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—
Subidhāna G od rule or arrangement.
(ସୁବିହିତ—ବି)

ସୁବିଧି—ସଂ. ବି (ସୁ+ବିଧି)—୧ । ଉତ୍ତମ ବିଧି—1. Nice or
Subidhi good rule. ୨ । (ନାମ)—ବର୍ତ୍ତମାନ
ଅବସର୍ପିଣୀର ଜୈନ ଅର୍ହତ୍ ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
2. Name of a Jaina saint.

ସୁବିନୀତ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ବିନୀତ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୟଯୁକ୍ତ—
Subinita Very gentle.
(ସୁବିନୀତ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅବିନୀତ, ଦୁର୍ବିନୀତ—ବିପରୀତ)

ସୁବିନୀତା—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ- ସୁବିନୀତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
subinitā 'Subinita ବି: ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଦକ୍ଷ ଗୌ;
ସୁଧୀର ଗାଈ—A meek cow.

ସୁବିବା—କ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ଶ୍ରୁଧାତୁ; ପ୍ରା ସୁଣ୍ ଧାତୁ)—ଶୁଣିବା; ଶୁଣାଯିବା-
Subibā To be heard.
ଶୁନାଯାଓଯା सुनाजाना

ସୁବିମଳ—ସଂ ବିଣ—ଅତି ନିର୍ମଳ—
Subimala Very clear,

ସୁବିଶାଳ—ସଂ ବିଣ—ଅତି ବିଶାଳ—
Subiśāla Very extensive.

ସୁବିସ୍ତା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ ସୁବିଧା)—ସୁବିଧା (ଦେଖ)
Subistā Subidhā (See)
ସୁବିଧା सुभीता

ସୁବିସ୍ତାରିତ—ସଂ ବିଣ—ଅତି ବିସ୍ତାରିତ—
Subistarita Much extended.
(ସୁବିସ୍ତର—କେ. ରୂପ)

ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ ବିଣ—ଅତି ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—
Subistirṇṇa Very wide.

ସୁବିସ୍ତୃତ—ସଂ ବିଣ—ଅତି ବିସ୍ତୃତ—
Subistṛuta Very extensive; much extended.

ସୁବୀଜ—ସଂ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦର ବୀଜ—1. Nice seed. ୨ । ଫଳୋ-
Subīja ତ୍ପାଦକ ବୀଜ—2. A seed which succeeds
in sprouting. ୩ । ବେଣାଟେର (ରାଜ ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—
3. The root of the Beṇā grass. ବିଣ—
(ସୁବୀଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁନ୍ଦର ବୀଜଯୁକ୍ତ—Having nice seeds.

ସୁବୀର—ସଂ. ବ—୧ । ଦେଶ ବିଶେଷ; ସିନ୍ଧୁ ନଦ ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶ—
Subīra 1. Name of a country. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୀର ବା ଯୋଦ୍ଧା—2. A great hero or warrior. ୩ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହେ. ଶ)—3. A name of Skanda. ୪ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହେ. ଶ)—4. A name of Śiba. ୫ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହେ. ଶ)—5. A son of Śiba. ୬ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହେ. ଶ)—6. A son of king Śibi. ୭ । ଏକ-ବୀର ବୃକ୍ଷ (ହେ. ଶ) – 7. Name of a wild tree.

ସୁବୀରକ—ସଂ. ବ—୧ । ସୌବୀରାଞ୍ଜନ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା) (ଦେଶ)—
Subīraka 1. Saubīrāñjana (See). ୨ । ବଦରୀ; ବରକୋଳ (ହେ. ଶ)—2. Jujube. ୩ । ଏକବୀର ବୃକ୍ଷ (ହେ. ଶ) – 3. Name of a wild tree.

ସୁବୀରଜ—ସଂ. ବ—ସୌବୀରାଞ୍ଜନ (ଦେଶ)
Subīraja Saubīrāñjana (See)

ସୁବୀରାମ୍ଳ—ସଂ. ବ—କାଞ୍ଜିକ (ଜଠାଧର); ଯବର ବା ଗହମର କାଞ୍ଜି—
Subīrāmla Fermented barley or wheat gruel. [ଦ୍ର—ସୌବୀରକ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ସୁବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ବୀର୍ଯ୍ୟ—1. Good matter or
Subīrjya semen. ୨ । ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନସମର୍ଥ ବୀର୍ଯ୍ୟ—2. Productive semen. ୩ । ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବୀର୍ଯ୍ୟ—3. The semen of a man of a great family. ୪ । ବଦରୀ ଫଳ (ଜଠାଧର)—4. The
[ସୁବୀର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] Jujube berry. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମହାଶକ୍ତି ବା ବଳଶାଳୀ—Very mighty.

ସୁବୀର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବ—୧ । ବନ କାର୍ପାସୀ; ବଣ କପା (ଶବ୍ଦ
Subīrjyā ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—1. The wild cotton plant. ୨ । ବଡ଼ ଶତାବରୀ (ହେ. ଶ)—2. The larger variety of Asparagus. ୩ । ନାଡ଼ି ହିଙ୍ଗୁ; ହିଙ୍ଗୁ-ବିଶେଷ (ବୈଦ୍ୟକ)—3. Dikamallegum; Gummy Gardenia. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବୀର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subīrjya.

ସୁବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି; ଉତ୍ତମ ବୁଦ୍ଧି—
Subuddhi 1. Good intellect. ୨ । ସୁମତି; ଭଲ (ଲୁବୁଦ୍ଧି—ବିପରୀତ) କାର୍ଯ୍ୟରେ ମତି—2. Inclination to do good acts. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମ ବୁଦ୍ଧି ବିଶିଷ୍ଟ; ସୁନ୍ଦର ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Possessing good intellect; of good intellect. ୨ । ବୁଦ୍ଧିମାନ—2. Intelligent. ୩ । ସତ୍ ସ୍ୱଭାବ—3. Of good nature. ଦେ. ବ—୧ । ଶଣ୍ଡାଏତ ଓ ତେଲିକର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family title of Oil-men and Khandāyets. [ଦ୍ର—କାଳିର ବେଦେ-ଶ୍ୱରରେ ତେଲି ଜାତିର ସୁବୁଦ୍ଧି ଉପାଧିଧାରୀ ମହାଜନ ଓ ଜମିଦାର ବଂଶ ବାସ କରନ୍ତି ।] ୨ । ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି-ବିଶେଷ—2. A title bestowed by kings.

ସୁବୁଦ୍ଧି ଶିରୋମଣି—ଦେ. ବ—ନବଦ୍ୱୀପର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରାନୁଶୀଳନରେ
Subuddhi śiromaṇi ବିଖ୍ୟାତ ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ—Name of the ancestor of a famous family of astrologers of 'Nabadwipa'. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପ୍ରପୌତ୍ର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାମଣି ମହାରାଜ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ବୃତ୍ତି ପାଇ ଆପଣାର ଜନ୍ମ-ସ୍ଥାନ ପଶୋହର ଜିଲ୍ଲାର ଚୌଗାଛ ଗ୍ରାମରୁ ଆସି ନବଦ୍ୱୀପରେ ରହିଥିଲେ ।]

ସୁବୁଧି—ପ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ (ସୁବୁଦ୍ଧିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସୁବୁଦ୍ଧି
Subudhi (ଦେଖ)—Subuddhi (See)

ସୁବୁଧିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ - ସୁବୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Subudhiā Subuddhi (See)
(ସୁବୁଧୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁବୁଦ୍ଧି ସୁବୁଦ୍ଧିବାଳା

ସୁବୁଧି କଇଁ—ଦେ. ବ— ନେଳୀ ରଙ୍ଗ ଫୁଲ; ଜଳୋତ୍ପଳ—
Subudhi kaiñ The blue water-lily.
ନୀଳ ଶାଳୂକ ନୀଳ କୁମୁଦ

ସୁବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ=ଉତ୍ତମ + ବୃତ୍ତ=ଚରିତ୍ର ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)-
Subṛutta ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତେ ଗୋଲ; ସୁବର୍ତ୍ତୁଳ—
(ସୁବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fully circular. ୨। ସୁନ୍ଦର ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ—
ସୁବୃତ୍ତ } ବିପରୀତ 2. Fine and circular. ୩ । (ପୁଂ) ସଚ୍ଚରିତ୍ର—3. Of good conduct.
ସୁବୃତ୍ତ } ୪। (ପୁଂ) ସତ୍ ସ୍ୱଭାବ; ସାଧୁ—4. Of good nature; saintly. ବ—ଶୂରଣ (ରାଜକର୍ଦ୍ଦମ); ଓଲ୍ଲଅ—Wild arum.

ସୁବୃତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ—ସୁବୃତ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subṛutta.
Subṛuttā ବିଣ—୧ । ଶତପତ୍ରୀ (ରାଜକର୍ଦ୍ଦମ); ସେବତୀ ଫୁଲ 1. The musk rose. ୨ । କାଳଲୀ ଦ୍ରାକ୍ଷା—2. A species of circular grape. ୩ । (ନାମ) ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—3. Name of a heavenly nymph. ୪ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୧ ଅକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—4. Name of a Sanskrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ୧ମ, ୨ମ, ୮ମ, ୯ମ, ୧୦ମ, ୧୧ଶ, ୧୪ଶ, ୧୨ଶ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ (ହେ. ଶ)]

ସୁବୃତ୍ତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ବା ଉତ୍ତମ ବା ପବିତ୍ର ଜୀବିକା—
Subṛutti 1. A good or high or pure occupation. ୨ । ଉତ୍ତମ ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି—2. Good or noble inclination. ୩ । ସଦାଚାର (ହେ. ଶ)—3. Approved conduct. ୪ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର (ହେ. ଶ)—4. Good conduct. ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ପବିତ୍ର ଜୀବିକାବାନ—1. Of good or honest livelihood. ୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Of good conduct.

ସୁବ୍ରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ (ସୁଂ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ—1. Very old.
Subruddha ୨। ଅତି ପ୍ରାଚୀନ—2. Very old; ancient.
(ସୁବ୍ରୁଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ୍‌ଗଜର ନାମ—
Name of the mythological elephant guarding the south.

ସୁବେ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ସନ୍ଦେହ—
Sube Suspicion; doubt.
ସୋବେ ସୁବା

ସୁବେ କରିବା—ବୈ. କ୍ରି—ସନ୍ଦେହ କରିବା—
Sube karibā To suspect.
ସୋବେ କରା ସୁବା କରନା

ସୁବେଗା—ସଂ. ବି—ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)
Subegā Mahājyotismatī (See)

ସୁବେଣୀ—ବୈ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ କେଶବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A
Subeṇī woman having graceful hair on
ସୁବେଣୀ her head. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman
ସୁବେଣୀ [ଉ—ଚିତ୍ରଲେଖା ନିବେଣୀକ ଯାଇ ଏକ ସୁବେଣୀକ ବୁଡ଼ାଇ ମାୟା ଜାଳକୁ କରୁ । ଉ ଷ. ବୈଦେଶ୍ୱରବିଳାସ ।)

ସୁବେଦ—ସଂ. ବିଶ (ସୁଂ) (ସୁ+ବିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-
Subeda ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଙ୍ଗମ (ହି. ଶ)—1. Proficient in spiritual or estoric knowledge. ୨ । ବେଦ ପାରଗ—2. Versed in the Bedas.

ସୁବେଦାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସୁବାଦାର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Subedār (etc) Subedār etc. (See)

ସୁବେଦୀ—ବୈ. ବିଶ. (ସଂ. ସୁବେଦ)—ବେଦପାରଗ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
Subedī a Brāhmaṇa) Well versed in the
ସୁବେଦୀ ସୁବେଦୀ Bedas.

ସୁବେଦୀ ଗୋସା(ଶେ)ଇଁ(ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବିପ୍ର)—ବୈ. ବି—ବେଦପାରଗ,
Subedī gosā(se)iñ(brāhmaṇa, bipra) ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ
ସୁବେଦୀ ଗୋସାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ— A Brāhmaṇa well ver-
ସୁବେଦୀ ଗୋସାଇଁ sed in the Bedas and of approved conduct.

ସୁବେଧ—ବୈ. ବିଶ—ଅତି ଗାଢ଼—Very sound. [ଉ—ଚିତ୍ର
Subedha ବିରହେ ଗୁରୁ ମନୋରଥ ତହିଁ ସମାନ ସୁବେଧ ସୁରତ
ଗାଢ଼ ବହୁତ ମୋଟା ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଉଳାପ ।]

ସୁବେ ବରାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସବେ ବରାତ୍ (ଦେଖ)
Sube barāt Sabe barāt (See)
(ସୁବେରାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁବେଳ—ସଂ.ବି(ବହୁବ୍ରୀହି.ସୁ+ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ବେଳା ଯାହାର)—ଲଙ୍କାର
Subela କିଟ୍ଟ ପର୍ବତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) -The Sanscrit
name of a mountain in Ceylon. [ଉ—ଏହା ଲଙ୍କାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଦୁଇ ଯୋଜନ ବିସ୍ତୃତ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର କପିସେନା ସହ ଏହା ନିକଟରେ ରହିଥିଲେ ଓ ଏହା ଉପରେ ଆରୋହଣ କରି ଲଙ୍କାପୁରୀକୁ ଦର୍ଶନ କରି ବିସ୍ମୟମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ପର୍ବତରେ ଲୁଚି ରହି ରାବଣର ଅନୁଚର ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ନାମକ ରାକ୍ଷସ ଓ ୧୦ ଜଣ ଅନୁଚର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତିବିଧି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ରାବଣକୁ ଜଣାଇଥିଲେ ।] ବିଶ—୧ । ପ୍ରଣତ; ଶାନ୍ତ (ମେଦିନୀ)—1. Meek; mild. ୨ । ବହୁତ ନଇଁ ଥିବା (ହି. ଶ)—2. Much bent. ବୈ. ବି—
ସୁବେଳା ସୁସମୟ ସୁବେଳା (ଦେଖ)—Subelā (See)

ସୁବେଳା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୁଭଯୁକ୍ତ ସମୟ—1. Auspi-
Subelā cious time. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ—2. Proper time. ୩ । ସୁବିଧାଜନକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—3. Opportune moment

ସୁବେଶ—ସଂ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦର ବେଶ—1. Nice dress. ୨ ।
Subeśa ସୁନ୍ଦର ପରିଚ୍ଛଦ ଓ ସଜ୍ଜା—2. Nice toilet. ୩ ।
ଶ୍ୱେତେକ୍ଷୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. The white variety of sugarcane. ବିଶ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ (ସୁବେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶ ଯାହାର) ସୁନ୍ଦର ବେଶଯୁକ୍ତ—1. Having a gcod dress; well dressed. ୨ । ସୁନ୍ଦର; ରୂପବାନ୍ (ହି. ଶ)—2. Beautiful.

ସୁବେଶିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁବେଶ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୁବେଶୀର
Subeśinī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subeśī.

ସୁବେଶୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସୁବେଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁବେଶ-
Subeśī ଧାରୀ—Well dressed

ସୁବୋଧ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ବୋଧ ଯାହାର)—୧ । ସୁବୁଦ୍ଧି;
Subodha ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—1. Intelligent. ୨ । ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ—2. Very intelligent. ୩ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ (ସୁବୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—3. Sharp of intellect.
ଦୁର୍ବୋଧ } ବିପରୀତ ବିଶ ୪ । ଶିଷ୍ଟ; ନମ୍ର—4. Gentle; mild.
ଜିବୋଧ } ବି—୧ । ସୁବୁଦ୍ଧି—1. Good inclination. ୨ । ସୁଜ୍ଞାନ—2. Good knowledge. ୩ । ନିଦ୍ରାରୁ ଜାଗରଣ—3. Awakening.

ସୁବୋଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ସୁ+ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଯାହା
Subodhya ସହଜରେ ବୁଝି ହୁଏ; ସୁଖବୋଧ—1. Capable
[ଦୁର୍ବୋଧ—ବିପରୀତ] of being easily understood.
[ସୁବୋଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ଯାହାକୁ ସହଜରେ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରେ—2. One who can be awakened easily from sleep.

ସୁବ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ସୁପ୍ରକାଶିତ—1. Clearly expressed;
Subyakta patent. ୨ । ପ୍ରକଟିତ—2. Explicit.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ—3. Very clear.

ସୁବ୍ୟବସ୍ଥ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ବ୍ୟବସ୍ଥା+ଅ)—ସୁନ୍ଦରରୂପେ
Subyabastha ବ୍ୟବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ—Well arranged; nicely
[ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ] got up.

ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା—Good or nice arrange-
Subyabasthā ment. ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବ୍ୟବସ୍ଥର
ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subyabastha.

ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ—ସଂ. ବି (ସୁ+ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Subyabasthita ଉତ୍ତମରୂପେ ବ୍ୟବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ—
Well arranged.

ସୁବ୍ରତ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଶୋଭନ ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାତା; ଦୃଢ଼ତା
Subrata ଅନୁସାରେ ବ୍ରତପାଳନକାରୀ —1. Carrying out
[ସୁବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ] a vow nicely or rigidly. ୨ । ଧର୍ମ-
ପରାୟଣ—2. Pious, ୩ । ବଳିବ ବା ନମ୍ର (ପଶୁ
ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ) [ହ. ଶ]—3. Meek
(animal). ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ବ୍ରତ—1. A good
religious vow. ୨ । (ନାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର
ବିଂଶ ଜିନ—2. The 20th Jaina saint of
the present era. ୩ । (ନାମ) ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳର
ଏକାଦଶ ଜିନ ମୁନି—3. Name of the 11th
Jaina saint of the future era. ୪ । (ନାମ)
ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ଅନୁଚର (ହ. ଶ)—4. Name of
an attendant of Skanda. ୫ । (ନାମ)
ଏକ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ନାମ [ହ ଶ)—5. Name of a
progenitor of mankind. ୬ । (ନାମ)
ରୋଚ୍ୟମନୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—6. A son of
Rochyamanu. ୭ । (ନାମ) ଉଶୀନରଙ୍କ ଏକ
ପୁତ୍ର (ହ ଶ)—7. A son of Usinara. ୮ ।
(ନାମ) ପ୍ରିୟବ୍ରତଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—8. A son
of Priyabrata. ୯ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ (ହ. ଶ)—
9. A Brahmacharī.

ସୁବ୍ରତା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁବ୍ରତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Subratā Subrata. ବି—୧ । ସୁଶୀଳା ଓ ସାଧ୍ୱୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1. A chaste and good woman. ୨ ।
ସହଜେ ଦୁହା ଗାଈ—2, A cow which is easily
milched. ୩ । ଗନ୍ଧପତ୍ରୀ, ବେଣୁଶ୍ରୀବେଦ
(ବେଦିଂଡ)—3. A species of scented
medicinal root ୪ । (ନାମ) ଦକ୍ଷଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା
—4. Name of a daughter of Daksha. ୫ ।
(ନାମ)ଅପ୍ସରୋଦେବୀ-5. Name of a heavenly
nymph. ୬ । (ନାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପର ପଞ୍ଚଦଶ
ଅର୍ହତଙ୍କ ମାତା—6. Name of the mother of
the 15th Buddhist saint of the present
Kalpa.

ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଭକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A sincere
Subrahmanya worshipper of the Brāhmaṇ.
୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—2. God Kārttikeya. ୩ ।
ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—3. Bishṇu. ୪ । ଶିବ (ହ. ଶ)—
4. Śiba. ବେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ)
ସୁବ୍ରାହ୍ମଣ ସୁବ୍ରାହ୍ମଣ (ବେଶ)—1. Subrāhmaṇa (See)
ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ୨ । (ପୁଂ) ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ—
ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ 2. A name given to males in the
Deccan; Subramanya.

ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର—ବେ ବି—ମାନ୍ଦ୍ରାଜପ୍ରଦେଶର ଦକ୍ଷିଣ କାନାଡ଼ାରେ
Subrahmanya kshetra ଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ (ହ. ଶ)—
Name of a place of Hindu pilgrimage
in south Kanara in Madras Presidency.

ସୁବ୍ରହ୍ମ ବାସୁଦେବ—ସଂ ବି ବ୍ରହ୍ମରୂପ ବସୁଦେବସୁତ (ଭଗବାନଙ୍କର);
Subrahma basudeba ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikrushṇa,
who is an incarnation of the Divine
Soul.

ସୁବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲସ୍ୱାଭାବର ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Subrāhmaṇa A very good and pious
Brāhmaṇa.

ସୁଭକ୍ଷ (କ୍ଷ୍ୟ)—ସଂ ବି—ସୁଖଭକ୍ଷ୍ୟ—
Subhaksha(kshya) Easily eatable.

ସୁଭଗ—ସଂ ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି: ସୁ+ଭଗ=ଭଗ୍ୟ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯାହାର)—
Subhaga ୧ । ଶୋଭନ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାଦିଯୁକ୍ତ; ସୌଭାଗ୍ୟ-
(ସୁଭଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁକ୍ତ—1. Affluent. ୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—
2. Fortunate; lucky. ୩ । ପ୍ରିୟ—3. Dear.
୪ । ସୁନ୍ଦର; ସୁନ୍ଦର; ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ—4. Beautiful.
୫ । ମନୋରମ—5. Charming. ୬ । ସୁଖଦ;
ଆନନ୍ଦଦାୟକ (ହ. ଶ)—6. Delightful. ବି—୧ ।
ଟଙ୍କଣ; ଟାଙ୍କଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Alum. ୨ ।
ଚମ୍ପକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)-2 The Champaka flower.
୩ । ଅଶୋକ—3. The Asoka tree. ୪ । ରକ୍ତପୁଷ୍ପୀ;
ରକ୍ତାମ୍ଳାନ; ଅଗ୍ନିଲେଖ ଫୁଲ ଗଛ—4.Red-flowered
species of Barleria plant. ୫ । ଶୈବଳ୍ୟ;
ଶିଳାରସ (ହ. ଶ)—5. Parmalia Perlata. ୬ ।
ଗନ୍ଧକ (ହ. ଶ)—6. Sulphur. ୭ । ଶିବ (ହ. ଶ)—
7. Śiba. ୮ । (ନାମ) ସୁବଳଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)-
9. Name of a son of Subala. ୯ । ଜୈନ
ମତରେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ହୁଏ
(ହ. ଶ)—9. An act which makes one
affluent.

ସୁଭଗମ୍ଭାବୁକ—ସଂ ବି. ପୁଂ (ସୁଭଗ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଭବ; ଅଲ୍ଲକ୍
Subhagambhabuka ସମାସ)—ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଭଗ
(ସୁଭଗମ୍ଭାବୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—One who has
(ସୁଭଗଂଭାବୁକ—ଅଳଂଭୂଷ) turned out to be beautiful
or fortunate.

ସୁଭଗମ୍ମନ୍ୟ—ସଂ ବିଶ. ପୁଂ (ସୁଭଗ+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଯ)—ଯେ
Subhagammanya ଅପଣାକୁ ସୁଭଗ (ସୁନ୍ଦର ବା ପ୍ରିୟ)
(ସୁଭଗମ୍ମନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୋଲି ମନେକରେ—One who

(ସ୍ୱଭଗଂମନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) thinks himself beautiful or lucky.

ସୁଭଗସେନ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡରଙ୍କ ଭାରତ ଅଭିଯାନ ସମୟରେ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ଏକପ୍ରାନ୍ତର ଶାସକ (ହ. ଶ)—The Governor of a part of Western India when Alexander the Great invaded India.

Subhagasena

ସୁଭଗା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଭଗ+ଆ)—୧ । ସୁଭଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of Subhaga. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ; ଅତି ପ୍ରିୟା (ଭାର୍ଯ୍ୟା)—2. (a wife) Much loved by the husband. ୩ । ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Beautiful (woman). ୪—୧ । ଦେବଭୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଦେବଭୀମୁସ୍ତକ—1. A variety of bulbous grass-root. ୨ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2 Sālaparṇṇī (See) ୩ । ହରିଦ୍ରା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Turmeric. ୪ । ନୀଳ ଦୂର୍ବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. Blue doob grass. ୫ । ତୁଳସୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) – 5. The holy Basil plant. ୬ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Agalia Roxburghiana (fragrant creepeer). ୭ । କସ୍ତୁରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. Musk. ୮ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ) – 8. Subarṇṇa kadalī (See) ୯ । ବନମଲ୍ଲୀ (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଲ୍ଲୀ)—9. Wild Jasmine. ୧୦ । ପତିଙ୍କ ପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—10. A wife who is very much loved and fondled by her husband. ୧୧ । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା କୁମାରୀ (ହ. ଶ)—11 A maid 5 years old. ୧୨ । (ନାମ)—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ମାତୃକା (ହ. ଶ)—12. Name of a foster-mother of Skanda. ୧୩ । ରାଗିଣୀ-ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—13. Name of a musical air. ୧୪ । ଜାତି ପୁଷ୍ପ [ହ. ଶ]; ଜାଇ ଫୁଲ [ହ. ଶ]—14. Large-petal ed jasmine.

Subhagā

ସୁଭଗାନନ୍ଦନାଥ—ସଂ. ବ—କାଳୀପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କ ପୂଜିତ ଭୈରବବିଶେଷ [ହ. ଶ]—Name of a Bhairaba.

Subhagānandanātha

ସୁଭଗାସୁତ—ସଂ ବ—ସୁଭଗାର ପୁତ୍ର—The son of a woman who is much loved by her husband.

Subhagā suta

ସୁଭଙ୍ଗ—ସଂ ବ—ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ [ଜଟାଧର]—Cocoanut tree.

Subhaṅga

ସୁଭଟ—ସଂ ବ. ପୁଂ—ମହାନ୍ ଯୋଦ୍ଧା [ହ ଶ] – A great warrior.

Subhaṭa

ସୁଭଟ୍ଟ—ସଂ ବ. ପୁଂ—ମହାପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ ଶ)—A very learned man.

Subhaṭṭa

ସୁଭଦ୍ର—ସଂ ବିଣ ପୁଂ [ସୁ+ଭଦ୍ର=ମଙ୍ଗଳ ଅଛି ଯାହାର]—୧ । ସୁମଙ୍ଗଳଯୁକ୍ତ—1. Auspicious. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—2. Lucky; fortunate. ସଂ ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ [ଶବ୍ଦମାଳା]—1. Bishṇu. ୨ । ରାଜଦେବ [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]; ନୃପତିବିଶେଷ—2. Name of a king of ancient India. ୩ । ଲଙ୍କାର ସମୁଦ୍ରଉପକୂଳସ୍ଥ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଶତଯୋଜନ-ବିସ୍ତୃତ ବହୁଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ପୌରାଣିକ ବଟ ବୃକ୍ଷର ନାମ—3. Name of a mythological banyan tree in ancient Ceylon. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ରୁକ୍ମ ଗୋଟିଏ ମହାକାୟ ହସ୍ତୀକୁ ୯ ଚଛପଟ୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରି ଉପଶାର୍ଥ ଏ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ଯାଇ ବସିଥିଲେ ।] ୪ । ସନତ୍-କୁମାରଙ୍କର ଏକ ନାମ [ହ. ଶ]—4. A name of Sanat-kumāra. ୫ । [ନାମ] ବସୁଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ପୌରବୀଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ [ହ. ଶ] – 5. The name of Basudeba's son. ୬ । ନାମ] ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର [ହ. ଶ]—6. Name of a son of Srīkṛushṇa. ୭ । [ନାମ] ପ୍ଲକ୍ଷଦ୍ୱୀପର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ବର୍ଷର ନାମ [ହ. ଶ] –7. Name of a part of the mythological Plaksha island. ୮ । କଲ୍ୟାଣ [ହ. ଶ]—8. Bliss. ୯ । ସୌଭାଗ୍ୟ [ହ. ଶ]—9. Good fortune.

Subhadra

ସୁଭଦ୍ରକ—ସଂ. ବ (ସୁଭଦ୍ର+କ)—୧ । ଦେବରଥ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—1. Divine or aerial car of the gods. ୨ । ବ୍ୟୋମଯାନ; ବେଲୁନ—2. Aeroplane; balloon. ୩ । ବିଲ୍ୱ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—3. The Marmalos tree.

Subhadraka

ସୁଭଦ୍ରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଭଦ୍ର+ଆ)—ସୁଭଦ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Subhadra. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—୧ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟା ପତ୍ନୀ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବୈମାତ୍ରେୟ ଭଗିନୀ; ବସୁଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ରୋହିଣୀ ଗର୍ଭଜାତା କନ୍ୟା-1. Name of the second wife of Arjuna. [ଦ୍ର—ଏ ଯୁବତୀ ହେବା ପରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଏହାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଏହାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ବିବାହ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସରେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ବନବାସ କାଳରେ ସୁଭଦ୍ରା ପୁତ୍ର ସହିତ ପିତୃଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଏ ଅତି ଶୋକସନ୍ତପ୍ତା ହୋଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପରୀକ୍ଷିତ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ଏ କଥଞ୍ଚିତ

Subhadrā

ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ପଳାୟନ କରିବାରୁ ସୁଭଦ୍ରା ଦ୍ୱୈତ ପରିଚ୍ଛଦର ସଙ୍ଗେ ହସ୍ତିନାରେ ରହି ଶେଷ ଦିନ ତପସ୍ୱିଙ୍କରେ କଟାଇଥିଲେ ।] ୨ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏକ ରୂପ (ହି. ଶ)—2. One of the forms of Durgā. ୩ । ସଙ୍ଗୀତରେ ଏକ ଶ୍ରୁତିର ନାମ (ହି. ଶ)- 3. Name of a musical Śruti. ୪ । (ନାମ) ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ହି. ଶ)—4. Name of the wife of Aniruddha. ୫ । (ନାମ) ବଳିଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଅସୁରଙ୍କ ପତ୍ନୀ ହି. ଶ)—5. Name of a daughter of Bali. ୬ । ଶାଇବା (ହି. ଶ)— 6. Hemidesmus Indicus. ୭ । ଚମ୍ପାଣ୍ଡ [ହି.ଶ] 7. Gmelina Arborea. ୮ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ [ହି. ଶ]— 8. A kind of grass.

ସୁଭଦ୍ରା ସୁଭଦ୍ରା ଦେ. ଦ—୧ । ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବଙ୍କ ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି— 1. Name of the idol placed between the idols of Jaganratha and Balabhadra in the temple at Puri. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ— 2. A name given to females.

ସୁଭଦ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବ— ଗାମ୍ଭାରୀ (ଗୁହ୍ୟନାମ); ବଦବଦଲତା ନାମକ ଗୁଳ୍ମ Subhadrāṇī —Thalictrum Faliolosum (a plant).

ସୁଭଦ୍ରା ହରଣ—ସଂ. ବ—ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣ—The forcible removal of Subhadrā by Arjuna for marrying her. Subhadrā haraṇa

ସୁଭଦ୍ରେଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ସୁଭଦ୍ରା + ଈଶ = ସ୍ୱାମୀ)-ଅର୍ଜୁନ— Subhadreśa Arjuna.

ସୁଭସତ୍ତରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଭଗା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ) — Subhasattarā A lady very much loved by her husband.

ସୁଭାଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭାଗ୍ୟବାନ୍ (ହି. ଶ) — Subhāga Fortunate. (ସୁଭଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭାଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁଭଗା)—ଭୌଭାଗ୍ୟବତୀ— Subhāgi Fortunate; lucky (woman).

ସୁଭଗା ସୁହାଗିନ ସଂ. ବ— ସୁଭଗା ସ୍ତ୍ରୀ—A greatly loved wif (ଉ—ଲୋକ କଲେ ସେ ଭାବିଲେ ଦୁଅ ତୁ ସୁଭଗା ତାହାର ଶୋଭାଗୀ- ଅଛ କୋଟିଚନ୍ଦ୍ରାଣ୍ଡ- ସୁଭାଗୀ ସୁଭାଗୀ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ)— ଭୌଭାଗ୍ୟବାନ୍— Fortunate.

ସୁଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତମ ଭାଗ୍ୟ—Good luck ସଂ ବିଣ. ପୁଂ Subhāgya —(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୁଭ ଭାଗ୍ୟବାନ୍— (ସୁଭାଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very fortunate.

ସୁଭାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ—ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବୃକ୍ଷ (ଉଚ୍ଚ, ଦ୍ୱିରୂପକୋଷ)— Subhāñjana ସଜନା—The Indian horse-radish tree.

ସୁଭାନ୍ ଅ(ଆ ଲ୍ଲ —ଦେ. ଅ—ସୁବନ୍ଅଲ୍ଲା (ଦେଶ) Subhān a(ā)llā Suban-allā (See)

ସୁଭାଷିତ—ସଂ ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର କଥା; ସୁକ୍ତି—1. Nice speech. Subhāshita ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ (ବିଦ୍ୟାଣ୍ଡଶ୍ରେଷ୍ଠ)— 2. Name of a Buddhist saint. ବିଣ—ସୁନ୍ଦରରୂପେ କଥିତ—Nicely spoken.

ସୁଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଣିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Subhāshī ମଧୁରଭାଷୀ—Sweet-speaking. (ସୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭାସ—ସଂ, ବିଣ— ବିଶେଷ ପ୍ରକାଶମାନ (ହି. ଶ) — Subhāsa Very lustrous. (ସୁଭାସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭିକ୍ଷ—ସଂ. ବ (ସୁ+ଭିକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅଧି. ଅ)—୧ । ଯେଉଁ କାଳରେ ଉଚ୍ଚୁରେ ଭିକ୍ଷା ସୁଲଭ Subhiksha (ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—ବିପରୀତ) 1. A time of plenty (when beggars get plenty of alms easily). ୨ । ସୁଲଭ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ— 2. Cheap articles of alms. ୩ । ଯେଉଁ କାଳରେ ଦେଶରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳେ—3. A time when the necessaries of life are cheap and plentiful.

ସୁଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବ—ଧାତ୍ରୀ ପୁଷ୍ପିକା (ଅମ୍ବର); ଧାତ୍ରୀ ଫୁଲ—Wood-fordia Floribunda; Grislea Tomentosa (Apte) (M. W.) Subhikshā

ସୁଭିତା—ଭା. ବ (ସଂ. ସୁବିଧା)—ସୁବିଧା—Convenience. ବିଣ— Subhitā ୧ । ସୁବିଧାଜନକ—1. Convenient. ୨ । (ସଂ, ସୁବିଧା ଶୋଭିତ) ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—2. Resplendent. सुभीता शोभित शोभायुक्त

ସୁଭୀମ—ସଂ, ବିଣ—ଅତି ଭୀଷଣ (ହି. ଶ) — Subhīma Very fierce. (ସୁଭୀମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭିରକ—ସଂ. ବ—ପଲାଶ ବୃକ୍ଷ (ଦ୍ୱାରବଳା) — Subhiraka Butea Frondosa (tree).

ସୁଭୁଜ—ସଂ, ବିଣ, ପୁଂ (ସୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ)—ସୁନ୍ଦର ବାହୁ ବିଶିଷ୍ଟ— Subhuja Having good hands or arms. (ସୁଭୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭୂ—ସଂ. ବ (ସୁ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, କ୍ୱିପ୍)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭୂମି— Subhū Excellent soil. ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭୂମି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ 1. Relating to excellent soil. ୨ । ସୁଜନ୍ମା (ମୁଷ୍ଟକୋଷ) (ଦେଶ)— 2. Sujanmā (See)

ସୁଭୂତି—ସଂ ବି—୧ । ବୃଦ୍ଧି; କ୍ଷେମ; ମଙ୍ଗଳ (ହି. ଶ)—
Subhūti 1. Bliss. ୨ । ଉନ୍ନତି (ହି. ଶ)—2. Advancement.

ସୁଭୂତିକ—ସଂ. ବି (ସୁ+ଭୂତ=ମଙ୍ଗଳ+କ)—ବିଲ୍ୱବୃକ୍ଷ (ସ୍ୱକ
Subhūtika କର୍ଦ୍ଦଣ); ବେଲ ଗଛ—The Bilwa tree.

ସୁଭୂମ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଜୈନମାନଙ୍କ ଅଷ୍ଟମ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ
Subhūma (ଦ୍ରୋମଚନ୍ଦ୍ର)—Name of the 8th Emperor of the Jainas; Kārtabirjya.

ସୁଭୂଷଣ—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର—Beautiful ornament.
Subhūshaṇa ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାରରେ
(ସୁଭୂଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୂଷିତ—Decked with dainty ornament.

ସୁଭୃଶ(ଷ)—ସଂ. ବିଣ ବି ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୟ—Very
Sub hrusha(sha) much. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—Excessive.

ସୁଭୈକ୍ଷ ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁଭିକ୍ଷ)—ସସ୍ତା କାଳ—A time when
Subhaiksha the necessaries of life are cheap
ସୁଭିକ୍ଷ ସୁମିକ୍ଷ and plentiful.

ସୁଭୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଭୋଗ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Subhogya Enjoyable with ease.
(ସୁଭୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଭୌମ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଜୈନଙ୍କ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Subhauma Son of the Jaina emperor Kārttabirjya's son. [ଦ୍ର—ଜୈନ ଦର୍ଶନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ପରଶୁରାମ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ପରେ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶିଶୁ ସୁଭୌମଙ୍କୁ ଘେନି କୃଶିକାଶ୍ରମକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ରହି ସୁଭୌମ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପିତୃ-ହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ତୋଡ଼ିଏଅର ପୃଥିବୀକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଶୂନ୍ୟ କରି କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ—ହି. ଶ]

ସୁଭ୍ରୁ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ=ସୁନ୍ଦର+ଭ୍ରୁ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Subhrū ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରୂଯୁକ୍ତା (ନାରୀ)—(a woman) Having
(ସୁଭ୍ରୁକ—ପୁଂ) nice-eye brows. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ—1. A beautiful woman; a lovely woman. ୨ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ (ଜଟାଧର)—2. Woman. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ ଏକ ବଚନରେ ରୂପ 'ସୁଭ୍ରୁ'; କିନ୍ତୁ ଋଷ୍ଟି, କାଳିଦାସ ଓ ଭବଭୂତି ଆଦି କବିମାନେ ଏ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ ଏକ ବଚନରେ 'ସୁଭ୍ରୁ' ଆକାର ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି । ଯଥା କୁମାର ସମ୍ଭବ ୫।୮୩; ମାଳବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର ୩।୮—ଅସ୍ତ୍ରେ ।]

ସୁମ୍ଭା—ପ୍ରାକୃତ (ମଲ୍ଲପୁଷ୍ପ) ବି—ଚଳାସୀ ଦଭଡ଼ା—Rope made
Sum-hā of Pollindium Augustifolium or Ischaemum Augustifolium grass.

ସୁମ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ସୁନ୍ଦର+ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବା ଶୋଭା
Suma ଯାହାର)—୧ । ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ (ବିରଳ)—1. Flower. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦରତ୍ନ ସାର)—2. The moon. ୩ । ନଭଃ; ଆକାଶ; ଗଗନ (ଶବ୍ଦରତ୍ନ ସାର)—3. The sky

ସୁମିତ୍ରା ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁମତି ଓ ସୁମିତ୍ରାର ଭାଳ ନାମ—
ସୁମ Name for calling women named Sumati or Sumitrā. ବିଣ (ସଂ. ଶୋଭା)—କୃପଣ—
ସୁମ Miserly. ଦେଦେ. ବି(ଫା.ସୁମ୍=ନଖ)—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ
ଟାପ ପଶୁଙ୍କନଖ—The nail or hoof of horse and other animals.

ସୁମଖାରା—ଦେଦେ. ବି (ଫା)—ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ଚୋଟିଏ ଅକ୍ଷିର
Sumakhārā ପୁଅ ଅନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—A horse with
ସୁମଖାରା ସୁମଖାରା one defective eye-ball.

ସୁମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ବା ଶୁଭ—1. supreme
Sumangala bliss. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷ (ହି. ଶ)—2. A
(ସୁମଙ୍ଗଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) kind of poison. ବିଣ—୧ । ଅତି ଶୁଭଦାୟକ—1. Very auspicious. ୨ । ଅତି ପ୍ରେମଯୁକ୍ତ—2. Very blissful.

ସୁମଙ୍ଗଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁମଙ୍ଗଳ+ଆ)—ସୁମଙ୍ଗଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sumangalā Feminine of Sumangala. ବି—
୧ । ବାୟୁଷୋଳୀ (ଭରତ); ଏକପ୍ରକାର ଘାସ (ହି. ଶ); (ହିନ୍ଦୀ) ମକଡ଼ା ଘାସ (ହି. ଶ)—1. Name of a grass. ୨ । କାମାଖ୍ୟାଦେଶୀୟ ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river in Assam. [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟରୁ ବାହାରି ମଣିକୂଟ ପର୍ବତର ପୂର୍ବ କାଡ଼େ କାମାଖ୍ୟା ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବହି ଯାଇଅଛି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଣିକୂଟ ପାହାଡ଼ରୁ ଚଢ଼ି ଏ ନଦୀରୁ ଦେଖେ ସେ ଗଙ୍ଗା-ସ୍ନାନ ଫଳ ପାଏ—କଳିକା ପୁରାଣ ।] ୩ । ଅର୍ଦ୍ଧ ମାତା (ଦ୍ରୋମଚନ୍ଦ୍ର)—
3. The mother of a Buddhist saint.

ସୁମତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—୧ । ସୁବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ—
Sumata 1. Having good intelligence. ୨ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଶିଷ୍ଟ—2. Having friendship. ୩ । ପ୍ରିୟ—3. Dear.

ସୁମ(ମ୍)ତରାଶ—ଦେଦେ. ବି (ଫା. ସୁମ୍ତରାଶ୍)—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ନଖ
Suma(m-)tarāś କାଟିବାର ଛୁରି—A knife for cutting the nail of horses.
ସୁମତରାଶ ସୁମତରାଶ

ସୁମତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁବୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)—1. Subuddhi
Sumati (See) ୨ । କୃପା; ଅନୁଗ୍ରହ—2. Favour; kindness. ୩ । ଭକ୍ତି (ହି. ଶ)—3. Devotion ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସରଳା; ସପ୍ତମାତା (ହି. ଶ)—4. Myna bird. ୫ । ମେଳ (ହି. ଶ)—5. Agreement. ୬ । (ପୁଂ) (ନାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପର ପଞ୍ଚମ ଜୈନ ମୁନି (ଦ୍ରୋମଚନ୍ଦ୍ର)—6. Name of the 5th Jain saint of the present era. ୭ । (ନାମ) (ପୁଂ) ଭୂତକଳ୍ପର ଜୈନମୁନି-ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ଦ୍ରୋମଚନ୍ଦ୍ର)

7. Name of a Jaina saint of the past era. ୮ । (ନାମ) ସ୍ତ୍ରୀ—କଳିଯୁଗର ବିଷ୍ଣୁ ଅବତାରଙ୍କ ମାତା; କଲ୍କି ମାତା; ବିଷ୍ଣୁ ଯଶା ନୃପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ 8. Mother of the Kalki incarnation of Bisinu. ୯ । (ନାମ) ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରମବନ୍ଧୁ ସୁଦାମା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ—9. Name of the wife of Sudāmā. ୧୦ । (ନାମ) ସ୍ତ୍ରୀ—ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ର ଜନକ ସଗରରାଜପତ୍ନୀ (ହ. ଶ)— 10. Name of the wife of king Sagara. ୧୧ । (ନାମ) ପୁଂ—ଭରତଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ) — 11. Name of a son of Bharata. ୧୨ । [ନାମ] ପୁଂ—ଜନମେଜୟଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର [ହ. ଶ]— 12. Name of a son of Janamejaya. ୧୩ । [ନାମ] (ପୁଂ)-ସୂତଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ନାମ- 13. Name of a son or disciple of Sage Sūta. ବିଣ—୧ । [ବହୁବ୍ରୀହି] ସୁନ୍ଦର ମତିଯୁକ୍ତ; ସୁବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Intelligent. ୨ । ସୁନ୍ଦରପ୍ରକୃତିକ— 2. Of good nature. [ଉ—ବୁଧେ ଶୁଣିବା ବେଳ ସୁମତି—ଭାଗ. ଦୈବେଷ୍ଣୁଶବଳାସ ।] ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ— ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ A name given to females.

ସୁମଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ବହୁବ୍ରୀହି]—ମଦୋନ୍ମତ୍ତ; ମଦୁଆଳ [ହ. ଶ]- Sumada Intoxi cated. ସଂ. ବି. ପୁ—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ (ସୁମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାନର ସେନାପତି ବିଶେଷ [ହ. ଶ]— Name of a monkey comander of Rama's army.

ସୁମଦନ—ସଂ. ବି—ଆମ୍ବବୃକ୍ଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]— Sumadana Mango tree.

ସୁମଦର—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ର)—ସମୁଦ୍ର— Sumadara ସୁମୁନ୍ଦର ସମୁଂଦ୍ର, ସୁମଂଦ୍ର Sea. (ସୁମଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁମଦାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି— ଅପ୍ସରା (ଦିବ୍ୟାଙ୍ଗ ଯେଷ)— Sumadātmajā A heavenly nymph.

ସୁମଧୁର—ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର—Very sweet. ବି-୧ । ଅତି ମଧୁର ବାକ୍ୟ (ପ୍ରେମବଚନ)—1. Very (ସୁମଧୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) sweet words. ୨ । ଶାକଶାକ; ଲାକଲ୍ଲୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Celtis Orientallis (a herb).

ସୁ ମଧ୍ୟମ (ମଧ୍ୟ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅତେ ମଧ୍ୟମ=ଲଙ୍କ Su madhyama (madhya) ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦର ବା ସରୁ (ସୁମଧ୍ୟମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲଙ୍କବିଶିଷ୍ଟ—Having a beautiful or slender waist.

ସୁ ମଧ୍ୟମା (ମଧ୍ୟା)—ସଂ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁମଧ୍ୟମ+ଆ)—ସୁମଧ୍ୟମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Su madhyamā (madhyā) Feminine of Sumadhyama. ବି—୧) । ଖୀଣଲଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A slender-waisted woman. ୨ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ— 2. A graceful woman.

ସୁମନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁମନସ୍, ସୁଂନାଃ)—୧ । ସୁମନାଃ; ପୁଷ୍ପ; Sumana ଫୁଲ—1. Flower. ୨ । ଉତ୍ତମ ମନ— 2. Good mind. (ଉ—[୧+୨] ବିତଳ ଧ୍ୱନିରେ ଲୋଳ ସୁମନ ଭ୍ରମରେ ମେଳ ଦଶରଥ ଏମନ୍ତ ଚିତ୍ତ । ଭାଗ. ଦୈବେଷ୍ଣୁଶବଳାସ ।) ୩ । ପଣ୍ଡିତ— 3. Learned man. ୪ । ଦେବତା—4. Deity. ବିଣ— ୧ । ରସିକ—1. Witty; humorous. ୨ । ସରସ-ମନୋଯୁକ୍ତ-2. Of amiable frame of mind. ୩ । ହୃଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦିତ— 3. Glad; cheerful; pleased. (ଉ— ଦଶରଥ ରାମଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ଶୀତଳକର; ସେହି ବାଳେ ବଳେ ସେ ହୋଇଣ ସୁମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ- ବନ ।) ୪ । ପ୍ରସନ୍ନଚେତାଃ—4. Gracious-minded. ସଂ. ବି (ସୁ+ମନ୍. ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଗୋଧୂମ; ଗହମ (ଅନ୍ନ)— 1. Wheat. ୨ । ଧତ୍ତୂର; ଧତ୍ତୁରା (ଶବ୍ଦମାଳା)— 2. Dhatura plant; Datura Fastoea. ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ—ଅତି ମନୋହର (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)— Very amiable; very charming.

ସୁମନଃ—ସଂ. ବି (ସୁମନସ୍ ଶବ୍ଦ) —୧ । (କର୍ମଧା) ସରସ ମନ— Sumanah 1. Witty mind. ୨ । ପ୍ରସନ୍ନ ମନ— 2. Favourable disposition. ଦେ. ବି— ୧ । (ସୁମନସ୍ ଶବ୍ଦ., ସୁ ହୁଏ ମନସ୍ ଯାହାରେ ୧ମା. ୧ବ; ସୁମନାଃ)—ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ—1. Flower. ୨ । ପଣ୍ଡିତ— 2. Learned man. ୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ସୁମନଃ ପତ୍ରିକା(ପତ୍ର)—ସଂ. ବି—ଜାତି ପତ୍ରିକା, ଜାଇତ୍ରି (ରାଜ- Sumanah patrikā(patra) ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Mace (spice).

ସୁମନଃ ଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଜାତି ଫଳ; ଜାଇଫଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sumanah phala 1. Nutmeg. ୨ । କପିତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. The wood apple tree.

ସୁମନଃ ଶର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁମନସ୍=ପୁଷ୍ପରେ ରଚିତ ଧନୁ Sumanah śara ଯାହାର)—ସୁମନ ଶର (ଦେଖ) Sumana śara (See)

ସୁମନ ଦୀପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁମନଃ+ଦୀପ)—ଦେବ ଦୀପ (ଦେଖ) Sumana dīpa Deba dīpa (See) [ଉ—ବିଚେଷ୍ଟ ଅଛିରେ ଶୀତ ଜାତ ମୋ ରାମାର ମାର ତେଜେ ସୁମନ ଦୀପର ପର—ଭାଗ. ପ୍ରେମସ୍ପର୍ଶାଳସ ।]

ସୁମନ ଶର(ରୂପ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁମନଃ ଶର)—ପୁଷ୍ପଧନୁ; କାମ; Sum na śara(cuāpa) ମନ୍ମଥ - Cupid. (ଉ— ସୁମନ ଶର ମୋତେ ଚନ୍ଦ୍ର ମଳିବ ସୁମନ ଶରେ—ଭାଗ. ପ୍ରେମସ୍ପର୍ଶ ଜଳ) ସୁମନ ଶର

ସୁମନସ୍—ସଂ. ବ—ସୁମନଃ (ଦେଖ)—
Sumanas Sumanaḥ (See)

ସୁମନସ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁମନସ୍) —୧ । ପୁଷ୍ପସମୂହ—
Sumanasa 1. A collection or multitude
ସୁମନସ of flowers. ୨ । (ସଂ. ସୁମନସ୍) ଦେବତା—
ସୁମନସ 2. Deity. ୩ । ପଣ୍ଡିତ—3. A learned man.
(ଉ—ବାହୁଡ଼ିଲେ ଭାର ବଳ ସୁମନସ ବର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତ—4. Delighted heart. ୫ । ଉତ୍ତମ ମନ—5. Good mind. (ଉ—ବଣା ଯେ ସୁମନସେ ସୁମରି ସୁମନସେ ଛାଡ଼ିଲ ନ ଛାଡ଼ିଲ ମୁଣ୍ଡ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁମନସ ପଦ୍ଧତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁମନସ୍ =ଦେବତା + ପଦ୍ଧତି =
Sumanasa paddhati ମାର୍ଗ; ଦେବମାର୍ଗ)—୧ । ଜଳଶ-
ସୁମନ ପଦ୍ଧତି ଦାଣ୍ଡ—1. The milky way. ୨ । (ସଂ. ସୁମନସ୍
ସୁମନ ପଦ୍ଧତି =ଫୁଲ + ପଦ୍ଧତି = ଶ୍ରେଣୀ) ପୁଷ୍ପମାଳା—
2. Flower-garland. (ଉ—ବିସ୍ତାରିତ ସୁମନସ ପଦ୍ଧତି ଅଦ୍ଭୁତ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁମନସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ + ମନସ୍ + କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ପ୍ରସନ୍ନ;
Sumanaska ହୃଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—1. Pleased. ୨ । ସୁଖୀ
(ହି. ଶ)—2. Happy.

ସୁମନା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁମନସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ; ସୁମନାଃ)—
Sumanā ସୁମନାଃ (ଦେଖ)—Sumanāḥ (See) (ଉ—
ସୁମନା ସୁମନା ତାହାଙ୍କର ଦୁଇ ନାମ ଅଟେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରା, ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ବଣ ହୋଇବେ ସୁମନା—ବୃଷ୍ଣିସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ସଂ. ବ—ଜାଇ ଫୁଲ—One-petalled or great-flowered large jasmine (Apte). (ଉ—ସୁମନା-କାମିନୀ ଗନ୍ଧ ସୁମନା । ନାଗ-ନାଗର ଶିରୋମଣି ସିନା—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁମନାଃ)—ସୁମନାଃ (ଦେଖ)—
Sumanāḥ (See)

ସୁମନାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ + ମନସ୍; ସୁମନସ୍; ୧ମା.
Sumanāḥ ୧ବ)—୧ । ମହାମନା; ଉଦାରଚେତା—
1. Magnanimous; liberal-minded; benevolent (Apte). ୨ । ଆନନ୍ଦଯୁକ୍ତ; ହୃଷ୍ଟ—
2. Joyous; delighted. ୩ । ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ—
2. Loving; affectionate. ୪ । ସୁନ୍ଦର—
4. Graceful. ସଂ. ବ—୧ । ଦେବତା (ଅମର)—
1. Deity. ୨ । ପଣ୍ଡିତ (ମେଦିନୀ)—2. Learned man. ୩ । ପୂତିକରଞ୍ଜ (ଶବ୍ଦମାଳା)—3. Pūtikaraṅja (See). ୪ । ଜାତିପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ; ଜାଇଫଳ ଗଛ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—4. The nutmeg tree. ୫ । ନିମ୍ବ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. The Nima tree. ୬ । ଶେବତା; ଶତପତ୍ରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. Muskrose. ୭ । ମହାକରଞ୍ଜ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. Pongamia Indica (tree). ୮ । ଗୋଧୂମ; ଗହମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. Wheat. ୯ । (ସୁ=ପ୍ରସନ୍ନ + ମନଃ ହୁଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା, ବହୁବ୍ରୀହି) ପୁଷ୍ପ (ମେଦିନୀ)-9 Flower. ୧୦ । ମାଳତୀ ଫୁଲ (ମେଦିନୀ)—10. A kind of Jasmine. ୧୧ । ଚମରୀ ଗୋ; ଚମରୀ ଗୋ (ହି. ଶ)—11. Yak. ୧୨ । (ନାମ) କୈକେୟୀଙ୍କ ବାସ୍ତବିକ ନାମ (ହି. ଶ)—12. The actual name of Kaikeyī. ୧୩ । (ନାମ) ଦମଘୋଷଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ହି. ଶ)—13. Name of the wife of Dama. ୧୪ । (ନାମ) ମଧୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ବୀରବ୍ରତଙ୍କ ମାତା (ହି. ଶ)—14. Name of the wife of Madhu. ୧୫ । ଜାଇ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—15. Large-petalled jasmine. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ସୁମନସ୍ ଶବ୍ଦ ନିତ୍ୟ ବହୁବଚନାନ୍ତ, କେବେ କେବେ ଏକବଚନାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।] ୧୬ । ପ୍ରିୟା—16. One's beloved lady. (ଉ—ବିରହୀ ସୁମନା ହାତେ, ବିଟ ମଧୁକିଟ ଚାତେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁମନା ସୁମନା—ଦେ. ବ—ଦେବପୁଷ୍ପ; ଲବଙ୍ଗ—Cloves. (ଉ—
Sumanā sumanā ବିରଦେହ ସୁମନା ସୁମନା ଏ ସୁଚଣ୍ଡୀ ।
ଲବଙ୍ଗ ବିରଦେହୀ ସୁମନା ସୁମନା ଏ ସୁଚଣ୍ଡୀ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-
ଲବଙ୍ଗ ବିଳାସ ।)

ସୁମନୋଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ—ଅତି ସୁନ୍ଦର—
Sumanojñya Very lovely.
[ସୁମନୋଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁମନୋତ୍ତରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—
Sumanottarā A woman living in the harem of kings.

ସୁମନୋରଜଃ—ସଂ ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁମନସ୍ + ରଜସ୍; ସୁମନୋରଜସ୍
Sumanorajah ୧ମା ୧ବ)—ପୁଷ୍ପପରାଗ—
The pollen of flowers.

ସୁମନୌକା—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁମନସ୍ + ଔକସ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Sumanauka ସ୍ୱର୍ଗ (ହି. ଶ)—Heaven, the abode of the gods.

ସୁମନ୍ତ ପଟ(ଟ)ନାୟକ—ଦେ. ବ [ସଂ ସୁମନ୍ତ]—ଗଡ଼ଜାତର ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା
Sumanta paṭa(ṭṭa)nāyaka କରଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି-
ବିଶେଷ—A title given to some Karaṇas in the Orissa States by the Rajas.

ସୁମନ୍ତର—ଚା. ବ (ସଂ. ସୁମନ୍ତ)—ସୁମନ୍ତ (ଦେଖ)
Sumantara Sumantra (See).
ସୁମନ୍ତ୍ର ସୁମନ୍ତର

ସୁମନ୍ତୁ—ସଂ. ବ (ନାମ)—୧ । ଅଥର୍ବ ବେଦର ଶାଖାପ୍ରଣେତା
Sumantu ଓ ସ୍ମୃତି ପ୍ରଣେତା ମୁନିବିଶେଷ
(ଭାଗବତ)—1. Name of a sage
[ଦ୍ର—ଏ ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ ।

ଏହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ଭୟରେ ବଡ଼ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।] ୨ । ଜହ୍ନୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—2. Name of a son of sage Jahnu. ୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉପଦେଶକ—3. A good adviser (Apte) ବିଣ—(ସୁ—ଅତି+ମନ୍ତ୍ର=ଅପରାଧ ଯାହାର)—୧ । ଅତ୍ୟପରାଧୀ—1. Very sinful or offending. ୨ । ଅତି ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Very blameable (Apte) ଣା(ସୁ+ମନ୍, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ) ଉତ୍ତମ ଉପଦେଶଦାତା—3. Advising well (Apte).

ସୁମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କଲ୍ଲିଅବତାରରେ କଲ୍ଲି ଦେବଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ତିନି ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—Sumantra 1. Name of one of the three elder brothers of the Kalki incarnation of Bishṇu. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ନାମ ଜୟ ଓ ପ୍ରାଜ୍ଞ । କଲ୍ଲିପୁରାଣ] ୨ । ଦଶରଥଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ ଓ ସାରଥି—2. Name of a minister and charioteer of king Daśaratha. (ଦ୍ର—ବଣି ବଶିଷ୍ଠ ଜଳାଳ ବାମଦେବ ଜଣ୍ୟପ ସୁମନ୍ତ୍ର ଯେନ । ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । (ଜାମ) ଅନ୍ତରୀକ୍ଷଙ୍କର ଏକପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—3. Name of a son of Antarīksha.

ବୀଚାରଜ୍ଞ ଦେ. ବିଣ—ବିଚାରବାନ୍—Considerate. (ଦ୍ର—ବିଚାରବାଳା ବିବେକ ସୁମନ୍ତ୍ର ସୁମନ୍ତ୍ରର ଥିଲା ଯାଇ । ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁମନ୍ଥନ—ସଂ ବି ୦ । (କର୍ମଧା) ଉତ୍ତମ ମନ୍ଥନ—I. Thorough churning. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମନ୍ଦର ପର୍ବତ (ହ. ଶ)-2. The Mandara mountain.

ସୁମନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ମୃଦୁ—Sumanda Very mild.

ସୁମନ୍ୟୁ—ସଂ. ବି—୧ । (ଜାମ) ପରଶୁରାମଙ୍କ ଶିଷ୍ୟବିଶେଷ—Sumanyu 1. Name of a disciple of Paraśurāma. (ଦ୍ର—ସୁମନ୍ୟୁ ନାମରେ ପରଶୁରାମ ଶିଷ୍ୟ ପ୍ରକର । ସ୍ୱାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୨ । ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଶେଷ (ହ ଶ)—2. Name of a Gandharba. ସଂ. ବିଣ—ଅତି କ୍ରୋଧୀ (ହ. ଶ)—Very fiery-tempered.

ସୁମ ଫଟା(ଫାଟ)—ଦେ. ବ (ଫା. ସୁମ୍+ଓ. ଫାଟ, ଫଟା)—Suma phaṭā(phāṭa) ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖୁରା ଫାଟିଯିବା ରୋଗ-ସୁମଫାଟା ବିଶେଷ—A disease affecting the hoofs of horses.
ସୁମଫଟା

ସୁମର—ସଂ. ବ (ସୁ+ମୃ. ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ବାୟୁ (ହ. ଶ)—Sumara 1. Air. ୨ । ସହଜ ମୃତ୍ୟୁ (ହ. ଶ)—2. Easy or painless death.

ସୁମରଣ—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦର ବା ସୁଖମୟ ମୃତ୍ୟୁ; ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁରେ ମୃତ Sumararaṇa ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃଖ ପାଏ ନାହିଁ—A painless death. ଦେ. ବ—ସୁମରଣା (ଦେଶ)—Sumaraṇā (See)

ସୁମରଣା—ଦେ. (ପ୍ରାକୃ) ବ (ସଂ. ସ୍ମରଣ)—ସ୍ମରଣ (ଦେଶ)—Sumaraṇā Smaraṇa (See) (ଦ୍ର—ମନେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସ୍ମରଣ ସୁମରଣ କରିବ ସୁମରଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ସୁମରଣୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ମରଣୀୟ)—ସ୍ମରଣୀୟ (ଦେଶ)—Sumaraṇī Smaraṇīya (See) ଦେ. ବ—ଦେବତାଙ୍କ ଛୋଟ ଜପମାଳା ନାମ ଜପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ୨୭ଟି ଦାନା ଥିବା ସୁମରଣୀ ଜପମାଳା—A rosary of 27 beads. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୪ଥର ଜପ କଲେ ଜପସଂଖ୍ୟା ୧୦୮ ହୁଏ ।] (ଦ୍ର—ପ୍ରାତଃ ସୁମରଣୀ ଏହି । ଭଜ. ଚୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସ୍ତବଗ୍ରନ୍ଥ ।)

ସୁମରା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ମୃ. ଧାତୁ)—ସ୍ମରଣ—Sumarā Remembrance.
ସ୍ମରା ସୁମରନ

ସୁମରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସୁମରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ସ୍ମରଣ କରାଇବା—Sumarā(re)ibā To remind; to cause. ସ୍ମରଣ କରାନ to remember. (ଦ୍ର—ସୁଯୋଧନ ଖେଳେ ସୁମରନ କରାନା ବୋଲିବା ବଚନକୁ, ଉଦାରେ ଭୀମ ସୁମରାଇବେ ତାହାଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉ ।)

ସୁମରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ମୃ. ଧାତୁ) —ସ୍ମରଣ କରିବା —Sumaribā To remember.
ସ୍ମରଣକରା ସୁମରନା

ସୁମ ଶାୟକ—ସଂ. ବ—୧ । (ମ, ସ. ଲୋ) ପୁଷ୍ପଚାପ ଧନୁ—Suma śāyaka 1. A bow made of flowers. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୁଷ୍ପଧନୁ; କାମଦେବ—2. Cupid.

ସୁମ ଶୁଖା—ଦେ. ବ—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖୁରା ଶୁଖିଯିବା ରୋଗ-ବିଶେଷ—Suma śukhā A horse-disease in which the hoofs become shrunken.
ସୁମଶୁକା ସୁମସୁଖଡ଼ା

ସୁମା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁମ—କୁସୁମ ସଙ୍ଗେ ଆ ଯୋଗକରି ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଭାବ ପ୍ରକାଶନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ)—କୁସୁମ; ପୁଷ୍ପ—ଫୁଲ Flower. (ଦ୍ର—ସୁମା ସ୍ତବଗ୍ରନ୍ଥ ଅଣିକ କହିଲେ, ଭାଇ ଫୁଲ ସୁମନେ ସେ ଯେବେ ଅବତାରିଲେ । ଅଜସ୍ର. ପ୍ରୀତିଦର୍ପଣ ।)

ସୁମାତ୍ରା—ଦେ. ବ—ପୂର୍ବ ଭାରତୀୟ ବା ମାଲୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଦ୍ୱୀପ—Sumātrā; name of an island in the Indian archipelago. [ଦ୍ର—ସୁମାତ୍ରା ଏହା ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ମାଲକ୍କା ପ୍ରଣାଳୀର ଅପର ଧାରରେ; ଏହାର ମଧ୍ୟରେ ବିଷୁବରେଖା ଯାଇଅଛି । ଏହା ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଦ୍ୱୀପର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୂର୍ବେ ଇଂରେଜ ଦେଶୀୟ ବଣିକମାନେ ଜଳପଥରେ ଯାଇ ଏଠାରେ ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ଉପନିବେଶ କରୁଥିଲେ ।]

ସୁମାନସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ମାନସ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହୃଦୟ—
Sumānasa Magnanimous.
(ସୁମାନସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁମାନିକା—ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ସାତ ଅକ୍ଷର ଥିବା ବୃତ୍ତ-
Sumānikā ବିଶେଷ (ଛ. ଶ)—Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ୧ମ, ୩ୟ, ୫ମ ଓ ୭ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ।]

ସୁମାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁମାନିନ୍; ୧ମା. ୧କ)—ଅତି ଅହମାଗ (ଛ.
Sumāni (ସୁମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ)—Very egoistic.

ସୁମାୟ୍ୟ -ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁ+ମାୟା+ଅ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍
Sumāya (ଛ. ଶ)—1. Very intelligent. ୨ ।
(ସୁମାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାୟାଯୁକ୍ତ (ଛ. ଶ)—2. Illusive; illusory.

ସୁମାର୍(ରି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁମାର୍)—୧ । ସଂଖ୍ୟା—
Sumā(ri) 1. Number. ୨ । ଗଣନା—2. Counting.
ସୁମାର୍[ରି] सुमार

ସୁମାରି କରିବା— ଦେ. କ—ଗଣିବା—To count.
Sumāri karibā ସୁମାରି କରା सुमारी करना

ସୁମାଲିନୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରତି ଚରଣରେ ଛଅଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବା ବୃତ୍ତବିଶେଷ
Sumālinī (ଛ. ଶ)—1. Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ୨ୟ ଓ ୫ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ; ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ ।] ୨ । ଗନ୍ଧର୍ବୀବିଶେଷ (ଛ. ଶ)—
2. Name of a Gandharba-female

ସୁମାଲୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସ୍ୱକେଶ ନାମକ ଧର୍ମାତ୍ମା ରାକ୍ଷସଙ୍କ
Sumālī ପୁତ୍ର; ରାବଣଙ୍କ ମାତାମହ—1. Name of the maternal grandfather of Rābaṇa.
[ଦ—ଏହି ରାକ୍ଷସ ଏହାଙ୍କ ଭ୍ରାତା ମାଲୀ ଓ ମାଲ୍ୟବାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଅଜେୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ୩ ଭାଇଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଲଙ୍କା ନିର୍ମାଣ କଲେ । ଏମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ଏହାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ, ତେଣୁ ଏମାନେ ପଳାଇ ଯାଇ ପାତାଳରେ ଲୁଚିଲେ ସୁମାଲୀ କୁବେରଙ୍କ ପିତା ବିଶ୍ରବାଙ୍କୁ ଆପଣା କନ୍ୟା କେକଶୀ ବା କୈକଶୀଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ । ବିଶ୍ରବାଙ୍କ ଔରସରେ କେକଶୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ରାବଣ, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ, ସୂର୍ପଣଖା ଓ ବିଭୀଷଣ ଜାତ ହେଲେ । ରାବଣ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଜିଣି ଲଙ୍କା ଅଧିକାର କରି ରାଜତ୍ୱ କଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସୁମାଲୀ ଅସି ରହିଲେ । ରାବଣ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରିବାକୁ ଲଙ୍କାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଅପ୍ରମ ବସୁ ସାହାଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସୁମାଲୀ ହତ ହେଲେ ।] ୨ । (ନାମ) ବାନରବିଶେଷ(ଛ. ଶ)—2. Name of a monkey.

ସୁ(ସୋ)ମାଲି -ବୈଦେ. ବି(ଫା. ସୁମାଲ୍)-(ନାମ) ସୋମାଲି; ଆଫ୍ରିକାର
Su(so)mālī ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ଓ ଏଡେନ୍‌ରେ ବାସ

ସୋମାଲୀ କରୁଥିବା ଜାତିବିଶେଷ—The
सोमाली Somalis inhabiting the north-east corner of Africa. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଜର୍ମାନ ଥିଲେ । ସଭ୍ୟ ଜାତିମାନେ ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଆଣିଥିଲେ । ଏମାନେ ଅସଭ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ।]

ସୁ(ସୋ)ମାଲି ଲାଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁମାଲ୍+ଇଂ. ଲାଣ୍ଡ)—
Su(so)mālī lānd ଆଫ୍ରିକାର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ସୋମାଲି ଜାତିଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳ—Somaliland.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଉତ୍ତରାଂଶ ଇଂରାଜଙ୍କ ଅଧିକୃତ (British Somaliland) ଓ ଦକ୍ଷିଣାଂଶ ଇଟାଲୀର ଅଧିକୃତ (Italian Somaliland) ଅଟେ ।]

ସୁମିତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ବା ଉପକାରୀ ମିତ୍ର—1. A good
Sumitra friend. ୨ । (ନାମ) ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶୀୟ ଅନ୍ତିମ ରାଜା ସୁରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର (ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ)—2. Name of the son of Suratha, the last king of the Ikshwāku dynasty. ୩ । (ନାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ବିଂଶ ଅର୍ହତ୍ ସୁବ୍ରତଙ୍କ ପିତା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
3. Name of Subāta, the 20th Jaina saint of the modern era. ୪ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—4. Name of a son of Śrīkṛushṇa. ୫ । (ନାମ) ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ସାରଥି—
5. Name of the charioteer of Abhimanyu. ୬ । (ନାମ) ବୃଷ୍ଣିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—6. A son of Bṛushṇi. ୭ । (ନାମ) ମେବାର ରାଣାବଂଶର ପ୍ରାଯୟିତା—7. The progenitor of the Ranas of Mewar. [ଦ୍ର—ଭାଗବତରେ ଏହାଙ୍କ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏ ସୌବୀରର ଅନ୍ତିମ ରାଜା ଥିଲେ । କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଟଡ୍ ରାଜସ୍ଥାନଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କୁ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ବୋଲି ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ସୌବୀରରୁ ରାଜପୁତାନାକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ 'ରାଣା' ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ—ଛ. ଶ ।] ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଉତ୍ତମ ମିତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—Having good friend.

ସୁମିତ୍ରଭୂ—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ସଗର ନାମକ ଜିନମାନଙ୍କ ଜୈନ
Sumitrabhū ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—1. Name of a Jaina Emperor. ୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ବିଂଶ ଅର୍ହତ୍ (ଛ. ଶ)—2. Name of the 20th Jaina saint of the present era.

ସୁମିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ମିତ୍ର+ଅ)—୧ । ଦଶରଥଙ୍କ ତୃତୀୟା
Sumitrā ରାଣୀ; ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ମାତା—1. Name of the mother of Śatrughna and Lakshmaṇa
[ଦ୍ର—ଏ ଦଶରଥଙ୍କ ତୃତୀୟା ପତ୍ନୀ । କୌଶଲ୍ୟା ଓ କୈକେୟୀଙ୍କୁ ଦଶରଥ ଯେଉଁ ବରୁଅଲ ଦେଇଥିଲେ, ସେ

ଦୁହେଁ ଚଳଚଳର ଅଂଶରୁ ଏକ ଏକ ଭାଗ ଭାଙ୍ଗି ଏହାଙ୍କୁ ଦେଲେ; ତାହା ଖାଇବାରୁ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଯାଆଁଳା ପୁଅ ଜନ୍ମି ଥିଲେ । ରାମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନବାସ ଗଲାରୁ ଓ ଦଶରଥଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏ ଅତି ଦୁଃଖରେ ଥିଲେ ଓ ରାମଙ୍କର ବନବାସରୁ ଫେରିବା ପରେ ଏ ସୁଖରେ କାଳ କଟାଇଲେ । ରାମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନକୁ ଯିବାକୁ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, 'ରାମଙ୍କୁ ପିତା, ଓ ସୀତାଙ୍କୁ ମାତା ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କର ତତ୍ତ୍ୱ ।' କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏହାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।] ୨ । (ନାମ) ମାର୍କଣ୍ଡେୟଙ୍କ ମାତା—2. Mother of sage Mārkaṇḍeya. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ସୁମିତ୍ରା
सुमित्रा

ସୁମିତ୍ର୍ୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁମିତ୍ର+ଯ)—ଉତ୍ତମ ମିତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ (ହ. ଶ)—Having good friend. (ସୁମିତ୍ର୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Sumitrya

ସୁମୁଖ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—1. Nice face. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରଚିଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ନଖକ୍ଷତବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—2. Name of a kind of scratch with the nails. ୩ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—3. Name of a son of 'Garurda'. ୪ । ଗଣେଶ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—4. God Ganeśa. ୫ । ଶାକଭେଦ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—5. Name of a potherb. ୬ । ନାଗଭେଦ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—6. Name of a serpent. [ଦ୍ର—ଏ ଐରାବତ ବଂଶୋଦ୍ଭବ ଅର୍ଯ୍ୟକଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏ ମାତଲି-କନ୍ୟା ଗୁଣକେଶୀର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏକଦା ଗରୁଡ଼ ଏହାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ସ୍ଥିର କଲାରୁ ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶରଣ ନେଲେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗାୟୁ ଦେଲେ । ବିନ୍ତୁ ଗରୁଡ଼ ନିଜର ବଳ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରିବାରୁ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ନିଜର ବାହୁ ରଖିବାରୁ ଗରୁଡ଼ ସେ ବାହୁର ଭାରରେ ମୃତକଳ୍ପ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ତବ କଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ଦୋଷ କ୍ଷମା କଲେ ଏବଂ ନିଜ ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଏ ନାଗକୁ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରୁ ସଜାଇଦେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଗରୁଡ଼ ଓ ସୁମୁଖଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ହେଲା ।] ୭ । ପଣ୍ଡିତ (ବିଶ)—7. Learned man. ୮ । ସିତାର୍ଜ୍ଜକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—8. Sitārjjaka (See) ୯ । ବନ କଳିଆରି (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. The wild black basil plant. ୧୦ । ଶିବ (ହ. ଶ)—10. Śiba. ୧୧ । (ନାମ) ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—11. A son of Droṇa. ୧୨ । କିନ୍ନରମାନଙ୍କ ରାଜା (ହ. ଶ)—12. The king of the Kinnaras. ୧୩ । ଜଳପକ୍ଷିବିଶେଷ (ହ. ଶ)—13. A kind of aquatic bird. ୧୪ । ରାଜ ସର୍ଷପ; ରାଇ ସୋରିଷ (ହ. ଶ)—14. Rye. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ମୁଖ ବା (ସୁମୁଖା[ଖୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏହୁଗମନ ପଥ ବା ସାମନା ସୁନ୍ଦର—1. Having a nice mouth or front. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୁଂ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having a nice face. ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful. ୪ । ପ୍ରସନ୍ନ; ଅନୁକୂଳ (ହ. ଶ)—4. Favourable. (ଦ୍ର—ଜାଣିଛ ତତ୍ତ୍ୱର ମୁଖ ତତ୍ତ୍ୱରେ ସୁମୁଖ । ଭଙ୍ଗ. କୋଟି-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ୫ । ଭୃଗୁପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—5. Kind.

ସୁମୁଖ
सुमुख

ପ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ—(ସ. ସମ୍ମୁଖ) ସମ୍ମୁଖ (ଦେଖ)—Sammukha (See)
सन्मुख

ସୁମୁଖା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁମୁଖ+ଆ)—ସୁମୁଖର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—Sumukhā (Feminine of Sumukha); Fair-faced (woman). ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ—1. A beautiful woman. ୨ । ଦର୍ପଣ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—2. Mirror.

ସୁମୁଖା ସୁମୁଖୀ—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି ବିଣ (ସ. ସମ୍ମୁଖ)—ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ; ସାମନା ସାମନି—Sumukhā sumukhī ସୁମୁଖାସୁମ୍ମୁଖୀ आमनेसामने Facing each other.

ସୁମୁଖୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁମୁଖା; ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A beautiful woman. ୨ । ଏକାଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A Sanscrit metre of 11 syllables. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରଥମ, ଅଷ୍ଟମ ଓ ଏକାଦଶ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ, ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ—ହ. ଶ] ୩ । ସଙ୍ଗୀତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ମୂର୍ଚ୍ଛନା (ହ. ଶ)—3. A kind of modulation in music. ୪ । (ନାମ) ଅପ୍ସରୀ-ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—4. Name of an Apsarā. ୫ । ନୀଳ ଅପରାଜିତା (ହ. ଶ)—5. The blue-flowered Clitoris creeper. ୬ । ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ (ହ. ଶ)—6, Śaṅkhapushpī (See) ବିଣ—ସୁମୁଖା (ଦେଖ)—Sumukhā (See)

ସୁମୁଦ(ନ)ର—ପ୍ରା. ବ—ସମୁଦ୍ର—Sumuda(nda)ra Ocean.
समुद्दर समुंदर

ସୁମୁଦି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବ—ସମୁଦ (ଦେଖ)
Sumudi Samudi (See)

ସୁମୁରା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ହାଣ୍ଡିଫୁଟା (ଦେଖ
Sumurā Hāṇḍiphuṭā See)

ସୁମୁରି କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ସନ୍ତୋଳିବା (ଦେଖ)—Santolibā (See)
[ଯଥା—ମତ ସୁମୁରି କରି ରଖିବା]

ସୁମୂର୍ତ୍ତି—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ମୃତି)—୧ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର; ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର—
Sumurti 1. Hindu code of law. (ଉ—ବିନସ୍ମୃ
ସ୍ମୃତି ବାସୀ ପ୍ରକାରେ ଶାସ୍ତ୍ରଦା ଯାର, ବଣା ଭେଣ୍ଟ ବିଦ୍ୟା ଅଦ
सुमुरती, सुमृति ସୁମୂର୍ତ୍ତ ସାର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
सुमूर्त्ति ୨ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—2. Scripture. ୩ । ସଂସ୍କୃତ
समूर्त्ति ଶ୍ଳୋକ—3. Sanscrit sloka. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ
ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର (ଶାସ୍ତ୍ର, ଶାସ୍ତ୍ର), ଶ୍ଳୋକ (ଶ୍ଳୋକ) ଅଦ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୪ । (ସଂ. ସୁମୂର୍ତ୍ତି) ସୁନ୍ଦରରୂପ—4. Beautiful appearance. ବଣ—ସୁମୂର୍ତ୍ତ; ସୁନ୍ଦର ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—
Of a good shape.

ସୁମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବ—ମହାନିମ୍ବ (ହି. ଶ)
Sumushṭi Melia Azadirichtatree.

ସୁମୁହାଁ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁମୁଖୀ; ସୁନ୍ଦରୀ—Beautiful. [ଉ—
Sumuhiñ ଅହେ ଜନମେଜୟ ଏ ରୂପରେ କହ, ଗଲେ ପଣ୍ଡି-
सुमुखी ଭୁଠାକ ଦ୍ରୌପଦୀ ସୁମୁହାଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
सुमुंही ବ—ସୁମୁଖୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—Beautiful woman.
[ଉ—ବୋଲିଦେଲେ ସୁମୁହାଁ ଅନ୍ତର ମୁହଁ, ବିଭୁ ଶ୍ରୀକର
ଶ୍ରୀଚରଣ ଭୁହ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୁମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି—1. A nice
Sumūrtti shape. ୨ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ଗଣ (ହି. ଶ)—
सुमूर्त्ति 2. A class of Śiba's retinue. ବଣ—
सुमुरती (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—Having a nice shape. ଗ୍ରା. ବ (ସଂ.ସ୍ମୃତି)—ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର—Hindu code of law. (ଉ—ବିଚାର ଭଣେ ମାରୁତ ବିହଙ୍ଗ ଏତେ ସୁମୂର୍ତ୍ତ ଶ୍ରୁତିରେ ଏ କଥା ଶୁଣା ନାହିଁ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସୁମୂଳ—ସଂ. ବ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶ୍ୱେତ ଶିଟୁ (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
Sumūla 1. The white variety of horse radish, ୨ । ଉତ୍ତମ ମୂଳ—2. Good root. ବଣ (ବହୁ-
ବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ମୂଳଯୁକ୍ତ—Having a good
(ସୁମୂଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) root.

ସୁମୂଳକ—ସଂ. ବ—ଗଜର (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ); ଗାଜର—
Sumūlaka Carrot.

ସୁମୂଳା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁମୂଳ + ଆ)—ସୁମୂଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sumūlā Feminine of Sumūla. ବ—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ
(ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଶ)—1. Śālaparṇṇī (See)
୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଶ)—
2. Pṛuśniparṇṇī.

ସୁମୃତି—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ସୁମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଶ)
Sumṛuti Sumurti (See)

ସୁମେଖଳ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ମେଖଳା ଯୁକ୍ତ—Having
Sumekhala a nice belt or girdle. ବ—ମୁଞ୍ଜ (ରାଜ
(ସୁମେଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) ନିଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଶ)—Muñja (See)

ସୁମେଚକ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ୟାମବୀଜ; କଳା ଦାନା—
Sumechaka Ipomœa Hederacea (plant and seed).

ସୁମେଧାଃ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ + ମେଧସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁନ୍ଦର
Sumedhāḥ ମେଧା ବା ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—Of good
(ସୁମେଧସ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) intelligence; sharp of intellect.
[ସୁମେଧା—ଦେ.ରୂପ] ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ) ଚାକ୍ଷୁଷମନ୍ୱନ୍ତରର
ଏକ ଋଷି (ହି. ଶ)—1. Name of an ancient sage. ୨ । ପଞ୍ଚମ ମନ୍ୱନ୍ତରର ବିଶିଷ୍ଟ ଦେବତା—
2. Name of the special Deity of the 5th Manwantara. ୩ । ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଗଣ ବିଶେଷ—
3. Name of a class of deceased ancestors. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହି. ଶ)—4. Jyotishmati
latā (See).

ସୁମେଧ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—ସୁପବିତ୍ର; ଅତି ପବିତ୍ର—
Sumedhya Very pure.
(ଅମେଧ୍ୟ—ବିପରୀତ) ସୁମେଧା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁମେରୁ—ସଂ. ବ—୧ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଭୂମଧ୍ୟସ୍ଥ ପର୍ବତ ବିଶେଷ; ମେରୁ
Sumeru ଗିରି—1. The Meru mountain of mythological fame. [ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଅନୁସାରେ ଏହା ପର୍ବତରାଜ । ଭୌଗୋଳିକ ଭୂମଣ୍ଡଳର ସାତଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ୯ ଗୋଟି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଇଳାବୃତ୍ତ ନାମକ ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ବର୍ଷରେ ଏ ପର୍ବତ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା କନକ-ମଣ୍ଡିତ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ହେମାଦ୍ରି । ଏହାର ସାନୁରେ ନାନା ରତ୍ନ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ରତ୍ନସାନୁ । ଏହାର ଶୃଙ୍ଗରେ ଦେବତାମାନେ ବିହାର କରୁଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଳୟ, ଅମରାଦ୍ରି । ଏହା ପୃଥିବୀରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଭୂସ୍ୱର୍ଗ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୮୪ ହଜାର ଯୋଜନ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭୂତଳରେ ୧୬ ହଜାର ଯୋଜନ ଅଛି । ଏହାର ଶୃଙ୍ଗ ୩ ଗୋଟି । ଏହାର ମଧ୍ୟମ ଶୃଙ୍ଗ ସ୍ଫଟିକ ଓ ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମୟ, ପୂର୍ବଶୃଙ୍ଗ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମୟ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଶୃଙ୍ଗ ମାଣିକ୍ୟମୟ । ଭାଗବତ ୫।୨୧, ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ ୧୫, ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ୩୦ ଓ କୂର୍ମପୁରାଣ ୪୩ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏ ପର୍ବତର ବିବରଣ ଅଛି । ଏହି ପର୍ବତର ପୂର୍ବରେ ଦେବଧାନୀ ନାମକ ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ, ପଶ୍ଚିମରେ ସଂଯମନୀ ନାମକ ବରୁଣପୁରୀ ଓ ଉତ୍ତରରେ ବିଭାବରୀ ନାମକ ସୋମପୁରୀ ଅଛି । ଏହାର ପୂର୍ବପାର୍ଶ୍ୱ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ, ପଶ୍ଚିମ ପୀତ, ଉତ୍ତର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଏହାର ପଶ୍ଚିମରେ ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ, ଭାରତ ଓ କେତୁମାଳଦେଶ, ଉତ୍ତରରେ କୁରୁଦେଶ ଅଛି ।] ୨ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର; ଉତ୍ତର ମେରୁ; ଉତ୍ତର ଧ୍ରୁବ—2. (Geography) The north pole of the globe. [ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭୂମେରୁ ବୋଲାଯାଏ ।] ୩ । ଜପମାଳାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗ୍ରନ୍ଥିକା; ମେରୁ—3. The central bead of a

rosary. ୪ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—4. A name of Śiba.

ସୁମେରୁ ବୃତ୍ତ—ଦେ. ବ (ଭୂଗୋଳ)—ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଅକ୍ଷାଂଶ ୨୩୩ ଡିଗ୍ରୀ ଦୂରରେ ଗୋଲକର ଚାରିପାଖରେ ବେଢ଼ିଥିବା କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତ ବା ରେଖା—(Geography) The Arctic circle. [ଦ୍ର— ଏହି ରେଖା ଓ ସୁମେରୁ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଶୀତକଟିବନ୍ଧ ଅବସ୍ଥିତ ।]

Sumeru bṛutta ଅକ୍ଷାଂଶ ୨୩୩ ଡିଗ୍ରୀ ଦୂରରେ ଗୋଲକର ଚାରିପାଖରେ ବେଢ଼ିଥିବା କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତ ବା ରେଖା— ସୁମେରୁ ବୃତ୍ତ

ସୁମେରୁ ଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ପୁରାଣୋକ୍ତ ସୁମେରୁ ପର୍ବତର ତିନିଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗ (ଯେଉଁଠାରେ ଦେବତାମାନେ ବିହାର କରନ୍ତି)—The three peaks of the mythological Sumeru mountain.

Sumeru śṛunga

ସୁମେରୁ ମହାସାଗର (ସମୁଦ୍ର, ସାଗର)—ଦେ. ବ (ଭୂଗୋଳ)—ଉତ୍ତର ସୁମେରୁ ମହାସାଗର ମେରୁକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ମହାସାଗର; ଉତ୍ତର ମେରୁ ମହାସାଗର—(Geography) The Arctic ocean.

Sumeru mahāsāgara (samudra; sagara)

ସୁମ୍ପଲୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବ—କର୍ପୂର (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—Camphor.

Sumpaluṇṭha

ସୁମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କାଶ ତୃଣ—A kind of grass; Sachcharum Spontanacium.

Sumba

ସୁମ୍ଭ—ସଂ. ବ (ନାମ)—୧ । ଦେଶ ବିଶେଷ—1. Name of a country. ୨ । ସୁମ୍ଭଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An inhabitant of the 'Sumbha' country. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ସୁମ୍ବ (ଦେଶ)—Sumba (See)

Sumbha

ସୁମ୍ଭା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୁମ୍ଭା (ଦେଶ) Sum-hā (See)

Sumbhā

ସୁଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉତ୍ତମରୂପ ବା ସଫଳତା ସହକାରେ ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପାଦନକାରୀ—Performing a Jajña well. ସଂ.ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ଯଜ୍ଞ—1. Good Jajña. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) (ନାମ) ଅଭୁତ ଗର୍ଭଜାତ ରୁଚି ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—2. A son of Ruchi. ୩ । (ନାମ) ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—3. A son of Baśishṭha. ୪ । ଧ୍ରୁବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—4. A son of Dhruba. ୫ । ଉଶୀନରର ଏକ ରାଜା—5. Name of a king of Uśīnara.

Sujajña

ସୁ(ସ୍ୱ)ୟା—ଦେ. ବ—ସ୍ନେହ—Affection.

Su(ṣṭu)yā (ଉ—ହିତ ମଣି ସେ ଅନୁସୂୟା । ସୁସ୍ୱା ଭାବ ଘେନ ସ୍ନେହ ସ୍ନିହ ଦେହେ ପ୍ରୀତି ହୃଦୟା—ଅଧ୍ୟାତ୍ମ. ବିଦ୍ୟାଚିନ୍ତାମଣି)

ସୁଯାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି;ସୁ+ଯାତ୍ରା=ଗତି+ଅ)—ମନୋହର ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Having a nice motion. ବ—(ସୁଯାତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଣ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

Sujātra

ସୁଯାତ୍ରା—ଦେ. ବ—ଶୁଭ ଯୋଗରେ ଯାତ୍ରା—An auspicious starting. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରେ ଅନୁକୂଳ କରିବା ସମୟରେ ତ୍ରୁଟିବିଚ୍ୟୁତମାନ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରେ ଚୌଣସି ବାଧାବିଘ୍ନ ଘଟେ ନାହିଁ ଏବଂ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାର ଫଳ ଶୁଭ ହୁଏ ।]

Sujātrā ସୁଯାତ୍ରା

ସୁଯାମୁନ—ସଂ. ବ (ସୁ+ଯମୁନା+ଅ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—1. A name of Bishṇu. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଗ୍ରନ୍ଥ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ବାରସୁତ (ଦେଶ)—Bārasuta (See) ୩ । ରାଜ-ପ୍ରାସାଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—3. Royal building, palace. ୪ । ଅଦ୍ରିବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Name of a mountain. ୫ । ମେଘବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—5. Name of a cloud.

Sujāmuna

ସୁଯୁକ୍ତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୁନ୍ଦର ଯୁକ୍ତି—Nice argument.

Sujukti

ସୁଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବ—୧ । ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ (ହ. ଶ)—1. Righteous war. ୨ । ନ୍ୟାୟସମ୍ମତ ଯୁଦ୍ଧ (ହ. ଶ)—2. War carried on properly.

Sujuddha

ସୁୟେଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ)—ସୁଏଜ୍ (ଦେଶ)—Suej (See)

Suyej

ସୁଯୋଗ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ଯୋଗ—1. Nice conjunction. ୨ । ଶୁଭକର ଯୋଗ—2. Auspicious conjunction. ୩ । ଉତ୍ତମ ଅବସର—3. Nice or good opportunity. ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର—4. Suitable opportunity ୫ । ସୌଭାଗ୍ୟ—5. Good luck. (ଉ—ଦୁମାଇବାର ସମୟ-ବେଳା ନାହିଁକି ଅମ୍ବ ସୁଯୋଗ ସିନା ବହୁ ଅଛି ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଷଚକ୍ର ଘ ଗୀତ ।) ୬ । ମଙ୍ଗଳକର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ; ଶୁଭକର ମିଳନ ବା ସଙ୍ଗ—6. Good company or association.

Sujoga

ସୁଯୋଗକୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ—Fortunately; luckily. ସୁଯୋଗକ୍ରମେ ସୁଯୋଗସେ (ସୁଯୋଗକ୍ରମେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Sujogaku

ସୁଯୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରିଂ—ଅତିଶୟ ଉପଯୁକ୍ତ—Very able or fit. (ସୁଯୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁଯୋଗ୍ୟତା—ବ) (ଅଯୋଗ୍ୟ—ବିପରୀତ)

Sujogya

ସୁଯୋଧନ—ସଂ. ବ. ସୁଂ (ସୁ+ଯୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅନ)—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋ-ଧନଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—A name of Durjyodhana. (ଉ—ଉଦ୍ଧରଣ ଅର ଦସ୍ତୁ ଡେଲେ ସୁଯୋଧନ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

Sujodhana

ସୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା; ଶୋଭା ପାଇବା—1. To shine. ୨ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To prosper. ୩ । ଆଧିପତ୍ୟ କରିବା—3 To rule; to exercise mastery.

Sur (root)

ସୁର୍—ଦେ, ବ (ସଂ. ସ୍ୱର)—୧ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—1. Sound.
Sur ୨ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗ ବା ତାନ—2. Tune. ୩ ।
ସୁର ସୂର ବଙ୍ଗୀୟ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—3. A family title in
ସୋର Bengal. ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ସ୍ୱର୍) ସୋର୍;
ସୂର ଚେତନା—1. Consciousness. ୨ । (ଫା, ସୁର୍)
ସୁରୁ ସୁରୁ ଆରମ୍ଭ—2. Beginning.

ସୁର୍କି(ଖି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସ୍ୱର୍ଖୀ)—ସୁରୁକି (ଦେଖ)
Sur-ki(khi) Suruki (See)

ସୁର୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—୧ । ଶୋଷିବା—1. To
Sur-kibā suck; to imbibe. ୨ । ଗୋଡ଼ିକିବା—
2. To gulp with a gusto.

ସୁର୍କୁଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ସୁରୁକୁଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sur-kuṭā (etc) Surukuṭā etc (See)

ସୁର୍କୁଟିବା—ପ୍ରାଦେ (ଘାଟଶା) କ—ଶୁଙ୍ଘିବା—
Sur-kuṭibā To smell.

ସୁର୍ଖୁର୍—ଦେ. ବିଣ ଓ କ. ବିଣ—ସୁରୁଖୁର (ଦେଖ)
Sur-khur Surukhur (See)

ସୁର୍ଖୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ—
Sur-khuriā ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ସୁରଖୁର Very meek.
(ସ୍ୱରଖୁସ୍ୱ, ସ୍ୱରୁଖୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁର୍ଗୁନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଶାଗୁଣା—
Sur-gunā Vulture.

ସୁର୍ଗୁଜା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟସ୍
Sur-gujā ଏଜେନ୍ସିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ—
ସୁରଗୁଜା 1. The name of a State in the
ସୁରଗୁଜା Central Province included in the
present Eastern States Agency; Surguja.
୨ । ସରଗୁଜା, ଜାଶପୁର, ଉଦୟପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ
ପ୍ରଚଳିତ ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଭାଷାର ଉପଭାଷା—2. A
form of Chhatisagardi dialect of Eastern
Hindi spoken in Surgujā, Jāspur
Udaipur etc.

ସୁର୍ଜୁନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସର୍ଜନ—
Sur-junā Creation.

ସୁର୍ତା—ପ୍ରାଦେ (ଜାଶପୁର) ବ—ଚେତା—
Sur-tā Sense; consciousness.

ସୁର୍ତି—ଦେ. ବ—ସୁରୁତି (ଦେଖ)
Sur-ti Suruti (See)

ସୁର ଦାସ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁର+ଦାସ)—ସୁରଦାସ (ଦେଖ)
Sur-dāsa Sura dāsa (See)
ସୁର ଦାସ ସୂର ଦାସ

ସୁର୍ମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସୁରୁମା (ଦେଖ)
Sur-mā Surumā (See)

ସୁର୍ଜିବା—ପ୍ରାଦେ (ଘାଟଶା) କ—ଶୀଘ୍ର ବା ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ଖାଇବା—
Sur-jibā To take one's meal at an early
hour of the day.

ସୁର୍(ରୁ)ସାର୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର ସହିତ ବିରର୍ଥକ ସହଚର)—
Sur(ru)sār ଖୋଲଶବ୍ଦ; ସାଡ଼ାଶବ୍ଦ; କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଧ୍ୱନି—
ସାଡ଼ାଶବ୍ଦ ଆବାଜ Any sound. ବିଣ—ସର୍ବସାଧାରଣ
ପ୍ରକଟିତ ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରଚାରିତ; ପ୍ରଘଟ ହୋଇଥିବା—
ପ୍ରଘଟ, ପ୍ରଗଟ Published abroad; made public.

ସୁର୍(ରୁ)ସାର୍ କରିବା—ଦେ. କ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To
Sur(ru)sār karibā make a sound. ୨ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ
ଆବାଜ କରା ବିଷୟକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To
ପ୍ରଗଟ କରନା make a matter public; to divulge a
matter.

ସୁର୍ଶିଆ ମାଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୁର୍ଶିଆ ମାଲ୍ (ଦେଖ)
Sur-shiā māl Surshiā māl (See)

ସୁର—ସଂ. ବ: ସୁ(ସୁ. ଧାତୁ=ଅଭିଷବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ରଃ; ଚମ୍ପା ସୁର୍.
Sura ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ: ଅ)—୧ । ଦେବ (ଅମର)—1. Deity;
(ସୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) the gods. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
[ଅସୁର—ବିପରୀତ] ୩ । ସୁଧୀଜନ; ପଣ୍ଡିତ—3. Learned
man. ୪ । ମୁନି; ଋଷି (ତୁ. ଶ)—4. Sage; seer.

ସୁର ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର)—୧ । କଣ୍ଠସ୍ୱର; ରବ—
ସୂର 1. Sound issuing from the throat; tone.
୨ । ଧ୍ୱନି—2. Sound. (ଯଥା—ବଡ଼ା ସ୍ୱର, ଚଢ଼ାସ୍ୱର,
ମିଠାସ୍ୱର, ଖାଦ୍‌ସ୍ୱର (ଖାଗ୍ରସ୍ୱର), ଜଲ୍‌ସ୍ୱର, ମିଛୁସ୍ୱର,
ନାସ୍ୱର ଇତ୍ୟାଦି ।) ୩ । ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର—3. The
scales of music; tune. (ଯଥା—ଉଦାତ୍ତସ୍ୱର
ତାତ୍ତସ୍ୱର, ବାସ୍ୱର, ଅନୁଦାତ୍ତ ସ୍ୱର, ସ୍ୱରିତସ୍ୱର,
ଉଦାତ୍ତସ୍ୱର) ୪ । ସୁରରାଜ, ସୁରପତି, ସୁରେନ୍ଦ୍ରର ଡାକ-
ନାମ—4. Name for calling Surarāja,
Surapati, Surendra. ୫ । ସୁରଲୋକ; ଦେବ
ଲୋକ—5. The place of the gods. ବୈଦେ.
ବ (ଫା)—ସୁର୍ (ଦେଖ)—Sur (See) ପ୍ରାଦେ.
(ଛତିଶଗଡ଼) ବ—ଘପୁର (ତୁଳ. ହି. ସୁଅର୍)—
Hog.

ସୁର କରି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବତାମାନଙ୍କ ହସ୍ତୀ; ଐରାବତ
Sura kari ଗଜ—The mythological elephant of
[ସୁରକରୀନ୍ଦ୍ର, ସୁରହସ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] the heaven

ସୁର କାରୁ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁର ବା ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Sura kāru କାରୁ=କାରିଗର)—ବିଶ୍ୱକର୍ମା—
The Divine Architect.

ସୁର କାର୍ମୁକ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ର ଧନୁ [ହି. ଶ]—
Sura kārmuka Rainbow.

ସୁର କାଷ୍ଠ—ସଂ. ବ—ଦେବଦାରୁ [ହି. ଶ]—
Sura kāshṭha Pine.

ସୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ରକ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ରଞ୍ଜିତ—
Surakta 1. Nicely painted. ୨ । ସୁନ୍ଦର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ-ବିଶିଷ୍ଟ—2. Of nice red colour. ୩ । ଅତିଶୟ ଅନୁରକ୍ତ—3 Much attached. ୪ । ସୁମଧୁର—4. Very sweet. ୫ । ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ; ଶ୍ରବଣ ସୁଖକର—5. Sweet to the ear. ୬ । ଯାହାର କଣ୍ଠଧ୍ୱନି ମଧୁର—6. Having a sweet tone.

ସୁରକ୍ତକ—ସଂ. ବି—୧ । ଦୋଖାମ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); କୁସୁମଗଛ—
Suraktaka The mulberry tree. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୈରିକ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—2. Yellow chalk.

ସୁରକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ରକ୍ଷିତ—
Surakshita Well preserved.

ସୁର ଖଣ୍ଡନିକା(ମଣ୍ଡଳିକା)—ସଂ. ବି (ସୁର=ଦେବତା+ଖଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ +ଅନ+ଅକ+ ଆ)—ବୀଣାଭେଦ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A sort of harp. [ଦ୍ର—ଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଯଷ୍ଠି ଉପରେ ତାର ଟେଣା ଯାଇଥାଏ; ଭୂମି ଉପରେ ରଖି ଏହାକୁ ମିଜ୍ରାବ ଦ୍ୱାରା ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ—ହ. ଶ ।]

ସୁର ଗଜ—ସଂ. ବି—ଐରାବତ ହସ୍ତୀ [ହ. ଶ]—
Sura gāja Indra's elephant.

ସୁରଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବ୍ରଣରୋଗବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—A sort
Suraganda ରାଜଗାଁଡ଼ of boil or tumour (a disease),

ସୁର ଗୁରୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ବୃହସ୍ପତି; ଦେବତାମାନଙ୍କ ଗୁରୁ—1. Bṛuhaspati; the preceptor
Sura guru of the gods. ୨ । ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହ—2. Jupiter (planet).

ସୁର ଗ୍ରାମଣୀ—ସଂ. ବି (ସୁରମାନଙ୍କର ଗ୍ରାମଣୀ=ଅଗ୍ରଣୀ)—ଇନ୍ଦ୍ର
Sura grāmaṇī [ଶବ୍ଦାର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ]—Indra (the leader (ସୁରଗ୍ରଣୀ—ଅବ୍ୟୟରୂପ) of the gods).

ସୁରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସୁ+ରଙ୍ଗ)—୧ । ନାଗରଙ୍ଗ; ନାରଙ୍ଗ—
Suraṅga 1. A kind of orange. ୨ । ବିବର; ସୁଡ଼ଙ୍ଗ; ଲମ୍ବଗର୍ତ୍ତ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଭୂମି ତଳେ ତଳେ ଖୋଳାଯିବା ପନ୍ଥଣୀ;—2. Tunnel; trench. ୩ । ହିଙ୍ଗୁଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Vermillion. ୪ । ପତ୍ରଙ୍ଗ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ବକମଦାଠ—4. Sappan wood. ୫ । ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ—5. Nice colour. (ଦ୍ର—ସୁରଙ୍ଗ ଦେଖି ଗିଡ଼ିଥିଲ ସ୍ତନ, ଲମ୍ବ ବନ୍ଧ ମାଇଲ ଭୂମ୍ବ ତନୁ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।) ୬ । ସିନ୍ଧ ଗାତ (ହ. ଶ)—6. Hole bored into a house by a house breaker. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁରକ୍ତ; ସୁନ୍ଦର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Of nice red colour. ୨ । ସୁରଞ୍ଜିତ—2. Nicely

ସୁରଙ୍ଗ painted. ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛଟକଯୁକ୍ତ—
ଛଟକଯୁକ୍ତ Very frolicsome. [ଦ୍ର—ଗୋଖାନଠ ଖଣ୍ଡସ୍ଥଠ ଭୁଜଙ୍ଗ ଅଣି । ସୁରଙ୍ଗ ଜଳ୍ପଇ ଶତ ଦେଲ ସେ ପୁଣି—ଜୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]

ସୁରଙ୍ଗଦ—ସଂ.ବି (ସୁରଙ୍ଗ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ପତ୍ରଙ୍ଗ; ବକମଦାଠ
Suraṅgada (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sappan wood.

ସୁରଙ୍ଗ ଧାତୁ—ସଂ. ବି—ଗୈରିକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଗେରୁମାଟି—
Suraṅga dhātu Red chalk.

ସୁରଙ୍ଗଯୁକ୍—ସଂ. ବି (ସୁରଙ୍ଗ=ସୁଡ଼ଙ୍ଗ, ବିବର+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Suraṅgajuk କ୍ୱିପ୍; ସୁରଙ୍ଗଯୁକ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା, ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁରଙ୍ଗ ବା ସିନ୍ଧ କରି ଗୋଟି କରେ; ସିନ୍ଧଚୋର—A thief who steals by boring a tunnel into the house.

ସୁରଙ୍ଗରେ—ଦେ. ବି. ବିଣ—କୌତୁକରେ—Gaily.
Suraṅgare (ଦ୍ର—ବିହରେ ଯୁଥପତି ଗଟଣ ତତ୍ପଶେ ସୁରଙ୍ଗେ କୌତୁକସେ ରଣାଙ୍ଗଣେ ସୁରଙ୍ଗରେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ସୁରଙ୍ଗା—ସଂ. ବି (ସୁରୁଙ୍ଗ+ଆ)—୧ । ସିନ୍ଧଗାତ (ହଳାୟୁଧ)—
Suraṅgā 1.A hole bored into a house by a house-breaker. ୨ । ଦୈବର୍ତ୍ତିକା; ଦେଉଟିଆ ମୁଥା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A sort of bulbous grass root.

ସୁରଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଜମିଦାରୀ ବିଶେଷ—Name of
Suraṅgi an estate in the Ganjam district.
ସୁରଙ୍ଗୀ [ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର୍ଗତ ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି ହରିଚନ୍ଦନଦେବ ସୁରଙ୍ଗୀ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଶେଷରେ ସୁପରିଚିତ ।] ବିଣ—ସୁରକ୍ତ (ଦେଶ)—Surakta (See)

ସୁର(ରି)ଙ୍ଗି କମଳା—ଦେ. ବି (ଗଞ୍ଜାମର ସୁରଙ୍ଗି ରାଜ୍ୟର
Sura(ri)ṅgi kamalā ଜମାଜୁସାରେ)—ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣାର ସମୁଦ୍ର ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା କମଳାଲେମ୍ବୁ—A species of deep yellow or reddish orange. [ଦ୍ର—ଏହା ମିଠା ଓ ନାଲି ଅଟେ ।]

ସୁରଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବି (ସୁରଙ୍ଗ+କ+ଆ)—ମୁଞ୍ଜା—
Suraṅgikā The bow-string grass.

ସୁରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି (ସୁରଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କାକନାସ
Suraṅgī (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); କରଞ୍ଜିକାଲୁଡ଼ିଆର ଫଳଯୁକ୍ତ ଲତା—1. Solanum Indicum (plant). ୨ । ରକ୍ତ ଶୋଭାଞ୍ଜନ (ରତ୍ନମାଳା); ନାଲି ସଜନା—2. The red variety of horse-radish. ୩ । ପୁନ୍ନାଗ (ହ. ଶ)—3. Punnāga.

ସୁର ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚତା କରିବା—
Sura chardhā(rdhe)ibā 1. To raise the tone.

ସୁରଚଢ଼ାନ ୨ । ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ସ୍ୱରକୁ ଉଚ୍ଚତର କରିବା—
सुरचढ़ाना 2. To raise the tune of a musical instrument to a higher pitch. ୩ । ବେହେଲା ଓ ସୀତାର ଆଦିର ତାରକୁ ଠିକ୍ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ କରିବା—3. To regulate the tune of a musical instrument; to set a musical instrument to tune.

ସୁର ଚାପ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—
Sura chāpa Rainbow.

ସୁରୁଜ୍—ପ୍ରାଦେ (ଭଗବତ୍ତ୍ୱଖା) ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Suruj The sun.

ସୁରଜଃଫଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ସୁରଜସ୍ + ଫଳ)—ପନସ ବୃକ୍ଷ—
Surajaḥ phala The jack fruit tree.

ସୁରଜନୀ—ସଂ. ବି (ସୁ + ରଜନୀ)—୧ । ସୁନ୍ଦର ରାତ୍ରି—
Surajanī 1. A nice night.
୨ । ରାତ୍ରି (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।—2. Night.

ସୁର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ସୁରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—
Sura jyeshṭha ବ୍ରହ୍ମା (ଅମର)—Brahmā.

ସୁରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—ଗୁବାକ ବୃକ୍ଷ (କିଆଣ୍ଡ ଗଛ)—
Surañjana The areca nut tree.

ସୁରଞ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ + ରଞ୍ଜିତ)—ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ—
Surañjita Nice coloured; nicely painted.

ସୁରଟ—ଦେ. ବି (ସ୍ୱରଟ୍ ବା ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ନାମରୁ)—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ)—Name of a musical note. [ଦ୍ର— (ସୁରଟ ମଲ୍ଲାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହା ରାଗିଣୀର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱରଟ ସୁରଟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ, ସପ୍ତସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଏକ ଅଧିକା କୋମଳସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ।]

ସୁରତ୍(ଥ)—ଦେଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ରୀତି; ପ୍ରଣାଳୀ—
Surat(th) 1. Fashion; mode; manner. ୨ । ଦେହର ସୁରତ୍ ରେହେରା; ମୁଖଛବି—2. The appearance of the body. ୩ । ଅବସ୍ଥା—3. Condition. ୪ । ଆକୃତି—4. Form; shape. ବିଣ—୧ । ମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—1. Sweet. ୨ । ସୁନ୍ଦର, ମନୋଜ୍ଞ—2. Beautiful. ୩ । କାରଣ—3. By reason of; by means of. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (କଚରଥ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ ଓ; ଉପରେ—1 On the basis of. ୨ । କାରଣରୁ—2. On account of; owing to.

ସୁରତ୍ ବଦଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ରୂପ ବା ରେହେରା ଧାରଣ
Surat badalā(le)ibā କରିବା—To change one's
ସୁରତ୍ ବଦଲାନ ସୁରତ ବଦଲାନା shape or appearance.

ସୁରତ୍‌ରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (କଚରଥ) କ୍ରି. ବିଣ—ସୁରତ୍ (ଦେଖ)
Surat-re Surat (See)

ସୁରତ୍ ହ(ହା)ରାମ—ଦେଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖିବାକୁ
Surat-ha(hā)rām ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରରେ କ୍ରୂର; ବପୁଷ୍ମନ୍
ସୁରତ୍‌ହାରାମ ସୁରତହରାମ ଯଥାର୍ଥରେ ସଦୃଶ ଚରିତ୍ରୀ—
A person who is cruel at heart, but nice in appearance.

ସୁରତ୍‌ହାଲ—ଦେଦେ. ବି (ଫା କଚରଥ)—୧ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହର
Surat-hāl ବା ଶବର ଅବସ୍ଥା—1. The condition of a
(ସୁରଥାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) dead body. ୨ । ସ୍ଥାନୀୟ
ସୁରତ୍‌ହାଲ ସୁରତହାଲ ତଦନ୍ତ—2. Local investigation; inquest.

ସୁରତ୍‌ହାଲ୍ ରିପୋଟ୍—ଦେ. ବି (କଚରଥ) (ଫା ଓ ଇଂ)—୧ । ମୃତ
Surat-hāl ripoṭ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ପରୀକ୍ଷା କରି ଡାକ୍ତର ବା
(ସୁରଥାଲ୍ ରିପୋଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଲିସ ଯେଉଁ ରିପୋର୍ଟ ଦିଅନ୍ତି—
ସୁରତ୍‌ହାଲ ରିପୋଟ୍ ସୁରତହାଲ ରିପୋର୍ଟ 1. Inquest report on the condition of a dead body.
୨ । ସ୍ଥାନୀୟ ତଦନ୍ତ ରିପୋର୍ଟ—2. A report of the result of a local investigation.

ସୁରତ—ସଂ. ବି (ସୁ + ରମ୍. ଧାତୁ + କ୍ତ. ତ)—ରତିକ୍ରୀଡ଼ା; ମୈଥୁନ;
Surata ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—Copulation; coition. ବିଣ.
(ସୁରତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ସୁଂ (ସୁ + ରମ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ—1. Much attached to; enamoured of, ୨ । ଦୟାଳୁ—2. Kind ୩ ।
ଶୂରତ୍ୱ ଅତି କୃପାଳୁ—3. Very merciful. ଦେ. ବିଣ—
ଶୂରତ୍ୱ (ସଂ. ଶୂରତ୍ୱ) ଶୂରତ୍ୱ; ବଳବତ୍ତା; ବଳବନ୍ତପଣିଆ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Strength; might. ଦେଦେ. ବି (ଫା)—ସୁରତ୍ (ଦେଖ)—Surat (See)

ସୁରତ ଖେଦ (ଗ୍ଲାନି)—ସଂ. ବି (ସ. ଷ. ତତ୍ପୁ; ସୁରତଜନିତ ଖେଦ)—
Surata kheda (glāni) ସୁରତ ଶ୍ରମ (ଦେଖ)—
Surata śrama (See)

ସୁରତ ଗୋପନା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରତି ଗୋପନା (ଦେଖ)
Surata gopanā Surati gopanā (See)

ସୁରତ ତାଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୂତୀ (ମେଦନୀ)—1. A
Surata tālī female go-between. ୨ ।
ଶିରଃସ୍ରକ୍; ଶିରଃସ୍ଥିତ ମାଳା—2. A chaplet for the head.

ସୁରତ ପ୍ରସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । ରତିକ୍ରିୟା—1. Act of copula-
Surata prasanga tion. ୨ । ରତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଳ୍ପ—
2. Talk about copulation.

ସୁରତ(ତି) ବିଚିତ୍ର—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧାରୟ; ସୁରତ ଅଟେ ବିଚିତ୍ର
Surata(ti) bichitrā ଯାହାର; ସୁରତ + ବିଚିତ୍ର + ଆ)—
ଚାରିପ୍ରକାର ମଧ୍ୟନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ନାୟିକା; ଯେଉଁ ମଧ୍ୟନାୟିକାଙ୍କ ରତିକ୍ରିୟା ବିଚିତ୍ର ଅଟେ—
A lady or heroine of love stories whose coition is wunderful. [ଦ୍ର— ମଧ୍ୟନାୟିକାଙ୍କ

ଗୁରୁ ଶ୍ରେଣୀ ଯଥା—ଅରୂଢ଼ଯୌବନା, ପ୍ରଗଲ୍ଭବଚନା, ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତଯୌବନା ଓ ସୁରତବିଚକ୍ଷା—ହେ. ଶ ।] ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଚକ୍ଷ ରତକ୍ରୀଡ଼ାକାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Of wonderful coition.

ସୁର ତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—
Sura taraṅgiṇī The river Ganges.
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to females.

ସୁର ତରୁ—ସଂ. ବି—୧ । ନନ୍ଦନ କାନନର ତରୁ—1. A tree of
Sura taru the heaven. (ଉ—ଶବ୍ଦ ହୋଇ ସୁରତରୁ ଲୁପ୍ତ ବାଞ୍ଛିଲି ରେ । କବିସମ୍ରାଟ. ବିଶୋଷତମ୍ଭ. ଗ.ଗୀତ ।) [ଦ୍ର—କଳ୍ପତରୁ, ମନ୍ଦାର, ପାରିଜାତ, ସନ୍ତାନ ଓ ହରିଚନ୍ଦନ, ଏମାନେ ନନ୍ଦନ କାନନର ତରୁ ଅଟନ୍ତି ।] ୨ । ସ୍ୱର୍ଗର କଳ୍ପତରୁ—2. The wish-bearing tree of the heaven. ୩ । ସୁଗନ୍ଧ—3. Mast wood; Calophyllum Inophyllum. (ଉ—ସୁରତରୁ ଲୁଞ୍ଚେ ମଞ୍ଜୁଳ ମୋର ମୈଥେସ୍ୱ ବ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରରାଜା ।)

ସୁରତ ଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲୋ; ସୁରତଜନିତ ଶ୍ରମ)—ରମଣଜନିତ
Surata śrama ପରିଶ୍ରମ—Exertion due to cohabitation.

ସୁରତ ସୁଖ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲୋ; ସୁରତଜନିତ ସୁଖ)—ରତିଜନିତ
Surata sukha ଆନନ୍ଦ—Pleasure derived from coition.

ସୁରତ ସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲୋ; ସୁରତଜନିତ ସ୍ୱେଦ)—ରତିଶ୍ରମ
Surata sweda ଜନିତ ଘର୍ମ—Perspiration due to the strain of cohabitation.

ସୁରତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁରତ+ଆ)—ସୁରତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Suratā Feminine of Surata. ବି—୧ । (ସୁର+ତ୍ୱାର୍ଥେ. ତା) ଦେବତ୍ୱ (ଦେବତା)—1. Divinity. ୨ । (+ସମୂହାର୍ଥେ. ତା) ସୁର ବା ଦେବସମୂହ—2. A gathering of the gods.

ସୁରତା(ତୁ)ଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ସୁରପୁନ୍ନାଗ (ସୁରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ) (ଦେଖ)
Suratā(tu)ṅga Surapunnāga (See)

ସୁରତାନ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁରତ+ଅନ୍ତ)—ରତିର ଶେଷ—
Suratānta The end of coition.

ସୁରତି—ସଂ. ବି (ସୁ+ରମ୍ ଧାତୁ=ରମଣ କରିବା+କ୍ତି. ତି)—
Surati ରତି; ସୁରତ; ମୈଥୁନ—Copulation. ବୈଦେ. ବି—ସ୍ମୃତି ସ୍ମୃତି (ଦେଖ)—Surti (See) ଦେ. ବି—ସ୍ମୃତି (ଦେଖ)
ସ୍ମୃତି Suruti (See).

ସୁରତି ଗୋପନା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ଯେଉଁ ନାୟିକା ନାୟକ
Surati gopanā ସଙ୍ଗେ ଗୁପ୍ତ ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ବିଷୟ ଅପଣା ସଖୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୁକାଏ (ହେ. ଶ)—A woman who conceals the fact of her amorous dalliance from her companions.

ସୁର ତୋଷକ—ସଂ. ବିଣ—ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରୀତିକାରକ—
Sura toshaka Pleasing to the gods.
(ସୁରତୋଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—କୌସ୍ତୁଭମଣି (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—The gem worn by Bishṇu.

ସୁରତ୍ନ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ରତ୍ନ—1. Excellent gem.
Suratna ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ହେ. ଶ)—2. Gold. ୩ । ମାଣିକ୍ୟ (ହେ. ଶ)—3. Ruby. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ (ହେ. ଶ)—1. Superior to all others. ୨ । ଉତ୍ତମ ରତ୍ନଯୁକ୍ତ—2. Having good gems.

ସୁରଥ—ସଂ. ବି (ସୁ ଅର୍ଥେ ଭଲ ଯାହାର)—୧ । ଚୈତ୍ରବଂଶ ସମ୍ଭବ
Suratha ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା—1. Name of a king of the Lunar dynasty. [ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ସ୍ୱରୋଚିଷ୍ମାନ ତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବୁଧ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ବୁଧଙ୍କଠାରୁ ଚୈତ୍ର ଓ ଚୈତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ସୁରଥ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ତପୋବନକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ବୈଶ୍ୟ (ସମାଧି ନାମକ)ଙ୍କୁ ଭେଟି ମେଧା ନାମକ ମୁନିଙ୍କଠାରୁ ସଂସାରର ମହାମାୟା ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଓ ଦେବୀଙ୍କ କଳ୍ପିତ ମହିଷାସୁର, ରକ୍ତବୀଜ, ଶୁମ୍ଭ, ନିଶୁମ୍ଭ ଆଦି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ବଧର ବିବରଣ ଶୁଣି ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଥମେ ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମାସ୍ଥାପନ କରି ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗା ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଦେବୀଙ୍କ ବରରେ ନଷ୍ଟରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦେହାନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ । ଏ ପରଜନ୍ମରେ ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁରୂପେ ଜାତ ହେଲେ । (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦେବୀ. ମହାତ୍ମ୍ୟ ବା ଚଣ୍ଡୀରେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣର ପ୍ରକୃତି ଖଣ୍ଡରେ ଏ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି) ।

ସୁରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜୟଦ୍ରଥଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳରେ ଦୈବବାଣୀ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ନବଜାତ କୁମାର ଗୁଣୀ ଓ ଶତ୍ରୁହନ୍ତା ହେବ । ତାହା ଶୁଣି ସୁରଥ କହିଥିଲେ, 'ଯେ ଜୟଦ୍ରଥଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଭୂତଳରେ ପକାଇ ଦେବ, ତାର ଶିର ଶତଧା ଛିନ୍ନ ହେବ, ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନ ଜୟଦ୍ରଥଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଅର୍ଦ୍ଧ ଦେବାକାଳରେ ସୁରଥଙ୍କ ଅଞ୍ଜଳରେ ତାହାକୁ ପକାଇ ଦେଲେ । ସୁରଥଙ୍କ ହାତରୁ ଜୟଦ୍ରଥଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଭୂତଳରେ ଖସି ପଡ଼ିବାରୁ ସୁରଥଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଶତଧା ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା; ଯଥା—

ସୁରଥ ଥିଲା ତପସ୍ୟାରେ
ତା ପୁତ୍ର ମୁଣ୍ଡ ନେଇ କରେ
ତପସ୍ୟେ ନାଶ ତାକୁ କଲେ
ଦୁରନ୍ତ କର୍ମ କେ ବୋଲିଲେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପର୍ବ୍ୱଭମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

୨ । (ନାମ) ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ଏକପୁତ୍ର (ହେ. ଶ)—2. Name of a son of Drupada. ୩ । (ନାମ) ଜୟଦ୍ରଥଙ୍କ

ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—3. Name of a son of Jayadratha. ୪। ଜନମେଜୟଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ.ଶ)—4. Name of a son of Janamejaya. ୫। (ନାମ) ଚମତ୍କାରପୁରର ରାଜା ହଂସଧ୍ୱଜଙ୍କ ପୁତ୍ର—5. Name of the son of Rajā Hamsadhwaja. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ରଥ ବିଶିଷ୍ଟ—Having a nice car.

ସୁର ଦାରୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବଦାରୁ (ରହୁମାଳା)—The pine or cedar.
Sura dāru

ସୁର ଦାସ—ଦେ. ବ—୧। ଅନ୍ଧ—1. Blind man. ୨। କଣା—2. One-eyed person. ୩। (ନାମ) ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୀ କବି—3. Name of a celebrated Hindi poet. [ଦ୍ର—ଏ ହିନ୍ଦୀ କବିଟିକରିଥିଲା ସିପ୍ରା ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟକୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କବି । ଭାରତର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ସମ୍ରାଟ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ରାଜସଭାର କବି 'ଚନ୍ଦ'ଙ୍କର ଏ ବଂଶଧର ଥିଲେ । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଯମୁନା ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଗୌଘାଟ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ମାତୁଲାଳୟରେ ରହି ସଂସ୍କୃତ ଓ ପାରସୀ-ଭାଷାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ଧ ଛଅ ଭାଇ ଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ତତ୍କାଳୀନ ଦିଲ୍ଲୀର ଲୋଦୀବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧୀନ ସୈନିକ କର୍ମ କରି ବାବରଙ୍କ ସହ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ସବୁଙ୍କଠାରୁ ଥିଲେ ଓ ଅନ୍ଧ ଥିବାରୁ ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗରେ ପଶି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ସୁର୍ଯ୍ୟଦାସ, ସୂରଦାସ, ସୁରଶ୍ୟାମ, ସୁର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର । ଏ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ନ ଥିଲେ । ପିଲାଦିନୁଁ ଏ ଧର୍ମାନୁରାଗୀ ଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିଦିନ ଦେବଦର୍ଶନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳକୁ ଅସି ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ପଣ୍ଡିଅଣୀଙ୍କୁ ଦେଖି ତାହାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଓ ପଣ୍ଡିଅଣୀ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧା ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପଣ୍ଡିଅଣୀ ଏହାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅସି ଠିଆ ହେବା ସମୟରେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦେବ ପ୍ରତିମା ଚାଲି ଯାଉଅଛନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି ପଣ୍ଡିଅଣୀ ସେଠାରୁ ପଳାଇଲେ ଓ ସୁରଦାସ ତାଙ୍କ ପଛରେ 'ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉଷା' ଏହି ବାକ୍ୟ ଚିତ୍କାର କରି କରି ଗୋଡ଼ାଇଲେ । ପାଛୁ ଯାଇ ଭୀଷଣ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ମୁଖରେ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଥିବା ଦେଖି ପଣ୍ଡିଅଣୀ ଠିଆ ହେଲେ ଓ ସୁରଦାସ 'ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉଷା' ଏହି ବାକ୍ୟ ଚିତ୍କାର କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ପଣ୍ଡିଅଣୀ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ 'ତ ଉଷା ମାଗୁଛ ?' ସୁରଦାସ କହିଲେ 'ଏ ଚକ୍ଷୁ ମୋର ପରମ ଶତ୍ରୁ; ତୁମେ କଣ୍ଟା ଅଣି ମୋର ଏହି ଆଖି ଦୁଇଟିକୁ ଫୁଟାଇ ଦିଅ, ମୁଁ ଏହି ଉଷା ମାଗୁଅଛି ।' ପଣ୍ଡିଅଣୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜଙ୍ଗଲରୁ କଣ୍ଟା ଅଣି ସୁରଦାସଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟି ଫୁଟାଇ ଦେଲେ ଓ ସେହିଦିନୁ ସେ ଅନ୍ଧ ହେଲେ । ସୁର ଦାସ ଅନ୍ଧ ଥିବା ବିଷୟ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିବାରୁ ସୁଦୂର ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧ ଗାୟକ, ଋଷି ଓ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ସୁରଦାସ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । କଥୋପକଥନରେ ମଧ୍ୟ 'ତୁ ଅନ୍ଧ, ନୀ ସୁରଦାସ ?' ବୋଲି ଲୋକେ କହୁ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୁରସାଗର ବା ସୁରସାଗ୍ରବଳୀରେ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଭାଗବତ କଥା ପଦ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସେ ୬୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହା ଛଡ଼ା ସାହିତ୍ୟଲହରୀ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସେ ୧୫୧୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରଚନା କରିଥିଲେ । ହିନ୍ଦୀ-ଭାଷାରେ କବିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତୁଳସୀଦାସଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ । ତାଙ୍କ କବିତାରେ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ 'ମନ୍‌ସବ୍' (ମାସିକ ୭୦୦ ଟଙ୍କାର ବୃତ୍ତି) ଦେଇଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ଧନ ସେ ଗରିବ, ଦୁଃଖୀଙ୍କୁ ବିତରଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର କବିତାରେ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ତାଙ୍କର କେତେଗୋଟି ହିନ୍ଦୀ ସଙ୍ଗୀତ ଗାୟକ-ମାନେ ବୋଲନ୍ତି ।

[ରସତରଙ୍ଗ ପତ୍ରିକାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ]

୪। ଭୀମ ଭୋଇଙ୍କର ଗୁରୁଦତ୍ତ ନାମ—4. The name given to Bhima Bhoi by his preceptor. [ଦ୍ର—ଭୀମଭୋଇ ରେଢ଼ାଖୋଲ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗ୍ରାମଡିହ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଜାତିରେ କନ୍ଧ ଓ ଜନ୍ମରୁ ଅନ୍ଧ ଥିଲେ । ଗୁରୁ ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ ଦେଖାଗଲା । ସେ ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କଠାରୁ ମହିମାଧର୍ମର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୟାରେ ଭୀମଙ୍କଠାରେ ଅଲୌକିକ କବିତାଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସ୍ତୁତି ଚିନ୍ତାମଣି, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ, ଶୁଦ୍ଧନିର୍ବେଦସାଧନା ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କ ରଚିତ । ତାହାଙ୍କ ଭଜନ ଓ ଜଣାଣମାନଙ୍କରେ ମହିମାଧର୍ମ ଓ ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କ ଲୀଳା-ବିବରଣ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଭୀମ ଭୋଇ କେତେକ ଦିନ ରେଢ଼ାଖୋଲରେ ରହି ତତ୍ପରେ ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ସୁନ୍ଦୁପୁର (ସୋନପୁର) ଅନ୍ତର୍ଗତ ଖଲଅଗାଲ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ମଠ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଭୀମ ଭୋଇଙ୍କୁ ମହାପୁରୁଷ ଜ୍ଞାନ କରି ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଧର୍ମ ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କ ସେବା ପୂଜାରେ ରତ ରହୁଥିଲେ । ସେହି ମଠରେ ଭୀମ ଭୋଇ ମାନବଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସମାଧି ମନ୍ଦିର ଓ ମଠ ରହିଅଛି ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ଅବଧୂତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।]

ସୁର ଦୀର୍ଘିକା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନ୍ଦାକିନୀ; ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା (ଅମର)—The Ganges said to flow in the heaven.
Sura dīrghikā

ସୁର ଦୁନ୍ଦୁଭି—ସଂ. ବ—୧ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟ—
Sura dundubhi 1. The trumpet of the gods.
୨ । ତୁଳସୀଗଛ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
2. The holy Basil plant.

ସୁରଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁର+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+
Suradwiṭ କ୍ୱିପ୍; ସୁରଦ୍ୱିଷ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଦେବ-
ଦ୍ୱେଷୀ—Malignant to the gods. ବ. ପୁଂ—
୧ । ଅସୁର—1. Demon. ୨ । ଦେବ ଶତ୍ରୁ—
2. Enemy of the gods.

ସୁର ଦ୍ୱିପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବହସ୍ତୀ; ଐରାବତ (ଶବ୍ଦ-
Sura dwipa କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—The elephant of Indra.

ସୁର ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁରତରୁ (ଦେଖ)—1. Surataru
Suradruma (See). ୨ । ଦେବନଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
2. Name of a reed plant.

ସୁର ଧନୁଃ(ଧ୍ୱଜ, କେତୁ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—
Sura dhanuḥ(dhwaja, ketu) Rainbow.
[ସୁରଧନୁ—ଦେ. ରୂପ]

ସୁର ଧାମ(ନଗର)—ସଂ, ବ (ସୁରଧାମନ୍; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବଲୋକ;
Sura dhāma(nagara) ସ୍ୱର୍ଗ—Heaven.

ସୁର ଧୁନୀ(ନଦୀ, ନିମ୍ନଗା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର=ଦେବତା+
Sura dhunī(nadī, nimnagā ଧୁନୀ=ନଦୀ)—୧ ।
ଗଙ୍ଗାନଦୀ—1. The river Ganges. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା
—2. The Ganges said to flow in heaven.

ସୁର ଧୂପ—ସଂ. ବ—ରାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଧୂଣା—
Sura dhūpa Resin.

ସୁର ଧେନୁ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାମଧେନୁ—The
Sura dhenu mythological cow granting whatever is desired.

ସୁର ନନ୍ଦା—ସଂ. ବ (ନାମ)—ନଦୀବିଶେଷ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sura nandā Name of a river.

ସୁର ନାଥ(ନାୟକ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Sura nātha(nāyaka) Indra.

ସୁରନାଳ—ସଂ. ବ—ଦେବନାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Suranāla Name of a reed plant.

ସୁରନିର୍ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବ—ପତ୍ରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ତେଜପତ୍ର—
Suranirgandha Cassia leaf.

ସୁର ନିଳୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଦେବତାମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ)—
Sura nilaya ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—
The mythological Sumeru mountain.

ସୁରପ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲଘୁ) ବ ଓ ବଣ—ପୋଷ; ପାଣିକୁଡ କରତଳରେ
Surap ସମ୍ଭାଳିବା ବସ୍ତୁର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣ—One handful
(of any thing). [ଯଥା—ସୁରପେ ଚାଉଳ ।]

ସୁର ପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବସ୍ୱାମୀ; ଇନ୍ଦ୍ର (ଅମର)—
Sura pati Indra.

ସୁରପତ୍ରୀ(ଣ୍ଣ)—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସୁଗନ୍ଧପତ୍ର ଶାକବିଶେଷ—
Surapatrī(rṇṇa) A sweet-smelling herb.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, ପୀତକ,
ଦେବପର୍ଣ୍ଣ, ସୁରପର୍ଣ୍ଣ, ବର୍ଣ୍ଣକର, ବାଳରୋଗରେ ହିତକର;
ସୁଗନ୍ଧକ, ମାଚୀପତ୍ର, କୃମି, ଶ୍ୱାସ, କଫ, କାସ ଓ ବାୟୁ-
ଶୂଳ୍ୟପତ୍ର, ଦେବାର୍ହ, ଗନ୍ଧପତ୍ରକ କାସକ ।]
ମାଚିପତ୍ରୀ, ପାନମୌରୀ; ତୁଳାଳ ସୁରପର୍ଣ୍ଣ ମ. ସୁରପର୍ଣ୍ଣୀ

ସୁରପର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ନାଗ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଚୁରଅନା—
Suraparṇṇika A sweet-scented flowering tree
Ochrocarpus Longifolinus

ସୁରପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବ—ସୁନ୍ନାଗ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)
Suraparṇṇikā Punnāga (See)

ସୁରପା—ପ୍ରାଦେ (ଲଘୁ) ବ—ସୋଡ଼ିକା—One draught
Surapā drinkable food). [ଦ୍ର—ମଂଗନା ଭୁନ
ସୁରପା ଏ—ଲଘୁ ପ୍ରବଚନ ।]

ସୁର ପାଦପ—ସଂ. ବ—ସୁରତରୁ (ଦେଖ)
Sura pādapa Surataru (See)

ସୁରପୁନ୍ନାଗ—ସଂ. ବ—ଚୁରଅନା ଗଛ—Ochrocarpus Longi-
Surapunnāga folinus. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗୁଣ
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୁରପର୍ଣ୍ଣିକ, ସୁନ୍ନାଗବତ୍, ଏହି ଗଛ ସୁ ମ
ଜମେରୁ, ସୁରେଷ୍ଟ, ସୁରତାଙ୍ଗ ଜାତୀୟ, ବହୁ ସୁଗନ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା ଢେଙ୍ଗା
ସୁଲତାନିଚାଁପା ଓ ସରୁ; ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଚାରି ପାଖୁଡ଼ିଆ
ସୁଲତାନଚଂପା ଓ ବଡ଼ ଢେଙ୍ଗଯୁକ୍ତ । ସତ୍ୟବାଦୀ
ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ସଂଲଗ୍ନ ବକୁଳବନରେ ଏ ଗଛ
ଅନେକ ମନକୁ ଜୁଟିଅଛି ।]

ସୁର ପୁର(ପୁରୀ)—ସଂ. ବ—ଅମରାବତୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ—The capital
Sura pura(purī) of the gods in heaven.

ସୁର ପୁରୋଧା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୃହସ୍ପତି; ସୁରଗୁରୁ—
Sura purodhā Bṛuhaspati, the preceptor of
the gods.

ସୁର ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ (ପୁଂ)—୧ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ—1. Loved
Sura priya by the gods. ୨ । ଯେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହ
[ସୁରପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] କରେ—2. Fond of the gods. ବ—
୧ । ଅଗସ୍ତ୍ୟବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Sesbania
Grandiflora. ୨ । କବାବଚିନି—2. Cubeb
pepper. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra. ୪ । ବୃହସ୍ପତି—
4. The preceptor of the gods.

ସୁରପ୍ରିୟା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରପ୍ରିୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Surapriyā Surapriya. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଜାତୀପୁଷ୍ପ—
1. Long-petalled jasmine, ୨ । ଚମ୍ପାକଦଳୀ
(ହ. ଶ)—2. A kind of banana;

ସୁର ବଧୂ(ବନିତା; ଲଳନା)—ସଂ. ବ—ଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of
Sura badhu(banitā, lalanā) one of the gods.

ସୁର ବର—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Sura bara Indra,

ସୁର ବର୍ତ୍ତ୍ମ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବପଥ; ଆକାଶ (ଅମର)—
Sura barttma The sky,

ସୁର ବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତଦୂର୍ବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A bleached
Sura ballabhā variety of doob grass.

ସୁର ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ—ତୁଳସୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sura ballī The Holy Basil plant.

ସୁର ବସ୍ତ୍ର—ସଂ.ବ—ବଲ୍କଳନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର—Cloth made of bark;
Sura bastra bark used as cloth.

ସୁର ବାରି—ସଂ. ବ—ଗଙ୍ଗା—The Ganges, (ବ—ଲୁପ୍ତ ଅମ୍ବର
Sura bāri ଧୌତ କରି, ଯେହେତୁ ସ୍ରବତି ସୁର ବାରି—ଜଗନ୍ନାଥ
ଭାଗବତ।]

ସୁର ବୀଥୀ—ସଂ. ବ—ଛାୟାପଥ (ହି. ଶ)—
Surabīthī The milky way.

ସୁର ବାଳା—ସଂ. ବ—୧। ଦେବବାଳା; ଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Goddess;
Sura bālā wife of one of the gods.
(ସୁରବାଳୀ—ଦେ. ରୂପ) ୨। ଅପ୍ସରା—2. Heavenly
ସୁରବାଳା सुरबाला nymph. ଦେ. ବ—
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to
females.

ସୁର ବୀର—ଦେ.ବିଣ (ସହଜର ଶବ୍ଦ) (ସଂ ଶୂର=ବୀର)—୧। ବଳୁଅ-
Sura bīra 1. Strong. ୨। ସାହସୀ—2. Brave.
ସୁରବୀର सुरबीर ୩। ଯେ ନିଜର ବଳ ଦେଖାଏ—
3. Displaying one's prowess. ସଂ. ବ—
(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଇନ୍ଦ୍ର (ହି. ଶ)—Indra.

ସୁରବୀର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ନିଜର ବଳ ଦେଖାଇ ହେବା—
Surabīra hebā 1. To display one's prowess,
ସୁରବୀର ହଓୟା सुरबीर होना ୨। ନିଜର ବଳୁଅପଣିଆ
ଅସ୍ଫାଳନ କରିବା—2. To boast of one's
prowess.

ସୁରବୁଲି—ଦେ. ବ—ସୁରୁବୁଲି (ଦେଖ)
Surabuli Surubuli (See)

ସୁର ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବ—କଳ୍ପତରୁ (ହି. ଶ)—
Sura bṛuksha The mythological tree of plenty.

ସୁର ବେଶ୍ମ—ସଂ. ବ (ସୁରବେଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱର୍ଗ (ହି. ଶ)—
Sura beśma Heaven.

ସୁର ବୈରୀ(ରିପୁ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅସୁର—
Sura bairi(ripu) Demon.

ସୁରଭି—ସଂ. ବ (ସୁ+ରଭ୍. ଧାତୁ+କ୍ତି. ଇ)—୧। ସୌରଭ;
Surabhi ସୁଗନ୍ଧ (ଅମର)—1. Sweet scent. ୨। ଚମ୍ପକ
(ମେଦିନୀ)—2. The Champaka tree. ୩।
ବସନ୍ତ ଋତୁ (ମେଦିନୀ)—3. The spring season.
୪। ଜାଟଫଳ ବୃକ୍ଷ (ମେଦିନୀ)—4. The nut-meg
tree. ୫। ଶମୀ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. The
spung tree; Prosopis Spicigera. ୬। କଦମ୍ବ
ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Neuclea Kadamba.
୭। କଣ ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. A kind of
bdellium. ୮। ଗନ୍ଧ ତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
8. Lemon-scented grass. ୯। ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. Bakula tree. ୧୦। ଫୁଣା; ରାଳ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—10. Resin. ୧୧। ଚୈତ୍ର ମାସ (ଧରଣୀ)
—11. The month of Chaitra. ୧୨। ଧୀର;
ପଣ୍ଡିତ (ଧରଣୀ)—12. A learned man. ୧୩।
ଗନ୍ଧ ଫଳ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) (ଦେଖ)—13. Gandha
phala (See) ୧୪। ବଙ୍ଗର ଚନ୍ଦନ (ବୈଦ୍ୟକ)—
14. A species of sandal. ୧୫। ମୁରା; ମୁରାମାଂସୀ
(ମେଦିନୀ)—15. Murraya Grofica (Scented;
herb). ୧୬। ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ (ଜରେକ୍ଷ୍ମ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
16. A sort of wild sweet Basil plant
Ocimum Gratissimm. ୧୭। ଶଳ୍ଲକୀ (ମେଦିନୀ);
ଲୋବାନ—17. Olibanum. ୧୮। ବନମଲ୍ଲିକା
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—18. Wild jasmine. ୧୯।
ତୁଳସୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—19. Holy Basil plant.
୨୦। ପାଟୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଲତା ବିଶେଷ—
20. A kind of creeper. ୨୧। ରୁଦ୍ର ଜଟା
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—21. Cock'scomb; Celosia
Cristata. ୨୨। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
22. Gold. ୨୩। ଗନ୍ଧାଶ୍ମ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ଗନ୍ଧକ—
23. Sulphur. ୨୪। ପୃଥିବୀ; ଧରଣୀ—24. The
earth. ୨୫। ଗୋରୁ (ଧରଣୀ)—25. The
cow. ୨୬। ଗୋମାତା; ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଆଦ୍ୟମାତା—
26. The progenitress of the cow-kind.
[ଦ୍ର—ସୁରଭି ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକତମା କନ୍ୟା। ମହର୍ଷି
କଶ୍ୟପଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ
ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁ
ଜନ୍ମିଥିଲେ। ଏ ପାତାଳରେ ବରୁଣାଳୟରେ ବାସ
କରୁଥିଲେ। ଏହାଙ୍କ ସ୍ତନରୁ ସର୍ବଦା କ୍ଷୀରଧାରା ଚାଲୁଥିଲା;
ଏହି କ୍ଷୀରଧାରାରୁ କ୍ଷୀରୋଦସାଗର ନାମକ ସରୋବରର
ଉତ୍ପତ୍ତି। ଏହି କ୍ଷୀରୋଦସାଗରରୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଅମୃତ ଓ
ପିତୃଗଣଙ୍କ ସ୍ୱଧା ସମ୍ଭବ ଜନ୍ମିଥିଲେ। ଏହାଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ
ପୂଜକ ସର୍ବକାମପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ବଶିଷ୍ଠ
ଋଷିଙ୍କ ହୋମଧେନୁ ନନ୍ଦିନୀଙ୍କ ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ସୁଦକ୍ଷିଣା ପୂଜା
କରି ରଘୁଙ୍କ ପୁତ୍ରରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଥିଲେ।
ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ ପ୍ରକୃତିଖଣ୍ଡରେ ୪୭ ଅଧ୍ୟାୟରେ
ନାରଦ-ଭଗବାନ ସମ୍ବାଦରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ବୃନ୍ଦା
ଅରଣ୍ୟରେ ଗୋପାଙ୍ଗନାପରିବୃତ ହୋଇ ରାଧାନାଥ ରାଧିକାଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାକୁ ପିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର କ୍ଷୀରପାନ

ପରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଏବଂ ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍ ବୃଧାନାଥଙ୍କ ବାମପାର୍ଶ୍ୱରୁ ସବତ୍ସା ସୁରଭି ଧେନୁଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ସ୍ୱଦାମ ନାମକ ଗୋପାଳକ ରହସ୍ୟଣ୍ଡରେ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦୋହନ କଲେ ଓ ବୃଧାନାଥ ସେହି କଦୁଷ୍ଣ ଦୁଗ୍ଧ ପାନକରି ତୃପ୍ତି ଲାଭ କଲେ । ଦୁଗ୍ଧ ଦୋହନ କାଳରେ ଦୁଗ୍ଧ ଭାଣ୍ଡରୁ ଉଚ୍ଛଳି ପଡ଼ିଲା ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗୋଲୋକରେ ଶତଯୋଜନ ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷୀର ସରୋବରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଏହା ବୃଷଭା ଓ ଗୋପୀନାଥଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା ସରୋବର । ପରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ସୁରଭିଙ୍କ ଲୋମକୂପରୁ ଲକ୍ଷ କୋଟି କାମଧେନୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ପତିପାଳିତା ଅମାବାସ୍ୟାର ପର ଦିନ ଓ ମଙ୍ଗଳବାରରେ ଗୋଳାଇଷ୍ଠୀ ବା କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଗୋଅଧିକାରୀ ବୀରମାନେ ସୁରଭିଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

୨୭ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ମାତୃକା ବିଶେଷ—27. Name of a foster mother of Kārttikeya. ୨୮ । ସୁରା; ମଦ—28. Wine. ୨୯ । ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) — 29. A scented article. ୩୦ । ବୀର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)- 30. A hero. ୩୧ । ଏକବିଧ ଭୁକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) ଦେଖ — 31. Wolfsbane. ୩୨ । ମହାଭୃଙ୍ଗ କଣ୍ଟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) 32. A kind of achorus root. ୩୩ । ଯଜ୍ଞ ସ୍ତମ୍ଭର ସ୍ଥାପନା ସମୟରେ ପ୍ରଜ୍ୱାଳିତ ଅଗ୍ନି (ହ. ଶ)— 33. Name of the fire ignited on the occasion of setting a Jajña Jūpa. ବିଣ — ୧ । ସୁଗନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Sweet-scented. ୨ । ପ୍ରିୟ—2. Beloved. ୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ— 3. Learned. ୪ । ମନୋହର—4. Charming. (ଭ୍ର—ବରଦେଷ୍ଟ ସୁମନା ଏ ସୁମଳା ସୁରଭ । ବରଦେଷ୍ଟ ସୁମନା ସୁମନାଏ ସୁରଭ— ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୫ । ବିଖ୍ୟାତ—5. Famous. ୬ । ଧାର୍ମିକ— 6. Pious. ୭ । ଉତ୍ତମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ହ. ଶ)— 7. Good; excellent. ୮ । ଗୁଣବାନ୍ (ହ. ଶ)— 8. Endowed with good qualities.

ସୁରଭିକା—ସଂ. ବ (ସୁରଭ+କ+ଅ)— ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ; ଚମ୍ପା କଦଳୀ Surabhikā (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A species of scented banana.

ସୁରଭିକାନ୍ତା—ସଂ. ବ — ବାସନ୍ତୀ ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ; ଜଥିଲ (ହ, ଶ)— Surabhikāntā Jasminum Arborescens.

ସୁରଭି ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁବାସବିଶିଷ୍ଟ—Fragrant, Surabhi gandha ସଂ. ବ—ତେଜପତ୍ର (ହ. ଶ)— Cassia Isaf.

ସୁରଭିଗନ୍ଧା—ସଂ. ବ—ଜାଇଫୁଲ (ହ. ଶ) (ହିନ୍ଦୀ ଚମ୍ପେଲି)— Surabhigandhā Catalonian jasmine. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ —ସୁରଭିଗନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Surabhigandha.

ସୁରଭି ଗନ୍ଧି —ସଂ. ବିଣ —ମନୋହର ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ — Surabhi gandhi Fragrant; sweet-scented.

ସୁରଭିଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କପିତ୍ଥ — Surabhichchhada Wood apple.

ସୁରଭିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରଭ+ଇତ; ଅଥବା ସୁ+ଇଦ ଧାତୁ=ଦୁଗ୍ଧ ଦେବା+କର୍ମ ତ)—୧ । ସୌରଭଯୁକ୍ତ; ସୁଗନ୍ଧ- (ସୁରଭ+ଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ—1. Scented; fragrant. ୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଖ୍ୟାତ—2. Renowned; celebrated.

ସୁରଭି ତନୟ(ପୁତ୍ର)—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଅଣ୍ଡିରା ଗୋରୁ; ଷଣ୍ଢ — Surabhi tanaya(putra) Bullock; bull. (ସୁରଭି ତନୟା, ସୁରଭି ପୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରଭିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁରଭିତ+ଆ)—ସୁରଭିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Surabhitā Feminine of Surabhita. ବ (ସୁରଭି +ତଲ. ତା)—ସୌରଭ; ସୁଗନ୍ଧ— Scent; fragrance.

ସୁରଭି ତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବ (ସୁରଭି+ତ୍ୱଚ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତ୍ୱଚଦେଳ; Surabhi twak . ବଡ଼ ଅଳାଇଚ—Cardamum.

ସୁରଭି ତ୍ରିଫଳା—ସଂ. ବ—ସୁଗନ୍ଧ ତ୍ରିଫଳା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Surabhi triphalā Aggregate of 3 scented fruits.

ସୁରଭି ଦାରୁ(ଦାରୁକ)—ସଂ. ବ—ସରଳ ବୃକ୍ଷ; ଦେବଦାରୁ (ରାଜ- Surabhi dāru(dāruka) ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The pine tree; Pinus Longifolia.

ସୁରଭି ନିମ୍ବୁ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସୁଗନ୍ଧ ଲେମ୍ବୁବିଶେଷ— Surabhi nimbu A sort of fragrant lemon. ବରସୁଙ୍ଗ। [ଭ୍ର—ଏହା ଅମ୍ଳମଧୁର, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ହରରିକଟନିମ ରୁଚିକର, ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନାଶକ, କଫ- ସ. ଜାମ୍ବୁନିମ୍ବୁ ପିତ୍ତ ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାୟୁନାଶକ ।] ତେ, ବରବେପଟେଟ୍ଟୁ ତା. ବରବେମ୍ବୁ

ସୁରଭିପତ୍ରା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sruabhipatrā 1. The black berry tree. ୨ । ମହାଜମ୍ବୁ; ରାଜଜମ୍ବୁ; ଗୋଲାପଜାମୁ (ବୈଦ୍ୟକ) — 2. Rose-berry.

ସୁରଭି ବର—ଦେ. ବ—୧ । ବୃଷଭ—1. Bull. ୨ । ଜାତିଫଳ Surabhi bara ବୃକ୍ଷ—2. The nutmeg tree. [ଭ୍ର— ସୁରଭିବର ସୁରଭିବର ବସି ସୁରଭିକରେ ଯେ ଅଛ ଶିବ ଦୋଇ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ସୁରଭି ବଲ୍କଳ —ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୁଡ଼ତ୍ୱଚ୍; ଦାଳଚିନି (ଶବ Surabhi balkala ଚେହାବଲୀ)—Cinnamon.

ସୁରଭି ବାଣ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କାମଦେବ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)— Surabhi bāna Cupid.

ସୁରଭି ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି) —ଶ୍ୱେତ ତୁଳସୀ (ହ. ଶ)— Surabhi mañjarī The white-flowered variety of Holy Basil plant.

ସୁରଭି ମାସ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ମାସ—
Surabhi māsa The month of Chaitra.

ସୁରଭି ମୁଖ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବସନ୍ତଋତୁର ଆରମ୍ଭ—
Surabhi mukha The beginning of the spring Season.

ସୁରଭି ସମୟ—ସଂ. ବ—ବସନ୍ତ କାଳ—
Surabhi samaya The spring season.

ସୁରଭିସୁବା—ସଂ. ବ—ଶଣ୍ଢିଆ; ଲୋବାନ୍—
Surabhisubā Olibanum.

ସୁରଭି—ସଂ, ବ (ସୁରଭ+ଇ)—୧ । ସୁଗନ୍ଧ; ସୌରଭ (ହ. ଶ)—
Surabhi 1. Fragrance; sweet scent. ୨ । ଗାଈ (ହ ଶ)—2. Cow. ୩ । କପିଛୁ (ହ. ଶ)—3. Cowhage. ୪ । ବନତୁଳସୀ (ହ. ଶ)—4. The wild Basil plant. ୫ । ରୁଦ୍ରଜଟା (ହ. ଶ) (ଦେଶ)—5. Rudrajaṭā (See). ୬ । ଏଲବାଳୁକ (ହ. ଶ)—6. Wolfsbane. ୭ । ମାଚିକା ଶାକ (ହ ଶ)—7. A kind of potherb. ୮ । ସୁଗନ୍ଧିତ ଶାଳଧାନ୍ୟ; ବାସବଗୀ ଧାନ (ହ. ଶ)—8. Scented winter rice. ୯ । ମୁରାମାଂସୀ (ହ. ଶ)—9. Murraya Grofica. ୧୦ । ରାସ୍ନା (ହ ଶ)-10. Vanda Roxburghii. ୧୧ । ଚନ୍ଦନ—11. Sandal. ୧୨ । ଶଣ୍ଢିଆ; ଲୋବାନ—12. Olibanum. ୧୩ । ଗୋମାତା; ଗୋଜାତିର ଆଦିମାତା—13. Name of the original mother of the cow kind. [ଦ୍ର—ସ୍ୱଇ ଚଳେ ଲୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସୁରଭିରସା—ସଂ, ବ—ଶଣ୍ଢିଆ ବୃକ୍ଷ (ଥୁଟେଣ)—The tree
Surabhirasā from which olibanum is got.

ସୁର ଭୂମି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଗ—
Surabhūmi Heaven; the abode of the gods.

ସୁର ଭୂରୁହ—ସଂ. ବ—୧ । ଦେବଦାରୁ ଗଛ (ଶବ୍ଦପ୍ରକାଶ)—
Sura bhūruha 1. The pine. ୨ । କଳ୍ପତରୁ (ହ ଶ)—2. The heavenly tree of plenty.

ସୁର ଭୂଷଣ—ସଂ. ବ—ଦେବ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ପାଇଁ ୪ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ୧୦୦୮ ମୋତି ଥିବା ମୋତି ହାର (ହ. ଶ)—
Sura buūshaṇa A pearl necklace for idols, 4 cubits long and contaning 1008 pearls.

ସୁର ଭୋଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମୃତ (ହ. ଶ)—
Sura bhoga Nectar.

ସୁର ଭୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—ଦେବ ଭୋଗ୍ୟ; ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ ପାଇଁ
Sura bhogya ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being enjoyed by the gods.

ସୁରମ—ସଂ. ବଣ (ସୁ+ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅତି ରମଣୀୟ—
Surama Very charming.

(ସୁରମଣ, ସୁରମଣୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସୁରମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରମଇ କଲମ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସୁରମଚୂ (ଦେଖ)
Suramai kalama Suramachū (See)
ସୁରମଇ କଲମ ସୁରମାଇ କଲମ

ସୁରମଚୂ—ବୈଦେ.ବ (ଫା)—ଆଖିରେ ସୁରମା ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
Suramachū ଚାଟି—A pick with which collyrium is applied to the eyes.
ସୁରମଚୂ ସୁରମଚୁ

ସୁରମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁରମହ୍)—ସୁରୁମା (ଦେଖ)—
Suramā Surumā (See) ସଂ. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Surama.

ସୁର ମଣ୍ଡଳ—ସଂ, ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେବତାମାନଙ୍କର
Sura maṇḍala ମଣ୍ଡଳ—1. A circle formed by the gods. ୨ । ସୁର ଖଣ୍ଡନିକା (ଦେଖ)
2. Sura khaṇḍanikā (See)

ସୁର ମନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୃହସ୍ପତି—
Sura mantrī Bṛuhaspati.

ସୁର ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବମନ୍ଦିର—
Sura mandira Temple.

ସୁରମା ଦାନ୍(ନୀ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁରମହ୍‌ଦାନ୍) (ବଣିଅଶବ)—
Surama dān(nī) ଆଖିରେ ଲଗାଇବା ସୁରମାକୁ ରଖିବା ପାଇଁ
ସୁରମାଦାନ ବ୍ୟବହୃତ ରୂପାର ପାତ୍ରବିଶେଷ—A silver receptacle for keeping the soothing powder for the eye.
ସୁରମାଦାନୀ

ସୁରମାନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁର+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଲନ୍; ସୁରମାନନ୍;
Suramānī ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଆପଣାକୁ ଦେବତା ଭାବ
(ସୁରମାନନ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ (ହ. ଶ)—Imagining oneself to be a god.

ସୁର ମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବ—ସୌରସ୍ତ୍ରୀ; ସୌରସ୍ତ୍ର ମୃତ୍ତିକା; ଗୋପୀଚନ୍ଦନ—
Sura mṛutikā A sort of fragrant earth or clay with which marks are put on the forehead.

ସୁର ମେଦା—ସଂ. ବ—ମହାମେଦା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)
Sura medā Mahāmedā (See)

ସୁରମ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ସୁ+ରମ୍ୟ)—ଅତି ରମଣୀୟ—
Suramya (ସୁରମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very charming.

ସୁର ଯାନ—ସଂ. ବ—ଦେବତାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ରଥ—
Sura jāna A cer used by the gods.

ସୁରଯା(ଯ)ନି—ବୈଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳା)—ପଠାଣମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ
Surajā(yā)ni (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଅଭିଧାନ)—A title of Pathans. [ଉ—ସାନ୍ତନି, ଲୋହାନି, ଆଉ ଲୋଦାନ ସ୍ୱଯାତି ଗୁରୁ ପାଠାନ୍ ବସିଲେ ନାନା ଜାତି—ବଙ୍ଗଳା, ଚରିତ୍ରବଣ ।]

ସୁର ଯୁବତୀ(ଯୋଷିତ୍)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପ୍ସରା—
Sura jubatī(joshit) Heavenly nymph.

ସୁରରାୟ(ଏ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁରରାଜ)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Surarāya(e) ସୁରରାୟ सुरराय Indra.

ସୁରରାଜ(ଜ୍)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—
Surarāja(j) Indra. ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
ସୁରରାଜ सुरराज A name given to males.

ସୁର ରିପୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅସୁର—
Sura ripu Demon.

ସୁରର୍ଷଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର+ଋଷଭ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—
Surarshabha 1. Indra. ୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba.

ସୁରର୍ଷି—ସଂ. ବ (ସୁର+ଋଷି)—ଦେବର୍ଷି—A class of sages.
Surarshi [ଉ—ନାରଦ, ତୁମ୍ବୁରୁ, ବୋଲାଚଳ ଆଦି—ଅମର. ଭରତ ।] [ଦ୍ର—ଋଷିମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି, ଦେବର୍ଷି, ରାଜର୍ଷି, ମହର୍ଷି, ପରମର୍ଷି, କାଣ୍ଡର୍ଷି, ଶ୍ରୁତର୍ଷି ।]

ସୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁରଶ୍ରୀ (ଦେଖ)—
Sura lakshmī Surasrī (See)

ସୁର ଲତା—ସଂ. ବ—ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)
Sura latā Mahā jyotishmatī (See)

ସୁରଳା—ସଂ. ବ (ସୁର+ଲା· ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ ଆ)—୧ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ (ହାରାବଳୀ)—1. The Ganges. ୨ । ନଦୀ ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. Name of a river.
Sura lāsikā

ସୁର ଲସିକା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି—1. The sound of the flute. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବଂଶୀ (ହ. ଶ)—2. Flute.

ସୁର ଲୋକ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ସୁରମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଲୋକ)—
Sura loka ଦେବ ଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଗ—The heaven.

ସୁର ଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅସୁର—
Sura śatru Demon.

ସୁର ଶୟନୀ—ସଂ. ବ—ଅଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଶୟନ
Sura śayanī ଏକାଦଶୀ (ହ. ଶ)—The eleventh day of the bright lunar fortnight of Ashārdha (when Bishṇu goes to sleep).

ସୁର ଶାଖୀ—ସଂ. ବ—ସୁର ତରୁ (ଦେଖ)
Surs śākhī Sura taru (See)

ସୁର ଶିକ୍ଷ—ଦେ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra. [ଉ—ତଦଅନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ
Sura śikha ପୁଛିଲେ ସୁରଶିକ୍ଷ, ଅସିଲଟି ବ ତୁମ୍ଭେ ବାଟେ ଲଟ୍ ସୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ· ବନ ।]

ସୁର ଶିଳ୍ପୀ—ସଂ. ବ—ବିଶ୍ୱକର୍ମା—
Sura śilpī The Divine Architect.

ସୁର ଶୈବଲିନୀ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର ଧୁନୀ; ଗଙ୍ଗା—
Sura śaibalinī The Ganges.

ସୁରଶ୍ରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବତାମାନଙ୍କର ଶ୍ରୀ ବା
Sura śrī ଶୋଭା—The prosperity or effulgence of the gods.

ସୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Sura śreshṭha ୧ । ସୁରଜ୍ୟେଷ୍ଠ; ବ୍ରହ୍ମା—1. God 'Brahmā'. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ, ଶ)—2. Bishṇu. ୩ । ଶିବ 3. Śiba. ୪ । ଗଣେଶ (ହ. ଶ)—4. Gaṇeśa. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ର (ହ, ଶ)—5. Indra.

ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ+ଆ)—ବ୍ରାହ୍ମୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)
Surasreshṭhā (ଦେଖ)—Brāhmi (See)

ସୁରଷ୍—ପାଦେ (ପାଟଣା) ବ—ସୋରଷ—
Surash Mustard seed.

ସୁରସ—ସଂ· ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ରସ=ସ୍ୱାଦ ଯାହାର)—
Surasa ୧ । ସୁସ୍ୱାଦ; ମଧୁର; ମିଷ୍ଟ—1. Sweet. ୨ । (ସୁରସା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଭାବ) ରସଯୁକ୍ତ—2. Full of noble sentiments. ୩ । ରସମୟ—3. Juicy. ୪ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର (ହ. ଶ)—4. Beautiful. ବ—୧ । ବୋଲ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ଗନ୍ଧବୋଲ—1. Myrrh, gum myrrh. ୨ । ତ୍ୱଚ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ଦାଳଚିନି—2. Cinnamon. ୩ । ଗନ୍ଧ ତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)—3. A species of scented grass. ୪ । ବଲ୍କଳ; ଗଛର ଛାଲ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—4. Bark of trees. ୫ । ତୁଳସୀ (ମେଦିନୀ)—5. The holy Basil. ୬ । ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ ତୁଳସୀବିଶେଷ (ବୈଦ୍ୟକ)—6. A white-flowered Basil plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ନାମାନ୍ତର ପର୍ଣ୍ଣାସ । ଏହା କଫନାଶକ, ଉଷ୍ଣସ୍ପର୍ଶ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରୁଚିକର, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମାନାଶକ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ପାର୍ଶ୍ୱଶୂଳ, ଜ୍ୱର, ବିଷଦୋଷ ଓ ପାପ ଦୌର୍ଗନ୍ଧର ଶାନ୍ତିକାରକ ।] ୭ । ସିନ୍ଦୁବାର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ବେଲୁନିଆ—7. Vitex Trifolia. ୮ । ମୋଚରସ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ଶିମୁଳି ଅଠା—8. The gum Bombax Malabarica. ୯ । ତେଜପତ୍ର (ହ. ଶ)—9. Cassia leaf. ୧୦ । ପୀତଶାଳ (ହ. ଶ)(ଦେଖ)—10. Pītaśāla (See) ଦେ. ବ—୧ । ଅମୃତ—1. Nectar. ୨ । ପ୍ରୀତି; ଶୃଙ୍ଗାରରସ—2. Cohabitation. (ଉ—ସ୍ୱର ସ୍ୱରସ ରୋଗକୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭାବେ, ଭାବେ ଯଥା ତଥା ନୃପନନ୍ଦନ—ଭଜ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଳାଦ ।]

ସୁରସ

ସୁରସ ସଖ—ସଂ· ବ—ଇନ୍ଦ୍ର (ହ. ଶ)—
Sura sakha Indra.

ସୁର ସଦ୍ମ(ସଦନ)—ସଂ· ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ସୁର+ସଦ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ତ)—ସ୍ୱର୍ଗ—The heaven.
Sura sadma(sadana)

ସୁର ସମିଧ—ସଂ. ବ—ଦେବଦାରୁ (ହ. ଶ)—
Sura samidh Pinus Longifolius.

ସୁର ସରଣୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆକାଶ; ଗଗନ—
Sura saraṇī The sky.

ସୁର ସରିତ୍—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଙ୍ଗା (ଜଟାଧର)—
Sura sarit The Ganges.
[ସୁରସରିତ—ଦେ. ରୂପ] [ଉ—ପାଶେ ଥିଲେ ସୁରସରିତ । ବଳଇ ବ ତହିଁ ଗ୍ରହକ ଚତ୍—ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସୁର ସର୍ଷପକ—ସଂ. ବ—ଦେବ ସର୍ଷପ (ଗ୍ରାମ୍ୟସର୍ଷପ)—
Sura sarshapaka A species of mustard seed.

ସୁରସା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁରସ+ଅ)—ସୁରସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Surasā Feminine of Surasa. ବ—୧ । ପର୍ଣ୍ଣାସ; ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ ତୁଳସୀ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—1. The white Basil; the white-flowered Basil plant. ୨ । ତୁଳସୀ [ମେଦିନୀ]—2. The holy Basil plant. ୩ । ମେଦିନୀ; ପୃଥିବୀ—3. The earth. ୪ । ଯୂଥି ଫୁଲ ଓ ଗଛ—4. Jui (flower and plant). । ନାଗମାତା [ମେଦିନୀ]—5. Name of the mother of serpents. [ଦ୍ର—ଏ ସମୁଦ୍ରରେ ରହୁଥିଲେ; ହନୁମାନ୍ ସୀତାଙ୍କ ଠାବ କରିବାକୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଡେଇଁଲା ବେଳେ ଏ ଦେବ ଗନ୍ଧର୍ବାଦିଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ରାକ୍ଷସୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି କ୍ଷଣକାଳ ହନୁମାନଙ୍କ ବଳ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ହନୁମାନଙ୍କୁ ବାଧା ଦେଇଥିଲେ । ହନୁମାନ୍ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଏହାଙ୍କ ପେଟରେ ପଶି ପୁଣି ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ଏହା ଦେଖି ସୁରସା ପ୍ରୀତା ହେଲେ—ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ ।] ୬ । ମିଶ୍ରେୟା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ଯାନମଧୁଶ୍ରୀ—6. Aniseed. ୭ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା [ରତ୍ନମାଳା]; ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର; ହାଲମ—7. Common cress. ୮ । ବ୍ରାହ୍ମୀ [ରତ୍ନମାଳା]—8. A medicinal herb. ୯ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ [ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର]—9 Name of a Sanscrit metre. ୧୦ । ମହା ଶତାବରୀ [ଗ୍ରାମ୍ୟନର୍ଦ୍ଦ୍ଧ]; ଜଳଜନ୍ତୁର ପ୍ରକାର ଭେଦ—10. Asparagus Racemosus. ୧୧ । ଦୁର୍ଗା [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—11. Goddess Durgā. ୧୨ । ଭାରତର ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱଦେଶ ନଦୀଭେଦ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—12. Name of a river. ୧୩ । ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି (ଦେଖ)—13. Laṇḍābaguli (See). ୧୪ । ରାସ୍ନା (ହ. ଶ)—14. Randa Roxburghii. ୧୫ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ [ହ. ଶ]—15. Name of a heavenly nymph. ୧୬ । ଶ୍ୱେତ ତ୍ରିବୃତ୍ [ହ. ଶ]—16. The white variety of Tribṛut. ୧୭ । ଶଲ୍ଲକୀ [ହ. ଶ]—17. Olibanum. ୧୮ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ [ହ. ଶ] (ଦେଖ)—18. Nirguṇḍī (See). ୧୯ । ବୃହତୀ [ହ ଶ] (ଦେଖ)—19. Bṛuhati (See). ୨୦ । କଣ୍ଟକାରୀ [ହ. ଶ] (ଦେଖ) - 20. Kaṇṭakārī (See). ୨୧ । ଅଙ୍କୁଶର ନିମ୍ନରେ ଥିବା ମୁନିଆଁ ଅଂଶ [ହ. ଶ]—21. The sharp point at the end of a goad. ଦେ ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରସିକା—(female)

ସୁରସା ସୁରସିକା Versed in sentimental aspects. [ଉ—ନବ ସୁରସାରେ ସ୍ନାତା, ନବ ସୁରସାରେ । ଭୂ ଯତ୍ନ ମୋ ଅଙ୍ଗ ବିଳା ନ ବସ୍ତ୍ର ରସା ରେ—ଚନ୍ଦ୍ରଶୂଳ ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସୁରସାଳ—ସଂ. ବଣ—୧ । ଉତ୍ତମ ରସଯୁକ୍ତ—1. Very juicy;
Surasāla luscious. ୨ । ଅତି ମଧୁର ରସ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of sweet juice.

ସୁରସାଷ୍ଟ—ସଂ.ବ (ସୁରସ+ଅଷ୍ଟ=ରସଯୁକ୍ତ ଆଠଗୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟ) —ବୈଦ୍ୟ-
Surasāshṭa ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ଗଣବିଶେଷ—A group of 8 trees, classified in the Hindu medical books. [ଦ୍—ଏହି ୮ ଗୋଟିର ନାମ ଯଥା—ଶ୍ୱେତ ଖଦିରଦ୍ୱୟ, ତୁଳସୀ, ବ୍ରାହ୍ମୀ, ବୃହତୀଦ୍ୱୟ, କଣ୍ଟକାରିକା, ପୁନର୍ନବା ।]

ସୁରସିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଉତ୍ତମ ରସଜ୍ଞ—1. Well versed
Surasika in tender sentiments. ୨ । ଉତ୍ତମ ରସଗ୍ରାହୀ (ସୁରସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Very capable of comprehending tender sentiments. ୩ । ମଧୁରଭାଷୀ—3. Sweet in conversation. ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ରସିକ—4. Very witty or gallant.

ସୁର ସିଂଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି, ଙ୍ଘ,ଙ୍ଘି,ହ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୂର ଓ ସିଂହ)—ଗଡ଼ଜାତର
Sura siṁṅga(ṅgi,ṅgha,ṅghi,ha) କରଣ ଓ ପାଇକ-ମାନଙ୍କୁ ରାଜପୁତ୍ର ଉପାଧି ବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—A title given by Rajas to Karaṇas and Pāikas of the Oriya States.

ସୁର ସିନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ—ସୁରଧୁନୀ; ଗଙ୍ଗା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sura sindhu The Ganges.

ସୁରସୀ—ଦେ. ବଣ—ସୁରସିକ; ଉତ୍ତମ ରସଜ୍ଞ—Well-versed in
Surasī tender sentiments. [ଉ—ତୋ ଗାଢ଼େ ସୁରସିକ ସୁରସୀ ଲେପିକ ଅରେ ସୁରସି । ରାଧାନାଥ. କବିତା ।]

ସୁର ସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଦେବତାଙ୍କ ପରି ଅତି ସୁନ୍ଦର—
Sura sundara Very beautiful.

ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁରମାନଙ୍କର ସୁନ୍ଦରୀ = ନାରୀ)
Sura sundarī —୧। ଦେବକନ୍ୟା; ଦେବୀ—1. A Goddess ୨ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) —2. The heavenly nymphs. ୩। ଦୁର୍ଗା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. Goddess Durgā. ୪ । (ତନ୍ତ୍ର) ଯୋଗିନୀ ବିଶେଷ; ଶ୍ରୀ ସୁନ୍ଦରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Name of a Jōginī worshipped by the Tāntrikas.

୫ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—5. Lightning.
୬ । ଏକପ୍ରକାର ମାଛ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—6. A kind of fish.

ସୁରା—ସଂ. ବି (ସୁରି. ଧାତୁ=ଗତି ପାଇବା+କ୍ତି. ଅ+ଅ; କିମ୍ବା. ସୁ. Surā ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କ୍ତି. ର+ଅ)—୧ । ମଦିରା; ମଦ୍ୟ - 1. Wine; distilled spirit. [ଦ୍ର—ବିରଳ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପାତ୍ରରେ ସଢ଼ାଇବା ପରେ ଉକ୍ତଦ୍ରବ୍ୟ ଫେନଯୁକ୍ତ Fomented) ହୋଇ ଗଲେ ତାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ବିଚଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ ଚୁଆଇଯାଏ ତାକୁ ସୁରା କହନ୍ତି ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁରାର ଉପାଦାନ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା-ଭେଦରେ ନାନା ପ୍ରକାର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମଦିରା, ବାରୁଣୀ, ଇରା, ମଦାନନ୍ଦା, ତନ୍ତ୍ର, କାରଣ, ମାଣିକା, ଅମୃତା, ମାଧ୍ୱୀ, ସ୍ରଗ୍ଧା, ମଦ୍ୟ, ମୋଦିନୀ, ମଧୁ, ହଳପ୍ରିୟା, ଦେବସ୍ପୃଷ୍ଟ, କାମିନୀ, କପିଶା ।
ସରାପ, ମଦ
ଦାରୁ, ସରାବ
ଫା. ସରାବ
ଆ. ଖମର

ପଥା—
ଗୌଡ଼ୀ—(ଗୁଡ଼ ଓ ଧାତୁକୀ ଫୁଲରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)
ପୈଷ୍ଟୀ—(ତଣ୍ଡୁଳ ଆଦି ଶସ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)
ମାଧ୍ୱୀ—(ମଧୁ ଓ ଅନ୍ୟପୁଷ୍ପ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ)
କାଦମ୍ବରୀ—(ନାନା ଉପାଦାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ)
ମାଧ୍ୱୀକ—(ମହୁଲ ଫୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ)
ମୈରେୟୀ—(ବେଲମୂଳ, କରବୋଳ ଓ ଶର୍କରାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ)
ମାଦ୍ୱିକ—(ଦ୍ରାକ୍ଷା ଫଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ)

ମନୁସଂହିତାରେ ସୁରାକୁ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା—
ଗୌଡ଼ୀ—ଗୁଡ଼ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
ପୈଷ୍ଟୀ—ତଣ୍ଡୁଳାଦି ଶସ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
ମାଧ୍ୱୀ—ମଧୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁଷ୍ପରସରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ।

ଏହା ମାଦକତା ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାର ପାନ ନିଷିଦ୍ଧ । ସୁରାପାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ହ । ସୁରାପାନ ମହାପାପ । ସୁରାପାନ କଲେ ବିକଳତା, ବଚନ-ସ୍ଖଳନ, ଗତିସ୍ଖଳନ, ଲଜ୍ଜାହୀନତା, ମାନବୃଦ୍ଧି, ପ୍ରେମାଧିକ୍ୟ ଓ ଭ୍ରମ ଘଟେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଗୁରୁପାକ, ମଳରୋଧକ, ବଳକର, ପ୍ରଜନ୍ମବର୍ଦ୍ଧକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ମେଦୋକର, କଫଜନକ ଓ ଗୁଳ୍ମ, ଅର୍ଶ, ଶୋଥ, ମୁଖରୋଗ, ଅତି ବ୍ୟାଧିନାଶକ ।]

୨ । ମଦ୍ୟପାନ ପାତ୍ର—2. Wine-glass. ୩ । ସର୍ପିଣୀ—3. A female serpent. ୪ । ଜଳ ହି. ଶ)—4. Water. ୫ । ସର୍ପ (ହି. ଶ)—5. Serpent. ବିଣ (ସୁ=ଶୋଭନ+ରା=ଧନ ଯାହାର ଅଛି)—ଧନବାନ୍; ଧନୀ—Rich. ଦେ. ବି— ୧ । (ସଂ. ସ୍ପୃହା ସ୍ପୃହା) ସ୍ପୃହା—1. Hankering after a thing.
ସ୍ପୃହା ୨ । ସୁରେଶ ଓ ସୁରେଶର ଭାଇ ନାମ—2. Name for calling Suresa and Surarāja.
ସୁର ବିଦେ.
ସୁର ବି (ଅ)—ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କୋରାନ୍‌ର ଶ୍ଳୋକ ବା ସୁରା ସୁରା ଷ୍ଟୋତ୍ର—A couplet or hymn of the Koarn.

ସୁରାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଖୋରେଇ; ଲମ୍ବ ମୁଖଯୁକ୍ତ ଗୋଲ ଜଳ ଭାଣ୍ଡ—A long-necked round water-jug ସୋରାଇ ସୁରାହ୍ରୀ ସ୍ୱରହ (ଦେଶ)—Surāhi (See).

ସୁରୁ(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସ୍ପୃ. ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ପୃରିବା—Surā(re)ibā 1. To be tickled. ୨ । (ସଂ. ସ୍ପୃହ୍‌ଧାତୁ; ସ୍ଫୁରା, ଫରକନା ଘାଟ ବା ଭୂଣ୍ଡ)—ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ ହେବା; ଲାଳାୟିତ ଲାଳାୟିତ ହଓୟା ଲାଳାୟିତ ହୋନା ହେବା—(The mouth) To hanker after; to water after a thing.

ସୁରାକ୍(ଖ୍)—ବୈଦେ. —(ଚରିତ୍ର) (ଫା. ସୁରାଗ୍=ଛିଦ୍ର; ଭୂର୍ତ୍ତୀ=ସୁରାକ୍(kh) ସୁରଗ୍=ସୁଡ଼ି ବା ସନ୍ଧାନ)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ସୁରାକ୍ ସୁରାଖ ଖୋଜି ଯାଉଥିବା କୌଣସି ବିଷୟର ସୂତ୍ର; ଚିହ୍ନ—1. Trace of anything which is being investigated; clue. ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation. ୩ । ଇଷାରା; ଅଙ୍ଗୁଳି—3. A nod; a sign; hint; indication.

ସୁରାକ୍(ଖ୍)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚରିତ୍ର) କୌଣସି ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ Surāk(kh)karibā କରିବା—To investigate into a ସନ୍ଧାନକରା ସୁରାଖକରନା matter.
[ସୁରାକ୍(ଖ୍) ନେବା—(ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରାକ୍(ଖ୍)ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି(ଚରିତ୍ର)—କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ସନ୍ଧାନ Surāk(kh)debā ବା ସୂତ୍ର କହିଦେବା—To give the ସୁରାକ୍ ଦେଓୟା ସୁରଖଦୋନା clue to a matter.

ସୁରାକ୍(ଖ୍) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଚରିତ୍ର)—କୌଣସି ବିଷୟର Surāk(kh)pāibā ସୂତ୍ର ପାଇବା—To get at or find ସୁରାକ୍ ପାଓୟା ସୁରାଖ ପାଇବା out the clue of a matter.

ସୁରାକ୍(ଖ୍) ସନ୍ଧାନ—ଦେ.ବି—(ଚରିତ୍ର)—(ଫା.ସୁରାଖ୍+ସଂ.ସନ୍ଧାନ; Surāk(kh) sandhāna ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) —କୌଣସି ସୁରାକ୍ ସନ୍ଧାନ ସୁରାଖସନ୍ଧାନ ବିଷୟର ସନ୍ଧାନ ବା ସୂତ୍ର—Clue to anything.

ସୁରାକତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସିରାକତ୍)—୧ । ସମ୍ପର୍କ—Surākat 1. Connection. ୨ । ଯୋଗ; ସଂଯୋଗ—ସୁରାକତ୍ ସଂପର୍କ, ଶରାକତ 2. Conjunction; union.

ସୁରାକର—ସଂ. ବି (ସୁରା+କୃ. ଧାତୁ+ଅଣ୍. ଅ)—୧ । ମଦ୍ୟୋତ୍ପାଦକ-Surākara ସ୍ଥାନ; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରୁ ମଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—1. An article or thing from which wine is got. ୨ । ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Cocoanut tree. [ଦ୍ର—ମାଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଅପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପୁଷ୍ପକୋଷର ଅଗଲୁ କାଟିଲେ ତହିଁରୁ

ଯେଉଁ ରସ ଝରେ, ତାହା ତାଡ଼ି ରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ରଘୁବଂଶରେ ମଧ୍ୟ ରଘୁଙ୍କ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ 'ନାରିକେଳାସବ' ପାନ କରିଥିବା କଥାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

ସୁରାକ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଭବିଷ୍ୟ) (ଫା· ସୁରାଖୀ)—ଅନୁସନ୍ଧାନ
Surāki ବିଷୟରେ ଦକ୍ଷ—Skilful in finding out a
ସୁରାକି, ସନ୍ଧାନୀ ସୁରାଖୀ clue.
(ସୁରାକଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରାଗ—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ—
Surāga Beautiful colour.

ସୁରାଗ ରଞ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ—
Surāga rañjita Nicely painted or coloured.

ସୁରାଗାର—ସଂ. ବି (ସୁରା + ଅଗାର)—୧ । ଦେବ ମନ୍ଦିର—
Surāgāra 1. Temple. ୨ । (ସୁରା + ଅଗାର)—
ସୁରାଦୋକାନ—2. Tavern.

ସୁରାଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ସୁରା + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଅଣ୍. ଅ)—ମଦ୍ୟ ପାତ୍ର—
Surāgraha Wine cup.

ସୁରାଙ୍ଗନା—ସଂ· ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେବାଙ୍ଗନା; ଅପ୍ସରା—
Surāṅganā 1. The heavenly nymphs. ୨ ।
ଦେବତାମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife of one of the gods.

ସୁରାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁର + ଆଚାର୍ଯ୍ୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁରଗୁରୁ: ବୃହସ୍ପତି
Surāchārjya (ଅମର)—Bṛuhaspati, the preceptor of the gods; Jupitor.

ସୁରାଜକ—ସଂ· ବି—ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଶବ୍ଦମାଳା) (ଦେଖ)
Surājaka Bhṛuṅgarāja (See)

ସୁରାଜା—ସଂ. ବି (ସୁ + ରାଜନ୍)—ଉତ୍ତମ ରାଜା (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—
Surājā A good king.

ସୁରାଜି—ଦେ· ବି (ସଂ. ସୁ ଓ ଫା· ରାଜି)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା; ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ
Surāji ଇଚ୍ଛା—One's free will.
ସ୍ୱରାଜି ସ୍ୱରାଜୀ

ସୁରାଜୀବ—ସଂ· ବି (ସୁରା + ଅଜୀବ = ଜୀବିକା ଯାହାର)—ଶୌଣ୍ଡିକ;
Surājiba ଶୁଣ୍ଡୀ—A wine trader; distiller.

ସୁରାଜୀବୀ—ସଂ. ବି (ସୁରା + ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ· ଇନ୍)—ଶୌଣ୍ଡିକ;
Surājibī ଶୁଣ୍ଡୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—A wine merchant;
a distiller of wine.

ସୁରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ରାଜ୍ୟ—1. A good kingdom.
Surājya ୨ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ହିତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖାଯାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରେ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ବିରାଜ ଥାଏ (ହି. ଶ
ସ୍ୱରାଜ୍ୟ 2. A kingdom governed for the benefit
ସୁରାଜ୍ୟ of the ruled and where happiness and
peace reign. ଦେ. ବି—ସ୍ୱରାଜ୍ୟ (ଦେଖ)
Swarājya (See

ସୁରାଟ୍—ଦେ· ବି (ସଂ. ସୌରାଷ୍ଟ୍ର)—୧ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ
Surāṭ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା, ନଗର ଓ ବନ୍ଦର; ସୁରତ—1. Name
ସୁରାଟ of a district, town and port in West
ସୁରାଟ India. [ଦ୍—ଏ ନଗର ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶଭୁକ୍ତ ଓ ତାପ୍ତୀ
ନଦୀର ମୁହାଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଇଂରାଜ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ
କୋମ୍ପାନୀ ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି ସ୍ଥାପନ
ସ୍ୱରାଜ କରିଥିଲେ ।] ୨ । (ସଂ. ସୁ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର)—ଉତ୍ତମ ରାଜ୍ୟ;
ସୁରାଜ ଉତ୍ତମ ଦେଶ—2. A good country or kingdom.

ସୁରାଟୀ—ଦେ. ବିଣ—ସୁରାଟ ଦେଶୀୟ—Of or pertaining to
Surāṭī 'Surāt.' ବି—ସୁରାଟମଲ୍ଲାର; ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—
ସୁରାଟୀ ସୁରାଟୀ Name of a musical tune.

ସୁରାଦ୍ରି—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—The mytho-
Surādri logical Sumeru mountain.

ସୁରାଧାନୀ—ସଂ. ବି (ସୁରା + ଅଧାନୀ) = ସୁରା ରଖାଯିବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଳପାତ୍ର;
Surādhānī ଓରା—A small wine-pitcher. ।

ସୁରାଧିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ· ତତ୍) — ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.
Surādhipa (ସୁରାଧୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର + ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି-
Surādhyaksha ଶ)—1. Brahmā. ୨ । ଶିବ (ହି.ଶ)—
2. Śiba. ୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ହି. ଶ)—3. Śrīkṛushṇa.

ସୁରାଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—ମଦ୍ୟପାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ପ୍ରାଚୀନ
Surādhwaja କାଳରେ ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଦାଗ ଦିଆ ଯାଉଥିବା
ମଦ୍ୟପାତ୍ରର ଚିହ୍ନ (ହି. ଶ)—The figure of a
wine-cup marked on the brow of a
wine drinker with red hot iron as a
punishment.

ସୁରାନକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର + ଅନକ)—ଦେବତାମାନଙ୍କ
Surānaka ନାଗରା—Drum of the gods.

ସୁରାନୀକ—ସଂ· ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର + ଅନୀକ)—ଦେବ ସେନା—
Surānīka The army of the gods.

ସୁରାପ—ସଂ. ବି· ପୁଂ (ସୁରା + ପା. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସୁରାପାୟୀ
Surāpa ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person who drinks wine.
(ସୁରାପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମଦୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A drunkard ୩
ମଦ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର—3. A person who stores wine
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମଦ୍ୟପାୟୀ; ମଦୁଆ—1. Addicted to drink. ୨ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍; ମେଧାବୀ (ହି· ଶ)—
2. Intelligent.

ସୁରାପଗା—ସଂ. ବି· ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁର = ଦେବ + ଅପଗା = ନଦୀ)—ସୁରଧୁନୀ;
Surāpagā ଗଙ୍ଗା—The river Ganges.

ସୁରା ପାତ୍ର—ସଂ· ବି —ମଦଭାଣ୍ଡ; ମଦ୍ୟପାତ୍ର—A receptacle for
Surā pātra wine; wine cup.

ସୁରା ପାନ(ଣ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମଦ୍ୟ ପାନ; ମଦ ପିଇବା
Surā pāna(ṇa) —1. Drinking of wine. ୨ ।

ଅବଦଂଶ; ସ୍ପଷ୍ଟ (ହ. ଶ)—2. Any relishable thing eaten by drinkers of wine.

ସୁରାପାନୋଦ୍ଦୀପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍) — ସୁରାପାନ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ତେଜିତ—Intoxicated with wine.
Surāpānoddīpta (ସୁରାପାନୋଦ୍ଦୀପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରାପାୟୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି ପୁଂ—(ସୁରାପାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସୁରା+ପା. ଧାତୁ +ଣିନି, ଇନ୍)—ସୁରାପ; ଯେ ମଦ୍ୟପାନ କରେ—One who drinks wine.
Surāpāyī (ସୁରାପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରାପୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶୀତ ଡୋଲ ଅଛି ସୁରା ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ଯେ ମଦ ପିଇଅଛି—Drunk.
Surāpīta (ସୁରାପୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରାପୀଥ—ସଂ. ବି—ସୁରାପାନ (ହ. ଶ)—Drinking of wine.
Surāpītha

ସୁରାବ୍ଧି—ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ତତ୍; ସୁରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ଧି)—ସୌରାଣିକ ସାତ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସମୁଦ୍ର—One of the seven mythological oceans surrounding the earth.
Surābdhi

ସୁରାଭାଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ସୁରାମଣ୍ଡ; ସୁରାର ଅପ୍ରଭାଗ ବା ସର (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. The scum of wine. ୨। ସୁରାଭାଣ୍ଡ (ହ. ଶ)—2 Wine vessel.
Surābhāga

ସୁରାଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଦ୍ୟପାତ୍ର; ସୁରା ପାତ୍ର—A receptacle for wine.
Surā bhāṇḍa

ସୁରା ମଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ସୁରାର ଅଗ୍ରଭାଗ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ସୁରା ଉପରେ ପଡ଼ି ଥିବା ସର—The scum of wine.
Surā maṇḍa

ସୁରା ମତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ମାତାଲ—Intoxicated with wine.
Surā matta
[ସୁରାମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ] (ସୁରାମତ୍ତତା—ବି)

ସୁରାମେହ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମେହ ରୋଗ—A kind of gonorrhœa.
Surā meha
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ପ୍ରସ୍ରାବ ସୁରା ପରି ମାଡ଼ିଅ ବା ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ତାକ ଡୋଡଲରେ ଏପ୍ରସ୍ରାବକୁ ରଖିଲେ ତାହାର ନିମ୍ନାଂଶ ଗାଢ଼ ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶ ପତଳା ଦେଖାଯାଏ—ହ. ଶ ।]

ସୁରା ରାଣୀ—ସଂ. ବି—ଦେବମାତା; ଅଦିତି (ହ. ଶ)
Surā rāṇī The mother of the gods.

ସୁରାରାତି—ସଂ. ବି (ସୁର+ଅରାତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅରି; ଅସୁର—Demon.
Surārāti
[ସୁରାରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୁରାରି ହନ୍ତା—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁରାରିହନ୍ତୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଦୈତ୍ୟାରି; ବିଷ୍ଣୁ (ଇତ୍ୟାଦି ତତ୍ତ୍ୱ)—An epithet of Bishṇu.
Surāri hantā (ସୁରାରିହନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରାର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ସୁର+ଅର୍ଦ୍ଦନ=ଦେବ ପୀଡ଼କ)—ଅସୁର (ହ. ଶ)—A demon.
Surārddana

ସୁରାର୍ହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୁର=ଦେବ+ଅର୍ହ=ଯୋଗ୍ୟ)—
Surārha ୧। ରକ୍ତଚନ୍ଦନ (ରକ୍ତଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧ)—1. A species of sandal. ୨। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Gold. ୩। ଭୂକୁମାଣ୍ଡରୁ ଚନ୍ଦନ (ହ. ଶ)—3. Another kind of sandal.

ସୁରାଳ—ସଂ. ବି—ଧୂନା (ହ. ଶ)—
Surala Resin.

ସୁରାଳୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ସୁମେରୁ (ଅମର) (ଦେଶ)—
Suralaya 1. Sumeru. ୨। (ସୁର+ଆଳୟ) ଦେବତାମାନଙ୍କ ଗୃହ; ଦେବମନ୍ଦିର—2. Temple ୩। (ସୁର + ଲୟ) ମଦ୍ୟଶାଳା—3. A distillery.

ସୁରାଳିକା—ସଂ. ବି—ଖପ୍ପଲା ନାମକ ବନ୍ୟ ଲତା—A kind of wild creeper.
Surālikā
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଖଇର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ିଷ୍ଠ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ତର । ଏଥିର ଛୁଇଁ ହଳଦିଆ ଓ ରୋମଶ; ମଞ୍ଜି କଳା, ମଞ୍ଜିରୁ ହଳଦିଆ ରସ ବାହାରେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଲଘୁ, ଉଷ୍ଣ ଓ କଟୁ । ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବିସ୍ଫୋଟ, ବ୍ରଣ ଓ ଶୋଥ ନାଶକ ଅଟେ—ହ. ଶ ।]

ସୁରାବ—ସଂ. ବି—୧। ଉତ୍ତମ ଧ୍ୱନି—1. Good sound. ୨। ଏକ ପ୍ରକାର ଘୋଡ଼ା (ହ. ଶ)—2. A species of horse.
Surāba

ସୁରାବଣି—ସଂ. ବି—୧। ଦେବମାତା; ଅଦିତି (ହ. ଶ)—1. Aditi; the mother of the gods. ୨। ପୃଥିବୀ (ହ. ଶ)—2. The earth.
Surābani

ସୁରାବାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ସୁର+ଆବାସ)—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—The mythological Sumeru mountain.
Surābāsa
[ସୁରାଶୟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୁରାବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ [ହ. ଶ]
Surābrutta The sun.

ସୁରାଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି (ସୁ=ଉତ୍ତମ+ରାଷ୍ଟ୍ର=ରାଜ୍ୟ)—୧। ସୁରାଟ (ଦେଶ)—1. Surāṭ (See)
Surāstra
[ଦ୍ର—ତାହା ତାହା [ସୌରାଷ୍ଟ୍ର—ଚଣ୍ଡ] ମତରେ ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ସୁରାଟ, ତାହା ତାହା ମତରେ ଚାଠିଆ ବାଡ଼—ହ. ଶ ।] ୨। (ନାମ) ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କର ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ—2. Name of a minister of Daśaratha.

ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ [ସୁରାଷ୍ଟ୍ର+ଜନ୍. ଧାତୁ+ଡଡ଼ି. ଅ]—ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ ଜାତ—Produced in Surat.
Surāshṭraja
[ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୧। ଭୂତରକା [ଅମର]; ବନ ତୁଳସୀ—1. A sort of wild Basil. ୨। ଭୂମିମୁଗ [ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ] ତଳାମୁଗ—2. A species of Phaseolus Moonga (grain). ୩। ଗୋପୀ ଚନ୍ଦନ; ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା (ହ. ଶ)—3. A kind of yellow earth. ୪। ନାଲି ଦୋଳଥ [ହ. ଶ]—4. Red

horse-gram. ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷ [ହି.]—5. A kind of poison.

ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Surāstrajā Surāshtraja. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତୁଳସୀ (ଗୁଳ ଜର୍ଦ୍ଦ); ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ୍ଲ—1. A sort of wild Basil plant. ୨ । ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ; ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା (ବୈଦ୍ୟକ)—2. A sort of fragrant earth.

ସୁରାଷ୍ଟ୍ରୋଦ୍ଭବା—ସଂ. ବି—ଫିଟ୍‌କିରି [ହି. ଶ]
Surāstrodbhabā Alum.

ସୁରା ସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ସଢ଼ାଯାଇଥିବା ଦ୍ରବରୁ ବିକ-
Surā sandhāna ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁରା ବାହାର କରିବା କ୍ରିୟା—Distillation of wine.

ସୁରାସବ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଡ଼ିଲ ସିଝା ଇତ୍ୟାଦିରୁ ବିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଚୁଆଁ ହୋଇ ବାହାର କରାଯିବା ମଦ; ଅରଷି—
Surāsaba 1. Distilled spirit or wine. ୨ । ସୁରାପରି ତୀବ୍ର ମାଦକତା ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଆସବ ବା ଅରଷି ବିଶେଷ—2. A very intoxicating spirit (like wine). [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ମୁଖପ୍ରିୟ, ରୁଚିକର, ବାୟୁନାଶକ, ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, କଫବାୟୁନାଶକ । ଏହାର ମାଦକତା ବହୁକ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ସୁରା ସମୁଦ୍ର (ସାଗର)—ସଂ. ବି—ସୁରବ୍ଧି (ଦେଖ)
Surā samudra Surābdhi (See)

ସୁରାସୁର—ସଂ. ବି (ସୁର+ଅସୁର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଦେବତା ଓ ଦାନବ—
Surāsur Gods and demons.

ସୁରା ସେବନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁରାପାନ (ଦେଖ)
Surā sebana Surāpāna (See)

ସୁରା ସେବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁରା ସେବନ୍ ଶବ୍ଦ; ସୁରା+ସେବ୍ ଧାତୁ
Surā sebī +କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ସୁରାପାୟୀ (ଦେଖ)
(ସୁରା ସେବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Surāpāyī (See)

ସୁରାହା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁ ଓ ଫା. ରାହ୍)—୧ । ସୁପଥ—1. Good
Surāhā road. ୨ । ସୁମାର୍ଗ; ସତ୍‌ପଥ—2. Good ways.
ସୁରାହା ୩ । ସୁବିଧା—3. Convenience. ୪ । ଶୁଭଲକ୍ଷଣ
ସୁରାହ —4. A auspicious or good sign.

ସୁରାହି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ଲମ୍ବ ମୁଖଯୁକ୍ତ ଗୋଲାକାର ଜଳଭାଣ୍ଡ
Surāhi —1. A long-necked round water-jug. ସୋରାଇ, କୁଜୋ [ଦ୍ର—ଖରାଦିନେ ଏଥିରେ ପାଣି ରଖି ଏ ପାତ୍ରକୁ ମୁକ୍ତ
ସୁରାହୀ, କୁଜା ବାୟୁରେ ରଖି ଦେଲେ ମାଟିଆ ଅପେକ୍ଷା ଏଥିରେ ପାଣି ବେଶି ଥଣ୍ଡା ହୁଏ ।] ୨ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ବାଜୁ ଅଦରୁ ଲମ୍ବିତ ଥିବା ଭୁଣ୍ଡି ଉପରେ ଲଗାଯିବା ରୂପାର ବା ସୁନାର ସୁରାହି ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାର—2. A surahi-shaped gold or silver ornament attached to the upper side of the tassels of the Bāju. ୩ । (ଦରଜିଙ୍କ ଶବ୍ଦ) ଗୁଜୁଆ ଅଦରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ସୁରାହି ଆକାରର କନା—3. A sorai-shaped bit of cloth sewn on shamianas. ୪ । ହୁକାର ନଳର ସୁରାହି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଅଗ୍ରଭାଗ (ଯହିଁ ଉପରେ ଚିଲମ ରଖାଯାଏ)—4. The sorahi. shaped top of the tube of a hookah-

ସୁରାହ୍ୱ—ସଂ. ବି (ସୁର+ଅ+ହ୍ୱେ ଧାତୁ=ଢାକିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Surāhwa ୧ । ଦେବଦାରୁ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—1. Pine tree. ୨ । ଦାରୁହରିଦ୍ରା; ଦାରୁହଳଦ [ଗୁଳଜର୍ଦ୍ଦ]—2. Cascinium Fenestratum. ୩ । ମରୁବକ [ଗୁଳଜର୍ଦ୍ଦ]; ମରୁଆ ଗୁଳ—
3. Origanum Marjoram.

ସୁରି—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ରା+କ=ଶୋଭନ ଧନବାନ୍—ମୁଗ୍ଧବୋଧ
Suri ବ୍ୟାକରଣ)—ଖୁବ୍ ଧନୀ—Very rich.

ସୁର ସୁର ଦେ. ବି—ସୁରରାଜ, ସୁରେଶ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କ
ଡାକ ନାମ—Name for calling Surarāja, Sureśa, Surendra, Sūrjyamani

ସୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଫୁରିବା; ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା—
Suribā 1. To tickle; to throb; to vibrate.
ସୁରା ଫରକନା [ଯଥା—ମୋ ଆଖି ସୁରୁଛି ।]
ଲାଳାୟିତ ହଓୟା ୨ (ସଂ. ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ) (ଭୁଣ୍ଡ, ପାଟି) ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ
ଲାଳାୟିତ ହୋନା ହେବା; ଲାଳାୟିତ ହେବା; ସୋରେଇବା—
2. To be watering after; to hanker after. [ଯଥା—ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ଦେଖି ମୋ ଭୁଣ୍ଡ ସୁରୁଛି ।] ୩ । ଅନୁରାଗଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be attached to any person or thing. ୪ ।
ସୁରା (ସଂ. ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ) (କଥା) ବାକ୍‌ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ହେବା; ପଇଠିବା—
ବାତ ନିକଲନା 4. To come to the tip of one's tongue. [ଯଥା—ମୋ ଭୁଣ୍ଡରୁ କଥା ସୁରୁ ନାହିଁ ।]

ସୁରୀ—ସଂ. ବି—୧ । (ସୁରା+ଈ, କିମ୍ବା ସୁର୍ ଧାତୁ=ଘାତ ପାଇବା+
Surī କର୍ତ୍ତୃ. ଈ)—ସୁରା (ଦେଖ)—1. Surā (See) ୨। (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁର+ଈ) ଦେବପତ୍ନୀ (ହି. ଶ)—2. Wife of one of the gods. [ଉ—ବିରୁଧାଳସ୍ୟ ଜଗତ ସ୍ତ୍ରିତ ନାରୀ ସୁରୀ, ଭ୍ରାନ୍ତ ସୁମନା ମନମୋହନ ଛବି ଗାହାର—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।].

ସୁରୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଆରମ୍ଭ—Beginning. ଗ୍ରାମ୍ୟ-
Suru (ସମ୍ବଲପୁର; ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବିଣ—ସାନ; ଛୋଟ
ସୁରୁ ଶୁରୁ (ପିଲା)—Very young (said of children); tiny.

ସୁରୁଆ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ସୋର୍‌ବା)—ମାଂସର ଝୋଳ; କ୍ୱାଥ; ମାଂସର
Suruā ଅଣ—Soup of meat. [ଦ୍ର—ସୁରୁଆ ଉଥର
ସୁରୁୟା କରିବା ଲାଗି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋତଲ ଆକାରର ପାତ୍ର
ଶୀ(ସ୍ତ)ରବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିରେ ଛୁଟ୍ଟି ଉଚ୍ଛେଳ ବା ଛିଛଡ଼ା ମାଂସ ରଖି ଟିପି ବନ୍ଦ କରି ଏହାକୁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିରେ ଝୁଲାଇ ରଖି, ହାଣ୍ଡି ତଳେ ବହୁକ୍ଷଣ ଜାଳ ଦେଲେ ବୋତଲ ଗରମ ହୋଇ ଏହା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମାଂସରୁ ଅଳ୍ପ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ ।

ମାଂସକୁ ପିଙ୍ଗି ଦେଇ ଏହି ଘାଣି ବା ସୁରୁଅକୁ ସେବନ କଲେ ଖୁବ୍ ବଳ ହୁଏ ।]

ସୁରୁ କରିବା—କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
Suru karibā To begin any work.
ସୁରୁ କରା ସୁରୁ କରନା

ସୁରୁକା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଶରେକା; ଶରକତ୍)—ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ପର୍କ—
Surukā Connection; relationship.
ସୁରୁକା ଶରାକତ

ସୁରୁକି(ଖି)—ବୈଦେ, ବି (ଫା. ସୁର୍ଖ୍; ସୁର୍ଖୀ)—ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଶା ଯିବା ପାଇଁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯିବା ଇଟା; ଇଷ୍ଟକ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Surki(khi) Powdered brick or brick dust intended to be used as mortar when mixed with lime.
ସୁରକି(ଖି) ସୁରକୀ

ସୁରୁକୁଟା—ଦେ·ବିଣ ପୁଂ (ସଂ. ଶୁଷ୍କୀକୃତ)—୧। କ୍ଷୀଣଗାତ୍ର—1. Lean-bodied. ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Emaciated; withered.
Surukuṭā
(ସୁରୁକୁଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସୁରୁକୁଟୀ; ସୁରୁକୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରୁକୁଟା ମୁରୁକୁଟା—ଦେ· ବିଣ (ସଂ. ଶୁଷ୍କ ଓ ମର୍କଟ; ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ—Withered and lean; lean and emaciated.
Surukuṭā murukuṭā
(ସୁରୁକୁଟିଆ ମୁରୁକୁଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସୁରୁକୁଟୀ ମୁରୁକୁଟୀ, ସୁରୁକୁଟେଇ ମୁରୁକୁଟେଇ-ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରୁକୁଟି—ଦେ. ବି—ଜଳଜ ଶାକବିଶେଷ—A species of aquatic herb.
Surukuṭi
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ବନମୂଳ ବା ମୂଳା ପରି । ଏହି ମୂଳକୁ କଞ୍ଚା ବା ସିଝାଇ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଝାଡ଼ାରୋଗରେ ଖୁଆଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରର ଲମ୍ବ ୫ ଇଞ୍ଚ ଓ ଚଉଡ଼ା ୧ ଇଞ୍ଚ । ଏ ଗଛର କାଣ୍ଡ ନାହିଁ ।]

ସୁରୁକୁଟେଇବା—ଦେ· କ୍ରି—ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—The wither; to become emaciated.
Surukuṭeibā
(ସୁରୁକୁଟେଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରୁଖୁରୁ(ରୁ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁଖରୁ; ତୁଳ. ଫା. ସୁର୍ଖ୍ରୁ=ଲାଲ୍-ବାଲୁ; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; ସମ୍ମାନିତ)—୧ । ବିଘ୍ନ-ରହିତ—1. Free from obstacles. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଗୋଳମାଳରହିତ—2. Free from complications. ୩ । ଶାନ୍ତ; ସୁଶୀଳ—3. Meek; good. ୪ । ସୁଖରୁ; ଶୋଭନ; ସୁନ୍ଦର; ସୁଦୃଶ୍ୟ—4. Beautiful. ୫ । ସହଜ—5. Easy. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସୁଖରୁରୂପେ; ସୁନ୍ଦରରୂପେ—1. Beautifully. [ଦ୍ର—ସୁରୁଖୁରୁ ଚଳିବ ସଂସାର, ଶୃଙ୍ଗାରିଣୀ ଅଗ ପରି ହେଲେ ଘର ଘର ଲେ ବୋଇଲ ।—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଅବାଳ ବୋଇଲ ।] ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ—2. Easily. ୩ । ନିର୍ବିଘ୍ନରେ—3. Without any let or hindrance. [ଦ୍ର—କାମଦାମ ସବୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇ ଯାଉଛି—ଉଦାସୀ. ରତ୍ନମାଳା ।]
Surukhurā
ସୁରୁଖୁରା ସୁରଖୁରିଆ

ସୁରୁଖୁରିଆ—ଦେ· ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ଶାନ୍ତ; ସୁଶୀଳ—1. Meek; mild. ୨। ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ—2. One who is not wicked.
Surukhuriā
ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ସୁରଖୁରିଆ
(ସୁରୁଖୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରୁଖୁରୁରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୁରୁଖୁରୁ (ଦେଖ)
Surukhurure Surakhur (See)

ସୁରୁଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ)—୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ-କାୟ—1. Very lean. ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—ରୋଗାପଟକା 2. Emaciated. ୩ । ଦ୍ରୁତଗତିରସ୍ତ; ବାମନ—3. Dwarfish.
Surugurdā
ଦୁବଳା ପତଳା
(ସୁରୁଗୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସୁରୁଗୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରୁଗୁଲି—ଯାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସୁରୁବୁଲି (ଦେଖ)
Suruguli Surubuli (See)

ସୁରୁଙ୍ଗ—ସଂ· ବି—ଶୋଭାଞ୍ଜନ; ଶଜନା (ଶବ୍ଦମାଳା)—The Indian horse radish tree.
Surunga

ସୁରୁଙ୍ଗା—ସଂ· ବି—ସୁରଙ୍ଗା (ଭୂଗର୍ଭ) (ଦେଖ)
Surungā Suraṅga (See)
ଦେ· ବି—ଚିଲିକା ହ୍ରଦରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—A kind of fish (in the Chilka).

ସୁରୁଙ୍ଗାହି—ସଂ. ବି (ସୁରୁଙ୍ଗା + ଅହି)—ସିନ୍ଧକାଟ ଚୋର; ସୁରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ଅଧଶ୍ଚୋର; ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A house breaker, who bores a tunnel into a house.
Surungāhi

ସୁରୁଚ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ରୁଚ)—ସ୍ରୁକ୍ (ଦେଖ)—Sruk (See)
Surucha

ସଂ. ବି—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରକାଶ; ଦୀପ୍ତି (ହ. ଶ)—Luminosity; bright display. ସଂ. ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକାଶବିଶିଷ୍ଟ (ହ. ଶ)—Finely luminous or bright.

ସୁରୁଚି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୋଭନରୁଚି; ଅଶ୍ଳୀଳତା ବର୍ଜିତ ରୁଚି—1. Good taste; taste free from obscenity. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତା (ହ. ଶ)—2. Much favourableness. ୩ । (ନାମ; ସ୍ତ୍ରୀ) ଧ୍ରୁବଙ୍କ ବିମାତା—3. Step-mother of Dhruba ୪ । (ପୁଂ) ଗନ୍ଧର୍ବରାଜବିଶେଷ—4. Name of a king of the Gandharbas. ୫ । (ନାମ) ଯକ୍ଷବିଶେଷ—5. Name of a Jaksha. ବିଣ—୧ । ଶୋଭନ ରୁଚିବିଶିଷ୍ଟ—1. Of good taste. ୨ । ରୁଚିକର; ସୁନ୍ଦର—2. Tasteful.
Suruchi

ସୁରୁଚିମାନ୍—ସଂ. ବି (ରୁଚିମତ୍ ଶବ୍ଦ; ସୁରୁଚି + ମତ୍)=ଶୋଭନ ରୁଚିବିଶିଷ୍ଟ—Of polished taste.
Suruchimān

ସୁରୁଚିର—ସଂ. ବିଣ—୧ । ମନୋହର—1. Charming. ୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright.
Suruchira
(ସୁରୁଚିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁରୁଚିରତା—ବି)

ସୁରୁଚି ସଙ୍ଗ(ମ୍ମ)ତ—ସଂ. ବି—ଶୋଭନ ରୁଚିର ଅନୁମୋଦିତ—Of
Suruchi saṅga(mma)ta polished taste; approved by good taste; tasteful.

ସୁରୁଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ରୁଜ)—ରୁଗ୍ଣ; ପୀଡ଼ିତ
Suruja (ବହୁ, ଶ)—Ill. ଗ୍ରା° ବି—୧ । (ସଂ° ସୂର୍ଜ୍ୟ)
ସୁଜ୍ଜ ସୁରଜ ସୂର୍ଜ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—1. Sūrjya etc (See) ୨ । (ପୁଂ) ସୂର୍ଜ୍ୟମଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ଡାକ ନାମ—Nickname for Sūrjyamaṇi.

ସୁରୁଜମଣି—ଗ୍ରା. ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୂର୍ଜ୍ୟମଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ଓ
Surujamaṇi ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—Nickname for
ସୁଜ୍ଜମନୀ ସୁରଜମନୀ Sūrjyamaṇi.

ସୁରୁଜମୁଖୀ—ଗ୍ରା° ବି (ସଂ. ସୂର୍ଜ୍ୟମୁଖୀ —ସୂର୍ଜ୍ୟମୁଖୀ (ଦେଖ)—
Surujamukhī Sūrjyamukhī (See)
ସୁଜ୍ଜମୁଖୀ ସୁରଜମୁଖୀ

ସୁରୁଜୀ—ଗ୍ରା, ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୂର୍ଜ୍ୟମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
Surujī Nickname for Sūrjyamaṇi.
ସୁଜ୍ଜୀ ସୁରଜମନୀ

ସୁରୁଟି—ଦେ° ବି (ବଣିଅଶବ୍ଦ)—ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିବା
Suruṭi ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁମରମୁଠି ପରି ମୟୂର ପୁଚ୍ଛଗୁଚ୍ଛବିଶିଷ୍ଟ ରୂପାର ବଇଠି—A silver holder for holding a bound bunch of peacock tail put before a Raja or an idol.

ସୁରୁଣ—ପ୍ରାଦେ° (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି—ସ୍ମରଣ—
Suruṇa Recollection; reminding.

ସୁରୁତ—ପ୍ରାଦେ (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି ଓ ବିଣ —ସ୍ୱାଦ—
Suruta Taste.

ସୁରୁତା—ପ୍ରାଦେ° (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି—୧ । (ଭୁଲ° ହ. ସରୌତା;
Surutā ସରୋତା) ଗୁଥକାଣ୍ଡ—1. Nut-cracker.
୨ । ସ୍ମରଣ—2. Remembrance.

ସୁରୁତା କରିବା—ପ୍ରାଦେ° (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) କ୍ରି—ସ୍ମରଣ କରିବା—
Surutā karibā To recollect; to remember.

ସୁରୁତି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଗ୍ରୀନ୍)—ଭାଗ୍ୟ ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ; ସୁର୍ତ୍ତି;
Suruti ଲଟରୀ—Lottery. ଦେ°ବି (ସଂ. ସୁରତ୍ତ ଦେଶୀସ୍ୱନାମ
ସୁର୍ତ୍ତି ସୁରତ (Surat)ରୁ;ଏହା ପ୍ରଥମେ ସୁରତ ଦେଶରେ ଆବିଷ୍କୃତ
ଜୁଆ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯିବା ପାଇଁ କାଶୀ,ଗୁଳଖଟ,
ସୁର୍ତ୍ତି ଚମ୍ପେ, କଲିକତା ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ତମାଖୁର ଚୂର୍ଣ୍ଣ
ସୁରତୀ, ଖୈନୀ —A preparation from tobacco
ସୁର୍ତ୍ତି chewed with betel. [ଦ୍ର—ଏହା ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଇ
ସମ୍ମୃତୀ ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଶ୍ରୁତି; ଶ୍ରୁତି)—
ସ୍ମରଣ; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଆଦି—Scripture; religious tract.

ସୁରୁଦ୍ରି—ସଂ. ବି—ଶତଦ୍ରୁ ନଦୀର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—
Surudri A name of the Sutlej river.

ସୁରୁନୁନୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାନ ଝିଅ; ସାନ ଟୋକା—
Surunūṇī A very young girl.
[ଭ୍ର—ମାଗୁର ମାଛର ମୁଣ୍ଡ ଚେପଟା, ଟେଙ୍ଗଣା ମାଛର କଣ୍ଟା, ଅମ ସୁରୁନୁନୀ ସପୁର ଅଣ୍ଟା, ଘେନ ଦେବ ଚୋପା ମଠା—ଛଗ ।]

ସୁରୁପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଚୋଡ଼ପୋଷ୍ୟ ପୁଅ—
Suru pua 1. Parents' last son. ୨ । ଦୁଗ୍ଧ ପୋଷ୍ୟ ବାଳକ; ଶିଶୁ ବାଳକ—2. A male-child.

ସୁରୁବ—ଗ୍ରା° ବି (ସଂ. ସ୍ରୁବ)—ସ୍ରୁବ (ଦେଖ)
Suruba Sruba (See)

ସୁରୁବୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚର ଚଲ୍ଲ ବା ଚରବଲ୍ଲୀ)—ଲୁଗା ବା
Surubuli ସୂତା ରଙ୍ଗାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଦ୍ଭୁତାଦି ବର୍ଗର
ସୁରବଲୀ କ୍ଷେତଘାସଡ଼ା ପରି ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—1. Oldenlandia Umbellata; Morenda Tincoria.
ଚିରବଲ, ସୁରବୁଲୀ
[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ବଙ୍ଗ ଦେଶଠାରୁ ସିଂହଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁଇତର ବାଲିଆ ଭୂମିରେ ସଂଘଟ ଜାତ ହୁଏ ଏବଂ ୬ ମାସ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚେ । ଏହାର ଚେରର ଛାଲରୁ ସୁନ୍ଦର ନାଲି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହି ନାଲି ରଙ୍ଗରେ ରୁବୁଲି ସାଢ଼ିର ଧଡ଼ିର ସୂତା ରଙ୍ଗାଯାଏ । ମଚ୍ଛଲିପଟଣା ଆଦି ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ବାଲିଆ ମାଟି ଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଗଛର କୃଷି କରାଯାଏ । ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଅଷାଢ଼ ମାସରେ ବୁଣାଯାଏ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)

ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା କହନ୍ତି ଯେ, ଚିଲିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ କେତେକ ଦ୍ୱୀପରେ ପୂର୍ବେ ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ ମିଳୁଥିଲା । ଏହି ଘାସମୂଳରୁ ରଙ୍ଗ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ସେହି ରଙ୍ଗ ସୁରୁବୁଲି ଲୁଗାରେ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦେଶୀ ରଙ୍ଗର ପ୍ରଚୁର ଯୋଗୁଁ ଏ ରଙ୍ଗର ଅମଦାନି ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି ।] ୨ । ଚିଲିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଟାପୁରେ ମିଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ (ଏଥିର ଚେରରୁ ସିଝାଇଲେ ନାଲି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ)—2. A kind of grass found on some of the islands of the Chilka lake.
୩ । (ଏ ସାଢ଼ିର ଧଡ଼ି ସୁରୁବୁଲି ଚେରରୁ ବାହାରିବା ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗା ଯାଇଥିବାରୁ) ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ଦେଶୀ ନାଲିଧଡ଼ିଆ ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ଶାଢ଼ୀ—3. A species of red bordered white cloth for females. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଧଡ଼ି ୪।୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ଓ ଧଡ଼ି ତଳେ ଲୁମ୍ବ ବା ଝାଙ୍ଗୁଲି ପଡ଼ି ଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ମହୁଣ୍ଡା ୧୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ଥାଏ ।

ସୁରୁବେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାରର ଝିଣ—
Surubeli 1. A kind of shell. ୨ । ସୁରୁବୁଲି ୨।୩
(ଦେଖ)—2. Surubuli 2-3 (See)

ସୁରୁମଇ କଲମ—ବୈଦେ. ବ—ସୁରମଇ କଲମ (ଦେଖ)
Surumai kalama Suramai kalama (See)
(ସୁରୁମ୍ରୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରୁମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁର୍‌ମହ୍)——୧ । ଆଖିରେ ଅଞ୍ଜନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ କଳାଗୁଣ୍ଡା ବିଶେଷ—1. Galena; a black powder used as a paint for the eye. ୨ । ରସାଞ୍ଜନ—2. Sulphurette of antimony used as collyrium; stilenite.
Surumā
ସୁର୍ମା
ସୁରମା
[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଟିମନ ନାମକ ଧାତୁ ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶ୍ରିତ ଏ ଗାଳ-ବର୍ଣ୍ଣ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାରସ୍ୟ, ପଞ୍ଜାବ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ମିଳେ । ଏହାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁର ଅଞ୍ଜନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଜାରରେ ଯାହା 'ସୁରୁମା' ବା ସୁର୍ମା ନାମରେ ବିକା ଯାଏ ତାହା ସୀସା ଓ ଗନ୍ଧକର ମିଶ୍ରଣ (galene). ଏହା କାବୁଲ ଓ ବୋଖାରାରୁ ଆସେ । ଶସ୍ତାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସୀସା ଅଖର (ଟାଇପ୍)କୁ କୁଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସୀସାରେ ମିଶାଯାଏ ।]

ସୁରୁମାଦାନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.ସୁରମହ୍‌ଦାନ୍)—ସୁରୁମା ରଖିବାର ଛୋଟ ଶିଶି—A small phial for keeping galona.
Surumādān(nī)
ସୁର୍ମାଦାନ ସୁରମାଦାନ(ନୀ)

ସୁରୁ(ର)ମା ସଫେଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ—1. Gypsum. [ଦ୍ର—ସଫେଦ ସୁର୍ମା ଏହାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଡଳଦିଅ ମିଶା ଖଲା; ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋ-ଟାଇପ୍ ବା ରବର୍ ମୋହରର ଛାଞ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ପାରିସ୍ ପ୍ଲାଷ୍ଟର୍ (Plaster of Paris) ଏଥିରୁ ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଏହାଦ୍ୱାରା ସୀସାର ଓ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଯେ ଢ଼ାଯାଏ ହ. ଶ] ୨ । ଚିକ୍କଣର ପରି ଖଲା ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ—2. A kind of white mineral. [ଦ୍ର—ଏହା କାବୁଲ ଅଞ୍ଚଳର ପାହାଡ଼ମାଳାରେ ମିଳେ । ଆଖିର ଜଳା ଗୋଡ଼ାରେ ଓ ମେହ ଆଦି ରୋଗରେ ଏହ ଉପକାରୀ । ହ. ଶ]
Surumā sapheda
ସୁରୁ(ର)ମା ସଫେଦ୍
ସୁରମା ସଫେଦ
(ସୁର୍ମା ସଫେଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରୁଷୋ—ପ୍ରାଦେ (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବ (ତୁଳ. ହି. ସରସୋ)—ଖୋରିସ—Mustard seed.
Surusho

ସୁରୁସୁରୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜଳର ଅତି କ୍ଷୀଣ ଧାରରେ ରେଖା କ୍ରମେ ପତନ ହେବାର ଶବ୍ଦ—1. Low sound or gurgling of water dropping in a very slender line. ୨ । ସୁଲୁସୁଲୁ (ଦେଖ)—2. Sulusulu (See) [ଉ—ସୁରୁସୁରୁ ସ୍ୱନେ ଯେବେ ଜେଦାରେ କାନ୍ଦାରେ, ପ୍ରସରେ ମଳୟ ସ୍ରୋତ ପରିମଳ ସଖା । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
Surusuru
ସୁର୍‌ସୁର୍
ସୁରସୁର

ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) ବିଣ (ବହୁବଚନ)—ସାନ ସାନ—Small (plural).

ସୁରୁହା—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ସ୍ପୃହା)—ସ୍ପୃହା (ଦେଖ)
Surūhā Spṛuhā (See)

ସୁରୁପ—ସ. ବ—୧ । ଶୋଭନ ରୂପ; ସୁନ୍ଦର ରୂପ—1. Charming or beautiful form. ୨ । ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Balance. ୩ । ଶିବ (ହ. ଶ)—3. A name of Śiba. ୪ । କାର୍ପାସ (ହ. ଶ)—4. Cotton. ୫ । ପରପାଶ୍ରବ୍ଧ (ହ. ଶ)—5. A kind of tree. ୬ । କାମଦେବ (ହ. ଶ)—6. Cupid personified. ୭ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ (ହ. ଶ)—7. The twin sons of Aświnī. ୮ । ନକୁଳ ପାଣ୍ଡବ (ହ. ଶ)—8. The 4th Pāṇḍaba brother. ୯ । ପରୁରବା (ହ. ଶ)—9. Parurabā. ୧୦ । ନଳକୁବର (ହ. ଶ)—10. Naḷakūbara. ୧୧ । ଶାମ୍ବ (ହ. ଶ)—11. Śāmba. ବିଣ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶୋଭନରୂପ (ସୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ; ରୂପବାନ୍—1. Charming, beautiful; symmetrical. ୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍ (ହ. ଶ)—2. Learned. ୩ । ବୁଦ୍ଧିମାନ (ହ. ଶ)—3. Intelligent.

ସୁରୁପା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁରୂପ+ଆ)—ସୁରୂପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ସୁନ୍ଦରୀ—Feminine of 'Surūpa'. ବ—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—1. Śāḷaparṇṇī (See) ୨ । ଭାର୍ଗୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—2. Bhārgi (See) ୩ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Beautiful woman. ୪ । ରୂପା—4. Silver. (ଉ—[୩+୪] ବିରହ ସୂତଯୋଗ ସତ ସୁରୂପା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୫ । ସେବତୀ (ହ. ଶ)—5. Muskrose. ୬ । ବାର୍ଷିକା ମଲ୍ଲିକା (ହ. ଶ)—6. Jasminum Sambac.
Surūpā
ସୁରୁପା
(ସୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରୁହକ—ସ. ବ (ସୁ+ରୁହ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅକ; ଯାହା ଉପରେ ସୁଖରେ ଆରୋହଣ କରାଯାଏ)—ଗର୍ଦ୍ଦଭ (ହେମ-ଚନ୍ଦ୍ର); ଖଚର—Mule.
Surūhaka

ସୁରେଇ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସୁରାଇ (ଦେଖ)—Surāi (See)
Surei
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଝରି—A spouted jug.

ସୁରେଖ—ସ. ବିଣ (ସୁ+ରେଖା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ରେଖାଯୁକ୍ତ—1. Having beautiful lines. ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful. (ଉ—ସୁନ୍ଦର ସସ୍ମିତଭାଷ ମୃଗ, କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ସୁରେଖ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜପା ସାରର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରଙ୍ଗ—A pale blue colour used in painting the 'sun' cards of 'Gañjapā'.
Surekha
ସୁରେଖା
(ସୁରେଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁରେଖା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରେଖର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Surekha. ସ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ରେଖା—1. Good line. ୨ । ହାତଗୋଡ଼ରେ ଥିବା ଶୁଭସୂଚକ ରେଖା (ହ. ଶ)—2. Auspicious lines in the hands and feet. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.
Surekhā

ସୁରେଖିତ—ବେ. ବଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ରେଖା ଟଣା ଯାଇଥିବା—
Surekhita ସୁରେଖାଙ୍କିତ **सुरेखित** Well-lined.
(ଉ—ସୁରେଖିତ ଅଳକାଭରଣ ଦେଖିଲେ ରଞ୍ଜଇ ମନ । ପ୍ରାଚୀ, ରସବାରଧି ।)

ସୁରେଜ୍ୟ—ସଂ, ବ. ପୁଂ (ସୁର+ଇଜ୍ୟ=ପୂଜ୍ୟ)—ସୁରଗୁରୁ;
Surejya ବୃହସ୍ପତି—Bṛuhaspati, the preceptor of the gods. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଦେବତାମାନଙ୍କ (ସୁରେଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୂଜ୍ୟ; ଦେବପୂଜ୍ୟ—Adorable or honoured by the gods.

ସୁରେଜ୍ୟା—ସଂ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁରେଜ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Surejyā Surejya. ବ—୧ । ତୁଳସୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
1. The holy Basil plant. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ହ.ଶ)—
2. Brāhmī (See)

ସୁରେଣୁ—ସଂ. ବ—୧ । ଅସରେଣ (ହ. ଶ)—1. Particle or
Sureṇu speck of dust. ୨ । (ପୁଂ) (ନାମ) ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା (ହ. ଶ)—2. Name of a king of ancient India. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ରୀଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ବିବସ୍ୱାନ୍‌ଙ୍କ ପତ୍ନୀ—3. Name of a wife of Bibaswān. ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ପୌରାଣିକ ନଦୀ ବିଶେଷ—
4. Name of mythological river.

ସୁରେତର—ସଂ. ବ (୫ମୀ ତତ୍; ସୁର+ଇତର)—ଅସୁର (ହ. ଶ)
Suretara Demon.

ସୁରେତା—ସଂ. ବଣ (ସୁ+ରେତସ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ୧ମା. ୧ବ)—ବହୁ-
Suretā ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ବା ସାମର୍ଥ୍ୟବାନ୍ (ହ. ଶ)—
Very mighty.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ସୁର+ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଦେବେନ୍ଦ୍ର;
Surendra ବାସବ; ଇନ୍ଦ୍ର; ଦେବରାଜ—1. Indra; the king of the gods. ୨ । ଲୋକପାଳ; ରାଜା (ହ.ଶ)—
ସୁରେନ୍ଦ୍ର 2. King. ବେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name
सुरेन्द्र given to males.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କନ୍ଦ—ସଂ. ବ—ଜଙ୍ଗଲି ଓଲ୍ଲଅ (ହ. ଶ)—
Surendra kanda Wild arum.
(ସୁରେନ୍ଦ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Surendra kumāra The son of Indra. ବେ.ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଗୋପ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ ପୋକ (ହ. ଶ)—
Surendra gopa Cochineal insect.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଚାପ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—
Surendra chāpa Rainbow.

ସୁରେନ୍ଦ୍ରଜିତ୍—ସଂ. ବ (ସୁରେନ୍ଦ୍ର=ଇନ୍ଦ୍ର+ଜି, ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତା. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍; ରାବଣର ପୁତ୍ର; ମେଘନାଦ—1. Name of a son
Surendrajit of 'Rābaṇa'. ୨ । ଗରୁଡ଼ (ବଳାୟୁଧ)—
2. Garurda; the king of birds.

ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ—ବେ. ବ (ନାମ)—କଲିକତାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Surendranātha bandopādhyāya ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବକ୍ତା ଓ ଦେଶ-
ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବାନାର୍ଜି } —ଅନ୍ୟରୂପ ହିତୈଷୀ—Name of
ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବାନୁର୍ଜି } the late famous patriot and orator of Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୧୮୪୮ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୨୪ ସାଲରେ; ଏ କଲିକତାରୁ ବି, ଏ ପାଶ୍ କରି ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ବିଲାତ ଯାଇଥିଲେ ଓ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବୟସଠାରୁ ଏହାଙ୍କ ବୟସ ଅଳ୍ପ ଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଳମାଳ ଘଟିଥିଲା; ତନ୍ତୁ ପରେ ଏ ଭୁଲ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କରି କେତେକ ଦିନ ସିଲହଟ୍‌ରେ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ହୋଇ ପରେ ଭୁଲ୍ ପଦରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଥିଲେ । ପରେ କଲିକତାର କେତେକ କଲେଜ୍‌ରେ ପ୍ରଫେସର କରି ସ୍ୱୟଂ ରିପନ୍ କଲେଜ୍ ନାମକ ଗୋଟିଏ କଲେଜ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ଏ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କୁ ଦେବତା ଭଳି ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଏ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଅସୋସିଏସନ୍ ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାଜନୀତିକ ସମିତି ସ୍ଥାପନ କରି ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ରାଜନୀୟ ଅଧିକାର ପାଇଁ ଅଗ୍ରଣୀ ଲଢ଼ିଥିଲେ । ଏ 'ବେଙ୍ଗଲୀ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ । ଭାରତରେ ଏ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବାଗ୍ମୀ ଥିଲେ । ଭାରତବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଦି ଅଧିକାର ପାଇଁ ଭାରତବ୍ୟାପୀ ନାନା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ବକ୍ତୃତାଦି କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗକୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୧୯୦୬ ସାଲରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଭାରତବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଏ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ନେତା ଥିଲେ । ଏ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବରିଶାଲର ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ମେଳନୀକୁ ଚଳାଇ ଥିବାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧୃତ ହୋଇ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପୀଲ କରି ଖଲାସ ହେଲେ । ଭାରତର ବିଶେଷତଃ ବଙ୍ଗଦେଶର ସମସ୍ତ ରାଜନୀତିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏ ଶିର୍ଷସ୍ଥାନୀୟ ରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇ ୪୦ ବର୍ଷକାଳ ଦେଶ-ସେବାରେ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମୀ ଥିଲେ; ବଡ଼ ଲାଟ ଓ ଛୋଟ ଲାଟଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ଏକାଧିକ ଥର ମେମ୍ବର ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ମଣ୍ଟେଗୁ-ଚେମ୍ସ୍‌ଫୋର୍ଡ୍ ଶାସନ ସଂସ୍କାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ପରେ ଏ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପୂଜ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂଜନୀୟ—
Surendra pūjya Adorable by Indra. ସଂ. ବ—ବୃହସ୍ପତି—Bṛuhaspati.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ରା—ସଂ. ବ – ଛନ୍ଦବିଶେଷ; ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା—Name of
Surendra bajrā a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇ ତଗଣ, ଏକ ଜଗଣ ଓ ଦୁଇଟି ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ।]

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶଚୀ; ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ (ହି. ଶ)—
Surendrabatī The wife of Indra.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବଟ—ସଂ. ବ—ରମଯୁଗ (ହିଜାଣ୍ଡ ଶେଷ); ଏକପ୍ରକାର ଗୁଆ—
Surendra baṭa A species of areca nut.

ସୁରେଭ—ସଂ. ବ—୧ । ରଙ୍ଗ ନାମକ ଧାତୁ (ହିଜାଣ୍ଡ ଶେଷ); ଟିଣ—1. Tin; a metal. ୨ । ଦେବହସ୍ତୀ (ହି. ଶ)—2. An elephant used by the gods.
Surebha

ସୁରେଶ—ସଂ. ବ (ସୁର + ଈଶ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)—
Suresa 1. Surendra (See) ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—3. Bishṇu. ୪ । ଲୋକପାଳ (ହି. ଶ)—4. The guardian Deities of the world. ଦେ. ବ. (ପୁଂ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ— A name given to males.

ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର (ପ୍ରସାଦ)—ଦେ. ବ (ପୁଂ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Suresa chandra (prasāda) A name given to
ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର (ପ୍ରସାଦ) सुरेशचन्द्र (प्रसाद) males.

ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଜନୈକ ସ୍ୱର୍ଗତ ଖ୍ୟାତନାମା
Suresachandra biswāsa ବଙ୍ଗୀୟ ବୀରପୁରୁଷ—Name of a late celebrated hero of Bengal. [ଦ୍ର—ଏ ବଙ୍ଗର କୃଷ୍ଣନଗରରେ ୧୮୭୧ ଖ୍ରୀଃରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ୧୯୦୫ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦାରିଦ୍ର ତ୍ୟାଗ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକାର ନାନା ଦେଶ ବୁଲି ସର୍ବତ୍ରରେ ସମ୍ଭ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିବାରେ ବିଶେଷ ପଟୁତା ଦେଖାଇ ପରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲ୍ ରାଜ୍ୟରେ ସେନାବିଭାଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି 'କର୍ପୋରାଲ୍' ଦେବୁ 'ଫାଷ୍ଟ୍ ଲେଫ୍‌ଟେନେଣ୍ଟ୍' ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏ ବ୍ରାଜିଲ୍ ଦେଶରେ ଜଣେ ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା ଓ ଇଉରୋପ ଜେନେଭା ନଗରରେ ୪୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଇହଲୋକ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏ ଅଷ୍ଟ ଚିକିତ୍ସା ଓ ବିଧେ ଜ୍ଞାନରେ ପାରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ । ବିଦେଶରେ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରି ବିଦେଶୀୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ସୈନିକ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବାରେ ଏ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ।]

ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ସମାଜପତି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ
Suresachandra samājapati ସ୍ୱର୍ଗତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଜାମାତା—The late eldest son-in-law of Īswara-chandra Bidyāsāgara (a Bengalee author and writer). [ଦ୍ର—ଏ ବଙ୍ଗର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍, ପଣ୍ଡିତ ଓ ଲେଖକ, ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ 'ସାହିତ୍ୟ' ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ଓ 'ବସୁମତୀ' ନାମକ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଓ ସୁଲେଖକ ଓ ବକ୍ତା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚନା ଅତି ମଧୁର ଓ ସରସ ।]

ସୁରେଶପ୍ରସାଦ ସର୍ବାଧିକାରୀ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
Sureśaprasāda sarbādhikārī ଡାକ୍ତର—Name of a late famous doctor of Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପିତା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଥିଲେ । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଥିଲେ । କଲିକତା ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜ୍‌ରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏ ଅଷ୍ଟ ଚିକିତ୍ସାରେ ଅଲୌକିକ କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଇଉରୋପୀୟ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ମୟ କରିଥିଲେ । କଲିକତାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଡାକ୍ତରମାନେ ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ ଏହାଙ୍କର ନୈପୁଣ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ଏହାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଡାକ୍ତର ମାଳରତନ ସରକାର ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚିକିତ୍ସକଗଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ବେସରକାରୀ ଡାକ୍ତରୀ କଲେଜ (College of Surgeons and Physicians of Bengal) ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଭାରତବର୍ଷର ହୋଇଅଛି । ଏ ଅଷ୍ଟଚିକିତ୍ସା ଓ ଔଷଧଚିକିତ୍ସାରେ ସମାନ ଭାବରେ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ଏବଂ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଫେଲୋ ଓ ସିଣ୍ଡିକେଟ୍‌ର ମେମ୍ବର ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ।]

ସୁରେଶୀ—ସଂ. ବ (ସୁର + ଈଶୀ)—ଦୁର୍ଗା—
Sureśī Durgā.

ସୁରେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର—ଭ୍ରା. ବ—ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ ଅଶୁଦ୍ଧ ବାନାନ ଓ
Sureschandra ଉଚ୍ଚାରଣ—Incorrect spelling of
ସୁରେଶ୍‌ଚନ୍ଦ୍ର सुरेश चन्द्र the name Suresa chandra.

ସୁରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Sureśwara 1. Surendra (See) ୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—2. God; Śiba. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶ)—3. Brahmā.

ସୁରେଶ୍ୱର ରତ୍ନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର ନୀଳମଣି (ଦେଖ)
Sureśwara ratna Indra nīlamaṇi (See)

ସୁରେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess
Sureśwarī Durgā. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—2. The Ganges of the heaven. ୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ହି. ଶ)—3. Lakshmī. ୪ । ରାଧା (ହି. ଶ)—4. Rādhā.

ସୁରେଷ୍ଟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠ ତତ୍; ସୁର = ଦେବ + ଇଷ୍ଟ = ପୂଜିତ)—
Sureshṭa ୧ । ବକ ବା ବଗଡୁଳା ବା ଅଗସ୍ତି ଗଛ—1. Sesbania Grandifloria. ୨ । ଶାଳ (ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ)—2. The Sal tree. ୩ । ସୁରପୁଲାଗ (ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ); ଝିଲଅଳା—3. Ochrocarpus Longifolius (flowering tree). ୪ । ଶିବମଲ୍ଲୀ (ବୃକ୍ଷ

ବର୍ଦ୍ଧଣ); ବଡ଼ ବକୁଳ ଫୁଲର ଗଛ (ହ. ଶ) — 4. The large-flowered variety of Bakula.

ସୁରେଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ବସ୍ତ + ଷ)—ବ୍ରାହ୍ମୀ (ଗୁଳବର୍ଦ୍ଧଣ) (ଦେଖ)
Sureshṭā Brāhmī (See)

ସୁରେ ସୁରେ—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ-
Sure sure At a short distance; at short distances.

ସୁରେହା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ପୃହା)—ସ୍ପୃହା; ଲାଳସା—Hankering.
Surehā ବିଣ—ସୁରେହି (ଦେଖ)—Surehi (See)
स्पृहा स्पृहा

ସୁରେହି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ପୃହା)—୧ । ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ; ଲାଳାୟିତ—
Surehi 1. Hankering after a thing. ୨ । ଅନୁ-
स्पृहायुक्त ରାଗଯୁକ୍ତ—2. Attached to; addicted to.
स्पृहायुक्त (ସୁରେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସୁରାଇ (ଦେଖ)
3. Surāi (See)

ସୁରେହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁରେଇବା (ଦେଖ)
Surehibā Sureibā (See)

ସୁରୈ—ସଂ. ବି (ସୁ+ରୈ=ଧନ ଯାହାର)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ; ଧନୀ—
Surai Rich; affluent. ବୈଦେ. ବି—ସୁରାଇ (ଦେଖ)
ସୋରାଇ सुराही Surāi (See)

ସୁରୋଚନା—ସଂ. ତ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏକ ମାତୃକା—
Surochanā Name of a mother of Kārttikeya.

ସୁରୋତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ (ସୁର+ଉତ୍ତମ; ୭ମୀ ତତ୍)—ଦେବତାମାନଙ୍କ
Surottama ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief amongst the gods.
ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. The sun.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—2. Bishṇu.

ସୁରୋତ୍ତର—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦନ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Surottara Sandal.

ସୁରୋଦ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ସୁରା+ଉଦ=ଜଳ)—ହ୍ରଦ
Suroda ପୁରାଣୋକ୍ତ ସୁରା ସମୁଦ୍ର—The mythological
(ସୁରୋଦକ, ସୁରୋଦଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ocean of wine.

ସୁରୋମା—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁ+ରୋମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Suromā ଉତ୍ତମ ବା ସୁନ୍ଦର ଲୋମବିଶିଷ୍ଟ—Having good
fur. ସଂ. ବି - ଯଜ୍ଞବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
A kind of vedic sacrifice.

ସୁରୌକା—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ସୁର+ଓକସ୍=ଗୃହ; ସୁରୌକସ୍;
Sauraukā ୧ମା. —Heaven. ୨ । ଦେବ-
ମନ୍ଦିର—2. Temple.

ସୁର୍କା(ର୍ଖା)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁର୍ଖ୍=ଲାଲଅ)—ଲାଲ ରଙ୍ଗର ପାରା-
Surkā(rkhā) Pigeon of red colour.
ସୁର୍କାପାୟରା सुर्खा

ସୁର୍କି—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ସୁର୍ଖୀ=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—ସୁରୁକି (ଦେଖ)
Surki Suruki (See)

ସୁର୍କୁଟା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ସୁରୁକୁଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Surkuṭā (etc) Surukuṭā etc (See)

ସୁର୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ସୁରୁଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Surgurdā Surugurdā (See)

ସୁର୍ଚ – ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ରୁଚ)—ସ୍ରୁଚ (ଦେଖ)
Surcha Srucha (See)

ସୁର୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ପାଠଣା) ବି (ଭୁଲ. ହ. ସରୌତା)—ଚୁଥକାଟି—
Surtā Nut-cracker.

ସୁର୍ତା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ମୃତି)—
Surtā karibā ମନେ କରିବା—To recollect.
मनें करा याद करना

ସୁର୍ତି—ବୈଦେ. ବି (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍)—ସୁରୁତି (ଦେଖ)
Surti Suruti (See)

ସୁର୍ବା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ରୁବ)—ସ୍ରୁବ (ଦେଖ)
Surba Sruba (See)

ସୁର୍ବୁଲି—ଦେ. ବି—ସୁରୁବୁଲି (ଦେଖ)
Surbuli Surubuli (See)

ସୁର୍ମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସୁରୁମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Surmā(etc) Surumā etc (See)

ସୁର୍ଷି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁର୍ଷ୍ଟି)—ଲୁହଣ୍ଡା; କବାଟର ଶିକଳିକୁ ଚକ୍ର-
Surshi କରେ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି
सुर्षि कुलावा ଲୌହ—The semi-circular bit or
loop of iron to which the chain of a
door or box is attached when the door
or box is closed; staple.

ସୁର୍ଷିଆ ମାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୋରିଷିଆ ମାଳ; ସୋରିଷ
Surshiā mālā ପରି ଛୋଟ ଦାନାଯୁକ୍ତ ହାର—A necklace
with small beads like mustard seeds.

ସୁର୍ଷୋ—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି—୧ । ସୋରିଷ ତେଲ—
Surshō 1. Mustard oil. ୨ । ସୋରିଷ—
2. Mustard seed.

ସୁର୍ସାର୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସୁର୍‌ସର୍ (ଦେଖ)
Sursār Sur-sār (See)

ସୁର୍ସୁର୍(ରୁ)—ଦେ. ଅ—ସୁରୁସୁରୁ (ଦେଖ)
Sursur(ru) Surusuru (See)

ସୁଲ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣସ୍ଥାନ—1.Narrow
Sul-ki place. ୨ । ଦୁଇ ଘରର ମଝିରେ ଥିବା ଗଳି ବାଟ ବା
ସନ୍ଧି—2. A narrow lane or space between
two houses.

ସୁଲ୍‌ଖୁଲ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସୁରୁଖୁରୁ (ଦେଖ)
Sul-khul Surukhuru (See)

ସୁଲ୍‌ତାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ସୁଲତାନ୍ (ଦେଖ)
Sul-tān Sulatān (See)

ସୁଲ୍‌ତାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସୁଲତାନା (ଦେଖ)
Sul-tānā Sulatānā (See)

ସୁଲ୍‌ତାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଫା) —ସୁଲତାନି ଇତ୍ୟାଦି
Sul-tāni (etc) (ଦେଖ)—Sulatāni etc (See)

ସୁଲ୍‌ସୁଲ୍—ଦେ. ଅ—ସୁଲୁସୁଲୁ (ଦେଖ)
Sul-sul Sulusulu (See)

ସୁଲ୍‌ସୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସରୁ ପଥ—
Sul-suli A narrow path or way.

ସୁଲ୍‌ସୁଲେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁଣ୍ଡେଇବା—To
Sul-suleibā scratch for the purpose of relieving itching.

ସୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଖୋଲ—1. Indian
Sula cork plant; Aechynomene Aspera. [ଉ—ସୁଲ ଜଣ ନାଁ, ଯୋଖସ୍ତରେ ହୁଏ; ଚୁନା ଚଢ଼ଳି ପିଠା ହୁଏ—ଫଗୁଲମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୨ । ସୁଲକ୍ଷଣା ବା ସୁଲୋଚନା ନାମକ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. Nick-name of a woman named Sulakshanā or Sulochanā.

ସୁଲ(ଲି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି—ଶୁଲ(ଲି) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sula(li) (etc) Sūla(li) etc. (See)

ସୁଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣ—1. Good or
Sulakshaṇa characteristic sign. ୨ । ଶୁଭସୂଚକ
(ସୁଲକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲକ୍ଷଣ—2. Auspicious sign. ବିଶ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଶୁଭ ବା ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—1. Having auspicious or characteristic signs. ୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍ (ହିଂ ଣ)—2. Fortunate.

ସୁଲକ୍ଷଣ ବନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ସୁଲକ୍ଷଣବାନ୍)—ସୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—
Sulakhaṇa banta Having good signs.
(ସୁଲକ୍ଷଣବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଲକ୍ଷଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଲକ୍ଷଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସୁଲକ୍ଷଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sulakshaṇā Feminine of Sulakshaṇa.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଉମାଙ୍କର ସଖୀବିଶେଷ—Name of a female companion of Pārbati in her girl-hood. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ସୁଲକ୍ଷଣାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ସୁଲକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ—
Sulakshaṇākrānta Having good or auspici-
(ସୁଲକ୍ଷଣାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ous signs.

ସୁଲକ୍ଷଣା ଦେଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଚୌଦ୍ଦାନାଳର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ
Sulakshaṇā deī ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦାମୋଦର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମାତା—Name of the Oriya authoress of a poem Pārijāta Mālā. [ଉ—ଏ କବିତାଲୁଲରେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ 'ପାରିଜାତମାଳା' ନାମକ କବିତା-ପୁସ୍ତକରେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ ଉତ୍ସବ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ଉତ୍କଳରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।]

ସୁଲକ୍ଷଣୀ—ଦେ.ବିଶ.ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁଲକ୍ଷଣା)—୧ । ସୁଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Sulakshaṇī 1. (female) Having good signs.

ସୁଲକ୍ଷଣୀ [ଉ—ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ପରି ରହିଲେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ।
ସୁଲକ୍ଷଣୀ ଭୂମିକା. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ—
2. Fortunate (woman). ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ
—A name given to females.

ସୁଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ—Fortunate. [ଉ—
Sulakshmī ସୁଲକ୍ଷ୍ମୀ ଟିଅ ନବଯୁବା, ଚୋଟେ ସେ କରୁଥାଇ ବଳ । ପାଟୀ. ଭଗ୍ନ ଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ସୁଲଗ୍ନ—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ବା ଶୁଭ ଲଗ୍ନ—Good or auspicious
Sulagna Lagna. ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍ତମ ଲଗ୍ନଯୁକ୍ତ—1. Having auspicious Lagna.
୨ । ଅତି ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଲଗ୍ନ ବା ସଂଯୁକ୍ତ—2. Very firmly attached.

ସୁଲଚନା—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଲୋଚନାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ—
Sulachanā Wrong pronunciation of the name Sulochanā.

ସୁଲତାନ୍—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅରବୀ ଓ ଫାର୍ସୀ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ଶବ୍ଦ; ଏ
Sulatān ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରେ 'ସୁରକ୍ଷାଣ' ଅଭାବ ଧାରଣ କରିଅଛି)
(ସୁଲତାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ସମ୍ରାଟ୍; ବାଦ୍‌ସାହା—
ସୁଲତାନ 1. Mahomedan name for an emperor;
ସୁଲ୍‌ତାନ Sultan. [ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ବୋଲି ପାଉଥିଲା । ଏ ଶବ୍ଦ ଲଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅବିକଳ ହୋଇ ତଳେ ।] ୨ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
2. A name given to Mahomedan males.

ସୁଲତାନତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁଲ୍‌ତାନତ୍)—୧ । ସୁଲତାନଙ୍କ
Sulatānat ଅଧିକାର ବା ଅବସ୍ଥା ବା ପଦ—1. Sovereignty;
ସୁଲତାନୀ sultanate. ୨ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—2. Empire.
ସୁଲ୍‌ତାନୀ

ସୁଲତାନା—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା)—୧ । ସମ୍ରାଟ୍ ପତ୍ନୀ—1. Wife
Sulatānā of the emperor. ୨। ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—2. Empress.
ସୁଲତାନା ସୁଲ୍‌ତାନା

ସୁଲତାନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସୁଲତାନଙ୍କ କର୍ମ ବା ରାଜତ୍ୱ—
Sulatāni Sovereignty. ବିଶ—୧ । ସୁଲତାନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ସୁଲତାନୀ —1. Relating to Sultan. ୨ । ସୁଲତାନ୍‌ଙ୍କ
ସୁଲ୍‌ତାନୀ ଯୋଗ୍ୟ—2. Befitting a Sultan.

ସୁଲତାନିଆ—ଦେ. ବିଶ (ଫା. ସୁଲତାନୀ)—ସୁଲତାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sulatāniā Relating to Sultans.
ସୁଲତାନି ସୁଲ୍‌ତାନୀ

ସୁଲତାନି ଚମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଅଷ୍ଟରତ ଅର୍ଥ-ସମ୍ରାଟ୍ ଯୋଗ୍ୟ ଚମ୍ପକପୁଷ୍ପ)-
Sultāni champā ୧। ସୁବର୍ଣ୍ଣବାଗ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫୁଲ; ଛୁରିଅଳା—
ସୁଲତାନି ଚାଁପା 1. Ochrocarpus Longifolius (tree.)
ସୁଲ୍‌ତାନୀଚଂପା ୨। ପୁଲାଗ; ସୁଲଙ୍ଗ (ଗଛ ଓ ଫୁଲ)—2. Mast wood; Alexandrian laure.

ସୁଲ(ଲ୍)ଫା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁଲ୍‌ଫହ୍)—ପେଛ ଧୂଆଁ ପତ୍ରକୁ
Sula(l)phā ଗଞ୍ଜେଇ ପରି ଦଳ କରି ଚିଲମରେ ଭରି ଧୂମ୍ର ପାନ

ତାମାଖ ଜରୁଆ—Tobacco leaves which are
ସୁଲଫା crushed and put in the chilam and smoked.

ସୁଲଭ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ=ସହଜରେ+ଲଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Sulabha ୧ । ଅନାୟାସଲବ୍ଧ୍ୟ; ସହଜପ୍ରାପ୍ୟ=1. Easily
(ସୁଲଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) available. [ଦୃ—ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ସଙ୍ଗମେ
(ଦୁର୍ଲଭ—ବିପରୀତ) ଯେ ବୁଡ଼ିଛ, ଜାଣ ସବୁ କଥା ସୁଲଭ ତାହୁ
[ସୁଲଭତା(ତ୍ୱ)—ବି] ଅଛି । କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ ।
ସସ୍ତା—2. Cheap. [ଉ—ଏ ସବାଶୁଁ ଯମଙ୍କୁ ହେଲେ
ସେ ସୁଲଭ । କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୩ । ଅସହଜ-
ସିଦ୍ଧ—3. Easily accomplished. ୪ । ସହଜ—
ଶୁଭ 4. Easy. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶୁଭସୂଚକ—
ସୁଖକର 1. Auspicious. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟମୟ—2. Lucky.
୩ । ସୁଖକର; ସୁଖଦାୟକ—3. Pleasant. [ଉ—
ପିତା ମାତା ତୋର ଭାଇ ବାନ୍ଧବ, ସବୁର ଦୁଲଭ ଅତି
ଶୋଭା ସୁଲଭ—ଚିତ୍ର ।] ବି—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—
ସୁନ୍ଦରତା 1. Beauty. [ଉ—ସେ ସବାଶୁଁ ଧୂଳି ଅବୃତ ହୋଇ
ନବ, ଭାଙ୍ଗି ଦେଲା ଚନ୍ଦ୍ର ନକ୍ଷତ୍ର ସୁଲଭ । କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହା-
ଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ସୁଖ—2. Pleasure; happi-
ସୁଖ ness. [ଉ—ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ପଲଭୁ ପାଇ ସୁଖ ଲଭ,
ସୁଖ ମୋ ହିଅମାନଙ୍କର କରାଇ ସୁଲଭ । କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ.
ଶଲ୍ୟ ।]

ସୁଲଭା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ସୁଲଭ+ଅ)—୧ । ତୁଳସୀ—
Sulabhā 1. The holy basil plant. ୨ । ମାସପର୍ଣ୍ଣୀ
(ଦେଖ)—2. Māsaparṇṇī (See) ୩ । ଧୂମ୍ର-
ପତ୍ରା; ତମାଖୁ—3. Tobacco. ୪ । ମଲ୍ଲିଫୁଲ (ହି.
ଶ)—4. Jasminun Zambac. ୫ । (ନାମ)
ବୈଦିକ କାଳର ଏକ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—
5. Name of a spiritualist lady of the
vedic age. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଲଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Sulabha.

ସୁଲଭେତର—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଦୁର୍ଲଭ—1. Not easily avail-
Sulabhetara able. ୨ । କଠିନ—2. Difficult. ୩ ।
ମହାର୍ଘ—3. Dear (in price).

ସୁଲଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ଲଭ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସୁଲଭ—
Sulabhya Easily attainable.
(ସୁଲଭ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୁଲଭ୍ୟତା—ବି)

ସୁଲଳିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—1. Very beautful.
Sulalita ୨ । ଅତି ମଧୁର—2. Very sweet. ୩ । ଅତି
(ସୁଲଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କୋମଳ—3. Very soft. ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
(ସୁଲଳିତ୍ୟ—ବି) ଶ୍ରୁତିମଧୁର—4. Very sweet to the ear.

ସୁଲ—ଦେଶଜ. ବି (ଚରିତ୍ର) (ଅ. ସୁଲହ୍)—୧ । ବିବାଦର
Sulā ଅପୋଷ ମୀମାଂସା—1. Amicable settlement
ସୁଲା of a dispute. ୨ । ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ଧି—
ସୁଲହ 2. Treaty.

ସୁଲଗି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଲ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Good thing. ୨ ।
Sulāgi ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Useful article. [ଉ—
ଭାଲ ଜିନିଶ ଚୁଲ୍ଲୀ ଜଳର ପ୍ରାୟ ଅସମ୍ଭବ ଗର୍ଜ, ସୁଲଗି ପଦାର୍ଥ
ଆଚ୍ଛୀ ଚୀଜ ସେ ଅଲଗି ରଖେ ସବ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସୁଲନାମା—ବୈଦେ. ବି (ଚରିତ୍ର) (ଫା. ସୁଲହ୍ ନାମହ୍)—
Sulānāmā ୧ । ରଫାନାମା—1. Deed of amicable
ସୁଲାନାମା settlement. ୨ । ସନ୍ଧିପତ୍ର—
ସୁଲହ ନାମା 2. A document embodying a treaty.

ସୁଲା ମାଉଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ବଇଗିର ପାଠଣା) ବି—ଶୁଖା ହୋଇଥିବା
Sulā māuṅsa ମାଂସ—Dried meat.

ସୁଲିଆ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ନୟାଗଡ଼ ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ—Name of a
Suliā hill of Nayagarh State of Orissa. [ଦୃ—
ଏହା ନୟାଗଡ଼ ରାଜ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା
୨୨୩୧ ଫୁଟ୍ ।]

ସୁଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବୋଦି) ବି—ଶୁଖିଲା ବାଇଗଣ—
Suluā Dried brinjal.

ସୁଲୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାନ ମଧ୍ୟରେ କୁଟା ବା ସରୁ
Sulukā(ke)ibā ପକ୍ଷୀର ପର ପୂରାଇ ସଳସଳ କରିବା—1. To
ସୁଲକାନ tickle the ear with a feather. ୨ । ଉସୁ-
ସୁଲଗାନା କାଇବା; କୌଣସି କଥାର ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା—
2. To initiate a controversy or discus-
sion. ୩ । ଗୋପନରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
3. To instigate a person secretly. ୪ ।
କାଠ ଅଦରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା; ଜଳାଇବା—
4. To ignite (wood).

ସୁଲୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ପ+ଲଗ୍) ୧ । (କାନ ଘରର) ସଳ
Sulukibā ସଳ ହେବା—1. (the ear-hole) To have a
ସୁଲକା tickling sensation. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା
ସୁଲଗନା —2. To be irritated. ୩ । (କାଠରେ
ନିଆଁ ଧରିବାରୁ ତାହା) ଜଳିବା—
3. To become ignited.

ସୁଲୁ(ଲୁ)ଖୁଲୁ(ଲୁ)—ଛା. ବିଣ—ସରୁଖୁରୁ (ଦେଖ)—
Sulu(lu)khulu(lu) Surukhuru (See)

ସୁଲୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—ଫୁଲିବା; ଶୋଥରେ ଫୁଲିବା ପରି (ମୁହଁ)—
Sulungā ଖେଁସୋ ସୁଜା Swollen.

ସୁଲୁପ୍—ଦୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସ୍ଲୁପ୍; ଡଚ୍. ସ୍ଲୁପ୍)—ଏକ ମାସୁଲଅ
Sulup ଛୋଟ ଜାହାଜ—Sloop; one-masted ship.
ସୁଲୁପ [ଦୃ—ଓଡ଼ିଶାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଉପକୂଳରେ ୧୦୦ ବର୍ଷ
ସୁଲୁପ ପୂର୍ବେ ଜାହାଜ କାରବାର ଚଳୁଥିବା ବେଳେ ଏ ସବୁ
ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।]

ସୁଲୁପୀ—ଦେ. ବ—ଦେବୀବିଶେଷ—1. Name of a popular Goddess. ୨ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—2. Name of a Jogini. [ଦ୍ର—୩।୪ ଜଣ ବାଳିକା ଏକତ୍ର ହେବା ଦେଖି ବର୍ଷୀୟସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଡାକ ବୋଲନ୍ତି—ଜୁଲ୍ପୀ, ସୁଲ୍ପୀ, ବାଉରେଙ୍କ, ହାଣ୍ଡି ବଳା ।]

Sulupi
ସୁଲୁପୀ
सुलूपी

ସୁଲୁସୁଲ୍(ଲୁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପବନର ଧୀର-ଭାବରେ ବହିବାର ଅବସ୍ଥା ଓ ଶବ୍ଦ—1. The state and sound of mild blowing of breeze. [ଉ—ସୁଲ୍ ସୁଲ୍ ପଶି ବହିଲା ପବନ ଝୁଲୁଛି ଝିଟିପି କରି—ଜନ୍ମବିଶୋର, ନିର୍ଝରିଣୀ ।] ୨ । ସଲ୍‌ସଲ୍ (ଦେଶ) 2. Sal-sal (See)

Sulusul(lu)
ଧୀରେ ଧୀରେ
सुलूसुलू

ସୁଲୁସୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—କାନରେ ବା ନାକରେ ପକ୍ଷୀର ପର ବା କାଠି ଠୁଣ୍ଡେ ସଲସଲ କରିବା—To tickle the ear or nostril with a feather.

Sulusulā(le)ibā
ସୁରସୁର କରା
सुलूसुलाना

ସୁଲୁସୁଲା(ଲେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(କାନ ଅଦିର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ) ସଲସଲ ବା ଚଲ୍ ଅନୁଭୂତ ହେବା—To feel ticklish

Sulusulā (le)i hebā
ସୁରସୁର କରା
खुजलाना

ସୁଲୁସୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଧୀରଭାବରେ ବହୁଥିବା (ପବନ)—. Mild (breeze). [ଯଥା—ସୁଲ୍‌ସୁଲିଆ ବାୟୁ ।]

Sulusuliā
ଫୁରଫୁରେ
धीरे धीरे चलने वाला

ସୁଲୁ—ସ. ବିଣ (ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଷ୍ଟ୍ରୀ) (ସ୍ + ଲୂ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କ୍ତ୍ରି. କ୍ୱିପ୍)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୂପେ ଛେଦନକାରୀ—Cutting excellently.

Sulū

ସୁଲେ—ବୈଦେ ବ (କଚିରଅ) (ଅ. ସୁଲହ୍)—୧ । ବିବାଦର ଅଘୋଷିତ ମୀମାଂସା; ଉପ—1. Amicable settlement of a dispute. ୨ । ଦୁଇ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ଧି—2. Treaty between two kings.

Sule
ସୋଲେ
सुलह

ସୁଲେଇ—ଦେ. ବ—୧ । ଏପ୍ରକାର ଜଳଚର ବିଷାକ୍ତ ଜୀବ—1. A species of aquatic poisonous animal. ୨ । (ସ. ସୁଲୋଚନା) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to females.

Sulei

ସୁଲେଖକ—ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲିପିକର—1. Excellent writer. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧରଚୟିତା—(ସୁଲେଖିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. A good composer or author.

Sulekhaka

ସୁଲେନାମା—ବୈଦେ. ବ (କଚିରଅ) (ଫା=ସୁଲହ୍‌ନାମହ୍) —୧ । ଉପାନାମା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ବିବାଦର ଅଘୋଷିତରେ ସୁଲେନାମା ଲିଖିତ ହେବାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ଲେଖାଯିବା ଦଲିଲ—1. A document embodying the terms of an amicable settlement; deed of compromise. ୨ । ସନ୍ଧି ପତ୍ର—2. A document embodying a treaty.

Sulenāmā
ସୁଲହନାମା
सुलहनामा

ସୁଲେମାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ମୁସଲମାନ ନାମ—1. A Suleman name given to Mahomedans; Suleman. ୨ । ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟ୍—2. Suleman, an ancient Jewish Emperor. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ପୂର୍ବ ୧୦୫୫ ରେ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ. ପୂର୍ବ ୯୩୫ ରେ ହୋଇଥିବା କଥିତ । ଏହାଙ୍କୁ ଇହୁଦୀମାନେ ଜଣେ ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ଦୂତ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଦେବତା, ପରୀ ଓ ପଶୁ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଏ ବଶ କରିଥିଲେ—ହ. ଶ ।] ୩ । ବେଲୁଚିସ୍ତାନ ଓ ପଞ୍ଜାବର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ—3. The Suleman range of hills between the Punjab and Beluchistan.

Suleman
ସୁଲେମାନ
सुलेमान

ସୁଲେମାନୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ସୁଲେମାନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Suleman. ବ—୧ । ଧଳା ଆଖି ଥିବା ଘୋଡ଼ା (ହ. ଶ)—1. A horse with white eyes. ୨ । ଅଂଶତଃ ଧଳା ଓ ଅଂଶତଃ କଳା ଏକ ପ୍ରକାର ରତ୍ନ (ହ. ଶ)—2. A kind of gem partly white and partly black.

Sulemāni
ସୁଲେମାନୀ
सुलेमानी

ସୁଲେମାନୀ ନୁ(ଲୁ)ଣ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁଲେମାନୀ ଓ ସ. ଲବଣ)—ସୁଲେମାନୀନୁଣ ଏକ ପ୍ରକାର ଔଷଧି ଲବଣ—Sulemāni salt prescribed by Arabian medical books.

Sulemāni nu(lu)ṇa
ସୁଲେମାନୀ ନମକ

ସୁଲୋକ—ସ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗ (ହ. ଶ)
Suloka Heaven.

ସୁଲୋଚନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନେତ୍ର; ସୁନ୍ଦର ନୟନ ବିଶିଷ୍ଟ—Having beautiful eyes. ବ—୧ । (ସୁଲୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ମୃଗ; ହରିଣ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Deer. ୨ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. A name of Durjyodhana. ୩ । ଚକୋର (ହ. ଶ)—3. Coccyster bird. ୪ । (ନାମ) ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ପିତା (ହ. ଶ)—4. Name of Rukmini's father. ପ୍ରାଦେ. (ଚଷ୍ମା) ବ—ପ୍ରଚକ୍ଷୁ—Spectacles.

Sulochana

ସୁଲୋଚନା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଲୋଚନ + ଆ)—ସୁଲୋଚନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sulochana. ବ—୧। (ନାମ) ପଦ୍ମପୁରାଣୋକ୍ତ ମାଧବରାଜ ପତ୍ନୀ—1. Name of the queen of King Mādhaba (described in Padmapurāṇa). [ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦ୍ୱୀପର ରାଜାଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା । ଏହାଙ୍କୁ ମାଧବରାଜା ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିଧିରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ଆଦର୍ଶପତ୍ନୀରୂପେ ସମ୍ମାନିତା—[ପଦ୍ମପୁରାଣ. କ୍ରିୟା ଯୋଗସାର ।] ୨। (ନାମ) ଅପ୍‌ସରୋବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. Name of a

Sulochanā

heavenly nymph. ୩ (ନାମ) ବାସୁକୀଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ମେଘନାଦଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ର. ଶ)—3. Name of a daughter of Bāsukī and wife of Meghanāda. ଦେ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ସୁଲୋଚନା
सुलोचना

ସୁଲୋଚନା ଦେଈ—ଦେ.ବ.ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ବାମଣ୍ଡା ଷ୍ଟେଟର ଜଣେ ଲେଖିକା
Sulochanā deī ନାଗରିକ ଓ ଲେଖିକା—A female poet and writer of the Bāmrā State (still living). [ଦ୍ର—ଏ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ-ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର୍ଗତ ମାନେଜର ଶ୍ରୀ ଘନଶ୍ୟାମ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ କନ୍ୟା । ସ୍ୱର୍ଗତ ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ ଓ ରାଜ୍ଞୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଉମରୁଧର ପ୍ରିୟା ମହାଦେବୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଦେବଗଡ଼ ରାଜଧାନୀରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ଓ ବାମଣ୍ଡାର କନ୍ୟା-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ମିଡ଼ଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣା ହୋଇଥିଲେ । ଘରେ ବଙ୍ଗଳା ଓ ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକମାନ ପାଠ କରି ଏ ବହୁଜ୍ଞାନାର୍ଜ୍ଜନ କରିଅଛନ୍ତି । ଅବକାଶରଞ୍ଜିନୀ (କବିତା), ଚିତ୍ତବିକାଶ (ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ), ବିଦେଶୀ (ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ), ଦମୟନ୍ତୀ (ଗଦ୍ୟ), ସାବିତ୍ରୀ (ଗଦ୍ୟ), ବିବାହମଙ୍ଗଳ ଆଦି ଭେଦେଗୁଡ଼ିକ ପୁସ୍ତକ ଏ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ସଦରରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ୧୯୩୮ ସାଲ ଫେବ୍ରୁୟାରି ମାସରେ ଭୂପ କୋପ ବିସ୍ଫୋରକ ତାଙ୍କର ମଫସଲରେ ଥିବା ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ । ସେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜଦରବାରରୁ 'କବିତା ମନୋରମା' ଉପାଧି ପାଇ ଅଛନ୍ତି । ଲେଖିକା ବିଷୟରେ ସୁଲୋଚନା ବାମଣ୍ଡାର ଗୌରବ ବୋଲି ବାମଣ୍ଡାର ରାଜ ପିତାମହୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଉମରୁଧର ପ୍ରିୟାଦେବୀ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ୧୯୧୮ ସାଲରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାଙ୍କର ବୟସ ୪୦ ବର୍ଷ ।]

ସୁଲୋମଶା—ସଂ. ବ—ବାଜଶିଂଗା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଏକପ୍ରକାର ପୋଡ-
Sulomaśā ଶିଂଗା—Lea Hirta (a herb).

ସୁଲୋମା—ସଂ. ବ—୧ । ତାମ୍ରବଲ୍ଲୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. A herb.
Sulomā ୨ । ମାଂସଛଦା (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
2. Another herb.

ସୁଲୋହକ—ସଂ. ବ (ସୁ=ଉତ୍ତମ+ଲୋହ+କ)—ପିତ୍ତଳ—
Sulohaka Brass.

ସୁଲୋହିତ—ସଂ. ବିଶ—ମନୋହର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Of charming
Sulohita (ସୁଲୋହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) red colour.

ସୁଲୋହିତା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଗ୍ନିଙ୍କ ସପ୍ତଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
Sulohitā One of the 7 tongues of the Fire-god
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଲୋହିତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Sulohita.

ସୁଲ୍ତାନ୍(ନା, ନି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଶ—ସୁଲତାନ୍
Sultān(nā, ni) (etc ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sulatān etc (See)

ସୁଶକ(କ୍ୟ)—ସଂ. ବିଶ (ସୁ+ଶକ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯ)—ସୁକର—
Suśaka(kya) Easily performable.

ସୁଶକ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଖୁବ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ—
Suśakta (ସୁଶକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very potent.

ସୁଶବୀ—ସଂ. ବ—୧ । କଳାଜିରା (ହ୍ର. ଶ)—1. Black cumin-
Suśabī seed. ୨ । କଇରା (ହ୍ର. ଶ)—2. Memordica. ୩ । କରଞ୍ଜ (ହ୍ର. ଶ)—3. Pongamia Glabra (tree).

ସୁଶବ—ସଂ. ବ—ମନୋହର ଶବ୍ଦ—Sweet or fine sound.
Suśabda ସଂ. ବିଶ—ମନୋହର ଧ୍ୱନିକାରୀ—Making or
(ସୁଶବ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ) emitting a sweet sound.

ସୁଶରଣ୍ୟ—ସଂ. ବ—ମହାଦେବ (ହ୍ର. ଶ)—
Suśaraṇya Śiba

ସୁଶରୀର—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତମ ବା ସୁନ୍ଦର ଦେହ—Good or fine
Suśarīra body. ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ସୁନ୍ଦର ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
(ସୁଶରୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fine-bodied.

ସୁଶର୍ମା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ=ଶୋଭନ+ଶର୍ମନ୍=ସୁଖ ଯାହାର,
Suśarmā ୧ମା. ୧କ)—ଶୋଭନ ସୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Happy.
ସଂ. ବ—୧ । ନିନ୍ଦିତ ବ୍ରାହ୍ମଣବିଶେଷ—1. A class of bad Brāhmaṇas. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁର୍ମେଧା, ପାପାତ୍ମା, ବେଦ ବିଦ୍ୟାରେ ଅଜ୍ଞ ଓ କ୍ରୂରକର୍ମୀ ଅଟନ୍ତି—ପଦ୍ମପୁରାଣ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ ।] ୨ । ରାଜବିଶେଷ; ପ୍ରାଚୀନ ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ ଦେଶର ରାଜା—2. Name of a king of ancient Trigartta country. [ଦ୍ର—ଶାଳବଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିରାଟ ରାଜା ଏହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ଶାଳବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ବିରାଟଙ୍କ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ହରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଛଦ୍ମବେଶୀ ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ପଳାଇ ଆସିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ କୌରବଙ୍କ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଦଶମ ଦିବସରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲେ ।]

ସୁଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଖଦିର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Suśalya Catechu.

ସୁଶାକ—ସଂ. ବ—୧ । ଆର୍ଦ୍ରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଅଦା—1. Ginger.
Suśāka ୨ । ତୁଣ୍ଡ; ଲାଲ ଏରଣ୍ଡ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Red variety of castor oil-seed plant. ୩ । ଭିଣ୍ଡୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Lady's finger. ୪ । ତଣ୍ଡୁଳୀୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—4. A kind of pot-herb; Amaranthus Polygamus.

ସୁଶାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅତି ଶାନ୍ତ—Very meek.
Suśānta (ସୁଶାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଶାନ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶଶିଧ୍ୱଜ ରାଜପତ୍ନୀ—Name of the wife
Suśāntā of king Śaśidhwaja. [ଦ୍ର—ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତିପରାୟଣା ଥିଲେ ଓ କଳ୍ପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନିଷେଧ କରିଥିଲେ—କଳ୍ପୀପୁରାଣ ।]
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶାନ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Suśānta.

ସୁଶାସନ—ସଂ. ବି—୧ । ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଶାସନ—1. Just or
Suśāsana righteous rule. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଦମନ; କଟକଣା—2. Efficient controlling; discipline.

ସୁଶାସିତ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ନ୍ୟାୟ ମାର୍ଗରେ ଶାସିତ—1. Justly
Suśāsita ruled. ୨ । ସ୍ୱଚ୍ଛରୂପେ ଦମିତ—2. Well
(ସୁଶାସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) controlled; kept under discipline.

ସୁଶାସ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ସହଜରେ ଶାସନୀୟ—
Suśāsya Easily governable.
(ସୁଶାସନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସୁଶାସ୍ୟା, ସୁଶାସନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଶିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ଅଧ୍ୟୟନ—1. Good learning
Suśikshā or education. ୨ । ଉତ୍ତମ ଉପଦେଶ—2. Good advice. ୩ । ସୁନ୍ଦର ଅଭ୍ୟାସ—3. Good habit or training.

ସୁଶିକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଶ, ପୁଂ—ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ—
Suśikshita Well educated; well trained.
(ସୁଶିକ୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଶିଖ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ଶିଖା ଯାହାର)—ଉତ୍ତମ ଶିଖା-
Suśikha ଯୁକ୍ତ—Having a good flame or pigtail.
(ସୁଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ) ବି—ଅଗ୍ନି (ଜଟାଧର)—Fire.

ସୁଶିଖା—ସଂ. ବି—୧ । ମୟୂର ଶିଖା (ସୁନ୍ଦରଚୂଡ଼ା)—1. The tail-
Suśikhā feather of a peacock. ୨ । ମୟୂରଶିଖା ଫୁଲ—2. Celesia Cristala herb.
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶିଖର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Suśikha.

ସୁଶୀତ—ସଂ. ବିଶ—ଅତିଶୟ ଶୀତଳ ବା ଥଣ୍ଡା—Very cold. ବି—
Suśita ୧ । ପୀତ ଚନ୍ଦନ (ଶଦ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. The yellow variety of sandal. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ଲକ୍ଷ (ସୁନ୍ଦରଚୂଡ଼ା)—2. A small variety of Plaksha tree ୩ । ଜଳବେତସ (ହି. ଶ)—3. Water-ratan. ୪ । ବେଣୀ—4. Lady's only.

ସୁଶୀତଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଗନ୍ଧତୃଣ (ଇନ୍ଦ୍ରମାଳା)—1. A fragrant
Suśītala species of grass. ୨ । ନାଗ ଦମନକ (ହି. ଶ)—2. Indian wormwood ୩ । ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶ)—3. The white sandal wood. ବିଶ (ସୁଶୀତଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ) —ସୁଶୀତ (ଦେଖ)—Susīta (See)

ସୁଶୀତଳା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶୀତଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Suśītala Feminine of Suśītala.
ସଂ. ବି—କାକୁଡ଼ି—Cucumber.

ସୁଶୀତା—ସଂ. ବି—୧ । ଶତପତ୍ରୀ (ଶଦ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଶେବତ ଫୁଲ—
Suśītā 1. Cabbage-rose; musk rose. ୨ । ସ୍ଥଳ-କମଳ (ହି. ଶ)—2. Hibiscus Mutabilis.

ସୁଶୀବିକା—ସଂ. ବି—କନ୍ଦ ବିଶେଷ; ବାରାହୀକନ୍ଦ (ଶଦ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Suśībikā A species of herbarious bulbous root; Dioscorea.

ସୁଶୀ(ଶି)ମ—ସଂ. ବି—୧ । ଶୀତଗୁଣ; ଶୈତ୍ୟ; ଶୀତଳତା—
Suśī(shī)ma 1. Coolness. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି (ହି. ଶ)—2. Moon stone. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ସର୍ପ—3. A kind of serpent. ବିଶ—୧ । ଶୀତଳ—1. Cool. ୨ । ମନୋଜ୍ଞ (ହି. ଶ)—2. Beautiful.

ସୁଶୀଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) —୧ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସତ୍‌ପ୍ରକୃତି-
Suśīla ବିଶିଷ୍ଟ—1. Of good conduct or nature.
(ସୁଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ) ୨ । ନମ୍ର; ନମ୍ର (ହି. ଶ)—2. Humble.
ବି. ପୁଂ—ଯଦୁପୁରାଣୋକ୍ତ ଜନୈକ ପୁଣ୍ୟଶୀଳ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ରାଜା; ଶ୍ରୀଲରାଜ—Name of a king of ancient India. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males. ଦେ. ବିଶ—ଅତି କଠିନ; ଅତି କଠିନ—Very hard. [ଦ୍ର—ଭୂଃଖ ଅସମ୍ଭାଳ ଗଳ ହୃଦ ବି ସୁଶୀଳ, ଶିଳ ଦେଇ ଅଛ ନୋହୁ ଫାଳ ଫାଳ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
ସୁଶୀଳ
ସୁଶୀଲ
କଠିନ
କଠିନ

ସୁଶୀଳତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—୧ । ସତ୍ ଚରିତ୍ରତା—1. Goodness
Suśīlatā(twa) of disposition or nature.
୨ । ନମ୍ରତା; ନମ୍ରତା—2. Humility.

ସୁଶୀଳା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶୀଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Suśīlā 'Suśīla'. ବି—୧ । (ନାମ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ମହିଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା—1. Name of one of the 8 queens of 'Śrīkrushṇa'. ୨ । (ନାମ) ଯମ ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. The name of the wife of the King of death. ୩ । (ନାମ) ରାଧାଙ୍କର ଏକ ଅନୁଚରୀ (ହି. ଶ)—3. Name of a female companion of Rādhā. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ-
ସୁଶୀଳା ସୁଶୀଳା ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ସୁଶୃଙ୍ଖଳ—ସଂ. ବିଶ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ଶୃଙ୍ଖଳା+ଅ) —
Suśruṅkhala ୧ । ସୁନିୟମିତ—1. Well regulated
(ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ—2. Well.
(ବିଶୃଙ୍ଖଳ—ବିପରୀତ) arranged. ୩ । ସୁସଜ୍ଜିତ—3.
(ସୁଶୃଙ୍ଖଳତା—ବି) Nicely equipped.

ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—
Susṛuṅkhalā 1. Nice arrangement. ୨ । ସୁନ୍ଦର ନିୟମ—2. Good rule. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶୃଙ୍ଖଳର ସ୍ତ୍ରୀ-ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Susṛuṅkhala.

ସୁଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର ଶୃଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ—
Susṛuṅga Having beautiful peak or horn. (ସୁଶୃଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ତପ୍ତ (ହି. ଶ)—Very hot
Susṛuta

ସୁଶେକ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଆ) କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସକା କାନ୍ଦଣା,
Susek ଶଢେଇ ଢୋଇ କାନ୍ଦିବା; ସୁଁ ସୁଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—Weeping with bated sighs; whimper.

ସୁଶୋଭନ—ସଂ. ବ—ଅତି ସୁନ୍ଦର—Very beautiful.
Susobhana [ସୁଶୋଭନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଶୋଭିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତିଶୟ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—1. Very
Susobhita graceful. ୨ । ସୁଷ୍ଠୁ ଭାବେ—2. Handsomely decorated. ୩ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ—3. Elegantly embellished. ଦେ. ବ—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Beauty. [ଉ—ବିଭୁ ତହିଁ । ବିଭେଦ ଶୋଭା ସୁନ୍ଦରତା ମୟୂରା ସୁଶୋଭିତ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଶୁଣିବାକୁ ମଧୁର; ଶ୍ରୁତିମଧୁର—Sweet to
Susrābya (ଦୁଃଶ୍ରାବ୍ୟ—ବିପରୀତ) hear. (ସୁଶ୍ରାବ୍ୟତା—ବ)

ସୁଶ୍ରୀ—ସଂ.ବିଣ—ପୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶ୍ରୀମାନ୍; ସୁନ୍ଦର ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—
Susrī (ସୁଶ୍ରୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Handsome; beautiful. (ସୁଶ୍ରୀକା—ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ. ରୂପ)

ସୁଶ୍ରୀକା—ସଂ. ବ—ସଜାରୁ (ସ୍ୱଳନ୍ଦର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—Percupine. ସଂ. ବିଣ.
Susrīkā ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଶ୍ରୀକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Susrīka.

ସୁଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ସୁ+ଶ୍ରୁତ=ବେଦ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବେଦରେ
Susruta ପାରଙ୍ଗମ; ବେଦବିଶାରଦ—Well versed in the Bedas. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଣା ଯାଇଥିବା—2. Distinctly heard. ୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ — 3, Celebrated. ବ—୧ । ହିନ୍ଦୁ ଚିକିତ୍ସା-ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଓ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Name of the son of sage Biswāmitra, the author of the well-known treatise on Hindu medicine. [ଦ୍ର—ଏ କାଶୀକୁ ଯାଇ ଧନ୍ୱନ୍ତରିଙ୍କ ଅବତାର କାଶୀରାଜ ଦିବୋଦାସଙ୍କଠାରୁ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ] ୨ । (ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ) ସୁଶ୍ରୁତ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଶ୍ରୁତ ସଂହିତା ନାମକ ଚିକିତ୍ସାଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—2. Name of the medicinal treatise by sage 'Susruta' (in the Dwāpara age).

ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତା—ସଂ. ବ—ସୁଶ୍ରୁତ ଋଷିଙ୍କ ସଂକଳିତ ଚିକିତ୍ସାଗ୍ରନ୍ଥ—
Sasruta samhitā Title of the medical work by Susruta.

ସୁଶ୍ରୋଣି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନ୍ଦର ନିତମ୍ବବତୀ (ସ୍ତ୍ରୀ) (ହି. ଶ)—
Susroṇi (a woman) With nice buttocks.

ସୁଶ୍ଳିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—ଦୃଢ଼ରୂପେ ସଂଯୁକ୍ତ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଲଗ୍ନ ବା ଯୁକ୍ତ—
Suslishṭa Well-united; well attached.

ସୁଶ୍ଳୋକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ; ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତି
Susloka (ହି. ଶ)—1. Of pious memory. (ସୁଶ୍ଳୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—2. Celebrated.

ସୁଷବୀ—ସଂ. ବ (ସୁ+ସ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ମ ଅ+ଈ)—
Sushabī ୧ । କାରବେଲ୍ଲ (ଅମର); କଲରା—1. Hairy memordica. ୨ । କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ (ମେଦିନୀ); କଳା ଜିରା—2. Black variety of cumin seed; Nigella Sativa. ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର କାରବେଲ୍ଲ (ସ୍ୱଳନ୍ଦର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ); ଛୋଟ କଲରା—3. Small-fruited variety of hairy memordica.

ସୁଷମ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ସମ; ଷତ୍ୱବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସ ସ୍ଥାନରେ ଷ)—୧ । ଅତି ସମାନ—1. Equal
Sushama (ସୁଷମତା—ବ) in all respects; symmetrical. (ସୁଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶୋଭନ; ସୁନ୍ଦର—2. Charming; beautiful. ପ୍ରା. ବ (ଗଦ୍ୟ) ସୁଷମା; ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Beauty. (ଉ—ମଦନ ସରପିବ ଗୃହିଁ ସୁଷମ—ଅଧମକୁ ବିବସ୍ତ୍ରଚକ୍ରାମଣି ।)

ସୁଷମା—ସଂ. ବ—୧ । ପରମା ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty;
Sushamā grace; exquisite beauty. ୨ । ସୁନ୍ଦର ସମତା—2. Symmetry. ୩ । ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୧୦୫ ଅକ୍ଷର ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତବିଶେଷ—3. Name of a Sanscrit metre, [ଦ୍ର—ଏଥିର ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୮ମ ଓ ୧୨ମ ଲଘୁ ଗୁରୁ, ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ—ହି. ଶ)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଷମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sushama.

ସୁଷି—ସଂ. ବ—୧ । ଶୁଣ୍ଡି (ଭରତ); ମୁଣ୍ଡି କାଠ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ଛିଦ୍ର-
Sushi A hole running through the length of a log of wood. ୨ । ଛିଦ୍ର; ଗର୍ତ୍ତ-2. Hole. ୩ । ବଂଶୀବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—3. A kind of flute. ପ୍ରାଦେ (ବଙ୍ଗୀର-ପାଟଣା) ବ—ଗଛର ମଜ୍ଜା—The pith of a tree.

ସୁଷିକା—ସଂ. ବ—ଶୀତଳତା (ହି. ଶ)—Coolness. ସଂ. ବିଣ.
Sushika ଶୀତଳ (ହି. ଶ)—Cool.

ସୁଷିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଶୋଷିବା—
Sushibā To suck.

ସୁଷିର—ସଂ. ବ (ସୁଷି+ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଛିଦ୍ର,—
Sushira 1. Hole. ୨ । ବାଉଁଶ (ହି. ଶ)—
2. Bamboo. ୩ । ବେତ (ହି. ଶ)—
3. Ratan; cane. ୪ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—4 Fire;
୫ । ମୂଷିକ (ହି. ଶ)—5. Mouse. ୬ । ବାୟୁ-
ଗୁଳିତ ସଙ୍ଗୀତଯନ୍ତ୍ର (ହି.ଶ)—6. A wind instrument. ୭ । ବାୟୁମଣ୍ଡଳ (ହି. ଶ)—7. The air. ୮ । ଲବଙ୍ଗ [ହି. ଶ]—8. Cloves. ୯ । କାଠ—
[ହି. ଶ]—9. Wood. ସଂ. ବଣ —ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ [ହି.ଶ].
Having hole

ସୁଷିରା—ସଂ. ବ—୧ । [ବୈଦ୍ୟକ] ନଳିକା ନାମକ ଉଲ୍ଲାଇ ଗନ୍ଧ-
Sushirā ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ତହିଁର ଲତା; ବିଦ୍ରୁମ ଲତା [ହି.ଶ]
1. A scented herb. ୨ । ନଦୀ [ହି. ଶ]—
2. River.

ସୁଷିମ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ଶୀତଗୁଣ ଯୁକ୍ତ (ଅମର)—1. Cool.
Sushima ୨ । ମନୋଜ୍ଞ—2. Beautiful.
ବ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି (ଜଳକାଧର)—1. A gem;
moon stone. ୨ । ସର୍ପବିଶେଷ (ମେଦନୀ)—
2. A species of serpent. ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—
3. Gold.

ସୁଷୁ—ସଂ. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ—
Sushu A very soft hissing sound.

ସୁଷୁପୁ—ସଂ ବଣ (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଉସ୍, ସ୍ୱପ୍ସ୍ ଶବ୍ଦ)
Sushupu —୧ । ଶୋଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ (ହି. ଶ)—
1. Desirous of sleep. ୨ । ନିଦ୍ରାଳୁ (ହି.ଶ)—
2. Sleepy; feeling sleepy.

ସୁଷୁପ୍ତ—ସଂ ବଣ (ସୁ+ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଗଭୀର
Sushupta ନିଦ୍ରାଗତ—1. Profoundly asleep. ୨ ।
(ସୁଷୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ଧ; ଅସଂବୋଧ ଶୂନ୍ୟ—2. Devoid of self-
consciousness. ବ—(+ଭାବ. ତ) ସୁଷୁପ୍ତି;
ଗଭୀର ନିଦ୍ରା—Profound sleep.

ସୁଷୁପ୍ତି—ସଂ. ବ (ସୁ+ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—୧ । ସୁନିଦ୍ରା;
Sushupti ଗଭୀର ନିଦ୍ରା—1. Slumber; profound
sleep; sound sleep. [ଦ—ଯେଉଁ ନିଦ୍ରାରେ
ପ୍ରାଣୀର କୌଣସି ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ବା କାମନା ନ ଥାଏ ଓ
ଯହିଁରେ କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାଯାଏ ତାହାଁ ତାକୁ ସୁଷୁପ୍ତି
ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । (ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନ) ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି
ବା ଅନୁଭୂତିବିଶେଷ—2.(Pātanjala philosophy)
A kind of mental experience. [ଦ—ଏ
ଅବସ୍ଥାରେ ଜୀବ ନିତ୍ୟବ୍ରହ୍ମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥାଏ, ତେବେ
ଜୀବର ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାପ୍ତି ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ—ହି.
ଶ । ସୁଷୁପ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଜ୍ଞତାରେ ବିଚରଣ
କରେ— ବେଦାନ୍ତ]

ସୁଷୁପ୍ସୁ(ପ୍ସୁ)—ସଂ. ବଣ (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଉ, ଉ)—
Sushupsu(psu) ଶୋଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ (ହି. ଶ)—
Desirous of sleep.

ସୁଷୁପ୍ସା—ସଂ. ବ (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଆ —ଶୋଇବାକୁ
Sushupsā ଇଚ୍ଛା (ହି. ଶ)—Desire to sleep.

ସୁଷୁମ୍ନା(ନ୍ନା)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ସଂ. ସୁଷୁମ୍ନା)—ସୁଷୁମ୍ନା (ଦେଖ)—
Sushumnā(nā) Sushumnā (See) [ଦ—ତାହାକୁ
ସୁଷୁମ୍ନା ସୁଷୁ(ଷ)ମନା ସୁଷୁମ୍ନା କହୁ—ପଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି
ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ସୁଷୁମ୍ନା(ମ୍ନା)—ସଂ. ବ (ସୁଷୁ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ+ମ୍ନା ଧାତୁ=ଅଭ୍ୟାସ
Sushumnā(mnā) କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ ।
(ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର) ମେରୁଦଣ୍ଡରେ ଥିବା ଇଡ଼ା ଓ ପିଙ୍ଗଳା ନାଡ଼ୀ
ମଧ୍ୟସ୍ଥ ନାଡ଼ୀବିଶେଷ—1. A vein or artery
running along the backbone between
the two other veins Irdā and Piṅgalā.
[ଦ—ନାସିକାର ବାମ ଭାଗରେ ଇଡ଼ା; ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ
ପିଙ୍ଗଳା ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ (ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର) ରେ ସୁଷୁମ୍ନା ପ୍ରବାହିତ ।
ଇଡ଼ା ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରୂପା, ପିଙ୍ଗଳା ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୱରୂପା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ବା ମତାନ୍ତରରେ ଅଗ୍ନିସ୍ୱରୂପା—ହି. ଶ ।]
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ନାଭିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଓ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ନାଡ଼ି-
ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ନାଡ଼ିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—
2. One of the veins inside the navel.

ସୁଷୁରୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଷିର, କର୍ମ୍ମ. ସୁ+ସ୍ୱର)—୧ । ଏକପ୍ରକାର
Sushurī ବଂଶୀ—1. A kind of flute. ୨ । ସିଟି ମାରିବା
ସୀଟି ସୁଷିର ଯନ୍ତ୍ର—2. Whistle.

ସୁଷେଣ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ସେନା; ସୁ ଅଛି ସେନା ଯାହାର)
Sushena —୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. A name of Bishṇu. ୨ ।
(ନାମ) ମର୍କଟବିଶେଷ; ବାଳିରାଜାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର; ତାରାଙ୍କ ପିତା-
2. Name of a monkey who was also a
physician and the father of Tārā, wife
of Bāli. [ଦ—ଏ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଓ ଚିକିତ୍ସା ବିଦ୍ୟାରେ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଥିଲେ । ରାବଣର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଅଚେତନ ହୁଅନ୍ତେ ଏହାଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ହନୁମାନ୍ ଔଷଧ
ଆଣିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଞ୍ଚିଲେ । ଏ ଅଶ୍ୱଗ୍ରୀବଙ୍କର, ମତା-
ନ୍ତରରେ ବରୁଣଙ୍କର, ମତାନ୍ତରରେ ଧନ୍ୱନ୍ତରିଙ୍କର ପୁତ୍ର
ଥିଲେ । ଏ ବାଳିଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ବୈଦ୍ୟ ଥିଲେ ।
ରାମ-ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବହୁ ସାହାଯ୍ୟ
କରିଥିଲେ ।] ୩ । ଚରମର୍ଦ୍ଦକ; କରନ୍ଦା ବୋଲି ଗଛ—
3. Name of a tree; Carissa Caranda.
[ଦ—କେ ବୋଲେ ଅଗ୍ନିମ ରାମ ସୈନ୍ୟ ପରାଏ, କଞ୍ଚନ
ଭାଲମ୍ ସୁଷେଣାଦି ଥିବାଏ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
୪ । ବେତସ ଲତା—4. Ratan cane. ୫ ।
(ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—5. A son of

Śrīkṛushṇa. ୬ । (ନାମ) ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—6. A son of King Parīkshita. ୭ । (ନାମ) ବସୁଦେବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—7. A son of Basudeba. ୮ । (ନାମ) ଶଂବରର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—8. A son of Śambara demon. ୯ । (ନାମ) ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ) —9. A son of the 2nd Manu. ୧୦ । (ନାମ) ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଶେଷ—10. Name of one of the Gandharbas. ୧୧ । (ନାମ) ଯକ୍ଷ ବିଶେଷ (ହି.ଶ)—11. Name of a Jaksha. ୧୨ । (ନାମ) ନାଗାସୁର ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—12. Name of a Nāga demon.

ସୁଷେଣିକା—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ଜିରିତା (ଅମର); ଶ୍ୟାମଜିରିତ; କଳା Sushenikā ଇନ୍ଦ୍ରଡ଼—A black variety of Ipomœa Turpethum.

ସୁଷେଣୀ—ସଂ. ବି—ଜିରିତ; ଇନ୍ଦ୍ରଡ଼ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sushenī Ipomœa Turpethum.

ସୁଷୋମା—ସଂ. ବି—ନଦୀ ବିଶେଷ (ଭାଗବତ)—Name of a Sushomā river mentioned in the Bhāgabata.

ସୁଷ୍ଠୁ—ସଂ, ଅ (ସୁ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଉ)—୧ । ସୁନ୍ଦର ରୂପେ— Sushṭhu 1. Well; excellently. ୨ । ସତ୍ୟ—2. True. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Excellent; pre-eminent. ୪ । ଅତିଶୟ—4. Very; much. ୫ । ଯଥାଯୋଗ୍ୟ—5. Proper. ୬ । ସୁନ୍ଦର—6. Beautiful.

ସୁଷ୍ଠୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ.ବ (ସୁଷ୍ଠୁ+ତ୍ୱ-ତା)—୧ । ମଙ୍ଗଳ; କଲ୍ୟାଣ (ହି. ଶ) Sushṭhutā(wa) —1. Bliss. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ (ହି ଶ)—2. Good fortune; prosperity. ୩ । ସୁନ୍ଦରତା (ହି. ଶ)—3. Beauty; grace.

ସୁଷ୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ଇକ୍ଷୁ (ସ୍ୱାମୀ)—1. Rope. ୨ । ବେତସ (ରାଜ Sushma ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Cane; ratan. ୩ । କରମର୍ଦ୍ଦକ (ଅମର); କେରେନ୍ଦା କୋଳ—3. A kind of a plum; Carissa Caranda.

ସୁସ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଅ) କ୍ରି. ବିଣ—ଧୀରେ ଧୀରେ— Sus-tā Slowly.

ସୁଁ ସୁଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ନାକରୁ Suñ suñ ବାହାରିବା ଅନୁନାସିକ ଶବ୍ଦ—1. Nasal sound ସୁଁ ସୁଁ due to cold. ୨ । ଶକେଇ କରି କାନ୍ଦିବାର ଶବ୍ଦ— ସୁଁ ସୁଁ 2. Sound of slow sighing cry; whining whimpering sound.

ସୁଁ ସୁଁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ଶରଦ ଯୋଗୁଁ Suñ suñā ନାକଦ୍ୱାରା ସୁଁ ସୁଁ ଶବ୍ଦ କରେ—A person (ସୁଁ ସୁଁ ଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) who always suffers from cold and ଶର୍ଦ୍ଦି ନେକୋ emits a nasal sound on account of ସୁଁ ସୁଁ କରନେ ବାଲା mucus in the nasal passage.

ସୁସମ୍ବାଦ—ସଂ. ବ—ଶୁଭବାର୍ତ୍ତା; ସୁସମାଚାର— Susambāda Good news. (ଦୁଃସମ୍ବାଦ—ବିପରୀତ)

ସୁସଂଯତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ସମ୍+ଯମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Snsamjata ୧ । ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ—1. Well attached. ୨ । (ସୁସଂଯତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯଥାବିଧି ନିୟମିତ—2. Well regulated. ୩ । ଯଥାବିଧି ସଂଯମ ବିଶିଷ୍ଟ—3. Well kept under control; well disciplined.

ସୁସଂସ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ପକ୍ୱ ବା ସିଦ୍ଧ— Susamskṛuta 1. Well-boiled. ୨ । ଘୃତାଦି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଯତ୍ନ ସଂସ୍କୃତ (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି)—2. Well seasoned and fried (curry). ୩ । ଯାହାର ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସଂସ୍କାର କରା ଯାଇଅଛି—3. Thoroughly repaired.

ସୁସଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗାଢ଼ଣା) ବି—ତୋଷ— Susañ Thirst.

ସୁସଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ସଙ୍ଗ—1. Good company ୨ । Susanga ସାଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗ—2. Companionship of good [ସୁସଙ୍ଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ] people.

ସୁସଙ୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ସଙ୍ଗତ)—୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ— Susaṅgata 1. Fairly reasonable. ୨ । ସୁଯୋଗ୍ୟ— (ସୁସଙ୍ଗତ—ବି) 2. Very fit. ୩ । ନିତ୍ୟ—3. Permanent. ୪ । ଅତି ଉଚିତ—4. Very proper.

ସୁସଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ସଜ୍ଜା+ଅ)—ଉତ୍ତମରୂପେ ସଜ୍ଜିତ Susajja ବା ଅଳଙ୍କୃତ—Well adorned or equipped [ସୁସଜ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ] nicely fitted. (ସୁସଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁସଜ୍ଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁସଜ୍ଜ+ଆ)—ସୁସଜ୍ଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ— Susajjā Feminine of Susajja. ସଂ. ପୁଂ ବି—ଉତ୍ତମ ସଜ୍ଜା—Nice equipment.

ସୁସଜ୍ଜୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ+ସଜ୍ଜୀକୃତ)—ଯାହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ Susajjīkṛuta ସଜ୍ଜିତ ବା ଅଳଂକୃତ କରା ଯାଇଅଛି— (ସୁସଜ୍ଜୀକୃତା – ସ୍ତ୍ରୀ) Recently decorated well by (ସୁସଜ୍ଜୀକରଣ—ବି) another person.

ସୁସଜ୍ଜୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ସୁ+ସଜ୍ଜୀଭୂତ)—ଯାହା ବା ଯେ ପୂର୍ବେ Susajjībhūta ସୁସଜ୍ଜିତ ନ ଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜେ ସୁସଜ୍ଜିତ (ସୁସଜ୍ଜୀଭୂତ—ବି, ସୁସଜ୍ଜୀଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଣ) ହୋଇଅଛି—Recently well equipped or adorned himself.

ସୁସଞ୍ଚ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁସଜ୍ଜ)—୧ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—1. Very Susañcha nice. ୨ । ସଜ୍ଜିତ; ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Fitted; pre- ପରମସୁନ୍ଦର pared. [ଉ-ଉଦାହରଣ ସୁସଞ୍ଚ ସମନସୁର, ମଞ୍ଚ ତେଜଣ ଖୁବସୁରତ ପୁଂ ଗଦ ମୁଞ୍ଚ । ଭଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ସୁସଞ୍ଚିତ—ସଂ.ବିଣ—ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବା ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ସାଇତା ହୋଇଥିବା
Susañchita —Well stored; stored with care.
(ସୁସଞ୍ଚୟ—ବି)

ସୁସଞ୍ଚିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ବା ଉତ୍ତମରୂପେ ସଞ୍ଚୟ କରିବା—
Susañchibā To store carefully. [ଉ—ଏ ଧନ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଚୟକରା ସୁସଞ୍ଚିଲେ, ସମ୍ବର ପାଇ ଅନ୍ତକାଳେ । ପ୍ରାଚୀ. କର୍ମ୍ମଣ ସଂଚୟକରନା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ସୁସତ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜନକ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ଭାର୍ଯ୍ୟା (କାଳିକା-
Susatyā ପୁରାଣ)—A wife of king Janaka.

ସୁସବୀ—ସଂ. ବି—ସୁଷବୀ (ସ୍ୱୟଂ ମୁକ୍ତ) (ଦେଶ)
Susabī Sushabī (See)

ସୁସମୟ—ସଂ. ବି—୧ । ସୁଖର ସମୟ—1. Happy time. ୨ ।
Susamaya ସୁଦିନ—2. Good day. ୩ । ସୁଉଣ କାଳ—
3. Time of plenty.

ସୁସମାଚାର—ସଂ. ବି—ସୁସମ୍ବାଦ; ଉତ୍ତମ ସମ୍ବାଦ; ଶୁଭ ଖବର—
Susamāchāra Good news.
[ଉ—"ବହୁ ଅଣ ସ୍ୱଦେଶୁ ସୁସମାଚାର
ଲଭିବ ନାହିଁ ଅଛି ଦର୍ଶନ ପାଇ ।"
କବିସିଜର ବିଳାପ—ମଧୁସୂଦନ ।]
ଦେ. ବି—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମପୁସ୍ତକରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଧର୍ମ-ସଂବାଦ ଯଥା—ମାଥିଉ, ଲ୍ୟୁକ୍, ଜନ୍ ଆଦି ମହର୍ଷିଙ୍କ ଲିଖିତ ସୁସମାଚାର)—Relations recorded in the Bible; the Epistles in the Bible (e. g. Luke, Mathew, John etc).

ସୁସମୃଦ୍ଧ—ସଂ, ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ—Very prosperous.
Susamṛudha (ସୁସମୃଦ୍ଧି—ବି)

ସୁସମେ—ଦେ. ଅ (ସଂ ସୁଷମ) —ସମାନ; ସଦୃଶ—Like; similar.
Susame [ଉ—ବୃଲନ୍ତି ଜଗତେ ସେହି ସଙ୍ଗଳରେ ସୁସମେ ନ ସମାନ, ସୁସମେ ସମାନ ମିଳେ ବର । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାପ ।]

ସୁସମ୍ପତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବି—ସୌଭାଗ୍ୟ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—
Susampat(da) Good fortune; prosperity.

ସୁସମ୍ପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସୁନିଷ୍ପନ୍ନ—
Susampanna Well accomplished.
(ସୁସମ୍ପାଦନ—ବି) (ସୁସମ୍ପାଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁସମ୍ବର—ଦେ. ବି—୧ । ଶିଶୁମାର (ଦେଶ)—1. Śiśumāra
Susambara (See) ୨ । ରକ୍ତଖାଇ (ଦେଶ)—2, Rakta-
khāi (See)

ସୁସମ୍ବାଦ—ସଂ. ବି—ଆନନ୍ଦଜନକ ଖବର—
Susambāda Happy news.

ସୁସହ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ସହ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଅନାୟାସରେ
Susaha ସହନୀୟ; ସୁଖସହ୍ୟ—Easily bearable. ସଂ.
[ସୁସହା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] ବି—ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—
(ଦୁଃସହ—ବିପରୀତ) A name of Śiba.

ସୁସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+ସାଧ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସୁକର; ଅନାୟାସ-
Susādhya ସାଧ୍ୟ; ସହଜରେ ସାଧନୀୟ—Easily accom-
[ଦୁଃସାଧ୍ୟ—ବିପରୀତ] plishable.
(ସୁସାଧନ; ସୁସାଧିତା—ବି) (ସୁସାଧନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ସାର)—୧। ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Excel-
Susāra lent. ୨। ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Superior to all. ୩।
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାରବିଶିଷ୍ଟ—3. Substantial; having good essence or sap. ୪। ସୁଦୃଢ଼—4. Very strong. ବି—୧ । ଉତ୍ତମ ସାର—1. Good essence, sap or substance. ୨ । ସାରଗତା—2. Competence (M. W) ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ସାର ଯାହାର) ରକ୍ତଖଦିର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Red catechu. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି (ହ. ଶ)—4. Sapphire. ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚୁର; ଯଥେଷ୍ଟ—
ଯଥେଷ୍ଟ 1. Enough; sufficient. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦରଯୁକ୍ତ—
ପୂରା, ସୁଧାର 2. Very fond. ୩ । ଉତ୍ତମ—3. Good. ୪। ୪। ସହଜ—4. Easy. ୫। ସଚ୍ଚରିତ୍ର (ବାଳକ)—5. Of good conduct (boy). ୬ । ଦୋଷମୁକ୍ତ—6. Free from defects. ୭ । ସୁସ୍ଥ; ସୁସ୍ଥତାଯୁକ୍ତ (ଶରୀର)—7. Healthy (body). ୮ । ରୋଗମୁକ୍ତ (ଦେହ)—8. Cured; recovered from illness. ୯ । ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାଇଁ ସଜଡ଼ା ଯାଇଥିବା—9. Repaired; set right

ସୁସାର ବଚନ—ଦେ. ବି.—ମିଠା କଥା—Sweet words.
Susāra bachana ପ୍ରାଚେ (ଗଡ଼ଜାତ)ବି—ଫୋଓଫାଖକଥା—
ମିଷ୍ଟିକଥା ମୀଠାବାତ Bold language, outs pokenness.

ସୁସାରବତ୍—ସଂ. ବି—ସ୍ଫଟିକ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡଶେଷ);
Susārabat Quartz.

ସୁସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଅସୁସ୍ଥ ଦେହକୁ ସୁସ୍ଥାବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବା—
Susāribā 1.To restore to health. ୨ । ଦୋଷମୁକ୍ତ
ସୁଧରାନ ସୁଧାରନା କରିବା—2. To free from defects.

ସୁସାରରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ—Goodly; well.
Susārare ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ରୂପେ—2. Faultlessly. ୩ ।
ଉତ୍ତମରୂପେ ଅଚ୍ଛାତରହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର ସହକାରେ—3. With great fondness. [ଉ—ଯତ୍ନେ ସମ୍ଭାଳିବା ଚିନ୍ତାମଣି ଅବା ମୋ କରେ ଦେଲୁ ସୁସାରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ଯ ଗୀତ ।] ୪ । ବିନା ଆପତ୍ତିରେ—4. Without any objection. [ଉ—ସ୍ୱଜା ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗରେ ଏ ଭାଷାରେ, ରତେ ଏବେ ବିଜେ ଦେଇ ସୁଖାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ବିଶୋଷଚମ୍ପୂ ର ଗୀତ ।]

ସୁସିକତା—ସ.ବି.—(ସୁ+ସିକତା) ୧ । ଉତ୍ତମ ବାଲୁକା—1 Good.
Susikstā sand. ୨ । ଶର୍କରା(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2 Molasses.
୩ । ଚିନି (ହ. ଶ)—3 White sugar.

ସୁସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଦ୍ଧ ବା ପକ୍ୱ (ଅନ୍ନାଦି)—
Susiddha 1. Well boiled; well dressed (food).
୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ସଫଳ (ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, କର୍ମ)—2. Well successful (work, aim). ୩ । (ବିଦ୍ୟା, ତପସ୍ୟା, ଯୋଗ ସାଧନାଦିରେ) ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Adept; well proficient.

ସୁସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ—ସାହିତ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Susiddhi Name of a rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସରଶ୍ରମର ଫଳ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଭୋଗ କରେ ସେଠାରେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ—ହ. ଶ ।]

ସୁସିର—ସଂ. ବ—ବାଗ୍ଭଟ ଅନୁସାରେ ଦାନ୍ତମୂଳର ସରସା ରୋଗ—
Susira A disease of the gum.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଦାନ୍ତମୂଳ ଫୁଲିଥାଏ ଓ ଖୁବ୍ ଦରଜ ହୁଏ; ଦାନ୍ତମୂଳରୁ ବହୁତ ରକ୍ତ କଢେ ଓ ଦାନ୍ତମୂଳର ମାଂସ କଟିଯାଏ ବା ଖସିପଡ଼େ; ପିତ୍ତ ଓ ରକ୍ତ କୁପିତ ହେବାରୁ ଏ ରୋଗ ହୁ —ହ ଶ ।]

ସୁସୀତା—ସଂ. ବ—ଶତପତ୍ରୀ; ଗୋଲାପ (ହ. ଶ)
Susītā Musk rose.

ସୁସୀମା—ସଂ. ବ (ନାମ)—ବୃଷ୍ଣିହର୍ଦ୍ଦାତା; ଷଷ୍ଠ ଜିନଙ୍କ ଜନନୀ—
Susimā Name of th mother of the sixth Jaina saint.

ସୁସୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପବନର ଜୋର୍‌ରେ ବହିବାର ଶବ୍ଦ—1. The hissing sound of blowing wind. ୨ । ସର୍ପ ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ—2. The hissing sound of a snake. ୩ । ଓଠଦ୍ୱାରା ସିଟି ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—3. The sound of whistling with the lips.
ଶୋଁ ଶୋଁ, ସର ସର, ଖୋସ୍ ଖୋସ୍, ସୁସୁ

ସୁସୁନି(ନ୍ଦି)—ଗାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସଂ. ସୁନିଷ୍ଣୁକ; ଭୁଲ—ବ. ସୁସନେ)—ସୁନିଷୁନିଆ (ଦେଶ)—
Susuni(ndi) Sunishuniā (See)

ସୁସୁମାର—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିଶୁମାର)—ଶିଶୁମାର (ଦେଶ)
Susumāra Gangetic porpoise.
ଶିଶୁମାର, ଶୁଶୁକ ସୁସମାର, ସୁ(ସୁଁ)ସ

ସୁସୁର ପ୍ରିୟା—ସଂ. ବ—ଜାତିପୁଷ୍ପ (ଦେଶ) (ହ. ଶ)—
Susura priyā Jāti pushpa (See)

ସୁସୂକ୍ଷ୍ମ—ସଂ. ବିଣ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—Very minute; ବ—ପରମାଣୁ (ହ. ଶ)—Molecule.
Susūkshma

ସୁସୂକ୍ଷ୍ମ ପତ୍ରା—ସଂ. ବ—ଜଟାମାଂସୀ (ହ. ଶ)—
Susūkshma patrā Indian spikenard.

ସୁସୌଭଗ—ସଂ. ବ—ଦାମ୍ପତ୍ୟ ସୁଖ (ହ. ଶ)—
Susaubhaga Conjugal happiness.

ସୁସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବ—ବବ୍ବର ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—
Suskandana Acacia Arabica (tree).

ସୁସ୍କିବା—ଗାଦେ (ଲରଅ) କ୍ରି, (ଭୁଲ. ହ. ସୁସ୍କଳା)—ସକେଇ ସକେଇ କାନ୍ଦିବା—To cry with bated sobs, to whimper.
Suskibā

ସୁସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ୱସ୍ଥ)—୧ । ସୁସ୍ଥ—1. Healthy. ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—2. Free from anxiety. ବ—
Susta
ସୁସ୍ଥ ୧ । ସୁସ୍ଥତା—1. Health. ୨ । ସୁଖ—2. Happiness. ୩ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା—3. Comfort. ବୈଦେ, ବିଣ
ସୁସ୍ଥ (ଫା. ସୁସ୍ତ)—୧ । ଦୁର୍ବଳ—1. Weak; devoid of strength. ୨ । ଚିନ୍ତା ବା ଲଜ୍ଜା ଆଦି ଯୋଗୁଁ ନିସ୍ତେଜ ବା ନିସ୍ତେଜ—2. Shorn of vigour. ୩ । ଯାହାର ବେଗ ପ୍ରବଳତା, ଗତି ଆଦି ମନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଅଛି; ମାନ୍ଦା—3. With one's motion slackened. ୪ । ଅଳସ, ଅଳସ୍ୟପରାୟଣ—4. Idle; lazy. ୫ । ମନ୍ଥର—5. Slow; slothful. ୬ । ଶିଥିଳ—6. Slack. ୭ । ପର୍ଯ୍ୟସୂୟୀ—7. Dilatory.
ସୁସ୍ତ

ସୁସ୍ତନା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବ, ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+ସ୍ତନ+ଆ)—
Sustanā ୧ । ସୁନ୍ଦର ସ୍ତନବିଶିଷ୍ଟା ନାରୀ (ହ. ଶ)—1. A woman with charming breasts.
୨ । ପ୍ରଥମ ଥର ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—2. A girl who has had her first menstruation.

ସୁସ୍ତା—ଗାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—
Sustā A kind of small fish.

ସୁସ୍ତାଇବ—ଗାଦେ. (ଲରଅ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହ. ସୁସ୍ତାନା)—ଥକା ମାରିବା; ଶ୍ରମ ମେଣ୍ଟାଇବା—To refresh oneself after fatigue.
Sus āibā

ସୁସ୍ତି—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବ—ସୁସ୍ତ (ଦେଶ)—Sust (See). ବୈଦେ.
Susti ବିଣ (ଫା. ସୁସ୍ତ)—୧ । ଅଳସ ଅ—1. Lazy; idle.
ଆଳସେ ୨ । ପର୍ଯ୍ୟସୂୟୀ; ମନ୍ଥର—2. Slow; dilatory. ୩ ।
ସୁସ୍ତ ଶିଥିଳ—3. Slack. ବ—୧ । ବିଶ୍ରାମ—1. Rest. ୨ । ଅଳସ୍ୟ—2. Idleness. ୩ । ମନ୍ଥରତା—3. Slowness. ୪ । ଶିଥିଳତା—4. Slackness ୫ । ପର୍ଯ୍ୟସୂୟିତା—5, Dilatoriness

ସୁସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ) (ସୁ+ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ; ରୋଗ—1. Healthy; hale; free from
(ସ୍ୱସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ sickness. ୨ । ସ୍ଥିର—2. Calm; fixed
[ସ୍ୱସ୍ଥତା(ତ୍ୱ)—ବ] ୩ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ—3. Easy; comfortable.
[ବିପରୀତ—ଅସ୍ୱସ୍ଥ] ୪ । ସୁଖୀ—4. Happy. ୫ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—5. Free from anxiety. ୬ । ସୁନ୍ଦର—6. Beautiful. ୭ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସ୍ଥିତ (ହ. ଶ)—7. Well placed; well situated.

ସୁସ୍ଥକାୟ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ରୋଗ ଦେହ—Healthy body.
Susthakāya ବିଣ (ପୁଂ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଦେହରେ

(ସୁସ୍ଥ ଦେହ, ସୁସ୍ଥ ଶରୀର—ଅଳୀକରୂପ) ରୋଗ ନାହିଁ—Healthy.
(ସୁସ୍ଥକାୟା, ସୁସ୍ଥ ଦେହା, ସୁସ୍ଥ ଶରୀରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱସ୍ଥ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ; ସୁଖୀ—
Sustha chitta Of easy mind; delighted.
(ସ୍ୱସ୍ଥଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ସ୍ୱସ୍ଥଚେତାଃ, ସ୍ୱସ୍ଥମନାଃ—ଅନ୍ୟ ସ୍ୱଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀରୂପ)

ସୁସ୍ଥତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସୁସ୍ଥ+ତ୍ୱ ବା ତା) ୧ । ନୀରୋଗତା—
Susthatā(twa) 1. Good health; freedom from illness. ୨ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା—2. Comfort. ୩ । ସୁଖ—3. Happiness. ୪ । ସ୍ୱସ୍ଥିରତା—4. Calmness. ୫ । କୁଶଳ; କ୍ଷେମ (ହି. ଶ)—5. Weal; bliss. ୬ । ଆନନ୍ଦ (ହି. ଶ)—6. Joy.

ସ୍ୱସ୍ଥି—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଶ—ସୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Susthi Susta (See)

ସୁସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ—Well situated; well positioned. ୨ । ସୁସ୍ଥ (ହି. ଶ)—
Susthita (ସ୍ୱସ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Healthy. ୩ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ (ହି. ଶ)—[ସ୍ୱସ୍ଥିତତା(ତ୍ୱ), ସ୍ୱସ୍ଥିତ—ବ] 3. Fortunate. ୪ । ପ୍ରସନ୍ନ, ଆନନ୍ଦିତ—4. Delighted. ସ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ବାସ୍ତୁର ବା ଘରର ଚାରି ଦିଗରେ ରାସ୍ତା ବା ମାର୍ଗ ଥାଏ (ହି. ଶ)—1. A homestead or house having roads on all sides. ୨ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଏକ ରୋଗ (ହି. ଶ)—2. A kind of horse-disease [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଘୋଡ଼ା ସବୁବେଳେ ହେଁ ହେଁ ହେଉଥାଏ ଓ ଅପ । ଦେହକୁ ଅପେ ଦେଖୁଥାଏ—ହି ଶ ।] ୩ । (ନାମ) ଜୈନାଚାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a Jaina preceptor.

ସୁସ୍ଥିର—ସ. ବିଶ ପୁଂ—୧ । ଅତି ସ୍ଥିର—1. Very calm. ୨ । ଅବିଚଳ ଦୃଢ଼—2. Fixed. ୩ । ସୁନିଶ୍ଚିତ—
Susthira (ସ୍ୱସ୍ଥିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Certain.

ସୁସ୍ଥିରା—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱସ୍ଥିରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Susthirā Susthira. ସ. ବ—ରକ୍ତବାହିନୀ ଶିରା (ହି. ଶ)—Blood vessels.

ସୁସ୍ନା—ସଂ. ବ— ଶମୀଧାନ୍ୟ ଭେଦ (ସୁଜନିର୍ଦ୍ଦେଶ); ଖେସାରି—
Susnā A kind of pulse, Lathegra Sativus.

ସୁସ୍ନାତ—ସଂ. ବିଶ (ପୁଂ) (ସୁ+ସ୍ନାତ)—୧ । ଯଜ୍ଞଶେଷରେ
Susnāta ସ୍ନାତକାଦି—1. One who had his sacrificial
(ସ୍ୱସ୍ନାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) bath. ୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ କୃତସ୍ନାନ—2. Well-washed. ୩ । ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସର୍ବୌଷଧି ମିଶ୍ରିତ ଜଳଦ୍ୱାରା କୃତସ୍ନାନ—3. Bathed with medicated or auspicious ingredients mixed in water. ବ (ସୁ+ସ୍ନା ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—ସ୍ନାନ(ଦେଖ)—Susnāna (See)

ସୁସ୍ନାନ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ ସ୍ନାନ—1. A good bath;
Susnāna a thorough bath. ୨ । ଯଜ୍ଞାନ୍ତ ସ୍ନାନ; ଅବଭୃଥ—2. Bath after a Vedic sacrifice. ୩ । ସର୍ବୌଷଧି ମିଶ୍ରିତ ଜଳରେ ସ୍ନାନ—3. Bath with medicated water.

ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅତି ସ୍ନିଗ୍ଧ—1. Very smooth. ୨ ।
Susnigdha ଅତି ମୃଦୁ—2. Very mild. ୩ । ଅତି (ସ୍ୱସ୍ନିଗ୍ଧତା—ବ) ମଧୁର—3. Very sweet. ୪ । ସୁଶୀତଳ—4. Agreeably cool.

ସୁସ୍ନେହା—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍ତମ ସ୍ନେହବିଶିଷ୍ଟା; ସ୍ନେହବତୀ—Very
Susnehā ସ୍ନେହବତୀ सुस्नेहा affectionate (woman).
(ସୁସ୍ନେହୀ—ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଟି—ବହୁ ଯାହା ତାହା ସ୍ୱଦେହା ସ୍ୱସ୍ନେହା ଜାଣି ତ ଥିବୁ ଅବଶ୍ୟ । ଭଟ୍ଟ. ଦ୍ୱୈତୋପ୍ତ୍ରଣ ବିଳାସ ।)

ସୁସ୍ପଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅତିଶୟ ସ୍ପଷ୍ଟ—1. Very clear. ୨ ।
Suspashṭa ସୁବ୍ୟକ୍ତ—2. Well evident,
(ସ୍ୱସ୍ପଷ୍ଟତା—ବ)

ସୁସ୍ୱଧା—ସଂ. ବିଶ—୧ । କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ (ହି. ଶ)—
Suswadhā 1. Bliss; weal,
୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. Good fortune,

ସୁସ୍ୱନ—ସଂ, ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍ତମ ବା ମଧୁର ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ—
Suswana 1. Having good or sweet sound.
୨ । ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ (ହି.ଶ)—2. Very high. ୩ । ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶ)—3. Charming. ସ. ବ—ଶଙ୍ଖ (ହି.ଶ)—Conch.

ସୁସ୍ୱପ୍ନ—ସ. ବ—୧ । ଶୁଭସୂଚକ ସ୍ୱପ୍ନ—1. Dream which
Suswapna augers well. ୨ । ଆନନ୍ଦଦାୟକ ସ୍ୱପ୍ନ—(ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ—ଦୁଃଖପ୍ନ) 2. Pleasant dream. ୩ । ଶିବ (ହି. ଶ)—3. Śiba.

ସୁସ୍ୱର—ସ. ବ—୧ । ମଧୁର ସ୍ୱର—1. Sweet tune. ୨ । ମଧୁର
Suswara କଣ୍ଠସ୍ୱର—2. Sweet tone. ୩ । ଉଚ୍ଚ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ (ସ୍ୱସ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱର—3. Loud and clear sound. ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ (ଯନ୍ତ୍ର)—1. Emitting sweet tune; melodious. ୨ । ମଧୁର କଣ୍ଠସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ; ସୁକଣ୍ଠ—2. Having medious tone. ୩ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—3. Loud-voiced. (Apte)

ସୁସ୍ୱରୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱରା)—ମୁଖବାଦ୍ୟ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—
Suswarī An instrument blown by the mouth.
सुस्वरी सुषुरी

ସୁସ୍ମିତ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ମ ଅର୍ଥେ ସ୍ମିତ ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦର ଈଷତ୍ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ; ହସ୍ୟମୁହାଁ—Sweetly smiling; having a smiling face.
Susmita
(ସ୍ୱସ୍ମିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁସ୍ମିତା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁହାସ୍ୟମୁଖୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁନ୍ଦର ଉପଭାସ୍ୟଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Susmitā A sweet smiling woman; a woman with a pleased or smiling countenance (Apte), ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁସ୍ମିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Susmita.

ସୁହରନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଲଂ. ଶୁହନ୍)—ଯୋତା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଡ଼ର
Suharan ଗୋଇଠିକୁ ସହଜରେ ପୁରାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ (ସୁହର୍ଣ୍ଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିଂଘର ବକ୍ରା ଓ ଖାଲ୍ଲଥ ପାତ୍ରଥ—
सुहरन् सुहरन Shoe-horn.

ସୁହ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ହାତ—1. Graceful hand. ୨ ।
Suhasta ଦାନଶୀଳ ହସ୍ତ—2. Bounteous hand. ୩ ।
(ସୁହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୁଭସୂଚକ ହସ୍ତ—3. Auspicious hand. ୪ । (ନାମ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—4. A son of Dhṛutarāshṭra. ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—1. Having dainty hands ୨ । ଶୁଭସୂଚକ ହସ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—2. Having auspicious hands.

ସୁହସ୍ତି(ସ୍ତୀ)—ସଂ. ବି—(ନାମ) ବୌଦ୍ଧ ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର);
Suhasti(stī) ଜୈନାଚାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a Jaina monk.

ସୁହା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସହ୍. ଧାତୁ)—ସହ୍ୟ କରିବା—
Suhā ସହା, ସହନ सहना Bearing; enduring.
ସ୍ୱାହା ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ୱାହା)—ସ୍ୱାହା (ଦେଖ)
स्वाहा Swāhā (See)

ସୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସହ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ସହିବା କ୍ରିୟାର
Suhāibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. To cause to bear. [ଉ—ସହାନା ସୁହାଇଲ ସଖୀମାନଙ୍କ ପରିହାସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
सहाना ବନ ।] ୨ । ସହ୍ୟ ହେବା; ସୁହାଯିବା—2. To be endured or borne. (ଉ—କଳକଡ଼ାଲୁ ଗୋଳପାଣି ସୁହାଏ । ଚଳ ।)

ସୁହାଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୌଭାଗ୍ୟ; ପ୍ରା. ସୋହଗ୍ଗ)—୧ । ଅତି
Suhāga ସ୍ନେହ—1. Excessive fondness or
ସୋହାଗ affection. (ଉ—ଦେଖ ଗୋ ମୁରଲୀର ଭାଗ୍ୟ, ଅଧରେ
सुहाग କୃଷ୍ଣର ସୁହାଗ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ସୌଭାଗ୍ୟ ବା ପତିପ୍ରିୟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of a woman being loved and fondled by her husband.

ସୁହାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ସ୍ନେହ କରିବା—
Suhāga karibā To fondle; to dote for.
ସୋହାଗ କରା सुहाग करना

ସୁହାଗ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଅତି ସ୍ନେହଭାବ
Suhāga kārdhibā ଦେଖାଇବା—To make a show
ସୋହାଗ କାଢ଼ାନ, ସୋହାଗ ଦେଖାନ of great fondling
सुहाग निकालना

ସୁହାଗା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଭଗ; ସୌଭାଗ୍ୟ)—ଟଙ୍କଣ; ଟାଙ୍ଗଣା—
Suhāgā Borax; Sodas Biboras. [ଉ—ଏହା ଜଳ
ସୋହାଗା ସନ୍ନିଧାନରେ ଜାତ କ୍ଷାରବିଶେଷ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶର
सुहागा, टङ्कण ଉଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରବଣର ଜଳରୁ ଗନ୍ଧକ ଓ ସୁହାଗା ମିଳେ ।
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଲୋହଦ୍ରାବୀ, ଉକ୍ତର ହ୍ରଦଜଳରୁ ସୁହାଗା
ଟଙ୍କଣ, ସୁଭଗ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାଚକ, ମିଳେ । ସୁନାରେ ବା ରୁପାରେ
ରସଶୋଧନ, କନକକ୍ଷାର, ସୁହାଗା ମିଶାଇ ନିଆଁରେ
ସୌଭାଗ୍ୟ, ଧାତୁଦ୍ରାବକ, ରଖିଲେ ଶୀଘ୍ର ଅରୁଣ ହୋଇ-
କ୍ଷାର— ଯାଏ । ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।
ମ. ସବାଗୀ, ଟଙ୍କଣକ୍ଷାର ଲୁଗାର ରଙ୍ଗକୁ ପକ୍କା କରିବାକୁ
ଫା. ଟିଂଗାର ରଙ୍ଗମିଶା ପାଣିରେ ସୁହାଗା ଦିଅ-
ଆ. ବୁରକ ଯାଏ ଏବଂ ଲୁହା ଓ ପିତ୍ତଳକୁ
ଡେ. ଏଲ୍‌ଗରମ୍ ଝାଳିବାରେ ସୁହାଗା ଲାଗେ ।
ଘୋଡ଼ାମାଷ୍ଟର ବାସନରେ ଏହାର ସୂଚ ଦେଲେ ତାହା ଚକଚକିଆ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, କଫ ଓ ରଜୋପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ବଳକାରକ, ମୂତ୍ର ଗର୍ଭକର୍ଷକ ଓ ପିତ୍ତପ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ।] ବିଣ—ସୁହାଗିଆ (ଦେଖ) —Suhāgiā (See)

ସୁହାଗା ଖଇ—ଦେ. ବ—ନିଆଁରେ ଘୋଡ଼ାଯିବା ଯୋଗୁଁ ଖଇପରି
Suhāgā khai ଫୁଲିଥିବା ଟାଙ୍ଗଣା—Borax which
ସୋହାଗା ଖଇ सुहागा लावा becomes swollen being heated.

ସୁହାଗିଆ(ଆ)—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—ସୁହାଗୀ (ଦେଖ)
Suhāgiā(hā) Suhāgī (See)
(ସୁହାଗୀ, ସୁହାଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁହାଗିନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ନେହଶୀଳା—1. Affection
Suhāgini ate. (ଉ—ରୂପ ଯୌବନ ଗୁଣ ସଙ୍ଗ, ଭାଗ୍ୟ
ସୋହାଗୀ, ସୋହାଗୀନୀ ସୁହାଗିନୀ ରଙ୍ଗ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ
सुहागिनी ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ନେହଶୀଳା—2. Doting; fond. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A beloved wife. ୨ । ପତିବିଦ୍ୟମାନା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman whose husband is living.

ସୁହାଗୀ—ଦେ. ବିଣ (ସୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଯାହାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ନେହ କରା-
Suhāgi. ଯାଏ; ସ୍ନେହପାତ୍ର—Unduly fondled. [ଉ—ସୋହାଗୀ ଲୋହି କୃଷ୍ଣର ସୁରସିକପଣେ ସବେ ସୁହାଗୀ ମନେ
ମନେ—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ଯେ ଅତି ସ୍ନେହ
କରେ—2. Doting; fond. ୩ । ସ୍ନେହଶୀଳ—3. Loving; affectionate. [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଘରଭା-ସୁହାଗୀ; ଝିଅ-ସୁହାଗୀ ଇତ୍ୟାଦି ।] ପ୍ରାଦେ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜା ପେଇଁ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀଜାତି ବିଶେଷ ଅତିରିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି—The beloved concubine of a Rājā

ସୁହାଗେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ତ୍ରୀ ସଂରେ)—୧ । ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ନେହ ଲାଭ
Suhāgei hebā କରିବା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତା ହେବା—1. To hanker after a husband's fondling or caressing. ୨ । ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବା ବା କହି ବୁଲିବା—2. To show or boast to people that one's husband is very fond of her.

ସୁହା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସହ୍)—ସହିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
Suhā ji(he)bā The passive form of Sahibā. ସହ୍ୟହେଓୟା ସହ୍ୟ ହେବା—To be borne or endured. [ଉ—ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋହର ଦେହ ସୁହାଗିଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।]

ସୁହାରା—ଦେ. ବ—ଛୁଆଁରା (ଦେଖ)—
Suhārā Chhuāṅrā (See)

ସୁହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବ—୧ । ମଧୁର ହାସ୍ୟ—1. Sweet laugh.
Suhāsa(sya) ୨ । ମୃଦୁହାସ—2. Smile. ସଂ. ବଣ. [ସୁହାସା(ସ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀ ବଣ] ସୁଂ—୧ । ମଧୁର ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—Sweetly laughing. ୨ । ମୃଦୁହାସବିଶିଷ୍ଟ—2. Smiling.

ସୁହାସିନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ(ସୁହାସ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧। ସୁନ୍ଦର ହାସ୍ୟ-
Suhāsinī ଯୁକ୍ତା—1. (woman) Having a smiling face. ୨ । ପ୍ରସନ୍ନବଦନା—2. Having a cheerful face. ୩ । ମୃଦୁହାସ୍ୟକାରିଣୀ—3. Smiling. (ଉ—ସୁହାସିନୀ ଉଷାଦେବୀ ଅଲୋକ-ନନ୍ଦିନୀ ବନ୍ଦେ ଭକ୍ତିରେ ଯେବେ ତୋର ପଦତଳେ—ମଧୁସୂଦନ କବିତା)

ସୁହାସୀ—ସଂ. ବଣ. ସୁଂ (ସୁହାସ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସୁହାସିନୀର
Suhāsī ପୁଂଲିଙ୍ଗ—Masculine of Suhāsinī. ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁହାସା)—ସୁହାସିନୀ (ଦେଖ)—Suhāsinī (See)

ସୁହିତ—ସଂ. ବଣ (ସୁ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ତୃପ୍ତ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
Suhita (ବର୍ଣ୍ଣ)—1. Satisfied; pleased. ୨ । (+କର୍ମ ତ) ବହିତ (ବଣ)—2. Proper. ୩ । [+କର୍ତ୍ତୃ ତ]—ଅତି ହିତ—3. Very beneficial. ୪ । ସାଧିତ; କୃତ [ପ୍ରକୃତିବାଦ]—4. Done; accomplished. ୫ । ଉପଯୋଗୀ [ହି. ଶ]—5. Suitable.

ସୁହିତା—ସଂ. ବ—୧ । ଅଗ୍ନିର ସପ୍ତ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ [ଜଠାଧର]-
Suhitā 1. Name of one of the seven tongues of fire. ୨ । ରୁଦ୍ରଜଟା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)-2. Rudrajaṭā (See)

ସୁହୁଜେ—ସ୍ଥାଦେ [ଲିଅଅ କ୍ରି. ବଣ—ସହଜେ—
Suhuje Easily.

ସୁହୃତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବ [ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ଶୋଭନ+ହୃତ୍=ହୃଦୟ;ଯାହାର]
Suhṛut(d) —୧ । ମିତ୍ର—1. Friend. ୨ । ସଦାନୁମତ ସଙ୍ଗୀ; ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ—2. A true or constant friend. ୩ । ସଖା—3. A boon companion. ୪ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ—4. Intimate friend; bosom friend. ୫ । [ଜ୍ୟୋତିଷ]—ଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ ବା ମିତ୍ର ସ୍ଥାନ—5. (Astrology) The 4th house from the 'Lagna.' ସଂ. ବଣ—ଉତ୍ତମହୃଦୟବିଶିଷ୍ଟ [ହି. ଶ]—Good-hearted.

ସୁହୃଦୟ—ସଂ. ବଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ହୃଦୟ ଯାହାର)—
Suhṛudaya ୧ । ହୃଦୟାଳୁ; ପ୍ରଶସ୍ତମନାଃ; ସହୃଦୟ; ଉଦାର-(ସୁହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚେତାଃ—1. Noble-hearted; magnanimous. ୨ । ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତ—2. Pure-minded. ୩ । ସ୍ନେହଶୀଳ (ହି. ଶ)—3. Affectionate.

ସୁହୃଦ୍ବର—ସଂ. ବ. ସୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ସୁହୃଦ୍+ବର)—୧ । ବନ୍ଧୁଶ୍ରେଷ୍ଠ
Suhṛudbara —1. Chief friend. ୨ । ଅତି ଉତ୍ତମ (ସୁହୃଦ୍ବର—ସ୍ତ୍ରୀ) ବନ୍ଧୁ—2. Very good friend.

ସୁହୋତା—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ସୁଂ (ସୁହୋତୃ; ୧ମା. ୧ବ) —ଉତ୍ତମରୂପେ
Suhotā ଯଜନକାରୀ—Excellently performing vedic (ସୁହୋତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) sacrifice.

ସୁହୋତ୍ର—ସଂ, ବ. ସୁଂ (ନାମ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ବୃହଦ୍ରଥ ରାଜାଙ୍କର
Suhotra ପୁତ୍ର (ମହାଭାରତ; ହରିବଂଶ)—1. Name of a prince of the Lunar dynasty. ୨ । ସହ-ଦେବଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—2. A son of Sahadeba. ୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—3. A son of Dhrutarāshṭra. ୪ । ବୈଦିକ ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—4. Name of a Vedic sage. ୫ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—5. Name of a demon.

ସୁହ୍ମ—ସଂ. ବ (ସୁନ୍ଦ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Suhma ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—1. Name of an ancient country. [ଦ୍ର—ଗୌଡ଼ ଦେଶର ପଶ୍ଚିମରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା (ହି. ଶ); କେହି କେହି ଇତିହାସୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଏହାକୁ ଆଧୁନିକ ହିଜିଲି ଓ ଆରାକାନ୍ ପ୍ରଦେଶ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି; ଉତ୍କଳର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାମ୍ରଲିପ୍ତ (ତମଲୁକ) ନଗର ସୁହ୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।] ୨ । ସୁହ୍ମ ଦେଶବାସୀ ପ୍ରାଚୀନ ଯବନ ଜାତିବିଶେଷ—2. A class of Jabanas of the Suhma country. ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ସୁମ (ଦେଖ)—Suma (See)

ସୂ (ଧାତୁ) — ସଂ — ୧ । ପ୍ରସବ କରିବା — 1. To give birth to.
Sū (root) ୨ । ପୀଡ଼ନ କରିବା — 2. To oppress. ୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା — 3. To be born.

ସୂ — ସଂ. ବି (ସୂ ଧାତୁ + କ୍ତିନ୍. କ୍ତିନ୍) — ୧ । ସୂତି; ପ୍ରସବ —
Sū 1. Bringing forth of a child. ୨ । କ୍ଷେପ — 2. Entrusting; throwing. ବିଣ — (ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ) — ୧ । ପ୍ରସୂ; ଯେ ପ୍ରସବ କରେ — 1. Bringing forth or giving birth to children. ୨ । ଉତ୍ପାଦକ — 2. Producing.

ସୂକ — ସଂ. ବି (ସୂ ଧାତୁ = ପ୍ରସବ କରିବା + କର୍ତ୍ତା. କ୍ତିନ୍ + ସ୍ୱାର୍ଥେ
Sūka କ) — ୧ । ବାଣ (ମେଦିନୀ) — 1. Arrow. ୨ । ବାତ; ପବନ (ମେଦିନୀ) — 2. Air; wind. ୩ । ଉତ୍ପଳ; ପଦ୍ମ (ମେଦିନୀ) — 3. Lotus.

ସୂକର — ସଂ. ବି (ପୁଂ) (ଶୂକରର ଅନ୍ୟରୂପ) — ୧ । ଶୂକର ଇତ୍ୟାଦି
Sūkara (ଦେଖ); ଘୁଣ୍ଟୁରି (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) — 1. Hog. ୨ । ଭୂମ୍ବକାର
ପ୍ରଥମଅର୍ଥର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ — ଶୂକର, ଦଂଷ୍ଟ୍ରୀ, ଭୂଦାର, ସ୍ଥୂଳନାସିକ, ଦନ୍ତାୟୁଧ, ବକ୍ରକଣ୍ଠ, ପାର୍ଦ୍ଦଳର, ଅଶନକ, ଭୂଷିତ, ସ୍ତବ୍ଧରୋମା, ମୃଗଲାଙ୍ଗୁଳ । (ସ୍ତ୍ରୀ — ସ୍ତ୍ରୀ) (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) — 2. Potter. ୩ । ମୃଗଭେଦ (ଜଟାଧର) — 3. A species of deer. ୪ । ଧଳା ଧାନ (ହ.ଶ) — 4. A white variety of paddy. ୫ । ନରକ ବିଶେଷ — 5. Name of a part of hell.

ସୂକର କନ୍ଦ — ସଂ. ବି — ବାରାହୀକନ୍ଦ; ଭୂଇଁ କଖାରୁ (ହ. ଶ) —
Sūkara kanda Disocorea (root-bulb).

ସୂକର କ୍ଷେତ୍ର — ସଂ. ବି — ମଥୁରା ଜିଲ୍ଲାରେ ଅଜକାଲି ସୋରୋ ନାମରେ
Sūkara kshetra ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହ.ଶ) — Name of an ancient place of Hindu pilgrimage.

ସୂକରପାଦିକା — ସଂ. ବି — ୧ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇରଙ୍ଗ (ହ. ଶ) —
Sūkarapādikā 1. Cowhage. ୨ । ଶିମ୍ (ହ. ଶ) — 2. Bean.

ସୂକରୀ — ସଂ. ବି (ସୂକର + ଈ) — ୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଈ ଘୁଣ୍ଟୁରି — 1. A
Sūkarī female hog; sow. ୨ । ବରାହାକ୍ରାନ୍ତା (ଦେଖ) (ହ. ଶ) — 2. Barāhakrāntā (See) ୩ । ବାରାହୀକନ୍ଦ (ହ. ଶ) — 3. Disocorea. ୪ । ବରାହୀ; ଦେବୀବିଶେଷ (ହ. ଶ) — 4. A popular Goddess. ୫ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ (ହ. ଶ) — 5. Name of a species of birds.

ସୂକ୍ତ — ସଂ. ବି (ସୁ = ଶୋଭନ + ଉକ୍ତ = ଉକ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ) — ୧ ।
Sūkta ବେଦୋକ୍ତ ସ୍ତୋତ୍ର ମନ୍ତ୍ରାଦି — 1. Vedic hymns and incantations. [ଦ୍ର — ଋଗ୍ବେଦର ଅଗ୍ନିସୂକ୍ତ — 'ଅଗ୍ନୀ ମୀଳେ' ଇତ୍ୟାଦି । ଋଗ୍ବେଦର ପୁରୁଷ ସୂକ୍ତ — 'ସହସ୍ର ଶୀର୍ଷା' ଇତ୍ୟାଦି । ଋଗ୍ବେଦର ଦେବୀ ସୂକ୍ତ — 'ଅହଂରୁଦ୍ରେଭିଃ' ଇତ୍ୟାଦି । ଋଗ୍ବେଦର ଶ୍ରୀ ସୂକ୍ତ — 'ହିରଣ୍ୟବର୍ଣ୍ଣା' ଇତ୍ୟାଦି । ଋଗ୍ବେଦର ରାତ୍ରି ସୂକ୍ତ — 'ରାତ୍ରି ବାସଦାୟୁଷ' ଇତ୍ୟାଦି । ଋଗ୍ବେଦର ଗଣେଶ ସୂକ୍ତ — 'ଶୃଣ୍ୱନ ଇନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ' ମନ୍ତ୍ର । ଋଗ୍ବେଦର ସରସ୍ୱତୀ ସୂକ୍ତ — 'ଇୟମଦଦାଦ୍ ରସ' ଇତ୍ୟାଦି । ଏହିପରି ଋଗ୍ବେଦରେ ସହସ୍ର ସୂକ୍ତ ଅଛି ।] ୨ । ଉତ୍ତମ ଭାଷଣ; ସଦ୍‌ବଚନ (ହ. ଶ) — 2. Good speech. ୩ । ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟ (ହ.ଶ) — 3. Saying of great men. ସଂ. ବିଣ — ଉତ୍ତମ ରୂପେ କଥିତ — Excellently uttered or spoken.

ସୂକ୍ତା — ସଂ. ବି (ସୁ + ଉକ୍ତ + ଆ) — ଶାରିକା; ମଇନା (ହିମାଳୟ ଶେଷ)
Sūktā — The hill-myna bird.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ — ମଦନଶଳାକା, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗୀ, କଚଣ୍ଡା, ଶାରିକା)

ସୂକ୍ତି — ସଂ. ବି (ସୁ + କ୍ତି) — ସୂକ୍ତ (ଦେଖ)
Sūkti Sūkta (See)

ସୂକ୍ତିକା — ସଂ. ବି — ୧କ ପ୍ରକାର ଝାଞ୍ଜ ବା କରତାଳ (ହ. ଶ) —
Suktika A kind of cymbals.

ସୂକ୍ଷ୍ମ — ସଂ. ବିଣ (ସୂଚ୍ ଧାତୁ = ସୂଚନା କରିବା + କର୍ମ. ମନ୍) —
Sūkshma ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ — 1. Very little. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର — (ସ୍ତ୍ରୀ — ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Small; fine; minute. ୩ । ହ୍ରସ୍ୱ — (ସୂକ୍ଷ୍ମ[ଶୁ]ମ - ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ) 3. Diminutive. ୪ । କ୍ଷୀଣ; ସରୁ; (ସ୍ଥୂଳ — ବିପରୀତ) ପତଳା — 4. Slender; thin. ୫ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ [ସୂକ୍ଷ୍ମତା(ତ୍ୱ) — ବି] — 5. Narrow. ୬ । ଅଗୋଚର; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ମାନଙ୍କର ଅଗୋଚର — 6. Imperceptible to the senses; subtle; atomic. ୭ । ଅତିଶୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣ — 7. Sharp; attentive. ୮ । ପ୍ରକୃତ; ସତ୍ୟ — 8. Accurate; correct. ୯ । ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶୀ — 9. Discerning. ବି — ୧ । ଅଣୁ (ମେଦିନୀ) — 1. Atom. ୨ । ଜଡ଼ିଳ ବୃକ୍ଷ (ମେଦିନୀ); କର୍ମଳା ଗଛ — 2. Strychnos Potatorum (tree); clearing nut tree. ୩ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମବସ୍ତୁ; ପରବ୍ରହ୍ମ — 3. The Essential Soul of the universe. ୪ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବିଦ୍ୟା — 4. Metaphysics. ୫ । କୁଟିଳତା — 5. Crookedness. ୬ । ଛଳ, କୈତବ — 6. Deceit; subtlity. ୭ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ — 7. A figure of speech. [ଦ୍ର — ଏହା ପରିଶୟାଉଦ୍ଭବ ଓ ଭଶାକୃତ ଚେଷ୍ଟିତ ଅଟେ; ଏଥିରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷିତ କରାଇବା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ — ହ. ଶ] ୮ । ଲିଙ୍ଗ ଶରୀର (ହ. ଶ) — 8. The subtle frame in which the soul is settled; etheric body of a being. ୯ । ଶିବ (ହ. ଶ) — 9. Śiba. ୧୦ । ଦାନବ ବିଶେଷ (ହ. ଶ) — 10. Name of a demon. ୧୧ । ଜୀରକ; ଜୀରା (ହ.ଶ) — 11. Cumin seed. ୧୨ । ଅରଣ୍ଟକ; ରଠା

(ହ. ଶ)—12. Soap-nut. ୧୩ । ଶୁଗ; ଗୁଅ (ହ. ଶ)—13. Betel-nut. ୧୪ । ଗ୍ରେସ ଚୂଗ ଭାଟେ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଔଷଧ (ହ. ଶ)—14. Medicine which is administered through the pores of the skin.

ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା—ସଂ. ବ (ଅଟୁଳିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଅନୁଧ୍ୟାନଯୋଗ୍ୟ Sūkshma kalā ସୁନ୍ଦର କଳା—Fine arts. (ଯଥା—ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା ସଙ୍ଗୀତ, ନୃତ୍ୟ, ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା ଆଦି।)

ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣ—ସଂ. ବ (ଜ୍ୟାମିତି)—ସମକୋଣ ବା ୯୦ ଡିଗ୍ରୀରୁ କମ୍ Sūkshma kona କୋଣ—(geometry) Acute angle. (ସ୍ଥୂଳ କୋଣ—ବିପରୀତ) ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣ ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣ

ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣୀ—ବି. ବିଣ (ଜ୍ୟାମିତି)—ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ—Sūkshma konī Acute-angled. ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣୀ ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣୀ

ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ—ବି. ବ (ଜ୍ୟାମିତି)—ଯେଉଁ ତ୍ରିଭୁଜର ତିନି Sūkshmakonī tribhuja ଗୋଟିଯାକ କୋଣ ସୂକ୍ଷ୍ମ କୋଣ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ ଅଟେ—Acute-angled triangle. सूक्ष्म कोणी त्रिभुज

ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବ—୧ । ସରୁ ବା ବାରିକ୍ ଚାଉଳ—1. Fine Sūkshma tandula rice. ୨ । ପୋସ୍ତଦାନା (ହ. ଶ)—2. Poppy seed. ୩ । ଝୁଣା (ହ. ଶ)—3. Resin.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ପିପ୍ପଳୀ—Sūkshma tandulā 1. Long pepper. ୨ । ଝୁଣା (ହ. ଶ)—2. Resin.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—ଅଣୁଦେଖିବାର ଦୃଷ୍ଟି—Sūkshma darśana Insight; discernment. ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦର୍ଶନ ବି. ବ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁର ଦର୍ଶନ—सूक्ष्म दर्शन Seeing of minute things.

ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶନ(କ) ଯନ୍ତ୍ର—ବି. ବ—ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର—Sūkshmadarśana(ka) jantra Microscope. ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶନଯନ୍ତ୍ର सूक्ष्मदर्शन यन୍ତ्र

ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ; ସୂକ୍ଷ୍ମ + ଦୃଶ୍ ଧାତୁ = ଦେଖିବା + ଣିନି. ଇନ୍)—[ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଅତିଶୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—(ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶିତା—ବି) 1. Very sharp-witted. ୨ । ବୁଦ୍ଧିଗ୍ରାହୀ; ମନ; ତତ୍କାଳଧୀ; ତତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣମତି—2. Having presence of mind.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ବା ଅଣୁଦେଖିବା—Sūkshma drushṭi Sharp insight. ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟିବିଶିଷ୍ଟ—Sharp-sighted.

ସୂକ୍ଷ୍ମଦେହୀ—ବି. ବିଣ—ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ବିନା ଦେଖା ନ ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର Sūkshmadehī (ଜୀବ)—Microscopic (animals); ସୂକ୍ଷ୍ମଦେହୀ (animals) which can not be seen सूक्ष्मदेही without a microscope; having a very diminutive body. ବ—୧ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମଜୀବ—1. The infusoria. ୨ । ପରମାଣୁ (ହ. ଶ)—2. Molecule.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ପତ୍ର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଟେ ପତ୍ର ଯାହାର)—Sūkshma patra ୧ । ଧନ୍ୟାକ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଧନିଆ—1. Coriander. ୨ । ବନଜୀରକ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Wild cumin seed. ୩ । ବବୁର ଗଛ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—3. Acacia tree. ୪ । ବନ ବଂଗ (ଗୁଳନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ—4. Wild variety of Basil plant. ୫ । ଦେବସର୍ଷପ (ଗୁଳ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. A species of mustard. ୬ । ଲଘୁ ବଦର (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. A species of Jujube. ୭ । ଶୁଭ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. A tree. ୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜମ୍ବୁ; ବନଜାମ୍ବୁ (ବୈଦ୍ୟକ)—8. A species of wild blackberry. ୯ । ରୋହିତେକ୍ଷୁ (ଗୁଳ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. The red variety of sugar-cane. ୧୦ । ଭୂତୃଣ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—10. Blumea Odorata (plant). ୧୧ । ଭୂଆଲଗି (ହ. ଶ)—11. Alhagi Maurorum (plant). ୧୨ । ମାଷ (ହ. ଶ); ବ୍ରୀହି—12. Phaseolus Radiatus. ୧୩ । ଅର୍କ ପର୍ଣ୍ଣୀ (ହ. ଶ.) (ଦେଖ)—13. Arkaparnnā (See)

ସୂକ୍ଷ୍ମପତ୍ରିକା—ସଂ. ବ—୧ । ଶତପୁଷ୍ପା (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଶତ୍ରପ—Sūkshma patrikā 1. Dill seed. ୨ । ଶତାବରୀ (ଗୁଳ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ) —2. Asparagus Racemosus. ୩ । ଲଘୁ ବ୍ରାହ୍ମୀ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A short of potherb. ୪ । କ୍ଷୁଦ୍ରପୋଇଲା (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସାନ ପୋଇ—4. A sort of Basella creeper. ୫ । ଭୂଆଲଗି (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. Fogonia Arabica; Alhagi Maurorum. ୬ । ଅତୀସ ମାଂସୀ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. A medicinal plant.

ସୂକ୍ଷ୍ମପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଜାଣ୍ଡିପତ୍ରୀ (ଗୁଳ ନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଜାବନ୍ତ୍ରୀ; Sūkshmaparnnā ଗୁଡୁଚୀ—1. Combus Cordifolia (Creeper). ୨ । ବୃକ୍ଷଦାରକ (ହ. ଶ)—2. Melina Asiatica. ୩ । ବୃହତୀ (ହ. ଶ)—3. Solanum Xanthocarpum.

ସୂକ୍ଷ୍ମପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ରାମତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଗୁଡୁଚୀ—Sūkshmaparnnī Combus Cordifolia (creeper). (ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ରାମତୁଳସୀ, ଯବପୁଷ୍ପା, ବହୁଶାଖା, ବିଷଘ୍ନା, ନାଗଦନ୍ତିକା, କାଣ୍ଡାଳୀ, ଫଣିଜିହ୍ୱକ ।

रामतुलसी

ସୂକ୍ଷ୍ମପୁଷ୍ପା(ଶ୍ରୀ) — ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଯବଛଲ୍ଲା; ଭୂଇଁ ଲମ୍ବ; ଶ୍ୱେତ
Sūkshmapushpā(shpī) ବନବନା; ଏକପ୍ରକାର ତରେଇତା;
କାଳମେଘ ଭୁଇଁନିମ —Andropogen Paniculata

ସୂକ୍ଷ୍ମଫଳା — ସଂ. ବ — ୧ । ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୂଇଁଅଁଳା (ଭୂମ୍ୟାଳା) —
Sūkshmaphalā 1. Phyllanthus Nīruri (a herb). ୨ । ତାଳସପତ୍ର (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—2. Tālisapatra (See) ୩ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—3. A phosphorescent plant.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ବଦରୀ — ସଂ. ବ—ବୁଦ୍ଦସ୍ତ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଭୂଇଁବରକୋଳି—
Sūkshma badarī A small variety of jujube.

ସୂକ୍ଷ୍ମବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ—୧ । ତାମ୍ରବଲ୍ଲୀ; ଜଳୁକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସର୍ପଣୀ—
Sūkshmaballī 1. A kind of plant; Oldenlandia Biflora. ୨ । ଲଘୁ କାରବେଲ୍ଲ (ହ୍ର. ଶ); ମୂର୍ଷାକଲଶ—2. Small variety of memordica.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ— ପତଳା ଲୁଗା; ସରୁ ଲୁଗା—
Sūkshma bastra Fine cloth.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଚାର—ସଂ. ବ—୧ । ଅତିନିବେଶଯୁକ୍ତ ବିଚାର—1. Discernment. ୨। ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବିଚାର—
Sūkshma bichāra 2. Just consideration.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୀଜ—ସଂ. ବ—ପୋସ୍ତଦାନା (ହ୍ର. ଶ)—
Sūkshma bīja Poppy seed.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୁଦ୍ଧି(ମତି)—ସଂ.ବ(କର୍ମଧା)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—Sharp intellect.
Sūkshma buddhi(mati) ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତୀକ୍ଷ୍ଣଧୀ—Keen-witted.

ସୂକ୍ଷ୍ମଭୂତ—ସଂ. ବ— ଅକାଶାଦି ପଞ୍ଚ ସ୍ଥୂଳମହାଭୂତର ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—
Sūkshmabhūta Atoms of the five elements of nature; five elementary particles of matter. [ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ ମତରେ ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ର (ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ ଓ ଗନ୍ଧ) ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମଭୂତ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ରରୁ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି । ଏମାନେ ଭୂତ ହେବା ପରେ ଅକାଶାଦି ଭୂତଙ୍କୁ ସ୍ଥୂଳଭୂତ ବୋଲାଯାଏ—ହ୍ର. ଶ ।]

ସୂକ୍ଷ୍ମ ମକ୍ଷିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଶକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମଶା—Gnat.
Sūkshma makshikā [ସୂକ୍ଷ୍ମ ମକ୍ଷିକା — ଶ୍ରୀ]

ସୂକ୍ଷ୍ମ ମୂଳା—ସଂ. ବ—୧ । ଜୟନ୍ତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—
Sūkshma mūlā 1. Jayantī (See) ୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—2. Brāhmī (See)

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର—ସଂ. ବ—ପଞ୍ଚ ପ୍ରାଣ, ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ଷଡ଼ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ,
Sūkshma śarīra ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି, ଅତ୍ମାର ଭୋଗସାଧନ (ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—ବିପରୀତ) ଏହି ସପ୍ତଦଶ ତତ୍ତ୍ୱର ସମୂହ; ଅତ୍ମାର ୧୭ ଗୋଟି ଅବୟବ; ଲିଙ୍ଗଦେହ—The sentient soul according to Theosophy; the causal body. [ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ ମତରେ ଶରୀର ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଯଥା—ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର । ହାତ, ଗୋଡ଼, ମୁଣ୍ଡ, ଉଦରାଦି ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଶରୀର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ଅଟେ । ପରନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ଥୂଳଶରୀର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ପରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଶରୀର ରହି ଥାଏ, ଯାହା ଉକ୍ତ ୧୭ ତତ୍ତ୍ୱରେ ନିର୍ମିତ । ଏହାକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର କହନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ଯେ, ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ମାର ମୁକ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀରର ସଂସାରକୁ ଗମନାଗମନ ବରାବର ହେଉଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକ ଆଦିର ଭୋଗ ମଧ୍ୟ ଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀରକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ—ହ୍ର. ଶ ।]

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶର୍କରା—ସଂ. ବ—ବାଲୁକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ—
Sūkshma śarkarā Sand.

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶାଳି—ସଂ. ବ—୧ । ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—1. Fine variety
Sūkshma śāli of winter paddy. ୨ । ଅଣୁଧାନ୍ୟ-ବିଶେଷ—2. A sort of minute grain. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗୁଣ ସୁମଧୁରତ୍ୱ, ଲଘୁତ୍ୱ, ପିତ୍ତାସ୍ରଦାହନାଶିତ୍ୱ ।]

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଷଟ୍‌ଚରଣ—ସଂ. ବ—ଷଡ଼ଯୁକ୍ତ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଅକ୍ଷିପତ୍ରାର
Sūkshma shaṭ-charaṇa ଉପଜୁକ୍ତଣୀ—
Lice adhering to the eye-lashes.

ସୂକ୍ଷ୍ମା—ସଂ: ବିଣ (ସୂକ୍ଷ୍ମ + ଆ)—ସୂକ୍ଷ୍ମ ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Sūkshmā of Sūkshma. ବ—୧ । ଯୂଥିକା; ଯୁଇଫୁଲ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. A sort of jasmine. ୨ । ମଲ୍ଲିକା; ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—2. Jasminum Sambac. ୩ । ବାଲୁକା; ବାଲି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Sand. ୪ । କ୍ଷୁଦ୍ରୈଳା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଗୁଳଗୁଣ—4. The white species of cardamum. ୫ । ଶବ୍ଦ-ପ୍ରବୃତ୍ତିବିଶେଷ; ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନାର୍ଥ—5. An attribute of words; connotation of words. ୬ । ମୁଶଳୀ (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—6. Mūsalī (See) ୭ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏକ ଶକ୍ତି (ହ୍ର. ଶ)—
7. One of the Śaktis of Bishṇu.

ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅତି ସରୁ ଅଂଶ—
Sūkshmāṁśa Atomic particle.

ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର—ସଂ. ବ(କର୍ମଧା)—ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଗ୍ରଭାଗ; ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁନିଆଁ
Sūkshmāgra ଦାଢ଼; ମୁନ—Fine sharp edge.
ସଂ. ବିଣ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁନିଆ (ଅସ୍ତ୍ରାଦି)—Fine-pointed.

ସୂକ୍ଷ୍ମାନୁ(ତି)ସୂକ୍ଷ୍ମ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମାନୁସୂକ୍ଷ୍ମ—1. Thorough.
Sūkshmānu(ti)sūkshma ୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—
2. Very fine; molecular.

ସୂକ୍ଷ୍ମୈଳା—ସଂ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଳାଇଚ; ଗୁଳଗୁଣ—The small
Sūkshmaiḷā cardamum; Ellettaria Cardamomum. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁରରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁପାକ, ଉତ୍ତେଜକ, ବଳକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବାୟୁନାଶକ
ଅନ୍ୟ ସଂ.—ବହ୍ନିଷ୍ଠା, ଗନ୍ଧମୂଳା, ଋଷ୍ଟୀ, ତୁଟି, ସୂକ୍ଷ୍ମା, ଉପକୁଞ୍ଚିକା, ଭୁତ୍ରା,

ଚୋରଙ୍ଗୀ, ଦ୍ରାବିଡ଼ୀ । ଓ ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ଅର୍ଶଃ ଓ ମୁଖକୁହୁ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହା ଛଡ଼ା ବଡ଼ ଅଳାଇଚର ଗୁଣମାନ ଏଥିରେ ଅଛି ।]

ଗୁଜରାଟି, ଏଲାଚ, ଛୋଟି ଏଲାଚ
ଛୋଟୀ ଇଲାଇଚୀ
ତେ. ଚିନ୍ନୟାଦଲୁଲ୍, ଏଲ୍ଲକାୟା

ସୂଚ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଜ୍ଞାପନ କରିବା—1. To intimate. ୨ । କହିବା—2. To speak out. ୩ । ସୂଚନା କରିବା—3. To hint. ୪ । ସଙ୍କେତ କରିବା—4. To indicate by signs. ୫ । ହିଂସନ କରିବା—5. To take revenge. ୬ । ଆବିଷ୍କାର କରିବା—6. To discover. ୭ । ଅଭିନୟ କରିବା—7. To act a part. ୮ । ଦୋଷ ଦେଖାଇବା—8. To find fault with.

Sūch (root)

ସୂଚ—ସ. ବ—କୁଶାଙ୍କୁର—
Sūcha The tender sprouts of Kuśa grass.

ସୂଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୂଚ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସୂଚ. ଧାତୁ=ଜଣାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯାହା କୌଣସି (ସୂଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଷୟର ସୂଚନା କରେ—1. Indicating, hinting. ୨ । କଥକ—2. Speaking. ୩ । ଜ୍ଞାପକ—3. Informing. ୪ । ଯାହା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବିଷୟର ସୂଚନା କରେ—4. Indicative of. ବ—୧ । ପିଶୁନ (ଅମର; ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ଚୁଗୁଲଖୋର—1. A backbiter; slanderer. ୨ । ଚର୍ଣ୍ଣେଜସ; ଚରବିଶେଷ; ଗୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତଚର—2. A spy; an informer. ୩ । ସୀବନ ଯନ୍ତ୍ର (ମେସିନ୍)—3. Sewing machine. ୪ । ସୂଚୀ; ସୂଚି—4. Needle. ୫ । କୁକୁର (ମେସିନ୍)—5. Dog. ୬ । ବିଡ଼ାଳ (ମେସିନ୍) 6—Cat. ୭ । କାକ (ମେସିନ୍)—7. Crow. ୮ । ସୂତ୍ରଧର; ସୂତ୍ରଧାର (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—8. Stage-manager. ୯ । ବଢ଼େଇ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—9. Carpenter. ୧୦ । ପିଶାଚ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—10. An evil spirit. ୧୧ । ସିଦ୍ଧ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—11. A class of aerial beings. ୧୨ । ବୁଦ୍ଧ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—12. The Buddha. ୧୩ । କଥକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—13. A speaker. ୧୪ । ଚୁଣ୍ଡ-ଶାଳୀ (ଗୁଜରାଟୀ)—14. A fine grain. ୧୫ । ଦଳପତି—15. Leader of a gang. ୧୬ । ଶିଆଳ (ହି. ଶ)—16. Jackal. ୧୭ । ବରଣ୍ଡା (ହି. ଶ)—17. Varanda. ୧୮ । ଅଲଗଡ଼ା; ରେଲିଙ୍ଗ୍ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥଳ (ହି. ଶ)—18. Railed enclosure. ୧୯ । ଦରଜୀ (ହି. ଶ)—19. Tailor. ୨୦ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—20. A wicked person. ୨୧ । ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଥ (ହି. ଶ)—21. High wall. ୨୨ । ଅୟୋଗବ-ମାତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ-ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—22. Son born of a Ayogaba mother & Kshatriya father.

ସୂଚକ ସୁଚକ ଦେ. ବ—ଅଥବ ଲକ୍ଷଣ—Indicative sign.

ସୂଚନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସୂଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ, ଅନ)—୧ । ଜ୍ଞାପନ—
Sūchana(nā) 1. Indication. ୨ । ସଙ୍କେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦ୍ୱାରା ଜଣାଇବା—2. Indicating by signs; hinting. ୩ । କଥନ—3. Speaking. ୪ । ହିଂସନ—4. Taking revenge. ୫ । ଅଭିନୟ—5. Acting. ୬ । ଦୋଷ ଆବିଷ୍କରଣ; ଦୋଷ ଦେଖାଇବା—6. Finding fault. ୭ । ବିଦ୍ଧ କରିବା; ଫୋଡ଼ିବା; ବେଧନ—7. Piercing. ୮ । ସୁଗନ୍ଧ ବିସ୍ତାର କର୍ମ (ହି. ଶ)—8. The act of diffusing fragrance. ୯ । କୌଣସି ବିଷୟର ପୂର୍ବାଭାସ—9. Preliminary indication; hint. ୧୦ । ବିଜ୍ଞାପନ—10. Notifying. ୧୧ । ହିଂସା (ହି.ଶ)—11. Envy; bitterness.

ସୂଚନୀୟ—ସ. ବିଣ (ସୂଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ସୂଚିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be indicated or hinted.
Sūchanīya

ସୂଚୀ(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୂଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Sūchā(che)ibā 1. Causative of Sūchibā. ୨ । ସୂଚିବା ସୂଚାନ ସୁଚିତ କରାନା (ଦେଶ) — 2. Sūchibā (See)

ସୂଚି—ସ. ବ (ସିବ୍ ଧାତୁ=ସିଲାଇ କରିବା+କରଣ, ଚି; ନିପାତନ)
Sūchi —୧ । ବେଧନୀ; ସୀବନୀ; ସୂଚି—1. Needle. ୨ । ନୃତ୍ୟଭେଦ (ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ); ଏକ ପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—2. A sort of dance. ୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଗ୍ରଭାଗ; ଶିଖା (ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ)—3. Pointed top; fine point. ୪ । ନର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କର କର ଓ ଅଙ୍ଗାଦି ଦ୍ୱାରା ଅଭିନୟ; ପାଟଳା—4. Indicating of the purport of a song by signs made by the hands and limbs; mime. ୫ । କେତକୀ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—5. The yellow-flowered Pandanus Odoratissimus. ୬ । ଦେବାସୁର ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. A kind of battle-array. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଭୁଶଳ ଓ କର୍ମଠ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଆଗରେ ରଖାଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ରଖାଯାଏ—ହି. ଶ) ୭ । କାଠଗଡ଼ା; ଅଲଗଡ଼ା (ହି. ଶ)—7. Railed enclosure. ୮ । କବାଟର ଛିଟକିଣି (ହି. ଶ)—8. The bolt of a door. ୯ । ନିଷାଦ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ (ହି. ଶ)—9. The son of a Nishāda father and Baisya mother. ୧୦ । ମୈଥୁନ ବିଶେଷ (ହି.ଶ)—10. A mode of coition. ୧୧ । ଶୂର୍ପକାର (ହି.ଶ)—11. The manufacturer of winnowing

fan. ୧୨ । କୁଶ (ହ. ଶ)—12. Kuśa grass. ୧୩ । ଦୃଷ୍ଟି (ହ. ଶ)—13. Sight; vision. ୧୪ । (ସୂଚ୍ ଧାତୁ=ସୂଚନା କରିବା+କରଣ. ଘ)—ପୁସ୍ତକସ୍ଥ ବିଷୟର ଶବ୍ଦାନୁକ୍ରମ; ଆଦେଶ—14. Indication of the contents of a book; index. ୧୫ । ତାଲିକା (ହ. ଶ)—15. List.

ସୂଚକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୂଚ+ଣକାର୍ଥେ କ)—ସୂଚକର୍ମକର୍ତ୍ତା; ଦରଜି—Sūchika A tailor.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୌଚିକ, ସୌଚ, ଚୁଲବାସ୍, ସୂଚକର୍ମ)
(ସୂଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୂଚି କର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ସିଲାଇକାମ—1. Sewing. ୨ । ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା କରାଯିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—Sūchi karma 2. Fine needle work done on cloth.

ସୂଚିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂଚକ+ଆ)—ସୂଚକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଜ୍ଞାପିକା—Sūchikā (Feminine of Sūchaka) Indicating (female) ସଂ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । (ସୂଚକ+ଆ)—ଦରଜିଅଣୀ—1. A female tailor. ୨ । (ସୂଚ+କ+ଆ)—ଛୁଞ୍ଚି; ସୂଚି—2. Needle. ୩ । ହାତୀର ଶୁଣ୍ଢ—3. The trunk of elephant. ୪ । କେତକୀ (ହ. ଶ)—4. Yellow-flowered Pandanus. ୫ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ (ହ. ଶ)—5. Name of a heavenly nymph.

ସୂଚିକାଧର—ସଂ. ବି(ସୂଚିକା ଅଟେ ଅଧର ଯାହାର)—ହସ୍ତୀ (ଶବ୍ଦମାଳା)—Sūchikādhara Elephant.

ସୂଚିକାପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ସୂଚିପୁଷ୍ପ (ଶବ୍ଦ ଖ)—Sūchikā pushpa Sūchipushpa (See)

ସୂଚିକାଭରଣ—ସଂ. ବି—ସନ୍ନିପାତରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ ସେବ୍ୟ ଔଷଧବିଶେଷ (ଭୈଷଜ୍ୟ-ରତ୍ନାବଳୀ)—Sūchikābharana (ସୂଚିକାଭରଣ ରସ—ଅନ୍ୟରୂପ) A sort of medicinal preparation administered in minute doses. [ଦ୍ରୁ—ସର୍ପବିଷ ଓ ପାରଦ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଘୋଡଣୀଦ୍ୱାରା ମୃଦ୍ଭାଣ୍ଡ ବୋତଲରେ ପୂରାଇ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଜଳୁଥିବା ଅଗ୍ନିରେ ଦୁଇ ପ୍ରହରକାଳ ପୁଟପାକ କରାଯାଏ; ତହିଁରୁ ବାଷ୍ପରୂପେ ଯାହା ଉଠି ବୋତଲରେ ଓ ଘୋଡଣୀରେ ଲାଗିଯାଏ ତାହା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଏହା ସନ୍ନିପାତ ରୋଗୀ ଓ ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଅଣୁଫଳ ଫଳେ । ବୋତଲର ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ପଦାର୍ଥ ଛୁଞ୍ଚି ମୁନରେ ଲାଗି ଅସିଲେ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ଏଥି ଯୋଗୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ସନ୍ନିପାତ, ବିସୂଚିକା ସର୍ପଦଂଶନ ଯୋଗୁଁ ରୋଗୀର ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏ ଔଷଧର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ମୃତପ୍ରାୟ ରୋଗୀର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଛିଦ୍ର କରି ସେହି ଛିଦ୍ରରେ ଛୁଞ୍ଚି ମୁନଦ୍ୱାରା ଏ ଔଷଧ ପୂରାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଭଲ ନ ହେଲେ ରୋଗୀର ମରଣ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ଏ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀର ଦେହ ଅତି ଗରମ ହୋଇଯାଏ ଓ ଏଥିପାଇଁ ବହୁ ଶୀତଳ ଉପଚାର କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀମାନ ଅଛି :—

୧ । ପାରଦ, ଗନ୍ଧକ, ସୀସା, କାଠବିଷ ଓ କଳା ନାଗଫାଣର ଗରଳକୁ ଶଲ କରି ଯଥାକ୍ରମେ ରୋହି ମାଛର, ମଇଁଷିର, ମୟୂରର, ଛେଳିର ଓ ଘୁଷୁରର ପିତ୍ତରେ ତାହାକୁ ଭାବନା କରି ଷୋଳପ ପରି ବଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

୨ । କାଠବିଷ, ସାପ ଗରଳ, ଦାରୁମୂଷି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକ ଭାଗ, ହିଙ୍ଗୁଳ ୩ ଭାଗ, ଏ ସବୁକୁ ଶଲ ଯଥାକ୍ରମେ ରୋହି ମାଛର, ମଇଁଷିର, ମୟୂରର, ଛେଳିର ଓ ଘୁଷୁରର ପିତ୍ତରେ ୧ ଦିନ ଭାବନା କରି ଷୋଳପ ପରି ବଟିକା ଭିଆରି କରାଯାଏ—ହ. ଶ.]

ସୂଚିକାମୁଖ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂଚିକା=ଛୁଞ୍ଚି ପରି ମୁଖ ଯାହାର) Sūchikāmukha ୧ । ଶଙ୍ଖ—1. Conch shell. ୨ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—2. Mole. ୩ । ମୁଷିକ; ମୂଷା—3. Rat; mouse. ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଛୁଞ୍ଚିର ମୁହଁ; ଛୁଞ୍ଚିର ଡଣ୍ଡା—4. The mouth or eye of a needle.

ସୂଚିଘନ—ଦେ. ବିଣ—ଲମ୍ବା ଓ ମୁନିଆ; ଗୋଜିଆ; ଚୁଳିଆ—Sūchighana Conical; long and sharp pointed. ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଛୁଁଚାଳ ନୋକଦାର

ସୂଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୂଚ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜ୍ଞାପିତ—Sūchita 1. Indicated; intimated. ୨ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—(ସୂଚନ[ନା]—ତ) 2. Proposed. ୩ । ସଙ୍କେତାଦି ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାପିତ—3. Hinted at; indicated by signs. ୪ । କଥିତ—4. Spoken. ୫ । ହିଂସିତ—5. Avenged; hurt. ୬ । ଖୁବ୍ ଉପଯୁକ୍ତ (ହ. ଶ)—6. Very fit.

ସୂଚିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୂଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସୂଚିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Sūchitabya Fit to be hinted at; requiring to be indicated. (ସୂଚ୍ୟ, ସୂଚନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୂଚିତାର୍ଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଶବ୍ଦାର୍ଥ—Suchitārtha Suggested meaning of a word.

ସୂଚି ଦଳ (ପତ୍ର, ପତ୍ରକ)—ସଂ. ବି—୧ । ଶିଳିବାର; ସୁଳପଣ୍ଡକ (ସ୍ୱଳ୍ପ ବର୍ଦ୍ଧକ); ସୁଳପୁନର୍ଣ୍ଣବ ଶାକ—Sūchi dala (patra, patraka) 1. Marselea Quadrifolia (a pot herb). ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଅଖୁ (ହ. ଶ)—2. A kind of

sugarcane. ୩ । ସୂଚୀପତ୍ର (ଦେଶ)—3. Sūchī-patra (See)

ସୂଚି ପାଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଛୁଞ୍ଚିର କଣା—
Sūchi pāśa The eye of a needle.

ସୂଚି ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—କେତକୀ ବୃକ୍ଷ (ଜଟାଧର);ବଥ ଗଛ—
Sūchi pushpa The yellow-flowered screw pine; Pandanus Odoratissimus.

ସୂଚି ବ(ର)ଦଳ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନଲୁଳ; ନେଳୁଳ (ସ୍ୱଳ-
Sūchi ba(ra)dana ଜଳଗର୍ଦ୍ଦଭ)—1. Ichneumon. ୨ । ମଶକ; ମଶା (ସ୍ୱଳଜଳଗର୍ଦ୍ଦଭ)—2. Mosquito.

ସୂଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—୧ । ସୂଚନା କରିବା—1 To
sūchibā indicate. ୨ । ସଙ୍କେତାଦିଦ୍ୱାରା ଜଣେ କହିବା—
2. To hint at a thing. [ଉ—ତୋ ଠାରେ ଜଗ ସ୍ନେହ ସେହ ସୂଚିବ । ରାଧାକାଶ. ମେଘଦୂତ ।]
ସୂଚନାଦେଓୟା ୩ । ଗୋପନରେ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—3. To
सूचना देना speak a thing secretly. ୪ । (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) କାନରେ କହିଦେବା; ଫୋଡ଼ି ଦେବା—4. To whisper a thing to the ears of another (bad sense).

ସୂଚିବାନ୍—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୂଚି+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଗରୁଡ଼ (ଶବ
Sūchibān ରତ୍ନାବଳୀ)—The mythological king of birds.

ସୂଚିଭେଦ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—୧ । ଯାହା ସୂଚିଦ୍ୱାରା
Sūchibhedya ଭେଦନ କରାଯାଇ ପାରେ—1. Fit to be pierced with a needle. ୨ । ଘନ; ଗାଢ଼ (ଅନ୍ଧକାର)—2. Dense (darkness).

ସୂଚିଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର—ସଂ. ବ—ଘନ ଅନ୍ଧକାର (ଏପରି ଅନ୍ଧକାର
Sūchibhedya andhakāra ଯେ, ତାହା ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ି
ସୂଚିଭେଦ ଅନ୍ଧକାର ଦିଅଯାଇ ପାରେ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି
सूचिभेद्यअंधकार ହେବ ନାହିଁ)—Dense darkness.

ସୂଚିମଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବ—ଜଳମଲ୍ଲିକା, ନିଅଳି ଫୁଲ (ହି. ଶ) (ଦେଶ)
Sūchi mallikā Niāli (See)

ସୂଚି ମାଛି ପରୀକ୍ଷା(କ୍ଷା)—ଦେ. କ୍ରି—ଭଲ ଭଲ କରି ଯଚାଇ
Sūchi māchhi pariksha(kshā) karibā
ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରିୟା ଦେଖା, ଖୁଁଟିନାଟି କରିୟାଦେଖା Scrutiny.
चतुकरदेखना [ଉ—ସେଠାକରେ ସୂଚିମ ଛ ପରୀକ୍ଷ ଚୁଦ୍ଦଇ—ପ୍ରାଚୀ. ଚ୍ରକ୍ରବିରୂପଣଗୀତା ।]

ସୂଚିମୁଖ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ହୀରକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର; ହୀରା—
Sūchimukha 1. Diamond. ୨ । ସିତକୁଶ (ସ୍ୱଳଜଳଗର୍ଦ୍ଦଭ); ଧଳାକୁଶ—2. White variety of kuśa grass. ୩ । ମୂଷାବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ମୂଷିକ—3. Mouse. ୪ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ର—4. Shrew; mole. ୫ । ବ୍ୟୁହ-ବିଶେଷ—5. A kind of battle-array. ୬ । ଛୁଞ୍ଚିରେ ଛିଦ୍ର (ହି. ଶ)—6. The eye of a needle.

ସୂଚିରୋମା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂଚୀ+ରୋମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sūchiromā ୧ । ଶୂକର—1. Hog. ୨ । ବରାହ—2. Wild hog; boar. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୁଞ୍ଚି ପରି ରୋମବିଶିଷ୍ଟ—Having bristles; needle-haired.

ସୂଚିଶାଳି—ସଂ. ବ—ଖୁବ୍ ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ (ହି. ଶ)—
Sūchisāli Very fine winter paddy.

ସୂଚି ଶିଖା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଛୁଞ୍ଚିର ମୁନ—
Sūchi śikhā The sharp point of a needle.

ସୂଚି ସୂତ୍ର—ସଂ.ବ—୧ । (ମ.ପ.ରୋ) ଛୁଞ୍ଚିର ଛିଦ୍ରରେ ପୁରାଇଥିବା
Sūchi sūtra ସୂତା—1. Thread passed through the eye of a needle. ୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)ଛୁଞ୍ଚି ଓ ସୂତା—2. Needle and thread.

ସୂଚୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ (ସୂଚି+ଇ)—୧ । ସୂଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Sūchī (etc) Sūchi etc (See) ୨ । (ଦ୍ରୁତ ସ୍ୱ) ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ବିନା ସମନରେ ଆସି ସାକ୍ଷ ଦିଏ (ହି.ଶ)—2. A witness who gives evidnece without being summoned. ୩ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସକ ଶତ ସ୍ଥାନକୁ ସିଲାଇ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୁଞ୍ଚି (ହି. ଶ)—3. Surgeon's needle. ୪ । (ସଂ ସୂଚକ; ୧ମା. ୧ବ. ପୁଂ) ଚର; ଭେଦୁଆ (ହି. ଶ)—4. Spy; informer. ୫ । (ପୁଂ) ପିଶୁନ; ଚୁଗୁଲିଆ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—5. Backbiter. ୬ । (ପୁଂ) ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି;ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—6. A wicked person. ସଂ. ବଣ ପୁ—୧ । ସୂଚନାକାରୀ—1. Indicating. ୨ । ଚୁଗୁଲିଆ—2. Backbiting. ୩ । ଖଳ—3. Wicked; depraved.

ସୂଚୀକ—ସଂ. ବ (ସୂଚୀ+କ)—ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁର ନାହୁଡ଼ ଛୁଞ୍ଚି ପରି ମୁନିଆ
Sūchīk (ହି. ଶ) (ଯଥା—ମଶା)—
Animals having needle-like tongues.

ସୂଚୀ କଟାହ ନ୍ୟାୟ—ସଂ. ନ୍ୟାୟ—ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱଳ୍ପାୟାସସାଧ୍ୟ ସୂଚୀ
Sūchī kaṭāha nyāya କର୍ମଣ କରି ସାରି ପରେ ବହ୍ୱାୟାସ-ସାଧ୍ୟ କଟାହ କର୍ମଣ କରିବା ନ୍ୟାୟ; ବହୁଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ରଖି ଅଳ୍ପଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନ୍ୟାୟ—(Analogy) Deferring a difficult matter till the completion of an easy one.

ସୂଚୀ କର୍ମ—ସଂ: ବ—ସୂଚି କର୍ମ (ଦେଶ)
Sūchī Karma Sūchi karma (See)

ସୂଚୀ ଜୀବୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୂଚୀ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନି; ୧ମା.
Sūchī jibī ୧ବ)—ଦରଜି—Tailor.
[ସୂଚୀ ଜୀବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୂଚୀ ଦଳ—ସଂ. ବ—ସୂଚି ଦଳ (ଦେଶ)—Suchi dala (See)
Sūchī dala

ସୂଚୀ ପତ୍ର (ପତ୍ରକ)—ସଂ. ବ—୧ । ସୂଚି ଦଳ (ଦେଖ)—1. Sūchi Sūchī patra (patraka) dala (See) ୨ । ସୁଚିତ ବିଷୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ବା ତାଲିକା ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—2. An index to a book; table of contents. ୩ । ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦୋକାନରେ ଥିବା ଜିନିଷ ଆଦିର ନାମ, ବିବରଣ ଓ ମୂଲ୍ୟର ତାଲିକା ଯେଉଁ ବହିରେ ଥାଏ (ହି. ଶ)—3. Catalogue or price-list of a trader or shopkeeper.

ସୂଚୀପତ୍ରା—ସଂ. ବ—ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ବ୍ରଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sūchīpatrā A sort of knotted grass.

ସୂଚୀପଦ୍ମ—ସଂ. ବ—ବ୍ୟୁହବିଶେଷ (ହି. ଶ)— Sūchīpadma A kind of bettle-array.

ସୂଚୀ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—ସୂଚିପୁଷ୍ପ (ଦେଖ) Sūchīpushpa Sūchipushpa (See)

ସୂଚୀ ବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ନାମ)—୧ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—1. Name of a companion Sūchi baktra of Skanda. ୨ । ଅସୁରବିଶେଷ (ହି. ଶ)— 2. Name of a demon. ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛୁଞ୍ଚି ପରି ମୁହଁ ବା ପାଟି ଯାହାର—Having the mouth or face pointed like the needle.

ସୂଚୀବକ୍ତ୍ରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୂଚୀବକ୍ତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sūchibaktrā Suchibaktra. ସଂ. ବ—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ୨୦ ପ୍ରକାର ଯୋନି ରୋଗରୁ ଏକପ୍ରକାରଦ୍ୱାରା ଅବାନ୍ତ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମମୁଖ ଯୋନି (ଯାହା ପୁରୁଷସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଏବାନ୍ତ ଅଯୋଗ୍ୟ) [ହି. ଶ]—A very narrow mouthed vagina which is totally unfit for cohabitation.

ସୂଚୀ ବଦନ—ସଂ. ବ—ସୂଚି ବଦନ (ଦେଖ)— Sūchi badana Sūchi badana (See)

ସୂଚୀଭେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ସୂଚିଭେଦ୍ୟ (ଦେଖ)— Sūchibhedya Sūchibhedya (See)

ସୂଚୀମୁଖ—ସଂ. ବ—୧ । ସୂଚିମୁଖ (ଦେଖ)—1. Suchimukha Sūchīmukha (See) ୨ । ନରକବିଶେଷ (ହି. ଶ)— 2. Name of a part of the hell. ୩ । ହୀରକ (ହି. ଶ)—3. Diamond.

ସୂଚୀରୋମା—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ—ସୂଚିରୋମା (ଦେଖ) Sūchīromā Sūchiromā (See)

ସୂଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୂଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ସୂଚିତବ୍ୟ (ଦେଖ) Sūchya Sūchitabya (See)

ସୂଚ୍ୟଗ୍ର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଛୁଞ୍ଚିର ଅଗ—1. The fine Sūchyagra point of a needle. ୨ । କୁଶ— 2. The Kuśa grass.

ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ପରିମିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଛୁଞ୍ଚିର ଅଗଦ୍ୱାରା ଯେତେ ସ୍ଥାନ Sūchyagra parimita ଅଧିକୃତ ହୋଇପାରେ—1. Measured by the fine point of a needle. ୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—2. Minutest. [ଯଥା—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଲେ ଯେ, ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଦେବି ନାହିଁ ।]

ସୂଚ୍ୟଗ୍ରବତ୍—ସଂ. ବିଣ—ଛୁଞ୍ଚିର ଅଗ ପରି—Like the fine point Sūchyagrabat of a needle.

ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବ—ମିନାର୍; ମୁଣ୍ଡଆ ଗମ୍ବୁଜ (ହି. ଶ)— Sūchyagra stambha Minaret; a column having the top formed like a needle.

ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ସ୍ଥୂଳକ—ସଂ. ବ—୧ । ତୃଣବିଶେଷ; କୁଶ ଘାସ; ବଡ଼— Sūchyagra sthūlaka 1. The Kuśa grass; Andropogen Nordeides. ୨ । କୁଣ ଘାସ (ହି. ଶ) —2. A kind of needle-pointed grass.

ସୂଚ୍ୟାକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛୁଞ୍ଚି ପରି ଲମ୍ବ, ସରୁ ଓ ମୁଣ୍ଡଆ Sūchyākāra —Long, slender and sharp-pointed like the needle.

ସୂଚ୍ୟାର୍ଥ—ସଂ.ବ (କର୍ମଧା;ସୂଚ୍ୟ + ଅର୍ଥ)—ଶବ୍ଦର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା Sūchyārtha ଜ୍ଞେୟ ଅର୍ଥ (ହି. ଶ)—Suggestive meaning of a word.

ସୂଚ୍ୟାସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂଚୀ + ଅସ୍ୟ)—ସୂଚିମୁଖ (ଦେଖ) Sūchyāsya Suchimukha (See)

ସୂଚ୍ୟାହ୍ୱ—ସଂ. ବ—ସୁନିଷଣ୍ଣକ ଶାକ (ହି. ଶ)— Sūchyāhwa Marselia Quadrifolia (herb).

ସୂତ୍‌କାର—ସଂ. ବ (ସୂତ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କାର)—ସୀତ୍‌କାର; Sūt-kāra ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦବିଶେଷ—A whistling or hissing sound,

ସୂତ୍‌ପର—ସଂ. ବ—ସୁରାସନ୍ଧାନ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)— Sūt-para Fermentation of wine.

ସୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସୂ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । Sūta ପ୍ରସୂତ; ଉତ୍ପାଦିତ (ମେଦିନୀ)—1. Produced; (ସୂତା- ସ୍ତ୍ରୀ) brought forth. ୨ । ପ୍ରେରିତ (ମେଦିନୀ)— 2. Sent forth. ବ—୧ । ସାରଥି (ମେଦିନୀ)— 1. Charioteer. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ପାରଦ (ଅମର)—3. Mercury. ୪ । ସ୍ତୁତି-ପାଠକ; ବନ୍ଦୀ; ମାଗଧ; ଭାଟ (ମେଦିନୀ)—4. A herald; panegyrist. ୫ । ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଔରସଜାତ ସନ୍ତାନ (ମେଦିନୀ)— 5. A caste begotten by a Kshatriya on a Brāhmaṇa girl. [ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର ଲକ୍ଷଣ ସାରଥିପଣ ।] [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କରେ ସୂତ । ବୋଲାଏଁ ତା ନାମ ଜଗତରେ ସୂତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ- ଅନୁଶାସନ ।] ୬ । ରଥକାର ବା ସୂତ୍ରଧର— 6. Carpenter or car-maker. ୭ । (ନାମ) ନୈମିଷାରଣ୍ୟବାସୀ ସୂତ୍ରଣକର୍ତ୍ତା ଜନୈକ ମୁନି (ଏ ବର୍ଣ୍ଣା-

ମିଶ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ—ହ. ଶ)—7. Name of a sage who propounded the Purāṇas. to the sages, ୮ । ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଶୌନକ (ହ. ଶ)—8. The reciter of mythologies.

ସୂତକ—ସଂ. ବ (ସୂତ+କ)—୧ । ଜନ୍ମ (ମେଦିନୀ)—1. Birth.
Sūtaka ୨ । ଜନନାଶୌଚ; ଜୁଗୁପ୍ସା—2. Impurity which affects the kinsmen of new-born baby. ୩ । ପାରଦ (ମେଦିନୀ)—3. Mercury; quick silver. ୪ । ମରଣା ଶୌଚ (ହ. ଶ)—4. Impurity affecting the kinsmen of a deceased. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଗ୍ରହଣ—5. Solar or lunar eclipse.

ସୂତକା—ସଂ. ବ (ସୂତକ+ଆ)—ସୂତିକା (ଦେଖ)
Sūtakā Sūtikā (See)

ସୂତକାଗାର—ସଂ. ବ—ସୂତିକାଗୃହ (ଦେଖ)
Sūtakāgāra Sūtikāgṛuha (See)

ସୂତକାନ୍ନ—ସଂ.ବ—ଜନନାଶୌଚ ଦୂଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ଉକ୍ତ ପରିବାରଙ୍କ
Sūtakānna ଘରୁ ଅନ୍ନ—Rice etc cooked by a family affected by Sutakāśaucha.

ସୂତକାଶୌଚ—ସଂ. ବ (ଷ. ତ. ତତ୍ପୁ; ସୂତକ ହେତୁ ଅଶୌଚ)—
Sūtakāśaucha ଜନନାଶୌଚ;ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେତୁ ଅଶୌଚ—Impurity which affects the kinsmen of a new-born baby. [ଦ୍ର—କନ୍ୟା ବା ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ସପିଣ୍ଡମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଶୌଚ ହୁଏ । ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ ଦ୍ୱିଜାତିମାନଙ୍କର ୧୦ ଦିନ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ୧ ମାସ ଅଶୌଚ ହୁଏ ।]

ସୂତକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୂତକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜନ୍ମ।
Sūtakī ଶୌଚ ଯୋଗୁ ଅଶୁଚି (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବାର)—
(ସୂତକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person or family) Affected by impurity due to a birth in the family. ୨ । ମରଣାଶୌଚ ଯୋଗୁ ଅଶୁଚି (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବାର) [ହ. ଶ]—2. (a person or family) Affected by impurity due to a death in the family.

ସୂତଗ୍ରାମଣୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି [ହ. ଶ]—
Sūtagrāmaṇī The headman of a village.

ସୂତ ଗୃହ—ଦେ. ବ—ସୂତିକା ଗୃହ (ଦେଖ)
Sūta gṛuha Sūtikā gṛuha (See)

ସୂତ ତନୟ(ପୁତ୍ର, ପୁତ୍ରକ, ନନ୍ଦନ)—ସ. ବ—୧ । (ସୂତ—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
Sūta tanaya(putra, putraka, nandanc) ତନୟ, କର୍ଣ୍ଣ (ସୂତକ—ଅଧିରଥ ନାମକ ସୂତଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ତନୟ) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସଜାତ କୁନ୍ତୀଙ୍କ କାନୀନ ପୁତ୍ର କର୍ଣ୍ଣ—1. The famous warrior Karṇṇa.
୨ । କୀଚକ (ହ. ଶ)—2. Kīchaka.

ସୂତବଶା—ସ. ବ—ଗାଈ (ହ. ଶ)—
Sūtabaśā Cow.

ସୂତରାଟ୍—ସ. ବ (ସୂତରାଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ପାରଦ (ରାଜଳର୍ଗଣ)-
Sūtarāṭ Mercury.

ସୂତଲି—ଦେ. ବ—ସୁତୁଲି (ଦେଖ)
Sūtali Sutuli (See)

ସୂତା—ସ, ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ସୂତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sūtā 1. Feminine of Suta. ୨ । ପ୍ରସୂତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. (a woman) Who has been delivered of a child. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ନବ ପ୍ରସୂତା ସ୍ତ୍ରୀ (ଯାହାର ପ୍ରସବଠାରୁ ୧୦ ଦିନ ଗତ ହୋଇ ନାହିଁ)—A woman who has recently been delivered of a child. ୨ । ସୂତିକା ରୋଗ (ଦେଖ)—2. Sūtikā roga (See) ଦେ. ବ (ସ. ସୂତ୍ର)—୧ । ସୂତ୍ର—
ସୁତା 1. Thread; yarn. ୨ । ଅଣ୍ଟା ସୂତା—2. Waist-chain. ୩ । ସରୁ ଦଉଡ଼ି—3. A slender rope. ୪ । ଏକ ଇଞ୍ଚର ଅଠ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—4. One-eighth of an inch (linear measure). ୫ । ତୁଳାରୁ ବଳା ଯାଇଥିବା ସୂତ୍ର—5. Cotton thread. ୬ । ବଢ଼େଇ ଓ କରତିମାନେ କାଠ ଆଦି ଉପରେ ଚିହ୍ନ ଦେବା ପାଇଁ ଚକ ବା ଚକ ଖଡ଼ିରେ ରଞ୍ଜିତ ଯେଉଁ ସୂତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—6. A string saturated with chalk or black used by carpenters and sawyers to mark timbers. ୭ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଓଲମ୍ବ ସୂତା—7. Plumb line of masons.

ସୂତା ଆଳୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ସରୁ ମୂଳ-
Sūtā ālu ବିଶିଷ୍ଟ ଆଳୁ—A kind of wild slender yam. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଜନମାନେ ଖୋଳି ଖାଆନ୍ତି ।]

ସୂତାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସୂତା ପରିମାଣରେ—1. To the
Sūtāe breadth of ⅛th of an inch. ୨ । ସୂତା ପରି
ଏକ ସୁତା ଖୁବ୍ ସରୁଭାବରେ—2. Very delicately. ୩ ।
ଏକ ସୁତା ଅତି ମୃଦୁଭାବରେ—3. Very tenderly. ୪ ।
ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର—4. Very slightly. ଦେ. ବିଣ—ଏକ ସୂତା ପରିମିତ—Measuring an e ghth of an inch. ଦେ. ବ—ଏକ ସୂତା ପରିମାଣ—Measurement of ⅛th of an inch.

ସୂତା କଟା—ଦେ. ବ—ତୁଳାରୁ ସୂତା ବଳିବା—Spinning of
Sūtā kaṭā thread; spinning. [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ
ସୁତୋକାଟା ତଳିବ ସଂସାର, ସୂତା କଟା ଅଗ ପରି ହେଲେ
ସୁତା କାତନା ଘର ଘର ଯେ ବୋଇଲି—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଅକାଳ
ବୋଇଲି ।]

ସୂତା କଣ୍ଡା(କାଣ୍ଡିଆ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂତ୍ର ଓ କଣ୍ଡନ)—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା ପାଇଁ କାଠିରେ ଗୁଡ଼ିଆ ସୂତୋର ଡାଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା ସୂତାର ଛଡ଼ା—A bundle of thread twisted round a reel, ready for weaving.
Sūtā kaṇḍā(kāṇḍiā)
ସୂତୋର ଡାଣ୍ଡା

ସୂତା କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳାରୁ ଘଣି ସେଥିରୁ ବଳଣା କରି ଅରଟ ବା ତାକୁଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁଳାର ସୂତ୍ର ତନ୍ତୁ-ମାନଙ୍କରୁ ସୂତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To spin thread from cotton.
Sūtā kāṭibā
ସୂତା କାତନା

ସୂତା କିନାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଯାହାର (ଯେଉଁ ଘୁଡ଼ିର) ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଧଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ସୂତା ଥାଏ—(a paper kite) Having thread twisted into its upturned rim.
Sūtā kināri

ସୂତା ଖିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂତ୍ର+ଖ ଇଚ୍ଛା)—ସୂତ୍ରର ଗୋଟିଏ ସରୁ ସୂତୋର ଖୀ—One string of thread.
Sūtā khia
ସୂତା ତାଗା

ସୂତା ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂତ୍ର+ଗ୍ରନ୍ଥି)—ସୂତ୍ରରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି-ସୂତାରଗାଁଇଟ—A knot of thread.
Sūtā gaṇṭhi
ସୂତା ଗାଁଠ

ସୂତା ଗାଣ୍ଠି—ଦେ. ବ—ବହୁତ ସୂତା ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ା—A big package or bundle of yarn or thread.
Sūtā gāṇṭhi
ସୂତାର ଗାଁଠି ସୂତାଗାଁଠ

ସୂତା ଛାଡ଼ିବା (ଦେବା, ବଢ଼ାଇବା)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଘୁଡ଼ିକୁ ବହୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ତରଖିରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ସୂତାକୁ ପିଠାଇ ଦେବା—To let out the string of a kite so that the kite may fly high.
Sūtā chhārdibā (debā, bardhāibā)

ସୂତା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—କପାର ସୂତାରେ ତିଆରି ଜାଲ-ବିଶେଷ—A kind of net made of thread.
Sūtā jāla

ସୂତା ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଘୁଡ଼ି କଟିଗଲେ ଭିନ୍ନ ଘୁଡ଼ି ସହିତ ଲାଗି ଥିବା ସୂତା ଏବଂ ତରଖି ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ସୂତା ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ତାହାକୁ ତରଖିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେବା—To wind up the string of a kite after it is cut by another kite.
Sūtā dharibā

ସୂତା ନ ଚାଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଦୁଇଟି ଘୁଡ଼ିର ସେଥି ବସିବା ସମୟରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଦୁଇ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ସୂତା ଅଚଳ ହେବା—The string of two flying kites becoming under-knotted and incapable of being worked. [ଦ୍ର—ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ଛିଡ଼ିଲେ ଅନ୍ୟ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ଯଦି ଛିଡ଼ା ନ ଯାଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ଓହଳ ପଡ଼େ; କାରଣ, ଯେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦୁଇଟି ଯାକ ଘୁଡ଼ିର ଜୋର୍ ଦ୍ୱିତୀୟ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ଉପରେ ଅସି ପଡ଼େ । ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରଥମ ଘୁଡ଼ିର ସୂତା ନ ଚାଲିବା କହନ୍ତି ।]
Sūtā na chālibā

ସୂତା ନାଗ—ଦେ. ବ—ସୂତା ପରି ଲମ୍ବ ଓ ଚାନବିଶ ପରି ସରୁ ଏକ-ଜାତୀୟ ସର୍ପ—A kind of very slender serpent. [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରାୟ ଏକ ଗଜଣ୍ଡ ଲମ୍ବ ହୁଏ, ଏ ସାମାନ୍ୟ ବିଷଧର । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଟୋପି ପରି ଆବରଣ ଥାଏ । ଏମାନେ ବର୍ଷା ଦିନେ ବାହାରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଘାତକ ଫଳକୁ ଜଣା କରି ଖାଆନ୍ତି ।]
Sūtā nāga

ସୂତା ଭାଙ୍ଗିଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଛଟେଇବା (ଦେଖ)
Sūtā bhāṅgijibā
Chhateibā (See)

ସୂତା ମସିଣା(ସଉପ, ସପ)—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଦଉଡ଼ାରେ ବୁଣା ନ ହୋଇ ତୁଳାର ସୂତାରେ ସୂତା ସପ, ସୁତୋର ମାଦୁର ବୁଣା ଯାଇଥିବା ସରୁ ମସିଣା—A thin mat woven with thread. [ବ—ଏହାକୁ ବଡ଼ଲୋକମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଦିନରେ ଶେଯ ଉପରେ ପକାଇ ଶୁଅନ୍ତି । ତୁଳା ଶେଯ ତୁଳନାରେ ଏହା ଦେହକୁ ଶୀତଳ ଲାଗେ ।]
Sūtā masiṇā (saupa, sapa)
ସୂତେକୀ ଚଟାଇ

ସୂତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ତୁଳ. ସଂ. ସୂ-[ତ୍ର]ତାର୍)—(ସଂ. ସୂତ୍ରଧର)—ବଢ଼େଇ—Carpenter. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଟୀକା ଦିଅ—Vaccinator.
Sūtār

ସୂତାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଟୀକା ଦିଅ—Vaccinator.
Sūtāri

ସୂତା ଲୁଗା—ତୁଳାର ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—Cloth woven with cotton thread.
Sūtā lugā
ସୁତି କାପଡ଼ ସୂତା କପଡ଼ା

ସୂତି—ସଂ. ବ (ସୂ. ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—୧ । ଜନନ; ଜନ୍ମ—1. Birth. ୨ । (+କର୍ମ. କ) ସନ୍ତାନ—2. Child. ୩ । (ସିବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ) ସୀବନ; ସେଇଁବା—3. Sewing. ୪ । ସୂତା କାର୍ଯ୍ୟ—4. Needle work. ୫ । (+ଅପାଦାନ. କ) ଉତ୍ପତ୍ତିର ସ୍ଥାନ ବା କାରଣ (ତ୍ର. ଶ)—5. Place or cause of birth; origin. ୬ । (+ଭାବ. କ) ଫଳର ବା ଫସଲର ଉତ୍ପତ୍ତି (ତ୍ର. ଶ)—6. Production of fruit or crop. ୭ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ସୋମରସ କାଢ଼ିବା କର୍ମ (ତ୍ର. ଶ)—7. The act of extacting the soma juice for a vedic sacrifice. ୮ । (ନାମ) ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ତ୍ର. ଶ)—8. A son of sage Biswāmitra. ୯ । ହଂସ (ତ୍ର. ଶ)—9. Gander; drake. ପ୍ରା.

ସୂତି ବିଶ (ସଂ. ସୂତ୍ର)—୧ । ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ—1. Made of
ସୂତୀ yarn. ୨ । ତୁଳା ସୂତା ନିର୍ମିତ—
2. Made of cotton thread.

ସୂତିଥ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂତ୍ର)—ନାଥ ଦଉଡ଼ା; ଜଳାଳୁ ଓଟାର
Sūtiā ଉପର ନେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି—Long rope
ଶୁଣ ଦଡ଼ି ରସ୍ସୀ for towing a boat.

ସୂତିକା—ସଂ. ବି (ସୂତିକ + ଆ)—୧ । ନବ ପ୍ରସୂତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଷଣ-
Sūtikā ଥିଲା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman who has been
recently delivered of a child. ୨ । ସୂତିକା
ରୋଗ (ଦେଖ)—2. Sūtikā roga (See)
୩ । ନବ ପ୍ରସୂତା ଗୌ (ହିଂ. ଶ)—
3. Recently calved cow

ସୂତିକାଗାର—ସଂ. ବି (ସୂତିକା + ଅଗାର)—ପ୍ରସବ ଗୃହ; ଅନୁଜ-
Sūtikāgāra ଶାଳ; ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରସୂତି ଟିକ୍ଲ ଜନ୍ମ କରେ—
A lying-in room.

ସୂତିକାଗୃହ, ସୂତିକାଗେହ, ସୂତିକାଶାଳା, } ଅନ୍ୟରୂପ
ସୂତିକାବାସ, ସୂତିକା ଭବନ

ସୂତିକା ଗ୍ରହଣୀ—ସଂ. ବି—ସୂତିକା ରୋଗଜନିତ ନବପ୍ରସୂତିର ପ୍ରହଣୀ
Sūtikā grahaṇī ରୋଗ—Chronic dysentery or
ସୂତିକା ଝାଡ଼ା } ଦେ. ରୂପ diarrhoea which attacks
ସୂତିକା ଦୁଗା } a woman after delivery.

ସୂତିକା ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—ପ୍ରସବ କାଳରେ ଧାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅସାବଧାନତା
Sūtikā jwara ବା ବ୍ୟବହୃତ ବସ୍ତ୍ର ଅଦି ମଇଳା ଥିବା ଯୋଗୁଁ
ପ୍ରସୂତିର ଗର୍ଭରେ ବିଷ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସବର
୫।୭ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସୂତିଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମାରାତ୍ମକ କମ୍ପଜ୍ୱର
ହୁଏ [ଡାକ୍ତର ସ୍ୱଜନଶୋର ନନ୍ଦ. ପ୍ରସୂତିଚର୍ଯ୍ୟା]—
Puerperal fever; puerperal sepsis.

ସୂତିକା ରୋଗ—ସଂ. ବି—ନବପ୍ରସୂତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବ୍ୟାଧିବିଶେଷ—A dis-
Sūtikā roga ease attacking some women after
delivery. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହୁଏ ।
ପ୍ରସବାନ୍ତେ ପ୍ରସୂତିଙ୍କ ଯତ୍ନ ନିଅ ନ ଗଲେ, ପଥ୍ୟ ଜଗା ନ
ହେଲେ ଗୁରୁପାକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଭୋଜନ ହେଲେ ଓ ଦେହରେ
ଥଣ୍ଡା ଲାଗିଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୱର ହୁଏ, ତା ପରେ
ଅତିସାର, ଶୋଥ, ପେଟଫମ୍ପା, ପେଟମରା ବା ଶୂଳ, ଅଗ୍ନି-
ମାନ୍ଦ୍ୟ, କମ୍ପ, ଦୁର୍ବଳତା, ଗୋଡ଼ ହାତ ଓ ଦେହ ଫୁଲା,
କାଶ, ଜ୍ୱର ଓ ଛଟ୍‌ଫଟାଣି ଜନ୍ମେ ଓ ଏହା ସମୟେ ସମୟେ
ବହୁବର୍ଷ ବ୍ୟାପି ରହି ଶେଷରେ ରୋଗୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ ।]

ସୂତି କାଳ(ବେଳା)—ସଂ. ବି—ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବାର ସମୟ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ
Sūti kāla(belā) The moment or time when
a child is born.

ସୂତିକା ଷଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂତିକାଗାର ଭିତରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମର
Sūtikā shashṭhi ଷଷ୍ଠ ଦିବସରେ ପୂଜିତା ଦେବୀବିଶେଷ;
ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ; ଷଠୀଦେବୀ—1. The Goddess
who looks after the safety of infants
and is worshipped on the sixth day of a
birth. ୨ । ଷଠୀଘର; ଜନ୍ମର ଷଷ୍ଠ ଦିନ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ
(ହିଂ. ଶ)—2. The festival observed on the
sixth day of a child's birth.

ସୂତି ଗୃହ(ଭବନ, ଶାଳା, ବାସ)—ସଂ. ବି—ସୂତିକାଗାର (ଦେଖ)
Sūti gṛuha(bhabana, śālā, bāsa) Sūtikāgāra
(See.)

ସୂତି ମାରୁତ(ବାତ)—ସଂ. ବି—ପ୍ରସବ ବେଦନା; ପ୍ରସବକାଳୀନ ଶୂଳ
Sūti māruta(bāta) (ହିଂ. ଶ)—Throes of child-
birth.

ସୂତି ମାସ—ସଂ. ବି—(ଏଥିର ନାମାନ୍ତର ବୈଜନନ—ଅମର) ପ୍ରସବ
Sūti māsa ମାସ; ଗର୍ଭଧାରଣର ନବମ ବା ଦଶମ ମାସ—
The 9th or 10th month of pregnancy,
which is the time of delivery.

ସୂତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂତ + ଇ)—ସୂତ ପତ୍ନୀ (ହିଂ. ଶ)—
Sūtī The wife of a sūta.

ସୂତ୍ତର—ସଂ. ବିଶ(ସୁ + ଉତ୍ତର)—ଖୁବ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ହିଂ ଶ)—Very
Sūttara excellent. ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ବା ଯୋଗ୍ୟ
ଉତ୍ତର—Good or fitting reply.

ସୂତ୍ତୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବନସିରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ
Sūttī ବ୍ୟବହୃତ ଖୁବ୍ ମୋଟା ଏବଂ ଶକ୍ତ ସୂତାର ଛିଅର ଲମ୍ବା
[ସୂତ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଡୋର—A thick angling string.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ ଶୋଲ ବାନ୍ଧି ବନସି ଜଣ୍ଟାରେ
ଲାଅନ୍ତା ମାଛ ବମ୍ବା ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଦୌଣସି ଥୋଡ଼
ଗୁଡ଼ି ମାଛ ଧରିବା ଲାଗି ଘାଣି ଉତରରୁ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ ।
ଏହାକୁ ବନସିଡ଼ାରେ ବାନ୍ଧିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ସୁତ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ସୁ + ଉତ୍ଥାନ)—ସୁନ୍ଦର ଉତ୍ଥାନ—Nice arising.
Sūtthāna ବିଶ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ ଅଟେ ଉତ୍ଥାନ ଯାହାର)—
୧ । ଚତୁର (ଅମର)—1. Smart; clever.
୨ । କର୍ମଦକ୍ଷ; ପଟୁ—2. Skilful.

ସୂତ୍ୟଶୌଚ—ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ; ସୂତ୍ୟ = ପ୍ରସବଜନିତ
Sūtyaśaucha ଅଶୌଚ)—ସୂତିକାଶୌଚ (ଦେଖ)
Sūtikāśaucha (See)

ସୂତ୍ୟା—ସଂ. ବି (ସୂ ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ + ଆ)—୧ । ପଞ୍ଚାନ୍ତ ସ୍ନାନ
Sūtyā (ଭାରତ)—1. Bath taken after a vedic
sacrifice. ୨ । ସୋମରସ ପାନ (ଭାରତ)—
2. Drinking of the soma juice. ୩ । ସୋମ-
ରସ ବାହାର କରିବା କର୍ମ (ହିଂ. ଶ)—3. The ext-
raction of the Soma juice for vedic
sacrifice.

ସୂତ୍ର (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗ୍ରନ୍ଥନ କରିବା; ଗୁନ୍ଥିବା—
Sūtra (root) To lay or string through.

ସୂତ୍ର—ସଂ. ବି (ସିବ୍ ଧାତୁ=ସିଲାଇ କରିବା+କରଣ. ଣ; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Sūtra ସିଲାଇ କରାଯାଏ, ଏମା ସୂତ୍ର ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
୧ । ସରୁ ବା ସୂତ୍ର ରଜ୍ଜୁ, ସୂତା—1. Thread. ୨ ।
ତନ୍ତୁ—2. Fibre. ୩ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ;
ବସ୍ତ୍ରାଦିମୂଳ—3. Yarn. ୪ । ଡୋର; ସରୁ ସୂତା—
4. String. ୫ । ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଓ ଶାସ୍ତ୍ରାଦିର ସୂଚନା ଗ୍ରନ୍ଥ
(ମେଦନୀ)—5. A treatise indicating the
scriptures and the law books. ୬ । ବ୍ୟବସ୍ଥା,
ବ୍ୟାକରଣ, ଦର୍ଶନାଦି ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଣୀତ
ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟ; ସାରଗର୍ଭିତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପଦ—6. Aphorism;
terse sentence conveying a rule in any
branch of knowledge (e. g. grammar;
logic, law, philosophy). ୭ । ବିଷୟ-
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—7. Indication of the contents.
୮ । ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ଉପକ୍ରମ; ନାଟକର ପ୍ରସ୍ତାବନା—
8.Indication of the contents of a drama;
a prologue. ୯ । ବିଜ୍ଞାନାଦି ଶାସ୍ତ୍ରବିଷୟକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ
ନିୟମ—9. Axiom; a rule of science or
grammar. ୧୦ । ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର; ପଇତା—10. A
Brahman's sacred thread. ୧୧ । ପ୍ରାଚୀନ
କାଳର ମାନବିଶେଷ (ହ. ଶ)—11. A unit
standard of measurement of ancient
times. ୧୨ । ରେଖା (ହ. ଶ)—12. Line.
୧୩ । କଟିଧୁତ; କଟି ଭୂଷ (ହ. ଶ)—13. A string
worn round the waist. ୧୪ । କାରଣ; ନିମିତ୍ତ;
ମୂଳ (ହ. ଶ)—14. Cause; root. ୧୫ । ପନ୍ଥା;
ସ୍ୱରୂପ (ହ. ଶ)—15. Trace; clue. ୧୬ । ଲୂତିଆଣୀ
ସୂତା—16. Spider's thread. ୧୭ । ତାର—
17. Wire (M. W.). ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—
ସୁତର (ଦେଖ)—Sutara (See) [ଦ୍ର—ସୂତ୍ର
ଉଣ୍ଡିବା, ସୂତ୍ର କରିବା, ସୂତ୍ର ପାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଦେଶଜ
ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁତର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସୂତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ସୂତ୍ର+କ)—୧ । ସୂତ୍ର (ଦେଖ)—1. Sūtra
Sūtraka See) ୨ । ଅଟାରେ ବା ମଇଦାରେ ତିଆରି ସରୁ
ସୂତା ଭଳି ଖାଦ୍ୟ (ହ. ଶ)—2. Vermicelli.

ସୂତ୍ର କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂତ୍ର ଅଛି କଣ୍ଠରେ ଯାହାର)—
Sūtra kaṇṭha ୧ । ବିପ୍ର; ବ୍ରାହ୍ମଣ (ମେଦନୀ)—1. A
Brāhmaṇa. ୨ । ଖଞ୍ଜରୀଟ; ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ (ମେଦନୀ)—
2. The wagtail bird. ୩ । କପୋତ (ମେଦନୀ)—
3. Dove.

ସୂତ୍ର କର୍ମ—ସଂ. ବି (ସୂତ୍ର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଢ଼େଇ
Sūtra karma କାମ (ହ. ଶ)—1. Carpentry.
୨ । ରାଜକାମ (ହ. ଶ) — . Mason's work.

ସୂତ୍ର କାର(କୃତ୍) —ସଂ. ବି—୧ । ସୂତ୍ରର ପ୍ରଣୟନକର୍ତ୍ତା; ସୂତ୍ରରଚୟିତା
Sūtra kāra(kṛut) —1. The author of aphorisms
or rules of a treatise. ୨ । ବଢ଼େଇ (ହ. ଶ)
—2. Carpenter. ୩ । ତନ୍ତୀ (ହ. ଶ)—
3. Weaver. ୪ । ଲୂତିଆଣୀ (ହ. ଶ)—
4. Spider.

ସୂତ୍ର କୋଣ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂତ୍ର ଅଛି କୋଣରେ ଯାହାର)—
Sūtra koṇa ଭମରୁ (ହାତବଳୀ; ଚିତାଣ୍ଡଶେଷ)—
A slender-waisted double-mouthed small
drum shaped like an hour-glass.

ସୂତ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି—ଷଷ୍ଠ ସାହାପ୍ୟରେ କରାଯିବା ୬୪ କଳାର
Sūtra krīrdā ଅନ୍ତର୍ଗତ କ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
A kind of game witk thread considered
as one of the fine arts in India.

ସୂତ୍ର ଗଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି—ତନ୍ତୁବାୟର ଉପକରଣବିଶେଷ; ଏପଣୀ (ଶବ୍ଦ-
Sūtra gaṇḍikā ମାଳା);ମାକୁ—The weaver's shuttle.

ସୂତ୍ରଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଣ (ସୂତ୍ର+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ସୂତ୍ର ଧାରଣ
Sūtragraha ବା ଗ୍ରହଣ କରେ(ହ. ଶ)--Holding thread.

ସୂତ୍ରଣ—ସଂ. ବି (ସୂତ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସୂତ୍ର ରଚନା କରିବା
Sūtraṇa କର୍ମ (ହ. ଶ)—1. The act of composing
aphorisms. ୨ । ସୂତା କାଟିବା କର୍ମ (ହ. ଶ)—
2. Spinning. ୩ । ଗୁନ୍ଥିବା—3. Stringing
(M. W).

ସୂତ୍ର ତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି—ସୂତ୍ର; ସୂତା (ହାତବଳୀ)—
Sūtra tantu Thread; string.

ସୂତ୍ର ତର୍କୁଟୀ—ସଂ. ବି—ତାନ୍ତୁଜ (କଣ୍ଟାଧର)—
Sūtra tarkuṭī Spindle.

ସୂତ୍ର ଧ(ଧା)ର—ସଂ. ବି (ସୂତ୍ର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନାଟକା-
Sūtra dha(dhā)ra ଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ
ନାଟ୍ୟକାର ରଙ୍ଗଭୂମିକୁ ଆସି ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ନାଟକୀୟ
କଥାର ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି; ନାଟ୍ୟପ୍ରସ୍ତାବକ—1.An actor
who appears on the stage and indicates
the contents of the drama; stage mana-
ger. ୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter. [ଦ୍ର—ଏ
ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଔରସରେ ଦୁଦ୍ରଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ
ପୁରାଣ ।] ୩ । ଶଚୀପତି; ଇନ୍ଦ୍ର—3. God Indra.
୪ । ସୂତ୍ରକାର (ଦେଖ)—4. Sūtrakāra (See)

ସୂତ୍ରଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୂତ୍ରଧାରିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯଜ୍ଞୋପବୀତ
Sūtradhārī ଧାରଣକାରୀ—Wearing the sacred
thread. ସଂ. ବି—ଅଭିନୟର ସୂତ୍ରଧର (ହ. ଶ)—
Stage manager.

ସୂତ୍ର ପାତ—ଦେ. ବି (ରାଜ, ବଢ଼େଇ ଓ କିରାଣୀମାନେ କାମ ଆରମ୍ଭ
Sūtra pāta କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସୂତା ଧରି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମାପ କରି-
ସୂତ୍ରପାତ ବାରୁ ଏହି ଅର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆରମ୍ଭ;

ସୂତ୍ରପାତ କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ—1. Beginning or commencement of any thing. [ଉ—ଜଗେ ଗୃହ ବିଗ୍ରହର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇ, ଏହିରୂପେ ଚିତ୍ର ଘଟ ହେଲେ ଅର୍ଥ ଜାତ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକ ସୂଚନା—2. Preliminary indication of a work. ସଂ. ବ—ମାପିବା ସୂତ୍ରାଦ୍ୱାରା ମାପ କରିବା—Applying the measuring line (M. W).

ସୂତ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ (ସୂତ୍ର ତୁଏ ପୁଷ୍ପରୂ ଯାହାର)—କାର୍ପାସ; କପା
Sūtra pushpa (ଅଭିଧାନ ଶେଷ)—Cotton.

ସୂତ୍ର ପ୍ରୋତ—ସଂ, ବିଣ (ଅସ୍ଥା ତତ୍)—ସୂତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଗୁନ୍ଥା ବା ସଂଲଗ୍ନ—
Sūtra prota Fastened with wires (M. W.)

ସୂତ୍ର ବାପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୟନ; ଲୁଗା ଅଦି ବୁଣିବା କର୍ମ
Sūtra bāpa (ହ. ଶ)—Weaving.

ସୂତ୍ର ବିଣା—ସଂ, ବ—ପ୍ରାଚୀନ ବୀଣାଭେଦ; ଲାଉଣି (ବାଦ୍ୟବିଶେଷ)—
Sūtra bīṇā A sort of harp used in ancient time. [ଉ—ଏଥିରେ ଧାତବ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତେ ସୂତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା—ହ. ଶ ।]

ସୂତ୍ର ବେଷ୍ଟନ—ସଂ. ବ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତନ୍ତୁବାୟୋପକରଣ; ତାସଣ; ଶସର; ମାକୁ—1. A shuttle. ୨ । (ଅସ୍ଥା ତତ୍) ବୟନ (ହ. ଶ)—2. Weaving. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତନ୍ତ—3. Loom.

ସୂତ୍ରଭିତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବ (ସୂତ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯେ
Sūtrabhit(d) ସୂତ୍ରଦ୍ୱାରା ଭେଦ କରେ)—ଶୌଚକ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ); ଦରଜି—A tailor.

ସୂତ୍ରମଧ୍ୟଭୂ—ସଂ. ବ—ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଶଙ୍ଖଚୀନଯଷ୍ଟିକା—
Sūtramadhyabhū A sort of incense.

ସୂତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ, ବ—ସୂତ୍ରବେଷ୍ଟନ କାଷ୍ଠ (ଶବ୍ଦମାଳା); ତନ୍ତ—
Sūtra jantra Loom.

ସୂତ୍ରଳା—ସଂ. ବ (ସୂତ୍ର+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sūtralā ୧ । ତକୁଆ; ତାଉଡ଼ୀ—1. Spindle. ୨ । ତୁଳାର ବଳକା—2. A skein or roll of cotton for spinning.

ସୂତ୍ରଶାଖ—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସୂତ୍ର ଅଟେ ଶାଖା ଯାହାର)—ଶରୀର
Sūtraśākha (ହ. ଶ)—Body.

ସୂତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତମ କାଂସା (ହ. ଶ)—
Sūtrāṅga Excellent bellmetal.

ସୂତ୍ରାମା—ସଂ. ବ (ସୂ=ଉତ୍ତମରୂପେ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା
Sūtrāmā +କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୯ବ)—ଇନ୍ଦ୍ର (ଅମର)—
Indra.

ସୂତ୍ରାଳୀ—ସଂ. ବ (ସୂତ୍ର+ଆଳୀ) — ୧ । ଗଳସୂତ୍ର; ଗଳମେଖଳ—
Sūtrālī 1. A string used as ornament for the neck. ୨ । ମାଳା (ହ. ଶ)—2. Garland.

ସୂତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଶ (ସୂତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—୧ । ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା—
Sūtrita 1. Strung (M. w). ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥିତ—2. Arranged (M. W). ୩ । ସୂତ୍ରରୂପେ ଲକ୍ଷିତ ବା କଥିତ—3. Prescribed or delivered in aphorisms (M. W).

ସୂତ୍ରୀ—ସଂ; ବିଣ (ସୂତ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Sūtrī Fibrous. ବ—କାକ (ଅଭିଧାନ ଶେଷ)—Crow.

ସୂତ୍ରୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୂତ୍ର+ଈୟ)—ସୂତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sūtrīya Relating to sūtra.

ସୂତ୍ରେ—କ୍ରି. କ୍ରି. ବିଣ—କୌଶଳରେ—With great tact;
Sūtre tactfully. [ଉ—ବୋଇଲେ ଶୂରେ ସୂତ୍ରେ କିକିରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ସୂତ୍ରେ ଘର୍ଦ୍ଦସୂତ୍ରେ ହନନ ହୋଇଲା—
कौशलसे ଭାଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୂତ୍ରେଇବା—କ୍ରି—ସୁତରାଇବା (ଦେଶ)
Sūtreibā Sutarāibā (See)

ସୂତ୍ରେ ସୂତ୍ରେ—କ୍ରି. କ୍ରି. ବିଣ—ସୁତ୍ରେ ସୁତ୍ରେ (ଦେଶ)
Sūtre sūtre Sutre sutre (See)

ସୂଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill; to
Sūda (root) slaughter. ୨ । ନାଶ କରିବା—2. To destroy. ୩ । ହିଂସା କରିବା—3. To hurt; to injure.

ସୂଦ—ସଂ. ବ (ସୂଦ ଧାତୁ; ଣିଜନ୍ତ=ସୂଦ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Sūda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ କ୍ଷୁଧା ନାଶ କରେ)—୧ । ସୂପକାର (ଅମର); ସୁଆଦ; ପାଚକ—1. Cook. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ (ଅମର)—2. Curry. ୩ । ଝୋଳ; ସୂପ (ହେମ)—3. Soup. ୪ । ସାରଥ୍ୟ (ଜୟପାଳ)—4. Charioteership. ୫ । ଅପରାଧ; ଦୋଷ (ଜୟପାଳ)—5. Crime; delinquency. ୬ । ପାପ (ଜୟପାଳ)—6. Sin. ୭ । ଲୋଧ୍ର (ଜୟପାଳ)—7. Simplocos Racemosa.

ସୂଦନ—ସଂ. ବ (ସୂଦ. ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Sūdana ୧ । ହନନ; ମାରଣ; ମାରିବା—1. Killing; slaughtering. ୨ । ନିକ୍ଷେପଣ—2. Throwing; consigning. ୩ । ଅଙ୍ଗୀକରଣ—3. Agreeing, ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—(ଏହା ଅନ୍ୟ ନାମବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ବିଶେଷଣ ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ଯଥା—ମଧୁସୂଦନ, କେଶୀସୂଦନ) ନାଶକାରୀ, ମାରକ; ହତ୍ୟାକାରୀ—Destructive of. କ୍ରି. ବ—ପାନ; ଭକ୍ଷଣ ଭକ୍ଷଣ—Drinking; eating. (ଉ—ଯେ କାଳେ ଛାଳେ କଦନ, ବ ଗୋଲ୍ଲ ଭକ୍ଷଣଦନ ଅଳକ ମଧୁସୂଦନ ମଧୁସୂଦନ । ଭାଷ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।)

ସୂଦଶାଳା—ସଂ. ବ—ପାକଶାଳା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sūdśālā Kitchen.

ସୂଦ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ପାକଶାସ୍ତ୍ର—The science of cooking; culinary art.
Sūda śāstra

ସୂଦାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ପାକଶାଳାଧ୍ୟକ୍ଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Chief cook; head cook.
Sūdādhyaksha
(ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ପୌରୋଗବ, ପୁରୋଗବ)

ସୂଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୂଦ୍, ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଆହତ—1. Wounded. ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed. ୩ । ନିହତ—3. Killed.
Sūdita

ସୂନ—ସଂ. ବ (ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+ଭାବ. ତ)—୧ । ପ୍ରସବ (ବିଣ, ମେଦିନୀ)—1. Birth. ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ପୁଷ୍ପ (ବିଣ, ମେଦିନୀ)—2. Flower. ବିଣ—୧ । ବିକସିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ (ବିଣ, ମେଦିନୀ)—1. Full blown; with expanded petals. ୨ । ଜାତ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—2. Born. ୩ । ଶୂନ୍ୟ; ଖାଲି; ରିକ୍ତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Empty.
Sūna

ସୂନବାନ୍—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସୂନବତ୍, ଶବ୍ଦ; ସୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତବତୁ ୧ମା. ୧ବ)—ଜାତ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ,—Born.
Sūnabān
(ସୂନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୂନ ଶର—ସଂ, ବ—୧ । ପୁଷ୍ପଶର; କାମଦେବଙ୍କ ଧନୁ—1. The flowery bow of cupid. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି କାମଦେବ—2 Cupid personified.
Sūna śara

ସୂନା—ସଂ. ବ (ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କର୍ମ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପୁତ୍ରୀ; କନ୍ୟା (ମେଦିନୀ)—1. Daughter. ୨ । (+ଅଧି. ଆ)—ବଧ ସ୍ଥାନ (ମେଦିନୀ)—2. Place of slaughter. ୩ । ଗଳଗୁଣ୍ଡିକା (ମେଦିନୀ); ଘଣ୍ଟିକା—3. The uvula. ୪ । ମୃଗମାଂସ ବିକ୍ରୟ (ଅଭିଧାନ)—4. Sale of meat of beasts. ୫ । ମୃଗପକ୍ଷୀ-ବଧ ସ୍ଥାନ (ଅଭିଧାନ); କଂସେଇଶାଳା—5. Slaughter-house. ୬ । ମାଂସ ବିକ୍ରୟ (ଅଭିଧାନ)—6. Sale of meat. ୭ । ପ୍ରାଣିହତ୍ୟାର ବା ଜୀବହିଂସାର ଉପକରଣ; ଗୃହସ୍ଥର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ୫ଟି ବସ୍ତୁ—7. Five household articles or utensils which cause slaughter of animals. (ଦ୍ର—ଗୃହସ୍ଥର ୫ଗୋଟି ଉପକରଣରେ ଅଜ୍ଞତସାରଭାବରେ ଲାଠି ପଡଙ୍ଗାଦି ବହୁ ଜୀବହିଂସା ବା ପ୍ରାଣିହତ୍ୟା ହୁଏ । ଏହି ୫ ଗୋଟି ବସ୍ତୁକୁ ପଞ୍ଚସୂନା ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ଚୁଲି; ଶିଳ, ଶିଳପୁଅ ଓ ତବା; ଝାଟୁଣୀ ଓ ପହଁରା; ଉଦୁଖଲ ମୁଷଳ ବା ଢିଙ୍କି; ହାଣ୍ଡି ମାଟିଆ ରଖିବାର ପିଣ୍ଡୀ । ଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରତିଦିନ 'ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞ' ଦ୍ୱାରା ଏହି ପଞ୍ଚସୂନାଜନିତ ପାପରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ ।) ୮ । ହତ୍ୟା (ହେ. ଶ)—8. Slaughter.
Sūnā

ସୂନା ଦୋଷ—ସଂ. ବ—ଚୁଲି, ତବା ଓ ଶିଳ, ଢିଙ୍କି, ଝାଡୁ ଓ ପାଣି ମାଟିଆ ଅଦି ରଖିବା ପିଣ୍ଡୀ ଅଦି ଯୋଗୁଁ ଗୃହସ୍ଥ ପେଟୁଁ ଅଜ୍ଞାତକୃତ ଜୀବହିଂସା କରେ ତଜ୍ଜନିତ ଦୋଷ ବା ପାପ—Sin committed by a householder by the daily use of five domestic articles.
Sūnā dosha

ସୂନିକ—ସଂ. ବ (ସୂନା+ଇକ)—୧ । ମାଂସ ବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହେ. ଶ)—1. Seller of meat. ୨ । ବ୍ୟାଧ—2. Hunter. ୩ । କଂସେଇ—3. Butcher.
Sūnika

ସୂନ୍ମଦ—ସଂ. ବ (ସୂ+ଉନ୍ମଦ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ (ଉଚ୍ଚତ)—1. Maddened; insane. ୨ । ଉନ୍ମଦଯୁକ୍ତ (ଉଚ୍ଚତ)—2. Intoxicated.
Sūnmada

ସୂନ୍ମାଦ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂ+ଉନ୍ମାଦ)—ପାଗଳ; ଉନ୍ମାଦ ରୋଗବିଶିଷ୍ଟ (ରମାନାଥ)—Insane; lunatic.
Sūnmāda

ସୂପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମାଂସାଦିର ଝୋଳ ବା ଅଣ; ସୁରୁଆ—ସୁପ୍ ଶୋରବା Soup
Sūp

ସୂପ—ସଂ. ବ (ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କର୍ମ. ପ)—୧ । ଝୋଳ; ତିଅଣର ଅଣ—1. Soup. ୨ । ମୁଗ, ମସୁର ଅଦିର ଡାଲି, ବ୍ୟଞ୍ଜନବିଶେଷ—2. Soup of pulse. [ଦ୍ର—ମୁଗ ଅଦିକୁ ଭଗଡ଼ି, ପାଣିରେ ସିଝାଇ ଲୁଣ, ଅଦା, ହେଙ୍ଗୁ, ଅଦି ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁ ସୂପ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ବିଷ୍ଟମ୍ଭକ, ରୁଚିକର ଓ ଶୀତଳ । ଗୋପା ଛଡ଼ା ଡାଲିର ସୂପ ଲଘୁପାକ ।] ୩ । ସୂଦ (ମେଦିନୀ) ୧ (ଦେଖ)—3. Sūda (See) ୪ । ଭାଣ୍ଡ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ବାସନ—4. Receptacle; utensil. ୫ । ବାଣ; ଶାୟକ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—5. Arrow. ୬ । ପାଚକ (ହେ. ଶ)—6. Cook. ୭ । ଡାଲି ଅଦିର ପାଣି ବା ଅଣ—7. The water or soup of boiled pulse.
Sūpa

ସୂପକାର—ସଂ, ବ. ପୁଂ (ସୂପ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପାଚକ—1. Cook. ୨ । ଶୂଦ୍ରପାକୋପଜୀବୀ (ସୂପକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ)—2. The cook of a Śūdra.
Sūpakāra
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବଲ୍ଲବ, ଅଗ୍ନିଜ, ଅବସିକ, ସୂଦ, ଔଦନିକ, ଗୁଣ, ପାଚକ; ପାକୁକ, ଭକ୍ଷ୍ୟକାର ।)

ସୂପ ଧୂପନ(କ)—ସଂ. ବ (ଏହାଦ୍ୱାରା ସୂପ ବାସନା ଯାଉଥିବାରୁ)—ହିଙ୍ଗୁ (ତିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—Asafoetida
Sūpa dhūpana(ka)

ସୂପପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ମୁଦ୍‌ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ଭରତମଲ୍ଲିକା) (ଦେଖ)
Sūpaparṇṇī Mudgaparṇṇī (See)

ସୂପ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ପାକ ଶାସ୍ତ୍ର—The art of cooking.
Sūpa śāstra

ସୂପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବ—ମୁଦ୍‌ଗ; ମୁଗ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A pulse.
Sūpa śreshṭha

ସୂପ ସ୍ଥାନ(ଶାଳା)—ସଂ, ବ—ପାକଶାଳା (ହେ. ଶ)—Kitchen.
Sūpa sthāna(śālā)

ସୂପାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିଙ୍ଗୁ (ଗନ୍ଧନିର୍ଯ୍ୟାସ)—
Sūpāṅga Asafoetida.

ସୂପୋଦନ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସୂପ+ଓଦନ)—ଡାଲି ଓ ଭାତ (ହି. ଶ)—Dal and boiled rice.
Sūpodana

ସୂମ—ସଂ. ବ (ସୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—୧ । କ୍ଷୀର; ଦୁଗ୍ଧ [ମେଦିନୀ]—
Sūma 1. Milk. ୨ । ଆକାଶ [ମେଦିନୀ]—2. Sky. ୩ । ଜଳ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—3. Water. ୪ । ସ୍ୱର୍ଗ [ହି. ଶ]—4. Heaven. ବୈଦେ. ବିଣ
କୃପଣ ସୁମ (ଅ. ସୁମ୍=ଅଶୁଭ)—କୃପଣ—Niggardly.

ସୂୟ—ସଂ. ବ (ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+ଭାବ ଅ)—୧। ସୋମରସ
Sūya ବାହାର କରିବା କର୍ମ [ହି. ଶ]—1. The act of pressing out the Soma juice for vedic sacrifice. ୨ । ଯଜ୍ଞ [ହି. ଶ]—
2. Vedic sacrifice.

ସୂର୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill. ୨ । ସ୍ତମ୍ଭିତ
Sūr(root) କରିବା—2. To stop.

ସୂର—ସଂ. ବ (ସୂ=ପ୍ରସବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧। ସୂର୍ଯ୍ୟ [ଅମର]
Sūra —1. The sun. ୨ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ [ଅମର]—2. Calotropis Gigantea (a plant). ୩ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ସପ୍ତଦଶ ଅର୍ହତ୍ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ପିତା—3. Name of the father of the Buddhist saint of the present age. ୪ । (ସୂର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ପଣ୍ଡିତ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Learned man. ୫ । ଶୂର; ବୀର—5. Hero. ୬ । ମସୁର (ହି. ଶ)—
6. A kind of lentil.

ସୂରଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଭୋଜପୁରୀ) ବ (ତୁଳ. ହି. ସୂରଜ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Sūraj The sun.

ସୂରଜ୍ ଫୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ପାଟଣା ବିଭାଗର) ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ—
Sūraj phul The sun-flower.

ସୂର(ରୁ)ଜ(ଜୀ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା.ବ (ସଂ. ସୂର୍ଯ୍ୟ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ର୍ଯ୍ୟ) ଇତ୍ୟାଦି
Sūra(ru)ja(jī) (etc) (ଦେଖ)—Sūrjya (rji)etc (See)

ସୂର(ରି)ଞ୍ଜାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁରଂଜାନ୍) — ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ
Sūra(ri)ñjān ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Name of a medicinal
ସୁରଂଜାନ plant. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପିଆଜ ସଦୃଶ ମୂଳ
ସୁର୍ଜାନ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ଦେଶର (ଜାଫ୍ରାନ୍)—ଜାଫରାନ୍ ଗୁଳ୍ମ । ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟର ସମଶୀତୋଷ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମୁଦ୍ରର ତାଳୁରେ ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଗୁଳ୍ମ ମନଲୁ ଉଠେ ଓ ଏହା ଏକଗୃହଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ବଢ଼େ । ପାରସ୍ୟ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଗୁଳ୍ମ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ପତ୍ର ଅତି ଅଳ୍ପ ଓ ତାହା ଫୁଲ ସହିତ ବାହାରେ । ଫୁଲ ଲମ୍ବ ଓ ଡେଙ୍ଗ-ବିଶିଷ୍ଟ । ମୂଳରେ ରସ୍ଥଣଠାରୁ ବଡ଼ କନ୍ଦ ଥାଏ । ଏଥିର କନ୍ଦ କଡ଼ୁଅ ଓ ମିଠା ଭେଦରେ ଗୁଳ୍ମ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ମିଠା କନ୍ଦ ପାରସ୍ୟରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସେ ଓ ଔଷଧରୂପେ ଖିଆଯାଏ । କଡ଼ୁଅ କନ୍ଦ ତେଲ ଅଦରେ ମିଶା ଯାଇ ଦେହରେ ମଲିସ କରାଯାଏ । ଏଥିର ବୀଜ ବିଷାକ୍ତ ଥିବାରୁ ଏଥିର ମାତ୍ରା ବଡ଼ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ । ଯୁନାନୀ ଚିକିତ୍ସା ଅନୁସାରେ ସୁରଞ୍ଜାନ୍ ରୁକ୍ଷ, ରୁଚିକର ଓ ବାତ; କଫ, ପାଣ୍ଡୁ, ପ୍ଲୀହା, ସନ୍ନିପାତ ରୋଗ ଦୂର କରେ—ହି. ଶ ।]

ସୂରଣ—ସଂ. ବ (ସୂର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଶୂରଣ, ଓଲ୍ଲଅ—
Sūraṇa 1. Wild taro. ୨ । ବେଣା ମୂଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
(ଶୂରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The root of Beṇā.
(ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୂରକନ୍ଦ,କନ୍ଦଳ, ଅର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଭ ।)

ସୂରତ—ସଂ. ବିଶେ. ତ୍ରି (ସୁ+ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ସୁ ସ୍ଥାନରେ ସୂ
Sūrata ଆଦେଶ)—ଅତି କୃପାଳୁ (ଅମର)—Very merci-
(ସୂରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ful.

ସୂର ଦାସ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଭୃତ୍ୟ—The
Sūra dāsa servant of learned men. ଦେ. ବ—
ସୁର ଦାସ ୧ । (ଜନ୍ମ ସୁରଦାସ ଅନ୍ଧ ଥିବାରୁ) ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
ସୁର ଦାସ 1. A blind person. ୨ । ଅନ୍ଧ ଗାୟକ—
2. A blind singer. ୩ । (ନାମ) ଉତ୍ତର ଭାରତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ କବି—3. Suradāsa, the late celebrated poet of North India.

[ଦ୍ର—ଏ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ପରି ଭାରତ ବିଖ୍ୟାତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହିନ୍ଦୀ କବିରୂପେ ଅମର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁ ସହସ୍ର ପଦ ସମ୍ବଳିତ 'ସୂରସାଗର' ନାମକ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ଅକବର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୫୪୦ ସମ୍ବତ୍‌ରେ । ଏ ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ରାମ ଦାସ । ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ଯେ, ଏ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ, ଜଣେ ପରସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବାରୁ, ଏହା ନିଜର ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱୟ ଯୋଗୁଁ ଘଟିଥିବା ଅନର୍ଥର ନିଜର ଅଖି ଦୁଇଟିକୁ ଏ ନିଜେ ପୁଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ନିଜ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ଚନ୍ଦବରଦାଇ ନାମକ ବିଖ୍ୟାତ ହିନ୍ଦୀ ମହାକବିଙ୍କର ବିଷୟର ଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର ଆଉ ଛଅ ଭାଇ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ ସୀହୀ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା କଥିତ । ଏ ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସରେ 'ବ୍ରତ' ହୋଇ ପିତାମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଥୁରା ତୀର୍ଥକୁ ଯାଇ ସେହିଠାରେ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଗଲେ, ଆଉ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଏ ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟସ୍ଥ ଗୋକୁଳରେ ଶ୍ରୀନାଥଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ବହୁ ପଦମାନ ରଚନା କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ବିଟ୍ଠଳନାଥ ନାମକ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଏ କୃଷ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ଆଗ୍ରା ଏବଂ ମଥୁରା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଗଉଘାଟ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିଲେ । ଏ

କେବଳ 'ବ୍ରଜଭାଷା'ରେ ପଦ୍ୟାବଳୀ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତୁଳସୀ ଦାସ କରି ଅବଧୀ (ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରଚଳିତଭାଷା) ଓ ବ୍ରଜ ଭାଷାରେ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ 'ସାହିତ୍ୟଲହରୀ' । ଏହାଙ୍କ କବିତା ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଅକବର ଏହାଙ୍କ ଗାନ ଶୁଣିବାକୁ ଏହାଙ୍କୁ ଫତେପୁର ସିକ୍ରିଠାକୁ ଡକାଇ ଥିଲେ. କିନ୍ତୁ ଏ ନ ଯିବାରୁ ଅକବର ଏହାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ତାନସେନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନବେଶରେ ମଥୁରାକୁ ଯାଇ ଏହାଙ୍କ ଗାନ ଶୁଣିଥିଲେ—ହି. ଶ ।]

ସୂରମୁଖୀ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ କାଚ (ହି. ଶ)—1. Double
Sūramukhī convex lens. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି (ହି. ଶ)—2. A kind of precious stone. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—3 The sunflower.

ସୂର ସୁତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶନିଗ୍ରହ—1. The
Sūra suta planet Saturn. ୨ । ସୁଗ୍ରୀବ—
2. Sugrība (monkey king).

ସୂର ସୁତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯମୁନା—
Sūra sutā The river Jamunā.

ସୂର ସୂତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସାରଥି)—ଅରୁଣ—
Sūra sūta The dawn (personified).

ସୂରା—ବୈଦେ- ବି (ଆ)—କୋରାନ୍‌ର ଶ୍ଳୋକ ବା ପ୍ରକରଣ—
Sūrā ସୁରା ସୁରା Section of the Quoran.

ସୂରି—ସଂ. ବି (ସୂର୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ (ଅମର)—
Sūri 1. Learned man. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡକୋଷ)—
2. The sun. ୩ । କବି—3. Poet. ୪ । ଯାଦବ-ବିଶେଷ—4. Name of a member of the Jādu dynasty. ୫ । କୃଷ୍ଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
5. A name of Krushna. ୬ । (ନାମ) ଜୈନ ଗୁରୁବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. Name of a Jaina preceptor. ୭ । ବୃହସ୍ପତି (ହି. ଶ)—
7. A name of Bṛuhaspati.

ସୂରି—ସଂ. ବି (ସୂର୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । (ପୁଂ) ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Wise man. ୨ । (ପୁଂ) ପଣ୍ଡିତ—
Sūri 2. A learned man. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଦୁଷୀ; ପଣ୍ଡିତା—
3. A learned woman. ୪ । କୁନ୍ତୀ (ହି. ଶ)—
4. Kunti. ୫ । ବିଷସର୍ପ (ବିଷମାଳା); ରାଇ-ବୋଇଷ—5. A kind of rye. ୬ । ପୁରୋହିତ—
6. A priest (Apte). ୭ । ଜୈନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି (ଯଥା—ମଣ୍ଡିନାଥ ସୂରି)—7. A title of respect given to Jaina Pandits, ବିଣ (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଜ୍ଞାନୀ—1. Wise.
୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned.

ସୂରୁଜ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Sūruj The sun.

ସୂରୁଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସୂର୍ଯ୍ୟ)—୧ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sūruja (etc) 1. Sūrjya etc (See) ୨ । ଗଞ୍ଜପା
ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାରରେ ଦିଆଯିବା ରଙ୍ଗବିଶେଷ (ଗାଳ ଓ ଶଙ୍ଖ ବାଟ
ସୁରଜ କଲଥ ଅଠା ମିଶାଇ କରାଯିବା ରଙ୍ଗ)—2. A pale blue paint used in painting the cards of the game of Gañjapā. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିର ଡାକ ନାମ—3. Name for calling
Sūrjyamaṇi.

ସୂରୁଜ ବନ୍ଧୁ—ପ୍ରା. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଧୁ; ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ—
Sūruja bandhu God-friend.

ସୂର୍କ୍ଷ(ର୍କ୍ଷ୍ୟ) (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଅନାଦର କରିବା—1. To disre-
Sūrksha(rkahya) (root) gard; to slight. ୨ । ଈର୍ଷା କରିବା—2. To spite. ୩ । ସମ୍ମାନ କରିବା—
3. To respect; to honour (Apte).

ସୂର୍କ୍ଷ(ର୍କ୍ଷ୍ୟ)ଣ—ସଂ. ବି (ସୂର୍କ୍ଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଅନାଦର—
Sūrksha(rkshya)ṇa Disregard; disrespect; slight.

ସୂର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଷ; ଖୁଣ୍ଟ (ଶିମ୍ବରକାଳୀ)—
Sūrkshya A pulse; Phaseolus Radiatus.

ସୂର୍ପ—ସଂ. ବି (ଶୂର୍ପର ଅନ୍ୟରୂପ)—୧ । ଶୂର୍ପ (ଦେଖ)—1. Śurpa
Sūrpa (See) ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) କୁମ୍ଭ ପରିମାଣ; ଦ୍ୱିଦୋଣ ପରିମାଣ—2. A unit of measure of quantity

ସୂର୍ପଣ(ଣ)ଖା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶୂର୍ପଣଖାର ଅନ୍ୟରୂପ)—ଶୂର୍ପଣଖା
Sūrpaṇa(na)khā (ଦେଖ)—Śurpaṇakhā (See) (ସୂର୍ପଣଖୀ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ରୂପ)

ସୂର୍ପୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶୂର୍ପୀର ଅନ୍ୟରୂପ)—ଶୂର୍ପୀ; କୁଲେଇ; ଛୋଟ
Sūrpī କୁଲା—A small winnowing tray.

ସୂର୍ମ୍ମି(ର୍ମ୍ମୀ, ର୍ମି, ର୍ମୀ)—ସଂ. ବି (ଶୂର୍ମ୍ମିର ଅନ୍ୟରୂପ)—୧ । ଲୌହର
Sūrmmi(rmmī, rmi, rmī) ବା ଧାତୁର ମୂର୍ତ୍ତି—1. An image made of iron or other metal (Apte). ୨ । ଲୌହ ନିର୍ମିତ ସ୍ତ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତି (ହି. ଶ)—
2. The image of a woman made of iron. [ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତାରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ-ହରଣ ବା ବ୍ୟଭିଚାର କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପାପ ପ୍ରକାଶ କରି ଉତ୍ତପ୍ତ ଲୌହଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ କିମ୍ବା ଉତ୍ତପ୍ତ ସୂର୍ମ୍ମିକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ମୃତ ହେଲେ, ଏହି ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ—ମନୁ—୧୧।୧୦୩ ।] ୩ । ଘରର ଖୁମ୍ବ;ସ୍ତମ୍ଭ—
3. The pillar of a house [Apte] ୪ । ପାଣିର ନଳ (ହି. ଶ)—4. Water-pipe; water-tube. ୫ । ତିଳକ—5. Radiance; lustre [Apte] ୬ । ଅଗ୍ନିର ବା ଅଲୋକର ଶିଖା—
6. Flame [Apte].

ସୂର୍ମ୍ମୀ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦୋକ୍ତ କାଳକାଷ୍ଠବିଶେଷ; ଏକ
Sūrmī jantra ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକ—A sort of gun used in the vedic age. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଲୌହ ନଳର

ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଉତ୍ତପ୍ତ ସୀସକ ପିଣ୍ଡ ବାହାର ଶବ୍ଦକୁ ଦହୁଁ-ଥିଲା ।] ଦେ· ତ—ଜଳଦ୍ୱାରା ପାଣି ବୁହା ଦେବା କଳ—Appliance for carrying water through pipes or tubes.

ସୂର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ)—ସଂ. ବ· ପୁଂ (ସୃ, ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ; ଯେ ଗତି କରେ ବା ସୁର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—
Sūrjya(rja)
ସୂର୍ଯ୍ୟା; ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟାଣୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
୧ । ରବି; ଦିବାକର—1. The sun. [ତ୍ର—ସ୍ମରଣ ମତରେ କଶ୍ୟପ ମୁନିଙ୍କ ଔରସରେ ଉପୂର୍ଣ୍ଣା ଅଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କର ଏକ ନାମ ଆଦିତ୍ୟ । ପୁରାଣ ମତରେ ଏ ସପ୍ତାଶ୍ୱଯୁକ୍ତ ରଥରେ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ଓ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଉଦୟାଚଳରେ ଉଇଁ ପଶ୍ଚିମରେ ଅସ୍ତାଚଳରେ ଅସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଅରୁଣ ଏହାଙ୍କର ସାରଥି । ଏ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା ସଂଜ୍ଞାଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବୈବସ୍ୱତମନୁ ଓ ଯମ ଏ ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର ଓ ଯମୁନା ନାମରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଅନନ୍ତର ସଂଜ୍ଞା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଛାୟାନାମ୍ନୀ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ସୃଜନ କରି ତାଙ୍କୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଜାଣନ୍ତରେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ବଦଳରେ ରଖି ଦେଇ ପିତୃଗୃହକୁ ପଳାଇଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଛାୟାଙ୍କୁ ସ୍ୱପତ୍ନୀ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାସ କଲେ । ଛାୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶନି ନାମକ ପୁତ୍ର ଓ ତପତୀନାମ୍ନୀ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଘଟନାକ୍ରମରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ, ସଂଜ୍ଞା ପଳାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଏଣେ ସଂଜ୍ଞା ବହୁ ଦିନ ପିତୃଗୃହରେ ରହିବା ପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଫେରି ଯିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିଶେଷ ଜିଦ କରିବାରୁ ସେ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ୱିନୀ (ଘୋଟକୀ) ରୂପ ଧାରଣ କରି 'ଉତ୍ତର କୁରୁ' ଦେଶରେ ବିଚରଣ କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହା ଜାଣି ପାରି ଅଶ୍ୱ ବେଶ ଧାରଣ କରି ସଂଜ୍ଞାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଔରସରେ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ ଜନ୍ମିଲେ । ପରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅସହନୀୟ ତେଜକୁ ଛାଡିରେ ଘଷି ହ୍ରାସ କରି ଦେବାରୁ ସଂଜ୍ଞା ଅସି ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାସ କଲେ ଓ ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ କପିଗ୍ରୀବ ବାଳି ଓ ସୁଗ୍ରୀବ ଜନ୍ମ ହେଲେ । କୁମାରୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଳ ବାଟେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ରାବଣ ଦିଗ୍ବିଜୟ-ବିଜୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଟକାରାନ୍ତରେ ରାବଣ ନିକଟରେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏକଦା ଜମଦଗ୍ନି ସ୍ୱପତ୍ନୀ ରେଣୁକାଙ୍କ ସହିତ ନର୍ମଦା ତଟରେ ଦିବାମୈଥୁନରେ ରତ ଥିବା ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୈଥୁନରେ ବାଧା ଦେବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ରାହୁଗ୍ରସ୍ତ ହେବ । ସେହି ଶାପ ଯୋଗୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାହୁଗ୍ରସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ବେଦ ମତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା କରିବ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସର୍ବସିଦ୍ଧିଦାୟକ ସର୍ବବିଘ୍ନ ନାଶୟିତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି । ଗାୟତ୍ରୀ, ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥା ଅଟନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନଙ୍କର ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର କେବଳ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନାରାୟଣରୂପରେ କଳ୍ପନା କରି ସ୍ତବ କରିବାର ମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୧୨ ମାସରେ ପୃଥକୀୟ ରୂପ ଓ ନାମ—

ମାର୍ଗଶିର—ମିତ୍ର,
ପୌଷ—ବିଷ୍ଣୁ, ସନାତନ,
ମାଘ—ଅରୁଣ,
ଫାଲ୍‌ଗୁନ—ସୂର୍ଯ୍ୟ,
ଚୈତ୍ର—ବେଦାଙ୍ଗ,
ବୈଶାଖ—ଭାନୁ,
ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ—ଇନ୍ଦ୍ର,
ଆଷାଢ଼—ରବି,
ଶ୍ରାବଣ—ଗଭସ୍ତି,
ଭାଦ୍ର—ଯମ,
ଆଶ୍ୱିନ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେତାଃ,
କାର୍ତ୍ତିକ—ଦିବାକର,
ଅଧିମାସ—ପୁରୁଷ
(ଅଦିତ୍ୟହୃଦୟ) ।

ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ରବି ନବଗ୍ରହମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଗ୍ରହ ବା ଗ୍ରହରାଜ ଅଟନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ଦଶାର ପରିମାଣ ୬ ବର୍ଷ ।

ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୂର୍ଣ୍ଣାୟମାନ ଧାତବ ବାଷ୍ପର ସମଷ୍ଟି । ଏ ନିଜର ଅକ୍ଷରେ ଘୂରେ ଓ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥାଏ । ଏହାର ଚାରିଆଡ଼େ ପୃଥିବୀ ଆଦି ଯାବତୀୟ ଗ୍ରହ ଓ ଉପଗ୍ରହମାନେ ନିଜ ନିଜ କକ୍ଷରେ ବୁଲି ଅଛନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ସହସ୍ର କୋଟି ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ କକ୍ଷରେ ବୁଲିଅଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀଠାରୁ ବହୁ ସହସ୍ର କୋଟି ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଅକ୍ଷରେ ଦୂରେ ଦୂରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପାଖେ ୩୬୫ ଦିନରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଅସେ । ପୃଥିବୀ ନିଜର ଅକ୍ଷ ଉପରେ ଦିବସରେ ଥରେ ବୁଲିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ଆଲୋକିତ ହୁଏ ତହିଁରେ ଦିନ ଓ ଯେଉଁ ଅଂଶ ସୂର୍ଯ୍ୟର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥାଏ ତହିଁରେ ରାତି ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ପୃଥିବୀରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରୂପରେ ପଡ଼େ ।

ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀଠାରୁ ୪ କୋଟି ୬୫ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ବ୍ୟାସ ପୃଥିବୀର ବ୍ୟାସଠାରୁ ୧୦୮ ଗୁଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ·୪ ଲକ୍ଷ ୩୩ ହଜାର କ୍ରୋଶ ଅଟେ । ଘନଫଳ ହିସାବରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି ୧୨ ଲକ୍ଷ ୫୦ ହଜାରଟି ପୃଥିବୀ ସେତିକି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦେହର ଉପାଦାନର ଗୁରୁତ୍ୱ ପୃଥିବୀର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ, ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉପାଦାନ ପୃଥିବୀର ଉପାଦାନ ଅପେକ୍ଷା ଖୁବ୍ ସରଳ । ଏହା ତରଳ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବସ୍ତୁ ଅଟେ । ଏଥିର ତାପ ୨୦ହଜାର ଡିଗ୍ରୀ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦେହରେ ଅନେକ କଳା ଦାଗ ଅଛି । ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଏ ଦାଗମାନଙ୍କର କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧି ଘଟେ । ଏ ଦାଗମାନ ବଢ଼ିଗଲେ ପୃଥିବୀରେ ଚୁମ୍ବକଲୌହ ଖୋଇ ବଢ଼ିଯାଏ ଓ ବେଶି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଜାଣ୍ଡମାନ ସଂଘଟିତ ହୁଏ । ଏହି ଦାଗମାନଙ୍କ କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ପୃଥିବୀରେ ବର୍ଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ବୋଲି କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ କହନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୌରଜଗତ୍‌ର କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଏହାର ଚାରିପାଖେ ପୃଥିବୀ, ଶୁକ୍ର, ଶନି, ମଙ୍ଗଳ, ବୃହସ୍ପତି, ବୁଧ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହ ଚରନ୍ତି ଘୁରୁଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସବୁ ସଭ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଉପାସନା କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଅସିରିୟ, ମେକ୍‌ସିକୋବାସୀ, ଜାପାନୀୟ ଓ ପାରସିକମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାତ ଘୋଡ଼ା ଯୋଗୁ ଏକଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ରଥରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—ହି· ଶ ।

ଓଡ଼ିଶାର କୋଣାର୍କରେ ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବ ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର ତୋଳାଇଥିଲେ । ତହିଁର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଦ୍ୟାବଧି ବିଦ୍ୟମାନ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଶାମ୍ବ ଏହିଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା କରି କୁଷ୍ଠରୋଗରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ନାମାନ୍ତର :—

ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଆଦିତ୍ୟ, ଦିବାକର, ଅହସ୍କର, ଭାସ୍କର, ପ୍ରଭାକର, ବିଭାକର, ବିବସ୍ୱାନ୍, ଭାସ୍ୱାନ୍, ସପ୍ତାଶ୍ୱ, ବିକର୍ତ୍ତନ, ଅର୍କ, ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ, ଉଷ୍ଣରଶ୍ମି, ମିହିର, ଦ୍ୟୁମଣି, ତରଣି, ମିତ୍ର, ଚକ୍ରଭାନୁ, ବିବସ୍ୱାନ, ବିଭାବସୁ, ଗ୍ରହପତି, ତ୍ରିଷାଂପତି, ତ୍ରଧ୍ନ, ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ମା, ହରିଦଶ୍ୱ, ଅରୁଣ, ଅହଃପତି, ଖଦ୍ୟୁ, ହଂସ, ସହସ୍ରାଂଶୁ, ତପନ, ସବିତା, ରବି, ଦିନକର, ଉଦ୍ଭାସିତ, ମରୀଚିମାଳୀ, ଚଣ୍ଡକର, ଶୁଚି, ଭଗ, ତ୍ୱଷ୍ଟା, ପଦ୍ମ ଗାଳିଛିତ, ହରି, ଦିନମଣି, ଚଣ୍ଡାଂଶୁ, ସପ୍ତସପ୍ତି, ଗଭସ୍ତିମାନ୍, ଅଂଶୁମାଳୀ, କାଶ୍ୟପେୟ, ଖଗ, ଭାନୁମାନ୍, ଲୋକଲୋଚନ, ପଦ୍ମବନ୍ଧୁ, ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍, ଅବ୍ୟୟ, ତାପନ, ତମିସ୍ରଭିତ୍, ଖମଣି, ଦିବାମଣି, ଗଭସ୍ତିହସ୍ତ, ହେଳି, ପତଙ୍ଗ, ଅର୍ଚ୍ଚିଷ, ଦିନପ୍ରଣୀ, ବେଦୋଦୟ, କାଳକୃତ୍, ଗ୍ରହପତି, ତମୋନୁଦ, ଭାସାଧାର, ପ୍ରଭାଦିବା, ଭାନ, ଜଗଚ୍ଚକ୍ଷୁଃ, ଖଦ୍ୟୋତ, ଲୋକବାନ୍ଧବ, ପଦ୍ମଖଣ୍ଡକାନ୍ତ, ଅଂଶୁହସ୍ତ, ପଦ୍ମପାଣି, ହରିଣ୍ୟରେତା, ପୀତ, ହିମାରାତି, ଗୋପତି, କୃଷ୍ଣକ, ପ୍ଲବଗ, ସ୍ୱନ୍ନ, ଗଭସ୍ତି, ତମୋପହ, ଅଦ୍ରି, ଜ୍ୟୋତିଃଶୀଥ, କର୍ମସାକ୍ଷୀ, ଅସ୍ତ୍ରୀଭସ ।] ୨ । ତାମ୍ର—2. Copper. ୩ । ବାର ସଂଖ୍ୟା (ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୧୨ ଥିବାରୁ) (ହ. ଶ)—3. The number twelve. ୪ । ଅର୍କଗୁଳ୍ମ (ହ. ଶ)—4. Calotropis Gigantea plant. ୫ । (ନାମ) ବଳିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—5. Name of a son of Bali. ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଚାଉ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସଂଗରେ ନକାସି ହୋଇଥିବା ଗୋଲାକୃତି ଅଳଙ୍କାର—1. A circular gold ornament for the crown of the head of females. ୨ । ଏକକଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୧/୨ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ—2. One twelfth of a cowri.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି(ଇଁ)ବା—ଦେ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବା—
Sūrjya uṭhi(iñ)bā Sunrise; the rising of the sun.
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହଓୟା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଗନା

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବା—
Sūrjya udibā The rising of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟ କମଳ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ (ହ. ଶ)—
Sūrjya kamala The sunflower.

ସୂର୍ଯ୍ୟ କର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କିରଣ; ଖର—
Sūrjya kara Sun's rays.

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧାରୟ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ କାନ୍ତ=ପ୍ରିୟ ଯାହାର) —୧ । ମଣିବିଶେଷ; ଆତସମଣି—
Sūrjyakānta 1. A species of precious gem. (ଦ୍ର—ଏହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣରେ ଧରିଲେ ଏଥିରୁ ନିଆଁ ପଡ଼େ । ଏହାର ଗୁଣ—ଉଷ୍ଣତ୍ୱ, ନିର୍ମଳତ୍ୱ, ରକ୍ଷାସ୍ୱନତ୍ୱ, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମ-ହରତ୍ୱ, ମେଧାକୃତ । ଏହାକୁ ପୂଜା କଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି—ରତ୍ନନିର୍ଘଣ୍ଟ ।)
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି, ସୂର୍ଯ୍ୟାଶ୍ମା, ଦହନୋପମ, ତପନମଣି, ତାପନ, ରବିକାନ୍ତ, ସୀପ୍ତୋପଳ, ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ, ଜ୍ୱଳନାଶ୍ମା, ଅର୍କୋପଳ, ସୂରମଣି, ଆତପମଣି ।
୨ । ଦ୍ୱିଉତ୍ତଳବିଶିଷ୍ଟ କାଚ (ହ. ଶ)—2. Double-convex lens. (ଦ୍ର—ଏହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଧରିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ ।) ୩ । ସ୍ଫଟିକ (ହଲାୟୁଧ)—3. Crystal; quartz.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ସୂର୍ଯ୍ୟରତ୍ନା, ପଚତ୍‌ସ୍ଫଟ, ଆଦିତ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ

୪ । ଆଦିତ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ; ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—4. A flowering plant. ଦେ. ବ, ସଂ—

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given
सूर्यकान्त to males.

ସୂର୍ଯ୍ୟ କାଳ—ସଂ. ବି—ଦିବସ (ଶଳଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Sūrjya kāla Day time.

ସୂର୍ଯ୍ୟ କାଳାନଳ ଚକ୍ର—ସଂ. ବ (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ନରମାନଙ୍କ
Sūrjya kālānala chakra ଶୁଭାଶୁଭ ଜ୍ଞାନାର୍ଥ ନକ୍ଷତ୍ରଘଟିତ ଚକ୍ରବିଶେଷ—An astrological figure.

ସୂର୍ଯ୍ୟକୁମାର ସର୍ବାଧିକାରୀ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗୀୟ ସ୍ୱର୍ଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Sūrjyakumāra sarbādhikārī ଡାକ୍ତର—Name of a late famous doctor of Bengal. (ଦ୍ର—ଏ ୧୮୩୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ କଲିକତା ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜରୁ ପାଶ୍ କରି ବୈଦିକ ବିଦ୍ୟାରେ ଡାକ୍ତରି କର୍ମ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଗାଜିପୁରରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ଏ ୧୮୫୭ ସାଲର ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହର ସୂଚନା ଥାଇ ସ୍ଥାନୀୟ ଇଂରାଜ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରାଇ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଲଖ୍‌ନୌ ଉଦ୍ଧାର କାଳରେ ଏ ଇଂରାଜ ସେନାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲେ । ଏ ସେନାବିଭାଗରେ 'ବ୍ରିଗେଡ୍ ସର୍ଜନ୍' ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ବେଳେବେଳ ଉପରସ୍ଥ ସେନାଙ୍କ ବୈଦିକ କର୍ମଚାରୀ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାପରବଶ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଏହାଙ୍କର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଶେଷରେ ଏ ବୈଦିକ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୀରାମପୁରରେ ଓ ପରେ କଲିକତାରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସାୟ କରି ଚିକିତ୍ସାପ୍ରବୀଣତା, ଦାନଶୀଳତା ଓ ସାହିତ୍ୟସେବାଦ୍ୱାରା ଖ୍ୟାତି ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଉପାର୍ଜିତ ଅର୍ଥ ଦେଶସେବା ଓ ଦରିଦ୍ର ରୋଗୀଙ୍କ ସେବାରେ ବ୍ୟୟିତ ହେଉଥିଲା । ଏ ଭାରତର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଅଙ୍କ ସମୟରେ ଏ ଓ ଏହାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଅଢାତର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ବହୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଦେବପ୍ରସାଦ ଓ ସୁରେଶପ୍ରସାଦ ।)

ସୂର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ (ହି. ଶ)—
Sūrjya kshaya The orb of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—୧ । ନବଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଗ୍ରହ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Sūrjya graha 1. The sun as a first planet. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ—2. Solar eclipse ୩ । ରାହୁ—3. Rāhu; the ascending node. ୪ । କେତୁ—4. Ketu; the descending node. ୫ । ଜଳପାତ୍ରର ତଳଭାଗ (ପ୍ରବାଦବାଦ)—
5. The bottom of a pitcher.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗ—Solar eclipse. (ଦ୍ର—
Sūrjya grahaṇa ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ ମତରେ ରାହୁଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗ୍ରାସ ବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ ହୁଏ: ବହୁ ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅବସ୍ଥିତ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ କିଛିକାଳ ସ୍ୱଭାବତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।)

ସୂର୍ଯ୍ୟଜ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସୁଗ୍ରୀବ ବାନର (ଜଟାଧର)—
Sūrjyaja 1. Sugrība, the monkey king. ୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn. ୩ । ଯମ—3. The Hindu God of death. ୪ । କର୍ଣ୍ଣରାଜା—4. King Karṇṇa. ୫ । ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁ—5. Sābarṇṇi Manu.

ସୂର୍ଯ୍ୟଜା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯମୁନା ନଦୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sūrjyajā The river Jamunā.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ତନୟ (ନନ୍ଦନ)—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଶନିଗ୍ରହ—1. The
Sūrjya tanaya (nandana) planet Saturn. ୨ । ଯମ—2. The God of death. ୩ । ସାବର୍ଣ୍ଣିମନୁ—3. A progenitor of mankind. ୪ । କର୍ଣ୍ଣ ରାଜା—4. King Karṇṇa. ୫ । ସୁଗ୍ରୀବ—5. Sugrība, the monkey king. ୬ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ—6. The twin Aświnīkumāras. ୭ । ବରୁଣ (ହି. ଶ)—7. The Sea-god.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ତନୟା (ନନ୍ଦନା)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯମୁନା ନଦୀ—1. The
Sūrjya tanayā (nandanā) river Jamunā. ୨ । ତପତୀ—2. Tapatī, another daughter of the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାଡ଼ୀ—ସଂ. ବ—ଇଡ଼ାନାଡ଼ୀ—The vein running
Sūrjya nāḍī along the right side of the vertebral column and making the breath escape through the right nostril. [ଦ୍ର—ସ୍ୱରୋଦୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ନାଡ଼ୀରେ ନିଶ୍ୱାସ ବହୁଥିଲା ବେଳେ ଭୋଜନ କରିବ ଓ ଶୟନ କରିବ । ସ୍ୱରୋଦୟ ଦେଖ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପକ୍ୱ—ସଂ. ବ (ଶ୍ୟା ତତ୍ ବା ମ୍ ପ. ଲେ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତାପ ପକ୍ୱ)—
Sūrjya pakwa ସୂର୍ଯ୍ୟପାଗୀ (ଦେଖ)—
Surjyapāgī (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ର – ସଂ.ବ—୧। ଅଶୋଷଧିଆ ଗୁଳ୍ମ; ଅଦତ୍ୟାଗଡ଼ା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)
Sūrjyapatra —1. A plant; Cleomi Viscosa. ୨ । ଅର୍କ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—
2. Calotropis Gigantea.

ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ – ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ—
Sūrjyaparāga Solar eclipse.

ସୂର୍ଯ୍ୟପର୍ବ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟର ଏକ ନୂଆ ରାଶିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା
Sūrjyaparba ସମୟ—The time of the sun's entering into a new sign of the zodiac

ସୂର୍ଯ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—୧ । ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—1. Mudga-
Sūrjyaparṇṇī parṇṇī (See) ୨ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
2. Māshaparṇṇī (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟପାଗୀ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ସୂର୍ଯ୍ୟପକ୍ୱ)—ଖରାରେ ବହୁକାଳ ରଖା
Sūrjyapāgī ଯାଇ ପାକ କରି ପାଇଥିବା—Prepared after
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାକ being exposed to the heat of the sun
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାକ for some time. [ଦ୍ର—ଅଗ୍ନିପକ୍ୱ, ବାଲି ଆଦିରୁ ଖରାରେ ରଖି ପାକ କରାଯାଏ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାଦ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ (ହ. ଶ)—
Sūrjya pāda The rays of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁତ୍ର (ସୁତ)—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସୂର୍ଯ୍ୟତନୟ (ଦେଖ)
Sūrjya putra (suta) Surjyatanaya (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ରୀ (ସୁତା)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ତନୟା (ଦେଖ)—
Sūrjya putrī (sutā) 1. Sūrjya tanayā (See)
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ (ହ. ଶ)—2. Lightning.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁରାଣ—ସଂ. ବ—ସୌରପୁରାଣ, ଉପପୁରାଣବିଶେଷ—
Sūrjya purāṇa Name of a minor Purāṇa.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ—ହ. ଶ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜକ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସକ— Worshipper of the
Sūrjya pūjaka Sun god. [ଦ୍ର—ପାରସୀମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ପୂଜକ ଅଟନ୍ତି ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଉପାସନା—
Sūrjya pūjā Worship of the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୂର୍ଯ୍ୟ + ପ୍ରଭା)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି
Sūrjyaprabha ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍—Radiant like the sun.
(ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭବ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—
Sūrjyaprabhaba Born of the Sungod.
(ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୂର୍ଯ୍ୟଫଣି ଚକ୍ର—ସଂ. ବ—ସବୁ ଭାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଭାଶୁଭଜ୍ଞାପକ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ
Sūrjyaphaṇi chakra ଚକ୍ରବିଶେଷ (ସ୍ୱପ୍ନୋଦୟ)—
A sort of astrological figure.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନପରମ୍ପରାକ୍ରମ ବଂଶ—
Sūrjya bamsa The solar dynasty of kings of
India. [ଦ୍ର—ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ-ଠାରୁ ମରୀଚି, ମରୀଚିଙ୍କ ପୁତ୍ର କଶ୍ୟପ, କଶ୍ୟପଙ୍କ ପୁତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ (ଏ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ଭାରତର ରାଜା ଥିଲେ ।) ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ଓ ତାହାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ [ଯଥା—ଦିଲୀପ, ଅଜ, ରଘୁ ଓ ଦଶରଥ) ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ରାଜା ହେଲେ । ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର ସନ୍ଧିରେ ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଜୀ ହେଲେ । ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର କୁଶ ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ କଳିଯୁଗର ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କଲେ ।

ଭାରତର ଦୁଇ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ (ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ) ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଏକତର । ଜନକ ରାଜା (ମତାନ୍ତରରେ) ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଥିଲେ । ବିବାହ ସୂତ୍ରରେ (ଜନକଙ୍କ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ସହିତ ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ବିବାହଦ୍ୱାରା) ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ମିଳିତ ହେଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶର ବଂଶବୃକ୍ଷ—

(ରାୟବାହାଦୁର ବ୍ରଜକିଶୋର ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ଜବମସ୍ତନର କୋଡ଼ପତ୍ରରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।)

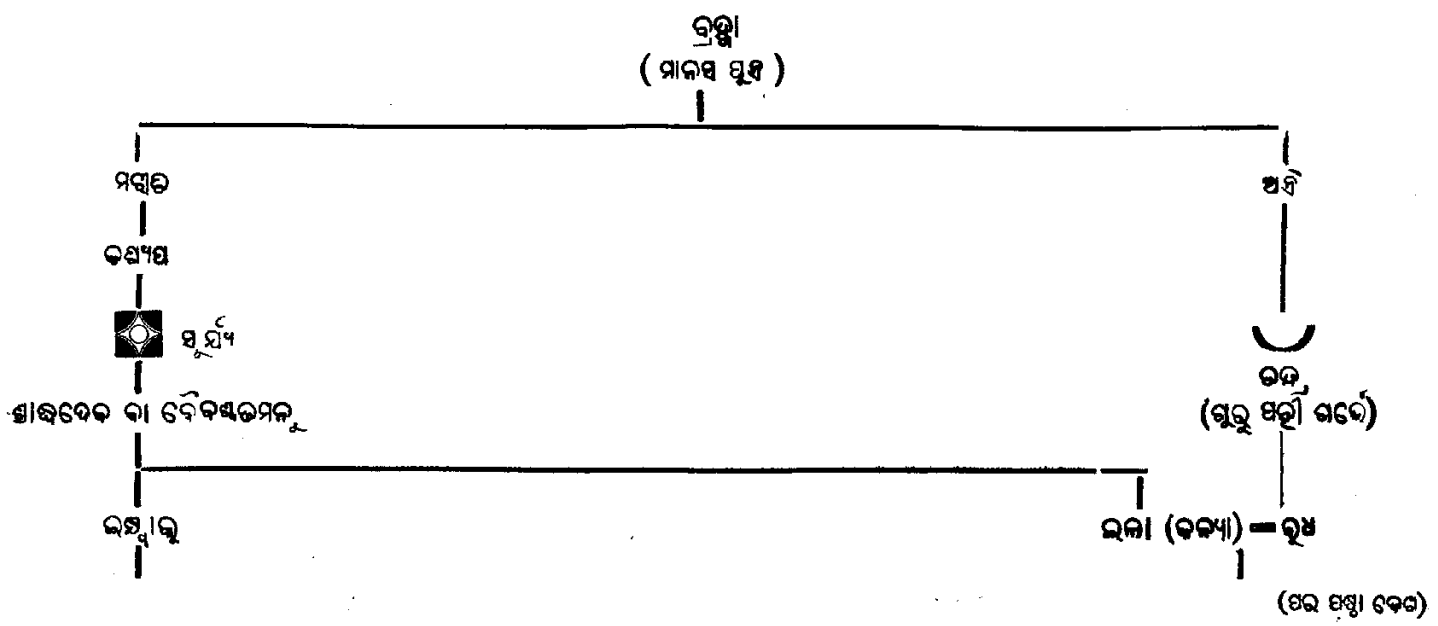

ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ

ବିକୁକ୍ଷି

କକୁତ୍ସ୍ଥ

୧୫ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ମାନ୍ଧାତା

୬ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ସତ୍ୟବ୍ରତ (ତ୍ରିଶଙ୍କୁ)

ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର

୮ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ସଗର

୬ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ଦିଲୀପ

ଭଗୀରଥ

୧୩ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ଶଙ୍ଖାଙ୍ଗ

ଖର୍ଗବାହୁ

ରଘୁ

ଅଜ

ଦଶରଥ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର = ସୀତା

ଲବ

କୁଶ

୧୮ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ମରୁ

(କଳାପି ଗ୍ରାମେ ଯୋଗସ୍ଥ; ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ପ୍ରକାଶକ ।
ଏଠାରୁ ୩୪ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତରୁ ଏ ବଂଶର ଲୋପ)

ନିମି

ଜନକ

୧୯ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ସୀରଧ୍ୱଜ

ସୀତା

ଇଳାକନ୍ୟା = ବୁଧ

ପୁରୂରବା

ଆୟୁ

ବିଜୟ

ନହୁଷ

୯ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ଯଯାତି

ଗାଧି

ଯଦୁ

ଅନୁ

ପୁରୁ

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର

ସତ୍ୟବତୀ
(ପତି ରୁରି)

କ୍ରୋଷ୍ଟୁ

୧୧ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

୧୪ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

୨୯ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ବଳି (ଖେତ୍ରେ ପାର୍ଥିବମା)

ଦୁଷ୍ମନ୍ତ

ଜମଦଗ୍ନି

ସାତ୍ୱତ

ଭରତ

ପରଶୁରାମ

ବୃଷ୍ଣି

ଅନ୍ଧକ

୯ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

୧୧ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ଅଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ କଳିଙ୍ଗ ସୁହ୍ମ ପୌଣ୍ଡ୍ର ଓଡ୍ର
(ଏମାନେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ନାମେ ରାଜ୍ୟମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ)

ଶୂର

ଅନ୍ଧକ

ଉତ୍ତଥ୍ୟାଜ
(ଦତ୍ତକପୁତ୍ର)

ଦେବକ

ଉଗ୍ରସେନ

୨ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ବସୁଦେବ = ଦେବକୀ

କଂସ

ବଳରାମ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ରୁରୁ

୧୧ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବଧାନ

ପ୍ରତୀପ

ଶାନ୍ତନୁ

ଦେବାପି
(ଭବିତବ୍ୟ କଳାପି ଗ୍ରାମରେ ଯୋଗସ୍ଥ;
ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର ପ୍ରକାଶକ)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
(ଭ୍ରାତୃଗଣ)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର

ପଣ୍ଡୁ

ଶତପୁତ୍ର
(ସମସ୍ତ ଯୁଦ୍ଧେ ହତ)

ଯୁଧିଷ୍ଠିର

ଭୀମ

ଅର୍ଜୁନ

ନକୁଳ

ସହଦେବ

ଅଭିମନ୍ୟୁ

ପରୀକ୍ଷିତ

ଜନମେଜୟ

୨୨ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତରୁ ଏ ବଂଶର ଲୋପ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶିକ—ଦେ, ବିଣ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating
Sūrjyabaṁśika to solar dynasty. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ-
ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ବଂଶୋଦ୍ଭବ—2. Born of the solar dyna-
ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ sty. [ଦ୍ର—ବାସ ସେ ସ୍ଥାନେ ବଶିକ, ବାସରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟବଶିକ, ବନେ ଦସିଣ ମୃଖରେ, ବିହାର ଖରେ ସେ ।
ଭଃ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶୀ (ବଂଶୀୟ, ବଂଶ୍ୟ)—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—ସୂର୍ଯ୍ୟବଶିକ (ଦେଖ)
Sūrjya baṁśī (baṁśīya, baṁśya) Sūrjya-
baṁśika (See)
(ସୂର୍ଯ୍ୟବଶିକା, ସୂର୍ଯ୍ୟବଶୀୟା, ସୂର୍ଯ୍ୟବଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଧୁ—ଦେ. ବ—ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ; ଧର୍ମବନ୍ଧୁ—
Sūrjya bandhu God-relation.

ସୂର୍ଯ୍ୟବନ୍ଧୁତା—ଦେ. ବ—ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁତା—
Sūrjyabandhutā God relationship.

ସୂର୍ଯ୍ୟବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ—ଅର୍କପୁଷ୍ପିକା ବୃକ୍ଷ (ଉତ୍ତମାଳା); ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ
Sūrjyaballī ଫୁଲ—The sunflower.

ସୂର୍ଯ୍ୟବଲ୍ଲଭା—ସଂ.ବ—୧। ଅଣସୋରଷିଆ—1. Cleome Viscosa.
Sūrjyaballabhā ୨ । ପଦ୍ମ (ହ. ଶ)—2. Lotus.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବାଉଳି—ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—କଲ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Sūrjya bāuli ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—Name of a
gold ornament for the ear. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ
ତାର ଚକ୍ର (କଲ୍ପିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ) ପରି ଚକ୍ରଣ ଲାଗିଥାଏ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବାର (ବାସର)—ସଂ. ବ—ରବିବାର—
Sūrjya bāra (bāsara Sunday.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିମ୍ବ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ—
Sūrjya bimba The orb of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଲୋକନ—ସଂ. ବ—ଶିଶୁର ୪ ମାସ ବୟସରେ
Sūrjya bilokana ପ୍ରଥମ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନରୂପ ମାଙ୍ଗଳିକ କର୍ମ (ହ.
ଶ)—The ceremonial of looking at the sun
on the 4th month of a child's birth.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅସ୍ତ ହେବା—
Sūrjyā burḍibā The setting of the sun.
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଡୋବା सूर्यास्त

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବ—ଅର୍କଗଛ (ହ. ଶ)—
Sūrjya bṛuksha Calotropis Gigantea (plant).

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବେଶ୍ମ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୂର୍ଯ୍ୟବେଶ୍ମକ; ୧ମା. ୧ବ)—
Sūrjya beśma ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ—The orb of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାରୂପ ବ୍ରତ—1. The vow
Sūrjya brata of worshipping the sun.
୨ । ସୋମନାଥ ବ୍ରତ (ଦେଖ)—
2. Somanātha brata (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସକ—1. A devotee
Sūrjyabhakta of the Sungod. ୨ । ବନ୍ଧୁକ ପୁଷ୍ପ;
(ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମେଦିନୀ); ଦପହରିଆ ଫୁଲ; ବନ୍ଧୁକ
ଫୁଲ—2. Pentapetes Phoenicea (flower).

ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତା—ସଂ. ବ—୧। ସ୍ୱବର୍ଚ୍ଚଳା; ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଗଛ—1. The sun
Sūrjya bhaktā flower. ୨ । ଅଣସୋରଷିଆ (ଗୁଳ୍ମ)—
2. Cleomi Viscosa (plant).

ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଇତ୍ର—ଦେ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)—
Sūrjya maitra Sūrjyabandhu (See).
ସୂର୍ଯ୍ୟବନ୍ଧୁ सूर्य बंधु

ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ (ଦେଖ)—Sūrjyakānta (See)
Sūrjyamaṇi ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆ-
ଯିବା ନାମ—A name given to males and
females.

ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଚ୍ୟାଉପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସ୍ୱର୍ଗତ ଉତ୍କଳୀୟ
Sūrjyamaṇi chyāupaṭṭanāyaka କବିବିଶେଷ—Name
of an Oriya poet of the 18th century.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ କରଣ ଥିଲେ; ୧୭୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ
ଗଞ୍ଜାମଜିଲ୍ଲା ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।
ଏ ଅତି ସରଳଭାଷାରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମରାମାୟଣ ଲେଖି ଯାଇ-
ଅଛନ୍ତି—ଭାରତୀ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ କବିତ୍ୱ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ପାଟମହାଦେଇ(ବୀ)—ଦେ. ବ (ନାମ)—ପୁରୀ ଗଜପତି ରାଜ-
Sūrjyamaṇi pāṭa mahādei(bī) ବଂଶର ଜଣେକା ସ୍ୱର୍ଗତା
ରାଜମାତା—A dowager Ranee of the Gaja-
pati dynasty of Puri, the great grand
mother of the present Gajapati Raja
Ramachandra Deba.
[ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀର ରାଜ । ଦିବ୍ୟସିଂହ ଦେବଙ୍କ ମାତା,
ସ୍ୱର୍ଗତ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବଙ୍କ ପିତାମହୀ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ଦେବଙ୍କ ପ୍ରପିତାମହୀ ଥିଲେ । ଏ ଅତି ବୃଦ୍ଧା ହୋଇ ୧୧୨୨
ସାଲରେ ସ୍ୱର୍ଗଗାମିନୀ ହେଲେ; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପୁରୀମନ୍ଦିରକୁ
ଖାସ୍ ତତ୍ତ୍ୱାଧୀନ କରିବାରୁ ଏ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ମକଦମାରେ ହାଇକୋର୍ଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଢ଼ି ମନ୍ଦିରରେ
ପୁରୀ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ ପରମ୍ପରାଧିକାର
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥା ହୋଇଥିଲେ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ବନ୍ଧୁଲ ଫୁଲ—
Sūrjyamaṇi phula Pentapetes Phoenicia.
ବାଁଧୁଲି ·ଦୁପହରିଆ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରିବେଶ ବା ପରିଧି—
Sūrjya maṇḍala The orb of the sun; the sun's
disc.
ଅନ୍ୟ ସଂ—ପରିବେଶ, ପରିଧି,
ଭାସ୍କରସୂର୍ଯ୍ୟକମଣ୍ଡଳ

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ—ସଂ. ବ—ଅଣସୋରଷିଆ; ବନ୍ୟଶାକବିଶେଷ—Cleom
Sūrjyamukhī Viscosa. ଦେ. ବ (ସଂ. ସୂର୍ଯ୍ୟ
ହଡ଼ହଡ଼େ, ଓଲଟେ +ମୁଖ; ଏ ଫୁଲ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼େ ମୁଖ
ହୁଇହୁଇ ବୁଲାଇ ଫୁଟୁଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର
ହଳଦିଆ ଫୁଲ ଓ ଚହିର ଗଛ—

The sun flower; Helianthus Annuus.

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ, ରାଧାପଦ୍ମ
ସୁରଜମୁଖୀ
ଫା. ଗୁଲ୍ ଅଫ୍‌ତାବ୍ ସରଜ୍
ଆ. ଅର୍‌ଦେଇନ୍
ଡେ. ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତିପୁ
ଇ. ସୂର୍ଯ୍ୟଫୁଲବଣ୍ଣୀ
ସଂ ନାମ—ଅବତ୍ୟ-ଭକ୍ତା, କରବା, ସ୍ୱବର୍ଚ୍ଚଳ, ସୂର୍ଯ୍ୟଲତା, ଅର୍କକାନ୍ତା, ଭାସ୍ୱରେଷ୍ଟା, ବିଶାନ୍ତା, ସୁଭେଳା, ସୌଗ୍ର, ଅର୍କହୁତା ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନଜାତ ବର୍ଷଜୀବୀ ଗୁଳ୍ମ (ଗୁଳା) । ଏହାର ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ ଓ ଶାଖାଗୁଡ଼ା ହଳଦିଆ । ଏ ଫୁଲ ବ୍ୟାସରେ ପ୍ରାୟ ୨ ଇଞ୍ଚ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଏ ଫୁଲ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼େ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସରେ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଏ । ଦୁଏନ୍‌ସାଙ୍କ ମତରେ ଏ ଫୁଲ-ଗୁଳ୍ମ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଅମେରିକାରୁ ଆସି-ଥିଲା । ଏ ଗଛ ଦୂଷିତ ବାୟୁକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରେ ବୋଲି କଥିତ ।

ଏ ଫୁଲ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର; ଯଥା ଶ୍ୱେତ ଓ ପୀତ ।

ଶ୍ୱେତ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ—ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ମଧୁରରସାଳ, ସାରକ, ଗୁରୁ, ଉଷ୍ଣ କଟୁରସ, ବିଷ୍ଟମ୍ଭ, କଫ ଓ ବାତନାଶକ (ଶ୍ୱେତ-ଫୁଲର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତା, ସ୍ୱବର୍ଚ୍ଚଳା, କରବା, ବବସ୍ତ, ସୂର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତା, ରବିପ୍ରୀତା ।

ପୀତ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ—(ସଂ ସ୍ୱଦୁର୍ଲଭା) । ଏହା ଉଷ୍ଣ-ବୀର୍ଯ୍ୟରସ, କଟୁ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସାରକ, ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ ଓ କଫ, ରକ୍ତପିତ୍ତ, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଅରୁଚି, ଜ୍ୱର, ବିଷ୍ଟୋଟ, ଗୁଳ୍ମ, ମେହ, ଉଦ୍ଭେଦ, ଯୋନିବ୍ୟାପଦ୍, କୃମି ଓ ପାଣ୍ଡୁରୋଗ ନାଶକ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଶ୍ମି—ସଂ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କିରଣ—The rays of the sun
Sūrjya raśmi

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଷ୍ମାରଣରେ ସପ୍ତାଶ୍ୱବାହନ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ୭ ଗୋଟି ମୌଳିକ ବର୍ଣ୍ଣର ସମନ୍ୱୟ ଅଟେ । ଯଥା—

୧ । ବାଇଗଣି—(Violet)
୨ । ନେଳି—(Indigo)
୩ । ଶ୍ୟାମଳ—(Blue)
୪ । ଶାଗୁଆ—(Green)
୫ । ହଳଦିଆ—(Yellow)
୬ । ନାରଙ୍ଗୀ—(Orange)
୭ । ଲାଲ—(Red) ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲତା—ସଂ ବ—୧ । ଅବତ୍ୟଭକ୍ତା (ଗୁଳଚ୍ଛର୍ଦ୍ଧ); ଅଣ-ସୋରଷିଆ—1. Cleome Viscosa.
Sūrjya latā

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ଦେଖ)—
2. Sūrjyamukhī (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲୋକ—ସଂ ବ—୧ । ସୌରଭୁବନ; ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତ, ପୁଣ୍ୟଶୀଳ ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟଶେଷ ଥାରଲୌକିକ ବାସସ୍ଥାନ—1. The abode of the sun. worshippers after death.
Sūrjya loka

୨ । ସୌରଜଗତ୍—
2. The universe of which the sun is the centre; the solar system.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଋଷି (ଶ୍ରୁ. ଶ.)—1. Jājñabalka sage.
Sūrjya śishya

୨ । ଜନକ ରାଜର୍ଷି (ଶ୍ରୁ. ଶ)—2. King Janaka.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଂକ୍ରମଣ (ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ସଂକ୍ରମ) ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟର ଏକରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗମନ—The transition of the sun from one zodiacal sign to another.
Sūrjya saṁkramaṇa (saṁkrānti, saṁkrama)

(ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଂକ୍ରମଣ [ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ସଂକ୍ରମ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୂର୍ଯ୍ୟସଂଜ୍ଞା—ସଂ ବ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ସଂଜ୍ଞା; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କୁଙ୍କୁମ (ଚିତ୍ରାଣ୍ଡ ଶେଷ)—1. Saffron.
Sūrjyasaṁjñā

୨ । ଅର୍କଫୁଲ (ଶ୍ରୁ. ଶ)—2. Calotropis Gigantea.
୩ । ତାମ୍ର (ଶ୍ରୁ. ଶ)—3. Copper.
୪ । ଏକ-ପ୍ରକାର ମାଣିକ୍ୟ (ଶ୍ରୁ. ଶ)—4. A kind of ruby.

ସୂର୍ଯ୍ୟସାବର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟମ ମନୁଙ୍କ ନାମ—Name of the eighth Manu.
Sūrjya sābarṇṇi

[ଦ୍ର—ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ ସବର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ (ଚଣ୍ଡୀ)ରେ ଲିଖିତ ସୁରଥ ରାଜା ପରଜନ୍ମରେ ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁ ହୋଇଥିବା କଥିତ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାରଥି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅରୁଣ—The dawn (personified).
Sūrjya sārathi

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ—Name of a famous ancient Sanscrit treatise on astrology.
Sūrjya siddhānta

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ-ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅନେକ ଭାଗ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବେଳେବେଳେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ବହୁ ପ୍ରକାର ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସତ୍ୟଯୁଗର ଶେଷରେ ମୟ ନାମକ ଅସୁର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୋଧ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ମୟାସୁରଙ୍କୁ ଏହି ସକଳ ତତ୍ତ୍ୱବୋଧ କରାଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଗତି, ସ୍ଥିତି, ଭୂଗୋଳ ବର୍ଣ୍ଣନ ଇତ୍ୟାଦି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ବିଚାର କରାଯାଇଅଛି । ଆର୍ଯ୍ୟଭଟ୍ଟ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି 'ଆର୍ଯ୍ୟଭଟ୍ଟ' ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବରାହଙ୍କ ସଂକଳନ—ସମ୍ଭବତଃ ଲେଖକ, ବାଇବୋଲ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷବିଶାରଦ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୂକ୍ତ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ସ୍ତୁତି ସମ୍ବଳିତ ଋଗ୍ବେଦର ସୂକ୍ତ ବିଶେଷ—Name of a vedic prayer to the Sungod.
Sūrjya sukta

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତବରାଜ—ସଂ. ବ—ଶାମ୍ବପୁରାଣୋକ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକବିଂଶ ନାମ
Sūrjyastabarāja ସମ୍ବଳିତ ସ୍ତୋତ୍ର—Title of a hymn of the Sungod containing 21 names of the sun. [ଦ୍ର—ଏ ସ୍ତବକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଶାମ୍ବକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଶାମ୍ବ ଏହା ପ୍ରତିଦିନ ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପାଠ କରି କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱର—ଦେ. ବ—୧ । ଶରୀରରେ ଥିବା ବାୟୁବିଶେଷ (ଏ ପୁରୁଷ
Sūrjya swara ଓ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ ଅଟେ)—A kind of wind which is circulated in the human body.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟନାଡ଼ୀ (ଦେଖ)—
2. Surjyanārḍī (See)
[ଦ୍ର—ଶୁଣ ଶାକମ୍ବସ୍ତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତବର ବେଭର କରିବ କର୍ମମାନ କହୁଛୁ ଏ ସଂସାର—ଶିବସ୍ତବରାଦସ୍ତ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟ ହାର—ଦେ. ବ (ବଣିଅଣଦ)—ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ପାଇଁ
Sūrjya hāra ସୁନାର ବା ରୂପାର ଏକପ୍ରକାର ଭାରବଣି
ସୂର୍ଯ୍ୟହାର ଅଳଙ୍କାର—A kind of gold or silver waist-chain with filagree works thereon.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ହୃଦୟ—ସଂ. ବ—ଅଦ୍ଭୁତହୃଦୟ; ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ସ୍ତବବିଶେଷ
Sūrjya hṛudaya (କୂର୍ମପୁରାଣ, ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ)—
Name of a hymn to the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯା)—ସଂ. ବ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଆ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ; ସଂଜ୍ଞା
Sūrjya(rjā) (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. The wife of the Sungod. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମହାତାଳ ଲତା—2. Colocynth. ୩ । ନବୋଢ଼ା; ନବବଧୂ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. A bride; a newly married girl. ୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦୁହିତା—4. The daughter of the Sungod (Apte). ୫ । ଔଷଧ—5. Drug (Apte). ୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସ୍ତୋତ୍ରବିଶେଷ—6. The hymn about the marriage of Sungod (Apte). ଦେ. ବ (ପୁଂ)—ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—
Name for calling Sūrjyamaṇi in contempt.

ସୂର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯା)ଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଷ୍ଣୀ ଅସ୍ତ)—ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ;
Sūrjyā(rjā)ṇī ସଂଜ୍ଞା—The wife of the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟାତପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଆତପ)—ଖରା—
Sūrjyātapa The glare of the sun; sunshine.

ସୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ମଜ—ସଂ. ବ- ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଆତ୍ମଜ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ-
Sūrjyātmaja ତନୟ (ଦେଖ)—
Sūrjya tanaya (See).

ସୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ମଜା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟତନୟା (ଦେଖ)
Sūrjyātmajā Sūrjyatanayā (See)

ସୂର୍ଯ୍ୟାପୀଡ଼—ସଂ. ବ (ନାମ)—ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)
Sūrjyāpīrḍa Name of a son of Parīkshita.

ସୂର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ(ର୍ତ୍ତା)—ସଂ. ବ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଆ+ବୃତ୍ ଧାତୁ=ଦୂରବା+
Sūrjyābartta(rttā) କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଯାହା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦିଗକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଏ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ—1. The sunflower: Helianthus Annuus. ୨ । ଅଣ-ଷୋଳଖିଆ ଗୁଳ୍ମ—2. Cleome Viscosa plant. ୩ । ଗଜପିପ୍ପଳୀ (ହ. ଶ)—3. Pothos Officinalis (creeper). ୪ । ଅଧାଶିଶାଳବଥା ରୋଗ—4. Megrim. [ଦ୍ର—ଏ ବଥା ରୋଗ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟବେଳେ ପ୍ରତିଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗତି ସଙ୍ଗେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପରେ କମି କମି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତବେଳେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟାୟାମ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟ (ହ. ଶ)—
Sūrjyāyāma The time of sunset.

ସୂର୍ଯ୍ୟାର୍ଘ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ସେ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ର
Sūrjyārghya ପାଠପୂର୍ବକ ଦିଆଯିବା ଜଳ—Oblation of water made to the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟାୟଣ ବାର—ଦେ. ବ—ରବିବାର—Sunday. [ଦ୍ର—
Sūrjyāṇa bāra ସୂର୍ଯ୍ୟାୟଣ ବାରରେ ଯେ ପୃଥିବୀଭୁଞ୍ଜନ, ରବିବାର ମଙ୍ଗଳବାରରେ ଅଗ୍ନିଭୁଜ ପରମାଣ ।
ରବିବାର ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ତବୋଦୟ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟାଶ୍ମା—ସଂ. ବ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଅଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—
Sūrjyāśmā A precious gem.

ସୂର୍ଯ୍ୟାଶ୍ୱ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଥରେ ଲାଗିଥିବା ୭ ଗୋଟି ଅଶ୍ୱ—
Sūrjyaśwa The seven horses yoked to the chariot of the Sungod.

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ବୁଡ଼ିଯିବା,
Sūrjyāsta ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅସ୍ତ ଗମନ—Sunset; setting (ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ—ବିପରୀତ) of the sun.

ସୂର୍ଯ୍ୟାହ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଆହ୍ୱା=ନାମ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sūrjyāhwa ସୂର୍ଯ୍ୟନାମଧାରୀ—Bearing the name of 'Sūrjya'. ବ—୧ । ତାମ୍ର (ହିତୋପଦେଶ)—1. Copper. ୨ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Calotropis Gigantea (plant). ୩ । ମହେନ୍ଦ୍ର-ବାରୁଣୀ (ହ. ଶ)—3. The large variety of Colocinth.

ସୂର୍ଯ୍ୟେନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗମ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର
Sūrjyendu saṅgama ମିଳନ; ଅମାବାସ୍ୟା (ଯେଉଁ ତିଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଏକ ରାଶିରେ ଥାଆନ୍ତି)—The change of the moon; the day on which the moon and the sun are in the same sign of the zodiac.

ସୂର୍ଯ୍ୟୋଢ଼—ସଂ. ବ (ସୂର୍ଯ୍ୟ+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯାହାକୁ
Sūrjyorḍha ବହନ କରି ଅଣନ୍ତି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳରେ ଅଗତ

ଅତିଥି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଯେଉଁ ଅତିଥି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ଆସି ଦୌଣସି ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତି—1. An unexpected guest who arrives at sunset. ୨ । ଅସ୍ତଗତ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ)—2. The sun which has set. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟ (ହେ. ଶ)—3. The time of sunset.

ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ—1. Sunrise. ୨ । (ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପୂର୍ବରୁ) ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆକାଶ-ମାର୍ଗରେ କ୍ରମଶଃ ଉପରକୁ ଉଠିବା—2. The rising of the sun and higher in the sky (in the forenoon).
Sūrjyotthāna

ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶ—2. Sunrise. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଉଦିବା ସମୟ—1. The time of sunrise.
Sūrjyodaya

ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଗିରି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଦୟାଚଳ—The mythological mountain from behind which the sun rises.
Sūrjyodaya giri

ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ; କେତୁଦ୍ୱାରା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗ୍ରାସ—Solar eclipse.
Sūrjyoparāga

ସୂର୍ଯ୍ୟୋପସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ସ. ତ. ଲୋ)—ପ୍ରାତଃକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ କାଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଭିମୁହଁ ହୁଇଇ ଏକ ଗୋଡ଼ରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଭକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ଉପାସନା (ହେ. ଶ)—The rite of turning the face towards the sun (at sunrise, noon and sunset) and praying to the Sungod by standing on one leg.
Sūrjyopsthāna

ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜକ—Worshipper of the Sun-god. (ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Sūrjyopāsaka

ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସନ(ନା)—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ଉପାସନା ବା ପୂଜା—Worship of the Sungod.
Sūrjopāsana(nā)

ସୂଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପ୍ରସବ କରିବା—To bring forth (Apte).
Sūsh (root)

ସୂଷଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ଆ)—ମାତା—A mother (Apte).
Sūshaṇā

ସୂଷ୍ୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯତ୍+ଈ)—ଅସନ୍ନ-ପ୍ରସବା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman about to be confined; parturient woman (Apte).
Sūshyati

ସୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. To run (Apte). ୩ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—3. To rush at (Apte). ୪ । (ପବନ, ଜଳ) ବହିବା—4. To blow (as the wind); to flow (as the water) (Apte).
Sṛu (root)

ସୃକ୍ (ଗ୍, ଟ୍, ଡ୍)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ସୃଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ) The creator of. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ବିଶ୍ୱସୃକ୍ ।]
Sṛuk (g, ṭ, ḍ)

ସୃକ—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—୧ । କୈରବ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-କୌମୁଦୀ); କଇଁଫୁଲ—1. Water lily. ୨ । ବାଣ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—2. Arrow. ୩ । ପଦ୍ମ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-କୌମୁଦୀ)—3. Lotus. ୪ । ବାୟୁ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-କୌମୁଦୀ)—4. Air. ୫ । ଶୂଳ; ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର (ହେ. ଶ)—5 Javelin. ୬ । ବଜ୍ର—6. Thunderbolt (Apte).
Sṛuka

ସୃକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—କଣ୍ଡୁ ରୋଗ (ଶରୀରଚୂଳାବଳୀ); କାଛୁ କୁଣ୍ଡିଆ—Itches; scab.
Sṛukaṇḍu

ସୃକାଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କାଳ)—ଶୃଗାଳ; ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—Jackal (Apte). ୨ । ଶୃଗାଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—2. Śṛugāla etc (See)
Sṛukāla(etc)

ସୃକ୍କ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ସୃଷ୍ଟି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କନ୍; ସୃଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା.୧ବ; ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଇରିତ) (ଦେଖ)—Sṛukkaṇī (See)
Sṛukka

ସୃକ୍କଣୀ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ସୃଷ୍ଟି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କନନ୍+ ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହା ଲଲାଟ ସୃଜନ କରୁଥିବାରୁ)—ଦୁଇ ଓଷ୍ଠର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ (ଇରିତ); ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟର ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତ—The right and left corners of the lips; the ends of the lips.
Sṛukkaṇī

ସୃକ୍କଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୃକ୍କଣୀ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—[ଉ—ଚଳୟ ଅଗ୍ନି ପରି ଜଳନ୍ତି ନୟନ । ଦେଉଛି ଜଳେ ଲହ ଲହ ତା ସୃକ୍କଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Sṛukkana Sṛukkaṇī See)

ସୃକ୍କି (କ୍କୀ) —ସଂ.ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବି;ବନ୍)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—Sṛukkaṇī (See)
Sṛukki(kki)

ସୃକ୍କିଣୀ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବନ୍+ଈ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—Sṛukkaṇī (See)
Sṛukkiṇī

ସୃକ୍ୱ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—Sṛukkaṇī (See)
Sṛukwa

ସୃକ୍ୱ(କ୍ୱୀ)ଣୀ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+ବନନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—Sṛukkaṇī (See)
Sṛukwa(kwī)ṇī

ସୃକ୍ୱି(କ୍ୱୀ)—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବି; +ଈ)—ସୃକ୍କଣୀ (ଦେଖ) Sṛukkaṇī (See)
Sṛukwi(kwi)

ସୃଗ—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଗ)—ଉଦ୍ଦଯାଳ—A small javelin thrown from the hand; a sling (Apte).
Sṛuga

ସୃଗାଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ସୃଷ୍ଟି କରିବା+
Sṛugāla(etc) କର୍ତ୍ତୃ.ଘଞ୍)—ଶୃଗାଳ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ),ବିଲ୍ଲଅ
(ଶୃଗାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜମ୍ବୁକ—Jackal; Śṛugāla etc
(ଶୃଗାଳିକା, ଶୃଗାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ସୃଗାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଶୃଗାଳ+କ+ଅ)—
Sṛugālikā ୧ । ମାଈ ବିଲ୍ଲଅ—1. A female jackal.
୨ । ଭୂଇଁକଖାରୁ (ହେ. ଶ)—2. Diascorea. ୩ ।
ପଳାୟନ (ହେ. ଶ)—3. Fleeing away. ୪ ।
ଦଙ୍ଗା ବିଷାଦ; ହଙ୍ଗାମ (ହେ. ଶ)—4. Affay;
breach of the peace.)
(ଶୃଗାଳୀ—ଅନରୂପ)

ସୃଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—1. To create. ୨ ।
Sṛuj (root) ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବା—2. To beget; to
procreate (Apte). ୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା—3. To
release; to loose (Apte). ୪ ।
ଉପରେ ଲଗାଇବା; ବୋଳିବା—4. To put on;
to place on; to apply (Apte) ୫ । (ଲୋତ-
ବାଦ) ତ୍ୟାଗ କରିବା—5. To emit; to shed;
to pour out (Apte). ୬ । (ଶରାଦି) ଫିଙ୍ଗିବା;
ନିକ୍ଷେପ କରିବା—6. To throw; to discharge
(Apte). ୭ । ତ୍ୟାଗ କରି ଗୁଲିପିବା—
7. To quit; to a bandon (Apte);

ସୃଜକା କ୍ଷାର—ସଂ. ବି—ସର୍ଜିକା କ୍ଷାର (ରମାନାଥ) (ଦେଖ)
Sṛujakā kshāra Sarjakī kshāra (See)

ସୃଜନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ଜନ)—ସର୍ଜନ; ସୃଷ୍ଟି—Creating.
Sṛujana [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗରେ ଓ ଉତ୍କଳରେ ସାଧୁ
ସୃଜନ ସୃଜନ ଭାଷାରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହା
ବ୍ୟାକରଣ ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମାନୁସାରେ
(ସୃଜ୍ ଧାତୁ ଭାବବାଚ୍ୟରେ ଅନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଲେ) 'ସର୍ଜନ-
ପଦ ସିଦ୍ଧ ଅଟେ ।]

ସୃଜୟ—ସଂ. ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—
Sṛujaya A species of bird.

ସୃଜୟା—ସଂ. ବି—ନୀଳମକ୍ଷିକା (ହେ. ଶ)—
Sṛujayā The blue bottle.

ସୃଜିକା କ୍ଷାର—ସଂ. ବି—ସାଜିମାଟି—
Sṛujikā kshāra Natron; alkali (Apte).

ସୃଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—ସୃଷ୍ଟି କରିବା—
Sṛujibā ସୃଜନ କରା ସୃଜନା To create.
(ଉ—ଶତ ଶତ ଉପଜାତି ସୃଜିବେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ସୃଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସର୍ଜନୀୟ—
Sṛujya Fit or about to be created etc.

ସୃଞ୍ଜୟ—ସଂ. ବି. ବି (ନାମ)—୧ । ଶ୍ୱିତ୍ର ନାମକ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Sṛuñjaya 1. Name of a son of King Switwa
of ancient India. '[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଜନ୍ୟାଙ୍କୁ
ନାରଦଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ନାରଦଙ୍କ ବରରେ
ଏହାଙ୍କର 'ସୁଦର୍ଶନୀୟ' ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦସ୍ୟୁମାନେ ଅପହରଣ କରି ନେଲେ; ପରେ
ନାରଦଙ୍କ ବରରେ ଏ ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ ।] ୨ ।
(ନାମ) ମନୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହେ.ଶ)—2. Name of a
son of Manu. ୩ । (ନାମ) ଏକ ପୌରାଣିକ ରାଜବଂଶ,
ଯହିଁରେ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ଜନ୍ମିଥିଲେ (ହେ. ଶ)—3. A line
of kings in which Dhṛushṭadyumna
was born. ୪ । (ନାମ) ଯଯାତିବଂଶୀୟ କାଳନର
ରାଜାଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହେ. ଶ)—4. Name of a son
of Kālanara.

ସୃଣି—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ, ନି)—୧ । ଅଙ୍କୁଶ
Sṛuṇi (ଅମର); ହାତିଅଙ୍କୁଶ—1. A hook used to
(ସୃଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) goad an elephant. ୨ । ଶତ୍ରୁ (ଶବ-
ମାଳା)—2. Enemy. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon
(Apte).

ସୃଣିକା—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଣିକ+ଅ)—୧ । ଲାଳ—
Sṛuṇikā 1. Saliva. ୨ । ଛେପ; ଥୁକ—2. Spitte
(Apte).

ସୃଣୀ—ସଂ. ବି (ସୃଣି+ଈ)—ଅଙ୍କୁଶ—
Sṛuṇī A hook.

ସୃଣୀକ—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣି. କ)—୧ । ବାୟୁ (ହେ. ଶ)—
Sṛuṇīka 1. Air. ୨ । ଅଗ୍ନି (ହେ. ଶ)—2. Fire. ୩ ।
(ସୃଣୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଜ୍ର (ହେ. ଶ)—3. Thunder bolt. ୪ ।
(ପୁଂ) ଉନ୍ମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହେ. ଶ)—4. A maddened
person.

ସୃଣୀକା—ସଂ. ବି (ସୃଣୀ+କ+ଅ)—୧ । ଲାଳ (ବିମାଶ୍ରୟ)—
Sṛuṇīkā 1. Saliva. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଉନ୍ମତ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A
maddened woman.

ସୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—୧ । ଗତ—1. Gone;
Sṛuta moved. ୨ । ବିଗତ; ଅତୀତ—2. Past.

ସୃତା—ସଂ. ବି—୧ । ଗମନ କରିବା (ହେ. ଶ)—1. Going. ୨ ।
Sṛutā ପଳାୟନ (ହେ. ଶ)—2. Fleeing away.

ସୃତି—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଗମନ—1. Going.
Sṛuti ୨ । (+ଅଧିକରଣ. ତି) ମାର୍ଗ—2. Road; path.
୩ । (+କରଣ. ତି) ଜନ୍ମ (ହେ. ଶ)—3. Birth.
୪ । (ଭାବ. ତି) ଆଘାତକରଣ; ହିଂସକ—4. Hurt-
ing; injuring (Apte)

ସୃତ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—ଗମନକାରୀ; ଗତିଶୀଳ
Sṛutwara (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—Moving.

ସୃତ୍ୱରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୃତ୍ୱର+ଈ. ଈ)—ସୃତ୍ୱରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sṛutwarī Feminine of Sṛutwara. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—

୧ । ମାତା (ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର)—1. Mother. ୨ । ନଦୀ—2. River; stream (Apte)

ସୃଦର—ସଂ. ବ (ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଦର)—ସର୍ପ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—Sṛudara Serpent.

ସୃଦାକୁ—ସଂ. ବ.ପୁଂ (ସୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆକୁ; ଦ ଆଗମ)—୧। ବାୟୁ (ମେଦିନୀ)—1. Wind. ୨ । ବଜ୍ର (ମେଦିନୀ)—2. Thunder. ୩ । ଅଗ୍ନି (ମେଦିନୀ)—3. Fire. ୪ । ପ୍ରତିସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ; ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ (ମେଦିନୀ)—4. Sun's disc. ୫ । ମୃଗ (ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର)—5. Deer. ୬ । ବନାଗ୍ନି (ହ. ଶ)—6. Forest fire. ୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ନଦୀ (ଉଣାଦି କୋଷ)—7. River. ୮ । ଗୋଧା (ହ. ଶ)—8. Varanus Salvator.

ସୃପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗତି କରିବା; ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଗତି କରିବା—Sṛup (root) 2. To creep; to crawl; to glide gently. (Apte)

ସୃପ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସୂର୍ପ)—କୁଲା—Winnowing tray. Sṛupa (ଓ—ପରସାଦ ସାଦରେ ଭୁ ଦୋଷୀ ଥିଲେ ପ୍ରକାଶ ସ୍ଥାନ କୁଲୋ, କୁଲା ସୂପ ସୃପର । ଅଧ୍ୟମଭ୍ୟ. ବଦଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।)

ସୃପମା—ସଂ. ବ (ସୃପ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମନ୍; ସୃପମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Srupamā ୧ । ସର୍ପ (ହ. ଶ)—1. Serpent ୨ । ଶିଶୁ (ହ. ଶ)—2. Infant. ୩ । ତପସ୍ୱୀ (ହ. ଶ)—3. An anchorite.

ସୃପାଟ(ଟୀ)—ସଂ. ବ (ସୃପ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ; ଈ)—୧ । ପରିମାଣ Sṛupāṭa(ṭī) ବେଦ (ଭରତ)—1. A unit of measure. ୨ । ରକ୍ତଧାର (ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ)—2. A flow of blood. ୩ । ଫୁଲର ତଳେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର (ହ. ଶ) 3. Little leaves below a flower.

ସୃପାଟିକା—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ+ପାଟ+କର୍ତ୍ତୃ. କ+ଆ)—ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଡ Sṛupāṭikā Beak of birds.

ସୃପ୍ର—ସଂ, ବ (ସୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର (ଉଣାଦିକୋଷ) Sṛupra —1. The moon. ୨ । ମଧୁ (ହ. ଶ)—2. Honey. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚିକ୍କଣ; ସ୍ନିଗ୍ଧ (ହ. ଶ)—1. Smooth; glossy. ୨ । ଚିକ୍କଣ (ହ. ଶ)—2. Slippery.

ସୃ ସୃ(ସ୍ରୁମ୍)ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବ—ହିଂସା କରିବା—Sṛu(sṛum)bh (root) To injure; to hurt.

ସୃମର—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ+ମର)—୧ । ପଶୁବିଶେଷ—1. A kind of beast. ୨ । ବାଳମୃଗ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. A young deer. ୩ । ଅସୁରବିଶେଷ (ହ.ଶ)—3. Name of a demon. ବିଣ (ତ୍ରି)—ଗମନଶୀଳ—Moving.

ସୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉତ୍ପନ୍ନ; ନିର୍ମିତ—Sṛushṭa 1. Created. ୨ । କୃତ—2. Done. ୩ । (ସୃଷ୍ଟି—ବ) ଯୁକ୍ତ (ମେଦିନୀ)—3. Joined. ୪ । ବହୁଳ (ମେଦିନୀ)—4. Excessive; numerous. ୫ । ନିଶ୍ଚିତ (ମେଦିନୀ)—5. Ascertained; determined. ୬ । ତ୍ୟକ୍ତ (ମେଦିନୀ)—6. Abandoned. ୭ । ଭୂଷିତ (ଅଜୟ)—7. Adorned. ୮ । ଉତ୍ପନ୍ନ (ହ. ଶ)—8. Produced. ୯ । ବହିର୍ଗତ; ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—9. Emitted; given out. ୧୦ । ଢାଳା ହେବା; ଢାଳା ହେବା—10. Poured out (Apte). ୧୧ । ମୁକ୍ତ—11. Let loose (Apte). ୧୨ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ—12. Discharged. ସଂ. ବ—ଗଦ୍ଦୁକ; ବେଦ (ହ. ଶ)—Diospyrus Glutinosa(tree).

ସୃଷ୍ଟ ମାରୁତ—ସଂ.ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ ମାରୁତ ଯାହାଦ୍ୱାରା)—Sṛushṭa māruta (ସୃଷ୍ଟ) ପେଟ ଔଷଧଦ୍ୱାରା ଉଦରସ୍ଥ ବାୟୁ ବାହାର ଯାଏ—(medicine) Causing the wind inside the belly to be emitted or discharged.

ସୃଷ୍ଟି—ସଂ, ବ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ନିର୍ମାଣ; ରଚନା—Sṛushṭi 1. Creating; building; making. ୨ । ନିସର୍ଗ; ସ୍ୱଭାବ—2. Nature. ୩ । (+କର୍ମ. ତି) ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ବିଶ୍ୱ; ଜଗତ୍—3. Creation; universe. ୪ । ଶିଳ୍ପ—4. Handicraft; manufacture. ୫ । (+ଭାବ. ତ) ଦାନଶୀଳତା (ହ. ଶ)—5. Liberality, bounty. ୬ । (+କର୍ମ. ତି) ଗମ୍ଭାରି ଗଛ (ହ. ଶ)—6. Gmelina Arborea tree. ୭ । ଯଜ୍ଞବେଦି ନିର୍ମାଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଇଷ୍ଟକ (ହ. ଶ)—7. A kind of brick used for raising a sacrificial alter. ୮ । (+ଭାବ ତି) ମୋଚନ—8. Letting loose; emission. ୯ । ଦାନ—9. Giving away; a gift (Apte). ବେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ)—୧ । ସମୂହ—1. Multitude; myriads. [ଉ—ପେରୁଯେ ଦରଇ ଦରଡ଼ା ମାସେ ସୃଷ୍ଟି । ସେରୁଯେ ବାହାର ମୋ ଧନ୍ ଶର ସୃଷ୍ଟି—ଭୂପସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ସମାଜ; ସାମାଜିକ ରୀତି ନୀତି—2. Society; social customs and rules.

ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā; the Sṛushṭi karttā Creator. ୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ସୃଷ୍ଟିକୃତ୍—ସଂ. ବ—୧ । ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା (ହ. ଶ)—1. Creator. Sṛushṭi krut ୨ । ଯେଉଁଥାପଡ଼ା (ହ. ଶ)—2. Umeria parviflora (Apte).

ସୃଷ୍ଟିକୌଶଳ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସୃଷ୍ଟିଚାତୁର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ) Sṛushṭi kausala Sṛushṭichāturjya (See)

ସୃଷ୍ଟି କ୍ରମ—ସଂ; ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜଗତର କ୍ରମବିକାଶ—The
Sṛushṭi krama gradual evolution of the creation. [ଦ୍ର—ଭଗବତ ଅନୁସାରେ ସୃଷ୍ଟିକ୍ରମ ଏହିପରି—
କାଳ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବବଶତଃ ଗୁଣକ୍ଷୋଭ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା; ତହିଁରୁ ଅହଙ୍କାର ଜାତ ହେଲା । ସେ ଅହଙ୍କାର ଗୁଣଭେଦରେ, ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରୁ ମନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବତା, ରଜୋଗୁଣରୁ ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ତମୋଗୁଣରୂପଅଭିତନ୍ମାତ୍ର ଓ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତରୂପେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏହି ତତ୍ତ୍ୱସମସ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୁଅନ୍ତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବିରାଟ ପୁରୁଷରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।]

ସୃଷ୍ଟି କ୍ରିୟା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଶ୍ୱନିର୍ମାଣ କ୍ରିୟା—
Sṛushṭi kriyā The act of creating the universe.

ସୃଷ୍ଟି ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ନିର୍ମାଣ-କୌଶଳ—
Sṛushṭi chāturjya 1. Skill in creation. ୨ । ବିଶ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ନୈପୁଣ୍ୟ—2. Skill in the creation of the universe

ସୃଷ୍ଟି ଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ମରାଠି)—୧ । ଦୁନିଆରୁ ବହିର୍ଭୂତ;
Sṛushṭi chhardā ଅଲୌକିକ—1. Extraordinary.
ସୃଷ୍ଟି ଛାଡା ୨ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ—2. Unnatural; abnormal.
दुनियासे बाहार [ଦ୍ର—ସୃଷ୍ଟିଛଡ଼ା ମୋହଠାରେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଦାଉ । ନନ୍ଦକିଶୋର ସୀତାବନବାସ ।]

ସୃଷ୍ଟିଦା—ସଂ. ବ—ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧ—
Sṛushṭidā A kind of rare herb,

ସୃଷ୍ଟି ନାଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଶ୍ୱର ଧ୍ୱଂସ—
Sṛushṭi nāśa The destruction of the universe.

ସୃଷ୍ଟି ନୈପୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସୃଷ୍ଟି ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Sṛushṭi naipuṇya Sṛushṭichāturjya (See)

ସୃଷ୍ଟିପ୍ରଦା—ସଂ. ବ—ଗର୍ଭଦାତ୍ରୀ ଝୁପ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ପୁତ୍ରଜୀବ ବୃକ୍ଷ—
Sṛushṭipradā Nagera Putranjiba (a medicinal bush).

ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୃଷ୍ଟି ନାଶ—Dissolution
Sṛushṭi pralaya of the universe.

ସୃଷ୍ଟି ବାହାର—ଦେ. ବିଣ—ସୃଷ୍ଟି ଛଡ଼ା (ଦେଖ)
Sṛushṭi bāhāra Sṛushṭi chhardā (See)
[ଦ୍ର—ତାଙ୍କ ସ୍ୱତ ସୃଷ୍ଟି ବାହାର, ବାଳା ବାହୁ ଥାଉ ଗଳେ ବହନ୍ତି ହାର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ସୃଷ୍ଟି ବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବନାଶକାରୀ—1. Causing ut-
Sṛushṭi burdā ter ruination. ୨ । ସମାଜ ବିପ୍ଳବକାରୀ
ସର୍ବନେଶେ —2. Bringing about convulsions in
सृष्टि डुबानेवाला society.

ସୃଷ୍ଟି ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା—1. Being
Sṛushṭi burdibā undone; utter ruination.
ସର୍ବନାଶ ହେବା [ଦ୍ର—ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋହିବ ଆଜ ମଣିଲେ ସେ
दुनिया बुड़ना ସୃଷ୍ଟି ବୁଡ଼ିବଟି ମୋର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
୨ । ସମାଜରେ ଭୟଙ୍କର ବିପ୍ଳବ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; କୁଳ-
ଧର୍ମର ଲୋପ—2. Fierce revolution in society.

ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷଣ(ରକ୍ଷା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜଗତର ରକ୍ଷା ବା
Sṛushṭi rakshaṇa(rakshā) ପାଳନ—Preservation of the creation.

ସୃଷ୍ଟି ସଂହାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୃଷ୍ଟି ନାଶ—Dissolution
Sṛushṭi saṁhāra of the universe.

ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିତି ପ୍ରଳୟ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି, ରକ୍ଷଣ ଓ
Sṛushṭi sthiti pralaya ପ୍ରଳୟ—The creation, preservation and dissolution of the universe.

ସୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—ହିଂସା କରିବା—
Sṛū (root) To spite; to injure.

ସେ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦ; ପୁଂ=ସଃ; ସ୍ତ୍ରୀ. ସା; କ୍ଲୀ ବ—ତତ୍)
Se —୧ । (ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କ୍ଲୀ) ତାହା; ସେହି; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା (ଏ - ବିପରୀତ) ବ୍ୟକ୍ତି—1. He, she or that. ୨ । ଅନୁ-
ସେ ବହ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—2. That (absent person or thing). [ଦ୍ର—ଅନୁପସ୍ଥିତ ବା ପ୍ରସଙ୍ଗର ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ 'ସେ' ବୋଲାଯାଏ । ଉପସ୍ଥିତ ବା ପ୍ରସଙ୍ଗସମ୍ପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ "ଏ" ବୋଲାଯାଏ ।]

ସେ ଅବଧି—ଦେ.ଅ—ତଦବଧି;ସେହି ସମୟଠାରୁ—
Se abadhi From that time.
से अवधि उस समयसे

ସେଆ(ୟା)ର୍—ବୈଦେ. ବ(ଲଂ. ସେଅର୍)—ସମ୍ପତ୍ତିର ବା ବ୍ୟବସାୟ
Seā(yā)r ସ୍ୱତ୍ୱରେ ଅଂଶ—Share.
सेयार सेयार

ସେଆର୍ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟରେ ବା ବ୍ୟୟରେ
Seār basibā (ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି) ଭାଗଦାର ହେବା—
सेयार बसा To go into shares in anything
सेयारदार होना with others.

ସେଆର୍ ହୋଲ୍ଡ(ଲ୍ଡା)ର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଅଂଶଭାଗୀ; ଅଂଶୀ-
Seār holda(ldā)r ଦାର—Share holder; coshar-
सेयार होलडार सेयार होल्डार er.

ସେଇ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ହି)—ସେ; ସେହି; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି
Sei ବା ବସ୍ତୁ—He, she or that; the very; the
(ବିପରୀତ—ଏଇ) same; self-same. [ଦ୍ର—ସେଇ ଗାଣ୍ଡୀବ
सेई वहि ସେଇ ହାତ, ସେଇ ଗାଣ୍ଡୀବ ଏବେ ମାଥ—ଭଗ ।]
कालि [ଦ୍ର—ଅନୁପସ୍ଥିତ ବା ପ୍ରସଙ୍ଗର ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା
सगाही ବସ୍ତୁକୁ ସେଇ ବୋଲାଯାଏ ।] ଗ୍ର. ବ—ଶ୍ୟାଳ; କାଳ;
ମସି—Ink.

ସେଇଆ(ୟା)—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ତାହାହିଁ—1. That much. ୨।
Seiā(yā) ସେହିତା—2. The same. [ଉ—ତାତା ଥେଇଆ, (ଏଇଆ—ବିପରୀତ) ଯାହା ତହୁଥିଲ ସେଇଆ—ଭଗ ।]
ତାଇ वही

ସେଇ କ୍ଷ(କ୍ଷି, ଖି)ଣି—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତତକ୍ଷଣଂ)—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Sei ksha(kshi, khi)ṇi 1. Immediately; at once. ୨ । ସେଇ ସମୟରେହିଁ—2. Then and there.
तक्‌खुनी
उसी समय
[ସେଇ କ୍ଷ(କ୍ଷି, ଖି)ଣିକା, ସେଇ ଛକା, ସେଇ ଛଣିକା, ସେଇ ଛୁଣି(ଣୁ), ସେଇ ଛ(ଛୁ)ଣି(ଣୁ)କା]—ଅନ୍ୟରୂପ

ସେଇ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ସିହାଇ ଘଡ଼ି; ମସୀଧାର—1. Ink pot
Sei ghardi ୨ । ସେହି ସମୟ—2. That hour.
दोयात मसिहानी

ସେଇଟା—ଦେ. ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ସେହି ଗୋଟାକ; ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଟା—That person or thing (in contempt) ସେଟା, ସେଇଟା वही
Seiṭā
(ଏଇଟା—ବିପରୀତ)

ସେଇଟି—ଦେ. ସର୍ବ (ଆଦରାର୍ଥକ)—୧। ସେହି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Seiṭi 1. That person or thing (in fondness.) ୨। ସେଟି, ସେଇଟି वहीसेइत; ତାହାହିଁ—2. The very same.

ସେଇଠଉଁ—ଦେ. ଅ—ସେଇଠୁଁ (ଦେଖ)
Seiṭhauñ Seiṭhuñ (See)
(ଏଇଠଉଁ—ବିପରୀତ)

ସେଇଠା—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—ସେହି ସ୍ଥାନ—
Seiṭhā That place.
(ଏଇଠା—ବିପରୀତ) ସେଥା वह स्थान

ସେଇଠାକୁ—ଦେ. ଅ—ସେଠାକୁ; ସେ ସ୍ଥାନକୁ—
Seiṭhāku To that place.
(ଏଇଠାକୁ—ବିପରୀତ) ସେଥାୟ उसस्थानको

ସେଇଠାରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—1. Thence.
Seiṭhāru ୨ । ସେହି କାଳରୁ—2. From that time.
(ଏଇଠାରୁ—ବିପରୀତ) ସେଥାଥେକେ उसस्थानसे

ସେଇଠାରେ—ଦେ. ଅ—ସେଠାରେ; ସେ ସ୍ଥାନରେ—
Seiṭhāre There; at that place.
(ଏଇଠାରେ—ବିପରୀତ) ସେଥାୟ उसस्थानमे

ସେଇଠି(ଠିଁ)—ଦେ. ଅ—ସେହି ସ୍ଥାନରେ; ସେହିଠାରେ—
Seiṭhi(ṭhiñ) There.
(ଏଇଠି—ବିପରୀତ) ସେଥାୟ उसस्थानमें

ସେଇଠିକା—ଦେ. ବଣ—ସେହି ସ୍ଥାନର; ତତ୍ରତ୍ୟ—Of that place.
Seiṭhikā ସେଥାକାର उसस्थानका
(ସେଇଠିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଏଇଠି, ଏଇଠିକାର—ବିପରୀତ)

ସେଇଠିକି—ଦେ. ଅ—ସେଠାକୁ; ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—To that place.
Seiṭhiki ସେଥାନେ उसस्थानको
(ଏଇଠିକି—ବିପରୀତ)

ସେଇଠୁ(ଠୁଁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଠାରୁ; ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—1. Thence;
Seiṭhu(ṭhuñ) from that place. ୨ । ତତ୍‌ପରେ—2. Thereafter; after that.
ସେଥାଥେକେ, ତାରପର उसस्थानसे, उसकाबाद [ଏଇଠୁଁ—ବିପରୀତ]

ସେଇତ—ଦେ. ସର୍ବ—ସେ ନିଶ୍ଚୟ; ସେଇ—The very same
Seita [ଉ—ସେଇତ ସେଇ, ସେଇ ଥିଲେ ସେଇ ହୁଅନ୍ତା
सेइत वहितो ସେଇ—ନାଥାଁ ଦଥ ।]
[ଏଇତ—ବିପରୀତ]

ସେଇତା—ଦେ. ସର୍ବ—ତାହାହିଁ—That only; the same.
Seitā ତାଇ वही [ଏଇତା—ବିପରୀତ]

ସେଇଥିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ନିମନ୍ତେ—1. For that purpose. ୨ । ସେଇ କାରଣରୁ—2. Therefore.
Seithiki
सेइजन्ये उसकेलिये, उसकारनसे
ସେଇଥିପା(ପୋଁ)ଇଁ, ସେଇଥିଇଁ, ସେଇଥିଯୋଗୁ(ଗୁଁ, ଗେ) } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଏଇଥିକି—ବିପରୀତ]

ସେଇଥି(ଥୁ)ରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଇ କାରଣରୁ—1. Therefore.
Seithi(thu)ru ୨ । ତତ୍ପରେ—2. After that. ୩ । ସେଇ କାରଣେ, ତାରପର, ତାଇଥେକେ ତହିଁରୁ—3. From that
उस कारनसे, उसके बाद, उससे

ସେଇଥିରେ—ଦେ. ଅ—ସେଥିରେ; ତହିଁରେ—In that. [ଉ—
Seithire ତାକୁ ଯେ ଯାହା ବଭେଇଲା, ସେ ସେହିଥିରେ ଶ୍ରୁଲେ
तातें उसमें ଭୁନ୍ତଳାଭୁମାଶ୍ର ନଅଭୁଣ୍ଡ ।]
[ଏଇଥିରେ—ବିପରୀତ]

ସେଇ ଦୁଆତ—ଦେ. ବ—ସିହାଇ ଘଡ଼ି—Inkpot.
Sei duāta दोयात मसिहनी

ସେଇନା(ଲା)ଗି—କ୍ରା. ଅ—ସେଇଯୋଗୁଁ (ଦେଖ)—
Seinā(lā)gi Seijoguñ (See)
सेइजन्य उसलिये

ସେଇ ନା(ଲା)ଗେ—କ୍ରା. ଅ—ସେଇଲାଏ (ଦେଖ)—
Sei nā(lā)ge Seilāe (See)
तथनि उसी समय

ସେଇପରି—ଦେ. ବଣ—ତତ୍‌ସଦୃଶ—Like that.
Seipari सेइ रकम उसके जैसे
ସେହିପରି, ସେଇପରିକା, ସେହିପିରି, ସେହିପିରିକା } ପ୍ରାମ୍ୟରୂପ
[ସେଇମରିକା, ସେଇମରି, ସେଇମରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସେଇ ଯୋଗୁଁ(ଗେ)—ଦେ. ଅ—ସେହି କାରଣରୁ—For that reason; owing to that.
Sei joguñ(ge)
सेइजन्ये उसकारणसे
[ସେଇଯାଇଁ, ସେଇଲାଗି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସେଇ ଲାଏ(ଗେ)—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ଲଗ୍ନ)—ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍;
Seilāe(ge) ସେହିକ୍ଷଣରେ—Instantaneously; at once
ତଥନି उसीवक्त immediately. [ଉ—ମୋ ପତ୍ର
[ଏଇଲାଏ, ଏଇଲାଗେ—ବିପରୀତ] ଲାଳଗ୍ରାନ,ଟୋହିବା ନାଗ୍ରଳନ, ଗର ଗିଲନ୍ତା ସେଇଲାଗେ ଲେ—ବିବିଧ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସେଉ(ଓ)—ଦେ. ବ (ସଂ ସେବ; ଫା. ସେବ୍)—ସିଓ ଫଳ; କାଶ୍ମୀରଦେଶଜାତ ଖାଦ୍ୟଫଳବିଶେଷ —Apple; Pyrus Malus.
Seu(o)
ସ. ନାମ—ସେବ, ସେବ, ସେବଫଳ, ସିଂହଫଳ
ଆପେଲ, ସେଉ
ସେବ

[ଦ୍ର—ଏହା ବଲ୍ଲଭ ଶୀତପ୍ରଧାନ-ଦେଶୀୟ ଫଳ । ଏ ଗଛ ବହୁକାଳ ହେଲା ଭାରତକୁ ଅଣାଯାଇ କାଶ୍ମୀର, ପଞ୍ଜାବ, କୁମାଉନ, ଗଢ଼ୱାଲ,କାଙ୍ଗଡ଼ା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ କୃଷି କରାଯାଇ ବସ୍ତୁତ ଫଳୁଅଛି ଓ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏ ଫଳ ଗଠାଯାଇ ବିଦେଶୀ ଖାଦ୍ୟ ଫଳରୂପେ ବିକ୍ରି ହେଉଅଛି । ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ରେ ଜଙ୍ଗଲୀ ସେଓ ଫଳେ; କିନ୍ତୁ ଏହା ଅଖାଦ୍ୟ ।]

ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଈଷତ୍ ବୃତ୍ତାକାର ଓ ଦେଖିବାକୁ ଶ୍ୱେତାଭ ଓ ଏଥିରେ ଲୋମ ଥାଏ । ଫୁଲ ଇଲ୍ଲାଭ ବନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଓ ଧଳା । ଫଳ ପାଚିଗଲେ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ଓ କେତେକ ଫଳ ତୋଫା ଲାଲ ହୁଏ । ଏ ପାଚିଲା ଫଳ ଉତ୍ତରର ଶସ ଖାଇବାକୁ ଈଷତ୍ ମିଠା ଓ କୋମଳ ଅଥଚ ଟାଣୁଆ । ଦନ୍ତହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଦାନ୍ତପାଟିରେ ଚିପି ଦେଲେ ଏହା ମିଳାଇ ଯାଏ । କେତେକ ଫଳରେ ମଠା ଅପେକ୍ଷା ଖଟା ସ୍ୱାଦ ବେଶି ଥାଏ । ଏ ଗଛ ଫଗୁଣଠାରୁ ବୈଶାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠରେ କସି ଧରେ ଓ ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଫଳ ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଚି ଯାଏ । ଭାବପ୍ରକାଶ ଅନୁସାରେ ଏ ଫଳ ବାତପିତ୍ତ ନାଶକ, ପୁଷ୍ଟିକର, କଫ-ଜନକ, ମଧୁରବିପାକ, ଶୀତଳ ଓ ଶୁକ୍ରକର । ଖ୍ରୀ: ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରଚିତ ଭାବପ୍ରକାଶର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଚୌଣସି ସଂସ୍କୃତ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଫଳର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ —ହ୍ର. ଶ ।]

ସେଉଟା—ଦେ. ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଟା—
Seuṭā That person or thing; (used in contempt.
ସେଟା ସହ
(ସେଉଟି—ଆଦରାର୍ଥକ) (ଏଉଟା—ବିପ୍ରକୃତ)

ସେଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ତାତିଲା ଧାତୁ ଉପରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ—1. Hissing sound
ଛୁଁକ ଛୁନ of water dropped on a hot metal.
(ସେଁ ସେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନ୍ଦ ଅଗ୍ନି ଉପରେ ବହୁକ୍ଷଣ ଜଳକୁ ଗରମ କଲେ ତହିଁରୁ ଜାତ ଶବ୍ଦ—2. Feeble simmering sound made by water boiled long over slow fire. ୩ । ଜଳିଆଁ ଉପରେ ଜଳ ଫୁଟିବା ମୁହଁରୁ ହେବା କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—3. Simmering sound of water which is beginning to boil. ୪ । ସୁଁ ସୁଁ ଦେଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ—
4. Sound louder than 'Suñ Suñ.'

ସେଁଇଁ(ଇ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସିବ୍ ଧାତୁ)—ସିଲାଇ କରିବା—
Señiñ(i)bā ସିଆଁ ସୀନା To sew.

ସେଁତର(ରେ)—ପ୍ରାଦେ (ଉଦ୍ରକ) ଅ—୧ । ସେଥିରେ—1. In
Señtara(re) that. ୨ । ତହିଁରେ—
2. In that matter.

ସେଁତରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସନ୍ତରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Señtarā (etc) Santarā etc (See)

ସେଁତସେଁତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତସନ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Señtaseñtiā Santasantiā (See)

ସେଁତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ—ସେନ୍‌ତା (ଦେଖ)
Señtā Sen-tā (See)

ସେଁପୁଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବ—ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ—
Señputa Sigh.

ସେଁପୁଟ ସେଁପୁଟ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) କ୍ରି—ଅଣ-
Señputa señputa hebā ଚାପାସୀ ହେବା—
To feel choked.

ସେଁର୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବିଣ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Señrrā Shameless.

ସେଁ ସୁର୍‌କୁଟୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଜଳୀୟ ଔଷଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Señ surkuṭī A kind of aquatic medicinal plant.

ସେଁସେଁଇଁୟାଁ—ଦେ. ବିଣ, ପୁଂ—ସେଁ ସେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Señseñiñyāñ Making a simmering sound.
ଶୁଁଶୁଁୟେ ଛନ ଛନକରନେ ବାଲା
[ସେଁ ସେଁୟାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ ସେଁ ସେଁଇଁ—ଶ୍ରୀ]

ସେକ୍(ଖ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସେଖ୍)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଶାଖାଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ—1. Shaikh; a social
ସେଖ ସେଖ title of one branch of Mahomedans.

[ଦ୍ର—ଏହି ପଦ ମାନ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ସେକ୍ ସିରାଜ ଉଦ୍‌ଦିନ୍ । ଭାରତକୁ ଆସୁଥିବା ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ସେକ୍, ସୟଦ୍, ମୋଗଲ୍, ପଠାଣ, ଏହି ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବାଣ୍ଟି କରି ଭାରତବାସୀମାନେ ସୂଚେ ଚିହ୍ନୁଥିଲେ ।]
୨ । ମୁସଲମାନ୍ ସାମନ୍ତ ନୃପତି ବା ଜମିଦାର ବା ଧନୀମାନଙ୍କ ଉପାଧି—2. A title of Mahomedan Feudatory Chiefs or rich Mahomedans.

ସେକ୍[ଖ୍]ଚିଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସେଙ୍କଚିଲି ଇତ୍ୟାଦି
Sek[kh]-chili (etc) [ଦେଖ]—Senkachili etc
[ସେକ୍ (ଖ୍)ଚିଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] [See]

ସେକ୍‌ସ୍‌ପିଅର୍—ଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ)—ସେକ୍ସ୍‌ପିଅର୍ (ଦେଖ)
Sek-s-piar Seks-piar (See)

ସେକ୍ ହ୍ୟା[ହେ, ହ୍ୟା]ଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଷେକ୍ ହ୍ୟାଣ୍ଡ୍)—
Sek hā[he, byā]ṇḍ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ମିଳନ ସମୟରେ ପରସ୍ପର ସେକ୍ ହ୍ୟାଣ୍ଡ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବା ସୂଚକ କରତଳମର୍ଦ୍ଦନ—

ସେକ ହ୍ୟାଣ୍ଡ Shake-hand; mutual shaking of hands when two friends meet.

ସେକ୍ [ଧାତୁ]—ସ—ଗତି କରିବା—
Sek [root]: To move.

ସେକ—ସ. ବ (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ଛେଚା; ସେଚନ; ଜଳ ଅଦି
Seka ଛିଞ୍ଚିବା—Sprinkling.

ସେକ **ସେକ, ସେଁକ** ବଙ୍ଗ। ଶ୍ରେଷ୍ ଧାତୁ=ଜାଳିବା; ତତାଇବା)—
୧। ଦେହ ଆଦିରେ ଅନ୍ୟ ଉଷ୍ଣବସ୍ତୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ତାପ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ସ୍ୱେଦନ; ସେକିବା କର୍ମ—1. Fomenting; warming; toasting. ୨। ବାଉଁଶ ବଙ୍କା ହୋଇଥିଲେ ବଙ୍କା ସ୍ଥାନର ବାଙ୍କର ଉପର ପାଖକୁ କଟାରେ ଛାଣି ଛିଦ୍ର ବାଉଁଶକୁ ସଳଖି ଦେଇ ସେହି ଛିଦ୍ର ଯାଗାରେ ଖଣ୍ଡିଏ କିମ୍ବା ଚାଷୁଖଣ୍ଡ ଲଗାଇବା କ୍ରିୟା—2. An operation for straightening a bent piece of bamboo by making a cut inside the bend and driving a wedge into the split part. ୩। କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁ [ଯଥା—ଲୁଣ, ବାଉଁଶ ବା ବେତ ବାଡ଼] କୁ ଅଗ୍ନି ଉପରେ ଧରି ତାକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା—
3. Heating of any solid thing.

ସେକ[କେ]ଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେକଣ୍ଡ=୨୨ ଚପଲ ସମୟ)—
Seka(ke)nd ୧। ଏକ ମିନିଟ୍‌ର ୬୦ ଅଂଶରୁ ଏକ ଅଂଶ ଏକ
ସେକେଣ୍ଡ ଘଣ୍ଟାର ୩୬୦୦ ଅଂଶରୁ ଏକ ଅଂଶ—1. Second
ସେକଣ୍ଡ (time). [ଦ୍ର—୧ ଘଣ୍ଟା=୬୦ ମିନିଟ୍, ୧ ମିନିଟ୍=୬୦ ସେକଣ୍ଡ୍।] ୨। ଏକ ସମକୋଣରେ ୩୬୪୦୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—2. Second (of an angle). [ଦ୍ର—ସମକୋଣ=୯୦ ଡିଗ୍ରୀ, ୧ ଡିଗ୍ରୀ=୬୦ ମିନିଟ୍, ୧ ମିନିଟ୍=୬୦ ସେକଣ୍ଡ୍।] ବିଣ—ଦ୍ୱିତୀୟ—Second. [ଯଥା—ସେକଣ୍ଡ୍ କ୍ଲାସ୍, ସେକଣ୍ଡ୍ କ୍ୱାର୍ଟର୍ ଇତ୍ୟାଦି।]

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡ ଇଅର୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—(ବିଦ୍ୟାଳୟାଦିର)
Seka(ke)nd iar klās ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—The
ସେକେଣ୍ଡ ଇୟର କ୍ଲାସ second year class (of a college
ସେକେଣ୍ଡ ଇୟର କ୍ଲାସ etc).

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡ କଣ୍ଟା—ବୈ. ବ (ଇଂ. ସେକେଣ୍ଡ+ସଂ. କଣ୍ଟକ)—
Seka(ke)nd kanta ସେକଣ୍ଡ୍ ହାଣ୍ଡ୍ (ଦେଖ)—
Sekand hānd (See)

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧। ସ୍କୁଲର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ
Seka(ke)nd klās —1. Second class of a school.
ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ୨। ଥିଏଟରର ଦର୍ଶକ ଓ ରେଲର ବା ଜାହାଜର
ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ନିମ୍ନତର ଶ୍ରେଣୀ—
2. Second class of a railway carriage or theatre or ship. [ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜୀ ସେକଣ୍ଡ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି। ଯଥା ସେକଣ୍ଡ୍ ମାଷ୍ଟର, ସେକଣ୍ଡ ବେଲ୍, ସେକଣ୍ଡ ଇଅର୍ ଇତ୍ୟାଦି।]

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡ ହାଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଘଣ୍ଟାର ସେକଣ୍ଡ୍ ଶ୍ରେଣୀର ସରୁ
Seka(ke)nd hānd ଲୋଚା—The second hand of a
ସେକେଣ୍ଡ ହାଣ୍ଡ clock or watch. ବିଣ—ଥରେ ବ୍ୟବହାର
ସେକେଣ୍ଡ ହ୍ୟାଣ୍ଡ କରିବା ପରେ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବା ବିହିତ (ଦ୍ରବ୍ୟ)—Second hand (article); (an article which has been) once used before its intended sale or gift.

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡ ଣ୍ଡା, ଣ୍ଡେ)ରି—ବୈ. ବିଣ (ଇଂ. ସେକଣ୍ଡାରୀ)—ପ୍ରାଥମିକ
Seka(ek)nda(ndā, nde)ri (ଶିକ୍ଷା)ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଉଚ୍ଚ (ଶିକ୍ଷା)
ସେକେଣ୍ଡରୀ ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ—Secondary (education).
ସେକେଣ୍ଡରୀ

ସେକ(କେ)ଣ୍ଡରି ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ
Seka(ke)ndari skul ପ୍ରାଥମିକଶିକ୍ଷାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ
(ସେକଣ୍ଡରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Secondary school.
ସେକେଣ୍ଡରୀ ସ୍କୁଲ [ଦ୍ର—ମିଡ଼ଲ୍ ଇଂଲିଶ୍ ସ୍କୁଲର୍, ମିଡ଼ଲ ଇଂଲିଶ୍ ବା
ସେକେଣ୍ଡରୀ ସ୍କୁଲ ମାଇନର୍ ସ୍କୁଲ୍ ଓ ହାଇ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ସେକଣ୍ଡରୀ ସ୍କୁଲ୍ କୁହାଯାଏ।]

ସେକ(କୁ)ଟୁଣୀ—ବୈ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନବଜାତ ଶିଶୁକୁ ଓ ମାତାକୁ
Seka(ku)tuni ଅନୁଭବଶାଳରେ ସେକି ଥାଏ—A woman
ଦାଇ or nurse who foments the baby and
ସେକନେବାଲୀ the newly delivered mother.

ସେକ ଦେବା—ବୈ. କ୍ରି—୧। ସେକିବା (ଦେଖ)—1. Sekibā
Seka debā (See) ୨। ବଙ୍କା ବାଉଁଶର ବାଙ୍କିଥିବା ଅଂଶର
ସେକ ଦେଓୟା ଯେଉଁରେ କଟାରେ ଛେଚି ପାଛ ତାକୁ ସଳଖ
ସେକ ଦେନା କରିବା—2. To straighten a bent bamboo by driving a wedge into a split cut in the concave part.

ସେକନ୍ଦର୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ) (ଗ୍ରୀକ୍—ସେକନ୍ଦରୁ; ଇଂ. ଅଲେକ୍-
Sekandar ଜାଣ୍ଡର୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ
[ସେକନ୍ଦର୍ ବାଦଶା(ଶାହା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତକୁ
ସେକନ୍ଦର ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବା ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶର ମହାବୀର ରାଜା;
ସିକନ୍ଦର ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର୍—Alexander the Great
[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବୀର ଥିଲେ। ଏ ବହୁଦେଶ ଜୟ କରି ଶେଷରେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ। ପଞ୍ଜାବର ଅନେକ ରାଜା ଜର୍ଦ୍ଦନ୍ତରେ ଜୟ କରିବା ପରେ ପୁରୁ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ବାଧା ଦେଲେ, ମାତ୍ର ପରାଜିତ ହେଲେ। ଏହାଙ୍କର ସୈନ୍ୟମାନେ ଆଉ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଏ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରି ଯିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ।]

ସେକନ୍ଦର୍ ସାହ୍(ହା)—ବୈ. ବ (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର
Sekandar sāh(ha) କଙ୍କର ଜନୈକ ସ୍ୱାଧୀନ ମୁସଲମାନ୍

ସେକନ୍ଦର ସାହ୍ ରାଜା—Name of a Mahomedan
सिकन्दर साह king of Bengal.
[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ସୁଦ୍ଦିନ୍ ଇଲିୟାସଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏ ୧୩୬୧ରେ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ଓ ଗୌଡ଼ଠାରୁ ପାଣ୍ଡୁଆଠାକୁ ରାଜଧାନୀ ଉଠାଇ ନେଇଥିଲେ; ସେଠାରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଦିନା ମସ୍‌ଜିଦ୍ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଅନେକ ବଙ୍ଗୀୟ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହୀ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଏ ଦମନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ସେକନ୍ଦରାବାଦ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସେକନ୍ଦରଙ୍କ ନାମରେ ନାମ-
Sekandarābād କରଣ ହୋଇଥିବା ପଞ୍ଜାବର ଗୋଟିଏ
ସେକନ୍ଦରାବାଦ ନଗର—Secunderabad; a town
सिकन्दराबाद in the Punjab.

ସେକନ୍ଦରୀ—ଦେ. ବିଣ—ସେକନ୍ଦର୍ ବାଦ୍‌ସାହଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳୀନ—
Sekandarī Relating to the time of Alexander
ସେକନ୍ଦରୀ सिकन्दरी the Great.

ସେକ ପାତ୍ର (ଭାଜନ)—ସଂ. ବି—ସେଚନୀ; ସେଣା; ଝେଉଁଳୁ ପାଣି
Seka pātra (bhājana) ବୁହାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ର;
ଯେଉଁ ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ପାଣିକୁ ଉଠାଇ ଦୂରକୁ
ପକାଇବାକୁ ହୁଏ—A baling basket used for
irrigating fields.

ସେକମିଶ୍ରାନ୍ନ—ସଂ. ବି—ଦଧି ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ (ହି. ଶ)—
Sekamisrānna Food mixed with curds.

ସେକରା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର;
Sekarā ଭୁଲ, ବଂ ସେକରା)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆ—
Goldsmith.

ସେକା—ଦେ. ବି (ସଂ ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ)—ସେକ; ସେକିବା କ୍ରିୟା—
Sekā Act of fomenting or toasting. ବିଣ—
ସେକା ସେକଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଯାଇଥିବା—Heated.
से(सै)कना (ସେକା ସେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସେକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସେକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Sekāibā The causative form of Sekibā.
ସେକାନ से(सें)काना

ସେକାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଦେହକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Sekāi hebā ସାହାଯ୍ୟରେ ସେକ ଦିଆଇବା—To cause
ସେକ ଦେଓୟାନ one's body to be fomented by
सेकाना another.

ସେ କାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତତ୍‌କାଳ)—୧ । ସେ ସମୟ—1. That
Se kāla time. ୨ । ପୂର୍ବକାଳ; ଅତୀତକାଳ—2. The
ସେକାଳ उस वखत past. ୩ । ବହୁ ପୂର୍ବର କାଳ—
3. Time long past. ବିଣ—ସେକାଳର:
उस समयका ପୂର୍ବକାଳର; ପୂର୍ବକାଳୀନ—Of the past. [ଉ
ସେକାଳ ପଞ୍ଜାଳ ଅଉ ନାହିଁ—ଛଗ ।]

ସେକାଳର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସେହି ସମୟର—1. Of that
Sekālara time. ୨ । ପୂର୍ବକାଳର; ଅତୀତକାଳର—
ସେକେଳେ, ସେକେଳେର 2. Of the past. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ;
उस समयका ପୁରାତନ—3. Old; ancient. ୪ । ମରହଟ୍ଟିଆ—
(ସେକାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 4. Obsolete; old fashioned;
antique.

ସେକା ହେ(ଯି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ସେକିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—
Sekā he(ji)bā Passive voice of the verb Sekibā.
ସେକ ଦେଓୟାନ सेकाजाना

ସେକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଶ୍ଳେଷଣ=ଜଳାଇବା;
Sekibā ତତାଇବା)—୧ । ନିଆଁଦ୍ୱାରା ତାପ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
ସେକା 1. To heat over a fire. ୨ । ଦେହରେ
सेकना, सेंकना ଉତ୍ତପ୍ତ ଜଳ ବା ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ତାପ ପ୍ରୟୋଗ
କରିବା—2. To foment. ୩ । ସେକ ଦେବା ୨
(ଦେଖ)—3. Seke debā 2 (See) ୪ । ରୁଟି
ଆଦିକୁ ଉଡ଼ି ନିଆଁ ଉପରେ ଦେଖାଇ ଗରମ କରିବା—
4. To toast; to scorch.

ସେକିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି —ଦେ- ବିଣ—ସିକିମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sekim (etc) Sikim etc (See)

ସେକିମ—ସଂ. ବି (ସିକ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ:ଇମ) —ମୂଳକ; ମୂଳା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)
Sekima —Radish. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସିକ୍ତ; ସେଚିତ ହୋଇ-
ଥିବା—1. Sprinkled. ୨ । ତଳା ହୋଇଥିବା
(ଲହା) (ହି. ଶ)—2. Molten.

ସେକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜେ ନିଜେ ଅଗ୍ନି ଆଦିର ଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା
Seki hebā ନିଜର ଦେହରେ ତାପ ଲଗାଇବା—To warm
ସେକ ଦେଓୟା सेकना up one's self by fomenta-
tion.

ସେଖୀ(ଖୀ)—ଦେ. ବି (ଫା. ସେଖ୍ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଈ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
Sekī(khī) ୧ । ସେକ ପଣିଆ—1. The state of being
ସେଖପନା a Sheikh. ୨ । ଭଦ୍ରତା; ଭଦ୍ରଦର୍ଶନୀୟତା—
सेखी 2. Gentility; nobility. ୩ । ଧନବନ୍ତ;
ବଡ଼ଲୋକ—3. The state of being a rich
man.

ସେଖୀ(ଖୀ) ଜାହିର୍(ରି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ଭଦ୍ରଦର୍ଶନୀୟତା
Sekī(khī) jāhir(ri) karibā ବା ଧନବନ୍ତ ବା ବାହାଦୁରୀକୁ
ବନିୟାଦି ଚାଲ ଦେଖାନ ଦ୍ୱାରାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବା ଜହ ହେବା—
सेखी हाँकना To parade or boast of one's heri-
ସେଖୀ ଜଜାରିବା, } ଅନ୍ୟରୂପ dity or gentility or
ସେଖୀ ଜଜାର ହେବା riches. ୨ । ଫାଜିଲାମି
କରିବା—2. To brag or boast of one's
excellence.

ସେକେ ସେକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ ଥରେ—One at a time; each one by turn. [ଉ—ପୁଣି ମଧ୍ୟ ବାରେ ବାରେ ଲୋକେ ଅଗ ଡୁଅନ୍ତି । ସେହି ସେକେ ସେକେ ଲାଭ ଦଅନ୍ତି—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]
Seke seke
एक एकबार

ସେକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସେକ୍ତ ଶବ୍ଦ; ସିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତୃ)—୧ । ସେଚନକାରୀ—1. Sprinkling (person). (ସେକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଷେକକାରୀ—2. Putting or depositing the semen for the first time in the womb of the wife.
Sektā

ସେକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ସିଚ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ତ्र)—ଚେଳ ପାତ୍ର; ସେଣା (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—The basket used for baling out water.
Sektra

ସେ କ୍ଷଣ(ଣି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—ସେତକ୍ଷଣି; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତଖୁନି **ଏକା ଏକା** diately. [ଭ—ନମସ୍କାର କରଣ ସେଇଙ୍କ ସେ ଗଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Se kshaṇa(ṇi) —At once; then and there; immediately.

(ସେକ୍ଷଣି, ସେକ୍ଷଣିକା, ସେକ୍ଷିଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସେକ୍ରେଟ(ଟା, ଟେ)ରୀ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେକ୍ରେଟାରୀ)—୧ । ସଭା ଅଥବା ସମିତିର ସମ୍ପାଦକ—1. Secretary of an association. ୨ । ସରକାରୀ ଶାସନ ଅଥବା ବିଭାଗର ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ—2. Secretary of any Government Department. ୩ । ରାଜା ଓ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ପତ୍ରାଦି ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—3. Secretary of Rajas and highly placed personages.
Sekreta(ṭā, ṭe)rī
सेक्रेटरी

ସେକ୍ରେଟ(ଟା, ଟେ)ରୀ ଅଫ୍ ଷ୍ଟେଟ୍ ଫର୍ ଇଣ୍ଡିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଭାରତ ସେକ୍ରେଟାରି ଅଫ୍ ଇଷ୍ଟେଟ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ୍‌ରେ ଭାରତ ଶାସନ ବିଭାଗର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Secretary of State for India. [ଭ—ଏହାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସମିତି ବା କାଉନ୍‌ସିଲ୍ ଅଛି । ସେ ଉକ୍ତ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ର ସଭାପତିରେ ଯାହା କରନ୍ତି ତାହା Secretary of State for India in Council ସଭାସ୍ଥିତ ସେକ୍ରେଟେରୀ ଅଫ୍ ଷ୍ଟେଟ୍‌ଙ୍କ କର୍ମ ବୋଲାଯାଏ ।]
सेक्रेटरी अफ् ष्टेट

ସେକ୍ରେଟା(ଟେ)ରିଏଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେକ୍ରେଟାରିଏଟ୍)—ଏକ ବା ବହୁ ସେକ୍ରେଟରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଅଫିସ୍—Secretariate.
Sekreṭā(ṭe)rieṭ
सेक्रेटेरियेट
सेक्रेटेरियट

ସେକ୍‌ସ୍‌ଟନ୍—ବୈଦେ, ବ (ଇଂ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀଙ୍କର ଗୀର୍ଜା ଘରର ଜମାଦାର; ଗାଦ୍ରିଙ୍କ ପାଖ ଚର ଓ କବର ଖନନକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—Sexton of a church.
Sek-s-ṭan
सेक्सटन्
सेक्सटन

ସେକ୍‌ସ୍‌ଟାଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବୃତ୍ତର ଏକ ଷଷ୍ଠାଂଶ ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡ-ସମ୍ବଳିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ, ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣିକ ଦୂରତ୍ୱ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ—Sextant (instrument).
Sek-s-ṭant
सेक्सटांट
सेक्सटंट

ସେକ୍‌ସ୍ ପିଅର୍—ଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ,—ଇଂଲଣ୍ଡର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ଓ ନାଟ୍ୟକାର—William Shakespeare the greatest English poet.
Sek-s-piar
सेक्सपिअर्
सेक्स पीयर

[ଭ—ଏ ୧୫୬୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ୧୬୧୬ ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏ ୩୬ଖଣ୍ଡ ନାଟକ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଏ ଜଗତ୍‌ର ନାଟକମାନ ରଙ୍ଗ ଭୂମିରେ ଅଭିନୟ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚନାରେ ଓ ମାନବ ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସମ୍ପ୍ରତି ଜଗତ୍‌ମୁଗ୍ଧ ।]

ସେକ୍‌ସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଅଂଶ—1. Section. ୨ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଗ—2. Section of a class of an institution. ୩ । ପୂର୍ତ୍ତ ଅଥବା ବିଭାଗର ନିମ୍ନତମ ବିଭାଗ—3. The lowest administrative division of the Public works or other Department. ୪ । କୋଠା ଅଥବା ନିର୍ମାଣର ତଳଚିତ୍ର ବା ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ୍ ପ୍ଲାନ୍‌ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶକୁ ଗୋଟିଏ ରେଖା ଦ୍ୱାରା କାଟି ସେହି କଟା ସ୍ଥାନରେ କୋଠାକୁ ଛେଦନ କଲେ ଯେଉଁପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତା ତହିଁର ଚିତ୍ର—4. The map of a section of a building or other construction of which a ground plan has been prepared.
Seksan
सेक्सन्
सेक्सन

ସେକ୍‌ସନ୍ ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବାରକ୍ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଇଞ୍ଜିନୀୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେକ୍‌ସନ୍‌ର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ-Section Officer of P. W. D; an Overseer or Sub-overseer in charge of a Section of P. W D.
Sek-san aphisar
सेक्सन् आफिसर
सेक्सन आफिसर

ସେଖ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସେକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sek etc. (See)
Sekh (etc)

ସେଖୁତେ—ପ୍ରାଦେ. (ବିଲଙ୍ଗିର ଘାଟଣା) ଅ—ସେ ପାଖରେ—In that side.
Sekhute.

ସେଗବ—ସଂ. ବ—କଙ୍କଡ଼ା ଛୁଆ (ହ. ଶ)—The young ones of crabs.
Segaba

ସେଗୁନ—ଓଦ. ବ (ଶାଗୁଆନର ଇଂରାଜି ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଶାଗୁଆନ (ଦେଖ)—Sāguāna (See)
Segunn
सेगुन
सेगुन

ସେଘେନି—ଦେ. ଅ—ସେଥିପାଇଁ—For that. [ଭ—ସୁତ ସୁତ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ତ ଜାଣଇଁ, ଅମ୍ବ ସଙ୍ଗେ ସେ ଘେନି ବିବାଦ କରଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Seghenī
सेघेनि
उसलिये

ସେଙ୍କ୍(ଙ୍ଖ)—ଦେ. ବି—ସେଙ୍କ୍ ଚିଲି (ଦେଖ)
Seṅk (ṅkh) Seṅk chili (See)
ବିଣ—ସେଙ୍କ୍ ଚିଲିଆ (ଦେଖ)—Seṅk chilia (See)

ସେଙ୍କ୍(ଙ୍ଖ) ଚିଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୋଚିତ୍ର ପକ୍ଷୀ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ
Seṅk(ṅkh) chili ଚତୁରତା ପ୍ରବଂଚ ମାଛ ଆଦି ଝାମ୍ପି ନେବାରୁ
ଚାଳାକୀ ଶୋଚିତ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଭବ ଅସିଅଛି)—୧ ।
ସେଖଚିଲ୍ଲୀ ଚତୁରତା; ଚତୁରତା; ଚାଲାକୀ—1. Slyness; cunning. ୨ । ଫାଟିଲପଣ—2. Boastfulness; over forwardness; bragging. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ସେଙ୍କ୍ ଚିଲିଆ (ଦେଖ)—Seṅk chilia (See)

ସେ(ସି)ଙ୍କ୍(ଙ୍ଖ) ଚିଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ;
Se(si)ṅk(ṅkh)chiliā. ଚତୁର—1. Sly; cunning
ଚାଳାକୀ ୨ । ଫାଟିଲ—2. Boastful; over forward;
ସେଖଚିଲ୍ଲୀ braggart

ସେଙ୍କା—ଭା. ବି—୧ । (ସଂ. ଶଙ୍କା) ଶଙ୍କା (ଦେଖ)—1. Śaṅkā
Seṅkā (See) ୨ । (ସଂ. ସଙ୍କୋଚ) ସଙ୍କୋଚ (ଦେଖ)
Saṅkccha (See)

ସେଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଭା. କ୍ରି—୧ । ସେଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Seṅkā(ṅke)ibā 1. Causative form of Seṅkibā.
ଶଙ୍କା ଦେଓୟାନ ୨ । ଶଙ୍କିତ କରାଇବା; ଶଙ୍କା ଦେବା—2. To
ସଙ୍କିତ କରାନା frighten. ୩ । ଚେଷ୍ଟାଇବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବା
—3. To oppress.

ସେଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶଙ୍କା)—୧ । ଶଙ୍କିତ ହେବା—1. To
Seṅkibā be frightened. ୨ । (ସଂ. ସଙ୍କୋଚ; ଭୁଲ
ଶଙ୍କିତ ହଓୟା ଇଂ. ଶ୍ରିଙ୍କ୍) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ
ସଙ୍କୁଚିତ ହୋନା ହେବା—2. To shrink from doing a thing. ୩ । ମାନ୍ୟଜନଙ୍କୁ ବା ଗୁରୁଙ୍କୁ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଲଜ୍ଜାରେ ବା ଭୟରେ ଜଡ଼ୀଭୂତ ହେବା—3. To shrink before one's superior, owing to fear or awe.

ସେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ଧାଟଣା) ବି—ଛୁଇଁ—
Seṅgā Legumen.

ସେଙ୍ଗେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ଧାଟଣା, କୋଲ୍ଲ ଭାଷା)—ନିଆଁ—
Seṅgel Fire.

ସେଚକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସିଚ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ସେଚନକାରୀ
Sechaka ବ୍ୟକ୍ତି (ମେଦନୀ)—1. Sprinkler. ୨ । ମେଘ
(ସେଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) (ମେଦନୀ)—2. Cloud. ସଂ. ବିଣ. ପୁ.—
ସେଚନକାରୀ—Sprinkling.

ସେଚନ—ସଂ. ବି (ସିଚ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସେକ; ପାଣି
Sechana ଆଦି ଛିଞ୍ଚିବା—1. Sprinkling. ୨ । କ୍ଷେତ୍ରରେ
ପାଣି ମଡ଼ାଇବା—2. Irrigation of a field for raising a crop. ୩ । କ୍ଷରଣ—3. Oozing. ୪ । ଅବଷେକ (ହି. ଶ)—4. Shower-bath. ୫ । ଧାତୁକୁ ଢାଳିବା କାମ (ହି. ଶ)—5. Melting and moulding of metal; casting of metal. ୬ । (+ କରଣ. ଅନ) ନୌକା ଭିତରୁ ଜଳ ଛେପଣ କରିବା ପାତ୍ର (ମେଦନୀ)—6. A pot for baling out water from inside a boat. ୭ । ସେଣା—7. A basket for baling out water from a tank. ୮ । ଜଳ ସେଚନ କରୁଥିବା ବାଲତି—8. Sprinkling bucket (Apte).

ସେଚନକ—ସଂ. ବି (ସେଚନ + କ)—ଅବଷେକ—
Sechanaka Ceremonial shower-bath.

ସେଚନ ଘଟ—ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ)—ଯେଉଁ ଘଟରେ ଥିବା ପାଣି
Sechana ghaṭa ଘଟର ମୁହଁ ବାଟେ ଛିଞ୍ଚା ଯାଏ—A pitcher with which water is sprinkled.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସେଚନ ପାତ୍ର, ସେଚନ କଳସ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ସେଚନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସେଚନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସେଚନ କରୁଥିବା ପାତ୍ର;
Sechanī ସେଣା—A basket for baling out water.

ସେଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସିଚ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ସେଚନ
Sechanīya କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be sprinkled or irrigated.

ସେଜ୍‌କେ—ପ୍ରାଦେ. (ଧାଟଣା) ଅ—ସେଠାକୁ—
Sej-ke To that place.

ସେଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶଯ୍ୟା)—ଶେଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Seja (etc) Śeja etc. (See)

ସେଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶଯ୍ୟା; ସଜ୍ଜିତ)—୧ । ଶଯ୍ୟାକୁ ସଜ୍ଜିତ
Sejāibā କରିବା—1. To arrange or prepare the
ସାଜାନ bed for a person. ୨ । ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
ସଜାନା 2. To arrange. ୩ । ଶେଜାଇବା (ଦେଖ)
3. Śejāibā (See)

ସେଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ସନ୍ଧାମ)—ଗୃହଘରର ଛତରେ ପଡ଼ିବା
Seji ରୁଆ ଆଦି (ଗୋପୀନାଥ ନନ); ଗୃହଘରର ଦଲମ—
The framework of a thatched roof.

ସେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବହୁ ଅଳଙ୍କାରର ସଜ ବା ମେଳ—
Set 1. A set of ornaments. ୨ । ଅସ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦିର
ସେଟ ସଜ—2. A set of instruments. ୩ । ପୋଷା-
ସେଟ କର ସାଜ—3. A set of dress. ୪ । ବହୁ ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ ସାଟ—4. A set of books. ବୈଦେ. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ କସା ଯାଇଥିବା ବା ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା (ଯନ୍ତ୍ରାଦି)—
Well set; regulated; put into order.

ସେଟ୍ କରିବା—ବୈ. କ୍ରି—ଯନ୍ତ୍ରାଦିକୁ ସୁଷ୍ଠୁରୂପେ ଖଞ୍ଜିବା—To set
Set karibā or regulate any instrument
ସେଟ କରା ସେଟ କରନା or machine.

ସେଟ୍ ସ୍କୋ(ସ୍କ୍ୱା)ୟାର୍—ବୈଦେ ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ ସ୍କ୍ୱାୟାର୍)—
Set sko(skwā)yār ଜଦ୍‌ସାରେ ରେଖା-ଓ ସମକୋଣ ଦାଣ୍ଡିବା
ସେଟ ସ୍କୋୟାର ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତ୍ରିକୋଣାକାର ୨ ଖଣ୍ଡ ଦାଣ୍ଡ
सेट स्कोयार ବା ଧାତୁ ଫଳକ—Set-square.

ସେଟ—ସଂ ବ—ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଜନ ବା ମାନ (ଦ୍ର. ଶ)—
Seṭa An ancient standard of weight or measure.

ସେଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ବଳିଷ୍ଠ କୁକୁର—
Seṭar Setter, a kind of dog. [ଦ୍ର—ଏମାନେ
ସେଟର सेटर ଗଛ ଉପରେ ବା ଅନ୍ତରାଳରେ ଥିବା ଚଢ଼େଇ ଆଦିକୁ
ଲକ୍ଷ କରି ସେହିପାରେ ବସି ରହି ଶିକାରୀଙ୍କୁ ଏଥିର
ସଙ୍କେତ ଦିଅନ୍ତି ।]

ସେଟଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ସେଟ୍ଲ୍ କ୍ରିୟାର ଭୂତକାଳ; ବଣ. ସେଟ୍ ଡ)
Seṭal —ଚୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—Settled by
ସେଟଲ contract. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—୧ । ଚୁକ୍ତି-
सेटल ମତେ ସ୍ଥିରୀକରଣ—1. Settling of a contract
୨ । ଚୌଣସି ବିଷୟର ଶେଷ ମୀମାଂସା—
2. Final settlement of a matter.

ସେଟଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. କ୍ରିୟା ସେଟ୍ଲ୍)—୧ । ଚୁକ୍ତି
Seṭal karibā ମୁତାବକ ଚୌଣସି ବିଷୟ ମୀମାଂସା
ସେଟଲ କରା କରିବା—1. To settle a contract. ୨ ।
सेटल करना ଚୁକ୍ତି କରିବା—2. To settle; to contract. ୩ । ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—3. To settle an account.

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—ଭୂରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ;
Seṭal-meṇṭ ଭୂରାଜସ୍ୱ ସ୍ଥିରୀକରଣାର୍ଥ ଜମିଦାର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଜମି
(ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜମା, ସମ୍ପର୍କ ଓ ଦାୟଦାୟିତ୍ୱ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱ
ସେଟଲମେଣ୍ଟ୍ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଅବଲମ୍ବିତ
सेटलमेंट ଅନୁସନ୍ଧାନ ପ୍ରଣାଳୀ—Revenue settlement operation undertaken by the Government for settlement of land revenue and preparation of record-of-rights. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନେକସ୍ଥଳେ ଇଂରାଜୀ ଓ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକସ୍ଥଳେ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି—

(ଫା) ଦଶସାଲା ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍—Decennial settlement.

(ଇଂ) ରିଭିଜନ୍ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍—Revisional settlement.

(ଇଂ) ରେକର୍ଡ—Record.

(ଫା) ଖାନାପୁରୀ—Khanapuri.

(ଫା) ଖସରା—Khasra.

(ଇଂ) ଅଟେଷ୍ଟେସନ୍—Attestation.

(ଫା) ଯାଞ୍ଚ—Janch.

(ଫା) ଅମୀନ—Amin.

(ଫା) ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍—Inspector.

(ଇଂ) ସୁପରଭାଇଜର୍—Supervisor.

(ଫା) ପଟୋଳ, ପଟାଳ—Pertal.

(ଫା) ବଦର୍—Bother.

(ଫା) ରାଜି ବଦର୍—Rāzi bother.

(ଫା) କବୁଲିୟତ୍—Kabuliyat.

(ଇଂ) ଫାଇନାଲ୍ ପବ୍ଲିକେସନ୍—Final publication.

(ଇଂ) ସର୍ଭେ—Survey.

(ଇଂ) ସରବ(ଭ)ର ବା ସର୍ଭି(ର୍ଭେ)ଅର୍—Surveyor.

(ଇଂ) ଏକର୍—Acre.

(ଇଂ) ଡି(ସେ)ସିମଲ୍—Decimal.

(ଫା) ମିଲାନ୍ ଖସରା—Milan khasra.

(ଇଂ) ହେଡ୍ ଅଫିସ୍—Head office.

(ଫା) ଜରିବ—Jarib; measurement.

(ଇଂ) ଏରିଆ—Area.

(ଇଂ) ଏକର୍ କୋମ୍ବ—Acre comb.

(ଇଂ) ସ୍କେଲ—Scale.

(ଇଂ) କମ୍ପାସ—Compass (divider).

(ଇଂ) ବାଉଣ୍ଡେରୀ, ବାଣ୍ଡୋରୀ—Boundary.

(ଇଂ) ଚ(ଫା)ର୍ଚା; ପାର୍ଚ୍ଚ—Parcha, (Parchment).

(ଇଂ) ସ୍ଲିପ୍—Slip.]

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅପି(ଫି)ସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍
Seṭal-meṇṭ api(phi)s(si) ଅଫିସ୍) —ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍
ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଆଫିସ ଅଫିସରଙ୍କ କଚେରି—Settlement office.
सेटलमेंट औफिस

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍)—
Seṭal-meṇṭ aphisar ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ସର୍ବୋଚ୍ଚ
ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଆଫିସର୍ ହାକିମ—Settlement Officer. [ଦ୍ର—
सेटलमेंट औफिसर ଏହାଙ୍କ ଅଧସ୍ତନ ହାକିମଙ୍କୁ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍
ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍—Assistant Settlement Officer ବୋଲାଯାଏ ।]

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ କା(କ୍ୟା,କେ)ମ୍ପ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍
Seṭal-meṇṭ kā(kyā,ke)mp କାମ୍ପ୍)—ମଫସଲର ଗଣ
ସେଟଲମେଣ୍ଟ କାମ୍ପ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ କାମ ତଦାରକି କରିବା
ट लमेंट कैम्प କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସହରରେ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ
କରୁଥିବା ହାକିମଙ୍କ ଛାଉଣୀ—Camp of an official of the Settlement Department.

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ନକ୍ସା — ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ + ଫା. ନକ୍ସା)— Setal-ment naksā ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ହାକିମଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ (ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ମା[ମେ]ଯ୍—ଅନ୍ୟ ଇଂ. ରୂପ) କରାଯାଇଥିବା ଜମିର ସେଟଲମେଣ୍ଟ ନକ୍ସା ଚିତ୍ର—Settlement-map.

ସେଟଲମେଂଟ ନକ୍ସା

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ପଟ୍ଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ + ସଂ. ପଟ୍ଟ)— Setal-ment pat̤ā(ṭṭā) ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପତ୍ତି ସେଟଲମେଣ୍ଟ ପାଟ୍ଟା ହୋଇଥିବା ଭୂସ୍ୱତ୍ୱ ଲିପି—Settlement record-of-rights. [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଲେଖ ସରକାରୀ ମହାଫିଜ ଖାନାରେ ରହେ ଓ ଗୋଟିଏ ନକଲ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଓ ଗୋଟିଏ ନକଲ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ।]

ସେଟଲମେଂଟ ପଟ୍ଟା

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ପ(ପା)ରଚା—ବୈଦେ. ବ (ଇ.. ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ + ଇଂ. Se ṭal-ment pa(pā)rachā ପାରଚ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—ଭୂସ୍ୱତ୍ୱ ଲିପିର (ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ପରଚା, ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ପାର୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସର୍ବ-ସେଟଲମେଣ୍ଟ ପାର୍ଚା ଶେଷରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଓ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀଙ୍କୁ ଦାଲ୍ ଜଣାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଚିଠା କାଗଜ ମିଳେ—

ସେଟଲମେଂଟ ପର୍ଚା

Slips of paper or notes supplied to the raiyats and the landowners (containing a memo of the holdings) before final publication.

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବିଭାଗରେ କର୍ମ Setal-mentiā କରୁଥିବା (କର୍ମଚାରୀ)—1. Serving in the ସେଟଲମେଣ୍ଟି Settlement Department. ୨ । ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ **ସେଟଲମେଂଟବାଲା** ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Settlement.

ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. କ—(ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କର Setalmentu ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷରର 'ଅ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣଜନିତ ଅଭ୍ୟାସର ଅନୁକରଣ; ଇଂ. ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)- ୧ । ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ)—1. Setalment (See) ୨ । ଚାଣ, ଦଣ୍ଡାସୀ ଅର୍ଥ ଅପରାଧୀ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଗୁପ୍ତରେ ଗୋଟି କରିବାର ସୁବିଧା ନ ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉପନିବେଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାନ୍ତି—2. Settlement of the members of some criminal tribes, at certain places, started by the Government (with a view to keeping watch over their movements during the night).

ସେଟା—ହା. ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ସେଇଟା (ଦେଖ)— Setā Seiṭā (See) ପ୍ରାଦେ (ଘାଟଣା) ଅ— ସେଇଥ— The same.

ସେଟି—ଦେ. ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ସେଇଟି (ଦେଖ)—Seiṭi (See) Seṭi [ସେଟି ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ହେତୁ, ଭବସାଗର ପାର ସେତୁ— ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।] ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଟ୍ଟୀ)— ସେଟି **ସେଟ୍ଟୀ** ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ବସିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଅଉଜିବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼େ ବାଡ଼ା ଥିବା ଚଉକି ବା ସୋଫା —Settee.

ସେଟିକୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—ସେଠାକୁ— Seṭiku To that place.

ସେଟୁ—ସଂ. ବ—ଉଚ୍ଚଭୁଜ ଫଳ (ଜଠାଧର)— Seṭu Water melon.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ତେଲାନ, ଚତୁଫଳ, ମୁଖାସ, ସ୍ୱଳ୍ପତେମିଷ, ଲଭା-ପନସ, ନାଠାମ୍ର ।

ସେଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) — ସେଟଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Seṭl (etc) Seṭal etc. (See).

ସେଠ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ)—ଶେଠ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Seṭha (etc) Seṭha etc. (See).

ସେଠଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍‌ସ୍ଥାନାତ୍)—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ— Seṭhaun 1. Thence; from that place. ସେଥାଥେକେ **ବହାଁଶି** ଦେ. ଅ—ତା ପରେ— (ଏଠଉଁ—ବିପରୀତ) Then; thereafter.

ସେଠା—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—ସେହି ସ୍ଥାନ— Seṭhā That place, ବିଣ—ସେ ସ୍ଥାନର— ସେଥା **ବହାଁ** Of that place. (ଏଠା—ବିପରୀତ)

ସେଠାଇଁ[ଏଁ]—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତତ୍ ସ୍ଥାନେ)—୧ । ସେ ସ୍ଥାନରେ— Seṭhāiñ(eñ) 1. There; at that place. (ଏଠାଇଁ—ବିପରୀତ) ୨ । ତାଙ୍କଠାରେ— ସେଥାୟ **ବହାଁପର** 2. At him or her. ୩ । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ—3. Near him or her.

ସେଠାକା(ର)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନର—1. Of that Seṭhākā(ra) place. ୨ । ସେହି ଦେଶର— [ଏଠାକାର—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Of that country. [ଏଠକା—ବିପରୀତ] ସେଥାକାର **ବହାଁକା**

ସେଠାକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେ ସ୍ଥାନକୁ— Seṭhāku To that place. ସେଥାୟ **ବହାଁ**

ସେଠାନେ—ପ୍ରାଦେ [ଉତ୍କଳପୁର] ସର୍ବନାମ [ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନେ]— Seṭhāre ୧ । ସେଠାରେ; ତତ୍ର—1. There. ୨ । ସେଠାକୁ— 2. To that place.

ସେଠାବେଣ—ଦେ ସର୍ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ, ଯଦ୍ୟ)-ସେଠାରେ—There. Seṭhābeṇa [ଉ—ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲେ ସେଠାବେଣ—ପ୍ରାଚୀ. (ସେଠାବେ - ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଣ୍ଡରୀକାକ୍ଷଚରିତ୍ର ।) ସେଥାୟ **ବହାଁ**

ସେଠାରୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ସେ ସ୍ଥାନରୁ—1. Thence; from
Seṭhāru that place. ୨ । ତା ପରେ—
ସେଥାଥେକେ ବହାଁଶି 2. After that.

ସେଠାରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେ ସ୍ଥାନରେ—There.
Seṭhāre ସେଥାୟ ବହାଁପର (ଏଠାରେ—ବିପରୀତ)

ସେଠି (ଠିଁ)—ଦେ. ଅ—ସେହି ସ୍ଥାନରେ—There; at that
Seṭhi (ṭhiñ) place. ଦେ. ବ—ଧୋବା ଜାତିର ଉପାଧି—
[ଏଠି (ଠିଁ) ବିପରୀତ] Family title of the washer-
ସେଥାୟ ବାହାଁପର man caste.

ସେଠିକା—ଦେ. ବିଣ—ସେହି ସ୍ଥାନର—Of that place.
Seṭhikā ସେଥାକାର ବହାଁକା (ସେଠିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଏଠିକା, ଏଠିକାର—ବିପରୀତ)

ସେଠି(ଠି)ଁକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେଠାକୁ; ସେ ସ୍ଥାନକୁ—
Seṭhi(ṭhiñ)ki To that place.
(ଏଠିକି - ବିପରୀତ) ସେଥାୟ; ବହାଁ

ସେଠୁ(ଠୁଁ)—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—1. Thence.
Seṭhu(ṭhuñ) ୨ । ତତ୍ପରେ — 2. There-after.
[ଏଠ (ଠୁଁ)—ବିପରୀତ] ସେଥାଥେକେ ବହାଁସେ

ସେଠେ(ଠେଁ)ଇଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ସେହି ସ୍ଥାନରେ —There; at
Seṭhe(ṭheñ)iñ ସେଥାୟ; ବହାଁ that place.
[ଏଠେ(ଠେଁ)ଇଁ—ବିପରୀତ]

ସେଡ଼(ଡ଼)—ବୈଦେ.ବ (ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ;ଇଂ.ସେଲ୍)ଜାହାଜର ପାଲ—
Serḍa(rḍha) ପାଲ ପାଲ The sail of a ship.

ସେଡ଼(ଡ଼)ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ)—(ଇଂ. ସେଲ୍ +
Serḍa(rḍha)khānā ଫା. ଖାନାହ୍)—ଜାହାଜର ଯେଉଁ
ପାଲଖାନା, ସେଡ଼ଖାନା କୋଠରିରେ ପାଲପାଲ ବ୍ୟବହୃତ ନ
ହେଲାବେଳେ ରଖାଯାଇ ଥାଏ ବା ତିଆରି ହୁଏ—
The cabin of a ship where the sails
when not in use are stored or where
they are made.

ସେଡ଼(ଡ଼) ହଙ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଜାହାଜର
Serḍa(rḍha) hankārība ପାଲକୁ ଟାଣିବା—1. To
ପାଲଉଡ଼ାନ(ଟାନା) ସେଡ଼ସପଟନା draw up the sails of a
ship. ୨ । ପାଲଟଣା ଜାହାଜକୁ ଗତି କରାଇବାକୁ
ଛାଡ଼ିବା—2. To set sail.

ସେଡ଼—ଦେ. ବ—(ଜାହାଜଅ ଭାଷା)—ଡଙ୍ଗାରୁ ଜେଟି ଓ ତଟ
Serḍi ଡଙ୍ଗା ଉପରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପକାଯିବା ପଟା—The
ସିଁଡ଼ୀ ସୀଢ଼ୀ plank used for embarking or dis-
embarking.

ସେଡ଼ିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ଏତେବଡ଼; ଏତେବଡ଼—1. So big.
Serḍiki ୨ । ସେହିପରି; ସେହି ପ୍ରକାରେ—2. Such; in
ତତବଡ଼; ଇତନାବଡ଼ା such manner. ୩ । ଏତେ ଉଚ୍ଚ—
3. So high.

ସେଡ଼ୁ(ଡ଼ୁ)ଅ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ସେଚନ; ସେକ୍ତ)—ଛୋଟ ଶେଣା;
Serḍu(rḍhu)a ବଡ଼ ଶେଣାରେ ଜଳାଶୟରୁ ଜଳ ଉତ୍ତୋଳନ
ସେଉଁଟୀ; ଡୋଲଚୀ, ଲୋହଁଦୀ ହୋଇ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପଡ଼ଣୀରେ ଜମା
ହେଲେ ଉକ୍ତ ଡେଣୀରୁ ପେଟ୍ରି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୁଇ ହାତ
ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଅନ୍ୟର ମଧ୍ୟକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଇ ଉଚ୍ଚାଯାଏ—
A small wooden spoon-like tray for
throwing water from channels into the
fields for irrigation. [ଡ଼ୁ—ଏହି ଯନ୍ତ୍ର କାଠରେ
ତିଆରି । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ହାତା ବା ବେଣ୍ଟ
ଲାଗିଥାଏ । ଏହାର ଲମ୍ବ ଦେଢ଼ ହାତ ଓ ଚଉଡ଼ା ୩ ଇଞ୍ଚ
ଇଞ୍ଚ । ଏହା ନୌକା ପରି ଖୋଲା ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ ଏଥିର
ଅଗପାଖ ଖୋଲା ଥାଏ; ଖୋଲା ପାଖର ଦୁଇ କାନ୍ଥରେ
ଡୋର ଲାଗିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ସେଡ଼ୁଅର
ହେଣ୍ଟକୁ ଧରେ ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ସେଡ଼ୁଅର କାନ୍ଥରେ
ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ି ଦୁହିଁକି ଧରି ପଡ଼ଣୀରୁ ପାଣିକୁ ଉଠାଇ
ଅନ୍ୟର ମଧ୍ୟକୁ ଫୋପାଡ଼େ ।]

ସେ(ସି)ଡ଼ୁ(ଡ଼ୁ)ଅ—ଦେ. ବିଣ—ସିଢ଼ିପରି ସରୁଅ—Thin or nar-
Se(si)rḍu(rḍhu)a row as a ladder. ବ (ନାମ)—କାଠ-
ସିଁଡ଼ୀର ମତନ ଯୋଡ଼ି ନଦୀରୁ ଜଟକର ୧ ମାଇଲ ପୂର୍ବରେ କାହାର-
ସୀଢ଼ୀକେ ଜୈସେ ଥିବା ନଦୀ (ଏହା ସିଢ଼ି ପରି ସରୁଅ
ଥିବାରୁ)—Name of a branch of the Kāṭha-
jordi river, a mile to the east of the
Cuttack town.

ସେଡ଼ୁଟାଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ଏତେ
Serḍuṭāe ବଡ଼—1. So big. ୨ । ଏତେ ଉଚ୍ଚ—
ତତବଡ଼ଟା ଉତନାବଡ଼ା 2. So high.
[ସେଡ଼ୁଟିଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ] [ଏଡ଼ୁଟାଏ—ବିପରୀତ]

ସେଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ, କ୍ରି. ବିଣ, ବିଣର ବିଣ—୧ । ସେତେବଡ଼—
Serḍe 1. So big. ୨ । ସେତେ ଉଚ୍ଚ—2. So high. ୩ ।
ତତବଡ଼ ଇତନାବଡ଼ା ସେତେ ପରିମିତ—3. So much.
[ଏଡ଼େ—ବିପରୀତ]

ସେଡ଼େଟାଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ଏତେ
Serḍeṭāe ବଡ଼—1. So big. ୨ । ଏତେ ଉଚ୍ଚ—
ତତବଡ଼ ଉତନାବଡ଼ା 2. So high.
[ସେଡ଼େଟିଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ] [ଏଡ଼େଟାଏ—ବିପରୀତ]

ସେଡ଼େବଡ଼—ଦେ. ବିଣ—ଏତେ ବଡ଼; ତାହା ପରି ବଡ଼—So big.
Serḍe barḍa [ଡ଼—ଏହିପରି ସେଡ଼େ ସାନ, ସେଡ଼େ ଲମ୍ବା,
ତତବଡ଼ ଇତନାବଡ଼ା ସେଡ଼େ ମୋଟା ଆଦି ହୁଏ ।]
[ଏଡ଼େବଡ଼—ବିପରୀତ]

ସେଣ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନ; ତେଣ—
Seṇa ସେଦିଗ, ସେଥା, 1. That place. ୨ । ସେହି ଦିଗ—
ଓଖାନ ବହାଁ, ଉଧର (ଏଣ—ବିପରୀତ) 2. That quarter.
ଓଖାନକାର ବହାଁକା ଦିଣ—ସେହି ସ୍ଥାନର; ତେଣର—Of that
ସେନ place. ୩ (ସଂ. ସେନ)—ଉତ୍କଳବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀ
ସେନ ତନ୍ତୀଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family-title of
Bengalee weavers settled for generations in Orissa. (ଦ୍ର—ଏମାନେ ବଙ୍ଗୀୟ ସେନ ଉପାଧିଧାରୀ । ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବହୁ ପୂର୍ବପରୁ ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଭାଷାଭାଷୀ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ସେଣ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ସେଣକା—ଦେ. ଦିଣ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—୧ । ସେ ସ୍ଥାନର—
Seṇaka 1. Of that place. ୨ । ସେହି ଦିଗର—
ଓଖାନକାର, ସେଖାନକାର ବହାଁକା 2. Of that quarter.
(ସେଣକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଣକା—ବିପରୀତ)

ସେଣ(ଣି)କୁ—ଦେ. ଅ—ସେଣିକ (ଦେଖ)—
Seṇa(ṇi)ku Seṇiki (See)

ସେଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶ୍ୟେନ)—୧ । ଶ୍ୟେନ; ଚଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ—
Seṇā 1. Hawk. [ଦ୍ର—ସେଣାପକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟେ ଶ୍ୟେନକୁ
ବାଜପାଖୀ ଗଗନଗତି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।] ୨ ।
ବାଲ (ସଂ. ସେଚନୀ) ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର
ଜଳବାହୀ ଯନ୍ତ୍ର—2. A basket made of split
bamboo for baling out water from
ସିଅନୀ tanks.

ସେଣିକା—ଦେ. ଦିଣ (ସଂ. ତତ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—୧ । ତେଣକାର;
Seṇikā ସେହି ଆଡ଼ର—1. Of that side. ୨ । ସେହି
ଓଖାନକାର, ସେଖାନକାର ସ୍ଥାନର—2. Of that place.
ବହାଁକା (ସେଣିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସେଣିକ—ଦେ. ଅ—୧ । ତେଣିକ; ସେହି ଆଡ଼କୁ—1. To that
Seṇiki ସେଖାନେ side. ୨ । ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—
ବହା ସେଦିଗେ ଉଧର 2. To that place. ୩ । ସେହି
ଦିଗକୁ—3. To that direction. ୪ । ସେହି
ଦିଗରେ—4. In that direction. (ଦ୍ର—ବୋହୁ-
ଗଲା ଘାଣି ଯାଉ ସେଣିକ । ବଦ୍ଧାଇଲା ଘାଣି ଉହୁ ଏଣିକ—
ତାର ପର, ଓର ପର ଉସକେବାଦ୍ ଉଗ ।) ୫ । ତା ପରେ—
5. Thereafter.

ସେଣୁ—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ; ତେଣୁ—
Seṇu 1. Therefrom
ସେଖାନଥେକେ ଉଧରସେ ୨ । ସେହି ଦିଗରୁ; ସେହିଆଡ଼ୁ—
(ଏଣୁ—ବିପରୀତ) 2. From that side.
ସେଇଜନ୍ୟେ ୩ । ତେଣୁ; ସେହି ଯୋଗୁଁ; ସେହି କାରଣରୁ—
ଉସକାରଣସେ 3. Therefore.

ସେଣେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଠାରେ; ସେହି ସ୍ଥାନରେ—1. There.
Seṇe ସେଖାନେ ବହାଁ ୨ । ସେହି ଆଡ଼ରେ—
(ଏଣେ—ବିପରୀତ) 2. In that side.
ସେଦିଗେ ଉଧର ୩ । ସେହି ଦିଗରେ—3. In that direction.
୪ । ବିପରୀତ ଦିଗରେ—4. In opposite direction.
୫ । ପରାନ୍ତରରେ—5. On the other hand.
୬ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ—6. In one's
absence; behind one's back

ସେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଲଂ)—୧ । ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି; ମହାତ୍ମା; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍
Seṇṭ ଶାସ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷିତ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତି, ଯେ ଧର୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ପ୍ରାଣ
ସେଣ୍ଟ ସେଣ୍ଟ ଦେବା ପାଇଁ ବୁଣ୍ଟିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ—1. Saint.
(ଯଥା—ସେଣ୍ଟ୍ ପଲ୍, ସେଣ୍ଟ୍ ପିଟର୍, ସେଣ୍ଟ୍ ଜର୍ଜ୍ ।)
୨ । (ଲାଟିନ୍ ସେଣ୍ଟ୍=ଶତ)—ସିଂହଳ ଆଦି ଦେଶ
ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରାର ଶତାଂଶ ମୂଲ୍ୟର ତାମ୍ର ମୁଦ୍ରା—
2. Cent; a copper coin representing $\frac{1}{100}$
of a rupee. ୩ । ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ରୌପ୍ୟ-
ମୁଦ୍ରା ଡୋଲାରର $\frac{1}{100}$ ଅଂଶ)—3. A United
State's coin, the hundredth part of a
dollar. (ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହା ତମ୍ବାରେ ହେଉଥିଲା,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ତମ୍ବା, ଟିଣ, ଦସ୍ତା ମିଶ୍ରିତ ଧାତୁ(Bronze)
ରେ ତିଆରି ହେଉଅଛି ।) ୪ । ଶତ; ଶହେ—
4. Hundred. (ଯଥା—ପର୍ ସେଣ୍ଟ୍, ସେଣ୍ଟ
ପର୍ ସେଣ୍ଟ୍) ପ୍ରାଦେ (ଗଣିତ)—ଏକ ଏକରର $\frac{1}{100}$
ଅଂଶ ଜମି; ଏକ ଡେସିମିଲ୍ (ଜମି)—Hundredth
part of an acre; one decimal (of land).

ସେଣ୍ଟ୍ ଅପ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅଧୁନିକ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ) (ଲଂ)—
Seṇṭ ap ମାଟ୍ରିକୁଲେଶନ୍, ଆଇ. ଏ, ବି. ଏ. ବି ଅଆଦିର ପରୀକ୍ଷା
ସେଣ୍ଟ ଅପ ପାଇଁ ଅନୁପୂର୍ବିକ ଟେଷ୍ଟ୍ ବା ବିଷୟର ପରୀକ୍ଷାର ଫଳ
ସେଣ୍ଟ ଅପ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆ ଯାଇ ଯେଉଁ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବା ଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଚରମ
ପରୀକ୍ଷାମାନ ଦେବା ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରାଯାଏ—
(a student) Sent up for a final examination in consideration of the result of the preliminary test examination.

ସେଣ୍ଟ୍ ପର୍ ସେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଲଂ. ଲଂରାଜୀରେ ପ୍ରଚଳିତ ଲାଟିନ୍
Seṇṭ par seṇṭ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଶତକଡ଼ା ଶହେ; ଶହେ ଜଣ
ସେଣ୍ଟ୍‌ପର୍‌ସେଣ୍ଟ ଶେଣ୍ଟପରଶେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ—
Cent per cent.

ସେଣ୍ଟ୍‌ଜର୍ଜ୍—ଦେ. ବ (ଲଂ. ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା
Seṇṭ Jarj ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସାଧୁଙ୍କ ନାମ—Saint George,
ସେଣ୍ଟ୍‌ଜର୍ଜ ସେଣ୍ଟଜର୍ଜ the patron saint
of England. [ଦ୍ର—ଏ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରବ ୧ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ'ଖୋଜିବେ; 'ମୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ'ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗର୍ବା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଲ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍'ଦେଖିବେ

ଚଢିଥୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟାଏ ଅସୁରକୁ ବର୍ଛାଦ୍ୱାରା ବିନାଶ କରିଥିଲେ ଓ ଏଥିପୋଇଁ ଏହାଙ୍କର ଅସୁରବିନାଶ-କାଳୀନ ଚିତ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରାରେ ଖୋଦା ହୋଇ ଅସୁଅଛି ଓ ଏହାଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ଇଂରାଜମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଦୁର୍ଗକୁ ଫୋର୍ଟ୍ ସେଣ୍ଟ୍ ଜର୍ଜ୍ ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।]

ସେଣ୍ଟ୍ ପଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଲିଖିତ ଜଣେ ମହାତ୍ମା—Saint Paul.

Sent pal
ସେଣ୍ଟପଲ **सेन्टपल**

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ଗିର୍ଜାର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।] ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଓଡ଼ିଆ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନେ ସେଣ୍ଟ୍ ପାଉଲ୍ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ସେଣ୍ଟ୍ ପିଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ରୁଷ୍ ନାମ)—ରୁଷିଆର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ମହାତ୍ମା—Saint Peter, the patron saint of Russia.

Sent pitar
ସେଣ୍ଟପିଟର **सेन्टपिटर**

ସେଣ୍ଟ୍ ପିଟର୍ସ୍‌ବର୍ଗ୍—ଦେ.ବ (ନାମ)—ରୁଷିଆର ରାଜଧାନୀ ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ୍‌ର ପୂର୍ବ ନାମ ଓ ଏକ ପ୍ରଦେଶର ନାମ—Saint Peters-burg, the old name of Petrograd, the capital of Russia and of a Province.

Sent-pitars-barg
ସେଣ୍ଟପିଟାର୍ସ ବର୍ଗ **सन्टपिटर्स बर्ग**

ସେଣ୍ଟ୍ ବାର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ୍ ପାଶ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଆଲ୍‌ପ୍ସ ପର୍ବତର ଗିରିସଙ୍କଟ ବିଶେଷ—Saint Bernard Pass.

sent barnnard pās
ସେଣ୍ଟବାର୍ଣ୍ଣାଡ ପାଶ **सन्टबार्नार्ड पाश**

(ସେଣ୍ଟ୍‌ବାର୍ଣ୍ଣାଡ୍ ଗିରିସଙ୍କଟ—ଦେ. ରୁଷ) [ଦ୍ର—ଏହା ଇଟାଲୀରୁ ସ୍ୱିଜରଲାଣ୍ଡକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବିପଜ୍ଜନକ ଗିରିସଙ୍କଟ । ଏହି ବାଟେ ଯିବା ଆସିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ବରଫରେ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ପୂର୍ବକାଳରୁ ଗୋଟିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ମଠ ଅଛି । ଏହି ମଠରେ ବହୁତ ଶିକ୍ଷିତ କୁକୁର (Saint Bernard dogs) ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଦିନଯାକ ଏହି ଗିରିସଙ୍କଟରେ ବୁଲି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହର ବାସନା ବାର ଜଳର ଗୋଡ଼ର ଜଳ ଦ୍ୱାରା ବରଫକୁ ଗୁଣ୍ଡିଡ଼ି ତହିଁର ବରଫରେ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଅବଶ ହୋଇଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିଆଣି ପିଠିରେ ପକାଇ ମଠଠାକୁ ଦେଇ ଅସନ୍ତି ଓ ମଠବାସୀ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଏହି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଚାକ-ଚେକିନାଦ ଦେଇ ଚାଙ୍ଗା କରନ୍ତି ।]

ସେଣ୍ଟ୍ ଭିନ୍‌ସେଣ୍ଟ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବ୍ରିଟିଶଅଧିକୃତ ୱେଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଜ୍‌ର ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—Isle of Saint Vincent in the West Indies.

Sent bhin-sent
ସେଣ୍ଟ ଭିନସେଣ୍ଟ **सेन्टभिनसेन्ट**

ସେଣ୍ଟ୍ ହେଲେନା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ପଶ୍ଚିମରେ ଦକ୍ଷିଣ ଅଟ୍‌ଲାଣ୍ଟିକ୍ ମହାସାଗରସ୍ଥ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଅଧିକୃତ ଦ୍ୱୀପ-ବିଶେଷ—The Island of Saint Helena

Sent helena
ସେଣ୍ଟହେଲେନା **सेन्टहेलेना**

[ଦ୍ର— ଏଠାରେ ନେପୋଲିୟନ୍ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସେଣ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବୃତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର—1. Center of a circle. ୨ । ବହୁ ସ୍ଥାନର ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ—2. A centre for holding an examination; examination center.

Senter
ସେଣ୍ଟର **सेन्टर**

ସେଣ୍ଟିଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ଔଷଧର ଓଜନ 'ଗ୍ରାମ୍'ର ଶତାଂଶ; ଏକ ଗ୍ରେନ୍‌ର ୦.୧୫୪୩୬—Centigramme.

Sentigram
ସେଣ୍ଟିଗ୍ରାମ **सेंटीग्राम**

ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧୦୦ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥର୍ମୋମିଟର୍ ବା ଶରୀରର ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—Centigrade thermometer. [ଦ୍ର—ଏଥିର ନଳରେ ଜଳ ବରଫହେବା ବେଳେ ପାରା ରହିବା ସ୍ଥାନରେ ୦ [ଶୂନ୍ୟ] ଡିଗ୍ରୀ ଓ ଜଳ ଫୁଟି ବାଷ୍ପ ହେବା ବେଳେ ପାରା ରହିବା ସ୍ଥାନରେ ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ଏହି ତାପ-ମାନ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମନୁଷ୍ୟର କାଖ ସନ୍ଧି ଓ ପାଟିରେ ପୂରାଇଲେ ପାରା ନଳରେ ଯେତେ ଡିଗ୍ରୀରେ ଥାଏ, ରୁଗ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ସେତେ ଡିଗ୍ରୀ ଜ୍ୱର ହୋଇଅଛି ବୋଲିଯାଏ ।]

Sentigrēd
ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ **सेंटीग्रेड**

ସେଣ୍ଟି ମେ(ମି)ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ଲମ୍ବ ମାପର ପରିମାଣ-ବିଶେଷ; ଏକ ମିଟରର ଶତାଂଶ; ୧ ଇଞ୍ଚ୍‌ର ୦.୩୯୩୭—Centimeter.

Senti me(mi)tar
ସେଣ୍ଟିମିଟର **सेंटीमीटर**

ସେଣ୍ଟୀ(ଣ୍ଠୀ)—ପ୍ରା. ବ (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ବୁଲ. ସଂ. ଶିଶ୍ନଶବ୍ଦୋତ୍ପନ୍ନ ଶିଶ୍ନିକା; ଲାଟିନ୍ ଗ୍ରୀକ୍ କ୍ଲାଇଟୋରିସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୋମଳ ମାଂସପିଣ୍ଡ; ଯୋନ୍ୟଙ୍କୁର (ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୁଏ)—The clitoris. [ଦ୍ର—ପୁରୁଷର ଲିଙ୍ଗ ପରି ଏହା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାମୋତ୍ତେଜକ । ଅଧୁନା (୧୯୩୮ ସେପ୍ଟେମ୍ବର୍ ମାସରେ) ପ୍ରକାଶିତ 'ଦର୍ଶନ'ଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଚକାଦ ପରେ' ନାମକ ଯୌନବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଶିଶ୍ନ' ଶବ୍ଦୋତ୍ପନ୍ନ 'ଶିଶ୍ନିକା' ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପୁରୁଷର ଶିଶ୍ନର ସମ କାମୋତ୍ତେଜକାତ୍ମ ଅଟେ ।]

ଶିଶ୍ନ ଶବ୍ଦ ଅଶ୍ଳୀଳ ହେବା ପରି ଏହା ଅଶ୍ଳୀଳ ।

Senti(nthi)
ସେଣ୍ଟୀ(ଣ୍ଠୀ) **सेंटी(ण्ठी)**

ସଂ. ନାମ—ଯୋନିମଣି, ଯୋନିଲିଙ୍ଗ; ଭଗାଙ୍କୁର; କୌଟ **टना, टनी, टीटा**

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁ ର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍ତ

ସେଣ୍ଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକ ଏକର୍ ଭୂମିର ଡେସିମଲ୍ ବା ଶତାଂଶ—Decimal or one hundredth part of an acre of land.
Seṇṭu

ସେଣ୍ଟୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ସେଣ୍ଟୁ; ଡେସିମଲ (ଜମି)—Decimal (of land).
Seṇṭulu

ସେଣ୍ଟ୍ର(ଣ୍ଟ୍ରା)ଲ୍—କୈଦେ. ବଣ (ଇ.)—କୈନ୍ଦ୍ରିକ—Central.
Seṇṭra(ṇṭrā)l [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ମୁକେ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ସେଣ୍ଟ୍ରଲ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ କଲେଜ୍, ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଜେଲ୍, ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଡଉଜନ୍, ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍]

ସେଣ୍ଟ୍ର(ଣ୍ଟ୍ରା)ଲ୍ ହିନ୍ଦୁ କଲେଜ୍—କୈଦେ. ବ (ନାମ)—ସ୍ୱର୍ଗତା ଆନୀବୋସାଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବନାରସ (କାଶୀ)ସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ—The Central Hindu College of Benares (started by the late Anne Besant). [ଦ୍ର—ଏଥିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣ ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାସଙ୍କ 'ହିମାଳୟ ପଥେ' ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]
Seṇṭra(ṇṭrā)l hindu kalej

ସେଣ୍ଡ(ଣ୍ଡ)—ଦେ. ବ—୧ । ସେଣ (ଦେଶ) —1 Seṇa [See]
Seṇḍa(ṇḍha) ୨ । ସେଣ୍ଡ(ଣ୍ଡ) ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]—2. Sheṇḍa(ṇḍha) etc [See]

ସେଣ୍ଡା(ଣ୍ଢା)—ଦେ. ବ—ବେକ ମୁଣ୍ଡା; ବେକର ପୃଷ୍ଠଭାଗ—The nape of the neck.
Seṇḍā(ṇḍhā)
ଘାଡ଼ गरदन

ସେ(ସୈଁ)ଚଖାନା—କୈଦେ. ବ (ଅ. ସେହ୍ରତ୍+ଫା. ଖାନା; ସେହ୍ରତ୍; =ଅଗ୍ନି, ସୁଖ, ରୋଗମୁକ୍ତ)—୧ । ପାଇ-ସେଖାନା ଖାନା—1. Latrine; privy. ୨ । ପ୍ରଳ-ସେହତଖାନା ମୂତ୍ର ଓ ସ୍ନାନାଦି କରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜରେ ଓ ରେଳ ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଠରୀ—
2. Lavatory in a ship or railway train.
Se(señ)tkhānā

ସେତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଶ୍ୱେତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Seta (etc) Śeta etc (See)

ସେତକ—ଦେ. ସର୍ବ—ସେହ୍ନ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା—So much; that much (in quantity or number)
Setaka
ତତଟା उतना

ସେତରଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି, ଞ୍ଜ, ଞ୍ଜି)—ଦେ. ବ—ସତରଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Sataraṅga (See)
Sataraṅga(ṅgi, ñja, ñji)
[ସେତରଙ୍ଗ (ଙ୍ଗି, ଞ୍ଜ, ଞ୍ଜି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସେତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଶ୍ୱେତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Setā (etc) Śetā etc (See)

ସେତାଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ—ତାହାଙ୍କ—His.
Setāṅka

ସେତାର୍—କୈଦେ. ବ (ଫା. ସିତାର୍)—ସିତାର୍ (ଦେଖ)
Setār Sitār (See) [ଦ୍ର—ସ୍ୱରଣ ସେତାର-ତାର ଝଙ୍କାରେ ମଧୁର ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି—ଚିନ୍ତାମଣି, ବିନ୍ଦୁମାଦତ୍ୟ ।]

ସେତାରା—ଦେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ)—ତମ୍ବୁ (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—Camp.
Setārā ତାମ୍ବୁ तम्बू

ସେତାରୀ—କୈଦେ. ବଣ, ଓ ବ (ଫା. ସିତାର୍)—ସିତାର ବଜାଇ-ବାରେ ଦକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତି—A person who can play on guitar.
Setārī
ସେତାରୀ सितारी
[ସେତାରିଆ—ଦେ. ରୂପ]

ସେତି - ପ୍ରା. ସର୍ବ—ସେଇ; ସେଇଟି—That; that very thing
Seti [ଦ୍ର—ଏଥି ଯେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦୋଣ୍ଡ । ସକଳ ବସ୍ତୁ ସେଇଟି यही ଭୋଗ ସେଇ—ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତ. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା]

ସେତିକି—ଦେ. ସର୍ବ—ସେହ୍ନ ପରିମାଣ; ତେତିକି; ତେତେ ପରିମାଣ—That much; so much.
Setiki
ତତଟା उतनाही
[ଏତିକି—ଇପରାନ]

ସେତିକି ବେଳ—ଦେ. ବ—ସେହ୍ନ ସମୟ; ତେତିକି ବେଳ—That time.
Setiki bela
ସେଇ ସମୟ उस समय

ସେତିକି ବେଳକୁ—ଦେ. ଅ—ସେହ୍ନ ସମୟସୁଦ୍ଧା—By that time.
Setiki belaku
ସେଇ ସମୟରେ उस वखतमें

ସେତିକି ବେଳୁଁ—ଦେ. ଅ—ସେହ୍ନ ସମୟରୁ—Since then.
Setiki beluñ
ତଖନ ଥେକେ उस समयसे

ସେତିକି ବେଳେ—ଦେ. ଅ—ସେହ୍ନ ସମୟରେ—At that time; then.
Setiki tele
ସେଇ ସମୟରେ उस समयमें

ସେତୁ—ସଂ. ବ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. ତୁ)—
Setu ୧ । ଜଳ ବନ୍ଧାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ; ଢୁଢ଼ା; ଅତିବନ୍ଧ—1. Embankment; dyke; high bank; dam. ୨ । ପୋଲ; ସେତୁ—2. A bridge. ୩ । ନଈ ପାର-ହେବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ—3. Causeway; mole across a river. ୪ । କ୍ଷେତର ଢୁଢ଼; ଆଳ (ଅମଳ)—4. Ridge of a field. ୫ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସୀମା—5. Boundary; limit. ୬ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର (ହି. ଶ)—6. The mystic syllable 'Om'. ୭ । ଟୀକା; ବ୍ୟାଖ୍ୟା (ହି. ଶ)—7. Annotation; key. ୮ । ବରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—
8. Cratœva Aurifolia (wild tree).

ସେତୁକ—ସଂ. ବ (ସି. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ+କ)—୧ । ବରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Cratœva Aurifolia
Setuka

(a wild tree). ୨ । ବନ୍ଧ (ହୁ. ଶ)— 2. Dam; dyke. ୩ । ପୋଲ (ହୁ. ଶ)— 3. Bridge.

ସେତୁକୃତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସେତୁକୃତ୍)—ସେତୁ ବନ୍ଧନକାରୀ— Setukṛuta Constructing an embankment.
[ଉ—ଦକ୍ଷିଣ ଜାନ୍ତ ସେତୁକୃତ ଦଶାସ୍ୟ ଜଘାନ ଲଂକା ପ୍ରଭାରୁ—ରଘୁ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।]

ସେତୁ ପତି—ଦେ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ମଦୁରା ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାମନଦ Setu pati ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ ବଂଶାନୁଗତ ଉପାଧି—The family title of the Raja of Ramnad estate in South India.

ସେତୁ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧। ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବା ପାଇଁ ପଥରରେ Setu bandha ବା ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ—1. A dyke or bank accross a river or sea. ୨ । ସେତୁ (ଦେଶ)—2. Setu (See). ୩ । (ବହୁଗ୍ରନ୍ଥ; ସେତୁ ହୋଇଅଛି ବନ୍ଧ ଯାହାର) ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ କୋଣ ରାମେଶ୍ୱରଠାରୁ ଲଙ୍କାର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ ମାନାର୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ମାନାର୍ ଉପସାଗରରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଧର ଭଗ୍ନାବଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗାରର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ—3. Adam's bridge between Rāmeśwar in India and Mannar in Ceylon. ୪ । ସୀତାଙ୍କ ଉଦ୍ଧାରାର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଭାରତବର୍ଷରୁ ଲଙ୍କାକୁ ପାର ହୋଇ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ରଚିତ ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ପଥରର ଭାସମାନ ପୋଲ— 4. The stone bridge described in the Rāmāyaṇa to have been floated on the sea between India and Ceylon. [ଦ୍ର— କଥିତ ଅଛି ଯେ, ସୀତାଙ୍କୁ ଲଙ୍କାରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ବାନରସେନାମାନଙ୍କର ପାର ହେବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ହନୁମାନ୍, ନଳ, ନୀଳ ଆଦି ବୀରମାନେ ଭାସମାନ ପଥର ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଏହି ସେତୁବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଥିଲେ, ଏବଂ ଲଙ୍କାରୁ ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନି ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ଯାହେ ଏହି ବନ୍ଧ ବାଟେ ରାକ୍ଷସମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିବେ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉକ୍ତ ସେତୁବନ୍ଧକୁ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ କାଟି ଦେଇ ଆସିଥିଲେ ଓ ଏହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଅଛି । ଏହି ସେତୁବନ୍ଧ ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ସମୁଦ୍ରସ୍ଥିତ ପାହାଡ଼ର ରେଖା ଅଟେ ଓ ଏହା ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅଗଭୀର ସମୁଦ୍ରକୁ ବୁଡ଼ି ଅଛି ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦ୍ୱୀପରୂପେ ସମୁଦ୍ର ଉପରକୁ ଉଠିଅଛି । ଏହି ସେତୁବନ୍ଧର ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ରାମେଶ୍ୱର ତୀର୍ଥରେ ରାମନାଥ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ସୀମାରେ ମାନାର୍ ନଗର ଅଛି । ଉକ୍ତ ରାମନାଥ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଭାରତର ଚାରିଦିଗସ୍ଥିତ ୪ ପୁଣ୍ୟ ଧାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

ସେତୁ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ବନ୍ଧ Setu bandhana ବା ପୋଲ ବାନ୍ଧିବା—Laying of a bank or bridge across a river or sea.

ସେତୁବନ୍ଧ ରାମେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ସେତୁବନ୍ଧ ତଳେ ଟୀକା (ଦେଖ) Setubandha rāmeśwara Notes under Setu bandha (See)

ସେତୁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଦୀ ଆଦି ଉପରେ ପୋଲ ନିର୍ମାଣ କରିବା Setu bāndhibā —To lay a bridge or bank across a river or sea. ସେତୁ ବାଁଧା ସେତୁ ବାଁଧନା

ସେତୁ ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ବରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ରାଜଚର୍ଦ୍ଦନ)— Setu bṛuksha Cratoeva Aurifolia (tree).

ସେତୁ ଭେଦ(ଭଙ୍ଗ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭିଆଇ ହୋଇଥିବା ପୋଲର ଭାଙ୍ଗିଯିବା (ହୁ. ଶ)— Setu bheda (bhaṅga) The dismantling of a bridge or dyke.

ସେତୁ ଭେଦୀ—ସଂ. ବି—ଦଲ୍ଲୀବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—Croton Setu bhedi Polyandrum (a medicinal plant).

ସେତୁ ଶୈଳ—ସଂ. ବି—ଦୁଇ ଦେଶର ବା ରାଜ୍ୟର ସୀମାରେ ଥିବା Setuśaila ପର୍ବତ ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ)—A mountain standing on the boundary of two countries.

ସେତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ଅବ୍ୟୟ—ସେହି ପରିମାଣ— Sete That much.
ତତଟା ଉତନା

ସେତ୍ର—ସଂ. ବି (ସଂ. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ, ତ୍ର)—ନିଗଡ଼; Setra ଦେଉ—Chain.

ସେଥିକି(କୁ)—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ସେହି ବିଷୟକୁ ବା ପ୍ରତି—1. To Sethiki(ku) that matter. ୨ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ—2. For that.
ସେଇଜନ୍ୟ ଉସବାସ୍ତେ

ସେଥି ପା(ପେ)ଇଁ (ଲାଗି)—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ତନ୍ନିବନ୍ଧନ— Sethi pā(pe)iñ (lāgi) 1. Owing to that. ୨ । [ସେଥି ପା(ପେ)ଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ] ତନ୍ନିମିତ୍ତ—2. For that.
ତାରଜନ୍ୟେ, ଓରଜନ୍ୟେ ୩ । ସେହି କାରଣରୁ—3. Therefor
ଉସକେଲିୟେ for that reason.

ସେଥିର୍ ଲାଗି—ପ୍ରାଦେ. ସମ୍ବଲପୁର. ଅ—ସେଥିପାଇଁ (ଦେଖ) Sethir lāgi Sethi pāiñ (See)

ସେଥି(ଥୁ)ରୁ—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ତହିଁରୁ—1. From that. ୨ । Sethi(thu)ru ସେହି କାରଣରୁ—2 Therefore;
ତାଇଥେକେ, ସେଇଥେକେ owing to that. ୩ । ତତ୍ପରେ—
ଉସସେ 3. After that.

ସେଥିରେ—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ତହିଁରେ—1. In that. ୨ । ସେହି Sethire ବିଷୟରେ—2. In respect of that matter.
ତାତେ, ଓତେ ଉସମେଁ

ସେଥ୍ର—ପ୍ରାଦେ [ଲଇଆ] ଅ—ଆଗ ଥର—
Sethra In the previous or first occasion.

ସେଦ୍ଧବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—୧ । ନିବାରଣ
Seddhabya ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—1, Fit to be prevented
(ସେଧନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) or prohibited. ୨ । ଯାହା ନିବାରଣ
ବା ନିଷିଦ୍ଧ ହେବ—2, About to be prohibited,

ସେଧ—ସଂ. ବ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ନିଷେଧ—
Sedha 1, Prohibition. ୨ । ନିବାରଣ—2. Prevention,

ସେଧକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସିଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—୧ । ନିବାରଣକାରୀ
Sedhaka —1. Preventing, ୨ । ପ୍ରତିରୋଧକ (ହି. ଶ)—
(ସେଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Obstructing.

ସେଧା—ସଂ. ବ—ଝିଙ୍କ (ହି. ଶ)—
Sedhā Porcupine.

ସେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ—ତେଣେ; ସେଦିଗରେ; ତହିଁ—
Sen In that place or direction; there. ଦେ.
ସେନ ବ (ସଂ. ସେନ୍)—ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥ ଓ ବୈଦ୍ୟଙ୍କର
ସେନ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—Family-title of some
Bengalee Kāyasthas and Baidyas.

ସେନ୍‌କେ—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ସର୍ବ—ସେଠାକୁ—
Sen-ke To that place.

ସେନ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ଭୁଲ. କେନ୍‌ତା, ଏନ୍‌ତା)—
Sen-tā ୧ । ସେହିପରି; ତଥା—1. In that manner.
୨ । ତାଦୃଶ—2. Similar to that.
(ସେନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ତାହାହିଁ—3. That also; that too.

ସେନ—ସଂ. ବ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—୧ । ବୀର;
Sena ଶୂର—1. A hero; a warrior. [ଯଥା—
ଭୀମସେନ ।) ୨ । ଦଳପତି; ଅଧିନାୟକ; ନାୟକ—
2. A leader. ୩ । ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Headman. ୪ । ରାଜା; ଭୂପତି—4. King.
୫ । (+କର୍ମ. ନ) ଶରୀର (ହି. ଶ)—5. Body.
୬ । ଜୀବନ (ହି. ଶ)—6. Life. ସଂ. ବଣ—
୧ । ସନାଥ (ହି. ଶ)—1. Having a lord.
୨ । ଅଧିନ; ଅଧୀନ (ହି. ଶ)—2. Subservient;
dependent. ଦେ. ବ—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବୈଦ୍ୟ
ଓ କାୟସ୍ଥ ଜାତିଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. Family-
title of some Bengalee Kāyasthas and
Baidyas. ୨ । ବଙ୍ଗରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୧ଶ ଠାରୁ ୧୪ଶ
ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ-
ବିଶେଷ—2. Family-title of some Rajas of
ancient Bengal ୩ । ବଙ୍ଗଦେଶର କେତେକ
ଉତ୍କୀଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—3. Family-title of some
weavers in Bengal. [ଦ୍ର—ଏହି ସେନ
ଉପାଧିଧାରୀ ତନ୍ତୁମାନେ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆସି ବହୁପୂର୍ବୁଷାବଧି
ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିଅଛନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କର
ଉପାଧି ସେଣ ବା ସେଣ୍ଡ ବା ସେଣ୍ଡ୍ ହୋଇଅଛି ।]

ସେନ ଗୁପ୍ତ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗୀୟ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Sena gupta Family-title of some Baidyas
of Bengal.

ସେନ ଗୁପ୍ତ ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନେତା ସ୍ୱର୍ଗତ
Sena gupta jatindramohana ଦେଶପ୍ରିୟ ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ
ସେନ ଗୁପ୍ତ—The late celetrated J. M. Sen
Gupta, one of the leaders of Bengal.
[ଦ୍ର—୧୮୮୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଜିଲ୍ଲାର ବଡ଼ମା
ଗ୍ରାମରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ ସେନ ଗୁପ୍ତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ
କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଯାଦୋମୋହନ ସେନ ଗୁପ୍ତ
ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ବଙ୍ଗର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ନେତା ଥିଲେ ।
ଯତୀନ୍ଦ୍ର କଲିକତାର ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଳୟ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ କଲେଜ ଏବଂ
ସ୍କୁଲ୍, ହେଅର୍ ସ୍କୁଲ୍ ଏବଂ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରେ
ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ୧୯୦୪ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ବିଲାତ
ଯାତ୍ରା କରି କେମ୍ବ୍ରିଜ୍‌ର ଡାର୍ଉଇନ୍ କଲେଜ୍‌ରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ
କଲେ ଓ ୧୯୦୮ରେ ବି. ଏ. ଏବଂ ୧୯୦୯ ସାଲରେ
ବାରିଷ୍ଟରୀ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ପାସ୍ କଲେ । ସେ ମିସ୍ ନେଲ୍ଲି ଗ୍ରେ
ନାମ୍ନୀ ଇଂରାଜୀ କୁମାରୀଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଭାରତକୁ ଫେରିଆସି ସେ ୧୯୧୦ ସାଲରେ କଲିକତା
ହାଇକୋର୍ଟ୍‌ର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ହେଲେ ଏବଂ କେତେକ
ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୌଜଦାରୀ ମକଦମାରେ ଖୁବ୍ ପ୍ରତିଭା
ଦେଖାଇଥିଲେ । ବମ୍ବେରେ ବାଲ୍ଲ ନରହତ୍ୟା ମକଦମାରେ
ତାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ।

୧୯୧୦ ସାଲରୁ ସେ ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ
ଅଗ୍ରଣୀରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୧୧ ସାଲରେ
ଫରିଦପୁରଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ମେଳନରେ
ସେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ମେଳନର ଆଗାମୀ
ବୈଠକକୁ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୨
ସାଲରେ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ସମ୍ମେଳନରେ ଯେଉଁ ଅଧିବେଶନ
ହେଲା, ତାହାଙ୍କର ପିତା ତହିଁର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିର
ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ୧୯୨୨ ସାଲରେ ସେହି
ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ଅଧିବେଶନ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ
ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୨୧ ସାଲରେ
ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇ ସେ ଓକାଲତି
ବ୍ୟବସାୟ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ୧୯୨୧ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ୍
ମାସରେ ସେ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ବର୍ମା ଅଏଲ୍ କମ୍ପାନୀରେ କାମ
କରୁଥିବା ମୁଲିଆମାନଙ୍କ ଧର୍ମଘଟର ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ ।
ଚୌଣସି ସାଧାରଣ ସଭା ନ କରିବା ଲାଗି ଡମ୍ବା ଚୌଣସି
ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଅଗ୍ରଣୀ ନ ହେବା ଲାଗି ସେଠାର

ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଚାର୍ଜ କଲେ । ସେ ଏହି ଆଦେଶ ପାଳନ ନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ କରାଗଲା । ସେଥିରେ ଉକ୍ତ ଧର୍ମଘଟ ସାଲିସଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସିତ ହେଲା । ୧୯୨୧ ସାଲ ମଇ ୨୮ ତାରିଖରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ ଗୁପ୍ତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମଘଟର ଆୟୋଜନ କଲେ । ଏହା ଗୌହାଟି ଏବଂ ଇମ୍ଫଲଠାରୁ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହେଲା ଏବଂ ଏଥିରେ ଆସାମ ବଙ୍ଗ ରେଲୱେର କାମ କରୁଥିବା ୧୪ ହଜାର ମୂଲିଆ ସଂପୃକ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ଧର୍ମଘଟ ପ୍ରାୟ ୩ ମାସ କାଳ ରହିଲା ଏବଂ ଧର୍ମଘଟକାରୀଙ୍କ ଦରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ ଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ୪୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଋଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯୁଲାଇ ୪ ତାରିଖରେ ସେ ପୁଣି ଗିରଫ୍ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ହାଜତରେ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ରହିଥିଲେ । ଅକ୍ଟୋବର ୨୦ ତାରିଖରେ ସୁଲଷ୍ଟଠାରୁ ଅନୁମତି ନ ନେଇ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିଥିବାରୁ ସେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ୧୭ ଜଣ ୩ ମାସ ଲେଖାଏଁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ପାଇଲେ । ଜେଲ୍‌ରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ଅବସରରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ପୁଣି ଓକିଲତି ପେଶାରେ ପଶିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୨୨ ସାଲରେ ସେ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମିତିର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଦଳ ଗଠନ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ତହିଁରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଥିଲେ ଏବଂ ବଙ୍ଗଦେଶର ସ୍ୱରାଜ ଦଳର ସମ୍ପାଦକ ହୋଇଥିଲେ ।

ଦେଶବନ୍ଧୁଙ୍କ ବିୟୋଗ ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ ଗୁପ୍ତ କଲିକତା କର୍ପୋରେସନ୍‌ର ମେୟର୍ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ସ୍ୱୟଂସେବକରୂପେ ଚଳାଇଥିଲେ । ୧୯୨୭ ସାଲରେ ମାଦ୍ରାଜରେ କଂଗ୍ରେସର ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇ ସେ ସେଠାରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ ।

ସେ ବରିଶାଲରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରାଦେଶିକ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ୍‌ରେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ ।

କଲିକତାରେ ମେହନ୍ତରମାନେ ଧର୍ମଘଟ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେହି ଦିନ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅନେକ କ୍ଷତି ହେଉଥାଏ ଏବଂ କଲିକତାବାସୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଅସୁବିଧା ହେଉଥାଏ । ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ ବହୁ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଏହି କଠିନ ସମସ୍ୟାର ସନ୍ତୋଷଜନକ ସମାଧାନ କରାଇ ପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ନେଲୀ ସେନ ଗୁପ୍ତ ଇଂରାଜ ମହିଳା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜାତୀୟ ସମରରେ ଏବଂ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରାଣପଣେ ଲଢ଼ିଥିଲେ ଓ ସେ ଭାରତୀୟ ମହିଳାମାନଙ୍କ ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରୁଥିଲେ ।

୧୯୩୦ ସାଲରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ୍‌ଗୁପ୍ତ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଲାଭ ଲାଗି ବିଲାତ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ତାହାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉନ୍ନତି ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ଯେ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି, ଜହରଲାଲ ନେହେରୁ ଓ ସୁଭାଷଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶରେ ପୁଣି ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଛି, ସେତେବେଳେ ସେ ଆଉ ବିଲାତରେ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ୧୯୩୧ ସାଲ ଜାନୁଆରି ୨୦ ତାରିଖ ସକାଳେ ସେ ଭାରତରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ତାହାଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ କରାଯାଇ ଯାରବାଦା ଜେଲ୍‌କୁ ପଠାଗଲା । ତାଙ୍କର ରୁଗ୍ଣତା ପୁଣି ବଢ଼ିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଜଳପାଇଗୁଡ଼ି ଜେଲ୍‌କୁ ପଠାଗଲା । ସେଠାରୁ ଆଲିପୁର ଜେଲ୍‌କୁ ତାଙ୍କୁ ନିଆଯାଇଥିଲା । ଛଡ଼ିବାରେ କଲିକତା ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜ୍ ହାସ୍‌ପାତାଳରେ ୬ ମାସ ରହିବା ପରେ ତାହାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପଠାଗଲା ।

୧୯୩୩ ସାଲ ଯୁଲାଇ ୨୨ ତାରିଖରେ ଦେଶପ୍ରିୟ ୪୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଚିପାଠୀ, ବି. ଏ, ବି. ଟି ।]

ସେନ ବଂଶ—ସଂ. ବି—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରାଜାମାନଙ୍କ ବଂଶ—The name of a family of kings who reigned in Bengal from the 11th to the 14th Century A. D. [ଦ୍ର—ସେନ ବଂଶରେ କେତେ ଜଣ ବିଖ୍ୟାତ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହି ବଂଶର ବିଶାଳ ସେନ କର୍ଣ୍ଣାଟୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଦ୍ୟ ଓ କାୟସ୍ଥ ସମାଜରେ କୌଳିନ୍ୟ ପ୍ରଥାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ଓ 'ଦାନ-ସାଗର' ନାମକ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ରାଢ଼ (ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବିଭାଗ), ବରେନ୍ଦ୍ର (ରାଜସାହି), ବାଗଡ଼ି (ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ବିଭାଗ), ବଙ୍ଗ (ଢାକା ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ), ମିଥିଲା (ଉତ୍ତର ବିହାର), ଏଇ ୫ ଭାଗରେ ବଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟକୁ ବିଭକ୍ତ କରି, ନବଦ୍ୱୀପ, ଗୌଡ଼ ଓ ରାମପାଳରେ ଏ ସ୍ୱୀୟ ରାଜଧାନୀ କରିଥିଲେ ।

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ସେନ(ନ)ସ(ସେ)ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଲଂ)—ସେନ୍ସାସ୍ (ଦେଖ)
Sena(n)sā(se)s Sensas (See)

ସେନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଉଣି. ନ+ଅ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଚତୁରଙ୍ଗ, ବଳ, ଧ୍ୱଜିନୀ, ବାହିନୀ, ଯୁତନା, ଅନୀକିନୀ, ଚମୂ, ସୈନ୍ୟ, ବରୁଥିନୀ, ଅନୀକ, ଚକ୍ର, ବାହିନୀ, ଗୁଳ୍ମିନୀ, ବରୁଥିନୀ । Senā ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରୁଥିବାରୁ; ବମ୍ବା ସ+ଲନ=ପରୁ; ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ଚାଲୁଥିବାରୁ)—୧ । ସୈନ୍ୟ; ଫଉଜ; ଦେଶରକ୍ଷା ଓ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ମଣ କରିବା ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଓ ସଜ୍ଜିତ ଯୋଦ୍ଧୃଦଳ; ପଲଟଣ—1. Army. [ଦ୍ର—ହନୁମାନଙ୍କର ସେନାର ଚଟ୍ଟ

ଅଙ୍ଗ (ଚତୁରଙ୍ଗ) ଥିଲା । ଯଥା—ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ରଥ, ପଦାତି । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ସେନାଦଳର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ନାମ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ମହାଭାରତର ସଭା ପର୍ବରେ ନାରଦ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ରାଜା ସେନାମାନଙ୍କୁ ଜମିରୁପେ ବେତନ ପାଉଣା ଦେବା ମାଗେ ବେତନ ଦେବେ । ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳର ଅଭିଭକ୍ତ ସେନାକୁ ପୁଣି ଗୁରୁଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଥିଲା, ଯଥା—୧ । ବିଷ୍ଟି (ସୈନ୍ୟଙ୍କର ଓ ଯୁଦ୍ଧୋପକରଣ ବହନ କରି ଯଥାସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା), ୨ । ନୌକା (ଯୁଦ୍ଧୋପଯୋଗୀ ତରଙ୍ଗାର ବ୍ୟବସ୍ଥା), ୩ । ଚର (ବିପକ୍ଷଙ୍କ ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ସ୍ୱପକ୍ଷକୁ ଜଣାଇବା) ଓ ୪ । ଦେଶିକ (ସୈନ୍ୟ ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ ସେଠାର ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସହାୟତା କରିବା) । ସେନାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦଳକୁ ଗୁଳ୍ମ ବୋଲାଯାଉଥିଲା—ହ୍ରଂ ଶ]

୨ । (ନାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ତୃତୀୟ ଅର୍ହତ୍ ଶଂଭବଙ୍କ ମାତା—2. Name of the mother of the 3rd Jaina saint of the present era. ୩ । ଭଲ୍ଲାସ୍ତ୍ର; କରଞ୍ଚ (ହ୍ରଂ ଶ)—3. Spear. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର (ହ୍ରଂ ଶ)—4. Indra's thunderbolt. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ—5. The wife of Indra.

ସେନା କକ୍ଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାର ପାର୍ଶ୍ୱ ବା କଡ଼ (ହ୍ରଂ ଶ)
Senā kaksha The flank of an army.

ସେନା ଗୋପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାର ରକ୍ଷକ ବା ଦେଖାଶୁନା ବିଶେଷଙ୍କ ଉପାଧି (ହ୍ରଂ ଶ)—The title of one of the generals or captains of an army
Sena gopa

ସେନାଗ୍ର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସେନା + ଅଗ୍ର) — ସେନାମୁଖ; ସେନାର ଅଗ୍ରରେ ଥିବା ସୈନ୍ୟଦଳ—The advance guard of an army.
Senāgra
[ସେନାପୃଷ୍ଠ—ବିପରୀତ]

ସେନାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାର ୪ ଗୋଟି ଅଙ୍ଗ—The 4 component parts of an army.
Senānga
[ଯଥା—ହସ୍ତୀ—ହସ୍ତ୍ୟାରୋହୀ ସେନା,
ଅଶ୍ୱ – ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେନା,
ରଥ—ରଥାରୋହୀ ସେନା,
ପଦାତି – ପଦଚାରୀ ସେନା]

ସେନାଚର – ସଂ. ବିଣ (ସେନା + ଚର୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ସୈନ୍ୟାନୁଗାମୀ; ସୈନ୍ୟ ସହ ଗମନ କରୁଥିବା—Accompanying an army. ବ—ସୈନ୍ୟଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A person enrolled as a member of the force.
Senāchara

ସେନାଜୀବ(ବୀ)—ସଂ. ବ (ସେନା + ଜୀବ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; + ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—ସୈନିକ; ସିପାହୀ;ଯୋଦ୍ଧା (ହ୍ରଂ.ଶ) —A soldier.
Senājiba(bī)

ସେନାଧିପ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସେନା + ଅଧିପ)—ସେନାପତି—General; commander.
Senādhipa
[ସେନାଧିକାରୀ, ସେନାଧିପତି, ସେନାଧୀଶ, ସେନାଧିନାଥ, ସେନାଧିନାୟକ, ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସେନା ନାୟକ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାପତି; ବାହିନୀପତି—A general; a commander.
Senā nāyaka
ସେନା ନାୟକ ଦେ. ବ—ଭାରତୀୟ ପଦାତିକ ସେନା ଦଳର ସର୍ଦ୍ଦାର; ନାୟକ—A Naik; the captain of a body of Indian foot soldiers.
ସେନାନାୟକ

ସେନା ନିବାସ(ନିବେଶ)—ଦେ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ; ଛାଉଣି; ବାରାକ୍—The camp of an army; barracks; cantonment.
Senā nibāsa(nibesa)
[ଦ୍ର—ଅସ୍ଥାୟୀ ସେନାନିବାସକୁ ବାରାକ୍ ବା ଛାଉଣି ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ସେନାନିବାସକୁ କାଣ୍ଟନ୍ମେଣ୍ଟ ବୋଲାଯାଏ ।

ବୃହତ୍ ସଂହିତାରେ ଉପଦେଶ ଅଛି ଯେ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପର୍ବତ, ଅଙ୍ଗାର, କୋଇଲା, ହାଡ଼, ଭୁଷ, କେଶ, ଗର୍ତ୍ତ, ଲୁଣିମାଟି, କଙ୍କଡ଼ା, ହଂସ୍ରଜନ୍ତୁ, ମୂଷାଗାତ, ଉଇ ଢୁଙ୍ଗା ନ ଥିବ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ଭୂମି ଘନ, ଚିକ୍କଣ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମୃଦୁ ଓ ସମତଳ ହୋଇଥିବ, ଏପରି ସ୍ଥାନରେ ରାଜା ସେନାନିବାସ ରଚନା କରିବେ—ହ୍ରଂ ଶ ।]

ସେନାନୀ—ସଂ. ବ (ସେନା + ନୀ ଧାତୁ=ନେବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) — ୧ । ସେନାପତି; ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Commander; general. ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ଦେବସେନାର ସେନାପତି)—2. God Kārttikeya, the commander of the army of the gods. ୩ । (ନାମ) ଏକ ରୁଦ୍ରଙ୍କ ନାମ (ହ୍ରଂ ଶ)—3. Name of one of the Rudra Deities. ୪ । (ନାମ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ୍ରଂ ଶ)—4. Name of a son of Dhṛutarāshṭra. ୫ । (ନାମ) ଶମ୍ବର ଦୈତ୍ୟର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ୍ରଂ ଶ)—5. Name of a son of demon Śambara. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ପଶା ଖେଳ (ହ୍ରଂ ଶ)—6. A kind of indoor game.
Senānī

ସେନାପଟ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତିମାର ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ରହିବା କାଠର ପଟ୍ଟା—A plate of wood attached to the back of the image of Lord Jagannātha.
Senāpaṭṭā

ସେନାପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସେନାପତି; ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. A commander; a general. [ଦ୍ର—ମନୁସ୍ମୃତିର ରାଜଧର୍ମ ୧୮୧ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସେନାପତିଙ୍କ ଅବଶ୍ୟକ ଲକ୍ଷଣମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—କୁଳୀନ, ଶୀଳସମ୍ପନ୍ନ, ଧନୁର୍ବେଦବିଚାରଦ, ଦକ୍ଷ୍ୟ-
Senāpati

ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁଶଳ, ମଧୁରଭାଷୀ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ଶତ୍ରୁଦମନ, ଚତୁରଶ୍ରୀ-ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ, ସ୍ୱାମିଭକ୍ତ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ, ଶସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ, ଉଚ୍ଚବଦ୍ୟାପଟୁ, ସୁଧୀର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବା ଋତ୍ୱିଜଙ୍କୁ ବରା ସେନାପତି ପଦରେ ବରଣ କରିବେ ।] ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—2. God

ସେନାପତି Kārttikeya. ଦେ. ବ—୧ । ଖଣ୍ଡାୟତଙ୍କ

ସେନାପତି ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. Family title of some Khāndāyetas. ୨ । ବଳଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରୀ ବା ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—2. A family title of some Māstāna Brāhmaṇas.

ସେନାପତ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । (ସେନାପତି+ଯ) ସେନାପତିଙ୍କ କର୍ମ ବା

Senāpatya ଅଧିକାର (ହ. ଶ)—1. Generalship; commandership of an army. ୨ । ଅଧୁନିକ ସମୟର ଘଟନା ପେଗୁଁ ଅବଶ୍ୟକ ନୂତନ ଅର୍ଥ) (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଜଡ଼; ସେନା+ଅପତ୍ୟ) ଅଭିଯାନ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସେନା-ମାନେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଛାଉଣି ପକାଇ ସେଠାରେ ସ୍ଥାନୀୟା ମହିଳାମାନଙ୍କସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟ ଓ କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ଫଳରେ ଜାତ ସନ୍ତାନ—War baby; child begotten from women of places of encampment of an army as a result of love-intrigues of the soldiers.

ସେନା ପାଳ—ସଂ. ବ (ଷ୍ଠୀ)—୧ । ସୈନ୍ୟପାଳକ—1. The

Senā pāla maintainer of an army. ୨ । ସେନାପତି; ସେନାପତି—2. A commander; a general. [ଉ—ଦେଇ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସେନାପାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ] ମହାଭାରତ ସଭା ।

ସେନା ପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଜଡ଼)—ସେନାର ପଛଭାଗ—

Senā prushṭha The vanguard or rear of an army

ସେନାବାସ—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଜଡ଼ ସେନା+ଅବାସ)—୧। ସେନା ନିବାସ

Senābāsa (ଦେଖ)—1. Senā nibāsa (See) ୨ । ତମ୍ବୁ; ତମ୍ବୁ (ହ. ଶ)—2. Tent.

ସେନାବାହ—ସଂ, ବ (ସେନା+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେନାପତି

Senābāha (ହ. ଶ)—General.

ସେନା ବ୍ୟୂହ(ବିନ୍ୟାସ, ସଜ୍ଜା)—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଜଡ଼)—ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ

Senā byūha(binyāsa,sajjā) ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଦାଇ ଭାଗମାନଙ୍କରେ ସେନାର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗର ବା ଅଂଶର କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାପନ—Battle array.

ସେନା ମୁଖ—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଜଡ଼)—୧ । ସେନାର ଅଗ୍ରଭାଗ—

Senā mukha 1. The advance guard of an army. ୨ । ୩ ହସ୍ତୀ, ୯ ଅଶ୍ୱ, ୩ ରଥ ଓ ୧୫ ପଦାତି, ଏପରି ୩୦ ଜଣ ସମ୍ବଳିତ ସେନାଦଳ (ଅମର)—2. A company of 30 soldiers;—consisting of 3 elephants, 9 cavalry, 3 chariots and 15 foot soldiers [ଉ—ମହାଭାରତରେ ୯ ହସ୍ତୀ, ୨୮ ଅଶ୍ୱ, ୯ ରଥ ଓ ୩୫ ପଦାତି ସମ୍ବଳିତ ସେନାଦଳକୁ ସେନାମୁଖ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ ।] ୩ । ପଞ୍ଚର ୩ଗୁଣ ବା ୧୬୫ ଜଣ ପଦାତିକ ସୈନ୍ୟ—3. A body of 165 foot soldiers. [ଉ—ପଞ୍ଚ ଭିନ ଗୁଣରେ ସେନାମୁଖ ଶ୍ୟାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।] ୪ । ପୁରଦ୍ୱାରର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ ପଥ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. The road passing in front of the gate of a town.

ସେନା ରକ୍ଷ(ରକ୍ଷକ)—ସଂ. ବ—୧ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପ୍ରହରୀ—

Senā raksha(rakshaka) 1. A sentinel. ୨ । ସୈନିକ—2. A soldier

ସେନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଧ୍ୟରାଜ୍ୟ ଓ ପାଟଣା). ଅ—ସେଠାରୁ—

Senu From that place.

ସେନେ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଧ ଓ ପାଟଣା) ଅ—ସେହି—

Sene That.

ସେନେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଧ ଓ ପାଟଣା) ଅ—ସେଠାରେ—

Senen̄ There; in that place.

ସେନେଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସିନେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Senet (etc) Sinet etc (See)

ସେନେହ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ସ୍ନେହ)—ସ୍ନେହ (ଦେଖ)—

Seneha Sneha (See) [ଉ—ସେନେହେ ସଗ୍ରେବର ଜଳେ । ମୁଁ ଥିଲି ଗୋପୀ ମୀନ ମେଲେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସେନେହା—ପ୍ରା. ବିଣ. ସଂ—ସେନେହୀ (ଦେଖ)—

Senehā Senehī (See)

ବ—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ); (ସଂ. ସ୍ନେହ)—ସ୍ନେହ—

Love. [ଉ—ପଳାଇ ନ ସମ୍ଭାଳି ତାହା । ଭେମନ୍ତ କୁସ୍ତିର ସେନେହା—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ସେନେହୀ - ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ସ୍ନେହିନ୍)—ସ୍ନେହଶୀଳ—

Senehī Affectionate; loving. [ଉ—ବନ୍ଦିତ ପଣ୍ଡିତେ ସେନହୀ ସନେହୀ ହୋଇ ଉଦିତ ସେନେହୀ—ଉଚ୍ଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସେନୋ—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବ—ସ୍ନେହ—

Seno Love; affection.

ସେନ୍ତ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସେହନ୍‌ଖାନା)—ସେତ୍‌ଖାନା (ଦେଖ)

Sent-khānā Set-khānā (See

ସେନ୍ତ୍ ସେନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତସନ୍ତିଆ (ଦେଖ)

Sent sentiā Santasantiā (See)

ସେନ୍ତରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—ସନ୍ତରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Sentarā (etc) Santarā etc (See)

ସେନ୍ତା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଅଘରିଆଣି ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name

Sentā given to males whose elders had predeceased them at their birth.

(ସେନ୍ତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ସେନ୍ତୀ, ସେନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ସେନ୍‌ତା (ଦେଖ)—Sen-tā (See).

ସେନ୍ତି(ନ୍ଥି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସିଁଥି (ଦେଖ)
Senti(nthi) Siñti (See)

ସେନ୍ତ୍ରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଣ୍ଟ୍ରୀ)—ପହରା; ପହରା ଦେଉଥିବା
Sentri ସଶସ୍ତ୍ର ସୈନିକ—Sentry; armed watchman.

ସେନ୍ଦୁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଙ୍ଗଳିର ପାଠଣା)ବ(ମୂଳ. ସଂ. ସିନ୍ଦୂର)—
Sendur ସିନ୍ଦୁର—Vermilion.

ସେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
Sendriya ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having organs of sense.
୨ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—
2. Virile; having virility.

ସେନ୍ସସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଜନ ସମାଜ; ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା କରା-
Sensas ଯିବା ରାଜ୍ୟର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କ୍ରିୟା—Census.
ସେନ୍‌ସସ ସେନ୍‌ସସ

ସେପ୍‌ଟିକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଡାକ୍ତରୀ ଭାଷା) (ଇଂ)—୧ । ପଚନଶୀଳ
Sep-tik (ଶରୀର ଆଦି)—1. Septic. ୨ । ଯାହା ଶରୀର
ସେପଟିକ ଆଦିକୁ ପଚାଇ ଦିଏ—2. Promoting putre-
ସେପ୍‌ଟିକ faction of sores etc

ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ. ଲାଟିନ୍ ସେପ୍‌ଟେମ୍ = ସଂ.ସପ୍ତନ୍ = ସାତ;
Sep-tembar —ପୂର୍ବେ ରୋମ୍‌ରେ ପ୍ରଚଳିତ ମାସଗଣନା
ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର · ସିତ ମ୍ବର ଅନୁସାରେ ଏହା ସପ୍ତମ ମାସ ଥିବାରୁ)
(ସେପ୍ଟେମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମାସ ଗଣନାରେ ନବମ ମାସ;
ଅଗଷ୍ଟ ମାସର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଅକ୍ଟୋବର୍ ମାସର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ
ମାସ; ଓଡ଼ିଆ ଭାଦ୍ରବ ଓ ଆଶ୍ୱିନ ମାସ—September.

ସେପଟା—ବୈଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ) (ଇଂ. ସାପୋଟା)—ସ୍ୱାଦୀ
Sepaṭā ଫଳବିଶେଷ; ସପୋଟା—A species of fruit
ସପେଟା ସପୋଟା Achras Sapota. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର, ପିତ୍ତ-
ନାଶକ ଓ ପୁଷ୍ଟିକର—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ସେପତ୍ତନି—ଦେ. ବ (ଫା. ସେ=ତ୍ରିଗୁଣ ଓ ସଂ. ପତ୍ତନ)—ଦରପ-
Sepattani ପତ୍ତନଦାରଠାରୁ ଗୃହୀତ ପତ୍ତନ—An underte-
ସେପତ୍ତନୀ nure under a Darpattanidār.

ସେପତ୍ତନିଦାର୍—ଦେ. ବ—ଦରପତ୍ତନ ଅଧୀନ ପତ୍ତନଦାର—
Sepattanidār An undertenure-holder under
ସେପତ୍ତନୀଦାର a Darapattani.

ସେ ପରା—ଦେ. ବିଣ—୧। ତତ୍‌ସଦୃଶ—1. Similar to it; like
Se parā him, her or it. ୨ । ସେ ପ୍ରକାରର—
ସେଇ ରକମ, ଓରକମାରି 2. Of that kind. ୩ । ଭାଲ ପରା;
ବୈସା ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excellent. ୪ । ଅତୁଳନୀୟ—
4. Incomparable. ଅ—ସେପରି; ସେହିପରି—
In that manner.

ସେପରି—ଦେ. ଅ—୧ । ତତ୍‌ସଦୃଶ—1. Like that. ୨ । ସେହି
Separi ସେଇ ରକମ ବୈସା ପ୍ରକାରେ—2. In that way.

ସେ ପାଇଁ—ପ୍ରା. ଅ—ସେଥିପାଇଁ (ଦେଖ)
Se pāiñ Sethipāiñ (See)

ସେପାୟା(ହ୍ୟା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ତ୍ରିପାୟା; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ
Sepāya(hyā) ଚାପ୍ପାସନ—Tripod; tepoy.
ସେପାୟା, ତେପାୟା ତପାଇ

ସେପିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଚିତାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଫିକା କଳା
Sepiā ସେପିୟା ସେପିୟା ରଙ୍ଗ—Sepia (colour).

ସେ ପୁର(ରି)—ଦେ. ବ—ଯମପୁର—The abode of Death.
Se pura(ri) ଓ ପୁରୀ ସପୁର

ସେ ପୁରକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି - ମରିଯିବା—To die. [ଦ୍ର—
Sepuraku jibā ବଦଅ ସେପୁରକୁ ଗଲା—ଭୁନ୍ତଲାଲୁମାଣ.
ଓପୁରୀତେ ଯାଓଯା ମରଜାନା; ଉସପୁର ପର ଜାନା ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।]

ସେଫ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଧନ ଅଥବ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଗ୍ନି
Seph ଆଦିରୁ ରକ୍ଷାପାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଅଭେଦ୍ୟ ଲୁହାର
ସେଫ ସେଫ ମଜଭୁତ ସିନ୍ଦୁକ—Ironsafe.

ସେଫ୍‌ଟି ପିନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କଳା ଲଗା ଏକପ୍ରକାର
Seph-ṭi pin ଧାତୁମୟ ପିନ୍, ଯଦ୍ୱାରା କେଶ, ବସ୍ତ୍ର ଆଦିକୁ
ସେଫଟୀ ପୀନ ସେଫଟୀ ପୀନ ଏକତ୍ର ଲଗାଇ ରକ୍ଷାପାଇ ପାରେ—
Safety pin.

ସେଫ୍‌ଟି ଫାଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଫ୍‌ଟୀ+ଫାଷ୍ଟ = ଏଥିର
Seph-ṭi phāshṭ ଅର୍ଥ ବିପଦରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପ୍ରଥମେ
ସେଫଟୀ ଫାଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ)—ରେଳଗାଡ଼ି ଓ ଅପଦଜନକ କଳ-
ସେଫଟୀ ଫାଷ୍ଟ କାରଖାନା ନିକଟରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା ସମୟରେ
ସାବଧାନ ହେବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିବା
ନିମନ୍ତେ ଅଧୁନିକ ଆନ୍ଦୋଳନ—The Safety first
movement recently started to warn
people to look to their own safety while
going about railway trains and dan.
gerous machines.

ସେଫ୍‌ଟି ଭଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବାଷ୍ପୀୟ କଳ ଆଦିରେ ବାଷ୍ପର
Seph-ṭi bhālbh ବେଗ ବେଶି ହୋଇଗଲେ ଅଧିକା ବାଷ୍ପ
ସେଫଟୀ ଭାଲ୍‌ଭ ଶବଂ ବାହାରି ଯିବା ପାଇଁ ଭିତ୍ତି କଳରେ ଲାଗିଥିବା
ସେଫଟୀ ଭାଲ୍‌ଭ ଢକାଟୀ—Safety valve.

ସେଫ୍‌ଟି ଲାମ୍ପ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୋଇଲା ଖଣି ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରୁ-
Seph-ṭi lāmp ଥିବା ଜ୍ୱଳନଶୀଳ ବାଷ୍ପ ଖଣିରେ ଜମା କରୁଥିବା
ସେଫଟି ଲ୍ୟାମ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଲୋକାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ପରେ ଥିବା
ସେଫଟୀ ଲୈମ୍ପ ଆଲୋକରେ ଲାଗି ଜଳି ନଉଠିବା ପାଇଁ ତାର ବେଢ଼ା
ଆଲୋକବିଶିଷ୍ଟ ଲମ୍ପ—Safety lamp.

ସେଫ୍‌ଟି ରା(ରେ)ଜର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯେଉଁ ଖୁରଦ୍ୱାରା ଜଗ-
Seph-ṭi ra(re)jar ପଦାର୍ଥରେ ଖୌର କର୍ମ ସମାହିତ ହୁଏ—
ସେଫଟି ରାଜର ସେଫଟୀ ରୈଜର Safety razor.

ସେଫ—ସଂ. ବ (ଶେଫର ରୂପାନ୍ତର)—ଶିଶ୍ନ; ଲିଙ୍ଗ (ଜଳାଧର)—
Sepha Penis.

ସେଫାଲିକା—ସଂ. ବ (ଶେଫାଲିକାର ରୂପାନ୍ତର)—ଶେଫାଲିକା (ଦେଖ)
Sephālikā Śephālikā (See)

ସେପ୍ଟି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସେପ୍ଟି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sephti (etc) Seph-ti etc (See)
सेफ्टि सेफटी

ସେବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସେବନ କରିବା; ଭୋଗ କରିବା—
Seb (root) 1. To enjoy. ୨ । ଗାଇବା—
2. To partake of. ୩ । ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା—
3. To serve. ୪ । ବ୍ୟବହାର କରିବା; ଭୋଗକରିବା-
4. To use; (Apte) ୫ । ସମ୍ଭୋଗ-
କରିବା—5. To enjoy carnally (Apte)
୬ । ବାସ କରିବା; ବିହାର କରିବା—6. To inhabit;
to frequent (Apte). ୭ । ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଅଧ୍ୟୟନ
କରିବା—7. To practise; to cultivate (Apte).
୮ । ଜଗିବା—8. To watch; to guard
(Apte).

ସେବ—ସଂ. ବି (ସେବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ସେଉ ଫଳ (ଭୁଲ. ଫା.
Seba ସେବ୍); (ଭାବପ୍ରକାଶ)—1. Apple;
Pyrus Malus. ୨ । (+ଭାବ ଅ) ସେବା (ଦେଖ)-
2. Seba (See). ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସେବଗ)—
ସେବଗର ଡାକ ନାମ—Nickname for
Sebati.

ସେବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସେବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)-୧ । ସେବାକାରୀ.
Sebaka 1. Rendering service; serving.
[ସେବ(ବି)କା —ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକାରୀ. 2. Tending.
୩ । ଧାର୍ମ୍ମିକ କୌଣସି କର୍ମାବଲମ୍ବନକାରୀ (ଯଥା—
ସାହିତ୍ୟ ସେବକ)—3. Following an occupa-
tion regularly. ୪ । ଭୋଗକାରୀ—
4. Enjoying. ବି—୧ । ପ୍ରସେବକ (ଦେଖ);
ବୀଣାପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ବକ୍ର କାଷ୍ଠ; ବୀଣାସ୍ଥିତ ଅଲାବୁ ଫଳକ—
1. The gourd attached to the end of a
harp. ୨ । ଥୋକଡ଼ି; ଝୁଲି—2. A wallet
made of rags. ୩ । (ସୀବ୍ ଧାତୁ—ସିଲେଇ କରିବା
+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସୀବନ କର୍ତ୍ତା; ଦରଜି—
3. Sewer; tailor. ୪ । ପରିଚାରକ; ଦାସ; ଭୃତ୍ୟ;
ଚାକରିଆ—4. Servant. ୫ । ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି;
5. Attendant. ୬ । ଭକ୍ତ (ହି. ଶ. —
6. A devotee. ୭ । ଉପାସକ; ଅର୍ଚ୍ଚକ (ହି. ଶ)-
7. Worshipper; a votary. ୮ । (କୌଣସି
ବସ୍ତୁର) ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—
8. The user of a certain thing. ୯ । ଧାର୍ମ୍ମିକ
ରୂପେ କୌଣସି କର୍ମ ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
9. Regularly following or devoted to an
occupation. ୧୦ । (+କର୍ମ. ଅକ)—ଝୋଲି, ଝୁଲା
(ହି. ଶ)—10. Sack; gunny bag (Apte) ୧୧ ।
(ସେବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା ଆଦି କରିବା
ବ୍ୟକ୍ତି; ପୂଜାକାରୀ—11. A person who regular-
ly performs the worship and rituals of
a Deity. [ଦ୍ର—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେବକମାନେ
ଦେବତାଙ୍କର ଉଲ-ଉଲ ନିତି କରିବା ଅନୁସାରେ ୩୬୫
ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—ସେମାନଙ୍କୁ ଛତିଶା ନିଯୋଗ ବୋଲା-
ଯାଏ, ସାଧାରଣତଃ ଶିବ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଦୁଇ ଜାତିର
ସେବକ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣ (ପଣ୍ଡା ବା ପୁଆର)
ଓ ଶୂଦ୍ର (ଗାଳ, କଡ଼ୁ ବା ମଲିଆ) ।]

[ଦ୍ର—ନିମ୍ନରେ ସେବକ ଶବ୍ଦ ସଂଯୁକ୍ତ କେତେକ ଶବ୍ଦ
ବିଆଗଲା—

ଉଗାଡିଆ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ମନ୍ଦିରରେ ଉଗାଡ଼ି ନାମକ ଏକ ପ୍ରକାର ବାଜା ବଜାଇବା
ସେବକ ବିଶେଷ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଗ୍ରାମ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ସେବାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ—
ଧଣ୍ଡାଣ୍ଡ, ଧୋବା ଆଦି ।

ଚରଣ ସେବକ, ପାଦ ସେବକ—ସଂ. ବି—ପାଦ. ସେବା କରିବା
ଭୃତ୍ୟ ।

ଜୟମଙ୍ଗଳ ଅଳତି ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହା-
ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଳତି କରିବା ସେବକ ।

ଦରପଣିଆ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଦ୍ୱାଦଶ ସମୟରେ ଆଗରେ ଦର୍ପଣ ଧରିବା ସେବକବିଶେଷ ।

ଦେବ ସେବକ—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ସେବାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଧ୍ୱଜଧରା ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଦେଉଳ ଉପରେ ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ, ତାଳଧ୍ୱଜ, ଆଦି ଧରିବା ସେବକ ।

ପଣ୍ଡା ସେବକ ଦେ. ବି—ପଣ୍ଡାଜାତୀୟ ଦେବପୂଜକ ।

ପଟ୍ଟୀବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପୂଜାର
ସମସ୍ତ ଉପକରଣ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବା ସେବକ—
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ପାଣି ଅପଣ୍ଡ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବା-
ପୂଜା କ୍ରମେ ପାଣି ଯୋଗାଇବା ସେବକ ।

ପାଇକ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସେବକଙ୍କର ଦେବସେବାରେ
ପାଇକ ବଳ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ପୁରାଣପଣ୍ଡା ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ମନ୍ଦିରରେ ପୁରାଣ ପାଠ କରିବା ସେବକବିଶେଷ —ଜଗବନ୍ଧୁ
ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ପ୍ରସାଦ ବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ପ୍ରସାଦ ନେଇ ଗଜପତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା
କାମ କରିବା ସେବକ ।

ଫୁଲ ବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଫୁଲ
ପ୍ରସାଦ ନେଇ ଗଜପତି ମହାସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା
ସେବକ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବଟୁ ଓ ସେବକ)—ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ନାନ ଜଳ ଓ ଫୁଲ ବେଲପତ୍ରୀ ଯୋଗାଉଥିବା ଶୂଦ୍ର ସେବକ ।

ବଡ଼ଅ ଯୋଗଣ ସେବକ—ଦେ. ବ—ଠାକୁରଙ୍କ ଲାଗି ଥାଳଶିଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣି ଦଣ୍ଡପ ନାୟକଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା ସେବକ ।

ବମାନବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କୁ ଯାତ୍ରାଦି ସମୟରେ ବହନ କରୁଥିବା ବମାନକୁ ବାନ୍ଧେଇବା ଓ ଫୁଲ ପାଣି ଅଦି ଲାଗି କରୁଥିବା ସେବକ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ—୧ । ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତୀୟ ଦେବ-ସେବକ ।

୨ । ଦେ. ବ—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ସ୍ୱପକାର ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତୀୟ ସେବକ ।

ଘଡର ଗରବଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପାଣି ଧରି ଶୁଦ୍ଧ । ସେବକ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ମହାସୁଆର, ସୁଆର ସେବକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱପକାର ସେବକ)—ପୁରୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିଗ୍ରହ ଦେବଙ୍କ ଅନ୍ନପାକକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ ।

ମାଳି ସେବକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଳାକାର ସେବକ)—ଦେବଙ୍କୁ ଫୁଲ ଯୋଗାଇବା ଶୂଦ୍ର ମାଳାକାରଜାତୀୟ ସେବକ ।

ଯୋଗାଡ଼ମଜା ସେବକ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବାସନ ମାଜିବା ସେବକ ।

ରାଜ ସେବକ—ସଂ. ବ—ରାଜାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ।

ଶୂଦ୍ର ସେବକ—ସଂ. ବ—ଶୂଦ୍ରଜାତୀୟ ଦେବସେବକ ।

ସାହୁତ୍ୟ ସେବକ—ଦେ. ବ—ଧାତ୍ରବାହକ ସାହୁତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ସୁଆର ବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗ ପରେ ମନ୍ଦିରର ଚଟାଶାଳୁ ପାଣି ପକାଇ ଧୋଇବା, ପାଛାଡ଼ା ପକାଇବା, ଧୂପ ଓ ଅଳତ୍ତ ପାଇଁ ଜଳ ଓ ଅଲୋକ ଆଣି ଦେବା ଏବଂ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଅଳତ୍ତ ବାଟି, ଧୂପଦାନୀ ଆଦି ବଢ଼ାଇ ଦେବା ସେବକ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ସୁଦ୍ଧ ସୁଆର ସେବକ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗ ପାଇଁ ମୁଗ ରଗଡ଼ିବା, ପରିବା କାଟିବା, ପାଚଲାଦଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଣି ଦେବା ଏବଂ ପଞ୍ଚାମୃତ ଯୋଗାଇବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସେବକ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ—ଦେ. ବ—ଯେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କୌଣସି ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

ହାଦୋଳା ବଡ଼ୁ ସେବକ—ଦେ. ବ—ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ହାଦୋଳା ବା ଦୋଳା ବାନ୍ଧେଇବା ସେବକ ।]

ସେବକ ଜାଗିର—ଦେ. ବ—ସେବକାନ୍ ଜାଗିର (ଦେଖ)
Sebaka jāgiri Sebakān jāgiri (See)

ସେବକ ନିଯୋଗ—ଦେ. ବ—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ସେବକମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜ—A society of different classes of Sebaks. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସେବକଶ୍ରେଣୀଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିଯୋଗ ଅଛି । ଉକ୍ତ ନିଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଦଳର ସାମାଜିକ ନିୟମମାନ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ ।]
Sebaka nijoga

ସେବକ ବରତନ (ବର୍ତ୍ତନ)—ଦେ. ବ—ସେବକକୁ ଦେୟ ଦରମ୍ଭ ସେବକର ପାରିଶ୍ରମିକ—Wages given to a servant for service rendered.
Sebaka baratana (bartana)
ସେବକ ବେତନ
सेबकबेतन

ସେବକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବ—ଦେଉଳଆ ବା ପଣ୍ଡା ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଜଳୁଷ୍ଟଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmans who serve as worshippers to idols and are deemed lower than others.
Sebaka brāhmaṇa

ସେବକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସେବକ + ଆ)—ସେବକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of 'Sebaka'.
Sebakā
ଦେ. ଦଣ—ସେବକାର (ଦେଖ)—Sebakāra (See)

ସେବକାଧମ—ସଂ. ବ ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍) (ବିନୟୋକ୍ତି)—ଅଧମ ସେବକ—An humble servant; most humble servant.
Sebakādhama
(ସେବକାଧମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସେବକାନ୍—ଦେ. ବ (ବହୁବଚନ)—ସେବକମାନେ—A number of 'Sebakas'.
Sebakān
ସେବକେରା सेबकान्

ସେବକାନ୍ ଜାଗିର—ଦେ. ବ—ଦରମା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେବକକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବୃତ୍ତି—Service tenure given to a servant in lieu of pay.
Sebakān jāgiri
ଚାକରାନ ଜାଗିରି
सेबकान जागीर

ସେବକାନ୍ ନିଷ୍କର—ଦେ. ବ—ସେବା କରିବା ପୋଷ୍ୟ ସେବକ ଯେଉଁ ଜମିର ରାଜସ୍ୱ ମାଫ ପାଇଥାଏ—Holding granted to a Sebaka free of rent.
Sebakān nishkara
ନିଷ୍କର ଚାକରାନ
सेबकान निष्कर

ସେବକାନୁସେବକ—ସଂ. ବ—ଅତି ହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯେ ଆପଣଙ୍କର ସେବକର ସେବକ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ)—One who is fit to be the servant to your servant.
Sebakānusebaka

ସେବକାର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସେହି ସମୟର—1. Of that time
Sebakāra
୨ । ଅତୀତକାଳର—2. Of the past.
ତଖନକାର
୩ । ଅତି ପୁରାତନ—3. Very old.
उस समयका

ସେବକାଳୁ—ସଂ. ବ—୧ । ନିଶାବଙ୍ଗା ବୃକ୍ଷ (ଶିବଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଦୁଗ୍ଧ-ସେୟା ବୃକ୍ଷ—1. A kind of wild tree.
Sebakālu
୨ । ଦୁଧଅମେଣ୍ଟି ଲତା; ଦୁଗ୍ଧିକା; ଉତ୍କଳଦୁଗ୍ଧା ଲତା—2. Oxystelma Esculentum (creeper)

ସେବଣ୍ଡ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସେବନାର ଅଶ୍ଳୀଳ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସେବକା
Sebakī (ଦେଶ)—Sebakā (See) [ଉ—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ
ସେବିକା ଏକ ସ୍ତ୍ରୀଜନ ବର୍ଗୀ ହେବ ତ । ବନ୍ଧୁ ଭୂମି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତ
ସେବିକା, ସେବକୀ ଜନ୍ମା ସେବଣ୍ଡ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
(ସେବକଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟ ଅଶ୍ଳୀଳରୂପ)

ସେବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—୧ । ଶତପତ୍ରୀ—1. Muskrose; Rosa Mos-
Sebatī chata; the garden daisy
ଅନ୍ୟ ସ—ଶତପତ୍ରୀ, (Kritikar); Crysthemum
ତରୁଣୀ, ସେମନ୍ତୀ, କର୍ଣ୍ଣିକା, (large); Coronaria. [ଉ—
ଋତୁକେଶର, ସେବନ୍ତୀ, ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ହିମା,
ମହାଭୂମାର, ଗନ୍ଧାଢ୍ୟା, ହୃଦ୍ୟା, ପ୍ରାହଣୀ, ଶୁକ୍ଳା, ଲଘୁ,
ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଷ୍ପା, ଅଗ୍ନିମଣ୍ଡଳା, ତିକ୍ତା, କଟୁ, ପାଚନ ଓ ଦୋଷନାଶକ
ଭୃଙ୍ଗବଲ୍ଲଭା । ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ଜିତ୍ ଓ କଣ୍ଡୁକରୀ ।]
ସେଉଁତୀ, ଗୁଲଦାଉଦୀ, ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name
ସେଉଁତୀ, ସେଉତୀଗୋଲାପ given to females.
ଗୁଲଚିନୀ, ସେବତୀ ଗୋଲାପ ଦେ. ବ
ତେ. ଗୁମ୍ମନ୍ତ —ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର
ବସଉବା ବନ୍ଧୁତା—A god-
frendship set up between females.
[ଉ—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପରସ୍ପର ମହାପ୍ରସାଦ, ତୀର୍ଥଜଳ, ତୀର୍ଥ
ମୃତ୍ତିକା, ପୁଷ୍ପ ଆଦି ଦିଅ ଦେଇ ହୋଇ ସେହି ସେହି ନାମରେ
ଧର୍ମବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ।]

ସେବତୀ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—୧ । ସେବତୀ (ଦେଶ)—1. Sebatī
Sebatī phula (See) ୨ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-
ସେଉଁତୀ ମାନଙ୍କ କାନରେ ଖୋସାସିବା ପାଇଁ ସେବତୀ ଫୁଲ ପରି
ସେବତୀ ଫୁଲ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ସୁନାର ବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ
—2. Name of an ornament of gold or
silver for the hair.

ସେବତୀ ମାଳିଆ—ଦେ. ବ—ସେବତୀ ଫୁଲରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ମାଳ
Sebatī māniā ବା ହାର—A garland of Sebatī
ସେଉଁତୀ ମାଳା ସେବତୀ ମାଳା flowers.
[ଉ—ଗନ୍ଧିଥିବ ଯେବେ ମୁଁ ସେବତୀ ମାଳିଆ, ତା
ଦେଖିଲେ ବକ୍ଷର ଜଳଜଳିର ହୁଅ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-
ଭାରତ. ବିରାଟ ।]

ସେବଧି—ସ. ବ (ସେବ=ସେବା+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Sebadhi କୁବେରଙ୍କ ନିଧି;—ରତ୍ନ, ଶଙ୍ଖ, ପଦ୍ମାଦ—
The gams of God Kubera.

ସେବନ—ସ. ବ (ସୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବସ୍ତ୍ରାଦି ସୀବନ;
Sebana ସିଲାଇ କରିବା—1. Sewing. ୨ । (ସେବ୍ ଧାତୁ
+ଭାବ. ଅନ) ସେବା କରିବା; ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—2. Ser-
ସେବନ, ସେବ୍ୟ, } ବଣ ving. ୩ । ଆରାଧନା; ଉପାସନା,
ସେବନୀୟ ପୂଜନ—3. Worshipping. ୪ ।
ଉପଭୋଗ—4. Enjoyment. ୫ । ଭୋଜନ—
5. Eating; partaking of. ୬ । ଚର୍ଚ୍ଚା;
ଅଭ୍ୟସନ—6. Practising; cultivati n
ସମ୍ଭୋଗ—7. Enjoying carnally (Apte)
୮ । ବାସ କରିବା; ବିହାର—8. Dwelling in;
frequenting (Apte). ୯ । (+କର୍ମ. ଅନ)
ବୋଝ; ବସ୍ତା (ହି. ଶ)—9. Sack.

ସେବନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସେବା କରିବା; ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା—
Sebana karibā 1. To serve; to tend. [ଉ—
ସେବା କରା ଅଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରୁ ଭରେ ଛନ୍ତି । ସେବନ ସେବନ କରନ୍ତି
ସେବନ କରନା —ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । (ଔଷଧାଦି)
ଖାଇବା—2. To take (medicine); to par-
take of. ୩ । (ବାୟୁ) ସେବନ କରିବା; (ବାୟୁକୁ)
ଦେହରେ ଉପଭୋଗ କରିବା—3. To take (in
airing) to enjoy. ୪ । (ଖରା) ପୋଇଁବା—
4, To bask (in the sun). ୫ । (ମଦ୍ୟ)
ପାନ କରିବା—5. To drink (wine). ୬ ।
(ଦେବତାଙ୍କୁ) ଉପାସନା କରିବା—
6. To worship (a Deity).

ସେବନା—ସ. ବ (ସେବନ+ଆ)—ଉପାସନା—
Sebanā Worshipping.

ସେବନୀ—ସ. ବ (ସୀବ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଈ)—ସୂଚୀ; ସୂଚି—
Sebanī Needle.

ସେବନୀୟ—ସ. ବ (ସେବ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ସେବନ ଯୋଗ୍ୟ—
Sebanīya 1. Fit to be enjoyed. ୨ । ଭୋଗ୍ୟ—
2. Enjoyable. ୩ । ଉପାସ୍ୟ—3. Adorable;
worshipable.

ସେବା—ସ. ବ (ସେବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
Sebā 1. Serving. ୨ । ଦାସ୍ୟ—2. Service, ser-
ସେବନ, ସେବ୍ୟ, } ବଣ vitude. ୩ । ଆରାଧନା; ଉପାସନା—
ସେବନୀୟ 3. Worshipping; rendering
homage. [ଉ—ସେବା * ପ୍ରକାର—୧ । ମଧୁର
(ଗୋପୀମାନଙ୍କର), ୨ । ସଖ୍ୟ (ଦାମ, ସୁଦାମାଦିଙ୍କର),
୩ । ବତ୍ସଳ (ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କର), ୪ । ଦାସ୍ୟ (ଗରୁଡ଼,
ହନୁମାନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର), ୫ । ଶାନ୍ତ (ଯୋଗୀ ଓ ଋଷିଙ୍କର)
ଯଥା—ମଧୁର ବଳି ସଖା ଦେନ । ବତ୍ସଳ ଦାସ ଶାନ୍ତ
ଦେନ ॥ ଏ ଉପାସନା ପଞ୍ଚବିଧ । ବୋଲିଣ କହିଛନ୍ତି
ବୁଧ—ପ୍ରାଚୀ. ଧ୍ରୁଣ୍ଡମ ତନ୍ତ୍ରୋଦ୍ଧୃତ ।] ୨ । ଧାରାବାହିକ
ଚର୍ଚ୍ଚା—7. Practice; exercise (Apte).
୮ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି) ଅନୁରକ୍ତି—8. Fond.
ness or attachment for; devotion or
addiction to. ୯ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ) ବାସ
ବା ବିହାରିବ—9. Frequenting; moving
about; living in (Apte). ୧୦ । ସମ୍ଭୋଗ—

10. Carnal enjoyment. ୧୧ । (+କରଣ· ଅ +ଅ) ଗ୍ରନ୍ଥବାଚ୍ୟ—

11. Flattery; coaxing words (Apte).

ସେବାଇ(ଏ, ୟ)ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସେବକ)—୧ । ସେବକ;
Sebāi(e, ya)ta ଦେବତାଙ୍କ ସେବାକାରୀ—1. Person
ସେବାୟତ **सेबायत** performing the services of a
ସେବେଇତ } ଅନ୍ୟରୂପ Deity. ୨ । ମନ୍ଦିରର ସେବକ
ସେବୈତ } ଭୃତ୍ୟ—2. Temple servant.
୩ । ଗ୍ରାମଲୋକଙ୍କ ସେବାକାରୀ ଭଣ୍ଡାରୀ ଓ ଧୋବା—
3. Village servant (e. g. barber, washer-
man etc).

ସେବାଇ(ଏ, ୟ)ତ ମାର୍‌ଫତଦାର—ଦେ. ବ (ସଂସ୍କୃତର ଶବ୍ଦ)—
Sebāi(e, ya)ta mār-phat-dār ଦେବତାଙ୍କର ସେବକ
ସେବାୟତ ମାରଫତଦାର ଗୃହର ଓ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ତଦାରକ କରିବା
सेबायत मारफतदार ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Servants and trustees of a Deity.

ସେବାଇ(ଏ, ୟ, ୟି, ୟେ)ତି—ଦେ. ବ—ସେବାଇତର କାର୍ଯ୍ୟ—
Sebāi(e, ya, yi, ye)ti Sebāyetship; the duty or
ସେବାୟତି **सेबायती** post of a temple-servant.

ସେବାଏ(ୟ, ୟେ)—ଦେ·ଦେ· ଅ (ଫା. ସିବା)—ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—
Sebāe(ya, ye) Beside; except.
ବ୍ୟତୀତ **सिबा, सेबाय**

ସେବା କରିବା—ଦେ· କ୍ରି—ସେବନ କରିବା (ଦେଖ)
Sebā karibā Sebana karibā (See)

ସେବା କାକୁ—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲେ)—ସେବା କରିବା ସମୟରେ
Sebā kāku ସେବକଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱରର ପରିବର୍ତ୍ତନ (କେତେବେଳେ
ଉଚ୍ଚ, କେତେବେଳେ ନୀଚ, କେତେବେଳେ କୋମଳ
କେତେବେଳେ ମଧୁର) (ହ. ଶ)—
Modulation or change of voice during
service (Apte).

ସେବାକାରୀ—ସଂ· ବିଣ ଓ ବ (ସୁଂ) (ସେବାକାରିନ୍ ଶବ୍ଦ)—ସେବକ
Sebākārī (ଦେଖ)—Sebaka (See)
(ସେବାକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସେବା ଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବ—ଦେବସେବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତି—
Sebā khañjā Endowment for the service of a
ଦେବୋତ୍ତର **देवोत्तर** Deity.

ସେବା ଖଟିବା—ଦେ କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସେବା କରିବା—
Sebā khaṭibā To render personal service to a
ସେବା କରା **सेबा करना** person. [ଉ—ଦୂରୁ ଡାକୁଥାନ୍ତି
ଯାତ୍ରିକ ଉଟ । ଅସି ପରି ତୁମ୍ଭେ ତା ସେବା ଖଟ—
ଦେବଦୁର୍ଗା. ଜବିତା ।]

ସେବା ଦାସୀ—ଦେ· ବ (ସେବା ନିମିତ୍ତ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ)—୧ । ଦେବ-
Sebā dāsī ସେବା ପାଇଁ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ—1. Maid ser-
ସେବା ଦାସୀ vants entertained in a temple for
सेबा दासी performing the services of Idols.
୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବାକାରିଣୀ ଦାସୀ—2. A maid
servant engaged for serving a master.
[ଉ—ଏ ବଣା ଜଙ୍ଗଲ ସେବାଦାସୀ ସିନା ଦେବ ତରଣେ
ଭୂମ୍ବର—ଚିନ୍ତାମଣି. ଭକ୍ତମାଳିକ୍ୟ ।] ୩ । ଦାସ୍ୟଜୀବିତ୍ୱରେ
ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ରକ୍ଷିତା ଅବିବାହିତା ରମଣୀ ଓ କର୍ତ୍ତାଭଜା;
ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ମାହାରୀ—3. Damsels and
unmarriad girls kept in temples for
dancing before the Idol. ୪ । ଉପଭୋଗାର୍ଥ
ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—4. A concubine. ୫ । କୌଣସି କୌଣସି
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୁକ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ରକ୍ଷିତା ଅଙ୍ଗନା ମାହାରୀ—
5. Concubines entertained by a sect of
Baishṇabas for administering to the
personal comforts and animal wants of
the latter.

ସେବା ଧର୍ମ—ସଂ. ବ (ରୂପକ)—୧ । ଅବଶ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଗୃହୀତ
Sebā dharma ସେବା କର୍ମ—1. The duty of service.
୨ । ସେବକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—2. The duties or
ଅଟ୍ଟ—obligations of a Sebaka.

ସେବା ବୃତ୍ତି—ସଂ· ବ (ରୂପକ)—ଜୀବିକାର୍ଥ ଗୃହୀତ ସେବା କର୍ମ—
Sebā brutti Service taken as a profession.
ସଂ. ବିଣ ସୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୃହର ଯାହାର ଜୀବିକା
Having service as a profession.

ସେବା ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ପରୋପକାର ଓ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରୂପ ନିୟମ—
Sebā brata Religious vow taken for rendering
service to humanity or to a Deity or to
a cause.

ସେବା ମନ୍ଦିର—ଦେ. ବ—ସେବାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Sebā mandira Sebāsrama (See)

ସେବାୟୁଧ—ଦେ· ବ—ସେବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ—
Sebāyudha Articles required for performing
different kinds of ser-
ସେବାୟୁଧ **सेबा सामग्री** vices. [ଉ—ଦିବ୍ୟ ବେଶ ସର୍ବ
ଗୁଣୀ ପାଇ ଯେତେ ପରିଜନ ସେବାୟୁଧ କରେ ଯେତ
ସବେ ତଳାସ୍ୟେ—ପ୍ରାଚୀ.ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସେବାର୍ହ—ସଂ· ବିଣ(ସେବା+ଅର୍ହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ଅ)—ସେବକ ହେବାର
Sebārha ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be worshipped.
(ସେବାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସେବାଶ୍ରମ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଆଶ୍ରମରେ ସେବକମାନେ ନାନାପ୍ରକାରେ
Sebāsrama ଦେଶସେବା ଓ ଦରିଦ୍ରସେବା କରନ୍ତି—
ସେବାଶ୍ରମ A place where volunteers serve the
सेबाश्रम country and the poor.

ସେବା ସଂଘ—ସଂ· ବ (ମ. ତ. ଲେ; ସେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଂଘ)—
Sebā saṁgha ଦେଶ ସେବା ପାଇଁ ଗଢ଼ା ସମାଜ—A league
ସେବା ସଂଘ **सेबा संघ** formed for social service.

ସେବା ଶୁଶ୍ରୁଷା—ସଂ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବା
Sebā śuśrūshā ରୋଗୀର ସଯତ୍ନଚର୍ଯ୍ୟା—
Nursing of a patient or person.

ସେବା ସମର୍ପଣ—ସଂ. ବ—ଦେବ ଅର୍ଚ୍ଚନାର ସତ୍ତ୍ୱଭାର କରାଯାଇ
Sebā samarpaṇa କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେବତାଙ୍କ
ସେବା ସମର୍ପଣ ସେବାର ଅର୍ପଣ—Consignment or gift
ସେବା ସମର୍ପଣ of the service of a Deity to a person
in trust.

ସେବାସମର୍ପଣ ପତ୍ର—ଦେ. ବ (ତତ୍ତ୍ୱଅ)—ଯେଉଁ କଲଭ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ
Sebāsamarpaṇa patra ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବତାଙ୍କ ସେବାକୁ
ସେବାସମର୍ପଣପତ୍ର ସେବାସମର୍ପଣପତ୍ର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ଠାରେ ଅର୍ପଣ କରେ—A trust deed conveying the service of an Idol to another person.

ସେବାସି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ସେବକ (ଦେଖ)—
Sebāsi Sebaka (See).

ସେବି—ସଂ. ବ—୧ । ସେଉଁଫଳ—1. Apple. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଟ-
Sebi ପିତ୍ତକର, ଘାରୁ, ବୃଂହଣ, ବଳକର, କଫକର, ବୃଷ୍ୟ ଓ
ପାଚିଲେ ସ୍ୱାଦୁ ।] ୨ । ବଦରଫଳ;ବରକୋଳି(ହ୍ର.ଶ)-
Jujube (Apte) tree and berry.

ସେବିକା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ ସଂ. ସେବକା)—ସେବକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sebikā Feminine of 'Sebaka' [ଦ୍ର—ସେବକର ସ୍ତ୍ରୀ-
ସେବିକା ସେବିକା ଲିଙ୍ଗରୂପ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ
ଅନୁସାରେ ସେବକା ଅଟେ,କିନ୍ତୁ ଲୋକାଚାରେ ଦେହ ଦେହ
ସେବକା ଓ ସେବିକା ଲେଖନ୍ତି; ତେବେ ଏହା ବ୍ୟାକରଣ-
ବିରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ।] ସଂ.ବ—ଯବାଳ ବିଶେଷ;ସିମେଇ—
ସେମଇ ଶ୍ରେଷ, ସେବଇ Vermicelli.
[ଦ୍ର—ମଇଦାକୁ ଦଳି ଏଥିରୁ ବଡ ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଲମ୍ବ
ଖଣ୍ଡମାନ କରି ତାକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଦୁଗ୍ଧ, ଚିନି ଓ
ଘୃତରେ ମୃଦୁ ଅଗ୍ନିରେ ପାକ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ
(ଭାବପ୍ରକାଶ) । ଏହା ତର୍ପଣୀ, ବଲ୍ୟ, ଗୁରୁ, ପିତ୍ତ-
ଗଳାଶହା, ପ୍ରାଣୀ, ସ୍ତନ୍ୟକୃତ୍, ରୁଚ୍ୟ । ଏହାକୁ ଅତି
ମାତ୍ରାରେ ଖାଇବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଏତପ୍ରକାର ଶୁଦ୍ଧ ସରୁ
ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ସିମେଇ ତିଆରି କରାଯାଏ । ମଇଦାକୁ ବା ଚାଉଳ
ବେସନକୁ ଖାଣ୍ଡିରେ ଚକଟି ଜାଲିଚଟୁ ଉପରେ ଲେଉଟିରେ
ତାକୁ ମଳିଲେ ଜାଲିଚଟୁର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ସରୁ ସୂତା ପରି
ବାହାରୁଥିବା ଖଣ୍ଡମାନ ନିଆଁ ଉପରେ ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅରେ
ବା ତେଲରେ ପଡ଼ି ହୁଏ । ଏହାକୁ ଭୁଟୁଆ ସିମେଇ
ବୋଲାଯାଏ ।]

ସେବି(ଭି)ଙ୍ଗ—ଦେ.ଦେ.ବ(ଲଂ)—ବ୍ୟୟରୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଧନର ସଞ୍ଚୟ—
Sebi(bhi)ṇg Saving of money.
ସେଭିଙ୍ଗ୍ ସେମିଙ୍ଗ [ସେବଂ (ଉଂ)—ଅଣୁକ ଅଚାର]

ସେବି(ଭି)ଙ୍ଗସ୍ ବା(ବ୍ୟା,ବେ)ଙ୍କ—ଦେ.ଦେ. ବ, (ଲଂ)—ସେଉଁ ଠାରେ
Sebi(bhi)ṇg-s|ba(byā,be)ṇk ଲୋକେ,ନିଜ ଜମାର ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ
ସେଭିଙ୍ଗ୍‌ସ ବ୍ୟାଙ୍କ ସେମିଙ୍ଗବ୍ୟାଙ୍କ ଧନକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇ
ସଞ୍ଚିତ ଶେଷ ଓ ଅବିଶ୍ୟକ ସମୟରେ ସେଠାରୁ ଧନ ଅଣି
ପାରନ୍ତି (ଏଥିରେ ବହୁ ସୁଧ ମଧ୍ୟ ମିଳେ)—Savings
bank.

ସେବିତ—ସଂ. ବଣ (ସେବ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସମୁପାସିତ;
Sebita ଅଭ୍ୟର୍ଚ୍ଚିତ; ପୂଜିତ—1. Worshipped.
(ସେବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) ୨ । ଉପଭୁକ୍ତ—2. Enjoyed;
partaken of. ୩ । ଅଧ୍ୟୁଷିତ—3.Inhabited.
[ଉ—ସିଂହ, ବ୍ୟାଘ୍ର, ମୃଗରେ ସେବିତ ହୋଇଅଛି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୪ । ଅଶ୍ରିତ; ଯାହାଙ୍କଠାରୁ
ଆଶ୍ରୟ ନିଆ ଯାଇଅଛି—4. Resorted to. ୫ । ରକ୍ଷିତ
5. Protected. ୬ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—6. Practised.
୭ । ବ୍ୟବହୃତ—7. Used. ୮ । ଯାହାଙ୍କର ସେବା
ବା ସତ୍ତ୍ୱଚର୍ଯ୍ୟା କରା ଯାଇଅଛି—8. Served; looked
after; tended. ସଂ. ବ—ସେବ (ଦେଖ) (ହ୍ର. ଶ)—
Sebi (See).

ସେବିତବ୍ୟ—ସଂ.ବଣ.ନ୍ଦଂ—୧ । (ସେବ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତବ୍ୟ) —ସେବିତ
Sebitabya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be served,
tended, worshipped etc. ୨ । (ସିବ ଧାତୁ+
କର୍ମ. ତବ୍ୟ) ସିଲାଇ କରାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—
(ସେବିତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Fit to be sewn.

ସେବିତା—ସଂ. ବଣ—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସେବିତ+ଆ)—ସେବିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Sebitā Feminine of Sebita. ୨ । (ସଂ)
(ସେବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ସେବାକାରୀ—
(ସେବିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Performing service etc.
ସଂ.ବ—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସେବକ (ଦେଖ) Sebaka (See)
୨ । (ଭ୍ରୀ) (ସେବନ୍+ଭାବ ତା)—ସେବକର କର୍ମ—
Servitude

ସେବି ଫଳ—ସଂ. ବ—ସେବ (ଦେଖ)
Sebi phala Sebi (See);

ସେବିବା—ଦେ.କ(ସଂ.ସେବଧାତୁ)(ଉଦ୍ୟ)—୧। ସେବା କରିବା;ଉଠିବା—
Sebibā 1. To serve.[ଉ—ନୋହିଲେ ଅବା ଅନ ନିଷ୍ଠଙ୍କ
ସେବାକରା ସେବିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । (ତୀର୍ଥାଦିକୁ)
ସେବିବା ଯିବା—2.To go to;to frequent.(ଉ—ନାନା ତୀର୍ଥ
ସେବି, ଶୁଭେ ଅସିଲ ମିଳିଲେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ସେବୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରଂ (ସେବନ୍ ଶବ୍ଦ; ସେବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା
Sebī ୧ବ)—ଯେ ସେବା କରେ; ସେବକ (ଦେଖ) —One
(ସେବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) who enjoys or partakes of a thing.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସମାସରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ଅନ୍ନସେବୀ,ଫଳସେବୀ, ମାଦକସେବୀ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସେବେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେକାଳରେ—1. At that time.
Sebe ୨ । ପୂର୍ବେ—2. In the past.
ସେକାଳେ ଉସ ସମୟମେଁ

ସେବେତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ସଂ. ସେବତୀ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ରୂପାନ୍ତର)—
Sebati ସେବତୀ (ଦେଖ)—Sebati (See)

ସେବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ସେବ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସେବନୀୟ; ସେବାର୍ହ
Sebya (ସେବ ଧାତୁର ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ଦେଖ)—Fit to
(ସେବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) be enjoyed or worshipped. etc.
ବ—୧ । ବୀରଣ ମୂଳ; ବେଣାଚେର—1. The root of the 'Bena' grass. ୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—2. Ficus Religiosa tree. ୩ । ଭୂତଳ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—3. Barringtonia Acutangulia. ୪ । ସେବକର ପ୍ରଭୁ—4 The master of a servant (Apte). ୫ । ଲାମଜକ ତୃଣ (ହି. ଶ)—5. A kind of grass. ୬ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ (ହି. ଶ)—6. Sappan wood. ୭ । ସୁଗନ୍ଧବାଳା; ଚୁଚୁବେଲ (ହି. ଶ)—7. Pavonia Odorata. ୯ । ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ (ହି. ଶ)—9. Sea salt. ୧୦ । ଜଳ (ହି. ଶ)—10. Water. ୧୧ । ଜଳପକ୍ଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ) (ହିନ୍ଦି-ଗୌରେୟା ପକ୍ଷୀ)—11. A kind of aquatic bird.
ସେବ୍ୟା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବନ୍ଦାବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ) ବନ୍ଦାକ; ସମ୍ବଙ୍ଗ—1. A parasitic plant; Loranthus Longifolius. ୨ । ଅଁଳା; ଆମଳକୀ (ହି. ଶ)—2. Embelic Myrobalan. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଧାନ (ହି. ଶ)—3. A kind of wild paddy. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସେବ୍ୟୀରସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sebya.

ସେ ଭଳି—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ପ୍ରକାରର; ସେପରି—1. Of that
Se bhali kind or nature. ୨ । ତାହାର ସମାନ—? Like
ସେରକମ that; similar to that, (ଉ—ସେ ଭଳି ସେବକ
ଉସତରହ ଆଉ ନ ଦେଖି ଭାରତେ, ଭାରତୀ ସେ ସାଣ୍ଡ ଏବେ ଧରନ୍ତି ଶାକରେ । ରାଧାନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।)

ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ୍ ବା(ବ୍ୟା,ବେ)ଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଡାକଘରେ ଏକ
Sebhings bā(byā,be)nk ବିଭାଗ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବାଙ୍କ୍, ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କ ଯହିଁରେ ଲୋକେ ଅପଣାର ଉଦ୍ଧୃତ ଧନ ଜମା
ସେଭିଂଗ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କ ରଖନ୍ତି ଓ ଅବଶ୍ୟକବେଳେ ଅଣନ୍ତି ଏବଂ ଟଙ୍କା ଯେତେ ଦିନ ଜମା ରହେ ସେତେଦିନ ପାଇଁ ଜମା ଟଙ୍କାର କିଛି ସୁଧ ପାଅନ୍ତି—Savings Bank. [ଦ୍ର—ଡାକ ଘରର ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ୍ ବାଙ୍କ୍ ଖେପ୍ଟାଲ୍ ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ୍ ବାଙ୍କ୍ Postal Savings Bank ଦେଖନ୍ତୁ ।]

ସେମଏ—ବୈଦେ. ବ (ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍— ସାମୋଏ)— ଏକପ୍ରକାର
Semae ଇଉରୋପୀୟ ଛେଳି—Chamoise. [ଦ୍ର—ଏହାର
ସେମୟ ଚମଡ଼ା ଅତି ନରମ । ଚମଡ଼ା ଓ ଗହଣା ଆଦିକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ
ସେମୟ ପାଲିସ୍ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସେମଏ ଲେଦର୍ (ଚମଡ଼ା)—ବୈଦେ. ବ (ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍. ସାମୋଏ+ଇଂ.
Semae ledar(chamardā) ଲେଦର୍)—ସେମଏ ଛେଳିର ଚର୍ମ—
Chamois leather.
ସେମୟ ଲେଦର୍ ସେମଏ ଲେଦର

ସେମଟା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ବା ଶିମ୍)—୧ । ଶୁଖିଯାଇ ଖୀଣ
Semaṭā ବା ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା; ଖାଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ—1. Emaciat-
(ସେମଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ed; withered. ୨ । ଖୀଣକାୟ—2 Thin;
ସିଟକାନ ସିକୁଡ଼ା lean.

ସେମଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସେମଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Semaṭā(ṭe)ibā 1. Causative from of Semaṭibā.
ସିଟାକେ ଦେଓୟା ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To cause to
ସିକୁଡ଼ାନା become lean.

ସେମଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଣ୍ଡ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Semaṭibā To become lean and thin.
(ସେମଟିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସିଟିକା ସିକୁଡ଼ନା

ସେ ମ(ମି, ମେ)ତି—କ୍ରା. ଅ—୧ । ସେପରି; ତେମନ୍ତ; ସେହିପରି—
Se ma(mi me)ti 1. Like that. ୨ । ତତ୍ ସଦୃଶ—
ସେମନ୍ତ(ନ୍ତି) } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Similarly. ୩ । ସେହି ପ୍ରକାରେ—
ସେମତେ 3. In that manner. [ଉ—ସ୍ୱପ୍ନ
ତେମନ ସଙ୍ଗେ ଦିଲି ମୋତେ ସେ ସେମତି । ଭୂପତିସିଂହ. ମହା-
ବୈସା ଭାରତ. ସଭା ।]

ସେମ(ମି, ମେ)ତିକା—କ୍ରା. ଅ—ତେମନ୍ତ; ତେମନ୍ତ; ସେହି ପ୍ରକାରର
Sema(mi, me)tikā —Of that kind; similar to
[ସେମ(ତି, ମେ)ତିକଅ—ଅନ୍ୟରୂପ] that.
ସେଇ ରକମ ବୈସା

ସେ ମାଦାରେ—କ୍ରା ଅ—୧ । ସେହି ଯୋଗୁଁ; ସେହି ହେତୁରୁ—
Se mādāre 1. For that reason. ୨ । ସେହି
ସେଇ ଜନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ—2. In that connection.
ଉସ କାରଣସେ

ସେମାଫୋର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ରେଳ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Semāphor ରେଲ ଷ୍ଟେସନର ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇ-
ସିମା ଫୋର୍ ଥିବା ସୂଚକ ଖୁଣ୍ଟି; ସିଗ୍ନାଲ୍ ଖୁଣ୍ଟି—
ସେ ମା ଫୋର Railway signal post; semaphore.

ସେମାନେ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦ; ବହୁବଚନ)—
Semāne ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—They.
ତାହାରା ଯେ ସବ

ସେମାହି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସେ=ତିନି + ମାହ୍=ମାସ + ଇ)—
Semāhi ତ୍ରୈମାସିକ—Quarterly. ବ—ତିନିମାସ କାଳ—
ସେମାହି Quarter; a period of three months.
ସେମାହୀ

ସେମି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ. ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ସେମିକୋଲନ୍, ସେମି ସର୍କଲ୍, ସେମି ଅଫିସିଅଲ୍)—ଅର୍ଦ୍ଧ—Half.
Semi
ସେମି
ସିମି

ସେମି ଅଫିସିଅଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳିବା କର୍ମସଂକ୍ରାନ୍ତ ଓ ଘରୋଇ ମିଶା (ଚିଠି ଆଦି)—Semi official.
Semi aphisial
ସେମି ଅଫିସିଅଲ୍
ସିମି ଆଫିସିୟଲ

ସେମିକୋଲନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଇଂରାଜୀରେ ଭାବପ୍ରକାଶର ସମାପ୍ତି ହୋଇ ନ ଥିବା ବାକ୍ୟ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିହ୍ନ—Semicolan.
Semikolan
ସେମିକୋଲନ୍
ସିମୀକୋଲନ

ସେମିଜ୍(ଜି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ସେମିଜ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବାକୁର୍ତ୍ତା—Chemise.
Semij(ji)
ସେମିଜ୍
ସିମୀଜ

[ଦ୍ର—ଏହା କେଉଁ ପାଖରୁ ଆଣ୍ଠୁ ତଳକୁ ଝୁଲି ଗୋଡ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ହାତ ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ବାହୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସ୍ତିନ୍ ଥାଏ । ଏହାକୁ ପିନ୍ଧି ଏହା ଉପରେ ଭାରତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ସେମିଟିକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ହେବ୍ରୁ ସେମ୍ ନାମରୁ)—ହେବ୍ରୁ ଜାତୀୟ ସେମ୍ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବଂଶଧର ଓ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the descendants of Shem and their language. Semitic. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଧୁନିକ ବର୍ଗର ଶାଖା ବିଶେଷ—1. A branch of the people of the world according to the modern classification; the Semitic branch of humanity. [ଦ୍ର—ଏହି ବର୍ଗରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଇହୁଦୀ, ଆରବୀ, ସୀରୀୟ, ମିଶ୍ର ଦେଶୀୟ ଆଦି ଲୋହିତ ସାଗରର ଉପକୂଳବାସୀ ଜାତିମାନେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ମୋସେସ୍, ଯୀଶୁ, ମହମ୍ମଦ୍ ଏହି ବର୍ଗରେ ପରିଚିତ । ଏ ବର୍ଗ ଆର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଗଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ହି. ଶ] ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷାମାନ—2. Thee Smitic languages. [ଦ୍ର—ଇବ୍ରାନୀ, ଆରବୀ, ଆସୀରୀୟ, ଫିନିସୀୟ ଭାଷାମାନ ଏହି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା ଆର୍ଯ୍ୟ-ବର୍ଗୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ହି. ଶ]
Semitik
ସେମିଟିକ
ସିମିଟିକ

ସେମି(ମେ)ଟି ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସେମିଟିବା (ଦେଖ)
Semi(me)ti jibā
Semitibā (See)

ସେମିନା(ନେ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶିକ୍ଷାଳୟ; ବିଦ୍ୟାଳୟ—Seminary. (ଯଥା—ମୋସ୍ଲେମ୍ ସେମିନାରୀ)
Semināri
ସେମିନାରୀ
ସେମିନାରୀ

ସେମି ସର୍କଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତ—Semicircle.
Semi sark-l
(ସେମି ସର୍କ୍ଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସେମି ସାର୍କଲ
ସିମୀ ସର୍କଲ

ସେମୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ତୁଳ. ହି. ସେମ୍, ସେମା=ଶିମ୍)—ଶିମ୍—Bean.
Semī
ଶିମ

ସେମେଇ—ଦେ. ବି—ସିମେଇ (ଦେଖ)
Semei
Simei (See)

ସେମୁଏଲ୍—ଦେ. ବି (ହେବ୍ରୁ ନାମ)—ସାମୁଏଲ୍ (ଦେଖ)
Semuel
Sāmuel (See

ସେମ୍ବର—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଫାଲଧୁଆ ଗଛ—The Indian coral tree.
Sembara

ସେମ୍ବି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶିମ୍)—ଶିମ୍—Bean.
Sembi

ସେୟା—ପ୍ରା. ସଂ | ସେଇଆ (ଦେଖ)
Seyā
Seiā (See)

ସେର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସେର୍=ବ୍ୟାଘ୍ର)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ବସିବା ଶୌର୍ଯ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title prefixed to names of Mahomedans indicating might or heroism (literally; a tiger).
Ser
ସେର ଶୀର

ସେର୍ ଅ(ଆ)ଲି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଫଗାନସ୍ଥାନବାସୀ ଜନୈକ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—Sher Ali, name of an assassin of Lord Mayo in the Andamans in 1872.
Ser a(a)lī
ସେରଆଲି
ଶୀରଆଲୀ

[ଦ୍ର—ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ୍ ମେୟୋ ଅଣ୍ଡାମାନ (ସେଟ୍ ଅଫଗାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱୀପ (କଳାପାଣି)କୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ନିର୍ବାସନ ଭୋଗୁ ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ୧୮୭୨ ସାଲରେ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଦେହରେ ଶେଷ ଭୂଷି ତାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଫଗାନସ୍ଥାନବାସୀ, ବିଚାରେତେ ପେଶାବାରରେ ଇଂରାଜ ସେନାପତିଙ୍କର ଅଣ୍ଡାରେଲ୍ଲି ଅର୍ଦ୍ଦଲି (Orderly) କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଘରେ ଏ ନିରାଦରିଆ ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଣ୍ଡାମାନ ଦ୍ୱୀପରେ ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲା ଓ ଏଥିର ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ ଫାଶୀ ପାଇଲା ।]

ସେର୍ନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସେଉଣା ମାଛ—A kind of fresh water fish.
er-nā

ସେର୍ ପେଟିବା—ପ୍ରାଦେ (ପାଟଣା) କ୍ରି—ଲୁଚିଯିବା; ଲୁକାଯିବା—To hide oneself, to lay hidden.
Ser petibā

ସେର୍ବବର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବରୁରବାଲ ପରି କେଶଯୁକ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ର)—ସିଂହ—Lion.
Ser-babbar
ସେରବବର
ସିରବବର

ସେର୍ଷ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଅଳ) ବି (ସଂ. ସର୍ଷପ)—ସୋରିଷ—Mustard seed.
Ser-sha

ସେର୍ଷାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) ବି—ସୋରିଷ—Mustard seed.
Sershañ

ସେର୍ଷୋ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଗଡ଼ଅଳ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୋରିଷ—Mustard seed.
Ser-sho

ସେର୍ ସାହା—ଦେ. ବ (ଫ. ନାମ)—ଭାରତରେ ପଠାଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
Ser sāhā ପୁନଃ ସ୍ଥାପନ କର୍ତ୍ତା—Name of an invader
ସେରସାହା who re-established the Pathan
ଶେରଶାହ empire in North India; Sher Sāha.
[ଦ୍—ଏ ଅଫଗାନ୍‌ବଂଶୀୟ ଥାଇ ବାବରଙ୍କ ଅଧୀନ ବିହାରର ଜଣେ ଜାଗିରଦାର ଥିଲେ । ବାବରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ହୁମାୟୁନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି କୌଶଳରେ ହୁମାୟୁନଙ୍କୁ ଶୋଣ ଓ ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ସଙ୍ଗମ ଚଉସାଠାରେ ଓ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜଠାରେ ୧୫୩୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପରାସ୍ତ କରି ଦିଲ୍ଲୀର ସିଂହାସନରେ ନିଜକୁ ସମ୍ରାଟ୍ ଘୋଷଣା କରି ୧୫୪୦ଠାରୁ ୧୫୪୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ରାଟ୍ ହେଲେ ଓ ହୁମାୟୁନ୍ ପାରସ୍ୟକୁ ପଳାଇଲେ । ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଇସ୍ଲାମ୍ ବା ସେଲିମ୍ ସାହା ୧୫୫୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ସେଲିମ୍‌ଙ୍କ ଭାଇ ଆଦଲ୍ ସାହା ୧୫୫୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଆଦଲ୍ ସାହାଙ୍କର ଜଣେ ଉଜୀର ତାପରେ କେତେକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ରାଟ୍ ହେଲା ପରେ ହୁମାୟୁନ୍ ପାରସ୍ୟରୁ ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁଣି ଦିଲ୍ଲୀର ସମ୍ରାଟ୍ ହେଲେ । ସେର୍ ସାହା ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଅନେକ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱରେ କୂଅ ଖୋଳି, ଗଛ ପୋତି, ଗଛ (ସରାଇ) ତିଆରି କରି, ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସଡ଼କ ତିଆରି କରାଇ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ରାସ୍ତା ବାଟେ ରାଜକୀୟ ଡାକ ଯିବା ଅସିବା କରୁଥିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ବା ଦିଲ୍ଲୀରେ ସେର୍ ସାହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମସ୍‌ଜିଦ୍ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଥିଲେ । ମାରବାଡ଼ ଓ ମେବାରର ରାଜପୁତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେର୍ ସାହା ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟାପୃତ ଥାଇ ତାହାର ଅଧିକାର କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ କାଲିଞ୍ଜର ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧ କରିବା ସମୟରେ ୧୫୪୫ ରେ ନିହତ ହେଲେ ।]

ସେର୍ ସେଟ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବ—ଶୁଖି ଯାଉଥିବା ଘାଆ ଉପରର
Ser-setṭā ଖୋଳପା—Stiff slough formed on a convalescent sore.

ସେର—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶରବ)—ଶେର (ଦେଖ)—Śera (See).
Sera ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ମାର୍ଗଶିର ମାସ
ସେର ଶୋ ଗୁରୁବାରଦିନ କରାଯିବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା; ମାଣବସା—The worship of Goddess Lakshmī in the shape of a measuring pot filled with paddy on a Thursday of the month of 'Mārgasira'. ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବ—୮୦ ତୋଳା ଓଜନ—A weight of 80 tolās or rupees.

ସେ ରଙ୍ଗେ—ପ୍ରାଦେ (ବଲାଙ୍ଗିର ଘାଟଣା) କ୍ରି. ବିଶ—
Se-range ପରିପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Completely; in full measure. ଦେ. ଅ—ସେ ପ୍ରକାରେ—In that manner.

ସେରଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଚିଲିକାହ୍ରଦର ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—
Seraṇḍā A species of salt water fish (found in the Chilka lake).

ସେର(ରେ)ଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶରଣା)—ସାରଣା ମାଛ—
Sera(re)ṇā . Barbus Sarana (fish).
ସରଣପୁଟି ଶରନା [ଦ୍—ଏହା ଛୋଟ କେଉଁଟିର ଅନୁରୂପ, କିନ୍ତୁ ଛୋଟ କେଉଁଟିଠାରୁ ପତଳା; ଏହା ମଧୁର ଜଳରେ ବାସ କରେ ଓ ୧୨ ଫୁଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

ସେରନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ [ସଂ. ସ୍ନେହ; ସ୍ନେହବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—ଗେଲ୍ଲା;
Serantā ଅତ୍ୟଧିକ ଆଦରରେ ଲାଳିତପାଳିତ (ସନ୍ତାନ)—
ସେରନ୍ତୀ } —ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗର ଅନୁରୂପ Much fondled
ସେରନ୍ତେଇ } (child). [ଦ୍—
ଆଦୁରେ ଦୁଲାର(ରା) ସେରନ୍ତା ହୋଇ ବି ଘର କରିବେ ?—ପ୍ରାଚୀ ଉଦ୍ଦ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସେରନ୍ତେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନେହ ପାଇବାର ଲକ୍ଷଣ
Serantei hebā ପ୍ରକାଶ କରିବା—To make a show
ଆଦର ଦେଖାନ ଦୁଲାରପନ ଦିଖଲାନା of one's being fondled.

(ଭାଇ)ସେର ପୂରିଲା—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ବିଧିନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଆୟୁଷ୍କାଳ ଶେଷ
Sera pūrilā ହେଲା; ମରଣସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା—
ପରମାଇ ଫୁରାଲ ଆୟୁ ଶେଷହୁଆ The appointed time (of death) is come; one's preordained time of dissolution is at hand. [ଉ—ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେଇ ପୂରିଲା । ଦୁର୍ଲଭ ମାନବ ଜନ୍ମ ବୃଥା ଗଲା—ମାଳମଣି ମିଶ୍ର, ଅମ୍ବିକାଦେବୀ ।]

ସେର ବସିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ମାଣବସା; ସେର (ଦେଖ)
Sera basibā Sera (See)

ସେରସ୍ତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସିରସ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Serastā (etc) Sirastā etc (See)

ସେରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ—ସେହିଗୁଡ଼ିକ—
Serā Those. ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବ—୨୫ ଠାରୁ ୩୦
ତୋଳା ଓଜନ—A standard weight of 25 to 30 Tolās.

ସେରାଲ—ସଂ ବ—ଫିକା ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶ)—Faint yel-
Serāla low colour, ସଂ. ବିଶ—ଫିକା ହଳଦିଆ (ହି. ଶ)—
Faint yellow; yellowish.

ସେରାହ—ସଂ. ବ—ଦୁଧ ପରି ଧଳା ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—
Serāha Milk-white horse.

ସେରିଫ—ଦେ. ବ (ଇଂ)—କଲିକତା ଆଦି ରାଜଧାନୀରେ ଥିବା
Seriph ମିଉନିସିପାଲିଟିର ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍—Sheriff.
ସେରିଫ ଶେରିଫ

ସେରୁ—ସ. ବଣ—ବନ୍ଧନକାର୍ଯ୍ୟ (ଇ. ଶ)—
Seru Binding.

ସେରୁରାହ—ସ.ବ—ଯେଉଁ ଧଳା ଘୋଡ଼ାର ମସ୍ତକରେ ଦାଗ ଥାଏ (ଇ.ଶ)
Serurāha —A white horse having a mark on the head.

ସେରେ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଏକସେର ପରିମାଣ—One seer.
Sere ଏକ୍‌ସେର ଏକସୈର

ସେର୍ଣ୍ଣା(ର୍ନା)—ପାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସେରଣା (ଦେଖ)
Serṇṇā(rnā) Seraṇā (See)

ସେଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବିକ୍ରି—1. Sale. ୨ । ଅଦାଲତ ଅଦାଲତ ଅଦାଲତ

ସେଲିମ reigned at Delhi for 9 years till 1554.
ସଲୀମ [ଦ୍ର—ଏ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଖ୍ରୀ. ୧୫୫୫ ରୁ ୧୫୫୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ୍ ହୋଇ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଥିଲେ ।]
୨ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ—2. The first name of Emperor Jahangir. [ଦ୍ର—ଆକବରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ୧୬୦୫ ସାଲରେ ଏ 'ଜାହାଙ୍ଗୀର୍' ନାମ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ୍ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସେଲୁ(ଲ୍ୟୁ)କସ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଭାରତବିଜୟୀ ମହାବୀର
Selu(lyu)kas ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ସେନାପତି—Nikator Selu-
ସେଲୁକସ୍ cus; the name of a general of Alexander
ସେଲୁକସ the Great who formed alliance with Chandragupta and ceded to him the Provinces west of the Indus, conquered by the Greeks.
[ଦ୍ର—ଏ ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୨୩ ଅବ୍ଦରେ ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ବିଜିତ ଭାରତବର୍ଷର ରାଜା ହେଲେ ହେଲେ ଏବଂ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଗ୍ରୀକ୍ ଅଧିକୃତ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ତତ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୧୨ ରେ ୫୦୦ ଗୋଟି ହାତୀ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ସେ(ସା)ଲୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍)—ଜାହାଜରେ ଏବଂ
Se(sā)lun ରେଲରେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର
ସେଲୁନ୍ ନିମନ୍ତେ ସୁସଜ୍ଜିତ କୋଠରୀ—Saloon in a ship
ସେଲୁନ or railway train.

ସେଲେଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସିଲହ୍ + ଖାନା)—ଅସ୍ତ୍ରାଗାର—
Selekhanā Arsenal; armoury.
ସେଲଖାନା ସେଲଖାନା

ସେଲେଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସିଲଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Selet (etc) Silat etc. (See)

ସେଲ୍ଫ ଷ୍ଟାର୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମଟର ଗାଡ଼ିବିଶେଷ (ଯହିଁରେ
Selph starter ଡ୍ରାଇଭର୍ ଗାଡ଼ି ଅସନରେ ବସି ଚାବି ଘୋଡ଼ି
ସେଲ୍ଫ ଷ୍ଟାର୍ଟାର ଦେଲେ ସେ ଗାଡ଼ି ଗତି କରେ)—A self-
ସେଲ୍ଫ ଷ୍ଟାର୍ଟର starter motor car.

ସେ —ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶୁଳ୍କ; ରାଜକୀୟ କର—Cess. [ଦ୍ର—
Ses ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବା ରାଜାଙ୍କୁ ଦେୟ ଜମିର ଖଜଣା ବା
ସେସ୍ ରାଜସ୍ୱ ଛଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ (ଯଥା—
ସେସ୍ ଶିକ୍ଷା, ରାସ୍ତା, ଡାକ, ପୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ନାମ ଘାଇଁ) ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଶୁଳ୍କ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ବା ରାଜା ଆଦାୟ କରନ୍ତି ତାକୁ ସେସ୍ ବୋଲାଯାଏ ଚଣ୍ଡାମରେ ଏହାକୁ ସିସ୍ତୁ କହନ୍ତି ।]

ସେଶ୍ ପିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଘର, ଚଣ୍ଡା ଓ ଗାଉଖାନାରୁ ବୋହି-
Ses pit ଯିବା ମଇଳା ପାଣି ଜମା ହେବାପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଗର୍ତ୍ତ
(ସେଶ୍ ପୁଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) କୁଣ୍ଡ—Cesspit; cesspool.

ସେଶ୍ ପିଟ୍ [ଦ୍ର—ଏପରି ପରିବାରର ପାଇଁ ଗୃହ ସ୍ୱାମୀ ନିଜଘର-
ସେସପୀଟ ପାଖରେ ଅଧିକା ସେସ୍ ଦିଅନ୍ତି ।]

ସେଶନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ସେଶନ୍ସ୍ (ଦେଖ)
Sesan 1. Sessions (See)
ସେସନ୍ ୨ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠବର୍ଷ—2. The session
ସେଶନ of a school. ୩ । ଲାଟ ସଭା ଆଦିର ବୈଠକ—
3. Session of a Legislative Council.
[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟାଳୟ, ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ, ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭା ଆଦିରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ କିଛିଦିନ କାଳ ଧରେ ଅଧିବେଶନ ଚାଲିଲେ ଉକ୍ତ ଅଧିବେଶନକୁ ସେସନ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସେଶନ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଗୁରୁତର ଫଉଜଦାରୀ ମାମଲା (ଯଥା-
Sesans ନରହତ୍ୟା, ଗୁରୁତର ଆଘାତ, ଡକାୟତି)ମାନଙ୍କ ବିଚାର
(ସେଶନ୍ସ୍—ଗଣ୍ଡାମୀ ରୂପ) କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଦାଲତ;
ସେସନ୍ସ୍ ଦଉରା—Sessions. [ଦ୍ର—ଏ ଅଦାଲତରେ ଜଜଙ୍କ
ସେଶନ୍ସ ସହିତ ମନୋନୀତ କେତେ ଜଣ ଜୁରି ବା ଅଟେସର୍ ବସି ମକଦମାମାନଙ୍କ ବିଚାର କରନ୍ତି ।]

ସେସନ୍ସ୍(ନ୍) କେସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) (ଚଳିତ ଅ)—ସେସନ୍ସ ମକଦମା
Sesans(n) kes (ଦେଖ)—Sesans makadamā
(See)

ସେଶନ୍ସ୍(ନ୍)କୋର୍ଟ୍(ଟ୍)—ବୈଦେ. ବି—ସେଶନ୍ସ୍‌ରେ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ମକଦମ
Sesans(n) kot(r)t) ବିଚାର କରିବାକୁ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଅଦାଲତ ବା
(ସେଶନ୍ସ ଅଦାଲତ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଚେରୀ—Sessions court.
ସେସନ୍ସ୍ କୋର୍ଟ court of sessions.
ସେଶନ୍ସ କୋର୍ଟ

ସେଶନ୍ସ୍(ନ୍) ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ
Sesans(n) jaj ଫଉଜଦାରୀ ବିଚାରପତି—Sessions Judge;
ସେସନ ଜଜ୍ [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଫଉଜଦାରୀ ମୋକଦମାକୁ
ସେଶନ ଜଜ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ବିଚାର କରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟମାନଙ୍କ (ସେଶନ୍ସ ଜଜ—ଗଣ୍ଡାମୀ ରୂପ) ବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେଶନ୍ସ ଜଜ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପୀଲ୍ ହୁଏ । ଗୁରୁତର ଫଉଜଦାରୀ ମକଦମା (ଯଥା—ମଣିଷମାରୁ, ବିଷଦିଅ, ଗର୍ଭପାତ, ଘର ଖୋଡ଼ି,ଡକାୟତି)ମାନଙ୍କରେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟମାନେ ପ୍ରଥମେ ଅନୁପୂର୍ବିକ ତଦନ୍ତ କରି ପରେ ଅପରାଧୀକୁ ସେସନ୍ସ୍ କୋର୍ଟକୁ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ପଠାନ୍ତି । ସେସନ୍ ଜଜ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମନୋନୀତ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି (ଜୁରି ବା ଅସେସର୍) ବସି ସେଶନ୍ ମକଦମା ବିଚାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଜିଲ୍ଲାରେ ସେଶନ୍ ମକଦମାମାନ ଘଟେ, ସେଶନ୍ ଜଜ୍ ସେହି ସେହି ଜିଲ୍ଲାର ସଦରଧାମକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ବିଚାର କରି ଉକ୍ତ ମକଦମାମାନ ବିଚାର କରନ୍ତି ।]

ସେସନ୍ସ୍(ନ୍) ବିଚାର—ବୈ. ବି—ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନିର୍ବାଚିତ
Sesans(n) bichāra ଏକାଧିକ (୨ ଠାରୁ ୧୨ ସଂଖ୍ୟକ)

ସେସନ୍ସ ବିଚାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେସନ୍ ଜଜ୍‌ଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗୁରୁତର
सेशन्स विचार ଫଉଜ୍‌ଦାରୀ ମକଦମାର ବିଚାର—Sessions trial.

ସେସନ୍ସ(ନ୍) ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବ—ସେସନ୍ ଅଦାଲତର ବିଚାର୍ଯ୍ୟ
Sesans(n) makada(dda)mā ଗୁରୁତର ଫଉଜ୍‌ଦାରୀ ମକଦମା
सेशन्स मकदमा —Serious criminal cases triable
सेशन्स मुकद्दमा by the sessions court.

ସେସନ୍ସ(ନ୍) ସୁପରଦ—ବୈଦେ. ବ (ଉତ୍ତରଅ)—ଦଉରା ସୁପର୍ଦ୍ଦ;
Sesans(n) suprada ଗୁରୁତର ଫଉଜ୍‌ଦାରୀ ମକଦମାମାନଙ୍କର
सेसन्स(ऊ) सु(सो)पर्द } —ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରଥମେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
सेसन्स(ऊ) सुपुर्द } ତଦନ୍ତ ହେବା ପରେ
सेसन्स सोपर्द ଆସାମୀ ଅପରାଧ କରିଥିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖାଗଲେ
सेशन्स सपुर्द ଉକ୍ତ ମକଦମାର ଶେଷ ବିଚାର ପାଇଁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଆସାମୀକୁ ସେସନ୍ ଜଜ୍‌ଙ୍କ କୋର୍ଟ୍‌କୁ ପ୍ରେରଣ—Commitment of an accused to the sessions after preliminary enquiry by a magistrate.

ସେ ସରି—ବୈ. ଅ—୧ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Sesari ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **वहाँतक** 1. Till then.
(ସେ ସରିବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେ ଅବସ୍ଥା—2. That condition.

ସେହ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—(ବଙ୍ଗଳା ଉଚ୍ଚାରଣରୁ ଅନୁକୃତ)—
Sehnā (etc) ସିହ୍ନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sihnā etc (See)

ସେହି—ବୈ. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦଜ 'ସଃ')—ସେ (ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ
Sehi କ୍ଳୀବ)—He, she or it. [ଉ—ଗୁରୁଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି ସେ କରିଥାନ୍ତି ସେହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ ।
वह (ସଂ. ତତ୍ହି) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି; ସେ ଏହା; ନିଶ୍ଚୟ ସେ
तो ତାହା ବା ତାହା—2. That only; certainly he, she
वही or it; a certain person or thing. ୩ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—3. That person or thing

କାଳି ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିହାଇ)—ସିହାଇ; ସ୍ୱାଇ; କାଳି—
स्याही Ink.

ସେହି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈ. ସର୍ବନାମ—ସେଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sehi (etc) Sei etc (See)

ସେହି ଖନ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଅ) କ୍ରି. ବିଣ—ସେହିକ୍ଷଣି—
Sehi khan At that moment; immediately;
ସେହି ଖ(ଖି,ଛ ଛ)ଣି ସେହି ଖ (ଖି ଛ ଛ)ଣିକା ବୈ ରୂପ at once.

ସେହି ସଜରେ—ବୈ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—1. At once;
Sehi sajare suddenly. [ଉ—ଏହା କହି ସେହି
तुरंत ସଜରେ ଘାଣ୍ଟୁଥିଲେ । ଧାଇଁଲେ ଜୟଦ୍ରଥ ଯଇ-
उसी हालतमें ଥିବା ପଥେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
୨ । ଅଲକ୍ଷିତ ପ୍ରଣାଳୀରେ—2. In a secret manner. [ଉ—ଉଦାସ ! ସେହି ସଜରେ । ଧାଣି ପଶିଗଲେ ତାଳସଜରେ—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପତ ।]

ସେହୁ—ବୈ. ସର୍ବ (ଅବ୍ୟ) ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସଃ + ହି; ପ୍ରା. ସୋଇ)—
Sehu ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—A certain person. [ଉ—
वही ତାହାକୁ ସେହୁ ସେବା ତଲେ ଅଦ୍ରନିଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।]

ସେହୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ଗଛର ସିଜୁ; ମନସା ସିଜୁ—Uphorbia Nerrifolia
Sehunda
ଅନ୍ୟ ସଂ—ସିଂହୁଣ୍ଡ, ବଜ୍ରୀ, ବଜ୍ରଦ୍ରୁମ, ସୁଧା, ସମ୍ପୁଟ୍ଟା, ସ୍ନୁକ, ସ୍ନୁହୀ, ଗୁଡ଼ା ।
मनसा सीज
सेहुण्ड, थुहर, सिज
ଅ. ଜଲୁମ୍

[ଉ—ଏହା ଉଷ୍ଣରସ, ରୁକ୍ଷ, ବିପାକ, ଗୁରୁ, ବରେଚକ, ଅଗ୍ନି-ବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ କଫ, ବାୟୁ, ଆମଦୋଷ, ଶୂଳ, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଉଦର ରୋଗ, ଗୁଳ୍ମ, ଅଷ୍ଠିଲା, ପ୍ଲୀହା, ଯକୃତ୍, ଜ୍ୱର, ପାଣ୍ଡୁ, ଶୋଥ, ଅର୍ଶଃ, କୁଷ୍ଠ, ଉନ୍ମାଦ ବ୍ରଣ, ଚର୍ମ, ଅଶ୍ମରୀ, ମେଦୋ ଦୋଷ-ଓ ବିଷଦୋଷର ଶାନ୍ତିକାରକ ।
ଏହାର ପତ୍ରର ରସ ବାହ୍ୟ ପ୍ରୟୋ-ଗରେ ଶୋଥରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।
ଏ ଗଛର ଶୀର (ଅଠା) ଉଷ୍ଣରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ-ପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଏବଂ ଗୁଳ୍ମ, କୁଷ୍ଠ ଓ ଉଦର ରୋଗରେ ଉପକାରକ ।]

ସେହୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସେଉଳ ମାଛ—
Sehula Ophiceplasus Striatus fish.

ସେ ହେଲା—ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) ସର୍ବ—ସେହିଟା—
Se helā That.

ସେହ୍ନା—ବୈ. ବ (ସଂ. ସନ୍ନାହ)—୧ । କବଚ; ସାଞ୍ଜ—1. Armour;
Sehnā coat of mail. [ଉ—ବଣିଶୁଣ୍ଡ ଜଳ ସେହ୍ନା ଅଙ୍ଗେ, ସାଁଜୋୟା **सनाह** ଦେଖି ଧାଇଲ ଅଛ ବେଗେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ]
ସ୍ନେହ **स्नेह** ୨ । (ସଂ. ସ୍ନେହ) ସ୍ନେହ—2. Affection
ସହାୟ **सहाय** ୩ । ସହାୟ—3. Help. [ଉ—କାହିଁ କେତେ ନୋହୁଛୁ ସେହ୍ନା—ଦାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
ବିଣ—ସ୍ନେହୀ—Loving; affectionate.

ସୈ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସହି (ଦେଖ)
Sai Sahi (See)

ସୈଂ(ସୈଁ)ତିରିଶ(ଶି)—ବୈ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସ୍ତ୍ରୀ. ସପ୍ତ-
Saim(saiñ)tirisa(Śi) ତ୍ରିଂଶତ୍; ପାଲି—ସତ୍ତତିଂସ, ପ୍ରା.
सैंतीस ସତ୍ତିଂସ, ସତ୍ତିଂସ)—ତିରିଶଠାରୁ ସାତ ଅଧିକ—Thirty seven.
(ସୈଂ[ସୈଁ]ତି[ତ୍ରି]ଶ[ଶି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୈଂ(ସୈଁ)ତିରିଶାଶଏ(ହେ)—ବୈ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)
Saim(saiñ)tirisāsae(he) (ସଂ. ସପ୍ତତ୍ରିଂଶତ୍ + ଶତ)—
एकसौ सैंतीस ଏକଶତ ସୈଂତିରିଶ—One hundred and thirty seven.
[ସୈଂ(ସୈଁ)ତି(ତ୍ରି)ଶାଶଏ(ହେ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୈଂଦୂର—ସଂ. ବିଣ—ସୈନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Saindūra Saindūra (See)

ସୈନ୍ଧବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ସୈନ୍ଧବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Saindhaba (etc) Saindhaba etc (See)

ସୈଂହ—ସଂ. ବିଣ (ସିଂହ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସିଂହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saimha 1. Leonine; relating to lion. ୨ । ସିଂହ ସଦୃଶ—2. Similar to a lion.

ସୈଂହଳ—ସଂ. ବିଣ (ସିଂହଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସିଂହଳଦ୍ୱୀପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Ceylonese. ୨ । ସିଂହଳ-(ସୈଂହଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ୱୀପଜାତ—2. Produced in Ceylon.
Saimhala

ସୈଂହଳୀ ପିପ୍ପଳୀ—ସଂ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ପିପ୍ପଳୀ—A kind of long pepper. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସର୍ପାକ୍ଷୀ, ଉତ୍କଟା, ଯାବନୀ, ଶୈଳଜା, ବହୁଭୂମିଜା, ଲମ୍ବଜା, ଭାମ୍ରା, ଅଦ୍ରିଜା, ସିଂହଳସ୍ଥା, ଜାବଳ, ଲମ୍ବଦଣ୍ଡା, ଜାବନେଷ୍ଟୀ, ଜଟାଳ, ଭୁରୁମ୍ବୀ । ଅନ୍ୟ ସଂ—ସୈଂହଳୀ, ସର୍ପଦଣ୍ଡୀ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, କୋଷ୍ଠଶୋଧକ, ଏବଂ କଫ, ଶ୍ୱାସ, ବାତ ଓ ଗୁଳ୍ମ-ନାଶକ ।]
Saimhalī pippalī
ସିହଳୀ ପୀପଳ ମ. ଗୁଳ୍ ପିପ୍ପଲ୍ କର୍ଣ୍ଣାଟୀ. ବାହ୍ନ ପିପ୍ପଲ୍ ।

ସୈଂହିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସିଂହିକା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—
Saimhika ସିଂହିକା ପୁତ୍ର; ରାହୁଗ୍ରହ—The Ascending (ସୈଂହିକେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Node; the Dragon's head.

ସୈକତ—ସଂ. ବିଣ (ସିକତା=ବାଲି+ବହୁଳାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସିକତଳ; ସିକତାବହୁଳ; ବାଲୁକାମୟ (ସ୍ଥାନ); ବାଲିଅଟା (ଭୂମି)—1. Sandy; full of sand (soil). ୨ । ବାଲିରେ ତିଆରି—2. Made of sand. ବି—୧ । ନଦୀର ବା ସମୁଦ୍ରର ବାଲୁକାମୟ ତଟ; ପୁଳିନ (ଅମଳ)—1. Sandy shore of a river or sea coast. ୨ । ବାଲିଅଟାଟି (ହ. ଶ)—2. Sandy soil.
Saikata

ସୈକତଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୈକତ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୈକତରେ ଚରଣକାରୀ—Walking or moving in the sandy coast. (ସୈକତଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Saikatachara

ସୈକତ ବାହିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଲୁକାମୟ ତଟର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତା (ନଦୀ)—(river) Flowing through sandy soil
Saikata bāhinī

ସୈକତ ଭୂମି—ସଂ. ବି—୧ । ବାଲୁକାମୟ ଭୂମି—1. Sandy soil. ୨ । ବାଲୁକାମୟ ତଟ—2. Sandy coast.
Saikata bhūmi

ସୈକତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସିକତା+ଇକ) —୧ । ଶ୍ରମଜୀବୀ—1. A labourer. ୨ । ସନ୍ଦେହଜନକ (ମେଦନୀ)—2. Living a life full of doubt. ୩ । ସନ୍ଦେହାଳୁ—3. Doubting. ୪ । ସିକତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Sandy. ୫ । ସୈକତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5. Relating to Saikata. ବି—୧ । ଯତିଣକ—1. A Buddhist ascetic. ୨ । ଯାତ୍ରାକାଳରେ ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ମଙ୍ଗଳ ସୂତ୍ର (ମେଦନୀ)—2. An auspicious string tied on the arm before beginning a journey. ୩ । ସାଧୁ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ (ହ. ଶ)—3. An ascetic.
Saikatika

ସୈକତିଳ—ସଂ. ବିଣ (ସିକତା+ଇଳ; ଅଥବା ସିକତିଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—ସିକତାମୟ; ବାଲୁକାମୟ—Sandy.
Saikatila

ସୈକତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିକତାଯୁକ୍ତ; ବାଲୁକାମୟ (କୂଳ) (ହ. ଶ) —Sandy (shore) (ସୈକତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Saikatī

ସୈକତେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ସୈକତ=ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ+ଇଷ୍ଟ=ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆର୍ଦ୍ରକ; ଆଦା (ଶୁଣ୍ଠିଗର୍ଦ୍ଦ) —Ginger. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଲୁକାମୟ ଭୂମିରେ ଉଠିଥାଏ ।] ବିଣ—ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ ଯାହାକୁ ସୁଖକର ବୋଧହୁଏ—Fond of sandy soil.
Saikateshṭa

ସୈକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସହିକାରିଆ (ଦେଖ)
Saikāriā Sahikāriā (See)

ସୈଗୋ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତ୍ର) ବିଣ—ଅଖଣ୍ଡ—Undivided; unbroken.
Saigo

ସୈତବାହିନୀ—ସଂ. ବି (ସିତ=ଶୁଭ୍ର+ବହ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍+ଈ)—ବାହୁଦା; ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river issuing from Himalayas.
Saitabāhinī

ସୈତମ୍ବା(ମ୍ବା)—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପିଡ଼ିଆ—Guava.
Saitambā(mmā)

ସୈତାନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସଇତାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Saitān (etc) Saitān etc (See)

ସୈତାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସଇତାନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ,
Saitāni (etc) Saitāni etc (See)

ସୈ(ସୈଁ)ତିରିଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ସପ୍ତତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ସତ୍ତତିଅ) —ସପ୍ତତ୍ରିଂଶ; ୩୭—Thirty seven. ସାତ୍ରିଂଶ ସୈଁତିସ 37.
Sai(saiñ)tirisa

ସୈଦ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ସୈୟଦ୍ (ଦେଖ)
Said Saiyad See)

ସୈନ[ନି]—ଦେ. ବି (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ସୈନ୍ୟ)—୧ । ସୈନ୍ୟ (ଦେଖ)—1. Sainya (See) [ଦ୍ର—ସେନା ସୈନ, ଫଉଜ ତେଣେ ଜାଣିଲେ ଭୁଦ୍ର ସୈନ । ତା ଦେଖି ବେଗେ ଦେବ ମୁନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗହଣରେ ଅସିଥିବା ବହୁ ଅନୁଚର—2. A large body of followers or attendants accompanying a person,
Saina[ni]

ସୈନ ସାମନ୍ତ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ସୈନ୍ୟ ଓ ସାମନ୍ତ)—ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସର୍ଦ୍ଦାର ଆଦି—1. Soldiers and noblemen accompanying a king. ୨ । ବହୁ ସଙ୍ଖ୍ୟକ ଅନୁଚର—2. A large body of attendants.
Saina sāmanta
ସୈନସାମନ୍ତ

ସୈନାନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସେନାନୀ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ସେନାପତ୍ୟ (ହି. ଶ)—Generalship.
Sainānya

ସୈନାପତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସେନାପତି + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ସେନାପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a general. ବ (+ ଭାବ ଓ କର୍ମ. ଯ)—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷତା—Generalship; the position of a commander.
Sainapatya

ସୈନିକ—ସଂ. ବ (ସେନା + ଇକ)—୧ । ସୈନ୍ୟଦଳଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯୋଦ୍ଧୃସ୍ୱରୂପ—1. Warrior; soldier. ୨ । ପ୍ରହରୀ—2. Sentry; sentinel; a guard. ୩ । ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—3. Captain of soldiers. ୪ । ସେନା ଶ୍ରେଣୀ—4. A row or line of soldiers. ୫ । ମିଳିତ ଚତୁର୍ଯ୍ୟବଥପଦାତି—5. An army consisting of 4 kinds of soldiers. ୬ । ଦୌଷେ ପ୍ରାଣୀକୁ ବଧ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—6. A person engaged to kill any living being. ୭ । (ନାମ) ଶମ୍ବରାସୁର ଦୈତ୍ୟର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—7. Name of son of demon Śambara. ବିଣ—ସେନାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to an army; military; martial.
Sainika

ସୈନିକ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବ—ଯୋଦ୍ଧା; ଯୋଦ୍ଧୃସ୍ୱରୂପ—Warrior; soldier.
Sainika purusha

ସୈନିକ ବେଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯୋଦ୍ଧାର ପୋଷାକ—Military dress.
Sainika beśa

ସୈନ୍ଦୁର—ସଂ. ବିଣ (ସିନ୍ଦୁର + ଅ)—୧ । ସିନ୍ଦୁର ରଞ୍ଜିତ (ହି. ଶ)—1. Painted with vermillion. ୨ । ସିନ୍ଦୁର ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—2. Vermillion-coloured.
Saindūra

ସୌନ୍ଧବ—ସଂ. ବିଣ (ସିନ୍ଧୁ + ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସମୁଦ୍ରଜାତ—1. Produced from the sea. ୨ । ସିନ୍ଧୁଦେଶଜାତ—2. Produced in the Sindh country. ୩ । ସିନ୍ଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to the sea or Sindh country. ବ—୧ । ସିନ୍ଧୁଦେଶଜାତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱ—1. A breed of excellent horses of the Sind Province. ୨ । ସିନ୍ଧୁଜଳ ଅଳ୍ପ ସଂ—ଶୀତଶିବ, ମାଣିମନ୍ଥ, ସିନ୍ଧୁଜ, ବଶିର, ସିନ୍ଧୁଦେଶଜ, ମାଣିବନ୍ଧ. ନାଦେୟ, ଶିବ, ସିନ୍ଧ, ଶିବାମ୍ବୁ, ଯଥ୍ୟ, ଶିତଶିବ । ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶର ଉତ୍ପନ୍ନ ଲବଣ-ବିଶେଷ—2. Rock salt; a kind of salt got from the Sindh country; sodium sulphate. [ଦ୍ର—ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ ସିନ୍ଧୁଦେଶର ବା ପଞ୍ଜାବର ଓ ଦୋହାଟର ଖଣିରୁ ମିଳେ । ଏହା ବିଶୁଦ୍ଧ ଲବଣ । ଏଥିରେ ୯୯ ଭାଗ ଲବଣ ଓ ୧ ଭାଗ କ୍ଷାର ଥାଏ । ଏହା ତୃପ୍ତ୍ୟ, ଶ୍ରମ୍ଭ୍ୟ, ପାଚନ, ରୁଚିକର, ନେତ୍ର ହିତକର, ସ୍ୱାଦୁ, ଶିଦୋଷଘ୍ନ ଓ ଲଘୁ ।]
Saindhaba

ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ—ସଂ. ବ—ସିନ୍ଧୁଦେଶର ପର୍ବତଜାତ ଲବଣବିଶେଷ—Rock salt. [ଦ୍ର—ସୈନ୍ଧବ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
Saindhaba labaṇa

ସୈନ୍ଧବୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—Name of a musical tune. [ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ ଓ ଦୈବତ ରାଗର ସ୍ୱରବିଧାନରେ ଚଳିଲା । ଏହା ଭବସ୍ୱର ଦ୍ୱିଗୁଣ୍ୟ ପ୍ରଚଳର ଦ୍ୱିଗୁଣ୍ୟ ଘଟିଲେ ଗେୟ—ହ୍ର ଶ ।]
Saindhabī

ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିନ୍ଧୁଦେଶୀୟା—(female) Pertaining to Sindh. [ଦ୍ର—ହେମ ସାରସନେ ଗାଡ଼େ ଦାନ୍ତ ସିନ୍ଧବଙ୍କ; ଅସ୍ତ୍ରେ ସୈନ୍ଧବୀ ଚମ୍ପୂ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ସୈନ୍ଧୀ—ସଂ. ବ (ସିନ୍ଧୁ + ଇ)—ତାଳାଦିରସ ଉତ୍ତେଜକ; ତାଡ଼ି—Intoxicating juice of palm etc; toddy.
Saindhī
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ହାଳା [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ, କଷାୟ ଅମ୍ଳ ଓ ପିତ୍ତଦାହନାଶକ ଓ ବାତବର୍ଦ୍ଧକ ।]

ସୈନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସେନା + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧକାରୀ, ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯୋଦ୍ଧା; ସିପାହୀ—1. Soldier. ୨ । ସେନାଦଳ; ପଲଟଣ (ହି. ଶ)—2. A body of soldiers. ୩ । ପ୍ରହରୀ ହି. ଶ)—3. Sentry. ୪ । ଶିବିର; ଛାଉଣୀ (ହି. ଶ)—4. Camp. ୫ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଯୋଦ୍ଧୃବୃନ୍ଦ; ସମବେତ ସେନା—5. Army; a troop or company of armed soldiers arrayed for fighting. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମିଳିତ ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ରଥ ଓ ପଦାତି ଏହି ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳକୁ ସେନା ବା ବଳ ବୋଲାଯାଉଥିଲା ।

ଏହି ସେନାରେ ଏକଦେଶୀଭୂତ ଯୋଦ୍ଧୃବୃନ୍ଦକୁ ସୈନ୍ୟ ବା ସୈନିକ ବୋଲାଯାଉଥିଲା । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହନୁମାନେ ନିଅ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଯଥା—

୧ । ମୌଳ, ୨ । ଭୃତ୍ୟ, ୩ । ସୁହୃତ୍, ୪ । ଶ୍ରେଣୀ, ୫ । ଦ୍ୱିଷତ୍, ୬ । ବନ୍ୟ ।] ସଂ. ବିଣ—ସେନା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହି. ଶ)—Relating to the army or soldiers. ବେ. ବ—ସମୂହ; ଏକ ଜାତୀୟ ଅନେକ—Many of the same kind; a multitude. [ଦ୍ର—ଅନୁକୂଳ ହୋଇଣ ବହୁତ ପବନ, ପଛେ ଥିବେ ବକଗୃଧ୍ରସୈନ୍ୟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତିପର୍ବ ।]
ସୈନ୍ୟ
ସୈନ

ସୈନ୍ୟ କକ୍ଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାର ପାର୍ଶ୍ୱ—The flank of an army.
Sainya kaksha

ସୈନ୍ୟ କ୍ଷୋଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ସେନାଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ (ହି. ଶ)—Mutiny amongst soldiers.
Sainya kshobha

ସୈନ୍ୟ ଚାଳନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଗତିବିଧିର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ—
Sainya chālana

1. Directing the movements of an army. ୨ । ସେନାଙ୍କୁ ଆଗକୁ ବା ପଛକୁ ଚଳାଇବା—2. Causing the army to advance or move.

ସୈନ୍ୟ ଦଳ—ସଂ. ବ—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକକ ସମାବେଶ—
Sainya dala A company of soldiers.

ସୈନ୍ୟ ପତି (ନାୟକ, ପାଳ)—ସଂ. ବ—ସେନାପତି—
Sainya pati (nāyaka, pāla) General.

ସୈନ୍ୟ ପରିଚାଳନ—ସଂ. ବ—ସୈନ୍ୟ ଚାଳନ (ଦେଖ)
Sainya parichālana Saiyna chālana (See)

ସୈନ୍ୟ ପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ମିଳିତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ପଶ୍ଚାଦ୍ଭାଗ (ଯେଉଁଠାରେ ରାଜା ନିଜେ ଠାରୁ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ସେନା ଚାଳନ କରନ୍ତି—
Sainya prushṭha The rear of an army.

ସୈନ୍ୟ ବଳ—ସଂ. ବ—୧ । (ରାଜାଙ୍କର) ସୈନ୍ୟରୂପ ଶକ୍ତି ବା କ୍ଷମତା—1. The strengh of an army. ୨ । (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) ସମ୍ମିଳିତ ସୈନିକଦଳ—
Sainya bala 2. Collected troops.

ସୈନ୍ୟ ବାସ(ନିବାସ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିବିର; ଛାଉଣୀ—
Sainya bāsa(nibāsa) Camp.

ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାଜକୀୟ ବିଭାଗ ବିଶେଷ; ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ଯେଉଁ ବିଭାଗ ନିଏ—The Army Department.
Sainya bibhāga

ସୈନ୍ୟ ବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସମାବେଶିତ ସୈନ୍ୟଦଳ—
Sainya byūha Battle array.

ସୈନ୍ୟ ସଞ୍ଚାଳନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୈନ୍ୟ ଚାଳନ (ଦେଖ)
Sainya sañchālana Sainya chālana (See)

ସୈନ୍ୟ ସମାବେଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ବା ଅନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ମିଳନ—1. The disposition of an army. ୨ । ସୈନ୍ୟ-ବ୍ୟୂହ—2. Military array; arrangement of troops in battle order.
Sainya samābeśa

ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିବା ସୈନ୍ୟଦଳ ଓ ଅଧୀନ ରାଜଗଣ—An army and Feudatory Chiefs accompanying a king.
Sainya sāmanta

ସୈନ୍ୟାଗ୍ର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ମିଳିତ ସେନାଦଳର ଅଗଭାଗ—
Sainyāgra The front of an army.
(ସୈନ୍ୟ ଶିରଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସେନାପତି; ସେନାନାୟକ—
Sainyādhyaksha Commander or general of an army.
(ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୈପ(ପି,ଫ,ଫି)ନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସଇପନ୍ (ଦେଖ)—
Saipa(pi,pha,phi)n Saipan (See).

ସୈବାଳ—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶୈବାଳ; ସେବା + ଅଳ ଧାତୁ—ଭୂଷିତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶୈବାଳ; ଶିରିଳ—
Saibāla Moss.

ସୈମନ୍ତିକ—ସଂ. ବଣ (ସୀମନ୍ତ + ଇକ)—ସୀମନ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saimantika . Relating to the parting of the hair in the middle of the forehead. ବ—ସିନ୍ଦୂର (ଏହା ସୀମନ୍ତରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବାରୁ)—Vermillion.

ସୈୟଦ—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—୧। ମୁସଲମାନ୍‌ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଦୌହିତ୍ର ଅଲିଙ୍କ ପୁତ୍ର ହୁସେନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—
ସୈୟଦ ସୈୟଦ୍
1. Syed; a family-title of a Mahomedan descended from the daughter's son of Prophet Mahammad. [ଦ୍ର—ଏହା ନାମ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ । ଯଥା—ସୈୟଦ୍ ଫାଲ୍‌ବର୍ ଅଶ୍ରୀ ।] ୨। ଉକ୍ତ ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—2. A family-title of Muslim nobles. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାରତବାସୀମାନେ ଭାରତକୁ ଅଜୟଗଣ କରିବା ମୁସଲମାନ୍-ମାନଙ୍କୁ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରୁଥିଲେ;—ସେଖ୍, ସୈୟଦ୍, ମୋଗଲ୍, ପଠାଣ; ତନ୍ତୁ ଏ ବିଭାଗ ଧର୍ମ ବା ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବିଭାଗ ନୁହେଁ ।]

ସୈର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସାଏର୍)—ସଇର୍ (ଦେଖ)—
Sair Sair (See).
(ସୈରାତ୍, ସୈରାତ୍ ଜମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୈର(ରି)ନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସ୍ୱୈର=ଇଚ୍ଛାମତ + ଧୃ ଧାତୁ—ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଭାବାଦିକ; ଜନ୍ମ ସୀର=
[ସୈର(ରି)ନ୍ଧ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଲଙ୍ଗଳ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଭାବାଦିକ.
୧ । କୃଷକ; ଚାଷୀ—1. A cultivator; a husbandman. ୨ । ଗୃହଦାସ; ଗୃହକର୍ମକାରୀ ଭୃତ୍ୟ (ଦ୍ର. ଶ)—2. A menial domestic servant. ୩। ଦସ୍ୟୁପିତା ଓ ଅୟୋଗବଜାତୀୟା ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କରଜାତିବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶ)—3. Name of a low-caste hybrid.

ସୈର(ରି)ନ୍ଧ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୈରନ୍ଧ୍ର, ସୈରନ୍ଧ୍ର + ଈ)—୧ । ଶିଳ୍ପ-କର୍ମ ଓ ବେଶଭୂଷା କର୍ମରେ ଦକ୍ଷା, ଘର-
[ସୈର(ରି)ନ୍ଧ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗୃହସ୍ଥିତା ସ୍ୱକଳା ଭୃତ୍ୟା; ଅୟା; ଅନ୍ୟଗୃହସ୍ଥିତା ସ୍ୱକଳା ଶିଳ୍ପକାରିଣୀ—1. A female (skilled in various arts and toilette) artisan in the service of a rich householder or Raja; an āyāh. ୨ । ଚାଷୁଣୀ—2. A female of the cultivator class. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ସୈରନ୍ଧ୍ରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ (ବେଦଗ)—3. A woman of the Sairandhra caste. ୪ । ଦ୍ରୌପଦୀ (ପାଣ୍ଡବମାନେ ବିରାଟଗୃହରେ

ଅଜ୍ଞାତବାସ କରୁଥିବାବେଳେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଅଯଥାର ଏହି ନାମରେ ପରିଚୟ ଦେଇ ବିରାଟରାଣୀ ସୁଦେଷ୍ଣାଙ୍କ ଅନୁଚରୀ ହୋଇଥିଲେ)—4. The assumed name of Draupadī while living incognito in the harem of the king of Birāṭa. ୫ । ଅନ୍ତଃପୁର ପରିଚାରିକା, ମହଲିଆ [ହି. ଶ]—5. A maid servant of the harem. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କରସମ୍ଭବା ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଦିନୀ)—6. A woman of hybrid parentage.

ସୈରିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୀର=ଲାଙ୍ଗଳ+ଇକ)—ଲାଙ୍ଗଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sairika Relating to the plough. ବି—୧ । କୃଷକ; ଯେ ହଳ ବୁଲେ—1. Ploughman. ୨ । ଚାଷୀ; କୃଷକ—2. Cultivator; husbandman. ୩ । ହଳିଆ ଗୋରୁ—3. A plough-bullock. ୪ । ଆକାଶ [ହି. ଶ]—4. The sky.

ସୈରିଭ—ସଂ. ବି (ସୀର=ଲାଙ୍ଗଳ+ଇଭ)—୧ । (ପୁଂ) ମହିଷ [ଅମର]—1. Buffalo. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ [ହିତୋପଦେଶ]—2. Heaven.
[ସୈରିଭୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]
Sairibha

ସୈରିୟ—ସଂ ବି (ସ୍ୱୈର=ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା କୃଷିରେ+ଇୟ; ଜଳାଭିଳ)—ଝିଣ୍ଟି; ଦାସକେରଣ୍ଡା [ଶବ୍ଦମାଳା, ଭରତ]—Barlaria Cristata. [ଦ୍ର—ଏହା କୁଷ୍ଠ, ବାୟୁ, ରକ୍ତଦୋଷ, କଫ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବିଷନାଶକ, ଛାଲ ମଧୁରରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଲଘୁ ଅମ୍ଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ କେଶରଞ୍ଜକ ।
ଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ସୈରିୟ ୪ ପ୍ରକାରର । ଯଥା—୧ । ଶ୍ୱେତ ସୈରିୟ—ଧଳା ଫୁଲ ଦାସକେରେଣ୍ଡା । ଅନ୍ୟ ନାମ—ସୈରେୟ, ସୈରିୟକ, ସୈରେୟକ, ଶ୍ୱେତ ପୁଷ୍ପ, ବାଟସାରିକା, କଟସାରିକା, ସହାଚର, ସହଚର, ଝିଣ୍ଟି । ୨ । ପୀତ ସୈରିୟ—[ହଳଦିଆ ଫୁଲ] । ଅନ୍ୟ ନାମ—କୁରଣ୍ଟକ, ଦାସୀ, ଅର୍ଦ୍ଧଗଳ । ୩ । ରକ୍ତ ସୈରିୟ—[ଲାଲ ଫୁଲ] । ଅନ୍ୟ ନାମ—ବୃଷ୍ଟିକ, ଓଡ଼ିଆ ଅଣ୍ଟେଇ ଫୁଲ । ୪ । ନୀଳ ସୈରିୟ—[ନୀଳ ଫୁଲ] । ଅନ୍ୟ ନାମ—ଦାଣ୍ଡା, ଗଳ ।]
ସ୍ୱୈରିଣ୍ଟ
ଝିଣ୍ଟି, ଶ୍ୱେତ ଝିଣ୍ଟି
କଟସରୈୟା
ସଂ. ଦୋରଣ୍ଡା

ସୈରିୟକ—ସଂ. ବି (ସୈରିୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ସୈରିୟ [ଦେଖ]
Sairiyaka Sairiya [See]

ସୈରେୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱୈର+ଏୟ+କ)—ସୈରିୟ [ଦେଖ]
Saireya Sairiya [See]
(ସୈରେୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୈଲଗ—ସଂ. ବି—ଡିକାଏତ (ହି. ଶ)—
Sailaga A dacoit.

ସୈଲାବ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁକ. ଫା. ସୈଲାବ—ଧୋଇଅ ଜଳ)—ଅନେକ ଦିନ ବ୍ୟାପି ହେବା ବର୍ଷା, ଝଡ଼ ଓ ତୋଫାନ—Hurricane accompanied with rain continuing for many days. [ଦ୍ର—ଭୂତଳର ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ପରବର୍ତ୍ତ (ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮୬୭ ସାଲରେ) ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଝଡ଼, ତୋଫାନର ଏହି ନାମ ।]
Sailāb!

ସୈଶ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସାଇଶ୍)—ସଇଶ [ଦେଖ]
Saiśa Saiśa [See]

ସୈଶି—ବୈଦେ. ବି—ସଇଶି [ଦେଖ]
Saiśi Saiśi [See]

ସୈଶିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—ସଇଶିଆ [ଦେଖ]
Saiśiā Saiśiā [See]

ସୈସ—ସଂ. ବିଣ (ସୀସ+ଅ)—ସୀସାଧାତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହି. ଶ)—
Saisa Relating to lead (metal); leaden.

ସୈ ସଙ୍ଗାତ—ବୈ. ବି—ସହି ସଙ୍ଗାତ [ଦେଖ]
Sai saṅgāta Sahi saṅgāta [See]

ସୈହ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସହ୍ୟ; ସହ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ କୃତାଭିଣ)—ସହ୍ୟ [ଦେଖ]—Sahya [See]
Saiha

ସୋ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିନାଶ କରିବା; ମାରିବା—1. To kill. ୨ । ସମାପ୍ତ କରିବା—2. To finish.
So (root)

ସୋଆଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈ. ବି—ସୁହାଗ ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]
Soāga (etc) Suhāga [See]

ସୋଆଗା—ବୈ. ବି—ସୁହାଗା [ଦେଖ]
Soāgā Suhāgā [See]

ସୋଆଗୀ—ବୈ. ବିଣ (ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ)—ସୁହାଗୀ (ଦେଖ)
Soāgī Suhāgī (See)
(ସୋହାଗେଇ—ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ. ରୂପ) (ସୋଆଗିଆ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ. ରୂପ)

ସୋଆଗେଇ ହେବା—ବୈ. କ୍ରି—ସୁହାଗେଇ ହେବା (ଦେଖ)
Soāgei hebā Suhāgei hebā (See)

ସୋଇ—ବୈ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ରୋହୁମାଛ—1. A species of Rohi fish. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅନ୍ୟଭାବେ ରୋହୁମାଛଠାରୁ ସାନ ଓ ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକା । ଏମାନଙ୍କ ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ସନ୍ନିପାତ ରୋଗୀକୁ ଖୁଆଇବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । [ସ୍ତ୍ରୀ] ଦାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟା ରାଣୀ—2. The name of the king's less honored wife in the folktales) (ଦ୍ର—ଦାହାଣୀରେ ଏ ରାଣୀ ରାଜାଙ୍କ ବିରକ୍ତଭାଜନ ହୋଇ ନାନାବିଧ କଷ୍ଟ ଓ ଅପମାନ ଭୋଗ କରନ୍ତି ।]

ସୋଇଁ—ପ୍ରା. ବି (ସ୍ୱ ସ୍ୱାମୀ)—ସ୍ୱଅଇଁ; କେତେକ ଚାଷା, ଶୂଦ୍ର ଓ ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—Family-title of some Śūdras and Māstāna Brāhmaṇas.
Soiñ

ସୋଇ ବଢ଼ନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ—ସ୍ୱାଇ ବା ପୁଅଇ ବା ¼
Soi bardhanti ସୁଦ ହାରରେ ଧାନ କରଜ
ଦିଅଯିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଅଦାୟ ହେବା ସୁଧ—Interest
accruing on paddy lent at the rate of ¼
or 25 per cent per annum interest.
[ଉ—ଧାନ ବର୍ଷକୁ ସୋଇ ବଢ଼ନ୍ତିରୁ ବେଶି ନୁହେଁ—
ଫକୀରମୋହନ ମାମୁ]

ସୋଇଲ୍—ଦେ. କ (ଜାହାଜୀ ଶବ୍ଦ) ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—
Soil The south point of the mariner's
compass (nautical term).

ସୋଅବତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. କ ସୋହବତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
So-abat (etc) Sohabat etc (See)

ସୋଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ପବନ ବହିବାର ବା ଜୋରରେ
Soñ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—The sound of
(ସୋଁସୋଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) loud hissing.
ସୋଁସୋଁ ସନସନ [ଦ—ଏହା ସୁଁ ସୁଁ ଠାରୁ
ଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ।]

ସୋଁଇଁ—ଗ୍ରା. କ—ସୋଇଁ (ଦେଖ)
Soñiñ Soiñ (See)

ସୋଁଠା—ଦେ. ଦିଶ ଓ କ—ସୋଠା (ଦେଖ)
Soñṭā Soṭā (See)
ବୈଦେ (ଇଂ.ସୋଡା) ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ସୋଡ଼ା—
Soda.

ସୋଁଠା(ଠା)—ଦେ.କ (ସଂ.ଶୁଣ୍) —ସୁନା ବା ରୁପାର ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ
Soñṭhā(ṭhā) ଓ ମୋଟ ବାଡ଼ି—A sort of long and
ସୋଁଟା thick stick made of gold or silver.
ସୋଁଟା ୨ । ସୋଠା(ଠା) (ଦେଖ)—2. Soṭā(ṭhā) (See)
[ଉ—ରାଜାର ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଅଗେ
ଅଗେ ଏ ଯଷ୍ଟିବାହକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଚାଲନ୍ତି । ଏହା
ସୁନାରେ ବା ରୁପାରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ସୋଁଠା(ଠା) ବର୍ଦାର୍—ଦେ. କ—ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ସବାରି ସଙ୍ଗେ
Soñṭhā(ṭhā) bar-dār ଚାଲୁଥିବା ସୋଁଠାଧାରୀ ଭୃତ୍ୟ—
Carriers of long and thick sticks
accompanying a Raja in a procession.

ସୋଁବାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. କ—ସୋମବାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Soñbāra (etc) Somabāra etc. (See)

ସୋଃ—ସଂ. କ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୋ ଧାତୁ+ଚ୍ୟ)—ପାର୍ବତୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)-
Soḥ Goddess Pārbatī.

ସୋ କେଶ୍—ବୈଦେ. କ (ଇଂ)—ମନୋହର ଓ ଅଳଙ୍କାର ଦୋକାନ-
So kes ମାନଙ୍କର ଦୋକାନରେ ରଖିଥିବା କାଚର ବାକ୍ସ
ସୋ କେଶ୍ (ଯହିଁରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ
ସୋକେଶ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୁଏ)—A show case.

ସୋଖତା—ଦେ. କ (ସଂ. ଶୋଷକ)—ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ—
Sokh-tā Blotting paper.
ସୋଖ୍ତା, ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ ସୋଖତା, ସମ୍ବାହି ସୋଖ

ସୋଗତ—ଦେ. କ [ସଂ. ସ୍ୱଗୋତ୍ର (ଗୋତ୍ରୀୟ ଜନ), କିମ୍ବା ସ୍ୱାଗତ)—
So-gata ୧ । ସ୍ନେହ—1. Affection. ୨ । ଆପଣା ଗୋତ୍ର-
ସ୍ନେହ 2. One's gotra. ବିଶ—ସ୍ନେହୀ—Affectionate.
ସ୍ନେହ

ସୋଗଲ ରେଖା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ—କାନର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Sogala rekhā A sort of ear-ring.

ସୋଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) କ—ଛୋରି—
Sogā Dagger.

ସୋଚଳ(ଲ)—ଦେ. କ (ସଂ. ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ)—ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ; ଖାରଲୁଣ
Sochala(la) A kind of salt; chloride of
ସଚଳ sodium mixed with sulphate of soda
काला नमक, सांचल and potassium.

ସୋଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୂଚିବା (ଦେଖ)
Sochā(che)ibā 1. Sūchibā (See)
ସୋଚାମ ୨ । ଶୋକାକୁଳ କରାଇବା—
ସୂଚନା 2. To cause sorrow.
शोकाकुल करा सो(सू)चाना

ସୋଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୂଚିବା (ଦେଖ)—1. Sūchibā
Sochibā (See) ୨ । ଶୋକ କରିବା—2. To grieve;
ସୋଚା, ମନେ କରା to be sorrowful. ୩ । ପସ୍ତାଇବା—
सोचना ପସ୍ତାନ सोक करना, पस्ताना 3. To repent.

ସୋଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଶ—ବୃଥା—
s j In vain.

ସୋଜ—ସଂ. କ. ପୁଂ (ସୋ=ଶାଙ୍ଗୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Soja ଗଣେଶ—God Gaṇeśa.

ସୋଜା—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ସହଜ; କିମ୍ବା ଶୁଦ୍ଧ; କିମ୍ବା ଋଜୁ; ବଙ୍ଗଳାରୁ
Sojā ଅନୁକୃତ) —୧ । ସରଳ; ସିଧା; ସଳଖ—
ସୋଜା 1. Straight. ୨ । ସହଜ—2. Easy. ୩ ।
सीधा, सोझा ସରଳ; ନିଷ୍କପଟ—3. Frank.

ସୋଜା ସୁ(ସୋ)ଜୀ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Sojā su(so)jī ସିଧାସିଧି—Straightway.
ସୋଜା ସୁଜି सिधासिधि

ସୋଜୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—ସୁଜି—
Sojī Semola; coarse wheaten flour.

ସୋଝ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ—ଶୁଝ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sojha (etc) Sujha etc. (See)

ସୋଠ(ଠ)—ଦେ. ବିଶ (ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଜରଥକ ସହତର ରୂପେ
Soṭa(ṭha) ବ୍ୟବହୃତ)—ମୋଟ; ଗୋଟ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
ମୋଟା ସୋଟା Thick; stout. (ଯଥା—ମୋଟ ସୋଟ,
मोटा सोटा ଗୋଟ ଗୋଟ) କ—ସୁଠ (ଦେଖ)—Suṭa
(See)

ସୋଠା(ଠା)—ଦେ. ବିଶ (ମୋଟା ଓ ଗୋଟା ସଙ୍ଗେ ଜରଥକ ସହତର
Soṭā(ṭhā) ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ମୋଟା—1. Thick.
ମୋଟା ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Stout. କ (ସଂ. ସଠା କିମ୍ବା
मोटा सोटा ପ୍ରା. ସୋଠା=ଠେଙ୍ଗା) —୧ । ଲାଠି; ଠେଙ୍ଗା; ସ୍ଥୂଳ

ଦଣ୍ଡ—1. A thick stick. ୨ । ରାଜଦଣ୍ଡ; ରାଜ୍ୟ-
ସୋଟା, ସୋଟା ଶାସନାଧିକାର ସୂଚକ ଦଣ୍ଡ (ଯାହାକୁ ରାଜା ଓ
ସୋଟା ମହନ୍ତମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ସୋଟାବରଦାର ମାନେ ବହନ
କରନ୍ତି)—2, Mace; one of the insignia of
ସୋଡା ସୋଡା royalty or majesty.—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.
ସୋଡ଼ା)—ସୋଡ଼ା—Soda.

ସୋଟା(ଠା) ବର୍ଦାର୍—ଦେ. ବ—ରାଜା ଓ ମହନ୍ତଙ୍କଙ୍କ ଗହଣରେ
Soṭā(ṭhā) bar-dār ସୋଟା ବା ସ୍ଥଳଦଣ୍ଡ ବହନ କରି
ସୋଟାବରଦାର ସୋଟାବରଦାର ରାଜା ଆଦି—
Mace-bearer in the retinue of kings,
Mahants and other high personages.

ସୋଟା(ଠା) ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ଠେଙ୍ଗା ଓ ଛଟି—
Soṭā(ṭhā) bārḍi Sticks thick and thin.
ସୋଟା ଲାଠି ସୋଟାଡ଼'ଡା

ସୋଟୀ(ଠୀ)—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସୋଟୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ନିରର୍ଥକସହଚର-
Soṭī(ṭhī) ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ୧। ସୋଟା ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
ଝୋଟୀ ମୋଟୀଶୋଟୀ 1. Feminine of 'Soṭā' & a
companion word of 'Moṭī'. ୨। ସ୍ଥୂଳକାୟା—
2. Corpulent or stout (female).

ସୋଡ଼କା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର+କ୍ରିୟା)—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Sordakā ୧ । ହାପୁରିବା; ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ (ଯଥା—ଦହି
ହାପରାନ ସୁରକାଇ ଶବ୍ଦ)କୁ ଦୁଇ ଓଠ ଦ୍ୱାରା
ସଡ଼ ସଡ଼ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଶୋଷିବା-1. (onomatopoeie)
Gulping down of a liquid food through
the lips by making smacking
ହାପରା ସୁରକ ସୁରକ sounds. ୨ । ଥରେ
ହାପୁରିବାଦ୍ୱାରା ଯେତେ ପରିମିତ ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ ଘାଟି
ଭିତରକୁ ଯିବ; ଚୋଡ଼ିଆ—2. A quantity of
liquid food which can enter into the
mouth with one gulping. [ଉ—ମାଗିଅଣିଲା
ଭିଅଣ ଚୋଡ଼ିକାଏ—ଛଗ] ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଯେ
(ଯେ.ଡ଼ିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚୋଡ଼ିକାପ୍ରଣାଳୀରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏ—
ସୁରକନେବାଲା 1- Eating liquid food by
making smacking sound. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ
ଦେ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଦହି ଚୋଡ଼ିକା ।]
ଉଡ଼ଉଡ଼େ ସରସରକରନେବାଲା ୨ । ଯେ ଘାଟି ବା ନାକ
ଦ୍ୱାରା ସଡ଼ ସଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ—2. Making a
smacking or gurgling sound through
the throat or the nostrils. [ଦ୍ର—ଚୋଟିରେ
ବା ନାକରେ କଫପରିମିତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ
ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାବେଳେ ଏହି ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଯଥା—ନାକ
ଚୋଡ଼ିକା ।]

ସୋଡ଼କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାପୁରାଇବା; ପାଣିଆ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ
Sordakā(ke)ibā ସଡ଼ ସଡ଼ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଘାଟି ମଧ୍ୟକୁ
ହାପରାନ ସୁରକନା, ସୁରକନା ଚୋଷିବା—
1. To take liquid food into the mouth
ଉଡ଼ ଉଡ଼ କରା ସରସର କରନା with a smacking gulp.
୨ । ନାକ ବା ଚଟିଦ୍ୱାରା ସଡ଼ ସଡ଼ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
2. To emit a smacking or gurgling
sound through the nostrils or the
throat.

ସୋଡ଼କାଏ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଶ—ଥରେ ଚୋଡ଼ିକାଘାଏଁ
Sordakāe ଭିତରକୁ ପରିମାଣର (ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ);
ଏକ ହାପରା ଏକ ସୁରକ ଚୋଡ଼ିକାଏ—
(A quantity of liquid food) Just
sufficient to be taken into the mouth
with one smacking gurgle. (ଉ—ମାଗିଅଣିଲା
ଭିଅଣ ଚୋଡ଼ିକାଏ—ଛଗ ।)

ସୋଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋଡ଼ିକାଇବା ୧ (ଦେଖ)—
Sordakibā Sordakāibā 1 (See) (ଉ—
[ଚୋଡ଼କିଦେ(ଦେ)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚୋଷିବାର ଚୋଡ଼କିଦେଲେ
ମଦରାଣୁ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଅଦ ।)

ସୋଡ଼କୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ-୧ । ଯେ କୌଣସି ପାଣିଆ ବସ୍ତୁକୁ ଚୋଡ଼ିକାଇ
Sordakī ଖାଇ ଖାଏ—1. (a woman) Habituated to
ସୁରକନେବାଲା eating things with a smacking sound.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଲାଗେ । ଯଥା—
ଘଡ଼ଘଡ଼େ ଶରଶର କରନେବାଲା ଦହିଚୋଡ଼କୀ ।]
୨ । ଯେ ସଡ଼ ସଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ—2. Emitting a
smacking or gurgling sound. (ଉ—
ସିଘାଣୀନାଲା ଦହିଚୋଡ଼କୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପଇର ଖାଏ—
ଛଗ ।)

ସୋଡ଼ା(ଡା)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) —୧ । ସଜିକା ଖାର—1. Soda;
Sordā(ḍā) bicarbonate of Sodā- ୨ ।
ସୋଡ଼ା ସୋଡ଼ା ସୋଡ଼ା ଉଆଟର୍ (ଦେଖ)—
2. Sordā uāṭar (See).

ସୋଡ଼ା(ଡା) ଉଆଟର୍ (ଡାଟର୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସୋଡ଼ା ଓ
Sordā(ḍā) uāṭar(wāṭar) କାର୍ବନିକ୍ ଗାସ୍ ମିଶ୍ରିତ ଜଳ—
ସୋଡ଼ା ଓ୍ୱାଟର ସୋଡ଼ା ୱାଟରSoda water. [ଦ୍ର—ଏହା
ପାନକଲେ ଉଦରସ୍ଥ ବାୟୁ ଢାଉଁ ହୋଇ ବାହାରିଯାଏ
ଓ ଖାଦ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।]

ସୋଡ଼ା(ଡା)ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସୋଡ଼ା ଓ କାର୍ବନିକ୍ ଏସିଡ୍
Sordā(ḍā) esid ମିଶ୍ରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଖାଦ୍ୟଜୀର୍ଣ୍ଣକର
ସୋଡ଼ା ଏସିଡ଼ ସୋଡ଼ାଏସିଡ଼ ଏକପ୍ରକାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Soda acid; carbonic acid and soda.
[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣି ଅଣ୍ଡାଠାରୁ ମଧ୍ୟ
ଭର୍ ଭର୍ ହୋଇ ଫୁଟିଉଠେ ।]

ସୋଡ଼ା(ଡ଼ା) କାଚ —ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ସୋଡ଼ା ୱାଟର୍ ବୋତଲ—
Sordā(dā) kācha Sodawater bottle.

ସୋଡ଼ା(ଡ଼ି,ଡ଼ି,ଡ଼ା)ବାଇକାର୍ବ —ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—ଡାକ୍ତରୀ ଚର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ
Sordā(rdi,di,dā) bāikārb —Sodium
ସୋଡ଼ବାଇକାର୍ବ **ସୋଡାବାଇକାର୍ବ** bicarbonate; sodi bicarb;
(ସୋଡ଼ାବାଇକାର୍ବନେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) bicarbonate of soda.
[ଦ୍—ଏଥିରେ ସୋଡ଼ା ଓ କାର୍ବନିକ ଏସିଡ୍ ମିଶ୍ରିତ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅମ୍ଳାଣ୍ଡଗ୍ରେରେ ଔଷଧରୂପେ ଡାକ୍ତରମାନେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ।)

ସୋଡ଼ା(ଡ଼ା) ନେ(ଲେ)ମ(ମୋ)ନେଟ୍(ଡ଼)—ବୈଦେ. ବ ଇଂ. (ସହରର
Sordā(dā) ne(le)ma(mo)net(d) ଶବ୍ଦ)—ସୋଡ଼ାମିଶ୍ରିତ ଜଳ
ସୋଡ଼ାଲେମନେଡ **ସୋଡାନେମନେଟ** ଓ ଲେମ୍ବୁ ଅର୍କମିଶ୍ରିତ ସୋଡ଼ା
ପାଣି—Soda water and lemonade.
(ଦ୍—ସୋଡ଼ା ୱାଟର୍ ଖାଇବାକୁ ଟିକିଏ କଟୁ ଲାଗେ, କିନ୍ତୁ ଲେମନେଡ୍ ଖାଇବାକୁ ମିଠା ଲାଗେ ।)

ସୋଡ଼ିଅ(ୟ)ମ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ମୌଳିକ
Sodia(ya)m ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—Sodium.
ସୋଡ଼ିୟମ **ସୋଡିୟମ**

ସୋଡ଼ି ବାଇକାର୍ବ —ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୋଡ଼ିଅମ୍ ଓ ବାଇକାର୍ବନେଟ୍
Sodi bāikārb ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—ସୋଡ଼ା ବାଇକାର୍ବ—
ସୋଡ଼ି ବାଇକାର୍ବ Sodi bicarb; bicarbonate of soda;
ସୋଡି ବାଇକାର୍ବ (abbreviation of sodium bicarbonate).

ସୋଡ଼ୁଅ—ଦେ. ବ—ସେଡ଼ୁଅ (ଦେଶ)
Sordua ହାଥା Serdua (See)

ସୋଢ଼—ସ. ବଂ. ପୁଂ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା ସହ୍ୟ କରି
Sordha ଯାଇଅଛି—1. Borne. ୨ । କ୍ଷାନ୍ତ (ଅମର); କ୍ଷମାଶୀଳ
(ସୋଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Forgiving. ୩ । ଦୁଃଖାଦି ସହନଶୀଳ
(ଜାଲକଣ୍ଠ)—3. Able to bear pain; forbearing.

ସୋଢ଼ବ୍ୟ—ସ. ବ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସହ୍ୟ; ସହନୀୟ—
Sordhabya Bearable.

ସୋଢ଼ା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ସୋଢ଼ୃ, ୧ମା. ୧ବ)
Sordhā —୧ । କ୍ଷମାଯୁକ୍ତ; କ୍ଷମାଶୀଳ (ମେଦିନୀ)—1. For-
(ସୋଢ଼ୃ—ସ୍ତ୍ରୀ) giving. ୨ । ସହନଶୀଳ—2. Able to bear pain; forbearing. ୩ । ଶକ୍ତ; ସମର୍ଥ (ମେଦିନୀ)—3. Capable; able ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସୋଢ଼ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—4. Feminine of Sordha.
ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ—ସୋଡ଼ା (ଦେଶ)—Sordā (See)

ସୋଢ଼ା ଖାର—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସାଚିକ୍ଷାର (ଦେଶ)
Sordhā khāra Sāchikshāra (See)

ସୋଢ଼ୁଅ—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଯାଜପୁର) ବ—ସେଡ଼ୁଅ (ଦେଶ)
Sordhua Serdua (See)

ସୋଣ(ନ)—ଦେ. ବ (ସ. ଶୋଣ)—ଶୋଣନଦୀ; ଗଙ୍ଗାର ଉପନଦୀ-
Sona (na) ବିଶେଷ—The river Sone; a tributary
ଶୋଣ **ଶୋଣା** of the Ganges.

ସୋଣି—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଶୋଣିତ)—ଶୋଣିତ; ରକ୍ତ—
Sopi ଶୋଣି **ଶୋଣି** Blood.
(ଶୋଣିତ—ଅନ୍ୟ ଅଶୁଦ୍ଧ ରୂପ)

ସୋତ୍କ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ସ+ଉତ୍କ)—ଉତ୍କଣ୍ଠା ପୂର୍ଣ୍ଣ (ହ. ଶ)—
Sot-ka Full of anxiety.
(ସୋତ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋତ୍କଣ୍ଠ—ସ. ବଣ. ପୁଂ(ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ଉତ୍କଣ୍ଠା)—
Sot-kanṭha ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ; ଉତ୍କଳା—Anxious;
(ସୋତ୍କଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) concerned.

ସୋତ୍କର୍ଷ—ସ. ବଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉତ୍କର୍ଷଯୁକ୍ତ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—
Sot-karsha Excellent; having excellence.

ସୋତ୍ପ୍ରାସ—ସ. ବ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଉତ୍ପ୍ରାସ=ପରିହାସ;
Sot-prāsa ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ସଶବ୍ଦ ହାସ୍ୟ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
1. Loud laugh. [ଦ୍—ହାସ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ସୋତ୍ପ୍ରାସ, ଅଜ୍ଞାତ୍ରକ, ଅବଜ୍ଞାତ୍ରକ, ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ; ମହାହାସ୍ୟ, ହାସ, ପ୍ରହାସ—ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ ।] ୨ । ପ୍ରିୟ ବାକ୍ୟ; ଚାଟୁ—2. Flattery. ୩ । ଉପହାସଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ—3. Words accompanied with smile. ୪ । ଶ୍ଳେଷ ବାକ୍ୟ—4. Jocular words.
ବଣ—୧ । ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Intelligent. ୨ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ—2. Jestful; jocular. ୩ । ଅତିରଞ୍ଜିତ (ହ. ଶ)—3. Exaggerated ୪ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟଯୁକ୍ତ (ହ. ଶ)—4. Ironical.

ସୋତ୍ସଙ୍ଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ସ+ଉତ୍ସଙ୍ଗ)—ଶୋକାକୁଳ (ହ.ଶ)—
Sot-sanga Sorrowing; grieved.
(ସୋତ୍ସଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋତ୍ସବ—ସ-ବଣ. ପୁଂ (ସ+ଉତ୍ସବ)—୧। ଉତ୍ସବଯୁକ୍ତ—1. Festive. ୨। ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ (ହ. ଶ)—2. Delighted.
Sot-saba
[ସୋତ୍ସବା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୋତ୍ସୁକ—ସ. ବଣ (ସ.+ଉତ୍ସୁକ)—୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ (ହ. ଶ)—
Sot-suka 1. Anxious (Apte). ୨ । ଅନୁତପ୍ତ—
2. Regretful (Apte). ୩ । ଝୁରୁଥିବା—
3. Repining (Apte). ୪ । ଶୋକାକୁଳ—
4. Sorrowful (Apte).
(ସୋତ୍ସୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଉତ୍ସୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୋତ୍ସେକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ସ+ଉତ୍ସେକ)—ଗର୍ବୀ (ହ. ଶ)—
Sot-seka (ସୋତ୍ସେକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Proud.

ସୋତ୍ସେଧ—ସ. ବଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉତ୍ସେଧ)—
Sot-sedha ଉନ୍ନତ—Raised; elevated; high; lofty.

ସୋତ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଳୀ) ବ (ସଂ. ସ୍ରୋତ)—ବର୍ଷା ପାଣି ବୋହି ଯିବା ପାଇଁ କଟା ଯାଇଥିବା ନାଳ—
Sota Drains for rain-water.

ସୋଥ (ଇତ୍ୟାଦି) — ପ୍ରା. ବ—ଶୋଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sotha (etc) Śotha etc (See)

ସୋଦୟ—ସଂ. ବ (ସ+ଉଦୟ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Accompanied with increase or rising. ୨ । ସୁଧ ସମେତ—2. Accompanied or together with interest.
Sodaya

ସୋଦର—ସଂ. ବ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉଦର=ଜନ୍ମସ୍ଥାନ)—୧ । ସହୋଦର; ଭାଇ—1. Brother. ୨ । ଏକ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ; ଏକୋଦର ଭାଇ—2. Uterine brother. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଭାଇ ପରି) ଉପକାରୀ ବା ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦାତା; ଅଶ୍ରୁପୃଦାତା—2. A beneficial and helpful person (like one's brother). [ଉ—ତୁ ନାଥ କରୁଣାସାଗର । ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସୋଦର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
ସୋଦରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—୧ । ଏକଗର୍ଭୋତ୍ପନ୍ନ—Uterine; born of the same mother. ବେ. ବିଣ—୧ । କୋମଳ—1. Loving; affectionate. [ଯଥା—ତୁ ଅଟୁ ଶରଣ-ସୋଦର] ୨ । ଆତ୍ମୀୟ; ବନ୍ଧୁ—2. Friend. [—ଏଣୁ ଏ ବୋଧ ତୁ ସଂହର । ତୁ ନାଥ ଜଗତ ସୋଦର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୩ । ସମାନ; ଭଳି—3. Like. [ଉ—କଠିନ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଦେଖି ଶ୍ରୀଫଳ ସୋଦର—ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
ସ୍ନେହୀ
ସ୍ନେହୀ

ସୋଦରିମା—ସଂ. ବ (ସୋଦର+ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୋଦରର ଭାବ; ଭାଇପଣିଆ—Brotherliness,
Sodarimā

ସୋଦର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୋଦର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ସୋଦର (ଦେଖ)
Sodarjya Sodara (See)
(ସୋଦର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋଦ୍ୱେଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉଦ୍ୱେଗ)—ଉଦ୍ୱିଗ୍ନ—Anxious; eager.
Sodbega
(ସୋଦ୍ୱେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋଦ୍ରିମା—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସୋଦରିମା)—ସୋଦରିମା; ଭ୍ରାତୃଭାବ—
Sodrimā Brotherliness.
ସୋଦରିମା ମାଇଷାରା

ସୋଧନ—ଦେ. ବ—ଶୋଧନ (ଦେଖ)
Sodhana Śodhana (See)

ସୋଧ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ—ଶୋଧ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Śodh etc (See)
Sodh (etc)

ସୋଧା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶୋଧା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sodhā (etc) Śodhā etc. (See)

ସୋଧି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶୋଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sodhi (etc) Śodhi etc. (See)

ସୋଧିବା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଧିବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sodhibā (etc) Śodhibā etc. (See)

ସୋଧୁଆ—ଦେ. ବ—୧ । ଚାଉଳ ଓ ଗୁଡ଼ିଲଚକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—1. A kind of cake. ୨ । ଗୁଡ଼ିଲ ଚାଉଳ ଚୂନ ପିଠାରୁ ପାଣିପାଣିଆ କରି କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଚିତା ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ—2. A liquid made by pesting rice and used in painting on walls. ୩ । ପିଠା ଆଦି କରିବାପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଲଚକ୍ଷା ପିଠୁ—3. Rice-paste for preparing pastry cakes.
Sodhua
ପିଠୁଳି
ପିଠାର

ସୋନ୍—ଦେ. ବ—୧ । ଶୋଣ ୧ (ଦେଖ)—1. Sona 1 (See)
Son ୨ । ଅଳଙ୍କାରରେ ବସାଯିବା ସୁନାର ବା ରୁପାର ଛୋଟ ରୁଅ—2. Minute globules of silver or gold set on ornaments.
ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶଗଡ଼) ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—Gold. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦୀ ସୋନ)

ସୋନପୁର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁର)—୧ । ଉତ୍କଳର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଓ ତହିଁର ରାଜଧାନୀ—1. Name of a Ruling State and its chief town to the west of Orissa.
Sonapura
[ଉ—ସୋନପୁରର ରାଜାମାନେ ଚିରକାଳ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ; ମାତ୍ର ଏମାନେ ଶକ୍ତିପୂଜା କରନ୍ତି । ସୁବର୍ଣ୍ଣମେରୁ ମହାଦେବଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ସ୍ଥାନର ନାମ 'ସୁବର୍ଣ୍ଣମେରୁ' ବା 'ସୋନପୁର' ହୋଇଅଛି ଏ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜଚିହ୍ନ ଚକ । (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ଏ ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲା, ପୂର୍ବରେ ରେଢ଼ାଖୋଲ ଓ ଅଠମଲ୍ଲିକ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ପାଟନା ରାଜ୍ୟ । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ସୋନପୁର ମହାନଦୀ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ଆସି ପଡ଼ିଥିବା ଶାଖା ତେଲ ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ସୋନପୁରଠାରୁ ୨୦ ମାଇଲ୍ ଉତ୍ତରରେ ସମ୍ବଲପୁର ନଗର ଅବସ୍ଥିତ ସୋନପୁର ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର 'ଛତିଶ ଗଡ଼ଜାତ'ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥାଇ ଓଡ଼ିଶାର 'ଅଠର ଗଡ଼ଜାତ'ର ବହିର୍ଭୂତ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀୟ ସୀମାଭୁକ୍ତ ହେବା ସମୟରୁ ଏହି ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନବ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ବହିର୍ଭୂତ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସି ବିଭାଗର 'ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ଏହି ରାଜ୍ୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାରାଜା ସୁଧାଂଶୁ ଶେଖର ସିଂହ ଦେବଙ୍କ ପିତା ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ରୀ ସାର୍ ରାଜ୍ୟ ମହୋଦୟ ଧର୍ମସିଂହ ଦେବ କେ. ସି. ଆଇ. ଇ. ଧର୍ମନିଧି

ଜ୍ଞାନଗୁଣାଦିର ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱ ବଦାନ୍ୟତା, ଧର୍ମଶୀଳତା, ବିଦ୍ୟାନୁରାଗ, ସାହିତ୍ୟସେବା, ରାଜଭକ୍ତି ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟାଦି ଗୁଣରେ ଭୂତଳରେ ଓ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ରୂପେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ 'ମହାରାଜା' ଉପାଧି ଏହାଙ୍କର ବଂଶଗତ ଉପାଧି ରୂପେ ସରକାର ମଞ୍ଜୁର କରି ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି କାମନାରେ ଏ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ୍. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏହାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ମହାରାଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପାବତୀ ଦେବୀ କଟକ ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ବହୁ ସହସ୍ର-ମୁଦ୍ରା ଦାନ କରି ଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜ ନିଜେ ଅନେକ-ଗୁଡ଼ିଏ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଅନୁକୂଳ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରୁ ନିର୍ବାଚିତ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଅଂଶମାନ ସଙ୍କଳନ କରି Selections from Oriya Literature ୩ ଖଣ୍ଡ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ସଙ୍କଳନ କଲେ; ଏତଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀ କୀର୍ତ୍ତି-ସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜଙ୍କର ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଛଡ଼ା, ହିନ୍ଦି, ସଂସ୍କୃତ, ବଙ୍ଗଳା ଆଦି ବହୁ ଭାଷାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲା । ବିହାରୋତ୍କଳରେ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମହାରାଜା ବିଶେଷ ଯତ୍ନବାନ୍ ଥିଲେ । ଦେଶ-ସେବା ସଙ୍ଗେ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ଦୈବିକ, ବ୍ୟାବସାୟିକ ଓ ଶାସନଗତ ଉନ୍ନତିରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜ ସର୍ବଦା ବ୍ରତୀ ଥିଲେ ।] ୨। ପାଟନା ରାଜଧାନୀର ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମେଳାର ସ୍ଥାନ (ସୋନପୁର ମେଳା ଦେଖ)—2. Name of a place near Patna in Bihar.

ସୋନପୁର ମେଳା — ଦେ. ବି — ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ରାଜଧାନୀ ପାଟନା
Sonapura mela ନିକଟସ୍ଥ ସୋନପୁରଠାରେ ହେବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମେଳା—The celebrated annual fair held at Sonepur near Patna.

[ଦ୍ର—ବିହାରର ରାଜଧାନୀ ପାଟଣା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଣ୍ଡକୀ ନଦୀ ଗଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ିବାସ୍ଥାନର ନିକଟସ୍ଥ (ପାଟନା ସହରର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ୩୨ ମାଇଲ୍) ସୋନପୁର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ମେଳା ପ୍ରତିବର୍ଷ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ବସେ । ଏହାକୁ ହରିହର ଛତ୍ର ମେଳା ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପ୍ରାୟ ୧୫ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବସେ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ୧୫ ଦିନ ପରେ ଭାଙ୍ଗେ । ସୁତରାଂ ଏହି ମେଳା ମାସେ କାଳ ରହେ । ଏପରି ବଡ଼ ମେଳା ଭାରତରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଗଣ୍ଡକୀ ସଙ୍ଗମରେ ସ୍ନାନଯୋଗ ଏ ସମୟରେ ପଡ଼େ । ଏଠାରେ ସ୍ନାନ କରିବା ଲାଗି ବହୁ ସହସ୍ର ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏହାକୁ ଇଂରେଜରେ Sonepur Fair କହନ୍ତି । ଶତ ଶତ ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗରୁ, ବଳଦ ବିକ୍ରୟ ନିମିତ୍ତ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ରହିବା ଲାଗି ଘର ଘର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଏତେ ବହୁତ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିବା ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ସମ୍ଭବ ନୁହେ । ଲେଖକ ଏହି ମେଳା ଦେଖିଅଛି । କ୍ଷୁଦ୍ର ହାତୀଛୁଆ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ହାତୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠାକୁ ବିକ୍ରୀ ହେବା ପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ଯେ ବୃଦ୍ଧ ହାତୀ କିଣନ୍ତି ସେ କେବଳ ଏହାର ବହୁମୂଲ୍ୟ ହାତ ଓ ଦାନ୍ତ ପାଆନ୍ତି । ଏ ମେଳାକୁ ଭାରତର ଘର ଘର ସ୍ଥାନରୁ ଅନେକ ଲୋକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବଳଦ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗାଈ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା କିଣିନେବା ଲାଗି ଆସନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶରୁ ଏବଂ ଭାରତର ବାହାରୁ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଏହି ମେଳାକୁ ଆସନ୍ତି । ଅନେକ ସାହେବ, ମେମ୍ ଏ ମେଳାକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ଯାଆନ୍ତି । ନାନା ଜାତୀୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ବ୍ୟତୀତ ସବୁପ୍ରକାର ଜଳଜନ୍ତୁ ଓ ହସ୍ତ ନିର୍ମିତ ଶିଳ୍ପ ବସ୍ତୁମାନ ଏଠାକୁ ବିକ୍ରୀ ନିମିତ୍ତ ଆସିଥାଏ । ବହୁତ ହୋଟେଲ୍, ମିଷ୍ଟାନ୍ନଦୋକାନ, ସିନେମା, ଥିଏଟର୍ ଆମୋଦ ଲାଗି ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥାଏ । ପେଣ୍ଡିମାନେ ପଟନାରୁ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଷ୍ଟୀମର୍‌ରେ ଗଙ୍ଗା ପାର ହେବା ପରେ ଜେଲରେ ବସନ୍ତି । କେବଳ ଏହି ମେଳା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସାମୟିକ ରେଲୱେଲାଇନ୍ ଗଙ୍ଗା ବାଲିରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ ଓ ଏହା ଷ୍ଟୀମର ଘାଟଠାରୁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ମେଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯାଏ । ବହୁତ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିଶ ଓ ସେବାସଂଘର ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା ଓ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନାନାରୂପେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ପାଠୀ, ବି. ଏ., ବି. ଟି ।]

ସୋନଭଦ୍ରା — ଦେ. ବି — ସୋଣ (ଦେଖ)
Sonabhadrā Sona (See)

ସୋନହ — ସଂ. ବି — ଲସୁନ; ରସୁଣ (ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦଳୀ) —
Sonaha Garlic.

ସୋନାରଙ୍ଗ — ଦେ. ବି—ଆରଣ୍ୟବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Sonārānga Sonārānga Kukurbichā; Grewia Hirsuta (wild tree).

ସୋନାଲି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧। ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡିତ—
Sonālī 1. Set with gold. ୨। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; ସୁନେଲି—
ସୋନାଲୀ 2. Of golden colour. ୩। ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ—
ସୁ(ସୋ)ନହଲା 3. Golden.

ସୋନ୍ନା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି – (ସଂ. ସନ୍ଦଂଶ)—ସଣ୍ଡାସି;
Sonnā ବଣିଆର ଚିମୁଟା — Pincers.

ସୋନ୍ମାଦ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ଭାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉନ୍ମାଦ)—
Sonmāda ୧। ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ; ଉନ୍ମାଦଯୁକ୍ତ—1. Maddened;
(ସୋନ୍ମାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) become insane; suffering from brain derangement. ୨। କ୍ଷିପ୍ତ—2. Intoxicated.

ସୋପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.)—ସାବୁନ୍—
Sop ସୋପ୍ सोप Soap.

ସୋପ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍—ସ୍ତ ଦେ (ଇଂରାଜୀ) ବ—ଖଡ଼ିପଥର—
Sop-shton Soap-stone.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖଡ଼ି ଖଲା । ଏଥିରେ ସ୍ଥଳର ପଥର, ଥାଳ, ଗ୍ଲାସ୍, ଚିନା ପ୍ରଭୃତି ହୁଏ ।
ଶ୍ରୀମୋହନ. ଦେଇଙ୍ଗର ଭୂଗୋଳ ।]

ସୋପକରଣ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥେ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉପକରଣ)—
Sopakarana ଉପକରଣ ବିଶିଷ୍ଟ—Having the materials.

ସୋପକାର—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉପକାର)—
Sopakāra ଉପକାରଯୁକ୍ତ—Accompanied with benefit.

ସୋପଧ—ସଂ. ବ (ସ+ଉପଧା)—ସ୍ୱଳ୍ପଦାନ; ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ
Sopadha ବଦ୍ଧ ଲୋକସମ୍ମାନନାର୍ଥ କରାଯିବା ଦାନ (ଶୁଦ୍ଧି-ତତ୍ତ୍ୱ)—A donation or gift given with a view to court public applause.

ସୋପପ୍ଲବ—ସଂ. ବ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉପପ୍ଲବ=ଗ୍ରହ)—
Sopaplaba ରାହୁଗ୍ରସ୍ତ (ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ)—The sun or moon undergoing an elcipse.

ସୋପବାସ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ) (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉପବାସ)—
Sopabāsa ଉପବାସଯୁକ୍ତ; ଉପବାସୀ—Fasting.
(ସୋପବାସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋପବୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଉପବୀତ)—ପୟତା
Sopabita ପରିହିତ—Wearing or bearing the sacred thread.

ସୋପରଦ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ—ସୁପରଦ୍ (ଦେଖ)—
Soparad(dd) Suparad (See)
[ସୋପର୍ଦ୍(ର୍ଦ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୋପାକ—ସଂ. ବ—୧ । [ଶ୍ୱପାକର ଅନ୍ୟରୂପ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)]—
Sopāka ଶ୍ୱପଚ୍ (ଦେଖ)—1. Swapak (See).
[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡାଳ ପିତା ଓ ପୁକ୍କସଜାତୀୟା ମାତା ଗର୍ଭୋତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନକୁ ସୋପାକ ବୋଲାଯାଏ (ହ. ଶ)—୨ । ବନୌଷଧି ବିକ୍ରେତା (ହ. ଶ)—2. A seller of herbs.

ସୋପାଧି—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଉପାଧି)—୧ । ଉପାଧିଯୁକ୍ତ—1. Titled.
Sopādhi ୨ । ପ୍ରତିଲବ୍ଧେପ୍ସାପ୍ରଣୋଦିତ (ଦାନାଦି)—
(ସୋପାଧିକ—ଅନୁରୂପ) 2. (gift etc) Done with a view to getting something in return.

ସୋପାନ—ସଂ. କ୍ଲୀ (ସହ+ଉପ=ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ+ଅନ୍ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା
Sopāna +କରଣ ଅ)—୧ । ଅରୋହଣୀ; ସିଢ଼ୀ;
ପାବଡ଼; ପାହାଚ—1. Steps ଦ୍ର—ଇଷ୍ଟକ ବା ପାଷାଣାଦି ନିର୍ମିତ ଅରୋହଣୀକୁ ସୋପାନ (ପାହାଚ) ଓ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଅରୋହଣୀକୁ ନିଃଶ୍ରେଣୀ ବା ଅଧିରୋହଣୀ (ଶ୍ରୁତି) ବୋଲାଯାଏ—ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
୨ । କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚ ବା ନିମ୍ନକୁ ଥିବା ସ୍ତରମାନ—
2. Gradually high or low layers; grade.

ସୁଲଭ ସୁଲଭ ଦେ. ବିଣ—ସୁଲଭ; ଅନୁକୂଳ; ପ୍ରସନ୍ନ—Favourable. (ଉ—ଘାନରା ବାଲୀକ ଦେ ବୋଲେ କରି ନାହିଁ ମୁଁ ଘାନ, ଘାନ ଭଙ୍ଗି ଭଙ୍ଗି ବିଅ ଗୋ ମୋତେ ହୋଇ ସୋପାନ—ବଳାର ବୋଲ ।]

ସୋପାନ ପରମ୍ପରା(ଶ୍ରେଣୀ)—ସଂ. ବ—ବହୁ ପାଦକ୍ରମଯୁକ୍ତ ଅରୋହଣୀ—
Sopāna paramparā(śreṇ Flight of steps.
[ସୋପାନାବଳି(ଳୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୋପେନ୍‌ହାଉଆର୍—ଦେ. ବ (ଜର୍ମାନ୍ ନାମ)—ଜର୍ମାନୀଦେଶୀୟ
Sopen-hāuār ଜନୈକ ସ୍ୱର୍ଗତ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ—
ସୋପେନ୍‌ହାଉଆର Arthur Schopenhour; late famous German philosopher. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୭୮୮ ରେ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ ୧୮୩୦ ରେ । ଏ ଜଗତର ଦୁଃଖବାଦ (Pessimism) ର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାତା ଥିଲେ । ଏ ଉପନିଷଦ ପାଠ କରି କହୁଥିଲେ ଯେ, ଏହା ମତେ ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି ଓ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବ ।]

ସୋଫ(ଫେ)ଦ୍—ଫା. ବିଣର ବିଣ—[ଫା. ସଫେଦ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ
Sopha(phe)d ଉଚ୍ଚାରଣ]—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Fully
ବିଲକୁଲ ବିଲକୁଲ [ଯଥା—ସୋଫଦ୍ ଖଲା, ସୋଫେଦ୍ କଲା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସୋବତ୍—ବୈଦେ. ବ [ଅ. ସୋହବତ୍]—୧ । ସହବାସ—
Sobat 1. Living together. ୨ । ସଂସର୍ଗ—
ସୋହବତ ସୋହବତ 2. Intimate connection. ୩ । ସଙ୍ଗ—3. Companionship. ୪ । ବନ୍ଧୁତା—4. Friendship. ୫ । ମୈଥୁନ; ଯୌନ ସଙ୍ଗମ—5. Cohabitation. ୬ । (ଫା. ସୋହବତ୍) ବନ୍ଧୁଜନଙ୍କ ଉପରୋଧ ବା ଚଞ୍ଚଳତା—6. Sensitiveness to the feelings or requests of friends.

ସୋବତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାଙ୍ଗପୁଅ ବା ବନ୍ଧୁ-
Sobatiā ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସର୍ବଦା ଚଳିବାକୁ ଭଲପାଏ—
ସୋହବତୀ ସୋହବତକରନେବାଲା Loving company of
[ସୋହବତୀ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] friends. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ଉପରୋଧ ଭଙ୍ଗି ପାରେ ନାହିଁ —2. Obliging to friends.

ସୋବାକ—ସଂ. ବ—ସୁହାଗା (ହ. ଶ)—
Sobāka Borax.

ସୋବାଲ—ସଂ. ବିଣ—ଧୂମବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ (ହ୍ର. ଶ.)
Sobāla Having the colour of smoke,

ସୋବି(ଭି)ତା—ଟ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସୁବିଧା)—ସୁବିଧାଜନକ—
Sobi(bhi)tā ସୁବିଧା ସୁବୀତା Convenient.
ବି—ସୁବିଧା—Convenience.

ସୋବେ(ଭେ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସୁବେ)—୧ । ସୁବେ (ଦେଖ)—
Sobe(bhe) 1. Sube (See) ୨ । ସନ୍ଦେହ—
ସକାଳ ସୁବହ 2. Suspicion; doubt.
ସନ୍ଦେହ ସୁବା

ସୋଭାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—ଶୋଭାଞ୍ଜନର ରୂପାନ୍ତର (ଭରତ)—ଶୋଭାଞ୍ଜନ
Sobhāñjan (ଦେଖ)—Śobhāñjana (See)

ସୋଭିଏଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ରୁ°)—ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଜାରୁଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ
Sobhiet ପରେ ପ୍ରଚଳିତ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ—Soviet
ସୋଭିୟଟ୍ ସୋଭିଏଟ (of modern Russia).

ସୋମ—ସଂ. ବି (ଷୂ. ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+ମନ୍ଟ୍ର. ମ; ଯାହା
Soma ଅମୃତ ପ୍ରସବ କରେ)—୧ । (ପୁଂ) ଚନ୍ଦ୍ର (ଅମର)—
1. The moon. [ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସପୁତ୍ର ଅତ୍ରିଙ୍କ ପୁତ୍ର ସୋମ । ଏ ଦକ୍ଷଙ୍କର ୨୭ଟି କନ୍ୟା (ନକ୍ଷତ୍ର)ଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି ୨୭ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରୋହିଣୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠା । ସୋମ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅନାଦର କରି ରୋହିଣୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ ହେବାରୁ ସେମାନେ ଦକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ । ଦକ୍ଷଙ୍କ ଶାପରେ ସୋମ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅନ୍ଧକାର ହେବାକୁ ବସିଲା । ଦେବତାମାନେ ଏହା ଦେଖି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଶରଣ ପଶିଲେ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଦେବାସୁରମାନେ ସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥନ କରିବାରୁ ସମୁଦ୍ରରୁ ସୋମ (ଚନ୍ଦ୍ର)ପୁଣି ଜାତ ହେଲେ । ସୋମଙ୍କର ୧୬ କଳା ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଳାକୁ ଦେବତାମାନେ ପାନ କରନ୍ତି ଓ ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ କଳା ରହିଯାଏ; ତାହା ଯାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ପଶିଯାଏ; ଏବଂ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିରେ ସୋମଙ୍କଠାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କଳା ଯୋଗ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସୁଦ୍ଧା ସୋମଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ୧୬ କଳାଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ସୋମ ବାୟୁକୋଣ, ସ୍ତ୍ରୀ, ବୈଶ୍ୟଜାତି, ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ, ଲବଣରସ, ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ସମୁଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅଧିପତି ଅଟନ୍ତି । ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଏହାଙ୍କ ଶରୀର ଏକହସ୍ତପ୍ରମାଣ, ପରିଧାନ ଶ୍ୱେତବସ୍ତ୍ର, ବର୍ଣ୍ଣ ଶୁକ୍ଳ; ଏହାଙ୍କର ଏକ ହସ୍ତରେ ବର ନାମକ ଅସ୍ତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ହସ୍ତରେ ଗଦା । ଏହାଙ୍କ ରଥର ଅଶ୍ୱସଂଖ୍ୟା ୧୦ । ଏ ଶ୍ୱେତପଦ୍ମମଧ୍ୟସ୍ଥିତ, ଉପାଧ୍ୟଦେବତା, ଜଳ ପ୍ରତ୍ୟାଧିଦେବତା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାଭିମୁଖ । ସୋମ ଔଷଧିମାନଙ୍କୁ ପୁଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ଏହି ଔଷଧିକୁ ଗାଈମାନେ ଭକ୍ଷଣ କରି ଦୁଗ୍ଧ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି କ୍ଷୀର ଅମୃତରୂପ ଧାରଣ କରିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ହୋମ (ଯଜ୍ଞ) କରନ୍ତି ଓ ହୋମଦ୍ୱାରା ସୋମଙ୍କର କଳାମାନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଓ ଉକ୍ତ କଳାମାନଙ୍କୁ ଦେବତାମାନେ ପାନ କରି ଜୀବନଧାରଣ କରନ୍ତି । ସୋମଙ୍କ ଔରସରେ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବୁଧଗ୍ରହ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ସୋମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନ୍ୟ କିଛିତଥ୍ୟ ବିଷୟ ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । (ପୁଂ) ସ୍ୱର୍ଗ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Heaven. ୩ । (ପୁଂ) କର୍ପୂର (ଅମର)—3. Camphor. ୪ । (ପୁଂ) ଚାଉଳ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Fermented rice water. ୫ । (ପୁଂ) ବାନର (ମେଦିନୀ)—5. Monkey. ୬ । (ପୁଂ) କୁବେର (ମେଦିନୀ)—6. The God of riches. ୭ । (ପୁଂ) ଯମ (ମେଦିନୀ)—7. The God of death. ୮ । (ପୁଂ) ବାୟୁ (ମେଦିନୀ)—8. The wind; air. ୯ । (ପୁଂ) ବସୁଭେଦ (ମେଦିନୀ)—9. One of the 8 Basu class of Deities. ୧୦ । (ପୁଂ) ଜଳ (ମେଦିନୀ)—10. Water. ୧୧ । (ପୁଂ) ସୋମଲତା (ମେଦିନୀ)—11. The Soma creeper. ୧୨ । (ପୁଂ) ଶିବ [ଭୂରିପ୍ରୟୋଗ]—12. God Śiba. ୧୩ । [ପୁଂ] ଦୀପ୍ତି; କିରଣ [ମେଦିନୀ]—13. Ray or beam of light. ୧୪ । [ପୁଂ] ଦିବ୍ୟୌଷଧି [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—14, A heavenly herb. ୧୫ । [ପୁଂ] ସୋମଲତାର ରସ [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—15, The juice of the Soma plant. ୧୬ । [ପୁଂ] ଅମୃତ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—16. Nectar. ୧୭ । [ପୁଂ] ପର୍ବତ ବିଶେଷ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ] ସୋମଗିରି (ଦେଖ)—17, Name of a mythological mountain. ୧୮ । ବୈଦିକ କାଳରେ ଆରାଧିତ ଦେବବିଶେଷ (ହ.ଶ)—18. One of the Vedic Deities. [ଦ୍ର—ଋଗ୍ବେଦରେ ଏହାଙ୍କର ଅନେକ ସ୍ତୁତି ଅଛି । ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ବରୁଣଙ୍କ ପରି ଏହାଙ୍କର ମାନବୀୟ ରୂପ କଳ୍ପିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରି ପ୍ରକାଶମାନ, ବହୁ ବେଗବାନ୍, ଜେତା, ଯୋଦ୍ଧା । ଏ ଅନ୍ନ, ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଗୋଧନଦାନକାରୀ ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରଥରେ ବସି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଉଥିଲେ ଓ କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାରଥି ଥିଲେ ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ଅର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଇରାଣୀ ଶାଖାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଜେନାବେସ୍ତା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ହଓମ ବା ହୋମ ହୋଇଅଛି—[ହ ଶ] । ଅଥର୍ବବେଦରେ ଓ ଶତପଥବ୍ରାହ୍ମଣରେ ସୋମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇଅଛି—[ବିଶ୍ୱକୋଷ]। ୧୯ । ସୋମବାର [ହ. ଶ]—19. Monday. ୨୦ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ସୋମରସ ଚୂଷିତକରି ବାହାର କରିବାର ଦିନ [ହ. ଶ]—20. The day when the juice of the Soma creeper used to be pressed out for Vedic sacrifice ୨୧ । ସୋମଯଜ୍ଞ (ହ. ଶ); ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞରେ ସୋମରସ ଆହୁତି ଦିଆଯାଏ—21. Vedic sacrifice in

which the Soma juice is offered unto the fire. ୨୨ । ପିତୃମାନଙ୍କର ଏକ ବର୍ଗ (ହ୍ର. ଶ) 22. A class of the departed souls of the ancestors. ୨୩ । ଫେନ (ହ୍ର ଶ)—23. Water in which rice has been boiled ୨୪ । ହନୁମାନଙ୍କ ମତରେ ମାଇକୋଣ ସ୍ୱରରେ ଏକ ସ୍ୱର; ସ୍ୱରଗୀତି-ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—24. Name of a secondary tune in Hindu music. ୨୫ । ବିବାହିତ ପତି (ହ୍ର. ଶ)—25. One's married husband. ୨୬ । ଯଜ୍ଞ ସାମଗ୍ରୀ (ହ୍ର. ଶ)—26. Materials or ingredients for a Jajña. ୨୭ । ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ-ବିଶେଷ; ସୋମ ରୋଗ (ଦେଖ) (ହ୍ର. ଶ)—27. A female disease; the whites. ବିଶ—

ସୋମ ୧ । ଶ୍ୱେତ; ଧଳା—1. White. ୨ । ମନୋହର; ଉତ୍ତରଦିଶା ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful. ଦେ. ବ—୧ । ଉତ୍ତର ଦିଗ—1. The north. (ଉ—ସୋମେ କୃପା ଅନୁରୁକ ଦେଖ ଗୋ ସଖି । ପ୍ରାଚୀ- ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।) ୨ । ଶୁଅଁ ଲଇ (ଦେଖ)—2. Suāñ lai (See) [ଉ—ବାଡ଼ି-ମାନଙ୍କରେ ଫୁଟିଛି ସୋମ ଫୁଲ ଧବଳ । ମଧୁସୂଦନ. ଶ୍ରୀନାଳ ।] ଦେଦେ. ବିଶ (ଫା. ସୁମ୍)—କୃପଣ; କାଞ୍ଜି—

କୃପଣ ସୋମ Miserly; close-fisted.

ସୋମ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମାବାସ୍ୟା—

Soma kshaya Change of the moon.

ସୋମଲତା(ଗୀ)—ସଂ. ବ—୧ । ସୋମଲତା (ଦେଖ)—1. Soma latā (See) ୨ । ସୋମରାଜୀ (ଦେଖ)—2 Soma-rājī (See)

ସୋମଗନ୍ଧକ—ସଂ, ବ—ରକ୍ତପଦ୍ମ (ହ୍ର. ଶ)

Somagandhaka The red lotus.

ସୋମଗର୍ଭ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୋମ ଅଛନ୍ତି ଗର୍ଭରେ ଯାହାର)—

Somagarbha ବିଷ୍ଣୁ (ଦିକାଣ୍ଡ ଶେଷ—Bishṇu.

ସୋମଗା—ସଂ. ବ—ସୋମରାଜୀ (ଦେଖ)

Somagā Somarājī (See)

ସୋମ ଗିରି—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତର ସମୁଦ୍ରସ୍ଥିତ ଦେବଗଣଙ୍କର ଅଗମ୍ୟ ଓ

Soma giri ଅଲଂଘ୍ୟ ପୁରାଣୋକ୍ତ ପର୍ବତ—1. Name of a mythological impenetrable mountain in the Northern ocean. ୨ । (ରାମାୟଣ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣିତ) ଦେବାଧିଦେବ ଶଙ୍କରଙ୍କ ଆଳୟ; ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ସୀମାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତ—2. Name of a mountain said to be on the northern frontier of the Universe ୩ । ସୁମେରୁସ୍ଥ ଚର-ପ୍ରତିଫଳିତ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ); ମେରୁଜ୍ୟୋତି (ହ୍ର. ଶ)—3. Aurora Borialis.

ସୋମ ଗ୍ରୁଷ୍ଟିକା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଲତା (ହ୍ର. ଶ)

Soma grushṭikā The white gourd creeper.

ସୋମ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—୧। ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହ—1. The planet Moon.

Soma graha ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ (ହ୍ର. ଶ)—2. Lunar eclipse. ୩ । ଅଶ୍ୱରୋଗ ବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. A disease of the horse. [ଉ—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଅଶ୍ୱ କଣ୍ଠେ, ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଭୋଜନ କରେ, ଗାଢ଼ ପ୍ରସାବଣ କରି ଶୟନ କରେ; ଅଶ୍ୱର ଅଙ୍ଗମାନ ଶୀତଳ ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସୋମ ଘୃତ—ସଂ. ବ—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ଓ

Soma ghṛuta ଶୋଣିତଦୋଷ ପ୍ରଶମକ ଘୃତବିଶେଷ—A kind of medicinal ghee.

ସୋମ ଚମସ—ସଂ. ବ (ମ. ଷ. ତତ୍)—ସୋମରସ ପାନକରିବା ପାତ୍ର—

Soma chamasa A goblet for drinking the Soma juice.

ସୋମଜ—ସଂ. ବିଶ (ସୋମ+ଜନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ)—ଚନ୍ଦ୍ରଠାରୁ

Somaja ଜାତ—Born from the moon. ବ—୧ । ଦୁଗ୍ଧ (କ୍ଷୀରୋଦ)—1. Milk. ୨ । ଗଜ (ଶ୍ରୀଗଜ)—2. Elephant. ୩ । ବୁଧ ଗ୍ରହ—3. The planet Mercury.

ସୋମତ୍(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେଦେ. ପ୍ରା. ବ (ଫା. ସୋହବତ୍)—ସୋହବତ

Somat(etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sohabat etc (See)

ସୋମ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବ—ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥ (ଦିକାଣ୍ଡ ଶେଷ); ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ

Soma tīrtha ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a place of pilgrimage in Western India [ଉ—ଏଠାରେ ସୋମ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଦୀର୍ଘକାଳ ତପସ୍ୟା କରି ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରଭାକୁ ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏ ତୀର୍ଥକୁ ସୋମତୀର୍ଥ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଶାଖ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶୀଦିନ ଏ ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କଲେ ମହାପୁଣ୍ୟ ଲାଭ ହୁଏ । ଏହି ସ୍ଥାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ବମ୍ବେଇ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କାଠିଆବାଡ଼ ଉପକୂଳର ବେରାଲ ବା ପିଣ୍ଡପୁରୀ ନାମକ ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] (ଉ—ଜୟନ୍ତୀରେ ଯେ ସୋମତୀର୍ଥ ରହିଛନ୍ତି, ତହିଁରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଜନମ ନୁହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସୋମତ୍ତ—ଦେ. ବିଶ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ, ସଂ. ସମର୍ଥ)—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ)

Somatta ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ; ଯେ ଜ୍ଞାନ ପାଇଛି; ସୋମତ୍ତ ଯୌବନବତୀ; ବଢ଼ିଲା (କନ୍ୟା)—1. A young and **ସମର୍ଥ** matured (girl). ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. ଋଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ stout and strong; buxom. ୩ । ଯୁବା—

ଯୁବା 3. Young. [ଯଥା—ସୋମତ୍ତ ଅଣ୍ଡିରା, ସୋମତ୍ତ ଝିଅ ।]

ସୋମ ଦତ୍ତ—ସଂ. ବ (ଲ.ମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଜନୈକ ରାଜା—

Soma datta Name of a king of ancient India. [ଉ—ଏହାଙ୍କ ପିତା ବାହ୍ଲିକ ଓ ପୁତ୍ର ଭୂରିଶ୍ରବା । ଦେବକରାଜକନ୍ୟା ଦେବଙ୍କାଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ଏ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ; ଯଦୁବଂଶୀୟ ଶୂର ସିନି ବସୁଦେବଙ୍କ ପାଇଁ ଦେବଙ୍କାଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ

ଏ ଶିବଙ୍କୁ ବାଧା ଦେଲେ, ବଳୁ ପରସ୍ତ ହୋଇ ସର୍ପରେ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ଗୋଇଠା ଖାଇଲେ । ଏହି ଅପମାନରେ ଏ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ତପସ୍ୟା କଲେ ଓ ମହାଦେବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଲେ ଯେ, ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶିବଙ୍କ ଔରସଙ୍କୁ ପରସ୍ତ କରି ଗୋଇଠା ମାରିବେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଏ କୌରବମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦିବସର ରଣଯୁଦ୍ଧରେ ଶାତ୍ୟକିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସୋମ ଦେ(ଦୈ)ବତ—ସ.ବହୁ—ଯାହାର ଅଧିଷ୍ଠାତୀ ଦେବତା ସୋମ— Soma de(dai)bata Having soma as its titular Deity. ସ. ବହୁ—ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—The 5th asterism.

ସୋମ ଧାରା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ସୋମଙ୍କର ଧାରା=ପଥ)—ଅକାଶ (ଅଭିଧାନ ଶେଷ)—The sky. Soma dhārā

ସୋମନାଥ—ସ. ବ (ନାମ)—ଗୁଜରାଟ ପ୍ରଦେଶର ନଗରବିଶେଷ ଓ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କ ନାମ— Name of a town and an idol of Śiba in Gujerat. [ଦ୍ର—ଏହି ନଗର ଦେଓପତ୍ତନ, ପ୍ରଭାସ-ପତ୍ତନ ଓ ବେରବେଲପତ୍ତନ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ୟାତ । ଏହା ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ଅଧୀନ କାଠିୟାବାଡ଼ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯୁନାଗଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ନଗର । ଏ ନଗର ସୋମନାଥ ଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିମନ୍ତେ ଖ୍ୟାତ । ଏହି ମନ୍ଦିରରେ ଭଗବାନ୍ ଶିବଙ୍କର [ସୋମନାଥଙ୍କର] ଲିଙ୍ଗମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଛି । ଏହାର ପଶ୍ଚିମରେ ଗୋଟିକୁଣ୍ଡ ନାମକ ଜଳାଶୟ ଅଛି । ପ୍ରବାଦଅଛି, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାର ଜଳରେ ତନୁତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଗିର୍ଣ୍ଣାର ନାମକ ଶୈଳ ଏହି ମନ୍ଦିରଠାରୁ କିଛି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ । ଏ ଶିବ ମୂର୍ତ୍ତି ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତରରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାକୁ ଖ୍ରୀ ୧୦୨୪ ରେ ମାମୁଦ୍ ଗଜନୀ ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରି ମନ୍ଦିରରେ ସଞ୍ଚିତ ବହୁ ଧନ-ରତ୍ନ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ସ୍ୱଦେଶକୁ ନେଇଯିବା ପରେ ଏହାର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରସ୍ତର ଗଜନୀର ଜୁମା ମସଜିଦ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ହୋଇଥିଲା । ଗଜନୀକୁ ଫେରିଯିବା ବେଳେ ମାମୁଦ୍ ଏ ଦେଶବାସୀ ଦେବଶର୍ମା ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଏଠାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କରିଗଲେ । ଗୁଲୁକ୍ୟବଂଶ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ରାଜା ତାହାଙ୍କୁ ତଡ଼ି ସୋମନାଥ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଏହା ପରେ ଗୁଟୋରବଂଶୋଦ୍ଭବ ଭଜନ୍ତବଂଶୀୟଗଣ ସୋମନାଥ ଅଧିକାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀ ୧୩୦୦ ରେ ପୁନର୍ବାର ଅଳଉଦ୍ଦୀନ ଖିଲ୍ଜୀ ସୋମନାଥ ଅଧିକାର କରି ମୁସଲମାନ୍ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଧ୍ୱଂସ ହେବା ପରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ସମୟରେ ମାରୋଲ୍ର ସେଖ୍‌ଗଣ ଏବଂ ଗୋରବନ୍ଦରର ରାଣାଗଣ ସୋମନାଥରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ଜୁନାଗଡ଼ର ନବାବ ଏହା ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ସେହି ସମୟରୁ ଏହା ନବାବବଂଶୀୟମାନଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ଅଛି । (ମାମୁଦ୍ ଗଜନୀ ଦେଖ) । ସୋମନାଥ ଦ୍ୱାଦଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।] କେ. ବ. (ପୁଂ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ— A name given to males.

ସୋମନାଥ ବ୍ରତ—ସ. ବ—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀଠାରୁ ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିବା ପ୍ରତି ସୋମବାର ଦିନ ସୁର୍ଯ୍ୟପୂଜାରୂପ ବ୍ରତ—A religious vow observed every year on Mondays of the period from 'Bhādra śukla shashṭhī' to "Āswina śukla daśamī". Somanātha brata

ସୋମନାଥ ସିଂହ ଭୂପ—କେ. ବ (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର କବି-ବିଶେଷ—Name of a poet of ancient Utkal. [ଦ୍ର—ଏ କବି 'ସଙ୍ଗୀତ-ମାଳା' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଯାଇଅଛନ୍ତି । ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] Somanātha simha bhūpa

ସୋମନାଥି—ପ୍ରାଦେ(କେନ୍ଦୁଝର)ବ—କେନ୍ଦୁଝରର ଅନାର୍ଯ୍ୟଜାତିଙ୍କ ପୂଜିତ ଦେବତା ବିଶେଷ—A Deity worshipped by the non-aryans of the Keonjhar State. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ପାଟଖଣ୍ଡା, ଭୀମକାଣ୍ଡ ବା ମହାଖିର,ନାମଧାରୀ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦୁଝରର ଅନାର୍ଯ୍ୟ-ମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି ।] Somanāthi

ସୋମପ(ପା)—ସ. ବ. ପୁଂ (ସୋମ+ପା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କ୍ୱିପ୍)— ୧ । ଯାଗରେ ସୋମରସ ପାନକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ— 1. A Brahman who drinks the Soma juice in a vedic sacrifice. Somapa(pā)

୨ । ପିତୃ ବିଶେଷ—2, A class of the souls of the deceased ancestors.

ସୋମପୀତି—ସ.ବ (ସୋମ+ପା. ଧାତୁ+ଭାବ.ତ+ଇନ୍;ସୋମପୀତିନ; ୧ମା. ୧ବ)—ସୋମପ (ଅମର) (ଦେଖ)— Somapa (See) Somapīti

ସୋମପୀଥୀ—ସ. ବ (ସୋମ+ପା. ଧାତୁ+ଇନ୍; ନିପାତନ; ସୋମ ପିଥିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ସୋମପ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ] (ଦେଖ)—Somapa (See) Somapithī

ସୋମ ପ୍ରଦୋଷ—ସ. ବ—ସୋମବାର ବ୍ରତ [ଦେଖ] [ହିଂ. ଶ] Soma pradosha Somabāra brata [See]

ସୋମ ବଂଶ—ସ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜବଂଶବିଶେଷ; ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ— Soma bamsa Name of a royal dynasty of ancient India; the lunar dyansty. [ଦ୍ର—ଏହି ବଂଶରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜନ୍ମିଥିଲେ । ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ବ୍ରହ୍ମା ନାରାୟଣଙ୍କ ପୁତ୍ର । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅତ୍ରି । ଅତ୍ରିଙ୍କ ପୁତ୍ର ସୋମ । ସୋମ ଓ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କ ଠାରୁ ବୁଧ ଜାତ ହେଲେ । ବୁଧଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୁରୁରବା । ପୁରୁ-ରବାଙ୍କଠାରୁ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ୬ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ଓ ସେହିମାନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ପରମ୍ପରାଙ୍କ ବଂଶର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଶାଖାରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀ, ପରଶୁ-ରାମ, ଜହ୍ନୁପ, ଦେବକ, ଉଗ୍ରସେନ, ପଣ୍ଡୁ, ବସୁଦେବ, ବୃଷ୍ଣି, ସାତ୍ୟକି, ସଞ୍ଜୟ, କୃଷ୍ଣ, ବଳରାମ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ପାଣ୍ଡବ,

କୌରବ, ଜନମେଜୟ, ଦୁଷ୍ମନ୍ତ, ଭରତ, ଶ୍ରୀମସେନ, ଅଧିମନ୍ୟୁ, ପରୀକ୍ଷିତ ଆଦି ଜନ୍ମିଥିଲେ—ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ ।] ଦେ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର କେଶରୀ ବଂଶ—The Keśarī dynasty of ancient Utkala. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖ୍ରୀ: ନବମ ଓ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ ।]

ସୋମବଂଶୀୟ ରାଜା—ଦେ. ବ—ଖ୍ରୀ:ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଉତ୍କଳରେ Somabaṁśīya rājā ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରାଜବଂଶ—Kings of the Soma dynasty who ruled Utkala in the 11th century A. D. making Cuttack their capital. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ସୋମବଂଶୀୟ ଥିବା କଥିତ ।]

ସୋମ ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (ବନ୍ଧୁ-ଗ୍ରହ) —୧ । ଜଳପଦ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—Soma bandhu 1. The water lily. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଶାସ୍ତ୍ର)—2. The sun. ୩ । ବୁଧ ଗ୍ରହ (ଜ୍ୟୋତି-ଶାସ୍ତ୍ର)—3. The planet Mercury.

ସୋମବଲ୍କ—ସଂ. ବ—୧ । ଶ୍ୱେତ ଖଦିର (ଅମର, ମେଦିନୀ); ଶାଳଡ଼ା Somabalka ଖଇର—1. White variety of catechu. ୨ । ବଟଫଳ (ଅମର, ମେଦିନୀ); ବାଫଡ଼ି—2. Myrica Sapida. ୩ । କରଞ୍ଜ (ଜଟାଧର)—3. Pongamia tree. ୪ । ଗଠା କରଞ୍ଜ (ଗୁଜରାଟୀ)—4. Name of a wild tree. ୫ । କରୁର ଗଛ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—5. Acacia Arabica.

ସୋମ ବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବ—ସୋମଲତା (ଦେଖ) —1. Somalatā Soma ballarī (See) ୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀଶାକ (ଦେଖ)—2. Brāhmīśāka (See)

ସୋମ ବଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବ—୧ । ସୋମରାଜୀ (ଅମର) (ଦେଖ)—Soma ballikā 1. Somarājī (See) ୨ । ସୋମଲତା (ଦରକ) (ଦେଖ)—2. Somalatā (See)

ସୋମ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଗୁଡୁଚୀ (ଅମର)—1. Tinaspora Soma balli Cordifolia. ୨ । ସୋମଲତା (ଦରକ)—2. The moon plant. ୩ । ସୋମରାଜୀ (ଶବ୍ଦ-ରତ୍ନାବଳୀ); ବାଲୁଚୀ—3. Serratula Anthelmintica. ୪ । ଗାଭାଳ ଗଡୁଡ଼ୀ (ଗୁଜରାଟୀ)—4. Cogenaria Vulgaris. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ଗୁଜରାଟୀ); ଥାଳକୁଡ଼ୀ—5. Indian pennywort. ୬ । ସ୍ୱଦର୍ଶନା (ଗୁଜରାଟୀ); ପଦ୍ମଗୁଲଞ୍ଚ—6. Tinospora Tomentosa.

ସୋମ ବାର (ବାସର)—ସଂ. ବ—ଚନ୍ଦ୍ରବାସର; ସୋମଗ୍ରହର ଭୋଗ୍ୟ Soma bāra (bāsara) ଦିବସ; ସପ୍ତାହର ଏକାଦଶ ଦିନ; ରବିବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ମଙ୍ଗଳବାରର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସ—Monday. [ଦ୍ର—ସୋମବାର ସପ୍ତାହର ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦିନ । ଏ ଦିନ କ୍ଷୌର, ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ, ରାଜଦର୍ଶନ, ନାମକରଣ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, ବାଣିଜ୍ୟାଦି କରାଯାଏ । ସୋମବାରର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର ବାରବେଳା ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ସପ୍ତମ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ କାଳବେଳା ଅଟେ ।

ସୋମବାର ଦିନ ଅମାବାସ୍ୟା ହେଲେ ଏହା ଶୁଭକର୍ମ ଅଶସ୍ୟ । ଏଥି ହୁଏ । ସୋମବାରରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ଓ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ । ସୋମବାରରେ ପ୍ରଥମ ରବିଦର୍ଶନ ହେଲେ ବାଳକ ଶତାୟୁ ହୁଏ ।

ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ସୋମବାରରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁନ୍ଦର, ମେଧାବୀ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠାଶ୍ରୟପ୍ରବୃତ୍ତ, ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ ଓ ଧନଶାଳୀ ହୁଏ । ସୋମବାର ଅମାବାସ୍ୟା ପଡ଼ିଲେ ସେ ଦିନ ସ୍ନାନ ଦାନାଦି ପୁଣ୍ୟପ୍ରଦ । ସୋମବାର ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ (ଓ ରବିବାର ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ) ହେଲେ 'ଚୂଡ଼ାମଣି' ନାମକ ଶୁଭ ଯୋଗ ହୁଏ । ରବି ଓ ସୋମବାର ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ହେଲେ ଯାତ୍ରା ପଞ୍ଚରେ ଶୁଭଅମୃତ ଯୋଗ ହୁଏ । ଶନି ଓ ସୋମବାର ଭଦ୍ରା (ଦ୍ୱିତୀୟା, ଦ୍ୱାଦଶୀ ବା ସପ୍ତମୀ) ଥିଲେ ହେଲେ ପାପଯୋଗ ହୁଏ । ସୋମବାର ଏକାଦଶୀ ହେଲେ ଅଶୁଭ । ଦିନଦଗ୍ଧ ଓ ସେ ଦିନ କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ହେଲେ ଅଶୁଭ । ମାସଦଗ୍ଧ ହୁଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।] ଦେ. ବ—ସୋମବାର ବ୍ରତ (ଦେଖ)—Somabāra brata (See)

ସୋମବାର ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ପ୍ରତି ସୋମବାରରେ ଉପବାସପୂର୍ବକ Somabāra brata ସାୟଂକାଳକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶିବଦୁର୍ଗାପୂଜାରୂପ ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow and fasting observed on every Monday. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ,ଗୃହସ୍ଥ, କନ୍ୟା, ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ, ସମସ୍ତଙ୍କର କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ଏଥିରେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଲାଭ, ମନୋରଥ-ସିଦ୍ଧି ଓ ବିଘ୍ନନାଶ ହୁଏ ।

ଏହି ବ୍ରତର ବିଷୟ ସ୍ୱନ୍ଦପୁରାଣ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତରଖଣ୍ଡ ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିର କଥା ଏହି :—ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ଶିବଧର୍ମା, ମଗାଧରେ ବିଚାରଧର୍ମା, ନାମକ ଏକ ରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ ; ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖୀ ଥିବାରୁ କନ୍ୟାର ଜାତକ ଗଣନାରୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ, କନ୍ୟାଟି ୧୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବିଧବା ହେବ । କନ୍ୟା ଏହା ଶୁଣି ସାଙ୍ଗବଳ୍ଲ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମୈତ୍ରେୟୀଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ଏହି ବ୍ରତ କରିବାକୁ କହିଲେ ଓ ଏ ବ୍ରତ ପାଳନ କରି କନ୍ୟା ବୈଧବ୍ୟ ଦଶାରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲା ।] ଦେ. ବ—

ସୋମବାର ବ୍ରତ କାର୍ତ୍ତିକ, ବୈଶାଖ ଓ ମାଘ ମାସର ପ୍ରତି ସୋମବାରରେ ଉପବାସ ରହି ସନ୍ଧ୍ୟାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟାଲ ଭୋଜନରୂପ ଲୌକିକ ବ୍ରତ—A fast observed on the Mondays of the months of Kārttika, Baiśākha and Māgha. [ଦ୍ର—

ଏ ବ୍ରତରେ ଶିବଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ କୌଣସି ଶିବଲିଙ୍ଗକୁ ମାନସିକ କରି ମଧ୍ୟ ଏ ବ୍ରତ କରାଯାଏ ।]

ସୋମବାରିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସୋମବାରବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person observing (ସୋମବାରେଣ—ସ୍ତ୍ରୀ) the Somabāra fasting. ୨ । ସୋମବାରୀ ସୋମବାରରେ ଜନ୍ମ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who has taken his birth on Monday. ଦେ. ବିଣ—ସୋମବାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—(ସୋମବାରିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Relating to Monday.

ସୋମ ବିକ୍ରୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୋମ+ବି+କ୍ରୀ, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Soma bikrayī . ୧ମା. ୧ବ)—ସୋମଲତାରସ ବିକ୍ରୟକାରୀ—A person who sells the juice of Soma creeper. [ଦ୍ର—ମନୁ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ସୋମବିକ୍ରୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାନର ଅଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।]

ସୋମ ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି—୧ । କଟ ଫଳବୃକ୍ଷ; କାଫଡ଼ ଗଛ (ଉତ୍ତମାଳା)—Soma bruksha 1. Myrica Sapida (tree). ୨ । ଶ୍ୱେତ ଖଦିର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ପାଣ୍ଡୁଆ ଖଇର—2. The white variety of catechu.

ସୋମଭୂଃ—ସଂ. ବି (ସୋମଙ୍କଠାରୁ ଭୂଃ=ଉତ୍ପନ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—Somabhūḥ ୧ । ସୋମପୁତ୍ର; ବୁଧଗ୍ରହ—1. The planet Mercury. ୨ । ଜୈନରାଜ ଭେଦ—2. Name of a Jaina king. ବିଣ—ସୋମବଂଶୋଦ୍ଭବ—Born of the Lunar Dynasty.

ସୋମ ମଣି—ସଂ. ବି (ମ.ତ. ଲେ; ସୋମଙ୍କ ପ୍ରିୟମଣି)-ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—Soma maṇi The moon-stone; a kind of gem.

ସୋମ ଯାଗ(ଯଜ୍ଞ, ମଖ)—ସଂ.ବି ସୋମଲତା ରସ ପାନାଙ୍ଗକ ବୈଦିକ (ସୋମେଜ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Soma jāga(jajña, makha) ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—A sort of vedic sacrifice. [ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣର କୃଷ୍ଣଜନ୍ମଖଣ୍ଡ ୨୦ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏ ଯାଗର ବିଧି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପାପ ମୋଚନ ହୁଏ । ପାଳକ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ସୋମଲତା ରସ ପାନ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ କେବଳ ଫଳ ଭୋଜନ ଓ ତୃତୀୟ ବର୍ଷ କେବଳ ଜଳପାନ କରି ଏ ଯାଗ ୩ ବର୍ଷରେ ଶେଷ କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ୩ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ଧାନ ଘରେ ବ୍ୟତୀତ ନ ହୋଇ ସଞ୍ଚିତ ଥିବ, ସେ ଏହି ଯାଗ କରି ୩ ବର୍ଷର ସଞ୍ଚିତ ଧାନକୁ ଅନ୍ନ ଓ ଦକ୍ଷିଣାରୂପେ ବାଣ୍ଟିବେ ।]

ସୋମ ଯାଜୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୋମ+ଯଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ସୋମଯାଗ କର୍ତ୍ତା—Somajājī A person who performs the Somajāga.

ସୋମଯାଜୀ ପୁର—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀ ବ୍ଲକସ୍ଥିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—Name of a Brāhmaṇa village (in Rāhāṅgā pergunna) in the Puri district.

ସୋମ ଯୋନି—ସଂ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦନବିଶେଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ପୀତ ଚନ୍ଦନ (ହ୍ର. ଶ)—1. A species of excellent sandal wood. [ଦ୍ର—ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଳ ଅଟେ ।] ୨ । ଦେବତା (ହ୍ର. ଶ)—2. Deity. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହ୍ର. ଶ)—3. A Brāhmaṇa.

Soma joni (ଅନ୍ୟ ସଂ—ଚୈଲଣ୍ଡିକ, ଶିଲୋଦ୍ଭବ)

ସୋମରାଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୋମରାଜ)—ସୋମରାଜ (ଦେଶ)—Somarāja Somarājī (See)

ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—The moon.

ସୋମରାଜିକା—ସଂ. ବି—ସୋମରାଜୀ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ] (ଦେଶ) Somarājikā Somarājī (See)

ସୋମରାଜୀ—ସଂ. ବି (ସୋମ=ଶ୍ୱେତ+ରାଜ୍ ଧାତୁ—ଘଞ୍ଜ ଘାଞ୍ଜବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସୋମରାଜନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଔଷଧିବିଶେଷ; ବାଲୁଚ—Somarājī Serratula Anthelmintica (plant). [ଦ୍ର—ଏହା ଶୋଳଶୁଙ୍ଗା ବର୍ଗର ଗ୍ରାମ୍ୟ ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକ । ଏହାର ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର, ଦନ୍ତୁର । ଏହାର ଡାଙ୍ଗରେ ଖଳା ରେଖା ଅଛି । ମଞ୍ଜରୀର ସବୁ ଫୁଲ ଏକ ପ୍ରକାର । ଫଳ ବା ବୀଜ ଆଠ ଦଶ ଶିରାଯୁକ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଗାରପରି ଦେଖାଯାଏ ।

Aṅgā; ଅଙ୍ଗା, ଅଙ୍ଗା, ଅଙ୍ଗ, ଅଙ୍ଗ, ଅଙ୍ଗ

ଜର୍ଜ୍ଜ ହୁଏ । ଏଥିରେ ଶିରୋବ୍ୟଥା, ମୁଖର ଓ ତାଳୁର ଶୁଷ୍କତା, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଜୃମ୍ଭା, ପ୍ରଳାପ, ରୋଜନରେ ଓ ପାନରେ ଅତୃପ୍ତି ହୁଏ । (ସୋମର ଅର୍ଥ ଜଳ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଜଳ କ୍ଷୟ ହେବାରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି) । ଏହା ଅତ୍ୟଧିକ ସହବାସ, ଅତି ଶୋକ ଓ ଅତି ଶ୍ରମରୁ ଜନ୍ମେ । ଏହା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୂତ୍ରାଭିଶାର ରୋଗ । ଏ ରୋଗରେ ମୂତ୍ରମାର୍ଗରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ନିର୍ମଳ, ବେଦନାହୀନ, ଜର୍ଜ୍ଜ, ଶୀତଳ, ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ରାବ ଜର୍ଜ୍ଜ ହୁଏ । (ଭାବ-ପ୍ରକାଶ) ।] ୨ । ବହୁମୂତ୍ରରୋଗ—2. Diabetes.

ସୋମ ଲତା—ସଂ. ବ—ଅର୍କାଦିବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଶୀଗ୍ର, ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ଲତା—
Soma latā Ascelpias Acida or Sarcostemma Brevistigma; the moon plant; Sarcostemma Viminale. [ଦ୍—ଏହାର ଡେଙ୍ଗ ହଳଦିଆ ଓ ଡାଣ୍ଡି ଅଙ୍ଗୁଠି ପରି ମୋଟା । ଏହାର ପତ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଥିବାରୁ ଦୂରରୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ; ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଗନ୍ଧହୀନ; ଏକସଙ୍ଗେ ୮।୧୦ଗୋଟି ଫୁଲ ଧରେ; ଫୁଲର ଆକାର ଅର୍କଫୁଲ ପରି, ଶୀର ଈଷତ ଅମ୍ଳ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ-ନାଗପୁର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଲତା ଦେଖାଯାଏ ।

ସୋମ ଲତା
ସୋମ ଲତା
ଡେଂଟିଗଟ୍ଟୁ ସ୍ଥଳ ଡୁ, ପୁଷ୍ପିତୋଗେ]

ଏହା ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ, କଟୁ, ତିକ୍ତ ଓ ରସାୟନ, ପିତ୍ତ-ଦାହହର, ବାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ, ମେଧାଜନକ ।

ପୂର୍ବେ ଯଜ୍ଞରେ ଏହି ଲତାର ରସକୁ ଋଷିମାନେ ପାନ କରୁଥିଲେ ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଦ୍ରା ଦେଉଥିଲା । ଏହି ଲତାରେ ୧୫ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର ଥାଏ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ବୃଦ୍ଧି ଅନୁସାରେ ଏହାର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ପତ୍ର ଉଦ୍ଭବ ହୁଏ ଓ ହ୍ରାସ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ପତ୍ର ଝଡ଼େ । ସୋମଲତା ଚତୁର୍ବିଂଶତି ପ୍ରକାରର । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ଗନ୍ଧ ଦୁଗ୍ଧ ପରି ତାହାର ନାମ ଅଂଶୁମାନ୍; ଯାହାର କନ୍ଦ କଦଳୀ କନ୍ଦ ପରି ତାହାର ନାମ ରଜତପ୍ରଭ; ଉପୁଣ ପତ୍ର ପରି ଯାହାର ପତ୍ର ତାହାର ନାମ ମୁଞ୍ଜବାନ୍; ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଯାହା ଜଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରମା; ଯେଉଁ ଲତା ସାପକାଳି ପରି ତାହାର ନାମ ସରୁଡ଼ାହୁତ ଓ ଶ୍ୱେତାପ; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଜାତିର ଲତାର ୧୫ ଗୋଟି ପତ୍ର ଓ ପତ୍ରର ପୂର୍ବୋକ୍ତ ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ନାମଭେଦ ଓ ରୂପଭେଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ । ମହେନ୍ଦ୍ର, ମଳୟ, ଶ୍ରୀପର୍ବତ, ଦେବଗିରି, ହିମାଳୟ, ଗାରପାଳ, ସହ୍ୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟପ୍ରଭୃତି ପର୍ବତରେ ଏବଂ କାଶ୍ମୀର ଦେଶସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର, ମାନସରୋବରରେ ଏ ଲତାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି । ବେଦ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ସୋମ ଲତାର ବହୁ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଥିର ରସ ହଳଦିଆ ଓ ମାଦକ । ଏହାକୁ ବୈଦିକ ଋଷିମାନେ ପାନ କରୁଥିଲେ ଓ ଏହା ପାନ କଲେ ଜରା, ମୃତ୍ୟୁ, ପାପ ଓ ବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳୁଥିଲା ଓ ଏହା ଅମୃତ ସମ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତରକ ଓ ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଲତାର ଓ ରସର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟର ରଚନା ସମୟରୁ ଏହା ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଜଣାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ଏବମ୍ବିଧ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଲତା ଦୁର୍ଲଭ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଅନୁସାରେ ସୋମ ଲତାର ପୁଷ୍ଟି ଓ କ୍ଷୟ ହେଉଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଋଷିମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସୋମ ଲତାର ଅଧିଦେବତା ରୂପେ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ ।]

ଦେ. ବ.—ଶୁଆଁ ଲଇ ଲତା (ଦେଖ)—
Suan lai (See).

ସୋମ ଲତିକା—ସଂ. ବ—ଗୁଡ଼ୂଚୀ (ଗୁଳଞ୍ଚ ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି)
Soma latikā Tinaspora Cordifolia.

ସୋମ ଶକଳା—ସଂ. ବ—ଶଶାଣ୍ଡୁଳୀ (ଗୁଳଞ୍ଚ ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି); ଏକପ୍ରକାର
Soma śakalā କାକୁଡ଼ି—A sort of cucumber.

ସୋମ ସଂଜ୍ଞା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୋମ+ସଂଜ୍ଞା+ଅ)—କର୍ପୂର
Soma saṁjñā (ଉତ୍ତମାଳା)—Camphor.

ସୋମ ସାର—ସଂ. ବ—୧ । ଶ୍ୱେତ ଖଦିର (ଗୁଳଞ୍ଚ ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି)—
Soma sāra 1. White catechu. ୨ । ବବୁର ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Acacia Arabica.

ସୋମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବ—୧ । ବୁଦ୍ଧଭେଦ (ଜଟାଧର)—1. The
Soma siddhānta name of a Buddhist saint. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରୋକ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସୋମସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅର୍କସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଲୋମଶ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2.One of the Hindu astronomical treatises. ୩ । (ସ+ଉମା+ଅ=ସୋମ=ମହାଦେବ; ତଦୁକ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ=ତନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ)—ମହାଦେବକଥିତ ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—3. Name of a Tantric treatise. ୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରକୃତ ପ୍ରବୋଧଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ନାଟକର କାପାଳିକ ବେଶଧାରୀ ଅଭିନେତା—4. Name of an actor in the Sanscrit drama, called Prabodha Chandrodaya. ୫ । ଶୈବ ମତାବଲମ୍ବୀ ପଣ୍ଡିତ ବିଶେଷ—5. Name of a Pandit professing the Saiba faith.

ସୋମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ—ସଂ. ତ୍ରି. ପୁଂ (ସୋମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ+ଇନ୍; ୧ମା.
Soma siddhānti ୧ବ)—ସୋମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବେତ୍ତା—Versed in Somasiddhānta.

ସୋମ ସୁତ୍(ତ)—ସଂ. ବ (ସୋମ+ସୁ. ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+
Soma sut(ta) କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; କିନ୍; ସୋମସ୍ୟୁନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଜ୍ଞ ରେ ସୋମଲତା ରସ ଅହୁତି ଦିଅନ୍ତି—A priest whose duty is to offer the Soma juice unto the fire in a vedic sacrifie.

ସୋମ ସୁତ — ସଂ. ବ. ଷ୍ଠୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଧଗ୍ରହ —
Soma suta The planet Mercury.

ସୋମସୁତା—ସଂ. ବ. ଷ୍ଠୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରେବା ବା ନର୍ମଦା ନଦୀ—
Somasutā The river Nerbudda.
(ସୋମୋଦ୍ଭବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୋମ ସୁତି(ତ୍ୟା)—ସଂ. ବ—ସୋମଲତାରୁ ରସନିଷ୍କାସନ ପୂର୍ବକ ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ରସ
Soma suti(tyā) ବାହାର କରିବା କ୍ରିୟା (ହ. ଶ)—The act of pressing out the juice of the Soma creeper for Jajña.

ସୋମ ସୂତ୍ର — ସଂ. ବ—ପ୍ରଣାଳ; ଶିବଲିଙ୍ଗ ସମୀପସ୍ଥ ଜଳନିଃସରଣ ମାର୍ଗ
Soma sūtra ବା ନଳା (ହ. ଶ)—The channel at the mouth of the 'Śakti' of a "Śiba-liṅga" through which the bath—water of the image of Śiba flows out. ବେ. ବ—ଗାଡୁକୁଣ୍ଡ—The pit for holding such bath water. [ଉ—କଲ୍ପଣା କରିଛନ୍ତି ନାଉ ସୋମସୂତ୍ର ପ୍ରାୟେ—ଘାନକୃଷ୍ଣ. ଉସବଶ୍ଳୋକ ।]

ସୋମା—ସଂ. ବ (ସୋମ+ଅ) — ୧ । ସୋମଲତା (ଦେଖ)—
Somā 1. Somalatā (See) ୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. Name of a heavenly nymph. ୩ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of a mythological river.

ସୋମାଖ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୋମ+ଅଖ୍ୟା+ଅ)—ରକ୍ତକୈରବ (ରକ୍ତ-
Somākhya ମାଳା); ଲାଲ କଇଁ—The red water-lily.

ସୋମାଭା—ସଂ. ବ. ଷ୍ଠୀ—୧ । (ବନ୍ଦୁଷ୍ଣ୍ଣ; ସୋମ+ଅଭା+ଅ)
Somābhā ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ (ଭକ୍ତିରସାମୃତସିନ୍ଧୁ)—1. A female companion of Rādhā. [ଉ—ରାଧା ସୋମାଭା ବେଳ ଗାଶେ । ଅଭ୍ରର ନଟବର ବେଶେ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣ-ତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।] ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ହ ଶ)—2. The rays of the moon.

ସୋମାୟନ—ସଂ. ବ—୨୭ ଦିନ ଗୋଦୁଧ ପାନ ଓ ୩ ଦିନ ଉପବାସ
Somāyana କରିବା, ଏପରି ଏକମାସକାଳ କରଣୀୟ ବ୍ରତ-ବିଶେଷ—A kind of religious vow observed by subsisting on cow's milk for 27 days and fasting for 3 days. [ଦ୍ର—ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ-ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ବ୍ରତକାରୀ ପ୍ରଥମ ୨ ଦିନ ଗାଈର ୪ ସ୍ତନରୁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସପ୍ତାହରେ ୩ ସ୍ତନରୁ, ତୃତୀୟ ସପ୍ତାହରେ ୨ ସ୍ତନରୁ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୬ ଦିନ ୧ ସ୍ତନରୁ ଦୁହାଁସିବା ଦୁଗ୍ଧ ପାନ କରିବେ ଓ ଶେଷରେ ୩ ଦିନ ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କରିବେ—ହ. ଶ ।]

ସୋମାରୁଦ୍ର—ସଂ ବ (ସୋମ+ରୁଦ୍ର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱସମାସ)—ସୋମ ଦେବତା
Somārudra ଓ ରୁଦ୍ର, ଦେବତା—
The two Deities Soma and Rudra.

ସୋମାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସୋମ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର—
Somārddha Halfmoon.

ସୋମାର୍ଦ୍ଧଧାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୋମାର୍ଦ୍ଧ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କର୍ତ୍ତ;
Somārddhadhārī ୧ମା. ୧ତ)—ମସ୍ତକରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର
(ସୋମାର୍ଦ୍ଧଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାରଣକାରୀ—Holding the half-moon on the head or brow. ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଶିବ—Śiba.

ସୋମାଳ—ସଂ. ବଣ (ସୋମ+ଅଳ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Somāla ଅ)—କୋମଳ (କୋମଳ)—Soft.

ସୋମାଳକ—ସଂ. ବ—ପୁଷ୍ପରାଗମଣି (ହ. ଶ)—
Somālaka Topaz (gem).

ସୋମାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବ—ସୋମବାର ଦିନ ଅଷ୍ଟମୀତିଥି ହେଲେ କରାଯିବା
Somāshṭamī ବ୍ରତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—A religious vow observed if a monday falls on the 8th day of a lunar fortnight.

ସୋମାହ—ସଂ. ବ (ସୋମ+ଅହନ୍)—ସୋମବାର (ଦେଖ)
Somāha Somabāra (See)

ସୋମାହୁତି—ସଂ. ବ—୧ । ଭାର୍ଗବ ଋଷି (ହ. ଶ)—1. Sage
Somāhuti Bhārgaba. ୨ । ସୋମରସଦ୍ୱାରା ଅହୁତି (ହ. ଶ)—2. Offering of the Soma juice unto the fire.

ସୋମେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—୧ । (ସୋମଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ-
Someśwara ଥିବାରୁ) କାଶୀର ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—1. Name of an image of Śiba at Benares. ୨ । (ନାମ) ପ୍ରାଚୀନ କବିବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Name of an ancient poet. ୩ । (ନାମ) ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଭିଜ୍ଞବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of an expert in music. ୪ । (ନାମ) ସର୍ବଦର୍ଶନ ସଂଗ୍ରହର ଉପେଶ୍ୱର ଦର୍ଶନରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଦାର୍ଶନିକବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Name of an ancient Indian philosopher. ୫ । (ନାମ) କୈମିନିକୃତ ନ୍ୟାୟମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥରଚୟିତା—5. Name of the author of a treatise on philosophy. ୬ । (ନାମ) ତନ୍ତ୍ରାଲୋକ ଓ ତନ୍ତ୍ରସିଂହିତା ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟର ରଚୟିତା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—6. Name of a Tantric writer. ୭ । (ନାମ) ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରୁତିଶବ୍ଦାର୍ଥ ସମୁଚ୍ଚୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—7. Name of a lexicographer. ୮ । (ନାମ) ଭୋଜରାଜ କୃତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସଂଗ୍ରହର ଟୀକାକାର (ବିଶ୍ୱ-କୋଷ)—8. Name of an annotator. ୯ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣମିଶ୍ରଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱବାର୍ତ୍ତିକର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦୀପ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଟୀକାର ଗ୍ରନ୍ଥକାର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—9 Name of another commentator. ୧୦ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ନାମ—10. A name of Śrikṛushṇa.

୧୧ । ସୋମନାଥ (ହ. ଶ)(ଦେଶ)—11. Somanātha

ସୋମେଶ୍ୱର (See) ଦେ. ବ—୧ । କୋଶଳର ଜନୈକ ସୋମ

ସୋମେଶ୍ୱର ବଂଶୀୟ ରାଜା—1- Name of a king of the Soma dynasty who ruled in Kośala. [ଦ୍—ଏ ମହାରାଜାଧିରାଜ ସୋମବଂଶୀ ଉଦ୍ୟୋତ କେଶରୀଙ୍କ ପରେ କୋଶଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ ଜନୈକ ସୋମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ପାଟଣାରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଣୀପୁର ଝରିଆଲ ନାମକ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭଗ୍ନାବଶେଷ ସ୍ଥାନରେ ଅଦ୍ୟାପି ବିଦ୍ୟମାନ ।

ସୋମବଂଶର ସୋମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଛଡ଼ା କୋଶଳ ବା ପାଟଣା ଓ ସୋନପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୌଣବଂଶୀୟ 'ସୋମେଶ୍ୱର' ନାମକ ଦୁଇ ଜଣ ରାଜା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ—କେଦାରନାଥ, ମହାପାତ୍ର ।] ୨ । ପାଟଣାରାଜ୍ୟାନ୍ତର୍ଗତ ରାଣୀପୁର ଝରିଆଲରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—2. Name of an idol of Śiba in the Patna state.

ସୋମୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୋମଙ୍କଠାରୁ ଉଦ୍ଭବ ଯାହାର) Somodbhaba —ସୋମଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—Born of Soma. (ସୋମୋଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ପୁଂ—୧ । ବୁଧଗ୍ରହ—1. Planet Mercury. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ନାମ (ରଜ୍ମା ଉପୁନ୍ଦାକାଣ୍ଡ) (ହ. ଶ)—

2. A name of Śrikṛushṇa.

ସୋମୋଦ୍ଭବା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରେବା ବା ନର୍ମଦା ନଦୀ (ଅମର)—

Somodbhabā The Nerbudda river.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୋମୋଦ୍ଭବର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Somodbhaba.

ସୋମୋଦ୍ର—ପ୍ରା. ବ (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—ସମୁଦ୍ର—

Somodra Ocean.

ସମଦ୍ଦ୍ର ସମୁଦ୍ର

ସୋମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୋମ+ଯ)—୧ । ସୋମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Somya 1. Relating to Soma. ୨ । ସୋମଯୁକ୍ତ (ହ. ଶ)—2- Having Soma. ୩ । ସୋମପାନର ଯୋଗ୍ୟ (ହ. ଶ)—3. Entitled to or fit for drinking Soma juice. ୪ । ସୋମ ରସର ଅଦ୍ଭୁତ ଦେବତାଲ (ହ. ଶ)—4. (a person or priest) Offering the Soma juice unto fire.

ସୋୟଂ—ପ୍ରା. ଅ (ସ୍ୱୟଂର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସ୍ୱୟଂ—

Soyam Self; personally.

ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱୟଂ

ସୋୟମ୍—ବେଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ତୃତୀୟ—1. Third. ୨ । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର (ଜମି)—2. Of the third class

ସୋୟମ (land). [ଦ୍—ଓଡ଼ିଶାର ସାବକ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ

ସୋୟମ ଜମିମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ—

ଅଉଲ୍ (୧ମ ଶ୍ରେଣୀର ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ),

ଦୋୟମ୍ (୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର),

ସୋୟମ୍ (୩ୟ ଶ୍ରେଣୀର),

ଚାହାରମ୍ (୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର),

ଏହିପରି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରାଯାଉଥିଲା ।]

ସୋର୍—ବେଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ ନାମ) ସର୍‌ଜନ୍ ସୋର୍; ଭାରତର

Sor ଜନୈକ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରାଲ୍—1. Sir John Shore, a

ସୋର୍ Governer General of India; Lord

ସୋର Teignmouth.

[ଦ୍—ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୭୯୩ରୁ୧୭୯୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରାଲ୍ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଲର୍ଡ୍ ଟେନ୍ ମାଉଥ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବନାରସ ରାଜ୍ୟ ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନୀଙ୍କ ହାତ୍ ଦଖଲରେ ଆସିଥିଲା ଏବଂ ଅଲାହାବାଦ ହାତ୍ ଦଖଲରେ ଆସିଥିଲା ।] ୨ । (ଫା. ଶୋର୍) କୋଳାହଳ; ଘୋଷା—2. Noise (ତୁଳ. ସଂ. ସ୍ୱର)—

୩ । (ଇଂ) ସମୁଦ୍ର, ଅବର ତଟ; ବେଳାଭୂ—3. Shore.

୪ । (ଫା. ଶୁର୍) ଚେତନାବସ୍ଥା—4. Conscious condition.

ସୋର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋଳ କରିବା—1. To make

Sor kariba a noise. ୨ । ହୋ ଉଠାଇବା—2. To

ସୋର ଗୋଳକରା raise a hue and cry. ୩ । ଫାଟି

ଶୋର ମଚାନା କରିବା—3. To make a loud voice.

୪ । ଦେ କରିବା—4. To make a sound. ୫ ।

କୌଣସି ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା; ପ୍ରଚାର କରିବା—5. To publish a matter broadcast.

ସୋର୍ ଗୋଳ—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସଂ.ସ୍ୱର ଓ ଫା. ଗୋଲ୍)—

Sor gola ଗୋଳମାଳ · ଗଣ୍ଡଗୋଳ—Noise; ado.

ସୋର ଗୋଳ ଶୋରଗୋ(ଗୁ)ଳ

ସୋର୍ ଶବଦ—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ, ସଂ. ସ୍ୱର ଓ ଶବ୍ଦ)—କୌଣସି

Sor śabada ପ୍ରକାରର ଶବ୍ଦ—Any sound or noise.

ସୋର ଶବ୍ଦ ଶୋରଗୁଳ

(ସୋର୍ ଶବ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୋର୍ ସାର୍—ଦେ. ବ (ଜଳଥିବ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଜର ଶବ୍ଦ) —ସୋର୍

Sor sār ଶବଦ (ଦେଶ)—Sor śabada (See)

ସୋର୍ ହଜିବା—ଦେ. ବ—ଚୈତନ୍ୟଲୋପ ହେବା—

Sor hajibā Losing or loss of consciousness.

ବେହୁଁଶ ହଓୟା ଚେତ ହୋନା

ସୋର୍ ହେବା—ଦେ. ବ—୧ । ଜ୍ଞାନଲାଭ ହେବା—1. Regain-

Sor hebā ing or revival of consciousness. ଦେ.

ଚୈତନ୍ୟ ହଓୟା କ୍ରି (କୌଣସି ବିଷୟ)—ପ୍ରଚାର ହେବା—To be

ଚେତ ହୋନା published; to become public.

ରଟିୟା ଯାଓୟା ଶୋରହୋନା

ସୋର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱରର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ସ୍ୱର; ଶବ୍ଦ—

Sora 1. Sound. ୨ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ—2. Tone of

ସୋର musical instrument. ୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ; ଗୋଳମାଳ—

ସ୍ୱର 3. Noise. ୪ । ସୋରୋ (ଦେଶ)—4. Soro (See)
ହୁଁଶ ୫ । ସ୍ମରଣ—5. Recollection. ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁରୁ)
ହୋଶ, ସ୍ମର ହୋସ୍; ଚେତ୍; ଜ୍ଞାନ)—Consciousness. ସଂ.
ବ—ବକ୍ରଗତି (ହ୍ର. ଶ)—Tortuous motion.

ସୋରକ—(ଅବାଚୀନ) ସଂସ୍କୃତ. ବ—ସୋରା (ବଣ୍ଟକୋଷ)—
Soraka Saltpetre.
[ଟ—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନରେ ଏ ଶବ୍ଦ ମିଳେ ନାହିଁ ବୋଲି ଡାକ୍ତର ଭୂଦେବଚନ୍ଦ୍ର ଦତ୍ତ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ Materia Medica of the Hindus (ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଭୈଷଜ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।]

ସୋରଟ (ଠ) ମଲ୍ଲା(ହ୍ଲା)ର—ଦେ. ବ—ସଙ୍ଗୀତ ଜାତିର ରାଗ ବିଶେଷ—
Soraṭa(ṭha) mallā(hlā)ra Name of musical tune.
ସୁରଟ ମଲ୍ଲାର [ଟ—ଏଥିରେ ସବୁ ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱର ଲାଗେ—ହ୍ର. ଶ ।]
ସୋରଠ ମଲ୍ଲାର

ସୋରଡ଼ା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସୋଡ଼କା
Sorardā (ଦେଶ)—1. Sordakā (See) ୨ । ଗଞ୍ଜାମର
(ସୋରଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ—2. Name of a village
in Ganjam. ବିଣ—ସୋଡ଼କା (ଦେଶ)—
Sordakā (See)

ସୋରଡ଼ିବା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସୋଡ଼କିବା
Sorardibā (ଦେଶ)—Sordakibā (See)

ସୋରଣ—ସଂ. ବିଣ—ଲବଣ୍ ବିଷା, ମିଠା ଖଟା ଓ ଲୁଣିଆ ହେବାରୁ
Soraṇa ରୁଚିକର (ହ୍ର. ଶ)—Palatable owing to
being a little astringent, sweet, sour
and saline.

ସୋରଣା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—୧ । ସାନ ସଣ୍ଡାଅସି—
Soraṇā 1. Small pincers. ୨ । ନାକୁଅସି—
2. Pincers used by barbers to draw out
the furs from the nostrils.

ସୋର(ରୋ)ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସଂ. ସ୍ରୋତ)—ସ୍ରୋତ—
Sora(ro)ta ସ୍ରୋତ ସୋତ Current.
(ଉ—ଖଡ଼ିଅଛୁଁ ତହିଁ ଯେ ସୋରତର ବେଳା, ଯାଉ ହେବାଯାଇ ବ ଭସେ ଶବ ବେଳା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।]

ସୋରସ(ସୋ)ତି—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସରସ୍ୱତୀ ଶବ୍ଦର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)-
Sorasa(so)tī ସରସ୍ୱତୀ (ଦେଶ)—Saraswatī
ସରସ୍ୱତୀ ସରୋସତୀ (See).

ସୋରା—ବୈଦେ. ବ (ଫା: ଉଲ. ସଂ. କ୍ଷାର, ସୁବର୍ଚ୍ଚିକା ଓ ସର୍ଜିକା କ୍ଷାର
Sorā ୧ । ଯବକ୍ଷାର; ଭୂପୃଷ୍ଠରୁ ଜାତ କ୍ଷାରବିଶେଷ—
ସୋରା ଶୋରା 1. Saltpetre; Potassium
nitrate; nitrate of potash. [ଟ—
ଇଉରୋପ, ଆମେରିକା, ମଧ୍ୟଅସିଆ, ପାରସ୍ୟ, ତୁର୍କି, ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରାୟ ସବୁଠି ଓ ବିଶେଷତଃ ବିହାରରେ ଓ ଆମେରିକାର ବର୍ଷାଞ୍ଚଳ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ମାଟି ଉପରେ ଢୁକାଇଲୁ ଫୁଟିଲା ପରି ଏ କ୍ଷାରର ସ୍ତର ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହି ସ୍ତର (ସାଇମାଟି)କୁ ପାଣିରେ ଗୋଳି ଉକ୍ତ ମାଟିଆ ପାଣିକୁ ଚାଳିଦେଇ ତଳେ ବସିବା ଅଂଶକୁ ଖରାରେ ବା ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଶୁଖାଇଲେ ସୋରା ମିଳେ । ସୋରା ସହିତ ଗନ୍ଧକ ଓ କୋଇଲାଗୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ ବାରୁଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।] ୨ । ସୋଡ଼ା (ଦେଶ)—2. Sordā (See). ୩ । (ସଂ. ନର ଶର ପର) ହାର ଆଦିର ସରି—
3. A string of beads etc. ୪ । ଖୋଳୋରା;
ଜମି ଆଦିର ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ—4. A long strip of land.
୫ । ଲେମ୍ବୁ ଆଦିର ଚ(ଚୁ)ରୁଡ଼ା ବା କୋଳି—
5. One strip of lemon. ୬ । କରମଙ୍ଗା,
ଅମୃତଭଣ୍ଡା, କୋଇଚଳାରୁ ଆଦି ଉପରେ ଶିରା ଥିବା ଫଳର ଦୁଇଟି ଶିରା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ଚୁରୁଡ଼ା—
6. A long ridged portion or strip of a corrugated fruit (e. g. carrambola, red gourd) from the stem of the fruit to its end. ଗ୍ରାଦେ (ଗାଟିଣା) ବ—ସ୍ମରଣ—
Recollection

ସୋରା(ରେ)ଇ—ବୈଦେ. ବ (ଫା—ସୁରାଇ) ସୁରାଇ (ଦେଶ)
Sorā(re)i Surāi (See)

ସୋରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ମୁର ଧାତୁ କର୍ମ୍ମ ସ୍ମୁର ଧାତୁ)—ସୁରାଇବା (ଦେଶ)—
Sorā(re)ibā Surāibā (See)

ସୋରାକ୍(ଖ୍)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ.—ସୁରାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Sorāk(kh)(etc) Surāk etc (See)

ସୋରା କ୍ଷାର—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଯବକ୍ଷାର—
Sorā kshāra Potassium nitrate; saltpetre.
ସୋରାକ୍ଷାର ଶୋରା

ସୋରାଜାନ—ଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳପରିଭାଷା)—ଯବକ୍ଷାରଜାନ ବାୟୁ—
Sorājāna Nitrogen.
ସୋରାଜାନ ଶୋରାଜାନ

ସୋରା ଝଲକା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଉପର କାନର ଫାସିଆ (ଯହିଁରୁ
Sorā jhalakā ସୋରା ସୋରା ଝଲିର ଓହୋଳି ଥାଏ)—
An ear—ornament worn on the upper
part of the ear and from which hang
chained pendants.

ସୋରାବାସ—ସଂ.ବ—ଲୁଣ ମିଶା ସାଇ ନ ଥିବା ମାଂସର ସୋରୁଆ(ହ.ଶ)-
Sorābāsa Soup of meat not seasoned with
salt.

ସୋରାଷ୍ଟ୍ରିକ—ସଂ. ବ—ସୌରାଷ୍ଟ୍ରିକ (ବଣ୍ଟକୋଷ) (ଦେଶ)
Sorāshtrika Saurāshtrika (See)

ସୋରି—ଦେ. ବ—ସୋରା ୩ (ଦେଶ)—Sorā 3 (See) [ଟ—
Sori ବନ୍ଧୁ ତୁ ମୋ ଶିର ଚୁମ୍ବଣ ମୋର ସୋରି ଚିହ୍ନିଗ ପାଶୋର ଟେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁରିବା (ଦେଖ)—
Soribā Suribā (See)

ସୋରିଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ଷପ)—ସର୍ଷପ; ତୈଳବୀଜବିଶେଷ—
Sorisha Indian rape; mustard; Brassia Papus;
ସରିଷା सरसों Sinapis Nigra. [ତୁ—ସର୍ଷପ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସୋରିଷ ତେଲ(ମାଲପା)—ଦେ. ବି—ସର୍ଷପ ତୈଳ—
Sorisha tela(mālapā) Mustard oil.
ସରିଷା ତେଲ सरसों का तेल

ସୋରିଷା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୋରିଷ ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Hav-
Sorishā ing the shape of a mustard. ୨ । ସୋରିଷର
ସରିଷା सरसों के जसे ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Mustard-col-
(ସୋରିଷିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) oured. ବି—୧ । ସୋରିଷ ପରି ଛୋଟ ଦାନା ଥିବା କଣ୍ଠହାର—1. Necklace consisting of mustard like-beads. ୨ । କବାଟ ଆଦିରେ ଲାଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା—2. A kind of nail for doors. ୩ । କବାଟରେ ବା ସିନ୍ଦୁକ ଆଦିରେ ମରି ଝୁଲାଯା ଯାଇଥିବା ଲୁହୁଣ୍ଡା—3. Staple of a door.
ସୁରସୋ कुलाबा

ସୋରିଷା କଣ୍ଠି (ମାଳ,ମାଳି,ହାର)—ଦେ.ବି—ସୋରିଷପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନା-
Sorishā kaṇṭhi (mālā,mālī, hāra) ଯୁକ୍ତ କଣ୍ଠାଭରଣ—
ସରିଷା ହାର कंठी A necklace of mustard-shaped beads.

ସୋରିଷିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ସୋରିଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sorishiā (etc) Sorishā etc (See)

ସୋରିଷିଆ ଗୋଧି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ଓ ସୋରିଷ ପରି
Sorishiā godhi ଫୁଟୁଫୁଟିକା ଚମଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଗୋଧି—A species
ଗୋସାପ बिषखपरा of iguana. [ତୁ—ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଧିକ ବିଷ ମାରାତ୍ମକ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଗୋଧିକୁ ମାଟିଆ ଗୋଧି ବୋଲାଯାଏ ।]

ସୋରିହା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ସୋରେହା (ଦେଖ)
Sorihā Sorehā (See)

ସୋରି—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରସ୍ୱତୀ । ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
Sorī Nickname for Saraswati

ସୋରୁଆ—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ଫଣସ ବା ପାଚିଲା ତାଳର ଚକଟା ରସ—
Soruā The kneaded juice of a ripe jackfruit or
ସତ୍ତ୍ୱ रस ripe palm.

ସୋରୁଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଶୋର୍‌ବା)—ମାଂସର ଝୋଳ—
Sorua ସୁରୁୟା सोरवा Meat soup.

ସୋ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) —ଦୋକାନମାନେ ଯେଉଁ ସ-ର ଜିନିଷ
So rum ଦ୍ରବ୍ୟମାନ କେବଳ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସଜାଇ ରଖନ୍ତି—
ସୋରୁମ सोरूम Show room.

ସୋରେ ଅ—ଗ୍ରା. ବାକ୍ୟ (ସଂ. ସ୍ୱର + ଅ)—ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଗୁରୁଜିରେ
Sore a ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର 'ଅ' ଅକ୍ଷରକୁ ଖଡ଼ିରେ ଭୂମିରେ ଲେଖା-
ସରେ ଅ ଲେଖିବେଳେ ଡାକିବା ଶବ୍ଦ—The first vowel
ସ୍ୱର ଅ letter 'a' called out by the teacher while causing the beginner to write it on the ground with chalk and repeat it.

ସୋରେ ଆ—ଦେ. ବାକ୍ୟ—୧ । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଗୁରୁଜିରେ ପିଲା-
Sore ā ମାନଙ୍କୁ 'ଆ' ଅକ୍ଷର ପଢ଼ାଇବା ବାକ୍ୟ-1. The second
ସରେ ଆ vowel letter 'ā' called out by the teacher
ସ୍ୱର ଆ while causing the beginner to write it on the ground with chalk, ୨ । ସୋରେହା (ଦେଖ)—2 Sorehā (See).

ସୋରେହା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ପୃହା)—୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠା; ଆଗ୍ରହ; ଲାଳସା—
Sorehā 1. Eagerness; hankering. ୨ । ଶ୍ରଦ୍ଧା—
ସ୍ପୃହା स्पृहा 2. Affection; liking. [ତୁ—ମୋତେ ଯାହା ତ ଦିଶିଲା ମୁଁ ବଖାଣିଲି ତାହା । ଯାହାର ଚିତ୍ତେ ରୁଚେ ପ୍ରେମକୁ ସୋରେହା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ।] ବିଣ. ପୁଂ—ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ; ଅନୁରାଗଯୁକ୍ତ—Eager or hankering; attached to; doting on.

ସୋରେହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ ହେବା—
Sorehibā To hanker after a thing.
ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ ହେବା स्पृहायुक्त होना

ସୋରୋ—ଦେ. ବି (ନାମ) —ବାଲେଶ୍ୱରର ଗୋଟିଏ ଥାନାର ଓ ଗ୍ରାମର
Soro ନାମ—Name of a village and police station in the district of Balasore.

ସୋର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଊର୍ଣ୍ଣା)—ଊର୍ଣ୍ଣାବିଶିଷ୍ଟ—
Sorṇṇa Having wool; wooly.

ସୋର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରୂ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୋର୍ଣ୍ଣ + ଭ୍ରୂ)—
Sorṇṇa bhrū ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଇ ଭ୍ରୂଲତା ମଧ୍ୟରେ ଲୋମ ବା ଲୋମର ଝଡ଼ିଁ ରହିଥାଏ (ବ୍ରୀ. ଶ)—(a person) Having downs or downy whorl between the two eyebrows.

ସୋର୍ମ୍ମି—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଊର୍ମ୍ମି)—ଊର୍ମ୍ମି ବା
Sormmi ଲହରବିଶିଷ୍ଟ (ଅମରକୋଷ)—
Having waves; wavy.

ସୋଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଜୋତାର ଗୋଇଠିର ଚମଡ଼ା—
Sol 1. The heel of a shoe. ୨ । ଜୋତାର ତଳ
ସୋଲ सोल ଚମଡ଼ା; ତଳା—2. The sole of a shoe.

ସୋଲ୍‌ଟଂ ପୋଲ୍‌ଟଂ—ଦେ. ଅ—ଓଲଟ ପାଲଟ—Tupsy turvy.
S l-ṭam pol-ṭam [ତୁ—ସୋଲ୍‌ଟଂ ପୋଲ୍‌ଟଂ ସାଉଁଳିଆ ଓଲଟ ପାଲଟ उलट पलट —ଭଗ ।]
(ସୋଲଟ ପୋଲଟ, ସୋଲ୍ଟଂ ପୋଲ୍ଟଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୋଲ(ଲ୍ଲ, ଲ୍ଲା ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଶୋଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sola(hla, hlā) etc Sola etc (See).

ସୋଲ—ସଂ. ବି—୧ । (ଶୀତଳତା; ଥଣ୍ଡାପଣ (ବ୍ରୀ. ଶ) —
Sola 1. Coolness. ୨ । ସ୍ୱାଦ (ବ୍ରୀ. ଶ.)—

2. Taste. ସଂ. ବିଣ । ୧ ଶୀତଳ; ଥଣ୍ଡା (ହୁ. ଶ)-
1. Cold. ୨ । ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ (ହୁ. ଶ)—
2. Having a taste.

ସୋଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ—ଷୋଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sola (etc) Shola etc (See).

ସୋଲ(ଲା)ଙ୍କ(ଙ୍କି)—ଦେ. ବି—ଉତ୍ତର ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ପତ୍ତି
Sola(lā)ṅka(ṅki) ରାଜବଂଶବିଶେଷ—Name of a celebrated Kshatriya royal family of North India. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୬୩୫ଠାରୁ ୧୨୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତାମ୍ରପତ୍ର ଆଦିରୁ ଏ ବଂଶ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଓ ଖାଣ୍ଡବଙ୍କ ବଂଶଧର ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ବହୁକାଳ ଏ ବଂଶ ଗୁଜରାଟରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ତନ୍ତୁ 'ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ରାସୋ' ଆଦି ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳର ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଏ ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ ଚାଲୁକ୍ୟ ଆରୁ ପର୍ବତରେ ବଶିଷ୍ଠ ଋଷିଙ୍କ ଯଜ୍ଞ କୁଣ୍ଡରୁ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ପ୍ରଥମେ ସୋଲଙ୍କିମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଥିଲା । ତତ୍ପରେ ସେ ବଂଶ ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ ଗଲେ ଓ ସେଠାରୁ ପୁଣି ଗୁଜରାଟ, କାଠିଆବାଡ଼, ରାଜପୁତାନା ଓ କଣ୍ଢେଲଖଣ୍ଡରେ ରାଜ୍ୟ କଲେ । ଉତ୍ତରଭାରତରେ ଯେତେବେଳେ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ସୋଲଙ୍କି ସମ୍ରାଟ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଲକେଶୀ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ ଓ ସେ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଶମା ରାଜ୍ୟର ବଘେଲ ବଂଶ ଏହି ସୋଲଙ୍କି ବଂଶର ଏକ ଶାଖା । ଓ ଏ ଅର୍ଦ୍ଧବଂଶୀୟ ବୋଲି ପରିଚିତ (ହୁ. ଶ) ।]

ସୋଲନ୍—ଦେ. ବି (ଗ୍ରୀକ୍ ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍‌ର ରାଜଧାନୀ ଅଥେନ୍ସର
Solan ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ଓ ଗ୍ରୀସ୍‌ର ଉଦାରୀକରଣ ୨ ଜଣ
ସୋଲନ ସୋଲନ ମହାପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Solon the Wise; the great philosopher and legislator of Athens. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୬୪୦ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୫୫୯ । ଏ ବହୁ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ଜାତୀୟ ଭାବୋଦ୍ଦୀପକ କବିତା ରଚନା କରି ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି ସାଲେମିସ୍ ଦ୍ୱୀପକୁ ବିଜେତାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ମୁକ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ଏ ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତର 'ପ୍ରାଣୀର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ, ମରଣ କାଳେ ତାହା ଜାଣି' ଉକ୍ତିର ଭାବାର୍ଥଦ୍ୟୋତକ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ଆଇନ)ର ସାରବତ୍ତା ସଭ୍ୟଜଗତକୁ ମୁଗ୍ଧ ଓ ଚମତ୍କୃତ କରିଅଛି ।]

ସୋଲ(ଲୁ)ପ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସ୍ଲୁପ୍)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାହାଜ—
Sola(lu)pa A small ship; sloop. (ଦ୍ର—
ଶ୍ଲୁପ୍ ସୋଲପ ଗଡ଼ ଶଗଡ଼ ଚଳିବା ଗୃହଁ, ସୋଲପ ପରି ମଣନ୍ତି ଚହଁ, ତମ୍ଭୁମାନଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ, ବୋହିତ ଏହି ଯେ—ଭ୍ରଜନ ଥ. ସମ୍ବଭରଙ୍ଗ ।)

ସୋଲରି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖୋରଧାର ବାଣପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ
Solari ଚିଲିକାହ୍ରଦ ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼—
Name of a hill in Banpur in the Khurda Subdivision on the shore of the Chilka lake.

ସୋଲା—ଦେ. ବି (ହିନ୍ଦୀ; ସଂ. ଚଣକ)—ବୁଟ; ଚଣା—
Solā Gram; chickpea; Cicer Arletinum
ছোলা ଚାଣ, ବୁଟ ଦେ. ବିଣ—ଶୋଲା ପରି ହାଲୁକା—As light as cork. ପ୍ରାଦେ
হালকা (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶସ୍ୟ ଓ
হলকা ତୈଳାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୧୬ ଚୋଲା ଓଜନ—A unit of voluminal measure in Ganjam [ଦ୍ର—ଅଡ଼ା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସୋଲା ଚଣା—ଦେ. ବି—ସୋଲା (ଦେଖ)—
Solā chaṇā Solā (See)

ସୋଲେ—ବୈଦେ. ବି (ଜରଥୁଷ୍ଟ; ଫା. ସୁଲହ୍)—ସୁଲେ (ଦେଖ)—
Sole Sule (See).

ସୋଲେନାମା—ବୈଦେ. ବି(ଜରଥୁଷ୍ଟ; ଫା. ସୁଲହ୍‌ନାମା)—ସୁଲେନାମା
Solenāmā (ଦେଖ)—Sulenāmā (See).

ସୋଲୋପ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପାହାଡ଼ର ବା କମଳନ୍ତ ସ୍ଥାନ;
Solop ଗଡ଼ନ୍ତି—A slope. ବିଣ—ଗଡ଼ାଣିଆ; କମଳନ୍ତ—
ঢালু ঢলোপ Sloping; slanting.

ସୋଲ୍ଲାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଉଲ୍ଲାସ)—ଉଲ୍ଲାସ-
Sollāsa ଯୁକ୍ତ; ଉଲ୍ଲସିତ—Delighted,
(ସୋଲ୍ଲାସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୋଲ୍ଲୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ(ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି,ସ + ଉଲ୍ଲୁଣ୍ଠ—ପରିହାସ)—
Sollunṭha 1. Jocular; jestive. ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନାଦି
ଯୁକ୍ତ—2. Accompanied with rolling on the sides. ସଂ. ବି—ସୋଲ୍ଲୁଣ୍ଠନ (ଦେଖ)—
(ସୋଲ୍ଲୁଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) Sollunṭhana (See)

ସୋଲ୍ଲୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବି (ସ + ଉଲ୍ଲୁଣ୍ଠନ; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sollunṭhana ୧ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ—1. Jestive words; redicule. ୨ । (ଅଳଙ୍କାର) ବ୍ୟାଜସ୍ତୁତି; ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ—2. Ironical praise. ୩ । ସ୍ତୁତିପୂର୍ବକ ନିନ୍ଦାଦ (ଜଟାଧର)—3. Satire; sarcasm; irony (Apte).]

ସୋଲ୍ଲୁଣ୍ଠୋକ୍ତି—ସଂ. ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—
Sollunṭhokti Irony; ironical expression.

ସୋସିର(ରି)—ଦେ. ବିଣ(ସଂ. ସଦୃଶ; ମୂଳ ଓଡ଼ିଆ ଦୋସର; ସରିଶା) —
Sosira(ri) ୧ । ସମ; ସଦୃଶ—1. Similar. ୨ । ସରିସା;
সরিস ସମାନ—2. Equal.

ସୋସିର(ରା,ରି)—ଦେ.ବି(ସଂ·ଶୁଷିର)—ଓଠଦ୍ୱୟ,ଚିପି ପାଟିର ପବନ ଦ୍ୱାରା
Sosira(rā ri) ଉତ୍ପାଦିତ ଧ୍ୱନି; ସୁଷିର ବାଜା—A whistle.
সিটি ସୁସକାରୀ

ସୋସାଇଟ୍(ଟି)—ବୈଦେ, ବ (ବ°)—୧ । ସମାଜ—1. Society.
Sosāit(ṭi) ୨ । କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟି—2. Co-operative Society. ୩ । ଥିଓଜଫିକାଲ୍ ସୋସାଇଟି, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମିତି—3. The Theosophical Society.
ସୋସାଇଟୀ

[ଦ୍ର—କଅଣ ? ରୁଷ୍‌ଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ମାଡ଼ାମ୍ ବ୍ଲାଭାଟ୍‌ସ୍କୀ ନାମ୍ନୀ ମହିଳା ଏବଂ ଅମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟର କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଅଲ୍‌କଟ୍ ସାହେବ ପ୍ରଥମେ ୧୮୭୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଆମେରିକାର ନିଉୟର୍କ୍ ସହରରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମିତି (Theosophical Society) ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମିତି ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ମାତ୍ର ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ସେପରି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଦେଶରେ ଏହି ସମିତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ସେହି ସେହି ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯେତେ ସମିତି ଅଛି ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁଏ କେନ୍ଦ୍ର ଅଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଭାରତବର୍ଷରେ ବନାରସ ବା କାଶୀ ଏ ଦେଶର ସମିତିମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର । ପୁଣି ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ସମିତିମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର (Head quarters) ଏହି ଭାରତ ବର୍ଷର ମାଦ୍ରାଜ ସହରର ଅଡ଼ିଆର୍ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପିତ ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ କହେ ନାହିଁ; କାରଣ, ଏହା କହେ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ଏପରି ଶକ୍ତି ନିହିତ ଅଛି, ଯାହା ଜାଗରିତ ହେଲେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସତ୍ୟ ନିଜେ ଦେଖି ପାରିବେ ଓ ପରୀକ୍ଷା କରି ପାରିବେ । ସାଧାରଣ ଭାଷାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ କହୁଁ, ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା ଅଛି । ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କହେ, ମନୁଷ୍ୟହିଁ ଆତ୍ମା । ଏହାର ଦେହ ବା ଶରୀର ଅଛି । ଅଧିକନ୍ତୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ କହିଲେ, ମନୁଷ୍ୟର ଅନେକ ଦେହ ଅଛି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ସ୍ଥୂଳ ପରିଚ୍ଛଦଟି ସାଧାରଣ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଶରୀରଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସାଧକ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ଏହି ଉଚ୍ଚତର ଶରୀରଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକରେ ଯାତାୟାତ କରେ । ଏହି 'ଲୋକ'ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାପିତ ନୁହେ; ମାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ଏହିଠାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ କେବଳ ସ୍ୱକୀୟ ଭୂଲୋକକୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି; କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସମୟ ସମୟରେ ଭୁବର୍ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ପାଆନ୍ତି । ଯାହାକୁ ମୃତ୍ୟୁ କହନ୍ତି ତାହା କେବଳ ଏହି ସ୍ୱକୀୟ ଭୂଲୋକ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଜଡ଼ଦେହର ପରିତ୍ୟାଗ । ଯେଉଁପରି ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ ଖୋଲି ପୋଷାକ ଦେଲେ ତାହାର ଜଡ଼ଦେହର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଜଡ଼ ବା ସ୍ଥୂଳ ଦେହ ପରିତ୍ୟାଗ-ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ । ଏହା ଅନୁମାନ ନୁହେ, ମାତ୍ର ସାଧକ ଓ ସିଦ୍ଧ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ପରୀକ୍ଷାସିଦ୍ଧ ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସୂକ୍ଷ୍ମଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ ହୋଇଅଛି ସେମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିଅଛି ଏବଂ ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ କ୍ରମବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଅଛି ଓ କ୍ରମବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ପୁଣି ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ । ଏହି କ୍ରମବିକାଶ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଆତ୍ମାର କ୍ରମବିକାଶ ଓ ବାହ୍ୟ ଆକାରର ବା ଶରୀରର କ୍ରମବିକାଶ । ଏଥିରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ ଯେ, ମାନବାତ୍ମାର ଜୀବନକାଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ, ଏବଂ ଯାହାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜୀବନ ବୋଲି କହୁଁ, ତାହା ସେହି ମହାଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଦିନ ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟ ଏହିପରି ଅନେକ ଦିନ ବଞ୍ଚିଅଛି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନ ବଞ୍ଚିବ ।

ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ପୃଥିବୀରେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ଓ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉପଦେଶ ପାଇବା ଯେ ସମ୍ଭବ, ଏହା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ୟତମ ଗୋଟିଏ ସୁସମ୍ବାଦ । ଏହି ପୃଥିବୀ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଭାବରେ ଅରାଜକତା ଅଡ଼ାକୁ ପ୍ରଧାବିତ ହେଉ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏହାର ଉନ୍ନତି ଦେବଦିବ୍ୟ ଏବଂ ଋଷିସଂଘ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏ ସବୁ ବିଷୟ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ସେମାନେ କ୍ରମବିକାଶର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ବିଧି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନ୍ୱେଷଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଲାଭ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପଥରେ ପଥିକ ହେବା ଯେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ, ଏହା କୋଳିବା ବାହୁଲ୍ୟ । ଏହି ପଥରେ ଯାଇ ଯେଉଁମାନେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏହି ବିଶାଳ କାର୍ଯ୍ୟ-ନିର୍ବାହ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ଉପରିଲିଖିତ ଋଷିସଂଘ ସହିତ ସହଯୋଗ କରି ସୃଷ୍ଟିର କ୍ରମବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କାହାରକୁ ଅକୌଣସି ବିଷୟ ଅନ୍ଧଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ କହେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ପ୍ରଥମେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ସେ ତ ସବୁ ବିଷୟ ଅନୁଭୂତିଦ୍ୱାରା ଜାଣି ନ ଥିବେ । ସୁତରାଂ, ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତିସିଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ବୁଝିକୁ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ତଦନୁଯାୟୀକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରିବେ; ମାତ୍ର ନିଜ ଜୀବନରେ ଅନୁଭୂତ ନ ହେବାପାଏ କୌଣସି ବିଷୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା କାହାରକୁ ତାଙ୍କର ନିଜ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଏ ନାହିଁ; ପରନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ତାଙ୍କୁ ବିଶଦ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦିଏ । ସେ

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ନିଜ ଧର୍ମକୁ ଯେପରି ବୁଝୁଥିଲେ ତଦପେକ୍ଷା ଭଲଭାବରେ ବୁଝି ପାରିବେ ଓ ଭଲ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ; ଯେଉଁଥିରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନ ଥିଲା ତହିଁରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହେବ ।

ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ର ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସତ୍ୟକୁ ବାରଂବାର ପରୀକ୍ଷା ଓ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରକୃତିର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଲୋକ (planes) ଏବଂ ଜୀବନରେ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମାନବର (ଆତ୍ମାର) ଚୈତନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାବିଧ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଏହା ନାନା ସତ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛି । ମାତ୍ର କୌଣସି ଅନୁମାନ ନୁହେ—ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ।

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ଉପଦେଶ :-

୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା ଅମର । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବିକାଶ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ନାହିଁ ତାହାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଯାହା, ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ତାହା ।

୨ । ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରେ ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛି, ବାହାରେ ଅଛି, ତାହା ଅମର, ଚିରମଙ୍ଗଳମୟ । ତାକୁ କେହି ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ, ଶୁଣି ପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଘ୍ରାଣ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ ଯାହାର ଅନୁଭୂତି କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ଥାଏ, ସେ ସମ୍ୟକ୍ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ସେହି ଶକ୍ତିର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରି ପାରେ ।

୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ନିଜର ଭାଗ୍ୟବିଧାତା, ନିଜର କର୍ମ ଲାଗି ଦାୟୀ, ସୁତରାଂ ନିଜ ସୁଖ ଦୁଃଖର ସ୍ରଷ୍ଟା ।

୪ । ଏକ, ଅନନ୍ତ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ଅସୀମକୁ ଧାରଣା କରିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଅସମ୍ଭବ । କେବଳ ଏତିକି ଜାଣିବା—ସେ ଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଅଗଣିତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଅଗଣିତ ସୌର ଜଗତ୍ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୌର ଜଗତ୍ ଗୋଟିଏ ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରକଟୀଭୂତ । ଏହାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ବା ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ କହୁଥାଉଁ । ସାଧାରଣତଃ ଈଶ୍ୱର କହିଲେ ଯାହା ବୁଝୁଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସେ ତାହାହିଁ ଅଟନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତ ସୌର ଜଗତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ । ତାଙ୍କ ବିରହିତ ବସ୍ତୁ ସୌର ଜଗତରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ସୌର ଜଗତ୍ ଉପରେ ଓ ବାହାରେ ଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ କିଛି ଜାଣୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଏହି ସୌର ଜଗତକୁ ପ୍ରାଣ ଦାନ କରିଅଛି, ସେ ଅଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବା । ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବା ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଶକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପାରିବା ।

ସେ ନିଜ ରୂପରୁ ଏହି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସୌର ଜଗତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର କଳା ଏବଂ ଶେଷରେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଫେରିଯିବା ।

ସେ କେତେ ଉଚ୍ଚରେ ଅଛନ୍ତି, ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିର ଅଗମ୍ୟ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଜଡ଼-ଜଗତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତାହା ସର୍ବଦା ତ୍ରିବିଧ । ସୁତରାଂ ସବୁ ଧର୍ମରେ ତାଙ୍କର ତ୍ରିବିଧ ମୂର୍ତ୍ତି କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି; ତ୍ରିବିଧ ମୂର୍ତ୍ତି, ମାତ୍ର ଏକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ତ୍ରିବିଧ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଦୃଶ୍ୟ । ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସୌର ଜଗତର ଓ ମାନବର କ୍ରମବିକାଶ ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ଏହି କ୍ରମବିକାଶହିଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ସାତ ଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ଯେତେ କ୍ରମ-ବିକାଶ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆସୁଅଛି ସେ ସମସ୍ତ ଏହି ସାତ ଜଣ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର ନାଁ କାହାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆସୁଅଛି ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୃଥିବୀରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଙ୍କର ଭଗବତ-ବର୍ତ୍ତିତ ସନତ୍କୁମାର ନାମକ ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ଅଛନ୍ତି । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ କ୍ରମବିକାଶ ହେଉଅଛି ସେ ସବୁ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ସେ ରାଜା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ବିଭାଗ ଲାଗି ତାଙ୍କ ତଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ ସବୁ ରହିଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଧର୍ମବିଭାଗ ସ୍ଥାପିତ; ସେ ନିଜେ କିମ୍ବା ତାଙ୍କର କୌଣସି ଶିଷ୍ୟ ନୂତନ ଧର୍ମ ସ୍ଥାପନ କରିବାଲାଗି ସମୟ ସମୟରେ ଦେହଧାରଣ କରନ୍ତି ।

ସବୁ ଧର୍ମ ଏକ ମହାପୁରୁଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏକ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କେବଳ ସଭ୍ୟତା ଓ କ୍ରମବିକାଶର ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେତୁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଧର୍ମର ବାହ୍ୟ ଆବରଣ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଏପରି କି, କେତେକ ଧର୍ମ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ହେବା ପରି ଜଣା-ଯାଏ । ମାତ୍ର ସବୁ ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସତ୍ୟ ଏକ; କାରଣ, ସବୁ ଧର୍ମର ସ୍ରୋତ ଏକ ଉତ୍ସରୁ ଆସିଅଛି ।

ମାନବ ଜାତିର ଅଧମ ଅବସ୍ଥାରେ ଋଷିମାନେ କର୍ମ-ଚକ୍ରମାନେ ପୃଥିବୀର ବାହାରୁ ଆଗତ ହୋଇଥିଲେ ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଜ୍ଞାନର ଓ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ସବୁ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା । ସେହି ପଦ ଲାଭ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜଗତର ଉଚ୍ଚସ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ବୋଲାଯାଏ । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାହାଙ୍କୁ ଅଶେଖ ବୋଲାଯାଏ । ଇଂରାଜୀରେ (Adept) ଅଡେପ୍ଟ୍ ବୋଲାଯାଏ । ସେମାନେ ମାନବର କ୍ରମବିକାଶର ଶେଷ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚି ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର କ୍ରମ-ବିକାଶ ଦେବତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥାଏ ।

ବହୁତ ମହାପୁରୁଷ ଏ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଜାତିର ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର

ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଜାତିରୁ ଉଠିଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଅଦମ୍ୟ ସାହସ ଓ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତିର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ସବୁ ଜୟ କରି ତାହାର ଅନ୍ତରତମ ସତ୍ୟ ସବୁ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗ ବଣ୍ଟା ହୋଇଅଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟ ଘନ୍ଦ ଘଳ । ମାତ୍ର ସବୁ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ଏହି ପୃଥିବୀର ସମ୍ପର୍କରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଋଷିସଙ୍ଘର ସଭ୍ୟସ୍ୱରୂପେ ଏହି ପୃଥିବୀର କାର୍ଯ୍ୟମାନ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।

ଏହି ଋଷିସଙ୍ଘର ସଭ୍ୟମାନେ ସ୍ଥୂଳଦେହରେ ନ ଥିବାରୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ଘଳ ଘଳ ସ୍ଥାନରେ ଥାଇସ୍ୱତ୍ତା ଅନାୟାସରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଭାବର ଆଦାନ-ପ୍ରଦାନ କରି ପାରନ୍ତି । ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତାହାର ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରି ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେ ଏହି ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟାକୁ କାଳେ କେହି ଋଷି ଦେଖିବେ ନାହିଁ,ତାହାର ଏପରି ଆଶଙ୍କା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କାରଣ,କେତେ ଜଣ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ଅଟଳପ୍ରତିଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କୁ ଯାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟ (ଚେଲା) କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ । ଏହି କେତେଜଣ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗୁରୁ (ଇଂରାଜୀରେ ମାଷ୍ଟର—Master) ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଗୁରୁଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଅଛି :—

"ଅଜ୍ଞାନତିମିରାନ୍ଧସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନଶଳାକୟା ।
ଚକ୍ଷୁରୁନ୍ମୀଳିତଂ ଯେନ ତସ୍ମୈ ଶ୍ରୀଗୁରବେ ନମଃ ॥"

ଯେଉଁ ମାଡ଼ାମ୍ ବ୍ଲାଭାଟସ୍କି ନାମ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଆରମ୍ଭରେ ଲେଖା ହୋଇଅଛି, ସେ ଏହିପରି କୌଣସି ପୁରୁଷଙ୍କ ଚେଲା ବା ଶିଷ୍ୟା ଥିଲେ । ସେହି ମହାମାନଙ୍କ ପେଉଁ ଜ୍ଞାନପ୍ରଚାର ଲାଗି ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ସମ୍ୟକ୍ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଅଛି । ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମିତି (ଥିଓଜଫିକାଲ୍ ସୋସାଇଟି) ପାଟିଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ବିସ୍ତାର କରି ଦିନକୁଦିନ ଭାରତ ମାଟିରେ ଖୁବ୍ପ୍ରଗଢରେ ପ୍ରଧାବିତ ହେଉଅଛି । ପୃଥିବୀର ନାନା ଭାଷାରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ଲିଖିତ, ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରଚାରିତ ହେଉ-ଅଛି । ସହସ୍ର ସହସ୍ର କରନାରୀ ଏହି ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେଇ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ସବୁ ଦେଶରେ ଏହାର ଆଦର୍ଶ ବଢ଼ୁଅଛି ।

ଯେଉଁ ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଗୁରୁଙ୍କ କୃପା-ଲାଭ ହୋଇ ପାରିବ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ । ବୋଧହୁଏ ଆଉ ସେପରି କଠିନ ବିଚ୍ଛ ପନ୍ଥା ଏ ଜଗତରେ ନାହିଁ । ଏ ପନ୍ଥାରେ ସିଦ୍ଧି ସୁନିଶ୍ଚିତ; ତେବେ ତାହା କେତେ କାଳରେ ଲାଭ ହେବ, ତାହା କେହି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ପୁଣି ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ଅଛି ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହେବାକୁ ହେବ । ଯଥା ସେବା ଓ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଏ ପନ୍ଥାର ପ୍ରଧାନ ଚର୍ଯ୍ୟା ।

ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାପୁରୁଷ (ବିଷପ୍ ଲେଡ୍ ବିଟର୍)ଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧିକାଂଶ ଅନୁବାଦିତ, ସେ ବହୁକାଳ ଏହି ପନ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପରେ କେତେକ ଜଣ ଗୁରୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ପରେ ସେ ନିଜେ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ସବୁ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରି ପାରିଲେ ।

ଏହି ଗୁରୁମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା-ପାଠକଙ୍କର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ଅଦମ୍ୟ ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ସାଧନା ଆବଶ୍ୟକ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ତ୍ରିପାଠୀ, ବି. ଏ., ବି. ଟି.ଙ୍କ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ପରିଚୟ' ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗୃହୀତ ।]

ସୋସିଆଲିଜମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସମାଜତନ୍ତ୍ର ବା ସାମ୍ୟବାଦ ନାମକ
Sosiālij-m ମତବାଦ; ଆଧୁନିକ ରାଜନୈତିକ ମତବାଦ ବିଶେଷ—
ସୋସିଆଲିଜ୍‌ମ୍ Name of a modern political creed;
ସୋସିଆଲିଜ୍‌ମ୍ socialism. [ଦ୍ର—ସମାଜରେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର
ବେଶୀ ଧନ ହେବା ଅବସ୍ଥାର ଓ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ନିର୍ଧନ
ଅବସ୍ଥାର ଲୋପକରି ତହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦେଶରେ ଥିବା
ସବୁଧନ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ଭାଗରେ
ବାଣ୍ଟି ଦେଇ ଜଗତକୁ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଏ
ମତବାଦର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ଏ ମତବାଦୀମାନେ ନାନା
ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ବକ୍ତୃତା ଆଦି କରି ଜଗତରୁ ରାଜା,ଜମିଦାର,
ସେଠ ଓ ଧନପତିମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କରିବାକୁ
ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ, ଉତ୍ତେଜନା ଓ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାରେ
ଲାଗିଛନ୍ତି ଓ ସାମ୍ୟବାଦ ଜନସେବାବାଦ (bolshivism)
ଧାରଣ କରୁଅଛି ।]

ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଇଂ)—ସମାଜତାନ୍ତ୍ରିକ;
Sosiālisht ସୋସିଆଲିଜମ୍ ମତବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ **ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ** Socialist.

ସୋହଂ—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ସଃ=ସୋ+ଅହଂ=ମୁଁ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ସଃ ଓ
Soham ଅହଂ ମିଳିଯାଇ ସୋଽହଂ ପଦ ହେଲା । ସୋ ଏବଂ ହଂ
(ସୋଽହଂ, ସୋଽହମସ୍ମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରେ ଽ ବା ଲୁପ୍ତ ଅକାର
ରହିଲା । ଏଥିର ଅର୍ଥ:—ସେ ମୁଁ ଅଟେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱର ବା
ପରମାତ୍ମା ମୋ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍, ଈଶ୍ୱର ଓ ସୃଷ୍ଟି
ଏକ ଅଟେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱର ବା ପରମାତ୍ମା ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ
ବ୍ୟକ୍ତିରେ ବା ବସ୍ତୁରେ ବିଦ୍ୟମାନ)—The elementary principle of Pantheism, meaning 'God is myself; God is present in the creation; the Divine Essence pervades

the universe. [ଦ୍ର—ଏହା ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ଅଦ୍ୱୈତବାଦର ମୌଳିକ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ। ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମା ଏକ; ବ୍ରହ୍ମ ଓ ମୁଁ ଅଭିନ୍ନ।]

ସୋହର୍ଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁଗ୍ରଥିତ)—ସୁଗଠିତ; ସୌଷ୍ଠବଯୁକ୍ତ—
Sohar̤da ସୁଗଠିତ ସୁଗଠିତ Symmetrical.
[ଉ—ସୋହର୍ଡ଼ ସୁନ୍ଦର ନାଥ ଜଗତମୋହନ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଦ।]

ସୋହତି—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—୧। (ସଂ. ସମୁଦ୍ର)—
Sohati ସମୁଦ୍ର—1. The sea. ୨। (ସଂ.
ସମୁଦ୍ର ସମୁଦ୍ର (ସୌଭାଗ୍ୟ)—ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Fortune.
ସୁହାଗ ସୁହାଗ (ଉ—ମାନବ ଯେ କାଳେ ସୋହତିରେ ଫୁଟି
ସ୍ରୋତ ସୋତା ଫୁଲେଇ ହୁଅଇ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକଥାଇଁ—
ଅଳକ୍ଷୁଚନ୍ଦ୍ର. ଶେଷବର୍ଣ୍ଣୀ।) ୩। (ସଂ. ସ୍ରୋତ)—
ସ୍ରୋତ—3. Current. (ଉ—ସୋହତିରେ ପଡ଼
ଅସେ କାଳନ୍ଦୀରେ ଭାସି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା।)
ପ୍ରାଦେ (କାଳେଶ୍ୱର) ବି—ନଦୀ—River.

ସୋହତ୍ର—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ର)—ସମୁଦ୍ର—The sea. (ଉ—
Sohatra ସୋହତ୍ର ଜଳେ ଯେହେ ଭାସର
ସମୁଦ୍ରୁ ସମୁଦ୍ର ଛଟପଟେ—ସାରଳା ମହାଭାରତ.
ଅଦ।)

ସୋହଦ୍ର—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ର)—୧। ସୋହତ୍ର (ଦେଖ)—
Sohadra 1. Sohatra (See). ୨। ସୋହୋଦ୍ର (ଦେଖ)
2. Sohodra (See).

ସୋହବତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସୋବତ୍ (ଦେଖ)—
Sohabat Sobat (See).

ସୋହବତି—ବୈଦେ. ବିଣ—ସୋବତି (ଦେଖ)—
Sohabati Sobati (See).
(ସୋହବତିଥ—ଦେଶଜରୂପ)

ସୋହମତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସୋବତ୍ (ଦେଖ)—
Sohamat Sobat [See].

ସୋହମତି—ବୈଦେ. ବିଣ—ସୋବତି (ଦେଖ)—
Sohamati Sobati (See).
(ସୋହମତିଥ—ଦେଶଜରୂପ)

ସୋହରତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧। ଘୋଷଣା—Publication.
Soharat ୨। ଢୋଲ ବା ନାଗରା ବଜାଯିବା ଦ୍ୱାରା
ସୋହରତ ଶୋହରତ ଜଣାଯିବା ଘୋଷଣା—
2. Publication of any matter by beat of drum.

ସୋହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁହାଇବା (ଦେଖ)—
Sohāibā Suhāibā (See).

ସୋହାଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସୁହାଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sohāga (etc) Suhāga etc (See).

ସୋହାଗା—ଦେ, ବି—ସୁହାଗା (ଦେଖ)—
Sohāgā Suhāgā (See).

ସୋହାଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁହାଗୀ (ଦେଖ)—
Sohāgiā Suhāgī (See).
[ସୋହାଗେଇ(ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୋହାଗିଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ ସୁହାଗିଣୀ (ଦେଖ)—
Sohāginī Suhāginī (See).

ସୋହାଗୀ—ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ସୁହାଗୀ (ଦେଖ)—
Sohāgī Suhāgī (See).

ସୋହାରା—ଦେ. ବି—ଛୁଆରା (ଦେଖ)—
Sohārā Chhuārā (See.)

ସୋହିନୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୋଭନା)—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—
Sohinī Name of a musical tune.
ସୋହିନୀ ଶୋଭନୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଷଡ଼୍‌ଜ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ
ବିକୃତ ରାଗିଣୀ। ଏହା ରାତ୍ରିର ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ପ୍ରହରେ
ଗେୟ।]

ସୋହି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୋଇ (ଦେଖ)—
Sohī Soi (See)

ସୋହୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ—ଶୋଭନ—Beautiful. (ଉ—
Sohor̤da ଜୟ ହୁ ବଳା ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣ ଜତନ୍ତ୍ରା ଜୟା
ଶୋଭନ ଶୋଭନ ସୋହୋଡ଼ ପଣ୍ଡା ଗିରିବା ମୋଡ଼।
ପ୍ରାଚୀ ଭଗବତ୍ୟମଙ୍ଗଳ।]

ସୋହୋଦ୍ର—ପ୍ରା. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସହୋଦର; ସୋଦର)—
Sohodra ସହୋଦର; ଏକ ଗର୍ଭଜାତ ଭ୍ରାତା—
ସହୋଦର ସହୋଦର Uterine brother.
ବିଣ—(ସଂ.ସୁହୃଦ୍) ୧। ସୁହୃଦ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to suhṛud. ୨। ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପର୍କିତ—
2. Directly related. (ଉ—ସୋହୋଦ୍ର
ମାଇକ ହରଲେ, ଭଉଣୀ ସଙ୍ଗେ ଘର କଲେ—ପ୍ରାଚୀ.
ଭଗ୍ନ ଶମ୍ଭାହାତ୍ମ୍ୟ।)

ସୋହୋରା—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବି—ଚୁଡ଼ା, ମୁଡ଼ି, ଲଅ ଆଦି ଭଅଇ
Sohorā କରିବା ଯାଣିଅଛୁଆଁ [ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ—A class of Sūdras who prepare flattened rice; parched rice etc and from whose hands high caste people do not drink water.

ସୋଲା—ଦେ. ବିଣ—ଶୋଲପରି ହାଲୁକା—As light as cork;
ସୋଲା ବି—୧। ଶୋଲା; ବୁଣ୍ଟା—1. Gram; chick-
ହୌଳା pea. ୨। ଶୋଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—2. Aeschynomene.
ସୋଲା ୩। (ପାନବରଜା) ପାନଲତାର ରୋଗ ବିଶେଷ—3. A
ବୁଣ୍ଟ, ଚଣା disease of betel plant. [ଉ—ଶରତ ଦିନରେ
ପାନଲତାର ମୂଳରେ ବହୁପରିମାଣରେ ଜଳ ଦେବା ଦ୍ୱାରା
ମାଟି ସର୍ବଦା ଫରଫରିଆ ରହି ପାନଲତା ଖୁବ୍ ବଢ଼ିଥାଏ
ହୋଇ ବଢ଼ି ଉଠିଥିବାରେ ଚହିଲ ବୃଦ୍ଧି ଏକାବେଳେ
ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ।]

ସୋଲେନାମା—ବୈଦେ. ବି (କଟରଥ) (ଫା)—ସୁଲେନାମା (ଦେଖ)
Sohlenāmā Sulenāmā (See)

ସୌଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସଉଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sauā (etc) Sauā etc (See)

ସୌଆର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା)—ସଉଆର୍ (ଦେଖ)
Sauār Suār (See)

ସୌଆରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସବାରି (ଦେଖ)
Sauāri Sabāri (See)

ସୌଆଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସବାଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sauāl (etc) Sabāl etc (See)

ସୌକ୍(ଖ୍) (ଇତ୍ୟାଦି)ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସଉକ୍ (ଖ) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sauk(kh) (etc) Sauk(kh) etc (See)

ସୌକତ ଅଲି—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ମହମ୍ମଦଅଲିଙ୍କ ଭାଇ; ଭାରତର ସୌକତଆଲି ଖିଲାଫତ୍ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—One of the Mahomedan brothers who were the leaders of the Khillafat movement in India in the 20th century.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୯୩୮ ସାଲ ଶେଷାଂଶରେ ମୃତ ହେଲେ ।]

ସୌକନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁକନ୍ୟା+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—ସୁକନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saukanya Relating to Sukanyā. (ଦ୍ର—ଏଠାରେ ସୌକନ୍ୟଚରିତ ସମାପ୍ତ, ଦୋଲଙ୍କ ଚରିତ୍ର କୃଷ୍ଣସିଂହ ନିରପଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସୌକର—ସଂ. ବି (ସୂକର+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—ଶୂକର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଶବ୍ଦ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Relating to pig.
Saukara

ସୌକରିକ—ସଂ. ବି (ଶୂକର+ଇକ)—ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—A hunter.
Saukarika

ସୌକର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି (ସୁକର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସୁକରତା; ସୁସାଧ୍ୟତା—
Saukarjya 1. State of being easy of execution; feasibility. ୨ । ଅନାୟାସ—2. Easiness; facility. ୩ । କୌଶଳ—3. Skill. ୪ । (ଶୂକର+ଭାବେ. ଯ) ଶୂକରତ୍ୱ—4. State of being a pig.

ସୌକି(ଖି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସଉକି (ଦେଖ)
Sauki(khi) Sauki (See)
(ସୌକି[ଖି]ନ୍[ଣ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୌକିନ୍ ସେନା—ଦେ. ବି—ସଉଖିନ୍ ସେନା (ଦେଖ)
Saukin senā Saukhin Senā (See)

ସୌକୁମାର୍ଯ୍ୟ ସଂ. ବି (ସୁକୁମାର=ଅତି ମୃଦୁ+ଭାବ. ଯ)—
Saukumārjya ୧ । ସୁକୁମାରତା; ମୃଦୁତା; କୋମଳତା—1. Softness; delicacy. ୨ । ଯୌବନ—2. Youth.

ସୌକ୍ଷ୍ମ୍ୟ—ସଂ ବି (ସୂକ୍ଷ୍ମ+ଭାବ. ଯ)—ସୂକ୍ଷ୍ମତା—
Saukshmya Tenderness; minuteness; delicacy.

ସୌଖଶାୟନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁଖଶୟନ+ଇକ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଖଶୟନ ବିଷୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରେ)—
ସୌଖ ସ୍ତ୍ରିକ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ସୌଖ ଶାୟିକ } ବୈତାଳିକ; ସୁପ୍ତଶାଠକ—A herald or person (whose duty it was to sing songs to rouse a sleeping king early every morning). ବିଣ. ସଂ—ସୁଖଶୟନ ଜିଜ୍ଞାସୁ—Enquiring after one's sound sleeping.

ସୌଖିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଖ+ଇକ)—୧ । ସୁଖ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saukhika 1. Relating to pleasure (Apte). (ସୌଖୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁଖମୟ; ସୁଖଜନକ—
[ସୌଖିକ, ସୌଖୀୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Pleasant; delightful (Apte).

ସୌଖୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ (ସୁଖ+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଇନ)—୧ । ସୁଖାର୍ଥୀ;
Saukhīna (ମହାଭାରତ; ଭାଳଧର୍ମ) ସୁଖେଚ୍ଛୁ—1. Desiring (ସୌଖୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) happiness. ୨ । ସଉଖିନ୍; ବିଳାସୀ—2. Luxury-loving.

ସୌଖୀନତା—ସଂ, ବି—ବିଳାସିତା; ବାବୁଗିରି—
Saukhīnatā Foppery; luxuriousness; gallantry.

ସୌଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଖ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସୁଖ—1. Happiness. Saukhya ୨ । ଆନନ୍ଦ—2. Pleasure. ୩ । ସୁଖୀ ହେବାର ଭାବ—3. The state of being happy or ସୁସ୍ଥ ସୌଖ୍ୟ comfortable. ଦେ. ବିଣ—ସୁସ୍ଥ—Hale. (ଦ୍ର—ଶରୀରେ ଜ୍ଞାନ ଥାଇ ସୌଖ୍ୟ ହୋଇ ମୁହଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସୌଗତ—ସଂ. ବି (ସୁଗତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷ
Saugata (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Name of a Buddhist saint. ୨ । ବୌଦ୍ଧ; ଶୂନ୍ୟବାଦୀ—2. A Buddhist. ୩ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—3. A sect or school of the Buddhists. [ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧମାନେ ୪ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ; ଯଥା—ମାଧ୍ୟମିକ, [ଯୋଗାଚାର] ବା ଯୌଗାଚାର, ଯୋଗାଗୁରୁ ଓ ବୈଭାଷିକ—Apte ।] ୪ । ନାସ୍ତିକ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An atheist.

ସୌଗତିକ—ସଂ. ବି (ସୁଗତ+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଇକ)—୧ । ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷ
Saugatika (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. Name of a Buddhist saint. ୨ । ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—3. Buddhist monk. ୩ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brahman recluse. ୪ । ସନ୍ଦେହ [ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ]—4. Doubt. ୫ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସର ଅଭାବ [ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ]—5. Absence of faith in God. ୬ । ନାସ୍ତିକତା [ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ]—5. Atheism. ୭ । ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—
7. A sect of Buddhists (Apte).

ସୌଗନ୍ଧ—ସଂ. ବ (ସୁଗନ୍ଧ + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । କର୍ତ୍ତୃଣ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତୃଣ; ଧଳଖୀ—1. Andropogen Schoenanthus; a kind of scented grass. [ଦ୍ର—ସନ୍ତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ୧. କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ରୀ ସୌଗନ୍ଧ କଷାୟତିକ୍ତରସ, କଟୁବିପାକ; ହୃଦ୍ରୋଗ, କଣ୍ଠରୋଗ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, ଶୂଳ, କାସ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ । ୨ । ଦୀର୍ଘପତ୍ରୀ ସୌଗନ୍ଧ କଟୁତିକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ରଣ, କ୍ଷତବ୍ରଣ ଓ ଭୂତପ୍ରହାବେଶରେ ଉପକାରକ ।]

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କର୍ତ୍ତୃଣ, ଲୌହିତ୍ୟ, ଦେବଜଗ୍ଧ, ସୌଗନ୍ଧକ, ଭୂତକ, ଧମ, ଗୌର, ଶ୍ୟାମକ, ଧୂମଗନ୍ଧକ

ରାମକପୁର

ରୋହିସ, ଶୋଧିୟା, ଗଧେଜଘାଁସ

ଇ. କାମଂଚଗଡ୍ଡି, ଭୁଟୀଭୁଇ

ଫା. ଖବାଲ୍ ମାମୁନ୍

ମ. ଲହାନ୍ତୁରେହଣ୍ଣ, ଇରୁଗଞ୍ଜିବ

ଅ. ଅଜମ୍ବର

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—2. The state of being scented. ୩ । ସୌରଭ; ସୁଗନ୍ଧ—3. Fragrance. ବିଣ—ଶୋଭନ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Sweet-scented; fragrant.

ସୌଗନ୍ଧିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଗନ୍ଧ + ଇକ)—ସୌଗନ୍ଧ (ଦେଖ)—Saugandha (See) ବ—୧ । ସୌଗନ୍ଧ; କର୍ତ୍ତୃଣ [ଅମର]—1. A species of sweet scented grass; Andropogen Scheonanthus. ୨ । ଗନ୍ଧକ [ଅମର]—2. Sulpher. ୩ । ଶୀତାଂଶୁ ତୈଳ; କାକୁପୁଷ୍ପୀ ତୈଳ (ବୈଦ୍ୟକ)—3. The oil of kajuputi. ୪ । ଶ୍ୱେତକହ୍ଲାର; କଇଁ [ଅମର]—4. Nymphea lotus (white); white water lily. ୫ । ଗନ୍ଧବଣିକ୍ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଗୋଟକ ବଣିଆ—5. Apothecary; druggist; a person dealing in herbs, spices and scents. ୬ । ନୀଳୋତ୍ପଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. The blue variety of nymphea lotus. ୭ । ପଦ୍ମରାଗ ମଣି [ମେଦିନୀ]—7. A species of gem; ruby.

ସୌଗନ୍ଧିକା—ସଂ. ବ (ସୌଗନ୍ଧିକ + ଆ)—ପଦ୍ମଭେଦ [ମହାଭାରତ]—Saugandhikā A species of lotus.

ସୌଗନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁଗନ୍ଧ + ଯ)—୧ । ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା—Saugandhya 1. The state of being scented. ୨ । ସୁଗନ୍ଧ; ସୌରଭ—2. Fragrance; sweet smell. ୩ । ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Scented article; a scent.

ସୌଗମ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁଗମ + ଭାବ. ଯ)—ସୁଗମତା; ସହଜତା—Saugamya Ease; facility (Apte).

ସୌଚି—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୂଚୀ + ଭାବକାର୍ଥେ. ଇ)—ସୌଚିକ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ] (ଦେଖ) —Sauchika (See)

ସୌଚିକ—ସଂ. ବ, ପୁଂ (ସୂଚୀ + ଭାବକାର୍ଥେ. ଇକ)—ସୂଚୀକର୍ମ୍ମ ପଟୁତା; ଦରଜୀ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—A tailor.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ତୁନ୍ନବାୟୁ, ସୂଚକ, ସୌଚି, ସୂଚିକର୍

ସୌଜନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁଜନ + ଭାବେ. ଯ)—୧ । ସୁଜନତା—Saujanya 1. Goodness of manners. ୨ । ଭଦ୍ରତା; [ଅସୌଜନ୍ୟ—ବିପରୀତ] ଶିଷ୍ଟାଚାର—2. Civility; urbanity. ୩ । ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର—3. Gentlemanly behaviour.

ସୌଜନ୍ୟ କୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜୟା ତତ୍) —ସୌଜନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଭଦ୍ରତା ବା ଶିଷ୍ଟାଚାରଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ [ସୌଜନ୍ୟକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ] —Saijanya krita Charmed or enamoured by the civility or gentlmanly behaviour of a person.

ସୌଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବ—ପିପ୍ପଳୀ [ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା]—Saundī Black pepper.

ସୌତ ଭାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁତ) ବ (ଭୂକ. ହ. ସୌତଲ ଭାଇ)—ସାବତ ଭାଇ—Sauta bhāi Step brother.

ସୌତ ମାୟ୍ ଆ) ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁତ) ବ—ସାବତ ମାଆ—Sauta māya(ā) Step mother.

ସୌତୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) —ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସଉତୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sautuṇī (etc) Sautuṇī etc (See).

ସୌତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୂତ + ଯ)—ସାରଥ୍ୟ; ସାରଥିପଣ—Sautya The office of a charioteer [Apte].

ସୌତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସୂତ୍ର + ଅ)—୧ । ସୂତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Sautra 1. Relating to sūtra. ୨ । ସୂତ୍ରାନୁଯାୟୀ—[ସୌତ୍ରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Following or according to the aphorisms. ବ—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ)—1. Brāhmaṇa. ୨ । ସୌତ୍ର ଧାତୁ [ଦେଖ]—2. Sautra dhātu [See]

ସୌତ୍ର ଧାତୁ—ସଂ. ବ (ବ୍ୟାକରଣ) ନିୟତପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଧାତୁର ଗଣବିଶେଷ; ଗଣପାଠୋକ୍ତ ଧାତୁ ଯାହା ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରେ ଯେଉଁ ଧାତୁର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦବିଶେଷର ସାଧକାର୍ଥ ସ୍ୱୀକୃତ ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗଢ଼ା ଧାତୁ—[grammar] A root coined and formed extempore for manufacturing a particular word by following the grammatical aphorisms for the formation of roots, though such root is not to be found in the list of different classes [Gaṇas] of roots mentioned in grammatical treatises, nor can be conjugated like a regular verb. [ଦ୍ର—ସୌତ୍ର ଧାତୁ ଯଥା—ଉର୍ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା; ଉଦ୍-

ଧାତୁ=ଅଘାତ କରିବା; ଜୁ ଧାତୁ=ଦ୍ରୁତଗତି କରିବା । ୪୨ ଗୋଟି ସୌତ୍ର ଧାତୁ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୂତ୍ରମାନ ଅଛି । ଏହି ସୌତ୍ର ଧାତୁମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶବ୍ଦମାନ ଗଢ଼ାଯାଏ । ସର୍ଜ୍ଜ ଶବ୍ଦ ସର୍ଜ ନାମକ ସୌତ୍ର ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ । ସଂସ୍କୃତଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧାତୁ ପରି ଏହି ଧାତୁର ରୂପ ହୁଏ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଏହା ବ୍ୟାକରଣରେ ତୌଣସି ଗଣର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେ । ଅତ୍ରି ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ୟତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ, କେବଳ ବେଦେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦସାଧନ ପାଇଁ ଏହି ସୌତ୍ର ସର୍ଜ୍ ଧାତୁ ଗତି କରିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ପଣ୍ଡିତ ଭୁଲମଣି ଦାଶ ।]

ସୌତ୍ରାନ୍ତିକ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—Name of a
Sautrāntika school of the Buddhists

ସୌତ୍ରାମଣୀ—ସଂ. ବି (ସୁତ୍ରାମା=ଇନ୍ଦ୍ର+ଅନ+ଈ;ବିପାତନ)—
Sautrāmaṇī ଯାଗବିଶେଷ—Name of a vedic sacrifice. [ଦ୍ର—ଯଜୁର୍ବେଦର କାଣ୍ୱଶାଖାର ୨୧। ୨୨,୨୩ରେ ଏହି ଯାଗର ମନ୍ତ୍ର ଓ ବିଧି ଲେଖାଅଛି ଏବଂ ଏହି ଯାଗର କ୍ରମ କାତ୍ୟାୟନ ସୂତ୍ର ବିଧିରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, "ସ ଏତଂ ମହାଭିଷୁଂ ଅପଶ୍ୟାତ୍" ଏହି ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ସୌତ୍ରମଣୀ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଯାଗରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଠପୂର୍ବକ ସୁରାସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଯାଗର ଋଷି ପ୍ରଜାପତି, ଦେବତା ସ୍ୱର୍ଗ, ଛନ୍ଦ—ଅନୁଷ୍ଟୁପ ।]

ସୌତ୍ରିକ—ସଂ. ବି (ସୂତ୍ର+ଇକ)—୧ । ତନ୍ତୁବାୟ; ତନ୍ତ୍ରୀ (ହି.
Sautrika ଶ)—1. A weaver. ୨ । ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ (ହି. ଶ)—2. A woven thing.

ସୌଦର୍ଯ୍ୟ—ସଂ, ବିଣ (ସୋଦର+ଯ)—ସହୋଦରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saudarjya Relating to uterine brother. ସଂ. ବି —ସହୋଦରତା—The state of being a uterine brother.

ସୌଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସୌଦା)—ସଉଦା ଇତ୍ୟାଦି
Saudā (etc) (ଦେଖ)—Saudā etc (See)

ସୌଦାଗର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସଉଦାଗର (ଦେଖ)
Saudāgara Saudāgara (See)

ସୌଦାଗରି(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି ଓ ବିଣ(ଫା)—ସଉଦାଗର ଇତ୍ୟାଦି
Saudagari (etc) (ଦେଖ)—Saudāgari etc (See)

ସୌଦାଗରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସଉଦାଗରିଆ (ଦେଖ)
Saudagariā Saudāgariā (See)

ସୌଦା ପତର(ପତ୍ର)—ଦେ. ବି—ସଉଦାପତର (ଦେଖ)
Sauda patara (patra) Saudāpatara (See)

ସୌଦାମନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱଦାମନ୍=ପବିତ୍ର+ଅ+ଈ; ପବିତ୍ରର
Saudāmanī ଷ୍ଟଟିକମୟ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; କିମ୍ବା ଷ୍ଟଟିକମୟ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; କିମ୍ବା ସ୍ୱଦାମନ୍=ଆବରଣ ହସ୍ତୀ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଅର୍ଥାତ୍ ମେଘରୁ ଜାତ; କିମ୍ବା ସ୍ୱଦାମନ୍=ମାଳ+ତତ୍ସଦୃଶ ଅର୍ଥରେ+ଈ; ଅର୍ଥାତ୍ ମାଳାକାର) — ୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବଜ୍ରାଳ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Lightning. ୨ । ଜଣେ ଅପ୍ସରାର ନାମ (ମେଦିନୀ)—2. Name of a heavenly nymph. ୩ । ବିଦ୍ୟୁଦ୍-ଭେଦ; ଏକପ୍ରକାର ବଜ୍ରାଳ; ମାଳାକାର ବଜ୍ରାଳ (ମେଦିନୀ)—3. A kind of lightning which flashes like a garland. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
ସୌଦାମନୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to
[ସୌଦାମଣୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ] females.

ସୌଦାମିନୀ—ସଂ, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱଦାମନ୍+ଈ; ଣତ୍ୱବିଧାନ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍;
Saudāmini ବଜ୍ରାଳ—Lightning. ୨ । ଚକ୍ରଭେଦ [ସୌଦାମ୍ନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. A kind of lightning. ୩ । ଅପ୍ସରୋଭେଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) — 3. Name of a heavenly nymph. ୪ । ଦେଶ-ବିଶେଷ (ଅଳକା)—4. Name of a country. ଦେ.
ସୌଦାମିନୀ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given
ସୌଦାମିନୀ to females.

ସୌଦାୟିକ—ସଂ. ବି (ସୁ—ଉତ୍ତମ+ଦାୟ=ଧନ+ଇକ)—(ଶ୍ରୁତି
Saudāyika ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଛି) ପିତୃମାତୃ-ଭ୍ରାତୃକୁଳଜାତ ସ୍ତ୍ରୀ-ଜନ;ବିବାହ କାଳରେ ବା ପରେ ବା ପୂର୍ବରୁ ପିତୃକୁଳରୁ ଓ ମାତୃକୁଳରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଧନ ପାଆନ୍ତି ଓ ବିବାହପରେ ସ୍ୱାମୀକୁଳରୁ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଆନ୍ତି (କାତ୍ୟାୟନ) — Wealth or property got by a woman as gift from her parents, paternal and maternal relatives, husband and husbands relative's. [ଦ୍ର—ଏହି ସୌଦାୟିକ ଧନରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାର ଅଛି । ଏହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ବିକ୍ରୟ ବା ଦାନ ବା ଦାୟଗ୍ରସ୍ତ ବା ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ପାରନ୍ତି [କାତ୍ୟାୟନ ସ୍ମୃତି] ।]

ସୌଦାସ—ସଂ. ବି (ନାମ) (ସୁଦାସ+ଅ)—ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶୀୟ
Saudāsa ଅଯୋଧ୍ୟାଧିପତି—Name of a king of ancient Ajodhyā. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ଭାଗବତ ନବମ ସ୍କନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି; ଏ ସୁଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପୌତ୍ର ଥିଲେ ।]

ସୌଧ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଧା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଅ—୧ । ସୁଧା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saudha 1. Relating to Sudhā. ୨ । (ସୁଧା=ଚୂନ+ [ସୌଧା—ସ୍ତ୍ରୀ] ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଅ) ଚୂନନିର୍ମିତ—2. Made of lime. ୩ । ଚୂଣାଧବଳିତ—3. Whitewashed with lime. ବି—୧ । ଗୋଠା; ଇଷ୍ଟକାଦି ନିର୍ମିତ ଭବନ; ପ୍ରାସାଦ; ହର୍ମ୍ୟ; ଅଟ୍ଟାଳିକା—1. Building; pucca house. ୨ । ରାଜଭବନ [ଅମର] — 2. Palace; mansion. ୩ । ରୌପ୍ୟ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] —

3. Silver. ୪ । ଦୁଗ୍ଧପାଷାଣ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]; ଦୁଧଖଡ଼ି; ଚକ୍‌ଖଡ଼ି—4. Chalk-stone. ୫ । ସୁଧାଧବଳିତ ଗୃହ—5. A white-washed house.

ସୌଧକାର—ସଂ. ବି—ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ [ହି. ଶ]
Saudhakāra A mason; a builder.

ସୌଧ କିରୀଟୀ - ସଂ. ବିଣ (ସୌଧକିରୀଟିନ୍ ଶବ୍ଦ; ରୂପକ; ସୌଧରୂପ କିରୀଟ ଅଛି ଯାହାର, ସୌଧକିରୀଟ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ [ସୌଧକିରୀଟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ସୌଧମାନ ଯାହାର [ଯେଉଁ ନଗରର ବା ସୁରର] କିରୀଟ ବା ମୁକୁଟରୂପେ ଶୋଭା ପାଉଥାଏ—A town or place ornamented with buildings [compared to a crown on the head.]

ସୌଧ ଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବି (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—କୋଠାର ଅଗ୍ରଭାଗ—The top of a building; a terrace.
Saudha chūrdā
(ସୌଧ ଚୂଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୌଧ ପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—କୋଠାର ଛପର; କୋଠାର ଛତ
Saudha prushṭha —The roof of a building.

ସୌଧ ବାସ—ସଂ. ବି—ଅଟ୍ଟାଳିକା; ହର୍ମ୍ୟ—
Saudha bāsa A palatial building (Apte).

ସୌଧମୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୌଧ+ମୟ)—କୋଠାମାନଙ୍କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Saudhamaya Full of buildings; abounding in mansions.

ସୌଧ ମାଳା—ସଂ. ବି (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—ପ୍ରାସାଦଶ୍ରେଣୀ—
Saudha mālā A row of buildings.

ସୌଧ ଶିଖର—ସଂ. ବି (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—କୋଠାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶ; ସୌଧଚୂଡ଼ା—The top of a building.
Saudha śikhara

ସୌଧାକର—ସଂ. ବିଣ (ସୁଧାକର + ଅ)—ଚନ୍ଦ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saudhākara Relating to the moon; lunar.

ସୌଧାତ—ସଂ. ବି—ବ୍ରାତ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉତ୍କଳଜାତି
Saudhāta ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସୁରୁଷଜାତ ସନ୍ତାନ (ହି. ଶ)—Name of a hybrid caste.

ସୌଧାର—ସଂ. ବି—ନାଟକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ (ଶବ୍ଦ-
Saudhāra କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—One fourteenth part of a drama.

ସୌଧାରୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—କୋଠା ଉପରେ ଚଢ଼ି-
Saudhārūrdha ଥିବା—Standing on the top of a building.
(ସୌଧାରୁଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସୌଧାରୋହଣ—ବି)

ସୌଧାଳ—ସଂ. ବି (ସୌଧ + ଅଳ)—ଶିବ ମନ୍ଦିର (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Saudhāla A Śiba's temple.

ସୌଧୋପରି—ସଂ. ଅ (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍)—କୋଠା ଉପରେ—
Saudhopari On a building.

ସୌନ—ସଂ. ବିଣ (ସୁନା + ଅ)—ବଧଭୂମି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Sauna to a slaughter house (Apte). ୨ । (ସୌନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ଜୀବବଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to butchery (Apte). ସଂ. ବି—ବଂଶେଇଦ୍ୱାରା ହତ ଜୀବର ମାଂସ—Butcher's meat (Apte).

ସୌନଧର୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୌନଧର୍ମ + ଯ)—ଭୟଙ୍କର ବା ମାରାତ୍ମକ
Saunadharmya ଶତ୍ରୁତା—A state of deadly hostility (Apte).

ସୌନନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ସୁନନ୍ଦ + ଅ)—ବଳଦେବଙ୍କ ମୁଷଳ (ଦେମତନ୍ଦ)
Saunanda The name of the mace carried by Baladeba.

ସୌନନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୌନନ୍ଦ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Saunandī —ବଳଦେବ—Baladeba.

ସୌନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁନା = ବଧଭୂମି + ଇକ)—୧ । ପଶୁପକ୍ଷି-
Saunika ମାଂସ ବ୍ୟବସାୟୀ—1. A dealer in meat.
(ଶୌନିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥ ଜୀବବଧକାରୀ—
ଅନ୍ୟ ସଂ—ବୈତଂସିକ, 2. A butcher (Apte).
ମାଂସିକ, କୌଟିକ

ସୌନ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ସୁନ + ଅଣ୍ଡତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ମାରୀଚ ରାକ୍ଷସ—
Saunda The demon Mārīcha.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁନ୍ଦର + ଭାବ. ଯ)—୧ । ସୁନ୍ଦରତା—
Saundarjya 1. Beauty. ୨ । ସୁଡଳପଣ—2. Grace. ୩ । ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନଙ୍କର ଯଥୋଚିତ ସର୍ବାବୟବରେ ଶୋଭା; ସୁଶ୍ରୀକତା—3. Symmetry of form of the several limbs of the body. [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳ ମୀଳମଣି ଗ୍ରନ୍ଥର ଉକ୍ତି—ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକାନାଂ ଯଃ ସର୍ବାବୟବୋ ଯଥୋଚିତଃ, ସୁଶ୍ଳିଷ୍ଟଃ ସର୍ବନବ୍ୟଃ ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୁଦାହୃତମ୍ ।]

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ବ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲୋ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଜନିତ ଗର୍ବ)—
Saundarjya garba ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ମନରେ
(ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ବିତ—ପୁଂ. ବିଣ) ଜନ୍ମିବା ଅହଙ୍କାର—Pride of
(ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) having a graceful form.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗୌରବ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲୋ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଜନିତ ଗୌରବ)
Saundarjya gauraba —ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ବ (ଦେଖ)—
1. Saundarjya garba (See). ୨ । (୭ମ୍ଭୀ ତତ୍) ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମହିମା—
2. The majesty of beauty.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ (ଦେଖ)
Saundarjypūrṇṇa Saundarjyamaya (See)

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅତେ ପ୍ରିୟ
Saundarjya priya ଯାହାର)—ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ
ସୁଖ ପାଏ—Aesthetic; fond of beauty.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିୟତା—ସଂ. ବି—ସୁନ୍ଦରପଣ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—
Saundarjya priyatā Aesthetic faculty; love of beauty.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୟ—ସଂ. ବିଣ—ଶୋଭାମୟ; ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର—
Saundarjya maya Very beautiful; full of grace.
(ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ—ସଂ. ବ—ଜଳର ସୁନ୍ଦର ହେବା ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରାପ୍ତି—
Saundarjya lābha Attainment of grace or beauty.

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲିପ୍ସା—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ହେବାର ବାସନା—1. The desire to be beautiful. ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବାର ଅଭିଳାଷ—2. The desire to appreciate beauty (ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲିପ୍ସୁ—ବିଣ)
Saundarjya lipsā

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାଧାର—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅତି ସୁନ୍ଦର; ଅତି ଶୋଭାମୟ—Very beautiful; graceful.
Saundarjyādhāra

ସୌପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ସୁପର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.ଅ)—୧। ମରକତ (ରତ୍ନବିଶେଷ)—
Sauparṇṇa 1. Emerald. ୨ । ଶୁଣ୍ଠୀ (ରତ୍ନବିଶେଷ)—2. A species of dry ginger. ୩ । (ସୁପର୍ଣ୍ଣ= ବନତା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ, ଅଥବା ସୁପର୍ଣ୍ଣ=ଗରୁଡ଼+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଗରୁଡ଼ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—3. The mythological king of birds. ସଂ. ବିଣ—ସୁପର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to 'Suparṇṇa'.

ସୌପର୍ଣ୍ଣାଂଶୁ—ସଂ. ବ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମରକତମଣି; ଗାରୁଡ଼ମଣି—
Sauparṇṇāṁśu Emerald.

ସୌପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ଘାଡାଳ ଗରୁଡ଼ୀ ଲତା (ରତ୍ନବିଶେଷ)—
Sauparṇṇī Cululus Villosus; Congenaria Vulgaris (a creeper).

ସୌପର୍ଣ୍ଣେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁପର୍ଣ୍ଣା=ବନତା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—
Sauparṇṇeya ୧ । ଗରୁଡ଼ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Garurda, the king of birds. ୨ । ଗାୟତ୍ରୀଆଦି ଛନ୍ଦୋଗଣ (ଅଗ୍ନିପୁରାଣ)—2. The vedic metres, Gāyatrī etc.

ସୌପ୍ତିକ—ସଂ. ବ (ସୁପ୍ତ=ନିଦ୍ରା+ଇକ)—୧ । ରାତିଯୁଦ୍ଧ—
Sauptika 1. Battle during the night. ୨ । ରାତି ମାରଣ—2. Murder during night. ୩ । ଶୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ଆକ୍ରମଣ—3. Night attack; murderous attack on sleeping man (Apte). ୪ । ମହାଭାରତର ପର୍ବବିଶେଷ—4. The title of one of the 18 books of the Mahābhārata.

[ଦ୍ର— ମହାଭାରତର (୧୮) ପର୍ବମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଆଦି, ସଭା, ବନ, ବିରାଟ, ଉଦ୍ୟମ ବା ଉଦ୍ଯୋଗ, ଭୀଷ୍ମ, ଗୁରୁ ବା ଦ୍ରୋଣ, କର୍ଣ୍ଣ ବା କର୍ଣ୍ଣ, ଅଦ୍ରକ ବା ଶଲ୍ୟ, ସୌପ୍ତିକ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଶାନ୍ତି, ଅନୁଶାସନ, ଅଶ୍ୱମେଧ, ବ୍ୟାସାଶ୍ରମ, ମୁଷଳ, ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ, ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ।

ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବା ପରେ କୁରୁବଂଶୀୟ ବୀରମାନେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଶିବିରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ରାତିରେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବଞ୍ଚିଥିବା କୃତବର୍ମା, ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଓ କୃପଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିବାର ବିଷୟ ସୌପ୍ତିକ ପର୍ବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ବିଣ—ସୁପ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to sleep.

ସୌପ୍ତିକ ବଧ—ସଂ. ବ—୧ । ଶୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ
Sauptika badha ଅତର୍କିତ ଯୁଦ୍ଧକ ହତ୍ୟା—1. Nocturnal attack & slaughter of a sleeping person or persons (Apte).

୨ । କୁରୁଶେଷ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ କୌରବ ବୀରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାତିରେ ପାଣ୍ଡବ ବୀରମାନଙ୍କ ହତ୍ୟା—2. [The great nocturnal slaughter of the surviving Pāṇḍaba warriors by the Kauraba warriors

ସୌବ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱ+ଅ)—୧ । ସ୍ୱୀୟ; ସ୍ୱକୀୟ; ସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—1. Relating to self.
Sauba ୨ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଭବ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—2. Existing or produced in heaven. ୩ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. Administration. ୪ । ରାଜାଜ୍ଞା—4. Royal order; command. ୫ । ଘୋଷଣା ପତ୍ର—5. A proclamation.

ସୌବଗ୍ରାମିକ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଗ୍ରାମ+ଇକ)—ସ୍ୱଗ୍ରାମୋଦ୍ଭବ ବସ୍ତୁ (ମୁଗ୍ଧ-
Saubagrāmika ବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ)—Any article produced in one's own village.

ସୌବର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱର+ଅ)—ସ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ
Saubara ବ୍ୟାକରଣ)—Relating to sound, tune or vowel.

ସୌବର୍ଗ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱର୍ଗ+ଅ)—ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Heavenly.
Saubarga ବ—ଦେବ; ଶୂର—Deity.

ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ—ସଂ.ବ (ସୁବର୍ଚ୍ଚଳ=ଦେଶବିଶେଷ+ଜାତାର୍ଥେ ଅ)—୧ ।
Saubarchchala ଷଡ଼ଲବଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁବର୍ଚ୍ଚଳ ଦେଶଜାତ ଅନ୍ୟ. ସଂ—ଅମ୍ଳ, ରୁଚକ, କ୍ଷାରଲବଣ, ଉଦ୍ଭିଦ, ହୃଦ୍ୟ-ଗନ୍ଧକ, ରୁଚ୍ୟ, ଦୌଦ୍ରବକ, ପାଚ୍ୟ ।

ସଚଲନୁନ
चोहारकोड़ा, नमकसीसा
ଫା. ନମକ୍‌ସିସ୍ତା
ଆ. ମଲ୍ଲ ହୁଇଜ ଯାଯ୍

ଲବଣ;ସଚଲଲବଣ—1.A kind of salt; sochal salt; sodium chloride; unaqua. [ଦ୍ର— ଏହା ରୁଚିକର, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ନିର୍ମଳ, କଟୁ ଓ ଗୁଳ୍ମଶୂଳବିକାରନାଶକ, କଫଘ୍ନ, ପିତ୍ତକର, ଲଘୁ, ବାୟୁନାଶକ; ଭେଦକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ, ଉତ୍କାର ଶୁଦ୍ଧିକାରକ ।] ୨ । ସାଜି ମାଟି (ହି. ଶ)—2. Natron (Apte)

ସୌବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saubarṇṇa 1. Golden. ୨ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—2. Of
(ସୌବର୍ଣ୍ଣୀ, ସୌବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) golden colour. ୩ । ଭର୍ଣ୍ଣ ବା ବା ୧୬ ମଷା ପରିମିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to a fixed weight of gold. ୪ । (+ ଭବାର୍ଥେ. ଅ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ; ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ—4. Made

of gold. ସଂ. ବ (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧। ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା (ହୁ. ଶ)—1. Gold. ୨। ଏକ କର୍ଷ ବା ୧୬ ମଷା ପରିମିତ ସୁନା (ହୁ. ଶ)—2. A quantity of gold weighing one Karsha.

ସୌବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦିନୀ—ସଂ. ବ—ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଶବ୍ଦମାଳା)—
Saubarṇṇa bhedinī Priyangu (See)

ସୌବର୍ଣ୍ଣ ଶିଳାଜତୁ—ସଂ. ବ—ସୁବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ବା ଚୋଫା କାଳ
Saubarṇṇa śilājatu ଶିଳାଜତୁ—Asphalt of golden colour. [ଦ୍ର—ଶିଳାଜତୁ ୪ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ସୌବର୍ଣ୍ଣ, ରାଜତ, ତାମ୍ର ଓ ଅୟସ। ସୌବର୍ଣ୍ଣ ଶିଳାଜତୁ ଜବାପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, କଟୁତିକ୍ତ ମଧୁରରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ କଟୁ-ବିପାକ।]

ସୌବର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ+ଇକ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆ (ହୁ. ଶ)—
Saubarṇṇika A goldsmith. ସଂ. ବଣ—ଏକ କର୍ଷ ବା ୧୬ ମଷା ଓଜନର (ହୁ. ଶ)—Weighing 1 Karsha.

ସୌବଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁବଳ=ଗାନ୍ଧାର ଦେଶର ଜଣେ ରାଜା+ ସୁବଳ ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ଶକୁନି; ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମାମୁଁ—
Saubala (ସୌବଳକ, ସୌବଳେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Śakuni; the maternal uncle of 'Durjyodhana.'

ସୌବଳୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁବଳ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ଙ୍ଗୀ ଇ)—
Saubalī ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଝିଅ ଗାନ୍ଧାରୀ—A name of [ସୌବଳେୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] Gāndhārī.

ସୌବଶ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ (ହୁ. ଶ)
Saubaśya Horse race.

ସୌବସ୍ତିକ—ସଂ, ବଣ (ସ୍ୱସ୍ତି+ଇକ)—୧। ସ୍ୱସ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saubastika 1. Relating to Swasti. ୨। ଆଶୀର୍ବାଦ [ସୌବସ୍ତିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ] ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Benidictory (Apte) ବ—୧। (ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ କରୁଥିବାରୁ) ପୁରୋହିତ—1. A priest. ୨। ସ୍ୱସ୍ତିବାଚକ—2. One who recites benedictory mantras.

ସୌବାଧ୍ୟାୟିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ+ଇକ)—ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟୀ; ବେଦ-
Saubādhyāyika ପାଠନିରତ—Engaged in the (ସୌବାଧ୍ୟାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) study of the Bedas.

ସୌବାସ୍ତବ—ସଂ. ବଣ (ସୁବାସ୍ତୁ+ଅ)—୧। ସୁନ୍ଦରବାସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saubāstaba 1. Relating to a fine building-site. (ସୌବାସ୍ତବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଉତ୍ତମବାସ୍ତୁଉପରେ ନିର୍ମିତ [ଗୃହାଦି]—2. (house) Built on a good site; pleasantly situated (Apte).

ସୌବିଦ—ସଂ. ବ ପୁଂ (ସୁ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ)—ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ
Saubida ଭୃତ୍ୟ (ଅମର); କଞ୍ଚୁକୀ—A servant who guards the harem.

ସୌବିଦଲ୍ଲ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁ+ବିଦ୍. ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତା ଅ=
Saubidalla ସୁବିଦ=ପଣ୍ଡିତ; ସୁବିଦ+ଅଚ୍. ଧାତୁ=ଗମନ (ସୌବିଦଚ୍ଚକ; ସୌବିଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା+କ୍ୱିପ୍=ସୁବିଦଚ୍ ଅନ୍ୟ ସଂ—କଞ୍ଚୁକୀ, =ନୃପତି; ସୁବିଦଚ୍+ଲା.ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ ସ୍ଥାପନ୍ୟ, ସ୍ଥପତି, 'କରିବା+କର୍ତ୍ତା. ଅ=ସୁବିଦଲ=ଅନ୍ତଃ-ସୁବିଦ। ପୁର+ନିଯୁକ୍ତାର୍ଥେ: ଅ; ଯାହାକୁ ରାଜାମାନେ ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି)—ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ; କଞ୍ଚୁକୀ; ମହଲରକ୍ଷକ; ବହିଃସଞ୍ଚରଣ-କାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରେକ୍ଷକ ବେତ୍ରଧର ଭୃତ୍ୟ—A servant watching the female apartments and the maids of a king.

ସୌବୀର—ସଂ. ବ (ସୁବୀର=ସିନ୍ଧୁନଦ ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ+
Saubīra ଅ)—୧। ବଦର; ବରକୋଳି (ରତ୍ନମାଳା)—1. The jujube berry. ୨। ସୌବୀରକ; କାଞ୍ଜିକା—2. Fermented gruel. [ଦ୍ର—ଯବ, ଗୋଧୂମ ଆଦିକୁ ସିଝାଇ ବା କଞ୍ଚାଅବସ୍ଥାରେ ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ଏହି କାଞ୍ଜି କରାଯାଏ। ଏହା ଗ୍ରହଣୀ, ଅର୍ଶ, କଫ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ, ଶୂଳ ଓ ଅନାହନାଶକ, ଭେଦୀ ଓ ପାଚକ।] ୩। ସ୍ରୋତାଞ୍ଜନ ସୌବୀରାଞ୍ଜନ (ଅମର)—3. A kind of collyrium. ୪। ସୁବୀର; ଦେଶ ବିଶେଷ (ମେଦିନୀ); ସିନ୍ଧୁନଦ ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶ ବିଶେଷ—4. Name of a country near the Indus. ୫। ସୁବୀର ପ୍ରଦେଶ-ବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହୁ.ଶ.)—5. An inhabitant of the Subīra country. ୬। ସୁବୀରପ୍ରଦେଶର ରାଜା (ହୁ: ଶ)—6. A king of the Subīra country.

ସୌବୀରକ—ସଂ. ବ—(ସୌବୀର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କାଞ୍ଜିକାବିଶେଷ;
Saubīraka ସୁବୀରାମ୍ଳ; ଯବ ଓ ଗହମରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କାଞ୍ଜି—1. A kind of fermented barley gruel. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ—ସୁବୀରାମ୍ଳ, ଗୋଧୂମ-ସମ୍ବନ୍ଧ, ଯବାମ୍ଳକ, ସବୋତ୍ଥ, ତୁଷୋତ୍ଥ, ତୁଷୋଦକ, ସୌବୀରାମ୍ଳ] ଯବ ବା ଗହମରୁ ୮ଗୁଣ ପାଣିରେ ବହୁଦିନ ସଢ଼ାଇଲେ ଯେଉଁ କାଞ୍ଜି ହୁଏ ତାକୁ ସୌବୀରକ କହନ୍ତି।
ସୌବୀର।

ଏହା ଅମ୍ଳ, କେଶ୍ୟ, ବଳକାରକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳଭେଦକ, ଜଠରାଗ୍ନିକାରକ, ସନ୍ତର୍ପଣ; ଏହା ମସ୍ତକଦୋଷ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱେତ୍ରୀ, ଅସ୍ତ୍ରିଶୂଳ, ଅର୍ଶ ଓ ଗ୍ରହଣୀନାଶକ—ରାଜ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ। ସୁବୀର ଦେଶବାସୀ ଏ କାଞ୍ଜିକୁ ଭାରି ସୁଖ ପାଉ ଥିଲେ—ହୁ. ଶ।] ୨। ବଦର ବୃକ୍ଷ; ବରକୋଳି ଗଛ—2. The jujube berry tree. ୩। ସୌବୀରାଞ୍ଜନ (ଦେଶ)—3. Saubīrāñjana. (See) ୪। ଜୟଦ୍ରଥ-ଙ୍କର ଏକ ନାମ—4. A name of Jayadratha (Apte).

ସୌବୀର ପାଷାଣ—ଦେ. ବ.। (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାଷାଣବିଷବିଶେଷ
Saubīra pāshāṇa (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—A kind stony of poison. [ଦ୍ର—ଏହାର ଶୋଧନ ବିଧି ଦାରୁମୂଷୀର ଶୋଧନବିଧି ତୁଲ୍ୟ ।]

ସୌବୀର ବଦର—ଦେଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ମିଠା ଓ ବଡ଼ ବର-
Saubīra badara ଜୋଳ; ପାଟଣାର ବରଜୋଳ—A sort of big and sweet jujube berry.
ନାରକେଳୀକୁଳ, ପାଟନାଇକୁଳ କାଶୀବୈର (ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର-ରସ, ଶୀତଳ, ଗୁରୁପାକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳ-ଭେଦକ; ଏହା ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, ତୃଷ୍ଣା, ରକ୍ତ ଓ କ୍ଷତ ରୋଗରେ ହିତକର ।)

ସୌବୀର ସାର—ସ. ବ—ସୌବୀରାଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Saubīra sāra Saubīrāñjana (See)

ସୌବୀରାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ (ସୌବୀର=ଦେଶବିଶେଷ; ତତ୍ରାତ ଅଞ୍ଜନ)—
Saubīrāñjana ଶୁକ୍ଳ ଶ୍ରୋତାଞ୍ଜନ; ଔଷଧରୂପେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଅଞ୍ଜନବିଶେଷ; ଶ୍ୱେତସୁରୁମା—Sulphuret of antimony. [ଦ୍ର-ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ବା ପାଣ୍ଡୁର ଅଞ୍ଜନକୁ ସୌବୀରାଞ୍ଜନ ବୋଲାଯାଏ । ସୌବୀରାଞ୍ଜନ ବଲ୍ମୀକଶିଖର ତୁଲ୍ୟ ଅଭ୍ରବ-ଶିଳାଞ୍ଜନ,ତଥ୍ୟ, କପୋତାଞ୍ଜନ ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଅଞ୍ଜନ ସଦୃଶ ଅଭ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଏ ଓ ଘର୍ଷଣ କଲେ ଗେରୁ ମାଟିର ବର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।
ଅନ୍ୟ ସ—ଅଞ୍ଜନ, ବାର-ସମ୍ଭବ, କପୋତକ, ଯାମୁନ, ଓ ଭୂସ୍ତ ଅଞ୍ଜନର ନାମ ନାଦେୟ, ମେଚକ, ଶ୍ରୋତଜ, ଦୁଷ୍ଟ୍ରଦ, ନୀଳ, ସୁଷ୍ଟରକ, ନୀଳାଞ୍ଜନ,ତଥ୍ୟ, କପୋତାଞ୍ଜନ ନୀଳାଞ୍ଜନ ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ରସ୍ତୁର୍ମା
ଫା. ସୁରୁମା, ମୋଗସୁରୁମା, ଅସ୍ତ୍ରାହାଗ
ଆ. କୁହଲ ସମ୍ବଦ୍
ଦେ. ସୌବୀରାଞ୍ଜନ
ଏହା ମଧୁରରସାତ୍ମକ, ତଥ୍ୟ ହିତକର, କଫ ପିତ୍ତ ନାଶକ, ଶୀତ-ବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲେଖନଗୁଣଯୁକ୍ତ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଧାରକ; ଏହା ବମି, ବିଷ, କ୍ଷୟ ଓ ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ । ସୌବୀରାଞ୍ଜନ ଓ ଶ୍ରୋତାଞ୍ଜନ ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ହେଲେ ଶ୍ରୋତାଞ୍ଜନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।]

ସୌବୀରାମ୍ଳ—ସ. ବ—ଯବର ବା ଗହମର ଜାଉ—
Saubīrāmla Fermented barley or wheat water.

ସୌବୀରିକ—ସ. ବ—ବରଜୋଳ ଗଛ ଓ ଫୋଳ—
Saubirika Jujube plant and berry

ସୌବୀରୀ—ସ. ବ—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ବିଶେଷ—1. One of
Saubirī the musical flourishes. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ—ମଧ୍ୟଜସ୍ୱରେଗ ଋଷଭେଗ ମଧ୍ୟଜସ୍ୱରେ ଗମ—ହ୍ର. ଶ] ୨ । ସୌବୀର ରାଜକୁମାରୀ—A princess of the Saubīra country.

ସୌବୀର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ. (ସୁବୀର+ଭାବ. ଜ)—୧ । ସ୍ୱବୀରତା—Great
Saubīrjya heroism ୨ । (ସୌବୀର+ଯ) ସୌବୀର ଦେଶର ରାଜା (ହ୍ର. ଶ.) A king of Saubīra.

ସୌବ୍ରତ୍ୟ—ସ. ବ. (ସୁବ୍ରତ+ଯ)—୧ । ଏକନିଷ୍ଠା ଭକ୍ତି (ହ୍ର. ଶ.)
Saubratya 1. Devotion ୨ । ଆଜ୍ଞାପାଳନ (ହ୍ର. ଶ.)—Obedience.

ସୌଭ—ସ. ବ—ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରପୁର (ଜିତାଣ୍ଡ ଶେଷ)—The capital
Sau'ha of king Harischandra; said to ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—କାମାଗ୍ନିରପୁର have been suspended (ଜଟାଧର) in the sky. [ଦ୍ର—ଏହା ଶୂନ୍ୟ ବା ଆକାଶରେ ଝୁଲୁଥିଲା ବୋଲି କଥିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସୌଭଗ—ସଂ. ବ (ସୁଭଗ+ଭାବ. ଅ)—ସୁଖ; ସୁଖଭୋଗ—
Saubhaga Bliss; happiness; enjoyment of bliss or happiness. [ଦ୍ର—ଭୋଗ, ସୌଭଗ ତ୍ୟାଗ ନାଶ । ଏ ସବୁ ଜାଣ ମୋର ଅଂଶ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ]

ସୌଭଦ୍ର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁଭଦ୍ରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ସୁଭଦ୍ରା ପୁତ୍ର;
Saubhadra ଅଭିମନ୍ୟୁ—Abhimanyu, the son of Subhadrā by Arjuna. ବିଶ—ସୁଭଦ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Subhadrā.

ସୌଭଦ୍ରେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁଭଦ୍ରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ) —୧ ।
Saubhadreya ସୁଭଦ୍ରାପୁତ୍ର; ଅଭିମନ୍ୟୁ—1. Abhimanyu the son of Subhadrā. ୨ । ବିଭୀତକ ବୃକ୍ଷ; ବାହାଡ଼ା ଗଛ—The Beleric myrobalan tree.

ସୌଭରି—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଜନୈକ ମୁନି—Name of a sage.
Saubhari [ଦ୍ର—ଏ ତପସ୍ୱୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଆତ୍ମୋନ୍ନତି ଲାଭ କରି ଘରେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ରାଜା ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ, ଯେଉଁ କନ୍ୟା ଏହାଙ୍କୁ ମନୋନୟନ କରିବେ, ରାଜା ତାହାଙ୍କୁ ମୁନିଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହାଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଏ ତପୋବଳରେ ଦିବ୍ୟ ରୂପ ଧାରଣ କରି କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ରାଜା-ଙ୍କର ସମସ୍ତ କନ୍ୟା ଏହାଙ୍କୁ ବରମାଳ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏ ସେହି କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ପାଇ ସଂସାରୀ ହେଲେ ଓ ତପୋବଳରେ ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ବହୁ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଲାଭ କଲେ । କେତେକାଳ ସଂସାରୀ ହୋଇ ପୁଣି ଏ ତପସ୍ଚରଣ କରି ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ସୌଭାଗିନେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁଭଗା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—ସୁଭଗା
Saubhāgineya ଭାଗ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର; ସୌଭାଗ୍ୟବତୀଙ୍କ ତନୟ—(ସୌଭାଗିନେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) The son of a lucky woman; the son of an adored or favourite wife.

ସୌଭାଗୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ)—ସୁଭଗା; ଭାଗ୍ୟବତୀ—
Saubhāgi Fortunate; lucky (woman). (ଉ—ଏ ସୁଭାଗୀ, ସୋହାଗୀ ମଧ୍ୟ ତୋର ଯାଦ ଲାଗି । ଯେମନ୍ତ ବିଶାଳ ଭାଗ୍ୟବତୀ ସୌଭାଗୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସୌଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁଭଗ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଶୁଭାଦୃଷ୍ଟ—1. Good
Saubhāgya luck; good fortune. ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; (ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—ବିପରୀତ) ଶୋଭା—2. Beauty; grace. ୩ । ପ୍ରିୟତ୍ୱ—3. The state of being loved (ଦ୍ର—ଭାର୍ଯ୍ୟା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହେଲେ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହେଲେ;

ଭାବସୂଚକର ସେହି ଅବସ୍ଥାକୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ—ଆପ୍ତେ ।] ୪ । ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—4. Blessedness; auspiciousness (Apte). ୫ । ମନୋହାରିତ୍ୱ—5. Charm (Apte) ,୬ । ମହିମା-6. Grandeur; sublimity [Apte] ୭ । ସ୍ନେହ-7. Affection [Apte] ୮ । ଅନୁଗ୍ରହ—8. Favour [Apte]. ୯ । ଶୁଭକାମନା; ଅଭିନନ୍ଦନ-9. Goodwishes; congratulation [Apte]. ୧୦ । ଅଦ୍ୟପଣ; ସଧବାପଣ—10. The auspicious state of wifehood [as opposed to widowhood] [Apte]. ୧୧ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-ବିଶେଷ—11. Name of one of the auspicious astrological conjunctions. [ଦ୍ର—ଏହା ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୨୨୫ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଯୋଗ । ଏ ଯୋଗରେ ପାଞ୍ଚ ଅବ୍ଦ ଶୁଭଜନକ ଓ ଏ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ହୁଅନ୍ତି ।] ୧୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରିୟତ୍ୱ; ସୁଭଗତ୍ୱ—12. The state of being the beloved or fondled wife of the husband. ୧୩ । ସିନ୍ଦୂର (ରାଜକର୍ଦ୍ଦମ)—13. Vermillion; red lead. ୧୪ । ଟଙ୍କଣ (ରାଜକର୍ଦ୍ଦମ)—14. Borax. ୧୫ । ସୌଭାଗ୍ୟ ବ୍ରତ—15. Saubhāgya brata [See]

ସୌଭାଗ୍ୟକରଣ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ସୌଭାଗ୍ୟ ବ୍ରତ (ଦେଖ)—
Saubhāgyakaraṇa brata Saubhāgya brata [See]

ସୌଭାଗ୍ୟ କ୍ରମେ (ବଶତଃ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଶୁଭଦୁଷ୍ଟର ଫଳରେ—
Saubhāgya krame(baśatah) Luckily;fortunately, ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ

ସୌଭାଗ୍ୟ ଗର୍ବ—ସଂ. ବି—ନିଜର ଅଦୃଷ୍ଟ ଭଲ ବୋଲି ମନରେ ଜାତ ଅହଙ୍କାର—Pride due to a person being lucky.
Saubhāgya garba (ସୌଭାଗ୍ୟଗର୍ବିତ—ବିଶ)

ସୌଭାଗ୍ୟ ଗୌରବ—ସଂ. ବି—୧ । ସୌଭାଗ୍ୟ ଗର୍ବ (ଦେଖ)—
Saubhāgya gauraba 1. Saubhāgya garba (See) ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟଜନିତ ମହତ୍ତ୍ୱ—2. Greatness arising from good fortune.

ସୌଭାଗ୍ୟ ଚିନ୍ତାମଣି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟ (ବାହାଡ଼ା) ଅବ୍ଦ ଘଟିତ ଔଷଧ (ବଟିକା) ବିଶେଷ—Name of a medicinal pill.
Saubhāgya chintāmaṇi
[ଦ୍ର—ଏହା ସେବନ କଲେ ଶୂଳ, ଶ୍ୱାସ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଅରୁଚି, ତୃଷା, ଜ୍ୱର ଓ ତ୍ରିଦୋଷ, ଅତି ସ୍ୱେଦ, ଘୋର ନିଦ୍ରା ଆଦି ଦୂର ହୁଏ—ସାରଦୌମୁଖ ।]

ସୌଭାଗ୍ୟ ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ଶୁଭଦୁଷ୍ଟର ଲକ୍ଷଣ—1. Any mark of good fortune. ୨ । ସଧବାର ଚିହ୍ନ (ଯଥା—କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର, ହାତରେ ଶଙ୍ଖ)—2. Indication of wifehood.
Saubhāgya chihna

ସୌଭାଗ୍ୟଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୌଭାଗ୍ୟ + ଜନ୍ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ)
Saubhāgyajanma —ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୌଭାଗ୍ୟ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଥାଏ—A person who is born during the 'Saubhāgyajoga.

ସୌଭାଗ୍ୟଜନ୍ମା ସୁଭଗୋ ମନୁଷ୍ୟଃ
ଶ୍ଳାଘ୍ୟୋ ଜନାନାଂ ଧନବାନ୍ ଗୁଣଜ୍ଞଃ
ଉଦାରଚିତ୍ତୋ ବଳବାନ୍ ବିବେକୀ
ମହାଉମାଗ ପ୍ରିୟତ୍ୱପଣଶ୍ଚ—କୋଷ୍ଠୀପ୍ରସପ ।)

ସୌଭାଗ୍ୟ ତନ୍ତୁ(ସୂତ୍ର)—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ତତ୍)—ବିବାହ ସମୟରେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଗଳାରେ ବର ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳ ସୂତ୍ର ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଯାହା ବିଧବା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଧାରଣ କରନ୍ତି—The marriage-string put round the neck of the bride by the bridegroom and which she wears till widowhood (Apte).
Saubhāgya tantu(sūtra)

ସୌଭାଗ୍ୟ ତୃତୀୟା—ସଂ. ବି—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା; ବାଳ ତୃତୀୟା; ଗୌରୀ ବ୍ରତ—The 3rd day of the bright fortnight of Bhādra.
Saubhāgya tṛtiyā
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଉମା, ମହେଶ୍ୱର, ଗଣେଶ, ସରସ୍ୱତୀ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପୂଜା ହୁଏ । ଏହି ବ୍ରତ କଲେ ପୁରୁଷମାନେ ସୁଭଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସୁଭଗା ହୁଅନ୍ତି । ଅମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏ ଦିନ ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହି ବ୍ରତ କରିବାର ଫଳ—
ଉମାଂ ଶିବ ଗଣେଶଂ ତ ବିଧିବତ୍ ପୂଜୟନ୍ତି ଯାଃ
ଗୌରୀକରପ୍ରସାଦେନ ସରଂ ସୌଭାଗ୍ୟମାପ୍ନୁୟୁଃ ।]

ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେବତା—ସଂ. ବି—ଇଷ୍ଟଦେବତା—
Saubhāgya debatā Tutelary Deity (Apte).

ସୌଭାଗ୍ୟ ପତି—ସଂ. ବି—ମହାଦେବ (ଯେ ଭକ୍ତକୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ଦାନ କରନ୍ତି) (ବିବାହ ସ୍ମରଣ)—
Saubhāgya pati God Śiba who bestows good luck on his devotees. [ଦ୍ର—ସୌଭାଗ୍ୟବ୍ରତରେ 'ଓଁ ସୌଭାଗ୍ୟପତୟେ ସ୍ୱାହା' ମନ୍ତ୍ରରେ ମହାଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଧୁଘୃତମିଶ୍ରିତ ତିଳଦ୍ୱାରା ହୋମ କରାଯାଏ]

ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୌଭାଗ୍ୟବତ୍ + ଈ)—୧ । ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of Saubhāgyabān. ୨ । ସୁଭଗା; ଅବିଧବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Unwidowed (wife) (Apte); (a woman) whose husband is living.
Saubhāgyabatī

ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—ସଂ ବିଣ ପୁଂ (ସୌଭାଗ୍ୟବତ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା ୧ ବଚନ ସୌଭାଗ୍ୟ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—
Saubhāgyabān
(ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଦେଖ)—
(ସୌଭାଗ୍ୟବନ୍ତ—ଦେ. ରୂପ) Saubhāgyaśālī (See).

ସୌଭାଗ୍ୟ ବିଲୋପୀ—ସ ବିଣ. ପୁ (ସୌଭାଗ୍ୟ+ବି+ଲୁପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
Saubhāgya bilopī ଣିନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସୌଭାଗ୍ୟ ବା
(ସୌଭାଗ୍ୟବିଲୋପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୋଭା ନାଶକାରୀ (କାଳିଦାସ)—
Marring or inpairing beauty.

ସୌଭାଗ୍ୟ ବ୍ରତ—ସଂ, ବି—୧। ସୌଭାଗ୍ୟ ତୃତୀୟାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ—
Saubhāgya brata 1. A religious vow observed on the day of Saubhāgya Tṛutīyā ୨। ବରାହପୁରାଣୋକ୍ତ ବ୍ରତବିଶେଷ-2 Name of a religious vow prescribed in Barāha Purana [ଦ୍ର—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାଦିନ ଉମାମହେଶ୍ୱର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣଙ୍କୁ ଏକ ଦେବଦମ୍ପତିରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମଧୁଦୁଗ୍ଧ ମିଶ୍ରିତ ଜଳଦ୍ୱାରା 'ଓଁ ସୌଭାଗ୍ୟ ପତୟେ ସ୍ୱାହା' ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ହୋମ କରିବ ଓ ଭୂମି ଉପରେ ଅଖାଡ଼, ବିରସ ଓ ଶଃସ୍ନେହ ଗୋଧୂମାନ ଭୋଜନ କରିବ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଷାଢ଼ ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାଦିନ ଏହିପରି କରିବ। ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାଦିନ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ହରଗୌରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ସଲଙ୍କୃତ ଦିଶ୍ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରି ତାହା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବ ଓ ଯଥାକ୍ରମେ ମଧୁ, ଘୃତ, ତିଳତୈଳ, ଗୁଡ଼, ଲବଣ, ଗୋଶୀରଯୁକ୍ତ ୨ ଗୋଟି ପାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବ।
ବରାହ ପୁରାଣ।]

ସୌଭାଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି—୧। ଶୁଭଦୃଷ୍ଟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ; ସୌଭାଗ୍ୟ
Saubhāgya lakshmī ଦାୟିନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. The Goddess
bestowing good fortune. ୨। ସୌଭାଗ୍ୟରୂପିଣୀ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Good luck personified. ୩। ମହତ୍
ଶୋଭା—3. A great beauty or charm.

ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସୌଭାଗ୍ୟ+
Saubhāgyaśālī ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶାଳିନ୍)—ଯାହାର ଭାଗ୍ୟ
(ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁପ୍ରସନ୍ନ; ସୁଭଗ; ଭାଗ୍ୟବାନ—
Fortunate; lucky.

ସୌଭାଗ୍ୟ ଶୁଣ୍ଠି—ସଂ, ବି—ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ଓ ବାତରୋଗ ଯାଇଁ ଆୟୁ-
Saubhāgya śuṇṭhi ବେଦୋକ୍ତ ମିଶ୍ର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବା ମୋଦକ
(ସୌଭାଗ୍ୟ ଶୁଣ୍ଠି ଶବ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—[ଦ୍ର—ଏଥିରେ
ଶୁଣ୍ଠିରଭାଗ ଅଧିକ ଥାଏ।]—Name of a medicinal preparation for certain female diseases and also for rheumatism.

ସୌଭାଗ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା
Saubhāgya sūrjya ସୌଭାଗ୍ୟ—Good luck compared to the sun in grandeour.

ସୌଭାଗ୍ୟ ହୀନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅସ୍ତି ବତ୍)—ଯାହାର ସୌଭାଗ୍ୟ
Saubhāgya hīna ନାହିଁ ବା ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି; ହୀନଭାଗ୍ୟ;
(ସୌଭାଗ୍ୟହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁର୍ଭଗ—Unfortunate; unlucky.

ସୌଭାଞ୍ଜନ—ସଂ ବି—ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବୃକ୍ଷ (ଭରତ); ସଜନା ଗଛ—
Saubhāñjanā The horse radish tree.

ସୌଭାସିକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱ+ଭାସ+ଇକ)—ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହ. ଶ)—
Saubhāsika Very bright; dazzling.

ସୌଭିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ (ଭାଷାବଳୀ)—
Saubhika A conjurer; magician; juggler.

ସୌଭିକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ସୁଭିକ୍ଷ+ଅ)—ସୁଭିକ୍ଷ ବା ସୁସମୟ ଅନୟନ
Saubhiksha କାରୀ (ହ.ଶ)—Bringing good time.

ସୌଭିକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଭିକ୍ଷ+ଯ)—ସୁକାଳ; ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରଚୁରତା
Saubhikshya (ହ. ଶ)—Sufficiency of food stuffs.

ସୌଭ୍ରାତ୍ର—ସଂ. ବି (ସୁଭ୍ରାତୃ+ଷ୍ୟଞ୍ ଅ)—ସୁଭ୍ରାତୃତ୍ୱ; ଭାଇମାନଙ୍କ
Saubhrātra ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ ପ୍ରୀତି—Brotherly feeling;
mutual attachment amongst brothers;
good brotherhood; fraternity (Apte).

ସୌମନସ—ସଂ. ବିଣ (ସୁମନସ୍+ଅ)—୧। ପୁଷ୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saumanasa 1. Relating to flower; floral.
ସୌମନସା } —ସ୍ତ୍ରୀ ୨। ମନୋହର; ରୁଚିକର (ହ. ଶ)—
ସୌମନସୀ } 2. Agreeable; charming.
ସଂ. ବି—୧। ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା; ଅହ୍ଲାଦ (ହ.ଶ)—1. Delight.
୨। ଦୟା; ଅନୁଗ୍ରହ—2. Benevolence, kindliness of spirits (Apte). ୩। ଆନନ୍ଦ; ସନ୍ତୋଷ—3. Pleasure; satisfaction (Apte) ୪। (ନାମ) ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ହାତୀ (ହ. ଶ)—4. Name of the elephant guarding the west. ୫। ଜାତିଫଳ (ହ. ଶ)—5. Nutmeg. ୬। ଅସ୍ତ୍ରର ସଂହାରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—6. A kind of withdrawal of the potency of a weapon. ୭। ପର୍ବତବିଶେଷ (ହ. ଶ)—7. Name of a mountain.

ସୌମନସା—ସଂ. ବି (ସୁମନସ୍+ଅ)—୧। ଜାତିପତ୍ରୀ; ଜାଇ.
Saumanasā (ସୁଗନ୍ଧିଦ୍ରବ୍ୟ)—1. Mace. (spice)
(ସୌମନସାସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ନଦୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. Name of a river mentioned in the Rāmāyaṇa.

ସୌମନସ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁମନସ+ଷ୍ୟଞ୍ ଅ)—୧। ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା,
Saumanasya ସନ୍ତୋଷ; ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ—1. Content-
(ସୌମନସ୍ୟ—ଭାବବାଚକ) ment; happy condition of
mind; satisfaction; pleasure. ୨। ପ୍ରେମ;
ପ୍ରୀତି; ସ୍ନେହ—2. Love; affection. ୩। ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ

ପିଣ୍ଡଦାନାନନ୍ତର ଶ୍ରାଦ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପୁଷ୍ପଦାନ ମନ୍ତ୍ର (ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦାତା ଓ ଗ୍ରହୀତାଙ୍କର ସୌମନସ୍ୟ ବା ମନର ପ୍ରସାଦ ଜନ୍ମିବାରୁ)—3. Name of a formula uttered while presenting flowers to the Brāhmaṇa who takes meal on the Srāddha-plate. ୪ । ପିଣ୍ଡଦାନାନନ୍ତର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପୁଷ୍ପ ଦାନ—4. Present of flowers to the Srāddha Brāhmaṇa after the offering of Piṇḍa.

ସୌମନସ୍ୟାୟିନୀ—ସଂ. ବି (ସୌମନସ୍ୟ=ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା+ଅ ଉପସର୍ଗ +ଇ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯାହା ମନରେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଆଣେ)—ମାଳତୀ ପୁଷ୍ପ (ଜିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—The bud of the Mālatī flower.

Saumanasyāyinī

ସୌମନା—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ଉଦୟାଚଳର ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଗର ନାମ—1. Name of a peak of the mythological Udayagiri mountain. [ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି—ପୂର୍ବେ ବିଷ୍ଣୁ ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଅବତାର କାଳରେ ଗୋଟିଏ ପଦ ଏହି ଶୃଙ୍ଗରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଢ଼ି ସୁମେରୁ ଶୃଙ୍ଗରେ ରଖି ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ।] ୨ । ଫୁଲ (ହେ. ଶ)—2. Flower. ୩ । କଳିକା (ହେ. ଶ)—3. Bud. ୪ । ଦିବ୍ୟାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—4. Name of divine weapon.

Saumanā

ସୌମାୟନ—ସଂ. ବି (ସୋମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅୟନ)—ସୋମ ପୁତ୍ର ବୁଧଗ୍ରହ The planet Mercury.

Saumāyana

ସୌମିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୋମ+ଇକ)—୧ । ସୋମ ବା ଚନ୍ଦ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the moon; lunar. ୨ । ସୋମରସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the Soma juice. ୩ । ସୋମ ଯଜ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to the Soma sacrifice. ୪ । ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣବ୍ରତକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି) (ହେ. ଶ)—4. (a person) Observing the Chāndrāyana penance. ସଂ. ବି-ସୋମରସ ରଖିବାପାତ୍ର (ହେ.ଶ) A receptacle for containing the Soma juice.

Saumika

ସୌମିକୀ—ସଂ. ବି—୧ । ବୈଦିକୀୟ ଇଷ୍ଟି (ହୋମଚନ୍ଦ୍ର); ଯାଗବିଶେଷ—1. A kind of vedic sacrifice. ୨ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ସୋମରସ ଚୁପୁଡ଼ିବା କର୍ମ (ହେ. ଶ)—2. The pressing of the Soma juice for vedic sacrifice.

Saumikī

ସୌମିତ୍ର(ତ୍ରି)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁମିତ୍ରା=ଦଶରଥପତ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; +ଇ)—୧ । ସୁମିତ୍ରାତ୍ମଜ; ଲକ୍ଷ୍ମଣ—1. Lakshmaṇa. [ବ୍ୟୁ—ଅଗ୍ରଜ ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ସୌମିତ୍ରି ରଥୀ—ମଧୁସୂଦନ ସୀତାବନବାସ ।] ୨ । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ—2. Śatrughna.

Saumitra(tri)

ସୌମେଚକ—ସଂ. ବି (ସୁମେଚକ+ଅ)—ସୁନା; ସୁବର୍ଣ୍ଣ (ହେ. ଶ)—Gold (Apte).

Saumechaka

ସୌମେଧିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୁମେଧା+ଇକ)—୧ । ଶୋଭନମେଧାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to sharp intellect. ୨ । ପ୍ରଖରବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ—2. Sharp of intellect. ୩ । ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ—3. Having occult or supernatural knowledge. ବି—ସିଦ୍ଧ ତାପସ—A person who has attained success in penance; seer; sage.

Saumedhika

ସୌମେରୁକ—ସଂ. ବିଣ (ସୁମେରୁ+କ)—ସୁମେରୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Sumeru. (ସୌମ୍ବରୁକ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ବି—ସୁବର୍ଣ୍ଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Gold.

Saumernka

ସୌମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୋମ+ଯ)—୧ । ବୁଧଗ୍ରହ; ଚନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର (ଅମର)—1. The planet Mercury. ୨ । ବିପ୍ର; ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଶବ୍ଦମାଳା)—2. Brahman. [ବ୍ୟୁ—ଏ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।] ୩ । ସୋମ ଯଜ୍ଞ—3. The Soma sacrifice. ୪ । ଉଦୁମ୍ବର ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. A sort of fig. ୫ । ବୃଷ, କର୍କଟ, କନ୍ୟା, ବୃଶ୍ଚିକ, ମକର ଓ ମୀନରାଶିଗଣ (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର)—(ହେ. ଶ)—5. Six particular signs of the Zodiac. ୬ । ଯଜ୍ଞର ଯୂପକାଷ୍ଠର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ୧୫ ଅରତ୍ନି ପରିମିତ ଭୂଖଣ୍ଡ—6. A given area of land under the Jūpa pillar of a sacrifice. ୭ । ସୌମ୍ୟକୃଚ୍ଛ୍ର ବ୍ରତ (ଦେଖ)—7. Saumya kṛuchchhra brata (See) ୮ । (ସଂ. ରେ ବହୁବଚନରେ 'ସୌମ୍ୟା:'ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ଇଲ୍ଲା, କାଳପୁରୁଷର ଶିରୋଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ୫ ଗୋଟି ତାରାଙ୍କ ଏକତ୍ର ନାମ (ବିଶ୍ୱ, ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର (ହେ. ଶ)—8. A name given to the 5 stars (in plural) situate on the top of the Orion constellation; the Orion's head. ୯ । ଭକ୍ତ; ଉପାସକ (ହେ. ଶ)—9. Worshipper; devotee. ୧୦ । ବାମ ହସ୍ତ (ହେ. ଶ)—10. The left hand. ୧୧ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ରକ୍ତର ଅବସ୍ଥା; ରସ (ହେ. ଶ)—11. Serum. ୧୨ । ପିତ୍ତ (ହେ. ଶ)—12. Bile; gastric juice (Apte). ୧୩ । ମାର୍ଗଶିର ମାସ (ହେ. ଶ)—13. The month of Mārgaśira. ୧୪ । ବାମ ନେତ୍ର (ହେ. ଶ)—14. The left eye. ୧୫ । କରତଳର ମଧ୍ୟଭାଗ (ହେ. ଶ)—15. The middle of the palm ୧୬ । ପିତୃଗଣ ବିଶେଷ [ହେ. ଶ]—16. A class of the Pitṛus or the manes. ୧୭ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ

Saumya

୬୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହ. ଶ)—17. One of the 60 astrological years. [ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଷ ଅନାବୃଷ୍ଟି, ମୂଷିକ ଓ ଶଲଭମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ, ରୋଗବୃଦ୍ଧି ଓ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା ହୁଏ—ହ. ଶ ।] ୧୮ । ପୌରାଣିକ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—18. Name of a mythological island. ବିଣ—୧। ମୃଦୁ; ଅନୁଗ୍ର—(ସୌମ୍ୟତା[ତ୍ୱ]—ବ) 1. Mild; gentle. ୨ । ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି—[ସୌମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Of calm appearance or shape ୩ । ପ୍ରସନ୍ନ—3. Favourable. ୪ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—4. Charming; graceful. ୫ । ନିପୁଣ; ଦକ୍ଷ—5. Skilful. ୬ । ସୋମଦୈବତ—6. Having 'Soma' or 'Chandra' as the presiding Deity. ୭ । ଶୁଭ—7. Auspicious (Ápte) ୮ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—8. Bright; brilliant (Apte) ୯ । ସୋମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—9. Relating to Soma.

ସୌମ୍ୟକୃଚ୍ଛ୍ର ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ବ୍ରତ ବିଶେଷ (ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ)—A sort of expiation or religious vow.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରତିଦିନ ଯଥାକ୍ରମେ ପିଣ୍ୟାକ—ତିଳ ପିଣ୍ଡିଆ, ଅଗ୍ନ୍ୟମ=ଘୃତର ଯେଳ, ଜଳ=ଦହି, ଅମ୍ବୁ=ଜଳ ଓ ଶକ୍ତୁ=ଛତୁଆ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ଷଷ୍ଠଦିନ ଉପବାସ କରିବାକୁ ହୁଏ । (ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ) ।

ଚାରି ଉକ୍ତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ନାମ ଯଥା—ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ, ଆଗ୍ନେୟ, ପିଣ୍ଡକୃଚ୍ଛ୍ର, ପରକକ, ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ର, ପୂର୍ଣ୍ଣକୃଚ୍ଛ୍ର ସୌମ୍ୟ ବା ସୌମ୍ୟକୃଚ୍ଛ୍ର, କୃଚ୍ଛ୍ର, ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ରକ ।]

ସୌମ୍ୟ ଗନ୍ଧ(ନ୍ଧୀ)—ସଂ. ବ—ଶତପତ୍ରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସେବତୀ ଫୁଲ—Saumya gandha(ndhi) Muskrose.

ସୌମ୍ୟ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—ଶୁଭ ଗ୍ରହ—Saumya graha Auspicious planet. [ପାପଗ୍ରହ—ବିପରୀତ] [ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରମା, ପାପଗ୍ରହଯୁକ୍ତ ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି ଓ ଶୁକ୍ରକୁ ସୌମ୍ୟଗ୍ରହ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସୌମ୍ୟ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବ—ବାତପିତ୍ତ ବା ବାତକଫର ପ୍ରକୋପଜନିତ Saumyn jwnru ଜ୍ୱର—A kind of fever. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ କେବେ କେବେ ଜ୍ୱରର ଭାବ ବେଶୀ ହୁଏ, କେବେ କେବେ କମିଯାଏ—ହ. ଶ ।]

ସୌମ୍ୟତରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମବିଶେଷ (ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ)—Saumyatarā A name of Durgā.

ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ—Saumyadarśana Of lovely appearance. (ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୌମ୍ୟ ଧାତୁ—ସଂ. ବ—କଫ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Saumya dhātu Phlegm; mucus.

ସୌମ୍ୟ ଧ୍ରୁବ—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତର ମେରୁ ଉପରେ ଥିବା ଧ୍ରୁବ ତାରା—Saumya dhurba The Pole star. (ସୌମ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ତାରା—ଅଳ୍ପରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହି ଧ୍ରୁବ ତାରାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖି ପାରୁଁ ଏବଂ ଏହାକୁ ଦେଖି ନାବିକ-(ବିପରୀତ—ଯାମ୍ୟଧ୍ରୁବ) ମାନେ ଦିଙ୍ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି ।]

ସୌମ୍ୟ ବାର(ବାସର)—ବୁଧବାର—Saumya bāra(bāsara) Wednesday.

ସୌମ୍ୟ ଭାବ—ସଂ, ବ—୧ । ଶାନ୍ତଭାବ—1. Calm or mild Saumya-bhāba condition. ୨ । ପ୍ରସନ୍ନଭାବ—2. Favourable condition. ୩। ସାଧୁଭାବ—3. Goodness.

ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ—Saumya mūrtti 1. Graceful form. (ସୌମ୍ୟ ରୂପ—ଅଳ୍ପରୂପ) ୨ । ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି—2. Calm or placid form. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁଦୃଶ୍ୟରୂପଃ; ଶାନ୍ତ ବା ସୁନ୍ଦର ଅକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Having a graceful form.

ସୌମ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୌମ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—ସୌମ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Saumyā Feminine of Saumya. ବ—୧ । ଦୁର୍ଗା (ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ)—1. Goddess Durgā. ୨ । ମହେନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A kind of big Mahākāla creeper and its fruit; Trichosanthes Palmata. ୩ । ରୁଦ୍ର ଜଟା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Urariā Picta (a plant). ୪ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. A wild plaat (the buds of which make a bursting sound) ୫ । ମହାପଦ୍ମିନୀ; ଖାଲାଲଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—5. A kind of medicinal creeper. ୬ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଁଚ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Abrus Pracatorius; a small pealike black-headed red berry enclosed in pod. ୭ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ)—7. Sālaparṇī (See). ୮ । ମଲ୍ଲିକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. Arabian Jasmine. ୯ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ)—9. Brāhmī (See). ୧୦ । ଶଟି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ)—10. Śaṭi (See) ୧୧ । ମୁକ୍ତା (ହ. ଶ.)—11. Pearl. ୧୨ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର (ହ. ଶ.)—12. The Orion's head (constellation).

ସୌମ୍ୟବସ—ସଂ. ବ—ତୃଣର ପ୍ରଚୁରତା (ହ. ଶ)—Saujabasa Abundance of grass.

ସୌର—ସଂ. ବିଣ (ସୂର=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Saura 1. Relating to the sun; solar. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Born of the sun. ୩ । (ସୁର+ଅ)—ଦେବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the gods. ବ (ସୁର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—୧ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ-

ସୁତ) ଶନୈଶ୍ଚର—1. Planet Saturn ୨ । ଯମ—2. The God of death. ୩ । ବୈବସ୍ୱତମନୁ—3. Name of Manu or Progenitor of man. kind. ୪ । (କ୍ରୀଡ଼ାରେ କାରଣ ସୁତ) ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ—4. King Karṇa. ୫ । ବାଳି ଓ ସୁଗ୍ରୀବ—5. Name of the monkey kings Bāli and Sugriba. ୬ । ଛୁଆରୁ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. A tree; Zanthoxylum Alatum. ୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରାଶିଭୋଗକୁ ନିଆ ମାସ; ସୌର ମାସ; ଯେଉଁ କାଳ (୩୦ $\frac{5}{12}$ ଦିନ) ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରାଶିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରନ୍ତି—7. A solar month of $30\frac{5}{12}$ days. ୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସକ; ସୂର୍ଯ୍ୟଭକ୍ତ—8. A devotee or worshipper of the Sun-god. ୯ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଗୁରୁ ବିଶେଷ (ତନ୍ତ୍ରସାର)—9. A class of Tantric preceptors. [ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବିମ୍ବୋକ୍ତ ୭ ଗୋଟି ଗୁରୁ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଟନ୍ତି; ଯଥା—ଗୌଡ଼, ଶାଲ୍ମୋଭବ, ସୌର, ମାଗଧ, କୈରଳ, କୋଶଳ, ବଶାଣ୍ଡି ।] ୧୦ । ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ—10. The class of Brahmins of the Maga country. ୧୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଚକ୍ଷୁ (ହି. ଶ)—11. The right eye. ୧୨ । ଧନିଆ (ହି. ଶ)—12. Coriander. ୧୩ । (ନାମ) ବିଂଶ କଳ୍ପ (ହି. ଶ)—13. The name of the 20th Kalpa. ୧୪ । (ନାମ) ଏକ ସାମବେଦ ନାମ (ହି. ଶ)—14. Name of a Vedic hymn.

ସୌର କର—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କିରଣ—
Saura kara Sun's rays.

ସୌର ଗଣନା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ବା ଅବସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ କରାଯାଇଥିବା ଗଣନା—Calculation made according to the position or movement of the sun
Sauraganana

ସୌରଜ—ସଂ. ବିଣ (ସୌର+ଜନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୌରଠାରୁ ଜାତ—Born of Saura. ବ—୧ । ଛୁଆରୁ ବୃକ୍ଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—1. Zanthoxylum Alatum. ୨ । ଧନିଆ; ଧନିଆ [ହି. ଶ]—2. Coriander.
Sauraja

ସୌର ଜଗତ୍—ସଂ.ବ—ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାହାର ଚାରିଆଡ଼େ ଘୂରୁଥିବା ଗ୍ରହ ଓ ଉପଗ୍ରହାଦିର ମଣ୍ଡଳ The solar system. [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୌର ଜଗତର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରୂପ । ଏହାର ଆକର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ତାହାର ଗ୍ରହ, ଉପଗ୍ରହ, ଧୂମକେତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଚାରିଆଡ଼େ ଘୂରି ଚାଲି ସର୍ବଦା ବୁଲୁଅଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ବହୁ ସୌର ଜଗତ ଅଛି ।]
Saurajagat

ସୌରଣ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରଣ+ଅ)—ସୁରଣ ବା ଓଲୁଅ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saurana Relating to the wild arum.

ସୌରତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରତ+ଅ)—ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Saurata Relating to coition; sexual. ସଂ ବ—ସୁରତ ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—Copulation.

ସୌରତ୍ୟ—ସଂ. ବ [ସୁରତ+ଷ୍ୟ]—ରତିସୁଖ; ସମ୍ଭୋଗ—
Sauratya Copulation; sexual enjoyment.

ସୌର ଦିନ (ଦିବସ)—ସଂ.ବ—ଏକଦିନର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଠାରୁ ଅପରଦିନର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୪ ଘଣ୍ଟା ବା ୬୦ ଦଣ୍ଡ କାଳ—A solar day of 24 hours or 60 dandas.
Saura dina (dibasa)

ସୌରଧ୍ରୀ—ସଂ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ତମ୍ବୁରା ବା ସିତାର (ହି. ଶ)
Saurdhri A kind of guitar.

ସୌର ନକ୍ତ—ସଂ. ବ—ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Name of a religious vow.
Saura nakta [ଦ—ହସ୍ତାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ରବି ।ରେ ଏ ବ୍ରତ କରିବାର ବିଧି । ପ୍ରତିବାଣ୍ଡିଙ୍କଦେହର ଚତୁର୍ଗୁଣ ପରିମିତ ଗୟ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିବାବେଳେ ଏ ବ୍ରତ କରି ଦିନଯାକ ଉପବାସ ରହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା କରି ରାତିରେ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ—କୃସିଂହପୁରାଣ ।]

ସୌରପତ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପାସକ (ହି. ଶ)—
Sauraputa Worshipper of the Sun.

ସୌର ପରିକର—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୌରଜଗତ୍ (ଦେଖ)
Saura parikara The solar system.

ସୌର ବତ୍ସର (ବର୍ଷ, ସମ୍ବତ୍ସର)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୩୬୫ ଦିନ
Saura batsara (barsha, sambatsara) ଓ ପ୍ରାୟ ୨ ଘଣ୍ଟା କାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଷ; ଯେଉଁ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ଥରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲି ଅସେ; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିକୁ ଥରେ ଭୋଗ କରିବାର ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ କାଳ—A solar year of $365\frac{1}{4}$ days. [ଦ୍ର—ସୌର ବର୍ଷର ଗଣନା ଏକ ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପୂର୍ବ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯାଏ ।]

ସୌରଭ—ସଂ. ବ (ସୁରଭି+ଷ୍ଣ. ଅ)—୧ । ସୁଗନ୍ଧ, ସୁବାସ—
Saurabha 1. Sweet scent; fragrance. ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty. ୩ । ସୌଗନ୍ଧ୍ୟ—3. The state of being fragrant. ୪ । କୁଙ୍କୁମ (ହିଙ୍ଗୁ ଦେଖ) (ଦେଖ), ଜାଫ୍ରାଣ (ଦେଖ)—4. Kunkuma (See), saffron. ୫ । ଗୁଣଗୌରବ (ବେଦଗ)—5. Greatness of good qualities. ୬ । ଧୋଳ; ଧୂଣା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Resin. ୭ । ଛୁଆରୁ ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁରୁ ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଶ)—7. Xanthoxylum Alatum (a tree) and the scented article got from it. ୮ । ଆମ୍ବ (ହି. ଶ)—8. Mango. ୯ । ଧନିଆ (ହି. ଶ)—9. Coriander. ୧୦ । ସାମ ବିଶେଷ [ହି. ଶ]—10. Name of a Vedic hymn. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁଗନ୍ଧିତ [ହି. ଶ]—1. Sweet scented. ୨ । ସୁରଭି ଗାଈଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ

[ଛ. ଶ]—2. Produced from the divine cow Surabhi

ସୌରଭକ—ସଂ. ବି [ସୌରଭ+କ]—୧ । ସୌରଭ (ଦେଖ)—Saurabhaka 1. Saurabha (See) ୨ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ—2. Name of a syllabic metre. [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ସଗଣ, ଜଗଣ, ସଗଣ ଓ ୧ ଲଘୁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଚରଣରେ ନଗଣ, ସଗଣ, ଜଗଣ ଓ ୧ଗୁରୁ, ତୃତୀୟ ଚରଣରେ ରଗଣ, ନଗଣ, ରଗଣ ଓ ୧ଗୁରୁ, ଚତୁର୍ଥ ଚରଣରେ ସଗଣ, ଜଗଣ, ସଗଣ, ଜଗଣ ଓ ୧ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାନ୍ତେ—ଛ. ଶ ।]

ସୌରଭମୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁବାସ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Fragrant; Saurabhamaya sweet smelling. ୨ । ସୁଗନ୍ଧିତ—(ସୌରଭଶାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Sweet scented. [ସୌରଭମୟୀ, ସୌରଭମୟଙ୍କ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୌରଭ ରାଶି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରଚୁର ସୁଗନ୍ଧ—Saurabha rāśi Much fragrance. (ସୌରଭ ସମୁଦ୍ର, ସୌରଭ ସମ୍ଭାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୌରଭାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୌରଭ+ଅନ୍ୱିତ; ତୃତୀୟା ତତ୍)—Saurabhānwita ସୌରଭଯୁକ୍ତ; ସୁବାସିତ—Sweet-scented.

ସୌରଭିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୌରଭ+ଇତ)—ସୌରଭଯୁକ୍ତ; ସୁବାସିତ—Saurabhita Sweet scented.

ସୌରଭେୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରଭି+ଏୟ)—ସୁରଭି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Saurabheya Relating to Surabhi (cow and fragrance). ବି. ପୁଂ (ସୁରଭି+[ସୌରଭେୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ବୃଷ; ଷଣ୍ଢ (ଅମର)—Bull.

ସୌରଭେୟୀ—ସଂ. ବି (ସୌରଭେୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଗାଈ; ଗାଭୀ Saurabheyī (ଅମର)—1. Cow. ୨ । ସୁରଭି ଗାଭୀର କନ୍ୟା ନନ୍ଦିନୀ—2. The cow Nandinī, daughter of Surabhi. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୌରଭେୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Saurabheya.

ସୌରଭ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁରଭି+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସୁବାସ; ସୁଗନ୍ଧ Saurabhya (ମେଦିନୀ)—1. Sweet scent; fragrance. ୨ । ସୌରଭ୍ୟ—2. The state of being fragrant. ୩ । ମନୋଜ୍ଞତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—3. Beauty; grace. ୪ । ଗୁଣ ଗୌରବ (ମେଦିନୀ)—4. Greatness of good qualities. ୫ । କୁବେର (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—5. The God of wealth. ୬ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି (ଛ. ଶ)—6. Celebrity; fame.

ସୌର ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ—1. The sun's disc. Saura maṇḍala ୨ । ସୌର ଜଗତ୍—2. The solar system.

ସୌର ମାନ—ସଂ. ବିଣ (ସୌର+ମାନ=ପରିମାଣ)—ସୌରଗଣନା ବା Saura māna ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଗତି ଦ୍ୱାରା ପରିମିତ (ବର୍ଷ, ମାସ, ଦିବସ)—Calculated by the solar measurement or movement.

ସୌର ମାସ—ସଂ.ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ରାଶିରୁ ଭୋଗ କରିବାର ଅବଧି Saura māsa କାଳ ($30\frac{5}{12}$ ଦିନ)—A solar month ($30\frac{5}{12}$ days. [ଦ୍ର—ଆମ୍ଭେମାନେ ସୌରମାସ) ଅନୁସାରେ ମାସର ଦିନସବୁ ଗଣନା କରୁଁ; ଯଥା—ମକର ବା ମାଘ ୧ ଦିନ, ୨ ଦିନ, ୩ ଦିନ; ତନ୍ମଧ୍ୟେ ବୈଦିକ ଛନ୍ଦ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉଭୟ ଯୁଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାସ ଅନୁସାରେ ଦିନ ଗଣନା କରାଯାଉଥିଲା । କେହି କେହି ଅମାବାସ୍ୟାଠାରୁ ପରଦିନ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ଗଣନ୍ତି (ଗୌଣଚନ୍ଦ୍ର); କେହି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବାସି ପ୍ରତିପଦ୍ ପରଠାରୁ ଗଣନ୍ତି (ମୁଖ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ର) ।

ଭାରତର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ (ଯଥା—ମାରବାଡ଼ିମାନେ) ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ତିଥି ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ତାରିଖ ଗଣନା କରନ୍ତି (ଯଥା—କାର୍ତ୍ତିକ ସୁଦି ୫=କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ-ପକ୍ଷ ତୃତୀୟା) ।

ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ମାସ, ବର୍ଷ ଓ ଦିନ ଗଣନା ଚନ୍ଦ୍ର-ମାନ କ୍ରମେ ହୁଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଅମାବାସ୍ୟା ପରେ ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ (ଗୌଣ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ କ୍ରମେ) ମାସ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଅମ୍ଭେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଠାରୁ ଦିନ ଗଣନା କରୁଁ । ଇଂରାଜମାନେ ରାତି ୧୨ଟା ପରଠାରୁ ଦିନ ଗଣନା କରନ୍ତି ।]

ସୌର ସମ୍ବତ୍ସର—ସଂ. ବି—ସୌର ବତ୍ସର (ଦେଖ) Saura saṁbatsara Saura batsara (See)

ସୌର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦେଖ) Saura siddhānta Sūrjya siddhānta (See)

ସୌରସେନ—ସଂ. ବି—ସ୍କନ୍ଦ; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Saurasena Name of God Kārttikeya.

ସୌରସେନୀ—ଦେ. ବିଣ—ମଥୁରାଞ୍ଚଳ ବାସୀ—Inhabiting Sauraseni Mathurā. (ଦ୍ର—ଅସୁରଜ ଦ୍ରବସିଲ ସୌରସେନୀ ସୌରସେନୀ ଘରେ, ଶାଣିତ ଘାଣିତ ଅରି ଦୌଳୁକେ ସୌରସେନୀ ଅସ୍ଥାଳ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ସୌରସେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁରସା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ସ୍କନ୍ଦ; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya.

ସୌର ସୈନ୍ଧବ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରସିନ୍ଧୁ+ଅ)—ଗଙ୍ଗା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Saura saindhaba Relating to the Ganges. ବି—୧ । ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର—1. The son of the Ganges. ୨ । ଭୀଷ୍ମ—2. Bhīshma. ୩ । (ସୌର=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ସୈନ୍ଧବ=ଘୋଡ଼ିକ) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଥଟାଣୁଥିବା ସପ୍ତ ଘୋଡ଼ିକ—3. The seven horses drawing the chariot of the Sun god.

ସୌରସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁରସ+ଯ)—ସୁରସତା—
Saurasya Juiciness.

ସୌରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁ+ରାଜନ୍+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ସାଧୁ ରାଜାଙ୍କ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା (ଦେଶର) ଅବସ୍ଥା—1. The state of being governed by a good king. ୨ । ସୁଶାସନଯୁକ୍ତ ରାଜତ୍ୱ; ଉତ୍ତମ ରାଜତ୍ୱ ବା ସୁଶାସନ—2. Good government; a reign of good administration.
Saurājya

ସୌରବ—ସଂ. ବ—ଲୁଣିଆ ଝୋଳ (ହି. ଶ)
Saurāba Saline soup.

ସୌରାଷ୍ଟ୍ର—ସଂ ବ (ସୁରାଷ୍ଟ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ବା ସୁରାଟ ଦେଶ (ଜନପଦର); ଅଧୁନିକ କାଠିଆବାଡ଼—1. The country round Surat. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଜରାଟ—କାଠିଆବାଡ଼ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—ହି. ଶ ।] ୨ । ସୁରାଷ୍ଟ୍ର-ଦେଶୀୟ ଲୋକ—2. A man of the Surat country. ୩ । ଲୁନୁରକ; ଲୁନୁରୁଖୋଟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଶଣ୍ଟିଆନିର୍ଯାସ; ଲୋବାନ—3. Olibanum. ୪ । କାଂସ୍ୟ; କଂସା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Bell metal. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—5. Name of a syllabic metre. ବିଣ—(ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶଜାତ—1. Produced in [ସୌରାଷ୍ଟ୍ରେୟ—ବିଣ. ଅନ୍ୟରୂପ] or got from Surat. ୨ । ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the Surat country.
Saurāshṭra

ସୌରାଷ୍ଟ୍ରକ—ସଂ ବ (ସୌରାଷ୍ଟ୍ର+କ)—୧ । ପଞ୍ଚଲୌହ; ପଞ୍ଚଧାତୁ (ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୂପା, ତମ୍ବା, ରାଙ୍ଗ, ସୀସା) (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. The five metals, viz, gold, silver, copper, tin and lead. ୨ । ବିଷ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. A kind of poison. ୩. ବିଣ—ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Surat country.
Saurāshṭraka

ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା—ଦେ. ବ—ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ (ଦେଖ)
Saurāshṭra mṛuttikā Saurāshṭrī (See)

ସୌରାଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବ (ସୌରାଷ୍ଟ୍ର+ଆ)—୧ । ତୁବରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—1. Tubārī (See) ୨ । ହରଡ଼—2. Cajanus Indicus (a pulse). ୩ । ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ—(ଦେଖ)—3. Saurāshṭrī (See) ୪ । ବନ୍ୟା; ବଣ-ତୁଳସୀ; ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି—Wild basil plant.
Saurāshṭrā

ସୌରାଷ୍ଟ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ (ସୁରାଷ୍ଟ୍ର+ଇକ)—ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶୀୟ—Relating to the Surat country. ବ—ବିଷଭେଦ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—A sort of poisonous root. [ଦ୍ର—ଏହା ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷମୟ ମୂଳ । ଏଥିର ପତ୍ର ପଲାଶ ପତ୍ରପରି । ଏ ମୂଳ କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ ପରି କଳା ଓ କଟୁପରି ତେଜେଷ୍ଟା ଓ ବିସ୍ତୃତ—ହି. ଶ ।]
Saurāshṭrika

ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ (ସୌରାଷ୍ଟ୍ର+ଈ)—ସୌରାଷ୍ଟ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Femi-nine of 'Saurāshṭra'. ବ—ସୌରାଷ୍ଟ୍ର-ଦେଶୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ମୃତ୍ତିକା; ଗୋପୀ-ଚନ୍ଦନ—A kind of fragrant earth of Surat. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ହିନ୍ଦିରେ ଗୋପୀ ଚନ୍ଦନ କହନ୍ତି ଓ ଏହା ଚନ୍ଦନରୂପେ ଦେହରେ ଲେପାଯାଏ । ଏହି ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ପିତ୍ତିକରର ଯେଉଁ ଗୁଣ ଏହାର ସେହି ଗୁଣ । ଏହାର ଅଭାବରେ ପଙ୍କର ଉପରସ (ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଖିଲା ପଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଜଳ) ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ ବିସର୍ପ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ ।]
Saurāshṭrī nine of 'Saurāshṭra'.

ସୌରାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଦିବ୍ୟାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହି. ଶ)
Saurāstra A kind of divine weapon.

ସୌରି—ସଂ. ବ (ସୁର=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । ଯମ—1. The God of death. ୨ । ଶନି (ଅମର)—2. Planet Saturn. ୩ । ଅସନ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Indian kino tree. ୪ । ଅଦନ୍ତ, ଭଲ୍ଲା; ଅଣସୋରିଷା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. Polanisia Icosandra; Cleome Viscosa (plant) ୫ । ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ—5. King Karnna. ୬ । ସୁଗ୍ରୀବ—6. Sugriba, the monkey king. ଦେ. ବ—(ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A rame given to males and females.
Sauri

ସୌରିକ—ସଂ. ବ (ସୁର+ଇକ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—1. Heaven. ୨ । (ସୁରା+ଇକ) ସୁରାବିକ୍ରୟକର୍ତ୍ତା; ଶୁଣ୍ଡି—2. Wine seller. ୩ । (ସୌରି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଶନିଗ୍ରହ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. Planet saturn. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ (ହି. ଶ)—1. Heavenly. ୨ । ସୁରା ବା ମଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହି. ଶ)—2. Relating to wine. ୩ । ମଦ୍ୟପାନାର୍ଥ କରାଯାଇଥିବା (ଋଣ) (ହି. ଶ)—3. (debt) Incurred for drinking wine.
Sauri

ସୌରି ବାସର (ବାର)—ସଂ. ବ—ଶନିବାର—
Sauri bāsara (bāra) Saturday.

ସୌରି ମଣି (ରତ୍ନ)—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ) (ଶନିଗ୍ରହଙ୍କ ପ୍ରିୟରତ୍ନ)—ନୀଳମଣି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sapphire.
Sauri maṇi (ratna)

ସୌରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁର=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଅପତ୍ୟାଦ୍ୟର୍ଥେ. ଅ+ଈ ଇ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜଳ୍ପା; ଯମୁନା—1. River Jamunā, the daughter of the Sun-god. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ; ଛାୟା; ଲୁରୁଙ୍କ ମାତା (ହି. ଶ)—2. Wife of the Sun god. ୩ । ଗାଈ (ହି. ଶ)—3. Cow. ୪ । ଅଦନ୍ତୀଭଲ୍ଲା; ଅଣିସୋରିଷିଆ ଗୁଳ୍ମ—4. Cleome Viscosa (plant).
Sauri

ସୌରୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୌର+ଈୟ) —୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—1. Solar. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ହିତକର (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—2. Beneficial to the sun. ସଂ.ବି—୧ । ବିଷାକ୍ତ ଜର୍ଜାରସ୍ରାବୀ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—1. A tree exuding a kind of poisonous gum. ୨ । ଉକ୍ତ ବୃକ୍ଷରୁ ନିର୍ଗତ ବିଷାକ୍ତ ଆଠା (ହେ.ଶ)—2. Poisonous gum from the said tree.

Saurīya

ସୌରେୟ—ସଂ. [ବି—ଶ୍ୱେତ ହିଙ୍ଗୁଳ; ଧଳାଫୁଲଯୁକ୍ତ ଦାସକେରେଣ୍ଡା—The white-flowered variety of Barlaria Cristata plant. [ଦ୍ର—ଏହା କଫ, ବାତରକ୍ତ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବିଷନାଶକ । ଏହା ତିକ୍ତ, ଉଷ୍ଣ, ମଧୁର, ଦନ୍ତ୍ୟ, ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ କେଶରଞ୍ଜନ (ଭାବପ୍ରକାଶ) ।]

[ସୌରେୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅନ୍ୟ ସ ନାମ—କଣ୍ଟସାରିକା, କଣ୍ଟସାରିକା, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ, ସୌରେୟା, ସହଚର, ସହାଚର, ହିଙ୍ଗୁ ।

ଶ୍ୱେତଝଣ୍ଟି ସଫେଦକଟସରୈୟା ମ. ଡୋରେଣ୍ଡା

Saureya

ସୌର୍ଜ(ର୍ଜ୍ୟ)—ସଂ. ବିଣ (ସୂର୍ଜ, ସୂର୍ଜ+ଅ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହେ. ଶ)—Solar. ସଂ. ବି—୧ । ଶନିଗ୍ରହ—1. The planet Saturn. ୨ । (ନାମ) ହିମାଳୟର ଦୁଇଟି ଶୃଙ୍ଗର ନାମ (ହେ. ଶ)—2. Name of two peaks of the Himalayas. ୩ । (ନାମ) ସଂବତ୍ସର ବିଶେଷ [ହେ. ଶ]—3. Name of an astrological year.

Saurja(rjya)

ସୌର୍ଜୀ(ର୍ଜ୍ୟୀ)—ସଂ. ବି (ସୌର୍ଜ+ଈଷ୍; ୧ମା. ୧ବ) ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—The Himalayas.

Saurjī(rjyī)

ସୌର୍ଯ୍ୟୋ(ର୍ଯ୍ୟୋ)ଦୟିକ—ସଂ. ବି (ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ + ଇକ) — ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହେ. ଶ)—Relating to sunrise.

Saurjo[rjyo]dayika

ସୌଲକ୍ଷଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଲକ୍ଷଣ+ଯ)—ସୁଲକ୍ଷଣତା (ହେ. ଶ)—The state of being of good sign.

Saulakshaṇya

ସୌଲଭ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଲଭ+ଯ)—୧ । ସୁଲଭତା (ହେ. ଶ)—1. Cheapness. ୨ । ଅନାୟାସଲବ୍ଧତା 2. The state of being easy of attainment.

Saulabhya

ସୌଲ୍ୱିକ—ସଂ. ବି—ତାମ୍ରକୁଟ୍ଟକ (ଅମରଟୀକା;) ଠଠାର (ହେ. ଶ)—Copper smith.

Saulwika

ସୌଶମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଶମ+ଯ)—ସୁଶମତା; ସୁଶାନ୍ତି (ହେ. ଶ)—Utter or good peace.

Sauśamya

ସୌଶୀଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଶୀଳ+ଯ)—ସୁଶୀଳତା; ସାଧୁତା (ହେ. ଶ)—Uprightness.

Sauśīlya

ସୌଶ୍ରବସ ସଂ. ବି (ସୁଶ୍ରବସ୍+ଅ)—ସୁଯଶ; ସୁକୀର୍ତ୍ତି (ହେ. ଶ)—Good reputation.

Sauśrabasa

ସୌଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ସୁଶ୍ରୀ+ଅ) ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି; ବୈଭବ—Prosperity; splendour

Sauśreya

ସୌଷିର—ସଂ. ବି (ସୁଷିର+ଅ)—୧ । ବାତ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତର ରୋଗବିଶେଷ—A disease of the jaws. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ କଫ ଓ ପିତ୍ତର ପ୍ରକୋପରୁ ବାତ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ଫୁଲି ବଳେ ଦୁଇ ଓ ବହୁତ ଲାଳ ଗଳେ—ହେ. ଶ ।] ୨ । ବାୟୁବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର (ଯଥା—ବଂଶୀ, ତୂରୀ, ମହୁରୀ) (ହେ ଶ)—2. Wind instrument,

Saushira

ସୌଷିର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁଷିର+ଯ)—୧ । ଛିଦ୍ରବଶିଷ୍ଟତା (ହେ. ଶ) — 1. Porousness. ୨ । ଖୋଲାପଣ (ହେ. ଶ) — 2. Hollowness.

Saushirjya

ସୌଷ୍ଠବ—ସଂ. ବି (ସୁଷ୍ଠୁ+ଭବ+ଅ)—୧ । ଅଧିକ୍ୟ; ଅତିଶୟ — 1. Excess; abundance. ୨ । ସୁରୂପତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ସୁଗଠନ; ସୁଡୌଲପଣ—2. Symmetry; grace. ୩ । ପ୍ରଶଂସନୀୟତ୍ୱ—3. Praiseworthiness. ୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—4. Excellence. ୫ । ନାଟକର ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ) - 5. A part of a drama. ୬ । ଲଘୁତା; ଚତୁରତା; ଫୁର୍ତ୍ତି—6, Smartness. ୭ । ଶରୀରର ନୃତ୍ୟକାଳୀନ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—7. A particular dancing posture of the body.

Saushṭhaba

ସୌସାଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁସଦୃଶ+ଭାବ. ଯ) —ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଦୃଶ୍ୟ; ଉତ୍ତମ ମେଳ—Equality, good similarity.

Sausadṛuśya

ସୌସୁରାଦ—ସଂ. ବି—ବଷ୍ଟାରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ (ହେ. ଶ)

Sausurāda

A kind of maggots or insects growing in foccas.

ସୌସ୍ଥିତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁସ୍ଥିତ+ଯ)—୧ । ସୁସ୍ଥିତି (ହେ ଶ)—1. Good position. ୨ । ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଶୁଭ ଅବସ୍ଥିତି (ହେ. ଶ)—2. Auspicious position of planets. [ଦ୍ର—ବୃହତ ସଂହିତାରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସୌସ୍ଥିତ୍ୟ ଦେଖି ଗ୍ରହ ଶତ୍ରୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରେ ଅଳ୍ପ ବଳଶାଳୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଶତ୍ରୁଧନ ଲାଭ କରନ୍ତି—ହେ. ଶ ।]

Sausthitya

ସୌସ୍ଥିର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁସ୍ଥିର+ଯ)—ସୁସ୍ଥିରତା—The state of being very calm or settled.

Sausthirjya

ସୌସ୍ନାନିକ—ସଂ. ବି (ସୁସ୍ନାନ+ଇକ)—ଯଜ୍ଞାନୁସ୍ନାନ ସଫଳ ହେଲା ବି ନାହିଁ, ଏବମ୍ଭୂତ ପ୍ରଶ୍ନ (ହେ.)—A questioning as to the success of a bath after a vadic sacrifice.

Sausnānika

ସୌସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସୁସ୍ୱର+ଯ)—ସୁସ୍ୱରତା (ହେ. ଶ)—The state of being sweet-tuned.

Sauswarjya

ସୌହାର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବ (ସୁହୃଦ୍+ଅ)—୧ । ସୁହୃତ୍ ସୁତ; ମିତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Sauhārdda 1. The son of one's friend. ୨ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ (ଦେଖ)—2. Sauhārddya (See)

ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—ସ. ବ (ସୁହୃଦ୍+ଷ୍ୟଞ୍, ଯ)—୧ । ସଖ୍ୟ; ମୈତ୍ରୀ—
Sauhārddya 1. Friendship. ୨ । ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁତା—
2. Intimate friendship. ୩ । ସ୍ନେହ—
3. Affection; attachment.

ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବ (ରୂପକ)—ମିତ୍ରତାରୂପ ବନ୍ଧନ—
Sauhārddya bandhana Tie of friendship.

ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନ (ସ୍ଥାପନ)—ସଂ. ବ—ବନ୍ଧୁତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା—
Sauhārddya samsthāpana(sthāpana) The setting up of a friendship.

ସୌହିତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୁହିତ+ଷ୍ୟଞ୍. ଯ)—୧ । ତୃପ୍ତି (ଅମର)—
Sauhitya 1. Contentment; sateity; satisfaction. ୨ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଓ ତୃପ୍ତିକର ଭୋଜନ—2. A full meal; a meal to one's satisfaction. ୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—
3. Fullness;completion (Apte). ୪ । ବନ୍ଧୁତା—
4. Friendliness (Apte)

ସୌହୃଦ(ଦ୍ୟ)—ସଂ. ବ (ସୁହୃଦ୍+ଷ୍ୟଞ୍. ଅ; ଯ)—ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Sauhṛuda(dya) Sauhārddya (See)
(ସୌହୃଦସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍କଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଦେଶୀୟ ଲୋକ—1. A
Skaṭ Scot; a native of Scotland. ୨ । [ନାମ] ସର୍
ସ୍କଟ୍ ୱାଲ୍‌ଟର୍ ସ୍କଟ୍ ନାମକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଓ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର
ସ୍କଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ କବି ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖକ—
2. Sir Walter Scott; the famous British poet and novelist of the 18th and 19th centuries.

[ଦ୍ର—ସର୍ ୱାଲ୍‌ଟର୍ ସ୍କଟ୍ ୧୭୭୧ ସାଲରେ ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ଏଡିନ୍‌ବର୍ଗ ନଗରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ସେ ଖେଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି-ମତ୍ତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ ପରେ, ଅର୍ଥୋପାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ନକଲ୍ ନବିସ୍ ହୋଇ ଏକ ବୈଠକରେ ୧୨୦ ପୃଷ୍ଠାର ପୃଷ୍ଠା ଲେଖି ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଥିଲା । ସେ ଲାଟିନ୍, ଇଟାଲିଆନ୍, ସ୍ପାନିଶ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷା ଶିଖିଥିଲେ, ଏବଂ ଇତିହାସ, ବିଶେଷତଃ ଯୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣନାମାନ ମନୋନିବେଶପୂର୍ବକ ପଢ଼ିଥିଲେ । ସେ କିଛିଦିନ ଓକିଲତି ବ୍ୟବସାୟ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ଆକର୍ଷଣ ବଳବତ୍ତର ହେବାରୁ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଇଂରାଜ ସାହିତ୍ୟରେ ଅତୁଳନୀୟ; (ଯଥା—Lay of the last ministrel, Marmion, The Lady of the Lake). ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟଜଗତରେ ନବଯୁଗର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର Waverly novels ନାମକ ଉପନ୍ୟାସ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଅମୂଲ୍ୟରତ୍ନ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ଲେଖି ସେ ୧୮୩୨ ସାଲରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦିଗପାଠୀ ।]

ସ୍କଟ୍‌ଲ(ଲା)ଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଉତ୍ତରକୁ ଲାଗିଥିବା
Skaṭ-la(lā)nḍ ଦେଶ—Scotland. [ଦ୍ର—ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ
ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍ ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡ୍ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ; ଏଥିର ପଶ୍ଚିମରେ ଆୟ-
ସ୍କଟ୍ ଜୈରାଣ୍ଡ ଲର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପ ଅଛି । ଇଂଲଣ୍ଡ୍, ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡ୍ ଓ ଆୟର୍ଲ୍ଣ୍ଡ୍‌କୁ
ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଇଂଲଣ୍ଡ୍ ଓ ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡ୍‌କୁ
ଚଉଅଟ୍ ପାହାଡ଼ (Cheviot hills) ବିଭକ୍ତ କରି-
ଅଛି । ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡ୍‌ରେ ବହୁ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଳାଶୟ ଅଛି ଓ
ଏହାର ଉପକୂଳରେ ବହୁ ଦ୍ୱୀପ ଅଛି । ଏ ଦେଶର
ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ମନୋହର । ଗ୍ଲାସ୍‌ଗୋ, ଆବର୍ଡ଼ୀନ୍,
ଏଡିନ୍‌ବର୍ଗ, ଡଣ୍ଡୀ ଆଦି ଏଥିର ପ୍ରଧାନ ନଗରମାନ
ଅଟନ୍ତି ।]

ସ୍କନ୍ଦ୍(ନ୍ଦ୍)ଧାତୁ—ସ—୧ । ଡେଇଁ କରି ଚାଲିବା—1. To move by
Skad(nd) root leaps. ୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go.
୩ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—3. To move. ୪ । ଶୋଷଣ
କରିବା—4. To suck cut. ୫ । ରେଚନ କରିବା;
ଅଜାଡ଼ିବା—5. To empty; to pour out. ୬ ।
ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—6. To leap; to jump.
୭ । ଉଚ୍ଛଳନ କରିବା; ଉପରକୁ ଡେଇଁବା—7. To
rise; to jump upwards (Apte). ୮ । ଛଡ଼ି
ଯିବା—8. To be spilled (Apte) ୯ । ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ
ହେବା—9. To perish (Apte).

ସ୍କନ୍ଦ—ସ. ବ. ପୁଂ (ସ୍କନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—
Skanda ୧ । ଗତି—1. Motion; movement. ୨ । (+
କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କାର୍ତ୍ତିକେୟ; ଶିବଙ୍କ ପୁତ୍ର—
2. Kārttikeya. [ଦ୍ର—ତାଳତାଣ୍ଡବ ୬୨ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୩ । ନୃପତି (ଛତ୍ରଧର)—3. King. ୪ । ଶରୀର (ଶିରାଣ୍ଡ ଶେଷ)—4. Body. ୫ । ପାରଦ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
(ସ୍କନ୍ଦ—ଦ୍ରଣ) 5. Mercury. ୬ । ନଦୀତଟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
6. The bank of a river. ୭ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—7. Learned man. ୮ । କ୍ରୂର ବାଲଗ୍ରହବିଶେଷ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—8. An evil supernatural agency attacking child-

ren; an infantile disease. [ଦ୍—ସ୍କନ୍ଦଗ୍ରହ ବାଳକକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲେ ବାଳକ କେତେବେଳେ ଭୟ ବିଗ୍ନ ଓ କେତେବେଳେ ହାସଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରୋଦନ କରେ ଏବଂ ନଖ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ବା ଧାତ୍ରୀର ଗାଈ ବିଦାରଣ କରେ; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି କରେ; ଦାନ୍ତ ଲଗଡ଼େ; ଅଟ୍ଟହାସ ଓ ଓଷ୍ଠଦଂଶନ କରେ; ପୂର୍ବପରି ଆହାର କରିପାରେ ନାହିଁ । ଶିଶୁର ଜ୍ୱର, ବଳହ୍ରାସ, ଦେହର ମଳିନତା, ଜ୍ଞାନାବରୋଧ, ଭ୍ରୂଦ୍ୱୟର କମ୍ପନ, ପୁନଃ ପୁନଃ ଫେନୋଦ୍ଗମ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଦ୍ରାନାଶ, ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, ଅବସାଦ ଏବଂ ଶରୀରରେ ମଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ରକ୍ତପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ ।

ବିଶେଷ ଲକ୍ଷଣ—ସ୍କନ୍ଦଗ୍ରହପୀଡ଼ିତ ବାଳକର ଅଙ୍ଗ ଶିଥିଳ, ରୁଗ୍ନଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ସେ ସ୍ତନ୍ୟପାନରୁ ରହିତ ହୁଏ; ତାହାର ମୁଖ ବନ୍ଦ, ଚରଣ ଅବନତ, ନେତ୍ର ଜଳପ୍ଲାବିତ, ହସ୍ତଦ୍ୱୟ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ ଓ କଠିନ ହୁଏ ଏବଂ ସେହି ବାଳକ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ରୋଦନ କରେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୯ । ଶିବ – 9. Śiba (Apte). ୧୦ । ଚତୁର ବ୍ୟକ୍ତି— 10. A clever man. ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—(ସଂ. ସ୍କନ୍ଧ) [ଭାଗବତର] ଖଣ୍ଡ; ସ୍କନ୍ଧ—

One volume of 'Bhāgabat'.

ସ୍କନ୍ଦ ଅପସ୍ମାର—ଦେ. ବ—ବାଳରୋଗ ବିଶେଷ—Name of an

Skanda apasmāra infantile disease. [ଉ—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ (ସ୍କନ୍ଦାପସ୍ମାର—ସଂ. ରୂପ) ଅଙ୍ଗରେ ଗ୍ରହଣରୂପ ହୋଇ, ରହିଲା ସ୍କନ୍ଦ ଅପସ୍ମାର ନାମ କହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍— ଦାପସ୍ମାରରେ ଶିଶୁ ଅଚେତ ହୋଇଯାଏ, ଓ ମୁହଁରୁ ଫେଣ ବାହାରେ । ଚୈତନ୍ୟଲାଭ କରିବା ପରେ ସେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଛିଞ୍ଚାଡ଼େ ଓ ହାଇ ମାରେ; ଶିଶୁର ଶରୀରରୁ ରକ୍ତ ଓ ପୂଜର ଗନ୍ଧ ବାହାରେ—ହଃ ଶଃ ।]

ସ୍କନ୍ଦକ—ସଂ. ବ ଓ ବିଶ (ସ୍କନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + କଣ୍ଡ୍ରି. ଅକ)—୧। ଲମ୍ଫକାରୀ—

Skandaka 1. One who leaps. ୨ । ସୈନ୍ୟ—

2. A soldier (Apte).

ସ୍କନ୍ଦ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—ସ୍କନ୍ଦ ୮ (ଦେଖ)

Skanda graha Skanda 8 (See)

ସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (ସ୍କନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + ଲ୍ୟୁ. ଅନ)—୧ । ଗମନ; ଗତି—

Skandana 1. Going; motion. ୨ । କ୍ଷରଣ—2. Oozing. ୩ । ରେଚନ—3. Emptying. ୪ । ଶୋଷଣ—4. Sucking. ୫ । ଶୀତଳ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ରକ୍ତସ୍ରାବ ବନ୍ଦ କରିବା—5. The suppression of bleeding by cold application [Apte]. ୬ । କୋଷ୍ଠତାରଲ୍ୟ—6. Purging; looseness of the bowe's [Apte]. ୭ । ଶୁଖିଯିବା—

7. Drying up.

ସ୍କନ୍ଦ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବ—ଚୋର (ମୂଳକଷ୍ଟକ)—

Skanda putra A thief.

ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ—ସଂ. ବ—ପୁରାଣ ବିଶେଷ—Name of a Purāṇa-

Skanda purāṇa [ଉ—ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣରେ ସନତ୍‌କୁମାର ସଂହିତା, ସୂତ ସଂହିତା, ଶଙ୍କର ସଂହିତା, ବୈଷ୍ଣବ ସଂହିତା, ବ୍ରାହ୍ମ ସଂହିତା, ସୌର ସଂହିତା ନାମକ ୬ଟି ସଂହିତା ଅଛି ଓ ମାହେଶ୍ୱର ଖଣ୍ଡ, ବୈଷ୍ଣବ ଖଣ୍ଡ, ବ୍ରହ୍ମ ଖଣ୍ଡ, କାଶୀ ଖଣ୍ଡ, ରେବା ଖଣ୍ଡ, ତାପୀ ଖଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରଭାସ ଖଣ୍ଡ ଅଛି ଓ ଦେଉଳ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଅଛି । ଏ ପୁରାଣର କାଶୀ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ହ୍ର. ଶ) । ଏଥିର ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡରେ ଉତ୍କଳର ତୀର୍ଥମାନଙ୍କ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏ ପୁରାଣର ଶ୍ଳୋକ ସଂଖ୍ୟା ୮୧୧୦୦ । ଏହା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ।]

ସ୍କନ୍ଦଫଳା—ସଂ. ବ—ଖଜୁର ଗଛ (ହ୍ର. ଶ)—

Skandaphalā Date palm.

ସ୍କନ୍ଦର—ଦେ. ବ—ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର; ସିକନ୍ଦର—Alexander.

Skandara ସୀକନ୍ଦର; ସିକନ୍ଦ୍ର [ଉ—ମଲ୍ଲଦେଳେ ବିଶ— ବିଜୟୀ ସ୍କନ୍ଦର—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।]

ସ୍କନ୍ଦ ଷଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ—The sixth day

Skanda shashṭhī of the bright fortnight of Chaitra. [ଉ—ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ ସ୍କନ୍ଦ ତ ଅଉଷେକ ହେଲେ, ଏଣୁ ସ୍କନ୍ଦ ଷଷ୍ଠୀକୁ ସମସ୍ତେ ପୂଜିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଉ—ଏ ଦିନ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସେନାପତି ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।)

ସ୍କନ୍ଦାଂଶକ—ସଂ. ବ—ପାରଦ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Mercury; quick.

Skandāṁśaka silver.

ସ୍କନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍କନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା—

Skandita 1. Spilt. ୨ । ପତିତ—2. Fallen. ୩ ସ୍ଖଳିତ—3. Slipped

ସ୍କନ୍ଦୋଳ—ସଂ. ବିଶ—ଥଣ୍ଡା (ହ୍ର. ଶ)—Cold; cool. ସଂ. ବ—

Skandola ଶୀତଳତା—(ହ୍ର. ଶ)—Coldness.

ସ୍କନ୍ଧ—ସଂ. ବ (କ=ମସ୍ତକ, କଂ=ମସ୍ତକକୁ + ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ

Skandha କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଉପପଦ, କ ସ୍ଥାନରେ ସ୍କ; ଅନ୍ୟ ସ ନାମ—ଭୁଜଶିରଃ, ଯାହା ମସ୍ତକକୁ ଧାରଣ କରେ)— ଅଂଶ, କନ୍ଧ, ଦୋଃଶିଖର । ୧ । କାନ୍ଧ; ଦେହର ତଳ—

1. Shoulder. ୨ । କାୟ; ଦେହ; ଗଣ୍ଡି; ମସ୍ତକଛଡ଼ା ଦେହର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ—2. The trunk of the body. ୩ । ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି; ତରୁର ମୂଳଠାରୁ ଶାଖା ବାହାରିବା ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ (ଶବ ରତ୍ନାବଳୀ); ବୃକ୍ଷର ଅନ୍ୟ ସ ନାମ—ପ୍ରକାଣ୍ଡ, କାଣ୍ଡ—3. The trunk of a

କାଣ୍ଡ, ଦଣ୍ଡ । tree; stem. ୪ । ନୃପତି (ମେଦିନୀ)—4. King; ୫ । ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—5. Commander or general of an army. ୬ । ସମ୍ପତ୍ତିରାଶି; ଯୁଦ୍ଧ (ମେଦିନୀ)—6. Battle. ୭ । ଦ୍ୱେଷ

(ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—7. Battle array. ୮ । ପଥ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—9. Road; way. ୯ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—9. Name of a Sanscrit metre. ୧୦ । ଗ୍ରନ୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ—10. Chapter of a book. [ଯଥା—ଭାଗବତର ୧୨ ସ୍କନ୍ଧ ।] ୧୧ । କନ୍ଧୁଦ; ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ—11. The tuft of flesh on the shoulder of a bull. ୧୨ । ବୌଦ୍ଧମତେ ଜ୍ଞାନର ୫ଟି ଅଂଶ—12. Five component parts of knowledge according to Buddhist philosophy.

[ଦ୍ୱ—ରୂପ ସ୍କନ୍ଧ—ବିଷୟ ପ୍ରପଞ୍ଚ,
ବେଦନା ସ୍କନ୍ଧ—ବିଷୟଜ୍ଞାନ ପ୍ରପଞ୍ଚ,
ବିଜ୍ଞାନ ସ୍କନ୍ଧ—ଅଳୟବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରପଞ୍ଚ,
ସଂଜ୍ଞା ସ୍କନ୍ଧ—ନାମ ପ୍ରପଞ୍ଚ,
ସଂସ୍କାର ସ୍କନ୍ଧ—ବାସନା ପ୍ରପଞ୍ଚ ।
ବୌଦ୍ଧମାନେ ଏ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ସ୍କନ୍ଧର ଅତିରିକ୍ତ ଅତ୍ମାର ପୃଥକ୍ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ—ହ. ଶ ।]

୧୩ । ଅଭିଷେକ ସାମଗ୍ରୀ—13. Articles required for coronation. ୧୪ । ସେନା ବିଭାଗ—14. Division of an army. ୧୫ । କ୍ରୌଞ୍ଚପକ୍ଷ—15. A kind of crane. ୧୬ । ବୁଦ୍ଧ—16. Buddha. ୧୭ । ସମୂହ—17. Multitude. ୧୮ । ସ୍ୱତ୍ୱ—18. Argument. ୧୯ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ—19. Appointed work. ୨୦ । ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ମନୁଷ୍ୟ—20. A wise old man. ୨୧ । ପଣ୍ଡିତ—21. A learned man. ୨୨ । ଶିକ୍ଷକ—22. Teacher. ୨୩ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟର ପଞ୍ଚ ବିଷୟ; ରୂପ ରସ ଗନ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ପର୍ଶ—23. (Hindu philosophy) Objects of the five senses(namely,-shape taste, smell, sound and touch). ୨୪ । ଡାଳ; ଶାଖା (ହ. ଶ)—24. Branch. ୨୫ । ରାଜା (ହ. ଶ)—25. King. ୨୬ । ଯୁଦ୍ଧ (ହ. ଶ)—26. Battle. ୨୭ । ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ଉପଯୋଗୀ ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ଜଳ, ଛତ୍ର) (ହ. ଶ)—27. Articles required for an installation. ୨୮ । ସନ୍ଧି; ରାଜନାମା (ହ. ଶ)—28. Treaty; compromise. ୨୯ । କଙ୍କପକ୍ଷୀ; ଧଳା ଚିଲ (ହ. ଶ)—29. White kite. ୩୦ । ଆର୍ଯ୍ୟ ଛନ୍ଦର ଏକପ୍ରକାର (ହ. ଶ)—30. A class of Ārjyā metre.

ସ୍କନ୍ଧ ରୂପ—ସଂ. ବି (ଯାହା ସ୍କନ୍ଧରୁ ରୂପ ହେଉ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବହଙ୍ଗିକା; Skandha chāpa ବଶାଦ ନିର୍ମିତ ଶିକ୍ୟାଧାର; ବାହୁଙ୍ଗୀ—A bamboo for carrying on the shoulders loads suspended at both ends.

ସ୍କନ୍ଧଜ—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧ=ତରୁର ସ୍କନ୍ଧ ବା ଗଣ୍ଠିରୁ ଜାତ)—୧ । ଶଣ୍ଟିକ; Skandhaja ଝୁଣା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Resin. ୨ । ବଟ ବା ବରଗଛ (ବୈଦ୍ୟକ)—2. The banyan tree.

ସ୍କନ୍ଧତରୁ—ସଂ. ବି—୧ । ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Skandhataru 1. Cocoanut tree. ୨ । ଉଡ଼ୁମ୍ବର ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. A sort of fig tree.

ସ୍କନ୍ଧ ଦେଶ(ପ୍ରଦେଶ)—ସଂ. ବି—୧। ଅଂସ; କାନ୍ଧ—1. Shoulder, Skandha deśa(pradeśa) ୨ । ହାତୀର କାନ୍ଧ (ଯେଉଁଠାରେ ମାହୁନ୍ତ ବସେ), ବଳଦ ଅଦିଙ୍କ କାନ୍ଧ (ଯେଉଁଠାରେ ଜୁଆଳ ରହେ)—2. The shoulder of an elephant or bullock.

ସ୍କନ୍ଧ ପରିନିର୍ବାଣ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ଶରୀରର ୫ ଗୋଟି Skandha parinirbāṇa ସ୍କନ୍ଧ (ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ)ର ନାଶ); ମୃତ୍ୟୁ (ହ. ଶ)—Death.

ସ୍କନ୍ଧ ପୀଠ—ସଂ. ବି (ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁ)—କାନ୍ଧର ହାଡ଼ (ହ. ଶ)—Skandha pīṭha Shoulder blade; shoulder bone.

ସ୍କନ୍ଧଫଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍କନ୍ଧରେ ଫଳ ଫଳେ ଯାହାର)—Skandhaphala ୧ । ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ—1. Cocoanut tree. ୨ । ଉଡ଼ୁମ୍ବର ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—?. Fig tree.

ସ୍କନ୍ଧଫଳା—ସଂ. ବି—ଖଜୁରୀ; ଖର୍ଜୁର—Skandhaphalā Date palm.

ସ୍କନ୍ଧବନ୍ଦନା—ସଂ. ବି—ମଧୁରିକା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ପାଳମଧୁରି—Skandhabandanā Aniseed.

ସ୍କନ୍ଧବାହ—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧ+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଚ)—Skandhabāha ସ୍କନ୍ଧଦ୍ୱାରା ଶକଟାଦି ବହନକାରୀ ବଳଦ—Cart-bullock. ବିଶ—ଭାରବହନକାରୀ—Carrying load on the shoulder. ଅନ୍ୟ ସଂ—ସ୍କନ୍ଧିକା, ଶକ୍ତ, ଶୃଙ୍ଗୀ, ଗୌରଶ, ଚୂର୍ଣ୍ଣିଳ । [ସ୍କନ୍ଧବାହକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସ୍କନ୍ଧମଲ୍ଲକ—ସଂ. ବି—କଙ୍କପକ୍ଷୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Skandhamallaka Heron.

ସ୍କନ୍ଧରୁହ—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଟବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Skandharuha Banyan rree.

ସ୍କନ୍ଧ ଶାଖା—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧରୁ ଜାତ ଶାଖା)—ବୃକ୍ଷର ପ୍ରଧାନ ଶାଖା [ଅଗର]—Skandha śākhā The main branch of a tree. (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଶାଳା)

ସ୍କନ୍ଧ ଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧ ଅଡ଼ରୁ ବାଗେଇ ଥାଏ ଶୃଙ୍ଗ ଯାହାର)—Skandha śṛuṅga ମହିଷ [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—Buffalo.

ସ୍କନ୍ଧା—ସଂ. ବି (ସ୍କନ୍ଧ+ଆ)—୧ । ଶାଖା; ଡାଳ [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—Skandhā 1. Branch. ୨ । ଲତା [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—2. Creeper.

ସ୍କନ୍ଧାଗ୍ନି—ସଂ. ବ—ବଡ଼ କାଠଗଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଜାତ ଅଗ୍ନି [ବିକାଣ୍ଡଶେଷ]—
Skandhāgni Fire of big logs of wood.
(ସ୍କନ୍ଧାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ

ସ୍କନ୍ଧାବାର—ସଂ. ବ (ସ୍କନ୍ଧ = ରାଜା, ସୈନ୍ୟ + ଅ + ବୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ,
Skandhābāra ଯାହା ରାଜାଙ୍କୁ ବା ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଆବରଣ ବା ରକ୍ଷା
କରେ)—୧ । ସେନା; ପଲ୍ଟଣ—1. Army. ୨ ।
ରାଜଧାନୀ—2. Capital of a king. ୩ । କଟକ;
ନଗର—3. City; town. ୪ । ଶିବିର; ସେନା-
ନିବାସ—4. Cantonment. ୫ । ରାଜାଙ୍କ ଶିବିର
(ହ. ଶ)—5, The camp of a king.

ସ୍କନ୍ଧିକ—ସଂ. ବ (ସ୍କନ୍ଧ + ଇକ)—୧ । ସ୍କନ୍ଧବାହକ; ଶକଟୁଆ ବଳଦ—
Skandhika 1. Cart-bullock. ୨ । ବଳଦ; ବୃଷ (ହ. ଶ)
—2, Bullock; bull.

ସ୍କନ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ସ୍କନ୍ଧ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍କନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Having
Skandhī shoulder. ବ—ବୃକ୍ଷ (ଇନ୍ଦ୍ରମାଳା)—
(ସ୍କନ୍ଧିନୀ. ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) Tree,

ସ୍କନ୍ଧେମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି (ବହୁବ୍ରୀ. ହ, ଅଲ୍‌କ୍)—କାନ୍ଧ ଉପରେ ଯାହାର
Skandhemukha ମୁଖ ଅବସ୍ଥିତ (ହ. ଶ)—Having the
(ସ୍କନ୍ଧେମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) face fixed to the shoulders.
ସଂ. ବ—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
Name of an attendant of Skanda.

ସ୍କନ୍ଧ୍ୟ—ସ, ବିଣ [ସ୍କନ୍ଧ + ଯ]—୧ । ସ୍କନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating
Skandhya to the shoulders. ୨ । ସ୍କନ୍ଧର ସମାନ [ହ.
ଶ]—2. Equal to or as high as the
shoulders.

ସ୍କନ୍ନ—ସଂ ବିଣ (ସ୍କଦ ବା ସ୍କନ୍ଦ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସ୍ଖଳିତ; ଚ୍ୟୁତ
Skanna [ଧ୍ୱନ୍ତ]—1. Separated; fallen. ୨ । ଗତ (ଶବ୍ଦ
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Gone. ୩ । ଶୁଷ୍କ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—
3. Dry. ୪ । ପ୍ରସ୍ରୁତ—4. Oozing,

ସ୍କବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍କମ୍ଭ. ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ]—୧ । ଟେକାଯାଇଥିବା—
Skabdha 1. Supported; propped (Apte) ୨ । ରୁଦ୍ଧ;
ସ୍ତମ୍ଭିତ—2. Stopped (Apte).

ସ୍କଭ୍(ମ୍ଭ୍) [ଧାତୁ]—ସଂ—୧ । ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—1. To stop. ୨ ।
Skabh(mbh) [root] ରୁଦ୍ଧ କରିବା—2. To restrain.
୩ । ସର୍ଜନ କରିବା—3. To create (Apte). ୪ ।
ବାଧା ଦେବା—4. To hinder; to obstruct; to
impede (Apte). ୫ । ଟେକି ଧରିବା—5. To
prop up; to support [Apte].

ସ୍କଭନ—ସଂ. ବ (ସ୍କଭ୍. ଧାତୁ + କରଣ, ଅନ)—ଶବ୍ଦ [ହ. ଶ]
Skabhana Sound.

ସ୍କମ୍ଭ—ସଂ. ବ [(ସ୍କମ୍ଭ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭ; ଖମ୍ବ—
Skambha 1, Pillar, ୨ । ଠେକ—2. Support; prop;
stay; fulcrum [Apte]. ୩ । ପରମେଶ୍ୱର—
3. The Supreme Being [Apte].

ସ୍କମ୍ଭନ—ସଂ. ବ [ସ୍କମ୍ଭ. ଧାତୁ + କରଣ, ଅନ]—୧ । ଟେକି ଧରିବ
Skambhana କର୍ମ—1. The act of supporting
[Apte] ୨ । [+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ] ଠେକ—2. Prop;
support [Apte].

ସ୍କମ୍ଭସର୍ଜନୀ—ସଂ. ବ—ବାରୁଲି; ବଳଦଗାଡ଼ିର ଯୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ
Skambhasarjanī ଥିବା ଯେଉଁ କାଳା ବା ଖୁଣ୍ଟି ଯୋଗୁଁ
ବଳଦଙ୍କ କାନ୍ଧ ଏଣେତେଣେ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ ନାହିଁ [ହ. ଶ]—
Pins attached to the ends of the yoke of
a bullock cart to keep the shoulders of
the bullocks fixed to their places.

ସ୍କଲ[ଲା]ର୍‌ଶିପ୍—ବୈଦେ, ବ [ଇଂ]—ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି; ପରୀକ୍ଷାରେ
Skala[lā]r-śip ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚତର
ସ୍କଲର୍‌ଶିପ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ
ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ବୃତ୍ତି—Scholarship; a stipend
granted to a passed student for
prosecuting higher studies.

ସ୍କାଇ—ବୈଦେ, ବ [ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—ସ୍କାଇ-ବା ସ୍ତ୍ରୀ]—ବରଫ
Skāi ଉପରେ ଗୋଡ଼କୁ ଖସାଇ ଖସାଇ ଗତି କରିବା ନିମନ୍ତେ
[ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘ ଯୋତା—
स्काई ସ୍କାଇ Ski; Scandinavian snow shoe.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷମାନେ ବ୍ୟାୟାମ
ବା କ୍ରୀଡ଼ା ପାଇଁ ଏ ଜୋତା ଗୋଡ଼ରେ ଲଗାଇ ବରଫ
ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ଖସାଇ ଗତି କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ସ୍କାଇ ଲାଇଟ୍—ବୈଦେ, ବ (ଇଂ)—ଚୋତାଘରର ଛତରେ ବା ଛତ
Skāi lāit . ପାଖରେ ଲାଗିଥିବା ଢାଙ୍କର ଝରକା, ଯେଉଁ କାଟେ
ସ୍କାଇ ଲାଇଟ୍ स्काई लाईट ଘର ଭିତରକୁ ଅକାଶରୁ ଆଲୁଅ
ପଶେ—Skylight.

ସ୍କାଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବାଳଚର—1. Scout. ୨ । ବଏ
Skāuṭ ସ୍କାଉଟ୍ (ଦେଖ)—2. Bæskāuṭ (See)
स्काउट स्काउट

ସ୍କାଉଟ୍ ମାଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବାଳଚରମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର ବା ବଡ଼
Skāuṭ māstar ବୃଷ—Scout master.
स्काउट मास्टर स्काउट मास्टर

ସ୍କାଉଟ୍ ରାଲି—ବୈଦେ. ବ(ଇଂ)—ବାଳଚରମାନଙ୍କ ସମ୍ମେଳନ—
Skāuṭ rāli Scout rally.
स्काउट राली स्काउट राली

ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆ—ବୈଦେ. ବ—ନରୱେ ଓ ସ୍ୱିଡେନ୍ ସମ୍ବଳିତ ଉପଦ୍ୱୀପ—
Skāṇdinebhiā Scandinavia.
स्कांडिनेभिआ स्कांडिनेभिआ

ସ୍କାନ୍ଦ—ସଂ. ବ (ସ୍କନ୍ଦ + ଅ)—ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣ (ଦେଖ)—Skanda-
Skānda purāṇa (See) ସଂ. ବିଣ—୧ । ସ୍କନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
[ସ୍କାନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] 1, Relating to Skanda. ୨ । ଶିବ
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Śiba. (Apte)

ସ୍କିମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବେ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା
Skim ସ୍କୀମ ସ୍କୀମ ସୂଚିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—Scheme.

ସ୍କୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଉଦ୍ଧୃତ କରିବା—1. To take out. ୨ ।
Sku (root) ଅପ୍ଲାବନ କରିବା—2. To inundate. ୩ ।
ଲମ୍ଫଲମ୍ଫ ଯିବା; ଡେଇଁବା—3. To go by jumps; to leap; to bound (Apte). ୪
ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—4. To raise; to lift (Apte).
୫ । ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା—5. To cover; to overspread (Apte).

ସ୍କୁଦ୍(ନ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅପ୍ଲାବନ କରିବା—1. To in
Skud(nd) (root) undate. ୨ । ଲମ୍ଫିବା; ଡେଇଁବା—
2. To leap; to jump; to spring up. ୩ । ଡେଇଁ
ଚାଲିବା—3. To frisk. ୪ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
4. To raise; to lift (Apte).

ସ୍କୁନ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ରୋଧକ କରିବା—To restrain; to
Skun-bh root stop; to hinder. (Apte)
(ସ୍କୁମ୍ଭ ଧାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍କୁପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ-ସ୍କ୍ରୁ)—ପେଚ କଣ୍ଟା—
Skup ସ୍କ୍ରୁପ୍, ଇସ୍କ୍ରୁପ ସ୍କ୍ରୁ Screw.

ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ(ଇଂ)—(ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀରେ ଗଠିତ) ବିଦ୍ୟାଳୟ—
Skul School (conducted on modern
ଇସ୍କୁଲ ସ୍କୁଲ lines) [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ସାଧାରଣତଃ 'ଇସ୍କୁଲ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ଏହି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଆମ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି; ଯଥା—

ଇଣ୍ଟିରିଅରଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ, ମେଡ଼ିକାଲ୍ ସ୍କୁଲ୍, ମାଇନର୍ ବା ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଙ୍ଗ୍ଲିଶ୍ ସ୍କୁଲ୍, ବର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲ୍ ସ୍କୁଲ୍, ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍, ଅପର୍ (ଉଚ୍ଚ) ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍, ଲୋଅର୍ (ନିମ୍ନ) ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍, ଗାର୍ଲ୍ (ଗେ)ର୍ଲ ସ୍କୁଲ୍, ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, ସେକେଣ୍ଡାରୀ ସ୍କୁଲ୍, ହାଇ ସ୍କୁଲ୍, କମର୍ଶିଆଲ୍ ସ୍କୁଲ, ଆର୍ଟ୍ ସ୍କୁଲ୍, ମଡେଲ୍ ସ୍କୁଲ୍, ଟେକ୍ନିକାଲ୍ ସ୍କୁଲ୍ ।

ଏପରି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କର କେତେକ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକରୂପମାନ ମଧ୍ୟ ଚଳେ । ଯଥା—

ଏଚ୍. ଇ. ସ୍କୁଲ୍—ହାଇ ଇଙ୍ଗ୍ଲିଶ୍ ସ୍କୁଲ୍

ନି. ପ୍ରା. ସ୍କୁଲ୍—ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍ ।

ଏଲ୍. ପି ବା ଲୋ. ପ୍ରା. ସ୍କୁଲ୍—ଲୋଅର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍ ।

ଯୁ. ପି. ବା ଉ. ପ୍ରା. ସ୍କୁଲ—ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ।

ଏମ୍.ଇ. ବା ମି.ଇ. ସ୍କୁଲ୍—ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଙ୍ଗ୍ଲିଶ୍ସ୍କୁଲ୍ ।

ସ୍କୁଲ୍ ଶବ୍ଦ ଯେପରି ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦମାନ ଲାଗେ । ଯଥା—ସ୍କୁଲ୍ ବୁକ୍, ସ୍କୁଲ୍ ମାଷ୍ଟର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସ୍କୁଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍କୁଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Skul (etc) Shkul etc (See)

ସ୍କୁଲ୍ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶକ
Skul inspektar ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—Inspector of
ସ୍କୁଲଇନ୍‌ସପେକ୍ଟାର schools. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସ୍କୁଲ୍ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର୍,
ସ୍କୁଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ସ୍କୁଲ ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର୍, ସ୍କୁଲ ମେଡ଼ିକାଲ୍,
ଅଫିସର୍ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ସ୍କୁଲ୍ ଫାଇନାଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ, ସ୍କୁଲ୍ ଫାଇନାଲ୍ ଏକ୍‌ଜାମିନେ-
Skul phainal ସନ୍)—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ପାଶ୍ କରି କଲେଜରେ
ସ୍କୁଲ ଫାଇନାଲ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ନ ଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ସ୍କୁଲଫାଇନାଲ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ପରୀକ୍ଷା—
The School-final examination.

ସ୍କୁଲ୍ ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ—
Skul buk Text book.
ସ୍କୁଲବୁକ୍ ସ୍କୁଲବୁକ

ସ୍କୁଲ୍ ବୁକ୍ କମିଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟକ ସମିତି—
Skul buk kamiṭi School-book Committee.
ସ୍କୁଲବୁକ୍‌କମୀଟି ସ୍କୁଲବୁକକମିଟି

ସ୍କୁଲ୍ ବୁକ୍ ସୋସାଇଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର
Skul buk sosaiṭi ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ
ସ୍କୁଲବୁକ୍ ସୋସାଇଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଂଘ—
ସ୍କୁଲବୁକ ସୋସାଇଟି School book Society.

ସ୍କୁଲ୍ ଲିଭିଙ୍ଗ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ)—ସ୍କୁଲର
Skul libbing sārṭiphiket ଉଚ୍ଚତମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସ୍କୁଲ ଲୀଭିଙ୍ଗ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ପଢ଼ି ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
ସ୍କୁଲଲିଭିଂ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ହୋଇ ଛାତ୍ରର ସ୍କୁଲ ତ୍ୟାଗ କରିବା-
କାଳରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍—
School-leaving certificate.

ସ୍କ୍ରୁ(ସ୍କ୍ରୁ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପେଚକଣ୍ଟା—
Skṛu(skru) Screw.
ସ୍କ୍ରୁ ସ୍କ୍ରୁ
(ସ୍କ୍ରୁ—ଅଣୁରୂପ)

ସ୍କ୍ରୁ(ସ୍କ୍ରୁ)ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ପେଚକଷ୍; ପେଚକଣ୍ଟାକୁ
Skṛu(skru)drāibbar କାଢ଼ିବା ଓ ବସାଇବା ପାଇଁ
ସ୍କ୍ରୁ ଡ୍ରାଇଭାର ସ୍କ୍ରୁ ଡ୍ରାଇଭାର ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—
Screw driver.

ସ୍କେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବରଫ ଉପରେ ଶୀଘ୍ରଗତିରେ ଚାଲିବ
Sket ପାଇଁ ତଳପା ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡ ପାଇଥିବ
ସ୍କେଟ ସ୍କେଟ ଏକପ୍ରକାର କାଠର ଜୋତା—
A skate

ସ୍କେଟିଙ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବରଫ ଉପରେ ସ୍କେଟ୍ ଗାଡ଼ି
Sketing ବଢ଼ାଇବା—Skating. ବିଣ. ଯାହା
ସ୍କେଟିଙ୍ଗ ସ୍କେଟିଂ ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍କେଟିଙ୍ କରାଯାଏ—
Useful or used in skating.
(ଯଥା—ସ୍କେଟିଙ୍ ଜୋତା)

ସ୍କେଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବଡ଼ ଖେତ ଅଦବା ନକ୍ସାରେ
Skel ଛାଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅନୁପାତିକ ପରିମାଣ—
ସ୍କେଲ ସ୍କେଲ 1. Scale. ୨ । ଯେଉଁ
ଉଲ ଉଚ୍ଚ ପରିମାଣ ଓ ଅଙ୍କିତ ଫଳକ (ପତ୍ର) ଦ୍ୱାରା
ନକ୍ସାରେ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମାପ କରି ଭୂମିରେ ମିଳାଇବାକୁ
ହୁଏ, ବା ଭୂମିର ମାପକୁ ନକ୍ସାରେ ମିଳାଇବାକୁ ହୁଏ—
2. A scale or protractor; a surveyor's
scale. ୩ । କ୍ରମପରିଚ୍ଛେଦ; କ୍ରମୋଚ୍ଚ ବା କ୍ରମନିମ୍ନ
ରେଟ୍—3. Scale; rate.

ସ୍କୋଟିକା—ସଂ. ବ—ଏକ ବିଶେଷ (ଭିକାଣ୍ଡଶେଷ); ଖଞ୍ଜନିଆ ପକ୍ଷୀ—
Skoṭikā Name of a bird; the blue
jay.

ସ୍କ୍ୱାୟାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍କ୍ୱାୟାର୍; ଏ ସ୍କ୍ୱାୟାର୍)—୧ ।
Skwāyār ପୂର୍ବକାଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ନାଇଟ୍‌ମାନଙ୍କ ସହଚର—
ସ୍କ୍ୱାୟାର ସ୍କୋୟାର 1. Squire. ୨ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ସାହେବମାନଙ୍କ ନାମ ପରେ
ଲଗିବା ଉପାଧି—2. Esquire. [ଦ୍ର—ଏଥିର
ସାଙ୍କେତିକ Esq. ସାହେବ ବା ସାହେବୀ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ
ନାମ ପୂର୍ବେ ମିଷ୍ଟର୍ (Mr) ଲାଗେ, ବା ପରେ ସ୍କ୍ୱାୟାର୍
(Esq) ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ସ୍କଦ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିଦାରଣ କରିବା—1. To pierce
Skhad(root) to split. ୨ । ହିଂସା କରିବା-
2. To assault; to beat; to kill. ୩ । ଅତ୍ୟାଚାର
କରିବା—3. To oppress

ସ୍କଦନ—ସଂ. ବ (ସ୍କଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିଦାରଣ; ଫାଡ଼ିବା
Skhadana ଚିରିବା—1. Piercing; splitting;
tearing. ୨ । କ୍ଲେଶ—2. Calmness.
୩ । ପାଟନ—3. Cleaving. ୪ । ହିଂସନ—
4. Killing; hurting. ୫ । କଷ୍ଟଦେବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
5. Giving pain; oppressing,

ସ୍କଳ(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଚଳିତ ହେବା—1. To move. ୨ ।
Skhala(root) ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା—2. To move
from one's position. ୩ । ପଡ଼ିବା;
ଖସିପଡ଼ିବା—3. To fall down; to slip; to
stumble.

ସ୍କଳନ—ସଂ. ବ (ସ୍କଳ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଚ୍ୟୁତି; ପତନ—
Skhalana 1. Falling down. ୨ । ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଇ ପଡ଼ି
(ସ୍କଳିତ—ବିଣ) ଯିବା—2. Slipping. ୩ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତି—
3. Loss of one's own position; removal
from a place. ୪ । ଫୁଣ୍ଟି କରି ପଡ଼ିଯିବା—4. Falling down by slipping; stumbling; tripping. ୫ । ଧକ୍କା—5. Push; concussion. ୬ । ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ—6. Transgression of rules. ୭ । ପ୍ରତିଘାତ-7. Counter-stroke. ୮ । ମୋଚନ—
8. Emission. ୯ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ବେଗ ବା ଭ୍ରମବଶତଃ
ବାକ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧ ବା ଭ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଖଳାଇବା—
9. Slip of the tongue; stammering (due to old age or disease). ୧୦ । ବିକୃତି—
10. Alteration. ୧୧ । ବିଫଳ ହେବା—11. Becoming futile; frustration. ୧୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି—
12. Mistake; delusion. ୧୩ । ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ—
13. Acting in opposition. ୧୪ । ନ୍ୟାୟରୁ, ଧର୍ମରୁ
ବା ସତ୍ପଥରୁ ଚ୍ୟୁତି—14. Transgression from the path of justice or morality.
୧୫ । ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ରତାଦିର ଭଂଶ—15. Infringement of the penance or austerity
undertaken by a person.

ସ୍କଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍କଳ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପତିତ—1. Fallen
Skhalita down. ୨ । ମୁକ୍ତ; ଚ୍ୟୁତ—2. Emitted. ୩ ।
ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଇ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା—3. Slipped. ୪ ।
ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ; ବିଚଳିତ—4. Displaced; removed form one's place. ୫ । ବିଫଳୀକୃତ—5. Frustrated; become futile. ୬ । ପ୍ରତିହତ—
6. Counter-struck. ୭ । ଅର୍ଦ୍ଧୋଚ୍ଚାରିତ—
7. Half-uttered. ୮ । ଫୁଣ୍ଟି କରି ପଡ଼ିଯାଇଥିବା—
8. Stumbled; tripped. ବ—(+ଭାବ. ତ)—
୧ । କୂଟଯୁଦ୍ଧାଦିଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧମର୍ଯ୍ୟାଦାରୁ ସ୍ଖଳନ; ଛଳ
(ମେଦିନୀ)—2. Transgression from the rules of fair fight. ୨ । ସ୍ଖଳନ—2. Slipping. ୩ ।
ପତନ—3. Fall. ୪ । ଭୁଲ; ଭ୍ରାନ୍ତି—4. Error. ୫ ।
ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଭ୍ରାନ୍ତି—5. Slip of the tongue.

ସ୍କଳିତ ବଚନ—ସଂ. ବ—(କର୍ମଧା) ଅର୍ଦ୍ଧୋଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ—Half
Skhalita bachana uttered or stammered words.
(ସ୍ଖଳିତବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀବିଣ.) ହି.ବିଣ.ସଂ—ଖଳା—Stammering.

ସ୍ଟକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଷ୍ଟକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṣṭak (etc) ଷ୍ଟକ୍ ସ୍ଟାକ୍ Shṭak etc (See)
[ଦ୍ର—ସ୍ଟ, ସ୍ଟା, ସ୍ଟି, ସ୍ଟୁ, ସ୍ଟେ, ସ୍ଟୋ, ସ୍ଟ୍ର ଅଦ୍ୟାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ
ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଷ୍ଟ, ଷ୍ଟା, ଷ୍ଟି, ଷ୍ଟୁ,
ଷ୍ଟେ, ଷ୍ଟୋ, ଷ୍ଟ୍ର ଅଦ୍ୟାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖ ।]

ସ୍ଟଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କ ରହିବାର ଘର—
Ṣṭal 1. Stall. ୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ରଖିବାର କୋଠରୀ—2. A
ଷ୍ଟଲ୍ ସ୍ଟାଲ stall for keeping merchandise etc.

ଷ୍ଟିଚିଙ୍ଗ୍ ମେସିନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଲୁଗା ତାର ଦ୍ୱାରା ଦହ
Stiching mesin ସିଲାଇ କରାଯିବା କଳ—Stitching
ଷ୍ଟିଚିଙ୍ଗ୍ ମେସୀନ୍ ସ୍ଟିଚିଂ ମେସୀନ୍ machine.

ଷ୍ଟେଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ନାଟ୍ୟଶାଳାର ବା ଥିଏଟରର ବା
Stej ସର୍ବସ୍ୱର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ—1. Theatrical or other
ଷ୍ଟେଜ୍ ସ୍ଟେଜ୍ stage. ୨ । ବକ୍ତୃତା ଆଦି କରାଯିବାର ମଞ୍ଚ—
2. A stage for lecturing. ୩ । (ପୂର୍ବକାଳୀନ)
ଡାକ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଆଦିର ମଜଲ୍—3. The stage
for conveyance of passengers in old
times.

ଷ୍ଟେଜ୍ କୋଚ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମଟର୍ ବା ରେଲ ଆଦିର ପ୍ରଚଳନ
Stej koch ପୂର୍ବେ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦିଙ୍କୁ ମଜଲଦ୍ୱାରା ବହନ କରୁଥିବା
ଷ୍ଟେଜ୍ କୋଚ ସ୍ଟେଜ୍ କୋଚ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—Stage coach.

ଷ୍ଟେଜ୍ ମା (ମ୍ୟା, ମେ) ନେଜର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର
Stej mā(myā, me)nejar ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—Stage
ଷ୍ଟେଜ୍ ମ୍ୟାନେଜାର ଷ୍ଟେଜ ମେନେଜର manager.

ଷ୍ଟେଜିଙ୍ଗ୍ ବଙ୍ଗଲା(ଲୋ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ରେଲ, ମଟର୍ ଆଦିର
Stejing bangalā(lo) ପ୍ରଚଳନ ପୂର୍ବେ ମଜଲଦ୍ୱାରା ବାହିତ
ଷ୍ଟେଜିଙ୍ଗ ବଙ୍ଗଲୋ ଷ୍ଟେଜିଂବଙ୍ଗଲୋ ଲୋକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋଠୀ
—Staging bungalow.

ଷ୍ଟ୍ରବେରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ସୁଖାଦ୍ୟ ଇଉରୋପୀୟ
Straberi କୋଳ—Strawberry.
ଷ୍ଟ୍ରୀବେରି ଷ୍ଟ୍ରବେରୀ

ସ୍ତକ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—ପ୍ରତିଘାତ କରିବା—
Stak (root) To counterstrike.

ସ୍ତଙ୍କୁ—ସଂ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ
Stanku (ହ. ଶ)—A kind of ancient drum.

ସ୍ତନ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—1. To benumb.
Stan-bh (root) ୨ । ଅଟକ କରିବା—2. To restrain.

ସ୍ତନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । (ମେଘ)ଶବ୍ଦ କରିବା; (ମେଘ) ଗର୍ଜନ କରିବା
Stan (root) 1. To roar (said of thunder).
୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To make a sound

ସ୍ତନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏଥିରୁ ଦୁଧ
Stana ଦୁହାଁ ହେବା ବେଳେ ଶବ୍ଦ ହେବାରୁ)—
ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଲୁଚ, ୧ । ଲୁଚ; ପୟୋଧର; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଶରୀରେ
ଉରଜ, ବକ୍ଷୋଜ, ଲମ୍ବିତା ମାଂସପିଣ୍ଡଦ୍ୱୟ (ଯହିଁରେ ଗର୍ଭଜାତ
ପୟୋଧର, ଉରସିଜ, ଶିଶୁର ଖାଦ୍ୟପାଇଁ ଦୁଗ୍ଧ ସଞ୍ଚିତ ଥାଏ)—
ବକ୍ଷୋରୁହ 1. Female breast. [ଦ୍ର—
ସାଧାରଣ ଭାଷାରେ ଏହାକୁ ଦୁଧ, ଓ ମମା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ପଣ୍ଡା; ଉଧ—2. Udder. ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତନ୍ୟ)
ସ୍ତନ ସ୍ତନ ସ୍ତନଭଃସୃତ ଦୁଗ୍ଧ; ସ୍ତନ୍ୟ—Milk.

ସ୍ତନ କୀଳ—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସ୍ତନରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ବ୍ରଣ (ହ.
Stana kīla ଶ)—A kind of boil on the breast
of females.

ସ୍ତନ ଚୂଚୁକ—ସଂ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତନର ବର୍ତ୍ତୁଳାକୃତି ଅଗ୍ର; ସ୍ତନର
Stana chūchuka ଚୁଣ୍ଡି—Nipple.

ସ୍ତନଥ(ଥୁ)—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଥ, ଅଥୁ)—(ସିଂହ ଆଦିର)
Stanatha(thu) ଗର୍ଜନ (ହ. ଶ)—Roar.

ସ୍ତନ ଦାତ୍ରୀ—ଦେ.ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶିଶୁକୁ ଦେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅପଣା ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରାନ୍ତି
Stana dātrī —A woman who suckles an infant.

ସ୍ତନନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ରବ; ଧ୍ୱନି—
Stanana 1. Sound. ୨ । ମେଘ ଧ୍ୱନି—2. Roar of
thunder. ୩ । ଆର୍ତ୍ତଧ୍ୱନି; କ୍ରନ୍ଦନ ଧ୍ୱନି—
3. Piteous sound; cry of distress.

ସ୍ତନନ୍ଧୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତନଂ=ସ୍ତନକୁ+ଧେ. ଧାତୁ=ପାନ କରିବା
Stanandhaya +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ; ଅଳ୍ପ ଶିଶୁ;
(ସ୍ତନନ୍ଧୟା[ୟୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ—Sucking (child).
ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସଂ—ଡିମ୍ବ, ବ—୧ । ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁ; ଦେଉଁ
ଉତ୍ତାନଶୟ (ପୁଂ), ଡିମ୍ବା, ଶିଶୁ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଦୁଧ ଖାଇବା
ଉତ୍ତାନଶୟା (ସ୍ତ୍ରୀ) ଛଡ଼ି ନ ଥାଏ; ଅଳ୍ପ ଶିଶୁ—
1. An infant at the breast; a child
which is not yet weaned. ୨ । ବାଛୁରୀ (ହ.
ଶ)—2. A calf.

ସ୍ତନପ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବ. ପୁଂ(ସ୍ତନ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Stanapa ସ୍ତନନ୍ଧୟ (ଦେଖ)—Stanandhaya (See)
(ସ୍ତନପାୟୀ—ଅନ୍ୟବିଣ ରୂପ) (ସ୍ତନପା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସ୍ତନପାୟିନୀ—ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ)

ସ୍ତନ ପାନ—ସଂ. ବ—ସ୍ତନ୍ୟପାନ (ହ. ଶ); ସ୍ତନରୁ ଦୁଧ ପିଇବା—
Stana pāna Sucking of the milk from a
woman's breast.

ସ୍ତନପାୟିକା—ସଂ.ବିଣ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତନନ୍ଧୟା; ଅଳ୍ପ ଶିଶୁ ବା ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟା
Stanapāyikā ବାଛିକା—A sucking girl.

ସ୍ତନ ବିଦ୍ରଧି—ସଂ. ବ—ସ୍ତନରୋଗ (ଦେଖ)
Stana bidradhi Stanaroga (See)

ସ୍ତନ ବୃନ୍ତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତନମୁଖ (ଦେଖ)
Stana bṛunta Stanamukha (See)

ସ୍ତନ ଭବ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ତନଜାତ—Born of the breast. ବ—
Stana bhaba ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ (ସ୍ତ୍ରୀ ଉପପିତିକା)—A posture
in coition. (ଦ୍ର—ସ୍ତନଂଧୟଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟେ ତୁ କୁଚ
ଯୋଷିତ୍‌ପଦଦ୍ୱୟଂ । ସ୍ତନୌ ଧୃତ୍ୱା ରମେତ୍‌କାମୀ, ବକ୍ଷଃ
ସ୍ତନଭବଃ ସ୍ମୃତଃ—ସ୍ମରପୀଡିକା ।)

ସ୍ତନଭର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତନବିଶିଷ୍ଟ (ପୁରୁଷ)
Stanabhara (କିରାତଶେଷ)—(a man) Having
plump feminine breasts. ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ଥୂଳ
ବା ପୃଷ୍ଠ ସ୍ତନ (ହ. ଶ)—1. Plump breasts.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ପୃଥୁଳ ସ୍ତନବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ (ହ. ଶ)—
2. A man having feminine breasts

ସ୍ତନ ଭର୍ତ୍ତ—ଦେ. ବି—ସ୍ତନଭରହ୍ରାସ ଅବାନ୍ତ—Troubled by
Stanabhartā the weight of her breasts. [ଉ—
ସ୍ତନଭରା स्तनभरा ଗାଈଏ ସ୍ତନଭର୍ତ୍ତ ହୋଇ । କର୍ଦ୍ଦମେ ନ ପାରନ୍ତି
ଶୋଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସ୍ତନ ଭାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତନର ବୋଝ—
Stana bhara Weight of big breasts.

ସ୍ତନଭାର ନମ୍ର(ତ)—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୫ମୀ ତତ୍)—ସ୍ତନର ଭାର
Stanabhāra namra(ta) ଯୋଗୁଁ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥିବା
[ସ୍ତନଭାର ବନମ୍ର(ତ)—ଅନ୍ୟରୂପ] (ଦେହ ବା ଅବୟବ) —
ସ୍ତନଭାର ନମ୍ରା[ତା] } ସ୍ତ୍ରୀ (body or limb) Leaning
ସ୍ତନଭାର ବନମ୍ରା[ତା] } to the front owing to
the weight of big breasts.

ସ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବ—ସ୍ତନର ପରିଧି ବା ଚକଡ଼ା—The circum-
Stana mandala ference of the breast.

ସ୍ତନ ମୁଖ—ସଂ ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତନାଗ୍ର; ଚୁଚୁକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଦୁଧର
Stana mukha ଭୁଣ୍ଡି—Nipple.

ସ୍ତନୟିତ୍ନୁ—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ୍ ଧାତୁ+ଣିଜନ୍ତ=ସ୍ତନ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା
Stanayitnu +କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ନୁ; ଯାହା ଶବ୍ଦ କରେ)—୧ । ମେଘ
(ଅମର)—1. Cloud. ୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା (ଅମର)—
2. Grass root. ୩ । ମେଘ ଧ୍ୱନି (ମେଦିନୀ)—
3. Roar of thunder clouds. ୪ । ବିଦ୍ୟୁତ
(ଶବ୍ଦସହାବଳୀ)—4. Lightning. ୫ । ମୃତ୍ୟୁ
(ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—5. Death. ୬ । ରୋଗ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)
—6. Disease.

ସ୍ତନ ରୋଗ—ସଂ. ବ—(ଗର୍ଭିଣୀ ଓ ପ୍ରସୂତିଙ୍କ) ସ୍ତନରେ ଜାତ ହେବା
Stana roga ରୋଗ; ଅନଦ୍ଧର—Disease of the female
breast; tumour on the breast; mammites.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ସ୍ତନକୁ ରକ୍ତ ଗଡ଼ି ତାହା ଫୁଲିଯାଏ
ଓ ଘାଟେ ।]

ସ୍ତନ ରୋହିତ—ସଂ. ବ—ସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗର ଚାରିଆଡ଼େ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଳି
Stana rohita ପରିମିତ ଅଂଶ (ହେ. ଶ)—The part of
the female breast which is about one
inch around the nipple.

ସ୍ତନ ଶିଖା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତନମୁଖ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) [ଦେଖ]
Stana sikhā Stanamukha [See]

ସ୍ତନ ଶୋଷ—ସଂ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ, ଯହିଁରେ ସ୍ତନ ଶୁଖିଯାଏ [ହେ.
Stanaśosha ଶ]—A kind of disease in which
the female breasts wither and go dry.

ସ୍ତନହର୍ତ୍ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତନ୍ୟହର୍ତ୍ତ)—ସ୍ତନରୋଗ [ଦେଖ]
Stanahartā स्तनहरी Stanaroga [See]

ସ୍ତନାଗ୍ର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତନମୁଖ [ଦେଖ]
Stanāgra Stanamukha [See]

ସ୍ତନାନ୍ତର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଦୁଇ ସ୍ତନର ଅନ୍ତର ବା ମଧ୍ୟଭାଗ)—
Stanāntara ୧ । ହୃଦୟ—1. The breast. ୨ । ସ୍ତନ
ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—2. The part between
the two female breasts. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବୈଧବ୍ୟ
ଲକ୍ଷଣବିଶେଷ; ଦୁଇ ସ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମତଳ ଚିହ୍ନ-
ବିଶେଷ [ଯାହା ଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୁଏ]—3. A sign
appearing in females, consisting of a
level part between the two breasts of
some women (indicative of the posses-
sor becoming a widow)

ସ୍ତନାଭୁଜ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବ (ସ୍ତନ+ଅ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Stanābhuja ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବ—Mammal.

ସ୍ତନାଭୋଗ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତନ+ଅଭୋଗ)—ସ୍ତନଭର [ଦେଖ]—
Stanābhoga Stanabhara [See] ବ—ସ୍ତନର ସ୍ଥୂଳତା
ବା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା—Fullness or full develop-
ment of the female breasts.

ସ୍ତନିତ—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ୍ ଧାତୁ+ଣିଜନ୍ତ=ସ୍ତନ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Stanita ୧ । ମେଘ ଗର୍ଜନ (ଅମର)—1. Rumbling of
thunder-cloud. ୨ । ବଜ୍ରଧ୍ୱନି—2. Thunder
clap. ୩ । କରତାଳି ଶବ୍ଦ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
3. Sound of clapping. ୪ । ରତି ଶବ୍ଦ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
4. Sound produced by copulation. ବିଣ—
୧ । (କର୍ମ. ତ) ଶବ୍ଦିତ—1. Sounding. ୨ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ନ ତ) ଶବ୍ଦକାରକ; ଗର୍ଜନକାରୀ—
2. Roaring.

ସ୍ତନିତଫଳ—ସଂ. ବ—ବିଜଳିତ ବୃକ୍ଷ [ସ୍ୱଳ୍ପଦର୍ଶ]; ଭଇଁ ବୋଳ
Stanitaphala ଗଛ—Flacourtia Ramontchi (a
plum-bearing plant).

ସ୍ତନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ତନ+ଭବାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସ୍ତନରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ଦୁଗ୍ଧ;
Stanya ଦୁଧ—1. Milk. ୨ । ମାତୃ ସ୍ତନଜାତ ଦୁଗ୍ଧ—
2. Milk from the mother's breast.
ବିଣ—ସ୍ତନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to the female breast.

ସ୍ତନ୍ୟଜିତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତନ୍ୟଜିତ୍ର. ଶବ୍ଦ, ସ୍ତନ୍ୟ+ଜିତ୍ ଧାତୁ
Stanyajit +କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—ସ୍ତନନ୍ଧୟ [ଦେଖ]—
[ସ୍ତନ୍ୟଜିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ] Stanandhaya [See]

ସ୍ତନ୍ୟଦା—ସଂ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ତନରୁ ଦୁଧ ବାହାରେ—
Stanyadā 1. (a woman) Having breasts full of
(ସ୍ତନ୍ୟଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) milk. ୨ । ପିଲାକୁ ଯେ ଦୁଧ ପିଆଉ-
ଥାଏ—2. Suckling.

ସ୍ତନ୍ୟ ଦାନ—ସଂ. ବ—ନିଜ ସ୍ତନରୁ ପିଲାକୁ ଦୁଧ ପିଆଇବା—
Stanya dāna Suckling a child.

ସ୍ତନ୍ୟପ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବ (ପୁଂ)—ସ୍ତନପ (ଦେଖ)
Stanyapa Stanapa (See)
[ସ୍ତନ୍ୟପା—ସ୍ତ୍ରୀ] (ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ. ବିରୂପ)
[ସ୍ତନ୍ୟପାୟିନୀ—ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ରୂପ]

ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତୃ ସ୍ତନରୁ ଦୁଧ ପିଇବା—
Stanya pāna Sucking from the mother's breast.

ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ତନ୍ୟପାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ତନ୍ୟ + ପା. ଧାତୁ +
Stanyapāyī ଣିନି. ଇନ୍)—ଯେ ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରେ—
Feeding on the mother's milk; breast-fed. ବ—ଯେଉଁଜନ୍ତୁମାନେ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରନ୍ତି — Mammals; the mammalia.

ସ୍ତନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ—ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ବା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନବପ୍ରସୂତା
Stanya bṛuddhi ମାତାଙ୍କ ସ୍ତନରେ ଶିଶୁ ପାଇଁ ଦୁଧ ବଢ଼ିବା—
Increase of milk in the mother's breast.

ସ୍ତନ୍ୟ ରୋଗ—ସଂ. ବ—ଅସୁସ୍ଥ ମାତାଙ୍କ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବା ଯୋଗୁ
Stanya roga ଶିଶୁର ଜାତ ହେବା ରୋଗ (ହି. ଶ)—
Infantile illness due to sucking a sick mother.

ସ୍ତନ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତନ୍ୟ+ଆ)—ସ୍ତନ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Stanyā Feminine of Stanya.
ସଂ. ବ—କଳମ ଶାଗ (ହି. ଶ)—Ipomœa Aquatica, a herb.

ସ୍ତବ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା; ସ୍ତୁତି କରିବା+
Staba ଭାବ. ଅ)—୧ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା; ଗୁଣଗାନ—
(ସ୍ତୁତ—ବିଣ) 1. Praise; eulogy. ୨ । ଈଶପ୍ରାର୍ଥନା; ସ୍ତୋତ୍ର—2. Prayer; hymn.

ସ୍ତବକ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ=ଥିବା, ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅବକ,
Stabaka ବିଶାଳନ)—୧ । ଫୁଲ ଅଦିର ଗୁଚ୍ଛ; ଗୁଚ୍ଛକ; ଗୁମ୍ଫ—
1. Cluster or bunch of flowers etc. ୨ । ଫୁଲର ତୋଡ଼ା—2. A bouquet ୩ । ସମୂହ (ଶବ୍ଦ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. Multitude; collection. ୪ । ଗ୍ରନ୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Chapter of a book. ୫ । (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅକ) ସ୍ତବ (ଦେଖ)—
(ସ୍ତବକା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) 5. Staba (See) ବିଣ. ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ).
ସ୍ତବକାବକ—Praying.

ସ୍ତବ କରିବା-ଦେ. କ୍ରି-୧ । ଦେବତାଙ୍କର ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୁଣଗାନପୂର୍ବକ
Staba karibā ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—1. To utter hymns
ସ୍ତବ କରା or prayers to God or to Deities. ୨ ।
ସ୍ତବ କରନା ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କରିବା—2. To eulogise; to praise. ୩ । ଖୋସାମତ କରିବା—3. To flatter.

ସ୍ତବକ ସ୍ତନ—ସଂ. ବ (ରୂପକ ସମାସ)—ସ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା
Stabaka stana (ଅଶୋକ) ପୁଷ୍ପାଦିର ଗୁଚ୍ଛ—A bunch of flowers (e. g. Asoka) compared with to the female breast. [ଦ – ସ୍ତବକସ୍ତନରେ ନମ୍ର ଅଶୋକବଳ୍ଲରୀ—ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।]

ସ୍ତବକିତ—ସଂ ବିଣ (ସ୍ତବକ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇତ)—ଗୁଚ୍ଛୀକୃତ; ତୋଡ଼ା
Stabakita ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା—Made into a bunch or nosegay.

ସ୍ତବ କୀର୍ତ୍ତନ (ଗାନ; ଗାୟନ)—ସଂ. ବ-ମହିମା ଜଥନ ବା ପ୍ରଶଂସାଗାନ
Staba kīrttana (gāna; gāyana) Singing the praise or eulogy of; eulogising.

ସ୍ତବଥ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଥ)—ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ; (ହି. ଶ)—
Stabatha Prayer; hymn.

ସ୍ତବଦ(ଧ)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ପଦ୍ୟରେ) (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତବ୍ଧ (ଦେଖ)—
Stabada(dha) 1. Stabdha (See). ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—
ସ୍ତବଧ 2. Motionless. ୩ । ନିଃଶବ୍ଦ—3. Quiet; silent.
ସ୍ତବ୍ଧ
[ଉ—କଲ୍ପ ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସ୍ତବଧ ଯେ ଜାନ—ଭୂଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] [ଉ—ବୋଲ ମିଥ୍ୟା ଏ ସେ ଶବଦ ବଦନେ କହିବାକୁ ମୁଁ ସ୍ତବଦ ହୋଇ ଗୋ—ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସ୍ତବନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ତବ କରିବା;
Stabana ପ୍ରଶଂସା ଗାନ—1. Eulogising. ୨ । ସ୍ତୁତି କରିବା—2. Uttering of hymns.

ସ୍ତବନୀୟ—ସଂ. ପୁଂ ବିଣ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ତବ
Stabaniya କରିବା ଉଚିତ—1. Deserving to be (ସ୍ତବିତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) eulogised. ୨ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ—
(ସ୍ତବନୀୟା, ସ୍ତବିତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Praiseworthy

ସ୍ତବ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ତବ ପ୍ରିୟ ଯାହାଙ୍କର)—ଯେ ସ୍ତୁତ
Stabapriya ହେବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି—Loving to be eulogised. ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—A name of Bishṇu.

ସ୍ତବରକ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ)—ଆବରକ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ବେଷ୍ଟନୀ—
Stabaraka Covering; fencing.

ସ୍ତବରାଜ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ତବ—
Stabarāja Chief, principal or great hymn.

ସ୍ତବ ସ୍ତୁତି—ସଂ. ବ (ଏକାର୍ଥ ସମାସ)—ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଗୁଣଗାନ—
Staba stuti Eulogy and prayer; hymn and praise.

ସ୍ତବିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—୧ । ସ୍ତୁତ
Stabitabya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be prayed to. ୨ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ—2. Praiseworthy.

ସ୍ତବିତା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବ. ପୁଂ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ସ୍ତବିତୃ; ୧ମା.
Stabitā ୧ବ)—୧ । ସ୍ତବକାରୀ—1. Praying.
(ସ୍ତବିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରଶଂସାକାରୀ—2. Praising.

ସ୍ତବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ସ୍ତବ କରିବା; ସ୍ତୁତି କରିବା-To utter
Stabibā hymns or prayers to God or to Deities.
ସ୍ତବ କରା [ଉ—ଇଷ୍ଟଦେବେ ସ୍ତବ ଏହିରୂପେ ଯୁବା ଚିନ୍ତା
ସ୍ତବ କରନା ବିକଳେ—ରାଧାନାଥ. ଚିତା ।]

ସ୍ତବେଷ୍ୟ(ଷ୍ୟ)—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ=ସ୍ତବ କରିବା+କର୍ମ. ଏଷ୍ୟ; Stabeshya(jya) ଇଜ୍ୟ)—ଇନ୍ଦ୍ର (ଜଣାଦ ଦୋଷ)— God Indra.

ସ୍ତବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ନିଶ୍ଚଳ; ନିଷ୍ଚଳ; Stabdha ସ୍ପନ୍ଦହୀନ—1. Unmoving; calm; motion- (ସ୍ତବ୍ଧତା, ସ୍ତବ୍ଧତ୍ୱ—ବ) less. ୨ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—2. Dull; (ସ୍ତବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) rigid. ୩ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା; ସ୍ତମ୍ଭିତ— 3. Stopped. ୪ । ଅବଶୀଭୂତ—4. Paralysed. ୫ । ଦୂରୀଭୂତ—5. Removed. ୬ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ— 6. Fainted. ୭ । କାଲ; ଡାବଡ଼ା; ବଧିର— 7. Deaf; deafened. ୮ । ଗର୍ବିତ—8. Arrogant; proud. ୯ । ଦୃଢ଼; ସ୍ଥିର (ହ୍ର. ଶ)—9. Fixed. ୧୦ । ଅଳସ (ହ୍ର. ଶ)—10. Idle; lazy; slothful. ୧୧ । ଦୁରାଗ୍ରହୀ (ହ୍ର. ଶ)—11. Headstrong. ୧୨ । ମାନ୍ଦା (ହ୍ର. ଶ)—12. Sluggish; dull. ସଂ. ବ—ବଂଶୀର ଛଅଗୋଟି ଦୋଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ, ଯହିଁର ଫଳରେ ବଂଶୀର ସ୍ୱର ଧୀମା ବା ମାନ୍ଦା ହୁଏ (ହ୍ର. ଶ)— One of the six defects of a flute, viz. when the sound becomes dull.

ସ୍ତବ୍ଧ କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ.ବ—ସ୍ଥିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କର୍ଣ୍ଣ—Rigid erect ear. [ଦ୍ର— Stabdha karṇna ଯେଉଁ କାନ ଏଣେ ତେଣେ ଚାଳିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।] ବିଣ. ସଂ—ସ୍ଥିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ— (ସ୍ତବ୍ଧକର୍ଣ୍ଣ-ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) Having rigid and inflexible ears.

ସ୍ତବ୍ଧ ପାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧାରୟ)—ଖଞ୍ଜ; ପଙ୍ଗୁ; ଲେଙ୍ଗଡ଼ା (ହ୍ର. ଶ) Stabdha pāda —Lame. (ସ୍ତବ୍ଧପାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ତବ୍ଧପାଦତା—ବ)

ସ୍ତବ୍ଧ ମତି(ଧି, ବୁଦ୍ଧି)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି; ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧିତା— Stabdha mati[dhi, buddhi] Stupidity. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧାରୟ)—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—Stupid.

ସ୍ତବ୍ଧ ମେଢ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧାରୟ)—ଷଣ୍ଢ; ନପୁଂସକ (ହ୍ର.ଶ)— Stabdha medhra Eunoch; neuter.

ସ୍ତବ୍ଧରୋମା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧାରୟ; ସ୍ତବ୍ଧ+ରୋମନ୍=ଲୋମ, ସ୍ତବ୍ଧ- Stabdharomā ରୋମନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ବରାହ; ଶୂକର— Boar; hog. ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ରୋମ ଠିଆ ହୋଇ ଥାଏ—Having the hairs of the body rigid and erect.

ସ୍ତବ୍ଧୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତବ୍ଧ+ଅଭୂତତ୍ୱ ଭାବେ ଚ୍ୱି [ଈ]+ଭୂତ)— Stabdhībhūta ନିଶ୍ଚଳୀଭୂତ—Made dull; paralysed. [ସ୍ତବ୍ଧୀଭୂତ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ସ୍ତବନୀୟ— Stabya 1. Deserving to be prayed to. ୨ । ପ୍ରଶଂସ୍ୟ— [ସ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Praiseworthy. ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହସ୍ର ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ —One of the names of Bishṇu.

ସ୍ତଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—To stop. Stabh (root) (ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ତଭ—ସଂ. ବ (ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଛାଗ; ଛେଳି— Stabha Goat.

ସ୍ତମ୍ବ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ୍, ବିଭାଜନ)—୧ । ଗୁଚ୍ଛ Stamba (ଅମରଟୀକା)—1. Cluster; bunch. ୨ । ତୃଣାଦିର ଗୁଚ୍ଛ—2. Bundle or sheaf of grass or grain. ୩ । ତୃଣ—3. Grass. ୪ । କାଣ୍ଡହୀନ ବୃକ्ष— 4. Trunkless plant. ୫ । ଗୁଳ୍ମ—5. Shrub. ୬ । ବିଟପ (ଜଟାଧର); ଶାଖା—6. Branch shoot of a tree. ୭ । ସ୍ତମ୍ଭ (ଦେଖ)—7. Stambha (See). ୮ । (+କରେଣୁ ଅ) ହସ୍ତିବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ଭ—8. The post to which an elephant is tied. ୯ । (+ଭାବ, ଅ) ଅଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥା—9. The state of being unconscious; stupefaction. ୧୦ । ଝାଡ଼ା—10. Bush; thicket (Apte). ୧୧ । ପର୍ବତ—11. Mountain (Apte) ୧୨ । ରୋହିତକ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ)—12. Rohitaka (See ୧୩ । ପର୍ବତ ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—13. Name of a mountain.

ସ୍ତମ୍ବକରି—ସଂ. ବ (ସ୍ତମ୍ବ +କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇ)—୧। ଧାନ୍ୟ(ଅମର)— Stambakari 1. Paddy. ୨ । ଶସ୍ୟ—2. Grains, pulses.

ସ୍ତମ୍ବକାର—ସଂ. ବ (ସ୍ତମ୍ବ=ଗୁଚ୍ଛ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୁଚ୍ଛ- Stambakāra କାରକ; ଯେ ଗୋଛାବାନ୍ଧେ—One who binds into sheaves.

ସ୍ତମ୍ବଘନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତମ୍ବ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ତୃଣାଦି Stambaghana ଛେଦନ କରିବା ଉପଯୋଗୀ ଦାଆ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ତମ୍ବଘ୍ନ, ସ୍ତମ୍ବଘାତ ସ୍ତମ୍ବହନନ, ସ୍ତମ୍ବହନନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ଅସ୍ତ୍ର—1. A hoe or sickle for cutting corn. ୨ । ହଳା—2. Hoe; rake. ୩ । ଶୁଚୁପି (ହ୍ର. ଶ)— 3. Grass mower.

ସ୍ତମ୍ବପୁ—ସଂ, ବ—ସ୍ତମ୍ବଭେଦ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ; ତମଲୁକ—Name of Stambapū the ancient town; called Tamluk [ସ୍ତମ୍ବପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତାମ୍ରଲିପ୍ତ, ତାମ୍ର- ଲିପ୍ତ, ତାମଲିପ୍ତୀ, ତମାଳକା, ବିଷ୍ଣୁ ଗୃହ, ବଦର୍ଦ୍ଧ, ଚୂର୍ଣ୍ଣ— ହେମତଳ ।]

ସ୍ତମ୍ବେରମ—ସଂ. ବ (ଅଲୁକ; ସ୍ତମ୍ବେ=ସ୍ତମ୍ବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ବରେ Stamberama +ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ହସ୍ତୀ; ହାତୀ [ଅମର]—Elephant.

ସ୍ତମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା—1. To stop; To arrest, Stambh (root) ୨ । ଦୃଢ଼ ବା ଜଡ଼ କରିବା—2. To stiffen or to make firm. ୩ । ଜଡ଼ୀଭୂତ ବା ନିଶ୍ଚଳ କରିବା—3. To stupefy; to paralyse.

ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ୍ ବା ସ୍ତମ୍ଭ. ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଜଡ଼ତ୍ୱବ; Stambha ଖୁଣ୍ଟପରି ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ; ନିଶ୍ଚଳତା— [ସ୍ଥିର—ବିଣ] 1. Motionlessness; stillness. ୨ । ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟତା—2. Rigidity; dullness; numbness; paralysis. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଖୁଣ୍ଟ, ଖମ୍ବ— 3. Pillar; post; column. ୪ । ଦେହର ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟତାରୂପ ବିକାର ବିଶେଷ (ବ୍ୟ-ଏହା ରୋଗରୁ, ଭୟରୁ ଓ ପ୍ରେମରୁ ଘଟେ । ଭୟ, ହର୍ଷ, ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ବିଷାଦ ଓ ଅମର୍ଷ ଯୋଗୁଁ ଚେଷ୍ଟାର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଘାତ ଜାତ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ସ୍ତମ୍ଭ । ଅଷ୍ଟସାତ୍ତ୍ୱିକାନୁଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ)— 4. Paralysis. ୫ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି—5. Trunk of a tree. ୬ । ଦେହର ଅଚୈତନ୍ୟଜନିତ ସ୍ଥିରାବସ୍ଥା— 6. Rigidity of the body due to fit. ୭ । (+ଭାବ ଅ) ପ୍ରତିବନ୍ଧ-7. Obstacle; obstruction. ୮ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲଦ୍ୱାରା ଚେଷ୍ଟାରୋଧ—8. Stopping of action or movement by magic. ୯ । ରୋଧ— 9. Stopping. ୧୦ । ରୋଗାଦି ହେତୁ ଅଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥା— 10. Unconciousness due to disease. ୧୧ । (+କରଣ ଅ) ଠେକ—11. Prop; fulcrum [Apte]. ୧୨ । ନିର୍ବୋଧତା—12. Stupidity (Apte).

ସ୍ତମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସ୍ତମ୍ଭକର (ଦେଖ) Stambhaka (ସ୍ତମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Stambhakara (See)

ସ୍ତମ୍ଭକର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ-୧ । ଯେ ଜଡ଼ କରେ—1. Paralysing; Stambhakara benumbing (Apte). ୨ । ରୋଧ— (ସ୍ତମ୍ଭକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଧା—2. Obstructing (Apte). ୩ । ଯାହା ସ୍ତମ୍ଭ କରେ—3. Causing stambha. ୪ । ସଙ୍ଗମକାଳରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଖଳନ ନ କରାଇବା (ଔଷଧ)— 4. (medicine) Which delays the discharge of semen during coition. ୫ । ମଳାବରୋଧକାରୀ—5. Astringent; causing costiveness.

ସ୍ତମ୍ଭକୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭକିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା, ୧ ବଚନ)—ପ୍ରାଚୀନ ଅନଭ Stambhakī ଚାଦ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଚର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ)—A sort of musical instrument covered over with skin, used in ancient times.

ସ୍ତମ୍ଭନ—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଜଡ଼ୀକରଣ— Stambhana 1. Paralysing; benumbing; making (ଭବ୍ୟ—ବିଣ) inert. ୨ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷଟ୍‌କର୍ମାନ୍ତର୍ଗତ ଅଭିଚାର କର୍ମ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟର ଚଳନରାହିତ୍ୟକରଣ—2. Paralysing the limbs and activity of a person by magic; suppression of the functions of a person's faculties by charms. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ସାଧାରଣ ଭାଷାରେ "ବନ୍ଧନ" କରିବା କହନ୍ତି; ଏହି ଅଭିଚାର ଯାହା ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଜିତ ହୁଏ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟଶକ୍ତିର ରୋଧ ହୁଏ ।) (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) କାମଦେବଙ୍କ ପଞ୍ଚବାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—3. One of the five arrows of the God Cupid. [ଦ୍ର—କାମଦେବଙ୍କ ପଞ୍ଚବାଣର କାମ ଯଥା—ଉନ୍ମାଦନ, ଶୋଷଣ, ତାପନ, ସ୍ତମ୍ଭନ ଓ ସମ୍ମୋହନ ।) ୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ଅବରୋଧ—4. Obstruction: siege. ୫ । ଥଣ୍ଟା ହୋଇଯିବା—5. Becoming inert. ୬ । ସ୍ଥିରୀକରଣ— 6. Settling. ୭ । ନିବାରଣ—7. Prevention. ୮ । ରକ୍ତପ୍ରବାହର ଗତିରୋଧ—8. Stopping the flow of blood. ୯ । ଜଡ଼ୀକରଣ ସାଧନ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜଡ଼ କରାଯାଏ—9. Appliance for making inert rigid or benumbed. ୧୦ । ଦୃଢ଼ୀକରଣ— 10. Strengthening; making rigid. ୧୧ । (+କରଣ ଅନ) ଠେକ;—11. Prop; stay; support—୧୨ । (+ଭାବ ଅନ)—ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଖଳନର ରୋଧ (ହ. ଶ)—12. Causing retention of seminal discharge. ୧୩ । (+କରଣ ଅନ) ସଙ୍ଗମରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଖଳିତ କରାଇବା ଔଷଧ (ହ. ଶ)— 13. Any medicine which delays seminal discharge. ୧୪ । ମଳାବରୋଧକ ଔଷଧ (ହ. ଶ)— 14. Astringent medicine.

ସ୍ତମ୍ଭନୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭକ + ଈ)—ଏକପ୍ରକାର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ (ହ. ଶ)— Stambhanī A kind of magic.

ସ୍ତମ୍ଭନୀୟ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ]—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ Stambhanīya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be restrained or stopped, delayed etc. ୨ । ଯାହାକୁ ସ୍ତମ୍ଭିତ କରାଯିବ—2. Going to be stopped etc.

ସ୍ତମ୍ଭବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଣାୟାମର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ; ଲୁମ୍ଭକ (ହ. ଶ)— Stambhabṛutti The art of stopping the breath during breath exercise

ସ୍ତମ୍ଭି—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ସମୁଦ୍ର (ହ. ଶ)— Stambhi The sea.

ସ୍ତମ୍ଭିକା—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ + କ + ଆ)—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦ, ଖଟ ଆଦିର Stambhikā ଗୋଡ଼ (ହ. ଶ)—1. The posts of a bedstead, chair etc. ୨ । ଛୋଟ ଖୁମ୍ଭ; ଖୁଣ୍ଟି.— 2. Small pillar or post.

ସ୍ତମ୍ଭିତ—ସଂ. ବି (ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ ଣିଚ=ସ୍ତମ୍ଭି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)— Stambhita ୧ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—1. Paralysed; benumbed. ୨ । ନିବାରିତ—2. Prevented. ୩ । ରୁଦ୍ଧ; ବନ୍ଦ କରି ଯାଇଥିବା; ସ୍ଥଗିତ—3. Stopped; restrained. ୪ । ଦୃଢ଼ୀଭୂତ—4. Strengthened; made rigid. ୫ । ନିଶ୍ଚଳୀଭୂତ—5. Made

immoveable; astounded. ୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ— 6. Fixed.

ସ୍ତମ୍ଭି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ)—ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—
Stambhi deba To render motionless.
ستمبھن کرنا [ଓ—ଇନ୍ଦ୍ର କ୍ରୋଧ ହେଇ ଅସୁରେ ବଜ୍ର ଧରି, ستمبھن کرنا ତାଙ୍କ ହାତ ସ୍ତମ୍ଭି ଦେଲେ ତପସ୍ୟାରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।]

ସ୍ତମ୍ଭିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତମ୍ଭିନ୍+ଈ)—ସ୍ତମ୍ଭୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Stambhinī Feminine of Stambhī.
ସଂ. ବି—ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ୫ ଗୋଟି ଧାରଣା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ (ହ. ଶ)—One of the 5 Dhāraṇās in Jōga.

ସ୍ତମ୍ଭୀ—ଦେ. ବିଣ—ଜଡ଼; ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚଳ—Motionless, [ଓ—ଦେ Stambhī ନେଇ ଲୁହ ଯଦ୍ୟପି । ଦେ ସ୍ତମ୍ଭୀ ହୁଏ । ବିରହେ— ستمبھی ستمبھی ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଉତ୍କଳୋଲ ।] ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ତମ୍ଭ+ଇନ୍ ୧ମା. ବ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭଯୁକ୍ତ—1. Pillared. ୨ । ସ୍ତମ୍ଭକର (ଦେଖ)—2. Stambhakara (See) ସଂ. ବି—ସମୁଦ୍ର (ହ. ଶ)—The sea.

ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତମ୍ଭ+ଭୂ ଧାତୁ+କ୍ତି [ଣି]+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Stambhībhūta ୧ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—1. Petrified become motionless; paralysed. ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. Become rigid.

ସ୍ତର—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଥାକ; ଭୂମି ଅଦିକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବିସ୍ତୃତ ପଦାର୍ଥ - 1. Layer stratum. ୨ । ଶଯ୍ୟା; ଚଉ—2. Bed.
Stara

ସ୍ତରଣ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିସ୍ତାରିବା ବା ବିସ୍ତାରିବା କର୍ମ—1. The act of spreading. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା—2. Bedding. ୩ । ପଲସ୍ତର—3. Plaster.
Staraṇa

ସ୍ତରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ବିସ୍ତୃତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving to be spread.
Staraṇīya
[ସ୍ତୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସ୍ତରୀ(ରି)ମା—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଚଉ; ଶଯ୍ୟା [ଭୂଣାଦିକୋଷ]—Bed
Stari(rī)mā

ସ୍ତରୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଧୂମ; ଧୂଆଁ—
Starī Smoke.

ସ୍ତରୁ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଶତ୍ରୁ; ବୈରୀ [ହ. ଶ]—
Staru Enemy.

ସ୍ତାବ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ସ୍ତବ (ଦେଖ)—Staba
Stāba (See) ସଂ. ବିଣ—ସ୍ତାବକ (ଦେଖ)
Stābaka (See)

ସ୍ତାବକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)-ସ୍ତବକାରୀ - Praising; praying. ସଂ ବି—୧ । ସୁତିପାଠକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Stābaka
1. A panegyrist. ୨ । ଚୋରାମଲଅ; ଗୁଣ୍ଡୁକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A flatterer.

ସ୍ତାବଲ—ବୈଦେ. କ (ଇଂ. ଷ୍ଟେବ୍ଲ୍)—ଅଶ୍ୱଶାଳ; ଘୋଡ଼ାଶାଳ—
Stābal ଆସ୍ତାବଲ ستبل Stable.

ସ୍ତାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସ୍ତବନୀୟ (ଦେଖ)
Stābya Stabaniya (See)

ସ୍ତିମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଚାଲ ହେବା—
Stim (root) To become wet.

ସ୍ତିମି—ସଂ. ବି (ସ୍ତିମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ (ହ. ଶ); ସ୍ତବକ—1. A bunch of flowers. ୨ । ସମୁଦ୍ର (ହ. ଶ)—2. The sea. ୩ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ; ଅବରୋଧ (ହ. ଶ)—3. Obstruction.
Stimi

ସ୍ତିମିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତିମ୍ ଧାତୁ. ଚାଲ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଆର୍ଦ୍ର; ସିକ୍ତ—1. Moistened; wet. ୨ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚଳ—2. Motionless; fixed; steadfast. ୩ । ଶାନ୍ତ (ହ. ଶ)—3. Calm. ୪ । ପ୍ରସନ୍ନ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ (ହ. ଶ)—4. Satisfied. ବି—(+ଭାବ. ତ)—୧ । ଜଡ଼ତା—1. Rigidity. ୨ । ନିଶ୍ଚଳତା—2. Motionlessness. ୩ । ଆର୍ଦ୍ରତା—3. Wetness.
Stimita

ସ୍ତିମିତ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—ଏକଦୃଷ୍ଟି; ଏକଦିଗକୁ ନିଶ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟି—
Stimita drushṭi Eyesight fixed to one side; fixed gaze. ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ସ୍ତିମିତନୟନ [ଦେଖ]
Stimitanayana (See)

ସ୍ତିମିତ ନୟନ(ନେତ୍ର, ଲୋଚନ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଏକଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ
Stimita nayana (netra, locchana) ଚକ୍ଷୁ; ସ୍ଥିରଚକ୍ଷୁ—Steadfast eye. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ—Having fixed gaze.
[ସ୍ତିମିତନୟନା(ନେତ୍ରା, ଲୋଚନା)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ତିର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିର)—ସ୍ଥିରୀକୃତ (ଦେଖ)—Sthirī
Stira kṛuta (See) ବି—ସ୍ଥିରୀକରଣ (ଦେଖ)
Sthirīkaraṇa (See)

ସ୍ତିରୀ, ରି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife.
Stiri(rī, rlā) [ଓ—ଗାଣିକୁଡ଼ାଲାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋସା, ସ୍ତ୍ରୀଲ } ସ୍ତ୍ରୀଲ } ଘର ସ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ଦରଇ ସଂସା; ଦଢ଼େ ଦନେଇ ଏ ଫସରଫସା—ଦନେଇ ଦାସଙ୍କ ଘଡ଼ଜ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ستری ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Woman.

ସ୍ତ୍ରୀ(ରି)ସ୍ୱଭାବ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବଜ ଋତୁ—
Stiri(ri)swabhāba Menstruation (which ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବ ستری سوبھاو is natural to females).

ସ୍ତୀର୍ବି—ସଂ ବି (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବି)—୧ । ନଭଃ; ଆକାଶ (ଅଭିଧାନ)—
Stīrbi 1, Sky ୨ । ରୁଧିର (ଅଭିଧାନ)—2. Blood ୩ । ତୃଣ—3, Grass. ୪ । ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ; ଯଜୁର୍ବେଦଜ୍ଞ ଋତ୍ୱିକ୍—4. A priest versed in the

Tajurbeda. ୫ । ପୟଃ; ଜଳ—5. Water. ୬ । ଶତ୍ରୁ—6. Enemy; adversary. ୭ । ଶରୀର (ହ. ଶ)—7. Body. ୮ । ଭୟ (ହ. ଶ)—8. Fear. ୯ । ଇନ୍ଦ୍ର (ହ. ଶ.)—9. Indra.

ସ୍ତୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସ୍ତବ କରିବା—1. To pray. ୨ । ପ୍ରଶଂସା
Stu (root) କରିବା—To praise; to eulogise.

ସ୍ତୁକ—ସ. ବି. ପୁଂ [ସ୍ତୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ]—ସନ୍ତାନ; ଅପତ୍ୟ [ହ. ଶ]-
Stuka (ସ୍ତୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Offspring.

ସ୍ତୁଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା—To cause to be favourable; to please.
Stuch (root)

ସ୍ତୁତି—ସଂ. ବି—ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ [ହ. ଶ]—
Stuti The skylark.

ସ୍ତୁତ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ତୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ]—୧। ପ୍ରଶଂସିତ—1. Praised; eulogised. ୨ । ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରାଯାଉଥାଏ—2. Prayed; to whom prayer is offered. ୩ । ଝରୁଥିବା (ହ. ଶ)—3. Oozing. ସ. ନ (+ଭାବ ତ)—୧। ସ୍ତବ; ସ୍ତୁତି (ହ. ଶ)—1. Hymn. ୨। ମହାଦେବ (ହ ଶ)—2. Śiba. ୩ । ପ୍ରଶଂସା—3. Praise.
Stuta (ସ୍ତୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ତୁତସ୍ତୋମ—ସଂ ବିଣ ପୁଂ—ପ୍ରଶଂସିତ [ହ. ଶ.]
Stutastoma [ସ୍ତୁତସ୍ତୋମା—ସ୍ତ୍ରୀ] Praised.

ସ୍ତୁତି—ସଂ ବି—[ସ୍ତୁ ଧାତୁ + କରଣ. କ]—୧। ସ୍ତବ [ଅମର]—
Stuti Prayer; hymn. [ଭ୍—ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଦୋଷ ନ ଘେନନ୍ତି, [ସ୍ତୁତ—ବିଣ] ସ୍ତୁତିରେ ହରଷ ନୁହନ୍ତି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।] ୨। (ଭାବ.ତ) ପ୍ରଶଂସା; ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ—2. Eulogy; praise. ୩। (କର୍ମ. ତ) (ପୁଂ) ସହସ୍ର-ନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—3. One of the names of Bishṇu. ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁର୍ଗା—4. The Goddess Durga.

ସ୍ତୁତି ପାଠ—ସ. ବି (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରଶଂସା ଗାନ—
Stuti pāṭha Eulogising; panegyrics.

ସ୍ତୁତି ପାଠକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଭାଟ; ବନ୍ଦୀ; ମାଗଧ; ଯେଉଁମାନେ ରାଜାଙ୍କ
Stuti pāṭhaka ନିକଟରେ ରାଜାଙ୍କର ଯଶୋଗାନ କରନ୍ତି (ଅମର)—Panegyrist; herald; an encomiast.

ସ୍ତୁତି ପ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା ତତ୍)—ଯେ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଖୁସି
Stuti priya ହୁଅନ୍ତି—Fond of praise or adulation.
(ସ୍ତୁତିପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ତୁତିପ୍ରିୟତା—ବି)

ସ୍ତୁତି ବାକ୍ୟ (ବାଣୀ; ବଚନ)—ସ. ବି—ପ୍ରଶଂସାବାକ୍ୟ—
Stuti bākya (bāṇī; bachana) Eulogy; laudatory expression.

ସ୍ତୁତି ବାଦ—ସ. ବି (ସ୍ତୁତି=ସ୍ତବ + ବାଦ=ବାକ୍ୟ)—୧ ।
Stuti bāda ପ୍ରଶଂସାବାଦ; ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ବାକ୍ୟ; ଗୁଣ ଗାନ—1. Eulogy; panegyric. ୨ । ଚାଟୁବାକ୍ୟ—2. Flattery.

ସ୍ତୁତିବାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତୁତି + ବଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ ।
Stuti bādaka ପ୍ରଶଂସାକାରୀ—1. Praising. ୨ । ଚାଟୁକାରୀ—2. Flattering.
(ସ୍ତୁତିବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ତୁତି ବ୍ରତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ତୁତି ଅର୍ଥେ ବ୍ରତ ଯାହାର, ବହୁବ୍ରୀହି)—
Stuti brata ସ୍ତୁତିପାଠକ; ଭାଟ—Panegyrist.

ସ୍ତୁତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ସ୍ତବର ଯୋଗ୍ୟ; ସ୍ତବନୀୟ;
Stutya ପ୍ରଶଂସନୀୟ—Deserving praise.

ସ୍ତୁନକ—ସଂ. ବି—ଛାଗ (ଭାରତ)—
Stunaka Goat.

ସ୍ତୁନଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ (ସୌତ୍ର ଧାତୁ)—୧ । ରୋଧନ କରିବା—
Stunabh (root) 1. To restrain; to stop. ୨ । ଆବରଣ କରିବା—2. To cover; to enshroud.

ସ୍ତୁବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ୍ତୁ ଧାତୁ)—ସ୍ତୁତି ବା ସ୍ତବ କରିବା—
Stubibā To praise; to pray.

ସ୍ତୁବି—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ବି)—ସଂ, ବି—୧ । ସ୍ତବକାରୀ;
Stubi ସ୍ତାବକ; ଉପାସକ; ପୂଜକ—1. Worshipper, ୨ । (+ଅଶ୍ୱକରଣ. ବି)—ଯଜ୍ଞ (ହ. ଶ)—2. Vedic sacrifice.

ସ୍ତୁବେଜ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଇନ୍ଦ୍ର (ହ. ଶ)—
Stubejya Indra.

ସ୍ତୁଭ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ରୋଧ କରିବା—
Stubh (root) To stop; to restrain.

ସ୍ତୁଭ—ସ. ବି (ପୁଂ)—୧ । ଛାଗ (ଭାରତ)—1. Goat. ୨ । ଅଗ୍ନି-
Stubha ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—2. A kind of fire.
(ସ୍ତୁଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ତୁଭକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ତୁଷେଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସ୍ତୁତ୍ୟ; ପ୍ରଶଂସନୀୟ (ହ. ଶ)—
Stushejya 1. Praiseworthy. ୨ । ଉତ୍ତମ (ହ.ଃ) 2. Good.

ସ୍ତୁପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗଦା କରିବା—
Stūp (root) To heap up.

ସ୍ତୂପ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୁପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ମୃତ୍ତିକା କୁଣ୍ଡ; ମାଟିର ବା
Stūpa ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗଦା; ସ୍ତୂପୀକୃତ ମୃତ୍ତିକାଦି (ଅମର)-1. Heap of earth etc. ୨ । ମାଟିର ଢିପ—2. A mound of earth. ୩ । ସମାଜ (ସଂହିତ୍ରସାର)-3. Collection. ୪। ବଳ; ସୈନ୍ୟ—4. Army. ୫ । ଅସ୍ତ୍ରଯୋଜନତା—5. Absence of use; uselessness. ୬ । ମାଟି, ପଥର, ଇଟା ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଢିପ, ଯହିଁ ତଳେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ବା କୌଣସି ବୌଦ୍ଧ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଅସ୍ଥି, ଦନ୍ତ, କେଶ ଆଦି ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ରଖା ହୋଇଥାଏ (ହ.)—6. A mound of earth or

masonry inside which is preserved some of the Buddhistic relics. ଦେ. ବ—

ସ୍ତୂପ ସ୍ତୂପ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ପୁରାତନ ମଠର ଭଗ୍ନାବଶେଷର ପରିଚାୟକ ମୃତ୍ତିକାର ଗଦା—A mound of earth indicating the existence of an old Buddhistic monastery at the site.

ସ୍ତୂପାକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ତୂପ ହୋଇଅଛି ଆକାର ଯାହାର)-ରାଶୀକୃତ—Heaped up.
Stūpākāra

ସ୍ତୂପୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ତୂପ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ବି (ଈ)+କୃତ]—Heaped up.
Stūpīkruta

ସ୍ତୂୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତୁ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+କର୍ମ ଶାନଚ୍=ଆନ)—ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ତବ କରା ଯାଉଅଛି—One who is being praised or eulogised or prayer to.
Stūyamāna (ସ୍ତୂୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ତୃ(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିସ୍ତାରିବା—1. To spread out. ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To spread over.
Stṛu (root)

ସ୍ତୃକ୍ଷ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—ଗତି କରିବା—To move.
Stṛuksh (root)

ସ୍ତୃତ - ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Spread over; covered. ୨ । ବିସ୍ତୃତ—2. Spread.
Stṛuta

ସ୍ତୃତି—ସଂ. ବି (ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ବିସ୍ତୃତି—1. Spreadin ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ—2. Covering.
Stṛuti

ସ୍ତୃନ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା—To preserve friendship.
Stṛun(root)

ସ୍ତୃହ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—ବଧ କରିବା—To kill.
Stṛuh (root)

ସ୍ତୄ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବିସ୍ତାରିବା—To spread out.
Stṛū (root)

ସ୍ତେନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବି—ଚୋରି କରିବା—To steal.
Sten (root)

ସ୍ତେନ—ସଂ. ବି [ସ୍ତେନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ]—୧ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋର (ଚୋରକ); ପରସ୍ୱାପହରଣ—1. Stealing. ୨ । [+କର୍ତ୍ତୃ ଅ] ଚୋର; ଚୋର (ଅମର)-2. Thief. ୩ । ପରଦ୍ରବ୍ୟାପହାରକ-3. Dishonest remover of other people's property. ୪ । ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦନ ନ କରି ଯେ ଅନ୍ନାଦି ଭୋଜନ କରେ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା)—4. A person who eats food without offering it to God. । ୫ ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—5. A medicinal scent.

ସ୍ତେପ୍ (ଧାତୁ) - ସଂ—୧ । ଫେପଣ କରିବା—1. To throw. ୨ । ଝରିବା—2. To ooze (Apte).
Step (root)

ସ୍ତେମ—ସଂ. ବି (ସ୍ତିମ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଆର୍ଦ୍ରୀଭାବ—Moisture; wet condition.
Stema [ସ୍ତିମିତ—ବିଣ].

ସ୍ତେୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ତେନ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋରି; ପରଦ୍ରବ୍ୟାପହରଣ—Stealing, ସଂ. ବିଣ (+କର୍ମ. ଯ)—୧। ଅପହୃତ (ଦ୍ରବ୍ୟ) (ହ. ଶ)—1. Stolen. ୨ । ଅପହରଣୀୟ—2. Capable of being stolen.
Steya

ସ୍ତେୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ତେୟ+ଇନ୍ ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ଚୋର—1. Thief. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆଁ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Goldsmith. ୩ । ବନମୂଷିକ—3. Wild rat; mouse.
Steyī [ସ୍ତେୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ତୈନ—ସଂ. ବି (ସ୍ତେନ+ଭାବ.ଅ)—୧। ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋରି(ଅମର, ଭରତ)—1. Stealing. ୨ । (ସ୍ତେନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଚୋର—2. Thief; robber (Apte).
Staina

ସ୍ତେନ ନିଗ୍ରହ—ସଂ, ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା—1. Punishment of thieves (Apte). ୨ । ଚୋରି ଅପରାଧ ଦମନ କରିବା—2. Suppression of theft (Apte).
Stena nigraha

ସ୍ତୈନ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ତେନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.ଯ)—୧। ଚୋର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Thief. ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ଚୌର୍ଯ୍ୟ—2. Theft; robbery [Apte].
Stainya

ସ୍ତୈମିତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ତିମିତ+ଭାବ. ଯ)—ଜଡ଼ତା (ବିଜ୍ଞାନାର୍ଥ)—Rigidity; numbness.
Staimitya

ସ୍ତୋକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୁକ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧। ଅଳ୍ପ; ଈଷତ୍; ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ (ଅମର)—1. Little; slight. [ଭୂ—ମହା ସମ୍ଭବନ୍ତ ଅଟନ୍ତି ଯେବେ ଲୋକ, ପଡ଼ିଲେ କ୍ଲେଶ ତାଙ୍କୁ ମଣନ୍ତି ଯେ ସ୍ତୋକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Short (Apte). ୩ । ଅଳ୍ପ-ସଂଖ୍ୟକ—3. Few (Apte). ୪ । ନୀଚ—4. Low; abject (Apte). ସ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ—Little by little. ବି-୧ । ଗୃହଚ ପକ୍ଷୀ (ମେଦିନୀ)—1. The pied-crested coccyster. ୨ । ଜଳବିନ୍ଦୁ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. A drop of water. ୩ । ଈଷତ ମାତ୍ର—3. A little (Apte).
Stoka

ସ୍ତୋକକ—ସଂ. ବି (ସ୍ତୋକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଗୃହଚ ପକ୍ଷୀ—The pied-crested coccyster bird.
Stokaka

ସ୍ତୋକ କାୟ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ [ବହୁବ୍ରୀହି]-କ୍ଷୁଦ୍ର ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; ଖେଡ଼ା—Short-bodied; dwarfish.
Stoka kāya [ସ୍ତୋକକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ସ୍ତୋକ କାୟକ—ବି]

ସ୍ତୋକକୃଷ୍ଣ—ଦେ. ବି—ଗୋପରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଙ୍ଗାତ—[ଦ୍ର—ମଥୁରାଗମନବେଳେ ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତରେ କୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ।]—One of the playmates of Śrīkṛushṇa in Gopapura. [ଭୂ—
Stokakṛushṇa
स्तोककृष्ण

ସୁମରଲେ ସ୍ତୋକକୃଷ୍ଣ, ଜାଣିଲା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ, ମିଳିଲା ଅସି ବହନ, ଭକ୍ତିନ୍ନ ହୋଇ । ପ୍ରାଚୀ· ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସ୍ତୋକ ବାକ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତୋକ; ସ୍ତୋମ=ସ୍ତବ; ସଂ. ସ୍ତାବକ)—
Stoka bākya ୧ । ପ୍ରଶଂସାକାରକ ବା ଚୋଷାମଣ୍ଡିଆ କଥା—
ସ୍ତୋକବାକ୍ୟ 1. Flattering words. ୨ । ଭୁଲାଣିଆ କଥା—
ଖୁସାମଦୀ ବାତ 2. Inveigling words.

ସ୍ତୋକ ମାତ୍ର—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ଥୋଡ଼ାଏ—
Stoka mātra A little.
ସାମାନ୍ୟମାତ୍ର ଥୋଡ଼ାସା

ସ୍ତୋକ ରଟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୃହକ ଧ୍ୱନି—
Stoka raṭa The twitter of the bird coccyster.

ସ୍ତୋକକ—ସଂ. ବ—୧ । ଗୃହକ (ହ୍ର ଶ)—1. Coccyster bird.
Stotaka ୨ । ବସୁନାଗ ବିଷ (ହ. ଶ)—
2. A kind of poison.

ସ୍ତୋତବ୍ୟ—ସଂ· ବ (ସ୍ତୁ· ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସ୍ତୁତ୍ୟ; ସ୍ତବନୀୟ—
Stotabya Fit to be prayed to.

ସ୍ତୋତା—ସଂ, ବିଣ· ପୁଂ (ସ୍ତୁ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ତୃ ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ତୁତି-
Stotā କାରକ; ସ୍ତବକାରକ—Praying; eulogising.
(ସ୍ତୋତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ—ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—
A name of Bishṇu,

ସ୍ତୋତ୍ର—ସଂ, ବ (ସ୍ତୁ ଧାତୁ+ଭାବ ବା କରଣ ତ୍ର)—୧। ସ୍ତବ (ଅମର)—
Stotra 1. Prayer; eulogy. ୨ । ଦେବୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ସ୍ତବ—2. Hymn; prayer to a Deity. [ଦ୍ର—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ତୋତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗଦ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରା ଯାଇଅଛି :— ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର, କର୍ମ ସ୍ତୋତ୍ର, ବିଧି ସ୍ତୋତ୍ର ଓ ଅବଜନ ସ୍ତୋତ୍ର ।]

ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠ—ସଂ, ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତବର ଆବୃତ୍ତି—
Stotra pāṭha Recital of a hymn.

ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠକ—ସଂ, ବ. ପୁଂ—ଯେ ସ୍ତବପାଠ କରେ—
Stotra pāṭhaka Reciter of hymn.
(ସ୍ତୋତ୍ରପାଠିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ତୋତ୍ର ପ୍ରଣେତା—ସଂ,ବ,ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ ସ୍ତବ ରଚନା କରନ୍ତି—
Stotra praṇetā The composer of a hymn.
(ସ୍ତୋତ୍ରରଚକ, ସ୍ତୋତ୍ର ରଚୟିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସ୍ତୋତ୍ରପ୍ରଣେତ୍ରୀ, ସ୍ତୋତ୍ର ରଚକା, ସ୍ତୋତ୍ର ରଚୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତୁତି ପ୍ରଣୟନ—
Stotra rachanā The composing of hymn.

ସ୍ତୋତ୍ରି(ତ୍ରୀ)ୟ—ସଂ, ବିଣ—ସ୍ତୋତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହ. ଶ)
Stotri(trī)ya Relating to hymn or prayer,

ସ୍ତୋଭ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୁଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭନ (ଦେଖ)
Stobha (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Stambhana (See)
(ସ୍ତୋଭନ—ବିଣ) ୨ । ହେଳନ; ଅଗୌରବ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
2. Slighting. ୩ । ବାଧାଦାନ—3. Obstructing; restraining. ୪ । ସ୍ତବ—4. Hymn. ୫ । ସାମାବୟବବିଶେଷ; ଗୀତାଲାପ ପୂରଣାର୍ଥ ନିରର୍ଥକ ଶବ୍ଦ ବା ଅକ୍ଷର—5. Any meaningless word or letter added to fill up a song (a part of the Sāmabeda). ୬ । ଉପସ୍ମରଣ (ହ. ଶ)—6. Abusing.

ସ୍ତୋମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଶ୍ଳାଘା କରିବା—
Stom (root) To praise; to eulogise.

ସ୍ତୋମ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୋମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ରାଶି; ସମୂହ (ଅମର)
Stoma —1. Multitude; heap. [ଭ—ବଚ୍ଛେଦନ କଲେ ଧ୍ୱଜସ୍ତୋମ—ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଯଜ୍ଞ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) — 2. Vedic sacrifice. ୩ (+ଭାବ·ଅ) —ସ୍ତବ; ସ୍ତୁତି (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3. Praise; hymn. ୪ । (କର୍ମ. ଅ) ଧନ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Riches. ୫ । ମସ୍ତକ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—5. Head. ୬ । ଶସ୍ୟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—6. Grain. ୭ । ଲୌହାଗ୍ର ଦଣ୍ଡ—
7. A rod with an iron top. ୮ । ଭାଡ଼ିକ; ଗୃହ ଆଦିର ଭଡ଼ା (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—8. Rent for occupation of a property. ୯ । ଦଶ ଧନୁର୍ମାନ ବା ୪୦ ହାତର ଏକ ମାପ (ହ. ଶ)—9. A standard of linear measure. ୧୦ । ଯଜ୍ଞକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ. ଶ —10. The performer of a sacrifice. ବିଣ—୧ । ନତ—1. Bent. ୨ । ବକ୍ର—
2. Awry.

ସ୍ତୋମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ତୋମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ସ୍ତୁତ୍ୟ; ସ୍ତୁତିର ଯୋଗ୍ୟ
Stomya (ହ. ଶ)—Fit to be prayed to.

ସ୍ତୌପିକ—ସଂ. ବ (ସ୍ତୂପ+ଇକ)—୧ । ବୌଦ୍ଧ ସ୍ତୂପ ମଧ୍ୟରେ
Staupika ରକ୍ଷିତ ଅସ୍ଥି, ନଖ ଆଦି ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ (ହ. ଶ)—
1. Mementoes or relics preserved inside Buddhist Stūpas. ୨ । ଜୈନଯତିଙ୍କ ପାଖରେ ରଖାଯିବା ମାର୍ଜନୀ (ହ. ଶ) —
2. A duster kept near a Jaina ascetic.

ସ୍ତ୍ୟାନ—ସଂ ବିଣ—(ଷ୍ଟୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଧ୍ୱନି-
Styāna କାରକ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—1. Making a sound.
୨ । ସଂଦ୍ରବକର୍ତ୍ତା—2. Heaping up; gathering together. ୩ । (+କର୍ମ ତ) ଜଡ଼ିତ; ଘନ—
3. Dense. ୪ । ସଂଦ୍ରବ—4. Heaped up. ୫ । ମିଳିତ—5 Joined together; mixed up. ୬ । ଅଶ୍ୟାନ: ଶୁଷ୍କ ଓ ଚଟଚଟିଆ—6. Dry & sticky; resinous. ୭ । ମସୃଣ; ସ୍ନିଗ୍ଧ—7. Oily; smooth. ୮ । ସ୍ଥୂଳ—8. Thick. ୯ । ଧ୍ୱନିତ; ଶବ୍ଦିତ—
9. Echoed; sounded. ବ—୧ । (+ଭାବ. ତ) ଶବ୍ଦ—1. Sound. ୨ । ଜଡ଼ିତତ୍ୱ (ବିଶ୍ୱ. ମେଦିନୀ)—
2. Density. ୩ । ଘନତ୍ୱ—3. Thickness.

୪ । ଅଳସ୍ୟ—4. Idleness. ୫ । ପ୍ରତିଧ୍ୱନି—5. Echo. ୬ । ଅମୃତ (ହ୍ର. ଶ)—6. Nectar.

ସ୍ତ୍ୟାୟନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ୟୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜନସମୂହ (ହ୍ର ଶ)—
Styāyana Crowd.

ସ୍ତ୍ୟେନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତେନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଚୋର; ତସ୍କର (ହ୍ର. ଶ)—1. Thief. ୨ । ଅମୃତ (ହ୍ର. ଶ)—2. Nectar.
Styena

ସ୍ତ୍ୟୈ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound.
Stya<u>i</u> (root) ୨ । ଗଦା କରିବା—2. To heap up.

ସ୍ତ୍ୟୈନ—ସଂ. ବ (ସ୍ତେନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଚୋର (ଉଣାଦି କୋଷ)—1. Thief. ସଂ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ (ହ୍ର ଶ)—Little.
Stya<u>i</u>na

ସ୍ତ୍ରିୟମ୍ମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରିୟଂ=ସ୍ତ୍ରୀଲୁ+ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଯ)—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଆପଣାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରେ (ହ୍ର. ଶ)—(a male) Thinking himself to be a female.
Striyammanya

ସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ୟୈ ଧାତୁ+କର୍ମ ର+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ନାରୀ; ପୁରୁଷର ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ଓ ଲକ୍ଷଣ (ସ୍ତନ, ଯୋନ୍ୟାଦି) (ପୁରୁଷ—ବିପରୀତ) ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Woman. ୨ । ପୁରୁଷର ବିପରୀତ ଜାତୀୟ ଜୀବ—2. Female animal. ୩ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ—3. Wife.
Stri

[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ଶବ୍ଦର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଯୋଷିତ୍, ସୀମନ୍ତିନୀ, ବଧୂ, ପ୍ରତୀପଦର୍ଶିନୀ, ବାମା, ବନିତା, ମହିଳା, ପ୍ରିୟା, ରମା, ଜନି, ଜନୀ, ଯୋଷିତା, ବନିତା, ମହେଳିକା, ମହେଳା, ଶିବଂଷ୍ଟ, ସିନ୍ଦୁରତିଳକା, ସ୍ତ୍ରୁ, ସ୍ତନୟୁଗା, ବାମଦୃକ୍, ଅଙ୍ଗନା, ଲଳନା, କାନ୍ତା, ପୁରନ୍ଧ୍ରୀ, ବଲବଣ୍ଡିନୀ, ସ୍ତନ୍ଧ୍ର, ତନ୍ୱୀ, ତନ୍ଧ୍ର, କାମିନୀ, ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ, ରମଣୀ, କୁରଙ୍ଗନୟନା, ଭୀରୁ, ଭାବିନୀ, ବିଳାସିନୀ, ନିତମ୍ବିନୀ, ମତ୍ତକାଶିନୀ, ସୁଚେତା, ପ୍ରମଦା, ଅଶ୍ରୁତ୍ରୁ, ଲଳିତା, ବାସିତା, ଭାମିନୀ, ବରାରୋହା, ଜଙ୍ଘାଙ୍ଗୀ, ଜିନିତା, ବସ୍ତ୍ର, ଶ୍ୟାମା, ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣା ।

କାମଶାସ୍ତ୍ରରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ।

୧ । ପଦ୍ମିନୀ :—

ଭବତି କମଳଗେହା, ନାସିକା ଶୁକ୍ରତୁଣ୍ଡା ।
ଅବିରଳଭୁଜଯୁଗ୍ମା, ଦୀର୍ଘଦେହା, କୃଶାଙ୍ଗୀ ।
ମୃଦୁବଚନ ସୁଶୀଳା, ନୃତ୍ୟଗୀତାନୁରକ୍ତା
ସକଳଜନସୁବେଶା ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗନ୍ଧା ।

ପଦ୍ମିନୀ—ପଦ୍ମଗନ୍ଧା; ଶଶକଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଏହାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ।

୨ । ଚିତ୍ରିଣୀ :—

ଭବତି ରତିରସଜ୍ଞା ନାତିଦୀର୍ଘା ନ ଖର୍ବା
ବିଳସୁଷମସୁନାସା ସ୍ନିଗ୍ଧଦେହୋପଲାଙ୍ଗୀ ।
କଠିନ ଘନସୁଗୋଳ୍ୟା ସ୍ତନଦ୍ୱୟ ସା ସୁଶୀଳା
ସକଳ ଗୁଣବିଚିତ୍ରା ଚିତ୍ରିଣୀ ଚିତ୍ରବକ୍ତ୍ରା ।

ଚିତ୍ରିଣୀ—ମୀନଗନ୍ଧା; ମୃଗଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଏହାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ।

୩ । ଶଙ୍ଖିନୀ :—

ଘର୍ଘା ସୁଘର୍ଘନୟନା ବରସ୍ତନଶ୍ରୀ ଯା
ବାମୋପଭୋଗରସିକା ଗୁଣଶୀଳଯୁକ୍ତା ।
ରେଖାଭୟେଣ ଚ ବିଭୂଷିତକଣ୍ଠଦେଶା
ସମ୍ଭୋଗକେଳିରସିକା ଖଳ ଶଙ୍ଖିନୀ ସା ।

ଶଙ୍ଖିନୀ—ଶାରଗନ୍ଧା; ବୃଷଭଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଏହାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ।

୪ । ହସ୍ତିନୀ :—

ସ୍ଥୂଳାଧରା ସ୍ଥୂଳନିତମ୍ବଭାଗା
ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗୁଳି ସ୍ଥୂଳଭୁଜା ସ୍ଥଶୀଳା ।
ବାମୋପଭୋଗା ଗାଢ଼ରତିପ୍ରୀତା
ନିତମ୍ବଖେଦା ଖଳୁ ହସ୍ତିନୀ ସ୍ୟାତ୍ ।

ହସ୍ତିନୀ—ମଦଗନ୍ଧା; ଅଶ୍ୱଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଏହାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଋତୁମତୀ ହେବା ପୂର୍ବେ ବାଳିକା ଓ ଋତୁମତୀ ହେବାଠାରୁ ୧୬ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଳା, ୩୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତରୁଣୀ, ୫୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୌଢ଼ା ଓ ତତ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧା ହୁଅନ୍ତି ।]

(ସାଙ୍କେତିକ)—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗାତ୍ମକ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—Abbreviation for words of female gender.

ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର—ଦେ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିବାହକାଳୀନ ମଙ୍ଗଳାନୁଷ୍ଠାନ ବିଶେଷ—(ଯଥା—ଲୁକର୍ମ ବେଦୀରେ ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର ଜୋଇଁକୁ ଅଳତାସିନ୍ଦୁର ଦେବା, ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର ଜୁଆ ଖେଳାଇବା ଇତ୍ୟାଦି)—Some rites performed by females in the course of a marriage ceremony.
Strīāchāra

ସ୍ତ୍ରୀକାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ+କମ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୁ କାମନା ବା ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(A person) Desiring to get a woman.
Strikāma

ସ୍ତ୍ରୀକୋଶ—ସଂ. ବ—ଖଡ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ)
Strikosa Sword.

ସ୍ତ୍ରୀ କ୍ଷୀର—ସଂ ବ—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ତନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦୁଗ୍ଧ (ହ୍ର. ଶ)—
Strī kshīra Milk got from the breast of a woman.

ସ୍ତ୍ରୀ ଗବୀ—ସଂ. ବ—ଧେନୁ; ଗାଈ—
Strī gabī Cow.

ସ୍ତ୍ରୀ ଗମନ—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀସଂସର୍ଗ; ମୈଥୁନ—
Strī gamana Copulation with a female.

ସ୍ତ୍ରୀ ଗୁରୁ—ସଂ. ବ—ଗୁରୁପତ୍ନୀ—
Strī guru A preceptress.

[ଦ୍ର—ଭାରତରେ ସଦାଗୁରୁଣୀ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ସ୍ତ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି—ହ୍ର. ଶ ।]

ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ବୁଧ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶୁକ୍ର—The
Strī graha planets mercury, moon and venus.
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ବୁଧ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶୁକ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଗ୍ରହ; ଜାତକରେ ଲଗ୍ନର ପଞ୍ଚମ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ତ୍ରୀଗ୍ରହଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତି ବା ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀସନ୍ତାନ ହୁଏ ଓ ପୁରୁଷର ଲଗ୍ନରେ ସ୍ତ୍ରୀଗ୍ରହ ଥିଲେ ଉକ୍ତ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ ହୁଏ—ହ. ଶ.]

ସ୍ତ୍ରୀ ଘୋଷ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରତ୍ୟୁଷ (ଶତକଲ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Strī ghosha Dawn; early morning.

ସ୍ତ୍ରୀ ଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (୭ମୀ ତତ୍) —କାମୀ; ଲମ୍ପଟ (ହ. ଶ)
Strī chañchala Lecherous.

ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତ୍ତହାରୀ—ସଂ. ବ—ଶୋଭାଞ୍ଜନ (ଜିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—
Strī chittahārī The Indian horse radish.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀଚିତ୍ତହାରିନ୍)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତହରଣକାରୀ—
Charming females.

ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯୋନି; ଭଗ—1. Female
Strī chihna organ. ୨ । ନାରୀର ଲକ୍ଷଣ—2. The signs of a female.

ସ୍ତ୍ରୀ ଚୌର—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । କାମୁକ; ରତିହୀନକ—1. A lascivi-
Strī chaura ous person. ୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀ ରମଣକାରୀ—
(ସ୍ତ୍ରୀଚୋର—ଦେ. ରୂପ) 2. Adulterer. ୩ । ପରସ୍ତ୍ରୀ ଅପ-
ହାରକ—3. Ravisher of another's wife.

ସ୍ତ୍ରୀ ଚୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ—1. Kid-
Strī chaurjya napping of a woman. ୨ । ପର ସ୍ତ୍ରୀ
ରମଣ—2. Adultery. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବଳପୂର୍ବକ
ରମଣ—3. Rape.

ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କେବଳ କନ୍ୟାପ୍ରସବକାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୁ)—
Strī jananī A woman bringing forth female children only; the mother of female children only.

ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—ସଂ. ବ—ନାରୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; ପୃଥିବୀର ନାରୀଗଣ—
Strī jāti The female world; the women of the world.

ସ୍ତ୍ରୀ ଜିତ(ନିର୍ଜିତ, ବିଜିତ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍ପୁରୁଷ)—୧. ସ୍ତ୍ରୀ-
Strī jita (nirjita, bijita) ବଶୀଭୂତ—1. Hen-
pecked. ୨ । ସ୍ତ୍ରୈଣ—2. Excessively fond of women; effeminate.

ସ୍ତ୍ରୀତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଭାବ—
Strītā(twa) 1. The state of being a female; the characteristic qualities of a female. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମ (ଦେଖ)—2. Stridharma (See). ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ହ. ଶ)—3. (grammar) A suffix denoting the feminine gender. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦରେ ଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ତାହା ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ହୁଏ—ହ. ଶ.]

ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରଥମ ରଜୋଦର୍ଶନ—The first
Strītwa prāpti menstruation of a woman.

ସ୍ତ୍ରୀ ଦେହାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବ (ପୁଂ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—(ଯାହାଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗରେ
Strī dehārddha ଧାରଣକାରୀ) ଶିବ (ହ. ଶ)—
Śiba.

ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ—ସଂ. ବ (ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି)—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିକା ଧନବିଶେଷ;
Strī dhana ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧନ—A peculiar kind of property over which a woman has absolute control according to the Hindu law. [ଦ୍ର—ବିବାହକାଳରେ, ସ୍ୱାମି ଗୃହକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଓ ସ୍ୱାମିଗୃହରେ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଭାଇଙ୍କଠାରୁ ପିତାମାତାଙ୍କଠାରୁ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ, ଶାଶୁଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ-ଠାରୁ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଉପହାରରୂପେ ପାଇବା ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଯୌତୁକ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନିଜର ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ପିତା ଓ ସ୍ୱାମୀ ଅବଦତ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ସ୍ତ୍ରୀଧନ । ବିବାହିତା କନ୍ୟା ପିତୃ ଗୃହରୁ ଓ ପତି ଗୃହରୁ ଯେଉଁ ଧନ ପାଏ ତାହା କନ୍ୟାର ସୌଦାୟିକ ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧନ ଅଟେ । ସ୍ତ୍ରୀଧନରେ ସ୍ୱାମୀ, ପୁତ୍ର, ପିତା ବା ଭ୍ରାତା ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର କେବଳ ଅଧିକାର ଅଛି ।]

ସ୍ତ୍ରୀ ଧବ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରୁଷ—
Strī dhaba Male.

ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଋତୁ; ରଜୋ ଦର୍ଶନ—1. Menstrua-
Strī dharma tion. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଦେହର
ଅବସ୍ଥା—2. Womanhood. (ଟୀ—ସେ ପୁଣି ଇଳା ନାମେ ପାଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମ—କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ ଅଛି ।) ୩ । ମୈଥୁନ (ହ. ଶ) —3. Copulation. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ (ହ. ଶ)—
4. The duties of a wife or a woman. ୫ । ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଧାନ (ହ. ଶ)—5. Rules regarding women.

ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମିଣୀ—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ ଧର୍ମ+ଇନ୍+ଈ)—ଋତୁମତୀ—
Strī dharmiṇī Menstruated.

ସ୍ତ୍ରୀ ଧୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଅସତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଫୁସଲାଇବା
Strī dhūrtta ପୁରୁଷ (ହ. ଶ)—A man who entices females for evil purposes.

ସ୍ତ୍ରୀ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ (ହ. ଶ)—
Strī dhwaja Having female signs or signs like the female organ. ସଂ ବ—ହାତୀ (ହ. ଶ).
Elephant.

ସ୍ତ୍ରୀ ନାମା—ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ତ୍ରୀ+ନାମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Strī nāmā ସ୍ତ୍ରୀନାମଧାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ନାମଧାରୀ—
Having the name of a female.

ସ୍ତ୍ରୀ ନାୟକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନାଦିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ନେତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି—(a movement
Strī nāyaka (ସ୍ତ୍ରୀ ନାୟିକା—ଦେ. ରୂପ) or institution) Led by a woman or women.

ସ୍ତ୍ରୀନାୟକତ୍ୱ(ତା)—ସଂ ବି—ଜଣେ ବା ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱ—
Strīnāyaktwa(tā) Leadership of a woman or women.
[ସ୍ତ୍ରୀନେତୃତ୍ୱ(ତା)—ଅନ୍ୟରୂପ] [ସ୍ତ୍ରୀ ନାୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ତ୍ରୀ ନାୟିକା(ନେତ୍ରୀ)—ସଂ. ବି—ନେତୃତ୍ୱରେ ଅଧିଷ୍ଠିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Strī nāyikā(netrī) A woman installed as the leader.

ସ୍ତ୍ରୀ ନିବନ୍ଧନ—ସଂ ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କୃତ ଗୃହକର୍ମ (ହି. ଶ); ଘରେ
Strī nibandhana ମାଇପଙ୍କ କରିବା ଅନୁଷ୍ଠାନ—Works performed by females in the household.

ସ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ୟୋପଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀରୂପ ପଣ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉପଜୀବୀ;
Strī paṇyopajībī ସ୍ତ୍ରୀପଣ୍ୟୋପଜୀବିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଇ ପର-ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତଧନ ଯେ ଭୋଗ କରେ; ଉଡ଼ାଖିଆ—
1. A person who lives on the earnings of his wife's adultery. ୨ । ବେଶ୍ୟାଙ୍କ ଅର୍ଜିତ ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—2. A person living on the earning of prostitutes.

ସ୍ତ୍ରୀପର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ+ପର=ଅନୁରକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍)—୧ ।
Stripara ଶିଷ୍ଟ—1. Paramour; adulterer. ୨ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A lecherous person. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—
କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—Lecherous.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଂ ଧର୍ମ—ସଂ ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଓ ପୁରୁଷଙ୍କର
Strī pum dharma ବ୍ୟବହାର—1. The conduct of men and women. ୨ । (ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର) ମନୁସଂହିତା ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବିବାଦପଦାନ୍ତ-ର୍ଗତ ବିବାଦମୀମାଂସା ଓ ନିରୂପଣବିଶେଷ—2. Mode of decision of dispute between and the status of man and woman as laid down by Manu.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଂସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀପୁଂସୌ—ଦ୍ୱିବଚନ)—୧ । ଦମ୍ପତି
Strī pumsa ମିଥୁନ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ—1. A couple. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀପତ୍ନୀ
ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ **स्त्रीपुरुष** —2. Husband and wife.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଂସ ଲକ୍ଷଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀଲକ୍ଷଣ (ଯଥା—
Strī pumsa lakhaṇā ସ୍ତନ, ସ୍ତନ) ଓ କେତେକ ପୁରୁଷ-ଲକ୍ଷଣ (ଯଥା—ଶ୍ମଶ୍ରୁ, ଅଣ୍ଡକୋଷ) ଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ;) ଗୋଟା—
Hermaphrohite; (a person) exhibiting some male and female physical signs.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ତଃପୁର (ହି. ଶ)—
Strī pura Seraglio; harem.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଋତୁସ୍ରାବ; ରଜଃ—1. Mens-
Strī pushpa trual flux. ୨ । (ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ) ମାଈ ଫୁଲ; ଯେଉଁ ଫୁଲରୁ ଫଳ ହୁଏ—2. (Botany) A flower from which fruits grow.

ସ୍ତ୍ରୀ ପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ତ୍ରୀଜିତ (ଦେଖ)
Strī pūrba Strījita (See)

ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ(ଭୋଗ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ମରତ; ରତି—
Strī prasaṅga(bhoga) Copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନାରୀପ୍ରିୟ (ଲୋକ)—
Strī priya 1. (a person) Beloved by females.
ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
1. Any article of which females are fond.
୨ । ଆମ୍ରବୃକ୍ଷ (କିରାତ ଶେଷ)—
2. Mang o tree.

ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୈଥୁନ (ହି. ଶ)—
Strī bandha Copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ବଶ(ବିଧେୟ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀଜିତ; ସ୍ତ୍ରୈଣ—Doting on
Strī baśa(bidheya) one's wife; excessively atta ched to one's wife; effeminate.

ସ୍ତ୍ରୀ ବାର(ବାସର)—ସଂ. ବି—(ସୋମ, ବୁଧ ଓ ଶୁକ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଗ୍ରହରୂପେ ଗଣ୍ୟ
Strī bāra(bāsara) ହେଉଥିବାରୁ) ସୋମବାର, ବୁଧବାର ଓ ଶୁକ୍ରବାର—Monday, Wednesday and Friday.

ସ୍ତ୍ରୀ ବାସଃ—ସଂ ବି(ମ.ପ.ତତ୍)—ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବସ୍ତ୍ର(ହି. ଶ)
Strī bāsaḥ —Dress or cloth suitable for use during copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ବିଷୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ଭୋଗ; ମୈଥୁନ (ହି. ଶ)—
Strī bishaya Copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନାରୀର ବଳ—1. The
Strī bīrjya might or prowess of a woman.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ରଜଃ—
2. The menstrual flux of women

ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନା—ସଂ.ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତ୍ରୀସୂଚକ ଚିହ୍ନ (ଯଥା—ସ୍ତନ,କୋମଳ
Strī byañjanā ସ୍ୱର)(ହି.ଶ)—Signs indicating the possessor to be a female.

ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ରଣ—ସଂ, ବି—ଭଗ; ଯୋନି (ହି. ଶ)—
Strī braṇa The female organ.

ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ଏକପତ୍ନୀ ବ୍ରତ; ସ୍ୱ ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରତ୍ୟୁଣତା (ହି. ଶ)—
Strī brata The vow of loving one's only wife.

ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ଅଳଙ୍କାରାଦି—
Strī bhūshaṇa 1. Ornaments for female wear.
୨ । କେତକୀଫୁଲ (ହି. ଶ)—
2. Pandanus Odoratissimus flower.

ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୈଥୁନ (ହି. ଶ)—
Strī bhoga Copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରର ଶେଷରେ 'ସ୍ୱାହା' ଥାଏ—An
Strī mantra esoteric formula having Swāhā in the end.

ସ୍ତ୍ରୀ ମହଲ(ଲା)—ଦେ. ବ—୧ । ନାରୀସମାଜ—1. The society of
Strī mahala(lā) women. ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର—2. Harem.
ସ୍ତ୍ରୀମହଲ स्त्री महल

ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଖପ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଖ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବକୁଳ—
Strī mukhapa The Bakula tree and flower.

ସ୍ତ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଅକୃତି—
Strī mūrtti The shape of a woman.

ସ୍ତ୍ରୀମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀଂମନ୍ୟ (ଦେଖ)
Strīmmanya Strīmmanya (See)

ସ୍ତ୍ରୀ ରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ—ତାମ୍ବୂଳ. (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Strī rañjana Betel.

ସ୍ତ୍ରୀ ରତ୍ନ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ—1.An excellent woman;
Strī ratna a paragon of beauty. ୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ହ. ଶ)—
2. Goddess Lakshmī.

ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଗ—ସଂ ବ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ରୋଗ—Female
Strī roga diseases; diseases peculiar to females. (ଯଥା—ଗର୍ଭଚ୍ୟୁତି, ସୁଦ୍ଧକାଳ, ଯୋନିବ୍ୟାପ, ସ୍ତନ୍ୟାଭାବ ।)

ସ୍ତ୍ରୀ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ; ଯୋନି—
Strī lakshaṇa 1. Female organ. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ
ଲକ୍ଷଣ—2. Female characteristics.

ସ୍ତ୍ରୀ ଲମ୍ପଟ(ଲୋଲ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । କାମୁକ—
Strī lampaṭa (lola) 1. Lecherous.
(ସ୍ତ୍ରୀ ଲମ୍ପଟ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲମ୍ପଟିଆ—ଦେ. ରୂପ) ୨ । ସର୍ବଦା ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗାଭିଳାଷୀ—
2. Always hankering after fomale company.

ସ୍ତ୍ରୀ ଲାଭ—ସଂ. ବ—(ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ଭାର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତି; ବିବାହ—
Strī lābha (in the case of a man) Marriage.

ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ; ଯୋନି—1. Female organ.
Strī liṅga ୨ । ବ୍ୟାକରଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଶବ୍ଦ—
2. (grammar) Female gender. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତି—
3. The females. (ଉ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଅପରାଧ କଲେ, ପଣ୍ଡିତେ ନ ମାରନ୍ତି ଭଲେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A woman. ୨ ।
Strī loka ସ୍ତ୍ରୀଜାତି—2. The females.
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ स्त्रीजाति

ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା—ସଂ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବା ଅଧ୍ୟୟନଜନିତ
Strī śikshā ଜ୍ଞାନ—Female education.

ସ୍ତ୍ରୀ ଶୌଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(୭ମୀ ତତ୍)—ଅତି କାମୁକ; ଅତି କାମାତୁର
Strī śauṇḍa (ହ. ଶ)—Very lecherous; libidinous.

ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସର୍ଗ (ସମାଗମ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୈଥୁନ—
Strī saṁsarga (samāgama) Cohabitation.

ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ (ସଙ୍ଗମ,ସହବାସ,ସମ୍ଭୋଗ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରୁଷର
Strī saṅga(saṅgama, sahabāsa, sambhoga) ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ରମଣ କରିବା; ମୈଥୁନ—Co-habitation with woman.

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ଉପଦେଶ ଏହି ଯେ, ପର୍ବ ଦିବସମାନଙ୍କରେ,ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ,ଋତୁକାଳର ପ୍ରଥମ ଚାରି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ କରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଦିନରେ ସ୍ନାତ (ଓ ଅନୁଲିପ୍ତ ହୋଇ ଶର୍କରାବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାଜୀକରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରି ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନପୂର୍ବକ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ତାମ୍ବୂଳାଦି ଚର୍ବଣ କରି ସ୍ତ୍ରୀସ୍ଥ ଧର୍ମପତ୍ନୀପ୍ରତି ଅନୁରାଗୀ ଓ ପୁତ୍ରକାମୀ ହୋଇ ଋତୁକାଳରେ ରୋଗଜ୍ୱାଳା,ଉନ୍ମତ୍ତତା ଓ ଅନୁରକ୍ତା ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ସଙ୍ଗମ କରିବ । ରୋଗୀ, କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ, ପିପାସାର୍ତ୍ତ, ଅପରିମିତଭୋଜୀ, ଶୋକାତୁର, ବାଳକ ଓ ବୃଦ୍ଧ ପୁରୁଷଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ତ୍ରୀସହବାସ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଳାତ୍କାରପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭୋଗ
Strī saṁgrahaṇa (ହ. ଶ)—1. Rape.
୨ । ବ୍ୟଭିଚାର (ହ. ଶ)—2. Adultery.

ସ୍ତ୍ରୀ ସଭା—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ+ସଭା)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସଭା; ମାଇପି ସଭା—
Strī sabha A gathering of females,

ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଖ—ସଂ ବ—୧ । (ମ. ଶ. ଲୋ)—ମୈଥୁନ (ହ. ଶ)—
Strī sukha Sexual intercourse with a woman. ୨ । (ବନ୍ଧୁବୀଜ) ଶୋଭାଞ୍ଜନ (ହ. ଶ)—
2. Moringa tree.

ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଲଭ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ନାରୀଜନୋଚିତ—1. Befitting a
Strī sulabha woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବସମ୍ଭବ—
2. Natural to females

ସ୍ତ୍ରୀ ସେବନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୈଥୁନ—
Strī sebana Copulation.

ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଚରିତ୍ର—
Strī swabhāba 1. The nature of females.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ; ମହଲିଆ—
2. The keeper of the seraglio. ୩ । ନପୁଂସକ
ବ୍ୟକ୍ତି—3. Eunuch (Apte).

ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା—ସଂ. ବ (ଅଧିକ)—ପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ନାରୀମାନଙ୍କର
Strī swādhīnatā ସ୍ୱାଧୀନଭାବେ ସର୍ବତ୍ର ଗମନାଗମନ ଓ
କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ—Female liberty; female emancipation.

ସ୍ତ୍ରୈଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ+ଅ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Strainа 1. Relating to woman; womanly.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜିତ—2. Henpecked. ୩ ।
ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ—3. Addicted to
women; effeminate. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଯୋଗ୍ୟ (ହ. ଶ)—
4. Befitting a woman. ବ (+ଭବେ. ତ)—

୧ । ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ (ଦେଶ)—1. Stritwa (See). ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀକ;ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ—2. A servant guarding the harem. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀସମୂହ—3. A body of females.

ସ୍ତ୍ରୈଣତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀବଶତା; ସ୍ତ୍ରୀବଶ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Strainatā(twa) The state of being henpecked.

ସ୍ତ୍ରୈଣ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୈଣ+ଭାବେ. ଯ)—ସ୍ତ୍ରୈଣତା (ଦେଶ)—
Strainya Strainatā (See)

ସ୍ତ୍ର୍ୟ(ସ୍ତ୍ର୍ୟା)ଗାର—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଅନ୍ତଃପୁର—
Strya(stryā)gāra Harem.

ସ୍ତ୍ର୍ୟଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଅନ୍ତଃପୁରର ପ୍ରଧାନ ଅଧିକାରୀ (ହି. ଶ)—The man who is in charge of the harem.
Stryadhyaksha

ସ୍ତ୍ର୍ୟନୁଜ—ସଂ. ବ. ଓ ବଣ ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଭଉଣୀ ପରେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିବା ଭାଇ (ହି. ଶ)—
Stryanuja A male child born after the birth of a female child.

ସ୍ତ୍ର୍ୟାଜୀବ—ସଂ. ବଣ ଓ ବ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀପଣ୍ୟୋପଜୀବୀ (ଦେଶ)—
Stryājiba Strīpanyopajibī [See].

ସ୍ତ୍ର୍ୟାଖ୍ୟା—ସଂ. ବ [ବହୁବ୍ରୀହି]—ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ [ହି. ଶ] [ଦେଶ]—
Stryākhyā Priyangu (See).

ସ୍ତ୍ର୍ୟାଚାର—ସଂ. ବ. [ମ. ତ. ଲୋ., ସ୍ତ୍ରୀଗଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଆଚାର]—ସ୍ତ୍ରୀ ଆଚାର [ଦେଶ]—
Stryāchāra Strī āchāra (See).

ସ୍ଥ—ସଂ. ବଣ, ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ୍ଥା; ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ, ସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥ, ପରିବାରସ୍ଥ ଓ ଦୁଃସ୍ଥ)—(ସ୍ଥା—ସ୍ଥୀ)
Stha (a suffix) (ଅମୁକ)ରେ ସ୍ଥିତ; ବିଦ୍ୟମାନ; କର୍ତ୍ତମାନ—Situate in; belonging to; living in.

ସ୍ଥକିତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ)—ସ୍ଥଗିତ (ଦେଶ)
Sthakita Sthagita (See)
ସ୍ଥକିତ ସ୍ଥଗିତ

ସ୍ଥଗ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସଂବରଣ କରିବା—1. To restrain. ୨ । ଅପବାରଣ ବା ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover. ୩ । ବନ୍ଦ କରିବା—3. To stop; to discontinue.
Sthag (root)

ସ୍ଥଗ—ସଂ. ବଣ, ପୁଂ (ସ୍ଥଗ୍, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ଠଗ; ପ୍ରତାରକ—1. Fraudulent; cheating; deceptive. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Shameless.
Sthaga (ସ୍ଥଗା—ସ୍ଥୀ)

ସ୍ଥଗଣା—ସଂ, ବ (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ଆ)—ପୃଥିବୀ (ହି. ଶ)
Sthaganā The earth.

ସ୍ଥଗନ—ସଂ, ବ (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଗୋପନ—
Sthagana 1. Concealment. ୨ । ଲୁଚାଇବା—(ସ୍ଥଗିତ—ବଣ) 2. Hiding. ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.

ସ୍ଥଗର—ସଂ. ବ—ତଗର (ଦେଶ) (ହି: ଶ)
Sthagara Tagara (See)

ସ୍ଥଗିକା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ, ଇକ+ଆ)—
Sthagikā ୧ । ତାମ୍ବୁଲଦାନକ; ପାନଡବା (ହି. ଶ)—1. A metal case for keeping betel packets. ୨ । (+କରଣରକ)(ବୈଦ୍ୟକ) ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ଲିଙ୍ଗ ଆଦିର ଅସ୍ତ୍ରୋପରି ଘା ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା (ପାନଡବା ଆକାରର) ପଟ୍ଟୀ (ହି. ଶ)—2. (Surgery) A bandage (shaped like a betel case) put over the sores on the end of a finger or male organ.

ସ୍ଥଗିତ—ସଂ, ବ (ସ୍ଥଗ୍, ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—
Sthagita 1. Covered. ୨ । ଆବୃତ—2. Hidden. ୩ । ବିରୋହିତ—3. Extinct. ୪ । ନିବର୍ତ୍ତିତ; ଅପବାରିତ—4. Restrained; prevented. ୫ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା—5. Stopped; discontinued. ୬ । ସଂଗୋପିତ—6. Concealed. ୭ । ଅବରୁଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—7. Confined. ୮ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା; ମୁଲତବି (ହି. ଶ)—8. Postponed; adjourned; stayed.

ସ୍ଥଗିବା—କ୍ରି (ଦେଶ) (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ)—ବନ୍ଦ କରିବା; ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା—To stop.
Sthagibā
ସ୍ଥଗିତ ରାଖା ସ୍ଥଗିତ କରନା

ସ୍ଥଗୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଈ)—ତାମ୍ବୁଲଧାନ; ପାନଡବା—
Sthagī A betel-box.

ସ୍ଥଗୁ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଉ)—୧ । ଗଡ଼ୁ; ପାଣିର ଝୁଲା—1. A long-necked pitcher. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ପିଠି ଉପରେ ଥିବା ଭୁଜ (ହି. ଶ)—2. Hump on the back.
Sthagu

ସ୍ଥଣ୍ଡିଳ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ ଅଣ୍ଡିଳ, କିମ୍ବା ସ୍ଥଲ୍ ଧାତୁ=ଉହ୍ୟା+ଅଧି. ଇଳ; ଉପାଦାନ)—୧ । ଚତ୍ୱର; ଅଗଣା—1. Courtyard. ୨ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ପରିଷ୍କୃତ ଭୂମି—2. A place cleansed for the performance of vedic rites. ୩ । ବାଲୁକାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋମାର୍ଥ ମଣ୍ଡଳବିଶେଷ । (ଏହା କିପ୍ରପରମ୍ପରା ଭଭୁରେ ହେବାର ବିଧି, ବଶିଷ୍ଠ ସଂହିତା ଦିଗ୍ଦର୍ଶନ ।)—3. A raised platform of sand prepared for making offering to the fire. ୪ । ଯଜ୍ଞ-ବେଦୀର ଚାରି ପାଖର ପରିଷ୍କୃତ ଭୂମି—4. A cleansed and well-swept plot of land round the sacrificial altar. ୫ । ସୀମା; ସରହଦ (ହି. ଶ)—5. Boundary; limit. ୬ । ମାଟିଗଦା (ହି. ଶ)—6. A heap of earth. ୭ । ଜମି; ଭୂମି (ହି. ଶ)—7. Land. ୮ । (ନାମ) ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—8. Name of an ancient sage.
Sthandila

ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ଷ—ବ୍ରତାଚରଣଯୋଗୁଁ ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନକାରୀର ଭୂମିଶୟନ—
Sthaṇḍila śajyā Sleeping on the bare ground (of a person observing a vow.)

ସ୍ଥଣ୍ଡିଲଶାୟୀ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ+ଶୀ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ; ସ୍ଥଣ୍ଡିଲଶାୟିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି [ସ୍ଥଣ୍ଡିଲଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବ୍ରତ ପାଳନ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ସ୍ଥଣ୍ଡିଲରେ ବା ଭୂମିରେ ଶୋଇଅଛନ୍ତି—Sleeping on bare ground during the observance of a vow.
Sthaṇḍilaśāyī

ସ୍ଥଣ୍ଡିଲସିତ—ସଂ. ଷ—ଯଜ୍ଞବେଦୀ (ହୁ. ଶ)
Sthaṇḍilasita Sacrificial altar.

ସ୍ଥଣ୍ଡିଲେଶୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥଣ୍ଡିଲେ=ଭୂମିରେ+ଶୀ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—ସ୍ଥଣ୍ଡିଲଶାୟୀ (ଦେଖ)—Sthaṇḍilaśāyī (See) ସଂ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ବିଶେଷ—Name of an ancient sage.
Sthaṇḍileśaya

ସ୍ଥପତି—ସଂ. ବ (ସ୍ଥ=ସ୍ଥିତ+ପତି)—୧ । କଞ୍ଚୁକୀ; ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ [ଗ୍ରେଦକ]—1. A servant watching the harem. ୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ; ଶିଳ୍ପିବିଶେଷ (ଅମର); ବାସୁବିଦ୍ୟାବିଧାନକ ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ଶିଳ୍ପୀ; ବାସୁଶିଳ୍ପୀ—2. Mason. ୩ । ବଢ଼େଇ;ସୂତ୍ରଧର—3. Carpenter. ୪ । ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା; ଗୀଷ୍ପତ୍ୟଯଜ୍ଞ—4. The performer of the Bārhaspatya sacrifice. ୫ । ମନ୍ତ୍ରୀ—5. Minister. ୬ । ବୃହସ୍ପତି—6. Bṛuhaspati. ୭ । କୁବେର—7. Kubera; the God of Wealth. ୮ । ରାଜା (ହୁ. ଶ)—8. King. ୯ । ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ (ହୁ. ଶ)—9. A high government official. ୧୦ । (ନାମ) ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଖା; ଗୁହ ଶବର (ହୁ. ଶ)—10. Name of the Sabara friend of Rāma. ୧୧ । ସାରଥି (ହୁ. ଶ)—11. Charioteer. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief; principal. ୨ । ଉତ୍ତମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Excellent; best.
Sthapati

ସ୍ଥପତି ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ—୧ । ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶିଳ୍ପବିଜ୍ଞାନ—1. The science of house-building. ୨ । ସୂତ୍ରଧର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଜ୍ଞାନ—2. The science of carpentry.
Sthapati bijñāna

ସ୍ଥପନୀ—ସଂ. ବ—ଦୁଇ ଭୁରୁଭାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ହୁ. ଶ)—The middle of the two eyebrows. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଏକ ମର୍ମସ୍ଥାନ ଅଟେ—ହୁ. ଶ]
Sthapanī

ସ୍ଥପା(ପେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ କରାଇବା—ରାଖାନ ସ୍ଥାପିତ କରାନା
Sthapā(pe)ibā Causative form of the verb Sthāpibā. [ଦ୍ର—ନଗର ଦ୍ୱାରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ସ୍ଥାପାଇଲେ । ଯୋଗାଇ ମ୍ଳାଚରୁ ଯୋଗଣ୍ଡ ବାଛିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]

ସ୍ଥପିତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ହୃଦୟରେ ଲୁକାଇ ରଖିବା—ହୃଦୟେ ଲୁକିୟେ ରାଖା ଗୁପ୍ତ ରଖନା
Sthapita karibā To keep to one's self; to have some secret deposited in the inner recesses of one's heart. [ଦ୍ର—ସ୍ଥପିତ ନ କରି ଦୁର୍ଜନଙ୍କ ଆଗେ କହ ବ ?—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରହାକର ଚମ୍ପୂ ।]

ସ୍ଥପୁଟ—ସଂ, ବ (ସ୍ଥ+ପୁଟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅସ୍ଥିର ସନ୍ଧିସ୍ଥାନ—1. Bone-joint. ୨ । ଉଚ୍ଚାବଚ ସ୍ଥାନ—2. High and low place; undulating place. ୩ । ବିଷମ ସ୍ଥାନ ସଂଚାରୀ ଜୀବ—3. Animals living or moving in undulating places. ବିଣ—୧ । ବିଷମୋନ୍ନତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Undulating; high and uneven. ୨ । ପୀଡ଼ା ବା ଦୁଃଖୋଦରେ କୁବ୍ଜୀଭୂତ—2. Bent double with sorrow or illness. ୩ । ବିପନ୍ନ (ହୁ. ଶ)—3. Involved in danger. ୪ । କୁବ୍ଜ (ହୁ. ଶ); କୁଜା—4. Having a hump.
Sthapuṭa

ସ୍ଥବି—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଜଙ୍ଗମ (ଉଣାଦିବୃତ୍ତି)—Sthabi Moving. ବ—୧ । ତନ୍ତୁବାୟ—1. Weaver. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven ୩ । ଜଙ୍ଗମ; ସଦାର୍ଥ—3. Moveable thing. ୪ । ଥଳି (ହୁ. ଶ)—4. Bag. ୫ । ଅଗ୍ନି (ହୁ. ଶ)—5. Fire. ୬ । ଫଳ (ହୁ. ଶ)—6. Fruit.

ସ୍ଥବିର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—Sthabira 1. Old; aged. ୨ । ଅଚଳ—2. Unmoving, (ସ୍ଥବିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବୃଦ୍ଧ ଓ ପୂଜ୍ୟ (ହୁ. ଶ)—3. Old and adorable. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā. ୨ । ଶୈଳେୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—2. Śaileya (See) ୩ । ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ହୁ. ଶ) (ଦେଖ)—3. Bṛuddhadāraka (See) ୪ । ବୃଦ୍ଧ ଓ ପୂଜ୍ୟ ବୌଦ୍ଧଯତି (ହୁ. ଶ)—4. An old and revered Buddhist mendicant. ୫ । ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ)—5. A sect of Buddhists.

ସ୍ଥବିରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥବିର+ତ୍ୱ. ତା)—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—Sthabiratā(twa) Old age.

ସ୍ଥବିର ଦାରୁ—ସଂ. ବ—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ହୁ. ଶ) (ଦେଖ)
Sthabira dāru Bṛuddhadāraka (See)

ସ୍ଥବିରା—ସଂ, ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଥବିର+ସ୍ତ୍ରୀ, ଆ)—୧ । ବୃଦ୍ଧା—1. Old woman. ୨ । ବୃଦ୍ଧା ଓ ପୂଜ୍ୟା—2. Old
Sthabirā

and adorable (female).ସଂ·ବ.ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶ୍ରାବଣୀ (ସ୍ତବଳର୍ଦ୍ଧ) (ଦେଖ)—1. Mahāśrābaṇi (See). ୨ । ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. An old woman.

ସ୍ଥବିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ ସ୍ଥୂ(ସ୍ଥୂଳ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତି ସ୍ଥୂଳ—
Sthabishṭha(ସ୍ଥବିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very corpulent and thick.

ସ୍ଥବୀୟାନ୍—ସଂ·ବଣ ସ୍ଥୂ(ସ୍ଥୂଳ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇୟସ୍ ; ସ୍ଥବୀୟସ୍,୧ମା ୧ବ·)
Sthabiyān —ଅତି ମୋଟା—Very corpulant and
(ସ୍ଥବୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) thick.

ସ୍ଥମ୍ବିବା—ଦେ· କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ)—ଅଟକିବା; ଗତି କରୁ କରୁ
Sthambibā ରହିଯିବା—To stop while moving.
ଥାମା ସ୍ତମ୍ଭନା [ସ୍ତମ୍ଭା(ମ୍ଭେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ ଅକାର]

ସ୍ଥମ୍ବି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ· ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ)—ଗତି କରୁ କରୁ ବନ୍ଦ
Sthambi rahibā ହୋଇ ରହିବା—To come to a
ଥାମିୟା ଯାଓୟା stand-still. [ଉ—ଏ ସକାଣୁଁ ସ୍ତମ୍ଭି
स्तम्भी रहना ରହିଲା ରଥ ଗୟେ । ସ୍ତମ୍ଭି ମଡ଼ା ସୈନ୍ୟେ
ପଡ଼ିଲେ ଦୋଷେ ଯାଏ—ଭୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ· ଦ୍ରୋଣ]

ସ୍ଥଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଥିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—1. To be.
Sthal (root) ୨ । ରହିବା—2. To remain.

ସ୍ଥଳ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଲ୍ଧାତୁ=ସ୍ଥିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅକୃତ୍ରିମ
Sthala ଭୂମି—1.A bit of land in its natural condition. ୨ । ପ୍ରଦେଶ; ସ୍ଥାନ—2. Place; site; tract of country; locality. ୩ । ପାତ୍ର—3. Receptacle. ୪ । ଥାଳ—4. A big cup; a deep plate. ୫ । ଥାଳୀ—5. A plate. ୬ । ତମ୍ବୁ; ପଟ୍ଟବାସ—6. Tent. ୭ । ଶୁଖିଲା ସ୍ଥାନ; ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂଭାଗ—7. Land; waterless place. ୮ । ଅବସ୍ଥିତି—8. Position. ୯ । ବିଷୟ—9. Subject; topic; matter. ୧୦ । ଅବସର (ହି. ଶ)—10. Occasion. ୧୧ । ଉଚ୍ଚ ଜାଗା (ହି. ଶ)—11. A high place. ୧୨ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ ଅଂଶ ବା ପରିଚ୍ଛେଦ (ହି· ଶ)—12. Portion or chapter of book.

ସ୍ଥଳ କନ୍ଦ—ସଂ. ବ—ଅଗ୍ନିମ୍ବ କନ୍ଦ; ବଣ ଓଲ୍ଲ—
Sthala kanda Wild arum.

ସ୍ଥଳ କମଳ(କମଳିନୀ)—ସଂ. ବ (ମ· ଷ. ତତ୍ପୁ, କର୍ମଧା; ସ୍ଥଳଜାତ କମଳ)
Sthala kamala(kamalinī) —ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—Hibiscus
स्थलकमल Mutabilis; Tonidinam Suffruticosum.
थलकमल [ଉ—ସ୍ଥଳକମଳେ ଦେଖ ରୂପର ଭାତି । ବିଗ୍ରହ ହେଲେ
[ଥଳକମଳ—ଦେ. ରୂପ] ଲୋକ ହୁଏ ଏ ଜାତି—ରାଧାନାଥ.
ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।] [ଉ—ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ପଦ୍ମ-ଚାରଣୀ, ଅଭିଚରା, ପୁଷ୍କର ପଣ୍ଡିକା, ପଦ୍ମାହ୍ୱା, ଅମ୍ବୁରୁହା, ପୁଷ୍କରନାଡ଼ୀ, ସ୍ଥଳପଦ୍ମ, ଅବ୍ୟଥା, ପଦ୍ମା, ଚାରଣୀ, ଶାରଦା, ଇନ୍ଦିପଦ୍ମ, ସ୍ଥଳପଦ୍ମିନୀ, ଉମାଲକ, ସ୍ଥଳରୁହା, ସୁଗନ୍ଧମୂଳା, ପଦ୍ମାବତୀ, ପୁଷ୍କରଣୀ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଅନୁଷ୍ଣ, କଟୁତିକ୍ତକଷାୟରସ ଏବଂ କଫ, ବାୟୁ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ଅସ୍ରଗ୍ଦୋଷ, ଶୂଳ, ଶ୍ୱାସ, ଦାହ, ଅପସ୍ମାର, ବମନ, କାସ ଓ ବିଷ-ନାଶକ । ଏହା ଭୃତାବେଶ ଶାନ୍ତିକାରକ ଓ ସ୍ତନ ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ ।

ଏହା ଜଳାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପଫୁଲବିଶେଷ, ଗଛ ଛାଡ଼ ଜାତ ଉଚ୍ଚ, ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼ । ଏଥିରେ ଶରତ୍‌କାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହି ଫୁଲ ପ୍ରଥମେ ଧଳା, ପରେ ପଦ୍ମବର୍ଣ୍ଣ ବା ରକ୍ତାଭ ହୁଏ । ଏ ଫୁଲ ବହୁ ଦଳ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଫଳା ଜାଲି ବା ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗର । ମାତ୍ର ଏହା ଗନ୍ଧ-ହୀନ ।]

ସ୍ଥଳ କୁମୁଦ—ସଂ.ବ (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ)—କରବୀର (ସ୍ତବଳର୍ଦ୍ଧ) (ଦେଖ)
Sthala kumuda Karabīra (See)

ସ୍ଥଳ କୂଳ—ଦେ. ବ (ସହଚର)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ବିଚାର—
Sthala kūla 1.Trace or clue of any thing. ୨ ।
କୂଳ କିନାରା ଆଶ୍ରୟ—2. Shelter. ୩ । ଆଶ୍ରୟ ନେବା
तट किनारा ସ୍ଥାନ—3 Place of shelter. [ଉ—ବ
ବରଷେ ବଢ଼ି ବୃଦ୍ଧି ନ ଦିଶିଲା, ନ ପାଇଲେ ସ୍ଥଳ କୂଳ—
ଜନକଶୋର ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ସ୍ଥଳଚର.—ସଂ.ବ.ଣ ସୁଂ (ସ୍ଥଳ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଜୀବ
Sthalachara ସ୍ଥଳରେ ବିଚରଣ କରେ—(animals)
(ଜଳଚର—ବିପରୀତ) Moving on land.
(ସ୍ଥଳଟ, ସ୍ଥଳଗାମୀ, ସ୍ଥଳଗ୍ରସ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସ୍ଥଳଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥଳ ପଥ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଭୂମି ଉପରେ ଯିବା ପଥ—Road on
Sthala patha land; land route. (ଜଳ ପଥ—ବିପରୀତ)

ସ୍ଥଳ ପଦ୍ମ(ପଦ୍ମିନୀ)—ସଂ.ବ—୧ । ସ୍ଥଳ କମଳ (ଦେଖ) — 1. Sthala
Sthala padma(padminī) kamala (See) ୨ ।
ମାଳକଚ; ମାଣସାରୁ (ରହୁମାଳା)—
2. A kind of taro.

ସ୍ଥଳ ବାଣିଜ୍ୟ—ଦେ. ବ—ସ୍ଥଳ ପଥରେ ଜଳାଦିର ବାଣିଜ୍ୟ—Trade
thala bāṇijya on land route; land-borne
स्थल वणिज्य ଥଳ ବାଣିଜ୍ୟ trade.

ସ୍ଥଳ ଭାଗ—ସଂ. ବ—ଭୂଭାଗ—Dry land; land portion.
Sthala bhāga (ଜଳ ଭାଗ—ବିପରୀତ)

ସ୍ଥଳ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ· ବ—ଅପାମାର୍ଗ (ରହୁମାଳା) (ଦେଖ)
Sthala mañjarī Apāmārga (See)

ସ୍ଥଳ ମର୍କଟ—ସଂ. ବ – କରମର୍ଦ୍ଦକ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Sthala markaṭa Karamarddaka (See)

ସ୍ଥଳ ଯୁଦ୍ଧ(ବିଗ୍ରହ)—ସଂ·ବ—ସ୍ଥଳ ଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂଭାଗ ଉପରେ ଥାଇ ଦୁଇ
Sthala juddha(bigraha) ପକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—War
between two armies on the land.

ସ୍ଥଳରୁହା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଳ+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Sthalaruhā ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)—
Sthalakamala (See)

ସ୍ଥଳ ଶୃଙ୍ଗାଟ(ଶୃଙ୍ଗାଟକ)—ସଂ. ଏ—ଗୋଖୁରୁ ଗଛ (ଇହ୍ମାଲା); Sthala śrungāta(śrungāṭaka) ଗୋଖରୁ (ଦେଶ) Gokharū (See)

ସ୍ଥଳ ସଙ୍କଟ—ଦେ. ବ (ଭୂଗୋଳ)—ଯୋଜକ; ଯେଉଁ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂଭାଗ ଦୁଇଟି ବୃହତ୍ ଭୂଭାଗକୁ ଯୋଗ କରିଥାଏ— ସ୍ଥଳ ସଂକଟ, ଯୋଜକ ଥଳ ସଂଯୋଜକ Isthmus.

Sthala saṁkaṭa

ସ୍ଥଳ ସୀମା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଳ+ସୀମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ Sthala sīmā (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ) (ଦେଶ)—1. Sthaṇḍila (See) ୨ । ଦୁଇ ଦେଶର ସୀମା—

2. Boundary between two countries.

ସ୍ଥଳା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଥଳ+ଅ)—୧ । ଜଳଶୂନ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଭୂମି Sthalā (ଅପ୍ତେ)—1. An artificial dry land; a spot of dry ground artificially raised and drained (Apte). ୨ । ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂଭାଗ (ହ୍ର. ଶ)

2. Waterless land.

ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ—ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିନିଧି—1. Repre- Sthalābhishikta senting another. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜାଗାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a person) Placed (ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) in the position of another.

ସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଥଳ+ଙୀ. ଇ)—୧ । ସ୍ଥଳ (ଦେଶ)— Sthalī 1. Sthala (See) [ଉ—ଏତେ ସ୍ଥଳୀ ଥାଉଁ ରାଜପୁରେ ପୁଣି ଅସ୍ତ କେଉଁ ଅଶା ବହୁ ?—ରାଧାନାଥ. ଗାବଣ୍ଡା ।] ୨ । ଜଳଶୂନ୍ୟ ଅକୃତ୍ରିମ ଭୂମି—2. A natural spot of dry ground. ୩ । ଥୁଲି— 3. Bag. ୪ । ଦୃଢ଼ ଭୂମି—4. Firm land (Apte). ୫ । ସ୍ଥଳ ଦେବତା—5. A Deity of the soil (Apte). ୬ । ସ୍ଥଳାଧିପତି ଦେବତା—

6. Tutelary Deity (Apte).

ସ୍ଥଳୀ ଦେବତା—ସଂ. ବ—ଗ୍ରାମ ଦେବତା—

Sthali debatā Presiding Deity of a village.

ସ୍ଥଳୀୟ—ସଂ ବିଶ (ସ୍ଥଳ+ଈୟ)—୧ । ସ୍ଥାନୀୟ—1. Relating Sthaliya to a place. ୨ । ସ୍ଥଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Relating to land.

ସ୍ଥଳେରୁହା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥଳେ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; Sthaleruhā ଜଟ୍ୟସମାସ)—୧ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଘୃତକର୍ଦ୍ଦମ); ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁର—1. Indian aloe. ୨ । ଦଣ୍ଡାଳୁଶ; ଚିତାକୁଟୀ ଗଛ—2. A plant; Euparveiflora. ବିଶ—ସ୍ଥଳଜାତ (ତୃଣାଦି)—

Growing on land.

ସ୍ଥଳେଶୟ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ଥଳେ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)— Sthaleśaya ଶୁଖିଲା ଭୂମିରେ ଶୋଇଥିବା—Sleeping on land. ବ—ରୁରୁ; କୁରଙ୍ଗାଦି ପଶୁ—

Deer; antelope.

ସ୍ଥଳୌକା—ସଂ. ବ(ବହୁବ୍ରୀହି;ସ୍ଥଳ+ଓକସ୍ =ଗୃହ ଯାହାର;ସ୍ଥଳୌକସ Sthalauka ଶବ)—ସ୍ଥଳଚର ଜୀବ—Animals moving on land.

ସ୍ଥା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଥିବା—1. To be. ୨ । ସ୍ଥିତ ହେବା—2. To Sthā (dhātu) be placed. ୩ । ରହିବା—3. To stay. [ଦ୍ର—ଏହି ଧାତୁ ପୂର୍ବେ ଅ, ଅବ, ଉପ, ଅଧି, ଅନୁ, ପ୍ର, ପ୍ରତି ଆଦି ଉପସର୍ଗ ଲାଗିଲେ ଉବ୍ଧ ଉବ୍ଧ ଅର୍ଥ ବୁଝାଯାଏ । ପ୍ରତି, ଅଧି ଓ ଅନୁ ଯଯେ 'ସ୍ଥା'ର ରୂପ 'ଷ୍ଠା' ହୁଏ ।]

ସ୍ଥା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ ('ସ୍ଥ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଅବସ୍ଥିତା; ସ୍ଥିତା— Sthā Placed; situated. (female).

ବ—୧ । ଅବସ୍ଥାନ—1. Position. ୨ । ସ୍ଥାନ—

2. Place.

ସ୍ଥାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ (ସଂ. ସ୍ଥାୟୀ)—ସ୍ଥାୟୀ (ଦେଖ)— Sthāi Sthāyī (See).

ସ୍ଥାଗ—ସଂ. ବ—୧ । ଶବ (ହ୍ର. ଶ)—1. Corpse; ୨ । ଶିବ- Sthāga ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—2. Name of one of Śiba's attendants.

ସ୍ଥାଣବୀୟ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ଥାଣୁ+ଈୟ)—ସ୍ଥାଣୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sthāṇabīya Relating to Sthāṇu.

ସ୍ଥାଣୁ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଉ)—୧ । ଅଚଳ; ସ୍ଥିର— Sthāṇu 1. Fixed; steady. ୨ । ସ୍ଥବିର (ଦେଖ)

2. Sthabira (See). ବ—୧ । ଛିନ୍ନଶାଖାବୃକ୍ଷ; ଶାଖାଶୂନ୍ୟ ଗଛ; ଲଣ୍ଡା ଗଛ; ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ—1. A pollard; the branchless trunk of a tree. (ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଧ୍ରୁବ, ଶଙ୍କୁ, ଅଶାଖବୃକ୍ଷ)—୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. God Śiba. ୩ । ସ୍ତମ୍ଭ; ଖୁଣ୍ଟା; ଖମ୍ବ- 3. Pillar. ୪ । ଖାଲ—4. A post or peg drawn into the ground. ୫ । ଖରିବ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ(ଶଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—5. A rare scented herb; ୬ । ଅସ୍ତ୍ରଭେଦ (ଖାଲ ଜଣ୍ଟ)—6. A kind of weapon, ୭ । ଉଇ ଢିବି—7. Anthill. ୮ । ଏକପ୍ରକାର ବରଛା (ହ୍ର. ଶ)—8. A kind of spear. ୯ । ହଳର ଅଂଶବିଶେଷ (ହ୍ର.ଶ)—9. A part of the plough. ୧୦ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘଡ଼ିର କଣ୍ଟା [ହ୍ର. ଶ]—10. The hand of a sundial. ୧୧ । ସ୍ଥାବର ପଦାର୍ଥ [ହ୍ର. ଶ]— 11. An immovable thing. ୧୨ । [ନାମ] ନାଗବିଶେଷ—12. Name of a Nāga. ୧୩ । ଏଗାର ରୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ [ହ୍ର. ଶ]—13. One of the eleven Rudra Deities. ୧୪ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ [ହ୍ର.ଶ]—14. Name of a demon. ୧୫ । ପ୍ରଜାପତି ବିଶେଷ—15. Name of a Progenitor of mankind.

ସ୍ଥାଣୁ ତୀର୍ଥ—ସଂ.ବ—(ମ.ପ.ଲୋ)—ବାମନପୁରାଣ ଚତୁର୍ଥଅଧ୍ୟାୟୋକ୍ତ ତୀର୍ଥ Sthāṇu tīrtha ବିଶେଷ—[ଦ୍ର-ଏହା ନିକଟରେ ସ୍ଥାଣୁ ବ, ଶିବଲିଙ୍ଗ

ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ । ଏ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କ 'ନିକଟରେ ଏକ ଜଳାଶୟ ଅଛି ।]ଥାନେଶ୍ୱର ନାମକ ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁଠାରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଓ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା—Name of a place of pilgrimage; Thaneswar, the battlefield where Mahmmad Ghori fought with Pṛuthwirāja.

ସ୍ଥାଣୁବତ୍ – ସଂ. ଅ—ଥୁଣ୍ଟା ପରି ଘର— Sthāṇubat Like a pollard.

ସ୍ଥାଣୁ ରୋଗ—ସଂ. ବ—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଜଙ୍ଘରେ ହେବା ଦୁଷ୍ଟରୋଗ ବ୍ରଣରୋଗ ବିଶେଷ [ହି. ଶ]—A kind of boil on the thigh of the horse. Sthāṇu roga

ସ୍ଥାଣ୍ଡିଲ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ+ଅ]—ସ୍ଥଣ୍ଡିଲଶାୟୀ [ଦେଖ]— Sthāṇḍiḷa Sthandilaśāyi (See) [ସ୍ଥାଣ୍ଡିଲା—ସ୍ଥୀ]

ସ୍ଥାଣ୍ୱୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—ଥାନେଶ୍ୱର; ସ୍ଥାଣୁତୀର୍ଥସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗ—The name of the idol of Śiba in Sthāṇutīrtha (modern Thaneswar). Sthāṇwiswara

ସ୍ଥାତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ. ତବ୍ୟ)—ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଉଚିତ, ଅବସ୍ଥିତି ଯୋଗ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)— (a place) Fit to stay. Sthātabya

ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ. ଅନ)—୧ । ସ୍ଥଳ; ଜାଗା; ଥାନ— 1. Place; spot. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ; ଦେଶ—2. Locality. ୩ । ଭାଜନ; ପାତ୍ର; ଆଧାର (ଜଳାଶୟ)—3. Receptacle; reservoir. ୪ । ବିଷୟ—4. Matter; topic. ୫ । ଅବକାଶ; ଫାଙ୍କ (ମେଦନୀ)—5. Leisure; space. ୬ । ଗ୍ରନ୍ଥସନ୍ଧି (ଦ୍ୱିକାଣ୍ଡ ଶେଷ); ପରିଚ୍ଛେଦ—6. Chapter of a book. ୭ । ବ୍ୟବସାୟ; ପେଶା—7. Trade; business; profession. ୮ । ଘର; ଗୃହ; ବସତି; 8. Residence; dwelling; [ଉ—ପରବର୍ତ୍ତରେ ଅସି କଲି ମୁହି ସ୍ଥାନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ] ୯ । ସ୍ଥିତି; ଅବସ୍ଥିତି (ମେଦନୀ)—9. Position; situation; site. ୧୦ । ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ—10. Fixity. ୧୧ । ସନ୍ନିବେଶ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—11. Arrangement. ୧୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ (ମେଦନୀ)—12. Similarity. ୧୩ । ନୀତିବେତ୍ତାମାନଙ୍କର ତ୍ରିବର୍ଗାନ୍ତର୍ଗତ ବର୍ଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ରାଜ୍ୟର ଅଷ୍ଟବର୍ଗର କ୍ଷୟ ବା ବୃଦ୍ଧି ନ ଥାଏ (ଅମର)—13. A position which is neither increase nor decrease (in politics) ୧୪ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—14. Fit or proper place or position. ୧୫ । ଚାଲି କରିବାର ଜାଗା; ପଦ; କର୍ମ, (ହି. ଶ.)—15. Post. ୧୬ । ପଦ; ପଦବୀ (ହି. ଶ.)—16. Position; status. ୧୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ମୁଖଗହ୍ୱରସ୍ଥ ଯେଉଁ ଅଂଶରୁ ଜିହ୍ୱା ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରିତ (ହୁଏ) (ହି. ଶ.); ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ—17. (Grammar) The position inside the mouth from which a sound or letter is uttered. ୧୮ । ରାଜ୍ୟ; ଦେଶ (ହି. ଶ.)—18 Kingdom; country. ୧୯ । ମନ୍ଦିର; ଦେବାଳୟ (ହି. ଶ.) 19, Temple. ୨୦ । ଗଡ଼; ଦୁର୍ଗ (ହି. ଶ.)—20. Fort; fortress. ୨୧ । ସେନାଙ୍କର ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଜିତିଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିରରୂପେ ଅବସ୍ଥିତି—(ହି. ଶ.)—21. Position taken up by an army for its own protection or defence. ୨୨ । ଅଗ୍ନେୟରେ ଶରୀରର ଏକପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରା (ହି. ଶ.)—22. A position or posture of the body during shooting ୨୩ । ଅବସର (ହି. ଶ.) 23. Occasion. ୨୪ । ଅବସ୍ଥା; ଦଶା (ହି. ଶ.)—24. Condition; state. ୨୫ । କାରଣ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, (ହି. ଶ.)—25. Cause; aim. ୨୬ । ଜୈମିନି ଅଭିନେତାଙ୍କ ଅଭିନୟ ବା ଅଭିନୟଗତ ଚରିତ୍ର—26. The character of an actor in a drama. ୨୭ । ବେଦୀ (ହି ଶ.) —27. Altar. ୨୮ । ରାମାୟଣୋକ୍ତ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ବିଶେଷ (ହି. ଶ.) 28. Name of a king of Gandharbas mentioned in the Rāmāyaṇa. ଦେ. ବ—୧ । ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ପରିଷ୍କୃତ ସ୍ଥାନ—1. Place prepared for taking meal upon. ୨ । ଦେହର ଅଂଶ— 2. Part of the body. (ଯଥା—ମର୍ମସ୍ଥାନ ସନ୍ଧିସ୍ଥାନ)।

ସ୍ଥାନ

ସ୍ଥାନ

ସ୍ଥାନ ଅସ୍ଥାନ—ଦେ. ବ (ସମାହାର)—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଓ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—1. Fit place and unfit place; good and evil places. ୨ । ଦେହର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅଂଶ ଓ ଗୋପନୀୟ ଅଂଶ—2. All the parts and limbs of the body; visible and private parts of the body. Sthāna asthāna ସ୍ଥାନ ଅସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନ ଅସ୍ଥାନ

ସ୍ଥାନକ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥାନ+କ)—୧ । ଅଲବାଲ; ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ରହିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ମଳା—A trough made round the foot of a tree to water to feed the roots. ୨ । ନଗର—2. Town. ୩ । ଫେନ—3. Foam. ୪ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ—4. A bubble. ୫ । ନୃତ୍ୟର ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—5. A posture in dancing. Sthānaka

ସ୍ଥାନଚଞ୍ଚଳା—ସଂ. ବ—କଳିଙ୍ଗ ତୁଳସୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ବନ ତୁଳସୀ— Wild Basil plant. Sthānachañchalā

ସ୍ଥାନଚିନ୍ତକ—ସଂ. ବ—ସେନା ପାଇଁ ଶିବିରୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କର୍ମଚାରୀ (ହି. ଶ)—An army Sthānachintaka

officer who arranges for the camping of an army.

ସ୍ଥାନ ଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍)—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—
Sthāna chyuta Dislodged from one's position. (ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବା ଅଞ୍ଚଳ ଛାଡି
Sthāna tyāga ଚାଲିଯିବା—Leaving a place; going away.

ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗୀ—ସଂ. ବିଣ୍ ପୁଂ—ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରେ—
Sthāna tyāgī (One) Leaving any place. (ସ୍ଥାନତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥାନ ଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ
Sthāna dāna ଅବସ୍ଥିତି ପାଇଁ ଅଶ୍ରୟ ଦେବା—Giving a place or shelter to a person or thing.

ସ୍ଥାନ ପାଳ—ସଂ. ବି(ସ୍ଥାନ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। ସ୍ଥାନରକ୍ଷକ;
Sthāna pāla ସ୍ଥାନିକ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଜଗେ; ଚୌକିଦାର—1. A person who watches a place; watchman. ୨। ପ୍ରଧାନ ନିରୀକ୍ଷକ (ହି.ଶ) —2. Chief Inspector.

ସ୍ଥାନ ବ୍ୟାପକତା—ସଂ. ବି—ସ୍ଥାନାବରୋଧକତା—The quality of
Sthāna byāpakatā occupying or obstructing a place.

ସ୍ଥାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍)—୧। ସ୍ୱ ସ୍ଥାନରୁ ଚ୍ୟୁତ;
Sthāna bhrashṭa ପଦଚ୍ୟୁତ—1. Dislodged out of one's post or position. ୧। ଉଚିତ ସ୍ଥାନରୁ ଚ୍ୟୁତ—
(ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Displaced from the proper position. ୩। ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—3. Dislocated. ୪। ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା—4. Fallen from one's place. [ଦ୍ର—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟା ନ ଶୋଭନ୍ତେ ଦନ୍ତାଃ କେଶାଃ ନଖା ନରାଃ—ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ=ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲେ କେଶ, ଦନ୍ତ, ନଖ ଓ ନର ଶୋଭା ପାଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ସ୍ଥାନ ମୃଗ—ସଂ. ବି—୧। କଙ୍କଡ଼ା (ହି. ଶ)—1. Crab. ୨। ମାଛ
Sthāna mṛuga (ହି. ଶ)—2. Fish. ୩। କଚ୍ଛପ (ହି. ଶ)—3. Tortoise. ୪। ମକର; ମକର (ହି. ଶ)—4 Shark.

ସ୍ଥାନ ରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି ପୁଂ—ସ୍ଥାନପାଳ; କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଜଗିବାକୁ
Sthāna rakshaka ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A person who is in charge of watching a place.

ସ୍ଥାନରେ—ଦେ. ଅ—୧। ବଦଳରେ; ବଦଳରେ—1. In the
Sthānare place of. ୨। ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତରୂପେ—2. As a
ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନମେ representative of. ୩। ଠାରେ; ଜାଗାରେ—3. On; at (a place).

ସ୍ଥାନ ସଙ୍କୁଳନ—ସଂ. ବି—୧। ଥାନ ଅଟିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବାପାଇଁ
Sthāna sankulana ସ୍ଥାନର ଯଥେଷ୍ଟତା—1. The state of having sufficient space; provision for sufficient space. ୨। ସ୍ଥାନର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା; ସ୍ଥାନ ନ ଅଟିବା—2. Narrowness of space.

ସ୍ଥାନ ସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ—୧। ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ବା ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ
Sthāna sthita ଅବସ୍ଥିତ—1. Situated in one's proper or fit position. ୨। ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—2. Situated in a special position.

ସ୍ଥାନାଧିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ସ୍ଥାନରକ୍ଷକ; ଥାନାଦାର—
Sthānādhipa 1.The person in charge of a place.
ସ୍ଥାନାଧ୍ୟକ୍ଷ, ସ୍ଥାନାଧିପ, ସ୍ଥାନାଧୀଶ, ସ୍ଥାନାଧୀଶ୍ୱର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨। ଥାନପତି—2. Master; headman of a place. ୩। କୌଣସି ସ୍ଥାନର ମାଲିକ—3. Proprietor of a place

ସ୍ଥାନାନ୍ତର—ସଂ.ବି(ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ=ସ୍ଥାନାନ୍ତର, କର୍ମଧାରୟ)—ଅନ୍ୟସ୍ଥାନ—
Sthānāntara Another place. ଦେ. ବି—
ସ୍ଥାନାନ୍ତର ସ୍ଥାନାନ୍ତର ୧। ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—1. Removal; displacement. ୨। ଚାକିରିରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବଦଳି—2. Transfer of service from one place to another.

ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥାନାନ୍ତର+ଇତ)—୧। ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ
Sthānāntarita ସ୍ଥାନକୁ ନୀତ ବା ପେରିତ—1. Displaced; dislocated; removed from one place. ୨। ଚାକିରିରୁ ବଦଳି ହେବା—2. Transferred from service at one place to another.

ସ୍ଥାନାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ.ବି-ପୁ—୧। କୌଣସି ସ୍ଥାନର ରକ୍ଷକ—1. Watch-
Sthānādhyaksha man of a place. ୨। କୌଣସି
(ସ୍ଥାନାଧ୍ୟକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାନର ପ୍ରଧାନ ନିରୀକ୍ଷକ—2. The principal Supervisor of a place.

ସ୍ଥାନାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ—(୭ମୀ ତତ୍)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ଥାନରେ
Sthānāpanna ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା(ବ୍ୟକ୍ତି)(ହି ଶ.) Acting temporarily for another.

ସ୍ଥାନାବରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକ ସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସିବା—
Sthānāborodha Occupying or obstructing,
(ସ୍ଥାନାବରୋଧକ, ସ୍ଥାନାବରୋଧୀ—ବିଣ) a place.

ସ୍ଥାନାବରୋଧକତା – ସଂ.ବି(ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଗୁଣବିଶେଷ,
Sthānāborodhakatā ଯେଉଁ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ବ୍ୟାପିକରି ରହେ—(physics) An attribute of matter; occupation of space by matter,

ସ୍ଥାନାଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ଥାନର ନଅଣ୍ଟ ହେବା—
Sthānābhāba Want of space

ସ୍ଥାନିକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥାନ + ଇକ)—୧। ସ୍ଥାନୀୟ—1. Local. ୨।
Sthānika ସ୍ଥାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a place. ବି. ପୁ—୧। ସ୍ଥାନାଧ୍ୟକ୍ଷ; ସ୍ଥାନ ରକ୍ଷକ—

1. Custodian of a place; proprietor of a place. (ଓଡ଼ିଆରେ 'ଥାନୀ' ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ, ଯଥା—ଥାନୀ ରଇତ) ୨ । ମନ୍ଦିରର ପ୍ରବନ୍ଧକ (ହି. ଶ)—2. The Superintendent of a temple.

ସ୍ଥାନୀ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥାନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସ୍ଥାନବିଶିଷ୍ଟ; ସ୍ଥିତିଶୀଳ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—1. Having space; spacious. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ (ହି. ଶ)—2. Permanent. ୩ । ଉଚିତ; ଉପଯୁକ୍ତ (ହି. ଶ) 3. Proper; suitable.

Sthāni (ସ୍ଥାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାତ୍ର पात्र

ଦେ. ବ (ପଦ୍ୟ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) (ଅମୁକର) ସ୍ଥାନ; ବିଷୟ; ପାତ୍ର—Object (e.g. of worship) (ଉ—ତା ଭୁଲରେ ଦଶ ଅଯୁତ ପ୍ରାଣଦେଇ, ହେଲେ ସେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପୂଜାସ୍ଥାନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।)

ସ୍ଥାନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା+ଅନୀୟର୍ ଅନୀୟ)—୧ । ସ୍ଥାତବ୍ୟ—1. Fit to stay in. ୨ । ସ୍ଥାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ 2. Relating to a place or locality. (ଯଥା—ସ୍ଥାନୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରଦତ୍ତୀ)—

Sthānīya (ସ୍ଥାନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) स्थानीय ହାକିମ स्थानीय हाकिम

୩ । ନିଜସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Local. ୪ । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) (ଅମୁକର) ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ; ସମାନସ୍ଥାନୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Occupying a position similar to. (ଯଥା—ପିତୃସ୍ଥାନୀୟ, ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ) । ସଂ. ବ—ନଗର (ଅମର)—Town.

ଦେ. ବିଣ—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ ଅଧିକାରଯୁକ୍ତ—Having jurisdiction over a place. (ଯଥା—ସ୍ଥାନୀୟ ହାକିମ; ସ୍ଥାନୀୟ ପଞ୍ଚାୟତ) ।

ସ୍ଥାନୀୟ ହାକିମ—ଦେ.ବ—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଅଧିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହାକିମ

Sthāniya hākima —Local authority; authority having jurisdiction over a place.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁନ୍‌ସିଫ୍, ସବ୍‌ଜଜ୍, ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍, କୋର୍ଟ୍, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍, ଲଟ୍ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସ୍ଥାନେ—ସଂ. ଅ—୧ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉଚିତ; ଯୁକ୍ତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Proper; fit. ୨ । ସମାନ; ସଦୃଶ—2. Similar; equal. ୩ । ସତ୍ୟ—3. True; real. ୪ । ସୁତରାଂ—4 Consequently. ୫ । ଫଳତଃ—5. In fact; actually. ୬ । କାରଣରୁ—6. For the reason of. ୭ । ବଦଳରେ; ବିନିମୟରେ—7. In lieu of. ୮ । ମଧ୍ୟରେ—8. Among. [ଉ—ଗ୍ରହକରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଦେବଙ୍କ ସ୍ଥାନେ ମେରୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।] ୯ । ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ—9. In a special position.

Sthāne

ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ—1. At different places. ୨ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ—2. At many places. ୩ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ—3. At some places.

Sthāne sthāne स्थान स्थान में

ସ୍ଥାନେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ଥାନାଧିପ (ଦେଶ)—1. Sthānādhipa (See) ୨ । ଥାନେଶ୍ୱର ନାମକ ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥ—2. Thaneswar; an ancient place of Hindu pilgrimage.

Sthāneśwara

ସ୍ଥାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସ୍ଥାପନକର୍ତ୍ତା; ଯେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରେ; ସଂସ୍ଥାପକ; ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—One who starts or establishes or places something. ବି. ପୁଂ (ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର)—୧ । ସୂତ୍ରଧରଙ୍କ ପରେ ନାଟ୍ୟକାବ୍ୟର ବିଷୟ ସୂଚନାକାରୀ ନଟ; ସୂତ୍ରଧରଙ୍କ ସହକାରୀ; ସହକାରୀ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚାଧ୍ୟକ୍ଷ (ହି. ଶ)—1. An actor who introduces the play to the audience after the Sūtradhara; assistant stage-manager. ୨ । ଦେବପ୍ରତିମା ନିର୍ମାତା (ହି. ଶ)—2. The maker of an idol. ୩ । ଅମାନତ୍‌କାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—3. Depositor.

Sthāpaka (ସ୍ଥାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାପକତା ସ୍ଥାପକତ୍ୱ } ବି.

ସ୍ଥାପତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥପତି+ଯ)—୧ । ରାଜକାମ; ସ୍ଥପତିର କାର୍ଯ୍ୟ—1. The work of a mason; masonry. ୨ । ସ୍ଥପତି ବିଦ୍ୟା; ଗୃହାଦିର ଶିଳ୍ପ—2. Architecture; the art of house-building. ୩ । ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ (ଅମର)—3. The servant in charge of the harem. ୪ । ସ୍ଥାନରକ୍ଷକଙ୍କ ପଦ (ହି. ଶ)—4. The post or position of the keeper of a place.

Sthāpatya

ସ୍ଥାପତ୍ୟ ବେଦ—ସଂ. ବ—ବାସ୍ତୁଶିଳ୍ପ ବା ଭବନନିର୍ମାଣ ବିଷୟକ ଉପବେଦ—One of the four secondary Bedas dealing with house-building. [ଦ୍ର—ଏହା ଚାରି ଉପବେଦ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଅଥର୍ବ ବେଦରୁ ଏହା ବାହାର କରିଥିଲେ—ହି. ଶ ।]

Sthāpatya beda

ସ୍ଥାପନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍= ଣି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ ଅ)—୧ । ନିବେଶନ; ରଖିବା; ଖୋଇବା (ସ୍ଥାପ୍ୟ, ସ୍ଥାପନୀୟ—ବିଣ) 1. Placing; setting up. (ଆପନା—ଅପଭ୍ରଂଶ) ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା; ଆରମ୍ଭିବା—2. Establishing; starting; founding; setting up. ୩ । ଅର୍ପଣ—3. Entrusting. ୪ । ନିଯୋଗ କରଣ—4. Deputing. ୫ । ସୁଂସ୍କରଣ (ମେଦିନୀ); ଛନ୍ଦର ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କାର—5. A

Sthāpana(nā)

ceremony performed by the husband of a woman when she perceives the foetus to be quick in the womb in the second or third month of conception. ୬ । ସମାଧି (ବିଣ)—6. Laying of the ashes of a deceased saint. ୭ । କୌଣସି ନୂଆ କାମ କରିବା (ହ. ଶ) —7. Starting of a new work. ୮ । ପ୍ରତ୍ୟାଦନ; ପ୍ରମାଣିତ କରଣ (ହ ଶ)—8. Establishment of a matter by proof. ୯ । ଶରୀରରକ୍ଷାର ବା ଆୟୁର୍ବୃଦ୍ଧିର ଉପାୟ (ହ ଶ)—9. Means for preservation of the body or for longevity. ୧୦ । (ରକ୍ତସ୍ରାବ) ରୋଧ କରିବା ଉପାୟ (ହ. ଶ.) 10. Means taken for restraining the flow (of blood . ୧୧ । ଆଳୟ; ଆବାସ; ଗୃହ (ହ. ଶ)—11. House. ୧୨ । ଖାଦ୍ୟରାଶି (ହ. ଶ)—12. A heap of food. ୧୩ । ନିରୂପଣ (ହ. ଶ)—13. Ascertainment.

ସ୍ଥାପନ ନିକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି—ଅର୍ହତ୍‌ଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିର ପୂଜା (ହ. ଶ)—Sthāpana nikshepa Worship of the image of a Jaina saint.

ସ୍ଥାପନା ଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ନୁହନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ ଲୋକେ ଆଣି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପିତ ଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ବା ବସାନ୍ତି—An image of Sthāpanā linga
ସ୍ଥାପିତ ଲିଙ୍ଗ Śiba which is set up at a place and
ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ is not self-existent.
ପାତାଳଫୁଟା ଲିଙ୍ଗ } —ବିଷୟୀ

ସ୍ଥାପନା ସତ୍ୟ—ଷଂ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତିମାରେ ବା Sthāpanā satya ଚିତ୍ରରେ ସ୍ୱୟଂ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆରୋପ (ହ. ଶ)—Attributing of a thing or person on its image or picture.

ସ୍ଥାପନିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ଥାପନ+ଇକ)—ଅମାନତ କରି ଯାଇଥିବା (ଧନ Sthāpanika ବା ବସ୍ତୁ)—Deposited, kept in deposit.

ସ୍ଥାପନୀ—ସ. ବି (ସ୍ଥାପନ+ଈ)—ସାଠା (ମେଦନୀ, ଅମର); ଅଦାନବିଲ୍ଲ Sthāpanī ଗୁଳ—Stephania Hernandifolia (plant).

ସ୍ଥାପନୀୟ—ସ. ବିଣ (ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ସ୍ଥାପିତ ହେବାର Stāpanīya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be placed or fixed or (ସ୍ଥାପ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) started.

ସ୍ଥାପୟିତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ସ୍ଥାପୟିତୃ Sthāpayitā ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ଥାପକ; ସ୍ଥାପନ; ଯେ (ସ୍ଥାପୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି—Establishing; founding.

ସ୍ଥାପି(ଧାତୁ)—ସ.(ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+ଣିଚ୍)—ରଖାଇବା;ଥୋଇବା; Sthāpi (root) ବସାଇବା—To set up; to place.

ସ୍ଥାପିକା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଥାପକ+ଆ)—ସ୍ଥାପକର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Sthāpikā Feminine of Sthāpaka.

ସ୍ଥାପିତ—ସ. ବିଣ (ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ନିବେଶିତ—Sthāpita 1. Placed. ୨ । ରଖା ଯାଇଥିବା—2. Located ୩ । ନ୍ୟସ୍ତ—3. Deposited. ୪ । ରୋପିତ—4. Planted. ୫ । ଆରମ୍ଭ କରି ଯାଇଥିବା—5. Set up; started; founded. ୬ । ନିଶ୍ଚିତ (ମେଦନୀ) 6. Fixed. ୭ । ଅମାନତ ରଖାଯାଇଥିବା (ହ. ଶ)—7. Deposited. ୮ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ହ ଶ.)—8. Specified. ୯ । ଦୃଢ଼ (ହ. ଶ.)—9. Firm; fixed. ୧୦ । ବିବାହିତ—10. Married.

ସ୍ଥାପିତ ଲିଙ୍ଗ—ସ. ବି—ସ୍ଥାପନା ଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Sthāpanālinga Stāpita linga (See)

ସ୍ଥାପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To Sthāpibā set up, to start; to found; to establish. ୨ । ଥୋଇବା; ରଖିବା—2. To place. ସ୍ଥାପନକରନା ୩ । ନିବେଶିବା—3. To locate. [ଉ—କେବଳ ମନକୁ ସ୍ଥାପି ସ୍ଥିର ଅସଲେ—ଜ୍ଞାନକୁଣ୍ଡ. ରସକଲୋଳ] ୪ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ରଖାଇବା; ଥୁଆଇବା—4. To cause to be set or placed.

ସ୍ଥାପୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) —ପ୍ରତିମା Sthāpī ନିର୍ମାଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ. ଶ) —The maker of (ସ୍ଥାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) an idol.

ସ୍ଥାପ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ସ୍ଥାପନୀୟ—Fit to be Sthāpya placed or set up. ସଂ. ବି—୧ । ଦେବପ୍ରତିମା (ହ. ଶ)—1. Idol. ୨ । ଅମାନତ; ଉପାଜିତ (ହ. ଶ)—2. Deposit.

ସ୍ଥାବର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଶୀଳାର୍ଥେ ବର)—୧ । ଅଚଳ; Sthābara ଯାହା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ (ଜଙ୍ଗମ—ବିଷୟୀ) ନିଅ ଯାଇ ନ ପାରେ—1. Immovable; incapable of being moved away from a place. [ଦ୍ର—ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—ଯଥା—ଘର, ଜମି, ଗ୍ରାମ । ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—ଯଥା—ଧନ ଦ୍ରବ୍ୟ ।] ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ; ସ୍ଥାୟୀ; ସ୍ଥିତିଶୀଳ 2. Permanent. ୩ । ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହ. ଶ)—3. Relating to immovable property. ବି—୧ । ପର୍ବତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Mountain. ୨ । ଧନୁର୍ଗୁଣ (କିରାତାର୍ଜୁନୀୟ)—2. Bowstring. ୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree. ୪ । ଭୂ-ସମ୍ପତ୍ତି—4. Immovable property; landed property. ୫ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ପରିବାରରେ ରକ୍ଷିତ ହେବା ସମ୍ପତ୍ତି—5. Any property which is retained permanently in a family from generation to generation.

ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ—ସଂ. ବ(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—୧। ଅଚଳନ୍ତି ଓ ଚଳନ୍ତି
Sthābara jaṅgama ବସ୍ତୁ—1. Immovable and movable things. ୨। ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ଓ ପ୍ରାଣୀ —2. Inanimate and animate things. ବଣ—ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି—Movable and immovable.

ସ୍ଥାବର ବିଷ—ସଂ. ବ—ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବିଷବୃକ୍ଷ ମୂଳ, ପତ୍ର,
Sthābara bisha ଫଳ, ଛାଲ, ଦୁଧ, ସାର, ଅଠା,ଭେର ଓ ଧାତୁରେ ମିଳେ (ହ. ଶ); ସ୍ଥାବର ପଦାର୍ଥରେ ଥିବା ଜହର—Vegetable and metal poison. [ଦ୍ର- ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏ ବିଷ ଜ୍ୱର, ହିକ୍କା, ଦନ୍ତହର୍ଷ, ଗଳ-ବେଦନା, ବମନ, ଅରୁଚି, ଶ୍ୱାସ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଉତ୍ପାଦନ କରେ (ହ. ଶ)।

ସ୍ଥାବର ରାଜ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଗିରିରାଜ; ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—
Sthābararāja The Himalayan mountain.

ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ—ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—
Sthābara sampatti Immovable property.

ସ୍ଥାବରାଦି——ସଂ. ବ—କୁଚିଳା ନାମକ ବିଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମିଠା ବିଷ
Sthābarādi ମହୁର—Aconite.

ସ୍ଥାବରସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ—ଅଚଳନ୍ତି ଓ ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—
Sthābarāsthābara sampatti Immovable and movable properties.

ସ୍ଥାବିର(ର୍ଯ୍ୟ)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥବିର+ଭାବ ଅ; ଯ)—୧ । ସ୍ଥାବିରତା,
Sthābira(rjya) ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—1. Old age. ୨। ପୁରୁଷ ପକ୍ଷେ ୭୦ ଓ ସ୍ତ୍ରୀପକ୍ଷେ ୫୦ ବର୍ଷ ହେବା ଅବସ୍ଥା 2. Attainment of the age of 70 years in the case of males and 50 years in the case of females. [ଦ୍ର—୭୦ ବର୍ଷରୁ ୯୦ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାବିରାବସ୍ଥା ଓ ତହିଁରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବର୍ଷୀୟାନ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ।]

ସ୍ଥାମ—ସଂ ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କରଣ ମନ୍; ସ୍ଥାମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧।
Sthāma ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି (ହ. ଶ)—1. Power; ability. ୨। ଅଶ୍ୱଘୋଷ; ଘୋଡ଼ାର ହେଁ ହେଁ ରବ (ହ. ଶ)—2. Neighing of the horse. ୩। (+ଅଧିକରଣ ମନ୍) ସ୍ଥାନ; ଜାଗା (ହ. ଶ)— 3. Place; locality.

ସ୍ଥାୟ—ସଂ ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅ)—୧। ଆଧାର; ପାତ୍ର (ହ. ଶ)
Sthāya 1. Receptacle.

ସ୍ଥାୟା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ, ଆ)—ପୃଥିବୀ (ହ.ଶ)—
Sthāyā The earth.

ସ୍ଥାୟିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥାୟିନ୍+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧। ସ୍ଥିରତା-
Sthāyitā(twa) 1. Fixedness ୨। ସ୍ଥାୟୀ ହେବା ଭାବ—2, The state of being Sthāyī.

ସ୍ଥାୟିଭାବ—ସଂ ବ (ସ୍ଥାୟିନ୍ + ଭାବ କର୍ମ ଧା) —୧। ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ (ଦେଖ)
Sthāyi bhāba 1. Sthāyitwa (See) ୨। (ସାହିତ୍ୟ) ରସର କ୍ରିଧାରାନ୍ତର୍ଗତ ଭାବବିଶେଷ— 2. Permanent state of a sentiment [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରସ ମନରେ ଯେଉଁ ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ଜନ୍ମାଏ ତାକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବ ବୋଲାଯାଏ । ରସର ଭାବ ୯ ପ୍ରକାର ।

୧। ସମ୍ଭୋଗ ୨। ବ୍ୟଭିଚାରୀ ୩। ସ୍ଥାୟୀ
ମତାନ୍ତରରେ
୧। ସ୍ଥାୟୀ ୨। ସାତ୍ତ୍ୱିକ ୩। ସମ୍ଭୋଗ ।

ଶୃଙ୍ଗାରାଦି ନଅଟି ରସର ଅବସ୍ଥାନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନରେ ଯେଉଁ ଭାବମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ଥାଏ । ଯଥା—ଶୃଙ୍ଗାରରସର ସ୍ଥାୟିଭାବ—ରତି, ହାସ୍ୟରସର—ହାସ୍ୟ, କରୁଣରସର—ଶୋକ, ରୌଦ୍ରରସର—କ୍ରୋଧ, ବୀରରସର —ଉତ୍ସାହ, ଭୟାନକ ରସର ଭୟ, ବୀଭତ୍ସ ରସର ଜୁଗୁପ୍ସା ବା ଘୃଣା, ଅଦ୍ଭୁତରସର—ବିସ୍ମୟ, ଶାନ୍ତରସର—ଶମ ବା ନିର୍ବେଦ । ସ୍ଥାୟିଭାବ ସର୍ବଦା ଚିତ୍ତରେ ସଂସ୍କାରରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ଓ ବିଭାବ ଅଦିରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ରସତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ହ. ଶ ।)

ସ୍ଥାୟିଭାବର ଅନ୍ୟ ସଜ୍ଞା—ଯାହା ରସାସ୍ୱାଦନର ଅଙ୍କୁରସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ଅବିରୁଦ୍ଧ ବା ବିରୁଦ୍ଧ କୌଣସି ଭାବ ଯାହାକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ପାରେ ନାହିଁ ତାହା ସ୍ଥାୟିଭାବ ଅଟେ ।)

ସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍=ସ୍ଥାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା.
Sthāyī ୧ବ) ୧। ଚିର; ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ଯେ ଚିରକାଳ ରହେ— (ସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Permanent. ୨। ଅଚଳ – 2. Im- (ଅସ୍ଥାୟୀ—ବିପରୀତ) movable; stable. ୩। ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ 3. Enduring; which can exist long. ୪। ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—4. Steady; unchangeable, invariable. ୫। ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ (ହ.ଶ.) 5. Trustworthy. ସଂ. ବ.—ସ୍ଥାୟିଭାବ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) Sthāyibhāba (See)

ସ୍ଥାୟୀ ଚାକିରି—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ଚାକିରିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଚିରକାଳ
Sthāyi chākiri ଯାଏଁ ରହେ—Permanent service. ସ୍ଥାୟୀଚାକୁରୀ स्थयीनौकरी (ଅସ୍ଥାୟୀ ବା ଠିକାଚାକିରି—ବିପରୀତ)

ସ୍ଥାୟୁକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—୧। ଏକ ଗ୍ରାମରେ
Sthāyuka ନିଯୋଜିତ (ଅମର) – 1. Employed or serving in the same village ୨। ସ୍ଥାୟୀ— 2. Permanent. ବ. ପୁଂ—ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ, ଗ୍ରାମାଧ୍ୟକ୍ଷ Headman of a village.

ସ୍ଥାଳ (ଲ)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ. ଅଳ, ବମ୍ବା ସ୍ଥଲ୍ ଧାତୁ= Sthāla (la) ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ଥାଳୀ (ଦେଖ)—(ଥାଳ, ଥାଳ,ଥାଳଅ—ଅପଭ୍ରଂଶ) 1. Sthālī (See). ୨। ଥାଳ; ଭୋଜନ ପାତ୍ର (ଅମର)—2. Plate for taking meal. ୩। ଥାଳ; ଚଟକ ଭୋଜନପାତ୍ର—3. A shallow plate for taking meal in. ୪। ପାତ୍ର; ଆଧାର (ହେ. ଶ.)—4 Receptacle. ୫। ଦାନ୍ତର ତଳେ ଦାନ୍ତ-ପାଟିର ଭିତର ଅଂଶ (ହେ. ଶ)—5 The inner portion of the jaw below the teeth.

ସ୍ଥାଳକ—ସଂ. ବ—ପିଠିର ଗୋଟିଏ ହାଡ଼ (ହେ.ଶ.)—One of the Sthālaka bones of the back.

ସ୍ଥାଳିକ—ସଂ. ବ—ମଳର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ (ହେ. ଶ)—The offensive Sthālika odour of fæcus.

ସ୍ଥାଳିକା—ସଂ. ବ.—ଏକପ୍ରକାର ମାଛି (ହେ. ଶ.)—A kind of Sthālikā fly.

ସ୍ଥାଳୀ(ଲି)—ସଂ. ବ—(ସ୍ଥାଳ+ଈ)—୧ । ପାକପାତ୍ର ବିଶେଷ; ହାଣ୍ଡି—Sthālī(li) 1. An earthen pot; a cooking pot; a boiler. ୨ । ଥାଳ; ଚଟକା ଭୋଜନପାତ୍ର—1. A shallow plate. (ଉ—ବୁଲାଇ ଛଳ ଜଳରେ ପଞ୍ଚ ରହୁସ୍ଥାଳୀ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । ଭୁଣ୍ଡ—3. Trough. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପିଠର, ଭୃଷା, ପିଠସ୍ଥ, ସ୍ଥାଳ, ଭୃଷା, ଭୃଣ୍ଡୀ, ଭୃଣ୍ଡା, ଭୃଣ୍ଡୀକା, ପାତ୍ର, ପାତ୍ରଗ୍ନ ।] ୪ । ମାଟିର ଥାଳିଆ (ହେ. ଶ)—4. Earthen saucer. ୫ । ସୋମରସ ଛଅର କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ର ବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—5. A kind of pot used in preparing the Soma juice. ୬ । ପାଟଳା (ହେ. ଶ)—6. Pāṭalā (See).

ସ୍ଥାଳୀ ପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍ପୁ)—ହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କରାଯାଇଥିବା—Sthālī pakwa Cooked in a boiler.

ସ୍ଥାଳୀ ପାକ—ସଂ. ବ—୧ । ହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କରିବା—1. Cooking Sthālī pāka in a pot. ୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କରାଯାଇଥିବା ଅନ୍ନାଦି—2. Food cooked in a boilor. ୩ । ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଦୁଧରେ ପାକକରାଯାଇଥିବା ଚାଉଳ ବା ଯବ (ହେ. ଶ); ଚରୁ ବିଶେଷ—3.Rice or barley boiled in milk for being offered unto the fire. ୪ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଲୌହର ପାକବିଧି ବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—4. A mode of purifying iron over fire for medicinal purpose.

ସ୍ଥାଳୀ ପୁଲାକ—ସଂ. ବ (ନ୍ୟାୟବିଶେଷ)—ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଚାଉଳ ଯେଉଁପରି ଏକ ସମୟରେ ସିଝେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଚାଉଳ ସିଝିଲେ ସବୁ ଚାଉଳ ସିଝିଥିବା ଜଣାଯାଏ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ଅନୁଭବ କରି ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନୁମାନରୂପକ ନ୍ୟାୟ—An analogy used when a person knows the whole by examining a minute part thereof. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ 'ଭାତହାଣ୍ଡିରୁ ଗୋଟିଏ ଚିପ ବା' ନ୍ୟାୟ ଏହି ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।]

ସ୍ଥାଳୀ ବିଳ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାକପାତ୍ରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର—Sthālī bila The inside of a cooking pot.

ସ୍ଥାଳୀ ବିଳୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥାଳବିଳ+ଈୟ)—ସ୍ଥାଳୀରେ ପାକ ଯୋଗ୍ୟ (ତଣ୍ଡୁଳାଦି)—(Victuals) Fit (ସ୍ଥାଳୀବିଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) to be cooked in a boiler or cooking pot.

ସ୍ଥାଳୀ ବୃକ୍ଷ (ଦ୍ରୁମ)—ସଂ ବ—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଭେଦ (ଗୁଳପ୍ରକାଶ);ଜନ୍ମୀବୃକ୍ଷ—Sthālī bṛuksha (druma) A sort of piper tree. [ଦ୍ର—ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଜନ୍ମ ବୃକ୍ଷ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥଭେଦ, ପ୍ରରୋହୀ, ଗଳପାଦପ, ଶୀରଭରୁ, ଖୀଶ, ବଳଭିତ ।

ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଲଘୁ, ସ୍ନାଦୁ, ଉଷ୍ଣ, ଭୁବର, ଭିଷ୍ଟ, କଟୁପାକରସ, ଗ୍ରାହୀ ଓ ବିଷଗରଳ-ନାଶକ ।]

ସ୍ଥାସକ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସକ)—୧ । ଗୁଡ଼ିକ୍ୟ; ଭୂଷାର୍ଥ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶେଷ (ଅମର)—1. Toilet powder. ୨ । ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ—2. Water bubble. ୩ । ଗନ୍ଧ-ଚୂର୍ଣ୍ଣ(ଦେଖ)—3. Scented powder. ୪। ଛାପ;ମୁଦ୍ରା—4. Impression; seal. ୫। ଶରୀରକୁ ଚନ୍ଦନାଦିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବା ସୁଗନ୍ଧିତ କରଣ (ହେ. ଶ)—5. Toilette. ୬ । ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍‌ର ଏକ ଅଳଙ୍କାର (ହେ. ଶ)—6. A kind of ornament for the saddle of a horse.

ସ୍ଥାସୁ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କରଣ ସୁ)—ଶାରୀରିକ ବଳ—Sthāsu Physical strength.

ସ୍ଥାସ୍ନୁ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ନୁ)—୧ । ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ସ୍ଥାୟୀ Sthāsnu (ଦେଖ)—1. Sthitiśīla, Sthāyī (See) ୨ । ସ୍ଥିରତର—2. stable. ୩ । ଶାଶ୍ୱତ (ଧରତ)—3. Eternal. ବ—ବୃକ୍ଷ (ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ)—Tree.

ସ୍ଥିକ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କରଣ. ଇକ)—କଟିପ୍ରୋଥ; ଘିଗ୍—Sthika Buttock. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ କଟିପ୍ରୋଥ, କଟିପ୍ରୌଥ, ପୁଳ, ଶ୍ରୀକ୍, ଜଘନ ।]

ସ୍ଥିତ—ସଂ. କ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, କ)—୧ । ରହିଥିବା; ଅବସ୍ଥିତ—Sthita 1. Situated in; contained in; placed (ସ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) in; being in. ୨ । ଭୂତାବସ୍ଥାନ; ଅସୀନ—[ସ୍ଥିତ, ସ୍ଥାନ, ସ୍ଥିତତା—ବ] 2. Staying in; seated. ୩ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚଳ—3. Steady. ୪ । ବର୍ତ୍ତମାନ; ଉପସ୍ଥିତ; ବିଦ୍ୟମାନ—4. Present. (ଉ—ବହୁତ ବ୍ୟଥିତକୁ, ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଥିତକୁ, ସ୍ଥିତ ନ କରି ତତ୍ରେ ବେଳେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୫ । ଅଚଳ—5. Unmoving; immovable. ୬ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—6. Un-

changeable. ୭ । ବର୍ତ୍ତମାନ—7. Standing. ୮ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—8. High. ୯ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଶିଷ୍ଟ; ଦୃଢ଼-ପ୍ରତିଜ୍ଞ—9. Determined; resolved. ୧୦ । (ଅମୃତରେ) ବାସ କରୁଥିବା—10, Living in.

ସ୍ଥିତ ଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-(ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ, ସ୍ଥିତା ହୋଇଅଛି Sthita dhī ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି ଯାହାଙ୍କର)—୧ । ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Of fixed mind; stable-minded. ୨ । ଦୁଃଖରେ ଅନୁଦ୍‌ବିଗ୍ନମନା, ସୁଖରେ ବିଗତସ୍ପୃହ, ରାଗଭୟକ୍ରୋଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (A person) Who is free from passions; unmoved by delight or sorrow and by worldly matters.

[ଦ—ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ୫୬ ଶ୍ଳୋକରେ ଭଗବାନ୍ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଦୁଃଖରେ ଅନୁଦ୍‌ବିଗ୍ନ, ସୁଖରେ ସ୍ପୃହାହୀନ, ରାଗ-ଭୟ-କ୍ରୋଧହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଥିତଧୀ ମୁନି ବୋଲାଯାଏ ।]

ସ୍ଥିତ ପ୍ରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ସୁ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିତା=ସ୍ଥିର ଅଟେ ପ୍ରଜ୍ଞା Sthitaprajña ଯାହାଙ୍କର)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୋଗତ ସମସ୍ତ ବାସନାକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସର୍ବଦା ତୁଷ୍ଟ ଥାଆନ୍ତି; ମନୋବିକାର-(ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରହିତ—(A person) Who has relinquished all desires; free from wordly desires, [ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଭଗବାନ୍ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ୫୬ ଓ ୫୮ ଶ୍ଳୋକରେ 'ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ' ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି-ଅଛନ୍ତି—

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ବା ମମତାହୀନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେ କାହାରକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ କାହାରପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି । କଚ୍ଛପ ନିଜର ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଖୋଳ ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେବା ପରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥମାନଙ୍କରୁ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ସଂହାର କରନ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସ୍ଥିତ ପ୍ରେମା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ଥିତ ଅଟେ ପ୍ରେମ ଯାହାର, ସ୍ଥିତପ୍ରେମନ୍, Sthita premn ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ଥିରତର ବନ୍ଧୁ; ଚିରବନ୍ଧୁ—A constant friend.

ସ୍ଥିତବୁଦ୍ଧି ଦତ୍ତ—ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଏକ ନାମ—A name Sthitabuddhi datta of the Buddha.

ସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କ୍ତି.ଭାବ)—୧। ଅବସ୍ଥାନ; ରହିବା (ଅମର)—Sthiti 1. Staying. ୨। (+ଅଧିକରଣେ ଭାବ)—ସୀମା (ମେଦିନୀ) 2. Boundary; limit. ୩ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ନ୍ୟାୟପଥରେ ଅବସ୍ଥାନ (ଅମର)—3. Propriety of conduct. ୪ । ସଂସ୍ଥିତି; କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଚିରକାଳ ରହିବା । (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—4 Continuance in any state or condition. ୫। ସ୍ଥିରତା; ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—5. Stability, fixity ୬ । ପାଳନ—6. Bringing up; cherishing, ୭। (+କରଣ.ଭାବ) ସଂସ୍ଥାନ; ଜୀବଧାରଣ; ଜୀବିକା—7. Living; livelihood. ୮। ବିଶ୍ରାମ—8. Rest. ୯। ଅବଧାରଣ—9. Determination. ୧୦। ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—10. Decision. ୧୧ । ଏକସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଦ ହେବା—11. Stoppage at a place. ୧୨ । ନିବୃତ୍ତି—12. Cessation. ୧୩ । ଅଟକିଯିବା—13 Pause; stopping. ୧୪।(+ଅଧିକରଣେ.ଭାବ)ସ୍ଥାନ—14. Place, position. ୧୫ । (ବିଜ୍ଞାନ) ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ବା ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ ବିଶେଷ, ଯେଉଁ ଗୁଣ ଯୋଗୁ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହେ—15. (Physics) Inertia. ୧୬। (+ଅଧିକରଣେ ଭାବ)—ଅବସ୍ଥା (ହ.ଶ.)—16. Condition. ୧୭ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ (ହ.ଶ.)—17. Existence; being. ୧୮ । ଭଙ୍ଗ (ହ. ଶ.)—18. Mode; manner. ୧୯ । ଆକାର; ଆକୃତି (ହ. ଶ.) 19. Shape. ୨୦ । ସଂଯୋଗ; ସୁଯୋଗ (ହ. ଶ.) 20. Occasion; opportunity.

ସ୍ଥିତି କ୍ରିୟା—ସଂ.ବି—ଅବସ୍ଥାନରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ—The act of staying. Sthiti kriyā

ସ୍ଥିତି ନିଷେଧ—ସଂ. ବି(୭ମୀ ତତ୍)—ରହିବାକୁ ନିଷେଧ—Sthiti nishedha Prohibition to stay.

ସ୍ଥିତି ବାନ୍(ନ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥିତିମାନ୍)—ଲେଉ ବୃତ୍ତିରେ ୧୨ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦଖଲ କରୁଥିବା ପ୍ରଜା—Occupancy tenant. Sthitibān(na) ସ୍ଥିତିବାନ ଦଖଲକାର (ସ୍ଥିତିବାନ ରୟତ, ସ୍ଥିତିବାନ ପ୍ରଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ଥିତିବାନ ସତ୍ୱ—ଦେ. ବି (ସଂ ସ୍ଥିତିମାନ୍+ସତ୍ତ୍ୱ)—ବାର ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରୟତ ଜମି ଦଖଲ କରିବାଯୋଗ୍ୟ ଉକ୍ତି Sthitibān satwa ସ୍ଥିତିବାନସତ୍ୱ ଜମିରେ ରୟତର ଉପୁଜିବା ସତ୍ତ୍ୱ—ଦଖଲିସ୍ତ୍ୱ Occupancy right.

ସ୍ଥିତି ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର Sthiti bijñāna ଅବସ୍ଥିତି ବିଷୟକ ଗଣିତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଜ୍ଞାନ—Statics(a science).

ସ୍ଥିତି ବିରୋଧ—ସଂ ବି—ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ବସ୍ତୁର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଓ Sthiti birodha ଏକ କାଳରେ ଅନବସ୍ଥାନ—Impossibility of two opposed things simultaneously remaining at one place.

ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ—ସଂ. ବିଣ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—୧ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ Sthitisthāpaka ଚାପ ପାଇଲେ ବଡ଼ ବା ଛୋଟ ହୁଏ କିନ୍ତୁ [ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା (ଭାବ)—ବି] ଚାପ କମାଇଦେଲେ ପୁଣି ଆକାର ଧାରଣ କରେ (ଯଥା—ରବର୍)—1. Elastic. ୨ ।

କସ୍ତୁର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାକୁ ଯେ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଏ (ହ. ଶ)—2. Causing a thing to resume its original condition

ସ୍ଥିର—ସଂ.ବିଣ.(ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ସ୍ଥାବର; ଅଚଳ; ଚଞ୍ଚଳ
Sthira (ଧରଣୀ)—1. Immovable; fixed; firm. [ଉ—ସ୍ଥିର ଜଙ୍ଗମ ମଧ୍ୟେ ହର. ଅଚଳ୍ପ ଘଟେ ଛତ୍ର ଚାମର; (ସ୍ଥିର—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଳଲାଥ. ଭାଗବତ]—୨ । ସ୍ଥାୟୀ—2. Perma-
(ଅସ୍ଥିର—ବିପରୀତ) nent. ୩ । ନିରନ୍ତର—3. Constant
(ଥିର; ଥୟ—ଅପଭ୍ରଂଶ) ୪ । ନିଶ୍ଚିତ—4. Certain; sure ୫ । ଗଭୀର—5. Calm; quiet. ୬ । କଠିନ; ଦୃଢ଼ (ଧରଣୀ)—6. Hard. ୭ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—7. Unchangeable. ୮ । ସ୍ଥିରୀକୃତ; ମୀମାଂସିତ. ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—8. Ascertained; settled; fixed; ୯ । ବିଶ୍ୱସନୀୟ (ହ. ଶ)—9. Trustworthy. ସଂ. ବି—୧ । ଦେବତା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Deity. ୨ । ପର୍ବତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. Mountain. ୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. Kārttikeya. ୪ । ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—4. Tree. ୫ । ଶନିଗ୍ରହ (ମେଦିନୀ)—5. Saturn. ୬ । ମୋକ୍ଷ (ମେଦିନୀ)—6. Salvation. ୭ । ଅନଡ଼ୁଆ; ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7 A bull calf. ୮ । ଧବ ବୃକ୍ଷ; ଧଅ ଗଛ (ଭାବପ୍ରକାଶ)—8 A timber tree; Anogeissus Latifolia. ୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ବୃଷ, ସିଂହ, ବୃଶ୍ଚିକ ଓ କୁମ୍ଭ ରାଶି—9. Name of four yodiacal signs. [ଦ୍ର—ଫଳତ ଜ୍ୟୋତିଷ, ମତରେ ଏ ରାଶିମାନଙ୍କରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥିର ବା ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ । ଏ ରାଶିମାନଙ୍କରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥିର, ଗମ୍ଭୀରସ୍ୱଭାବ, କ୍ଷମାଶୀଳ ଓ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତି—ହ ଶ) । ୧୦ । ଶିବ (ହ. ଶ)—10. Śiba. ୧୧ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ (ହ. ଶ)—11. Name of an astronomical conjunction. ୧୨ । ସ୍କନ୍ଦାନୁଚର ବିଶେଷ (ହ.ଶ)—12. Name of an attendant of Skanda. ୧୩ । ବୃଷ (ହ. ଶ)—13. Bull. ୧୪ । ଶସ୍ତ୍ର ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—14. Name of a charm for weapons. ଦେ. ବି—ବିଶ୍ରାମ; ସ୍ଥିରତା—Rest. [ଉ—ବଞ୍ଚିବ ଗୁପ୍ତ ଚର ସ୍ୱଧା ହୋଇବ ଦୂର ଭଜିବ ଲଙ୍କାପୁର ସ୍ଥିର ସେ—ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ସ୍ଥାବର (ଯଥା ଉ)—Immovable (property).

ସ୍ଥିର
ସ୍ଥିର

ସ୍ଥିରକ—ସଂ. ବି—ଶାକବୃକ୍ଷ; ଶାଗଅଳ ଗଛ (ହ. ଶ)—
Sthiraka Teak tree.

ସ୍ଥିର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଶ୍ଚୟ କରିବା; ଥୟ କରିବା; ଅବ-
Sthira karibā ଧାରଣ କରିବା—1. To ascertain. ସ୍ଥିର କରା ୨ । ମୀମାଂସା କରିବା—2. To settle. ୩ । (ତାରିଖ ସ୍ଥିର କରିବା ବା ଦିନ) ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—3. To fix (a date). ୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—4. To resolve. ୫ । (ମନକୁ) ଅଚଞ୍ଚଳ କରିବା—
5. To fix or make steady (the mind).

ସ୍ଥିର କର୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sthira karmā ସ୍ଥିରତା ବା ଦୃଢ଼ତା ସହିତ କର୍ମକାରୀ (ହ. ଶ) —Acting with fixity.

ସ୍ଥିର କୁସୁମ—ସଂ. ବି—ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ [ହ. ଶ]—
Sthira kusuma The Bakula tree.

ସ୍ଥିର ଗନ୍ଧ—ସଂ.ବି (କର୍ମ)—୧। ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଗନ୍ଧ—1. Permanent
Sthira gandha fragrance. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚମ୍ପକବୃକ୍ଷ (ସ୍ଥିର ଗନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] (ଦେଶ)—2. Champaka bruksha (See) ସଂ. ବିଣ—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ସୌରଭଯୁକ୍ତ; ସ୍ଥାୟୀ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Permanently fragrant.

ସ୍ଥିର ଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି—୧ । ପାଟଳା; ପାଟଳି ଗଛ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] (ଦେଶ)
Sthira gandhā 1. Pāṭalā (See) ୨ । କେତକୀ—2. Pandanus Odoratissimus. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥିର ଗନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Sthira gandha.

ସ୍ଥିର ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—ଜିନବିଶେଷ (ନିର୍ବାଣ ଶେଷ) Name of
Sthira chakra a Jaina saint. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମମାନ—ମଣ୍ଡୁଶ୍ରୀ, ମଣ୍ଡୁଘୋଷ, କୁମାର, ଅଷ୍ଟାଦଶ-ଚକ୍ରବାହୁ, ବଜ୍ରଧର, ପ୍ରଜ୍ଞାକାୟ, ବାଜସ୍ୱନ୍ଦ, ମାଲୋପୁଲୀ, ମହାରାଜ, ମାଲ, ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳବାହନ, ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ, ପୁଣ୍ଡରଜନ, ଶଙ୍ଖୀ, ବିଭୂଷଣ, ବାଳଦତ୍ତ, ପଞ୍ଚଚୀର, ସିଂହକେତ, ଶିଖା-ଧର ଓ ବାଗୀଶ୍ୱର, ଦଣ୍ଡୀ—ନିର୍ବାଣ ଶେଷ ।]

ସ୍ଥିର ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ଥିର ବୁଦ୍ଧି (ଦେଶ)
Sthira chitta Sthira buddhi (See)
[ସ୍ଥିରଚିତ୍ତା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ଥିର ଚେତା—ଦେ. ବିଣ [ସଂ. ସ୍ଥିର ଚେତାଃ]—ସ୍ଥିର ଚେତାଃ (ଦେଶ)
Sthira chetā Sthira chetāḥ (See)

ସ୍ଥିର ଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିର+ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sthira chetāḥ ସ୍ଥିର ବୁଦ୍ଧି (ଦେଶ)—
Sthira buddhi (See)

ସ୍ଥିରଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିର+ଛଦ; ସମାସାନ୍ତ ଚ)—ଭୂର୍ଜ
Sthirachchhada ପତ୍ର [ଶବ୍ଦମାଳା] (ଦେଶ)
Bhūrjja patra (See)

ସ୍ଥିରଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ଥିର+ଛାୟା; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦମାଳା)—
Sthirachchhāya 1. Trees (generally). ୨ । ଛାୟା-ପ୍ରଧାନ ବୃକ୍ଷ; ଛାୟାତରୁ—2. Shady tree.

ସ୍ଥିର ଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥିର+ଜିହ୍ୱା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମତ୍ସ୍ୟ—
Sthira jihwa Fish.

ସ୍ଥିର ଜୀବିତା—ସଂ. ବ—ଶାଳ୍ମଳି ବୃକ୍ଷ [ଶବ୍ଦମାଳା]—
Sthira jibitā The silk cotton tree.

ସ୍ଥିର ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚେ—Long-lived.
Sthira jibī ସଂ. ବ—କୁଆ [ହ.ଶ]—The crow.
[ସ୍ଥିର ଜୀବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ]

ସ୍ଥିରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ଥିର+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—ସ୍ଥିର ହେବାର
Sthiratā(twa) ଭାବ—The state of being Sthira.

ସ୍ଥିର ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସର୍ପ [ହ.ଶ]—1. Serpent,
Sthira damshṭra ୨ । ବରାହରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ [ହ. ଶ]—2. The Boar incarnation of Bishṇu. ୩ । ଧ୍ୱନି [ହ. ଶ]—3. Sound.

ସ୍ଥିରଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିର+ଧୀ)—ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତ—
Sthiradhī Of fixed-mind.

ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚୟ—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ—Fixed rssolve:
Sthira nischaya determination, ବିଣ, ପୁଂ—
[ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞ—
Resolute; determined.

ସ୍ଥିର ନେତ୍ର(ଦୃଷ୍ଟି)—ସଂ. ବ—ନିଶ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟି (ଦେଖ)—Fixed gaze.
Sthira netra (drushṭi) ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲୁ ନାହିଁ—Having the gaze fixed.

ସ୍ଥିର ପତ୍ର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ହିନ୍ତାଳ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—
Sthira patra (ଦେଖ)—1. Hintāla (See) ୨ । ତାଳ [ହ. ଶ]—2. A species of palmyra,

ସ୍ଥିର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—୧ । ଚମ୍ପକ ବୃକ୍ଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] (ଦେଖ)—
Sthira pushpa 1. Champaka bṛuksha (See) ୨ । ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] (ଦେଖ)—2. Bakula bṛuksha (See). ୩ । ତିଳକ ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ [ହ. ଶ]—3, The Tilaka flower tree,

ସ୍ଥିର ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—ତିଳକ ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
Sthira pushpī Tilaka pushpa bṛuksha (See)

ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥିର+ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—ଦୃଢ଼-
Sthira pratijña ପ୍ରତିଜ୍ଞ—Resolute; determined.
(ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) (ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞତା—ବ)

ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—
Sthira pratijñā Strong resolve; determination.

ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅବିଚଳିତ ମତି ବା ବୁଦ୍ଧି—Steady
Sthira buddhi mind. ଦେ. ବ (ବିଚାରଶ୍ରୀ)—
[ସ୍ଥିରମନାଃ, ସ୍ଥିରମତି—ଅନ୍ୟ ବ.ରୂପ] ୧ । ସୁସ୍ଥିରଯୁକ୍ତ ମନ; ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି ଅବିଚଳିତ ମତି—1. Calm thought; undis-
ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି turbed mind. ୨ । ଚୈତନ୍ୟ; ବିବେଚନାଯୁକ୍ତ ମନ—2. Sedateness; sensible mind or (ସ୍ଥିରମନାଃ, ସ୍ଥିରମତି—ଅ) intellect. ସଂ. ବିଣ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଚିତ୍ତ ଅବିଚଳିତ—
1. Having a calm mind. ୨ । ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ—
2. Determined; firm of determination.
୩ । ସୁବିଚାରଯୁକ୍ତ—3. Sedate. ୪ । କାମକ୍ରୋଧାଦି ଦ୍ୱାରା ଅବିଚଳିତ—4. Dispassionate.

ସ୍ଥିର ମଦ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୟୂର (ହ. ଶ)—
Sthira mada Peacock.

ସ୍ଥିର ମୁଦ୍ଗା—ସଂ. ବ—ନାଲି କୋଳଥ (ହ. ଶ) —
Sthira mudgā The red Kulthi grain.

ସ୍ଥିର ଯଉବନା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ଥିର ଯୌବନା)—
Sthira jaubanī ସ୍ଥିର ଯୌବନା (ଦେଖ)
ସ୍ଥିର ଯୌବନୀ ସ୍ଥିର ଯଉବନୀ Sthira jaubanī (See)

ସ୍ଥିର ଯୋନି—ସଂ. ବ—ସର୍ବଦା ଛାୟାଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷ—A tree which
Sthira joni is always shady.

ସ୍ଥିର ଯୌବନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ଥିର ଅଟେ ଯୌବନ
Sthira jaubana ଯାହାର)—ଯାହାର ତରୁଣାବସ୍ଥା ଚିରସ୍ଥାୟୀ-
(ସ୍ଥିର ଯୌବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ever youthful; ever young.
ବ. ପୁଂ—୧ । ଦେବ୍ୟାଧର; ଦେବଯୋନି ବିଶେଷ—
1. A class of demigods of perpetual youth. ୨ । (କର୍ମଧା) ଚିରସ୍ଥାୟୀ ତରୁଣାବସ୍ଥା—
2. Perpetual or long-lasting youth.

ସ୍ଥିର ଯୌବନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥିର ଯୌବନବିଶିଷ୍ଟା—
Sthira jaubanā Feminine form of Sthira jaubana. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅପ୍ସରା—1. Heavenly nymph. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଯୌବନୋଚିତ ରୂପ-ଲାବଣ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ—2. A woman whose youthful appearance and bust etc. do not decay early.

ସ୍ଥିର ଯୌବନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିର ଯୌବନା—
Sthira jaubanī Of long-lasting youth.
ସ୍ଥିର ଯୌବନା [ଉ—ବିଚାରମଣି ସ୍ଥିର ଯୌବନା ବିପିନେ
ସ୍ଥିର ଯୌବନୀ ବିହରିବ ଏହା ଯେନ । ଉଦ୍ଧ. ଦୈବେଦ୍ରୁଶବିଳାସ ।]

ସ୍ଥିର ରଙ୍ଗା—ସଂ. ବ—ନୀଳୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) ଗୁଳ—
Sthira rangā Indigo plant.

ସ୍ଥିର ରାଗା—ସଂ. ବ—ବାରୁ ହରିଦ୍ରା—(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthira rāgā A kind of wild turmeric.

ସ୍ଥିର ଶ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷ୍ମୀ
Sthira śrī ବା ସମ୍ପଦ ଅଟଳ ରହେ (ମସ୍ତ୍ୟପୁରାଣ)—
(a person) Whose prosperity lasts long.

ସ୍ଥିର ସାଧନକ—ସଂ. ବ—ସିନ୍ଦୁବାର ବୃକ୍ଷ; ବେଗୁନିଆ ଗଛ (ରାଜ
Sthira sādhanaka ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Begunia (See)

ସ୍ଥିର ସାର—ସଂ. ବ—ଶାଳ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—ଶାଗୁଆନ ଗଛ—
Sthira sāra Teak tree.

ସ୍ଥିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବ—ବିଚଳିତ ମୀମାଂସା—Fixed decision;
Sthira siddhānta unchangeable decision.

ସ୍ଥିରା—ସଂ. ବଣ (ସ୍ଥିର+ଆ)—ସ୍ଥିରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Sthirā Feminine of Sthira.
ବ—୧ । ପୃଥିବୀ (ଅମର)—1. The earth. ୨ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଅମର)—2. Desmodium Gangeticum. ୩ । କାକୋଳୀ (ଜଟାଧର)—3. A medical bulb. ୪ । ଶାଳ୍ମଳୀ ବୃକ୍ଷ—4. Silk cotton tree. ୫ । ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ (ହେ. ଶ)—5. A woman of fixed mind. ୬ । ବନମୁଗ୍ଗ (ହେ. ଶ)—6. Wild variety of muga gram. ୭ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ହେ.ଶ)—7. Māshaparṇṇī (See) ୮ । ମୁଷାକାଣୀ (ହେ.ଶ)—8. Mushākāṇī (See)

ସ୍ଥିରା ଚକ୍ର—ସଂ. ବ—ମହୀ ମଣ୍ଡଳ—
Sthirā chakra The globe.

ସ୍ଥିରାୟୁଃ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ଥିର+ଆୟୁସ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ଚିରଜୀବୀ,
Sthirāyuh ଚିରାୟୁଃ—1. Long-living. ୨ । ଅମର (ହେ.ଶ)—2. Immortal. ବ—ଶାଳ୍ମଳୀ ବୃକ୍ଷ (ଅମର)—The silk cotton tree; Bombax Malabrica.

ସ୍ଥିରାସ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଟଙ୍କାମ) ବ—ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି; ଜମିବାଡ଼ି—
Sthirāsti Immovable or landed property.

ସ୍ଥିରୀକରଣ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥିର+ଅଭୂତଭାବେ. ଈ+କରଣ)—
Sthirīkaraṇa ୧ । ଅବଧାରଣ; ନିର୍ଣ୍ଣୟକରଣ—1. Ascertainment; finding out; fixing. ୨ । ପୁଷ୍ଟି; ସମର୍ଥନ (ହେ. ଶ)—2. Ratification.

ସ୍ଥିରୀକୃତ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ଥିର+ଅଭୂତଭାବେ. ଈ+କୃତ)—
Sthirīkṛuta ୧ । ଅବଧାରିତ—1. Ascertained. ୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—2. Fixed. ୩ । ଦୃଢ଼ୀକୃତ—3. Strengthened. ୪ । ମୀମାଂସିତ—4. Settled. ୫ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାତ—5. Resolved; determined.

ସ୍ଥୁଳ—ସଂ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ତମ୍ବୁ ବା ପଟ୍ଟବାସ (ହେ. ଶ)—
Sthula A kind of long tent.

ସ୍ଥୁଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବରଣ କରିବା—
Sthūḍ (root) To invite; to appoint.

ସ୍ଥୁଣା—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅଥ. ଉନ+ଆ)—୧। ଗୃହସ୍ତମ୍ଭ; ଖୁଣ—
Sthūṇā 1. Post or pillar of a house. ୨ । ଶୂର୍ମ୍ମୀ; କମାରର ଲେଣ୍ଡା—2. The anvil. ୩ । ଲୌହ ପ୍ରତିମା (ଅମର)—3. Iron image. ୪ । ଠୁଣ୍ଠା ଗଛ (ହେ.ଶ)—4. A pollard.

ସ୍ଥୁମ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉମ)—୧ । କାନ୍ତି (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)
Sthūma —1. Splendour. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon. ୩ । ଆଲୋକ—3. Light.

ସ୍ଥୁର—ସଂ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ବୃଷ (ସଂଜ୍ଞିପ୍ରସାର)—
Sthūra 1. Bull. ୨ । ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ ବା ପଶୁ—2. Pack-bullock; pack animal. ୩ । ମନୁଷ୍ୟ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—3. Man. ୪ । ଥୋଡ଼; ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ବୁହାଯିବା ବୋଝ—4. Pack—load. ବଣ—ଭାରବାହକ—Carrying a load on the back.

ସ୍ଥୁରି ପୃଷ୍ଠ—ସଂ, ବ (କର୍ମଧା.ହ; ସ୍ଥୁରିକୁ ହୋଇଅଛି ପୃଷ୍ଠ ଯାହାର)—
Sthūri pṛushṭha ନବାରୂଢ଼ ଅଶ୍ୱ—Newly-ridden horse.

ସ୍ଥୁରୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥୁରକ୍, ୧ମା.୧ବ; ସ୍ଥୁର=ଭାର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—
Sthūrī ୧ । ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ—1. Pack-bullock. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଗଧା; ଭାରବାହକ ଅଶ୍ୱ (ସ୍ୱପ୍ନମୁକ୍ତ, ଭରତ)—2. A horse carrying a load on the back; a pack-horse. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଥୋଡ଼ିଆ (ବଳଦ) ।]

ସ୍ଥୂଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ବୃଂହଣ ବା ଗର୍ଜନ କରିବା—1. To make a
Sthūl (root) roar. ୨ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—2. To increase. ୩ । ମୋଟା ହେବା—3. To become thick or stout.

ସ୍ଥୂଳ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ଥୂଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ସ୍ଥୀଳ; ରୂପଚିତ୍ତାକର୍ଷକ;
Sthūla ମୋଟା; ସ୍ଥୀକର; ସୁଷ୍ଠୁ—1. Fat;
(ସ୍ଥୂଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) corpulent; stout; well-developed.
(ଦ୍ର—ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ) ୨। ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ—2. Perceptible by the senses. ୩ । ମୋଟା; ବେଧବିଶିଷ୍ଟ—3. Thick. ୪ । ମୂର୍ଖ; ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି (ହେ. ଶ)—4. Dunce. ୫ । ଯାହାର ବେଶି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ; ସହଜରେ ବୁଝା ଯାଉଥିବା—5. Clear; easily comprehensible. ବ—୧ । କୂଟ; ସମୂହ (ମେଦିନୀ)—1. Collection. ୨ । ପନସ (ଗୁଜନଦର୍ଶ)—2. Jack fruit. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହେ. ଶ) 3. Bishṇu. ୪ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ହେ.ଶ)—4. Priyangu (See) ୫ । ଏକପ୍ରକାର କଦମ୍ବ (ହେ. ଶ)—5. A kind of Kadamba tree ୬ । ଶିବଙ୍କ ଗଣବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—6. A class of Śiba's attendants. ୭ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର) ଅନ୍ନମୟ କୋଷ; ସ୍ଥୂଳଶରୀର (ହେ. ଶ)—7. (philosophy)—The physical body. ୮ । ଅଖୁ (ହେ. ଶ)—8. Sugarcane. ୯ । ବୁଦ୍ ଗଛ (ହେ. ଶ)—9. Mulberry tree.

ସ୍ଥୂଳକୋଣ ସ୍ଥୂଳକୋଣ ଦେ. ବଣ (ଜ୍ୟାମିତି)—
ସମକୋଣ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼—Obtuse (angle).

ସ୍ଥୂଳକ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ଥୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ସ୍ଥୂଳ (ଦେଖ)—
Sthūlaka Sthūla (See).

ସ୍ଥୂଳ କଙ୍ଗୁ—ସଂ. ବି—ବରକ ଧାନ୍ୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଏକପ୍ରକାର ଚିନା—
Sthūla kangu A kind of grain.

ସ୍ଥୂଳ କଟୀ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୋଟ ଅଣ୍ଟା—Thick waist. ବିଣ.
Sthula kaṭī ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଅଣ୍ଟା ମୋଟ—
(ଶୀଣକଟୀ—ବିପରୀତ) Thick-waisted woman). (ଉ—
ମର୍କଟବଦନା ରମ୍ଭା, ସ୍ଥୂଳକଟୀ ଶୀଣସ୍ତନା, ଦଶନ ଶ୍ମଶ୍ରୁ
ଦନ୍ତ, ଯେହେ ମନ୍ଦର—ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ।)

ସ୍ଥୂଳ କଣା—ସଂ. ବି—ସ୍ଥୂଳଜୀରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ଦେଖ)—
Sthūla kaṇā Sthūla jīraka (See).

ସ୍ଥୂଳ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ଜାଳବବୂର (ଗଛ)—
sthūla kaṇṭaka A kind of Acacia tree.

ସ୍ଥୂଳକଣ୍ଟକିକା—ସଂ. ବି—ଶାଳ୍ମଳି ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūlakaṇṭakikā The silk-cotton tree.

ସ୍ଥୂଳ କଣ୍ଟା—ସଂ. ବି—ବୃହତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ବେଡାଇଗଣ—
Sthūla kaṇṭā Solanum Indicum.

ସ୍ଥୂଳ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ରକ୍ତଲଶୁନ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Red
Sthūla kanda garlic. ୨ । ଶୂରଣ; ଓଲ୍ଲ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Wild arum. ୩ । ହସ୍ତିକନ୍ଦ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Raphanus Sativus (root-
bulb) ୪ । ମାଣକନ୍ଦ; ମାଣଶାରୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
4. Arum Indicum; Alocacia Indica.

ସ୍ଥୂଳକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ଥୂଳ+କାୟ)—ଯାହାର ଶରୀର
Sthūlakāya ମୋଟା; ପୃଥୁଳ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
(ସ୍ଥୂଳକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Corpulent; fat.

ସ୍ଥୂଳକାଷ୍ଠଧକ୍—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଚାଠର ନିଆଁ—
Sthūlakāshṭhadhak Log-fire.
(ସ୍ଥୂଳକାଷ୍ଠାଗ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ଥୂଳ କୋଣ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟାମିତି)—ଏକ ସମକୋଣଠାରୁ ବଡ଼, ମାତ୍ର ଦୁଇ
Sthūla koṇa ସମକୋଣଠାରୁ ସାନ କୋଣ—
ସ୍ଥୂଳକୋଣ ସ୍ଥୂଳକୋଣ Obtuse angle.

ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳକୋଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sthūlakoṇī Obtuse-angled.

ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟାମିତି)—ଯେଉଁ ତ୍ରିଭୁଜର ଗୋଟିଏ
Sthūlakoṇī tribhuja କୋଣ ସ୍ଥୂଳକୋଣ—
Obtuse-angled triangle.

ସ୍ଥୂଳ କ୍ଷ୍ୱେଡ଼—ସଂ. ବି—ବାଣ—
Sthūla kshwerda Arrow.

ସ୍ଥୂଳ ଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି—ମହାଚଞ୍ଚୁ ଶାକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla chañchu A pot herb.

ସ୍ଥୂଳ ଚମ୍ପକ—ସଂ. ବି—ଧଳା ଚମ୍ପା [ହି. ଶ]—
Sthūla champaka The white-flowered
Champaka tree.

ସ୍ଥୂଳ ଚର୍ମ—ସଂ ବି [କର୍ମଧା]—ମୋଟ ଚମଡ଼ା—
Sthūla charma Thick skin.

ସ୍ଥୂଳଚର୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ଥୂଳଚର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ; ବହୁବ୍ରୀହି]—ଯେଉଁ ଜୀବ-
Sthūla charmā ମାନଙ୍କର ଶରୀର ମୋଟା
[ସ୍ଥୂଳତ୍ୱକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚମଡ଼ାରେ ଆବୃତ ଥାଏ—
Pachydermate (animals); thick-skined.
[ଉ—ହାତୀ, ଗଣ୍ଡା, ଶୂକର, ହିପୋପଟାମସ୍ ପ୍ରଭୃତି ସବ
ସ୍ଥୂଳଚର୍ମୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ସ୍ଥୂଳ ଚାପ—ସଂ.ବି—ଭୁଲାଉଣା ଧନୁ; ଭୁଲାଗୁଣ; ଭୁଲା ପରିଷ୍କାର କରିବା
Sthūla chāpa ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧନୁ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—
Cotton carder's bow.

ସ୍ଥୂଳ ଜଙ୍ଘ—ସଂ. ବି—ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—A demon. [ଉ—ଦିଗ୍ଦ୍ରୁ
Sthūla jaṅgha ବିଷମ ସ୍ଥୂଳଜଙ୍ଘ ଶବ ଘାରବେ
ଦର ହେ ଘଲେ—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।]

ସ୍ଥୂଳ ଜୀରକ—ସଂ. ବି—ଜୀରକଭେଦ; ବୃହଜ୍ଜୀରକ; ବୃଷ୍ଟଜୀରକ;
Sthūla jīraka କଳାଜିରା—Negella Sativa.
कालजीरा मंगरैला, कलौत
[ଉ—ଏଥିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଦିବ୍ୟା, ଉପକୁଞ୍ଚିକା, କାଳା
ପୃଥୁ, ସ୍ଥୂଳକଣା, ପୃଥ୍ୱୀ, ମନୋଜ୍ଞ, ଜାରଣୀ, ଜୀର୍ଣ୍ଣା, ତରୁଣ,
ପୁଷ୍ପଘ୍ନ, କାରବ୍ୟ,ପୃଥ୍ୱୀକା । ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ, ଉଷ୍ଣ ଓ ବାତ-
ଗୁଳ୍ମ ଶ୍ଳେଷ୍ମାଧ୍ମାନାଶକ, ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ଓ ଘାସକ]

ସ୍ଥୂଳ ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ସ୍ଥୂଳଶାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମୋଟ ଧାନ—
Sthūla taṇḍula Course winter paddy.

ସ୍ଥୂଳ ତନୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୋଟା ଦେହ—
Sthula tanu Fat body.
ଣି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୃଥୁଳ ଶରୀର ବିଶିଷ୍ଟ—Corpulent; fat.

ସ୍ଥୂଳତା(ତ୍ୱ)—ସଂ.ବି (ସ୍ଥୂଳ+ତ୍ୱ. ତା,ତ୍ୱ)—୧। ସ୍ଥୂଳତ୍ୱ—1. Fat-
Sthūlatā (twa) ness; corpulence. ୨। (ଜ୍ୟୋତିଷ)
ତାରାମାନଙ୍କ ଜ୍ୱଳନତାର ପରିମାଣ—2. Magnitude
of stars determined according to the
degree of their effulgence.
[ଉ—ଶୁକ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରାକୁ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥୂଳତାଯୁକ୍ତ, ତାଠାରୁ
କ୍ଷୀଣତ୍ୱ ଦ୍ୱିତୀୟ, ଏହିପରି କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୀଣରେ ତାରାମାନଙ୍କୁ
ତୃତୀୟ ୪ର୍ଥ ୫ମ ଓ ୬ଷ୍ଠ ସ୍ଥୂଳତା ଅନୁସାରେ ଡାକାଯାଏ]

ସ୍ଥୂଳ ତାଳ—ସଂ. ବି—ହନ୍ତାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla tāla Palmyra palm.

ସ୍ଥୂଳ ତିନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି—ଅବଲୁସ (କାଠ) (ହି. ଶ)
Sthūla tinduka Ebony.

ସ୍ଥୂଳତିକ୍ତା—ସଂ. ବି—ଦାରୁହଳଦି (ହି. ଶ)—
Sthūlatiktā Dāruhaladi (See)

ସ୍ଥୂଳତଃ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୋଟା ମୋଟି—Roughly; on the
Sthūlatah whole. [ଉ—ସଂସ୍କୃତରେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରେ
ସ୍ଥୂଳତଃ ପଞ୍ଚମୀ ଓ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ, ବିଶେଷଣରେ
ସ୍ଥୂଳତଃ ହୁଏ ନାହିଁ । ପ୍ରକାଶ୍ୟତଃ ଅର୍ଥ ଯାହା ଆମ୍ଭେମାନେ
ବ୍ୟବହାର କରୁଁ, ତାହା ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ବିରୁଦ୍ଧ ।]

ସ୍ଥୂଳ ତ୍ୱଚ୍ — ସଂ. ବ—ଦାଶ୍ରଗ୍ରା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଗମ୍ଭାରୀ ଗଛ (ହୁ. ଶ) —
Sthūla twachā Black grape; Gmelina Arborica.

ସ୍ଥୂଳ ଦଣ୍ଡ — ସଂ. ବ—ବେତ ନଳ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla daṇḍa A kind of reed.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ଥୂଳଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—Having thick rod.
(ସ୍ଥୂଳଦଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୂଳଦର୍ଭ (ର୍ଭ) — ସଂ ବ—ମୁଞ୍ଜତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūladarbha (rbhā) A kind of grass; Saccharum Munja.

ସ୍ଥୂଳଦର୍ଶକ—ସଂ. ବ—ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତୁ
Sthūladarśak ସ୍ଥୂଳ ଦେଖାଯାଏ (ହୁ. ଶ)—Microscope.
(ସ୍ଥୂଳ ଦର୍ଶନ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ଥୂଳ ଦଳ—ସଂ ବ (କର୍ମଧା) ମୋଟା ପତ୍ର—Thick leaf. ସଂ. ବିଣ.
Sthūla dala ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୋଟା ପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ—
(ସ୍ଥୂଳଦଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Thick leaved.

ସ୍ଥୂଳଦଳା—ସଂ ବ—ଘିକୁଆଁର—
Sthūladalā Aloe Indica.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥୂଳ ଦଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Sthūla dala.

ସ୍ଥୂଳ ଦେହ — ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସ୍ଥୂଳ କାୟା; ମୋଟା ଶରୀର—
Sthūla deha 1. Fat body. ୨ । ଜଡ଼ ଶରୀର—
(ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହ, ଲିଙ୍ଗ ଦେହ—ଦ୍ରବ୍ୟଶରୀର) 2. Gross material body; physical body. [ଉ—ସ୍ଥୂଳଦେହେ ସଦା ଅସ୍ଥୁଲତ୍ୱ ସେହି ପାଣ୍ଡୁର ଭାବ ବାମାର,—ରାଧାନାଥ. ପାଂଚାଳୀ ।] ବିଣ. ପୁଂ – ସ୍ଥୂଳକାୟ—Corpulent; fat.
(ସ୍ଥୂଳଦେହା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୂଳ ନାଳ—ସଂ. ବ—ବେତନଳ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla nāla A sort of reed.

ସ୍ଥୂଳନାସ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଥୂଳ।+ନାସା)—ସ୍ଥୀଳ ନାସାଯୁକ୍ତ-
Sthūlanāsa Having a thick nose; thick-nosed;snub-nosed.
(ସ୍ଥୂଳନାସିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବ – ଶୂକର; ବରାହ—A hog.
(ସ୍ଥୂଳନାସା, ସ୍ଥୂଳନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୂଳ ନିମ୍ବୁ — ସଂ. ବ—ମହାନିମ୍ବୁ; ବଡ଼ଲେମ୍ବୁ—
Sthūla nimbu Big orange.

ସ୍ଥୂଳ ନୀଳ—ସଂ. ବ—ବାଜ ପକ୍ଷୀ (ହୁ. ଶ)—
Sthūla nīla Hawk.

ସ୍ଥୂଳ ପଟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ଥୀଳ ବସ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ—
Sthūla paṭa Having a thick cloth.
(ସ୍ଥୂଳ ପଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୂଳ ପଟ୍ଟ—ସଂ. ବ—କାର୍ପାସ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sthūla paṭṭa Cotton.

ସ୍ଥୂଳ ପଟ୍ଟାକ—ସଂ. ବ—ମୋଟା ଲୁଗା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sthūla paṭṭāka Thick cloth.

ସ୍ଥୂଳ ପତ୍ର — ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ମୋଟ ପତ୍ର—1. Thick leaf.
Sthūla patra. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦମନକ; ଦଅଣା ଗଛ—
2. The Damanaka plant. ୩ । ଛତିଅଣା ଗଛ (ହୁ. ଶ)—3. Chhatiānā (See) ସଂ. ବିଣ—ମୋଟ ପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ—Thick-leaved.

ସ୍ଥୂଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ଛତିଅଣା ଗଛ (ହୁ. ଶ)—
Sthūlaparṇṇī Chhatiānā (See)

ସ୍ଥୂଳ ପାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୋଦଗ୍; ମୋଟା ଗୋଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ;
Sthūlapāda ଶ୍ଲୀପଦୀ—Having elephantiasis of the leg. ବ—ହସ୍ତୀ (ଶବ୍ଦମାଳା)—Elephant.
(ସ୍ଥୂଳପାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୂଳ ପୁଷ୍ପ — ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବକବୃକ୍ଷ (ରତ୍ନମାଳା)—
Sthūla pushpa 1. Sesbania Grandiflora (tree)
୨ । ମୋଟଫୁଲ—2. Thick-petalled flower.

ସ୍ଥୂଳପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବ—୧ । ପର୍ବତଜାତ ଅପରାଜିତା (ରତ୍ନମାଳା)—
Sthūlapuspā 1. Clitoria flower growing on mountains. ୨ । ମୁଗୁରମଲ୍ଲୀ (ହୁ. ଶ)—2. Many-patalled Malli flower.

ସ୍ଥୂଳପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—ଯବତିକ୍ତା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ): ଶ୍ୱେତ ବନବନା; ଭୂଇ-
Sthūlapushpī ନିମ୍ବ—Andrographis Paniculata.

ସ୍ଥୂଳ ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ—ସଂ. ବ—ବରକଧାନ୍ୟ; ଚିନାଶସ୍ୟ (ହୁ. ଶ)
Sthūlapriyaṅgu A kind of fine grain.

ସ୍ଥୂଳ ଫଳ—ସଂ ବ—ଶାଳ୍ମଳୀବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla phala The silk cotton tree.

ସ୍ଥୂଳଫଳା—ସଂ. ବ—୧ । ଅଣସୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ): ବନ୍ୟ ଲିଶିଆ—
Sthūla phalā 1. Wild flax plant. ୨ । ଶାଳ୍ମଳୀ (ହୁ. ଶ)—2. Silk-cotton tree.

ସ୍ଥୂଳବର୍ତ୍ତ୍ମକୃତ୍—ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝାଟି (ଦେଶ)—
Sthūlabarttmakṛut Brāhmaṇa jhāṭi (See)

ସ୍ଥୂଳ ବଲ୍କଳ—ସଂ. ବ—ରକ୍ତଲୋଧ୍ର (ଜଟାଧର)—
Sthūla balkala The red variety of Symplocus Racemosa.

ସ୍ଥୂଳ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ମୋଟା ବୁଦ୍ଧି—
Sthūla buddhi Dullness of wit.
ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—
Dull-witted.

ସ୍ଥୂଳ ବୃକ୍ଷ — ସଂ. ବ—ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ (ହୁ.ଶ)—
Sthūla bṛuksha The Bakula tree.

ସ୍ଥୂଳବୃକ୍ଷ ଫଳ — ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ଥୂଳ ପିଣ୍ଡିତକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla bṛuksha phala 1. The small variety of Pinditaka tree. ୨ । ମଦନ ଫଳ—2. The fruit of Bushy Gardenia

ସ୍ଥୂଳ ବୈଦେହୀ—ସଂ. ବି—ଗଜ ପିପ୍ପଳୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūla baidehī The wild piper.

ସ୍ଥୂଳଭଦ୍ର—ସଂ. ବି—ଶ୍ୱେତବେଦଳ ନାମକ ଜୈନଭେଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sthūlabhadra A sect of Jainas.

ସ୍ଥୂଳ ଭୂତ—ସଂ. ବି—୧। ଘନୀଭୂତ ଅକାଶାଦି ଭୂତ—
Sthūla bhūta 1. The materialised elements of nature. ୨। ପଞ୍ଚଭୂତ—2. The five gross elements of nature.

ସ୍ଥୂଳ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅପାମାର୍ଗ [ହ. ଶ]
Sthūla mañjarī Achyranthes Aspera [plant].

ସ୍ଥୂଳ ମରିଚ—ସଂ. ବି—୧। କକ୍କୋଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଶ)
Sthūla maricha 1. Kakkola (See)
୨। ଶୀତଳ ଚିନି; କବାବ ଚିନି (ହ. ଶ)—2. Cubeb.

ସ୍ଥୂଳ ମୂଳ (ମୂଳକ)—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ମୂଳା (ହ. ଶ)
Sthūla mūla(mūlaka) Big radish.

ସ୍ଥୂଳରୁହା—ସଂ. ବି—ସ୍ଥଳପଦ୍ମ (ହ. ଶ) (ଦେଶ)
thūlaruhā Sthalapadma (Se)

ସ୍ଥୂଳ ରୂପ—ସଂ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ଦେହ—
Sthūla rūpa Gross material body.

ସ୍ଥୂଳ ରୋଗ—ସଂ. ବି—ମେଦୋବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Sthūla roga The disease of corpulence.

ସ୍ଥୂଳ ଲକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ, କ୍ଷୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ଦାନଶୀଳ—
Sthūla laksha (kshya, kshī) 1. Very bountiful.
ସ୍ଥୂଳ ଲକ୍ଷା(କ୍ଷ୍ୟା) } ସ୍ତ୍ରୀ ୨। ବୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟ; ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned.
ସ୍ଥୂଳ ଲକ୍ଷିଣୀ } ୩। କୃତଜ୍ଞ—3. Grateful.
[ସ୍ଥୂଳ ଲକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ, କ୍ଷୀ)ତା—ବି]

ସ୍ଥୂଳ ଶର(ଶାୟକ)—ସଂ. ବି ୧। ରାମଶର; ଶରତୃଣବିଶେଷ—
Sthūla śara(śāyaka) (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. A sort of reed. (ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର, ସ୍ୱାଦୁ, ବୋଷ୍ଟ, କଫଦ୍ରାବକ- ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମହାଶର, ମହାପତ୍ର; ବଳବୀର୍ଯ୍ୟକର।) ଇକ୍ଷୁରକ; ଶ୍ୱେତପତ୍ର; ବହ୍ନିମୂଳ, ପୀଘମୂଳକ।

ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ—ସ୍ଥୂଳ ଦେହ (ଦେଶ)
Sthūla śarīra Sthūla deha (See)

ସ୍ଥୂଳ ଶଟକ(କା)—ସଂ ବି—ମୋଟ ଲୁଗା—Thick or coarse cloth.
(ସ୍ଥୂଳଶାଟକା; ସ୍ଥୂଳଶାଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ଥୂଳ ଶାଳି—ସଂ. ବି—ବଡ଼ଧାନ; ଶାଳିଧାନ୍ୟଭେଦ; ମୋଟ ଶାଉଦ ଧାନ
Sthūla śāli —Coarse winter paddy. [ଦ୍ର—ଏହା [ଲଘୁଶାଳି—ବିଶେଷଣ] ସ୍ୱାଦୁ; ମଧୁର; ଶୀତଳ; ପିତ୍ତନାଶକ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣଜ୍ୱର- [ଅନ୍ୟନାମ—ସ୍ଥୂଳତଣ୍ଡୁଳ; ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗ] ଦାହଜ୍ୱରରୋଗନାଶକ; ଅଗ୍ନିବଳବୀର୍ଯ୍ୟକର।]

ସ୍ଥୂଳ ଶିରଃ—ସଂ. ବି [ସ୍ଥୂଳଶିରସ୍ ଶବ୍ଦ]—ବୃହତ ମୁଣ୍ଡ—Big head.
Sthūla śirah ବିଣ. [ବହୁବ୍ରୀହି]—ବୃହନ୍ମସ୍ତକ [ବ୍ୟକ୍ତି]—Big-headed.

ସ୍ଥୂଳଶିର୍ଷିକା—ସଂ. ବି [ଏହାର ଶରୀର ତୁଳନାରେ ମୁଣ୍ଡ ବଡ ଥିବାରୁ]—
Sthūla śirshikā କ୍ଷୁଦ୍ରପିପୀଲିକା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Small ant.

ସ୍ଥୂଳ ଷଟ୍‌ପଦ—ସଂ. ବି—ବରୋଲେ; ବିଚୁଡ଼ି (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)
Sthūla shatpada Wasp.

ସ୍ଥୂଳ ଶାୟକ—ସଂ. ବି—ରାମଶର; ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ (ହ. ଶ)
Sthūla śāyaka A kind of reed.

ସ୍ଥୂଳ ସ୍କନ୍ଧ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଲଭୁଚ; ଜେଠ୍ଠ—
Sthūla skandha Autocorpus Loccucha tree.

ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତନ—ସଂ ବି (କର୍ମଧା)—ଶୀଘର ସ୍ତନ—
Sthūla stana Big breasts (of a woman).

ସ୍ଥୂଳସ୍ତନା—ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି ସ୍ଥୂଳ+ସ୍ତନ+ଆ)—ଶୀଘର ସ୍ତନ-ଯୁକ୍ତା [ସ୍ତ୍ରୀ]—(a woman) Having big breasts.
(ଶବ୍ଦସ୍ତନା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ସ୍ଥୂଳ ହସ୍ତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧। ଶୀଳ ଭୁଜ—Thick hand.
Sthūla hasta ୨। ହସ୍ତିଶୁଣ୍ଡ—The trunk of elephant.

ସ୍ଥୂଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଥୂଳ+ଆ)—ସ୍ଥୂଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Sthūlā Feminine of Sthūla.
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ଗଜ ପିପ୍ପଳୀ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. Wild pepper. ୨। ଏଙ୍କାରୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଫୁଟ—2. Cucumber; Cucumis Memordicus. ୩। ସ୍ଥୂଳୈଲା (ଲମ୍ବମାଳା)—3. The big variety Cardamum.

ସ୍ଥୂଳାଂଶା—ସଂ. ବି—ଗନ୍ଧ ପତ୍ରା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sthūlāmśā A medicinal plant.

ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧। ମୋଟ ଦେହ—1. Fat body.
Sthūlānga ୨। ଏକ ପ୍ରକାର ଚାଉଳ (ହ. ଶ)—2. A species of rice. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ଥୂଳ ଦେହ-
(ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗୀ—ବେ. ସ୍ତ୍ରୀ. ରୂପ) ବିଶିଷ୍ଟ—Fat; corpulent.

ସ୍ଥୂଳାମ୍ର—ସଂ. ବି—୧। ମହାସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ; ଇଷ୍ଟ ଆମ୍ରବିଶେଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]
Sthūlāmra 1. A species of excellent mango.
୨। ବଲମ୍ବାଆମ୍ର [ହ. ଶ]—2. Mango from graft.

ସ୍ଥୂଳ ସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ବହୁବ୍ରୀହି]—ବୃହନ୍ମୁଖ—Big face.
Sthūlāsya ବି—ସର୍ପ [ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା]—Serpent,
[ସ୍ଥୂଳାସ୍ୟା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ଥୂଳୀ—ସଂ. ବି [ସ୍ଥୂଳ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ]—ଉଷ୍ଟ୍ର (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Sthūlī Camel.

ସ୍ଥୂଳୈରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବୃହତ୍ ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—
Sthūlairanda A big variety of castor oil-seed-plant.

ସ୍ଥୂଳୈଲା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବଡ଼ ଅଳା (ଲେ, ଲୈ)ଚ—The larger variety of Cardamum.
(ସ୍ଥୂଳୈଲା=ସ୍ଥୂଳସ୍ୱର—ବିଶେଷ୍ୟ) [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତଳ, ଇଷ୍ଟ

ବଡ଼ ଏଲାଚି ସୁଗନ୍ଧ, ପିତ୍ତର୍ଦ୍ଧିକଫହର, ହୃଦ୍ରୋଗନାଶକ, ମୁଂସ୍ନ୍ ବଡ଼ୀ ଇଲାୟଚୀ ନାଶକ ଓ ରୋଚକ ।]
ଫା. ହେଲିକଲ୍ଲ, ଅ. କାକଲେକବାଇ, ତେ. ପେଙ୍ଗଏଲ୍ଲକ୍ଲ;
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଏଲା, ସ୍ଥୂଳା, ବହୁଳା, ପୃଥ୍ୱୀକା, ଦ୍ୱିପ୍ରଷ୍ଠ, ଉଦ୍ଦେଳା, ବୃହଦେଳା, ଚନ୍ଦ୍ରବାଳା, ଜିଷ୍ଣୁ, ଜିଦନୋଇବା, ସୁରଭିଗ୍ରନ୍ଥ,ମହେଳା, ପୃଥ୍ୱୀ, ଜଟ୍ୟା, କୃମାଇକା, ବାୟୁସ୍ଥା, ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ, କାନ୍ତା, ଦିବ୍ୟଗନ୍ଧା, ଶିବା ।]

ସ୍ଥୂଲୋଚ୍ଚୟ—ସଂ.ବ—୧। ହସ୍ତୀର ମଧ୍ୟମ ଗତି (ମେଦିନୀ)—1. Medium
Sthūlochchaya motion of an elephant. ୨। ଗଣ୍ଡୋପଳ; ଗଣ୍ଡଶୈଳ (ମେଦିନୀ)—2. A big block of stone. ୩। ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା (ମେଦିନୀ)—3. Incompleteness. ୪। ବରଣ୍ଡ; ବ୍ରଣ (ମେଦିନୀ)—4. Boil. ୫। ହସ୍ତିଦନ୍ତ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ରନ୍ଧ୍ର—5. The bore inside the tusk of the elephant.

ସ୍ଥୂଲୋଦର—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ବଡ଼ ପେଟ—Big belly. ବିଣ
Sthūlodara (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୁଂ—ବଡ଼ ପେଟିଆ; ଥଳୁଆ ପେଟା— (ସ୍ଥୂଲୋଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) Pot-bellied.

ସ୍ଥେୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଥା. ଧାତୁ + ଅଧି. ଯ)—୧। ସ୍ଥିରତର (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)
Stheya —1. Calmer; more fixed. ୨। ସ୍ଥାପନୀୟ—
2. Fit to be placed or established. ବ—
୧। ବିବାଦ ପକ୍ଷର ନିଷ୍ପତ୍ତିକାରୀ; ମଧ୍ୟସ୍ଥ (ମେଦିନୀ)—
1. Umpire; arbitrator. ୨। ପୁରୋହିତ—
2. Priest.

ସ୍ଥେୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥିର + ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥେ ଇୟସୁ—ସ୍ଥେୟସ୍; ୧ମା.୧ବ)
Stheyān —୧। ଅତି ସ୍ଥିର (ଅମର)—1. Very calm or
(ସ୍ଥେୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) fixed. ୨। ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Excellent. ୩।
ଶାଶ୍ୱତ (ଭରତ)—3. Eternal.

ସ୍ଥେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥିର + ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—୧। ଅତି ସ୍ଥିର—
Stheshṭha 1. Very calm or fixed. ୨। ଦୃଢ଼ତର—
(ସ୍ଥେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Very firm.

ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥିର + ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—୧। ସ୍ଥିରତା; ସ୍ଥିରତ୍ୱ—
Sthairjya 1. Calmness; fixity. ୨। ନିଶ୍ଚଳତା—
2. Unmoving condition; stability.

ସ୍ଥୋ(ସ୍ଥୌ)ରୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥୋରକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧। ଥୋଡ଼
Sthe(sthau)rī ବୋହିବା ପଶୁ—1. Pack-animal.
୨। ଥୋରିଆ ବଳଦ—2. Pack-bullock.

ସ୍ଥୌଣେୟ—ସଂ. ବ—ପ୍ରନ୍ଥି ପର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ; ଜଣ୍ଟିଅଳା (ଅମର)
Sthauṇeya A scented herb,
(ସ୍ଥୌଣେୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ହରିତ

ସ୍ଥୌର—ସଂ. ବ—ପଶୁଙ୍କ ପିଠିରେ ବାହୁତ ଭାର; ଥୋଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Sthaura Loads carried in pack-saddle.

ସ୍ଥୌଲଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ଥୂଲଶୀର୍ଷ + ଅ)—ବୃହନ୍ମସ୍ତକଯୁକ୍ତ—
Sthaula śīrsha Big-headed.
(ସ୍ଥୌଲଶୀର୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଥୌଲ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ଥୂଳ + ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—୧। ସ୍ଥୂଳତା—1. Thick-
Sthaulya ness; fatness; corpulence. ୨। ମେଦୋ-
ବୃଦ୍ଧି ରୋଗ (ହି. ଶ)—
2. The disease of corpulence.

ସ୍ନ—ଗ୍ରା. ବ (ଚରିତ୍ରଅ ସାଙ୍କେତିକ)—'ସନ'ର ସାଙ୍କେତିକ ରୂପ—
Sna सन सन Abbreviation for Sana (meaning
year).

ସ୍ନ ହାଲ୍—ଗ୍ରା. ବ (ସାଙ୍କେତିକ; ଚରିତ୍ରଅ ଭାଷା; 'ସନ ହାଲ'ର
Sna hāl ଅପଭ୍ରଂଶ)—ଚଳନ୍ତ ବର୍ଷ—Abbreviation for
ହାଲ ସନ ହାଲ ସନ 'the current year.
(ସ୍ନ ଭାଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ନପନ—ସଂ.ବ (ସ୍ନା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ନାପି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧। ସ୍ନାନ
Snapana କରାଇବା; ଗାଧୋଇ ଦେବା—1. Giving a
bath. ୨। ଧୋଇବା—2. Washing; ablu-
tion. ୩। ଆର୍ଦ୍ରୀକରଣ—3. Moistening. ୪।
ଅଭିଷେକକରଣ; ଅଭିଷେଚନ—4. Act of sprin-
kling consecrated water. ୫। ସ୍ନାନ—
5. Bath; bathing.

ସ୍ନପିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ନାପି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—କୃତ ସ୍ନାନ; ସ୍ନାତ—
Snapita 1. Bathed. ୨। ଧୌତ—2. Washed.
୩। ଆର୍ଦ୍ରୀକୃତ—3. Moistened. [ଭୂ—ଜର୍ଜରେ
ଜଜର୍ଜରିତ ଶରୀରେ ପ୍ରହାରେ। ସ୍ନପିତ ଅଧର ସ୍ମିତେ ହୃଦୟ
ବିଦାରେ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି।] ୪। ବ୍ୟାପ୍ତ—
4. Spread.

ସ୍ନବ—ସଂ. ବ (ସ୍ନୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା + ଭାବ. ଅ)—ସ୍ରବଣ;
Snaba (ସ୍ନୁତ—ବିଣ) କ୍ଷରଣ—Oozing.

ସ୍ନା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଗାଧୋଇବା—1. To bathe. ୨।
Snā (root) ଧୋଇବା—2. To wash. ୩। ଓଦା କରିବା—
3. To moisten.

ସ୍ନାଆନ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ନାନ)—ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—
Snā-āna ସ୍ନାନ, ଚାନ ଅସନାନ Snāna (See)

ସ୍ନାତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ନା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧। କୃତସ୍ନାନ—
Snāta 1. Bathed. ୨। (+କର୍ମତ)ଧୌତ—2. Washed.
(ସ୍ନାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩। ଆର୍ଦ୍ରୀକୃତ—3. Moistened.

ସ୍ନାତକ—ସଂ. ବ (ସ୍ନାତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ଗୁରୁଗୃହରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ
Snātaka ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ସମାପନ ପୂର୍ବକ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ସମା-
ବର୍ତ୍ତନ କରିଥିବା (ସେହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଗଣ୍ଡସ୍ନାନ
କରିଥିବା) ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person who has
entered into the stage of a house-
holder after completing his course of

vedic studies at the house of his preceptor. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସମାପନାର୍ଥେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A newly married person; an initiated householder (Hindu), [ବ୍ର—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଦ୍ୱିଜ ବାଳକ ଗୁରୁକୁଳରେ ବେଦାଦି ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ଘରବାଟକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ ।

ସ୍ନାତକ ତ୍ରିବିଧ ; ଯଥା—ବ୍ରତସ୍ନାତକ, ବିଦ୍ୟାସ୍ନାତକ ଓ ଉଭୟ ସ୍ନାତକ ।

୧ । ବ୍ରତସ୍ନାତକ—୨୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଚରଣପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ନ ପାରି ଘରକୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ—୨ । ବିଦ୍ୟାସ୍ନାତକ—ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଚରଣପୂର୍ବକ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁଗୃହରେ ରହି ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଓ ଘରକୁ ଫେରୁ ନଥିଲେ—୩ । ଉଭୟ ସ୍ନାତକ—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟପାଳନ ପୂର୍ବକ ଯେ ବେଦପାଠ ଶେଷ କରି ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲେ । ଅଜକାଲ ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗୁରୁକୁଳ ଓ ଋଷିକୁଳରେ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରି ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବାଳକକୁ ସ୍ନାତକ ଉପାଧି ଦିଆଯାଏ (ହି. ଶ)]

ସ୍ନାତକ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ସ୍ନାତକଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ ବିଶେଷ—A Snātaka brata religious vow observed by a newly initiated householder.

ସ୍ନାତାନୁଲିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [କର୍ମଧା; ଅଦୌ ସ୍ନାତ, ପଶ୍ଚାତ୍ ଅନୁଲିପ୍ତ Snātānulipta (ସ୍ନାତାନୁଲିପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ନାନ କରିସାରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରେ ଚନ୍ଦନାଦି ବୋଳ ହୋଇଥାଆନ୍ତି—Besmeared with sandal paste etc. after bath.

ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି (ସ୍ନା ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଗାଧୋଇବା—1. Snāna Bathing; bath. ୨ । ଅବଗାହନ; ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଗାଧୋଇବା; ମୁଣ୍ଡବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା—2. Bathing by dipping into water. ୩ । ସର୍ବାଙ୍ଗ କ୍ଷାଳନ—3. Washing of all the parts of the body. [ବ୍ର—ସ୍ନାନ ସାତ ପ୍ରକାର, ଯଥା—୧ । ମାନ୍ତ୍ର ବା ମନ୍ତ୍ର ସ୍ନାନ—ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ କାଳ୍ପନିକ ବା ପ୍ରକୃତ ସ୍ନାନ—୨ । ବାୟବ୍ୟ ସ୍ନାନ—ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଶରୀର କ୍ଷାଳନ—୩ । ଭୌମସ୍ନାନ—ଦେହରେ ମାଟିବୋଳ ସ୍ନାନ—୪ । ଆଗ୍ନେୟ ସ୍ନାନ—ଧୂଆଁଦ୍ୱାରା ଦେହ ଧୂପନ, ବିବା ଦେହରେ ଭସ୍ମ ବୋଳ ହେବା—୫ । ଦିବ୍ୟ ବା ଅମୃତ ସ୍ନାନ—ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ସ୍ନାନ—୬ । ବାରୁଣ ସ୍ନାନ—ଧୂଳିଦ୍ୱାରା ବା ଗୋରଜ ଦ୍ୱାରା ଶରୀର କ୍ଷାଳନ—୭ । ମାନସ ସ୍ନାନ—ଚାରିତ୍ରିକ ସ୍ନାନ । ଏହି ସ୍ନାନ ଶବ୍ଦ ବିଶିଷ୍ଟ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଅଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅତି ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ନିମ୍ନରେ ଦିଆ ଯାଉଅଛି । ଯଥା—ଶିରଃ ସ୍ନାନ (ମୁଣ୍ଡଧୋଇ ଗାଧୋଇବା); (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର) ଋତୁସ୍ନାନ ବା ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ; ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ; ତୀର୍ଥସ୍ନାନ; ଦେବସ୍ନାନ (ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ସ୍ନାନବିଧି), ମନ୍ତ୍ରସ୍ନାନ, ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ, ରକ୍ତସ୍ନାନ, ମୋକ୍ଷସ୍ନାନ (ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗ୍ରହଣରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ହନୁମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ), ଗ୍ରସ୍ତ ସ୍ନାନ ବା ଗ୍ରହଣସ୍ନାନ (ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ ଲାଗିବା ବେଳେ ହନୁମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ), ପ୍ରେତସ୍ନାନ (ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ସ୍ନାନ), ନିତ୍ୟସ୍ନାନ, ନୈମିତ୍ତିକ ସ୍ନାନ (କୌଣସି ବିଶେଷ ନିମିତ୍ତ ଉପଲକ୍ଷରେ (ଯଥା—ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ, କୌଣସି ଲୁଟୁମ୍ବ ମୃତ ହେଲେ) କରାଯିବା ସ୍ନାନ, କାମ୍ୟସ୍ନାନ, ମହାସ୍ନାନ, (ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କର ସ୍ନାନ, ଦେବ ମନ୍ଦିରରେ କୌଣସି ଅଶୁଚିଜନକ ଘଟଣା ଘଟିଲେ, ଯଥା—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବତାଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ଦେଲେ, ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ କେହି ଝାଡ଼ା ଫେରି ପକାଇଲେ ବା ପ୍ରସ୍ରାବ କଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ଗାଧୋଇଦେବାରୂପ କର୍ମ), କାମ୍ୟସ୍ନାନ (ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ,ଅଭିଷେକ, ଉପନୟନ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଇତ୍ୟାଦି କାମ୍ୟ କର୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ ସ୍ନାନ), ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ ବା ସାଗର ସ୍ନାନ, ନଦୀସ୍ନାନ, ଅଶୌଚସ୍ନାନ, ସଦ୍ୟଃସ୍ନାନ, ମକରସ୍ନାନ ବା ମାଘସ୍ନାନ, କାର୍ତ୍ତିକସ୍ନାନ, ପ୍ରୟାଗସ୍ନାନ, ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାନ) ।

(ସ୍ନାତା—ବିଣ) ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ—ସ୍ନାଅ (ହା) ନ, ସ୍ନାଅ-(ହା) ନ, ସିନା-(ରା) ନ)

ସ୍ନାନ କରିବା—କ୍ରି—୧ । ଗାଧୋଇବା—1. To take a bath. ୨ । ମୁଣ୍ଡବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା—2. To take a dip in the water.

Snāna karibā

ସ୍ନାନକରନା

ସ୍ନାନ କଲସ(ଘଟ)—ସଂ ବି (ମ.ପ. ଲୋ)—ଯେଉଁ ଭୂମିରେ ସ୍ନାନାର୍ଥ ଜଳ ରହିଥାଏ—A pitcher containing water for bath.

Snāna kalasa [ghaṭa]

ସ୍ନାନ ଗୃହ—ସଂ ବି—ସ୍ନାନାଗାର (ଦେଶ)—

Snāna gṛuha Snānāgāra (See)

ସ୍ନାନ ତୃଣ—ସଂ. ବି—କୁଶ (ଶବ୍ଦମାଳା)—The kuśa grass.

Snāna tṛuṇa (ବ୍ର—କୁଶକୁ ହସ୍ତରେ ଧାରଣ କରି ସ୍ନାନ କରିବାର ବିଧି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି । (ହି. ଶ)

ସ୍ନାନ ଦାନ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ନାନାନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଧନାଦିର ଦାନ—1. Giving of presents to Brāhmaṇas after bath. ୨ । ସ୍ନାନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଧନାଦି ଦାନ—2. Bathing and giving presents to Brāhmaṇas.

Snāna dāna

ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଶ)—

Snāna pūrṇṇamī Snāna pūrṇṇimā (See).

ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଅସନାନପୁନମୀ (ସ୍ନାନ ପୁନେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଯେଉଁ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମାଙ୍କର ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ସ୍ନାନ ବିଧି ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ—Full moon of Jyaishṭha.

Snāna pūrṇṇimā

ସ୍ନାନ ପ୍ରକାର—ତତ୍ସ. ବ (ଚତୁର୍ଥୀ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ—
Snāna prakāra Bathing etc. (ଉ—ସ୍ନାନ ପକାର ଚାନଟାନ **ଅସ୍ନାନ ଉସ୍ନାନ** ବରଷକାଥ, ପାଠଶା ପଂକ୍ତିର ଛତ୍ରଯିବ—ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ତ୍ରଲ ।)

ସ୍ନାନ ବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ମ.ଷ. ଲୋ)—ସ୍ନାନ କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—Cloth put on during bath; bath-dress.
Snāna bastra

ସ୍ନାନ ବେଦୀ (ବେଦିକା)—ସ. ବ—ସ୍ନାନମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)
Snāna bedi (bedikā) Snāna maṇḍapa (See)

ସ୍ନାନ ଭୋଜନ—ସ. ବ—ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଭୋଜନ—
Snāna bhojana Taking bath and then taking meal.

ସ୍ନାନମଣ୍ଡପ—ସ.ବ—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସ୍ନାନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରାଯାଏ—An altar on which the images of Jagannātha, Balabhadra and Subhadrā are given a washing on Snāna Purṇṇimā day.
Snāna maṇḍapa

ସ୍ନାନ ଯାତ୍ରା—ସ. ବ—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମାଙ୍କର (ଏବଂ ପୁରୀରେ ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର) ମହାସ୍ନାନ ଉତ୍ସବରେ ଉତ୍ସବ—The ceremony of washing of the images of Bishṇu and of Jagannātha on the full moon of Jaishṭha. [ଦ୍ର—ଚଳି କରି ଯାଇଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହୁପରିମାଣରେ ପାଣି ଢାଳିଦେବାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ରଙ୍ଗ ଖସିଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ ସ୍ନାନଯାତ୍ରା ପରେ ସେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଚିତ୍ରିତ କରିବାକୁ ୧୫ ଦିନ ଲାଗେ । ସେ ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଅଦିକ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଗରେ ଢାଟି ବନ୍ଧାଯାଏ ଓ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉକ୍ତ ୧୫ ଦିନକୁ 'ଅଣସର'(ସଂ.ଅନବସର) ବୋଲାଯାଏ । କାରଣ ସ୍ନାନାଧ୍ୟକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଜ୍ୱରଦ ଧରିଥିବାରୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅନବସର (ଅଣସର) ହୁଏ ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ । ଚତୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର 'ନବଯୌବନ' ବେଶକୁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦେଖନ୍ତି ଓ ତତ୍ପରେ ନବ ଚିତ୍ରିତ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ଦିନ ରଥରେ ବସାଇ ରଥଯାତ୍ରା କରାଯାଏ ।]
Snāna yātrā

ସ୍ନାନ ଶାଳା—ସ. ବ—ସ୍ନାନାଗାର (ଦେଖ)
Snāna śālā Snānāgāra (See)

ସ୍ନାନଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବେଶୀ ଗାଧୋଇବା ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ—
Snānaśīla Habituated to taking bath frequently.
(ସ୍ନାନଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନାନାଗାର—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲୋ)—ଯେଉଁ ଘରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ; ଗୋସଲଖାନା—Bath room.
Snānāgāra

ସ୍ନାନାହାର—ସଂ. ବ—ପ୍ରଥମେ ସ୍ନାନ ଓ ପରେ ଭୋଜନ—
Snānāhāra Taking bath and taking meal after bath.

ସ୍ନାନିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସ୍ନାତ; ଧୁତସ୍ନାନ—Bathed; washed.
Snāniā [ସ୍ନା(ସ୍ନା)ଡ଼ାଳିଆ—ଅନ୍ୟ, ଗ୍ରାମ୍ୟ. ରୂପ]
[ଅସ୍ନାଳିଆ, ଅସ୍ନା(ସ୍ନା)ଡ଼ାଳିଆ—ବିପରୀତ]
ସ୍ନାତ **ଅସ୍ନାନ କିୟାହୁଆ**

ସ୍ନାନିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ସ୍ନାନ)—ସ୍ନାନ କରିବା—
Snānibā To bathe. (ଉ—ପ୍ରଭୁତ ଶିଶିରେ ସ୍ନାନ ସଜ ସ୍ନାନକରା ପୁଷ୍ପ ଯେବେ, ବୃନ୍ଦାସନେ ଦସୁଆଇ ଅଳକ ଅନାଇ, **ସ୍ନାନକରନା** ପ୍ରେମୋତ୍ସବେ ବିଲମ୍ବ ଭେବେ ବି ସେ ଅଳ, ଖରାରେ ମଉଳି ପୁଷ୍ପ ବାସି ହେବା ଯାଏ ?—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା)

ସ୍ନାନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ନାନ+ଈୟ)—୧ । ସ୍ନାତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Snānīya —1. Fit to be bathed. ୨ । ସ୍ନାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to bath. ୩ । ସ୍ନାନୋପଯୋଗୀ—
3. Requisite for a bath. ସ. ବ—ସ୍ନାନସାଧନ; ସ୍ନାନ ସମ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା—ଜଳ, ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ, ସାବୁନ, ଗାମୁଛ, ତୈଳ ଇତ୍ୟାଦି)—Materials required for a bath; requisites for a bath.

ସ୍ନାନୋପକରଣ—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ)—ସ୍ନାନୀୟ (ବି) (ଦେଖ)—
Snānopakaraṇa Snānīya (See)

ସ୍ନାନୋତ୍ସବ—ସ. ବ—ସ୍ନାନଯାତ୍ରା (ଦେଖ)—Snānajātrā (See)
Snānotsaba (ସ୍ନାନୋତ୍ସବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ନାବ—ସ. ବ—ସ୍ନାୟୁ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ) (ଦେଖ)—
Snāba Snāyu (See)

ସ୍ନାୟନ—ସ. ବ—ସ୍ନାନ (ହ.ଶ)—
Snāyana Bath.

ସ୍ନାୟବିକ—ସ. ବିଣ (ସ୍ନାୟୁ+ଇକ)—ସ୍ନାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Snāyabika Relating to the nerves; nervine; nervous.

ସ୍ନାୟବିକ ଦୁର୍ବଳତା (ଦୌର୍ବଲ୍ୟ)—ସ.ବ (ଅଧିକରଣ)—ସ୍ନାୟୁର ଦୋଷଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା—
Snāyabika durbalatā [daurbalya] Nervous debility.

ସ୍ନାୟବୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ନାୟୁ+ଈୟ)—ସ୍ନାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Nervine.
Snāyabīya ସଂ. ବ—କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ (ହ. ଶ)—The organs of action.

ସ୍ନାୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ନା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Snāyī ସ୍ନାନକର୍ତ୍ତା—One who takes a bath.
(ସ୍ନାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନାୟୁ—ସ. ବ (ସ୍ନା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । (ଶରୀର ବନ୍ଧନ) ସର୍ବ-
Snāyu ଦେହବ୍ୟାପୀ ସୂକ୍ଷ୍ମବତ୍ ଅସ୍ଥିବନ୍ଧନୀ ନାଡ଼ୀଗଣ—

1. Ligaments of the body. ୨ । ଯେଣୀବନ୍ଧନ ନାଡ଼ୀ—2. Tendons. ୩ । ବାୟୁବାହକ ନାଡ଼ୀ; ସ୍ନାୟୁ ଶିରା—3. Nerves. [ଦ୍ର—ମେଦର ସ୍ନେହଭାଗରୁ ଗଠିତ କରି ଶିରାମାନେ ସ୍ନାୟୁରୂପରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି । ଦେହର ଅସ୍ଥି, ମେଦ, ମାଂସ ଓ ସନ୍ଧିମାନଙ୍କୁ ସ୍ନାୟୁଗଣ ବନ୍ଧନ କରି ସ୍ୱ ସ୍ୱ ସ୍ଥାନରେ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଭାର ବହିବାକୁ, ଅଙ୍ଗଚାଳନ କରିବାକୁ ଓ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ସ୍ନାୟୁଗଣ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦୁର୍ବଳ ବା ଦୁର୍ବଳା ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ । ସ୍ନାୟୁ ଉପରେ ଜୋର ପଡ଼ିଲେ 'ଉଜା' ପରି ବା ପବନ ଅଟକି ଯାଏ । ସ୍ନାୟୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶ ଅଦଳବଦଳ ଜଳ ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ବାହିତ ହୁଏ ଏବଂ ପୁଣି ସ୍ନାୟୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ବହିର୍ଗତ ଆଦେଶ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ବାହିତ ହୁଏ । ସ୍ନାୟୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା; ଏହା ଚିକ୍କଣ, ଟାଣୁଆ ଓ ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ପରି; ସ୍ନାୟୁମାନ ଶରୀରସ୍ଥ ମାଂସପେଶୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଦେହରୁ ଘର୍ମ ବାହାରିବା ବା ଓ ଲୋମକୂପବାଟେ ଲେପ ଓ ତୈଳ ଆଦି ଶରୀର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଆଦି କର୍ମ ସ୍ନାୟୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଘଟେ (ହି. ଶ) । ମାନବ ଦେହରେ ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ୧୦୦୫ ସ୍ନାୟୁ ଅଛି । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ମସ୍ତକରେ ୭୦୫, ହସ୍ତପଦରେ ୬୦୦, କୋଷ୍ଠରେ ବା ତ୍ରିବାଟାରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୩୦୫ ସ୍ନାୟୁ ଅଛି ।

ସ୍ନାୟୁ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ଶରୀର ବିଜ୍ଞାନ) – ସର୍ବ ଶରୀରରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଓ
Snāyu maṇḍala ଓ ପରସ୍ପରସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ନାୟୁସମୂହ—
The nervous system.

ସ୍ନାୟୁର୍ମ—ସଂ. ବି (ସ୍ନାୟୁ+ଅର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ନେତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ
Snāyurma (ଗାଧବଜର ନିଦାନ)—A sort of eye-disease. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଆଖିର ଧଳାଅଂଶ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥି ବାହାରି ପଡ଼େ; ଏ ରୋଗ ୩ ପ୍ରକାର :— ଅର୍ବୁଦଭେଦ, ଉର୍ବ୍ବୁଦଭେଦ ଓ ଅଧୋଭେଦ—ହି. ଶ ।]

ସ୍ନାହାନ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ନାନ)—ଗାଧୁଆ; ସ୍ନାନ—
Snāhāna Bath.
ଚାନ (ଉ—ସ୍ନାହାନ ସମ୍ପନ୍ନ ସାରିଲେ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି
ଅହ୍ନାନ ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ସ୍ନିଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ନିହ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନେହ କରିବା, ଚିକ୍କଣ କରିବା,
Snigdha ତୈଳାକ୍ତ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅରୁକ୍ଷ; (ସ୍ନିଗ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ; ତେଲିଆ (ଅମର)—1. Oily; (ସ୍ନିଗ୍ଧତା[ତ୍ୱ]—ବି) oiled; greasy. ୨ । ଚକଚକିଆ—
2. Glossy; shining. ୩ । ଚିକ୍କଣ; ମସୃଣ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. Smooth. ୪ । ପ୍ରିୟ; ସ୍ନେହପାତ୍ର; ସ୍ନେହର ଆଧାର—4. Beloved; dear; object of affection; affectionate. ୫ । ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ; କରୁଣ; ସ୍ନେହୀ—5. Loving; fond. ୬ । ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ; ଶ୍ରୁତିମଧୁର—6. Sweet to the ear; agreeable to hear. ୭ । ସୁଖକର ଓ ଶୀତଳ—
7. Cool and pleasing. ୮ । ଜଡ଼—8. Thick. ୯ । କୋମଳ—9. Soft. ୧୦ । ଶୀତଳତାକାରକ—
10. Cooling. ୧୧ । ରମ୍ୟ; ରମଣୀୟ—11. Pleasing. ସଂ. ବି—୧ । ଶିକ୍ତ; ମହଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
1. Wax. ୨ । ବସ୍ତ୍ରଧ୍ୟ (ଅମର)—2. Companion. ୩ । ରକ୍ତେରଣ୍ଡ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. The red variety of castor oil seed plant. ୪ । ସରଳ ବୃକ୍ଷ,(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. Pine tree. ୫ । ଦୁଧସର (ହି. ଶ)—
5. Cream of milk. ୬ । ଗନ୍ଧବିରଜା (ହି. ଶ)
[ଦେଖ]—6. Gandha bi ijā [See]

ସ୍ନିଗ୍ଧ କାନ୍ତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ରମଣୀୟ ଲାବଣ୍ୟ—
Snigdha kānti Charming beauty or grace.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରମଣୀୟ କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Graceful.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗମ୍ଭୀର – ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ରମଣୀୟ ଅଥଚ ଗମ୍ଭୀର—
Snigdha gambhīra Grave yet graceful.
(ସ୍ନିଗ୍ଧଗମ୍ଭୀର—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମନୋରମ ଗମ୍ଭୀରଭାବ—
Snigdha gāmbhīrjya Graceful gravity.

ସ୍ନିଗ୍ଧଚ୍ଛଦ—ସଂ ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ନିଗ୍ଧ+ଛଦ)—ବରଗଛ (ହି. ଶ.)—
Snigdhachchhada Banian tree.
ସଂ. ବିଣ—ମସୃଣପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—Having smooth leaves.

ସ୍ନିଗ୍ଧଚ୍ଛଦା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ନିଗ୍ଧଚ୍ଛଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Snigdhachchhadā Snigdhachchhada. ସଂ. ବି—
ବରବୋଲ ଗଛ—Jujube tree.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜୀରକ—ସଂ. ବି—ଇସବଗୋଲ (ହି. ଶ. ଦେଖ)
Snigdha jīraka Isabagol (See)

ସ୍ନିଗ୍ଧ ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଷଷ୍ଠୀଶାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଲଘୁ ଧାନ;
Snigdha taṇḍula ଷାଠିଆ ଧାନ—A light variety of winter-paddy.

ସ୍ନିଗ୍ଧତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସ୍ନିଗ୍ଧ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧତ୍ୱ-
Snigdhatā (twa) 1. Oiliness; smoothness; coolness; softness. ୨ । ସ୍ନେହ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)-
2. Affection; ୩ । ତେଲ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
3. Oil.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦାରୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସରଳ ବୃକ୍ଷ; ଦେବଦାରୁ
Snigdha dāru (ଜଟାଧର, ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The pine tree. ୨ । ଶାଳ ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Shorea Robusta tree.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା ।)—୧ । ମଧୁର ଦୃଷ୍ଟି—
Snigdha drushṭi 1. Sweet look; loving glance.
୨ । କୋମଳ ଦୃଷ୍ଟି—2. Fond or soft look. ସ.
ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ—
Sweetlooking.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ନିର୍ମଳ—ସ. ବଣ—ଚିକ୍କଣ ଓ ସଫା—
Snigdha nirmala Smooth and clear.
ସ. ବ—କାଂସା ଧାତୁ (ହେ. ଶ)—Bell metal.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ପତ୍ରକ—ସଂ. ବ—୧ । ଗଜର ତୃଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. A
Snigdha patraka kind of grass. ୨ । ଗୁଚ୍ଛ କରଞ୍ଜ; ଘୃତ
କରଞ୍ଜ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A species of Karañja.
୩ । ଅନନ୍ତମୂଳ ଲତା (ହେ. ଶ)—3. A kind of wild
creeper.

ସ୍ନିଗ୍ଧପତ୍ରା—ସଂ. ବ—୧ । କଦମ୍ବ (ଜଟାଧର)—1. The Jujube
Snigdhapatrā tree. ୨ । ପାଳଙ୍ଗ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ), ପାଳଙ୍ଗ
ଶାଗ—2. Spinage. ୩ । କାଣ୍ଡୀର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ);
ଗମ୍ଭାରୀ—3. A tree; Gmelina Arborea.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ପିଣ୍ଡୀତକ—ସଂ. ବ—ମଦନ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Snigdha pinḍitaka A species of Madana tree.

ସ୍ନିଗ୍ଧଫଳା—ସଂ. ବ—ନାଳୁଲୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ରାସ୍ନା—
Snigdhaphalā Vanda Roxburghii.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ବୀଜ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଇସବଗୋଲ (ହେ. ଶ)
Snigdha bīja 1. Isabagol (See)
୨ । ଚିକ୍କଣ ମଞ୍ଜି—2. Smooth seed.

ସ୍ନିଗ୍ଧ ମଜ୍ଜକ—ସ. ବ—ବାଦାମ୍ (ହେ. ଶ)
Snigdha majjaka Almond.

ସ୍ନିଗ୍ଧା—ସଂ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—'ସ୍ନିଗ୍ଧ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Snigdhā 'Snigdha'. ସଂ. ବ—୧। ମେଦା [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—
1. A rare root-bulb used in medicine.
୨ । ମଜ୍ଜା; ଅସ୍ଥିସାର [ହେ. ଶ]—2. Bone marrow.
୩ । ବିଜଂକତ; ଭଲ୍ଲୀ [ହେ. ଶ]
3. Flacourtia Ramontchi [plant].

ସ୍ନିଟ୍ [ଧାତୁ]—ସଂ. ବ—ସ୍ନେହ କରିବା—
Snit [root] To love.

ସ୍ନିହ୍ (ଧାତୁ)—ସ. ବ—୧ । ସ୍ନେହ କରିବା—1. To love. ୨ ।
Snih (root) ତୈଳାକ୍ତ କରିବା—2. To oil. ୩ । ମସୃଣ
କରିବା—3. To polish; to smooth.

ସ୍ନୁ (ଧାତୁ)—ସ—ଶ୍ରବିତ ହେବା—
Snu (root) To ooze.

ସ୍ନୁ—ସ. ବ—୧ । ସାନୁ; ପର୍ବତୋପରିସ୍ଥ ସମଭୂଭାଗ (ଅମର)—
Snu 1. Table land. ୨ । ସ୍ନାୟୁ (ରାଗବତ)—2. Nerve.

ସ୍ନୁକ୍—ସ. ବ (ସ୍ନୁହ୍ ଧାତୁ=ବମନ କରିବା+କରଣ. କ୍ୱିପ୍)—ସ୍ନୁହୀ
Snuk ବୃକ୍ଷ (ଅମର); ସିଜୁ ଗଛ—Euphorbia tree.

(ସ୍ନୁଗ୍‌ଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହି ବୃକ୍ଷର ସାର ବମନର ଔଷଧ
ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ସ୍ନୁକ୍‌ଛଦ—ସ. ବ—କ୍ଷୀର ବହୁଳା ବୃକ୍ଷ (ବୃହତ୍ସଂହିତା); କ୍ଷୀର ବୃକ୍ଷ—
Snuk-chhada A tree with leaves like the
Euphorbia tree.

ସ୍ନୁତ—ସ. ବଣ (ସ୍ନୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—୧ । ଗଳିତ; ପ୍ରସ୍ରବିତ
Snuta (ଜଳାଦି)—1. Oozing. ୨ । ପତିତ—
(ସ୍ନୁ—ତ) 2. Fallen.

ସ୍ନୁଷା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ନୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପୁତ୍ରବଧୂ
Snushā (ଅମର —1. Daughter-in-law. ୨ । ସ୍ନୁହୀ
ବୃକ୍ଷ; ସିଜୁ ଗଛ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. The Euphorbia tree.

ସ୍ନୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବମନ କରିବା—
Snuh (root) To vomit.

ସ୍ନୁହା(ହି, ହୀ)—ସଂ. ବ (ସ୍ନୁ ଧାତୁ=ଶ୍ରବିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ+ଆ,
Snuhā(hi, hī) ଇ, ଈ)—ସିଜୁ (ଦେଶ)—Sijhu (See)

ସ୍ନେୟ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ନା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ସ୍ନାନ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ
Sneya —1. Fit to take a bath. ୨ । ଯେ ସ୍ନାନ
କରିବାକୁ ଯାଉଅଛି—2. About to bathe.

ସ୍ନେହ—ସଂ. ବ (ସ୍ନିହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରେମ (ଅମର)—
Sneha 1. Love. ୨ । ବାତ୍ସଲ୍ୟ; ନିଜ ଅପେକ୍ଷା ବୟସରେ
ବ୍ୟକ୍ତ (ଯଥା—ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା, ଶିଷ୍ୟ, କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାଦି)
ପ୍ୟାର, ପିୟାର ଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୁରୁଜନଙ୍କର ପ୍ରେମ—2. Affection
(towards one's youngers). [ଦ୍ର—'ସ୍ନେହ'
ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରେମ ବା ପ୍ରୀତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି
ଅନ୍ୟର ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା)କୁ ବୁଝାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶବ୍ଦ
ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପିତା, ମାତା ଓ ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଓ ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ବା ମନର
ପ୍ରସନ୍ନତାକୁ ବୁଝାଏ ।] ୩ । ତୈଳ, ଘୃତ, ଚର୍ବି ଆଦି
(ସ୍ନିଗ୍ଧ—ବଣ) ଚିକଣା ପଦାର୍ଥ; ତୈଳାଦି ରସବେଦ (ମେଦନୀ)—
ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ— 3 Oil, ghee, grease, etc; any
ସିନିହ, ସିଜେହ oily thing. [ଦ୍ର—(୧ ଓ ୩ ଅର୍ଥ) ବାସ
ସେଜେହ, ସିଜିଅ ପିଧାନରେ ପୁତ୍ର ଦିବ୍ୟ କନ୍ୟା ଘର, ବିଶେଷତ
ଦୟିତ ଉହାଁରେ ସ୍ନେହ କର । ଭକ୍ତ. କେଦେଶ୍ୱରବିଳାସ ।]
୪ । ଚିକ୍କଣତା—4. Oiliness; smoothness. ୫ ।
(ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ଗୁଣ ବିଶେଷ; ଜଳୀୟ ପରମାଣୁରେ
ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ଗୁଣ—5. (Logic) Name of a
quality or attribute in water-atoms. ୬
କୋମଳତା (ହେ. ଶ)—6. Softness. ୭ । ଦନ୍ତ୍ୟମାଳଙ୍କ
ମତରେ ହୁଣ୍ଡୋକରାଗର ପୁତ୍ର ରାଗ ବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—
7. Name of a secondary musical air.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ମୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ' ଖୋଜିବେ, 'ଝଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଝଥୁ' ଖୋଜିବେ । 'ଅଗ୍ନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନ୍ୟା' ଦେଖିବେ 'ଅଲଦତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଦତ୍' ଦେଖିବେ

୮ । ସୋରିଷ (ହି. ଶ)—8. Mustard. ୯ । ଦୁଧ ସର (ହି. ଶ)—9. Cream of milk. ଦେ. ବ—

ସ୍ନେହ ସ୍ନେହ

୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଦର—1. Liking for any thing. ୨ । ଆଗ୍ରହ—2. Hankering; eagerness. [ଉ—ଶୁଣିବାକୁ ତାହା ମୋହର ବଳି ଅଛି ସ୍ନେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ସ୍ନେହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରେମ ଖାଇବା—1. To love. ୨ । ସ୍ନେହ କରିବା ପ୍ୟାର ରଖନା, ପ୍ୟାର କରନା

Sneha karibā ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଦେଖାଇବା—2. To have affection for.

ସ୍ନେହ କ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଶ୍ୟା ତତ୍)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସ୍ନେହ ଦ୍ୱାରା କିଣା ହେବା ପର କିଣାଭୂତ—(figurative) Purchased or over-powered with affection shown by another.

ସ୍ନେହ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ନେହ ଅଛି ଗର୍ଭରେ ଯା । ଅନ୍ତରରେ ଯାହାର)—ସ୍ନେହ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ସ୍ନେହ ଜଡିତ—(ସ୍ନେହ ଗର୍ଭିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Full of affection; affectionate. [ଯଥା—ସ୍ନେହଗର୍ଭ ବାକ୍ୟ; ସ୍ନେହଗର୍ଭିତ ବ୍ୟବହାର ।] ସଂ. ବ—ତିଳ (ହି. ଶ)—Sessamum.

ସ୍ନେହ ତୁଟ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ମନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପୂର୍ବର ସ୍ନେହ ତୁଟି ଯାଇଅଛି—1. (a mind) Which has lost its former attachment to a person. [ଉ—ଠାଣି ଘରେ ଘରେ ବହନ୍ତି, ତାହାଁଙ୍କ ମନ କଲୁ ସ୍ନେହତୁଟ ?—ଚକ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ଯେଉଁ ମନରୁ ସ୍ନେହ ଊଣା ହୋଇଅଛି—2. (a mind) Which has lessened its former love or attachment. ଦେ. ବ—୧ । ପୂର୍ବ ସ୍ନେହର ଊଣା ହେବା—1. The abatement of one's former attachment or love. ୨ । ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନର ଛେଦ—2. Loss of former love or attachment.

ସ୍ନେହ ଦୋସ୍ତି—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ସ୍ନେହାତ୍ମକ ବ୍ୟବହାରଜନିତ ହୃଦୟର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ—Bosom friendship; intimate friendship.

ସ୍ନେହନ—ସଂ. ବ (ସ୍ନିହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ନେହ କରିବା—1. Loving; entertaining affection for. ୨ । ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ; ତେଲ ମାଖିବା ବା ଲଗାଇବା; ତୈଳ ମ୍ରକ୍ଷଣ; ଅଭ୍ୟଞ୍ଜନ; ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ—2. Besmearing with oil; oiling; anointing with oil. ୩ । ଚିକ୍‌କଣତା ଉତ୍ପାଦନ (ହି. ଶ) 3. Producing smoothness. ୪ । କଫ; ଶ୍ଳେଷ (ହି. ଶ)—4. Phlegm. ୫ । ନବନୀତ (ହି. ଶ)—5. Butter.

ସ୍ନେହ ପତ୍ର—ସଂ. ବ (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁରୁଷ ପତ୍ର)—ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ Sneha patra ପତ୍ର; ସ୍ନେହମୟ ଲେଖ—Affectionate letter.

ସ୍ନେହ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ତତ୍ପୁରୁଷ)—ତୈଳାଦି ବସ୍ତୁ—Sneha padārtha Oily substance.

ସ୍ନେହପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ନେହଶୀଳ (ଦେଖ) Sneha parāyana Sneha śīla (See) [ସ୍ନେହପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ସ୍ନେହ ପରାୟଣତା—ବ]

ସ୍ନେହ ପରିପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଶ୍ୟା ତତ୍)—ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପ୍ତ; Sneha paripluta ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ—Filled with affection [ସ୍ନେହ ପରିପ୍ଲୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ନେହ ପାତ୍ର—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ନେହଭାଜନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯାହାକୁ Sneha pātra ସ୍ନେହ କରାଯାଏ—Object of affection.

ସ୍ନେହପାନ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗନିବାରଣାର୍ଥ ତୈଳ, ଘୃତ, Snehapāna ବସା ଆଦିର ପାନ—Drinking of oil etc to allay some disease. [ଉ—ଏତଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, କୋଷ୍ଠ ଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ । ସ୍ନେହ ୪ ପ୍ରକାର—ତୈଳ, ଘୃତ, ବସା ଓ ମଜ୍ଜା । ଖାଲି ତୈଳର ପାନକୁ ସ୍ନେହପାନ, ତେଲ ଓ ଘିଅ ମିଶ୍ରିତ ପାନକୁ ସାମଳ ସ୍ନେହପାନ, ତେଲ, ଘିଅ ଓ ବସା ମିଶ୍ରିତ ପାନକୁ ତ୍ରିବୃତ୍ ସ୍ନେହପାନ ଓ ତେଲ, ଘିଅ, ବସା ଓ ମଜ୍ଜା ମିଶ୍ରିତ ପାନକୁ ମହା-ସ୍ନେହପାନ କୋହାଯାଏ (ହି. ଶ)

ସ୍ନେହ ପାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଶ୍ୟା ତତ୍)—ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭାବରେ Sneha pālita ପାଳିତ—Brought up with affection (ସ୍ନେହପାଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନେହ ପିଣ୍ଡୀତକ—ସଂ. ବ—ମଦନଫଳ—Sneha pinditaka Madanaphala (See)

ସ୍ନେହ ପିତା—ସଂ. ବ (ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୁତ୍ର Sneha pitā ତତ୍ ସ୍ନେହରେ ପାଳନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who brings up another as affectionately as a father would do.

ସ୍ନେହ ପିତୁଳା (ଳି)—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ନେହ ପୁତ୍ତଳି)—ସ୍ନେହ ପୁତ୍ତଳି Sneha pitula(li) (ଦେଶ)—Snehaputtali (See)

ସ୍ନେହପତଳି ସ୍ନେହମାଜନ

ସ୍ନେହ ପୁତ୍ତଳି—ସଂ. ବ—ଅତିଶୟ ସ୍ନେହର ପାତ୍ର—One's cherished idol of affection. Sneha puttali (ସ୍ନେହ ପୁତ୍ତଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲୟ	ଉଅ	ହ୍ନ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ଶ	ଙ୍ଗ	ଲଅ	ଉ	ନ୍ହ

ସ୍ନେହ ପୁତ୍ର(ତ୍ର)—ସଂ. ବ (ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର)—ପୁତ୍ରସମ ସ୍ନେହପାତ୍ର Sneha putra (ttra) ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ଜନ୍ମତଃ ପୁତ୍ର ନୁହେ, ତଥାପି ପୁତ୍ର ପରି ସ୍ନେହରେ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ—A person who is brought up by a person as his own son.

ସ୍ନେହ ପୂର (ଫଳ)—ସଂ. ବ—ତିଳ Sneha pūra (phala) Sessamum.

ସ୍ନେହ ପ୍ରଣୋଦିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ Sneha pranodita ବା ପ୍ରେରିତ—Prompted by (ସ୍ନେହପ୍ରଣୋଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) affection.

ସ୍ନେହ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମୀତତ)—ବାତ୍ସଲ୍ୟପୋଷ୍ୟ ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ Sneha praphulla Delighted with affection. (ସ୍ନେହପ୍ରଫୁଲ୍ଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ନେହପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନେହ ପ୍ରବଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ)—ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର; ସ୍ନେହାସକ୍ତ; Sneha prabana ଅତିଶୟ ସ୍ନେହଶୀଳ—Very affection- (ସ୍ନେହପ୍ରବଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ନେହପ୍ରବଣତା—ବ) ate.

ସ୍ନେହପ୍ରବଳା—ବେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ନେହପ୍ରବଣା)—ସ୍ନେହମୟୀ— Snehaprabalā Affectionate. [ଉ—ବଳାଦକସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ନେହପ୍ରବଳା—ଭଞ୍ଜ. ଦୈବେଦ୍ୱାସବଳାସ]

ସ୍ନେହ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ନେହ=ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ତେଲ ଅଟେ ପ୍ରିୟ Sneha priya ଯାହାର)—ପ୍ରଦୀପ [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—Oil lamp. ସଂ. ବଣ—୧ । ତେଲ ପ୍ରିୟ—1. Fond of oil. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହୀ— 2. Very fond or affectionate.

ସ୍ନେହବତୀ—ସଂ. ବ—ମେଦା [ଔଷଧିବିଶେଷ]—A rare herbari- Snehabati ous root. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ନେହମୟୀ— [ସ୍ନେହବାନ୍—ପୁଂ] Loving (female)

ସ୍ନେହ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ)—ସ୍ନେହ Sneha bandha ଜନିତ ମମତା; ବନ୍ଧନରୂପ ସ୍ନେହ— [ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ] Ties of affection.

ସ୍ନେହ ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର)—ରକ୍ତ ବା ବିବାହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Sneha bandhu ବନ୍ଧୁ ନ ହୋଇ ସ୍ନେହବନ୍ଧନଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁ; ପ୍ରୀତି ବନ୍ଧୁ— A friend of love (not by relationship)

ସ୍ନେହ ବନ୍ଧୁତା—ସଂ. ବ (ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର)—ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ Sneha bandhutā ବନ୍ଧୁତା— Frendship established by affection.

ସ୍ନେହ ବଳିବା—ଦେ. ବ—ଅତିଶୟ ଆଗ୍ରହ ହେବା—Excess or Sneha balibā eagerness of attachment. [ଉ—ଆଗ୍ରହ ବାଢ଼ା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହା ମୋର ବଳିଅଛି ସ୍ନେହ— ଇଚ୍ଛା ବଢ଼ନା ଭୂପତିସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।]

ସ୍ନେହ ବସ୍ତି—ସଂ. ବ—ଅନୁବାସନ ବସ୍ତି; ତୈଳଦ୍ୱାରା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବାଟେ Sneha basti ଦିଆଯିବା ପିଚକାରୀ [ଭାବପ୍ରକାଶ]— Giving oil douche for medicinal purposes. [ଉ—ବାୟୁ ପ୍ରକୋପର ଶାନ୍ତି ଓ କୋଷ୍ଠ-ଶୁଦ୍ଧି କରାଇବା ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ— ଭୂ. ଶ ।]

ସ୍ନେହବାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ୍ନେହ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ) Snehabān —ସ୍ନେହୀ, ସ୍ନେହମୟ; ସ୍ନେହଶୀଳ; ଯେ ସ୍ନେହ (ସ୍ନେହବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—Loving; affectionate.

ସ୍ନେହ ବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବ—ଦେବଦାରୁ (ଜଟାଧର)— Sneha biddha The pine.

ସ୍ନେହ ବୀଜ—ସଂ. ବ (ରୂପକ)—୧ । ବୀଜ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା Sneha bija ସ୍ନେହ; କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୀଜ ବୁଣାଯିବା ପରି ହୃଦୟରେ ବୁଣାଯିବା ସ୍ନେହ—1. Affection compared to seeds planted in a field. ୨ । ସ୍ନେହର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ—2. Exhibition or dawning or attachment. ୩ । ସ୍ନେହର କାରଣ—3. Object or cause of attachment. ୪ । ପିଆଳ ବୃକ୍ଷ (ଗୁଚ୍ଛ-ଚର୍ମ୍ମ)—4. Buchanania Latifolia tree.

ସ୍ନେହ ବୋଳା—ଦେ. ବଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର; ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ; Sneha bolā ବାତ୍ସଲ୍ୟମୟ; ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of affec- ସ୍ନେହମାଖା tion; (literally) smeared with affection, ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ overflowing with affection. ୨ । ପ୍ରୀତି-ମଧୁର—2. Sweetened with affection

ସ୍ନେହଭରେ - ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହରେ—With much Snehabhare affection. ଦେ. ବଣ (ବହୁବଚନ)— ସ୍ନେହଭରେ ପ୍ରୀତିଭାଜନ; ପ୍ରିୟ (ବହୁ)—Dear; loving; affec- ସ୍ନେହସେ tionate (many). [ଉ—ସବୁ ଯେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କରେ । (ସ୍ନେହଭର—ଏକବଚନ) ଶାଳକେ ହେବେ ସ୍ନେହଭରେ— ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସ୍ନେହ ଭାଜନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (୭ମୀ ତତ୍)—ସ୍ନେହଭାଜ; Sneha bhājana ଯାହାକୁ ସ୍ନେହ କରାଯାଏ— Object of affection.'

ସ୍ନେହଭୂ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ ଭୂମି—1. Oil-sturated or Snehabhū oily soil. ୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)— 2. Phlegm; rhenm.

ସ୍ନେହମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ନେହ+ପ୍ରଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ, ମୟ)—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟ
Snehamaya ମୟ; ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of affection.
(ସ୍ନେହମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ—2. Affectionate. ୨ ।
ବତ୍ସଳ; ସ୍ନେହୀ; ସ୍ନେହଶୀଳ—3. Loving; affectionate by nature. ୪ । ତୈଳଯୁକ୍ତ; ତେଲିଆ—
4. Oily.

ସ୍ନେହ ରଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ତିଳ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sneha ranga Sessamum seed.

ସ୍ନେହ ରସ—ସଂ. ବ—ବାତ୍ସଲ୍ୟରୂପ ରସ—
Sneha rasa The sentiment of affection.

ସ୍ନେହ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟପରାୟଣ;
Sneha śīla ସ୍ନେହମୟ—1. Affectionate. ୨ । ବତ୍ସଳ
(ସ୍ନେହଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରକୃତିବଶିଷ୍ଟ—2. Affectionate by
(ସ୍ନେହଶୀଳତା—ବ) nature.

ସ୍ନେହ ସଞ୍ଚାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ନେହୋଦ୍ରେକ (ଦେଶ)
Sneha sañchāra Snehodreka (See)

ସ୍ନେହ ସାର—ସଂ. ବ—ଅସ୍ଥିସାର; ମଜ୍ଜା (ହେ. ଶ)—
Sneha sāra Bone-marrow.

ସ୍ନେହ ସିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର;
Sneha sikta ସ୍ନେହବୋଳା—Overflowing with
affection.

ସ୍ନେହ ସିନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ନେହ; ସମୁଦ୍ର ସଙ୍ଗେ
Sneha sindhu ତୁଳନା କରାଯିବା ସ୍ନେହ—Affection
compared to the ocean; unbounded
affection.

ସ୍ନେହ ସୁଧା—ସଂ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ଅମୃତ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନ ସ୍ନେହ—
Sneha sudhā Affection compared to nectar.

ସ୍ନେହା—ସଂ. ବ (ସ୍ନିହ୍ ଧାତୁ+ଅନ୍; ସ୍ନେହନ୍ ପଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Snehā ୧ । ରୋଗ ବିଶେଷ [ଭୂଣାଦିକୋଷ]—1. A sort
of disease. ୨ । ବନ୍ଧୁ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—
2. Friend. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—
ସ୍ନେହ 3. The moon. ଦେ. ବ—ସ୍ନେହ—Affection;
ସ୍ନେହ love. (ଭ—ଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେହେ ଯାହା, ଯେରୂପେ
ଦେଖି କରେ ସ୍ନେହା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ଦେ.
ସ୍ନେହୀ ବିଣ—୧ । ସ୍ନେହୀ—1. Affectionate; loving.
ସ୍ନେହୀ (ଭ—ବିମାନ ବୋଲୁ ବାହା ପଞ୍ଚ ସୋଦରସ୍ନେହା
ଜୋହେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୃତ୍ୟା ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
୨ । ଅନୁରକ୍ତ—2. Attached. (ଭ—ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ
ତୋର ମାୟା, ଜୀବ ନ ଜାଣି ଭୋଗେ ସ୍ନେହା । ଜଗନ୍ନାଥ.
ଭାଗବତ ।)

ସ୍ନେହାକୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ସ୍ନେହ+ଆକୃଷ୍ଟ)—ଯାହାର
Snehākrushṭa ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ସ୍ନେହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସକ୍ତ ହୁଏ—
Attracted by affection.

ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ସ୍ନେହବୋଳା (ଦେଶ) —
Snehārdra Snehabolā (See)

ସ୍ନେହାଶ—ସଂ. ବ (ସ୍ନେହ୍=ତୈଳ+ଅଶ୍, ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+
Snehāśa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରଦୀପ—Light; lamp. (ଭ—
ବୋଲେ ଚନ୍ଦନ ବଳେ ଦେବସାରକୁ ଦୀପ ତ କରେ
ସ୍ନେହାଶ ରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସ୍ନେହାସ୍ପଦ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ନେହପାତ୍ର; ସ୍ନେହଭାଜନ—
Snehāspada Object of affection.

ସ୍ନେହିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ନେହ+ଇତ)—୧ । ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ (ହେ. ଶ)—
Snehita 1. Oily. ୨ । ସ୍ନେହ ମ୍ରକ୍ଷିତ (ହେ. ଶ)—2. Oiled.
୩ । ସ୍ନେହାସ୍ପଦ (ହେ. ଶ)—3. Beloved. ସଂ. ବ—
ବନ୍ଧୁ (ହେ. ଶ)—Friend.

ସ୍ନେହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ନେହ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍; ସ୍ନେହିନ୍ ୧ମା.
Snehī ୧ବ)—୧ । ସ୍ନେହଶୀଳ; ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ; ଯେ ସ୍ନେହ
(ସ୍ନେହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—1. Affectionate; loving. ୨ ।
ଆଦରକାରୀ—2. Fond. ୩ । ତୈଳିଆ (ହେ. ଶ)—
3. Oily. ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ଚିତ୍ରକର (ଶବ୍ଦ-
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. A painter. ୨ । ବୟସ୍ୟ ମିତ୍ର—
2. A companion; intimate friend. ୩ ।
ସ୍ନେହୀ ସ୍ନେହପାତ୍ର—3. Object of affection. (ଭ—
ସ୍ନେହୀ ସ୍ନାତ, ସୁରୁତ ଏ ଦୁଇ, ସ୍ନରୁତ ବିଜାଙ୍କର ସ୍ନେହୀ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସ୍ନେହୁ—ସଂ. ବ. (ସ୍ନିହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉ)—୧ । ସ୍ନେହୀ; ରୋଗବିଶେଷ
Snehu (ଭୂଣାଦି କୋଷ)—1. A sort of disease.
୨ । ରୋଗ (ହେ. ଶ)—2. Disease. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର
(ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—The moon.

ସ୍ନେହୋତ୍ତମ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ତିଳତୈଳ (ହେ. ଶ)
Snehottama Sessamum oil.

ସ୍ନେହୋଦ୍ରେକ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ନେହର ସଞ୍ଚାର; ମନରେ ସ୍ନେହ
Snehodreka ଜାତ ହେବା; ମନରେ ସ୍ନେହର ଆବିର୍ଭାବ—
The dawning of affection in a mind.

ସ୍ନେହୋପହାର—ସଂ. ବ—(ମ. ପ. ତତ୍)—ସ୍ନେହ ସହକାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ
Snehopahāra ଉପହାର—Loving or affectionate
present.

ସ୍ନେହୋପହୃତ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ଉପହାର ଦିଆଯାଇଥିବା—
Snehopahṛuta Presented with affection.

ସ୍ନେହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ନିହ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଯ)—ସ୍ନେହ କରାଯିବାର
Snehya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be loved or oiled.
(ସ୍ନେହ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ନୈଗ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ନିଗ୍ଧ+ଭାବ ଯ)—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧତା—1. Smooth
Snaigdhya ness. ୨ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—2. Sweetness.

ସ୍ନୈହିକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ନେହ+ଇକ)—୧ । ସ୍ନେହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Snaihika 1. Relating to affection. ୨ । ତୈଳାକ୍ତ
2. Oily. ୩ । ଶୀତଳତା କାରକ—3. Cooling.

ସ୍ନୋ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ—ସ୍ନୋ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଖାବୟବ ଶୋଭାବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ
Sno ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମଲମ—Snow; name of an ointment prepared for the complexion (e. g. Hazeline snow)

[ଦ୍ର—ଇଂରେଜରେ ସ୍ନୋ (snow) ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବରଫ । ଏହି ମଲମ ବରଫ ପରି ଶୁକ୍ଳ ଥିବାରୁ ଓ ଏହାକୁ ଲଗାଇଲେ ମୁଖର ବର୍ଣ୍ଣ ବରଫ ପରି ଶୁକ୍ଳ ଓ ସୁନ୍ଦର ହେବ ବୋଲି ବିଜ୍ଞାପିତ ହେଉଥିବାରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଯୋଗୁ ଇଂରାଜରେ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।

ଉତ୍କଳର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବେଶଭୂଷା ପ୍ରତି ଆଦର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ଏ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଓ ଏ ବେଶୋପକରଣ. ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍କଳଲଳନାଙ୍କ ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ-ସମ୍ଭାର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଲାଭ କରୁଅଛି]

ସ୍ନୋଡନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ପଶ୍ଚିମାଂଶସ୍ଥ ୱେଲ୍‌ସ୍
Snodan ପ୍ରଦେଶରେ ଏକ ପର୍ବତର ନାମ—The Snowdon
ସ୍ନୋଡନ୍ ସ୍ନୋଡନ୍ mountain in Wales.

ସ୍ନୋମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ସ୍ନୋ=ବରଫ+ମାନ୍=ମନୁଷ୍ୟ)—
Snomān ତିବ୍ବତର ଉତ୍ତରାଂଶସ୍ଥ ତୁଷାରାବୃତ ମାଳଭୂମିର ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ ଦୀର୍ଘାକାର, ସ୍ଥୂଳକାୟ, ଘନଲୋମାବୃତ-ଦେହ ମନୁଷ୍ୟ—Snowman; a number of tall stout men covered with long hairs over the body, inhabiting the mountanous plateau north of Tibet. [ଦ୍ର—କଲିକତା 'ଉକ୍ଟୋରିଆ ମେମୋରିଅଲ୍' ସ୍ମୃତିମନ୍ଦିରର ସ୍ଥପତିଶ୍ରେଷ୍ଠ କାପ୍‌ଟେନ୍ ଭି. ଡିଅର୍ଣ୍ଣ୍ (Captain V. D'Auverne) ତିବ୍ବତ ଦେଶର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ପର୍ବତମୟ ମାଳଭୂମିରେ ଏ ଜାତୀୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ଓ ସେହି ପର୍ବତ-ଗୁହାବାସୀ ଜୁମୋ ଲମା ନାମକ ଜଣେ ବୌଦ୍ଧଯତିଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣି ଏହି 'ସ୍ନୋମାନ୍' ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜନ୍ମଲିଖିତ ବେତାର-ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିଥିବାରୁ ତାହା କଲିକତାର ଷ୍ଟେଟ୍‌ସ୍‌ମାନ୍ (The Statesman) ପତ୍ରିକାର ୯।୧୨।୩୯ରେ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଏମାନେ ଡେଙ୍ଗରେ ୮ ଫୁଟ୍ ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ ଓ ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଗୋଡ଼ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବାଙ୍ଗ ୨ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଘନ ଶୁକ୍ଳ କେଶରେ ଆବୃତ । ଏମାନଙ୍କ ଆଖି ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଓ ଅଖିର ଡୋଳା ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ଏମାନେ ଅଣ୍ଡାରେ ତଦ୍ଦେଶଜାତ ଏକଜାତୀୟ ବ୍ୟାଘ୍ର (snow leopard)ର ଚମଡ଼ାର ପଟୀ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଅନାବୃତଦେହ ଓ ଅନାବୃତପଦ ହୋଇ ବରଫ ଉପରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ବୋଝ ବୋହି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ ଦୁର୍ଗମ ଅତଃପରଃ ପାର୍ବତ୍ୟ ପଥରେ ଏକ ଏକ ଶିଳାଖଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ଶିଳାଖଣ୍ଡକୁ ଡେଇଁ କରି ଗତି କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଅର୍ଓର୍ (A-ore) ନାମକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ତରରେ ବାସ କରୁଥିବା କେତେ ଲୋକ ସ୍ଥାନୀୟ ଶାସକଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ସହି ନ ପାରି ପ୍ରାୟ ୮୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନଙ୍କ ବାସ କରୁଥିବା ତିବ୍ବତର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ତୁଷାର-ମୟ ପାର୍ବତ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସ୍ଥାନର ତୁଷାରମୟ ଆବହାଓ୍ୱା (climate), ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳର ରାସାୟନିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ଫଳରେ ପଳାତକମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଦୀର୍ଘାକୃତି ହେଲେ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏହି ଦୀର୍ଘାକୃତି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସନ୍ତାନ-ମାନେ ପିତାମାତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦୀର୍ଘାକୃତି ହେଲେ । ଏହିପରି ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଦେହର ଆକାର ଅତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ୮୦ବର୍ଷରେ ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଲକ୍ଷିତ ଆକାର ଓ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]

ସ୍ନୋ ଲେପାର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତିବ୍ବତ ଦେଶର ତୁଷାରାବୃତ
Sno lepārd ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ପାର୍ବତ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ରହୁଥିବା ହିଂସ୍ର ଶ୍ୱେତ ବାଘ—Snow leopard; a species of white leopard found in the snowy mountainous northern part of Tibet.

ସ୍ପଞ୍ଜ୍—ବୈ ଦେ. ବି. (ଇଂ. ସ୍ପଞ୍ଜ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ର କୀଟର ବହୁ-
Spañj ଛିଦ୍ରମୟ କୋମଳ ଚର୍ମମୟ ଅଂଶ—Sponge. [ଦ୍ର—
ସ୍ପଞ୍ଜ୍ ଏହାର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ପାଣି ଶୋଷି ହୋଇ ରହେ ଓ ତୁପୁଡ଼
ସ୍ପଂଜ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପାଣି ଝରିଯାଏ । ଏହା ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଓ ଆମେରିକାର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳେ ।

ସ୍ପଞ୍ଜ୍ ଖିର୍ ମୋହନ—ବୈ—ଛେନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ,ଘିରେ ବହୁ ଛିଦ୍ର-
Spañj khir-mohana ଯୁକ୍ତ ଖିରମୋହନ ନାମକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
ସ୍ପଞ୍ଜ୍ କ୍ଷୀରମୋହନ A kind of sweetmeat. [ଦ୍ର—ଏହି
ସ୍ପଂଜ କ୍ଷୀରମୋହନ ଖିରମୋହନର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଘିରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଖିରି ପରି ଥାଏ ଓ ଏହା ଖାଇବାକୁ ବଡ଼ ତୃପ୍ତିକର ବୋଧ ହୁଏ ।]

ସ୍ପଦ୍(ନ୍ଦ)(ଧାତୁ)—ସଂ—ଈଷତ୍ କମ୍ପିବା; ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା—To slight-
Spad(nd) (root) ly tremble; to quiver.

ସ୍ପନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ସ୍ପନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଈଷତ କମ୍ପିବା+ଭାବ. ଅ)—୧। ଈଷତ୍
Spanda କମ୍ପନ—1. Tremour; slight trembling vibration; quaking. ୨। ପ୍ରସ୍ଫୁରଣ; ଚକ୍ଷୁର ଓ ଶରୀରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ସ୍ଫୁରଣ; ଛେଇଁବା—2. Involuntary throbbing or dancing of the eye lids or the skin of the different limbs of the body. [ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ ୨୧୫ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଦେହର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ସ୍ପନ୍ଦନର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣାଙ୍ଗର ସ୍ଫୁରଣ ଶୁଭକର; ବାମାଙ୍ଗର ଓ ପୃଷ୍ଠର ସ୍ଫୁରଣ ଅଶୁଭ-

ସ୍ପନ୍ଦନ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଟିକ୍ ଏଥିର ବିପରୀତ ଫଳ ।]
୩ । (ଶିର ବା ନାଡ଼ି) ଦମ୍ ଦମ୍ ହେବା—3. Palpitation (of the heart or pulse); fluttering; pulsation.

ସ୍ପନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ସ୍ପନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସ୍ପନ୍ଦ (ଦେଖ)
Spandana Spanda (See)

ସ୍ପନ୍ଦନ ରହିତ—ସଂ. ବିଶ (ଷଷ୍ଠୀ । ତତ୍ପୁ)—ନିସ୍ପନ୍ଦ; କମ୍ପନହୀନ; ସ୍ଥିର—
Spandana rahita Motionless.
(ସ୍ପନ୍ଦନ ଶୂନ୍ୟ, ସ୍ପନ୍ଦନହୀନ, ସ୍ପନ୍ଦ ରହିତ, ସ୍ପନ୍ଦ ଶୂନ୍ୟ, ସ୍ପନ୍ଦହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ପନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ପନ୍ଦ୍ ବା ସ୍ପନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ତ)—କମ୍ପିତ—
Spandita Agitated vibrating; fluttering; palpitating.

ସ୍ପନ୍ଦିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ପନ୍ଦନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସ୍ପନ୍ଦୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Spandinī Feminine of Spandī. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
୧ । ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—1. A woman in her menses. ୨ । କାମଧେନୁ; ସଦା ଦୁଗ୍ଧବତୀ ଗାଈ (ହି. ଶ)
(ସ୍ପନ୍ଦୀ—ବିଶ. ପୁଂ) 2. A cow which perpetually gives milk.

ସ୍ପରଶ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ, ସ୍ପର୍ଶ)—ସ୍ପର୍ଶ; ଛୁଇଁବା—
Sparaśa Touch.
ପରଶ [ଉ—ଶବଣ ସୀମା ସ୍ପରଶେ । ଜବସ୍ପର୍ଶ୍ୟ.ଜଗୋସ୍ତବକ୍ଷ୍ମ ।]
परस

ସ୍ପରଶନ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ୍ପର୍ଶନ)—ସ୍ପର୍ଶନ; ଛୁଇଁବା—
Sparaśana Touching.
ପରଶନ परसन

ସ୍ପରଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ଛୁଇଁବା—
Sparaśibā To touch.
ପରଶନ କରା, ପରଶା परसना

ସ୍ପରିତା—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ପୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ସ୍ପରିତୃ; ୧ମା. ୧ଚ)—
Sparitā ଦୁଃଖୋତ୍ପାଦକ (ଯଥା—ଶତ୍ରୁ, ଦୁର୍ଜନ, ରୋଗ)—Causing sorrow.

ସ୍ପରିଶ—ସଂ. ବି (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ସ୍ପର୍ଶ (ଶବ୍ଦ କଲ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sparisa Touch.

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସଂଘର୍ଷ ହେବା; ବେଖାତିର କରିବା—1. To
Sparddh (root) defy. ୨ । ଅସ୍ଫାଳନ କରିବା—2. To boast. ୩ । ପ୍ରତିଯୋଗୀ ହେବା—3. To emulate. ୪ । ଯୁଝିବୁ ଅହ୍ୱାନ କରିବା—4. To challenge.

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧନ(ନା)—ସଂ. ବି (ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମସ୍ତରତା—
Sparddhana (nā) 1. Defiance. ୨ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—2. Rivalry; emulation. ୩ । ଅସ୍ଫାଳନ—3. Boasting. ୪ । ଅହଂକାର; ବଡ଼ାଇ—4 Arrogance. ୫ । ସାଦୃଶ୍ୟ—5. Similarity. ୬ । କ୍ରମୋନ୍ନତି—6. Gradual improvement. ୭ । ସଂଘର୍ଷ—7. Collision. ୮ । ସମୀକରଣ—8. Equalisation. ୯ । ଭିଡ଼—9. Crowd. ୧୦ । ଈର୍ଷା; ଦ୍ୱେଷ (ହି. ଶ)—10. Spite.

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧନୀୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଯାହା ସଙ୍ଗେ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା
Sparddhanīya କରାଯାଇ ପାରେ—Fit to be defied or challenged etc.

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବି (ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସ୍ପର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)
Sparddhā Sparddhana (See)

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା+ସଂଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ—
Sparddhita Boastful; defiant.
(ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ପର୍ଦ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)
Sparddhī ୧ । ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାଳୁ—1. Arrogant; defiant.
(ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଫାଳନକାରୀ; ବଡ଼ାଇ କରୁଥିବା—2. Boastful; bragging. ୩ । ସଦୃଶ—3. Similar.
ସଂ. ବି (ଜ୍ୟାମିତି ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ କୋଣ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୋଣ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଦୁହେଁ ମିଶି ୨ ସମକୋଣ ବା ୧୮୦ ଡିଗ୍ରି ହୁଏ (ହି. ଶ)—(geometry) An angle which when joined to a given angle makes up 180 degrees or two right angles.

ସ୍ପର୍ଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଛୁଇଁବା—1. To touch. ୨ । ଗ୍ରହଣ
Spars (root) କରିବା—2. To hold. ୩ । ଆଶ୍ଳେଷ କରିବା—[ସ୍ପୃଶ୍ (ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] 3. To embrace.

ସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବି (ସ୍ପୃଶ୍ ବା ସ୍ପର୍ଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛୁଇଁବା;
Spars ଭ୍ୱଗିନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ଗୁଣ—1. Touch. [ଉ—ସ୍ପର୍ଶନ-(ସ୍ପୃଶ୍—ବିଶ) ମତରେ 'ସ୍ପର୍ଶ' ଏକାଦଶବିଧ; ଯଥା—ଉଷ୍ଣ, ଶୀତ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁକ୍ଷ, ବିଶଦ, ଖର, ମୃଦୁ, ଶ୍ଳକ୍ଷ୍ଣ, ଲଘୁ ଓ ଗୁରୁ । ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧିକ ପର୍ବ ।] ୨ । ରୁଜା; ରୋଗ—2. Illness; sickness. ୩ । ଦାନ—3. Giving, donation. ୪ । ବାୟୁ—4. Air. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବର୍ଗ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଗୀୟ; 'କ'ଠାରୁ 'ମ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୫ଟି ବର୍ଗ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ—5. The 25 consonants from 'Ka' to 'Ma'. ୬ । ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ—6. A mode of coition. ୭ । ଯୋଗ—7. Contact. ୮ । (ସଙ୍ଗୀତ) କୌଣସି ସ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାର ପୂର୍ବେ ବା ପରେ ଅନ୍ୟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରର ନାମ ମାତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱରର ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର—8. (music) Nominal or slight utterance of a note as an accompaniment before or after the principal

note. ୯ । ପଦାର୍ଥ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—9. Thing. ୧୦ । ପ୍ରତିଧ୍ୱନି; ଦୂତ—10. Messenger. ୧୧ । ଗ୍ରହଣ ବା ଉପରାଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପରେ ଛାୟାପାତର ଆରମ୍ଭ (ହ. ଶ)—11. The beginning of the shadow to fall on the disc of the sun or the moon during an eclipse.

ସ୍ପର୍ଶକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ୍ପୃଶ୍ ବା ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସ୍ପର୍ଶକାରୀ, Sparśaka (ସ୍ପର୍ଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଛୁଏଁ—Touching.

ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—ଛୁଇଁବା—To touch; to come in Sparśa karibā स्पर्शकरा स्पर्शकरना contact with.

ସ୍ପର୍ଶ କୋଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟାମିତି)—ବୃତ୍ତ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଜ୍ୟାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୋଣ Sparśa koṇa (ହ. ଶ)—The angle formed by a tangent and a circle.

ସ୍ପର୍ଶ ଜନ୍ୟ(ଜନିତ)—ସଂ.ବି. (ଜନ୍ୟ ତତ୍) —ସଂକ୍ରାମକ (ରୋଗ)(ହ.ଶ)— Sparśa janya (janita) Contagious.

ସ୍ପର୍ଶ ଜ୍ୟା - ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୟାମିତି)—ବୃତ୍ତ ସ୍ପର୍ଶୀ ରେଖା; ସ୍ପର୍ଶିଣୀ— Sparśa jyā (Geometry) Tangent. [ଦ୍ର – ଏହି ରେଖାକୁ ବୃଦ୍ଧି କଲେ ଏହା ବୃତ୍ତକୁ ଛେଦ କରିବ ନାହିଁ) ।

ସ୍ପର୍ଶ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ) ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଜ୍ଞାନ—Knowledge Sparśa jnāna derived from touch.

ସ୍ପର୍ଶ ତନ୍ମାତ୍ର—ସଂ.ବି.—ବାୟୁର ଉପାଦାନ କାରଣ; ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭୂତ ବିଶେଷ— Sparśa tanmātra A fine element of the air.

ସ୍ପର୍ଶଦିଶା—ସଂ. ବି.—ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ପ୍ରହଣର Sparśa diśā ଛାୟାପାତ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ (ହ. ଶ)—The direction or quarter of the sun or the moon from which the shadow begins to creep into it.

ସ୍ପର୍ଶନ—ସଂ. ବି. (ସ୍ପର୍ଶ୍ ବା ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—୧। ସ୍ପର୍ଶ; ଛୁଇଁବା Sparśana (ମେଦନୀ)—1. Touching. ୨ । ଦାନ (ମେଦନୀ)—2. Giving. ୩ । ବିତରଣ (ମେଦନୀ)—3. Distributing. ୪ । ଗ୍ରହଣ— 4. Accepting. ୫ । ବାୟୁ (ଅମର)—5. Air.

ସ୍ପର୍ଶନୀୟ—ସଂ. ବିଶ. (ସ୍ପର୍ଶ୍ ବା ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଯାହାକୁ Sparśanīya ଛୁଆଁ ଯାଇପାରେ; ସ୍ପୃଶ୍ୟ— Capable of being touched; tangible; touchable.

ସ୍ପର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଚର୍ମ—Skin; the organ Sparśanendriya of touch.

ସ୍ପର୍ଶ ପ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବି.—ସ୍ପର୍ଶମଣି (ଦେଖ)—Sparśamaṇi (See). Sparśa prastara

ସ୍ପର୍ଶ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟାକରଣ)—କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ୍ ୨୫ଟି Sparśa barṇṇa ବର୍ଗୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—The 25 consonants from 'Ka' to 'Ma'.

ସ୍ପର୍ଶ ମଣି—ସଂ. ବି—ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରକେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ସୁନାରୂପରେ ବଦଳାଇ Sparśa maṇi ଦେବା କଳ୍ପିତ ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ ମଣିବିଶେଷ; ପରଶୁ ପଥର—The philosopher's stone; a stone which is said to turn other things into g old by mere touch.

ସ୍ପର୍ଶମଣି ପ୍ରଭବ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)— Sparśamoṇi prabhaba Gold

ସ୍ପର୍ଶ ରସିକ—ସଂ.ବି—କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ. ଶ)— Sparśa rasika A lecher.

ସ୍ପର୍ଶରେଖା—ସଂ. ବି—(ଜ୍ୟାମିତି) ସ୍ପର୍ଶ ଜ୍ୟା (ଦେଖ) Sparśa rekhā Sparśa jyā (See)

ସ୍ପର୍ଶ ଲଜ୍ଜା—ସଂ.ବି—ଲଜାଳୁ ଲତା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)— Sparśa lajjā The mimosa creeper.

ସ୍ପର୍ଶଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଛୁଇଁବା ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ହେବା ଶକ୍ତି— Sparśa śakti The feeling or sensation caused by touch.

ସ୍ପର୍ଶଶୁଦ୍ଧା—ସଂ. ବି ଶତମୂଳୀ; ଶତାବରୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)— Sparśa śuddhā Asparagus Racemosus.

ସ୍ପର୍ଶ ସଙ୍କୋଚ—ସଂ. ବି—ଲଜାଳୁ ଲତା (ହ. ଶ)— Sparśa saṅkocha The mimosa creeper.

ସ୍ପର୍ଶ ସୁଖ—ସଂ. ବି ସ୍ପର୍ଶ ଜନିତ ସୁଖ; ସ୍ପର୍ଶଜାତ ଆନନ୍ଦ; ଛୁଇଁବାଯୋଗ୍ୟ Sparśa sukha ଜାତ ଆନନ୍ଦ—Pleasure derived from the touch of any agreeable thing

ସ୍ପର୍ଶସ୍ୟନ୍ଦ—ସଂ ବି (ସ୍ପର୍ଶ=ଛୁଇଁବା+ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଝରିବା+କର୍ତ୍ତୃ; Sparśa syanda ଯାହାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ସେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତହୋଏ)— ଭେକ, ବେଙ୍ଗ—Frog.

ସ୍ପର୍ଶ ହାନି(ଲୋପ)—ସଂ.ବି—କେତେକ ରୋଗ ଆଦି ଯୋଗୁ ଚମଡ଼ାର Sparśa hāni(lope) ସ୍ପର୍ଶଶକ୍ତିର ଲୋପ—Loss of the sense of touch owing to some disease.

ସ୍ପର୍ଶା—ସଂ. ବି. (ସ୍ପର୍ଶ+ଆ)—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Harlot; whore Sparśā ସ୍ପରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ରୂପ ୨ । କୁଳଟା—2. Adulteress.

ସ୍ପର୍ଶାକ୍ରାମକ—ସଂ. ବିଶ—(ସ୍ପର୍ଶ+ଅକ୍ରମକ) –ସଂକ୍ରାମକ (ରୋଗ)— Sparśākrāmaka Contagious (disease)

ସ୍ପର୍ଶାନନ୍ଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପ୍ସରା; ସ୍ୱର୍ଗେଶ୍ୟା— Sparśānandā The heavenly nymphs.

ସ୍ପର୍ଶାସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛୁଇଁବା ବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Sparśāsparśa ନଛୁଇଁବା. ଭାବ ବା ବିଚାର (ହ. ଶ)— The state or consideration of touching or not touching a person.

ସ୍ପର୍ଶିକ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇକ)—ସ୍ପର୍ଶକାରୀ (ହ. ଶ)— Sparśika Touching ୨. ବି—ବାୟୁ (ହ. ଶ)—Air.

ସ୍ପର୍ଶିଣୀ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟାମିତି)—ସ୍ପର୍ଶ ଜ୍ୟା (ଦେଖ)—Sparśajyā (See) Sparśini ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ସ୍ପର୍ଶୀ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine ସ୍ପର୍ଶୀ—ପୁଂ. ବିଶ) of "Sparśi."

ସ୍ପର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହା ସ୍ପର୍ଶ
Sparśī କରିଥାଏ—(ଯଥା ଗମନ ସ୍ପର୍ଶୀ)—Touching.
(ସ୍ପର୍ଶିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି.—ତ୍ୱଚିନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ—
Sparśendriya Sense of touch; the skin.

ସ୍ପର୍ଶୋପଳ—ସଂ. ବି—ପରଶୁ ପଥର—
Sparśopala The philosopher's stone.

ସ୍ପର୍ଶ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ତ୍ତ; ସ୍ପର୍ଶ୍ଟ; ୧ମା. ୧ବ)—ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ
Sparśhta ମାନ୍ଦ; ରୋଗ (ଭରତ)—Sickness; illness.

ସ୍ପଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା—1. To make clear,
Spash (root) to cleanse. ୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To obstruct; to hinder.

ସ୍ପଶ—ସଂ. ବି. (ସ୍ପଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚର; ଗୁପ୍ତଚର, ଗୁପ୍ତଚର
Spaśa (ଅମର); ଗୁପ୍ତଚରା—1. Spy. ୨ । [+ଅଧିକରଣେ ଅ]
ଅବସର; ଯୁଦ୍ଧ (ଅମର)—2. Battle. ୩ । ଯେ ପ୍ରାଣ-
ନିରପେକ୍ଷ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରେ (ଭରତ)—3. A warrior
who fights without caring for his life.

ସ୍ପଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ସ୍ପଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତ; ସଫା; ସ୍ଫୁଟ—
Spashṭa 1. Clear; plain; apparent.

ଏଥିର ଚାମ୍ପ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂଶ—ସଷ୍ଟ, ସୁଷ୍ଟ, ଘୋଷ୍ଟ } ୨ । ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକଟିତ—
2. Evident. ୩ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ-
ଗୋଚର—3. Perceptible to the senses.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ସ୍ଫୁଟ ସାଧନ—4.
Clear calculation of the positions of the
planets at a fixed time or at a person's
birth. [ଦ୍ର—ଏ ସାଧନରେ ଜନ୍ମକାଳରେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ
କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳରେ କେଉଁ ଗ୍ରହ କେଉଁ ରାଶିରେ,
କେତେ ଅଂଶ, କେତେ କଳା, କେତେ ବିକଳାରେ ଅବସ୍ଥିତ
ଥିଲେ, ଏହା ସାଧିତ ହୁଏ—ହ. ଶ ।] ୫ । (ବ୍ୟାକରଣେ)
କେତେକ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏକାକାର ପ୍ରଯତ୍ନ,
ଯହିଁରେ ଦୁଇ ଓଠ ପରସ୍ପର ଛୁଇଁ ଖେଳେଇ ହୁଏ (ହ. ଶ)—
(grammar) The effort in pronouncing
some letters in which both the lips touch
one another. (ଯଥା—ପ, ବ, ମ)

ସ୍ପଷ୍ଟଇ(ହିଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ + ହି)—
Spashṭai(hiṅ) ସାଫ୍; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ—Clearly; apparently.
ସ୍ପଷ୍ଟଇ ସ୍ପଷ୍ଟହୀ

ସ୍ପଷ୍ଟ କଥନ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—କଥକଙ୍କ କଥିତ ବାକ୍ୟ ବାଙ୍କ
Spashṭa kathana କହିବା ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ବକ୍ତାଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା କଥନ (ହ. ଶ)—The report of the
speech of a speaker exactly as he
delivered it.

ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—ଦେ. ବି—ସରଳ ସ୍ଫୁଟ ବାକ୍ୟ—
Spashṭa kathā Plain words.
ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା ଖୁଲାବାତ

ସ୍ପଷ୍ଟତୟା—ସଂ. କ୍ରି.ବିଣ (ଗଣିତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର; ସ୍ପଷ୍ଟତା
Spashṭatayā ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ବିଭକ୍ତି)—ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ; ସ୍ପଷ୍ଟତା
ସହକାରେ—Clearly.

ସ୍ପଷ୍ଟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସ୍ପଷ୍ଟ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ସ୍ପଷ୍ଟଭାବ—
Spashṭatā(twa) Clearness.

ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରଯତ୍ନ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ଦୁଇ ଓଠର ପରସ୍ପର ଛୁଇଁବାଦ୍ୱାରା
Spashṭa prajatna ଉଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣସିବା କେତେକ ଓଷ୍ଠ୍ୟବର୍ଣ୍ଣର
ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରଯତ୍ନ—The effort required in
pronouncing some labial letters in which
both the lips touch one another.

ସ୍ପଷ୍ଟ ବକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ପଷ୍ଟ ବକ୍ତୃ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ସଫା କଥା
Spashṭa baktā କହେ; ଯେ କାହାର ମନ ରଖି
(ସ୍ପଷ୍ଟବକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବାପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ସ୍ୱୀୟ ମନୋଗତଭାବ
ପ୍ରକାଶ କରେ—Plain-spoken.

ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ପଷ୍ଟ + ବଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ, ଇନ୍; ସ୍ପଷ୍ଟ-
Spashṭa bādī ବାଦିନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଯେ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହେ—
(ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Plainspoken.
(ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିନୀ, ସ୍ପଷ୍ଟଭାଷିଣୀ —ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିତା (ତ୍ୱ)—ସଂ ବି.—ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବାର ଗୁଣ—Plain-
Spashṭa bāditā (twa) spokenness.
[ସ୍ପଷ୍ଟଭାଷିତା (ତ୍ୱ) —ଅନ୍ୟରୂପ]

ସ୍ପଷ୍ଟ ଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ.—ସ୍ଫୁଟ ଭାବରେ ଶୁଣାଯିବା (କଥା, ଧ୍ୱନି)—
Spashṭa śruta Clearly audible.

ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି (ଫଳିତଜ୍ୟୋତିଷ)—ଶିଶୁର ଜନ୍ମକାଳରେ ରାଶି-
Spashṭa sthiti ମାନଙ୍କର ଅଂଶ, କଳା, ବିକଳା ଆଦିଦ୍ୱାରା
ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାନ (ହ. ଶ)—
(astrology) Exact position of the planets
or the zodiacal signs, giving the exact;
degrees, minutes and seconds.

ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ପଷ୍ଟ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସଫା ସଫା; ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ—Plainly
Spashṭa spashṭa bluntly; in a plain manner.
ସ୍ପଷ୍ଟାସ୍ପଷ୍ଟ, ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ପଷ୍ଟ ସାଫ ସାଫ

ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତଭାବରେ ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର;
Spastākshara ବିରୋଳ ଦସ୍ତାକ୍ଷର—1. Distinctly
written script. ୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—2. Plain
words.

ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରରେ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଫୁଟଭାବରେ—Clearly; in un-
Spashṭākksharare ambiguous terms; in
ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରେ ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରମେ plain terms.

ସ୍ପଷ୍ଟାର୍ଥ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ବ୍ୟକ୍ତୀକୃତ ଅର୍ଥ—Clear or apparent meaning.
Spashṭārtha
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ବୋଧଗମ୍ୟ—(ସ୍ପଷ୍ଟାର୍ଥତା—ବି)—Intelligible.

ସ୍ପଷ୍ଟୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ପଷ୍ଟ+ଅଭୂତଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବ୍ୟକ୍ତୀକୃତ—Made clear; elucidated.
Spashṭīkṛuta
(ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ, ସ୍ପଷ୍ଟୀକ୍ରିୟା—ବି)

ସ୍ପଷ୍ଟୀକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଯେଉଁ କ୍ରିୟା ବା ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କୌଣସି ଗ୍ରହର କେଉଁ ରାଶିର କେତେ ଅଂଶ, କେତେ କଳା ଓ କେତେ-ବିକଳାରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଜଣା ପଡ଼େ (ହି. ଶ)—(astronomy) The process by which the exact position of a planet in any zodiacal sign (showing degrees, minutes and seconds) at a particular point of time is found out.
Spashṭī kriyā

ସ୍ପଷ୍ଟୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ପଷ୍ଟ+ଅଭୂତଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଯାହା ପୂର୍ବେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Become plain or evident.
Spashṭībhūta
(ସ୍ପଷ୍ଟୀଭବ—ବି)

ସ୍ପା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—(ବେଲ୍‌ଜିଅମ୍‌ରେ ସ୍ପା ନାମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକରବାସର ନାମରୁ)—ଧାତୁମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଝରଣୀ ଥିବା ସ୍ଥାନ—Spa; a place where there is a mineral spring of water, frequented as a health-resort.
Spā
ସ୍ପା **ସ୍ପା**

ସ୍ପାନିଆର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବ (ଇଂ. ସ୍ପାନିଆର୍ଡ୍)—ସ୍ପେନ୍ ଦେଶବାସୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Spaniard.
Spāniārd
ସ୍ପାନିୟାର୍ଡ୍ **ସ୍ପାନିୟାଡ୍**

ସ୍ପାନିଏଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ସ୍ପାନିଏଲ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର ବିଲାତି କୁକୁର—Spaniel. [ଦ୍ର—ଏ କୁକୁର ଅତି ଦେଶୀ କୁକୁରମାନଙ୍କଠାରୁ ଆକାରରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଲୋମ ୨।୩ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ, କାନ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ; ଦେହ ଧଳା, କାଳି ବା ଧଳାକଳା ମିଶା ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।]
Spāniel
ସ୍ପାନିୟେଲ୍ **ସ୍ପାନିୟେଲ୍**

ସ୍ପାନିଶ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ ସ୍ପାନିଶ୍) ସ୍ପେନ୍ ଦେଶୀୟ—Spanish.
Spānish
ସ୍ପାନିଶ୍ **ସ୍ପାନିଶ**

ସ୍ପାର୍ଟା—ବୈ. ବ (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍‌ର ଗୋଟିଏ ନଗର—Sparta, a town in ancient Greece. [ଦ୍ର—ଏଠାର ଅଧିବାସୀମାନେ ମହା ବୀର ଥିଲେ ।]
Spārṭā
ସ୍ପାର୍ଟା **ସ୍ପାର୍ଟା**

ସ୍ପାର୍ଟାନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ସ୍ପାର୍ଟାନ୍)—ସ୍ପାର୍ଟା ଦେଶୀୟ—Spartan.
Spārṭān
ସ୍ପାର୍ଟାନ **ସ୍ପାର୍ଟାନ**

ସ୍ପିକର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ସ୍ପିକର୍)—୧ । ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ବୈଠକ ସମୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଭାପତି—1. The Speaker of the Parliament. ୨ । ଉତ୍ତରୀୟ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାମାନଙ୍କର ଭାରତୀୟ ସଭାପତି—2. The Speaker of the Provinciar and Imperial Assemblies of India. ୩ । କୌଣସି ସଭାର ବା ବୈଠକର ବକ୍ତା—3. A speakel in a meeting or gathering.
Spikar
ସ୍ପିକ(କା)ର୍ **ସ୍ପୀକର**

ସ୍ପିଚ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ସ୍ପିଚ୍) ୧ । ବକ୍ତୃତା—1. Speech; lecture. ୨ । କଥା; ବଚନ—2. Speech.
Spich
ସ୍ପିଚ୍ **ସ୍ପୀଚ**

ସ୍ପିଟ୍‌ସ୍ ବର୍ଜ(ର୍ଜେ)ନ୍—ବୈଦେ. ବ.(ନାମ)—ଇଉରୋପର ଉତ୍ତରଦିଗରେ ଶୀତ ମହାସାଗରସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—ସ୍ପିଟସ୍ ବର୍ଜନ୍ An island in the Arctic ocean; Spitsbergen.
Spit-s barja (rje)n
ସ୍ପିଟ୍‌ସ୍ ବର୍ଜନ **ସ୍ପୀଟ୍‌ସ ବର୍ଜନ**

ସ୍ପିନ୍ କସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବ.—ଦ୍ରାକ୍ଷାର ପିସିନ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କସ୍‌ମିସ୍—A kind of excellent raisin. (ପିସିନ୍ କସ୍‌ମିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
Spin kis-mis
ସ୍ପିନ୍ କସ୍‌ମିସ୍ **ସ୍ପୀନକିସମିସ**

ସ୍ପିରିଚୁଆଲିଜ୍‌ମ୍—ବୈଦେ. ବ—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ଆହ୍ୱାନ ପୂର୍ବକ ଜୀବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସହିତ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ବା କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ହୁଏ—Spiritualism.
Spirichuālij-m
ସ୍ପିରିଚୁଆଲିଜମ୍ **ସ୍ପିରିଚୁଆଲିଜମ୍**

ସ୍ପିରିଚୁ ଆଲିଷ୍ଟ୍—ବୈଦେ.ବ—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ଆହ୍ୱାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A spiritualist.
Spirichuālisht
ସ୍ପିରିଚୁଆଲିଷ୍ଟ **ସ୍ପିରିଚୁଆଲିଷ୍ଟ**

ସ୍ପିରିଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ସ୍ପିରିଟ୍) ୧ । ଜୀବ ସୁତ୍ତା; ଅରଣି—1. Spirit. ୨ । ସୁରସାର—2. Essence. ୩ । ମନର ଶକ୍ତି; ଦମ୍ଭ; ଉତ୍ତେଜନା—3. Spirits; intellectual activity. ୪ । ଜୀବନଶକ୍ତି; ଆତ୍ମା—4. The Vital Force; Soul. ୫ । ଭୂତ—5. Ghost. ୬ । ଶରୀରସ୍ଥ ଆତ୍ମା—6. The Soul or Spirit inside the body. ୭ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରରୁ ବାହାରି ଯେଉଁ ଶରୀର; ଶୂନ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରେ—7. The astral body.
Spirit
ସ୍ପିରିଟ୍ **ସ୍ପିରିଟ**

ସ୍ପୃ(ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ପ୍ରୀତି ବା ସ୍ନେହ କରିବା—1. To love ୨ । ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save. ୩ । ପାଳନ କରିବା—3. To bring up.
Spṛu(root)

ସ୍ପୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ସ୍ପୃଶ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ପର୍ଶୀ—Touching. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ଚର୍ମସ୍ପୃକ୍ ।]
Spṛuk

ସ୍ପୃକ୍କା—ସଂ.ବ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ କ+ଆ)—୧। ପୃକ୍କା; ପିଡ଼ଙ୍କ ଶାଗ—1. A potherb; Trigonella Corniculata. ୨ । ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହି. ଶ)—2. Mimosa Pudica (creeper). ୩ । ଶତପତ୍ରୀ; ଗୋଲାପ (ହି. ଶ)—3. Musk rose.
Spṛukka

ସ୍ପୃଶ୍(ଶି) (ଧାତୁ)—ସଂ—ଛୁଇଁବା—To touch.
Spṛuś(śi) (root)

ସ୍ପୃଶା—ସଂ.ବ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅ+ଆ)—୧। ସ୍ପର୍ଶ—1. Touch, Spṛuśā ୨। (+କର୍ମ.ଅ+ଆ) ସର୍ପାଣୀ; ଭୂଜଙ୍ଗ ଘାତକ ବୃକ୍ଷ; କଣ୍ଟାଳକା ଗୁଳ୍ମ—2. A medicinal plant. ୩। କଣ୍ଟକାରୀ (ହିଂ.ଶ) 3. Kaṇṭakārī (See)

ସ୍ପୃଶୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅ+ଈ)—କଣ୍ଟକାରୀ(ଅମଳ)(ଦେଶ) Spṛuśī Kaṇṭakārī (See)

ସ୍ପୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ଘଂ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be touched; touchable. Spṛuśya (ସ୍ପୃଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—ବିପରୀତ)

ସ୍ପୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ. ଘଂ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧। ଛୁଇଁସ୍ପର୍ଶ; ଯାହା ଛୁଆଁ ଯାଇଅଛି—1. Touched. ୨। (ସ୍ପୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଛୁଆଁ; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗୁଁ ଦୂଷିତ—2. Defiled by touch. Spṛushṭa

ସ୍ପୃଷ୍ଟକ—ସଂ. ବ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଗାଢ଼ ସ୍ପର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଅଲିଙ୍ଗନ—Embrace by touching the body. Spṛushṭaka

ସ୍ପୃଷ୍ଟ ରୋଦନିକା—ସଂ. ବ—ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହିଂ. ଶ)—Spṛushṭa rodanikā Mimosa Pudica (creeper).

ସ୍ପୃଷ୍ଟା ସ୍ପୃଷ୍ଟ(ଷ୍ଟି)—ସଂ. ଅ—୧। ପରସ୍ପର ସ୍ପର୍ଶନ—1. Mutual touching; touching each other. ୨। (ଯାହା ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ) ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବାରିତ ଭାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛୁଇଁବା—2. Promiscuous touching (e. g. in crowds). Spṛushṭā spṛushṭa(shṭi)

ସ୍ପୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ସ୍ପର୍ଶ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—(ସ୍ପୃଷ୍ଟା—ବଣ) Touch. Spṛushṭi

ସ୍ପୃହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To wish for. ୨। ଅକାଙ୍କ୍ଷା କରିବା—2. To banker after; to long for. Spṛuh (root)

ସ୍ପୃହଣ—ସଂ, ବ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ—Desire; wish. Spṛuhaṇa

ସ୍ପୃହଣୀୟ—ସଂ. ବଣ. ଘଂ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ପୃହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧। ବାଞ୍ଛନୀୟ—1. Desirable. (ସ୍ପୃହଣୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଲୋଭନୀୟ—2. Enviable. ୩। ଯାହା ଲୋଭ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit to be longed for. ୪। ଶ୍ଳାଘ୍ୟ—4. Praiseworthy. ୫। ଅଦ୍ଭୁତ—5. Wonderful. ୬। ଗୌରବ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ (ହିଂ. ଶ)—6. Respectable; honourable. Spṛuhaṇīya

ସ୍ପୃହୟାଳୁ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆଳୁ)—୧। ସ୍ପୃହାଶୀଳ; ଲୋଭୀ—1. Covetuous after. ୨। ଅକାଙ୍କ୍ଷାଯୁକ୍ତ—2. Desirous. Spṛuhayālu

ସ୍ପୃହା—ସଂ. ବ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ସ୍ପୃହ ଧାତୁ=ଭାବ. ଅ+ଆ)—ଇଚ୍ଛା; ଅକାଙ୍କ୍ଷା; ଅଭିଳାଷ—1. Desire longing. ୨। ଚାହିଁବେଳା; ଲୋଭ—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ—ସ୍ପରେହା, ସ୍ପୁରେହା। 2. Hankering after a thing. ୩। ଗଣନା—3. Calculation. ୪। (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଧର୍ମାନୁକୂଳ କାମନା (ହିଂ.ଶ)—4. (Nyāya philosophy) Pious desire to get a thing. Spṛuhā

ସ୍ପୃହୀ—ସଂ. ବଣ. ଘଂ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ପୃହାକାରୀ; ଅଭିଳାଷୀ—Hankering; desirous. (ସ୍ପୃହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Spṛuhī

ସ୍ପୃହ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ସ୍ପୃହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଯାହା ପାଇବା ପାଇଁ ସ୍ପୃହା କରାଯାଏ—Desired; wished for; bankered after. ସ. ବ—ବୀଜପୂର; ଟାବ (ହିଂ. ଶ)—Citron. Spṛuhya

ସ୍ପେଆର୍ କପି—କୌଦେ.ବ—କୌଣସି ପୁସ୍ତକର ବା ଲେଖାର ଅତିରିକ୍ତ ନକଲ—Spare copy of a book or writing. ସ୍ପେୟାର କାପି ସ୍ପେୟାର କୌପୀ

ସ୍ପେନ୍—କୌଦେ. ବ (ନାମ)—ଇଉରୋପର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ରାଜ୍ୟ—[ଦ୍ର—ଏହା ରାଜଧାନୀ ମାଡ୍ରିଡ୍।] Spain. Spen ସ୍ପେନ ସ୍ପେନ

ସ୍ପେନୀୟ—ଦେ. ବଣ (ଇଂ. ସ୍ପେନ୍+ସଂ. ଈୟ; ତୁଳନା କର ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତଙ୍କ 'ଇଟାଲୀୟ ଯୁବା')—ସ୍ପେନ ଦେଶୀ Spenīya ସ୍ପେନୀୟ ସ୍ପେନକା Spanish.

ସ୍ପେଲିଙ୍ଗ୍—କୌଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ପେଲିଙ୍)—ଶବ୍ଦର ବା ବାକ୍ୟର ବନାନ Speling ସ୍ପେଲିଙ୍ଗ ସ୍ପେଲିଙ୍ଗ —Spelling.

ସ୍ପେଲିଙ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍—କୌଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ପେଲିଙ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍)—ବନାନରେ ଭୁଲ; ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି—(ସ୍ପେଲିଙ୍ ଭୁଲ୍—ଦେ. ରୂପ) Spelling mistake. Speling mishṭek ସ୍ପେଲିଙ୍ଗ ମିଷ୍ଟେକ ସ୍ପେଲିଙ୍ଗ ମିଷ୍ଟେକ

ସ୍ପେଶ୍—କୌଦେ. ବ. (ଇଂ. ସ୍ପେଶ୍)—(ଛପାଖାନା) ଦୁଇ ଧାଡ଼ିର ବା ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ବା ଦୁଇ ଅକ୍ଷରର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ—(ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ) Space. Spes ସ୍ପେଶ ସ୍ପେସ

ସ୍ପେଶ୍ ରଖିବା(ଦେବା, ଛାଡ଼ିବା)—ଦେ. କ—(ଛପାଖାନା) ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଥାନ ଛାଡ଼ିବା—(Printing) To leave a space between letters, words or lines. Spes rakhibā(debā, chhārdibā) ସ୍ପେଶ ରାଖା ସ୍ପେସ ରଖନା

ସ୍ପେଶ(ଶା, ଶ୍ୟ)ଲ୍—କୌଦେ. ବଣ (ଇଂ. ସ୍ପେଶାଲ୍)—୧। ବିଶିଷ୍ଟ—1. Special. ୨। ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟନା ଉପଲକ୍ଷରେ ରଚିତ ବା ସଜ୍ଜିତ—2. Specially made or fitted. ବ—ସ୍ପେଶାଲ୍ ଟ୍ରେନ୍ (ଦେଶ)—Spesal tren (See) Spesa(śā, śya)l ସ୍ପେଶାଲ ସ୍ପେଶାଲ

ସ୍ପେଶ(ଶା,ଶ୍ୟ)ଲ୍ ଟ୍ରେନ୍(ଗାଡ଼ି)—କୌଦେ.ବ (ଇଂ.ସ୍ପେଶଲ ଟ୍ରେନ୍)—ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟନା ଉପଲକ୍ଷରେ [ସ୍ପେଶିଅ(ଅ)ଲ୍ ଟ୍ରେନ୍(ଗାଡ଼ି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବା ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଚଳିତ ରେଳ ଗାଡ଼ି—Special train. Spesa(śā, śya)l tren(gārdi) ସ୍ପେଶାଲ ଟ୍ରେନ ସ୍ପେଶାଲ ଟ୍ରେନ ଇସ୍ପିସଲ ଗାଡ଼ୀ

ସ୍ପେଶିମେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ସ୍ପେଶିମେନ୍)—ଦସ୍ତଖତର ବା Spesimen ପୁସ୍ତକର ପୃଷ୍ଠାର ନମୁନା—Specimen (of ସ୍ପେଶିମେନ ସ୍ପେସିମିନ signature or page of a book).
[ଉ—ସ୍ପେଶିମେନ୍ ପେଜ୍ (Page=ପୃଷ୍ଠା); ସ୍ପେଶିମେନ୍ ସିଗ୍‌ନେଚର୍ (Signature=ଦସ୍ତଖତ)] ।

ସ୍ପ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବ. (ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ସ୍ପ୍ରଷ୍ଟୃ ୧ମା. ୧ବ.)—
Sprashṭā ଉପଦାପକମାନ; ରୋଗ (ଅମର; ଉଣାଦି)—
Disease; sickness.

ସ୍ପ୍ରିଙ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଧାତୁର ପତଳା ଲମ୍ବ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ
Spring ବସ୍ତୁ—1. Spring. ୨ । ଗାଡ଼ି ଆଦିର କମାଣୀ—
ସ୍ପ୍ରିଂ ସ୍ପ୍ରିଗ (ସ୍ପ୍ରିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The spring of a carriage.

ସ୍ପ୍ରିଙ୍‌ଦାର୍ (ବାଲା)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ+ଫା. ଦାର୍,
Spriuig dār(bālā) ବୁଅଲ)—ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ ଲାଗିଥିବା (ଯଥା ଘଡ଼ି,
ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗଦାର ସ୍ପ୍ରିଗଦାର କଳ, ଗଦି)—Having spring;
[ସ୍ପ୍ରିଂଦାର (ବାଲା)—ଅନ୍ୟରୂପ] springed.

ସ୍ପ୍ରେ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଖୁବ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣାରେ ଛିଞ୍ଚିବା
Spre ସ୍ପ୍ରେ ସ୍ପ୍ର ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପିଚକାରୀ—Spray.

ସ୍ପ୍ଲିଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—(ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା)—ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା
Splint ହାଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିକରି ବସାଇବା ପରେ ଯୋଡ଼ା
ସ୍ପ୍ଲିଣ୍ଟ ସ୍ପ୍ଲିଣ୍ଟ ହୋଇଥିବା ହାଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଅବସ୍ଥିତିରେ ରଖିବା
ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବା ଧାତୁର ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ—(Surgery)
Splint.

ସ୍ଫଟ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—To wither. ୨ ।
Sphaṭ (root) ସ୍ଫୀତ କରିବା—2. To inflate.

ସ୍ଫଟ (ଟା)—ସଂ. ବ.—(ସ୍ଫଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ; ଆ)—ସର୍ପର ଫଣା
Sphaṭa (ṭā) (ଅମର)—The hood of a serpent.

ସ୍ଫଟି (ଟୀ)—ସଂ. ବ.—(ସ୍ଫଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ; ଈ)—ଫିଟିକିରି—
Sphati(tī) Alum.

ସ୍ଫଟି (ଟୀ) କ—ସଂ ବ. (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇକ; ବା
Sphati(ṭī)ka ଷ୍ଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଶୁଭ୍ର ସ୍ୱଚ୍ଛ ପ୍ରସ୍ତର
ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ବିଶେଷ—1. Crystal; quartz.
ନାମ—ସ୍ଫଟିକ, ସ୍ଫାଟିକ, ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—2. The sun-
ଭାସ୍ୱର, ସ୍ଫଟିକୋପଳ, stone. ୩ । କାଚ (ହ.ଶ)—
ଶାଳପିଷ୍ଟ, ଚୌତଶିଳ, 3. Glass. ୪ । ଫିଟିକିରି (ହ.ଶ)—
ସିତୋପଳ, ବିମଳମଣି. 4. Alum. ୫ । କର୍ପୂର (ହ.ଶ)—
କର୍ମଲୋପଳ, ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସ୍ୱଚ୍ଛମଣି, 5. Camphor. ଦେ. ବଣ.—
ଅମର ରତ୍ନ, ନିର୍ମ୍ମଳ ରତ୍ନ, ସ୍ଫଟିକ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ—Transperent
ସ୍ଫଟିକ, ଫଟିକ ফটিক as crystal. [ଉ—'ସ୍ଫଟିକ ଜଳ
ଦେ' 'ଶ୍ରୁତିକ ଜଳ ଦେ' ରାବଣ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ରେ—
ଜଗଦ୍ଗୁରୁ. ଶର୍ମିଷ୍ଠା]

ସ୍ଫଟିକ କ୍ଷା(ଖା)ର—ଦେ. ବ—ଟାଙ୍ଗଣା (ଉଦ୍ଭିଦ୍ 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ')—
Sphaṭika kshā(khā)ra Borax.
ସ୍ଫଟିକକ୍ଷାର ସୋହାଗା

ସ୍ଫଟିକ ନିନ୍ଦୀ—ସଂ. ବଣ.—ସ୍ଫଟିକ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱଚ୍ଛତର—More
Sphaṭika nindī transparent than quartz.

ସ୍ଫଟିକ ବିଷ—ସଂ.ବ.—ଦାରୁ ମୂର୍ଣ୍ଣ (ଉ ଶ)—Aconite; hellebore.
Sphaṭika bisha

ସ୍ଫଟିକ ମୟ—ସଂ. ବଣ.—ସ୍ଫଟିକ ନିର୍ମିତ—Made of crystal.
Sphaṭika maya

ସ୍ଫଟିକ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବ.—ସ୍ଫଟିକ ନିର୍ମିତ ଖୁଣ୍ଟ—Pillar or column
Sphatika stambha of quartz.

ସ୍ଫଟିକା—ସଂ. ବ—ସ୍ଫଟିକାର; ଫିଟିକିରି (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)—Alum.
Sphaṭikā

ସ୍ଫଟିକାଚଳ—ଓଂ. ବ.—କୈଳାସ ପର୍ବତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—The
Spaṭikāchala Kailāsa mountain. (ଦ୍ର—ଏହା
(ସ୍ଫଟିକମଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୂରରୁ ଶ୍ରୁତିକମୟ ପରି ଦେଖାଯାଏ]—
ସ୍ଫଟିକାଦ୍ରିଭିଦ୍—ସଂ. ବ.— (ଶ୍ରୁତିକାଦ୍ରି=କୈଳାସ ପର୍ବତ+ଭିଦ୍
Sphaṭikādribhid ଧାତୁ=ଲଙ୍ଘିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟପ୍)
କର୍ପୂର (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Camphor.

ସ୍ଫଟିକାରି (ରୀ)—ସଂ ବ.—ଫିଟିକିରି—Alum
Sphaṭikāri(rī)
(ଶ୍ରୁତିକା, ଶ୍ରୁତିକାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)—[ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ,
ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ—କଷାୟ, ସ୍ରବର,ମେହ,ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ,କୃମି ଓ ଶୋଷନାଶକ,
ରକ୍ତଦା, ରକ୍ତଦୃଢ଼ା, ବାତ ପିତ୍ତ କଫ ବ୍ରଣହର, ଯୋନିସଂକୋଚକ
ଦୃଢ଼ରଙ୍ଗା, ରଙ୍ଗାଙ୍ଗା ଓ ମୁଖରୋଗରେ ହିତକର । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି
ଧାତୁର ରଙ୍ଗ ଦୃଢ଼ ହୁଏ ।]

ସ୍ଫଟିକାଧାର—ସଂ ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ସ୍ଫଟିକ+ଅଧାର)—ସ୍ଫଟିକନିର୍ମିତ
Sphaṭikādhāra ପାତ୍ର—A pot made of
crystal

ସ୍ଫଟିକାଭ୍ର——ସଂ ବ—କର୍ପୂର—
Sphaṭikābhra Camphor.

ସ୍ଫଟିକୀ—ସଂ. ବ—ଟାଙ୍ଗଣା—
Sphaṭikī (ସ୍ଫଟିକାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Borax.

ସ୍ଫଟିକୋପମ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ଫଟିକ ସଙ୍ଗେ ଉପମା ହୁଏ ଯାହାର)
Sphaṭikopama ସ୍ଫଟିକ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନୀୟ—Crystal—
(ସ୍ଫଟିକୋପମା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) like. ସଂ. ବ—୧ । କର୍ପୂର
(ହ. ଶ)—1. Camphor. ୨ । ଦସ୍ତା ଧାତୁ (ହ. ଶ)
2. Zinc. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି (ହ. ଶ)—
3. Moonstone.

ସ୍ଫଟୀ—ସଂ. ବ.—ଫିଟିକିରି—
Sphaṭī Alum.

ସ୍ଫଡ଼ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପରିହାସ କରିବା—
Sphard (root) To joke.

ସ୍ଫୁର(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସ୍ଫୁରଣ କରିବା—1. To flash. ୨ । ଚଳିବା.
2. Sphar (root) To move.

ସ୍ଫୁରଣ—ସଂ ବ (ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସ୍ଫୁରଣ (ଦେଖ)—
Spharaṇa Sphuraṇa (See)

ସ୍ଫୁଲ୍ (ଲ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—ସ୍ଫୁରଣ କରିବା—
Sphal (l)(root) To flash,

ସ୍ଫାଟକ—ସଂ. ବ—(ସ୍ଫୁଟ୍‌ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃଅଚ)—୧ । ସ୍ଫଟିକ (ହି. ଶ)—
Sphāṭaka 1. Crystal. ୨। ଜଳବିନ୍ଦୁ—2. Water-drop

ସ୍ଫାଟିକ—ସଂ ବିଣ (ସ୍ଫଟିକ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ସ୍ଫଟିକସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sphāṭika Crystalline.

ସ୍ଫାତ—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ; ସ୍ଫୀତ—In
Sphāta creased; swollen.

ସ୍ଫାୟ୍ (ଇ) (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—1. To increase.
Sphāy (r) [root) ୨ । ଉନ୍ନତିଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To improve. ୩ । ଫୁଲିବା—3. To swell.

ସ୍ଫାର—ସଂ.ବିଣ—(ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ର, ବା ସ୍ଫାର
Sphāra ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—
1. Increased; enhanced, ୨। ବିସ୍ତୃତ—
2.Extended; extensive ୩ । ପ୍ରଚୁର (ସମ୍ପ୍ରସାରିତ)
3. Sufficient; abundant; ample ୪ । ବିପୁଳ; ବୃହତ୍ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Big; large; wide. ୫ । ବିକଟ (ମେଦିନୀ)—5. Hideous; fierce. ସଂ. ବ ୧ । ସ୍ଫୁରଣ; ବିକାଶ—1. Exhibition; flashing; manifestation. ୨ । କନକାଦି ଧାତୁର ବୁଦ୍‌ବୁଦ (ମେଦିନୀ)—2. Drops or bubbles of molten gold or other metal.

ସ୍ଫାରଣ—ସଂ ବି. (ସ୍ଫୁରି ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ଫାର ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧
Sphāraṇa ବଢ଼ାଇବା—1. Widening; increasing; enhancing. ୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା—2. Extending. ୩ । ସ୍ଫୁରଣ (ଦେଶ)—3. Sphuraṇa (See)

ସ୍ଫାର ଦର୍ପଣ—ସଂ. ବ—ବଡ଼ ଆରସି—
Sphāra darpaṇa Big mirror.

ସ୍ଫାରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫାର ଧାତୁ, ଣିଚ+କର୍ମ ତ)—୧ । ବିସ୍ତାରିତ
Sphārita 1. Widened ୨ । ବିସ୍ତାରିତ—2. Extended.

ସ୍ଫାନ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫଲ ଧାତୁ—ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ପାଇବା+ଭାବ ଅ)
Sphāna ୧ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି; ସ୍ଫୁରଣ—1. Flashing ୨ । ଅସ୍ଫାଳନ—
2. Boasting.

ସ୍ଫିକ୍—ସଂ. ବ (ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କିପ୍, ଶ୍ରୀ ୧ମା. ୧ବ)—ପିଣ୍ଡ;
Sphic କଟିପ୍ରୋଥ—Buttocks.

ସ୍ଫିକ୍‌ଘାତନକ—ସଂ. ବି.—କଟ୍‌ଫଳ; କାଫଳ—
Sphik-ghatanaka Myrica Sapida. (plant)

ସ୍ଫିଟ୍(ଧାତୁ)—ସଂ.—ରତିକରିବା—
Sphiṭ (root) To cohabit.

ସ୍ଫିର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କିର)—ପ୍ରଚୁର—
Sphira Sufficient; abundant.

ସ୍ଫିର ଧନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ବହୁଧନ ଅଛି—
Sphira dhana Having abundant riches.
(ସ୍ଫିରଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଫୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ପ୍ରବୃଦ୍ଧ; ବଢ଼ିଥିବା;
Sphīta ବର୍ଦ୍ଧିତ—1. Increased. ୨ । ସମୃଦ୍ଧ
(ସ୍ଫୀତି, ସ୍ଫୀତତା—ବ (ଭାଗବତ)—2. Grown
rich or prosperous. ୩ । ଫୁଲିଥିବା—
3. Swollen; bloated.

ସ୍ଫୀତ ବକ୍ଷଃ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଫୁଲିଥିବା ସ୍ତନ—
Sphīta bakshaḥ 1. Expanded breast.
୨ । ଗର୍ବୋନ୍ନତ ସ୍ତନ—2. Bloated breast.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ହର୍ଷ ବା ଗର୍ବଦ୍ୱାରା ଯାହାର ସ୍ତନ ଫୁଲି ଉଠିଅଛି; ହର୍ଷୋତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ବା ଗର୍ବୋତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ—
Having one's breast expanded through pride or joy.

ସ୍ଫୀତ ହେବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ଫୁଲିବା—
Sphita hebā To swell; to heave.
स्फीत होना स्फीत होना

ସ୍ଫୀତି—ସଂ. ବ [ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ+ଭାବ ତି]—୧ । ପ୍ରବୃଦ୍ଧି—
Sphīti 1. Increase. ୨ । ଶୋଥ—2. Dropsy;
[ସ୍ଫୀତ—ବିଣ] plethora. ୩ । ଫୁଲା—
3. Swelling. ୪ । ଉନ୍ନତି—4. Improvement.

ସ୍ଫୀତୋଦର—ସଂ. ବ—୧ । [କର୍ମ] ଫୁଲା ପେଟ—1. Swollen
Sphītodara belly. ୨ । [ବହୁବ୍ରୀହି]
ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ—2. Tympanites. ସଂ. ବିଣ.
[ସ୍ଫୀତୋଦର—ସ୍ତ୍ରୀ] ପୁଂ [ବହୁବ୍ରୀହି]—ଯାହାର ପେଟ ଫାମ୍ପିଛି—
Having the belly swollen.

ସ୍ଫୁଟ୍ [ଧାତୁ]—ସଂ.—୧ । ବିକସିତ ହେବା; [ଫୁଲ] ଫୁଟିବା—
Sphuṭ (root) 1. To blow; to expand (said of a flower) ୨ । ପରିହାସ କରିବା—2. To joke.
୩ । ବ୍ୟକ୍ତ ହେବା—3. To be manifest.
୪ । ଫୁଟାଇବା; ଭେଦ କରିବା—4. To pierce.
୫ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—5. To be split. ୬ । ଫାଟିଯିବା-
6. To burst.

ସ୍ଫୁଟ—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ଫୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ]—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ବିକସିତ;
Sphuṭa ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ [ମେଦିନୀ]—1. Fully blown.
[ସ୍ଫୁଟତା—ବ] [ଜ—ଅଳିକୁଳ ଯୁଥ କୁସୁମ ସ୍ଫୁଟେ
[ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ—ଫାଟିବା, ଫୁଟିବା] ଚୁମ୍ବନ କରି ପରାଗେଣ
ଲୁଟେ—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।] ୨ । ବ୍ୟକ୍ତ; ସ୍ପଷ୍ଟ
[ମେଦିନୀ]—2. Manifest; distinct. ୩ । ବିଶଦ-
3. Clear; plain; obvious, ୪ । ପ୍ରକାଶ—
4. Lighted, ୫ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—5. Pierced; lacerated. ୬ । ଭିନ୍ନ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
6, Separated. ୭ । ଫାଟି ଯାଇଥିବା—
7. Burst; split, ୮ । ନିଶ୍ଚିତ—8, Sure; ascertained. ୯ । ଶୁକ୍ଳ [ଅଳସ୍ୟ]—

9. White. ୧୦ । ଶୁଭ୍ର—10. Bright. ୧୧ । ନିର୍ମଳ—11. Clean. ୧୨ । ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ; ଫୁଟା—12. Having holes; perforated. ୧୩ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର (ହି, ଶ)—13. Separate; distinct. ସଂ. ବ—୧ । ସର୍ପର ଫଣା—1. The expanded hood of a serpent. ୨ । ଜନ୍ମ ସମୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଗ୍ରହର କେଉଁ କେଉଁ ରାଶିରେ କେତେ ଅଂଶ, କେତେ କଳା, କେତେ ବିକଳାରେ ଅବସ୍ଥିତି, ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡଳୀରେ ଏଥିର ପ୍ରଦର୍ଶନ [ହି. ଶ.]—2. Showing in the horoscope the positions of different planets in degrees, minutes and seconds in the different zodiacal signs at the time of one's birth.

ସ୍ଫୁଟକ—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା [ହି. ଶ]
Sphuṭaka Cardiospermum Helicacabum plant.

ସ୍ଫୁଟ ଗଣନା—ସଂ. ବ.—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟମାନ ଗତି ବା ସ୍ଥିତି ଛଡ଼ା ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥିତି ସ୍ଥିର କରିବା ରୂପ ଗଣନା—(Astronomy) Calculation of the true motion or position of planets, as distinct from the apparent motion or position. [ଦ୍ର—ଯେତେବେଳେ ଆଖିକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ି ନ ଥିବାପରି ଦେଖାଯାଏ, ପ୍ରକୃତରେ ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥାଏ ଓ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ତଳକୁ ଯାଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ବାୟୁମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିଫଳନ (refraction) ଯୋଗୁ ତାହା ଦିଗ୍‌ମଣ୍ଡଳର ଉପରେ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଏ ।]
Sphuṭa gaṇanā

ସ୍ଫୁଟ ଗତି—ସଂ. ବ— ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଗତି—The true motion of planets. [ଦ୍ର— ଔଦୟିକ ବା ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳୀନ (କିମ୍ବା ମଧ୍ୟରାତ୍ରୀସ୍ଥ) ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ଓ ପଇଦିନର ଔଦୟିକ, ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ ବା ମାଧ୍ୟରାତ୍ରିକ ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହର ଅନ୍ତରଟି ସ୍ଫୁଟଗତି ଅଟେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରାଳକ ସ୍ଫୁଟଗତି ଆଣିବାକୁ ହେଲେ 'ମନ୍ଦକେନ୍ଦ୍ର' ଗଣିକୁ ମନ୍ଦକେନ୍ଦ୍ରର କୋଟିଫଳ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣି ତ୍ରିଜ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ମନ୍ଦଗତିଫଳ ଆସେ । ଏହି ଗତିଫଳକୁ କର୍କଟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟଗତିରେ ଯୋଗକଲେ ଓ ମକରାଦି କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବିୟୋଗ କଲେ ତ ଚାନ୍ଦ୍ରକ ମନ୍ଦ ସ୍ଫୁଟଗତି ହୁଏ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣରେ ଏହି ଲକ୍ଷ୍ମସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।] (ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷବିଶାରଦ ।)

ସ୍ଫୁଟ ଗ୍ରହ—ସଂ.ବ—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟମାନ ଅବସ୍ଥିତିରୁ
Sphuṭa graha ନିର୍ଣ୍ଣୟ—The ascertaining of the true positions of the planets in the Zodiac. [ଦ୍ର—ଗ୍ରହାଦିଙ୍କ ଗତି ପ୍ରଥମେ 'ମଧ୍ୟମାଧିକାର' ରେ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପରେ 'ସ୍ଫୁଟ' କରାଯାଏ । ଏହାର ନିୟମମାନ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି' ଓ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ'ରେ ଉକ୍ତ ଅଛି । ମଧ୍ୟମ ଗତିରୁ ସ୍ଫୁଟ ଗତି ସ୍ଥିର କରା ନ ଗଲେ, କେବଳ ମଧ୍ୟମ ଗତି ବା ଅବସ୍ଥିତିରୁ ଧରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଣୀୟ ନୁହେ ।

ଫଳତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ନ ଆଣିଲେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ବର୍ଗାଦି ଓ ଉଚ୍ଚାଦି ବଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । ତେଣୁ ସ୍ଫୁଟ ଆଣିବା ସର୍ବାଦୌ ଉଚିତ । ଘଣ୍ଟିକାରେ ସ୍ୱ ଉଦୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଔଦୟିକ ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଏଥିରୁ ସେ ଦିବସର ଯେ-କୌଣସି ସମୟର ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ଆଣିଯାଇପାରେ । ପର ଦିବସ ଔଦୟିକ ସ୍ଫୁଟରୁ ଆବଶ୍ୟକ ଦିନର ଔଦୟିକ ସ୍ଫୁଟ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଗ୍ରହର ଦୈନିକ ସ୍ଫୁଟଗତି ବାହାରେ । ଦିନକର ଗତି ଜଣାଗଲେ, ଚେଷ୍ଟିକ ଦଣ୍ଡକର ବା ଲତାକର ଗତି ମଧ୍ୟ ଆଣାଯାଇ, ଆବଶ୍ୟକ କାଳ ଉଦୟଠାରୁ ଯେତେ ଦଣ୍ଡ ଯେତେ ଲତା (ବା ଘଣ୍ଟା, ମିନିଟ) ହେଲା, ସେ ସମସ୍ତ ଗତି ହିସାବ କରି ଔଦୟିକ ସ୍ଫୁଟରେ ଯୋଗ କଲେ ଆବଶ୍ୟକକାଳୀନ ସ୍ଫୁଟଗ୍ରହ ବାହାରେ ।]
(ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷ-ବିଶାରଦ)
Sphuṭa gaṇanā

ସ୍ଫୁଟତା (ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ. (ସ୍ଫୁଟ+ଭାବେ. ତା,ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟତା—
Sphuṭatā (twa) 1. Clearness; distinctness. ୨ । ଶୁଭ୍ରତା—2. Brightness.

ସ୍ଫୁଟତ୍ୱଚ୍—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—Cardiospermum Helicacabum (plant)
Sphuṭa twachā

ସ୍ଫୁଟ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବ—(ବନ୍ଧୁଜୀବ)—ଧଳା କପୋତ (ହି. ଶ)
Sphuṭa dhwani The white dove-

ସ୍ଫୁଟନ—ସଂ. ବ. (ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । (ପୁଷ୍ପାଦିର)
Sphuṭana ବିକସନ; ଫୁଟିବା; ବିକଶିତ ହେବା—1. Expanding, blowing; opening (of flowers). ୨ । ଫାଟିବା ବିଦାରଣ—2. Splitting; bursting. ୩ । ଫୁଟିବା, ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ହେବା—3. Perforation. ୪ । ଫୁଟାଇବା; ବେଧନ; ଭେଦନ—4. Piercing. ୫ । ବ୍ୟକ୍ତ ହେବା—5. Being manifest, clear or distinct.

ଦେ. ବ.—(ଘଷିଦେବା ସମୟରେ ହାତର ଓ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି
ସ୍ଫୁଟନ ଆଦି) ଫୁଟୁକି ଫୁଟାଇବା — The cracking of the
ସ୍ଫୁଟନ joints of the finger or other limbs
[ଦ୍ର—ସ୍ଫୁଟନ କରିବା କର ଅଙ୍ଗୁଳି—ସାମନ୍ତ ସିଂହାର ବିଦଗ୍ଧ କ୍ରାମଣି ।]

ସ୍ଫୁଟ ଫଳ—ସଂ. ବ—(ବନ୍ଧୁଜୀବ; ଯାହାର ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟିଯାଏ)—
Sphuṭa phala ଭୂମୁରୁ (ହି. ଶ): ଏକପ୍ରକାର ନାରଙ୍ଗ—Anthoxylum Alatum (tree).

ସ୍ଫୁଟ ବନ୍ଧନୀ(ନା)—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ; ପାରିବନ୍ଧ-ପତ୍ର; ଫୁଟଫୁଟିକା; Sphuṭa bandhanī(nā) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ରତ୍ନମାଳା)—ନୟା ଫଟକୀ Cardiospermum Helicacabum (plant). माल कंगनी (ସ୍ଫୁଟ କଲ୍ପଲତା[ଲି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ଫୁଟ ଭାବ—ସଂ. ବ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର Sphuṭa bhāva ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥିତିର ଗଣନା—The real cusp of planets in the horoscope.

[ଉ—ପ୍ରଥମେ ଲଗ୍ନସ୍ଫୁଟ ଅଣି ତହିଁରୁ ଅନ୍ୟ ଭାବସ୍ଫୁଟ ଅଣିବାକୁ ହୁଏ । ଭାବସ୍ଫୁଟ ନ କଲେ ଭାବବଳ ଓ ତହିଁରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସଂଯୋଗ ସମ୍ୟକ୍ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ନ ପାରେ; ଲଗ୍ନ ସ୍ଫୁଟରୁ ମଧ୍ୟ ଲଗ୍ନ ବା ଦଶମ ଭାବସ୍ଫୁଟ କରାଯାଏ । ଲଗ୍ନଭାବସ୍ଫୁଟରେ ୨ ରାଶି ବା ୧୮୦ ଅଂଶ ଯୋଗ କଲେ ସପ୍ତମ ଭାବସ୍ଫୁଟ ହୁଏ । ଦଶମ ଭାବକୁ ଲଗ୍ନଭାବରୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଅବଶିଷ୍ଟକୁ ୩ ରେ ହରଣ କରି ଏକ ଏକ ଭାବକୁ ଦଶମ ସ୍ଫୁଟରେ ମିଶାଇଲେ ଲବଭାବ ଓ ବ୍ୟସ୍ତଭାବ ବାହାରେ । ଏହିପରି ଚତୁର୍ଥ ଓ ସପ୍ତମ ଭାବର ଅନ୍ତରରୁ ପଞ୍ଚମ ଓ ଷଷ୍ଠ ଭାବ ସ୍ଥିର ହୁଏ । ଲଗ୍ନ ଓ ଚତୁର୍ଥର ଅନ୍ତରରୁ ଧନ ଓ ଭ୍ରାତୃଭାବ ସ୍ଫୁଟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଦଶମ ଓ ସପ୍ତମର ଅନ୍ତରରୁ ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମଭାବସ୍ଫୁଟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଦଶମ ସ୍ଫୁଟରୁ ୨ ରାଶି ଅନ୍ତର କଲେ ଚତୁର୍ଥର ସ୍ଫୁଟ ବାହାର ଆସେ । (ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଶାରଦ) ।]

ସ୍ଫୁଟମାନ ହେବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—To appear clearly or distinctly.
स्फुटमान होना [ଉ—ସେ ଖୁଣି ଚିତ୍ତ ସ୍ଫୁଟମାନ ହୁଅନ୍ତେ, मोते कृष्ण पाशोरुले । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।)

ସ୍ଫୁଟା—ସଂ. ବ—(ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅ+ଆ)—ଫଣା; ଫଣା (ରାମାଶ୍ରୟ) Sphuṭā —The expanded hood of a serpent.

ସ୍ଫୁଟି(ଟୀ)—ସଂ. ବ—(ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ=ଫାଟିଯିବା+କରଣ.ଇ; ଈ)—Sputi(ṭī) ୧ । ପାଦସ୍ଫୋଟ ରୋଗ; ଗୋଡ଼ଫାଟ ରୋଗ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Kibe; a disease; splitting up of the skin of the soles of the feet ୨ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି; ଚରମ କର୍କଟୀ ଫଳ (ମେଦିନୀ)—2. Musk melon; a kind of melon which bursts when ripe; Cucumis Melo.

ସ୍ଫୁଟିକା—ସଂ. ବ—୧ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—1. A kind of musk Sphuṭikā melon. ୨ । ଫଟିକରି (ହେ. ଶ)—2. Alum.

ସ୍ଫୁଟିତ—ସଂ. ତ୍ରିଣ (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିକସିତ—Sphuṭita 1. Opened; expanded; full blown. ୨ । ପରିହସିତ—2. Laughed at; derided. ୩ । ବ୍ୟକ୍ତୀକୃତ; ପ୍ରକଟିତ—3. Made distinct or apparent. ୪ । ଫାଟି ଯାଇଥିବା; ଛିଦ୍ର—4. Split up; pierced. ୫ । ଫୁଟି ଯାଇଥିବା; ବିଣ୍ଧା ହୋଇଥିବା—5. Perforated. ୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Ascertained. ୭ । ଶୁଭ୍ରୀକୃତ—7. Brightened.

ସ୍ଫୁଟିତ କାଣ୍ଡ ଭଙ୍ଗ(ଗ୍ନ)—ସଂ. ବ—(ବୈଦ୍ୟକ)—ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି Sphuṭita kāṇḍa bhaṅga(gna) ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—The breaking of a bone into many bits.

ସ୍ଫୁଟୀ କରଣ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁଟ+ଅଭୂତଭାବେ. ଚ୍ୱି+କରଣ)—ଅସ୍ଫୁଟ Sphuṭī karaṇa ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ବ୍ୟକ୍ତୀକରଣ—(ସ୍ଫୁଟୀକୃତ—ବିଣ) Making distinct.

ସ୍ଫୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅନାଦର କରିବା—To slight; to treat Sphuṭṭ (root) with disregard.

ସ୍ଫୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପରିହାସ କରିବା—1. To joke. ୨ । Sphurd (root) ବିକଶିତ ହେବା—2. To be expanded; to be full blown. ୩ । ବରଣ କରିବା—3. To choose; to invite.

ସ୍ଫୁତ୍—ସଂ. ଅ—ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ; ଫୁତ୍‌କାର; ଫୁଙ୍କିବା ଶବ୍ଦ; ଫୁ ଫୁ Sphut ଶବ୍ଦ—Sound of blowing wind through ଫୁଁ, ଫୁଁ फुंफकार the mouth.

ସ୍ଫୁତ୍-କର—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁତ୍=ଫୁଁ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Sphut-kara ଅଗ୍ନି (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା—Fire.

ସ୍ଫୁତ୍-କାର—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁତ୍=ଫୁଁ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—Sphut-kāra ଫୁତ୍‌କାର; ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କିବା ଶବ୍ଦ; ଫୁଁ ଫୁଁ ଶବ୍ଦ Sound of blowing air through the lips.

ସ୍ଫୁତ୍‌କାର କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କିବା—To blow air Sphut-kāra karibā [through the lips.
फूँ देओया फूत्कार करना

ସ୍ଫୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—1. To be active. Sphur (root) ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଈଷତ୍ ଚଳିବା—2. To move ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ— slightly to and fro; to palpit- ଫୁରିବା, ସ୍ଫୁରିବା । ate; to throb. ୩ । (ଅଙ୍ଗର ଚର୍ମ) ଡେଇଁବା—3. To throb (said of the skin of a limb). ୪ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—4. To be manifest; to be apparent. ୫ । କମ୍ପିବା—5. To shiver; to tremble.

ସ୍ଫୁର—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଫଳକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); Sphura ଫଟା—1. Pane; plate; board. ୨ । (+ଭାବ ଅ)—ସ୍ଫୁରଣ (ଅମର ଟୀକା) (ଦେଶ)—2. Sphuraṇa (See) ୩ । ବାୟୁ (ହେ. ଶ)—3. Wind.

ସ୍ଫୁରଣ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କମ୍ପନ; ବିଷ୍ଣୁ Sphuraṇa ଚଳନ (ଭରତ)—1. Quivering; tremb- ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସ୍ଫୁର, ସ୍ଫୁରଣ, ling; slight movement. ସ୍ଫାର, ସ୍ଫାରଣ, ସ୍ଫୁଲନ, ସ୍ଫୋରଣ ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଚଳନ—(ସ୍ଫୁରିତ—ବିଣ) 2. Oscillating. ୩ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନମାଳା) —3. Being manifest or expressed; ex-

pression ୪ । ବିକସନ—4. Blowing; expanding. ୫ । ଦୀପ୍ତି—5. Shining; sparkling. ୬ । ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେବା—6. Reflection. ୭ । ଉଦ୍ରେକ—7. Rising. ୮ । ଅଙ୍ଗ ଅବ ସ୍ଫୁରିବା—8. Throbbing of the skin of some part of the body.

ସ୍ଫୁରନ୍—ସଂ. ବିଣ ସ୍ଫୁଂ (ସ୍ଫୁର ଧାତୁ+ଅନ୍ (ଶତୃ); ସ୍ଫୁରତ୍ ୧ମା. ୧ବ) Sphuran ୧। କମ୍ପନ ଯୁକ୍ତ—1. Trembling; vibrating; (ସ୍ଫୁରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) throbbing. ୨। ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—2. Finding expression. ୩। ଦୀପ୍ୟମାନ—3. Shining.

ସ୍ଫୁରା (ରେ) ଇବ—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଫୁରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causa Sphurā (re) ibā tive of Sphuribā. [ଉ—ପୂରାଣ ଅଣା ସ୍ଫୁରାନ ଫୁରବାନା ସ୍ଫୁରାଥ ଭାଷା—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦଲଗାଥା]

ସ୍ଫୁରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। କମ୍ପିତ—1. Sphurita Trembling. ୨। ସ୍ଫୁରଣ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Throbbing. ୩। ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ—3. Reflected. ୪। ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—4. Expressed. ୫। ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ—5. Shining; exhibited; manifest. ସଂ. ବି—ସ୍ଫୁରଣ (ଦେଶ)—Sphūraṇa (See) ଦେ. ବିଣ—୧। ଉଚ୍ଚାରିତ—1. Uttered. ୨। ପ୍ରକଟିତ—2. Published; proclaimed [ଉ—ବିଭୀଷଣ ଶେଷଚାଳେ, ସ୍ଫୁରିତ ଶଙ୍ଖ ମଙ୍ଗଳେ, ସ୍ଥୁଳ ଜଘନ୍ୟ ଚାମୁଲେ ଚୋଷି—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶଚଳାର]

ସ୍ଫୁରିତାଧର—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ଫୁଂ (ସ୍ଫୁରିତ)—(କୋଧରେ ଯାହାର ଓଠ ଥରୁଅଛି; କମ୍ପିତୋଷ୍ଠ—With the lips trembling (out of anger) (ସ୍ଫୁରିତାଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କମ୍ପୁଥିବା ଓଠ—Trembling lip.

ସ୍ଫୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଫୁର ଧାତୁ)—୧। କମ୍ପିବା—1. To Sphuribā tremble. ୨। (ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ଡେଇଁବା—2. To throb or palpitrate. [ଉ - ହୃଦୟରେ ଭୟ ହୋଇଲା ଉପସ୍ଥିତ, ସ୍ଫୁରିଲା ବାମଭୁଜ ଭୁଲେ ବାମ ନେତ୍ର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ,ବନ] ୩। (ବୁଝିବା ବାକ୍ୟ) ପଇଠିବା—3. To find expression. [ଉ—ଭାବିତ ଗୀତ ହୋଇ ସ୍ଫୁରି ମୋ ହୃଦରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି] ୪। ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—4. To be manifest. [ଉ—ଜଗମ ହେବାର କମ୍ବୁକଦ ସାର, ଶିଷ୍ୟ ସ୍ଫୁରିଲା ସେ ବ ପ୍ରକାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷ୍ୟ ଚମ୍ପୁ—ଜ ଗୀତ] ୫। ବାହାର ପଡିବା—5. To come out [ଉ—କାହୁଁ ସ୍ଫୁରେ କେବା ସ୍ଫୁରେ, ଜରବଲମ୍ବ ଜରଧାରେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚମୃତ] ୬। ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା—6. To be uttered. [ଉ—ଏହିର ପ୍ରଶଂସାମୃତ ସ୍ଫୁରି ବଂସାହୁତ ମୁଖ ସଶଧରରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ] ୭। ପ୍ରକଟିତ ହେବା—7. To be published.

ସ୍ଫୁର୍ଚ୍ଛ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବିସ୍ମୃତ ହେବା—Sphurchchh (root) To forget.

ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ (ର୍ଜ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—(ବଜ୍ର)ନିର୍ଘୋଷ କରିବା—Sphurj(rji) (root) To roar (said of thunder).

ସ୍ଫୁର୍ଜ(ର୍ଜ୍)କ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ; ବିଅଁରେ ଜଳାଇଲେ ଏହା ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ)—Sphurja(rjja)ka ଇନ୍ଦୁକ ବୃକ୍ଷ; କେନ୍ଦୁ ଗଛ—Disopyrus Glutinosa (tree).

ସ୍ଫୁର୍ଜ(ର୍ଜ୍)ଥୁ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅଥୁ)—୧। ବଜ୍ରପତନ ଶବ୍ଦ—1. Roar of thunder; thunder clap. Sphurja(rjja)thu

ସ୍ଫୁଲ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ସ୍ଫୁର୍ (ଧାତୁ) (ଦେଶ)—1. Sphur [root] Sphul [root] (See) ୨। ସ୍ଫୁରଣ କରିବା—2. To sparkle. ୩। ସ୍ଫୁଳିତ ହେବା—3. To split. ୪। ଚଳିବା—4. To move. ୫। ସଞ୍ଚୟ କରିବା—5. To store up.

ସ୍ଫୁଳ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧। ବସ୍ତ୍ରଦେସ୍ତ; ତମ୍ବୁ; ସାଉଟି Sphula (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Tent. ୨। ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି (ହି. ଶ)—2. Manifestation.

ସ୍ଫୁଳନ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ସ୍ଫୁରଣ (କାଳିକଣ୍ଠ)(ଦେଶ)-Sphulana Sphuraṇa (See)

ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁଟ୍=ଫୁଟିବାର+ଲିଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ଚାଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଫୁଟିବାଦ୍ୱାରା ଉଡିଯାଏ)—Sphulinga ଅଗ୍ନିକଣା; ନିଆଁରୁ ଉଡୁଥିବା ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—Sparks of fire.

ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗିନୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—Sphulinginī ଅଗ୍ନିର ସପ୍ତ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ (ଜିଠାଧର)—One of the seven tongues of the fire-god.

ସ୍ଫୁର୍ଜ(ର୍ଜି) (ଧାତୁ)—ସଂ—ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ (ଧାତୁ) (ଦେଶ)—Sphūrj(rji)(root) Sphurj [root](See).

ସ୍ଫୁର୍ଜ(ର୍ଜ୍)କ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅକ)—୧। ସ୍ଫୁର୍ଜକ (ଦେଶ)-Sphūrja(rjja)ka 1. Sphurjaka (See). ୨। ଶ୍ୟୋଣାକ; ପଣ୍ଡପଣା ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Bignonia Indica tree.

ସ୍ଫୁର୍ଜ(ର୍ଜ୍)ଥୁ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଅଥୁ)—୧। ସ୍ଫୁର୍ଜଥୁ (ଦେଶ)—Sphūrja [rjja]thu 1. Sphurjathu (See) ୨। ଭୁଣ୍ଡୁଳୀଯୁ; ଚାଣାଲେଉଟିଆ ଶାଗ (ହି. ଚୌଲାଇ ସାଗ) 2. Prickly amaranth (pot herb).

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି; ର=ଉ)—୧। ସ୍ଫୁରଣ Sphūrtti (ଦେଶ)—1. Sphuraṇa (See). ୨। ସ୍ପନ୍ଦନ—2. Throbbing; palpitating. ୩। ଉଲ୍ଲାସ; ହର୍ଷ—3. Joy; delight; ecstacy of joy. ୪। ପ୍ରତିଭା—4. Genius. ୫। ପ୍ରଭା—5. Dazzling.

ଫୁର୍ତ୍ତି ଫୁରତୀ ଦେ. ବ—୧ । ହର୍ଷଜନିତ ମଜ୍ଜି; ଆମୋଦ—1. Merriment. ୨ । ଅନନ୍ଦଜନିତ ମନର ଉତ୍ତେଜନା ବା ଶରୀରରେ ପ୍ରକାଶିତ ଚଞ୍ଚଳତା; ଉତ୍ତେଜନା—3. Buoyancy of spirits and body; exuberence of spirits. ୩ । ମନର ଚଞ୍ଚଳତା; ଫୁର୍ତ୍ତି—3. Activity or elasticity of mind. ୪ । ତ୍ୱରା—4. Haste. ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ—Active.

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନନ୍ଦରେ ମଜ୍ଜି କରିବା—1. To
Sphūrtti karibā be merry or exuberent in
ଫୁର୍ତ୍ତିକରା spirits. ୨ । ତ୍ୱରା କରିବା—2. To make
ଫୁରତୀ କରନା haste,

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଜନକ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ସାହକର—
Sphūrtti janaka Delightful,

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ)—1. Sphūrti-
Sphūrttibāj mān (See) ୨ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମନା—2. Having
ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ buoyancy of spirits. ୩ । ଚଞ୍ଚଳ—
ଫୁରତୀଲା; ଫୁରତୀବାଜ 3. Active.

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜି—ଦେ. ବ—'ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ' ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Sphūrttibāji Activity in work; dexterity,
ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜି ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜୀ

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ବ୍ୟଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ସୂଚନା କରେ; ଉତ୍ସାହ-
Sphūrtti byañjaka ସୂଚକ—Indicating buoyancy
of spirits;

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି+ଅସ୍ତ୍ୱଅର୍ଥେ. ମତ୍; ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିମତ୍;
Sphūrttimān ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Joy-
(ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ful; buoyant. ୨ । ବିକଶିତ ହେଉ-
ଥିବା—2, Expanding. ୩ । କମ୍ପମାନ—
3. Throbbing. ୪ । ଚଞ୍ଚଳ—4. Active.
ସଂ. ବ—ଶିବଧନୁ (ଶିବାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ)—God Siba's
weapon.

ସ୍ଫେୟାନ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ଫିର=ପ୍ରଚୁର+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇୟସ୍, ୧ମା ୧ବ)
Spheyān —୧। ଅତି ପ୍ରଚୁର—1.Very abundant.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ଅତିଶୟ; (ଅମର)—2 Excessive
(ସ୍ଫେୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ଫେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫିର=ପ୍ରଚୁର+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତି
Sphesṭha ପ୍ରଚୁର—1. Very abundant. ୨। ଅତ୍ୟଧିକ
2. Excessive.

ସ୍ଫୋଟ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଫୋଟକ; ଫୋଟକା—
Sphoṭa 1. Blister. ୨। ବ୍ରଣ; ବିସ୍ଫୋଟକ—2. Boil.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— ୩ । (+ଭାବ ଅ) ବହିରାବରଣକୁ ଭେଦ କରି
ଫୋଟକ, ବିସ୍ଫୋଟକ ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବସ୍ତୁର ବହିର୍ଗମନ (ହ. ଶ); ଫୁଟିବର
ପିଡ଼ିକ, ଗଣ୍ଡ । ବାହାର ପଡ଼ିବା—3. The bursting of
the outer covering by a thing from
inside. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ମୋତି; ମୁକ୍ତା (ହ. ଶ)
4. Pearl. ୫। (+ଭାବ ଅ) ଦେହ ଓ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଅଘାତ
ଜନିତ ଶବ୍ଦ; ଫୁଟିବା—5. A sound of cracking
made by the lim bs. [ଯଥା—ବାହାଫୋଟ] ୬ ।
(ବ୍ୟାକରଣ) ପୂର୍ବ ପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣର ଅନୁଭବ ସହିତ ଚରମ ବର୍ଣ୍ଣ
ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ଅଖଣ୍ଡ ଶବ୍ଦବିଶେଷ [ପ୍ରକୃତିବାଦ]; ଜନ୍ୟ ଶବ୍ଦ [ହ.
ଶ]-6.The expression of the meaning of a
word by joining together the separate
letters comprising it. [ଦ୍ର—ସ୍ଫୋଟବାଦର୍ଶନ ସଂପ୍ରଦାୟ
ଅନୁସାରେ ଏହି ଜନ୍ୟ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣାତ୍ମକ ଶବ୍ଦର
ଅର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ଯଥା—କମଳ ଶବ୍ଦସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣତ୍ରୟ 'କ' 'ମ'
ଓ 'ଲ' ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣଦ୍ୱାରା କିଛି ଅର୍ଥ ପ୍ରତୀତି ହୁଏ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ତିନି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ
ଯେଉଁ 'ଫୋଟ' ବା ଜନ୍ୟଶବ୍ଦ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ଦ୍ରକ୍ତିଶବ୍ଦର
ଅର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ (ହ. ଶ) ।

ସ୍ଫୋଟକ—ସଂ. ବ—(ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ଫୋଟକା—
Sphoṭaka 1. Blister. ୨ । ବ୍ରଣ; ବଥ—
2. Boil. ୩ । ବିସ୍ଫୋଟକ—3. Eruptions on
the skin. ୪ । ଅର୍ବୁ—4. Tumour. ୫ ।
ଭଲ୍ଲାତକ; ଭିଲଅ (ହ. ଶ)—5. Marking nut.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଦେହରେ ସ୍ଫୋଟକ
ବାହାରେ ।] ସଂ. ବିଣ (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
(ସ୍ଫୋଟକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ଅକ)—୧ । ଭେଦକ—1. Piercing.
୨। ପରିହାସକ—2. Jesting.

ସ୍ଫୋଟନ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ସ୍ଫୋଟ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—
Sphoṭana ୧ । ବିଦାରଣ; ଫାଡ଼ିବା—1. Piercing;
splitting. ୨ । ପ୍ରକାଶନ—2. Exhibiting;
manifestin . ୩ । ଫୁଟାଇବା; ଫୋଡ଼ିବା—
3. Perforating; drillin . ୪ । ଶବ୍ଦ (ହ.ଶ)—
4. Sound. ୫ । ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ବାୟୁ ପ୍ରକୋପରୁ
ବ୍ରଣର ପୀଡ଼ାବିଶେଷ, ଯହିଁହେତୁ ବ୍ରଣ ଫାଟିଗଲା ଭଳି
ଜଣାଯାଏ (ହ. ଶ)—5. Bursting sensation
of boils.

ସ୍ଫୋଟନୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୋଟ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ଈ)—୧ । ବେଧନୀ;
Sphoṭanī ମଣି ଶଙ୍ଖ ଇତ୍ୟାଦି ଫୋଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଫୋଡ଼ଣୀ
ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଅସ୍ଫୋଟନୀ, 1. Auger; drilling
ଲସ୍ଫୋଟନୀ, ବେଧନୀ, ବୃଷଦଂଶିକା instrument. ୨। ବଢ଼େଇଙ୍କ
ଭଅଁର—2. Carpenter's bit; auger.

ସ୍ଫୋଟନୀୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୋଟ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଫୋଡ଼ା ହେବାର
Sphoṭanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be drilled into.

ସ୍ଫୋଟବୀଜକ (ହେତୁ)—ସଂ. ବ (ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ସ୍ଫୋଟ
Sphoṭa bijaka (hetu) ଜାତ ହେବାରୁ)—

ବଣ୍ଣାଢକ; ଗଲଅ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Marking nut.

ସ୍ଫୋଟା—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁ ଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧। ସର୍ପର ଫଣା—
Sphoṭā 1. The expanded hood of a serpent. ୨। ଶୁକ୍ଳ ଶାରିବା; ଧଳା ଅନନ୍ତମୂଳ (ହି. ଶ)—2. The white-rooted variety of Hemidesmus Indicus.

ସ୍ଫୋଟାୟ(ଦ)ନ—ସଂ. ବ—ମୁନିବିଶେଷ—Name of a sage.
Sphoṭāya(da)na [ଦ୍ର—ଏହି ଋଷିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ 'କଶୀବାନ୍'।]

ସ୍ଫୋଟିକ—ସଂ. ବ—ପ୍ରସ୍ତରମୟ ଭୂମିକୁ ଖୋଳିବା ଆଦି କର୍ମ (ହି. ଶ)—
Sphoṭika The act of digging stony ground.

ସ୍ଫୋଟିକା—ସଂ. ବ—୧। ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; ହାପୁତ୍ରିକା (ହିଁକାଣ୍ଡଶେଷ) (ଦେଖ)—1. Hāputrikā (See) (a bird) ୨। ଛୋଟ ବ୍ରଣ (ହି. ଶ)—2. Small eruption or boil.

ସ୍ଫୋଟିନୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ଫୁ ଟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କାକୁଡି—
Sphoṭinī Cucumber.

ସ୍ଫୋତା—ସଂ. ବ—୧। ଶାରିବା; ଅନନ୍ତମୂଳ—1. Hemidesmus Indicus. ୨। ଶ୍ୱେତ ଅର୍କ ଗଛ—
Sphotā 2. The white variety of Calotropis Gigantea.

ସ୍ଫ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଖଦିର କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ ଖଡ଼୍‌ଗାକାର ଯଜ୍ଞକାଷ୍ଠ—
Sphya A sacrificial bit of wood in the shape of a sword.

ସ୍ୱ—ସ. ସର୍ବ. (ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧। ଆତ୍ମା
Swa (ଅମର)—1. Soul. ୨। ସ୍ୱୟଂ—2. Self. ସଂ. ବ—୧। ଧନ (ଅମର)—1. Property; wealth. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ। ଯଥା—ଶିବସ୍ୱ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ, ସର୍ବସ୍ୱ, ଦେବସ୍ୱ।]—୨। ଜ୍ଞାତି (ଅମର)—2. Kinsman. ୩। ଜୀବାତ୍ମା—3. The Living Soul. ସ. ବଣ.—ସ୍ୱକୀୟ; ନିଜର—One's own; relating to one's self.

ସ୍ୱ ଆୟତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଣ୍ଡାମ) ଅବ୍ୟୟ—ଦରଆରେ—Through.
Swa āyata ଦ୍ୱାରା ବଜରିୟେ

ସ୍ୱଇରିଣୀ—ପ୍ରା. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ସ୍ୱୈରିଣୀ)—ସ୍ୱୈରିଣୀ—
Swa-irinī (ଦେଖ) Swairinī See) [ଦ୍ର—ପରର ଅଡ଼େ ସ୍ୱୈରିଣୀ ଗୁରୁପୁତ୍ର କଲେ ଜାତ, ସ୍ୱଇରିଣୀ ଡାକୁଛି ବୋଲନ୍ତି ଜଗତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି।]
स्वैरिणी

ସ୍ୱଃ—ସ. ଅବ୍ୟୟ—(ସ୍ୱନ୍=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଅସୁନ୍‌ଚରଣ ଚ୍ୱ) —
Swaḥ ସ୍ୱର୍ ଦେ ୧ମା. ୧ବ)—୧। ସ୍ୱର୍ଗ (ଅମର)—1. Heaven; paradise. ୨। ଆକାଶ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. The sky. ୩। ନିତ୍ୟସୁଖ; ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖ—3. Constant, or uninterrupted happiness. ୪। ପରଲୋକ (ଅମର)—4. Life after death. ୫। ଜ୍ୟୋତିଃ; ପ୍ରଭା—5. Lustre; splendour. ୬। ସପ୍ତଲୋକ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକ ଓ ଧ୍ରୁବଲୋକର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ—6. One of the seven worlds of Hindu mythology. ସଂ.ବଣ—ଶୋଭନ; ସୁନ୍ଦର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Graceful.

ସ୍ୱଃ ପଥ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ (ହି.ଶ) - Death.
Swaḥ patha

ସ୍ୱଃ ସରିତ୍—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା—
Swaḥ sarit The heavenly Ganges.

ସ୍ୱଃ ସୁନ୍ଦରୀ—ସଂ. ବ—ଅପ୍ସରା (ହି.ଶ)—
Swaḥ sundari Heavenly maids.

ସ୍ୱକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ସ୍ୱ+କ)—୧। ସ୍ୱକୀୟ; ସ୍ୱୀୟ; ନିଜର—
Swaka 1. Belonging to one's self. ୨। ଅସ୍ମୀୟ; ଆତ୍ମା (ସ୍ୱକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to self.

ସ୍ୱକମ୍ପନ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱତଃ କମ୍ପନ ହୁଏ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାୟୁ
Swa kampana (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Air

ସ୍ୱ କର୍ମ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ—
Swa karma Work done by one's self.

ସ୍ୱକୀୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ସ୍ୱ+ଈୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅର୍ଥ; ବ ଆଗମ, ଭୁଲନାକର Swakīya ପରକୀୟ, ରାଜକୀୟ)—୧। ସ୍ୱକ; ସ୍ୱୀୟ; ନିଜର—(ସ୍ୱକୀୟା-ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Belonging to one's self; one's own, (ପରକୀୟ—ବିପରୀତ) ୨। ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2 Relating to one's self. (ସ୍ୱୀୟ—ଅନ୍ୟ ଆକୃତି)

ସ୍ୱକୀୟା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୀୟା (ଦେଖ)—Swīyā (See)
Swakīyā ('ନାୟିକା' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ; ସ୍ୱକୀୟା ନାୟିକା (ସ୍ୱକୀୟା ନାୟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ ପ୍ରକାରର ଯଥା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ କନିଷ୍ଠା। ବୟସ ଅନୁସାରେ ଏମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ୩ ଶ୍ରେଣୀ ଅଛି। ଯଥା—ମୁଗ୍ଧା, ମଧ୍ୟା ଓ ପ୍ରୌଢ଼ା—ହି. ଶ।)
ସଂ, ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱକୀୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Swakīya

ସ୍ୱକୀୟା ପ୍ରୀତି—ସ.ବ—୧। ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରେମ—1. Love
Swakīyā prīti of a husband towards his wife. (ପରକୀୟା ପ୍ରୀତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରେମ—2. Love of a wife to her husband.

ସ୍ୱ କୁଳ—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ବଂଶ—
Swakula One's family.

ସ୍ୱକୁଳ କ୍ଷୟ—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜ ବଂଶର ନାଶ—
Swakula kshaya 1. Extinction of one's family. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ମତ୍ସ୍ୟ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Fish. ସ. ବଣ—ନିଜ ବଂଶର ବିନାଶକ—Destructive of one's own family.

ସ୍ୱ କୃତ— ସଂ. ବିଣ. (୬ସ୍ୱା ତତ୍)—ନିଜ: କୃତ; ନିଜେ କରିଥିବା—
Swa[kṛuta Done by one's self;made by one's self.

ସ୍ୱ ଖାତ—ସଂ. ବିଣ (୬ସ୍ୱା ତତ୍)— ୧ । ନିଜ ଦ୍ୱାରା ଖୋଳା ଯାଇଥିବା-
Swa khāta 1.Dug by one's self. ୨ । ନିଜ ବ୍ୟୟରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା—2. Dug at one's expense ସ. ବି—ନିଜ ଦ୍ୱାରା ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ପୋଖରୀ—
Tank dug by one's self.

ସ୍ୱଖାତ ଜଳ(ସଲିଲ)—ସଂ.ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜଦ୍ୱାରା ଖୋଳାଯାଇଥିବା
Swakhāta jala(salila) ଜଳାଶୟର ପାଣି —Water of a tank dug by one's self.

ସ୍ୱଗ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ— ଚଳିବା —
Swag (root) To move.

ସ୍ୱ ଗତ—ସଂ.ବିଣ (୨ସ୍ୱା ତତ; ସ୍ୱ=ଅସ୍ମା+ଗତ=ଯାହା ଯାଇଅଛି)—
Swa gata ୧ । ଅସ୍ମଗତ; ମନୋଗତ—1. Arising in one's mind. ୨ । କହିବା ଲୋକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଯେଉଁ କଥା ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ—2. (speech) Which is not audible to another. ସଂ.ବି— ୧ । (ନାଟକ) ମନେ ମନେ କହିବା—1. (Drama) Soliloquising; speaking out to one's self ୨ । (ନାଟକ) ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନେତା ଯାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥାଅନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ନ ଶୁଣାଇ ମନର ଭାବକୁ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ କଥା କହନ୍ତି—2. (Drama) Aside; soliloquy.

ସ୍ୱଗତ କଥନ—ସଂ. ବି— ନାଟକାଭିନୟରେ ପାତ୍ରର ନିଜେ ନିଜେ କଥା
Swagata kathana କହିବା—Soliloquy in a dramatic performance. [ଦ୍ର—ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଏକାଧିକ ପାତ୍ରଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଯେବେ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନ ଶୁଣାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୌଣସି କଥା କହେ, ତାକୁ ସ୍ୱଗତ କଥନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସ୍ୱ ଗୁପ୍ତା—ସଂ. ବି—୧ । ଶୂକଶିମ୍ବୀ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ); ବାଇଗଣ—
Swa guptā 1. Cowbage. ୨ । ଲଜକୁଳୀ ଲତା; ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—2. The mimosa plant.

ସ୍ୱ ଗୃହ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜର ଘର—1. One's house.
Swa gṛuha ୨। (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ନିଜନିଜର ଭବନ—2. (astrology) The proper houses of respective planets. [ଦ୍ର-ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୃହ ଅଛି । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ରବି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଓ ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର ଏବଂ ଶନିଙ୍କର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ଗୃହ ଅଛି । ପ୍ରମାଣ —

ଭୁଜଶୁକ୍ରବୁଧେନ୍ଦ୍ୱର୍କସୌମ୍ୟଶୁକ୍ରାର୍କୀଜ୍ୟବାଂ
ଖାଦ୍ୟାର୍କାର୍କ୍ଷନ୍ଦୁଜେଜ୍ୟାଳାଂ ଷେଡ୍ଭାଣି ସ୍ୟୁରଜାଦୟଃ ।

ରବିର ସ୍ୱଗୃହ ସିଂହ, ଚନ୍ଦ୍ରର ସ୍ୱଗୃହ କର୍କଟ, ମଙ୍ଗଳର ସ୍ୱଗୃହ ମେଷ ଓ ବୃଶ୍ଚିକ, ବୁଧର ମିଥୁନ ଓ କନ୍ୟା, ବୃହସ୍ପତିର ଧନୁ ଓ ମୀନ, ଶୁକ୍ରର ବୃଷ ଓ ତୁଳା, ଶନିର ମକର ଓ କୁମ୍ଭ ସ୍ୱଗୃହ ଅଟେ ।

ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ରବି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରାଜା ରୂପେ କଳ୍ପନା କରା ଯାଇଅଛି । ସେହିପରି ବୁଧ ରାଜକୁମାର, ଶୁକ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଳ ସେନାପତି, ବୃହସ୍ପତି ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶନି ଦୂତ ଅଟନ୍ତି । ରବିଙ୍କ ଅଧିକାର ସିଂହ ରାଶିରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇ କ୍ରମେ ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଶି କୁମାର, ମନ୍ତ୍ରୀ, ସେନାପତି ଓ ଦୂତଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ସେହିପରି ଚନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ କର୍କଟ ରାଶିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରା ଯାଇଅଛି । ଆକାଶ କକ୍ଷାରେ ଗ୍ରହାବସ୍ଥିତିକୁ ଦେଖିଲେ ରବିଠାରୁ ରାଶିଚକ୍ରର ସ୍ୱଗୃହ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଠିକ୍ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ରବିର ସମାନ ଆସନ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ହେତୁ ତାହା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଗୃହ ରହିଛି । ରବିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଧରିଲେ କ୍ରମେ ବୁଧ, ଶୁକ୍ର, ମଙ୍ଗଳ, ବୃହସ୍ପତି ଓ ଶନିଙ୍କର ଦଶା ରହିଛି । ଏହି ରାଶିଚକ୍ରର "ଗୃହ ସ୍ୱାମି" ଏଥିରୁ ଅଣାଯାଇଥିବା ସମ୍ଭବ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ ସ୍ୱଗୃହସ୍ଥ ଗ୍ରହମାନେ ଶୁଭଦାୟକ ଅଟନ୍ତି । ଜାତକାଭରଣରେ ଉକ୍ତି ଅଛି :—

ଦୁର୍ଗାଦିରଣ୍ୟାଦି କୃଷିକ୍ରିୟାସ୍ୱାଂ ଧନାନ୍ୟନେକାନି
ଭବନ୍ତିନୂନଂ,
ସ୍ୟାତ୍ ଖ୍ୟାତି ଭୂଚ୍ଚୈର୍ନୃପଗୌରବଂ ତ କଣ୍ଠୀରବସ୍ଥାର୍ତ-
ଦଶା ପ୍ରବେଶ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ରବି ସିଂହ (ସ୍ୱଗୃହ) ରାଶିରେ ଥିଲେ ଦୁର୍ଗ ଅରଣ୍ୟାଦି ବିଷମ ସ୍ଥାନରେ କୃଷି ହେତୁ ବହୁ ଧନଲାଭ ଓ ରାଜହେତୁକ ଗୌରବ ଲାଭ ହୁଏ ।

କୁଳୀରସଂସ୍ଥସ୍ୟ କଳାବଧେଃସ୍ୟାତ୍ଷ୍ଟାଙ୍କେ ପଶୁଦ୍ରବ୍ୟ
କୃଷିପ୍ରବୃଦ୍ଧିଃ
କଳାକଳାପାତ୍ତଳନଂ ତ ଶୈଳେବନେରୁତ୍ତର୍ଗ୍ରହ୍ୟ
ଦେପ୍ରକୋପଃ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର କର୍କଟରେ ଥିଲେ ପଶୁ,ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ କୃଷିର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, କଳାଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଧିକାର ଜାତ ହୁଏ, ବନ ଓ ପର୍ବତ ବିହାରରେ ମନ ବଳେ ଓ ଗୁହ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ରୋଗ ହୁଏ ।

ମେଷୋପଯାତସ୍ୟ ତ ଭୂସୁତସ୍ୟ ସ୍ୟୁଃ ପାକକାଳେ ବଳ
ମଙ୍ଗଳାନି
ସ୍ୟାତ୍ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଃ ସାହସମଗ୍ନିବାଧା ନାନାବିଧାସ୍ତତ୍ସମୁଦ୍ଭବଃ
ସ୍ୟାତ୍ । ୩

ସ୍ୱମାନ୍ଭବେ ବୃଶ୍ଚିକରାଶିଗସ୍ୟ ଭୌମସ୍ୟ ପାକେ
କୃଷିକର୍ମ କର୍ତ୍ତା ।
ସ୍ୱଂଚ୍ଚହୋଳାଭମନଃପ୍ରବୃତ୍ତିର୍ଦ୍ୱେଷୀ ବହୁଳାମଳ
ଜଳ୍ପକଶ୍ଚ । ୪ ।

ଅର୍ଥାତ୍,ମଙ୍ଗଳ ମେଷରେ ଥିଲେ ମଙ୍ଗଳୋତ୍ମକ,ସ୍ୱକାନ୍ତିସୌଖ୍ୟ, ସାହସ, ଅଗ୍ନିଭୟ ଓ ଶତ୍ରୁ ଭୟ ହୁଏ । ମଙ୍ଗଳ ବୃଷ୍ଟିକରେ ଥିଲେ କୃଷି କର୍ମରୁ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ । ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂପ୍ରଦାୟୀକ ଓ କାମୁକ ହୁଏ ଏବଂ ବହୁଦ୍ୱେଷୀ ଓ ବହୁଭକ୍ଷୀ ହୁଏ ।

ଦ୍ୱାଦଶସ୍ଥସ୍ୟ ବୁଧସ୍ୟପାକେ ହ୍ରନେକବାର୍ତ୍ତା । ବହୁକଳତ୍ରୁ ଦାରସ୍ୱକଙ୍କାତ ସୁଖୋପଯନ୍ତୋ ନୂନଂ ଜନନ୍ୟାଶ୍ଚ ସୁଖେନ ଜୀବନଃ ॥

କନ୍ୟାର୍ଣ୍ଣିତସ୍ୟେନ୍ଦୁ ସୁତସ୍ୟପାକେ ବିବେକ ବିଖ୍ୟାତ ଗୁଣୈଃପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣଃ ।
ବିଦେଶଯାନାତ୍ମରତୋ ନରଃ ସ୍ୟାତ୍ ପରାକ୍ରମାଦାପ୍ତଧନୋ-ବିଧଙ୍କଃ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଧ ନିଧୁନରେ ଥିଲେ ବହୁ ପ୍ରକାର ବିଷୟରୁ, ଜଳନାରୁ,ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ଜ୍ଞାତିକଠାରୁ ସୁଖ ଲାଭହୁଏ,ମାତୃସୁଖ ହ୍ରାସ କରେ । ବୁଧ କନ୍ୟାରେ ହେଲେ ବିବେକ ଖ୍ୟାତି ଓ ଗୁଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ; ବିଦେଶ ଯାତ୍ରାରୁ ଓ ପରାକ୍ରମରୁ ଧନଲାଭ ହୁଏ ଏବଂ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଘ୍ନମଙ୍କ ହୁଏ

ଗୃପାଶ୍ୱରୂଢ଼ସ୍ୟ ଗୁରୋର୍ଦ୍ଦଶାୟାଂ ଭବେନ୍ନୃପେଷ୍ୟା ନୃପଲବ୍ଧମାନଃ ।
କୃଷିକ୍ରିୟାସଙ୍ଗଚତୁଷ୍ପଦେଷୁ ଭବେନ୍ନୃପଷ୍ୟସ୍ୟ ମନଃ ପ୍ରବୃତ୍ତଃ ॥
ଶୁଭୋପଯାତସ୍ୟ ଚ ଶୀଷ୍ଣଚେଷ୍ଟସ୍ୟାବ୍ଦଶାପ୍ରବେଶେ ସୁରୁଷୋମନିଷୀ ।
ସମ୍ମାନସୁନ୍ତ ପ୍ରମଦାଦ ସମ୍ପଦ୍ରାଜାନ୍ୱୟୋପାତ୍ତ୍ୱମହାସୁଖଶ୍ଚ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ବୃହସ୍ପତି ଧନୁରେ ଥିଲେ ରାଜ ସମ୍ମାନ ମିଳେ, କୃଷିକ୍ରିୟା,ସଙ୍ଗ, ଚତୁଷ୍ପଦାଦି ପାଳନରେ ମନ ନିରତ ହୁଏ । ବୃହସ୍ପତି ମୀନରେ ଥିଲେ ଜାତକ ମନିଷୀ, ସମ୍ମାନଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯୁତ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପଦାଦି ସୌଖ୍ୟ ଓ ରାଜହେତୁକ ସୁଖ ଲାଭ କରେ ।

ବୃଷୋପଯାତୋଶନସୋ ଦଶାୟାଂ କୃଷିକ୍ରିୟା ସତ୍ପଶୁ ସୌଖ୍ୟବୃଦ୍ଧିଃ ।
ଶାସ୍ତ୍ରେମତିଃସ୍ୟାତ୍ ସୁତବାଂ ବିଚକ୍ଷା ଦାତୃତ୍ୱକନ୍ୟାଜନନ ପ୍ରସାଦାଃ ॥
ତୁଳାଧରସ୍ଥାମ୍ବରପୂଜିତସ୍ୟ ଦଶାପ୍ରବେଶେ କୃଷିକୃନ୍ନୃପଷ୍ୟଃ ।
ବିଶିଷ୍ଟମାନୋଧନବାହନାଢ୍ୟଃ ସ୍ୱଜ୍ଞାତି ସଂପ୍ରାପ୍ତ ମହାସୁଖଃ ସ୍ୟାତ୍ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁକ୍ର ବୃଷରେ ଥିଲେ କୃଷିକ୍ରିୟାରୁ ଓ ଉତ୍ତମ ପଶୁହେତୁ ଲାଭାଦି ହୁଏ । ସେ ଶାସ୍ତ୍ରନିରତ, ଦାତା, କନ୍ୟା-ଲାଭକାରୀ ଓ ସୁଖୀ ହୁଏ । ଶୁକ୍ର ତୁଳାରେ ଥିଲେ କୃଷିହେତୁ, ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ମାନରୁ ଧନ, ବାହନ ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ଓ ଜ୍ଞାତିବର୍ଗଙ୍କ ହେତୁ ସୁଖ ମିଳେ ।

ଶନେର୍ଦ୍ଦଶାୟାଂ ମକରସ୍ଥିତସ୍ୟ ବହୁଶ୍ରମୋତ୍ଥଧନଂ ନରସ୍ୟ ।
ନପୁଂସକସ୍ତ୍ରୀ ଜନସେବନତ୍ୱଂ ବିଶ୍ୱାସଘାତେନଧନାହରଣ୍ଟ ॥
ଶନେର୍ଦ୍ଦଶାୟାଂ କଳଶାଶ୍ରିତସ୍ୟ ସୁଖାନିନୂନଂ ମହତୀପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱମୁଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱକୁଳେନରସ୍ୟ କୃଷିକ୍ରିୟା ପୁତ୍ରଧନାଦିଲବ୍ଧଃ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଶନି ମକରରେ ଥିଲେ ବହୁଶ୍ରମ ହେତୁକ ଧନ ଲାଭହୁଏ; ନପୁଂସକ ଓ ସ୍ତ୍ରୀହେତୁକ ସେବାରୁ ଧନ ଲାଭ ହୁଏ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାରେ ଧନ ଲାଭ ହୁଏ । ଶନି କୁମ୍ଭ ରାଶିରେ ଥିଲେ ସୁଖ, ମହତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ହୁଏ; ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ କୁଳରେ ସମ୍ମାନିତ, କୃଷି ହେତୁକ ଲାଭବାନ୍ ଓ ପୁତ୍ରଧନାଦିଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଗ୍ରହମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଗୃହରୁ ଓ ସେଥିରେ ଥିବା ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ଯୋଗକାରକ ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—

ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଶାରଦ ।]

୩ । କଳକାର ପକ୍ଷୀ (ଜଟାଧର)—3. A kind of bird.

ସ୍ୱଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ସ୍ୱ + ଅଙ୍ଗ)—ସୁନ୍ଦର ଅବୟବ—Graceful Swanga limb. ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ସ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Having graceful limbs.

ସ୍ୱ ଚକ୍ଷୁରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିଜ ଆଖିରେ (ଦେଖିବା)—Swa chakshure (To see) With one's eyes. ସ୍ୱଚକ୍ଷେ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁ ସେ

ସ୍ୱଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ + ଅଚ୍ଛ=ନିର୍ମଳ)—୧ । ଅତି ନିର୍ମଳ Swachcha 1, Very clear. ୨ । ପ୍ରତିବିମ୍ବଧାରଣକ୍ଷମ—(ଅନଚ୍ଛ—ବିପରୀତ) 2. Transparent. ୩ । ଶୁକ୍ଳ—3. White. ୪ । ଶୁଭ୍ର—4. Bright. ୫ । ରୋଗବିମୁକ୍ତ—5. Free from disease ୬ । ଛଳପଟ (ବି.ଶ)—6. Guileless

ସଂ. ବି.—୧ । ମୁକ୍ତା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Pearl. ୨ । ସ୍ଫଟିକ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Crystal. [ଉ—ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରେ 'ସତ୍ୟ' ମହା ତେଜସ୍ୱୀ କର୍ତ୍ତା ସ୍ୱଚ୍ଛବତ ଦଶ୍ରେଯାଙ୍କ ସମସ୍ତ ବିଗ୍ରହ—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।] ୩ । ବଦରୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ) 3. Jujube tree. ୪ । ଅଭ୍ରକ (ହି. ଶ)—4. Mica. ୫ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ହି. ଶ)—5. Iron pyrites. ୬ । ରୌପ୍ୟମାକ୍ଷିକ (ହି. ଶ)—6. A kind of iron pyrites. ୭ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓ ରୌପ୍ୟର ମିଶ୍ରଣ (ହି. ଶ)—7. Fusion of gold and silver. ୮ । ବିମଳ ଜଳରସ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. Clear liquid or metal. ୧ । ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା—1. Favourable condition of mind. ୨ । ମନର ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବ—2. Spontaneous mental condition; free will. [ଉ—ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଟ ୩ ୮ ଦେବାକୁ ମୋର ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେଉଛି ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚିତ; ଯଥାର୍ଥ—1. Proper; appropriate. (ଉ—କାସରେ ଚହଟେ ଯୋଜନଗନ୍ଧା କାମହ୍ନ ସ୍ୱଚ୍ଛ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସ୍ୱଚ୍ଛ

୨ । ଲୁଣ୍ଠା ରହିତ (ମନ)—2. (mind) Free from any scruple.

ସ୍ୱଚ୍ଛତା(ତ)—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଚ୍ଛ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ନିର୍ମଳତା—
Swachchhatā(twa) 1. Clearness. ୨ । ପ୍ରତିବିମ୍ବଧାରଣ କ୍ଷମତା—2. Transparence. ୩ । ଶୁଭ୍ରତା—3 Brightness.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱ ଅର୍ଥେ ଇନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱ + ଇନ = ଇଚ୍ଛା; ସ୍ୱକୀୟ ଇଚ୍ଛା ଯେ ସ୍ଥାନରେ ତ୍ୱ)—
Swachchhanda (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁବର୍ତ୍ତୀ—1. Self-
[ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା, ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—ବି] willed; voluntary. (ଉ—ବ ରୂପରେ ମୋହର ହୋଇବ ଗୋବିନ୍ଦ, ଏଥିକ ସାହା କୃଅ ହୋଇଣ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।) ୨ । ଅପରାଧୀନ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ସ୍ୱାଧୀନ—2. Independent; free. ୩ । ବାଧାଶୂନ୍ୟ; ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ; ନିରଙ୍କୁଶ—3. Unobstructed; unrestrained. ୪ । ସୁଖୀ—4. Happy. ୫ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—5. Contented. ୬ । ଅୟତ୍ନଜାତ; ବିନାଚେଷ୍ଟାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ମନକୁ ଉଠିଥିବା (ଗଛ); ଉମ୍ବା (ଗଛ)—6. Spontaneous; natural; produced without effort. ୭ । ସୁସ୍ଥ—7. Healthy. ୮ । ଅନାୟାସଲବ୍ଧ୍ୟ—8. Easily available. ସଂ. ବ (ଏସ୍ତ୍ରୀ ଚ)—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା; ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ନିଜର ଇଚ୍ଛା—1. One's free will. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା—2. Freedom. ୩ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ—3. Action according to one's own will. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ
ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ (ଦେଖ)—1. Swachchhandare (See) (ଉ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ଭ୍ରମନ୍ତି ରମ୍ଭାଳ ମାଧବ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।) ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—2. Voluntarily.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଗତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଯିବା—Voluntary
Swachchhanda gati motion. ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଗମନ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ. ରୂପ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ
[ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ] ଗତି କରେ—Moving freely.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ + ଚର. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Swachchhandachara ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରୀ (ଦେଖ)—
(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Swachchhandachārī (See)

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରୀର
Swachchhandachāriṇī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swachchhandachārī. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବେଶ୍ୟା (ହ. ଶ)—Harlot.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବିଚରଣ
Swachchhandachārī କରେ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରୀ—Moving
(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) according to one's own free will.

(ଉ—ସ୍ନେହ କାଳେ ଦେଲେ ଯେତେକ ଦ୍ୱିଜ ଜାତି, ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚାରୀ ବୋଲି ତାହାଙ୍କୁ କହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ବିଚଳିତ ମନ—1. Unper-
Swachchhanda chitta turbed mind. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନ ମନ—2. Independent mind. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚେତାଃ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣରୂପ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—
[ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] ସ୍ୱଚ୍ଛଚେତାଃ; ନିଶ୍ଚିନ୍ତମନାଃ—1. Contented; free from anxiety. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନ-ଚେତାଃ—2. Having an independent or uninfluenced mind.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ୱାଧୀନତା;
Swachchhandatā(twa) ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—1. Independ-
[ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟ ବ. ରୂପ] ence. ୨ । ବାଧାଶୂନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—2. State of being unobstructed. ୩ । ଅୟତ୍ନ-ଜାତ ଅବସ୍ଥା—3. Spontaneity. ୪ । ସୁଖ—4. Happiness. ୫ । ସନ୍ତୋଷ—5. Contented-ness. ୬ । ସୁସ୍ଥତା—6. Healthiness. ୭ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା—7. Freedom from care or anxiety o uneasiness.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାର—ସଂ. ବ—ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବୁଲିବା; ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଗତି—
Swachchhanda bihāra Rambling at one's
(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦବିହାରୀ—ବିଣ. ପୁଂ) pleasure; a walk of
[ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦବିହାରିଣୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ] pleasure.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମରଣ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟତିହାର)—୧ । ଇଚ୍ଛାମରଣ; ଇଚ୍ଛା-
Swachchhanda maraṇa ମୃତ୍ୟୁ; ନିଜର ଇଚ୍ଛାଅନୁସାରେ
ସ୍ୱେଚ୍ଛାମରଣ ମୃତ୍ୟୁ—1. Voluntary death. (ଉ—ତାହା ଶୁଣିଣ ବାଘେ ପାଇ ହରଷିତ, ବରଣ କରିଦେଲେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମରଣକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୨ । ଅନାୟାସମୃତ୍ୟୁ—2. Painless death.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—Voluntarily; of
Swachchhandare one's free will. ୨। ଅନାୟାସରେ—
ସ୍ୱେଚ୍ଛାନ୍ଦେ 2 Easily; at one's ease. ୩ । ସ୍ୱାଧୀନରୂପେ—3. Freely. ୪ । ଅୟତ୍ନରେ—4. Spontaneously. ୫ । ବାଧା ରହିତ ଭାବରେ—5. In an unobstructed manner.
ସ୍ୱେଚ୍ଛାନ୍ଦେ

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାଚାର—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର; ଅପରାଧୀନତା—
Swachchhandāchāra Independence; unsubser-
viency. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା ବିହାରୀ—
(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) Moving freely.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିତା—ସଂ. ବ. (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନ୍ + ଭାବେ ତା)—୧ ।
Swachchhandānubarttitā ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିତା—1. Liberty of action. ୨। ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ—2. One's individuality.

ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ + ଅନୁବର୍ତ୍ତିନ୍; ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାନୁ-ବର୍ତ୍ତିନ୍ ୧ମା ୧ବ)—(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱେଚ୍ଛାକାରୀ—Acting of one's free will; free to act.
Swachchhandānubartti

ସ୍ୱଚ୍ଛ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅଭ୍ରକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Mica.
Swachchha patra

ସ୍ୱଚ୍ଛ ବାଲୁକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ନିର୍ମଳ ଉପରସ; ବିମଳ ଲାମକ ଉପଧାତୁ (ହ. ଶ)—Clear-salts.
Swachchha bāluka (Kā)

ସ୍ୱଚ୍ଛ ମଣି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ସ୍ଫଟିକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Crystal.
Swachchha maṇi

ସ୍ୱଚ୍ଛ ମନ—ସଂ. ବି (ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ନିର୍ମଳ ବା ସରଳ ମନ—1. Clear or frank mind. ୨ । ଅସ୍ୱଚ୍ଛମନ ଅସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହୃଦୟ—2. Unsuspecting mind; ସ୍ୱେଚ୍ଛାମନ mind having no scruple to do a thing. ୩ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା—3. Free will.
Swachchha mana

ସ୍ୱଚ୍ଛ ସଲିଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ନିର୍ମଳ ଜଳ—Clear or transparent water.—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ୍ୱଚ୍ଛ ସଲିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିର୍ମଳ ଜଳବିଶିଷ୍ଟ—Containing clear or transparent water.
Swachchha salila

ସ୍ୱଚ୍ଛା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱଚ୍ଛର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swachchha. ସଂ. ବି.—ଶ୍ୱେତ ଦୂର୍ବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The white Doob grass.
Swachchhā

ସ୍ୱଚ୍ଛେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ—Clearly; distinctly; ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାବସେ (ଉ—ବାହାରଲେ ତ ଯାଉଛି, ଭମିବ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଂସ୍ୟ, ବେଷ୍ଟିତ ହେଲେ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛେ । ଉଃ. ଦୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Swachchhe

ସ୍ୱଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତା, ଅ)—୧ । ଆତ୍ମଜାତ—Swaja 1. Produced from one's self. ୨ । ଶରୀରରୁ (ସ୍ୱକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାତ—2. Born of the body. ସଂ. ବି—୧ । ରକ୍ତ (ମେଦନୀ)—1. Blood. ୨ । (ପୁଂ) ପୁତ୍ର (ମେଦନୀ)—2. Son. ୩ । ସ୍ୱେଦ; ଝାଳ (ମେଦନୀ)—3. Sweat; perspiration.

ସ୍ୱଜନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱ + ଜନ; ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ, ବିବାହସମ୍ପର୍କ. ବା ଧର୍ମସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅଟନ୍ତି ।)—୧ । ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ମିତ୍ର—1. Friend. ୨ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ—2. Relative. ୩ । ଜ୍ଞାତି; କୁଟୁମ୍ବ—3. Kinsman. ୪ । ନିଜର ଲୋକ—4. One's own people. ୫ । ଆପଣା ପରିବାରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A member of one's family.
Swajana

ସ୍ୱଜନତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱଜନ + ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—ସ୍ୱଜନ ହେବାର ଅବସ୍ଥା; ଆତ୍ମୀୟତା—Kinship; relationship; friendship.
Swajanatā(twa)

ସ୍ୱଜନ ବିନାଶ (ନାଶ)—ସଂ ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କ୍ଷୟ—Destruction of one's kinsmen and friends.
Swajana bainā́sa (nā́sa)

ସ୍ୱଜନ ବିରୋଧ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ—Dispute or difference (ବିଣ. ପୁଂ.—ସ୍ୱଜନ ବିରୋଧୀ)—with one's kinsmen or (ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱଜନ ବିରୋଧିନୀ) friends.
Swajana birodha

ସ୍ୱଜନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱଜନ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ସଜନୀ; ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗିନୀ—A female friend or companion. (ଅପଭ୍ରଂଶ—ସଜନୀ)
Swajanī

ସ୍ୱଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱ + ଜନ୍ମନ୍; ସ୍ୱଜନ୍ମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସ୍ୱୟଂଭୂ; ନିଜଠାରୁ ଜାତ; ଅନନ୍ୟଜନ୍ମା—Born of ones self; not born of another
Swajanmā

ସ୍ୱଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ୍ୱଜ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—'ସ୍ୱଜ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine of Swaja. ସଂ ବି—କନ୍ୟା; ଝିଅ—Daughter.
Swajā

ସ୍ୱଜାତ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ—(ସ୍ୱ + ଜାତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ସ୍ୱଜ (ଦେଖ) (ସ୍ୱଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Swajāta Swaja (See)

ସ୍ୱଜାତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ଜାତି ବା ଶ୍ରେଣୀ—One's own caste, class or nation.
Swajāti

ସ୍ୱଜାତିଦ୍ୱିଷ୍—ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—(ସ୍ୱଜାତି + ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—ନିଜର ଜାତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷୀ—ସ୍ୱଜାତି ଦ୍ୱେଷୀ (ପୁଂ) ସ୍ୱଜାତି ଦ୍ୱେଷିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ) } ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ—Spiteful to one's own caste.
Swajātidwish

ସ୍ୱଜାତି ଦ୍ରୋହ (ଦ୍ୱେଷ)—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱଜାତି ବିରୋଧ (ଦେଖ)—Swajāti droha (dwesha) Swajāti birodha (See)
ସ୍ୱଜାତିଦ୍ରୋହୀ (ଦ୍ୱେଷୀ)—ବିଣ. ପୁଂ
ସ୍ୱଜାତି ଦ୍ରୋହିଣୀ (ଦ୍ୱେଷିଣୀ)—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ }

ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ.—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଜାତିକୁ ସ୍ନେହ କରେ—1. Fond of one's nation or class. ୨ । (ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସ୍ୱଜାତିୟମାନଙ୍କ ଅନୁରାଗ-ଭାଜନ—2. Loved by one's class.
Swajāti priya

ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରୀତି (ପ୍ରେମ)—ସଂ. ବି.—ନିଜର ଜାତି ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ—Love for or attachment
ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରେମିକ (ପୁଂ) } ବିଣ—to one's kinsmen or
ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରେମିକା (ସ୍ତ୍ରୀ) } class.
Swajāti priti (prema)

ସ୍ୱଜାତି ବିରୋଧ (ବିଦ୍ରୋହ)—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଜାତି ପ୍ରତି ଦ୍ରୋହ; ନିଜ ଜାତି ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ—Dispute with or opposition to one's own caste or nation.
Swajāti birodha (bidroha)

ସ୍ୱଜାତି ବିରୋଧୀ[ବିଦ୍ରୋହୀ]—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ— ନିଜ ଜାତିପ୍ରତି ବିଦ୍ରୋହୀ-
Swajāti birodhī(bidrohī) ଚରଣକାରୀ—Acting
(ସ୍ୱଜାତିବିରୋଧିନୀ, ସ୍ୱଜାତିବିଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in opposition to the interests of one's own nation or caste.

ସ୍ୱଜାତି ସୁଲଭ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ନିଜ ଜାତିର ସ୍ୱାଭାବିକ (ଗୁଣ,
Swajāti sulabha ଅଭ୍ୟାସ ଆଦି); ଯାହା ସ୍ୱଜାତିରେ ସଚରାଚର ଦେଖାଯାଏ—Natural to one's own class or nation.

ସ୍ୱଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱ+ଜାତି+ଈୟ)—୧ । ସ୍ୱଜାତି
Swajātiya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to one's caste
(ସ୍ୱଜାତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) or class. ୨ । ସ୍ୱଜାତିଭୁକ୍ତ—2. Belonging to or included in one's caste, class or nation.

ସ୍ୱ ଜାୟା(ଦାରା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱପତ୍ନୀ; ନିଜର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Swa jāyā(dārā) One's married wife.

ସ୍ୱତଃ—ସଂ. ଅ (ସ୍ୱ+ତସ୍)—୧ । ଆପେ ଆପେ; ନିଜେ, ସ୍ୱୟଂ—
Swataḥ 1. Of itself; of one's own self.
(ପରତଃ—ବିପରୀତ) ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—2. Out of one's own accord or free will. ୩ । ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ—3. Voluntarily. ୪। ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ—4. Independently. ୫ । ନିଜଠାରୁ—5. From one's self. ୬। ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ; ଅନ୍ୟର ଯତ୍ନ ବିନା—6. Spontaneously. ୭। ଅନ୍ୟର ବିନା ମନ୍ତ୍ରଣାରେ—7. Without any suggestion or prompting from any other person.

ସ୍ୱତଃ ପରତଃ—ସଂ. ଅ (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—ନିଜଠାରୁ ଓ ପରଠାରୁ-
Swataḥ paratah From one's self and from others.

ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବ୍ୟାପୃତ—Actuated
Swataḥ prabṛutta by one's self; actuated by
(ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ—ବ) one's free will.

ସ୍ୱତଃ ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧। ଆପେ ଆପେ ସିଦ୍ଧ; ସହଜସିଦ୍ଧ; ସ୍ୱଭାବ-
Swataḥ siddha ସିଦ୍ଧ—1. Instinctive; innate. ୨।
(ସ୍ୱତଃ ସିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଜେ ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—2. Self-accomplished.
(ସ୍ୱତଃ ସିଦ୍ଧି—ବ) ୩ । ଯାହା ପ୍ରମାଣର ଅବଶ୍ୟକତା ରଖେ ନାହିଁ—3. Self-evident; axiomatic. ସଂ. ବ—(ଜ୍ୟାମିତି)—ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେବାର ଅବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ—(Geometry) Axiom.

ସ୍ୱତନ୍ତର—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର)—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Swatantara Swatantra (See)
ସ୍ୱତନ୍ତର ସ୍ୱତଂତର [ସ୍ୱତନ୍ତରା(ରା)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ୱତନ୍ତରା—ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରା)—'ସ୍ୱତନ୍ତର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Swatantarā Feminine of 'Swatantara'.

[ଉ—ସ୍ୱକୀୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଜାତ, ଯାହାକୁ ଆମି ବିଭ ବିଭ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମରଥାମୃତ ।]

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱ ହୋଇଅଛି ତନ୍ତ୍ର ଯାହାର)—
Swatantra ୧ । ସ୍ୱାଧୀନ—1. Independent; free;
(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) self-dependent. ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ—
(ପରତନ୍ତ୍ର—ବିପରୀତ) 2. Self-willed. ୩। ନିରର୍ଗଳ; ନିରଙ୍କୁଶ
(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—ବ) —3. Unobstructed. ୪ । ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍—4. Distinct; separate from others; different. ୫ । ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବା ପୃଥକ୍ ରୂପେ ନ୍ୟସ୍ତ—5. Specially set apart; set apart for a particular purpose.

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା(ତ୍ୱ) – ସଂ. ବ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର+ଭାବ. ତା —୧ । ସ୍ୱାଧୀନତା—
Swatantratā(twa) 1. Independence. ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତତା—
(ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. State of acting freely. ୩ । ବିଶିଷ୍ଟତା —3. Speciality. ୪ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ—4. Individuality. ୫ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା ଅବସ୍ଥା—5. State of being distinct from others; distinction.

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରା —ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର+ଆ)—'ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Swatantrā Feminine of Swatantra.
(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—ପୁଂ) ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ –ସ୍ୱୈରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଆଚରଣ କରେ—A woman who acts in an unrestrained manner.

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରାଚାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ବ—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର (ଦେଖ)
Swatantrāchāra Swechchhāchāra (See)

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱ+ତନ୍ତ୍ରିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱାଧୀନ (ହୁ.ଶ)
Swatantrī Free; independent.
(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱତି —ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବ (ସଂ. ସତୀ)—ସତୀ (ଦେଖ)—Sati (See)
Swati [ଉ—ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରେ ସେ ଅଟନ୍ତି ମହାସ୍ୱତି । ପୀତାମ୍ବର
ସତୀ ସତୀ ନ୍ୟସିଂହପୁରାଣ ।]

ସ୍ୱ ତୁଲ୍ୟ(ସଦୃଶ)—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜ ସହ—
Swa tulya(sadṛusa) Like one's self.
(ସ୍ୱତୁଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱତୁଲ୍ୟତା, ସ୍ୱସାଦୃଶ୍ୟ —ବ)

ସ୍ୱତୋବିରୋଧ—ସଂ. ବ(ସ୍ୱତଃ+ବିରୋଧ)—ନିଜଠାରୁ ଉଠିବା ବିରୋଧ;
Swatobirodha ନିଜ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱମତର ଖଣ୍ଡନ—Self-incongruity; self-contradiction.

ସ୍ୱତୋବିରୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସ୍ୱତୋବିରୋଧିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ନିଜର
Swatobirodhī ବିରୋଧୀ; ସ୍ୱମତର ବିରୋଧକାରୀ ବା ଖଣ୍ଡନ-କାରୀ—Self-contradictory; self-incongruous.
(ସ୍ୱତୋବିରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱତ୍ୱ - ସଂ. ବ (ସ୍ୱ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—1. Individuality.
Swatwa ity. ୨ । ଶାସ୍ତ୍ର ସଂଗତ ଯଥେଷ୍ଟ ବିନିଯୋଗାଧିକାର—
(ଅପହଂଶ—ସ୍ୱତ୍ୱ) 2. Proprietory right according

to the law books. ୩ । ସ୍ୱାମିତ୍ୱ; କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—3. Proprietory right; mastery; ownership; title to a property. ୪ । ସଂପତ୍ତିରେ ଅଧିକାର; ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପାଇବା, ପାଖରେ ରଖିବା ଓ ଯଥେଚ୍ଛ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଅଧିକାର—4. Unrestricted right over property. ଦେ. ବ—ସଂପତ୍ତିକୁ ଦଖଲ କରିବାର ଅଧିକାର—Right to enjoy a property (on certain conditions). [ଦ୍ର—(୧) ଉତ୍ତରାଧିକାରତ୍ୱ, କ୍ରୟ, ଦାନ, ବହୁକାଳ ଭୋଗ ଦ୍ୱାରା ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ରାଜ୍ୟାଦି ଜୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସଂପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱତ୍ୱ ଜନ୍ମେ ।] [ଦ୍ର (୨)—ଅନୁଭୂତ ନିୟମାନୁସାରେ 'ସ୍ୱତ୍ୱ' ଅନେକ ପ୍ରକାରର ହୁଏ । ସେଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିକର ପରିଚୟ ତଳେ ଦିଆ ଯାଉଅଛି ।

୧ । ଉପସ୍ୱତ୍ୱ—(କ) ସ୍ୱତ୍ୱର ବା ସ୍ୱାମିତ୍ୱର ଅଧସ୍ତନ ଅଧିକାର (ଖ) ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱତ୍ୱ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମିବା ଅଧିକାର ।

୨ । କ୍ରୟ (କ୍ରେ)ଯ ସ୍ୱତ୍ୱ—କିଣିବା ଯୋଗୁଁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ କ୍ରେତାଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ଅଧିକାର ।

୩ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜନ୍ମିବା ସ୍ୱତ୍ୱ ।

୪ । ଜମିଦାରୀ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଜମିଦାରୀ ରୂପ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି । (ଏହାପରି ଲାଖେରାଜ ସ୍ୱତ୍ୱ, ଦେବୋତ୍ତର ସ୍ୱତ୍ୱ, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ସ୍ୱତ୍ୱ, ବାହେଲ ସ୍ୱତ୍ୱ, ଠିକି ସ୍ୱତ୍ୱ, ବ୍ୟାଜ୍ୟାପ୍ତି ସ୍ୱତ୍ୱ ଆଦି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।)

୫ । ଜୀବନ ସ୍ୱତ୍ୱ—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଦଖଲ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ଅଧିକାର ।

୬ । ଆମ୍ନା ସ୍ୱତ୍ୱ—ରଇତ ଯୋତ ଉପରେ ଆମ୍ନା ବା ମଉଜାଦାରୀ ରଇତର ଜନ୍ମିବା ସ୍ୱତ୍ୱ । (ଏହାପରି ଗାହିସ୍ୱତ୍ୱ, ସିରମ୍ମ ସ୍ୱତ୍ୱ, ଜାଗିରୀ ସ୍ୱତ୍ୱ, ଦେବାଏତ ସ୍ୱତ୍ୱ, ଗୁଦନା ସ୍ୱତ୍ୱ, ମିଛା ସ୍ୱତ୍ୱ ଆଦି ହୁଏ ।)

୭ । ଦଖଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—ସମ୍ପତ୍ତି ଦଖଲ କରିବାର ଅଧିକାର ବା କେତେକାଳ ଦଖଲ କରିବା ଯୋଗୁ ଦଖଲକାରୀର ଜନ୍ମିବା ଅଧିକାର ।

୮ । ଦାନ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଦାନ ଦ୍ୱାରା ଦତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଗ୍ରହୀତାଙ୍କର ଜନ୍ମିବା ସ୍ୱତ୍ୱ ।

୯ । ଜଚ୍ଛିଦ୍ର ସ୍ୱତ୍ୱ, ଜଗୁଡ଼ ସ୍ୱତ୍ୱ—ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ।

୧୦ । ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ମିଛା ସ୍ୱତ୍ୱ—ଖଜଣା ନ ଦେଇ ରଇତ ଜମିକୁ ଭୋଗ କରିବାର ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ।

୧୧ । ଘଟା(ଟ୍ଟା)ଇ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ଘଟା ପାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଜମିରେ ଘଟାଇଗ୍ରହୀତାଙ୍କର ଜନ୍ମିବା ଅଧିକାର ।

୧୨ । ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ—ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ପ୍ରଜା ସ୍ୱରୂପ ରଇତ ଜମିକୁ ଭୋଗ କରିବାର ଅଧିକାର ।

୧୩ । ବିବାଦୀୟ ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ବିରୋଧୀୟ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଯେଉଁ ସ୍ୱତ୍ୱ ପାଇଁ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଲାଗିଥାଏ ।

୧୪ । ବିରୁଦ୍ଧ ସ୍ୱତ୍ୱ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଲୁପ୍ତ ହୋଇ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ଅଧିକାର ।

୧୫ । ଭୂଗର୍ଭ—ଜମିରେ ଜନ୍ମିବା ଅଧିକାର ।

୧୬ । ଭୋଗ ଦଖଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—(କ) ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବହୁ କାଳ ଭୋଗ ବା ଦଖଲ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଭୋଗକାରୀଙ୍କର ତହିଁରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱତ୍ୱ ଜନ୍ମେ ।

(ଖ) ଯେଉଁ ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ୱୟଂ ଭୋଗ ବା ଦଖଲ କରୁଥାଆନ୍ତି ।

୧୭ । ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତ୍ୱ—ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ଜମିଦାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଦଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୋଜିତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱତ୍ୱ ।

୧୮ । ମାଲିକ(ଖ)ସ୍ୱତ୍ୱ—ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାଧିକାରରୂପ ସ୍ୱତ୍ୱ ।

୧୯ । ଗ୍ରନ୍ଥସ୍ୱତ୍ୱ—ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର ତତ୍‌କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ଅଧିକାର—Copyright.]

ସ୍ୱତ୍ୱ ଉପସ୍ୱତ୍ୱ—ଦେ. ବ (କଟିରଥ ଭାଷା)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଥିବା ସବୁ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଓ ଅଧିକାର—1. Proprietory and subordinate rights connected with a property. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅସ୍ୱକୁ ମାତ୍ର ଭୋଗ କରିବାର ଅଧିକାର—2. Right over a property and right over its usufruct.

Swatwa upaswatwa
ସ୍ୱତ୍ୱ ଉପସ୍ୱତ୍ୱ सत्व उपसत्व
(ସ୍ୱତ୍ୱ ଉପସ୍ୱତ୍ୱ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱତ୍ୱ ତ୍ୟାଗ—ସ. ବ (କଟିରଥ ଭାଷା)—୧ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ବା ଅଧିକାର ଛାଡ଼ ଦେବା—1. Relinquishment of one's right over a property. ୨ । ନିଜର ଦଖଲକୁ ଛାଡ଼ଦେବା—2. Giving up of possession.

Swatwa tyāga
ସ୍ୱତ୍ୱତ୍ୟାଗ सत्वत्याग

ସ୍ୱତ୍ୱ ତ୍ୟାଗ ପତ୍ର—ଦେ. ବ [କଟିରଥ ଭାଷା]—ଯେଉଁ ଦଲିଲଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ନିଜର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଛାଡ଼ଦେବା କଥା ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି; ନାଦାବୀପତ୍ର—Deed of relinquishment or release.

Swatwa tyāga patra
ସ୍ୱତ୍ୱତ୍ୟାଗପତ୍ର सत्वत्यागपत्र

ସ୍ୱତ୍ୱ ଦଖଲ—ଦେ. ବ (ସହଚର; କଟିରଥ ଭାଷା)—ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଓ ଭୋଗ—Title to and possession of a property.

Swatwa dakhala
ସ୍ୱତ୍ୱଦଖଲ सत्वदखल

ସ୍ୱତ୍ୱ ଦାୟୀ—ଦେ. ବ (କଟିରଥ ଭାଷା)—ସହଦାୟୀ (ଦେଖ)—Satwadāyi (See)

Swatwa dāyi

ସ୍ୱତ୍ୱ ନିବୃତ୍ତି—ସ. ବ [କଟିରଥ ଭାଷା)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଲୁପ୍ତ ହେବା—Cessation of right over a property.

Swatwa nibrutti

ସ୍ୱତ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—ଦେ. ବ (କଚରଅ) —କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଥିବା ସ୍ୱତ୍ୱର ସ୍ଥିରୀକରଣ—
Swatwa nirddhārapa
ସ୍ୱତ୍ୱନିର୍ଦ୍ଧାରଣ स्वत्वनिर्धारण Ascertainment of a person's right over a property.

ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରଚାର—ଦେ. ବ(କଚରଅ)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଥିବା ବିଷୟ ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଘୋଷଣା—Declaration by a court of a person's right over a property.
Swatwa prachāra
ସ୍ୱତ୍ୱପ୍ରଚାର स्वत्वप्रचार

ସ୍ୱତ୍ୱ ଭୋଗ—ସଂ. ବ—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱାମିତ୍ୱର ଦଖଲ—
Swatwa bhoga Enjoyment of proprietory right.

ସ୍ୱତ୍ୱ ଭୋଗୀ—ସଂ. ବଣ (କଚରଅ ଭାଷା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମାଲିକରୂପେ ଦଖଲକାର ଥାଏ—
Swatwa bhogī
ସ୍ୱତ୍ୱଭୋଗୀ स्वत्वभोगी (a person) In possession of a property as its proprietor.

ସ୍ୱତ୍ୱ ଲୋପ—ସଂ.ବ(କଚରଅ ଭାଷା)—ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାର ଲୁପ୍ତ ହେବା;
Swatwa lopa
ସ୍ୱତ୍ୱନାଶ; ସ୍ୱତ୍ୱନିବୃତ୍ତି—Cessation of right over property. [ଦ୍ର—ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ୧୨ ବର୍ଷ ଦଖଲ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲେ ପୂର୍ବସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱର ଲୋପ ହୁଏ ଓ ଦଖଲକାରୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ଜନ୍ମେ ।]

ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ—ଦେ. ବ (କଚରଅ ଭାଷା)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ଥିବା
Swatwa sābyasta
ସ୍ୱତ୍ୱସାବ୍ୟସ୍ତ स्वत्वसाबयस्त ବିଷୟର ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକରଣ ଓ ଘୋଷଣା—Establishment of right over property by a law court; declaration of title to a property.

ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କଚରଅ)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ
Swatwa sābyāsta kariba
ବାଦୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ଥିବା ବିଷୟ ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରା (ଅଦାଲତ) ସ୍ଥିର କରିବା—To declare
सत्व साव्यस्त करना or establish title to property.

ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ ବ. (କଚରଅ)—କୌଣସି
Swatwa sabyasta makada(dda)mā
ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବାଦୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ ମୋକଦମା ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ
सत्व साव्यस्त मुकद्दमा ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର ହୁଏ—Declara-
(ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ ମାମଲା—ଅଳ୍ପରୂପ) tory suit; suit for the establishment and declaration of plaintiff's title to a property.

ସ୍ୱତ୍ୱ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—ସଂ. ବ.(ଦେଶଜ, କଚରଅ ପ୍ରୟୋଗ; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)
Swatwa swāmitwa
ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଥିବା ଅଧିକାର—
ସ୍ୱତ୍ୱ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ सत्व स्वामित्व Right over land or other property.

ସ୍ୱତ୍ୱ ହାନି—ସଂ. ବ.—୧ । ସ୍ୱତ୍ୱ ଲୋପ (ଦେଖ)—1. Swatwa
Swatwa hāni lopa (See). ୨ । ସ୍ୱତ୍ୱରେ ବାଧା—Obstruction to or cloud over the title to a property.

ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର—ସଂ. ବ (କଚରଅ ଭାଷା)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଓ
Swatwādhikāra
ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର सत्वाधिकार possession of a property; right and title to property. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର—2. Full proprietory right over property; absolute proprietory right. [ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର ଦ୍ୱାରା ମାଲିକ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଭୋଗ, ଦଖଲ, ଦାନ, ହସ୍ତାନ୍ତର ବା ବିକ୍ରୟ କରିପାରନ୍ତି ।]

ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (କଚରଅ ଭାଷା)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
Swatwādhikārī
ସ୍ୱାମିତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Having full proprietory right and title to property. ୨ । ଦାନ ବିକ୍ରୟାଦିର ଅଧିକାର-ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a person) Having absolute power of disposal over a property. ୩ । ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଦଖଲ ଥାଏ—3. Having title to and possession of a property.

ସ୍ୱଦ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ. ବ—୧ । ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା; ଚାଖିବା—
Swad(root) 1. To taste. ୨ । ଅନୁଭବ କରିବା—2. To experience. ୩ । ଛେଦନ କରିବା [ଭରତକୋଷ]—3. To cut.

ସ୍ୱଦନ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଆସ୍ୱାଦନ;
Swadana
ଚାଖିବା—1. Tasting. ୨ ।(ସ୍ୱ+ ଅଦନ) ଭୋଜନ; ଭକ୍ଷଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Eating. ୩ । ଲେହ୍ୟ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]—3. A food which is to be eaten by licking. ୪ । ଲୌହ; ଲୁହା (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—4. Iron.

ସ୍ୱ ଦଳ(ପକ୍ଷ)—ସଂ. ବ—ନିଜର ଦଳ—
Swa dala(paksha) One's party.

ସ୍ୱଦାରା—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)—ନିଜର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ସ୍ୱପତ୍ନୀ—
Swa dārā One's married wife [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ (ଘରଦାରା—ବିପରୀତ) ସଂସ୍କୃତରେ ବହୁ ବଚନାନ୍ତକ 'ସ୍ୱଦାର'ରୂପେ (ସ୍ୱଦାର—ଦେ. ରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସ୍ୱଦାରାଭିଗମନ—ସଂ. ବ—ନିଜର ବିବାହିତା ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ସହବାସ—
Swadārābhigamana Sexual union with one's wedded wife.
(ସ୍ୱଦାରାଭିଗାମୀ—ବଣ, ପୁଂ)

ସ୍ୱଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ସୁ + ଅଦଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଉତ୍ତମରୂପେ ଭୋଜନ
Swadita କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି) (ମନୁ ୩।୨୫୧,୨୫୪)—Well-fed. [ଦ୍ର—ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଭୋଜନ କରିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପଚାରିବେ—'ସ୍ୱଦିତ ?' ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣମାନଙ୍କର ସୁଭୋଜନ ହୋଇଅଛି କି ?]

ସ୍ୱ ଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସ୍ୱୟଂ ଓ
Swadeśa ପିତୃପିତାମହାଦିଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ; ମାତୃଭୂମି; ନିଜର (ଋଦେଶ—ଋପଶବ୍ଦ) ଜନ୍ମଭୂମି—One's native land; mother country; father land; the country of one's birth; one's home country.

ସ୍ୱଦେଶ ଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜନ୍ମଭୂମିର ଅମଙ୍ଗଳଜନକ
Swadeśa droha ଆଚରଣ—Opposition or revolt. (ସ୍ୱଦେଶ ଦ୍ରୋହତା—ଅନ୍ୟରୂପ) against one's own country.

ସ୍ୱଦେଶ ଦ୍ରୋହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଦେଶ ଦ୍ରୋହିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Swadeśa drohī ସ୍ୱଦେଶର ବା ମାତୃଭୂମିର ବିରୁଦ୍ଧାଚାରୀ—(ସ୍ୱଦେଶ ଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A person who acts against one's mother country; inimical to one's mother land.

ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ୱଦେଶର ଭକ୍ତ—
Swadeśa priya (ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Patriotic.

ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରୀତି(ପ୍ରେମ)—ସଂ.ବି.—ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ମମତା; ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗ—
Swadeśa prīti (prema) Patriotism.

ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ସ୍ୱଦେଶବତ୍ସଳ—
Swadeśa premika Patriotic
(ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମିକା, ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱଦେଶ ବତ୍ସଳ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ.—ସ୍ୱଦେଶପ୍ରତି ଅନୁରାଗୀ—Patriotic.
Swadeśa batsala (ସ୍ୱଦେଶ ବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସ୍ୱଦେଶବତ୍ସଳତା, ସ୍ୱଦେଶ ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ବି)

ସ୍ୱଦେଶ ଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗୀ—
Swadeśa bhakta Patriotic. ସଂ. ବି.—ସ୍ୱଦେଶପ୍ରିୟ
(ସ୍ୱଦେଶ ଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱଦେଶ ଭକ୍ତି—ବି) ବ୍ୟକ୍ତି—A patriot.

ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷଣା—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତୃଭୂମିର ହିତଚିନ୍ତା—
Swadeśa hitaishaṇā Patriotism.
(ସ୍ୱଦେଶ ହିତେ ଈଷା-ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷିନ୍ ୧ମା ୧ବ)
Swadeśa hitaishī ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମାତୃଭୂମିର କଲ୍ୟାଣ
(ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି—Patriotic.
(ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷିତା—ବି)

ସ୍ୱଦେଶାନୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱଦେଶ ଭକ୍ତ; ସ୍ୱଦେଶ
Swadeśānurakta ପ୍ରେମିକ—Patriotic
(ସ୍ୱଦେଶାନୁରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱଦେଶାନୁରକ୍ତି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରୀତି—Patrio
Swadeśānurakti tism; love for one's mother-country
(ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Swadeśānurāgī ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମିକ— Patriotic.
(ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗିଣୀ - ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱଦେଶୀ—ବେ. ବିଣ. ସଂ (ସ୍ୱଦେଶୀୟ)—୧। ସ୍ୱଦେଶରେ ନିର୍ମିତ-
Swadeśī 1. Country-made; home-made.
ସ୍ୱଦେଶୀ स्वदेशी ୨। ସ୍ୱଦେଶରେ ଜାତ—2. Produced in one's own country. ୩। ସ୍ୱଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to one's native land. ୪। ସ୍ୱଦେଶବାସୀ—4. Inhabitant of one's mother country

ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନ—ବେ. ବି (ଅଧୁନିକ)—ବିଦେଶୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟର
Swadeśī āndolana ବ୍ୟବହାର ବର୍ଜନ ପୂର୍ବକ ସ୍ୱଦେଶୋତ୍ପନ୍ନ
ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବସ୍ତ୍ରାଦି ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ
स्वदेशी आन्दोलन ଓ ପରେ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନ—[ଦ୍ର—ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ୧୯୦୯ ସାଲରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।]—A movement which was first started in Bengal in 1909 and then diffused throughout India, advising the Indians to eschew foreign cloths, etc., and use country goods.

[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଲାଟ ଲର୍ଡ୍ କର୍ଜନ୍ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ପୂର୍ବ-ବଙ୍ଗ ଓ ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ, ଏହିପରି ଦୁଇ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମର ବିକାଶରେ ବାଧା ଘଟିବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଏହି ବିଭାଗକରଣ ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଘୋର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲେ ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଏହା ଭାରତ ତମାମ୍ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଓ ବିଲାତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହା ଦେଖି ଏହି ବଙ୍ଗ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ଆଦେଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଅନେକ ଲୁଗାକଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ଭାରତୀୟମାନେ ବିଲାତି ଓ ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଛାଡ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଶିଥିଳତା ଭାବକୁ ବସିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ 'ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ' ଓ 'ଶବଡ଼ ପ୍ରଗ୍ରହ' ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିଅଛି ।]

ସ୍ୱଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଦେଶ + ଈୟ)—୧। ସ୍ୱଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Swadeśiya —1. Relating to one's native land.
(ସ୍ୱଦେଶୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ସ୍ୱଦେଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Country-made. ୩। ସ୍ୱଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Produced or made in one's country. ୪। ସ୍ୱଦେଶବାସୀ—4. Inhabiting the mother country.

ସ୍ୱଦେହରେ—ଦେ. କି. ବିଣ (ସ. ସ୍ୱଦେହେ)—ନିଜର ଶରୀର ସହିତ—
Swadehare With one's body; bodily.
(ସ୍ୱଦେହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ୱଦେହେ स्वदेहमें

ସ୍ୱ ଧର୍ମ—ସଂ,ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜର ଜାତିର ବା ବର୍ଣ୍ଣର ଅନୁଷ୍ଠେୟ
Swa dharma ଧର୍ମ; ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ—1. Religion
(ସର ଧର୍ମ—ଉତ୍ପଟ୍ଟ) of one's caste. [ଉ—ଯାଜନ-ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ-ଅଧ୍ୟାପନ,ଦାନ-ପ୍ରତିଗ୍ରହ, ଏମାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସ୍ୱଧର୍ମ; ଯୁଦ୍ଧ କରିବା, ବିପନ୍ନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା, ରାଜ୍ୟଶାସନ କରିବା କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ସ୍ୱଧର୍ମ; କୃଷି, ଗୋପାଳନ, ବାଣିଜ୍ୟ ବୈଶ୍ୟଙ୍କ ସ୍ୱଧର୍ମ; ସେବା ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ୱଧର୍ମ ଅଟେ । ଭଗବାନ୍ ଗୀତା (୩।୩୫)ରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କହି ଅଛନ୍ତି । "ସୁନିଚ ରୂପେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପର ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଅପେକ୍ଷା ଅଙ୍ଗହୀନ ସ୍ୱଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଶ୍ରେୟସ୍କର ଓ ସ୍ୱଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରୁ କରୁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲେ ତାହା ଶ୍ରେୟସ୍କର, କିନ୍ତୁ ପରଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଭୟାବହ ଅଟେ ।"] ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ଯେଉଁ କୁଳରେ ବା ସମାଜରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି,ସେହି କୁଳର ଧର୍ମ—2.Religion of the family or society in which one was born. ୩। ନିଜର ଧର୍ମ—3. One's own religion. ୪। ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—4. One's peculiar duties. ୫। ନିଜର ଗୁଣ ବା ଲକ୍ଷଣ—5. Attributes or symptoms peculiar to any thing or animal. [ଉ—ଜୀବ ହିଂସା କରିବା ବ୍ୟାଘ୍ରର ସ୍ୱଧର୍ମ । ଦାହିକା ଶକ୍ତି ଅଗ୍ନିର ସ୍ୱଧର୍ମ ।] ୬। ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—6.Nature. ୭। ବେଦବିହିତ ଆଚାର ବା ଧର୍ମ—7. Religious rites or conduct prescribed by the Bedas. ୮। ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣାଚାର—8. Practices prescribed for one's caste people. ୯।(ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର) ପ୍ରାଣାୟାମ—9. The operation of controlling or exercising the breath; breathing exercise.

ସ୍ୱଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜର ଧର୍ମକୁ ବା ଜାତିକୁ
Swadharma tyāga ଛାଡ଼ିବା—1. Act of forsaking
(ସ୍ୱଧର୍ମ ତ୍ୟାଗୀ—ବିଣ. ପୁଂ) one's caste or religion;
(ସ୍ୱ ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗିନୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ) apostacy. ୨। ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ନ କରିବା—2. Breach of one's peculiar duties.

ସ୍ୱଧର୍ମ ନିରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ସ୍ୱଧର୍ମର ପାଳନରେ
Swadharma nirata ସର୍ବଦା ରତ—
(ସ୍ୱଧର୍ମ ନିରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Engaged in the observance of one's religious rites or duties.

ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ଧର୍ମର ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟର
Swadharma pālana ଅନୁଷ୍ଠାନ—Observance or following of one's duties or religion.
(ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳନ, ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ)

ସ୍ୱଧର୍ମ ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍)—ନିଜର ସହଜ
Swadharma bhrasṭa ଧର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ସ୍ୱଧର୍ମ ଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Who has forsaken his religion; aspostate; renegade.

ସ୍ୱଧା—ସଂ. ଅ (ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ—ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ଆ)—
Swadhā ୧। ଦେବତାଙ୍କୁ ହବିର୍ଦ୍ଦାନ କରିବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—1. (Interjection) The mystic exclamation or formula uttered while offering ghee to the Gods through fire. [ଦ୍ର—ସ୍ୱାହା, ବୌଷଟ୍, ବୌଷଟ୍, ବଷଟ୍ ଓ ସ୍ୱଧା, ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଅର୍ଥ- "ହେ ଦେବ ! ଏହା ଆପଣ ଗ୍ରହଣ ବା ଆସ୍ୱାଦନ କର" । ଏହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଯୋଗରେ ସଂସ୍କୃତରେ ୪ଥୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ।] ୨। ପିତୃଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଓ ତିଳଜଳ ଦେବା ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର—2. Formula or exclamation uttered while giving oblations to the manes of one's ancestors. ବ.୧। (ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ୍ରାଦ୍ଧର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ;ମାତୃକା ଦେବୀବିଶେଷ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. The Goddess presiding over Srāddha. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସୀ କନ୍ୟା; ଏ ସୁସ୍ଥିରଯୌବନା, ଶ୍ୱେତଚମ୍ପକବର୍ଣ୍ଣା, ଗୁଣବତୀ, ବିଦ୍ୟାବତୀ ଓ ରୂପବତୀ । ଏହାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ପିତୃଲୋକେ ପିଣ୍ଡ ପାଆନ୍ତି । ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଅର୍ଚ୍ଚନା ନ କରି ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଲେ ଉକ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ପିତୃଲୋକେ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କର ପୂଜା ମନ୍ତ୍ର—"ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ କ୍ଲୀଂ ସ୍ୱଧା ଦେବ୍ୟୈ ସ୍ୱାହା"—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ, ପ୍ରକୃତିଖଣ୍ଡ ।] ୨। ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅନ୍ନ ବା ପିଣ୍ଡ (ଋଗ୍ବେଦ- ଦେବୀ ସୂକ୍ତ) —2. Funeral cake offered to the manes of one's ancestors. ୩। ଅଗ୍ନି ପତ୍ନୀ—3. The wife of the Firegod. ୪। ଗୌରୀଦି ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃକାଦେବ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. One of the 16 Mātṛukā Deities. [ଦ୍ର—ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ବା ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାରେ ଏହାଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏ ଦେବୀ ସର୍ବଦା ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତମତରେ ଏ ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇଟି କନ୍ୟା—ଯମୁନା ଓ ଧରଣୀ । ଏ ଦୁଇ କନ୍ୟା ତପସ୍ୱିନୀ ହୋଇ ତପସ୍ୟାରେ କାଳାତିପାତ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସନ୍ତ୍ରିତପ୍ରାଣା ।]

ସ୍ୱଧାକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର ଅଧିକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)
Swadhākara (ମନୁ ୩।୧୨୭)—(a person) Entitled to perform Śrāddha.

ସ୍ୱଧାକାର—ସଂ. ବ—(ସ୍ୱଧା+କୃ. ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦିରେ
Swadhākāra ସ୍ୱଧାଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ (ମନୁ ୩।୨୫୨)—
The utterance of the word Swadhā in Srāddha.

ସ୍ୱଧାଧିପ—ସଂ, ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗ୍ନି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Fire.
Swadhādhipa

ସ୍ୱଧା ପ୍ରିୟ—ସଂ, ବି—୧ । ଅଗ୍ନି (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Fire.
Swadhā priya ୨ । କୃଷ୍ଣତିଳ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—2. The black sessamum seed.

ସ୍ୱଧା ଭୁକ୍ (ଭୋଜୀ)—ସଂ ବି—(ସ୍ୱଧା+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; Swadhā bhuk (bhoji) ସ୍ୱଧାଭୁଜ୍ ୧ମା. ୧ବ), ଏମାନେ (ସ୍ୱଧାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 'ସ୍ୱଧା' ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଭୋଜନ କରୁଥିବାରୁ)—୧ । ପିତୃଗଣ; ପୂର୍ବପୁରୁଷ—1. The deified deceased ancestors. ୨ । ଦେବତା—2. The gods.

ସ୍ୱଧିତି(ତୀ)—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ ତି; Swadhiti (tī) ଦ=ଧ)—୧ । କୁଠାର (ଅମର)—1. Axe. ୨ । ପରଶୁ—2. Battle-axe.

ସ୍ୱଧିତି ହେତିକ—ସଂ. ବି.—ପରଶୁଧାରୀ ଯୋଦ୍ଧା (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Swadhiti hetika A warrior armed with battle-axe.

ସ୍ୱଧିଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ସ୍ୱ+ଅଧିଷ୍ଠିତ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ—Swadhishthita 1. Well situated. ୨ । ଉତ୍ତମାସନ (ସ୍ୱଧିଷ୍ଠାନ—ବି) ପୃଷ୍ଠରେ ଆସନ ଜମାଇ ବସିଥିବା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Comfortably seated on an elephant or horse.

ସ୍ୱଧୀତ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱ+ଅଧୀତ)—ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ; ବେଦାଦି ପାଠ (ବିଶ୍ୱ-Swadhīta କୋଷ)—Study of the Bedas—ସଂ. ବିଣ, —ଉତ୍ତମରୂପେ ପଠିତ—Well studied.

ସ୍ୱଧୀତି (ତୀ)—ସଂ. ବିଣ (କର୍ତ୍ତୃଗ୍ରହ; ସୁ+ଅଧୀତି, ସ୍ୱଧୀତି+ଅଚ୍ ଅର୍ଥରେ Swadhīti (tī) ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ଯୁକ୍ତ; ବେଦପାଠ-ନିରତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Studious of the Bedas.

ସ୍ୱନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound. Swan (root) ୨ । ଭୂଷଣ କରିବା—2. To adorn.

ସ୍ୱନ—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—1. Swana Sound. ୨ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟାଦି କୃତ ଶବ୍ଦ—(ସ୍ୱନିତ—ବିଣ) 2. Voice; sound made by animals.

ସ୍ୱ ନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ.ବି.—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ନିଜର ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ର—1. (Ast-Swa nakshatra rology) The asterism in which a person is born. ୨ । ନିଜର ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମଦିନ—2. Birthday (annual). [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଦିନ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ନବ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରନ୍ତି ଓ ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ପିଷ୍ଟକାଦି ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ ।]

ସ୍ୱନ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ—Name of a pose in Swana chakra coition. [ଦ୍ର—ଏକୋ ବାହୁଂ ତଥା କଣ୍ଠଂ ପାଦଯୋରପି ଶିରଃ ସ୍ଥିତଃ, ଗୂଢ଼ଂ ତ କାମଶ୍ଚୈତ୍ ବାମୀ 'ସ୍ୱନଚକ୍ର'ଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ—ରତିମଞ୍ଜରୀ ।]

ସ୍ୱନନ୍ଦା—ସଂ. ବି—ଦୁର୍ଗା (ହ. ଶ)—Swanandā Durgā.

ସ୍ୱ ନାମ—ସଂ. ବି.—ନିଜର ନାମ—Swa nāma One's own name.

ସ୍ୱନାମ ଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ.—(୩ୟା ତତ୍)—ନିଜର ନାମଦ୍ୱାରା Swanāma khyāta ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବା ପରିଚିତ—Known (ସ୍ୱନାମ ଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) by one's own name; (a person) celebrated by his own actions. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିଖ୍ୟାତ ଓ ଯାହାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ କହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି ବିଶେଷଣ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ସ୍ୱନାମ ଧନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ.—(୩ୟା ତତ୍)—ନିଜର ନାମଦ୍ୱାରା Swanāma dhanya ପ୍ରଶଂସିତ; ପିତୃନାମଙ୍କ ନାମକରଣେପ (ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇ ଯେ ନିଜ ନାମଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୟଂ ଧନ୍ୟ ବା ପ୍ରଶଂସିତ ହୁଅନ୍ତି—(a person) Who in extolled by virtue of his own actions.

ସ୍ୱନାମ ମିତ୍ର—ସଂ. ବି.—ମିତ୍ର; ପ୍ରିୟ; ନିଜ ନାମର ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱନାମ ମିତ୍ର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ—A friend whose name tallies with another's name; one's namesake.

ସ୍ୱନାମା—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ସ୍ୱ+ନାମନ୍ ଅଛି ଯାହାର: ବହୁବ୍ରୀହି; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ (ଦେଖ)—Swanāma-dhanya (See). [ଦ୍ର—ସ୍ୱନାମା ପୁରୁଷୋ ଧନ୍ୟଃ ।—ଶ୍ଳୋକାଂଶ]

ସ୍ୱନାମୀ—ଦେ. ବିଣ. (କରିଆ) (ସଂ. ସ୍ୱ+ନାମୀ)—୧ । ନିଜର ନାମରେ କ୍ରୀତ ହୋଇଥିବା (ସମ୍ପତ୍ତି)—(ସ୍ୱନାମୀ, ସ୍ୱନାମିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (Property) Purchased (ବେନାମୀ—ବିପରୀତ) openly in one's own name ସ୍ୱନାମୀ ସ୍ୱନାମୀ (and not 'benāmee' in the name of another). ୨ । ନିଜର ନାମରେ ବା ନିଜର ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ପ୍ରକାଶିତ (ପତ୍ରାଦି)—2. (letters) Published with the writer's name attached thereto.

ସ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—୧ । ସ୍ୱନ; ଧ୍ୱନି—Swani 1. Sound. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଅଗ୍ନି (ହ.ଶ)—Fire.

ସ୍ୱନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ) ୧ । ଧ୍ୱନିତ (ଅମର)—Swanita 1. Sounded. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)ଗର୍ଜିତ—2. Roaring. ସଂ. ବି.—୧ । (+ଭାବ) ମେଘ ଗର୍ଜନ (ମେଘନିନ୍ଦ)—2. Roar of thunder; thunder clap.

ସ୍ୱନିତାହ୍ୱୟ—ସଂ. ବି.—ଚଣ୍ଡୁଳୀୟ (ଭାଜିଭର୍ଦ୍ଦଣ); ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—Swanitāhwaya A pot herb; amaranth.

ସ୍ୱନିବା—ଦେ. କ୍ରି, (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ୱନ କରିବା—
Swanibā To make a sound. [ଉ—ସ୍ୱନିଲେ ସ୍ୱନା,ସ୍ୱନିତହେଓୟା ଶବ୍ଦକରନା ପବନ ଯେଉଁ ଜଣୀଥିମା କରୁଣସ୍ୱର। —ରାଧାନାଥ,ଉଷା] [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ରଚନା ଅନୁକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନଙ୍କ ରଚନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଦେଖାଯାଏ।]

ସ୍ୱନୋତ୍ସାହ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱନ=ଶବ୍ଦରେ ଉତ୍ସାହ ଯାହାର)—
Swanotsāha ଗଣ୍ଡକ; ଗଣ୍ଡା (ଜନ୍ତୁ) (ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦକ)—Rhinocerus.

ସ୍ୱନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ୱ ହୋଇଅଛି ଅନ୍ତ=ପରିଣାମ ଯାହାର)—ଶୁଭୋଦର୍କ; ଯାହାର ପରିଣାମ ଭଲ—
Swanta Having good result; blessed with good result.
(ସ୍ୱନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶୋଇବା—To sleep.
Swap (root)

ସ୍ୱ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜର ଦଳ—1. One's party. ୨। ନିଜର ପାଖ—2. One's side.
Swa paksha
(ବିପକ୍ଷ, ପରପକ୍ଷ—ବିପକ୍ଷୀୟ)
ସଂ. ବିଣ—ନିଜ ପକ୍ଷୀୟ—Belonging to one's party.
(ସ୍ୱପକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଣ)

ସ୍ୱପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ—ସଂ.ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ପକ୍ଷର ଅନୁମୋଦନ—
Swapaksha samarthana Supporting one's party.
(ସ୍ୱପକ୍ଷସମର୍ଥକ—ବିଣ. ପୁଂ)

ସ୍ୱପକ୍ଷୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱପକ୍ଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—୧। ନିଜର ଦଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to one's party. ୨। ନିଜର ଦଳଭୁକ୍ତ—2. Belonging to one's party.
Swa pakshiya
(ସ୍ୱପକ୍ଷୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବିପକ୍ଷୀୟ—ବିପକ୍ଷୀୟ)

ସ୍ୱ ପତି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ନିଜର ସ୍ୱାମୀ—1. One's husband. ୨। ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମୀ—2. Owner of a property.
Swa pati

ସ୍ୱ ପତ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନିଜର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—One's married wife.
Swa patni

ସ୍ୱପନ—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧। ନିଦ୍ରା—1. Sleep. ୨। ସ୍ୱପ୍ନ—2. Dream. [ଉ—କାହିଁ ସେହି କାହିଁ ମୁହିଁ ଅଭାଜନ। ଦେଖୁଥିଲି ସିନା ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପନ—ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା] ୩। ସୁକ୍ରସ୍ୱନିଆ ଶାଗ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. Marsila Quadrifolia (pot-herb).
Swapana

ସ୍ୱପନ କଥା—ଦେ. ବି—ସ୍ୱପ୍ନଦୃଷ୍ଟ ବିଷୟ—
Swapana kathā A matter seen in dream.
ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ସ୍ୱପ୍ନକୀ ବାନ

ସ୍ୱପନ ସୁନ୍ଦରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ସ୍ୱପ୍ନାବତୀ (ଦେଖ)—
Swapana sundari 1. Swapnābati (See)
ସ୍ୱପ୍ନସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ୱପନସୁନ୍ଦରୀ (ଉ—ସ୍ୱପନସୁନ୍ଦରୀ ଶୟ୍ୟା ଆଗେ ବସେ ଯେଣୁ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା।) ୨। ସ୍ୱପ୍ନରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଇ ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷାଦି ଘଟାଇବା ସ୍ତ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତି—2. The form of a charming female appearing in dreams and causing nocturnal emissions

ସ୍ୱପନା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱପ୍ନାବତୀ (ଦେଖ)—
Swapanā Swapnābati (See)

ସ୍ୱପନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱପ୍ନାଇବା (ଦେଖ)—
Swapanā(ne)ibā Swapnāibā (See).

ସ୍ୱପନାବତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱପ୍ନାବତୀ (ଦେଖ)—
Swapanābati Swapnābati (See).

ସ୍ୱପନୀୟ—ସଂ.ବିଣ (ସ୍ୱପ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ନିଦ୍ରାର ଯୋଗ୍ୟ [ହିଂ.ଶ]
Swapaniya Fit to sleep.
(ସ୍ୱପ୍ରବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱପ୍ନ - ସଂ. ବି (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ନ)—୧। ନିଦ୍ରା—
Swapna 1. Sleep. ୨। ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ବିଷୟାନୁଭବ—2. Dream. ୩। [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ] ବୃଥା କଳ୍ପନା ବା ଆଶା—3. Day dream. [ଉ—ସଂସାରଟା ଭୁଲା ସ୍ୱପ୍ନ।] ବିଣ.ଦେ. ବି—ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେବତାଙ୍କ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତି—Revelation of Divine will to a person in dream. ୪।ସ୍ୱପ୍ନଦୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ପରି ଅପ୍ରାପ୍ୟ; ଅଲବ୍ଧ—1. Unavailable (like the things seen in a dream). [ଉ—ଦେଖିବାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଅଟଇ ମାତ୍ର ବାଲି—କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ ବନ।] ୨। ଅନୁପସ୍ଥିତ—2. Absent. (ଉ—ଏ ବନରେ ମନୁଷ୍ୟ ସଦୃଶ 'ସ୍ୱପନ-କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ. ବନ।)

ସ୍ୱପ୍ନକ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ; ସ୍ୱପ୍ନକ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Swapnak ନିଦ୍ରିତ; ନିଦ୍ରାଶୀଳ; ଶୟନଶୀଳ—Given to sleep; sleepy.

ସ୍ୱପ୍ନ କାରକ—ସଂ. ବିଣ—୧। ନିଦ୍ରାକାରକ—1. Soporific. ୨। ଯାହା ସ୍ୱପ୍ନ ଘଟାଏ—2. Causing dreams.
Swapna kāraka

ସ୍ୱପ୍ନକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ୱପ୍ନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍]—ସ୍ୱପ୍ନକାରକ (ଦେଖ)—Swapna kāraka (See). ସଂ. ବି—ସୁକ୍ରସ୍ୱନିଆ ଶାଗ—Marsila Quadrifolia (pot herb).
Swapna krut

ସ୍ୱପ୍ନ ଗୃହ—ସଂ. ବି [ସ. ତ. ଲୋ]—ଶୋଇବା ଘର—
Swapna gṛuha Sleeping room; bed room.

ସ୍ୱପ୍ନ ଜାଲ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ଜଟିଳ ବା ଅବୋଧ ସ୍ୱପ୍ନ—
Swapna jāla Knotty or incomprehensible dream.

ସ୍ୱପ୍ନ ଜାଲ—ସଂ. ବି [ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ସ୍ୱପ୍ନସମୂହ—
Swapna jāla A variety of dreams.

ସ୍ୱପ୍ନ ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବ [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ତା ସ. ଶ. ଲୋ]—ସ୍ୱପ୍ନବିଷୟକ ରହସ୍ୟର ଉଦ୍ଘାଟନ—The key to dreams.
Swapna tattwa

ସ୍ୱପ୍ନ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା—1. Dreaming. ୨ । ସ୍ୱପ୍ନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦେଖା ଦେବା—2. Vision during a dream.
Swapna darśana

ସ୍ୱପ୍ନଦର୍ଶୀ—ସଂ ବିଶ.ଷ୍ଟ (ସ୍ୱପ୍ନଦର୍ଶିନ୍, ୧ମା.୧ବ)—ଯେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ—Dreaming.
Swapna darśī
(ସ୍ୱପ୍ନଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱପ୍ନ ଦୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଶ (୭ମୀ ତତ୍)—ସ୍ୱପ୍ନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀକୃତ—Seen in dream; dreamt of.
Swapna drushṭa

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି [ସଂ. ସ୍ୱପ୍ନ]—ସ୍ୱପ୍ନାଇବା (ଦେଖ)—Swapnāibā (See)
Swapna dekhā[khe]ibā
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାନ ସ୍ୱପ୍ନାନା, ସ୍ୱପ୍ନ ଦିଖାନା

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ କେତେକ ବିଷୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା—1. To dream. ୨ । ବୃଥା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖା କଳ୍ପନା କରିବା—2. To build castles in the air. ୩ । ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ପରି ବୋଧ କରି ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରିବା—3. Not to believe a real thing, thinking it to be a dream.
Swapna dekhibā
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ସ୍ୱପ୍ନାନା, ସ୍ୱପ୍ନ ଦିଖାନା

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେବୀ—ସ. ବ.—୧ । ଦେବୀରୂପେ କଳ୍ପିତ ସ୍ୱପ୍ନ (ଭୁଲ. ନିଦ୍ରା-ଦେବୀ)—1. Dream personified as a Deity. ୨ । ସ୍ୱପ୍ନବତୀ (ଦେଖ)—2, Swapnabati (See)
Swapna debī

ସ୍ୱପ୍ନ ଦୋଷ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭୟଙ୍କର ବିଷୟ ଦେଖିବା; ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ—1. Frightful dream; nightmare. ୨ । ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦୃଷ୍ଟ କାମୋଦ୍ଦୀପକ ଦୃଶ୍ୟର ବା ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗର ଫଳରେ ରେତଃସ୍ଖଳନ—2, Wet dream; nocturnal emission of semen.
Swapna dosha

ସ୍ୱପ୍ନ ନିକେତନ (ସ୍ଥାନ)—ସ. ବ—ଶୋଇବା କୋଠରି; ଶୟନାଗାର
Swapna niketana (sthāna) (ତୃ. ଣ)—Bedroom.

ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାପ୍ତ—ସ. ବିଶ.—ସ୍ୱପ୍ନ ଲବ୍ଧ (ଦେଖ)—Swapna labdha (See)
Swapna prāpta

ସ୍ୱପ୍ନ ଫଳ—ସ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱପ୍ନାଧ୍ୟାୟ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନର ବିଭିନ୍ନ ଫଳମାନ—Results of different dreams as clucidated by seers.
Swapna phala

ସ୍ୱପ୍ନବତ୍—ସ. ଅ.—ସ୍ୱପ୍ନ ପରି—Like dream. ସ. ବିଶ.—୧ । ଅବାସ୍ତବ—1. Unreal. ୨ । ଅସାର—2. Unsubstantial.
Swapna bat

ସ୍ୱପ୍ନ ବିଚାର—ସ. ବ.—ସ୍ୱପ୍ନର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳର ଆଲୋଚନା—Ascertainment of or discussion about the good or bad result of a dream.
Swapna bichāra

ସ୍ୱପ୍ନ ବିଚାରୀ—ସ.ବିଶ.ଷ୍ଟ—ଶୁଭାଶୁଭ ସ୍ୱପ୍ନର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରୀ—Expounding the results of dreams.
Swapna bichārī

ସ୍ୱପ୍ନବିତ୍—ସ. ବିଶ. (ସ୍ୱପ୍ନ + ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟ.; ସ୍ୱପ୍ନବିଦ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱପ୍ନର ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ (ସ୍ୱପ୍ନବିତ୍[ଦ]—ଦେ. ରୂପ) କରିବା ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ—Well-versed in understanding results of the dreams. [ଦ୍ର—ଫଳ ଜିଜ୍ଞାସିଲେ ନୃପ ସ୍ୱପ୍ନବିତ ବୁଧେ ଉଦାଇ ।—ରାଧାନାଥ, ଉଷା]
Swapna bit

ସ୍ୱପ୍ନ ବିବରଣ (ବୃତ୍ତାନ୍ତ)—ସଂ. ବ—ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ଯାଇଥିବା ବିଷୟର ବର୍ଣ୍ଣନା—Description of what was seen in a dream.
Swapna bibaraṇa (bruttānta)

ସ୍ୱପ୍ନମୂଳକ—ସ. ବିଶ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖାଯାଇଥିବା—1. Seen in a dream. ୨। କାଳ୍ପନିକ—2. Imaginary. ୩ । ସ୍ୱପ୍ନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—3. Based on dream.
Swapna mūlaka

ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ବିଚାରି (ଭାବି) ନ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଳ୍ପନାରେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱପ୍ନେଓ ନା ଭାବା କରି ନ ଥିବା—Not to have dreamt of it for a moment. (said of any impossible or impracticable matter.
Swapnare suddhā bichari(bhābi)na thibā
ସ୍ୱପ୍ନମେ ଭୀ ନ ବିଚାରନା

ସ୍ୱପ୍ନ ଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (୩ୟା ତତ୍)—ଦୈବାନୁଗ୍ରହରେ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶରେ ପ୍ରାପ୍ତ—(Information) Obtained during dream through Divine Grace.
Swapna labdha

ସ୍ୱପ୍ନ ସୁନ୍ଦରୀ - ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱପ୍ନାବତୀ (ଦେଖ)—Swapnābatī (See)
Swapna sundarī

ସ୍ୱପ୍ନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନ ମିଳିବା; ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ହେବା—Not to be had; unavailable.
Swapna hebā
ସ୍ୱପ୍ନ ହଓୟା ସ୍ୱପ୍ନାନା [ଉ—ଶର୍ମ ଏପରି ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇଲା ଆସି । ଚରିତ୍ରଗୁଣ କରିବା ।]

ସ୍ୱପ୍ନା(ପ୍ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ୱପନାଇବା; (ଦେବତା) ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ଦେବା—1. (a Deity) To appear in dream; to appear to a person in dream. ୨ । (ଦେବତା) ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ଦେଇ କୌଣସି ଆଦେଶ କରିବା—2. (God or Deity) To convey certain orders in dream; to order a person to do a thing, by appearing to one in dream. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଦେବତାମାନେ ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ଦେଇ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜଣାନ୍ତି । ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ୱପ୍ନାଇବାରୁ
ସ୍ୱପ୍ନାନା, ସ୍ୱପ୍ନାନା

ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର କାଶୀ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଯାଇ ଜୟ କରିଥିବାର କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।
ଅନେକ ରୋଗୀ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭାର୍ଥ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଧା ପଡ଼ନ୍ତି; ଏବଂ ଦେବତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଓ ଆରୋଗ୍ୟର ଉପାୟମାନ ବତାଇ ଦିଏ ବା ଦ୍ରୁମ ଦିଅନ୍ତି ।
ଥିଓଜଫୀ ବା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ମତ ଏହି କି, ମନୁଷ୍ୟର ନିଦ୍ରିତ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ନିଦ୍ରିତ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର (astral body) ଜାଗ୍ରତ୍ ଥାଏ ଓ ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ।] ୩ । ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ କୌଣସି ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନାନା ଭୟଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାଇବା—3. To cause (by the employment of charm) a person to have frightful dreams and nightmares.

ସ୍ୱପ୍ନାଟନ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍ —ରୋଗ ବିଶେଷ; ନିଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ
Swapnāṭana ବୁଲଗୁଲ କରିବା—Somnambulism.

ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲେ)—ସ୍ୱପ୍ନରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଦେବାଦେଶ—
Swapnādeśa Divine commandment conveyed to a person in dream.

ସ୍ୱପ୍ନାଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣାଦିରେ ସ୍ୱପ୍ନର ଫଳାଫଳର ବିଚାର—
Swapnādhyāya A study of the good and bad results of different dreams.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ ଖଣ୍ଡ ସପ୍ତତିତମ (୭୦) ଅଧ୍ୟାୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ବିଷୟ ଓ ୮୨ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ବିଷୟ ଓ ଫଳାଦି ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ୩୩ ଅଧ୍ୟାୟରେ କଂସର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ କଂସ ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣର ୨୧୭ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଯାତ୍ରାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ଶୁଭାଶୁଭ ସୂଚକ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣ, ଦେବୀପୁରାଣ, କାଳିକା ପୁରାଣ ଆଦିରେ ମଧ୍ୟ ସଫଳ ସ୍ୱପ୍ନମାନଙ୍କ ବିଷୟ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ସ୍ୱପ୍ନାବତୀ—ଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ.ସ୍ୱପ୍ନବତୀ) —ସ୍ୱପ୍ନର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ବା
Swapnābatī ଠାକୁରାଣୀ—Name of the Goddess
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେବୀ who appears to persons in dreams.
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେବୀ [ଦ୍ର—ଏ ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା ଦେଇ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ବା ଭୟ ଦେଖାନ୍ତି ବା ସତର୍କ କରନ୍ତି ।]

ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି— ୧ । ନିଦ୍ରାବସ୍ଥା—1. The state of sleep.
Swapnābasthā ୨ । ନିଦ୍ରାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of dreaming.

ସ୍ୱପ୍ନାବେଶ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱପ୍ନର ଅବଲମ୍ବନ; ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଅବସ୍ଥା—
Swapnābesa The state of dreaming.

ସ୍ୱପ୍ନାଳୁ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ୱପ୍ନ+ଆଳୁ)—ନିଦ୍ରାଳୁ (ହି. ଶ)—
Swapnālu Sleepy.

ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—୧ । ସୁପ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Swapneśwara 1. A name given to males.
ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର ୨ । ଏକ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କ ନାମ—2. The name of an image of Śiba,

ସ୍ୱପ୍ନୋତ୍ଥିତ—ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ— ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି-
Swapnotthita ବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିଥିବା—
Awakened from sleep while dreaming or
(ସ୍ୱପ୍ନୋତ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) just after dreaming.

ସ୍ୱ ପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱୀୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ; ଅନ୍ୟର ବିନା
Swa prakāśa ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ବା ଦୃଷ୍ଟ; ବିନା ଆଲୋକରେ ଦୃଷ୍ଟ—1. Self luminous; shining by its own light. ୨ । ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ—2. Self-evident.

ସ୍ୱ ବଶ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆତ୍ମବଶ; ସ୍ୱାଧୀନ—
Swa baśa (ସ୍ୱବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ,ସ୍ୱବଶତା—ବି) Independent.

ସ୍ୱ ବାସିନୀ—ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱ—ଜ୍ଞାତି ମଧ୍ୟରେ; ପିତୃ ଗୃହରେ+ବାସିନୀ)
Swa bāsinī —ଚିରଣ୍ଡୀ; ଅଜନ୍ମ ପିତୃଗୃହବାସିନୀ (ବିବାହିତା ବା ଅବିବାହିତା) କନ୍ୟା (ଅମର)—A girl who lives in her parent's house for life.

ସ୍ୱ ବୀଜ—ସଂ. ବି—୧ । ଆତ୍ମା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Soul. ୨ ।
Swa bīja ନିଜର ବୀର୍ଯ୍ୟ—2. One's own semen.

ସ୍ୱ ବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ନିଜର ବୀର୍ଯ୍ୟ—1. One's semen. ୨ ।
Swa bīrjya ନିଜର ବଳ—2. One's own might.

ସ୍ୱ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଶ ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍)—ନିଜର ବଳ ଦ୍ୱାରା
Swa bīrjya gupta ଯେ ଅପରାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ—Protectep
(ସ୍ୱବୀର୍ଯ୍ୟ ଗୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) by one's own power or might.

ସ୍ୱ ଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ଗମ୍ଭାରୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—
Swa bhadrā Gmelina Arborica (tree).

ସ୍ୱ ଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବି— ନିଜର ଭାଗ୍ୟ—
Swa bhāgya One's luck.

ସ୍ୱ ଭାଜନ—ସଂ, ବି (ସ୍ୱ+ଭାଜନ)—୧ । ଅନନ୍ଦନ; ଆପ୍ୟାୟନ—
Swa bhājana 1. Welcoming; reception.
୨ । ସୌଜନ୍ୟ—2. Courtesy; civility.
୩ । ନିଜର ପାତ୍ର—3. One's receptacle.

ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ+ଭାବ)—୧ । ପ୍ରକୃତି; ପ୍ରାଣୀର ସଙ୍ଗେଜନ୍ମ
Swabhāba ହୋଇଥିବା ଗୁଣ—1. Nature;
(ସ୍ୱାଭାବିକ—ବିଣ) natural or innate character.
୨ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ; ବସ୍ତୁର ସହଜ ଗୁଣ—2. Natural propensity or quality of a thing. ୩ । ଚରିତ୍ର—3. Character. ୪ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—4. Intention. ୫ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା—5. Natural condition. ୬ । ନିସର୍ଗ—6.Nature. ଦେ. ବି—୧ ।
ସ୍ୱଭାବ ମୀତଲୁଲରେ ବିବାହାଦିଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗୋତ୍ର
ସମାପ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା; ଅଭଙ୍ଗ କୌଳିନ୍ୟ—

1. The state of not having lost one's family-dignity by low marriage (amongst the Kulīna Brāhmaṇas of Bengal). [ଦ୍ର—ଯେ ସ୍ୱଭାବରେ ନାହାନ୍ତି, ସେ ଭଙ୍ଗ କୁଳୀନ; ଯେ ସ୍ୱଭାବରେ ଅଛନ୍ତି, ସେ ଅଭଙ୍ଗ କୁଳୀନ ।]
୩ । ଅଭ୍ୟାସ – 3. Habit.

ସ୍ୱଭାବ ଗତ – ସଂ. ବିଣ (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ୧ । ପ୍ରକୃତିଗତ; ସ୍ୱାଭାବିକ—
Swabhāba gata 1. Natural; innate.
୨ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—2. Restored to natural condition.

ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର – ଦେ. ବି (ସମାସ) – ୧ । ପ୍ରକୃତି ଓ ଗତିଚଳନ; ପ୍ରକୃତି ଓ ଆଚରଣ—
Swabhāba charitra
ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର 1. Nature and character; character and conduct.
୨ । ରୀତି ନୀତି—2. Manners.

ସ୍ୱଭାବ ଚିକିତ୍ସା – ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) – ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜିତ, ଅମ୍ଳ, ଲୋହ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ, ଏହି ପଞ୍ଚଭୂତର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସା କରିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଆବିଷ୍କୃତ ଚିକିତ୍ସା—
Swabhāba chikitsā ପ୍ରଣାଳୀ—Naturopathy.

ସ୍ୱଭାବଜ – ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ, ସ୍ୱଭାବ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) – ୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ—1. Natural.
୨ । ସହଜ; ପ୍ରକୃତିଗତ; ସ୍ୱଭାବଜାତ—2. Innate: inborn.

ସ୍ୱଭାବତଃ – ସଂ. ଅ (ସ୍ୱଭାବ + ତସ୍) – ୧ । ପ୍ରକୃତିବଶତଃ – 1. By
Swabhābataḥ nature. ୨ । ପ୍ରକୃତି ବଶରୁ; ସ୍ୱାଭାବିକ-ରୂପେ—2. Naturally.

ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରକୃତି – ଦେ.ବ (ଏକାର୍ଥକ ସମାସ) – ୧ । ସ୍ୱଭାବ ବା ପ୍ରକୃତି—
Swabhāba prakṛuti 1. Nature. ୨ । ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର—2. Nature and conduct.
ସ୍ୱଭାବପ୍ରକୃତି ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରକୃତି

ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ (ବିରୋଧୀ) – ସଂ. ବିଣ (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ୧ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ
Swabhāba biruddha (birodhi) —1. Unnatural.
୨ । ପ୍ରକୃତିର ବିରୁଦ୍ଧ—2. Opposed to one's nature.

ସ୍ୱଭାବ ଶୋଭା – ସଂ. ବି – ୧ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଅକୃତ୍ରିମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-
Swabhāba śobhā 1. Natural grace or beauty.
୨ । ନୈସର୍ଗିକ ଶୋଭା—2. The beauty of Nature.

ସ୍ୱଭାବ ସଙ୍ଗତ – ସଂ. ବିଣ (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ୧ । ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକୂଳ;
Swabhāba saṅgata ସ୍ୱଭାବଗତ—1. Favourable to one's nature. ୨ । ସ୍ୱାଭାବିକ—2. Natural.

ସ୍ୱଭାବ ସିଦ୍ଧ – ସଂ, ବିଣ—ପ୍ରକୃତିଗତ—
Swabhāba siddha Innate; natural; inborn.

ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ – ସଂ. ବିଣ – ୧ । ପ୍ରକୃତିଗତ; ସ୍ୱଭାବଜ—1. Inborn
Swabhāba sulabha ୨ । ସ୍ୱଭାବିକ—2. Natural.

ସ୍ୱଭାବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ – ସଂ ବି – ସ୍ୱଭାବ ଶୋଭା (ଦେଖ)—
Swabhāba saundarjya Swabhāba śobhā (See)

ସ୍ୱଭାବା – ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) – ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ଗୁଣ—Innate
Swabhābā quality; natural propensity. [ଉ—କୃଷ୍ଣକୁ ବେଢି ଯେହ୍ନା ଗୁଣ ଉଲ୍ଲଶା ଉଦୟ କଲେ ସ୍ୱଭାବା—ପ୍ରାଚୀ. ଉଷାବାରୁଧ]

ସ୍ୱଭାବେ – ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ – ୧ । ସହଜେ; —1. Easily.
Swabhāte ୨ । ସ୍ୱଭାବତଃ—2. Naturally. [ଉ—ସ୍ୱ ସ୍ୱାଚ ସ୍ୱଭାବେ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଲୋକ କଲ୍ପ, ଜୀବନ ଥାଉଁ ସେ ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ୱଭାବେ ମଲ୍ଲ—ଘନକୃଷ୍ଣ. ପ୍ରସ୍ତାବସିନ୍ଧୁ ।]—୩ । ଫଳତଃ; ଫଳରେ; ପ୍ରକୃତରେ—3. As a matter of course; consequently. [ଉ—ଦ୍ରୌପଦୀ ଦେଶ ସ୍ପର୍ଶ ଦୋଷେ, ସ୍ୱଭାବେ ଅଲସ ଅସୁଖେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] ୪ । ସ୍ୱତଃ – 4. Of itself.

ସ୍ୱଭାବୋକ୍ତି – ସଂ. ବି – (୨ଷ୍ଠୀତତ୍) – ଅର୍ଥାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର
Swabhābokti ସ୍ୱଭାବ ବର୍ଣ୍ଣନ ରୂପ ଅଳଙ୍କାର (ଅଳଙ୍କାର ଦେଖ)
A rhetorical figure which describes an object in its natural or true colour. [ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରାକୃତ ବସ୍ତୁର ସ୍ୱଭାବ-ସଙ୍ଗତ ଚମତ୍କାର ବର୍ଣ୍ଣନା ହେଲେ ତାହାକୁ ସ୍ୱଭାବୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର କହନ୍ତି । ଯଥା—
୧ । ପ୍ରକୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା—
ପ୍ରଶାନ୍ତ ବଶାନ୍ତ କାଳ ବିରାଜେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ, ଉଷାର ଭୂଷାର ଶୁଭ୍ର ଲଲାଟମଣ୍ଡଳେ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣେ କୌସୁଭ ମଣି ଶୁଭ୍ର ସୁଶୋଭନ, ପରୀ ଦଗନ୍ତ ପଟେ ଛବି ଅତୁଳନ, ଉଦୀତୀ ଆକାଶେ ଦୂରେ ମହା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ, ଭୂପାର କିରୀଟ ରାଜେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଅଳସ୍ୟ, ଅନନ୍ତ ହିମାନୀ ଶ୍ରେଣି ଶୁଭ୍ର, ହିମାଚଳ, ଚିଦ୍ଦିବର ପୁଣ୍ୟ ପୁଞ୍ଜ ପ୍ରାୟ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ—ମଧୁସୂଦନ. ଋଷିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ ।
୨ । ସ୍ୱଭାବ ବର୍ଣ୍ଣନା—
ହେମାଙ୍ଗ ହଳଧରସନ୍ତ ଦେଖି ଯେହ୍ନେ ସମ୍ଭ୍ରାଣ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଧାଏଁ ସଳଖେ ଖଣପ୍ରଭ ସମାନ । ଜୀବନ ବିକଳେ ସଭୟେ ଶରେ ଧାଏଁ ଦୁଇଜଣ, ଖରତର ବେଗେ ଜୀବନ-ଆଶେ ଧାଏଁ ପ୍ରବଳ । ମୁହୁଃ ଚଞ୍ଚୁମୁଳ ସମ୍ଭ୍ରାଣ ପଛୁ କରେ ବିସ୍ତାର । ଖଣେ କରତଳ ପଲକେ ପରି ହେଲ ଶୀକାର, ହଳଧରସନ୍ତ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରଣଭୟେ ଅସ୍ଥିର । ଖଣେ ଧୃତ ଖଣେ ମୁକ୍ତ ଖଣେ ନିଜ ଶରୀର । ଜୀବନ ପୁଚ୍ଛକୁ ସମ୍ଭ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚୁ ଖଣେ ପରଶେ, ଚଞ୍ଚଳ ଏଡ଼ାଇ ଶୀକାର ଶରେ ଭୟେ ଖସେ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା]

ସ୍ୱଭୂ – ସଂ. ବି (ସ + ଭୂଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍) – ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ (ଦେଖ) —
Swabhū Swayam hu (See)

ସ୍ୱମବାର—ଗ୍ରା. ବି.—ସୋମବାର (ଦେଖ)
Swamabāra Somabāra (See)

ସ୍ୱମେକ—ସଂ. ବି.—ସଂବତ୍ସର (ଇତ୍ୟାଦି ଉଚ୍ଚ)—
Swameka A year.

ସ୍ୱୟଏତ—ପ୍ରାଦେ. (ଶବ୍ଦାମ) ଅ. (ସଂ. ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ)—ଜଉଥରେ—
Swayaeta ଦ୍ୱାରା ଜରିୟେସେ Through.

ସ୍ୱୟଂ—ସଂ. ଅ—(ସ୍ୱ+ଅୟଂ; ଜ୍ଞାନେନ୍)—୧ । ସ୍ୱୟଂ; ଅପେ; ନିଜେ
Swayam 1. By itself; of one's self. ୨ । ଖୋଦ୍; ନିଜେ—2. Itself; himself; herself.

ସ୍ୱୟଂକୃତ—ସଂ. ବିଣ—ଅସ୍ୱକୃତ—Preformed by one's self.
Swayam kṛuta

ସ୍ୱୟଂ ଗୁପ୍ତା—ସ.ବି—ଶୂକ ଶିମ୍ବିକା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ); ବାଇଚଙ୍କ—
Swayam guptā Cowhage.

ସ୍ୱୟଂ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପରମେଶ୍ୱର (ହ. ଶ)—
Swayam jyotiḥ God.

ସ୍ୱୟଂ ଦତ୍ତ—ସଂ. ବି—ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶ ବିଧ ପୁତ୍ରାନ୍ତର୍ଗତ ପୁତ୍ର-
Swayam datta ବିଶେଷ—A class of sons according to the Hindu Law; a son who gives himself to another as the latter's son. [ଦ୍ର—ପିତୃ ମାତୃ ହୀନ ବା ପିତୃ ମାତୃ ତ୍ୟକ୍ତ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ ତାକୁ ସ୍ୱୟଂଦତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ—ମିତାକ୍ଷରା]

ସ୍ୱୟଂଦୂତ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଦୂତକୁ
Swayam dūta ବା ଦୂତୀକୁ ନ ପଠାଇ ନିଜେ ନାୟିକାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଣୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି (ହ. ଶ)—A class of heroes in fiction who, instead of sending any emissary or employing a go between, delivers his amatory messpersonally sages to his sweet heart.

ସ୍ୱୟଂ ଦୂତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଶରକୀୟା ନାୟିକା କୌଣସି ଦୂତ ବା
Swayam dūtī ଦୂତୀଙ୍କ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ନାୟକଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ପ୍ରେମ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି—A class of heroines in fiction who acts as her own emissary before her lover—[ଦ୍ର—ବିଦଗ୍ଧ ଗୁଳ୍ମ ସ୍ୱୟଂ ଦୂତୀ ବିଶ୍ରାମ ଏଠାରେ କରନ୍ତି ।—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେଖୀଶ ବିଳାସ ।]

ସ୍ୱୟଂପତିତ—ସ. ବି— ନିଜେ ବା ସ୍ୱୟଂ ଖସି ପଡ଼ିବା—Fallen down
Swayam patita of itself. (ଯଥା—ପକ୍ୱଫଳ ବୃକ୍ଷରୁ ସ୍ୱୟଂପତିତ ହୁଏ ।]

ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକାଶ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱପ୍ରକାଶ (ଦେଖ)—
Swayam prakāśa Swa prakāśa (See).

ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭ—ସ.ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱୟଂ+ପ୍ରଭ;ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱପ୍ରକାଶ (ଦେଖ)
Swayam prabha Swa prakāśa (See).
(ସ୍ୱୟଂପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ଜୈନମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରଲିଖିତ ଭାବୀ ୨୪ ଜଣ ଅର୍ହତ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଅର୍ହତ୍ (ହ. ଶ)—
Name of the fourth of the 24 Jaina saints who will come to the world.

ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭା—ସଂ. ବି—ଅପ୍‌ସରୋବିଶେଷ, ମେରୁସାବର୍ଣ୍ଣି ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା
Swayam prabhā —Name of one of the heavenly nymphs. [ଦ୍ର—ଏ ମୟଦାନବଙ୍କ ପ୍ରଣୟିନୀ ଓ ହେମା ଅପ୍‌ସରାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ସଖୀ । ହେମାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଏ ମୟ ଦାନବଙ୍କ ପୁରୀକୁ ଜଗୁଥିଲେ । ମୟଦାନବଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ମନୋଦରୀ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସୀତାନ୍ୱେଷଣ ରତ ହନୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୟଦାନବଙ୍କ ପୁରୀଠାରେ ଏହାଙ୍କର ଭେଟ ହୋଇଥିଲା ।]
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swayam prabha.

ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରମାଣର
Swayampramāṇa ନିରପେକ୍ଷ ହୋଇ ଯାହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ (ହ. ଶ)—Self-evident.

ସ୍ୱୟଂଫଳ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ
Swayamphala ଉତ୍ପନ୍ନ ନ ହୋଇ ନିଜେହିଁ ନିଜର କାରଣ ହୋଇଥାଏ (ହ. ଶ)—That which is the cause of itself.

ସ୍ୱୟଂ ବର—ସଂ. ବି. (ସ୍ୱୟଂ+ବୃ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । କନ୍ୟାଙ୍କ
Swayam bara ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱକୀୟ ନିର୍ବାଚନରେ ପତିଗ୍ରହଣ-ରୂପ ବିବାହ; ଯେଉଁ ବିବାହରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କନ୍ୟା ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବରଣ କରନ୍ତି—1. A form of marriage in which the bride chooses her husband from the assembled suitors; self-choice; the election of a husband by a girl at a public gathering of suitors.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ, ବିଶେଷତଃ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ରାଜବଂଶରେ ଏ ସ୍ୱୟମ୍ବର ପ୍ରଥାରେ ବିବାହ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା । କନ୍ୟା ବିବାହଯୋଗ୍ୟା ହେଲେ କନ୍ୟାପିତା ବହୁ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣୁଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭା ହେଉଥିଲା । କନ୍ୟା ଉକ୍ତ ସଭାକୁ ଆସି ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଗୁଣ ଆଦି ବିଜ୍ଞାପିତା ହୋଇ ଯାହାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବର ବୋଲି ସ୍ଥିର କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଗଳାରେ ବରଣମାଳା ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ମନୋନୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ବୈଦିକ ଅଗ୍ନିରମତେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିଲା ।

କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବରଙ୍କ ବଳ ଓ ଗୁଣ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ କନ୍ୟାପିତା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ [ଯଥା—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ] ନିରୂପଣ କରୁଥିଲେ । ଯେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଉଥିଲେ, କନ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ବରମାଳା ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲେ ।]

୨ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭା; ଯେଉଁଠାରେ କନ୍ୟାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣାର୍ଥ ବରମାନେ ଏକତ୍ର ହେଉଥିଲେ (ହ. ଶ.)—
2. The assembly or gathering where suitors assembled for selection by the bride.

ସ୍ୱୟଂବରଣ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱୟଂବର ୧ (ଦେଖ)—
Swayambaraṇa Swayambara 1 (See)

ସ୍ୱୟଂବରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପତିମ୍ବରା; ବର୍ଫା; ସ୍ୱୟମ୍ବର ବଧୂରେ
Swayambarā ପତିଗ୍ରହଣକାରିଣୀ (କନ୍ୟା)—
(a girl) Choosing her husband from amongst the invited suitors; self-choosing; (a girl) who chooses her husband herself.

ସ୍ୱୟଂବହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱୟଂ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃଅ)—ଯେ ସ୍ୱୟଂ
Swayambaba ବା ନିଜେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ
(ସ୍ୱୟଂବହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବହେ—Self-flowing; self-rotating; self revolving.

ସ୍ୱୟଂବହ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ସମୟସୂଚକ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Swayambaha jantra Name of an astronomical self-rotating timekeeper.

[ଦ୍ର—ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ନିଜେ ଘୂରୁଥାଏ ଓ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଏ । 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତଶିରୋମଣି' ଗ୍ରନ୍ଥର ଯନ୍ତ୍ରାଧ୍ୟାୟରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରର ନିର୍ମାଣବିଧି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାରର । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରର ନିର୍ମାଣ ବିଧି—

"ଲଘୁଦାରୁଜ ସମଚକ୍ରେ ସମବୃତ୍ତିରନ୍ଧ୍ରଃ ସମାନ୍ତରାଳେନ୍ୟାଃ
ବିଷ୍ଣ୍ୱଦ୍ରିକାଯୋଜ୍ୟାଃ ସ୍ଥିରସ୍ୟାବର୍ତ୍ତେ ପୃଥକ୍‌ଭାସାଂ
ରସପୃଷ୍ଠେ ଭଚକ୍ରଂ ବ୍ୟାଧାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥିତଂ ସ୍ୱୟଂ ଭ୍ରମତି"

ଲଘୁ (ହାଲୁକା) କାଷ୍ଠରେ ସମବର୍ତ୍ତୁଳ ଗୋଟିଏ ଚକ୍ର କରି, ସେହି ଚକ୍ରର ପରିଧିରେ ସମସଂଖ୍ୟକ ଛିଦ୍ର କରି ତହିଁରେ ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ସମାନରମିତ ଅରମାନ ଲଗାଇବ । ଅରଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଦଗରେ ବିଷ୍ଣୁ ବିକ୍ରାନ୍ତରେ ପରସ୍ପର ସମଦୂର କରି ବସାଇବ । ଅରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଂଶକୁ ପାଇଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ଓ ଅପର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଶୂନ୍ୟ ରଖିବ । ଯେଉଁ ପରି ଘାଣ ଯନ୍ତ୍ର (ଚକ୍ର)ର ଅଖର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟି ଉପରେ ରଖା କରାଯାଏ, ଏ ଚକ୍ରର ଅଖକୁ ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟି ଉପରେ ଲଖିବ, ଯେଉଁଭଳି, ଚକ୍ରଟି ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ଘୂରି ପାରିବ । ଅର୍ଦ୍ଧସଂଖ୍ୟକ ଅରର ଛିଦ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାଇଦ ଚକ୍ରର କେନ୍ଦ୍ର ପାଖରେ ରହିଯିବ ଓ ବିପରୀତପାଖର ଅରମାନଙ୍କରେ ଥିବା ପାଇଦ ଚକ୍ରର ପରିଧି ପାଖକୁ ଚାଲି-ଆସିବ । ଚକ୍ରକୁ ଥରେ ଘୂରାଇଦେଲେ ଅର୍ଦ୍ଧସଂଖ୍ୟକ ଅରେ ଧାରଦ ଚକ୍ରର ପରିଧିଅଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଯାଉଥିବ ଓ ବିପରୀତ ଦିଗର ଅରମାନଙ୍କ ପାଇଦ ଚକ୍ରର କେନ୍ଦ୍ର (ନାଡ଼ି)ଅଡ଼କୁ ବହି ଯାଉଥିବ; ତେବେ ଘୂରିଲା ବେଳକୁ ଜେମି ପାଖର ପାଇଦ ନାଇ ଅଡ଼କୁ ଅସୁଥିବ ଓ ଜେମିର ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପାଇଦ ନାଇ ଅଡ଼କୁ ବହି ଯାଉଥିବା ଏହିପରି ପାଇଦ କ୍ରମଶଃ ଉପରକୁ ଓ ତଳକୁ ବହିଯିବାଦ୍ୱାରା ପାଇଦ ଥିବା ପାଖର ଜେମି ଭାରି ହେଉଥିବ ଓ ତଳକୁ ଘୂରି ଯାଉଥିବ । ପୁଣି ଜେମିର ଯେଉଁ ପାଖ ଉପରକୁ ଥିବ ସେ ପାଖର ପାଇଦ ଜେମି ଅଡ଼କୁ ଚାଲି ଆସୁଥିବ । ଏହିପରି ପାଇଦର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ଚକ୍ରଟି ଜେମି ଘୂରୁଥିବ । ତାକୁ ଆଉ ଘୂରାଇବା ଦରକାର ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ଚକ୍ର ସ୍ୱୟଂ ଘୂରୁଥିବାରୁ ଏ ଯନ୍ତ୍ରର ନାମ ସ୍ୱୟଂବହ ଯନ୍ତ୍ର—ସମକାଳ ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ବାଇଦୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷବିଶାରଦ ।]

ସ୍ୱୟଂ ବିକ୍ରୀତ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ— ଯେ ନିଜକୁ ଦାସରୂପେ ଅନ୍ୟକୁ ବିକିଦେଇ
Swayam bikrita ଥାଏ (ହ.ଶ)—One who has sold
(ସ୍ୱୟଂବିକ୍ରୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) himself to another (as slave).

ସ୍ୱୟଂଭୂ (ଭୁ)—ସଂ. ବ (ସ୍ୱୟଂ+ଭୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—
Swayambhu (bhū) 1. Brahma. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—
2. Bishṇu. ୩ । ମହାଦେବ—3. Śiba. ୪ । କାମଦେବ—4. Cupid. ୫ । କାଳ, ସମୟ—5. Time (personified) ୬ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. A wild creeper of the bean species; Teramuns Lebialis. ୭ । ଲିଙ୍ଗିନୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) ଲତା ବିଶେଷ—7. A wild creeper. ୮ । ଜିନ-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—8. Name of a Buddhistic emperor. ସଂ. ବି—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ କାହାଠାରୁ ଜାତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି—1. Self-existing. ୨ । ଅନନ୍ତ କାଳରୁ ବିଦ୍ୟମାନ—
2. Existing from eternity. ୩ । (ଶିବଲିଙ୍ଗ) ଯେ ନିଜେ ଭୂମିରୁ ଉଠିଛନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କୁ କେହି ସ୍ଥାପନା କରିନାହିଁ —3. (An image of Siba) Which has not been set up by any human agency.

ସ୍ୱୟଂଭୁବ —ସଂ. ବ ୧ । (ସ୍ୱୟଂଭୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Swayambhuba 1. Brahma. ୨ । (ସ୍ୱୟଂଭୁ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ
ଅ)—ସ୍ୱାୟଂଭୁବ ମନୁ; ପ୍ରଥମ ମନୁ; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର, ଆଦି ମନୁ—2. The first Manu or progenitor of mankind.

ସ୍ୱୟଂଭୁବା—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଧୂଆଁପତ୍ର; ଟୁପ୍ ପତ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swayam bhubā Tobacco leaf. ୨ । ଶିବଲିଙ୍ଗୀ ଲତା
(ହ. ଶ)—2. A wild creeper. ୩ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ହ.ଶ)
—3. Teramuns Lebialis.

ସ୍ୱୟଂଭୁ (ଭୁ) ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କୁ କେହି ସ୍ଥାପନା କରି
Swayambhu (bhū) linga. ନାହିଁ; ସ୍ୱୟଂ ଉଦ୍ଭୂତ ଶିବଲିଙ୍ଗ
—An image of Śiba which has not been

set up by human hands but has risen itself from the ground. [ଭୂ—ଶିବଙ୍କୁ ଜଳେଦିଲ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଶିବନିର୍ମାଲ୍ୟରୁ ଶିବଭକ୍ତ (ଶୈବ)ଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାର ଭୋଜନ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ଶିବପୁରାଣ ଓ ଲିଙ୍ଗପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ, ସ୍ୱୟଂଭୂ ଲିଙ୍ଗଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟରୁ ସମସ୍ତେ ଭୋଜନ କରି ପାରିବେ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଜିତ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ୱୟଂଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ ସବୁ ହିନ୍ଦୁ ଅବାଧରେ ଖାଆନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣମାନ ଆଲୋଚିତ ହୋଇ କଟକ ସବ୍‌ଜଜ୍ କୋର୍ଟରେ ଓ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମାରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇଅଛି ।]

ସ୍ୱୟଂଭୋଜ—ସଂ. ବି.—(ନାମ)—ଶିବ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—
Swayam bhoja Name of a son of king Śibi.

ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବି.— ଶିବ (ହି.ଶ)—
Swayam śreshṭha Śiba.

ସ୍ୱୟଂ ସିଦ୍ଧ—ସଂ.ବିଶ.—୧ । ନିଜର ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ—1. Self
Swayam siddha accomplished. ୨ । ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ (ଦେଖ)—2. Swataḥ Siddha (See)

ସ୍ୱୟଂ ସେବକ—ସଂ. ବି. ପୁ. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକ
Swayam sebaka (ଦେଖ)—Swechchhā sebaka (See)
(ସ୍ୱୟଂ ସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱୟଂ ହାରକରୀ (ହାରିକା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ;
Swayam harakarī (hārikā) ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟି ଦୁଃଖଦାୟକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହୀ ଜମିଷ୍ଟ୍ରିଙ୍କ ଉର୍ଦ୍ଧଜାତ ଆଠ କୁମାର ଓ ଆଠ କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା କନ୍ୟା—Name of a malignant spirit, one of the daughters of Duhsaha ,[ଟୀ—ପୁରାଣ ମତରେ ଏହି କନ୍ୟାମାନେ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଗଳାରୁ ଧାନ, ଗୋସ୍ତନରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ ଅନ୍ନ, ତିଳରୁ ତୈଳ ଓ କପାରୁ ତୁଳାକୁ ଅପହରଣ କରନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କର ଶାନ୍ତିବିଧାନ କରାଯାଏ ।]

ସ୍ୱୟଂକୃତି—ସଂ. ବିଶ.—ସ୍ୱୟଂକୃତ (ଦେଖ)—
swayaṅkṛuti Swayam kṛuta (See)

ସ୍ୱୟଂଗୁପ୍ତା—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱୟଂଗୁପ୍ତା (ଦେଖ)—
Swayanguptā Swayam guptā (See).

ସ୍ୱୟଂଦତ୍ତ—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱୟଂଦତ୍ତ (ଦେଖ)
Swayandatta Swayamdatta (See)

ସ୍ୱୟମ୍—ସଂ ଅ.—ସ୍ୱୟଂ (ଦେଖ)—
Swayam Swayam (See).

ସ୍ୱୟମର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଶ. (ସ୍ୱୟଂ + ଅର୍ଜିତ)— ଅପଣାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜନ କରା
Swayamarjita ଯାଇଥିବା—Self-earned; self-acquired.
(ସ୍ୱୟମ୍ପ୍ରାପ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱୟମାଗତ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ୱଂ.—(ସ୍ୱୟଂ + ଆଗତ = ଉପସ୍ଥିତ)—ଯେ
Swayamāgata ନିଜେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—Attending voluntarily
ସ୍ୱୟମୁପସ୍ଥିତ
ସ୍ୱୟମୁପାଗତ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ସ୍ୱୟମୁପେତ
[ସ୍ୱୟମାଗତା, ସ୍ୱୟମୁପାଗତା, ସ୍ୱୟମୁପସ୍ଥିତା, ସ୍ୱୟମୁପେତା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ୱୟମୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବି.—୧ । ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶ)—1. God.
Swayamīswara ୨ । ପରମାତ୍ମା (ହି. ଶ)—2. The Supreme Soul.

ସ୍ୱୟମୁକ୍ତି—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱୟଂ + ଉକ୍ତି)—ଶ୍ରୁତିଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର
Swayamukti ସାକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ କୌଣସି ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଆହୂତ ନ ହୋଇ ନିଜେ ଆସି ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ (ହି. ଶ)—A witness who attends court and gives evidence without being called by any of the parties.

ସ୍ୱୟମୁପାତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ.—(ସ୍ୱୟଂ + ଉପାତ୍ତ)—ସ୍ୱୋପାର୍ଜିତ (ଦେଖ)—
Swayamupātta Swopārjita (See)
[ସ୍ୱୟମୁପାର୍ଜିତ (ର୍ଜି)ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସ୍ୱୟମ୍ପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବିଶ.—ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକାଶ (ଦେଖ)—Swayam
Swayamprakāśa prakāśa (See).

ସ୍ୱୟମ୍ପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭ (ଦେଖ)—Swayam
Swayamprabha prabha (See)
(ସ୍ୱୟଂପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱୟମ୍ପ୍ରଭା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୟଂପ୍ରଭା (ଦେଖ)—
Swayamprabhā Swayam prabhā (See)
ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୟମ୍ପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swayamprabha.

ସ୍ୱୟମ୍ବର(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—ସ୍ୱୟଂବର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Swayambara (etc) Swayam bara etc(See)

ସ୍ୱୟମ୍ବରା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୟଂବରା (ଦେଖ)—
Swayambarā Swayambarā (See)

ସ୍ୱୟମ୍ବହ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଶ—ସ୍ୱୟଂବହ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Swayambaha (etc) Swayambaha etc (See)

ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ (ମ୍ଭୂ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି ଓ ବିଶ—ସ୍ୱୟଂଭୂ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Swayambhu (mbhū) (etc) Swayambhu (etc) (See)

ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱୟଂଭୁବ (ଦେଖ)—
Swayambhuba Swayambhuba (See)

ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୟଂଭୁବା (ଦେଖ)—
Swayambhuba Swayambhubā (See)

ସ୍ୱୟେଂ—ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ—ସ୍ୱୟଂ (ଦେଖ)—
Swayem Swayam (See)
[ଭୂ—ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନିରାକାର. ସ୍ୱୟେଂ ଅରନ୍ତି ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଚୀ. ବର୍ଣ୍ଣନ ମାହାତ୍ମ୍ୟ]

ସ୍ୱୟେଁ – ଗ୍ରା· ଅ. — ସ୍ୱୟଂ (ଦେଶୀ)—
Swayeñ Swayam (See)
[କ୍ରି—ଦେବ ଗୁରୁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ସ୍ୱୟେଁ, ସ୍ୱଭାବେ ମନ୍ତ୍ରବୁଦ୍ଧି ବହେ—ଜଗଲାଥ ଭାଗବତ]

ସ୍ୱ ଯୋନି—ସଂ·ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ନିଜର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ—
Swa joni 1. One's place of origin. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନିଜର ଉତ୍ପତ୍ତିର କାରଣ—2. The cause of one's birth or origin.

ସ୍ୱର (ଧାତୁ)—ସଂ· ୧ । ଅନୁତାପ କରିବା—1. To repent; to
Swara (root) lament. ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To utter. ୩ । ଶବ୍ଦ କରିବା—3. To make a sound. ୪ । ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—4. To resound.

ସ୍ୱର୍—ସଂ· ଅ—ସ୍ୱଃ (ଦେଶୀ)—
Swar Swah (See)

ସ୍ୱର—ସଂ. ନ—୧। (ସ୍ୱର୍ ଧାତୁ—ଶବ୍ଦକରିବା + ଭାବ ଅ)—(ବେଦ)
Swara ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ ଓ ସ୍ୱରିତ୍, ଏହି ତିନିପ୍ରକାରର କଣ୍ଠଧ୍ୱନି (ଅକ୍ଷର)—1. Accent; a vocal sound (which is loud, low or intermediate). ୨ । (ସଙ୍ଗୀତ) ତନ୍ତ୍ରୀକଣ୍ଠୋତ୍ଥିତ ସପ୍ତ ଧ୍ୱନି (ଅକ୍ଷର); ଷଡ୍‌ଜ, ଋଷଭ, ଗାନ୍ଧାର, ମଧ୍ୟମ, ପଞ୍ଚମ, ଧୈବତ, ନିଷାଦ, ଏହି ସପ୍ତବିଧ ଗାନାଙ୍ଗ ଧ୍ୱନି—2. A tune or tone in music (which is seven in number or scale); a musical note.
[ଦ୍ର—ଏହି ସପ୍ତ ସ୍ୱରରୁ ୨୨ ଗୋଟି ଶ୍ରୁତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଏବଂ ଭାରତୀୟ ସଙ୍ଗୀତଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହି ୨୨ଟି ଶ୍ରୁତିର ନାମ, କମ୍ପନ ଓ କମ୍ପନର ସମ୍ପର୍କ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା । ଏହା ଭାରତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଶେଷତ୍ୱ (Indian chromatic scale) । ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତ-ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ରାଗ ଗାନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଶ୍ରୁତିମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ରାଗ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଭାବାପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୁତିର ନାମ	ସ୍ୱରର ନାମ	କମ୍ପନ	କମ୍ପନ ସମ୍ପର୍କ
୧—ତୀବ୍ରା	ଷଡ୍‌ଜ	୨୪୦	୧
୨—ଦୟାବତୀ	ଋଷଭ (ଅତି କୋମଳ)	୨୫୩	୨୧/୨୫
୩—ରଞ୍ଜନୀ	ଋଷଭ (କୋମଳ)	୨୫୬	୧୬/୧୫
୪—ରକ୍ତିକା	ଋଷଭ [ମଧ୍ୟମ]	୨୭୨½	୧୦/୯
୫—ରୌଦ୍ରୀ	ଋଷଭ (ତୀବ୍ର)	୨୭୦	୯/୮
୬—କୋଧା	ଗାନ୍ଧାର (କୋମଳ)	୨୮୪½	୩୨/୨୫
୭—ବଜ୍ରିକା	ଗାନ୍ଧାର (ସାଧାରଣ)	୨୮୮	୬/୫
୮—ପ୍ରସାରଣୀ	ଗାନ୍ଧାର (ତୀବ୍ର)	୩୦୦	୫/୪
୯—ପ୍ରୀତି	ଗାନ୍ଧାର (ତୀବ୍ର ତୀବ୍ର)	୩୦୩½	୮୧/୭୪
୧୦—ମାର୍ଜନୀ	ମଧ୍ୟମ (କୋମଳ)	୩୨୦	୪/୩
୧୧—କ୍ଷିତି	ମଧ୍ୟମ (କୈଶିକ)	୩୨୪	୨୨/୨୦
୧୨—ରକ୍ତା	ମଧ୍ୟମ (ତୀବ୍ର)	୩୩୭½	୪୫/୩୨
୧୩—ସନ୍ଦୀପନୀ	ମଧ୍ୟମ (ତୀବ୍ର ତୀବ୍ର)	୩୪୧½	୭୫/୬୪
୧୪—ଆଲାପିନୀ	ପଞ୍ଚମ	୩୭୦	୩/୨
୧୫—ମଦନ୍ତୀ	ଧୈବତ (ଅତି କୋମଳ)	୩୭୮	୭/୬
୧୬—ରୋହିଣୀ	,, (କୋମଳ)	୩୮୪	୮/୭
୧୭—ରମ୍ୟା	,, (ମଧ୍ୟମ)	୪୦୦	୫/୪
୧୮—ଉଗ୍ରା	,, (ତୀବ୍ର)	୪୦୫	୨୦/୧୭
୧୯—କ୍ଷୋଭିଣୀ	ନିଷାଦ (କୋମଳ)	୪୨୭½	୧୬/୧୫
୨୦—ତୀବ୍ରା	,, (କୈଶିକ)	୪୩୨	୯/୮
୨୧—କୁମୁଦ୍‌ବତୀ	,, (ତୀବ୍ର)	୪୫୦	୧୫/୮
୨୨—ମନ୍ଦା	,, (ତୀବ୍ର ତୀବ୍ର)	୪୫୫½	୧୫୩/୧୨୮

ଅଧୁନିକ ପ୍ରଚଳିତ ହାର୍‌ମୋନିଅମ୍‌ରେ ଯେଉଁ ୧୨ ଗୋଟି ସ୍ୱର ଦିଆଯାଇଅଛି, ତାହାର କମ୍ପନସମ୍ପର୍କର ଭାରତୀୟ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଶ୍ରୁତି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଅତଏବ ହାର୍‌ମୋନିଅମ୍‌ରେ ଭାରତୀୟ ରାଗ, ରାଗିଣୀମାନ ଗାନ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

(ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ମନମୋହନ ଘୋଷ)

ପ୍ରାଣୀଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଅଥବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ହେବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦଲହରୀକୁ ସ୍ୱର ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ୱର ମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତନ୍ତୁ ସୁବିଧା ସକାଶେ ପଣ୍ଡିତମାନେ ୨୫ ସ୍ୱର (ସା ରି ଗ ମ ପ ଧ ନି) ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ, କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ୨୫୬ ଥର କମ୍ପନ ଜାତ ହେଲେ ଷଡ୍‌ଜ, ୨୧୮ କମ୍ପନରେ ଋଷଭ, ୩୨୦ ରେ ଗାନ୍ଧାର ଓ ଏହିପରି କମ୍ପନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ୪୮୦ ବାର କମ୍ପ ହେଲେ ନିଷାଦ ସ୍ୱର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । କମ୍ପନର ସଂଖ୍ୟା ଯେତେ ଅଧିକ ହୁଏ ସ୍ୱର ସେତିକି ଉଚ୍ଚତାକୁ ଚଢ଼େ । ଏହି କ୍ରମୋଚ୍ଚ ସୋପାନରେ ଅବରୋହଣକାରୀ ସପ୍ତ ସ୍ୱରକୁ 'ସପ୍ତକ' ବୋଲାଯାଏ । ଏକ ସପ୍ତକର ଉପରକୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତକ ଅଛି । ଏଥିରେ ସ୍ୱରମାନଙ୍କ କମ୍ପନ ସଂଖ୍ୟା ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟାର ଦ୍ୱିଗୁଣ । ଏହିପରି ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ସପ୍ତକ ମଧ୍ୟ ଅଛି—ହ୍ର. ଶ ।]

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ୧୪ ଗୋଟି ବର୍ଣ୍ଣ (ଅ. ଆ. ଇ. ଈ. ଉ. ଊ. ଋ. ୠ. ଌ. ୡ. ଏ. ଐ. ଓ. ଔ) (ମେଦିନୀ)—
3. Vowel. [ଦ୍ର—କେହି କେହି ଅନୁସ୍ୱାର ଓ ବିସର୍ଗକୁ ସ୍ୱର କହନ୍ତି । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣମାନେ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଦୀର୍ଘ, ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ହ୍ରସ୍ୱସ୍ୱର—ଅ. ଇ. ଉ. ଋ. ଌ; ଦୀର୍ଘସ୍ୱର—ଆ. ଈ. ଊ. ୠ. ୡ. ଏ. ଐ. ଓ. ଔ । ଏହା ଛଡ଼ା ବୈଦିକ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱରମାନଙ୍କର 'ପ୍ଲୁତ' ଉଚ୍ଚାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି ।]

୪ । (ତନ୍ତ୍ର)—ପ୍ରାଣାଦି ବାୟୁର ବ୍ୟାପାର ବିଶେଷ—
4. (Tantra) One of the actions of five vital airs. [ଉ—ତାହାକୁ ଯେ ସ୍ୱର କହି ଶୁଣ ଶାକମ୍ଭରୀ—ଭ୍ରାତୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।

୫ । (ତନ୍ତ୍ର)—ନାସା ବାୟୁ (ମେଦନୀ); ନାକ ସୁଡ଼ାବାଟେ ପିବା ଅଥବା ଶ୍ୱାସ ବାୟୁ—5. Breath passing through the nostrils, [ଦ୍ର—ଏହି ନାସାବାୟୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ସର୍ବଦା ଅଜପା ଜପ ମନ୍ତ୍ର (ସୋଽହଂ ଓ ହଂସଃ) ଜପୁଛି ଓ ଦିନରାତି ୨୧୬୦୦ ଥର ଜପୁଛି—ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ବ ।

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ ପାଞ୍ଚତ ଚକ୍ରରେ ସ୍ଥାପିତ ତରାଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥଳରେ କଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିବା ରାଶି,ଗ୍ରହ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ—6. (astrology) Planets and astrological signs representing different vowels and used in making astrological calculations. [ଦ୍ର—ଏହି ଗ୍ରହସ୍ୱରଚକ୍ର ଓ ରାଶିସ୍ୱର ଚକ୍ରରେ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ରାଶି ଓ ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ, ଯଥା—

ଅ—ମେଷ, ସିଂହ ଓ ଧନୁ ରାଶି ।
ଇ—କନ୍ୟା, ମିଥୁନ ଓ କର୍କଟ ।
ଉ—ଧନୁ, ମୀନ ।
ଏ—ତୁଳା, ବୃଷ ।
ଓ—ମକର, କୁମ୍ଭ ।
ମେଷ, ବୃଶ୍ଚିକ ରାଶି=ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ ।
ବୃଷ, ତୁଳା=ଶୁକ୍ର ।
କନ୍ୟା, ମିଥୁନ=ବୁଧ ।
କର୍କଟ=ଚନ୍ଦ୍ର
ମୀନ, ଧନୁ=ଜୀବ ବା ବୃହସ୍ପତି ।
ମକର, କୁମ୍ଭ=ଶନି ।
ସିଂହ=ରବି ।

ସ୍ୱରୋଦୟ ଗଣନା ଚକ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରମାନଙ୍କ ସ୍ଥଳରେ ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ ।

ଏହି ଚକ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ରାଶିସ୍ୱରଚକ୍ର, ଗ୍ରହ ସ୍ୱରଚକ୍ର ଓ ନକ୍ଷତ୍ରସ୍ୱରଚକ୍ର ବୋଲାଯାଏ—ଚନ୍ଦ୍ର ଯାମଳ ଗ୍ରନ୍ଥ]

୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ପକ୍ଷିସ୍ୱର । କାକାଦି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଧ୍ୱନି—7.(astrology), The sound or note uttered by crow and other birds. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପକ୍ଷିସ୍ୱରଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲାଯାଏ ଓ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱରରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ—ବସନ୍ତ ରାଜ, ଶାକୁନ ଗ୍ରନ୍ଥ]

ସ୍ୱରକର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ସେବନରେ ବା ବ୍ୟବହାରରେ ଗଳାର ସ୍ୱର ତୀବ୍ର ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ବା ମଧୁର ହୁଏ—(a thing) Which improves the tone or voice.
Swarakara

ସ୍ୱର କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
Swara kshaya Swarabbanga (See)

ସ୍ୱରକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—ସୁଶ୍ରୁତାନୁସାରେ ମେରୁ ପର୍ବତର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗରେ ବହୁଥିବା ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଏକ ଧାରାର ନାମ; ବକ୍ଷୁ—Name of a mythological current of the Ganges said to flow by the wetern side of the Meru mountain. [ଦ୍ର—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ, ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ଗଙ୍ଗା ଚାରିଗୋଟି ଧାରାରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ । ମେରୁ ପର୍ବତର ପଶ୍ଚିମରେ ବହୁଥିବା ଧାରର ନାମ ସ୍ୱରକ୍ଷୁ ବା ବକ୍ଷୁ—ହ. ଶ]
Swaraksh

ସ୍ୱରଗ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଗ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven, [ଉ—ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଛେ ସ୍ୱରଗେ ବାସ—ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ]—୨ । ଆକାଶ—2.The sky. ୩ । ଶୂନ୍ୟ—3. The Space
Swaraga
ସରଗ
ରଗ
(ମଞ୍ଚ. ପାତାଳ- ବିପରୀତ)

ସ୍ୱରଗତ(ତା)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ସ୍ୱର୍ଗତ (ଦେଖ)—
Swaragata(tā) Swargata (See)
ସର୍ଗତ [ଉ—ନିଦ୍ରାଶ ଅନୁଭାଷ ସଗର ମାନ୍ଧାତା, ନିମି ଆଦି ଯେତେ ସ୍ୱର୍ଗତ ନୃପତି ସ୍ୱଗେତା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବିରାଟ]
ସ୍ୱର୍ଗତ

ସ୍ୱରଗ ପଥର—ଦେ. ବି—ଲୁଅପଥର—Hailstone. [ଉ—ଗ୍ରାଣି ସଙ୍ଗେ ପଡ଼େ ସ୍ୱରଗ ପଥର ତା ।
Swaraga pathara
ସରଗପାଥର ଏଲ ଦେଖି ବାଳକମାନେ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ]

ସ୍ୱର ଗ୍ରାମ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରଶ୍ରେଣୀ—The musical scale; gamut. [ଦ୍ର—ରାଗତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]
Swara grāma

ସ୍ୱରଘ୍ନ—ସଂ.ବି.—ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଗଳାର ରୋଗ ବିଶେଷ—(ହ ଶ)
Swaraghna A kind of throat disease, [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ବାୟୁ ପ୍ରକୋପରୁ ହୁଏ । ଏଥିରେ ଗଳା ଫୁଲିଯାଏ, ସ୍ୱର ବସିଯାଏ, ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ଗଳାବାଟେ ଭିତରକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ଓ ଶ୍ୱାସବାହୁଡ଼ା ନାଡ଼ୀ ଦୂଷିତ ହୋଇଯାଏ—(ହ ଶ) ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ସ୍ୱର-ନାଶକାରୀ—Destructive of the tone.

ସ୍ୱରଚିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ନିଜଦ୍ୱାରା ରଚିତ; ନିଜଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ—Composed by one's self.
Swarachita

ସ୍ୱରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱର+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯାହାର ସ୍ୱର ବୋଧ ଅଛି—Skilled in the science of musical notes.
Swarajna
(ସ୍ତ୍ରୀ- ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱର ଜ୍ଞାନ—ସଂ.ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ—Knowledge of the science of Swara in music and astrology.
Swara jnāna

ସ୍ୱରଣ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ରଣ) ସ୍ମରଣ (ଦେଖ)—
Swarana Smāraṇa (See)
ସରନ ସମରନ

ସ୍ୱରଧର ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଧିକରଣ)—ଗ୍ରାମଫୋନ୍; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଯାହାରେ ମନୁଷ୍ୟାଦିଙ୍କ ଗଳାର ସ୍ୱର ଓ
Swaradhara jantra

ସ୍ୱରଧର ଯନ୍ତ୍ର ବାଦ୍ୟାଦିର ସ୍ୱର ଅବିକଳ ଗୃହୀତ ହୋଇ ପରେ ବାଦିତ
ଗ୍ରାମୋଫୋନ ହୋଇପାରେ—Gramophone.

ସ୍ୱର ଧରି ଗାଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି ଗୀତକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ରାଗ-
Swara dhari gāibā ରାଗିଣୀରେ ଗାଇବା—To sing a
ସ୍ୱରଧରିୟା ଗାନକରା song in proper tune.[ଉ—ତୁମ୍ଭେମାନେ
ସ୍ୱରଧରକରଗାନା ପ୍ରତିଦିନ କୋଡ଼ିଏ ଅଧ୍ୟାୟ ରାମାୟଣ ସ୍ୱରଧରି
ଗାଇବ—ଜଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ]

ସ୍ୱରନାଦ—ସଂ. ବି. (ସ୍ୱରନାଦିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କାଯାଇ
Swaranād ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟ (ହ. ଶ)—A musical
instrument played by blowing wind
through it.

ସ୍ୱରନାଭି—ସଂ. ବି—ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କାଯାଇ ବଜାଯିବା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ
Swaranābhi ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ବାଜା—(ହ. ଶ)
A kind of musical instrument used in
ancient times by blowing with the
mouth.

ସ୍ୱରନାମା—ଦେ. ବି କନ୍ଦର୍ପ; (ସ୍ୱରନାମନ୍)ସ୍ୱର—Cupid [ଉ—
Swaranāmā ବିବୃତ ହୁଅଇ ସେହି ସ୍ୱରନାମା ହୁଦେ—ଭଞ୍ଜ.
ସ୍ୱର କନ୍ଦର୍ପ ଦେବେନ୍ଦ୍ରଶତକ ୩)

ସ୍ୱର ନାଳୀ—ସଂ. ବି—ଗଳା ମଧ୍ୟର ଯେଉଁ ନାଳୀକାଟେ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର
Swara nāli ବାହାରେ—Trachea; windpipe.

ସ୍ୱର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଣ୍ଠ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚତା ଲୋପ ହେବା—The
Swara pardibā state of one's voice becoming
(ସ୍ୱର ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) hushed up.
ସ୍ୱରପଡ଼େଯାଓୟା ଗଳାରୋକ

ସ୍ୱର ପତ୍ତନ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏହା ଗାନାତ୍ମକ ଥିବାରୁ)—
Swara pattana ସାମବେଦ (ଶବ୍ଦାର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ)—The
Sāma Beda.

ସ୍ୱରବଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Swara baddha (ଗୀତଆଦି); ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ରଚିତ
(ସଙ୍ଗୀତ)—(Song) Composed in a certain
musical measure.

ସ୍ୱରବନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଳାର ସ୍ୱର ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା;
Swara bandha କଣ୍ଠ ପଡ଼ିଯିବା ରୋଗ—Loss of one's
(ସ୍ୱର ବନ୍ଦ—ଦେ. ରୂପ) voice.

ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି.—ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚାରଣ
Swara barṇa କରି ୨ ବର୍ଣ୍ଣ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ
(ଅଠାରୁ ଔ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)—The vowels.

ସ୍ୱର ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱର ପଡ଼ିବା (ଦେଶ)—Swara pardibā
Swara basibā (See).
(ସ୍ୱର ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱରବାଣୀ—ସଂ. ବି. (ସ୍ୱରବାଣିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟରୁ
Swarabāhi କେବଳ ସ୍ୱର ବାହାରେ, ତାଳ ଆଦି ସୂଚିତ ହୁଏ
ନାହିଁ (ହ. ଶ)—A musical instrument from
which tunes merely issue (& not the
measures).

ସ୍ୱର ବିକାର(ବିକୃତି) —ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଣ୍ଠସ୍ୱରର ବିକୃତି; କଣ୍ଠ
Swara bikāra(bikṛuti) ଫାଟିଯିବା ବା ବସିଯିବା—
Derangement or change of one's voice.

ସ୍ୱର ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶିଷ୍ଟ
Swara bijñāna ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ—1. The science of
singing or music ୨ । ସ୍ୱରୋଦୟ (ଦେଶ)—
2. Swarodaya (See).

ସ୍ୱର ବିବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ—
Swara bibartta 1. Change of tune. ୨ । କଣ୍ଠ-
ଧ୍ୱନିର କମ୍ପନ—2. Vibration of the voice.

ସ୍ୱର ବୋଧ—ସଂ ବି.—ସ୍ୱରଜ୍ଞାନ; ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଭିଜ୍ଞତା—
Swara bodha Knowledge of the tunes or
notes of music.

ସ୍ୱର ଭଙ୍ଗ—ସଂ ବି.—୧ । କଣ୍ଠ ବସିଯିବା ରୋଗ; ସ୍ୱର ବିକୃତିର ରୋଗ-
Swara bhanga ବିଶେଷ; ଗଳାର ରୋଗବିଶେଷ; ସ୍ୱରଭେଦ—
1. A disease resulting in making the
voice hoarse; hoarseness; [ଉ—ଏହି
ରୋଗରେ କଣ୍ଠସ୍ୱର କ୍ଷୀଣତର, କର୍କଶତର ଓ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ
ହୁଏ । ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବାରମ୍ବାର ଚିତ୍କାର କଲେ
ବା ପାଠ କଲେ, ବିଷପାନ କଲେ, ଗଳାରେ ଗୁରୁତର
ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ବାୟୁ କୁପିତ ହୋଇ ସ୍ୱରନାଳୀରେ
ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ ଏ ରୋଗ ହୁଏ (ହ. ଶ)—୨ । କଥା
କହିବାବେଳେ (ଦୁର୍ବଳତା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ)
ସ୍ୱରର କମ୍ପନ—2. Tremulousness of the
voice (due to weakness, old age or
disease etc). ୩ । ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ-
ଠାରେ ଲକ୍ଷିତ ଅଷ୍ଟବିଧ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବିକାର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ
—3. One of the eight stages marked in
insatiated lovers. [ଉ—ଏହାର ଉଦାହରଣ
ଉଷ୍ଣ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ୧୮ଶତ ୨୮ ପଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ହୋଇଅଛି ।]

ସ୍ୱର ଭଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱର ଭଙ୍ଗିନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ପକ୍ଷି-
Swara bhangi ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. Name of
a kind of bird. ୨ । ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ (ଦେଶ)—2.
Swara bhanga (See). ୩ । ସ୍ୱରର ବିଶେଷତ୍ୱ—
3. Peculiarity of voice. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—
ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି) —(a person) Suffer-
(ସ୍ୱରଭଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ-ବିଣ) ing from hoarseness of voice.

ସ୍ୱର ଭାଙ୍ଗିଯିବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—୧ । ସ୍ୱର ବିକାର (ଦେଶ)—Swara
Swara bhāngijibā bikāra (See). ୨ । ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ
ସ୍ୱର ଭେଙ୍ଗେଯାଓୟା (ଦେଶ)—2. Swara bhanga (See)
ସ୍ୱର ଟୁଟଜାନା

ସ୍ୱର ଭେଦ—ସଂ ବି.—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ରୋଗ—A disease (hoarse)—
Swara bheda ness). [ଦ୍ର—ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ବା ବଡ଼ ଘାଟି କରି ବା ଟାଣିହୋଇ କଥା କହିବା ବା ଗୀତ ବୋଲିବା, ବହୁତ ପାଣି ପିଇବା, ଦେହରେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବା, ବହୁତ ଶୋକ କରିବା ଓ କାନ୍ଦିବା ଯୋଗୁଁ ବା ଗଳାରେ ଜଙ୍ଗ ଜମିଲେ ବା ଶରଦ ଓ କାଶ ହେଲେ ଏ ରୋଗ ଜାତ ହୋଇ କଣ୍ଠର ସ୍ୱର ବସିଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ କର୍କଶ ବା ଶବ୍ଦହୀନ ହୁଏ । ଗଳା ଭିତରେ କ୍ଲେଦର ସ୍ରବ ବସିବା ଓ ଗଳାରେ କ୍ଷତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱର ବିକୃତ ହୋଇଯାଏ । ଘିଅ, ଅଦା, ପିପ୍ପଳି, ବାହାଡ଼ା, ଜଣମଳ ଯାଉନ ଆଦି ସେବନ କଲେ ଏ ରୋଗ କମିଯାଏ ।]

ସ୍ୱର ଭାନୁ—ସଂ, ବି.—(କାମ) ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦଶପୁତ୍ର
Swarabhānu ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ହ୍ର.ଶ)—Name of one of the ten sons of Sri Krushna by Satyabhāmā.

ସ୍ୱର ଭାବ—ସଂ. ବି.—କେବଳ ସ୍ୱରଦ୍ୱାରା ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା
Swara bhāba ରୂପ ସଙ୍ଗୀତର ଚାରି ଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ (ହ.ଶ)—One of the four modes of expressing one's thought by the voice only.

ସ୍ୱର ଭେଦ—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—Swara
Swara bheda bhanga (See)

ସ୍ୱର ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି.—ବୀଣା ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A kind
Swara mandala of harp. [ଭି—ଉପାଙ୍ଗ ମର୍ଦ୍ଦଳ (ସ୍ୱର ମଣ୍ଡଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ୱରମଣ୍ଡଳ ଏ ବୀଣା—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସ୍ୟ-ମଞ୍ଜରୀ ।

ସ୍ୱରମଣ୍ଡଳିକା—ସଂ. ବି.—ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଏକ ପ୍ରକାର ବୀଣା (ହ୍ର. ଶ)]
Swaramandalikā A kind of ancient harp

ସ୍ୱର ମାଧୁରୀ(ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ)—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱରର ମଧୁରତା; ଶ୍ରୁତି-
Swara mādhurī(mādhurjya) ମଧୁରତା—Sweetness of voice or tune.

ସ୍ୱରାଜ୍—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁତ) ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Swaraj The sun.

ସ୍ୱର ଯୋଗ—ସଂ ବି—ସଙ୍ଗୀତରେ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର ସଙ୍ଗେ କଣ୍ଠସ୍ୱରର
Swara joga ସଯୋଗ; ଲୟ—Intonation of a song; making the instrumental music tally with the vocal music.

ସ୍ୱର ଲମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇ ବା—ଦେ.କ୍ରି—ଚଳନା କରି ଲମ୍ବ ସ୍ୱରାଧରି କାନ୍ଦିବା-
Swara lambā(mbe)ibā To moan with a long voice.
ସ୍ୱରଲମ୍ବାକରା ବିଲାପକରିବା

ସ୍ୱର ଲାସିକା—ସଂ.ବି (ସ୍ୱର + ଲସ୍ ଧାତୁ = ଲୀଳାକରିବା + ଣ୍ଡ. ଅକ + ଟାପ୍
Swara lāsikā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବଂଶୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Flute.

ସ୍ୱର ଲିପି—ଦେ. ବି (ମ. ଇ. ଲେ; ସ୍ୱରବିଜ୍ଞାପକ ଲିପି)—କୌଣସି ସଙ୍ଗୀତ
Swara lipi ଉପରିସ୍ଥଳରେ ବୋଲାଯିବ ବା ଯନ୍ତ୍ର
ସ୍ୱରଲିପି ସ୍ୱରଲିପି ଦ୍ୱାରା ବଜା ଯାଇ ପାରିବ, ଏହା ଜାଣିବାପାଇଁ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ପାଠକ୍ରମ; ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର, ରାଗରାଗିଣୀ, ତାଳ, ଲୟ, ମାତ୍ରା ଆଦି ଜ୍ଞାପକ ଲିପି—A chart indicating the intonation and tune etc of a song; musical chart. [ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ୱରଲିପିକୁ ଦେଖି ଉପଦେଶକରୂପେ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ୱରଲିପିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀତବିଶେଷକୁ ଅନାୟାସରେ ଗାଇ ପାରିବେ ଓ ବଜାଇ ପାରିବେ ।]

ସ୍ୱର ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ସ୍ୱରୋଦୟ (ଦେଖ)—
Swara sāstra Swarodaya (See)

ସ୍ୱ ରସ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସ୍ୱ = ନିଜର + ରସ = ଅଭିପ୍ରାୟ)—
Swa rasa ୧ । ନିଜର ଇଚ୍ଛା; ସ୍ୱେଚ୍ଛା-1. One's wish.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଶିଳରେ ଚେଚି ହୋଇ ଚିପୁଡ଼ା ଯାଇଥିବା ରସ; (ବୃକ୍ଷ; ଲତା, ପତ୍ରାଦିର) ଶିଳାପିଷ୍ଟ ପୀଡ଼ିତ ରସ—2. Juice pressed after bruising any leaf,plant, fruit etc.
୩ । ସଦ୍ୟଃ ସଂଗୃହୀତ ଶତାବରୀ ଓ ଶ୍ୱେତମୁସଳୀ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜର ମୂଳ ଏବଂ ଅବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିକୁ ଚୁଟି ବାହାର କରାଯିବା ରସ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3.The juice which is pressed out from fresh leaves, roots etc of Asparagus Racemosus, white bogweed and some other medicinal herbs.

ସ୍ୱର ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟାକରଣ) ପୁଙ୍ଖପଦର ପାନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦର
Swara sandhi ଆଦ୍ୟସ୍ଥ ଦୁଇଟି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମିଳନ ଦ୍ୱାରା ଉଭୟ ବର୍ଣ୍ଣର ଏକ ବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା ଓ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ— Gra mmar) Coalition of two vowels (one at the end of a word and the other at the beginning of another word) into one. [ଦ୍ର—'ଅ' ବା 'ଆ' ସଙ୍ଗେ 'ଅ' ବା 'ଆ' ମିଶିଲେ 'ଅ' ହୁଏ । ଯଥା—ପ୍ରେମ + ଅନନ = ପ୍ରେମାନନ । ଏହିପରି ଅ + ଇ = ଏ; ଅ + ଉ = ଓ; ଅ + ଏ = ଐ; ଅ + ଓ = ଔ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସ୍ୱର ସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତନ୍ତ୍ରୀ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)-
Swara samudra A kind of stringed musical instrument of ancient times.

ସ୍ୱରସା—ସଂ, ବି—୧ । କପିତ୍ଥ ପତ୍ରକ ନାମକ ଔଷଧି (ହ୍ର. ଶ)—
Swarasā 1. Name of medicinal herb.
୨ । ଲାସା (ହ୍ର. ଶ)—2. Shell lac.

ସ୍ୱରସାଦ—ସଂ, ବି—ଗଳା ବସିଯିବା; ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ)—
Swarasāda Hoarseness of voice.

ସ୍ୱ ରସାଦି—ସଂ. ବି—କଷାୟ; କେତେକ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଣିରେ ଆବୃତ୍ତ
Swa rasādi ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ପାଚନ—A decoction made by boiling some medicines with water.

ସ୍ୱରା—ସଂ. ବି (ସ୍ୱର+ଆ)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ପତ୍ନୀ; ଗାୟତ୍ରୀଙ୍କ ସପତ୍ନୀ
Swarā (ପଦ୍ମପୁରାଣ- ଭୂଭୁର ଖଣ୍ଡ; କାର୍ତ୍ତିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—Name of the elder wife of Brahmā.

ସ୍ୱରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ମୃ ଧାତୁ)—ସ୍ମରାଇବା (ଦେଖ)
Swarā(re)ibā Surāibā (See)

ସ୍ୱରାଂଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ) (ସଙ୍ଗୀତ)— ସ୍ୱରର ଅର୍ଦ୍ଧ ବା ଖାଦ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—(Music) A part or half of a musical note.
Swarāmśa

ସ୍ୱରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱର+ଅନ୍ତ)—ଶବ୍ଦର ପରର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ—(a word) Ending with a vowel.
Swarānta

ସ୍ୱରାଜ୍(ଜ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱରାଜ୍ୟ)—ସ୍ୱରାଜ୍ୟବାସୀ ବା ସ୍ୱଦେଶବାସୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ; ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ—Autonomy; Swaraj; government of a country by its own people; self-government. [ଟି—ଏହି ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳଣି । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାରେ ଭାରତବାସୀମାନେ 'ସ୍ୱରାଜ' ପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତିଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶକ୍ତି ସହିତ ଦାବି କରୁ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଇଂରେଜ ସରକାର ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ କ୍ରମଶଃ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ବା ସ୍ୱରାଜ ଦେବା ପାଇଁ ୧୯୧୮ ସାଲଠାରୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଆସୁ ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, 'ସ୍ୱରାଜ'ର ଅର୍ଥ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରୁ ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେଇ ଭାରତବାସୀମାନେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଶାସନ କରିବେ । ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି—କାନେଡା, ଅଫ୍ରିକା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିୟା ପରି ଭାରତବର୍ଷ ଇଂରେଜ 'ସାମ୍ରାଜ୍ୟ'ର ପରିବାରଭୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ନାମ ମାତ୍ର (Constitutional) ସମ୍ରାଟ୍ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବ ଓ ସବୁ ବିଷୟରେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ହେବ । ଏହି ସ୍ୱରାଜ ମତାବଲମ୍ବୀମାନେ ୨ଟି ଦଳ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯଥା—

୧ । ଚରମ ପନ୍ଥୀ (Extremists)—ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଇଂଲଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ କିଛି ମାତ୍ର ରାଜନୈତିକ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨ । ନରମ ପନ୍ଥୀ ବା ମଡରେଟ୍ (Moderates)—ଭାରତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପରିବାରଭୁକ୍ତ ସମାନାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ ରାଜ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଦାବି କରନ୍ତି । ଏହି ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ 'ସ୍ୱରାଜ' ଦଳଭୁକ୍ତ (Swarajist) ବୋଲାଯାଏ ।

ଗାନ୍ଧୀ ମହାତ୍ମା ମଡରେଟ୍ ଦଳର ନେତା । ବଙ୍ଗର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ (ଶ୍ରୀ. ଅରୁ. ଦାସ) ପ୍ରଥମେ ଚରମ ପନ୍ଥୀ ସ୍ୱରାଜ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ମଡରେଟ୍ ଦଳର ନୀତି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱରାଜମାନେ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅସହଯୋଗ (Non-co-operation) ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରତିକାରମୂଳକ ସହଯୋଗ (Responsive co-operation) ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସଭାମାନଙ୍କର ମେମ୍ବର ମାନେ ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ଦଳମାନ ଗଢ଼ି ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରାଜ ଗୋଷ୍ଠିଏ ଦଳ ଗଢ଼ି ଥିଲେ ଏବଂ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପଣ୍ଡିତ ମୋତିଲାଲ ନେହରୁ ଓ ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ ଆଦି ସେହି ଦଳର ନାୟକ ହୋଇ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କଂଗ୍ରେସ୍ ମଧ୍ୟ 'ଭାରତର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା' ନୀତିର ସମର୍ଥକ ଅଟେ । ତଥାପି କଂଗ୍ରେସ୍ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନର ପକ୍ଷପାତୀ ଥିବା ଜଣାଯାଏ ।]

ସ୍ୱରାଜ ଦଳ—ଦେ. ବି.—ଭାରତ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଲାଭ କରିବ, ଏହି ଦାବି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜନୀତିକ ଦଳ—A political party formed for claiming self-government for India; the Swaraj party.
Swarāja dala
ସ୍ୱରାଜ ଦଳ
ସ୍ୱରାଜ ଦଳ

ସ୍ୱରାଜି (ଜୀ)—ଦେ. ବି.—ନିଜର ରାଜି ବା ସମ୍ମତି; ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ସମ୍ମତି—One's free consent; consent obtained from a person without coercion.
Swarāji (jī)
ସରାଜୀ
ସ୍ୱରାଜୀ

ଦେ. ବିଣ.—ସ୍ୱରାଜଅ (ଦେଖ)—Swarājiā (See).

ସ୍ୱରାଜିଆ (ଷ୍ଟ୍)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. 'ସ୍ୱରାଜ୍ୟ'ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦେଶୀୟ 'ସ୍ୱରାଜ' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଦେଶୀୟ 'ଇୟା' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଏବଂ ଇଂରାଜୀ ଇଷ୍ଟ 'ist' ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶ୍ୱ ପଦ)—୧ । ସ୍ୱରାଜ ଦଳ ସମ୍ପର୍କୀୟ—1. Relating to the Swarāj party. ୨ । ସ୍ୱରାଜ ଦଳଭୁକ୍ତ—2. Belonging to the Swarāj party; ଦେ. ବି—ସ୍ୱରାଜ ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Swarājist; a person who is a member of the Swaraj party.
Swarājiā (shṭ)
ସ୍ୱରାଜୀ
ସ୍ୱରାଜୀ

ସ୍ୱରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ନିଜର ରାଜ୍ୟ—1. One's kingdom. ୨ । ନିଜର ଦେଶ; ମାତୃଭୂମି; ସ୍ୱଦେଶ—2. One's mother country. ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ୱଦେଶବାସୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ—1. A country governed by its own people; republic. ୨ । ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ('ସ୍ୱରାଜ' ଦେଖ)—2. Self government. ୩ । ସ୍ୱରୂପରେ ସ୍ଥିତି ବା ଅବସ୍ଥାନ—3. Personal presence. [ଉ—ଯେବେ ଦେବଙ୍କୀ ଦେହେ ମୋତେ, ସ୍ୱରାଜ୍ୟେ ରହିଲି ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ —ଜଳନାଥ ଭାଗବତ ।]
Swarājya
ସ୍ୱରାଜ୍ୟ
ସ୍ୱରାଜ୍ୟ

ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଦଳ—ସଂ. ବି. (ଅଧିକରଣ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭାରତର ରାଜନୀତିକ ଦଳବିଶେଷ—The Swarājist party (of India).
Swarājya dala
ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଦଳ
ସ୍ୱରାଜ୍ୟଦଳ

ସ୍ୱରାଟ୍—ସଂ. ବି.—(ସ୍ୱ=ନିଜେ+ରାଜ୍. ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତା କ୍ୱିପ୍; ସ୍ୱରାଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ) —ସ୍ୱୟଂପ୍ରକାଶ;
Swarāṭ

ସ୍ୱପ୍ରକାଶ—Self-illuminated; self-effulgent.
ବ—୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋ-ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Name of a vedic Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏ ଛନ୍ଦର ଚାରି ପାଦ ଅଛି—ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ପଦରେ ୮ ଅକ୍ଷର ଲେଖାଏ ଓ ତୃତୀୟ ପାଦରେ ୧୦ ଅକ୍ଷର ଥାଏ ।]—୩ । ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ରାଜ୍ୟର ରାଜା (ହି. ଶ)—3. A constitutional monarch of a republic.

ସ୍ୱରାନୁକରଣ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣ—Swarānukaraṇa Imitation of the voice.

ସ୍ୱରାନୁଭାବକତା—ସଂ. ବିଣ.—ସ୍ୱରଭାବାଟଜନକ ବୃତ୍ତି—Faculty Swarānubhābakatā of understanding the Swara (of music) or musical note.

ସ୍ୱରାପଗା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସ୍ୱଃ=ସ୍ୱର୍ଗ+ଆପଗା=ନଦୀ)—Swarāpagā ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ମନ୍ଦାକିନୀ—The Ganges said to flow in the heaven.

ସ୍ୱରାମକ—ସଂ. ବ.—ଅଖରୋଟ ଗଛ (ହି. ଶ)—The walnut Swarāmaka tree.

ସ୍ୱରାଳୁ—ସଂ. ବ.—ବଚ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାକର)—Swarālu The sweet flag; Acorus Calamus.

ସ୍ୱରାଷ୍ଟକ—ସଂ. ବ.—ବଙ୍ଗାଳୀ, ଭୈରବ, ଗାନ୍ଧାର, ଷଡ଼ଜ ଓ ଗୁର୍ଜରୀ Swarāshṭaka ରାଗର ମେଳରେ ରଚିତ ସଙ୍କର ରାଗ (ହି. ଶ) —Name of a hybrid tune in Hindu music.

ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବ.—୧ । ରାଜାଙ୍କର ନିଜରାଜ୍ୟ—1. A king's own kingdom. ୨ । ପ୍ରାଚୀନ ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ଏକ ନାମ (ହି. ଶ)—2. A name of ancient Saurāshṭra. ୩ । ତାମସ ମନୁଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ (ହି.ଶ)—3. Name of the father of Tāmasa Manu.

[ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର—ବିଷୟକ]

ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ସଚିବ—ସଂ. ବ.—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶାସନାଦି ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି—Secretary of State; minister for the internal affairs of a State; Home Secretary.
Swarāshṭra sachiba (ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ସଚିବ—ବିଷୟକ)

ସ୍ୱରିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ସ୍ୱର=ଗୀତ ଧ୍ୱନି+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ସ୍ୱର ଯୁକ୍ତ—1. Accompanied with sound. ୨ । ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Uttered. ୩ । (ସ୍ୱର୍ ଧାତୁ+କର୍ମଣି) —ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—3. Abused; overthrown. ୪. ବ— ଉଦାତ୍ତ ଓ ଅନୁଦାତ୍ତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର; ମଧ୍ୟମରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱର—The middle or intermediate tone in music, [ଦ୍ର—ଏହା ଅତି ଅଳ୍ପ (ଉଦାତ୍ତ) ବା ଅତି କ୍ଷୀଣ (ଅନୁଦାତ୍ତ) ନୁହେ ।]

ସ୍ୱରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସ୍ମୃ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ମରିବା (ଦେଶ)—Swaribā 1. Smaribā (See) ୨ । (ସଂ. ସ୍ଫୁର ଧାତୁ) ସ୍ଫୁରିବା (ଦେଶ)—2. Sphuribā (See) [ଉ— ସମ୍ବରନା ଘାଦ ନ ଚଳଇ ଉହିଁ ନ ସ୍ୱରଇ ଭୁଗା । ପ୍ରାଚୀ. ଚ୍ଛନ୍ଦ ଜରୂପଣ ଗୀତା ।] ୩ । (ସଂ. ସ୍ପୃହ ଧାତୁ) ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be desirous of.

ସ୍ୱରୀ—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)-୧ । ସରସ୍ୱତୀର ଡାକ ନାମ-1. Nick name Swarī of Saraswatī. ୨ । ଗୋଟି; ମାଳର ସରି—ସନ୍ଧ ସରୀ ମର ଛଡ଼ 2. String of necklace etc.

ସ୍ୱରୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସ୍ୱଃ=ସ୍ୱର୍ଗ+ଈଶ୍ୱର)—ଇନ୍ଦ୍ର; Swarīśwara ସୁରପତି—Indra; the king of the gods.

ସ୍ୱରୁ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବଜ୍ର (ଅମର)—Swaru 1. Thunder; thunder-bolt. ୨ । ଯୂପଖଣ୍ଡ (ମେଦନୀ)—2. A piece of sacrificial log. ୩ । (+ଅଧ୍ୟ. ଉ) ଯଜ୍ଞ; (ମେଦନୀ)—3. Vedic sacrifice. ୪ । କ୍ରୋଧନାସ୍ତ୍ର—4. A drill; anger. ୫ । ଶର (ମେଦନୀ), ବାଣ—5. Arrow. ୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ-ରଶ୍ମି; ଖରା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Sun's rays; sunbeam. ୭ । ବୃଶ୍ଚିକ ଭେଦ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—7. A kind of scorpion.

ସ୍ୱରୁଃ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱରୁସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ; ସ୍ୱୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉସ୍)—Swaruh ବଜ୍ର (ମାଳବିକା)—Thunder.

ସ୍ୱରୁଚି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା (ପ୍ରାକୃତ ତତ୍ତ୍ୱ)—Swaruchi 1. One's free will. ୨ । ନିଜର ରୁଚି—2. One's natural or personal taste. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ;ସ୍ୱୈରୀ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—Independent; acting with freedom; freely moving.

ସ୍ୱରୂପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପ—Swarūpa 1. One's real form. ୨ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି (ଅମର)—2. Nature. ୩ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା—3. Natural condition. ୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. A learned man. ୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଚିତ୍ର [ହି. ଶ] 5. The image or picture of any thing or person. ୬ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଧୃତ ରୂପ (ହି. ଶ)—6. The form assumed by a Deity. ୭। ଆତ୍ମା (ହି. ଶ)—7 Soul ବିଣ.—୧ । ପଣ୍ଡିତ (ଅମର)—(ସ୍ୱରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଣ) 1. Learned. ୨ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର; ଅଘରୂପ (ଅମର)—2. Graceful; charming. ୩ । ଅବିକଳ—3. Exact; true; complete. [ଉ—ଏବେ ମୁହଁ କହୁଛି ସ୍ୱରୂପ ବଚନ—ଈଶ୍ୱରାଥ ଚରିତ୍ରମାସ୍ତ୍ରଣ ।]

ସ୍ୱରୂପତା, ସ୍ୱରୂପତ୍ୱ, ସ୍ୱାରୂପ୍ୟ } ବ

୪ । ପ୍ରକୃତ; ଯଥାର୍ଥ—4. Actual; real. ୫ । ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ—5. Similar. ୬ । (ଯେକୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର) ସଦୃଶରୂପ—6. The image of (any thing or person). [ଉ—ସ୍ୱରୂପବିଧାତେ ବିଧାତା ଗଲା ଏ ରୂପ ଲିଖି—ଲଙ୍କ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ଦେ.ବ—୧। ବାସ୍ତବିକ ଘଟନା ବା ଅବସ୍ଥା—1. Actual state of affairs. [ଉ—ସ୍ୱରୂପ ବିଗୁର କଣ୍ଠେ କରନ୍ତେ କୋଳ—ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷା ଅଉଳାଷ ।]—୨ । (ସଂ.ରୂପ) ରୂପ—2. Shape; form. [ଉ—ନାନା ସ୍ୱରୂପ ଭୁମେ ଧର, ଅନେକ ଶ୍ରମେ କର୍ମ କର । ଭୂପତି ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସ୍ୱରୂପ ଚିନ୍ତା—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କର ନିଜର ରୂପର ଧ୍ୟାନ—Contemplation of the form of a Deity.
Swarūpa chintā

ସ୍ୱରୂପତଃ—ସଂ. ଅ (ସ୍ୱରୂପ+ତସ୍)—ଯାଥାର୍ଥ୍ୟତଃ; ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ—Actually.
Swarūpatah
(ସ୍ୱରୂପତ—ଦେ. ରୂପ)

ସ୍ୱରୂପତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି(ସ୍ୱରୂପ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ଅନନ୍ୟତା—1. Identity. ୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ—2. Similarity.
Swarūpatā(twa)

ସ୍ୱରୂପ ନିରୂପଣ(ନିର୍ଣ୍ଣୟ)—ସଂ. ବି—ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥାର ବା ରୂପର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—Ascertainment of the actual form or condition.
Swarūpa nirūpaṇa(nirṇṇaya)

ସ୍ୱରୂପ ଯୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ନିଜର ରୂପଯୋଗିତା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ-ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ରୂପଯୁକ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନୋ-ପଯୋଗୀ—Individually fit for accomplishing any work.
Swarūpa jogya
(ସ୍ୱରୂପଯୋଗ୍ୟତା—ବି)

ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଅଭିନ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧ; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଅନୁରୂପତାଜନିତ ସମ୍ବନ୍ଧ—Exact relationship; relationship in which there is no difference.
Swarūpa sambandha

ସ୍ୱରୂପାଖ୍ୟାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥାର ବର୍ଣ୍ଣନା—The story or description of the natural or original condition.
Swarūpākhyāna

ସ୍ୱରୂପାନନ୍ଦ—ଦେ.ବି.ପୁଂ (ନାମ)—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—1. A name given to males. ୨ । କଟକଜିଲ୍ଲାର ସ୍ୱରୂପାନନ୍ଦ ନେମ୍ବାଳ ଗାଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ବଂଶଧରଙ୍କ ନାମ ବିଶେଷ—2. Name of a descendant of Achyutānanda of a Nembāla Matha of the Cuttack district.
Swarūpānanda

ସ୍ୱରୂପାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ୱରୂପ+ଆତ୍ମନ୍+କ)—ସାଦୃଶ୍ୟ ଜ୍ଞାପକ; ସାଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ; ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୌଳିକ ବସ୍ତୁର ସ୍ୱରୂପ ଦେଖାଯାଏ ବା ଜଣାଯାଏ—Exactly representing the original; conveying the idea as to the true state of the original.
Swarūpātmaka

ସ୍ୱରୂପୀ—ଦେ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ)—ନିଜର ପ୍ରକୃତରୂପ ବିଶିଷ୍ଟା—Of one's real form
Swarūpi
[ଉ—ରାଧିକା ଅଂଶ ଯେତେ ଗୋପୀ; ସେ କୃଷ୍ଣ ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପୀ—ଭୂପତି ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ]

ସ୍ୱରୂପୀ(ପିଣୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱରୂପ+ଇନ୍; ୧ମା; (ସ୍ୱରୂପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ବ)—୧ । ସ୍ୱରୂପ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having similarity. ୨ । ସ୍ୱରୂପଧାରୀ—2. Assuming one's real form.

ସ୍ୱରୂପୋତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—ସଂ. ବି (ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର)—ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ଅଳଙ୍କାରର ପ୍ରକାର ଭେଦ—A figure of speech; of class at Utprekshā or allegory.
Swarupotpreksha

ସ୍ୱରୂପୋପନିଷଦ୍—ସଂ. ବି—ବେଦାନ୍ତ- ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ; ଉପନିଷଦ୍ ବିଶେଷ—Title of a philosophical supplement to the Vedas.
Swarupopanishad

ସ୍ୱରେ 'ଅ'—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ—The first vowel of the Oriya alphabet.
Sware 'a'
ସ୍ୱରେ ଅ
[ଉ—ଅବଧାନମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ 'ଅ' ଲେଖାଇ ମଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ଏହି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି]

ସ୍ୱରେ ଅ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ପୃହା)—ସ୍ପୃହା (ଦେଶ)—Spruhā
Sware ā
(See) ୨ । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣ ଅ—2. The second vowel of the Oriya alphabet.

ସ୍ୱରେଣୁ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ; ସଂଜ୍ଞା—Sajṇā; one of the two wives of the Sun-god.
Swareṇu

ସ୍ୱରେହା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—୧ । କୁମାର, ବାଳ; ନନ୍ଦନ; (ଅମୁକ କୁଳର) ସନ୍ତାନ—1. Son or child (of such and such a family)
Swarehā
ସନ୍ତାନ
[ଉ—ଶୁଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରଜ ସ୍ୱରେହା ।
—ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, ଶୂନ୍ୟ ସଂହିତା]—୨ । (ସଂ) ସ୍ପୃହା—2. Acute wish; hankering.

ସ୍ୱରୋଚିଷ—ସଂ.ବି—ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁ (ଅଗ୍ନିଙ୍କର ପୁତ୍ର)—The second progenitor of mankind (son of the Fire-god).
Swarochisha
[ଉ—ସେ ମନୁ ଅନ୍ତେ ସ୍ୱରୋଚିଷ, ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁ ସେ ବିଶେଷ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] [ଦ୍ର—ଏ ବଳ ନାମକ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ଔରସରୁ ବରୂଥିନୀ ନାମ୍ନୀ ଅପ୍ସରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ସ୍ୱାରୋଚିଷ ମନୁଙ୍କ ପିତା ଥିଲେ ।)

ସ୍ୱରୋଦୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନାସାବାୟୁର ଉଦୟ; ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ—1. Breathing; flow of breath through the nostrils. ୨। (ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର)—ନାସିକାର ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ଗତି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଯାତ୍ରା, ଭୋଜନ, ଶୟନାଦି କର୍ମ କରିବାର ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି—2. A treatise

giving advice to regulate one's actions by observing the flow of one's breath through the left or right nostril or through both. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟଦେହରେ ୩୫ ନାଡ଼ୀ ଅଛି । ଇଡ଼ା ନାଡ଼ି ନାକର ବାମ ସୁଡ଼ା ବାଟେ ନିଶ୍ୱାସ ବୁହାଏ । ପିଙ୍ଗଳା ନାଡ଼ି ଡାହାଣ ସୁଡ଼ା ବାଟେ ବୁହାଏ ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ି ଦୁଇ ସୁଡ଼ାରେ ସମାନ ଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସକୁ ଚଳାଏ । ଡାହାଣ ସୁଡ଼ା (ପିଙ୍ଗଳା) ରେ ପବନ ଚଳୁଥିବା ବେଳେ ଭୋଜନ, ମୈଥୁନ ବା ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଶୁଭ ଫଳ ଘଟେ ।

ବାମସୁଡ଼ା (ଇଡ଼ା) ବାଟେ ପବନ ବହୁଥିବା ବେଳେ ଯାତ୍ରା, ଶୟନ, ମଳମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବ ଓ ଦୁଇସୁଡ଼ାରେ ସମାନ ଭାବରେ (ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ିରେ) ନିଶ୍ୱାସ ବହୁଥିବା ବେଳେ ଯୋଗସାଧନ, ଈଶ୍ୱର ଭଜନ, ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ ଓ ଜପାଦି କରିବ ।

ଯୁଦ୍ଧକାଳରେ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କର ଯେଉଁ ସୁଡ଼ାରେ ପବନ ବହୁଥିବ ସେ ସେହି ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବେ ।

ଏହି ସ୍ୱରୋଦୟ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା କେଉଁ ସମୟରେ ପଞ୍ଚ ତତ୍ତ୍ୱ (ଟିକ୍ୟେପ୍‌ଟେଜମରୁଡ୍ୟୋମ) ମଧ୍ୟର କେଉଁ ତତ୍ତ୍ୱ ଦେହରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇଅଛି ତାହା ଜାଣିପାରି ତଦନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଫଳ ଲାଭ ହେବ ।

ଏହି ୩ ନାଡ଼ି ଛଡ଼ା ଦେହରେ ଆଉ ୭ ଗୋଟି ନାଡ଼ି ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ କ୍ରିୟା ଚକ୍ଷୁ, ଜିହ୍ୱା, କର୍ଣ୍ଣ, ମୁଖ, ଲିଙ୍ଗାଦିର ଅବସ୍ଥାରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଓ ତଦନୁସାରେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ଏହି ନାଡ଼ିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ୱାସବାୟୁର ଚଳନକ୍ରମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମନୁଷ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁକାଳ ଓ ସର୍ବସ୍ୱ ସନ୍ତାନାଦି ବିଷୟ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣିପାରେ—ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ।

ଏସ୍ଥିତ ସ୍ୱରୋଦୟଲେଖ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନରେ ଯଂଶୋଦନ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ (ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ଷୋଡ଼ଶଖଣ୍ଡ) ଗ୍ରନ୍ଥ ଲିଖିତ । ଏଥିରେ ସ୍ୱରୋଦୟର ବିବରଣ ଲେଖାଅଛି । ଏହା ମହାଦେବ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ କହି ଥିଲେ । ଏ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଶ୍ୱାସ ବାୟୁର ଗତି, ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ନାଡ଼ୀ ଓ ଚକ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କେଉଁ ନାସାପୁଟରେ ଶ୍ୱାସବାୟୁ ବହିଲେ କି ଫଳ ହେବ, ତାହା ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଜାଣିପାରେ ।]

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶି, ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ରମାନ ମଧ୍ୟେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଚକ୍ରରୁ ଭୂତଭବିଷ୍ୟତ ଜ୍ଞାପକଶାସ୍ତ୍ର—3. Astrological treatise dealing with the future of a person by calculating the position of astrological units in a figure drawn on the ground,

ସ୍ୱର୍ଗ—ସଂ. ବ (ସୁ=ସୁଖ+ଋଜ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+ଅଣ୍ ଅ ଯେଉଁଠାରେ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ)—
Swarga
ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ସ୍ୱଃ, ନାକ, ତ୍ରିଦିବ, ତ୍ରିଦଶାଳୟ, ସୁରଲୋକ, ଦ୍ୟୋଃ, ଦ୍ୟୌ, ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ, ମନ୍ଦର, ଅବରୋହ, ଗୌଃ, ରମଣ, ଫଳୋଦୟ, ଦେବଲୋକ, ସ୍ୱର୍ଲୋକ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଲୋକ, ସୁଖାଧାର, ସୌରକ, ଶକ୍ରଭୁବନ, ଦିବାକ ।

୧ । (ହିନ୍ଦୁ ମତ) ସୁରଲୋକ; ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆବାସ (ଏ ଲୋକର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ର) 1. Heaven; the abode of the Gods of the Hindus.

୨ । (ପୁରାଣ) ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକ ଓ ଧ୍ରୁବଲୋକ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଲୋକ; ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସୁକୃତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ (ନରକ—ବିପରୀତ) ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସୁଖଭୋଗ କରନ୍ତି (ଯେଉଁଠାରେ ରୋଗ, ଶୋକ, କ୍ଷୁଧା, ପିପାସା, ଗ୍ଲାନି, ଜନ୍ମ, ଜରା ଓ ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ)—2. The abode of the virtuous after death (according to the Purāṇas). ୩ । (ସମସ୍ତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ)—ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ; ବୈକୁଣ୍ଠ; ଯେଉଁଠାକୁ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମାମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯାଇ ଚିରସୁଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି—3. The paradise (according to the scriptures of all religions). [ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ଇହସଂସାରରେ ଯେଉଁ ଭଲ ବା ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତହିଁର ଫଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକ ଭୋଗ କରେ । ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ କଳ୍ପନା ବଳରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସମସ୍ତ ସୁଖର ସ୍ଥାନ ଓ ନରକକୁ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସ୍ଥାନ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।

ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଦେବତାମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । ଏଠାରେ ରୋଗ, ଶୋକ, କ୍ରୋଧ, କ୍ଷୁଧା, ପିପାସା, ଗ୍ଲାନି, ଜନ୍ମ, ଜରା, ମୃତ୍ୟୁ ଆଦି ନାହିଁ; ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଓ ଧ୍ରୁବଲୋକର ନିମ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଏଠାରେ ଦେବତାମାନେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ଦେବତା; ମାନଙ୍କର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ର ଏଠାରେ ରାଜତ୍ୱ କରନ୍ତି ।]

ବେ. ବ—୧ । ଆକାଶ—1. The heavens; the sky. [ଦ୍ର—ବଡ଼ଲୋକକୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ; କି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣି ନାହିଁ—ରାମ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସର୍ବସୁଖମୟ ସ୍ଥାନ—2. (figurative) A place full of happiness or bliss.

ସ୍ୱର୍ଗକାମ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱର୍ଗାଭିଳାଷୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Swargakāma
(ସ୍ୱର୍ଗକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବାସ କରିବାକୁ କାମନା କରନ୍ତି—Desirous of attaining the heaven after death.

ସ୍ୱର୍ଗ କାମନା—ସଂ ବ—ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ବାସନା-
Swarga kāmanā Desire of attaining the heaven after death.

ସ୍ୱର୍ଗକାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି (ସ୍ୱର୍ଗକାମିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱର୍ଗ+କାମ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)-ସ୍ୱର୍ଗକାମ (ଦେଖ)
Swarga kāmī Swarga kāma (See)
(ସ୍ୱର୍ଗକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସା ବା [ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠା(ଠେ)ଇ ଦେ (ନେ)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାହାଦୁରୀ କରିବା ସ୍ୱର୍ଗେତୋଳା —1. (figurative) To adulate or glorify
Swargaku uṭhā(ṭhe)ibā
स्वर्गचढ़ाना a person; to raise a person to the seventh heaven. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉନ୍ନତି କରିବା—2. To improve a person; to lift a person high. ୩ । ମୋକ୍ଷ ଲାଭରେ ସହାୟତା ଦେବା —3. To help a person in gaining salvation or beatitude.

ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନେ ମନେ ବାହାଦୁର କହିବା; ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ ସ୍ୱର୍ଗେଉଠା କରିବା—1. (Figurative) To think one's self the happiest of beings.
Swargaku uṭhibā
स्वर्गचढ़ना ୨ । ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିବା—2. To attain salvation.

ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣି ନାହିଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନାଂଶ—ସ୍ୱର୍ଗକୁ ବା ଆକାଶକୁ ଉଠିବା ପାଇଁ ଶିଢ଼ି ନାହିଁ—There is no ladder to go up to the heaven. [ଦ୍ର—ଚୂର୍ଣ୍ଣି ପ୍ରବଚନ—ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣି ନାହିଁ; ବ, ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।]
Swargaku nisuṇi nāhiṅ
स्वर्गकी सिढ़ी नहीं

ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଲଗି ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖଣ୍ଡିଏ ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗେ ଲଗି ବାଡ଼ାନ ଆକାଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବା ପରି ଦୁରାଶାମୟ ବା ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା ପାଇଁ ସାହସ କରିବା —(Figurative) To dare an impossible thing (literally, to try to touch the sky with a pole or log).
Swargaku lagi bardhā (rdhe) ibā
स्वर्गमे सिढ़ी लगाना

ସ୍ୱର୍ଗ ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବ.—ପଦ୍ମପୁରାଣର ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ ବିଶେଷର ନାମ—Name of one of the parts of the Padma purāṇa.
Swarga khaṇḍa

ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବ.—ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା (ଦେଖ)—Swargaṅgā (See).
Swarga gaṅgā

ସ୍ୱର୍ଗ ଗଣିକା—ସଂ. ବ.—ସ୍ୱର୍ଗଣିକା (ଦେଖ)—Swargaṇikā (See).
Swarga gaṇikā

ସ୍ୱର୍ଗ ଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୨ୟା ତତ୍)—ମୃତ—Dead.
Swarga gata
(ସ୍ୱର୍ଗଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱର୍ଗଗତି(ଗମନ)—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା—1. Going to heaven. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.
Swarga gati (gamana)

ସ୍ୱର୍ଗଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱର୍ଗଗାମିନ ଶବ୍ଦ, ସ୍ୱର୍ଗ+ଗମ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ମୃତ—1. Dead.
Swargagāmī
(ସ୍ୱର୍ଗଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟକର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରନ୍ତି 2. (a person) Attaining heaven after death by virtue of one's meritorious acts in this life.

ସ୍ୱର୍ଗ ଗିରି—ସଂ. ବ [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ସୁମେରୁ (ଦେଖ)—Sumeru (See)
Swarga giri

ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ ଲୋ; ସ୍ୱଃ=ସ୍ୱର୍ଗରେ ବହୁଥିବା ଗଙ୍ଗା)—୧ । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦେବଲୋକରେ ବହୁଥିବା ଗଙ୍ଗା ନଦୀ; ମନ୍ଦାକିନୀ—1. The Ganges said to flow in heaven (according to the Purāṇas). ୨। ଆକାଶରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ର ଖଚିତ ଶ୍ୱେତ ପଥ 2. The milky way; the galaxy.
Swargaṅgā

ସ୍ୱର୍ଗଜିତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱର୍ଗ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ବା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନିଜର ବାହୁବଳରେ ବା ଧର୍ମବଳରେ ଜୟ କରନ୍ତି—Winning the heaven by one's prowess or piety.
Swargajit

ସ୍ୱର୍ଗଣିକା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରାମାନେ—The nymphs or dancing girls of heaven. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଚିର ଯୁବତୀ ଓ ଦେବଭୋଗ୍ୟା । ଏମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭାରେ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି କରନ୍ତି ।]
Swargaṇikā

ସ୍ୱର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (୨ୟା ତତ୍, ସ୍ୱଃ=ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗତ)—ପରଲୋକଗତ; ମୃତ—Dead.
Swargata
(ସ୍ୱର୍ଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱର୍ଗତ—ବ)

ସ୍ୱର୍ଗ ତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା (ଦେଖ) Swargaṅgā (See)
Swarga taraṅgiṇi

ସ୍ୱର୍ଗ ତରୁ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ସ୍ୱର୍ଗରେ ଜାତ ତରୁ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଜାତ ତରୁ—1. The trees said to grow in the heaven. ୨ । କଳ୍ପତରୁ—2. A mythological tree in the heaven said to grant every one his wishes. ୩ । (ସ୍ୱର୍ଗର) ପାରିଜାତ ବୃକ୍ଷ—3. A flowering tree of the heaven said to produce the 'Pārijāta flower.
Swarga taru

ସ୍ୱର୍ଗତି—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗ ଗତି (ଦେଖ) Swarga gati (See)
Swargati

ସ୍ୱର୍ଗ ଦୁଆର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର)—ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର (ଦେଶ)
Swarga dwāra Swarga dwāra (See)
স্বর্গ দুয়ার স্বর্গদ্বার

ସ୍ୱର୍ଗ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (ପୁରାଣୋକ୍ତ) ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାର
Swarga dwāra ଦରାଜ; ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରବେଶର ପଥ—1. The gate of heaven. ଦେ. ବ. ୧ । (ନାମ) ପୁରୀର ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—1. Name of a holy place on the sea beach on the Puri Town. [ଉ—'ଜୟ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର' ବୋଲି ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରେ ଯାତ୍ରୀଏ କରନ୍ତି ଗୋଳ । ରାଧାନାଥ. ପାଞ୍ଚଳୀ ।] [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଶବଦାହ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ସରଯୂ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ସ୍ନାନ ଘାଟର ନାମ—2. Name of a bathing ghat on the river 'Saraju in Ajodhyā'.

ସ୍ୱର୍ଗଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱର୍ଗ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ବା ଯାହା
Swargada ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରାଏ—Causing one to attain heaven.
(ସ୍ୱର୍ଗଦା, ସ୍ୱର୍ଗଦାତ୍ରୀ, ସ୍ୱର୍ଗଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସ୍ୱର୍ଗଦାତା, ସ୍ୱର୍ଗ ଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱର୍ଗ ଧାମ—ସଂ. ବ—(ରୂପକ; ସ୍ୱର୍ଗ+ଧାମନ୍)—୧ । (ମୃତ୍ୟୁପରେ)
Swarga dhāma ସ୍ୱର୍ଗରୂପ ବାସସ୍ଥାନ—1. Heaven, which becomes the abiding place of the pious after death. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ—2. The heaven.

ସ୍ୱର୍ଗ ଧେନୁ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ପୁରାଣ) କାମଧେନୁ—
Swarga dhenu A divine cow said to give whatever is desired and to give as much milk as required.

ସ୍ୱର୍ଗ ନଦୀ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା (ଦେଶ)—Swargaṅgā (See).
Swarga nadi

ସ୍ୱର୍ଗ ପତି—ସଂ ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ପୁରାଣ)—ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—
Swarga pati A name of Indra, the king of the Gods.

ସ୍ୱର୍ଗ ପୁର(ରୀ)—ସଂ. ବ.— ପୁରାଣ) ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ଅମରାବତୀ—
Swarga pura (rī) The capital where Indra is said to hold his court in heaven.

ସ୍ୱର୍ଗ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷର (ଯଥା
Swarga pushpa ପାରିଜାତର) ଫୁଲ—1. The flower of heavenly trees. ୨ । ଲବଙ୍ଗ (ହ. ଶ)—2. Clove.

ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ (ଦେଶ)—
Swarga prāpti Swarga lābha (See).

ସ୍ୱର୍ଗ ବଧୂ—ସଂ. ବ—(ପୁରାଣ) ସୁରାଙ୍ଗନା; ଅପ୍ସରା—The heavenly nymphs.
Swarga badhū

ସ୍ୱର୍ଗ ବାଣୀ—ସଂ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ; ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆଗତା ବାଣୀ)—ଆକାଶ-
Swarga bāṇī ବାଣୀ; ଶୂନ୍ୟବାଣୀ—Word heard from nowhere or from the void.

ସ୍ୱର୍ଗ ବାସ—ସଂ. ବ—(୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିବା—1.
Swarga bāsa Abode in the heaven. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.
(ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ—ବଣ. ପୁଂ)

ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱର୍ଗବାସିନ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଯେ ସ୍ୱର୍ଗରେ
Swargabāsī ବାସ କରେ—1. Living in heaven. (ସ୍ୱର୍ଗବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୃତ; ସ୍ୱର୍ଗତ—2. Dead; deceased. ବ—ଦେବତା—Deity.

ସ୍ୱର୍ଗ ବେଶ୍ୟା—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗବଧୂ (ଦେଶ)—
Swarga beśyā Swarga badhū (See).

ସ୍ୱର୍ଗ ଭୂତି—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଶ)—Swarga sampatti
Swarga bhūti (See).

ସ୍ୱର୍ଗ ଭୂମି—ସଂ. ବ—(ନାମ) ବାରାଣସୀର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଜନପଦବିଶେଷ
Swarga bhūmi (ହ. ଶ)—Name of an ancient village to the west of Benares. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏହିଠାରେ ଭଗବତୀ ଦୁର୍ଗ ନାମକ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରି ନିଜେ 'ଦୁର୍ଗା' ନାମରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ (ହ. ଶ)—କିନ୍ତୁ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ ବା ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣର ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଦେବୀଙ୍କ ବାକ୍ୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତେ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଅଛି—"ଶତବାର୍ଷିକ ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂମିରେ ମୁଁ ଅଯୋନିଜାରୂପେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବି (୪୬ ଶ୍ଳୋକ); ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଶତନେତ୍ର ଦ୍ୱାରା ମୁନିମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବି ଓ ସେହି ହେତୁରୁ ମୋ ନାମ ଶତାକ୍ଷୀ ହେବ (୪୭ ଶ୍ଳୋକ); ସେ ସମୟରେ ବୃଷ୍ଟି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନିଜ-ଦେହ ସମୁତ୍ଥ ପ୍ରାଣଧାରକ ଶାକ ଦ୍ୱାରା ସମୁଦାୟ ଲୋକଙ୍କ ଭରଣ କରିବି (୪୮ ଶ୍ଳୋକ); ଓ ସେହି ହେତୁରୁ ମୋ ନାମ ଶାକମ୍ଭରୀ ହେବ (୪୯ ଶ୍ଳୋକ); ସେହି ଅନାବୃଷ୍ଟି ସମୟରେ ମୁଁ ଦୁର୍ଗ (ଦୁର୍ଗମ) ନାମକ ମହାସୁରକୁ ବଧ କରିବି ଓ ସେହି ହେତୁରୁ ମୋ ନାମ ଦୁର୍ଗା ହେବ (୫୦ ଶ୍ଳୋକ)]

ସ୍ୱର୍ଗ ଭୋଗ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ସୁଖ ଉପଭୋଗ—
Swarga bhoga 1. Enjoyment of bliss or beatitude in heaven. ୨ । ଦିବ୍ୟ ସୁଖ ଭୋଗ—2. Enjoyment of heavenly bliss.

ସ୍ୱର୍ଗମନ—ସଂ. ବ.—ସ୍ୱର୍ଗତି (ଦେଶ)—
Swargamana Swargati (See).

ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବ.—୧। ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକ – 1. The kingdom of
Swarga rājya heaven. ୨ । ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପରଲୋକ—2. The place where the pious go after death.

ସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୁଣ୍ୟବଳରେ ସ୍ୱର୍ଗବାସ—
Swarga lābha 1. Attainment of heaven after death, as the result of one's pious acts. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକ—ସଂ. ପୁଂ—୧ । (ପୁରାଣ) ଦେବଲୋକ—
Swarga loka 1. The abode of the Gods. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Swarga (See).

ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକେଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
Swarga lokeśa ୨ । ଶରୀର; ତନୁ (ହ. ଶ)—2. The body.

ସ୍ୱର୍ଗ ଶିରୀ—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ୱର୍ଗ ଶ୍ରୀ)—ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)
Swarga śirī Swarga sampatti (See)
ସ୍ୱର୍ଗେର ଶ୍ରୀ [ହ—ଭୂମି ପରାକ୍ରମରେ ଅମ୍ବରଙ୍କୁ ମାରି, ଦେବେ
ସ୍ୱର୍ଗ ସଂପଦ୍ ଭୁଞ୍ଜୁ ଅଛନ୍ତି ସୁଖେ ସ୍ୱର୍ଗ ଶ୍ରୀରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ପତ୍ତି—ସ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରିବା ଭୂତ ଜୀବର ବା ବିଭୂତି—
Swarga sampatti 1. The supreme happiness of a person attaining heaven. ୨ । ପରମ ପରାକାଷ୍ଠା—2. Utmost happiness. ୩ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ (ଦେଖ)—3. Swarga sukha (See)

ସ୍ୱର୍ଗ ସରିଦ୍ବର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଙ୍ଗା (ସ୍ୱର୍ଗନଦୀ)—
Swarga saridbarā The Ganges.

ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ—ସ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅନୁଭୂତ ସୁଖ—1. Happiness enjoyed in heaven. ୨ । ଦୁଃଖ-ଲେଶଶୂନ୍ୟ ଆନନ୍ଦ—2. Unmixed or unalloyed bliss. ୩ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ପରି ଅପାର ଆନନ୍ଦ—3. Excessive or incomparable heavenly bliss.
Swarga sukha

ସ୍ୱର୍ଗ ସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅପ୍ସରୋଗଣ (ହ. ଶ)—
Swarga strī The heavenly nymphs.

ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Swargastha 1. Placed or situated in heaven.
(ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱର୍ଗତ; ମୃତ—2. Dead.

ସ୍ୱର୍ଗାଚଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁମେରୁ (ଦେଖ)
Swargāchala Sumeru (See)

ସ୍ୱର୍ଗାପଗା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଗଙ୍ଗା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Swargāpagā 1. The Ganges. ୨ । ମନ୍ଦାକିନୀ—2. The Ganges said to flow in heaven.

ସ୍ୱର୍ଗାମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ୱର୍ଗତ (ଦେଖ)
Swargāmī (ସ୍ୱର୍ଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Swargata (See)

ସ୍ୱର୍ଗାରୁଢ଼—ସ. ବିଣ—୧ । ଯେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଆରୋହଣ କରି ଅଛନ୍ତି—
Swargārurdha 1. Having ascended the
(ସ୍ୱର୍ଗାରୁଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) heaven. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗତ; ମୃତ—2. Dead.

ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ—ସ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି; ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିବା; ସ୍ୱର୍ଗକୁ
Swargārohaṇa ଯିବା—1. Ascension to heaven;
(ସ୍ୱର୍ଗାରୂଢ଼—ବିଣ) ascending to heaven. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death. ୩ । ମହାଭାରତର ଅନ୍ତିମ ବିଶେଷ; ମହାଭାରତର ୧୮ ପର୍ବ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ପର୍ବ, ଯେଉଁ ପର୍ବରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ବିବରଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—3. The last chapter or volume of the Mahābhārata.

ସ୍ୱର୍ଗିରି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ପୁରାଣ) ସ୍ୱର୍ଗଗିରି; ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—
Swargiri The Sumeru mountain.

ସ୍ୱର୍ଗୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସ୍ୱର୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—ଦେବତା—
Swargī Deity. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗତ (ଦେଖ)
(ସ୍ୱର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Swargata (See) ୨ । ମୃତ—2. Dead 'the late' (so and so). ୩ । ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ—3. Living in heaven. ୪ । ଦୟାଶୀଳ, ସତ୍ୟବାଦୀ, ଗୁରୁଦେବପୂଜକ ଓ ସାଧୁ ସଙ୍ଗପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି) (ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ)—4. Kind, truthful, god-fearing and devoted (person).

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ—ସ. ବିଣ. ତ୍ରି (ସ୍ୱର୍ଗ+ଇୟ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Swargīya 1. Relating to heaven; divine.
(ସ୍ୱର୍ଗୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Heavenly. ୩ । ଯାହା ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଦିଏ—3. Giving heavenly bliss. ୪ । ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ—4. Situated in heaven. ୫ । ସ୍ୱର୍ଗତ; ମୃତ—5. Dead. [ଦ୍ର—"ମୃତ" ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ସ୍ଥଳରେ "ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅମୁକ" ଏହା ନ ଲେଖି "ୱ ଅମୁକ" ବଙ୍ଗଳାରେ ଲେଖାଯାଏ ଏବଂ ଏଥିର ଅନୁକରଣରେ ଓଡ଼ିଆର ଅଧୁନିକ କେତେକ ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଏହି "ୱ" ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଦେଖାଯାଏ । କେହି କେହି "ସ୍ୱର୍ଗୀୟ" ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ "ଈଶ୍ୱର" ଅମୁକ ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ସ୍ୱର୍ଗୌକାଃ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱର୍ଗ ଅସ୍ତି ଓକସ୍=ବାସସ୍ଥାନ
Swargaukāḥ ଯାହାଙ୍କର; ୧ମା. ୧ବ)—ଦେବତା—
Deity.

ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱର୍ଗ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ—
Swargya 1. Heavenly. ୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଲୋକ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୋଗ କରେ—2. (any act) By 1. which a person attains heaven.

ସ୍ୱର୍ଚ(ର୍ଚ୍ଚ)ନ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିରୁ ସୁନ୍ଦର ଜ୍ୱାଳା ବହୁଥାଏ (ହ. ଶ)—
Swarcha(rchcha)na ହେଉଥାଏ (ହ. ଶ)—
Fire emitting a good blaze or flame.

ସ୍ୱର୍ଜକ୍ଷାର—ସଂ. ବ—ସର୍ଜିକ୍ଷାର; ସାଜିମାଟି (ହ. ଶ)—
Swarja kshāra Fuller's earth; natron.

ସ୍ୱର୍ଜି(ର୍ଜ୍ଜି)କ—ସଂ. ବ (ସୁ+ଅର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଇକ)—୧ । ସର୍ଜିକ୍ଷାର;
Swarji(rjji)ka ସାଜିମାଟି—Natron; fuller's

ସ୍ୱର୍ଜି(ର୍ଜି)କାଷାର
ସ୍ୱର୍ଜି(ର୍ଜି)ଷାର
ସ୍ୱର୍ଜି(ର୍ଜି)
ସ୍ୱର୍ଜ (ର୍ଜୀ)ବା
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଷାର, ସୁଖୋର୍ଜିକ; ସ୍ୱରର୍ଚ୍ଚିକ, ସ୍ୱରର୍ଚ୍ଚିକ, ସ୍ୱରର୍ଜିଃ, ସ୍ୱଶରର୍ଚ୍ଚିଃ, ଯାବଶୂକ, ଯବାଗ୍ରଜ, ଜଷୋତ, ସ୍ୱରର୍ଚ୍ଚିକା । earth. ୨ । ଯବଷାର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Saltpetre; nitre. [ଦ୍ର—ଏହା ଜଡ଼ୁଷ୍ଣ, ତିକ୍ତ, ବାତକଫନାଶକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଲଘୁ, ବହ୍ନିଦୀପକ ଓ ଗୁଳ୍ମ, ଶୂଳ, ଅଧ୍ମାନ, କୃମି, ବ୍ରଣ,ଜଠରଦୋଷ ନାଶକ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (ସୁ=ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ+ଋଣ୍ ଧାତୁ=ଯାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ବଂବା ସୁ=ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ଅର୍ଣ୍ଣ=ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)-
Swarṇṇa
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ, କାଞ୍ଚନ, ହେମ, ହାଟକ, କଳତ୍ର, କନକ, ଗାଙ୍ଗେୟ, ଚାମୀକର, କଳଧୌତ, ଶାତକୁମ୍ଭ, ଚାମୀକର, ଜାମ୍ବୁନଦ, ଜାତରୂପ, କାର୍ତ୍ତସ୍ୱର, ମହାରଜତ, ଅଷ୍ଟାପଦ । ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ; ସୁନା; ଧାତୁ-ବିଶେଷ—1. Gold (metal). [—ଏହା ଖଣିରୁ ବାହାରେ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଣି ଅଛି, ଏହା ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଥିବାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍; ଏଥିରେ ଅଳଙ୍କାର, ମୁଦ୍ରା ଓ ବାସନ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ ଖଣ୍ଡ ୧୩୦ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଏକଦା ଦେବତାମାନେ ସ୍ୱର୍ଗର ସଭାରେ ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ; ସେହି ସମୟରେ ସେଠାରେ ଅପ୍ସରାମାନେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ 'ବହ୍ନି' ଦେବ ସୁଶ୍ରୋଣୀ ଉର୍ମ୍ମାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଏବଂ ବହ୍ନିଙ୍କ ପରାହତ ବ ରେ ରେତଃ ସ୍ଖଳନ ହେଲା । ସେହି ରେତଃ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ 'ସୁମେରୁ' ପର୍ବତ ହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ 'ହିରଣ୍ୟରେତାଃ' ବୋଲାଯାଏ ।

ଉତ୍ତମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଲକ୍ଷଣ—ଏହା ଘୋଡ଼ିଲେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, କାଟିଲେ ଶୁକ୍ଳାଭ, କଷଟ ପଥରରେ କଷିଲେ କୁଙ୍କୁମାଭ ଓ କୋମଳ ଦେଖାଯାଏ ।

ଏଥିର ଗୁଣ—ଏହା ତିକ୍ତ, ମଧୁର, କଷାୟ, ଗୁରୁ, ହୃଦ୍ୟ, ରସାୟନ, ବଲ୍ୟ, ତନୁଷ୍ୟ, କାନ୍ତିଦ ଓ ଶୁଚି । ଏହା ଆୟୁଃ, ମେଧା, ବାକ୍ୟଶୁଦ୍ଧି ଓ ଦ୍ୟୁତି-ପ୍ରଦାୟକ ଏବଂ ଷୟ ଓ ଉନ୍ମାଦନାଶକ ।

ଏହାକୁ ଖୁବ୍ ପତଳା ପାଇଅ କରି ତାହାଁରେ ଘୋଡ଼ି ତୈଳ, ତକ୍ର, ତାଞ୍ଜି, ଗୋମୂତ୍ର ଓ ଦୋଳଥ ପାଣିରେ ଭିଜିଥର ଲେଖାଁଏ ବୁଡ଼ାଇଲେ ଏହା ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଏହି ଶୋଧିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁ ଦୁଇଗୁଣ ପାରଦ ଓ ଅମ୍ଳ ସଙ୍ଗେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଏଥିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ତିନି ଗୁଣ ଗନ୍ଧକଚୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶାଇ ଗୁଳା ତିଆରି କରି ୧୪ ଥର ପୁଟପାକ କଲେ ଏହା ଭସ୍ମ ହୁଏ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସୁଦ୍ଧେଦୋକ୍ତ ମକରଧ୍ୱଜ, ରସସିନ୍ଦୂର ବିଦ ନାନା ରସାୟନ ଓ ବାଜୀକରଣ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।] ୨ । ଧତ୍ତୂର (ଅମର)—2. The Datura plant. ୩ । ଗୌର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶାକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A pot herb. ୪ । ନାଗକେଶର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. A flowering tree, Mesua Ferra. ୫। ପୌରାଣିକ ନଦୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—Name of mythological river.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଣ—ସଂ. ବ —୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ରେଣୁ—1. Gold
Swarṇṇa kaṇa dust; small particles of gold. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କଣଗୁଗ୍ଗୁଳୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. A species of Bdellium.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଣା (କଣିକା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ରେଣୁ—
Swarṇṇa kaṇā (kaṇikā). Gold dust.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବ—ଧୂନା (ହ. ଶ)—
Swarṇṇa kaṇḍu Resin.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଫଳା; ଚମ୍ପା କଦଳୀ—
Swarṇṇa kadalī A kind of banana.
[ଦ୍ର—ସ ର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ ଦଳ ତରଙ୍ଗରେ, ଶୋଭେ ବିଜୁଳ ଯେହ୍ନେ ତୋ କଳେବରେ—ରାଧାନାଥ ମେଘଦୂତ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କମଳ—ସଂ. ବ—ରକ୍ତ ପଦ୍ମ (ହ. ଶ)...
Swarṇṇa kamala The red variety of lotus.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କାୟ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଶରୀର—1. Golden body.
Swarṇṇa kāya ୨ । ଗରୁଡ଼ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. The mythological king of birds.
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) ସଂ. ବିଣ ସୁଂ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଦେହବିଶିଷ୍ଟ-Having the body of golden colour.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର—ସଂ ବ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-୧ । ସୁନାର କଣିଆ—
Swarṇṇa kāra 1. Goldsmith.
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜାତିବିଶେଷ—2. Name of a Hindu caste.
ସଂସ୍କୃତପର୍ଯ୍ୟାୟ—ନାଡ଼ୀଜଙ୍ଘ, କଳାଦ, ରୁକ୍ମକାର, କଣାଦ, ହେମଳ । [ଦ୍ର—ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଔରସରେ ଶୂଦ୍ରାଗର୍ଭଜାତ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଏ ଜାତିର ଆଦିପୁରୁଷ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଔରସରେ ଶୂଦ୍ରାଗର୍ଭରେ ନଅଗୋଟି ଶିଳ୍ପୀ ଜାତି ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଯଥା—

୧ । ମାଳାକାର (ମାଳୀ), ୨ । କର୍ମକାର (କମାର),
୩ । ଶଙ୍ଖକାର (ଶଙ୍ଖାର), ୪ । କୁବିନକ (ଭଣ୍ଡାରୀ),
୫ । କୁମ୍ଭକାର (କୁମ୍ଭାର), ୬ । କଂସକାର (କଂସାର),
୭ । ଚିତ୍ରକର (ଚିତ୍ରକାର), ୮ । ସୁଭୁଧାର (ବଢ଼େଇ),
୯ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର (ସୁନାର କଣିଆ) ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଚୋରି କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମଶାପରେ ପତିତ ଜାତି ହେଲେ—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ବ୍ରହ୍ମଖଣ୍ଡ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କୁମାରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Swarṇṇa kumārī 1. A name given to females.
ସ୍ୱର୍ଣକୁମାରୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁମାରୀ ୨ । ରାଜସ୍ଥାନର ଜନୈକ କ୍ଷତ୍ରିୟରମଣୀ—2, The name of an illustrious Kshyatriya lady of Rājasthāna. ୩ । ବଙ୍ଗର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମିକା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁମାରୀ ଦେବୀ- 3, The late Swarnakumārī Debī of Bengal. [ଦ୍ର—ଏ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ କନ୍ୟା; ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ବଙ୍ଗ ମହିଳାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ 'ଦୀପନିର୍ବାଣ'; ଏ ପରେ 'ଛିନ୍ନମୁକୁଳ, ଦୁଗ୍ଧଫେନ୍ର ଇମାସ୍ ବାଡ଼ା, ସ୍ନେହଲତା, ବିଦ୍ରୋହ, ମିଳାରଗ୍ରଜ; ଫୁଲେର ମାଳା, କାହାକେ, ନବ କାହିନୀ, ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ, ଗାଥା, ବାଲ୍ୟବିନୋଦ' ଆଦି ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଥିଲେ । ଏ ବଙ୍ଗଳା, ସଂସ୍କୃତ ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନାମ ଜଗନ୍ନାଥ ଘୋଷାଲ । ଏ ୧୧ ବର୍ଷ 'ଭାରତୀ' ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦିକା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ସରଳା ଦେବୀ ବି. ଏ । ଏ ଭାରତୀୟ ପରଦାନସୀନ୍ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ 'ସଖୀ ସମିତି', 'ବିଧବାଙ୍କନ' ଓ 'ମହିଳା-ଶିଳ୍ପମେଳା' ଆଦି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲେ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ—ସଂ ବି—୧ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣର କେତକୀ (ସୁଗନ୍ଧିଫୁଲ)—
Swarṇṇa ketakī 1. The yellow variety of Pandanus Odoratissimus,
ସମ୍ପୃକ୍ତପର୍ଯ୍ୟାୟ— ହେମକେତକୀ, କନକପ୍ରସବା, ହେମୀ, ଶ୍ଳେଷ୍ମାରୁହା, ବଷ୍ଟାରୁହା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପୀ, କାମଶତ୍ରୁଦଳା । [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ, କେଶ-ଦୌର୍ଗନ୍ଧ୍ୟ ନାଶକ । ଏହା ପିତ୍ତକଫନାଶକ, ରସାୟନ ଓ ଦେହଦାର୍ଢ୍ୟକର ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷିରିଣୀ (କ୍ଷୀରୀ, ଦୁଗ୍ଧା)—ସଂ ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ଅଗରୁ ଗୁଳ୍ମ—
Swarṇṇa kshiriṇī [kshīrī, dugddhā]
ସ. ପିଣ୍ଡୀର ଭେଦୁ Gamboje Thistle;
ତା. ଚ୍ଛେଦଣ୍ଡୁବରଇ Cleome Felina
ତେ. ଚକ୍ରଶିକଭେଦୁ (plant). [ଦ୍ର—
ଶୀୟାଳାକାଁଟା, ସୋନାଥୀରୁଇ ଏହାର ମୂଳ ରେଚକ,
ସତ୍ୟାନାଶୀ, କଟେରୀ, ଭରମାଣ୍ଡ ଭେଦକ ଓ ଭଲ୍ଲ ଓ ଏହା
ସମ୍ପୃକ୍ତପର୍ଯ୍ୟାୟ—ହେମକ୍ଷୀରୀ, ବୃମି, ବିଷ, ଅନାହ, କଫ,
ହେମବତୀ, କଣ୍ଟପର୍ଣ୍ଣୀ, ହିମବତୀ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ କୁଷ୍ଠ
ହେମାହ୍ୱା, ପୀତଦୁଗ୍ଧା, ନାଶକ । ଏହାର କ୍ଷୀର
ଶୃଗାଳକଣ୍ଟକ । ହଳଦିଆ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଖଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ଣ୍ୟା ଭତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡିତ; ସୁନାର ବୁଟା
Swarṇṇa khachita ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
Set with gold stars; gold-starred.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗିରି—ସଂ ବି—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—
Swarṇṇa giri The mythological Sumeru mountain.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗୈରିକ—ସଂ ବି—ସୁବର୍ଣ୍ଣଗୈରିକ; ବନମାଟି—
Swarṇṇa gairika A kind of yellow earth; yellow ochre.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରୀବା—ସଂ ବି—କାଳିକାପୁରାଣ (୮।୨୩)ରେ ଉକ୍ତ ନାଟକ
Swarṇṇa grībā ଶୈଳର ପୂର୍ବଭାଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନଦୀବିଶେଷ—Name of a mythological river.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଘଟିତ—ସଂ ବିଣ (ଣ୍ୟା ଭତ୍)—ଯେଉଁ ଔଷଧରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମିଳିତ
Swarṇṇa ghaṭita ହୋଇଥାଏ ବା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଥାଏ—Any preparation in which gold has been mixed or used [ଯଥା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଘଟିତ ମକରଧ୍ୱଜ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଚୂଡ଼(ଳ)—ସଂ ବିଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଚୂଡ଼ାରେ ଅଛି ଯାହାର
Swarṇṇa chūrḍa(la) ୧ । ଯାହାର ଚୂଡ଼ାରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଣ) ଅଛି—1. Gold-crested ୨ । ଯାହାର ମସ୍ତକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିଭ—2. Having the head of the colour of gold. ସଂ ବି—
ସମ୍ପୃକ୍ତପର୍ଯ୍ୟାୟ— ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ନୀଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ—
ଗୃଧ୍ର, ଜୀଜୀବକ, The blue-necked jay
ପୀତମୁଣ୍ଡକ ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ନୀଳଗିରି ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ସନ୍ନିହିତ ପର୍ବତର ନାମ;ସୁନଚଟ ପର୍ବତ—
The name of a mountain near the capital of the Nilgiri State of Orissa.
[ଉ—ନୀଳଗିରି ଯହିଁ ମର୍କତ ମହୁଡ଼, ଟେକିଛି ଅମ୍ବରେ ଶୈଳସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼—ରାଧାନାଥ ନନ୍ଦକେଶରୀ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତା ଅ)—
Swarṇṇaja ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରୁ ଜାତ—Produced
[ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ] from gold. ସଂ ବି—
ଟିଣ ଧାତୁ; ରଙ୍ଗ ଧାତୁ [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—
Tin (metal).

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜାତି(ଜାତିକା)—ସଂ ବି—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଜାଇଫୁଲ ପୀତଜାତି—
Swarṇṇa jāti(jātikā) Yellow Jāi flower.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୁବି(ବୁ)ଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ + ଇଂ, ଜୁବିଲି)—ରାଜାମାନଙ୍କର
Swarṇṇa jubi(bu)lī ୫୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ—
Golden jubilee.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Name of a plant.
Swarṇṇa jīvantī [ଦ୍ର—ଏହା ବୃଷ୍ୟ, ମଧୁର, ଉତ୍ପ୍ରେଷ୍ୟ, ଶୀତଳ, ବାତପିତ୍ତରକ୍ତବିକାରନାଶକ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୀବା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣୀ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଲତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଟେ ।]
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ହେମାହ୍ୱା, ହେମ ଜୀବନ୍ତୀ, ତୃଣପ୍ରନ୍ଥୀ; ହେମାଶ୍ରୟା, ସୁଜୀବନ୍ତୀ, ସୁପର୍ଣ୍ଣିକା, ହେମପୁଷ୍ପା, ହେମବଲ୍ଲୀ, ହେମ ଲତା ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଃ—ସ୍ୱର୍ଗର+ନଦୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା;
Swarṇṇadī ମନ୍ଦାକିନୀ (ଅମର)—1. The river Ganges said to flow in heaven. ୨ । ଚୁଣ୍ଟିକାଳୀ(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ବିଛୁଆଡ—2.The stinging nettle. ୩ । ସିତ ଗଙ୍ଗା; ଆସାମ ଦେଶର ଦାମାଶ୍ୱାର ପୂର୍ବ ଭାଗରେ ବହୁଥିବା ନଦୀ—3. Name of a river flowing in Assam. [ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଉପରେ ବିକ୍କରବାସିନୀ ଦେବୀ ଓ ମହାଦେବ ବିରାଜିତ । ଏଥିରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନର ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ । —କାଳିକା ପୁରାଣ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦୀଧିତି—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣୀୟ+ଦୀଧିତି=
Swarṇṇa dīdhiti କିରଣ ...ଧାର)—ଅଗ୍ନି—Fire.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୁ—ସଂ. ବ—ଅରଗ୍‌ବଧ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସୁନାର ଗଛ—
Swarṇṇa dru A tree; Cassia Fistula.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ—Having
Swarṇṇa paksha golden wings, ବ—ଗରୁଡ଼ (ଦିକାଣ୍ଡ ବିଶେଷ)—The mythological king
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ, ବିଣ) of birds.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର—ସଂ. ବ—ସୁନାର ପାତଅ—
Swarṇṇa patra Thin plate of gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରୀ(ମୁଖୀ)—ସଂ. ବ—ସୁନାମକେଇ—
Swarṇṇa patrī(mukhī) Cassia Indica.
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ପଦମଫୁଲ—Golden lotus.
Swarṇṇa padma [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗାରେ ଫୁଟେ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମା—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—The Ganges
Swarṇṇa padmā said to flow in heaven.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଟକ—ସଂ. ବ—ଟଙ୍କଣ; ଟାଙ୍ଗଣା (ଶବ୍ଦମାଳା)—
Swarṇṇa pāṭaka Borax.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାରେବତ—ସଂ. ବ—ମହାପାରେବତ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swarṇṇa pārebata A species of golden-coloured guava.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପିଞ୍ଜର—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ସୁନାରେ ତିଆରି ପଞ୍ଜୁରୀ—
Swarṇṇa pinjara Golden cage; a cage of gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁର—ଦେ. ବ—ସୋନପୁର (ଦେଖ)
Swarṇṇa pura Sonapura (See)
ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ନଗର—1. A city of gold, ୨ । ସୁନାରେ ତିଆରି ଗୃହ—2. A house made of gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚମ୍ପକ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swarṇṇa pushpa 1. Champaka tree. ୨। ଅରଗ୍‌ବଧ ବା ସୁନାର ଗଛ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Cassia Fistula (tree). ୩ । ବବୁର ଗଛ ବା କଣ୍ଟାଳୁସମ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା) —3. Acacia tree. ୪ । କପିତ୍ଥ (ହି. ଶ)—4. Wood apple. ୫ । ପାଣି କଖାରୁ (ହି ଶ)—5. The white gourd. ୬ । (ମ. ପ. ଲୋ)—ସୁନାରେ ତିଆରି ଫୁଲ—6. Golden flower.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବ—୧। ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗା ମହୁଲ (ହି. ଶ)—1. Aconite.
Swarṇṇa pushpā ୨ । ବିଷ ଲାଙ୍ଗୁଲିଆ (ଦେଖ)—2. Bishalāṅgulia (See) ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୁଳୀ; ଅରଗ୍‌ବଧ; ସୁନାର ଗଛ—3. Cassia Fistula (tree). ୪ । ସାତଳା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—4. Sātala (See) ୫। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ (ହି. ଶ)—5. The yellow-flowered Pandanus Odoratissimus.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଅରଗ୍‌ବଧ; ସୁନାର ଗଛ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Swarṇṇa pushpī 1. Cassia Fistula. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକେତକୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The yellow-flowered variety of Pandanus Odoratissimus. ୩ । ସାତଳା (ଦେଖ)—3. Sātalā (See)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା—ସଂ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ମୂର୍ତ୍ତି—
Swarṇṇa pratimā Golden image.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ପ୍ରଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପରି ଆଭା ବିଶିଷ୍ଟ
Swarṇṇaprabha —Having the lustre of gold.
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସୂ—ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସବକାରିଣୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପାଦକା
Swarṇṇa prasū (ଭୂମି)—Producing gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଫଳ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧାତୁରା—Datura Fustosa.
Swarṇṇa phala

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଫଳା—ସଂ. ବ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ଘୀତକୁମାରୀ; ଚମ୍ପା କଦଳୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swarṇṇaphalā A variety of banana.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଣିକ୍—ସ. ବ—(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଣିଜ୍ ଶବ୍ଦ;୧ମା, ୧ବ)—ସୁନାର ବଣିଆ;
Swarṇṇa baṇik ସୁନାର ବଣିଆ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର—Gold-
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଣିଜ—ଦେ. ରୂପ) smith.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁନାର ରଙ୍ଗ—Golden
Swarṇṇa barṇua colour. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) 1. Of golden hue; golden. ୨ । ହେମାଙ୍ଗ; ଯାହାର ଦେହ ହଳଦିଆ; ସୁନାପରି ଗୌର—2. Having the body of golden colour, golden-complexioned. ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷର (ଦେଖ)—1. Swarṇṇākshara (See).

୨ । କଣଗୁଗୁଳ (ହି. ଶ)—2. A kind of Bdellium. ୩ । ହରତାଳ—3. Yellow orpiment. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୈରିକ (ହି. ଶ)—4. Yellow ochre. ୫ । ଦାରୁ ହଳଦୀ (ହି. ଶ) (ଦେଶ)—5. Dāru haladī (See)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—Tumeric. Swarṇṇa barṇṇā ସଂ. ବିଶ. (ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେହ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପରି ହଳଦିଆ ମଣା ଗୋରା; ହେଳକା ଗୋରୀ—(a woman) Having the colour of the skin yellow.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଶଙ୍ଖ; କଂଚ୍ଛପ (ହି ଶ)—Litharge, Swarṇṇa barṇṇikka

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଳୟ—ସଂ ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ହାତ ଚୁଡ଼ି—Swarṇṇa balaya A wristlet of gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଳ୍କଳ—ସଂ, ବି—ଶ୍ୟୋଣାକ ବୃକ୍ଷ [ଶବ ଚନ୍ଦ୍ରିକା]; ଫଟଫଣା—Swarṇṇa balkala Bignonia Indica.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ ବି.—୧ । ଲତାବିଶେଷ—1. Name of a Swarṇṇa ballī creeper. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଗ୍ଧଦାୟକ, [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କାକବଲ୍ଲୀ, କାକାୟୁ, ରକ୍ତଫଳା] ଶିରଃପୀଡ଼ା ଏବଂ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ (ରାଜନିଘଣ୍ଟ)] । ଏଥିର ଫଳ ରକ୍ତବଣ୍ଟି । ୨ । ଅରଗ୍ୱଧ; ସୁନାଖି ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Cassia Fisula.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକା—ସଂ.ବି.—(ମ.ପ.ଲୋ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁ ମିଶ୍ରିତ ବାଲି—Swarṇṇa bālukā 1. Sand mixed with gold dust. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁ—2. Gold dust.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକଣା—1. Gold dust. Swarṇṇa bindu ୨ । (ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—ବିଶେଷ—2. One of the names of Bishṇu.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବୀଜ—ସଂ. ବି—ଧାତୁରା ମଞ୍ଜି—Swarṇṇa bīja Seed of Dhatura Plant.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭସ୍ମ—ସଂ. ବି.—ଅମୃତୋଦ୍ଭବ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯାଉଁଶ ରୂପେ ପରିଣତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—Swarṇṇa bhasma Oxide of gold. (ଦ୍ର—ସୁନାଭସ୍ମ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସୂ ଭୂମି—1. A Swarṇṇa bhūmi land producing gold. ୨ । ଅତି ଉର୍ବର ବା ଫଳପ୍ରସୂ ଭୂମି—2. A very fruitful land. ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖନିଯୁକ୍ତ ଭୂମି—3. A land containing gold mines. ୪ । ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ୍; ଦାରୁଚିନି (ହି. ଶ)—4. Cinnamon.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି.—(ମ.ପ. ଲୋ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଅଳଙ୍କାର—Swarṇṇa bhūshaṇa 1. Golden ornaments. ୨ । ଅରଗ୍ୱଧ; ସୁନାଖି ଗଛ—2. Cassia Fistula. ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗୈରିକ (ହି. ଶ)—3. Yellow ochre.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୃଙ୍ଗରାଜ—ସଂ ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଗଛ (ରାଜନିଘଣ୍ଟ)—Swarṇṇa bhṛuṅgarāja The yellow variety of Bhṛungarāja plant.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୃଙ୍ଗାର—ସଂ ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଝାରି—A pitcher of gold ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଶ)—2. Swarṇṇa bhṛuṅgarāja (See).

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି.—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗୈରିକ (ହି. ଶ)—Swarṇṇa maṇḍana Yellow ochre.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବି.—(ଅସ୍ତ୍ରା ତତ୍)—୧ । ସୁନାଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ—Swarṇṇa maṇḍita 1. Adorned with gold. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଖଚିତ—2. Set with gold. ୩ । ସୁନାର ବୁନ୍ଦା ବସାଇଥିବା—3. Spangled with gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ—ସଂ, ବି—(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ + ବିକାରାର୍ଥେ. ମୟ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ—1. Swarṇṇamaya Made of gold. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Filled with gold.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to Swarṇṇamayī females. ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swarṇṇamaya.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ (ମହାରାଣୀ)—ଦେ. ବି—(ନ ମ)—ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶର କାଶିମ Swarṇṇamayī (mahārāṇī) ବଜାରର ସ୍ୱର୍ଗତା ଦାନଶୀଳା ଭୂମ୍ୟଧିକାରିଣୀ—A famous landlady of Bengal who was famous for her extensive charities. [ଦ୍ର—ଏ ଅତି ନିଃସ୍ୱ ତେଲି କୁଳରେ ୧୮୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଗୁଣବତୀ ଥିବାରୁ କାଶିମବଜାରର ଜମିଦାର କୃଷ୍ଣନାଥଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇଟି କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିସ୍ତାର ଓ ଲୋକହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦାନଶୀଳତା ଯୋଗୁଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ରାଜାବାହାଦୁର ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ୧୮୯୫ ସାଲରେ କୃଷ୍ଣନାଥ ଗୋଟିଏ ନରହତ୍ୟା ମୋକଦ୍ଦମାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଏଥି ପରେଠୁ କୃଷ୍ଣନାଥଙ୍କ ଇଷ୍ଟେଟ୍ ବଳରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀଙ୍କ ଶ୍ରୀଧନ ଛଡ଼ା କୃଷ୍ଣନାଥଙ୍କର ତ୍ୟକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଅଧିକାର କଲେ; ପରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ କଲିକତା ସୁପ୍ରୀମ୍ କୋର୍ଟ୍‌ରେ ମୋକଦ୍ଦମା କରି ଉକ୍ତ ଇଷ୍ଟେଟ୍‌କୁ ବଦ୍ କରାଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କତ୍ୟକ୍ତ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମାଲିକ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ସ୍ୱଦକ୍ଷ ଦେବାନ ରାଜୀବଲୋଚନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ମୋକଦ୍ଦମା ନିମନ୍ତେ କରିଥିବା ଦେଣା ପରିଶୋଧ କରି ଜମିଦାରୀର ଅସୀମ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଉନ୍ନତି କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅସୀମ ଅଧିକାଂଶ ଦାନ ଓ ପରୋପକାରରେ ବ୍ୟୟିତ ହେଉଥିଲା । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ 'ମହାରାଣୀ' ଓ C. I. E

ଉପାଧି ଦେଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ 'ମହାରାଜା' ଉପାଧି ପାଇବେ ବୋଲି ସନନ୍ଦ ଦେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଦେବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରାୟବାହାଦୁର ଉପାଧି ଦିଆଗଲା । ଏହାଙ୍କର ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ମୁର୍ଶିଦାବାଦ, ରାଜଶାହି, ପାବନା, ଦିନାଜପୁର, ମାଲଦହ, ରଙ୍ଗପୁର, ବଗୁଡ଼ା, ଫରିଦପୁର, ଯଶୋହର, ନଦୀଆ, ବର୍ଦ୍ଧମାନ, ହାବଡ଼ା, ଚବିଶପ୍ରଗଣାରେ ଏବଂ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଗାଜିପୁର, ଆଜମଗଡ଼ ଆଦିରେ ଥିବା ଜମିଦାରିର ବାର୍ଷିକ ଆୟ ୮ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଥିଲା । ଏ ୧୮୯୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରିବାରୁ କୃଷ୍ଣନାଥଙ୍କ ଭଣଜା ମହାରାଜ ମଣୀନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦୀ କାର୍ଯ୍ୟମ ବଳାଇବ ମହାରାଜ ହେଲେ । ମହାରାଜ ଜୌଣସି ପାରକଲ୍ପ ନିରାଶ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମୁର୍ଶିଦାବାଦ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରର ଜଳ କଳ ପାଇଁ ଏ ୧୨ ଲକ୍ଷ, ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗ ବୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ ପାଇଁ ୧ଲକ୍ଷ ୨୫ହଜାର ଓ କଲିକତା ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜର ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଆବାସ ପାଇଁ ୧ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, କଲେଜ୍, ଚତୁଷ୍ପାଠୀ ଓ ପାଠଶାଳାକୁ ମହାରାଜ ମଣୀନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ବିସ୍ତର ଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମହା—ସଂ. ବି.—(ନା.)—କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ନଦୀ ବିଶେଷ—Swarṇṇamahā Name of a mythological sacred river. [ଦ୍ର—ଚୈତ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ଏଥିରେ ସ୍ନାନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସରଲୋକରେ ଶିବଲୋକ ଓ ବ୍ରହ୍ମ-ଲୋକପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।]

(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ - ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ—ସଂ.ବି—ଉପଧାତୁ ବିଶେଷ; ସୁନାମାଖି—Iron pyrites; Swarṇṇamākshika Ferri sulphuratum. [ଦ୍ର—ଅ.ସଂ.ନାମ—ତାପୀଜ,ମଧୁମାକ୍ଷିକ, ଏହା ଖନିଜ । ଏହା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ତାପ୍ୟ, ମାକ୍ଷିକ ଧାତୁ, ମଧୁଧାତୁ ତାପିଜ । ଉପଧାତୁ; କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୁଣଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ଏଥିର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଓ ଈଷତ୍ କୃଷ୍ଣ । ଏହାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଭିତରେ ସୁନାର ଆଭା ଦେଖାଯାଏ, ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ମଧୁର, ତିକ୍ତରସ, ବୃଷ୍ୟ, ରସାୟନ ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଅର୍ଶଃ, ଶୋଥ, ବିଷ, କଣ୍ଡୁ, ତ୍ରିଦୋଷ, ବସ୍ତିଦୋଷ, କଫଦୋଷ, ପାଣ୍ଡୁ, ମେହରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।

ସୋନାମାଖୀ

ସୋନାମାଖୀ; ସୋନାମକ୍ଷୀ

ପା—ତର୍କଭିଲା

ଅ—ରବଟେଲ୍ ଜହର୍

ତେ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାଖୀ

ଏଥିରେ ୩ ଗୁଣ ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ ମିଶାଇ ଜମ୍ବୀର ଓ ଟକରସରେ ଭିଜାଇ ଲୌହ ପାତ୍ରରେ କିଛି ଦିନ ରଖିଲେ ଏହା ଶୋଧିତ ହୁଏ ଓ ଚୋଲଥସିଆ ପାଣିରେ ଏହାକୁ ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ତୈଳ ଓ ଛେଳି ମୂତ୍ରରେ ଏହାକୁ ପୁଟ ପାକ କଲେ ଏହାର ଭସ୍ମ ହୁଏ ।]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମାରଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧି ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଶୋଧନ କରିବା—1. Refining

Swarṇṇa māraṇa

of gold by Ayurvedic process. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ-ସଂଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଧାତୁକୁ ସୁନାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—2. The process of changing basermetals into gold; alchemy

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଖୀ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ରୀ; ସୁନାମକେଇ (ହି. ଶ)—Senna. Swarṇṇamukhī

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ଅସରଫୀ; ସୁନା ମୋହର—Gold coin. Swarṇṇa mudrā

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୃଗ—ସଂ. ବି—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ଦୂରସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ରାବଣର ଆଦେଶ-କ୍ରମେ ମାରିଚ ରାକ୍ଷସର ଧାରଣ କରିଥିବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଜୀବନ୍ତ ମୃଗମୂର୍ତ୍ତି—The form of a golden deer assumed by Māricha to tempt Rama into the distant woods, so that Rāvaṇa would abduct Sītā.

Swarṇṇa mruga

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୂଥିକା (ଯୂଥୀ)—ସଂ. ବି—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଯୂଥି ଫୁଲ—The yellow variety of Jui flower. (ସୁନା ଯୂଥି—ଓ, ରୂପ) ସୋନାଯୁଁଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୂଥୀ; ପୀତଯୂଥୀ

Swārṇṇa Jūthikā (juthi)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରମ୍ଭା—ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଦଳୀ; ଚମ୍ପାକଦଳୀ—A yellow-kernelled variety of plantain. Swarṇṇa rambhā

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୀତି—ସଂ. ବି—ରାଜ ପିତ୍ତଳ (ହି. ଶ)—A kind of bright brass. Swarṇṇarīti

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରେଣୁ—ସଂ. ବି—ସୁନାର ଚୂନ—Gold-dust. Swarṇṇa reṇu

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତା—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଫୁଟି ଫୁଟକା ଗୁଳ୍ମ—1. The staff tree; Cardiospermum Halicacabum. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୀଣଦେହା ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2.(figurative) A graceful and slender lady. ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ୍ତୀ (ହି. ଶ)—3. The yellow variety of Jibantī. Swarṇṇa latā

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲୀ—ସଂ. —ଏକ ପ୍ରକାର ଅରଗ୍ୱଧ ବା ସୁନାର ଗଛ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଷ୍ଟି—A species of Cassia Fistula Swarṇṇalī

[ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ କଷାୟ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିରେଚକ, ସୋନାଲୁ, ସୋଁଦାଲ ବ୍ରଣନାଶକ, ଓ ସାଧାରଣ ସୁନାର ଗଛର, ଆମଲତାସ, ସୋନୁଲୀ ଅନ୍ୟଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ।]

ମ. ସୁବର୍ଣ୍ଣଲବର, ତେ. ସେୟୁଷ୍ଟ, ଗୁ. ସୋନୁଲୀ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶିଖ—ସଂ, ବି—ନୀଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ—The blue jay (bird). Swarṇṇaśikha

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶେଫାଳିକା—ସଂ. ବି.—୧ । ଅରଗ୍ୱଧ (ଶବ୍ଦମାଳା); ସୁନାର ଗଛ Swarṇṇa śephālikā —1 Cassia Fistula. ୨।

ପୀତ ଶେଫାଳିକା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. A yellow variety of Sephālikā.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସିନ୍ଦୂର—ସଂ. ବ—(ବୈଦ୍ୟକ)—ରସସିନ୍ଦୂର; ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱଃପାକ ଶୋଧିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଘଟିତ ଔଷଧ ବିଶେଷ—Name of an Ayurvedic preparation from gold, mercury and sulphur. [ବ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଗାଢ଼ରକ୍ତ ଓ ଏହାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ସିନ୍ଦୂର ପରି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ ।]

Swarṇṇa sindūra

[ମକରଧ୍ୱଜ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ—ଦେ. ବ.—(ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରୁ ଅନୁକୃତ ଅଧୁନିକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସୁଯୋଗ ସୁଯୋଗ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଯୋଗ ବା ଅବସର—Golden opportunity.

Swarṇṇa sujoga ପ୍ରୟୋଗ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପରି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତେନ—ସଂ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁନା ଚୋର;ଯେ ସୁନା ଚୋରି କରେ—Stealer of gold.

Swarṇṇa steṇa

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତେୟ—ସଂ. ବ. ସୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁନା ଚୋରି କରିବାରୂପ ପାପ—Stealing of gold, counted as a sin.

Swarṇṇa steya

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାଳି—ସଂ. ବ.—ଅରଗ୍ୱଧ; ସୁନାଝିଗଛ—Cassia Fistula (tree).

Swarṇṇahāli

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁନାର ଖଣି; ଯେଉଁ ଖଣିରୁ ସୁନା ବାହାରେ—Gold mine.

Swarṇṇākara

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷର—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଚିତ ଅକ୍ଷର—1. Golden letters. ୨। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଅକ୍ଷର—2. Letters as bright and permanent as gold. ୩ । ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ସହଜରେ ଲିଭିଯାଏ ନାହିଁ—3 Letters which can not be effaced soon. (ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଭକ୍ତଙ୍କ ନାମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଇତିହାସରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଅଛି ।)

Swarṇṇākshara

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ.—ଅରଗ୍ୱଧ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସୁନାଝି ଗଛ—Cassia Fistula (tree).

Swarṇṇāṅga

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୁରୀୟ—ସଂ. ବ.—(ମ. ପ. ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଅଙ୍ଗୁରୀୟ; ସୁନା ମୁଦି—Gold ring.

Swarṇṇāṅguriya

(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୁରୀୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରି—ସଂ. ବ.—(ମ. ପ. ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ପର୍ବତ—1. Mountain of gold. ୨ । ସୁମେରୁ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଚଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦେଖ)—2. Sumeru (See). ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ପର୍ବତ—3. A mountain of golden hue. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜଟାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ତୀର୍ଥର ପୌରାଣିକ ନାମାନ୍ତର—4. A mythological name of Bhubaneśwara in the Puri district

Swarṇṇādri

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରି ମହୋଦୟ—ସଂ. ବ.—(ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱର ତୀର୍ଥର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଓ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲିଙ୍ଗମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପୌରାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ—A mythological work dealing with the particulars of the sacred place Bhubaneśwara and its shrines.

Swarṇṇādri mahodaya

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ—ସଂ. ବହୁ.—(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ + ଆଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ.—ହରତାଳ—Yellow orpiment

Swarṇṇābha Glittering like gold; of a golden hue.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭରଣ—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଗହଣା; ସୁନା ଗହଣା—Gold ornament.

Swarṇṇābharaṇa

(ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାରି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗନ୍ଧକ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Sulphur.

Swarṇṇāri

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାରୀ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ସ୍ୱଃ + ନାରୀ)—ସ୍ୱର୍ଗଣିକା (ଦେଖ)—Swargaṇikā (See)

Swarṇṇārī

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳୁ—ସଂ. ବ.—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୁଳୀ (ଦେଖ) (ହ. ଶ)—Swarṇṇulī (See)

Swarṇṇālu

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାହ୍ୱା—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ୍ଷୀରୀ (ଦେଖ)—Swarṇṇakshirī (See)

Swarṇṇāhwā

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବ.—ଧନିଆ (ହ. ଶ)—Coriander

Swarṇṇikā

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୁଳୀ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିଳୀ; ଅରଗ୍ୱଧ; ସୁନାଝି—Cassia Fistula.

Swarṇṇulī [ବ୍ର—ଏହା କଟୁ; ଶୀତଳ, କଷାୟ, ବ୍ରଣାପହ] ସୋଂଦାଳ ସୋନୁଲି [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ହେମପୁଷ୍ପୀ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପା; ଅଧୁନା]

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୋପଧାତୁ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)—Swarṇṇopadhātu Swarṇṇamākshika (See).

ସ୍ୱର୍ତ୍ତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ଦୁଃଖରେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା—2. To live in misery. ୩ । ଅତିଶୟୁକ୍ତ ହେବା—3. To be frightened or terrified.

Swartt (root)

ସ୍ୱର୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ପ୍ରୀତି କରିବା—1. To make love. ୨ । ରସାସ୍ୱାଦନ କରିବା—2. To taste ୩ । ଚାଟିବା—3. To lick.

Sward (root)

ସ୍ୱର୍ଧୁନୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଃ + ଧୁନୀ)—ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା—The river Ganges said to flow in heaven.

Swardhūnī

ସ୍ୱର୍ନଗରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅମରାବତୀ—The capital or court of Indra.

Swarnagarī

ସ୍ୱର୍ନଦୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀ (ଭରତ)

Swarnadī The river Ganges said to flow in heaven.

ସ୍ୱର୍ପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ସ୍ୱଃ + ପତି)—ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

Swarpati

ସ୍ୱର୍ବ(ର୍ବ)ଧୂ—ସଂ. ବ—(ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A Swarba (rbba) dhū woman of heaven. ୨ । ଅପ୍ସରାମାନେ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. The heavenly nymphs.

ସ୍ୱର୍ବା(ର୍ବା)ପୀ—ସଂ. ବ—ଗଙ୍ଗାନଦୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Swarbā (rbbā) pī The Ganges.

ସ୍ୱର୍ବେ(ର୍ବେ)ଶ୍ୟା—ସଂ. ବ—ଅପ୍ସରା—
Swarbe (rbbe) śyā The heavenly nymphs.

ସ୍ୱର୍ବୈଦ୍ୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଦେବତାମାନଙ୍କର
Swarbaidya ଚିକିତ୍ସକ—1. The physician of heaven. ୨ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—2 The twin brothers, Aświnī Kumāras. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ନିତ୍ୟ ଦ୍ୱିବଚନ 'ସ୍ୱର୍ବୈଦ୍ୟୌ' ରୂପ ଧାରଣ କରେ; କାରଣ, ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ ଯମଜ ।]

ସ୍ୱର୍ଭାନବ—ସଂ. ବ—ଗୋମେଦକ ମଣି—
Swarbhānaba Topaz; a species of gem.

ସ୍ୱର୍ଭାନୁ—ସଂ. ବ—୧ । (ସ୍ୱଃ=ସ୍ୱର୍ଗରେ+ଭାନୁ=କିରଣ ଯାହାର)—
Swarbhānu ରାହୁ (ଅମର)—1. The Ascending. Node. ୨ । (ନାମ) ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)—2. Name of a son of Śrīkṛushṇa.

ସ୍ୱର୍ଭାନୁ ସୂଦନ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Swarbhānu sūdana The sun.

ସ୍ୱର୍ଯାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଃ+ଯା ଧାତୁ+କ୍ତ୍ରି ତ)—ସ୍ୱର୍ଗତ (ଦେଖ)—
Swarjāta (ସ୍ୱର୍ଯାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Swargata (See).

ସ୍ୱର୍ଲୋକ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ; ଦେବଲୋକ; ସୁରଲୋକ—
Swarloka 1. Heaven, the abode of the gods. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ (ଦେଖ)—2. Swarga (See).

ସ୍ୱଲୀନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଦାନବବିଶେଷ—Name of a demon.
Swalīna [ଦ୍ର—ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ଏ ଦାନବ ଯକ୍ଷରୂପ ଧାରଣ କରି ୧୦୦ ବର୍ଷକାଳ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ପଥରୋଧ କରିଥିଲା । ଭଗୀରଥ କୌଶିକଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ନାଗବାହନ ଦେଲେ । ଏହି ନାଗ ସ୍ୱଲୀନକୁ ବିଦାରଣ କରିବାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବାଟ ଫିଟିଲା—(ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣ ଗଙ୍ଗାବତରଣ)] ।

ସ୍ୱଲ୍ପ—ସଂ. ବିଣ [ସୁ=ଅତି+ଅଳ୍ପ]—୧ । ଟିକିଏ—
Swalpa 1. A little. ୨ ଅତ୍ୟଳ୍ପ—2. Very little. ୩ । ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର; ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ-3.Very small. ୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—4. Very slight. [ସ୍ୱଲ୍ପତା(ତ୍ୱ)—ବ]

ସ୍ୱଲ୍ପ କନ୍ଦ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କଶେରୁ—
Swalpa kanda Scirpus Grossus; Kysoor.

ସ୍ୱଲ୍ପ କାଷ୍ଠ—ସଂ. ବ. [ବହୁବ୍ରୀହି]—ଶଙ୍ଖ ଅଳୁ—
Swalpa kāshṭha (ହ. ଶ.)—Pachyrhinzus Augulatus.

ସ୍ୱଲ୍ପ କେଶରୀ(ର)——ସଂ. ବ (ସ୍ୱଲ୍ପ+କେଶର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Swalpa kesarī(ra) କାଞ୍ଚନାର; କୋବିଦାର ବୃକ୍ଷ (ସ୍ୱଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ); କଞ୍ଚନ ଗଛ (ନାଲି ଓ ଧଳା)—Bauhinia Variegata tree.

ସ୍ୱଲ୍ପ କେଶ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅତି ଅଳ୍ପ ବାଳ—Very few or
Swalpa kesha short hairs. ସଂ-ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) (ସ୍ୱଲ୍ପକେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ ବ.ଣ) ସ୍ୱଲ୍ପକେଶୀ (ଦେଖ)—Swalpakeshī (See)

ସ୍ୱଲ୍ପ କେଶିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱଲ୍ପ+କେଶ+ଇନ୍; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Swalpa keśinī ଅତ୍ୟଳ୍ପ କେଶବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Having a (ସ୍ୱଲ୍ପକେଶୀ—ପୁଂ) few or short hairs.

ସ୍ୱଲ୍ପକେଶୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଭୂତକେଶ ନାମକ ଘାସ; ଶ୍ୱେତଦୂର୍ବା—
Swalpakeśī 1. The white variety of Doob grass; creeping Cynodon. ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଭୂତକେଶ, ଦୂର୍ବା, ଶତବୀର୍ଯ୍ୟା, ଗୋଲୋମୀ, ୨ । ଗୋଲୋମୀ; ବଚ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); କେଶଧୂକ୍ । ବଚ—2. The sweet flag; Acorus Calamus. ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ୱଲ୍ପକେଶିନୀର ପୁଂଲିଙ୍ଗ—(a female) Having very few or short hairs.

ସ୍ୱଲ୍ପ ଚଟକ—ସଂ. ବ—ବାସା ଚଡ଼େଇ—
Swalpa chaṭaka The weaver-sparrow.

ସ୍ୱଲ୍ପ ଜମ୍ବୁକ—ସଂ. ବ—କୋବିଶିଆଳ (ହ. ଶ)—
Swalpa jambuka Fox.

ସ୍ୱଲ୍ପ ତରୁ(ବିଟପ)—ସଂ. ବ—କେମୁକ (ହ୍ର. ଶ)—
Swalpa taru(biṭapa) Cabbage; Costus Speciosus.

ସ୍ୱଲ୍ପ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱଲ୍ପ ଅଟେ ଦୃଷ୍ଟି
Swalpa drushṭi ଯାହାର)—ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି କ୍ଷୀଣ—Short-sighted.

ସ୍ୱଲ୍ପ ନଖ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ନଖୀ ୪ (ଦେଖ)
Swalpa nakha Nakhī 4 (See)

ସ୍ୱଲ୍ପ ପତ୍ରକ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଲ୍ପ+ପତ୍ର+କ)—(ବୈଦ୍ୟକ. ରତ୍ନମାଳା)
Swalpa patraka ଗୌରଶାକ; ମିଧୁକ ଭେଦ; ଯାହାର ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଗୌରଶାକମନ୍ଥ ମଧ୍ୟୁଳ, ଗିରିଜ । } ଅ—A wild or hilly plant.

ସ୍ୱଲ୍ପ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଲ୍ପ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍)—ମେଦା ନାମକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ଔଷଧ—A rare herb.

ସ୍ୱଲ୍ପ ଫଳା—ସଂ. ବ—ଦ୍ରାକ୍ଷା ଭେଦ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ମଧ୍ୟାହ୍ନିକ ଫଳ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Thueetia Nerifolia. [ଦ୍ର—ଦ୍ରାକ୍ଷା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ସ୍ୱଲ୍ପ ବର୍ତ୍ତୁଳ—ସଂ. ବ—ମଟର (ହ୍ର. ଶ)—
Swalpa barttula Pea.

ସ୍ୱଳ୍ପ ବଲ୍କଳା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦେଇବଗଛ (ହି. ଶ) ବୃକ्ष—
Swalpa balkalā The toothache tree.

ସ୍ୱଳ୍ପ ବିରାମ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଜ୍ୱରରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ ଦେହର ତାପ କମିଯାଇ ପୁଣି ବଢ଼େ—A kind of remittant fever.
Swalpa birāma jwara

ସ୍ୱଳ୍ପ ଭାଷୀ—ସଂ.ଇଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଳ୍ପ ଭାଷିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱଳ୍ପ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ+ଣିନି. ଇନ୍)—ଯେ ଅତି ଅଳ୍ପ କଥା କହେ—(ସ୍ୱଳ୍ପ ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Speaking or talking very little.
Swalpa bhāshi

ସ୍ୱଳ୍ପ ମାତ୍ର—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ ପୁଂ ଓ କ୍ଲି. ବିଣ (ସ୍ୱଳ୍ପ+ମାତ୍ରା; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Swalpa mātra ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାବିଶିଷ୍ଟ—1. Very in quantity. little. ୨ । ଅତି ଅଳ୍ପ—2. Very little.
(ସ୍ୱଳ୍ପମାତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ)

ସ୍ୱଳ୍ପମାତ୍ରା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—Very small quantity or dose.
Swalpamātrā ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱଳ୍ପମାତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swalpamatra.

ସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦା—ସଂ. ବ—ଶଣପୁଷ୍ପୀ (ହି. ଶ)—
Swalpa śabdā Crotolaria Juncia (plant).

ସ୍ୱ ଶବ୍ଦ ବାଚ୍ୟ ଦୋଷ—ସଂ. ବ—ରସ ଦୋଷ ବିଶେଷ—A defect
Swa śabda bāchya dosha in rhetoric, in which a particular sentiment is expressed by the very verbal expression which denotes that sentiment. [ଦ୍ର—ଯେବେ କୌଣସି ରସ ବା ରସର ସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ବା ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ ସ୍ୱଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ ତେବେ ସ୍ୱଶବ୍ଦବାଚ୍ୟ ଦୋଷ ହୁଏ ।

ଯଥା—ଗଣ୍ଡିରୁ ବିଛିନ୍ନ ହୋଇ ଛଟକି ଛିଡ଼ିକି ଛଟପଟ ହେଲା ଭୂମେ, ରକ୍ତ ଭସ୍ମ ସ୍ରାଗ ସାଲଙ୍କାର ହସ୍ତ ପାଦ ସଶିରସ୍କ ଶିରଃ, ସେଣ ହୋଇ ଗଲେ ପଡ଼ି ଅଶେଷ ଅଶ୍ୱରଥେ ରଥ ଭଗ୍ନ ସେ ବିମର୍ଦ୍ଦେ, ଦୁଖିର କର୍ଦ୍ଦମେ ମସ୍ତିଷ୍କ ସକୃତ୍ ପ୍ଲୀହା ଅନ୍ତ୍ର ମାଂସ ବସା, ହୃଦୟାଦି ପିଣ୍ଡି ହେଲା ଅଯତ୍ନେ ସେ କାଳେ ଭୈରବୀର ଭୋଗ ଯୋଗ୍ୟ ବୀଭତ୍ସ ଘାଣ୍ଟିଥ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା । ବୀଭତ୍ସ ରସର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ "ବୀଭତ୍ସ" ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ଦୋଷାବହ ।]

ସ୍ୱ ସର—ସଂ. ବ—୧। ଗୃହ; ଘର (ହି. ଶ)—1. House. ୨ । ଦିନ (ହି. ଶ)—2. Day.
Swa sara

ସ୍ୱସା—ସଂ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱ=ଉତ୍ତମ+ଅସ୍ ଧାତୁ=ଦେବା+ଭାବ ଣ ; ସ୍ୱସ ଶବ୍ଦ; ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—1 Sister. ୨ । ଦେଇବଗଛ (ହି. ଶ)—2. The toothache tree.
Swa sā

ସ୍ୱସ୍କ୍ (ଧାତୁ) ସଂ—ଚାଲି କରିବା—
Swask (root) To move.

ସ୍ୱସ୍ତି—(ସୁ=ଉତ୍ତମ+ଅସ୍ ଧାତୁ=ଦେବା+ଭାବ ଣ)—(ଆଶୀର୍ବାଦ, ମଙ୍ଗଳ କାମନା ଆଦି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅବ୍ୟୟ ଶବ୍ଦ;—ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ।) (Interjection used in benedictions and goodwishes;—God bless you !) ସଂ. ବ—୧ । ଆଶୀର୍ବାଦ—1. Blessing. ୨ । ପୁଣ୍ୟ—2. Piety. ୩ । କଲ୍ୟାଣ; ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—3. Auspiciousness; bliss. ୪ । ସ୍ୱୀକାର—4. Consent. ୫ । ତୃପ୍ତି; ସନ୍ତୋଷ—5. Satisfaction; contentment. ୬ । ଶାନ୍ତି—6. Peace. ୭ । ପୁରାଣାନୁସାରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ୩ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ହି.ଶ)—7. One of the 3 wives of Brahmā. ସଂ. (ଅ)—୧ । ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ମଙ୍ଗଳକାମନା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ତୁମ୍ଭର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ—1. God bless you ! ୨ । ମଙ୍ଗଳ କର୍ମରେ ସ୍ୱସ୍ତି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର 2. Holy formula with the word 'Swāsii' used on auspicious occasions. ୩ । ଦାନ ସ୍ୱୀକାର ମନ୍ତ୍ର—3. A formula pronounced by a person while accepting a gift. [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିସାରି 'ସ୍ୱସ୍ତି' 'ସ୍ୱସ୍ତି' 'ସ୍ୱସ୍ତି' ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଯୋଗେ ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦର ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ । ଯଥା—"ସ୍ୱସ୍ତି ଧାତ୍ରେ" (ମୁଗ୍ଧବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ) ।

ଦେ. ବ—୧ । ମଙ୍ଗଳ—1. Good. [ଉ—ତାହା ଜାଣିଥାଇ ଏ ଜନ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୋଇଲେ ହେଉ ସ୍ୱସ୍ତି ତବ ନରଗଣ । କୃଷ୍ଣ ତା ଶୁଣି ଭୀମ ସ୍ୱସ୍ତି ବଚନ୍ତରେ, ଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି ତାହାଙ୍କୁ ବେଗେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ—ସଭା] ୨ । ମନର ଶାନ୍ତି; ଉଦ୍ୱେଗଶୂନ୍ୟତା—2. Peace of mind; freedom from anxiety. ୩ । ସୁଚ୍ଛନ୍ଦତା—3. Comfort. ୪ । ସନ୍ତୋଷ; ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିମୟ ଅବସ୍ଥା—4. A state of happiness, peace and contentment. ୫ । ପତ୍ରାଦିର ଆରମ୍ଭରେ ଲେଖାଯିବା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶବ୍ଦ—5. A word written at the beginning of a letter.

ସ୍ୱସ୍ତିକ—ସଂ. ବ.—(ସ୍ୱସ୍ତି+କ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Auspicious article. ୨ । ପିଠାଳି ବା ଚାଉଳ ଚୂଳା ନିର୍ମିତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଧିବାସ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. An article made of rice paste used on the eve of auspicious occasions. [ଦ୍ର—ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ଭିଆର ହୁଏ ଓ ଏହା ଦେବତାମାନଙ୍କ ନିବାସ ବୋଲି ବିବେଚିତ (ହି. ଶ)—୩ । ଚତୁଷ୍ପଥ; ଚାରି—3. A meeting place of two

cross roads. ୫ । ଚତ୍ୱର; ଚତୁଷ୍କ—4. A square; a courtyard. ୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ଗୃହ (ମେଦନୀ)—5. A sort of house facing east and having varandas on two sides and portico on the front. [ଦ୍ର—ଏ ଗୃହର ଦୁଆର-ମୁହଁ ପୂର୍ବକୁ ଓ ଏଥିର ସାମନାରେ ଓ ଦୁଇପାଖରେ ବରଣ୍ଡା ବା ଅଳିନ ଥାଏ (ଭରତ); ଯେଉଁ ଘରର ଦୁଇପାଖରେ ବରଣ୍ଡା ଓ ସାମନା ପାଖରେ ଗୃହନୀ ବା ଗାଡ଼-ବରଣ୍ଡା ଥାଏ, ମଚାଲ୍ରରେ, ଯେଉଁ ଘରର ପଞ୍ଚମାଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଦଲାଣ (ମେଜ୍ଜ) ଓ ପୂର୍ବାଂଶରେ ଦୁଇଟି ଦଲାଣ ଥାଏ, ତାକୁ ସ୍ୱସ୍ତିକ ବୋଲଯାଏ । ଏ ଘରେ ରହୁବା ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ବା ସ୍ୱସ୍ତି ହୁଏ ବୋଲି ଏଥିର ଏହି—ନାମ (ହ୍ର. ଶ)—୬ । ପିଷ୍ଟକ ବିକାର (ବିଶ); ପିଠକ—6. A paste for pastry cakes. ୭ । (ପୁଂ) ଚତ ଚାଳକ (ବିଶ); ଶିଷ୍ଟ—7. A panderer; a (ସ୍ୱସ୍ତିକା—ଷ୍ଟ୍ରୀ) person who procures women for a gallant. ୮ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଚରଣର ଛାପ; ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଚିହ୍ନାନ୍ତର୍ଗତ ଚିହ୍ନ ବା ଧ୍ୱଜ-ବିଶେଷ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—8. A print of the footsteps of the Buddha borne on the flag of the Buddhists. [ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଚିହ୍ନ—ବୃଷ, ଗଜ, ଅଶ୍ୱ, ପ୍ଲବଗ, କୌଶ, ଅଚ୍ଛ, ସ୍ୱସ୍ତିକ, ଶଶୀ, ମକର, ଶ୍ରୀବତ୍ସ, ଖଡ୍ଗୀ, ମହିଷ, ଶୂକର, ଶ୍ୟେନ, ବଜ୍ର, ମୃଗ, ଛାଗ, ନନ୍ଦ୍ୟାବର୍ତ୍ତ, ଘଟ, କୂର୍ମ, ନୀଲୋତ୍ପଳ, ଶଙ୍ଖ, ଫଣୀ ଓ ସିଂହ ।]—୯ । ସ୍ୱଭାବର ଶାକ (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟ); ସ୍ୱନ୍ତୁସ୍ୱନଆଁ ଶାଗ—9. Blepharis Edulis (a potherb) ୧୦ । ସ୍ୱସ୍ତିକାସନ;ଯୋଗାଙ୍ଗାସନ ବିଶେଷ—10. One of the seats prescribed for joga exercise. [ଦ୍ର—ଏହି ଆସନରେ ବସିଲେ ହଠଯୋଗୀ ସାଧକଙ୍କୁ ସ୍ୱସ୍ତି ବା ଆରାମ ବୋଧହୁଏ । ଏ ଆସନରେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ର ଗୋଇଠିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଗୁହ୍ୟ-ଦ୍ୱାର ଓ ଉପସ୍ଥ ନିକଟରେ ରଖି ଓ ଦୁଇ ପାଦକୁ ବିପରୀତ ଜଙ୍ଘରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ସାଧକ ଠେକା ଯଦାଇ ଦେହକୁ ସରଳ ଭାବରେ ରଖି ବସନ୍ତି ।] ୧୧ । ସର୍ପଫଣା—11. The expanded hood of a serpent. ୧୨ । ସର୍ପଫଣାକୃତି ଅଞ୍ଜଳି—12. Palms of the hand folded like the expanded hood of a serpent. ୧୩ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶଲ୍ୟୋଦ୍ଧାରଣ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—13. A kind of surgical instrument used in ancient India for drawing out an arrow or foreign body from a wound. [ଦ୍ର—ଏ ଯନ୍ତ୍ର ୧୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ସିଂହ, ଶୃଗାଳ, ମୃଗଆଦିଙ୍କ ଆକାର ଅନୁସାରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ୧୮ ପ୍ରକାର (ହ୍ର. ଶ) ।] ୧୪ । ଶୁଭସୂଚକ ଚିହ୍ନବିଶେଷ; ବଜ୍ରଚିହ୍ନ—14. A conventional sign, viz. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ-କାଳରେ ଏହି ଶୁଭସୂଚକ ଚିହ୍ନ ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ହେଉଥିଲା । ଆଜିକାଲି କେତେକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜାତି (ଯଥା, ଜର୍ମାନ୍) ଏ ଚିହ୍ନକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଥିଓସଫି (Theosophy) ବା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ଏକତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ମାଡାମ୍ ବ୍ଲାଭସ୍କୀ (Madam Blavatsky) ତାଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଗୁପ୍ତ-ବାଦ (The Secret Doctrine) ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ (୧ମ ଖଣ୍ଡ ୭୨-୭୩ ପୃଷ୍ଠା, ୩ୟ ଖଣ୍ଡ ୧୦୭।୧୦୮ ପୃଷ୍ଠା, ୪ର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ୧୫୭-୧୫୮ ପୃଷ୍ଠା) ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମାବ-ଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରବଚନମାନ ଉଦ୍ଧାର କରି ପ୍ରମାଣ କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ଚିହ୍ନ ପ୍ରାଚ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସବୁ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ (ଯଥା—ହିନ୍ଦୁ, ଜୈନ, ବୌଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍, ମିଶରୀୟ) ରେ ଅନନ୍ତକାଳ(eternity)ର ପ୍ରତୀକରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସବୁ ଦେଶବାସୀମାନେ ଏହାକୁ ମଙ୍ଗଳମୟ ଚିହ୍ନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।] ୧୫ । ରସୋନ; ରସୁଣ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡଶେଷ)—15. Garlic. ୧୬ । ରକ୍ତାଳୁ (ହ୍ର.ଶ)—16. The red variety of yam. ୧୭ । ମୂଳା (ହ୍ର.ଶ)—17. Radish. ୧୮ । (ସାମୁଦ୍ରିକ) କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶରୀରରେ ପ୍ରକାଶିତ ଶୁଭକର ସ୍ୱସ୍ତିକ ଚିହ୍ନ (ହ୍ର. ଶ) —18. A sign like Swastika found on the limbs of some persons. ୧୯ । ଘାଆ ଓ କଥ ଆଦି ବନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପଟ୍ଟ (ହ୍ର.ଶ)—19. A kind of bandage tied on boils and sores. ୨୦ । ସର୍ପଫଣା ଉପରେ ଥିବା ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା (ହ୍ର. ଶ)—20. Blue line on a serpent's hood. ୨୧ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ନୌକା (ହ୍ର. ଶ)—21. A kind of excellent royal barge used in ancient India.

ସ୍ୱସ୍ତିକା—ସଂ. ବି—(ହ୍ର. ଚମ୍ପେଲି)—ଜାଇଫୁଲ—Catalonain or Swastika Spanish jasmine.

ସ୍ୱସ୍ତିକାସନ—ସଂ. ବି—ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଆସନ ବିଶେଷ—A kind Swastikāsana of sitting posture prescribed in joga exercise. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ଠେକା ଯଦାଇ ବା ପଦ୍ମାସନ କରି ବସିବାବେଳେ ଦୁଇ ଗୋଇଠିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଗୁହ୍ୟ ଓ ଉପସ୍ଥ ଉପରେ ରଖି ଡାହାଣପାଦକୁ ବାଆଁ ଜଙ୍ଘକୁ ଓ ବାଆଁ ପାଦକୁ ସଙ୍ଗେ ଡାହାଣ ଜଙ୍ଘକୁ ଲଗାଇ ଦେହକୁ ସରଳ ଭାବରେ ରଖି ଯୋଗ ସାଧନ କରନ୍ତି । (ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର)]

ସ୍ୱସ୍ତିକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱସ୍ତି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—
Swastikṛut କଲ୍ୟାଣକାରୀ—Doing good. ସଂ. ବି—
ଶିବ (ହ. ଶ)—Śiba.

ସ୍ୱସ୍ତିଘୋଷ—ସଂ. ବି—ଦକ୍ଷିଣା ପାଇବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସ୍ୱସ୍ତିଶବ୍ଦ
Swastighosa ଉଚ୍ଚାରଣ—Utterance of the word
'Swasti' by Brāhmaṇas on receiving
gifts. (ଉ—ଦକ୍ଷିଣା ପାଇ ଦ୍ୱିଜେ ସ୍ୱସ୍ତିଘୋଷ କଲେ । ସେ ଶବଦେ ଅକାଶ ମଣ୍ଡଳ ମଣ୍ଡିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ—ସଭା)

ସ୍ୱସ୍ତିବାଚ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ (ଦେଖ)—
Swastibācha Swastibāchana (See)
(ଉ— ଜଳପାତ୍ର ଦେଇ ଯେ କରାଏ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ—ବନ)

ସ୍ୱସ୍ତିବାଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱସ୍ତି + ବଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧।
Swastibāchaka ସ୍ୱସ୍ତିଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣକାରୀ—1. Uttering
the word Swasti. ୨। ଆଶୀର୍ବାଦକ—2. Blessing.

ସ୍ୱସ୍ତିଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱସ୍ତି + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—କଲ୍ୟାଣଦାୟକ
Swastida Giving bliss (ସ୍ୱସ୍ତିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ
ଶିବ (ହ. ଶ)—Śiba.

ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ—ସଂ. ବି—ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ କର୍ମାରମ୍ଭରେ 'ସ୍ୱସ୍ତି ! ସ୍ୱସ୍ତି !' ମନ୍ତ୍ର
Swastibāchana ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଅକ୍ଷତ ବିଳାଇଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରାର୍ଥନା—The utterance of certain formula beginning with 'Swasti' and invoking blessing of the gods and sprinkling rice while beginning any auspicious ceremony. (ଉ—ଡକାଇ ଦ୍ୱିଜ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ କରାଅ, ଦୁର୍ଦ୍ଦିନକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବାଗାଇଁ ଯାଅ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ—ସଭା)

(ଉ—ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ ମନ୍ତ୍ର ଯଥା—କର୍ମକର୍ତ୍ତା କହିବେ 'ସ୍ୱସ୍ତି ପୁଣ୍ୟାହଂ ଭବନ୍ତୋ ଅମୁକ କର୍ମଣି ସ୍ୱସ୍ତି ବ୍ରୁବନ୍ତୁ;' ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କହିବେ 'ଏବମସ୍ତୁ, ବିଜ୍ଞପୟାମି'; କର୍ମକର୍ତ୍ତା କହିବେ 'ଭୂୟତାଂ'; ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କହିବେ 'ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣାନାଂ ରାଜା ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ।

ସ୍ୱସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବାଃ
ସ୍ୱସ୍ତି ନଃ ପୂଷା ବିଶ୍ୱଦେବାଃ
ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତାର୍କ୍ଷ୍ୟୋଽରିଷ୍ଟନେମିଃ
ସ୍ୱସ୍ତି ନୋ ବୃହସ୍ପତି ର୍ଦ୍ଧାତୁ ।'

ଏହା ବୋଲି ଭୂମିରେ ତଣ୍ଡୁଳ ବୁଣିବେ ।)

ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନିକ—ସଂ. ବିଣ—୧। ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating
Swastibāchanika to 'swastibāchana'
୨। ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନଉଚ୍ଚାରଣକାରୀ—2. Reciting the
'swastibāchana' formula

ସ୍ୱସ୍ତିମୁଖ—ସଂ.ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି,ସ୍ୱସ୍ତି ଶବ୍ଦ ଅଛି ମୁଖରେ ଯାହାଙ୍କର)—୧।
Swasti mukha ବ୍ରାହ୍ମଣ (ମେଦିନୀ) - 1. A Brāhmaṇa.
୨। ବନ୍ଦୀ; ଭାଟ (ମେଦିନୀ)—2. A herald; a
panegyrist. ୩। (ଲିପି ଆଦିର ଆରମ୍ଭରେ ସ୍ୱସ୍ତି ଶବ୍ଦ ଲେଖିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ) ଲିପି; ଲେଖ; ପତ୍ର (ମେଦିନୀ) —
3. A letter.

ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ—ଗ୍ରା. ବି. (ଚଦ୍ୟ) ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ (ଦେଖ)—Swastyayana
Swastyana (See).
ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ स्वस्त्ययन [ଉ—ଭୂତଙ୍କୁ ଦେଇ ଭୂତବଳି, ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ କଲେ ଦ୍ୱିଜେ ପ୍ରିୟ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱସ୍ତି = ମଙ୍ଗଳ + ଅ + ଇ ଧାତୁ +
Swastyayana ଭାବ, ଅନ)—୧। କୁଗ୍ରହଙ୍କ ଶାନ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋମାଦି ମଙ୍ଗଳ କର୍ମ; ଗ୍ରହଯାଗ—
1.Oblations unto fire made for propitiating evil planets. ୨। ଦାନଗ୍ରହୀତା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ ଯୁକ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ—2. Blessings uttered by Brāhmaṇas on accepting gifts. [ଉ—ସ୍ୱରୋହିତ ଆଦି ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ଜନ, ପାଖରେ ଥାଇ କହନ୍ତି ଟିକି ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା]

ସ୍ୱସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ.ତ୍ରି(ସ୍ୱସ୍ଥା + ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। ସୁସ୍ଥ (ଦେଖ ମାହାତ୍ମ୍ୟ)
Swastha —1. Hale; in enjoyment of
(ସ୍ୱସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) health. ୨। ନିରୁଦ୍ୱିଗ୍ନ—2. Free from
(ସ୍ୱସ୍ଥତା—ବି) anxiety. ୩। ସନ୍ତୁଷ୍ଟଚିତ୍ତ—3. Contented.

ସ୍ୱସ୍ଥ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଚିତ୍ତ ସ୍ୱସ୍ଥ ବା ଶାନ୍ତ ହୋଇଅଛି—
Swastha chitta With the mind tranquilised.
(ସ୍ୱସ୍ଥ ଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ୱସ୍ଥ ଚେତାଃ—ଅନ୍ୟ ବିଣ. ରୂପ)

ସ୍ୱସ୍ରୀୟ—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ସ୍ୱସୃ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇୟ)—ଭଗିନେୟ; ଭଣଜା
Swasrīya Sister's son.
(ସ୍ୱସ୍ରୀୟା— ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ଭଗିନୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
a sister; sisterly.

ସ୍ୱସ୍ରୀୟ ବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଣଜା ବୋହୂ—The
Swasriya badhū wife of one's sister's son.

ସ୍ୱସ୍ରୀୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱସ୍ରୀୟ + ଆ)—ଭଗିନେୟୀ; ଭଣଜୀ—
Swasrīyā One's sister's daughter.

ସ୍ୱ ହସ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ହାତ—
Swa hasta One's own hand.

ସ୍ୱହସ୍ତ ପାକ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍)—ନିଜର ହାତରେ ରାନ୍ଧଣା—
Swahasta pāka Cooking by one's own hand.

ସ୍ୱହସ୍ତ ଲିପି(ଲେଖ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ହସ୍ତାକ୍ଷର—
Swahasta lipi(lekha) One's own handwriting.

ସ୍ୱହସ୍ତାଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ନିଜର ହାତଦ୍ୱାରା ଲେଖା—
Swahastāṅkita Written by one's self.

ସ୍ୱ ହିତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ମଙ୍ଗଳ—
Swa hita One's good.

ସ୍ୱାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ ସପାଦ)—୧ । ପୁଅଇ; କରଜ ଦିଅଯିବା ଧାନ ଉପରେ ଆଦାୟ କରାଯିବା ½ ପରିମିତ ସୁଧ—
Swāi 1. Interest at the rate of 25 per cent on paddy lent as loan.
ପାଇ
ସବାଇ, ସଉଆ

[ଦ୍ର—ଦୋଳଯାତ୍ରାଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାନ ଫସଲ ଅମଦାନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଚାଷକମାନେ ଧାନ କରଜ ନିଅନ୍ତି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାନ ଫସଲ ଅମଦାନ ହେଲାରୁ କରଜ ନିଆଯାଇ ଥିବା ଧାନ ଓ ତହିଁର ସୁଧ ½ ହିସାବରେ ଆଦାୟ କରାଯାଏ । ସେ ବର୍ଷ ସୁଝି ନ ପାରିଲେ ତହିଁ ଆର ବର୍ଷକୁ ଉକ୍ତ ସୁଧ ଓ ମୂଳ ଧାନ ମୂଳରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇ ତହିଁ ଉପରେ ଚକ୍ରବୃଦ୍ଧି ସୁଧ କଷାଯାଏ । ଏହାକୁ ସ୍ୱାଇ କରଜ ବା ପୁଅଇ କରଜ କହନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଧାନ ମହାଜନମାନେ ½ ହାରରେ ସୁଧ ନେଉଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ କେତେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଢ଼ କୁହାଯାଏ । ଏଠାରେ ଅତି ଗୋଟିଏ କଥା ବକ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ, ସ୍ୱାଇର ଅର୍ଥ ସବୁଆ ବା ୧½, କିନ୍ତୁ ଭାଷାରେ 'ସ୍ୱାଇ' ଶବ୍ଦ କେବଳ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
2. One fourth.

ସ୍ୱାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱାମୀ)—କେତେକ କୃଷକ ଓ ବଳରାମଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—A family-title of some cultivators and Balarāma Gotri Brāhmaṇas.
Swāiñ

ସ୍ୱାଇ ସୁଦ(ଧ)—ଦେ. ବି—ମୂଳ ଧନର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସୁଦ—
Swāi suda(dha) Interest at 25 percent.

ସ୍ୱାକ୍ଷ ପାଦ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ + ଅକ୍ଷ ପାଦ)—ନୈୟାୟିକ (ଜଟାଧର)—
Swāksha pāda A logician.

ସ୍ୱାକ୍ଷର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦସ୍ତଖତ; ସହି; ଦଲିଲ ଓ ପତ୍ର ଆଦିରେ ଅପଣାର ନାମ ଦସ୍ତଖତ୍—1. Signature. ୨ । ନିଜର ହସ୍ତାକ୍ଷର—2. One's own handwriting.
Swākshara

ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ଲେଖାରେ ଯେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ଅଛନ୍ତି—One who has signed a writing.
Swāksharakārī
(ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱାକ୍ଷର + ଇତ)—ସ୍ୱାକ୍ଷରଯୁକ୍ତ; ଦସ୍ତଖତ୍—
Swāksharita Containing one's signature; signed by a person.

ସ୍ୱାଗତ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ + ଆଗତ)—୧ । ସୁଖରେ ଅସି ପହଞ୍ଚିବା—
Swāgata 1. Safe arrival. ୨ । ଶୁଭାଗମନ—
2. Welcome; auspicious arrival. ୩ । କୁଶଳ—
3. Weal; well being. ୪ । ଅତିଥିକୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କହିବା ଅଭିନନ୍ଦନ; ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—4. Welcoming of a newly arrived honoured person. ସଂ. ଅ (ସଂ. ସ୍ୱାଗତଂ)—(ଅତିଥିକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ଆପଣ ସୁଖଶୁଭରେ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲେ ତ ? ଆପଣଙ୍କର ଶୁଭାଗମନ ହେଲା ତ ? ଆପଣଙ୍କ ଶୁଭାଗମନରେ ମୁଁ ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଲି—Interjection—(a word uttered to welcome a guest)—Hail !
(ସ୍ୱାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Welcome ! ସଂ. ବିଣ. ପୁ—କୁଶଳରେ ଆଗତ
Arived safely.

ସ୍ୱାଗତ ଜିଜ୍ଞାସା(ପ୍ରଶ୍ନ)—ସଂ. ବି—ସ୍ୱାଗତ ରୂପ ପ୍ରଶ୍ନ; ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ (ଯଥା—ଆପଣଙ୍କର ସୁଖଶୁଭ ତ ? ଆପଣ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଆସିଲେଣି କି ?)
Swāgata jijñāsā(praśna)
—Enquiry about the well-being or safe journey of a newly arrived honoured guest.

ସ୍ୱାଗତ ପତିକା(ଭର୍ତ୍ତୃକା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ୱାଗତ + ପତି; ଭର୍ତ୍ତୃ + କ + ଆ)—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା; ଅପଣାର ପତି ବିଦେଶରୁ ଫେରି ଅସିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକାରିଣୀ ନାୟିକା (ହି. ଶ)—(a class of heroines in a plot) A woman who welcomes her husband returning home after a long sojourn
Swāgata patikā (bharttṛukā)

ସ୍ୱାଗତପ୍ରିୟା—ସଂ.ବି. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱାଗତ + ପ୍ରିୟା)—ଏକଶ୍ରେଣୀର ନାୟକ; ବିଦେଶରୁ ଫେରି ଆସି ପତ୍ନୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ନାୟକ (ହି. ଶ)—(a clsas of heroes in a plot) A husband who assumes a very pleasant attitude to his wife on meeting her after his long sojourn.
Swāgatapriyā

ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ଭାଷଣ—ସଂ. ବି.—ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭେଟିଲା ବେଳେ ସ୍ୱାଗତ ଜିଜ୍ଞାସା ପୂର୍ବକ ଅଭିନନ୍ଦନ—
Swāgata sambhāshaṇa Words of welcome addressed to an honoured guest on meeting him.

ସ୍ୱାଗତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ୍ୱାଗତ + ଇକ)—ସ୍ୱାଗତକାରୀ; ସମାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାଦର ସମ୍ଭାଷଣକାରୀ—(a person)
Swāgatika
(ସ୍ୱାଗତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Welcoming a guest.

ସ୍ୱାଗମ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱ + ଆଗମ)—ସ୍ୱାଗତ (ଦେଶ)—Swāgata. (See)
Swāgama

ସ୍ୱାଙ୍କିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ + ଅଙ୍କ + ଇକ)—ମାର୍ଦ୍ଦଙ୍ଗିକ (ଶବ୍ଦ ଢୋଲୀ); (ସ୍ୱାଙ୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାନ୍ତି—A person who plays on 'Mṛudaṅga' or earthen drum.
Swāṅkika

ସ୍ୱାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱ + ଅଙ୍ଗ) ନିଜର ଅଙ୍ଗ—One's limb or body.
Swāṅga

ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—ସ୍ୱ. ବ—(ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ+ଭାବ ଯ)—୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା; ଅରାମ—Swāchchhandya 1. Comfort; ease; feeling of ease. ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Health. ୩ । ସ୍ୱାଧୀନତା—3. Independence.

ସ୍ୱାଜନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଜନ+ଭାବ ଯ)—ସ୍ୱଜନତା—The state of being a Swajana. Swājanya

ସ୍ୱାଜୀବ (ବ୍ୟ)—ସଂ. ବଣ [ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ୱ+ଅଜୀବ(ବ୍ୟ)]—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବା ଦେଶରେ କୃଷିବାଣିଜ୍ୟାଦି ଜୀବିକା ସୁଲଭ ଅଛେ (ହ. ଶ)—(a place) Where it is easy to get a living. Swājiba(bya)

ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବ—(ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର+ଭାବ ଯ)—୧ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା—1. Speciality; peculiarity. ୨ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ—2. Individuality. ୩ । ସ୍ୱାଧୀନତା—3. Independence; freedom. (ଯଥା—ନ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ମର୍ହତି=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟର ଯୋଗ୍ୟା ନୁହନ୍ତି ।] Swatantrya

ସ୍ୱାତି(ତୀ)—ସଂ. ବ—(ସ୍ୱ+ଅତ୍‌ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇ;) (ପୁରାଣୋକ୍ତ) ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ନୀବିଶେଷ (ହିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—Name of one of the wives of the sun god. [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ନାମ—ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱାତି, ସୂର୍ଯ୍ୟା, ସ୍ୱର୍ଚ୍ଚଳା, ସବେଣ୍ଡ, ଦ୍ୟୁମତ୍ସ୍ୱୀ, ଛାୟା (ହିକାଣ୍ଡ ଶେଷ) ୨ । ଖଡ୍ଗ (ଖରଣୀ)—2. Sword. ୩ । ବହୁଶାଖ ତୃଣ ବିଶେଷ—3 A species of grass having many branches. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ସପ୍ତ ବିଂଶତି ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର—4. (Astrology) The 15th asterism. [ଦ୍ର—ଏହା ଲୁଣ୍ଟମାରୁଣ-ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଏକତାରକାଯୁକ୍ତ । ଏହାର ଅଧିଦେବତା ପବନ । ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି କନ୍ଦର୍ପର ରୂପବାନ୍ ବାଣ୍ଡାଜନପ୍ରିୟ, ଚିତ୍ରପ୍ରସନ୍ନ, ମହାମତି, ଓ ବିଭୂତିଶାଳୀ ହୁଅନ୍ତି ।— ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପ୍ରଦୀପ ମୁହୂର୍ତ୍ତଚିନ୍ତାମଣି) ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ତିଥିରେ ପବନ ବା ବତାସ ବହେ ଓ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।

ଅମାବାସ୍ୟା, ଶନିବାର ଓ ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ର ଏହି ତିନିଙ୍କର ଏକତ୍ର ସଂଯୋଗ ମହାବାତ୍ୟାସୂଚକ, । ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତି ଅଛି ଯେ, ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ହେବା ବର୍ଷା ବା ଜଳବିନ୍ଦୁ ସାମୁଦ୍ରାରେ ମୁକ୍ତା, ବାଉଁଶରେ ବଂଶଲୋଚନ ଓ ସର୍ପଙ୍କଠାରେ ବିଷ ଉତ୍ପାଦନ କରେ ।] (ଉ—ମହାବାତ୍ୟା ଯଥା ଅମାସୌର ସ୍ୱାତିଯୋଗେ—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।) ୨ । ଝଡ଼ି ବର୍ଷା; ଲଗାଣ; ବତାସ—2. Storm; hurricane accompanied with continuous rain. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଟଭ୍ରସର ଏକ ପ୍ରକାର ମଧୁର ଫଳ—A species of sweet fruit like citron.

ସ୍ୱାତି(ତୀ) ଯୋଗ—ସଂ. ବ.—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଆଷାଢ଼ ମାସ ଶୁକ୍ଳ Swāti (tī) jōga ପକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଗ—1. (astrology) The conjunction of the moon with the 15th asterism during the bright lunar fortnight of Āshārd ha. [ଦ୍ର—ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳତିଥିରେ ରାତିରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରରେ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଶସ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶସ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ହୁଏ; ତୃତୀୟ ପ୍ରହରରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ଶସ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ହୁଏ । ଦିବସର ପ୍ରଥମ, ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗରେ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ହାନିକର ହୁଏ, ଅନ୍ୟଥା ଅଶୁଭ—ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ଜ୍ୟୋତିଷବିଶାରଦ ।] ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରବିବାର, ଶନିବାର ବା ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଅମାବାସ୍ୟା ହେବା ଓ ସେ ଦିନ ରବିର ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତି ରୂପ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଯୋଗ—2, (astrology) The conjunction of the sun with the 15th asterism on the new-moon day of the month of Karttika, if its falls on a sunday, saturday or tuesday. [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ ତୋଫାନ ବା ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ବହୁ ପ୍ରାଣୀ ବିନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ବାଇକୋଳ ଜ୍ୟୋତିଷବିଶାରଦ ।]

ସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବ.—(ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ଆସ୍ୱାଦନ; ଜିହ୍ୱା ଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ରସ ଗ୍ରହଣ; ଚାଖିବା—1. The tasting of a thing with the tongue. (ସ୍ୱାଦ—ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ) ୨ । ପ୍ରୀତିକରଣ—2. Pleasing. ୩ । କାବ୍ୟାଦିର ରସ—3. Sentiment in literature. ୪ । ଆସ୍ୱାଦ; ଚାଖିବାଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥ ମିଠା ବା ତିତା, ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଏହି ଅନୁଭୂତି—4. Flavour; the taste of a thing. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ ଅନୁଭୂତି—5. Experience acquired through the senses. ଦେ. ବଣ—(ସଂ ସ୍ୱାଦୁ) ମିଠାଲିଆ; ମିଠା; ସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ; ମଧୁର—Sweet to the taste.

ସ୍ୱାଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବ—ଗୋଖୁରା; ଗୋଖରୁ—A thorny plant and its thorny berry; Tygophyllae Tribulus Terrestris. Swādamshṭrā

ସ୍ୱାଦ କୁସୁମ—ସଂ. ବ.—ଅରଣ୍ୟଜାତ ବୃହତ୍ ତରୁ ବିଶେଷ—Swāda kusuma Schlichera Trijuga (a wild tree) ସ୍ୱାଦ କୁସୁମ କୁସ୍ମା କୁସୁମ

ସ୍ୱାଦ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବ.—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜୌଷଧି ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାଦ ଓ ବାସ—Taste and smell of a thing. Swāda gandha

ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଜୌଷଧି ପଦାର୍ଥକୁ ଚାଖିବା ଦ୍ୱାରା ତାହାର ରସାନୁଭବ—1. Swāda grahaṇa

The tasting of a thing. ୨ । କଥିତ ବା ଲିଖିତ ବିଷୟର ଉପଭୋଗ—2. The relishing or enjoyment of the sentiment of a thing spoken or written.

ସ୍ୱାଦଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ—(ସ୍ୱାଦଗ୍ରାହିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱାଦ + ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ + Swadagrāhi ଣିନି ଇନ୍)—୧ । ଆସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣକାରୀ; (ସ୍ୱାଦଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପଭୋଗକାରୀ—1 Tasting a thing; enjoying the flavour of a thing. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟାଦିର ରସଗ୍ରାହୀ—2. Enjoying the sentiment of any matter. ୩ । ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ; ପ୍ରୀତିଶୀଳ—3. Loving.

ସ୍ୱାଦନ—ସଂ. କ.—(ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ରସାନୁଭବ; Swādana ଚାଖିବା—1. Tasting. ୨ । ରସଗ୍ରହଣ—2. (ସ୍ୱାଦିତ—ବିଣ) Enjoying or appreciating the sentiment of a matter; relishing. ୩ । ପ୍ରୀତିକରଣ—3. Pleasing ୪ । (+ କର୍ମ ଅନ) ରସ—4. Sentiment; taste. ୫ । ମିଠା କରାଇବା; ମିଷ୍ଟୀକରଣ—5. Sweetening (Apte).

ସ୍ୱାଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱଦ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ଚଖାଦେବାର Swadanīya ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be tasted. ୨ । ଯାହାର ରସ ଅନୁଭବ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Of which the sentiment is fit to be enjoyed. ୩ । ସ୍ୱାଦୁ; ସୁସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ—3. Sweet to the taste; tasteful; relishing.

ସ୍ୱାଦି—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ସ୍ୱାଦୁ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ; ମଧୁର; ସୁସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ— Swādi Sweet [ଉ—ବଦେ ଯୟସୀ ନଥା, ବିଶେଷତ ଉହିଁ ସୋୟାଦୀ ହୋଇ ସ୍ୱାଦି—ଭଞ୍ଜ ବୈଦେଷ୍ଟଶବ୍ଦଲାସ ।] स्वादुवाला, स्वादीष्ट

ସ୍ୱାଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସୁସ୍ୱାଦୁ—Sweet to the taste. Swādiā सोयादी स्वादीष्ट

ସ୍ୱାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)—୧ । ଆସ୍ୱାଦିତ; ଗୃହୀତ- Swāditā ସ୍ୱାଦ; ଚଖା ଯାଇଥିବା—1. Tasted. ୨ । ପ୍ରୀତ (ସ୍ୱାଦ, ସ୍ୱାଦନ—ବି) 2. Pleased. ୩ । ଭକ୍ଷିତ—3. Eaten; partaken of. ୪ । ଯାହାକୁ ମିଠା କରାଯାଇଅଛି, ମିଷ୍ଟ କୃତ—4. Sweetened (Apte).

ସ୍ୱାଦିତ୍ୱ(ତା)—ସଂ.ବିଣ,(ସ୍ୱାଦିନ୍ + ଭାବ. ତ୍ୱ, ତା)—ଚଖା ହେବାର ଭାବ Swāditwa(tā) (ହ.ଶ)—The state of having taste.

ସ୍ୱାଦିମା—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଦ + ଇମନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ରସମାଧୁର୍ଯ୍ୟ; ମିଠା- Swādimā ପଣ—Sweetness; savouriness (Apte).

ସ୍ୱାଦିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ—(ସ୍ୱାଦ + ବହୁମଧ୍ୟରେ ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ; Swādiṣṭha ଅତିମିଠା; ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶିମିଠା; ମଧୁତମ— Very sweet; sweetest (superlative degreee).

ସ୍ୱାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱଦ ଧାତୁ + ଣି ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । Swādi ଆସ୍ୱାଦନକାରୀ; ଯେ ଚାଖେ—1. Tasting. ୨ । ରସୋପଭୋଗ- (ସ୍ୱାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୋଗକାରୀ—2. Relishing the flavour or sentiment of a thing. ସଂ. ବି ପୁଂ—୧ । ରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—1, A gallant ଦେ. ବି ପୁଂ—ଚାଖୁଣିଆ; ରାଜା ଅଦିଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟକୁ ରାଜାଙ୍କ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଚାଖିକରି ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ୱାଦୁ ବିବେଚକ—A person whose duty is to examine by tasting every dish before it is partaken of by the king.

ସ୍ୱାଦୀୟାନ୍—ସ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ୱାଦ + ଦୁହଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଈୟସ୍; Swādiyān ସ୍ୱାଦୀୟସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ (ସ୍ୱାଦୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶି ମିଠ; ମଧୁତର—Sweeter (than the other) (comparative degree).

ସ୍ୱାଦୁ—ସ. ବି—(ସ୍ୱଦ ଧାତୁ + କର୍ମ.ଉ) —୧ । ମଧୁର ରସ (ଜିହ୍ୱାତନ୍ତ୍ର); Swādu ମିଠାପଣ—1. Sweetness (to the taste); flavour. ୨ । ଗୁଡ଼ (ଚିନି ଶେଷ)—2. Molasses; treacle. ୩ । ଜୀବକ ନାମକ ଔଷଧ (ଜଟାଧର)— 3. A rare medicinal herb; Cellis Orientalis. ୪ । ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ଭେଦ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଏକପ୍ରକାର (ଅନ୍ୟ ନାମ—ଅଗୁରୁସାର; ସ୍ୱଧୁମ୍ୟ, ଗନ୍ଧଧୂମଜ)—ଧୂଣା—4. A kind of frankincense [ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣ-କଷାୟ, ଉଷ୍ଣ, ସୁଗନ୍ଧମୋଦଯୁକ୍ତ, ବାତନାଶକ—ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ] ୫ । ଦ୍ରାକ୍ଷା (ଭରତ)—5. Grape. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ୧ । ମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—1. Sweet; savoury. ୨ । ମିଷ୍ଟ; ମନୋଜ୍ଞ—2. Graceful; charming; pleasing. (ସ୍ୱାଦ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)—lovely. [ଦ୍ର—ତୁଳନା କର—ସଂ. ସ୍ୱାଦୁ; ଲ. Sweet.(ସ୍ୱୀଟ୍); ଲଟିନ୍, Suadvis (ସ୍ୱାଦ୍ୱିସ୍); ଭାଲିସ୍ ଭାଷା, Sud (ସୋଡ); ଗଥିକ୍ Svotis (ସ୍ୱୋଟିସ୍)]

ସ୍ୱାଦୁ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) ୧ । ଏକ ଗୁଳ୍ମ (ଅ ମର Swādu kaṇṭaka ଭଇଁଶ ଗୁଳ୍ମ; ଭଇଁଶକୋଳି ଗଛ— 1. Flacourtia Romontchi (a thorny shurb). ୨ । ଗୋକ୍ଷୁର; ଗୋକ୍ଷୁର (ଅମର)—2. Tygophyllae. Tribulus Terrestris, a thorny plant.

ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦକ—ସ.ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧। ଶକରକନ୍ଦ; ପିଣ୍ଡାଳୁ; Swadu kandaka ଧଳା ଅଳୁ—1. Sweet potato, a species of white yam; Batatas Esculentus. ୨। ଓଲ୍ କୋବି (ହ.ଶ)—2. Kohl rabi. ୩ ଭୂମି-କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ହ.ଶ)—3. Ipomoea Digitata

ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା—ସ. ବି—୧ । ବିଦାରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଭୂଇଁ କଖାରୁ— Swādukandā 1. Ipomoea Digitata ୨ । ବାରାହୀକନ୍ଦ (ବୈଦ୍ୟକ)—2. Disocorea.

ସ୍ୱାଦୁକର—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ
Swādukara (ମ. ଶ)—Name of an ancient half caste Hindu class of India.

ସ୍ୱାଦୁକା—ସଂ. ବି—ଜାଗଦଲ୍ଲୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ବିଛୁଆତି—
Swādukā Stinging nettle; Fragia Involucrata.

ସ୍ୱାଦୁ କ୍ଷୀର—ସଂ, ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର କ୍ଷୀର ମିଠା—
Swādu kshīra Having sweet juice.
(ସ୍ୱାଦୁକ୍ଷୀର—ଷ୍ଟୀ)

ସ୍ୱାଦୁ ଖଣ୍ଡ—ସଂ ବି—୧ । ଗୁଡ଼ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Molasses.
Swādu khaṇḍa ୨ । କୌଣସି ମିଠା ବସ୍ତୁର ଖଣ୍ଡ—
2. A piece of any sweet substance (Apte).

ସ୍ୱାଦୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି—୧ । ଭୂମି କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ; ଭୂଇଁ କଖାରୁ (ଜଟାଧର)—
Swādu gandhā 1. Ipomoea Digitata.
୨ । ରକ୍ତଶୋଭାଞ୍ଜନ (ଚନ୍ଦ୍ରମାଳ ।); ନାଲିସଜନା—
2. The red-flowered variety of horse-radish tree.

ସ୍ୱାଦୁ ଜାତି—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱାଦୁ ଗୁଣ—1. Sweetness
Swādu jāti ୨ । ଉତ୍ତମ ଜାତି—2. Good quality. [ଉ—ବହୁଲଭାଷୀ ଭାବେ ଦୀପ୍ତ, ବିଧ୍ୱଂସ ହେବ ସ୍ୱାଦୁ ଜାତି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସ୍ୱାଦୁ ତିକ୍ତ—ସଂ ବିଣ—ମିଠା ଓ ତିତା—Sweet and bitter
Swadu tikta ସଂ. ବି—ପୀଲୁ ଫଳ (ହ. ଶ)—
The fruit of the tooth-brush tree.

ସ୍ୱାଦୁତିକ୍ତଫଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଲେମ୍ବୁ ଗଛ—
Swadutikta phala The orange tree.

ସ୍ୱାଦୁଧନ୍ୱା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ୱାଦୁ=ମନୋଜ୍ଞ+ଧନୁସ୍=ସ୍ୱାଦୁଧନ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ, ବହୁବ୍ରୀହି)—କାମଦେବ; ମଦନ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Cupid; the god of love.

ସ୍ୱାଦୁ ପଟୋଳିକା(ପତ୍ର)—ସଂ. ବି—ପଟୋଳ ଲତା (ହ. ଶ)—
Swādu paṭolikā(patra) Trichosanthes Dioica (creeper.)

ସ୍ୱାଦୁ ପର୍ଣ୍ଣୀ (ପୁଷ୍ପିକା)—ସଂ. ବି—ଦୁଗ୍ଧିକା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଚିତାଲୁଠୀଗୁଳ୍ମ; କ୍ଷୀରୁଇ
Swadu parṇī(pushpikā) ଦଦମ୍ବା ଗୁଳ୍ମ—
Euparveiflora (plant).
ଦୁଗ୍ଧୀ. ଦୁଧୀୟା, ଦୁଧୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ରୁକ୍ଷ; ଗର୍ଭଜନକ, ସ୍ୱାଦୁଷ୍ଟୀ, ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳମୂତ୍ରଜନକ ବିଷ୍ଟମ୍ଭୀ ଓ ଶୁକ୍ରଜନକ ।]
ପା. ଚନ୍ଦ୍ରାଦ୍ରବିର୍, ଚଶାଶତ୍
ତେ. ପିଲପାଲଚେଟ୍ଟୁ

ସ୍ୱାଦୁ ପାକା——ସଂ. ବି—କାକମାଚୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); କୃଷ୍ଣକୁଣ୍ଡ ଗୁଳ୍ମ
Swādu pākā Solanum Nigrum; the nightshade (plant).
(ସ୍ୱାଦୁଫଳା—ଅନ୍ୟରୁକ୍ଷ)

ସ୍ୱାଦୁ ପିଣ୍ଡା—ସଂ. ବି- ପିଣ୍ଡ ଖଜୁରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The sweet date palm; Phoenix Montana.
Swadupiṇḍā

ସ୍ୱାଦୁ ପୁଷ୍ପ(ଷ୍ପି)—ସଂ. ବି - କଦମ୍ବ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); କଣ୍ଟା ଶିରିଷ ଗଛ—
Swadu pushpa(shpī) Careya tree; Careya Arborea (tree).

ସ୍ୱାଦୁଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ବଦରୀ ଫଳ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ବରକୋଳି—
Swāduphala 1. The Jujube berry.
୨ । ଧନ୍ୱନ ବୃକ୍ଷ; ଭାମଣି ଗଛ (ହ. ଶ)—
2. Cordia Macleodii (tree).

ସ୍ୱାଦୁଫଳା—ସଂ. ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Grapes.
Swādu phalā ୨ । ବରକୋଳି (ଶବ୍ଦରତ୍ନମାଳା)—
2. The jujube berry. ୩ । ଖଜୁରୀ ଗଛ (ହ. ଶ)
3. The date palm. ୪ । କଦଳୀ ଗଛ (ହ. ଶ)
4. The plantain tree. ୫ । କପିଳଦ୍ରାକ୍ଷା; ମୁନକ୍କା (ହ. ଶ)—5. Raisin.

ସ୍ୱାଦୁ ବୀଜ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ (ହ. ଶ)—
Swādu bīja The Ficus Religiosa tree.

ସ୍ୱାଦୁ ମଜ୍ଜ (ଜ୍ଜ)—ସଂ.ବି (ସ୍ୱାଦୁମଜ୍ଜନ୍ ଶବ୍ଦ; ୯ମା, ୧ବ)—ସଙ୍ଗଜଳ ଖିଲୁ ବୃକ୍ଷ (ଜଟାଧର), ଗୁଡ଼ ଫଳ—
Swadu majja(jj) A variety of dwarf date palm.

ସ୍ୱାଦୁମାଂସୀ—ସଂ. ବି—କାକୋଳୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swādumamsī Cocculus Indicus.

ସ୍ୱାଦୁ ମୂଳ—ସଂ. ବି—ଗଜର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଗାଜର—
Swadu mūla Carrot.

ସ୍ୱାଦୁ ରସା—ସଂ. ବି—୧ । କାକୋଳୀ (ଅମର)—1. Cocculus Indicus. ୨ । ଦ୍ରାକ୍ଷା—
Swadu rasā
(ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Grape. ୩ । ଅମ୍ବାଡ଼ିକ ଫଳ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ଅମ୍ବଡ଼ା—Hogplum (fruit). ୪ । ମଦିରା (ବୈଦ୍ୟକ)—4. Wine. ୫ । ଦ୍ରାକ୍ଷାଜାତ ସୁରା (ବୈଦ୍ୟକ)—5. Wine from grapes. ୬ । ଶତାବରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Indian asparagus. ୭ । ମୁର୍ବା (ହ. ଶ)—7. Sansevieria Zeylanica.

ସ୍ୱାଦୁ ଲତା—ସଂ ବି—୧ । ବିଦାରୀ; ଭୂଇଁ କଖାରୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Swadu latā Ipomoea Digitata. ୨ । ବାରାହୀକନ-
2. Dioscorea.

ସ୍ୱାଦୁ ଶୁଣ୍ଠି—ସଂ. ବି—ସପେଦ କଦମ୍ବ (ହ. ଶ)
Swadu suṇṭhi The waite-flow red variety of Careja tree.

ସ୍ୱାଦୁ ଶୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Swadu suddha 1. Rock salt.
୨ । ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
2. Sea-salt.

ସ୍ୱାଦ୍ୱଗୁରୁ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ମଧୁର ରସଯୁକ୍ତ ଅଗୁରୁ—
Swādwaguru A kind of sweet agal chia used for fumigating. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁରକଷାୟରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅମବାତ ନାଶକ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଅଗୁରୁ ପରି ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ।]

ସ୍ୱାଦ୍ୱନ୍ନ ସଂ. ବି—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—1. Sweetmeat; dainties; Swādwanna del caci s. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ମଧୁର ରସ-ମିଶ୍ରିତ, ମିଷ୍ଟସ୍ୱାଦ ଅନ୍ନ ବିଶେଷ—Sweetened food. [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁପାକ, କଫକାରକ, ବଳକର, ସ୍ତନ୍ୟକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ପ୍ରୀତିକାରକ]

ସ୍ୱାଦ୍ୱମ୍ଳ—ସଂ. ବିଣ—ମିଠା ଓ ଖଟା—Of sweet and acid Swādwamla tastes. ବି.—୧ । ଡାଳିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ (ହିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—1. Pomegranate. ୨ । ମଧୁର ଓ ଅମ୍ଳ ରସ—2. Swe t and acid tastes ୩ । ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ହ୍ର. ଶ)—3. Gelonium Mult florum (tree). ୪ । କଦମ୍ବଗଛ (ହ୍ର. ଶ)—4. Nucl a Ka an ba tree.

ସ୍ୱାଦ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱାଦୁ+ଙ୍କୀ ଈ)—ସ୍ୱାଦୁର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine Swādwī of 'swādu' ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା (ଅମର)—1. Grape. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଖର୍ଜ୍ଜୁରୀ (ବୈଦ୍ୟକ); ଛୁଆର 2. The dwarf date palm; Phoenix Dactylifera (r e) ୩ । ଖର୍ଜ୍ଜୁରୀ ଗଛ (ହ୍ର.ଶ)—3. The date palm tr e. ୪ । କପିଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା (ହ୍ର. ଶ); ମୁନକ୍କା—4. Rais n. ୫ । ଚର୍ଭଟିକା (ହ୍ର. ଶ); ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—5. Melon.

ସ୍ୱାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଚଖାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be tasted or relished Swadya

ସ୍ୱାଧିକାର ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଜର ଅଧିକାର ବା ଦଖଲ Swadhikāra ଭୋଗ୍ ଦଖଲ—1, One's pos ssion or enjoyment ୨ । ଅପଣା ଅଧିକାରର ବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ସୀମା—2, One's jurisdicti n. ୩ । ନିଜର ପଦ—3. One's post or position. ୪ । ଅପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମମାନ—4. One's duti s.

ସ୍ୱାଧିକୃତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ନିଜଦ୍ୱାରା ଦଖଲ କରା ଯାଇଥିବା—Swādhikṛuta Possessed or enjoyed by one's self.

ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି (ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର)—ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଲିଙ୍ଗମୂଳସ୍ଥ Swādhisṭhāna ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଷଡ଼ଦଳ ପଦ୍ମ—A six-petal d lotus-shape circle said to exist inside the body at the base of the pe is. [ଦ୍ର—ଏହି ବର୍ଗରେ ବ, ଭ, ମ, ଯ, ର, ଲ, ଏହି ଛଅଟି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବା ଶ୍ରୀରକ ସମ ଚିହ୍ନ-ବିଶିଷ୍ଟ । ଏଠାରେ ଶିବ ଓ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଦ୍ୱୟ ବ ଜଳ ଓ ଏହାର ଅଙ୍କ ଦେଶରେ ଚୀତାମ୍ବର ଶାବସ୍ତ୍ର କୌସ୍ତୁଭଧାରୀ ଚତୁର୍ଭୁଜର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତି ବିରାଜିତା । (ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର)] ଏହା ଷଟ୍‌ଚକ୍ର ମଧ୍ୟର ଦ୍ୱିତୀୟ ଚକ୍ର ।

ସ୍ୱାଧୀନ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଅପରାଧୀନ—1. Independent. ୨ । ଅସ୍ୱବଶ—2. Free; self (ସ୍ୱାଧୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) dependent ୩ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ—3. Self-(ସ୍ୱାଧୀନ—ବିଷୟତ) acting; free to act. ୪ । ସ୍ୱଦେଶୀୟ (ସ୍ୱାଧୀନତା—ବ) ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ—4.Self-governed. ୫ । ନିଜର ଅଧୀନ—5. Under one's own control.

ସ୍ୱାଧୀନ ତନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱରାଜ (ଦେଶ)—1. Swaraj(See) Swādh na tantra ୨ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ ଶାସନତନ୍ତ୍ର—2. Democracy.

ସ୍ୱାଧୀନତା (ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସ୍ୱାଧୀନ+ତାବତା, ତ୍ୱ)—ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, Swādhīnatā(twa) ଅସ୍ୱବଶତା—Independence; freedom.

ସ୍ୱାଧୀନତାଦାନ—ସଂ. ବି—ପରାଧୀନତା ମୋଚନପୂର୍ବକ କୌଣସି Swādhīnatādāna ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା—Giving ସ୍ୱାଧୀନତାଦାନ a person freedom by freeing ସ୍ୱାଧୀନତାଦାନ him from any bondage.

ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରିୟ—ସଂ ବିଣ.ସଂ—ଯେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—Swādhīnatā priya Loving freedom. ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରିୟ ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରିୟ

ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱବଶତାର ବିନାଶ—Swādhīnatā lopa Deprivation of freedom. ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ

ସ୍ୱାଧୀନତା ହରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Swādhīnatā haraṇa ବା ଜାତିକୁ ପରାଧୀନ କରିବା—ସ୍ୱାଧୀନତା ହରଣ Depriving a person or nation ସ୍ୱାଧୀନତା ହରଣ of its freedom.

ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦେଶ ପରାଧୀନ ନୁହେଁ, ଅର୍ଥାତ Swādhīna deśa ଅନ୍ୟ ଜାତି ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ନୁହେ—ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ A free country.

ସ୍ୱାଧୀନ ପତିକା (ଭର୍ତ୍ତୃକା)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱାଧୀନ+ଟିତ, ଭର୍ତ୍ତୃ+କ Swādhīna patikā(bhartṭrukā) +ଆ; ସ୍ୱାଧୀନ ଅଛି ପତି ବା ଭର୍ତ୍ତା ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର;ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ବଶ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି—(a woman) Having control over her husband. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ) ନାୟିକାବିଶେଷ; ଯେଉଁ ନାୟିକାଙ୍କ ନାୟକ, ନାୟିକା-ବଶ ହୋଇ ସର୍ବଦା ନାୟିକାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଓ ଅଳ୍ପାବହ ହୋଇ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି—A class of heroines of dramas or plots who have their lovers or husbands under their complete control [ଦ୍ର—ନାୟିକା ୯ ପ୍ରକାରର ଯଥା—

ଖଣ୍ଡିତା, ଭିନ୍ନିତା, ବିପ୍ରଲବ୍ଧା, ପ୍ରୋଷିତଭର୍ତ୍ତୃକା, କଳହାନ୍ତରିତା, ପ୍ରବସ୍ୟତ୍ପତିକା, ଅଭିସାରିକା, ବାସକ-ସଜ୍ଜା ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଭର୍ତ୍ତୃକା (ଜଟାଧର) ।

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭର୍ତ୍ତୃକା ନାୟିକା ପୁଣି ସପ୍ତବିଧା ।

୧ । ମୁଗ୍ଧା—ଯେଉଁ ନାୟିକା ପ୍ରୀତି ରସରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅଭିଜ୍ଞା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ।

ମୁଗ୍ଧାଙ୍କ ଲକ୍ଷିତ ଉକ୍ତି—"ମଧ୍ୟେନ ଶୈଶିମା, ସ୍ତନେନ ଗରିମା, ଦେହେନ ବା କାନ୍ତିମା, ଶ୍ରୋଣୌ ନ ପ୍ରଥିମା, ଗତୌ ନ ଜଡ଼ିମା, କେଶେ ନବା ବକ୍ରିମା, ଲକ୍ଷ୍ୟେନ ଦୃଢ଼ିମା, ନ ବାଚି ପଟୁମା ହାସ୍ୟେନ ବା ସ୍ଫୀତିମା, ପ୍ରାଣେଶସ୍ୟ ତଥାପି ମନ୍ମଥ ମନୋମଧ୍ୟେବ ବଂ କାରଣଂ ।"

୨ । ମଧ୍ୟା—ମଧ୍ୟାନାୟିକାଙ୍କ ଉକ୍ତି—"ଯଦପି ରତି-ସମୋତ୍ସବେ ନକାରେ, ଯଦପି କରଣେତ ମାନ ଧାରଣାନ ପ୍ରିୟ ସଖୀ ପଦ୍ମରେଷ ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶଂ ତଦପି ନ ମୁଞ୍ଚତି ଚେତ୍ କମାଚରମ୍ପି ।"

୩ । ପ୍ରୌଢ଼ା—ପ୍ରୌଢ଼ାଙ୍କ ଉକ୍ତି—"କଲ୍ପାସ୍ୟାଧର-ଘଟ୍ଟବସ୍ୟ ବତସୋ ହାସ୍ୟସ୍ୟ ଲାସ୍ୟସ୍ୟକା । ଧନ୍ୟା କାମରତ-ବନ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶାଂ କାନ୍ତ ସ୍ତନୋତ୍ତ ସ୍ତୁତିଂ, ସ୍ୱପ୍ନେ କାପି ନଗଚ୍ଛତି ଶ୍ରୁତି ପଥଂ ଚେତଃ ପଥଂ ଦୃକ୍‌ପଥଂ, କାପ୍ୟନ୍ୟା ଦୟିତସ୍ୟ ମେ ସଖିକଥଂ ତସ୍ୟାସ୍ତୁ ବେଦସ୍ତ୍ରଦଃ ।"

୪ । ପରକୀୟା—ପରକୀୟାଙ୍କ ଉକ୍ତି—"ସ୍ୱୀୟା ସନ୍ତି ଗୃହେ ସମ୍ପେରୁହଦୃଶୋ ଯାସାଂ, ବିଳାସେପଣଂ, କାଶ୍ମୀ ଭୂଷଣ ହେମ କଙ୍କଣ ଝଣତ୍କାରେ ନ ବିଶ୍ରାମ୍ୟତି; କୋହେତୁଃ ସଖି କାନନେ ପୁରମୁଖେ ସୌଧେ ସଖୀ ସନ୍ତ୍ରଣୌ, ଭ ମନ୍ତ୍ରୀ-ମପି ପଞ୍ଚବସ୍ୟ ପରତୋ ଦୁଷ୍ଟ୍ରିର୍ନ୍ନାଂ ମୁଞ୍ଚତି ।"

୫ । ସାମାନ୍ୟା—ସାମାନ୍ୟାଙ୍କ ଉକ୍ତି—"ସନ୍ତ୍ୟେବ ପ୍ରତି ମନ୍ଦିରଂ ମୃଗଦୃଶୋ ଯାସାଂ ସୁଧା ସାଗର—, ସ୍ରୋତସ୍ୟତ ସମ୍ପେନ ସୁନ୍ଦର ତମଭ୍ରାତ୍ରଦୃଶୋ ବିଭ୍ରମଃ, ତଥଂ ବନ୍ଧୁ ବିଚିତ୍ର ମନ୍ମଥକଳା ବୈଦଗ୍ଧ୍ୟହେତୋଃ ପୁନ ର୍ବିତ୍ତଂ ତତ୍ତ୍ୱହରଂ ପ୍ରଯତ୍ନତ ଯୁବା ମଯ୍ୟେବ ବଂ କାରଣଂ ।" ରସମଞ୍ଜରୀ ।]

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ(ଭାବେ)—ଦେ.କ.ବିଣ—୧ । ପରାଧୀନ ନ ହୋଇ—
Swādhīna bhābare(bhābe) 1. Freely. ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା-ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ स्वाधीन भावसे କ୍ରମେ—2. Of one's free will.

ସ୍ୱାଧୀନ ମତ—ଦେ. ବି—ପର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ ନ ହୋଇ ନିଜର
Swādhīna mata ଇଚ୍ଛାରେ ଗଠିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ମତ—
स्वाधीन मत स्वाधीन मत One's free opinion.

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ପୁଂ ବି (ସୁ=ସୁନ୍ଦର+ଅ=ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ+ଅଧ୍ୟାୟ=
Swādhyāya ଅଧ୍ୟୟନ)—୧ । ବେଦାଧ୍ୟୟନ; ବେଦ ପାଠ—
1. Learning of the Bedas; Vedic studies. ୨ । ଅନୁଚ୍ଚପୂର୍ବକ ବେଦ ପାଠ—
2. Recital of the Bedas. ୩ । ଜପ; ପାଠ ନ କରି ବେଦମନ୍ତ୍ର ପାଠ—3. Silent rumination of the Vedic formulae. ୪ । ବେଦ—4. The Bedas. ୫ । ବେଦାଂଶବିଶେଷ—5. A part of the Bedas. ୬ । ବିଧିପୂର୍ବକ ଶାସ୍ତ୍ରାଧ୍ୟୟନ—
6. Studying of the scriptures according to the prescribed rules. ୭ । ଯୋଗସାଧନ-
7. Spiritual exercise. ୮ । ତପସ୍ୟା—
8. Religious penance.

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ନିରତ—ସଂ ବିଣ.ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)-ବେଦାଭ୍ୟାସରେ ସର୍ବଦାରତ-
Swādhyāya nirata Constantly engaged
[ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟରତ—ଅନ୍ୟରୂପ] in the study of the Bedas.

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟବାନ୍—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ [ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ+ବତ୍]-୧ । ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟକାରୀ,
Swādhyāyabān ବେଦାଧ୍ୟୟନକାରୀ—
(ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟଶୀଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Studying the Bedas.
୨ । ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟନିରତ (ଦେଖ)—2. Swādhyāya nirata (See

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ସେବା—ସଂ. ବି—ବେଦାଭ୍ୟାସ;ନିୟମିତରୂପେ ବେଦ ପାଠ—
Swādhyāya sebā Regular and systematic study of the Bedas.

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Swādhyāyi ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟବାନ୍; ସର୍ବଦା ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟରେ ବା ବେଦାଭ୍ୟାସରେ ରତ—Engaged in regular study of the Bedas. ୧ । ବେଦପାଠକ—
1. A reader of the Bedas. ୨ । ପଣ୍ଡିତ-ବଣିକ୍ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡଶେଷ)—2. A. merchant trading in villages.

ସ୍ୱାନ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଧ୍ୱନି କରିବା+ଭାବ ଅ)—ସ୍ୱନ;
Swāna ଧ୍ୱନି; ରବ; ଶବ୍ଦ (ଅମର)—
Sound; voice. (ଉ—ବିଜନିତ ବଲ୍ଲ ସ୍ୱାନ ଅବିରତେ ତମକ ରତଲ ଶରଦେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ସ୍ୱାନୁଭୂତି—ସଂ. ବି—ଅସ୍ୱଜ୍ଞାନ; ନିଜର ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନୁଭୂତି—
Swānūbhūti Self-knowledge.
[ଉ—ସେ ମୂଳ ବିଭୁତି ସ୍ୱାନୁଭୂତି ମହାଭୂତି, ଗୋପିକା ପ୍ରସନ୍ନେ ନର ସେ ଭକ୍ତି ଲଭନ୍ତି । ଭୂଯତ୍ତ· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସ୍ୱାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଶବ୍ଦିତ
Swānta (ଶବ୍ଦ କଲ୍ପିତ)—1. Sounded.
ସଂ. ବି (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଅନ୍ତଃକରଣ; ମନ (ଅମର)—
1. Mind, ୨ । ଗହ୍ୱର (ମେଦିନୀ)—2. A hole; cave. ୩ । ଅବଶାର ଅନ୍ତ ବା ମୃତ୍ୟୁ (ହ ଶ)—
3. One's end or death. ୪ । ଅବଶା ରାଜ୍ୟ ବା ପ୍ରଦେଶ (ହ. ଶ)—4. One's kingdom or country.

ସ୍ୱାପ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ନିଦ୍ରା (ଅମର)—
Swāpa 1. Sleep. ୨ । ଶୟନ (ବିଣ)—2. Sleeping.
(ସ୍ୱପ୍ତ—ବିଣ) ୩ । ନିଷ୍କ୍ରିୟତା—3. Inertness. ୪। ଅଚେତନ୍ୟ;
ଅଜ୍ଞାନ (ମେଦନୀ)—3. Unconsciousness. ୫ ।
ପକ୍ଷାଘାତ—5. Paralysis. ୬ । ସ୍ପର୍ଶଶକ୍ତିରାହିତ୍ୟ—
6. Numbness of the sense of touch. ୭ ।
ସ୍ୱପ୍ନ—7. Dream.

ସ୍ୱାନ୍ତଜ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱାନ୍ତ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ନିଜର ମନରୁ
Swāntaja ଜାତ—Born of one's mind. ସଂ. ବି—
ମନୋଜ; କାମଦେବ (ହ୍ରସ୍ୱ. ଶ)—1. Cupid. ୨ ।
ପ୍ରେମ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—2. Love.

ସ୍ୱାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱପ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ନିଦ୍ରାକାରକ
Swāpaka —Soporific; causing sleep.
(ସ୍ୱାପିକା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱାପତେୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ=ଧନ+ପତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Swāpateya ୧ । ଧନ (ଅମର)—1. Riches. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତି
—2. Property.

ସ୍ୱାପଦ—ସଂ. ବି—ଶ୍ୱାପଦର ଅନ୍ୟରୂପ (ହଳାୟୁଧ); ଶ୍ୱାପଦ (ଦେଖ)
Swāpada Śwāpada (See)

ସ୍ୱାପନ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱପ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ.)—ନିଦ୍ରାକାରକ (ହ୍ରସ୍ୱ.ଶ)
Swāpana —Soporific. ସଂ. ବି—୧ । ନିଦ୍ରାକାରକ
ଦ୍ରବ୍ୟ (ହ୍ରସ୍ୱ. ଶ)—1. Soporific article. ୨ । ନିଦ୍ରା-
କାରକ ପ୍ରାଚୀନ ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହ୍ରସ୍ୱ. ଶ)—
2. A weapon of ancient times which in-
duced sleep in the smitten.

ସ୍ୱାବ୍—ବେଦେ.ବି(ଇଂ)—ଜାହାଜର ପଟ୍ଟଭଳ (ଡେକ୍) ଓ ଡାକ୍ତରଖାନାର
Swāb ଚଟାଣ ଓ ଟେବଲ୍ ଆଦି ଝାଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କନାର ବା
ସ୍ପୀବ୍ ସ୍ୱାବ୍ ତୁଳାର ବା ଛଣପଟର ବଣ୍ଡା—Swab.

ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ+ଅବଲମ୍ବନ)—୧ । ଆପଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର
Swābalambana କରିବା—1. Reliance or dep-
endence on one's self. ୨ । ନିଜର ଶକ୍ତି ଉପରେ
ନିର୍ଭର କରି ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ ନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ
(ସ୍ୱାବଲମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. Self-reliance.

ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—ନିଜର ଉପରେ ନିର୍ଭରକାରୀ—
Swābalambana śīla Self-reliant,
(ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସ୍ୱାବଲମ୍ବଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସ୍ୱାବଲମ୍ବଶୀଳତା, ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା—ବି)

ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ୱାବଲମ୍ବିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱ+ଅବ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+
Swābalambī ଇନ୍)—ଆତ୍ମନିର୍ଭର—Self-reliant.
(ସ୍ୱାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱାଭାବିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱଭାବ+ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ସ୍ୱଭାବସିଦ୍ଧ—
Swābhābika 1. Natural; habitual. ୨ । ପ୍ରାକୃତିକ;
(ସ୍ୱାଭାବିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନୈସର୍ଗିକ; ଯାହା କୃତ୍ରିମ କୃତ୍ରିମ—
(ଅସ୍ୱାଭାବିକ, କୃତ୍ରିମ—ବିପରୀତ) 2. Natural; instinctive;
not artificial. ୨ । ସ୍ୱଭାବତଃ ଉତ୍ପନ୍ନ; ସହଜ—
3. Spontaneous; inherent; innate.

ସ୍ୱାଭାବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱଭାବ+ଯ)—୧ । ସ୍ୱଭାବରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Swābhābya 1. Inherent. ୨ । ସ୍ୱୟଂ ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Self-
born.

ସ୍ୱାମ—ଦେ. ବି—ସୁଷମ (ଦେଖ)
Swāma Suśma (See)

ସ୍ୱାମିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱାମିନ୍+କ)—ସ୍ୱାମିଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ବା
Swāmika ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି—Having a master. (ତୃ—
(ସ୍ୱାମୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ
(ଅସ୍ୱାମିକ—ବିପରୀତ) ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ମୃତ ସ୍ୱାମିକ ।)

ସ୍ୱାମି ଜାମଘୀ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ସ୍ୱାମିନ୍+ଜଘ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Swāmi jāmghī ପରଶୁରାମ (ଶବ୍ଦମାଳା)—A name of the
great hero Paraśurāma.

ସ୍ୱାମିଜୀ - ଦେ.ବି—ସ୍ୱାମୀ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—
Swāmijī A respectful term used in addressing
ସ୍ୱାମିଜୀ an anchorite or person having the title
स्वामीजी of Swāmī.

ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱାମିନ୍+ଭାବ ତ୍ୱ)—୧ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ; ଅଧିକାର—
Swāmitwa 1. Mastery. ୨ । ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Proprietory
right. ୩ । ଭର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ; ଗୋଇସ୍ତପଣ—3. The state
of being the husband of a woman.

ସ୍ୱାମିନ୍—ସଂ. ସମ୍ବୋଧନ (ସ୍ୱାମିନ୍ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ସ୍ୱାମୀ—
Swāmin Oh Lord !

ସ୍ୱାମିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ୱାମିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ସ୍ୱାମୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Swāminī 1. Feminine of Swāmī. ୨ । ଅଧିକାରିଣୀ;
ସାଅନ୍ତାଣୀ—2. Mistress; a female owner. ୩ ।
ଗୃହିଣୀ—3. The mistress of a house.

ସ୍ୱାମି ଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍) —ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Swāmi bhakta Devoted to one's master.
(ସ୍ୱାମିଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ପୁଂ—ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଭକ୍ତ—Devotee of
one's master.

ସ୍ୱାମି ଭକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟା—Devoted
Swāmi bhaktā to one's husband. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାଧ୍ୱୀ,
ସତୀ—A chaste woman.

ସ୍ୱାମି ଭକ୍ତି—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ପତିଭକ୍ତି—1. Devotion
Swāmi bhakti to one's husband. ୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି—
2. Devotion to one's master.

ସ୍ୱାମି ଶୂଳ—ସଂ. ବି—୧। ନିଜ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବୈରୀ; ଉପକାରୀଙ୍କ ବୈରୀ—Enemy
Swāmi śūla of one's master or lord.
[ତୁ—ଭୂମିପତି ସ୍ୱାମି-ଶୂଳ ଏହି ଜଗତେ; ଖୋଜିଲେତ
ମିଳିବ ତାହାଁ ମୋହମତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ—ସଭା]

୨ । ପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବୈର ଭାବାପନ୍ନା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman inimical to her husband

ସ୍ୱାମି ସହଗମନ (ମରଣ)—ସଂ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସହଗମନ (ଦେଖ)—
Swāmi sahagamana (maraṇa) Sahagamana (See)

ସ୍ୱାମି ସହବାସ—ସଂ. ବ—୧। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ (ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର)ଏକତ୍ର ବାସ—
Swami sahabāsa 1. (a wife's) Living with her husband—୨। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରତି—2. Cohabitation with one's husband.

ସ୍ୱାମି ସେବା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
Swāmi sebā serving or tending one's husband.

ସ୍ୱାମୀ—ସଂ.ବ.ପୁଂ(ସ୍ୱାମିନ୍ ଶବ୍ଦ;ସ୍ୱ=ଧନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ.ମିନ୍;୧୩।୧ବ)
Swāmī —୧। (ଭୃତ୍ୟର) ପ୍ରଭୁ; ଖାମିନ—1. Master; lord. ୨। (ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ଜିନିଷର) ପାଳକ; ରକ୍ଷକ; ଅନ୍ନଦାତା—2. Protector maintainer. ୩। (ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର) (ସ୍ୱାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଧିକାରୀ; ମାଲିକ—3. Owner; proprietor. ୪। (ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ) ପତି; ଗେରସ୍ତ; ଭର୍ତ୍ତା (ଧରଣୀ)—4. Husband. [ଦ୍ର—ସ୍ୱାମୀ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଯଥା—ସ୍ୱାମୀ=ଦେହର ପ୍ରଭୁ, ଭର୍ତ୍ତା=ଭରଣ କର୍ତ୍ତା, ପତି=ପାଳନକର୍ତ୍ତା,କାନ୍ତ=କାମପ୍ରଦ,ବନ୍ଧୁ=ସୁଖକରପ୍ରାଦ, ପ୍ରିୟ=ପ୍ରୀତିଦାତା, ଈଶ=ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଦାୟକ, ପ୍ରାଣନାଥ=ପ୍ରାଣର ପ୍ରଭୁ, ରମଣ=ରତିଦାତା] ୫। (ରାଜ୍ୟର) ରାଜା; ଅଧିପତି (ଅମର)—5. King; sovereign. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସ୍ୱାମୀ ବା ରାଜା ରାଜ୍ୟାଙ୍ଗର ଏକତମ। ରାଜ୍ୟର ୬ ଗୋଟି ଅଙ୍ଗ ଯଥା—ସ୍ୱାମୀ=ରାଜା; ଅମାତ୍ୟ=ମନ୍ତ୍ରୀ; ସୁହୃଦ୍=ମିତ୍ରରାଜା, କୋଷ=ଧନାଗାର, ରାଷ୍ଟ୍ର=ରାଜ୍ୟ, ଦୁର୍ଗ=ଗଡ଼, ବଳ=ସୈନ୍ୟ; ଏହି ୬ ଗୋଟି ଅଙ୍ଗରୁ କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବିକଳ ବା ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ ରାଜ୍ୟର ନାଶ ବା ଅବନତି ଘଟେ।] ୬। (ଦଳର) ଦଳପତି; ନେତା; ନାୟକ (ଅମର)—6. Leader; head; headman. ୭। (ଶିଷ୍ୟର) ଗୁରୁ (ଧରଣୀ)—7. Preceptor; teacher. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ଯେ, ଗୁରୁ, ବିପ୍ର ଓ ଇଷ୍ଟଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀ (ପତି) ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।] ୮। ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ପରମହଂସ ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପାଧି—8. Title of a person who has renounced the world and has been initiated as a 'Paramahamsa' and observes celebacy. [ଦ୍ର—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ପରମହଂସମାନଙ୍କର ଓ ଦେବତାଙ୍କର 'ସ୍ୱାମୀ' ଉପାଧି ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ॥ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଯେ, ଅଜିକାଲି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନାର୍ଥ 'ସ୍ୱାମୀ' ଉପାଧିରେ ନିଜ ନାମକୁ ଭୂଷିତ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ରାଜନୀତିକ, ସାଂସାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ଭକ୍ତମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତିସମ୍ପାଦନାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ 'ସ୍ୱାମୀ' ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରୁଅଛନ୍ତି। ଉକ୍ତଳରେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ଅଧିକାର ନ ଥାଇ 'ସ୍ୱାମୀ' ପଦବୀଧାରଣ ଓ ଅନେକ ଅର୍ଦ୍ଧସରକାରୀ କାଗଜରେ ଓ ସଂବାଦପତ୍ରରେ ଏ ଉପାଧିର ତାଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ନିୟୋଜନ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ନିଜ ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉପାଧିର ପ୍ରୟୋଗ ଏ ପଦର ସମ୍ୟକ୍ ଅପବ୍ୟବହାର ଅଟେ ॥ ଯେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତପତ୍ନୀକ ଥାଇ ଓ ଏକପତ୍ନୀବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରି ଯେବେ ଏହି ଅନଧିକାର-ଗୃହୀତ ଉପାଧି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତହିଁରେ ତାଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟିଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ଦେଖନ୍ତି, ତେବେ ତତ୍ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ-ଠାରେ ସେ ଉପାଧି ଲାଗୁନ୍ତି। ଉକ୍ତଳର ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକଙ୍କୁ ଅନଧିକାର 'ସ୍ୱାମୀ' ପଦବୂଷିତ ହେବା ଦେଖାଯାଏ।]

୧୧। ବିଷ୍ଣୁ; ଈଶ୍ୱର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—11. God. ୧୨। ହରି; ବିଷ୍ଣୁ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—12 Bishṇu. ୧୩। ହର; ଶିବ; ମହାଦେବ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—13. Śiba. ୧୪। ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ ମୁନି (ନିର୍ବାଣଶେଷ)—14. A name of sage 'Bātsāyana'. ୧୫। ଗରୁଡ଼ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—15. A name of 'Garurda'. ୧୬। ଅଙ୍ଗତ କଲ୍ପୀୟ ଅର୍ହତ୍‌ଭେଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର), ଗତ ଉତ୍ସର୍ପିଣୀର ଏକାଦଶ ଅର୍ହତ୍—16. Name of a Buddhist saint before the advent of the Buddha. ୧୭। ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—17. A learned Brāhmaṇa. ୧୮। ସେନାପତି (ହିଂ ଶ)—18. Commander; general. ଦେ. ଅ—(ସଂ. ସ୍ୱାମିନ୍) ହେ ମହାଶୟ—Sir! [ଉ—କେ ତୁମେ ହେ ସ୍ୱାମୀ ମୋରେ, କରୁଣାକର ଏ ବିଜନେ, ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ।]

ସ୍ୱାମ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱାମିନ୍+ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—ସ୍ୱାମିତ୍ୱ (ହି. ଶ)—
Swāmya The state of being swamī.

ସ୍ୱାମ୍ୟମାତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ରାଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ—
Swāmyamātya The king and his minister.

ସ୍ୱାମ୍ୟମାତ୍ୟସୁହୃତ୍‌କୋଷରାଷ୍ଟ୍ରଦୁର୍ଗବଳ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରମତେ
Swāmyamātyasuhṛutkosharāshṭradurgabala ରାଜ୍ୟର ୬ଟି ଅଙ୍ଗ (ସ୍ୱାମୀ, ଅମାତ୍ୟ, ସୁହୃତ୍, କୋଷ, ରାଷ୍ଟ୍ର, ଦୁର୍ଗ ଓ ବଳ)—The 6 component parts of a kingdom (king, minister, ally, treasury, kingdom, fort and army).

ସ୍ୱାମ୍ୟର୍ଥ ମରଣ—ଅପରାର ସ୍ୱାମୀ (ଭର୍ତ୍ତା ବା ଖାମିନ)ଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷା ବା
Swāmyartha maraṇa ଉପକାର ପାଇଁ ଜୀବନ ଦାନ—
Dying to save or benefit one's husband or master. [ଦ୍ର—ବହ୍ନିପୁରାଣରେ ସଂଗ୍ରାମପ୍ରଶଂସା ନାମକ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଅଛି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜୀବନ-

ରକ୍ଷାର୍ଥେ ନିଜର ଜୀବନ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି ସେ ନରମେଧ ଯଜ୍ଞର ଫଳ ଲାଭ କରି ସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ କରନ୍ତି ।]

ସ୍ୱାମ୍ୟୁପକାରକ—ସଂ. ବିଶ ପୁଂ—ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଉପକାରୀ—
Swāmyupakāraka Rendering of benefit to one's master; serving one's master. ବ—(ସ୍ୱାମ୍ୟୁପକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—Hor. e. (ସ୍ୱାମ୍ୟୁପକାର—ବ.ରୂ.)

ସ୍ୱାୟତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ନିଜର ବଶୀଭୂତ—1. Under one's
Swāyatta control. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନ—2. Independent,

ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଆଣିବା; ବଶୀଭୂତ
Swāyatta karibā କରିବା—1. To bring
ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରା **स्वायत्त करना** under one's control. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଜର ବଶ କରିବା—2. To fully control a person.

ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ—ଦେ. ବ (ସମ୍ପୃକ୍ତ, ବିନୁ ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସ୍ୱରାଜ;
Swāyatta śāsana ଦେଶବାସୀଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ
ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ **स्वायत्त शासन** ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—ସ୍ୱରାଜ—Self-government; autonomy.

ସ୍ୱାୟତ୍ତୀକରଣ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱାୟତ୍ତ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଈ+କରଣ)—
Swāyattīkaraṇa ନିଜର ବଶରେ ଅନୟନ—Bringing under one's control.

ସ୍ୱାୟତ୍ତୀକୃତ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ୱାୟତ୍ତ+ଅଭୂତତ୍ୱରେ ଈ+କୃତ)—ନିଜର
Swāyattīkṛuta ବଶରେ ଆନୀତ—Brought under one's cuntrol.

ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ—ବ୍ରହ୍ମା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ
Swāyambhuba ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Swayambhū. ବ. (+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ପ୍ରଥମ ମନୁ—The first progenitor of mankind.

ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁ—ସଂ. ବ—ପ୍ରଥମ ମନୁ—The 1st or original
Swāyambhuba manu progenitor of mankind

[ଦ୍ର—ସୃଷ୍ଟି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମା ଏହାଙ୍କୁ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗରୁ ଜାତ କଲେ ଓ ବାମାଙ୍ଗରୁ ଶତରୂପାନାମ୍ନୀ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଜାତ କରି ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ । ଏହି ବିବାହରୁ ଅକୂତି ଓ ଦେବହୂତି ଓ ପ୍ରସୂତି ନାମରେ ତିନିଗୋଟି କନ୍ୟା ଏବଂ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଓ ଉତ୍ତାନପାଦ ନାମରେ ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲେ । ପିତା ଏହି ଅକୂତି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ରୁଚିଙ୍କୁ ଓ ଦେବହୂତିଙ୍କୁ ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଔରସରେ ୧୬ ଗୋଟି ପୁତ୍ର ଓ ୨୪ଟି କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ ଓ ଏହିମାନଙ୍କଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, କୀଟ, ପତଙ୍ଗ, ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ସରୀସୃପ ଆଦି ଜନ୍ମିଲେ ଓ କ୍ରମେ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ମାତିଗଲେ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।]

ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବୀ—ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ଦେଖ)—
Swāyambhubi Brāhmi (See).

ସ୍ୱାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ସୁଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Swāra (etc) Suāra etc (See)

ସ୍ୱାରସ୍ୟ—ସଂ, ବ (ସ୍ୱରସ+ଷ୍ୟ)—୧ । ସରସତା; ରସପୂର୍ଣ୍ଣତା (ହେ.ଶ)—
Swārasya 1. Juiciness. ୨ । ସ୍ୱାଭାବିକତା (ହେ.ଶ)-2. Naturalness.

ସ୍ୱାରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱରାଜ୍+ଷ୍ୟଞ୍ ଭାବ. ଯ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟ—
Swārājya 1. The kingdom of heaven. ୨ । ଈଶ୍ୱରତ୍ୱ—2. Divinity; godhead. ୩ । ସ୍ୱର୍ଗର ଅଧିପତ୍ୟ; ଇନ୍ଦ୍ରତ୍ୱ—3. Soverignty in heaven; the state of being Indra, the king of the gods. ୪ । ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନବିଶିଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟ—(ବ. ଶ.)—4. Autonomous country.

ସ୍ୱାରାଟ୍—ସଂ. ବ (ସ୍ୱ=ରାଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ; ସ୍ୱାରାଜ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Swārāṭ ଇନ୍ଦ୍ର; ଦେବରାଜ (ଅମର)—Indra.

ସ୍ୱାରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ ସୁଆରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Swāri Suāri etc (See)
ପାଲକୀ **स्वारी**

ସ୍ୱାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁଆରିବା (ଦେଖ)—
Swāribā Suāriba (See)

ସ୍ୱାରୋଚିଷ—ସଂ. ବ (ପୁଂ) (ନାମ)—(ସ୍ୱରୋଚିଷ=ଅଗ୍ନି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ
Swārochisha ଅ)—ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁ—The 2nd progenitor of mankind.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତ ମତରେ ଏ ଅଗ୍ନିସୁତ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କଠାରୁ ୪ ପୁତ୍ର ଓ ୨ ଋଷି (ଦତ୍ତୋଳି, ଚ୍ୟବନ, ସୁମ୍ନ, ପ୍ରାଣ, କଶ୍ୟପ, ଊର୍ଜ୍ଜ ଓ ବୃହସ୍ପତି ଜନ୍ମିଥିଲେ—ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଦ୍ୟୁତିମାନ୍ ବୋଲି ଉକ୍ତ ହୋଇଅଛି (ହେ. ଶ) ।]

ସ୍ୱାର୍ଜନ—ସଂ. ବ (ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ଉପାର୍ଜନ—
Swārjana Self-acquisition.

ସ୍ୱାର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଶ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ନିଜଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ; ସ୍ୱୟଂଲବ୍ଧ-
Swarjita Self, acquired; earned by one's self.

ସ୍ୱାର୍ଥ—ସଂ. ବ (ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ; ଅସ୍ୱପ୍ରୟୋଜନ;
Swārtha ନିଜକାର୍ଯ୍ୟ—1. One's necessity or exclusive aim. ୨ । ସ୍ୱକୀୟଧନ; ନିଜର ଅର୍ଥ; ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବସ୍ତୁ—2. One's own or exclusive property. ୩ । ନିଜର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ—3. A thing aimed at by one's self. ୪ । ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ 4. Self interes. ୫ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଲିଙ୍ଗାର୍ଥ ବିଶେଷ (ଦୁର୍ଗାଦାସ); ଶବ୍ଦର ସ୍ୱାଭାବିକ ବା ସହଜ ଅର୍ଥ—5. (Grammar) The inherent meaning

of a word ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବିଣ (ସଂ. ସାର୍ଥ)—୧ । ସାର୍ଥ;
ସାର୍ଥକ ସାର୍ଥକ—1. Fruitful. ୨ । ସିଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—
ମାର୍ଥକ 2. Successful.

ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ —ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —(ପରର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନାର୍ଥ) ନିଜର
Swārtha tyāga ଲାଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟର ପରିତ୍ୟାଗ—
Renunciation of one's self-interest; self-
(ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—ପୁଂ; ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) sacrifice.

ସ୍ୱାର୍ଥ ନାଶ —ସଂ. ବି—୧ । ନିଜର ଅଭୀଷ୍ଟ ଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବିନାଶ—
Swārtha nāśa 1. Destruction or extinction of
one's self interest. ୨ । ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଧା—
2. Impediment or obstruction to one's
self interest.

ସ୍ୱାର୍ଥ ପଣ୍ଡିତ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ.—ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ବିଷୟରେ ଚତୁର (ହୁ.ଶ)—
Swārtha paṇḍita Clever in accomplishing one's
(ସ୍ୱାର୍ଥପଣ୍ଡିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) self interest.

ସ୍ୱାର୍ଥପର—ସଂ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (୭ମୀ ତତ୍)—ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନସିଦ୍ଧି
Swārthapara କ୍ରମରେ ତତ୍ପର—Selfish; self-seek-
(ସ୍ୱାର୍ଥ ପରତନ୍ତ୍ର, ସ୍ୱାର୍ଥ ପରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ing; self inter-
(ସ୍ୱାର୍ଥପର, ସ୍ୱାର୍ଥପରତନ୍ତ୍ର; ସ୍ୱାର୍ଥ ପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ested.
(ସ୍ୱାର୍ଥପରତା; ସ୍ୱାର୍ଥପରତନ୍ତ୍ରତା, ସ୍ୱାର୍ଥ ପରାୟଣତା—ବି)

ସ୍ୱାର୍ଥ ବଳି—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ନିଜର
Swārtha bali ପ୍ରୟୋଜନକୁ ତ୍ୟାଗକରିବା—Self-sacrifice;
sacrifice of one's self-interest to benefit
others.

ସ୍ୱାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ମ. ପ.ତତ୍)—ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧି ଲୋଡ଼ିବା
Swārtha buddhi ବୁଦ୍ଧି—Selfish spirit.
ବିଣ.ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱାର୍ଥପର;ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା
ଅପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି କଥା ଭାବୁଥାଏ—Selfish.

ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ (ଦେଖ)—
Swārtha lābha Swārtha sādhana (See)

ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ସାଧନ କରେ—
Swārtha sādhaka One who brings about the ful-
(ସ୍ୱାର୍ଥସାଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) filment of ones's selfish interests.

ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ —ସଂ ବି(୬ଷ୍ଠୀତତ୍) ·ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ କରିବା—
Swārtha sādhana Accomplishment or attain-
(ସ୍ୱାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ment of one's own object

ସ୍ୱାର୍ଥ ହେବା —କ୍ରି. କ୍ରି (ସଂ· ସାର୍ଥ, ସାର୍ଥକ)—ସାର୍ଥକ ହେବା; ସଫଳ
Swārtha hebā ହେବା—To be crowned with
ସାର୍ଥକ ହଓୟା success; to attain one's end. (ଯଥା.—
ସାର୍ଥକ ହୋନା ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାରୁ ମୋର ଏତେ ପରିଶ୍ରମ
ସ୍ୱାର୍ଥ ହେଲା ।)

ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ଧୋ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି କାମନାରେ ଅନ୍ୟ
Swārthāndha ବିଷୟରେ ବିବେଚନାରହିତ—Blind to
(ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) things other than one's
[ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧତା, ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧ୍ୟ—ବି] self interest.

ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧିର ଉପାୟ
Swārthānwesh ṇa ଖୋଜ କୁଲିବା—Seeking
one's good.

ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷିନ୍ ଶବ୍ଦ)—ଯେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି
Swārthānweshī ଖୋଜ କୁଲୁଥାଏ; ସ୍ୱାର୍ଥପର—
[ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Self-seeking.

ସ୍ୱାର୍ଥିକ—ସଂ· ବିଣ (ସ୍ୱାର୍ଥ+ଇକ)—୧ । ସ୍ୱାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Swārthika 1. Relating to self interest.
(ସ୍ୱାର୍ଥିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ସ୍ୱାର୍ଥପର—2. Selfish.

ସ୍ୱାର୍ଥୀ—ସଂ· ବିଣ (ପୁଂ) (ସ୍ୱାର୍ଥ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅପସ୍ୱାର୍ଥୀ;
Swārthī ସ୍ୱାର୍ଥପର—Selfish.
[ସ୍ୱାର୍ଥିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସ୍ୱାଶ୍ରୟ —ସଂ. ବି—ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ (ଦେଖ)—Swābalambana.(See)
Swāśraya ବିଣ (ପୁଂ)—ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ (ଦେଖ)—
[ସ୍ୱାଶ୍ରୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ.ବିଣ] Swābalambī (See).

ସ୍ୱାସ୍ଥ —ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ)—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ (ଦେଖ)
Swāstha Swāsthya(See)

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱସ୍ଥ +ଭାବ. ଯ)—୧ । ସୁସ୍ଥତା; ନୀରୋଗତା;
Swāsthya ନିରାମୟତା—1. Health; freedom from
illness. ୨ । ଆରୋଗ୍ୟ - 2. Convalescence. ୩ ।
ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—3. Ease; comfort. ୪ । ସନ୍ତୋଷ
(ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Contentment. ୫ । ମନର
ସୁସ୍ଥତା; ଉଦ୍ବେଗହୀନତା; ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା; ଅନୁଦ୍ୱେଗ—
5. Freedom from anxiety. ୬ । ସୁଖ—
6. Happiness. [ଦ୍ର—ଶ୍ରୁସ୍ଥ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନୀରୋଗ;
ତହିଁରୁ ଭାବରେ 'ଯ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ
ହୁଏ, ମାତ୍ର ଅନେକ ଅଭିଧାନରେ ପ୍ରମାଦବଶତଃ ସୁସ୍ଥ
ଶବ୍ଦରୁ ଯ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା 'ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି
ଲେଖାଅଛି ।]

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ସୁସ୍ଥତା ଜନ୍ମାଏ—Healthy; health-
Swāsthyakara giving; hygienic.
[ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଜନକ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଦାୟକ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନୀରୋଗତାର ନାଶ—
Swāsthya nāśa Loss of health.

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିବାସ(ବାସ)—ସଂ. ବି (ଅଧିକରଣ ବ୍ୟବହାର)—
Swāsthya nibāsa (bāsa) ୧ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ପାଇଁ ବା ନଷ୍ଟ
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଲାଭ ପାଇଁ କୌଣସି
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନରେ ବାସ —1. Resorting
to a health resort for recouping or gain-

ing one's health. ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ସ୍ଥାନ— 2 Health resort.

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାନ—ଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟର ଅନୁବାଦ)—ଅତିଥିଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପାନ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉନ୍ନତି କାମନା କରି ମଦ୍ୟ ପାନ କରିବା— **ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପାନ** Drinking to the health (of a person).

Swāsthya pāna

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ)—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୀତି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପାନକରି ଅନୁସାରେ ଆଧୁନିକ ଭୋଜନ-ସମ୍ମେଳନରେ **ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପାନ କରିବା** କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାମନା କରି ମଦ୍ୟ ପାନ କରିବା—To drink the health of; to toast (a person). [ଦ୍ର—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୋଜୀରେ ସମାଗତ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥିଙ୍କର ବା କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାମନା କରି ଭୋଜରେ ଯୋଗ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଦ୍ୟ ପାନ କରନ୍ତି ।]

Swāsthya kariba

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗ—ଦେ. ବ.—ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ପାଇଁ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ରାଜକୀୟ ବିଭାଗ— ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଭାଗ The Department of Public Health; **ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଭାଗ** The Public Health Department.

Swāsthya bibhāga

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଙ୍ଗ—ସଂ ବ—ସୁସ୍ଥତାର ବିନାଶ; ରୋଗାଦିର ଆକ୍ରମଣ—

Swāsthya bhaṅga The impairment or loss of one's health.

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷା—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଶରୀର ସୁସ୍ଥ ରହିବ ତାହା କରିବା— Following hygienic rules; hygiene.

Swāsthya rakshā

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସଚିବ(ମନ୍ତ୍ରୀ)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗର ଭାର ଥାଏ—The minister in charge of Public Health. **ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସଚିବ**

Swāsthya sachiba(mantrī)

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଶରୀର ଭଳି)—ସୁସ୍ଥ— Hale, healthy. (ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Swāsthya sampanna

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସୁଖ-ସଂ. ବ (ମ.ତ.ଲେ)-ମନୁଷ୍ୟର ସୁସ୍ଥ ରହିବାଯୋଗୁ ଅନୁଭୂତ ଆନନ୍ଦ—Happiness enjoyed by a healthy person.

Swāsthya sukha

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି—ସଂ. ବ—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଭଙ୍ଗ; ସୁସ୍ଥତାର ନାଶ— Loss of one's health.

Swāsthya hāni

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି (ନାଶ, ଭଙ୍ଗ)କର—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ବା ଯାହା ସୁସ୍ଥ ଲୋକକୁ ଅସୁସ୍ଥ କରେ—Impairing one's health, unhygienic

Swāsthya hāni (nāśa, bhaṅga) kara

ସ୍ୱାହା—ସଂ. ଅ—(ସୁ + ଅ + ହେ. ଧାତୁ=ଡାକିବା + କରଣ ଅ + ଆ) ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଧରି ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବାର ମନ୍ତ୍ର— (Interjection) A formula or exclamation uttered while pouring ghee into fire by invoking a particular deity by name. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଲାଗେ ଓ ଏହି ଶବ୍ଦ ଲାଗିବା ଯୋଗୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପଦ ରେ ଥଥୀ ବିଭକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଓଁ ନାରାୟଣାୟ ସ୍ୱାହା, ଓ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ୱାହା, ଓ ଦୁର୍ଗାୟୈ ସ୍ୱାହା ।

ପିତୃମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ କରି ପିଣ୍ଡ ଓ ଜଳତର୍ପଣାଦି ଦେଲାବେଳେ 'ସ୍ୱଧା' ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆହୁତି ଦେଲାବେଳେ 'ସ୍ୱାହା' ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।

(ଅନ୍ୟ ସଂ.—ଅଗ୍ନାୟୀ, ହୁତଭୁଜ୍‌ପ୍ରିୟା, ହୁତାଶ, ଅନଳପ୍ରିୟା, ବହ୍ନିବଧୂ) ବି: ୧ । (+କର୍ମ ଅ+ଆ) ଅଗ୍ନି-ଦେବତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ; ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା— 1. Name of the wife of the Fire god.

[ଦ୍ର—ଏ ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା ଅଟନ୍ତି । ମତାନ୍ତରରେ ଏ ପ୍ରକୃତି ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଫଳତଃ ଏ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଦାହିକା ଶକ୍ତି ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ପାଇବା ପାଇଁ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ ଓ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବିଷ୍ଣୁ ଏହାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟ ଏହା ଅନୁମୋଦନ କଲେ ଏବଂ ଏହି ବର ଦେଲେ ଯେ, ଦେବତାଙ୍କ ନାମର ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ 'ସ୍ୱାହା' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଘୃତରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଆହୁତି ଦେବତାମାନେ ପାଇବେ । ଏହି ବର ପାଇ ସ୍ୱାହା ଅଗ୍ନିଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହେଲେ । ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ତିନି ବୈଦିକ ଅଗ୍ନି ଜାତ ହେଲେ ।

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରରେ ସ୍ୱାହାଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଫଳପ୍ରଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ମନ୍ତ୍ର— "ଓଁ ଶ୍ରୀଁ ବହ୍ନିଜାୟାୟୈ ଦେବ୍ୟୈ ସ୍ୱାହା"

ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ପ୍ରକୃତିଖଣ୍ଡ ।]

୨ । ଅଗ୍ନିର ଦାହିକା ଶକ୍ତି—2. The burning attribute of fire. ୩ । ବୌଦ୍ଧଶକ୍ତିବିଶେଷ— 3. Name of a Buddhist goddess. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ—ତାରା, ମହାଶ୍ରୀ, ଓଙ୍କାରା, ଶ୍ରୀ, ମନୋରମା, ତାରିଣୀ, ଜୟା, ଅନନ୍ତା, ଶିବା, ଲୋକେଶ୍ୱରସ୍ୱରୂପା, ଶତୁଲବାସିନୀ, ଭଦ୍ରା, ବୈଶ୍ୟା, ନୀଳସରସ୍ୱତୀ, ଶଙ୍ଖିନୀ, ମହାତାରା, ବସୁଧାରା, ଧନଦା, ତ୍ରିଲୋଚନା, ଲୋଚନାସ୍ୟା (ଅମରକୋଷ)] । ୪ । ହୋମାଗ୍ନିରେ ଦିଆଯିବା ଆହୁତି—4. Libations of ghee made into the sacrificial fire.

ସ୍ୱାହା କରିବା—କ୍ରି— ୧ । ମନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱାହା ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଘିଅକୁ ନିଆଁରେ ଆହୁତି ଦେବା—
Swāhā karibā ଘିଅକୁ ନିଆଁରେ ଆହୁତି ଦେବା—
ସ୍ୱାହା କରନା स्वाहा करना 1. To offer ghee unto the fire by uttering the word Swāhā; (ଉ—ଦାତାର ଘିଅ ସରୁଛି, ବାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସ୍ୱାହା କରିବାକୁ ଡର ମାଡ଼ୁଛି !—ଚଗ ।) ୨ ।(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଅଦିକୁ) ଅପବ୍ୟୟ ବା ନଷ୍ଟ କରିବା; ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—2. To sqander away. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅନ୍ୟାୟ କରିବା—3. To appropriate a thing to one's use.

ସ୍ୱାହାକୃତ୍—ସଂ.ବି.(ସ୍ୱାହା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟୁତ୍) ଯଜ୍ଞକାରୀ (ଉ.ଶ)—
Swāhā kṛut The performer of a Vedic sacrifice.

ସ୍ୱାହା ନାଥ (ପତି, ପ୍ରିୟ, ବଲ୍ଲଭ)—ସଂ. ବି, ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍ପୁ)—
Swāhā nātha (pati, priya, ballabha)—ଅଗ୍ନିଦେବ—
The Fire god.

ସ୍ୱାହାଭୁକ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ସ୍ୱାହା+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟୁତ୍; ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଆହୁତି ଭୋଜନ କରନ୍ତି)—ଦେବତା—Deity; gods.
Swāhā bhuk

ସ୍ୱାହାର୍ହ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯଜ୍ଞରେ ହବି ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ (ଦେବ)—
Sāwhārha (a Diety) Entitled to get oblations unto the fire)
(ସ୍ୱାହାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱାହାଶନ—ସଂ.ବି. (କର୍ତ୍ତୃ.ତତ୍ପୁ; ସ୍ୱାହା ଦ୍ୱାରା ଅଶନ ହୁଏ ଯାହାଙ୍କର)—
Swāhāśana ଦେବତା—Deity; one of the gods.

ସ୍ୱିଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବିଜୁଳୀବତ୍ତି ଓ ଫୋ. ଆଦି ଚଳାଇବା ବା ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଳ ବା ଯନ୍ତ୍ର—
Swich ସ୍ୱୀଚ୍ स्वीच Switch of an electric contrivance.

ସ୍ୱିଜର୍ଲ(ଲା)ଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ.ବି(ଇଂ. ନାମ)—ଇଟାଲିର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ପାର୍ବତ୍ୟ ରାଜ୍ୟ—
Swijar-la (lā)nd (ସ୍ୱିଟ୍‌ଜର୍ଲ (ଲା)ଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) Switzerland.
ସ୍ୱୀଜର ଲାଣ୍ଡ स्वीजरलॅंड

ସ୍ୱିଡ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ)—୧ । ସ୍ୱିଡେନ୍ ଦେଶୀୟ—
Swid 1. Swede; swedish. ୨ । ସ୍ୱିଡେନ୍ ଦେଶବାସୀ—
ସ୍ୱୀଡ୍ स्वीड 2. Inhabiting Sweden.
(ସ୍ୱିଡିଶ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ୱିଡେନ—ବୈ. ବି, (ଇଂ. ନାମ)ଇଉରୋପର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା ନରୱେ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବସ୍ଥ ଦେଶ—Sweden
Swiden
ସ୍ୱୀଡେନ स्वीडेन

ସ୍ୱିତ୍—ସଂ. ଅ—(ସ୍ୱ+ଇ. ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବ୍ୟୁତ୍)—ପ୍ରଶ୍ନ, ବିତର୍କ ଓ ପାଦପୂରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—Interjection used in interrogation,doubt and completing a sentence. [ଉ—ଏହାର ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହାର ହେବା ଦେଖା ନାହିଁ ।]
Swit

ସ୍ୱିଦ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—ଝାଳେଇବା—
Swid (root) To perspire.

ସ୍ୱିଦିତ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ସ୍ୱେଦିତ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—Perspired; made to perspire.
Swidita

ସ୍ୱିନ୍ନ—ସଂ. ବିଶ—(ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)—୧ । ଘର୍ମଯୁକ୍ତ; ଘର୍ମାକ୍ତ—
Swinna 1. Perspiring. ୨ । ଆର୍ଦ୍ର; ସିକ୍ତ କ୍ଲେଦଯୁକ୍ତ; ଭିଜା—2. Wet; moist. ୩ । ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା; ପକ୍ୱ (ଚଣ୍ଡୁଲାଦି); ସିଦ୍ଧ—3. Cooked; boiled (rice). [ଦ୍ର—ଧାନ୍ୟାଦିକୁ ଖେତଗତ ଅବସ୍ଥାରେ 'ଶସ୍ୟ', ସଭୁଷ ଅବସ୍ଥାରେ 'ଧାନ୍ୟ', ବିଭୁଷ ଅବସ୍ଥାରେ 'ଅନ୍ନ', ପକ୍ୱ ବା ରନ୍ଧା ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ୱିନ୍ନ ବୋଲାଯାଏ—ଶାବରଭାଷ୍ୟ ।]

ସ୍ୱିଶ୍—ବୈଦେ. ବିଶ—(ଇଂ)—୧ । ସ୍ୱିଜରଲଣ୍ଡ୍ ଦେଶୀୟ—
Swiś Belonging or appertaining to Switzerland. ୨ । ସ୍ୱିଜରଲଣ୍ଡ୍ ଦେଶବାସୀ—
ସ୍ୱିଶ 2. Inhabiting Switzerland
ସ୍ୱିଶ୍

ସ୍ୱୀକ—ସଂ. ବିଶ—(ସ୍ୱ+ଇକ)—ସ୍ୱକୀୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—One's own.
Swīka

ସ୍ୱୀକରଣ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ.ଈ+କରଣ)—୧ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—1. Promising. ୨ । [ସ୍ୱୀକରଣୀୟ, ସ୍ୱୀକର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସ୍ୱୀକୃତ—ବିଶ] ରାଜିହେବା; ସମ୍ମତ ହେବ—2. Agreeing. ୩ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—3. Vowing. ୪ । ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ବିବାହ ହେବା (ଉ. ଶ)—4. Taking of a wife; marriage.
Swīkaraṇa

ସ୍ୱୀକର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଈ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସ୍ୱୀରାଜ୍ୟ (ଦେଖ)
Swīkarttabya Swīkārjya (See)

ସ୍ୱୀକର୍ତ୍ତା—ସଂ.ବିଶ.ପୁଂ (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଈ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା.୧ବ; —ଯେ ସ୍ୱୀକାର କରେ; ସ୍ୱୀକାରକାରୀ—
Swīkarttā (ସ୍ୱୀକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Agreenig; consenting.

ସ୍ୱୀକାର—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଈ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Swīkāra ୧ । ଅଙ୍ଗୀକାର; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—1. Promise; (ସ୍ୱୀକୃତ—ବିଶ) agreement. ୨ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—2. Avowal. (ସଉକାର—ଅପଭ୍ରଂଶ) ୩ । ପ୍ରସ୍ତାବ—3. Acceptance of an offer; acquiescence. ୪ । ପ୍ରତିଗ୍ରହ—4. Acceptance of a gift. ୫ । ସମ୍ମତି; ରାଜି ହେବା—5. Consent; ratification. ୬ । ମାନିଯିବା—6. Admission; confession. ୭ । ଅଧୀନୀକରଣ—7. Bringing under control. ବୈ. ବି—୧ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବରପକ୍ଷ ଓ କନ୍ୟାପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସମ୍ମତିଜ୍ଞାପକ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Ceremony of formal betrothal or agreement before marriage. ୨ । ସିଉକାର; କରଣ ସମାଜରେ

ମହାପ୍ରସାଦ ନିବନ୍ଧ ଘରେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଘରୁ ବରଙ୍କ ଘରକୁ ପଠାଯିବା ବରଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପାଟଯଥା, ହାର, ମୁଦି, ବାସନ ଆଦି—2. Formal present of cloth, ring etc for the bridgroom elect sent by the bride's party after formal betrothal or Mahaprasāda Nirbandha.

ସ୍ୱୀକାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାନିଯିବା—1. To confess; Swīkāra karibā to admit. ୨ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା — ସ୍ୱୀକାର କରା ସ୍ୱୀକାର କରନା 2. To promise.

ସ୍ୱୀକାର ସମ୍ମତି—ଦେ. ବ—ସ୍ୱିକାର ସନମତି (ଦେଖ) Swīkāra sammati Siukāra sanamati (See) (ସ୍ୱିକାର ସନମତି, ସ୍ୱଇକାର ସନମତି—ଗ୍ରାମ୍ୟ, ରୂପ)

ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ଭାବେ. ଈ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଣ୍ୟ)— Swīkārjya ସ୍ୱୀକୃତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be admitted; admissible. ବ (ଜ୍ୟାମିତି)—କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟମାନ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହୁଏ—(geometry) Postulate.

ସ୍ୱୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱ+ଅଭୂତ ଭାବେ. ଈ+କୃତ)—୧ । ଯାହା ସ୍ୱୀକାର କରା ଯାଇଅଛି—1. Agreed upon (ସ୍ୱୀକୃତି—ବ) (matter). ୨ । ଅଙ୍ଗୀକୃତ—2. Promised. ୩ । ସମ୍ମତ—3. Agreed; consented (person). ୪ । ଆୟତ୍ତୀକୃତ—4. Brought under control

ସ୍ୱୀୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ) —ସ୍ୱକୀୟ; ନିଜର; ଆତ୍ମୀୟ — Swīya One's own.
(ସ୍ୱକୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସ୍ୱୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ପରକୀୟ—ବିପରୀତ)

ସ୍ୱୀୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାୟିକାଭେଦ; ସ୍ୱକୀୟା ନାୟିକା— Swīyā 1. A class of heroines in fictions.
(ସ୍ୱୀୟା ନାୟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ନାୟିକା ସର୍ବଦା ଅପଣା
(ପରକୀୟା—ବିପରୀତ) ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତା; ଏହାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ସ୍ୱାମୀ ଶୁଶ୍ରୂଷା, ଶୀଳବତୀ, ସରଳତା ଓ କ୍ଷମା । ଏ ନାୟିକା ତ୍ରିବିଧା, ଯଥା - ମୃଦ୍ୱୀ=ଅନୁଭିନ୍ନଯୌବନା; ମଧ୍ୟା=ସମାନ ଲଜ୍ଜା ମଦନା; ପ୍ରୌଢ଼ା ବା ପ୍ରଗଲ୍ଭା= ପରିପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନା ବିଳାସ କୋବିଦା । ନାୟିକାମାନଙ୍କୁ କାମଶାସ୍ତ୍ର ଓ କାବ୍ୟାଦିରେ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ଯଥା—ସ୍ୱକୀୟା, ପରକୀୟା ଓ ସାମାନ୍ୟା । ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ପୁଣି ୩ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି,ଯଥା— ମୃଦ୍ୱୀ, ମଧ୍ୟା, ପ୍ରଗଲ୍ଭା । ଏହି ୩ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା ମଧ୍ୟ ଯଥାକ୍ରମେ 'ପ୍ରୋଷିତଭର୍ତ୍ତୃକା, ଖଣ୍ଡିତା, କଳହାନ୍ତରିତା, ବିପ୍ରଲବ୍ଧା, ଉତ୍କଣ୍ଠିତା, ବାସକସଜ୍ଜା, ସ୍ୱାଧୀନ ଭର୍ତ୍ତୃକା, ଅଭିସାରିକା, ପ୍ରକଟ୍ୟତ୍ ପତିକା, ଏହି ୧ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ପୁଣି ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଉତ୍ତମା, ମଧ୍ୟମା ଓ ଅଧମା ଭେଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଅତଏବ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ହିନ୍ଦୁ କାବ୍ୟକାରମାନେ ନାୟିକାମାନଙ୍କୁ ୩×୩×୧×୩ = ୨୪୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କୁ ପୁଣି କାବ୍ୟ ରସିକମାନେ, ଧୀରା, ଅଧୀରା, ଧୀରାଧୀରା, ଏହିପରି ୩ ବିଭାଗ କରି ଅଛନ୍ତି । (ଧୀରା=ବ୍ୟଙ୍ଗକୋପ ପ୍ରକାଶା, ଅଧୀରା=ଅବ୍ୟଙ୍ଗକୋପ ପ୍ରକାଶା, ଧୀରାଧୀରା=ବ୍ୟଙ୍ଗାବ୍ୟଙ୍ଗ କୋପ ପ୍ରକାଶା) । ଏମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ କନିଷ୍ଠା ଭେଦରେ ଅଉ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭାଗ କରା ଯାଇଅଛି । (ରସମଞ୍ଜରୀ) ।] ୨ । ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A devoted wife. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— ସ୍ୱୀୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swīya.

ସ୍ୱୁର୍ଚ୍ଛ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବ—ବିସ୍ମୃତ ହେବା; ଭୁଲିଯିବା—To forget. Swūrchchh (root)

ସ୍ୱୃ (ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound. Swṛu (root) ୨ । ପୀଡ଼ା ଦେବା, ଦଣ୍ଡଦେବା—2. To punish; to oppress.

ସ୍ୱୃ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ହିଂସା କରିବା— Swṛū (root) To trouble; to kill.

ସ୍ୱେକ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା— Sweka (root) To move.

ସ୍ୱେଚ୍ଛା—ସଂ. ବ—(ଚତୁର୍ଥୀ ତତ୍; ସ୍ୱ+ଇଚ୍ଛା)—୧ । ନିଜର ଇଚ୍ଛା— Swechchhā 1. One's wish; volition. ୨ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା —2 Free will. ୩ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ; ସ୍ୱାଧୀନତା— 3. Independence; freedom.

ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ—Out of Swechchhā krame one's own accord voluntarily.
ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେ

ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚରଣ—ସଂ. ବ.—୧ । ସ୍ୱୈରାଚାର; ଯଥେଚ୍ଛାଚାର; ନିଜର Swechchhācharaṇa ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଆଚରଣ—1. (ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Acting according to one's free will. ୨ । ସ୍ୱୈରତା – 2. Arbitrariness.

ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—(ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର+ଇନ୍;ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. Swechchhāchārī ୧ବ)—୧ । ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ (ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—Acting according to (ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିତା—ବ) one's free will. ୨ । ଯଥେଚ୍ଛାଚାରୀ— 2. Arbitrary. ୩ । ଅବାଧ୍ୟ—3. Uncontrollable disobedient.

ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ.—(ସ୍ୱେଚ୍ଛା ଅନୁବର୍ତ୍ତିନ୍=ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁବର୍ତ୍ତିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ Swechchhānubartti (ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁବର୍ତ୍ତିତା—ବ) (ଦେଖ)—Swechchhāchārī (See)

ସ୍ୱେଚ୍ଛା ପ୍ରଣୋଦିତ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ—(ଚତୁର୍ଥୀ ତତ୍)—ନିଜର ଇଚ୍ଛାଦ୍ୱାରା Swechchhāpraṇodita ପ୍ରଣୋଦିତ ବା ଚାଳିତ—Prompted by one's own will
(ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ted by one's own will

ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରିଣ ଶବ୍ଦ; ସ୍ୱେଚ୍ଛା + ବିହାରିନ୍)
Swechchhā bihārī —ଯଦୃଚ୍ଛା ବିହାରୀ;ଯେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ବିହାର
(ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—Moving freely accor-
(ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାର—ବି) ding to one's free will.

ସ୍ୱେଚ୍ଛା ମରଣ—ସଂ. ବି—ନିଜର ଇଚ୍ଛାରେ ମରିବା—Dying accor-
Swechchhā maraṇa ding to one's wish; self-
(ସ୍ୱେଚ୍ଛାମୃତ୍ୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) controlled death. ବି—ଭୀଷ୍ମଦେବ
A name of Bhīshma.

ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକ—ଦେ. ବି ସଂ—ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Swechchhā sebaka କରିବାକୁ ବଦ୍ଧପରିକର ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ୱୟଂସେବକ;
ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଭଲେଣ୍ଟିଅର୍—Volunteer. [ଦ୍ର—କୌଣସି
ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଗୁରୁତର ଅସାଧ୍ୟସାଧ୍ୟ କର୍ମ ଓ ଜନସେବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ
(ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁ-
ସାରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛା-
ସେବକ ବା ଭଲେଣ୍ଟିଅର ବୋଲାଯାଏ ।]

ସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅ; ଭୁଲ, ଇଂ. ସ୍ୱେଟ୍)—୧। ଘର୍ମ;
Sweda ଝାଳ—1. Sweat; perspiration. ୨। ବାଷ୍ପ;
ବାଷ୍ପ—2. Vapour; steam ୩। ଉଷ୍ମ; ତାପ—
3. Heat. ୪। ସ୍ୱେଦନ; ବାଷ୍ପ ଅଣି ଦେବା—
4. Vapour bath. ୫। (+କରଣ- ଅ)—ଝାଳ
ବୁହାଇବା ଔଷଧ (ହେ. ଶ)—5. Any medicine
which brings about perspiration. ୬।
ଚଳୀୟ ଜଳ—6. Moisture. ୭।
(ବୈଦ୍ୟକ) ସେକିବା—7. Fomentation. [ଦ୍ର—
ଏହା ୪ ପ୍ରକାର—ତାପସ୍ୱେଦ, ଉପନାହ ସ୍ୱେଦ, ଦ୍ରବ୍ୟ
ସ୍ୱେଦ ଓ ବାଷ୍ପସ୍ୱେଦ ।

(କ) ବାଲି, କନାପୁଡ଼ା, ହାତ, ଧାତୁପାତ୍ର ଓ ଖଇର
କାଠର ଅଙ୍ଗାର ଦ୍ୱାରା ମଳ୍ଲଙ୍କ ଦେହକୁ ସେକିବାର ନାମ
ତାପସ୍ୱେଦ ।

(ଖ) ଅମ୍ଳ, ଲବଣ ଓ ଘୃତ, ତୈଳାଦିଯୁକ୍ତ ବାତନାଶକ
ଉଷ୍ଣ ପ୍ରଲେପର ନାମ ଉପନାହ ସ୍ୱେଦ ।

(ଗ) ଗରମପାଣି ଏବଂ ବାତନାଶକ ଉଷ୍ଣକ୍ୱାଥଦ୍ୱାରା
ସ୍ନାନ କରାଇବାର ନାମ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱେଦ ।

(ଘ) ପଥର ଓ ଇଟା ପ୍ରଭୃତିକୁ ଅଗ୍ନିବତ୍ ଉତ୍ତପ୍ତ
କରି ତହିଁରେ କ୍ୱାଥାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ସେଚନ କଲେ ଯେଉଁ ବାଷ୍ପ
ଉଦ୍‌ଗତ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ବାଷ୍ପସ୍ୱେଦ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]

୮ । ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ଅଷ୍ଟଦଶା ମଧ୍ୟରୁ
ଏକତମ—8. One of the 8 stages found in
unsatiated lovers. [ଦ୍ର—ରଙ୍ଗ କୋଷ୍ଟକ୍ରାଣ୍ଡ
ସୁନଶ୍ରୀ ୧୮ଶ ଶ୍ଳୋକ ୬୬ ପଦରେ ଏ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ
ଅଛି] ସଂ. ବିଣ—ଘର୍ମୋତ୍ପାଦକ (ହେ. ଶ)—Causing
perspiration.

ସ୍ୱେଦକ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—କାନ୍ତଲୌହ (ହେ ଶ)—
Swedaka A kind of iron. ସଂ. ବିଣ—ଘର୍ମୋତ୍ପାଦକ
(ହେ. ଶ)—Causing perspiration.

ସ୍ୱେଦ ଗଞ୍ଜନ—ଦେ. ବି—ଝାଳ ମାରିବା—Drying up perspira-
Sweda gañjan tion. [ଉ—ବିଷ୍ଣୁଥିବେଷ୍ଟ ଖଞ୍ଜନେ-ଖଞ୍ଜୀଏ
ସ୍ୱେଦଖଞ୍ଜନେ—ଖଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଭିଷ୍ଟ]

ସ୍ୱେଦ ଚୂଷକ—ସଂ ବି (ସ୍ୱେଦ + ଚୁଷ୍ ଧାତୁ = ଶୋଷିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—
Sweda chūshaka ଯାହା ଝାଳକୁ ଶୁଖାଇ ଦିଏ) —ଶୀତଳବାୟୁ
(ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Cool wind.

ସ୍ୱେଦଜ—ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ୱେଦ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) —ଘର୍ମରୁ
Swedaja ଜାତ – Born of sweat or moisture.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଣୀମାନେ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—
ଜରାୟୁଜ (ମତାନ୍ତରରେ ଜୈବଜ), ଉଦ୍ଭିଦ୍, ଅଣ୍ଡଜ
(ମତାନ୍ତରରେ ଜଳଜ) ଓ ସ୍ୱେଦଜ ।] ସଂ.ବି.—କୃମି, ମଶା,
ମାଛି ଆଦି—Insects (which were supposed
to be born out of sweat or moisture); a
class of animals.

ସ୍ୱେଦ ଜଳ (ବାରି) ସଂ. ବି—ଦେହରୁ ବୋହିବା ଝାଳ—Sweat or
Sweda jala(bāri) perspiration flowing from the
body.

ସ୍ୱେଦଜ ଶାକ—ସଂ. ବି—ଛତାକ; ଛତୁ—Mushroom; fungus.
Swedaja śāka [ଦ —ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ,
ଦୋଷଜନକ, ପିଚ୍ଛିଳ ଓ ବମନ, ଅତିସାର ଓ ଜ୍ୱର
ଆଦିର ଉତ୍ପାଦକ (ହେ. ଶ) ।]

ସ୍ୱେଦନ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ସ୍ୱେଦ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—
Swedana ୧। ଦେହରେ ତାପ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ଝାଳବୁହାଇବା;
ସେକିବା—1. Causing the body to perspire
by application of heat; fomentation.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସ୍ୱେଦନ ୪ ପ୍ରକାର—
ତାପସ୍ୱେଦନ—ଦେହକୁ ନିଆଁରେ ସେକିବା—Basking
in or warming with fire.

ଉଷ୍ଣସ୍ୱେଦନ—ଦେହରେ ବାଷ୍ପ ଲଗାଇ ସେକିବା;
ବାଷ୍ପ ଅଣି ଦେବା—Vapour bath.

ଉପନାହ ସ୍ୱେଦନ—ଲୁଣ, ବାଲି,ଘୃତ ତେଲ,ମୂଳ ଆଦିକୁ
ଛେଚି, ପୁଡ଼ା କରି ଉକ୍ତ ପୁଡ଼ାକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇ ତାହାର
ପୁଡ଼ାକୁ ଦେହରେ ମାଡ଼ିବା—Dry fomentation.

ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱେଦନ—କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗରମ ପାଣି ବା ଉତ୍ତପ୍ତ
ଦୁଧ ବା ଗରମ କ୍ୱାଥ ଭଳି ତହିଁରେ ନାଭି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡ଼ାଇ
ଦେହକୁ ଗରମ କରିବା—Hot bath.

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ନାନାବିଧ ଅସାଧ୍ୟରୋଗ ଭଲ ହୁଏ
ଓ ଦେହମଧ୍ୟଗତ ଦୂଷିତ ଓ ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସ୍ୱେଦରୂପେ
ଲୋମକୂପ ବାଟେ ବାହାରି ଆସେ ।]

୨ । ସ୍ୱେଦୋତ୍ପତ୍ତି; ଝାଳ ବୋହିବା—2. Perspiration. ୩ । ବାଷ୍ପ ଅଣ୍ଟି ଦେବା—3. Vapour bath. ୪ । ଅଥାର ଦ୍ୱାରା ସିଝାଇବା—4. Boiling things in vapour. ୫ । ଔଷଧକୁ ଶୋଧନ କରିବା ପାଇଁ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହ. ଶ) ଓ ଉକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟା—5. Name of a contrivance for rectifying medicines. [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡିରେ ଜଳ, ଘାରନ ବା ସ୍ୱରସ ଅଧ ପୂରାଇ ହାଣ୍ଡିର ମୁହଁରେ କଳା ବାନ୍ଧି କଳା ଉପରେ ଔଷଧ-ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ରଖି ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଲମ ଘୋଡ଼ାଇ ହାଣ୍ଡିକୁ ଜଳନ୍ତା ଚୁଲୀରେ ବସାଇବାକୁ ହୁଏ । ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଫୁଟିଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ବାଷ୍ପ ଉକ୍ତ କଳାର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ବାଟେ ଆସି ଉକ୍ତ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଲାଗେ । ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଓ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ଦ୍ରବ୍ୟଶୋଧନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସ୍ୱେଦନ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ]

ସ୍ୱେଦନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦୋଳା ଯନ୍ତ୍ର; ଔଷଧର
Swedana jantra ସୁତାକୁ ହାଣ୍ଡିରେ ନିଆଁ ଉପରେ ବସିଥିବା କାଞ୍ଜି ପାଣି ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲାଇ ରଖି ଔଷଧକୁ ସିଝାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—A contrivance for heating some herbs by suspending them into 'Kānji' boiling in a pot over fire.

ସ୍ୱେଦ ନାଶ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାୟୁ; ପବନ (ହ. ଶ)—
Sweda nāśa Air; wind.

ସ୍ୱେଦନିକା—ସଂ. ବି (ସ୍ୱେଦନୀ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ଆ)—୧ । କଡ଼ୁ;
Swedanikā ଭର୍ଜନ ପାତ୍ର; ଭଜିବାର ପାତ୍ର; ଲୁହା କରେଇ; ତାଉଆ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Frying pan. ୨ । ଭର୍ଜନ ଶାଳା—2. A room where things are roasted or fried. ୩ । ଅର୍ଣ୍ଣୀ ମଦ ବାହାର କରୁଥିବା ପାତ୍ର (ହ. ଶ)—3. Wine-distilling pot.

ସ୍ୱେଦ ନିର୍ଗମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେହରୁ ଝାଳ ବୋହିବା—
Sweda nirgama Perspiration.

ସ୍ୱେଦନୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱିଦ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Swedanī ସ୍ୱେଦନିକା; ଭଜିବାର ପାତ୍ର; କରେଇ; ତାଉଆ—Frying pan.

ସ୍ୱେଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ସ୍ୱେଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Swedanīya Swedya (See)

ସ୍ୱେଦ ବିନ୍ଦୁ(ବିପ୍ରୁଷ୍)—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଘର୍ମବିନ୍ଦୁ; ଝାଳର ଟୋପା
Sweda bindu(biprut) —Drops of perspiration.

ସ୍ୱେଦ ମଲୋଜ୍ଜିତ ଦେହ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଦେହ ସ୍ୱେଦଯୁକ୍ତ ଓ
Sweda malojjhita deba ମଳଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛି—1. A body which has been abandoned owing to its having been spoiled with sweat and filth. ୨ । ସ୍ୱଦଳକ୍ଷୀୟ ଜିନୋତ୍ତମ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Name of the best of the Jaina saints. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ (ସ୍ୱେଦ ମଲୋଜ୍ଜିତ ଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ ଗଣ) ସ୍ୱେଦ ଓ ମଳ ବହିର୍ଗତ ହେଉଅଛି—(a person) Whose body is emitting sweat and filth.

ସ୍ୱେଦ ସ୍ରାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେହରୁ ପ୍ରଚୁର ଘର୍ମ ନିର୍ଗମନ—
Sweda srāba Copious perspiration.

ସ୍ୱେଦାୟନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସ୍ୱେଦର ଅୟନ ବା ମାର୍ଗ, ଯେଉଁ
Swedāyana ବାଟେ ଦେହର ସ୍ୱେଦ ବାହାରେ)—ଲୋମକୂପ (ହ. ଶ)—The pores of the skin.

ସ୍ୱେଦିତ—ସଂ. ବି (ସ୍ୱେଦ+ସଂଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ସ୍ୱେଦନ କରା
Swedita ଯାଇଥିବା; ସେକା ଯାଇଥିବା—
1. Fomented. ୨ । ସ୍ୱେଦଯୁକ୍ତ—2. Perspiring; sweating. ୩ । ତାପିତ—3. Heated.

ସ୍ୱେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସ୍ୱେଦନ୍, ୧ମା.
Swedī ୧କ)—ଘର୍ମକାରକ (ହ. ଶ)—Causing perspiration.
(ସ୍ୱେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୱେଦୋଦ୍ଗମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେହରୁ ଝାଳ ବୋହିବା—
Swedodgama Perspiration.

ସ୍ୱେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—୧ । ସ୍ୱେଦନୀୟ; ଯାହାକୁ
Swedya ସ୍ୱେଦନ କରିବା ଉଚିତ—1. Fit to be fomented. ୨ । ଯାହାକୁ ତପ୍ତ କରିବା ଉଚିତ—2. Fit to be warmed or heated. ୩ । ସ୍ୱେଦଜନକ—3. Causing perspiration.

ସ୍ୱୈର—ସଂ. ବି (ସ୍ୱ+ଈର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ ଅ)—୧ ।
Swaira ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗତି—1. Freedom of action or movement. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା—2 Liberty. ୩ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—3. Comfort. ବିଣ. ପୁଂ—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ—1. Independent ୨ । ସ୍ୱବଶ—2. Free. ୩ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗତି (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Arbitrary (man). ୪ । ଧୀମା; ମାନ୍ଦା (ହ. ଶ)—4. Slow. ୫ । ଯଥେଚ୍ଛା (କର୍ମ)—
(ସ୍ୱୈରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ) (ହ. ଶ)—5. Arbitrary (action).

ସ୍ୱୈର ଗତି—ସଂ.ବି (କର୍ମଧା)—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଗତି—Free movement.
Swaira gati ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାବିହାରୀ—Moving freely.

ସ୍ୱୈରଗ୍ରହଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—Adulteress.
Swaira chāriṇī ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
1. Adulterous (female). ୨ । ସ୍ୱୈରଗ୍ରହୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of swairachārī.

ସ୍ୱୈରଗ୍ରହୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ୱୈରଗ୍ରହଣ ଶବ୍ଦ, ସ୍ୱୈର=ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହ+
Swaira chārī ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧କ)—
(ସ୍ୱୈର ଗ୍ରହଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହୀ; ଯଥେଚ୍ଛାଗ୍ରହୀ—
1. Arbitrary. ୨ । ବ୍ୟଭିଚାରୀ—2. Adul-

(ସ୍ୱୈରଗ୍ରହ—ବ) terous. ବ. ପୁଂ—ବ୍ୟଭିଚାରୀ ପୁରୁଷ—Adulteror.

ସ୍ୱୈର (ରି) ତା—ସଂ. ବ (ସ୍ୱୈର+ତା, ସ୍ୱୈରେ+ତା)—୧। ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହତା—1. Arbitrariness. ୨। ଅବାଧ୍ୟତା—2. Disobedience; insubordination. ୩। ବ୍ୟଭିଚାରିତା—3. Adultery.

Swaitā

ସ୍ୱୈର(ରି)ନ୍ଧ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ(ସ୍ୱୈର=ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ. ଭାବାଚକ)—ଘରଗୃହସ୍ଥା ସ୍ୱକଶା ଶିଳ୍ପକାରିଣୀ ଦାସୀ, ଯେଉଁ ଗୃହିଣୀ ରାଜା ଅନ୍ତଃପୁରୀମାନଙ୍କର [ସ୍ୱୈର (ରି) ନ୍ଧ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] ପ୍ରସାଧନ, ଗନ୍ଧାନୁଲେପନାଦି ଶିଳ୍ପକର୍ମ କରେ; ଅଥଚ ତା ଜଳର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଚାକରି କରେ ବା ଛାଡ଼ି ଦେଇପାରେ—A maid servant who is free in her movements and who is engaged in attending to the toilette of the females of the harem of Rajas. [ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତବାସ କାଳରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ସୈରନ୍ଧ୍ରୀ ନାମରେ ବିରାଟରାଜଭବନରେ ଅପଣାକୁ ଘରଚାକରୀ କରାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ।]

Swairindhri

ସ୍ୱୈର ପେଶୀ—ଦେ. ବ—(ଆଧୁନିକ ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ହୃଦୟର ଓ ପାକସ୍ଥଳୀର ପେଶୀ—The muscles of the heart and the abdomen; involuntary muscles of the body.

Swairapeśī
ସ୍ୱୈରପେଶୀ
ସ୍ୱୈରପେଶୀ

ସ୍ୱୈରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱୈର+ବୃତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ ୧ମା, ୧ବ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହୀ (ହି ଶ)—Arbitrary. (ସ୍ୱୈରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Swairabartti

ସ୍ୱୈର ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବ—ସ୍ୱାଧୀନ ବୃତ୍ତି; ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗ୍ରହ—Acting freely; free in movement. (ସ୍ୱୈରବୃତ୍ତ. (ପୁଂ)—ସ୍ୱୈରବୃତ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—ବଣ)

Swairabṛutti

ସ୍ୱୈରାଚାର—ସଂ. ବ—ଯଥେଚ୍ଛାଚାର—Arbitrary action. (ସ୍ୱୈରାଚାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ୱୈରାଚାରୀ(ପୁଂ)—ବଣ)

Swairāchāra

ସ୍ୱୈରିଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ। ସ୍ତ୍ରୀ; କୁଳଟା—1. Adulteress. ୨। ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ କାମପରବଶ ହୋଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ସବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରେ—2. A woman who entertains a gallant of her caste out her free will. ସଂ. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱୈରୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Swairī.

Swairiṇī

ସ୍ୱୈରିତା—ସଂ. ବ (ସ୍ୱୈରେ+ତା)—ସ୍ୱୈରତା (ଦେଶ)—Swairata (See)

Swairitā

ସ୍ୱୈରିନ୍ଧ୍ରୀ—ସଂ.ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୱୈର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ଈ, ଭାବାଚକ)—ସ୍ୱୈରନ୍ଧ୍ରୀ (ଦେଶ)—Swairandhri (See)—

Swairindhri

ସ୍ୱୈରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ୍ୱୈର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱୈରଗ୍ରହୀ (ଦେଶ)—Swaira chārī (See). ବ—(ସ୍ୱୈରତା—ବ) ବ୍ୟଭିଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Adulteror.

Swairī

ସ୍ୱୋପାୟ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ଉପାୟ—One's own plan.

Swopāya

ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଜର ଅର୍ଜ୍ଜନ; ନିଜର ରୋଜଗାର—Self-acquisition.

Swopārjjana

ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବଣ—(ଅସ୍ୱା ତତ୍)—ନିଜଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜ୍ଜିତ—Self-acquired.

Swopārjjita

ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ—ନିଜଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି—Property which is acquired by one's self; self-acquired property. [ଦ୍ର—ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ ଧନକୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛାକ୍ରମେ ବ୍ୟୟ ବା ଦାନ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅଧିକାର ସୀମାବଦ୍ଧ। ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତିର କୌଣସି ପୁତ୍ରକୁ ବା ସମସ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ପକ୍ଷରେ ମନୁଷ୍ୟ ଏହା କରି ନ ପାରେ।

Swopārjjita sampattī

ଇଚ୍ଛାମାତ୍ର ପରିବାର ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଥିଲେ ବଣ୍ଟାବେଳେ ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଅନ୍ୟ ଅଂଶିଦାରମାନ ଭାଗ ପାଇବେ, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜ୍ଜକର ଭାଗ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭାଗ ଅପେକ୍ଷା ଦୁଇଗୁଣ ହେବ। ସ୍ୱୋପାର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—୧। ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ—୨। ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅର୍ଜ୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି।]

ସ୍ୱୋବଶ୍ୱୀୟ—ସଂ. ବ (ସ୍ୱଃ=ଶ୍ରେୟ+ଈୟ; ଭାବାଚକ)—କଲ୍ୟାଣ; ଶୁଭ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—Well being; well.

Swobaśwīya

ସ୍ୱୋରସ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱରସ; ଶିଳା ପିଷ୍ଟ; ଜଳ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—Juice pressed from bruised leaves and twigs.

Sworasa

ସ୍ମକ୍—ଦେ. ବ—(ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ କୋଟ୍—Smock.

Smak ସ୍ମକ ସ୍ମକ

ସ୍ମୟ—ସଂ. ବ—୧। ଗର୍ବ (ମେଦିନୀ)—1. Pride; arrogance. ୨। ବିସ୍ମୟ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—2. Wonder; astonishment. ବଣ—ଅଦ୍ଭୁତ (ମେଦିନୀ)—Wonderful: astonishing. (ସ୍ମିତ—ବଣ)

Smaya

ସ୍ମର—ସଂ. ବ—(ସ୍ମୃ ଧାତୁ=ମନେ କରିବା+କର୍ମ ଅ)—୧। କାମଦେବ; ମଦନ; କନ୍ଦର୍ପ—1. Cupid. ୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବେଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାତା—2. Comentator of the Bedas. ୩। (+ଭାବ. ଅ) ସ୍ମରଣ; ସ୍ମୃତି—3. Remembrance. ବଣ—ସ୍ମରଣକାରୀ—Remembering.

Smara

ସ୍ମର କଥା—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—କାମୋଦ୍ଦୀପକ ଆଳାପ—Libidinous talk.

Smara kathā

ସ୍ମରକାର—ସଂ.ବଣ (ସ୍ମର+କୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—କାମୋଦ୍ଦୀପକ (ହି. ଶ)—Suggestive of lust.

Smarakāra

ସ୍ମର କୂପକ (କୂପ, କୂପିକା)—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଯୋନି; ଭଗ (ଶିକାଣ୍ଡ)—Smara kūpaka (kūpa, kūpikā) Vagina; female organ.

ସ୍ମର ଗୁରୁ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍); ସ୍ମରଙ୍କ ଗୁରୁ=ପିତା)—ବିଷ୍ଣୁ—Smara guru Bishṇu. [ଦ୍ର—ହର କୋପାନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହେବା ପରେ ରତିଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶିବଙ୍କ ବରର ଫଳରେ କାମଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ସ୍ମର ଗୃହ—ସଂ. ବ—ଯୋନି (ଜଟାଧର)—Smara gṛuha Female organ.

ସ୍ମର ଚକ୍ର—ସଂ. ବ—ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ (ସ୍ମରଦୀପିକା)—A pose Smara chakra during coition. [ଉ—ଧୃତ୍ୱା ଗାମ୍ଭକରେଣୋରୁଂ ସ୍ୱପଦଦ୍ୱୟୋପରିସ୍ଥିତଂ, ଦୃଢ଼ଞ୍ଚ ରମତେ କାମୀ ସ୍ମରଚକ୍ରଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ—ସ୍ମରଦୀପିକା ।]

ସ୍ମରଚ୍ଛତ୍ର—ସଂ. ବ—ଯୋନି (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Smara chchhatra Female organ. (ସ୍ମରଚ୍ଛଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ମରଣ—ସଂ. ବ. (ସ୍ମୃ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ସ୍ମୃତି; ମନେ ମନେ ପୂର୍ବାନୁଭୂତ, ପୂର୍ବଶ୍ରୁତ ବା ପୂର୍ବଦୃଷ୍ଟ ବିଷୟର ଆବୃତ୍ତି—1. Remembrance. ୨ । ପୂର୍ବାନୁଭୂତ ବିଷୟର ଚିନ୍ତା—2. Thought about matters previously experienced; recollection. ୩ । ଧ୍ୟାନ—3. Contemplation. ୪ । ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଜପ—4. Contemplation of a Deity by counting the beads; silent recital of the name or formula of a Deity. [ଦ୍ର—ନବଧା ଭକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ମନନ ବା ସ୍ମରଣ ଏକ ଅଟେ । ଏଥିରେ ଉପାସକ ଉପାସ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ମନେ କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।] ଦେ.ବ—ଦେବତାଙ୍କୁ ବା ସମାଜକୁ ବିଅଯିବା ଉପରୌକନ ଉପହାର ସଲାମୀ ବା ସଲ୍ଲମୀ—A present or premium presented to a Deity or to one's caste-guild.

ସ୍ମରଣ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟ ମନେ କରାଇ ଦେବା—To Smaraṇa karā(re)ibā ସ୍ମରଣକରାନ; ସ୍ମରଣ କରାନା(ଦିଲାନା) remind a person of any matter.

ସ୍ମରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନେ ପକାଇବା—1. To recollect. ୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଗ୍ରହଣ ସ୍ମରଣକରା ସ୍ମରଣ କରନା କରିବା—2. To recite the name of a Deity. ୩ । ମାଳା ଜପିବା—3. To count the beads by uttering the name of a Deity. Smaraṇa karibā

ସ୍ମରଣ ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବ—ସ୍ମୃତି ଚିହ୍ନ (ଦେଖ)—Smṛuti chihna Smaraṇa chihna (See).

ସ୍ମରଣ ପଟ—ସଂ. ବ—(ରୂପକ)—ସ୍ମୃତିପଟ (ଦେଖ)—Smaraṇa paṭa Smṛutipaṭa (See)

ସ୍ମରଣ ପତ୍ର(ପଟିକା,ଲେଖ, ଲିପି)—ସଂ. ବ—(ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ)—ସ୍ମାରକ Smaraṇa patra (paṭaikā;lekha, lipi) ଲେଖା; ସ୍ମାରକପତ୍ର —Memorandum; reminder.

ସ୍ମରଣ ପଥ—ସଂ. ବ—ସ୍ମୃତିପଥ(ଦେଖ)—Smṛuti patha(See) Smaraṇa patha

ସ୍ମରଣ ଯୋଗ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ—ସ୍ମରଣୀୟ(ଦେଖ)—Smaraṇīya(See) Smaraṇa jogya

ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବ—ପୂର୍ବାନୁଭୂତ, ପୂର୍ବଶ୍ରୁତ, ପୂର୍ବଦୃଷ୍ଟ ବା ପୂର୍ବ Smaraṇa śakti ଘଟିତ ବିଷୟକୁ ମନେ ରଖିବାର କ୍ଷମତା; ପୂର୍ବାନୁଭୂତ ବିଷୟ ମନେ ପକାଇବାର କ୍ଷମତା—Memory.

ସ୍ମରଣ ସୂଚକ—ସଂ ବିଣ—ସ୍ମରଣାର୍ଥକ (ଦେଖ)—Smaraṇa sūchaka Smaraṇārthaka (See)

ସ୍ମରଣାତୀତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍)—ବହୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ (ସମୟ); ଯେଉଁ Smaraṇātīta କାଳର ବିଷୟ କାହାର ମନେ ନାହିଁ—Immemorial (time)

ସ୍ମରଣାତୀତ କାଳ (ଯୁଗ, ସମୟ)—ସଂ. ବ—ବହୁ ପୂର୍ବକାଳ—Smaraṇātīta kāla(juga,samaya) Time immemoria.

ସ୍ମରଣାପତ୍ୟତର୍ପକ—ସଂ. ବ—କଚ୍ଛପ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Smāraṇāpatya tarpaka Tortoise.

ସ୍ମରଣାର୍ଥ—ଦେ. କ୍ରି.ବିଣ—(ସଂ. ସ୍ମରଣାର୍ଥ)—ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ରେକ ହେବା Smaraṇārtha ହେତୁ;କୌଣସି କଥା ମନେ ପଡ଼ିବ ବୋଲି—ସ୍ମରଣାର୍ଥ; स्मरणके लीये In memory of; with a view to be reminded of.

ସ୍ମରଣାର୍ଥକ—ସଂ. ବିଣ.—ଯାହା ମନେ କରାଇ ଦିଏ—Serving as Smaraṇārthaka a memorial or reminder.

ସ୍ମରଣାଲଙ୍କାର—ସଂ. ବ—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of Smaraṇālaṅkāra figure in rhetoric [ଦ୍ର—ସଦୃଶ ବସ୍ତୁର ଅନୁଭବ ହେତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ମରଣ ହେଲେ ସ୍ମରଣାଲଙ୍କାର ହୁଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥର ଅନୁଭବ ହେତୁରୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦ୍ୱାରା ତତ୍‌ସଦୃଶ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ମରଣରେ ଯେଉଁ ବିଚିତ୍ରତା, ତାହାହିଁ ସ୍ମରଣାଲଙ୍କାର । ଏଥିର ଉଦାହରଣ—

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ପନ୍ଦନେ ଗିରୀନ୍ଦ୍ରର ଶୋଭା
ଅପୂର୍ବ୍ୱ ଅନୁଭବ,
ସରିଲେ ସ୍ପନ୍ଦନ— କାଳୀନ ମନ୍ଦର-
ସ୍ମରଣ ଶ୍ରୀବେଦ ଛବି ।
ରାଧାନାଥ ଉଦ୍ଗୀତ ।]

ସ୍ମରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ମୃ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—ମନେ ରହିବାର ଯୋଗ୍ୟ; ସ୍ମର୍ତ୍ତବ୍ୟ—Fit to be
Smaraṇīya· remembered; memorable,

ସ୍ମର ଦଶା—ସଂ, ବି—୧। କାମଦଶା; କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର କାମନାର ପୂର୍ତ୍ତି
Smara daśā ନ ହେବାରୁ ଅନୁଭୂତ ଅବସ୍ଥାମାନ—
1. The phases through which an amorous person passes when frustrated in his or her aim. [ଉ— କାମଦଶା ଦଶବିଧ ଯଥା—୧। ନୟନପ୍ରୀତି, ୨। ଚିତ୍ତସଙ୍ଗ; ୩। ସଂକଳ୍ପ, ୪। ନିଦ୍ରାଚ୍ଛେଦ, ୫। ତନୁତା, ୬। ବିଷୟନିବୃତ୍ତି, ୭। ଦିଗାକାଶ, ୮। ଉନ୍ମାଦ, ୯। ମୂର୍ଚ୍ଛା, ୧୦। ମୃତ୍ୟୁ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳନୀଳମଣି ।] ୨। ବିରହାବସ୍ଥା (ହ. ଶ)—2. The state of separation from oue's lover.

ସ୍ମର ଦହନ—ସଂ. ବି ୧। (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ମହାଦେବଙ୍କ କ୍ରୋଧାଗ୍ନି
Smara dahana ଦ୍ୱାରା କାମଦେବଙ୍କର ଭସ୍ମରେ ପରିଣତି—1.The burning of the god Cupid with the fire of Siba's ire. ୨। (ବହୁବ୍ରୀ ହ)— ମହାଦେବ; ଶିବ— Śiba.

ସ୍ମର ଦୀପନ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାମବୃତ୍ତିର ଉଦ୍ଦୀପନ—
Smara dīpana Excitement of lust.
ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀ ହ)—କାମୋଦ୍ଦୀପକ—Exciting lust, libidinous.

ସ୍ମର ଦୀପିକା—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଲୈଙ୍ଗିକପରକ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Smara dīpikā Name of a Sanscrit treatise dealing with love and sexual science.

ସ୍ମର ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି (ସ୍ମର=କାମଦେବ + ଧ୍ୱଜ=ଚିହ୍ନ, ବହୁବ୍ରୀ ହ)—
Smara dhwaja ୧। ଯୋନି (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
1. Female organ. ୨। ଲିଙ୍ଗ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Penis. ୩। ବାଦ୍ୟ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ହ ଶ)—3. Drum. ୪। (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) କାମଦେବଙ୍କ ରଥର ଧ୍ୱଜ ବା ପତାକା—4. The flag of the car of God Cupid. ୫। (କାମଦେବଙ୍କ ରଥଧ୍ୱଜରେ ଅଙ୍କିତ ଚିହ୍ନିତ) ମତ୍ସ୍ୟ— 5. Fish. (the sign or figure depicted on the flag of the car of God Cupid).

ସ୍ମରଧ୍ୱଜା—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ରଜନୀ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Smara dhwajā Moonlit night.

ସ୍ମର ପୁର—ସଂ. ବି—ଭଗ; ଯୋନି—
Smara pura Female organ.

ସ୍ମର ପ୍ରିୟା(ବଧୂ,ଦୟିତା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରତି ଦେବୀ;
Smarapriyā(badhū, dayitā) କାମଦେବଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Sexual union, psrsonified as the wife of God Cupid.

ସ୍ମର ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବି. ପୁ—ଅନିରୁଦ୍ଧ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Smara ballabha Aniruddha. the son of Pradyumna or Cupid,

ସ୍ମର ବୀଥିକା—ସଂ.ବି—(ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ସ୍ମର=କନ୍ଦର୍ପ + ବୀଥି=ଦୋକାନ
Smara bīthikā + ସ୍ୱାର୍ଥିକ + ଆ)-ବେଶ୍ୟା;ଗଣିକା(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)
Prostitute.

ସ୍ମର ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—କାମ ବୃଦ୍ଧି ଗୁଳ୍ମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) – Name of a
Smara bruddhi bushy plant.
(ସ୍ମର ବୃଦ୍ଧି ସଂଜ୍ଞା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ମର ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି—ସ୍ମରପୁର; ଯୋନି
Smara mandira The female organ.

ସ୍ମର ଲେଖନୀ—ସଂ. ବି—ସାରିକା ପକ୍ଷୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ) –
Smara lekhanī The myna bird.

ସ୍ମର ଶତ୍ରୁ(ରିପୁ)—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍) ଶିବ; ମହାଦେବ—Śiba.
Smara śatru(ripu)

ସ୍ମର ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ.ପ.ଲୋ)—କାମଶାସ୍ତ୍ର; ରତିଶାସ୍ତ୍ର—A treatise
Smara śāstra on sexual matters.

ସ୍ମର ସଖ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀ ହ; ସ୍ମର + ସଖା; ସ୍ମର ଅଛି ସଖା
Smara sakha ଯାହାର)—୧। ସ୍ମରର ସଖା, କନ୍ଦର୍ପର ବନ୍ଧୁ—1 Friend of Cupid. ୨। ଚନ୍ଦ୍ର— (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. The moon. ୩। ବସନ୍ତ— (ସ୍ମରସଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Spring personified.

ସ୍ମର ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି—ଉପସ୍ଥ; ପୁରୁଷେନ୍ଦ୍ରିୟ—Penis; male organ.
Smara stambha

ସ୍ମରସ୍ମର—ସଂ. ବି—ସେବତୀପୁଷ୍ପ (ହ. ଶ)—
Smarasmarā Muskrose.

ସ୍ମରସ୍ମାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି – ଗର୍ଦ୍ଦଭ (ନିକାଣ୍ଡଶେଷ)—
Smara smarjya The ass.

ସ୍ମରହର—ସଂ. ବି—(ସ୍ମର + ହୃ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
Smarahara ସ୍ମରାରି; କାମାନ୍ତକ; ମହାଦେବ—Śiba, the destroyer of Cupid.

ସ୍ମରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—The
Smarā(re)ibā causative form of Smaribā.) ସ୍ମରଣ ସ୍ମରଣ କରାନ ସ୍ମରଣ କରନା କରାଇବା;ସ୍ମରାଇବା—To remind.

ସ୍ମରାଗାର—ସଂ. ବି—ଭଗ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Vagina; female
Smarāgāra organ.

ସ୍ମରାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବି—୧। ନଖ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Finger-nail.
Smarāṅkuśa ୨। ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Adulteror. ୩। ପୁରୁଷେନ୍ଦ୍ରିୟ, ଲିଙ୍ଗ (ହ.ଶ)—3. Male organ.

ସ୍ମରାଧିବାସ—ସଂ. ବି—ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ (ହ ଶ)—
Smarādhibāsa The Aśoka tree.

ସ୍ମରାନ୍ତକ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଶିବ—
Smarāntaka Śiba.

ସ୍ମରାମ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ରସାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. A kind of sweet mango. ୨ । କଲମି ଆମ୍ବ (ହେ. ଶ) —2. The fruit from grafted mango tree.
Smarāmra

ସ୍ମରାରି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିବ; ମହାଦେବ—Śiba. [ଦ୍ର— ଅସୁରଗୀଡ଼ିତ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ମଦନ ଧ୍ୟାନ-ନିରତ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମୋହନ ନାମକ ବାଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରୁ ଓ ସେ ସମୟରେ ଭୁଗୁପୁତ୍ର ଶାଙ୍କଳ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ପାଇବା ଆଶାରେ ଯୋଗସାଧନରତ ମହାଦେବଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତା ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କାମଦେବ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ବାଣ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ; ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କର କିଞ୍ଚିତ ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ହୋଇଥିଲା, ଯଦେ ମହାଦେବ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଫଳରେ ମଦନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଓ ମଦନଙ୍କ ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୋପଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବାରୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ମହାଦେବଙ୍କ କପାଳମଧ୍ୟସ୍ଥ ତୃତୀୟ ନେତ୍ରରୁ କୋପାନଳ ବାହାରି ମଦନଙ୍କୁ ଭସ୍ମ କରିଦେଲା ।]
Smarāri

ସ୍ମରାସବ—ସଂ. ବି—(ସ୍ମର+ଆସବ=ମଦ)—୧ । ମୁଖାମୃତ; ଲାଳା; ମୁଖ ନିଃସୃତ ଲାଳ (ଅଭିଧାନଶେଷ)—1. Saliva. ୨ । ତାଳ ଗଛରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାଡ଼ୀ (ହେ. ଶ)—2. The juice extracted from date-tree.
Smarāsaba

ସ୍ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ୍ମୃ. ଧାତୁ)—୧ । ମନେ କରିବା —1. To think of [ଉ—ଖଗ୍ ସ ର ଝାଉଁଳିବା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଯାଇଲୁ ରେ— ଜଳସୁର୍ଯ୍ୟ ଜଶୋଦା ଚକ୍ରୁ ଶ ଗୀତ ।]
Smaribā

ସ୍ମରଣକରା ୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା—2. To recollect. ୩ । ସ୍ମରନ କରନା ମନେ ଉଣିବା; ସୁମରିବା—3. To remember. [ଉ—ଏହା ଶୁଣି ସ୍ମରିଲେ ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ— କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ସଭା ।]

ସ୍ମର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ—(ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ସ୍ମରଣୀୟ (ଦେଖ)— Smarttabya Smaraṇīya (See).

ସ୍ମର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—(ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ତୃ, ସ୍ମର୍ତ୍ତା, ୧ମା. ୧ବ)— ସ୍ମରଣକାରୀ—Recollecting. (ସ୍ମର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Smarttā

ସ୍ମର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ସ୍ମରଣୀୟ—Fit to be. remembered; memorable
Smarjya

ସ୍ମଲ୍କ(କା)ଜ୍ କୋଟ୍(ଟ୍)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) —ଅଳ୍ପ ଦାବିଶିଷ୍ଟ ଦେବାଳୀ ମକଦ୍ଦମାମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଶ୍ରବଣକାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ଅଦାଲତ; କାଜକୋର୍ଟ— ସ୍ମଲ କାଜକୋର୍ଟ Court of small Causes.
Smal-ka (kā)j-koṭ (rṭ)

ସ୍ମାର—ସଂ ବି—(ସ୍ମୃ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ସ୍ମରଣ—Re-collection. ୨। ଚିନ୍ତନ—2. Contemplation.
Smāra

ସ୍ମାରକ—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ, ସ୍ମାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)— ୧ । ଯେ ବା ଯାହା ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦିଏ—2. Reminding. ୨ । ସ୍ମରଣ ଭାବ ଉଦ୍‌ବୋଧକ; ସ୍ମୃତି-ଜନକ—2. Causing remembrance; refreshing the memory.
Smāraka

ସ୍ମାରକ ଗୃହ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ବିଷୟର ବା ଘଟଣାର ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଗୃହ —Memorial house; memorial hall.
Smāraka gṛuha

ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ଦେଖିଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବା ଘଟଣାର ବିଷୟ ମନେ ପଡ଼େ; ଅଭିଜ୍ଞାନ—Memento; memorial.
Smāraka chihna

ସ୍ମାରକ ପତ୍ର(ଲିପି, ଲେଖା)—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ସ୍ମୃତି-ଉଦ୍‌ବୋଧକ ଲେଖା— Memo; memorandum; a reminder.
Smāraka patra(lipi, lekha)

ସ୍ମାରକ ଫଳକ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ, ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଘଟଣାକୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଫଳକରେ ତଦ୍‌ବିଷୟ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ— Memorial tablet.
Smāraka phalaka

ସ୍ମାରକ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ସ୍ମୃତି ସ୍ତମ୍ଭ— A pillar which serves as a memorial; a memorial pillar.
Smāraka stambha

ସ୍ମାରିତ—ସଂ ବିଣ (ସ୍ମୃ ଧାତୁ+ଣିଚ=ସ୍ମାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦିଆଯାଏ— Reminded (person).
Smārita

ସଂ ବି (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି)—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଭୂତସାକ୍ଷୀ; ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ନାମକୁ ପକ୍ଷ ସାକ୍ଷୀ ତାଲିକାରେ ଲେଖି ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ପରେ ଅପଣା ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ଡକାଏ (ହେ. ଶ)—A class of witnesses according to Hindu Law; a witness whose name does not appear in the list of witnesses given by a party, but who is called by him afterwards on being remembered by him.

ସ୍ମାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ମୃତି+ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଜ୍ଞାନାଦି ଅର୍ଥରେ. ଅ)— ୧ । ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Smṛuti works. (ସ୍ମାର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟ ବିଣ, ରୂପ) ୨ । ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2. Versed in Hindu Law. ୩ । ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ—3. Mentioned in the Smṛutis. ୪ । ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—4. Following the dictates of the Smṛuti works. ବି—୧ । ସ୍ମାର୍ତ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—1. A Pandit learned in Hindu Law. ଦେ. ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଆଧୁନିକ

ସ୍ମାର୍ତ୍ତ ସ୍ମାର୍ତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A class of modern Brāhmaṇas.

ସ୍ମି (ଧାତୁ)—ସ. ବ—୧ । ଅନାଦର କରିବା—1. To deride; to slight. ୨ । ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ କରିବା—2. To smile.
Smi (root)

ସ୍ମିଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଅନାଦର କରିବା—To slight.
Smiṭ (root)

ସ୍ମିତ—ସ. ବ (ସ୍ମି ଧାତୁ+କ୍ତ. ତ)—ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ (ଅମର)—Smile. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିକସିତ (ଜିତାଣ୍ଡ ଶେଷ); ଉଦ୍ଭାସିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—1. Expanded; full-blown. ୨ । ଈଷତ୍ ହସିତ—2. Smiling. ୩ । ବିସ୍ମିତ—3. Astonished. ୪ । ହାସ୍ୟୋଜ୍ଜ୍ୱଳ (ମୁଖ)—4. (face) Bright with laughter.
Smita

ସ୍ମିତ ମୁଖ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ଈଷତ୍ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ ମୁଖ—Smiling face.
Smita mukha

ସ୍ମିତ ମୁଖୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶ୍ରେଷ୍ଠମୁଖ; (ସ୍ମିତାନନ—ଅନୀରୂପ) ଯାହାର ମୁଖ ଈଷତ୍ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—(ସ୍ମିତମୁଖୀ, ସ୍ମିତାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a smiling face.

ସ୍ମିତ ହାସ—ସ. ବ—ମୃଦୁହାସ—Smile.
Smit hāsa

ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୃଦୁହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—Smiling. (ସ୍ମିତହାସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ମିତହାସୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ମିତହାସା)—ଈଷତ୍ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)
Smitahāsī —(female) Having a smiling face.

ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ—ସ. ବ—ମୃଦୁହାସ୍ୟ; ଈଷତ୍ହାସ୍ୟ—Smile.
Smita hāsya

ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—(ସ୍ମିତହାସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Smiling.

ସ୍ମିଲ (ଧାତୁ)—ସ—ନିମେଷଣ କରିବା; ଆଖିର ପିଛଡ଼ା ପଡ଼ିବା—To close (said of the eye-lids).
Smila (root)

ସ୍ମୃ ଧାତୁ—ସ—୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହେବା—1. To be eager after.
Smṛu (root)

୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା—2. To remember.

ସ୍ମୃତ—ସ. ବିଣ (ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ଯାହାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଯାଇଅଛି; ସ୍ମରଣର ବିଷୟୀଭୂତ—(ସ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Remembered; recollected.
Smṛta

ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବ (ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କ୍ତି. ତି)—୧ । କାଳାନ୍ତରରେ ଅନୁଭୂତ ବିଷୟର ଚିନ୍ତନ ବା ଚିନ୍ତନ; ସ୍ମରଣଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବିତ ଜ୍ଞାନ; ସ୍ମରଣ—1. Remembrance; recollection. [ଦ୍ର—ଏହା ମନୋବିଜ୍ଞାନ (Psychology) ର ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ । ଯେଉଁ ବିଷୟର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରୟୋଗରେ ମନୋରାଜ୍ୟରେ ଗୃହୀତ ହୁଏ, ତାହାର ପ୍ରତିରୂପ ଜ୍ଞାନର ନାମ ସ୍ମୃତି । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଜ୍ଞାନ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି (ବିଦ୍ୟମାନତା) ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ; କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁର ଅବର୍ତ୍ତମାନତାରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ମୃତି ବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମାଏ । ଅତୀତ ଅନୁଭୂତ ବିଷୟର ଜ୍ଞାନ ସ୍ମୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ସମାହୃତ ହୁଏ ।

ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ସ୍ମୃତି' ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ କାଳକ୍ରମଶରମ୍ପରାରେ ମୌଖିକଭାବରେ ଗୃହୀତ, ତାହା ସ୍ମୃତି । ଶ୍ରୁତି ଓ ସ୍ମୃତି ଉଭୟେ ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୁତି ଓ ସ୍ମୃତି ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ଦୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଶ୍ରୁତି ବଳବତ୍ତର ହୁଏ—ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ ପ୍ରୋଫେସର ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ ଏମ୍. ଏ. ।] ୨ । ପୂର୍ବେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରିୟ ବିଷୟମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତା—2. Thoughts about things once experienced. ୩ । ଚିନ୍ତନ; ଧ୍ୟାନ—3. Contemplation. ୪ । ମନ୍ୱାଦିକୃତ ଧର୍ମସଂହିତା; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—4. The Institutes or treatise on Hindu law and usage by Manu and others. [ଦ୍ର—ବେଦରେ ଯାହା ଅଛି ତାହାର ସ୍ମରଣ ବା ଚିନ୍ତନର ଫଳରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ଏହିପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି । ସ୍ମୃତିରେ ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଶାସନନୀତି ଆଦିର ବିଚାର ହୋଇଅଛି ।

ସ୍ମୃତିକୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା—

୧ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ—ବାଶିଷ୍ଠ, ହାରୀତ, ବ୍ୟାସ, ପାରାଶର, ଭରଦ୍ୱାଜ, କାଶ୍ୟପ, ଏସ୍ମୃତି ମାନ ମୁଖ୍ୟ ।

୨ । ରାଜସ—ଚ୍ୟବନ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଅତ୍ରେୟ, ଦାକ୍ଷ, ଜାତ୍ୟାୟନ, ବୈଷ୍ଣବ, ଏମାନ ସ୍ୱର୍ଗଦ ।

୩ । ତାମସ ଯଥା—ଗୌତମ, ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ, ସବର୍ତ୍ତ, ଯମ, ସାଂଖ୍ୟ, ଔଶନସ ଏମାନେ ନିରୟପ୍ରଦ ।

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି ଓ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ନିହିତ ଅଛି ।

ସତ୍ୟଯୁଗରେ ମନୁଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ, ତ୍ରେତାରେ ଗୌତମଙ୍କ, ଦ୍ୱାପରରେ ଧର୍ମଙ୍କ ଓ ଶଙ୍ଖଙ୍କ ଏବଂ କଳିରେ ପରାଶରଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ ଶାଳକୀୟ ।]

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଶ୍ରୁତି ଓ ସ୍ମୃତି । ବେଦ, ବେଦର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭାଗ ଓ ଉପନିଷଦ (ବେଦାନ୍ତ) ଶ୍ରୁତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍ମୃତି ବୋଲାଯାଏ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ସ୍ମୃତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ (କ) ଛଅ ବେଦାଙ୍ଗ, (ଖ) ଗୃହ୍ୟ, ଆଶ୍ୱଳାୟନ, ସାଂଖ୍ୟାୟନ, ଗୋଭିଳ, ପାରସ୍କର, ବୌଧାୟନ, ଭାରଦ୍ୱାଜ ଓ ଆପସ୍ତମ୍ବାଦ ସୂତ୍ର, (ଗ) ମନୁ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଅତ୍ରି, ବିଷ୍ଣୁ, ହାରୀତ, ଉଶନସ୍, ଅଙ୍ଗିରା, ଯମ, ଜାତ୍ୟାୟନ, ବୃହସ୍ପତି, ପରାଶର, ବ୍ୟାସ, ଦକ୍ଷ, ଗୌତମ, ବଶିଷ୍ଠ, ନାରଦ ଓ ଭୃଗୁଆଦିଙ୍କ ଉଚିତ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର; (ଘ) ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଆଦି ଇତିହାସ; (ଙ) ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ଓ (ଚ) ସବୁପ୍ରକାର ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ । (ହି. ଶ)] ୫ । (ନାମ) ଦକ୍ଷକନ୍ୟା ଅଙ୍ଗିରାପତ୍ନୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିତା କନ୍ୟା (ହି. ଶ)

5. Name of a daughter born of Angira's wife and Daksha's daughter. ୬ । (ଧର୍ମ-ଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ୧୮ ଥିବାରୁ) ଅଠର ସଂଖ୍ୟା (ହ. ଶ)— 6. The number eighteen. ୭ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ. (ହ.ଶ)—7. Name of a Sanscrit metre. ୮ । ଇଚ୍ଛା; କାମନା (ହ.ଶ)—8. Desire; wish.

ସ୍ମୃତିକାର—ସଂ. ବି.—ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚନାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Author of a Smṛuti work.
Smṛutikāra

ସ୍ମୃତିକାରକ—ସଂ. ବିଣ—ମେଧାକର; ଯାହା ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଜନ୍ମାଏ (ଔଷଧ)—(Medicine). Which sharpens the memory.
Smṛutikāraka

ସ୍ମୃତି ଗୋଚର—ସଂ.ବିଣ—ସ୍ମୃତିପଥାରୁଢ଼; ମନେ ପଡ଼ିବା (କଥା)—Remembered; recollected
Smṛuti gochara

ସ୍ମୃତି ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—ସ୍ମରଣ ଚିହ୍ନ; ସ୍ମୃତି ଜନକ ଚିହ୍ନ; ଯାହା ଦେଖିଲେ କୌଣସି ବିଷୟ ମନେ ପଡ଼େ—Memento; memorial.
Smṛuticihna

ସ୍ମୃତିଧର—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ—(ସ୍ମୃତି + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ—1. Of sharp memory. ୨। (ସ୍ମୃତିଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned.
Smṛutidhara

ସ୍ମୃତି ପଟ୍ଟ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ)—(ପଟ୍ଟରେ କୌଣସି କଥା ଲେଖାହେଲା ପରି ସ୍ମୃତିରେ ସବୁ କଥା ଲେଖି ହୋଇ ଯିବାର ତୁଳନା)—ପଟ୍ଟ ବା ସେଟ୍ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା ସ୍ମୃତି—Memory compared to a slate or tablet.
Smṛuti paṭa

ସ୍ମୃତି ପଥ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ)—୧। ସ୍ମରଣ ପଥ; ପଥ ସଙ୍ଗେ ତୁଳା ଯିବା ସ୍ମୃତି—1. Memory compared to a road, ୨। ସ୍ମରଣର ବିଷୟ—2. Subject of memory.
Smṛuti patha

ସ୍ମୃତିପଥାରୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ମୃତି ଗୋଚର; ଯାହା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ—Recollected; remembered.
Smṛutipathārurdha

ସ୍ମୃତି ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ମୃତି + ବୃଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—ସ୍ମୃତିଶକ୍ତିର ବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ—(ସ୍ମୃତିବର୍ଦ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sharpening the memory.
Smṛuti barddhaka

ସ୍ମୃତି ବର୍ଦ୍ଧିନୀ—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ (ଏହା ସେବନ କଲେ ପ୍ରଖର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ହୁଏ) (ହ. ଶ)—The Brāhmī herb.
Smṛuti barddhini

ସ୍ମୃତି ବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ ବି—ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ବିରୁଦ୍ଧ—Opposed to the books on Hindu Law.
Smṛuti biruddha

ସ୍ମୃତିମତ୍ତା—ସଂ.ବି(ସ୍ମୃତିମତ୍ + ତ୍ୱ-ତା)—ମେଧା; ସ୍ମରଣଶୀଳତା—Sharpness of memory.
Smṛutimattā

ସ୍ମୃତି ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି(ମ.ପ. ଲୋ)—ସ୍ମୃତି ଜନକ ବା ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ବୋଧକ ମନ୍ଦିର—A memorial temple; mausoleum; a temple raised to commemorate some thing.
Smṛuti mandira

ସ୍ମୃତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ୍ମୃତିମତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ; ସ୍ମୃତି + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍)—ମେଧାବୀ; ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ—Having a sharp memory. (ସ୍ମୃତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ୍ମୃତିମତ୍ତା—ବି)
Smṛutimān

ସ୍ମୃତି ରକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ ସ୍ଥାପନାଦି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବା ବିଷୟର ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ମରଣରେ ରହିବାର ଉପାୟ—Commemoration.
Smṛuti rakshā

ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନାଦି ସ୍ଥାପନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ବା ଘଟଣାକୁ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ କରିବା—The commemorate.
Smṛuti rakshā karibā
ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାକରା **स्मृतिरक्षाकरना**

ସ୍ମୃତିରତ୍ନ—ଦେ. ବି—ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title given to a Pandit learned in the Smṛutis.
Smṛuti ratna
ସ୍ମୃତିରତ୍ନ **स्मृतिरत्न**

ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି—Memory.
Smṛuti śakti

ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ମନ୍ୱାଦିକୃତ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର; ଧର୍ମସଂହିତା—The institutes on Hindu law and usage.
Smṛuti śāstra

ସ୍ମୃତି ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ମ.ପ. ଲୋ)—ସ୍ମାରକ ସ୍ତମ୍ଭ—A memorial pillar.
Smṛuti stambha

ସ୍ମୃତିହିତା—ସଂ. ବି—ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ (ହ. ଶ) (ଦେଶ)—Sankhapushpī (Sea)
Smṛutihitā

ସ୍ମୃତି ହେତୁ—ସଂ.ବି—ସ୍ମରଣର କାରଣ, ବାସନା, ସଂସ୍କାର (ଜଡ଼ାଧର)—Associations (which rouse remembrance).
Smṛuti hetū

ସ୍ମୃତ୍ୟପେତ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ମୃତିବିରୁଦ୍ଧ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) (ଦେଶ)—Smṛuti biruddha (Sea)
Smṛutyapeta

ସ୍ମେର—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ମି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ର)—ସ୍ମିତ; ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—1. Smiling. ୨। ବିକଶିତ—2. Blown; expanded; opened. ୩। ସ୍ପଷ୍ଟ—3. Manifested.
Smera

ସ୍ମେର ବିଷ୍କିର—ସଂ. ବି (ସ୍ମେର=ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ + ବିଷ୍କିର=ପକ୍ଷୀ) ମୟୂର (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Peacock.
Smera bishkira

ସ୍ମେର ମୁଖ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଈଷତ୍ହାସ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ମୁଖ—Smiling face. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ହାସ୍ୟ (ସ୍ମେରାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଖ ଯୁକ୍ତ—Having a smiling face (ସ୍ମେରମୁଖୀ, ସ୍ମେରାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Smera mukha

ସ୍ମେଲିଙ୍ଗ୍ ସଲ୍ଟ—ଦେ.ବି (ଇଂ)—ଦଶାବଳ ଓ ଚୂନ ମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯାହା ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଶର୍ଦ୍ଦି ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଅଦି ଦୂରେ ହୁଏ) ସ୍ମେଲିଙ୍ଗସାଲଟ **स्मेलिंगसल्ट** କହିଥାଏ—Smelling salt
Smeling salt

ସ୍ୟଦ—ସଂ. ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ବେଗ (ଅମର)—
Syada 1. Velocity. ୨ । ଶୀଘ୍ରତା—2. Haste;
(ସ୍ୟନ୍ଦ—ବିଣ) speediness.

ସ୍ୟନ୍ଦ୍(ଧାତୁ)—ସ.—୧। ସ୍ରବିବା; ବୋହିବା; କ୍ଷରିବା—1. To ooze;
Syand (root) to flow down. ୨ । ଗମନ କରିବା—
2. To go. ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move.

ସ୍ୟନ୍ଦ—ସଂ. ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ଗତି—
Syanda 1. Motion; movement. ୨ । ଗମନ—
2. Going; moving. ୩ । ବେଗ—3, Velocity;
speed. ୪ । କ୍ଷରଣ—4. Oozing; flowing.
୫ । (+କରଣ ଅ)—ସ୍ୟନ୍ଦନ; ରଥ—5. Car.
୬ । (+ଭାବ ଅ) ତରଳିଯିବା; ପାଣି ହୋଇଯିବା (ଦ୍ର.ଶ)
6. Liquefaction. ୭ । ଝାଳ ବୋହିବା;
ସ୍ୱେଦୋଦ୍ଗମ (ହ. ଶ)—7. Perspiration. ୮ ।
(+ଅଧିକରଣ. ଅ) ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଆଖିରୁ
ପାଣି ବହେ, ହ. ଶ)—8. An eye-disease. ୯ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହ. ଶ)—9. The moon.

ସ୍ୟନ୍ଦକ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦୁକ ବୃକ୍ଷ [ହ. ଶ]; କେନ୍ଦୁ (ଦେଶ)—
Syandaka Disporea Tomentosa tree.

ସ୍ୟନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ୍. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—୧ । ଚକଯୁକ୍ତ ଯାନ;
Syandana 1- Car; wheeled vehicle; chariot.
୨ । (+ଭାବ ଅନ) ଗତି—2. Motion. ୩ । ବେଗ—
3. Velocity. ୪ । କ୍ଷରଣ—4. Oozing. ୫ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଜଳ(ମେଦଜ)—5. Water. ୬ ।
(+ଭାବ, ଅନ) ଗମନ (ମେଦଜ)—6. Going. ୭ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଇନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଅମର); କାଳଣ ଗଛ—
7. Ougenia Dalbergioides (a timber
tree). [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଇଥ ଇଥର ହୁଏ] ୮ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବାୟୁ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—8. Air.
୯ । ବୁଦ୍ଧୋତ୍ପନ୍ନବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—9. Name of a
Buddhist saint. [ଦ୍ର—ଏ ଗତ ଜଡ଼ ସମ୍ପର୍କୀୟ
ଜଳୋଦ୍ଭବଂଶ ଅର୍ହତ୍ (ହ. ଶ)] । ୧୦ । ପାଣି
ହୋଇଯିବା (ହ. ଶ); ତରଳିଯିବା—10. Turning
into water; melting. ୧୧ । ଚିତ୍ର [ହ. ଶ]-
11. Picture. ୧୨ । ଘୋଡ଼ା [ହ. ଶ]—12.
Horse. ୧୩ । ଇନ୍ଦୁକ (ହ. ଶ); କେନ୍ଦୁ ଗଛ—13.
Diosporea Tomentosa tree. ୧୪ । ଅସ୍ତ୍ର ଅଭି-
ମନ୍ତ୍ରିତ କରାଯିବା ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହ.ଶ)—14.Name of a
mystic formula for consecrating weapons.

ସ୍ୟନ୍ଦନ ଦ୍ରୁମ(ଦ୍ରୁ)—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲେ)—ଇନିଶ ବୃକ୍ଷ—Ou-
Syandana druma(dru) genia Dalbergioides tree.

ସ୍ୟନ୍ଦନବର—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରଥ—
Syandanabara Excellent car.

ସ୍ୟନ୍ଦନାରୋହ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା.ହ)—ରଥାରୋହୀ ଯୋଦ୍ଧା—
Syandanāroha A warrior riding a car.

ସ୍ୟନ୍ଦନାରୋହଣ—ସଂ. ବ(୭ମୀ ତତ୍) –ରଥରେ ଚଢ଼ିବା—
Syandanārohaṇa Riding on a car.

ସ୍ୟନ୍ଦନାରୋହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ରଥରେ ଚଢ଼ିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Syandanārohī (person) Riding a car.
(ସ୍ୟନ୍ଦନାରୋହିଣୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ୟନ୍ଦନି—ସଂ ବ—୧ । (ସ୍ୟନ୍ଦନ+ଇ, ଏଥିର କାଠରେ ରଥ ଇଥର
Syandani ହେଉଥିବାରୁ) – ଇନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ-
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ), କାଳଣଗଛ—1. Ougenia Dalbergio-
ides (tree). ୨ । ସ୍ୟନ୍ଦନୀ (ଦେଖ)—2. Syandanī
(See)

ସ୍ୟନ୍ଦନିକା—ସଂ ବ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନଦୀ [ହ. ଶ]—1. Rivulet.
Syandanikā ୨ । ଲାଳର ବିନ୍ଦୁ (ହ. ଶ)—
2. Drop of saliva.

ସ୍ୟନ୍ଦନୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ+ଈ)—୧। ଲାଳା; ଅଧର-
Syandanī ମୃତ (ସୁଶ୍ରୁତସଂହିତା); ଶ୍ରେଷ—1. Saliva.
୨ । (କରଣେ ଅନ+ଈ) ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
2. Urethra; urinary canal.

ସ୍ୟନ୍ଦିନୀ—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ୟନ୍ଦନ+ଈ)—ସ୍ୟନ୍ଦୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Syandinī Feminine of Syandī.
ସଂ. ବ—୧ । ଲାଳ; ଶ୍ରେଷ—1. Saliva. ୨ । ଯେଉଁ
ଗାଈ ଏକାଥରକେ ଦୁଇଟି ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମ କରେ—
2. A cow which gives birth to two
calves at a time.

ସ୍ୟନ୍ଦୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ(ସ୍ୟନ୍ଦନ୍ ଶବ୍ଦ;ସ୍ୟନ୍ଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍,୧ମା୧ବ)—
Syandī ୧ । ଯାହା ସ୍ରବୁଥାଏ; କ୍ଷରଣଶୀଳ—
(ସ୍ୟନ୍ଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Oozing. ୨ । ଗମନଶୀଳ—
2, Moving. ୩ । ସ୍ରାବକ—3. Causing to flow.

ସ୍ୟନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ୟନ୍ଦ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—ଝରୁଥିବା;
Syanna ସ୍ରବୁଥିବା (ଅମର)—Oozing; percolating.

ସ୍ୟନ୍ନବୀଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତୁତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Syannabīṇa (ସ୍ୟନ୍ନବୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Praised.

ସ୍ୟମ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଧ୍ୱନି କରିବା—1. To sound. ୨ ।
Syam (root) ସନ୍ଦେହ କରିବା—2. To doubt.

ସ୍ୟମନ୍ତକ—ସଂ. ବ—ଭାଗବତପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଣିବିଶେଷ—Name of a
Syamantaka celebrated gem mentioned in the
Bhāgābata. [ଦ୍ର—ସତ୍ରାଜିତ୍ ନାମକ ଜଣେ
ଯାଦବଙ୍କ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ
ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଏ ମଣିକୁ ସତ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ।
ଏ ମଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିଲା ଓ ପ୍ରତିଦିନ ମଣିର
ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ୮ ଭାର (=୧୬ ହଜାର ପଳ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଣି
ଦେଉଥିଲା । ଏ ମଣି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିଲା, ସେସ୍ଥାନରୁ
ରୋଗ, ଶୋକ, ଦୁଃଖ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଆଦି ଅଦୂରମଣ କରୁ ନ
ଥିଲା । ଯାଦବମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରାଜା
ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ଦେଇଦେବା ପାଇଁ ଏ ମଣିକୁ ସତ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ମାଗିଲେ,

ବନ୍ଧୁ ସତ୍ରାଜିତ୍ ତାହା ଦେଲେ ନାହିଁ । ଦିନେ ସେ ମଣିକୁ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରି ସତ୍ରାଜିତଙ୍କ ଭାଇ ପ୍ରସେନଜିତ୍ ମୃଗୟାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବନରେ ପ୍ରସେନଜିତଙ୍କୁ ଏକ ସିଂହ ମାରିପକାଇ ସେ ମଣିକୁ ନେଇଗଲା । ସିଂହ ସେ ମଣିକୁ ଧାରଣ କରି ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାରେ ପଶିବାରୁ ସେ ଗୁମ୍ଫା ଅଲୋକିତ ହେଲା । ଏହା ଦେଖି ଋକ୍ଷରାଜ ଜାମ୍ବବାନ୍ ଉକ୍ତ ସିଂହକୁ ମାରି ତାଠାରୁ ସେ ମଣିକୁ ନେଲେ । ଏଣେ ପ୍ରସେନଜିତ୍ ବନରେ ମରିଯିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସତ୍ରାଜିତ୍ ସନ୍ଦେହ କରି ତାଙ୍କ ନାମରେ କଳଙ୍କ ରଟନା କଲେ ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏ ମଣି ଲୋଭରେ ପ୍ରସେନଜିତଙ୍କୁ ମାରିପକାଇ ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏ କଳଙ୍କରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଜମ୍ବବାନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଜାମ୍ବବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଭଗବାନ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କରି ନିଜର କନ୍ୟା ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ସହିତ ଏ ମଣିକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି ତାଙ୍କଠାରେ ଶରଣ ପଶିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେ ମଣିକୁ ଆଣି ସତ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସତ୍ରାଜିତ୍ ବୃଥାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇ ଥିବାରୁ ସେଥି ପାଇଁ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନିଜକନ୍ୟା ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କୁ ଓ ଏ ମଣିକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଏ ମଣିକୁ ସତ୍ରାଜିତ୍‌ଙ୍କୁ ଫେରାଇଦେଲେ । ଅନନ୍ତର ସତ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ବଧ କରି ଏ ମଣିକୁ ଶତଧନ୍ୱା ନେଇଗଲେ । ଶତଧନ୍ୱାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରି ଏ ମଣିକୁ ଆଣି ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କୁ ଦେଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭାଦ୍ରବ ଚତୁର୍ଥୀ (ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ) ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଦର୍ଶନ କରି ଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ମଣିହରଣରୂପ ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ ଲାଗିଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେଦିନ ଚତୁର୍ଥୀ-ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ନିଷିଦ୍ଧ । (ହି. ଶ) ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀଦିନ ଅକସ୍ମାତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ହେଲେ ସ୍ୟମନ୍ତକ ଉପାଖ୍ୟାନ ପାଠ କଲେ ସେଦିନ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନଜନିତ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ (ଇତ୍ୟାଦିତତ୍ତ୍ୱ) ।]

ସ୍ୟମନ୍ତ ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି—(ନାମ) ଷଡ଼ିଯିମାନଙ୍କ ରକ୍ତରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରଶୁରାମଙ୍କ ତର୍ପଣ କରିଥିବା ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ (ଭାଗବତ)—Name of a place where Paraśurāma offered oblations of blood to the manes.
Syamanta pañchaka

ସ୍ୟମିକ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୟମ୍ ଧାତୁ+ଇକ)—୧ । ବଲ୍ମୀକ; ଉଇଢିବି (ହି. ଶ)—1. Anthill. ୨ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. Name of a certain tree.
Syamika

ସ୍ୟମୀକ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୟମ୍ ଧାତୁ+ଇକ)—୧ । ବଲ୍ମୀକ; ଉଇଢିବି—1. Anthill. ୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—2. Name of a particular tree. ୩ । ମେଘ—3. Cloud. ୪ । କାଳ—4. Time. ୫ । ଜଳ (ହି ଶ)—5. Water. ୬ । ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ-ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. Name of an ancient royal family.
Symika

ସ୍ୟମୀକା—ସଂ. ବି—(ସ୍ୟମୀକ+ଆ)—୧ । ନୀଳକା (ମେଦିନୀ)—1. Indigo plant. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ (ହି.ଶ) 2. A kind of insect.
Symikā

ସ୍ୟାଇ(ହି) [ଇତ୍ୟାଦି]—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସ୍ୟାହ୍=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ସ୍ୟାହୀ =ମସୀ)—ଝିହାଇ ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ] Sibāi etc (See)
Syāi(hi) (etc)

ସ୍ୟାଡ଼—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ସେ ଅଡ଼; ସେ ଅଞ୍ଚଳ; ସେ ଦିଗ; ସେ ପକ୍ଷ—That side; that quarter—(ଦ୍ର—ସ୍ୟାଡ଼ ସେଥା ବହାଁ ପଦ ସଙ୍ଗେ ବିଭକ୍ତିସୂଚକ ଅଙ୍ଗମାନ ଲାଗେ ଯଥା. (ସ୍ୱାଡ଼—ବିପରୀତ) ସ୍ୟାଡ଼କୁ, ସ୍ୟାଡ଼ୁ, ସ୍ୟାଡ଼କା, ସ୍ୟାଡ଼ର, ସ୍ୟାଡ଼କାର, ସ୍ୟାଡ଼େ) ।
Syārda

ସ୍ୟାଡ଼କା—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ସେ ଅଞ୍ଚଳର; ସେହି ଅଡ଼ର—Pertaining to that place, quarter or side; of that quarter. ସେଥାକାର ବହାଁକା (ସ୍ୟାଡ଼କାର; ସ୍ୟାଡ଼ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
Syārdakā

ସ୍ୟାଡ଼କୁ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ—୧ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ; ସେଠାକୁ—1. To that locality or place. ୨ । ସେହି ସେଥାୟ ବହାଁକୁ ଦିଗକୁ—2. To that quarter. ୩ । ତତ୍‌ପରେ—3. After that.
Syārdaku

ସ୍ୟାଡ଼ୁ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ—୧ । ସେଠାରୁ—1. Thence. ୨ । ସେ ଦିଗରୁ—2. From that quarter. ସେଥାଥେକେ; ବହାଁସେ
Syārdu

ସ୍ୟାଡ଼େ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ—୧ । ସେଠାରେ—1. There. ୨ । ସେ ସେଥାୟ ବହାଁ ଦିଗରେ—2. In that quarter.
Syārde

ପ୍ରା. ଅ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ) ସାଢ଼େ; ସାର୍ଦ୍ଧ; ସାଢ଼େ (ଦେଖ)—And a half. (ଯଥା, ସ୍ୟାଡ଼େ ତିନିଟା ବେଳ) ।

ସ୍ୟାଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବିଣ—ସିଆଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Syāṇā (etc) Siāṇā etc (See)

ସ୍ୟାତ୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅସ୍. ଧାତୁ=ହେବା; ଏ ଧାତୁର ଭବିଷ୍ୟତ Syāt କାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ୧ ବଚନ; ସ୍ୟାତ୍=ହୋଇପାରେ ସ୍ୟାତ୍, ଯଦିସ୍ୟାତ୍ ସ୍ୟାତ ଏହା 'ଯଦି' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—(ତର୍କଣାର୍ଥକ); ହେଜାଣି; ହେଜାଣି ଅବା; ଯଦି; ଯଦିସ୍ୟାତ୍—If, in case. (ଯଥା—ସ୍ୟାତ୍ ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଏଁ; ଅର୍ଥାତ୍, ଯେବେ ହେଜାଣି ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଏଁ)

ସ୍ୟାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶ୍ୟାଳକ (ସ୍ୱାମିକୃତ ଅମର ଟୀକା)—One's wife's brother. (ସ୍ୟାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Syāla

ସ୍ୟାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ୟାଳିକା; ପତ୍ନୀଙ୍କ ସାନ ଭଉଣୀ (ହି. ଶ)—One's wife's younger sister. (ସ୍ୟାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Syālikā

ସ୍ୟୁତ୍ନ—ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟାଦ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ ୩)—Joy.
Syutna

ସ୍ୟୂ—ସଂ. ବ—(ସିବ୍ ଧାତୁ ସିଇଁବା + କରଣ ଉ)-ସୂତ୍ର; ସୁତା—(ହ୍ର. ଶ)-
Syū Thread

ସ୍ୟୂତ—ସଂ. ବଣ—(ସିବ୍. ଧାତୁ—ସିଇଁବା + କର୍ମ ତ)—୧ । ପ୍ରୋତ; ଉତ; ସୁଜିତ; ସୁତା ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା—1. Woven. ୨ । ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା—2. Sewn. ୩ । ରଫୁ କରାଯାଇଥିବା—3. Darned. ବ—୧ । ସୂତ୍ର-ନିର୍ମିତ ଜାଲ; ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ମୁଣି; ଧୋକଡ଼ୀ; ଧୌତକଟ; (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସ୍ୟୂନ, ଚନାର ଥଳ—A bag made of ସ୍ୟୋନ, ସ୍ୟୋତ, ଧୌତକଟ) cloth or thread.

ସ୍ୟୂତସନ୍ଧି—ସଂ. ବ. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)-୧ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କର ଶରୀରର
Syūtasandhi ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳ ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ (ମସ୍ତକର ଅସ୍ଥି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲେ ସେମାନ ପରସ୍ପର ସିଲାଇ ହୋଇଥିବା ଜଣା ଯାଉଥାଏ, ଏହି ହେତୁରୁ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳକୁ ସ୍ୟୂତସନ୍ଧି କୁହାଯାଏ ।)—1. Sutaral animuls. ୨ । ଦାନ୍ତଦ୍ୱୟର ଯେଉଁ ସନ୍ଧି ସିଲାଇ ହେବା ପରି ଦେଖାଯାଏ (ଯଥା, ଖପୁରୀର ହାଡ଼ମାନ)—2. Suture.

ସ୍ୟୂତି—ସଂ. ବ—(ସିବ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ତି)—୧ । ସୀବନ; ଛୁଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରା
Syūti ଲୁଗା ଆଦି ସେଇଁବା—1. Sewing. ୨ । ରଫୁ କରିବା—2. Darning. ୩ । ବୁଣିବା; ବୟନ—3. Weaving. ୪ । (+ କର୍ମ.ତ) ତନ୍ତୁ ସନ୍ତାନ. ତନ୍ତୁରେ ନିର୍ମିତବସ୍ତୁ (ଯଥା—ଲୁଗାପଟା)—4. Articles woven from fibres. ୫ । ଲୁଗାର ଥଳ—5. Cloth bag. ୬ । ସନ୍ତାନ; ସନ୍ତତି (ହ୍ର ଶ)—6. Offspring.

ସ୍ୟୂନ—ସଂ ବ—(ସିବ୍. ଧାତୁ + କର୍ମ ନ—୧ । ସ୍ୟୂତ; ଧୋକଡ଼; ମୁଣି—
Syūna 1. A bag of rags sewn together.

ସ୍ୟୂମ—ସଂ. ବ—୧। (ସିବ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ମ)—ରଶ୍ମି; କିରଣ (ସୂର୍ଯ୍ୟ
Syūma ସାର)—1. Ray. ୨ । ଜଳ (ଅଣାଦିକୋଷ)—2. Water.

ସ୍ୟେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସିହାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Syei (etc) Sihāi etc (See)

ସ୍ୟୋତ—ସଂ. ବ—(ସିବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—ସ୍ୟୂତ; ଧୋକଡ଼ (ଚିରତ)
Syota A bag made of rags sewn together.

ସ୍ୟୋନ—ସଂ. ବ—(ସିବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ନ)—୧ । ସ୍ୟୂତ; ଧୋକଡ଼; ଧୌତକଟ (ଚିରତ)—1. A bag of rags. ୨। (+ କର୍ତ୍ତୃ.ନ)ସୂର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—2. The sun. ୩। କିରଣ—3. Ray of light. ୪ । ସୁଖ; ଆନନ୍ଦ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପ-ଦ୍ରୁମ)—4. Delight; happiness.
Syona

ସ୍ୟୋନାକ—ସଂ ବ—ଶ୍ୟୋନାକ [ହ୍ର. ଶ] (ଦେଖ)—
Syonāka Śyonāka (See)

ସ୍ରଂସନ(ନା)—ସଂ. ବ [ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ=ପତିତ ହେବା, ଖସିଯିବା + ଭାବ
Sraṁsana(nā) ଅନ + ଅ] ୧ । ସ୍ଖଳନ—1. Slipping. ୨ । ଅଧଃପତନ; ଖସିବା; ପତିତ ହେବା; ଭ୍ରଂଶ—2. Falling down; dropping down. ୩ । ବିଚ୍ୟୁତି—3. Separation; displacement; dislocation. ୪ । ଦେହର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତ (ସ୍ରସ୍ତ—ବଣ) ଦୋଷକୁ ଅଧୋଦେଶକୁ ଆଣିବା [ସୁଶ୍ରୁତ ଟୀକା]—4. The act of bringing down a defect from the top of the body downwards. ୫ । (+ କରଣ ଅନ) ମଳଭେଦକ ଔଷଧ [ହ୍ର. ଶ]—5. Cathartic medicine. ୬ । (+ ଭାବ ଅନ) ଗର୍ଭପାତ; ଗର୍ଭସ୍ରାବ [ହ୍ର. ଶ]—6. Miscarriage; abortion. ସଂ. ବଣ—ମଳଭେଦକ (ହ୍ର. ଶ)—Cashartic.

ସ୍ରଂସିନୀ—ସଂ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ରଂସିନ୍ + ଈ)—ସ୍ରଂସୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sraṁsini Feminine of Sraṁsī. ସଂ. ବ—ପ୍ରସ୍ରଂସିନୀ; ଯୋନିରୋଗ ବିଶେଷ—A kind of disease of the female organ. [ଦ୍ର—ଭାବପ୍ରକାଶ ଅନୁସାରେ ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଅଘାତ ଲାଗିବା ଯୋଗୁ ଯୋନି ବାହାର ପଡ଼େ ଓ ଗର୍ଭଧାରଣ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏ ରୋଗକୁ ସ୍ରଂସିନୀ ବୋଲାଯାଏ [ହ୍ର.ଶ]

ସ୍ରଂସିନୀଫଳ—ସଂ ବ—ଶିରିଷ ବୃକ୍ଷ [ଶବ୍ଦମାଳା]—Abizzia
Sraṁsiniphala Lebbek; Acacia Lebbek.

ସ୍ରଂସୀ—ସଂ. ବଣ [ସ୍ରଂସିନ ଶବ୍ଦ, ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍]=
Sraṁsī ୧। ଅଧଃପତନଶୀଳ—1. Falling down; slipping. (ସ୍ରଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭ୍ରଷ୍ଟ; ଚ୍ୟୁତ—2. Displaced. ୩ । ଅସମୟରେ ପତିତ ବା ଭ୍ରଷ୍ଟ (ଭ୍ରୂଣ) [ହ୍ର. ଶ]—3. Miscarried (foetus) ବ.—୧। ଶୀଳୁବୃକ୍ଷ [ଅମର]—1. The tooth brush tree; salvedor tree. ୨ । ଗୁଆଗଛ [ହ୍ର ଶ]—2. The areca nut tree.

ସ୍ରକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତିକରିବା—
Srak (root) To move.

ସ୍ରକ୍ (ଗ୍)—ସଂ. ବ (ସୃଜ ଧାତୁ + କର୍ମ କ୍ୱିପ୍, ସ୍ରଜ୍ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)
Srak (g) ୧ । ମାଳ; ମାଳା; ହାର—1. Garland. ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପୁଷ୍ପହାର—2. A garland worn (ଦ୍ରବ—ଦେ. ରୂପ) round the head. ୩ । ଫୁଲର ମାଳ ବା ହାର—3. A garland of flowers. ୪ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ—4. Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୪ ନଗଣ ୧ ରଗଣ ଥାଏ ଓ ୬ଷ୍ଠ ଓ ନବମ ଅକ୍ଷରରେ ଯତିପଡ଼େ (ହ୍ର. ଶ)] ୫ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—5. A kind of tree. ୬ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗ ବିଶେଷ (ହ୍ର.ଶ) 6. A kind of astrological conjuction.

ସ୍ରକ୍-ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବ [ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ]—ମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ—
Srak-chandana Garland and sandal paste

ସ୍ରଗ୍ଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଶ୍ରକ୍ ପରି ଜିହ୍ୱା ଯାହାର)—ଅଗ୍ନି [ହ.ଶ]
Sragjihwa Fire.

ସ୍ରଗ୍ଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ରଜ୍+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ମାଳାଧାରୀ—
Sragdhara Wearing garland.
(ସ୍ରଗ୍ଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରଗ୍ଧରା—ସଂ, ବ—୧ । ଏକବିଂଶତ୍ୟକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ-
Sragdharā 1. Name of a Sanscrit metre of 21 syllables. ୨ । ବୌଦ୍ଧ ଦେବୀବିଶେଷ(ହ.ଶ)=
2. Name of a Buddhist Goddess.
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ରଗ୍ଧରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sragdhara.

ସ୍ରଗ୍ବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ରକ୍ଶବ୍ଦ; ସ୍ରଜ୍+ବତ୍)—ମାଳାଧାରୀ-
Sragbān Wearing garland; garlanded
(ସ୍ରଗ୍ବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରଗ୍ବିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ରଗ୍ବିନ୍+ଈ)—ସ୍ରଗ୍ବୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sragbinī Feminine of Sragbī.
ସଂ. ବ—୧। ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୪ ଲଗଣ ଥିବା ବୃତ୍ତବିଶେଷ-
1.Name of a Sanscrit metre, ୨ । ଦେବୀବିଶେଷ
(ହ. ଶ)—2. Name of a goddess.

ସ୍ରଗ୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ରଗ୍ବିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ରଜ୍+ବତ୍)—ମାଳାଧାରୀ—
Sragbī Wearing garland.
(ସ୍ରଗ୍ବିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରଜିଷ୍ଠ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ରଜ୍+ଇଷ୍ଠ)—ମାଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—
Srajishṭha Wearing garland.
(ସ୍ରଜିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରଜୀୟାନ୍—ସଂବିଣ (ସ୍ରଜୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ;ସ୍ରଜ୍+ଇୟସ୍)—ମାଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—
Srajiyān (ସ୍ରଜୀୟସୀ ସ୍ତ୍ରୀ) Garlanded.

ସ୍ରଜ୍ୱା—ସଂ. ବ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବନ୍; ସ୍ରଜ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ ବଚନ)-
Srajwā ୧ । ପ୍ରଜାପତି—1. The Progenitor fo mankind. ୨ । (ସ୍ରଜ୍ ଧାତୁ+ବନ୍)—
ରଜ୍ଜୁ; ତନ୍ତୁପଟସଂଘାତ; ବଳା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
2. Rope; fibres twisted into a rope. ୩ । (ସ୍ରଜ୍+ବତ୍; ୧ମା ୧ବ)—ମାଳାକାର
(ହ. ଶ)—3. Maker of garlands.

ସ୍ରଦ୍ଧ୍ରୁ—ସଂ ବ (ଶ୍ରଧ୍ ଧାତୁ+ଉକ ରୁ)—ବାତକର୍ମ—Breaking of
Sraddhru wind; passing of wind through
[ଶ୍ରବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] the anus.

ସ୍ରନ୍ଭ୍ [ଧାତୁ]—ସଂ—୧ । ପ୍ରମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ପ୍ରମତ୍ତ ହେବା—
Sran-bh(root) 1. To be mad. ୨ । ବିଶ୍ୱାସ
କରିବା—2. To trust.

ସ୍ରନ୍ସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଭ୍ରଂଶ ହେବା; ଖସିଯିବା—1. To slip.
Sran-s(root) ୨ । ତଳକୁ ପଡ଼ିଯିବା—2. To fall down.
୩ । ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—3.To be favourable.

ସ୍ରବ—ସଂ. ବ [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ]—୧ । ସ୍ରାବ (ଦେଶ)—
Sraba 1. Srāba (See). ୨। ସ୍ରବଣ (ଦେଶ)—
2, Srabaṇa (See)

ସ୍ରବଣ—ସଂ. ବ (ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—୧ । ପ୍ରସ୍ରାବ; ମୂତ୍ର
Srabaṇa [ରକ୍ତଗର୍ଭଶ୍ରାବ)—1. Urine. ୨ । ଘର୍ମ—
2. Perspiration. ୩ । (+ଭାବ ଅନ) ଝରିବା; ଖସଣ—3. Oozing; flowing down; percolating. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ) ଉତ୍ସ; ପ୍ରସ୍ରବଣ—
4. Spring; fountain. ୫ । ପ୍ରବାହ (ହ. ଶ)—
5. Flow; current. ୬ । ଗର୍ଭସ୍ରାବ ହ. ଶ)—
6. Miscarriage

ସ୍ରବଟ୍ଟୋୟା—ସଂ. ବ—ରୁଦନ୍ତୀ (ଦେଶ; ହ. ଶ)—
Srabattoyā Rudantī (See)

ସ୍ରବଦ୍‌ଗର୍ଭା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ(ସ୍ରବତ୍=ସ୍ଖଳିତ ହୋଇଅଛି ଗର୍ଭ ଯାହାର)-
Srabad garbhā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଦୈବବଶରୁ ଗର୍ଭପାତ
ହୋଇଅଛି; ଗର୍ଭର ଯାଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)।—Miscarried
(woman) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବତୋକା; ଦୈବବଶରୁ ପତିତ-
ଗର୍ଭା ଗୌ—A miscarried cow.

ସ୍ରବଦ୍ରଙ୍ଗ—ସଂ ବ—୧ । ପଣ୍ଯଗ୍ରନ୍ଥି (ହାଟବଳୀ); ବଜାର—
Srabadraṅga 1. Market; bazar. ୨ ।
ମେଳା; ପ୍ରଦର୍ଶନୀ (ହ. ଶ)—2. Fair;
exhibition.

ସ୍ରବନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ରବତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ, ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
Sraban ଅତ୍ (ଶତୃ)—କ୍ଷରଣବିଶିଷ୍ଟ; ଝରୁଥିବା; କ୍ଷରଣଶୀଳ—
(ସ୍ରବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Oozing; percolating.

ସ୍ରବନ୍ତୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ରୁ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ ଅତ୍+ଈ)—୧ । ନଦୀ—1
Srabantī River. ୨। ବନସ୍ପତିବିଶେଷ-2 A kind of tree.
୩। ଔଷଧିଭେଦ (ମେଦଶା)—3 A herb.
ସ୍ତ. ବିଣ—ସ୍ରବନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Sraban.

ସ୍ରବା—ସଂ. ବ [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ଆ]—୧ । ମୁଞ୍ଜା (ରାସ୍ନାମୂଳକ);
Srabā ମରୁଗା ଘାସ—1 Sansevieria
Zeylanica. ୨ । ଜୀବନ୍ତୀ [ହ. ଶ ଦେଶ]—
2 Jībantī [See]

ସ୍ରବା(ବେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ୍ରୁ ଧାତୁ.ଣିଚ)—ସ୍ରବାଇବାର ଣିଜନ୍ତ
Srabā (be) ibā ରୂପ—The causative form of
ଅବାନ 'Srabibā' [ଉ—ସେ ବୃକ୍ଷର ମଧ୍ୟରୁ ବହେ ମଧୁନଦୀ.
ବହାନା ଅବାନା ରୋଗଜ ସ୍ପର୍ଶ ସେ ସ୍ରବାଏ ଜଳବିନ୍ଦୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ,
ମହାଭାରତ—ବନ]

ସ୍ରବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)(ସଂସ୍ରୁ ଧାତୁ) – ୧ । କ୍ଷରିତ ହେବା—1.To
Srabibā ooze. [ଉ—ରସନାରୁ ଅହର୍ନିଶ ସ୍ରବିଅଛି ଲାଳ ।
ଅବା ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା] ୨ । ଧାରା କ୍ରମେ ବୋହିବା—
ବହନା, ଅବନା 2, To flow down.

ସ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସୃଷ୍ଟି ହେବାର
Srashṭabya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be created.

ସ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ରଷ୍ଟୃ ଶବ୍ଦ; ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ) Srashṭā ଯେ ସର୍ଜନା କରେ; ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—Creating. (ସ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ—୧ । ନିର୍ମାତା—1. Maker. ୨ । ଉଦ୍ଭାବନ-କର୍ତ୍ତା—2. Inventor. ୩ । ବିଧାତା; ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā the Creator. ୪ । ଶିବ (ତ୍ରିଲୋଚନ) 4. Śiba. ୫ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକାର୍ଯ୍ୟରୂପ—5. God in the guise of the Creator of the universe. ୬ । ବିଷ୍ଣୁ – 6. Blshṇu.

ସ୍ରଷ୍ଟୃତା (ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସ୍ରଷ୍ଟୃ+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ସୃଷ୍ଟିକର୍ମ—Srastrutā (twa) 1. The act of creating; the act of the creator; creation. ୨ । ସ୍ରଷ୍ଟା ହେବାର ଅବସ୍ଥା—2. The state of being the creator or maker.

ସ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସ୍ରନ୍ସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । କ୍ଷରିତ—Srasta 1. Oozed; percolated. ୨ । ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ି-(ସ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥିବା—2. Fallen down. ୩ । ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ; (ସ୍ରଂସନ—ବି) ଖସିପିଟା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—3. Displaced; disordered. ୪ । ଖସିଯାଇଥିବା—4. Slipped off, dislocated. ୫ । ବିଗଳିତ—5. Flowing; dropped from. ୬ । ଶିଥିଳ; ଢିଲା ହୋଇଥିବା—6. Loosened; slackened.

ସ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବ [ସ୍ରନ୍ସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତର)—ସଂସ୍ତର; ଆସନ; ଶଯ୍ୟା Srastara —A bed; mat.

ସ୍ନାଆ (ହ୍ନା) ନ—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ନାନ)—ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—Srā-ā (hā) na Snāna (see) (ସ୍ନାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ୍ନାଆ (ହ୍ନା) ନିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ନାତ, ବିଧସ୍ନାନ—Srā-ā (hā) niā Bathed; washed.

ସ୍ରା କିସ୍‌ମିସ—ଦୈଦେ. ବ—ଦ୍ରେଷ୍ଟା ଜାତିରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର Srā kis-mis ଫିକା ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗର ଅଙ୍ଗୁର, ଯାହାକୁ ଶୁଖାଇ ସ୍ରାକିସମିସ କରି କିସମିସ କରାଯାଏ [ହି. ଶ]—A kind of light-violet grapes which are dried into raisins. ସ୍ରାକିସମିସ

ସ୍ରାଗ—ସ୍ରା ବ (ଶବ୍ଦ) (ସଂ—ସରାଗ)—ସ୍ନେହ; ଅନୁରାଗ; ସୁହାଗ—Srāga Love; affection. [ଉ—ଯହୀଠାରେ ବୁଲସ୍ତର ନ ସ୍ନେହ ଥାଏ ବି ସ୍ରାଗ । ଶୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ] ସ୍ନେହ ଥାଏ

ସ୍ରାବ—ସଂ.ବ [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ]—୧ । ସ୍ରବ; କ୍ଷରଣ—1. Oozing. Srāba ୨ । ବୋହିବା—2. Flow; discharged. ୩ । ପତନ – 3. Falling down. ୪ । ଭ୍ରଂଶ; ବିଚ୍ୟୁତି 4. Dropping down; slipping. ୫ । ପ୍ରସବ ପରେ ୩।୪ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସୂତିଙ୍କ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ବାହାରିବା ନାଲି ରଙ୍ଗର ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁ (ଏହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଫିକା ଓ ଶେଷଦିନ ପରେ ସାଦା ରଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ-ପ୍ରସୂତିଚର୍ଯ୍ୟା] 5. Lochia. ୬ । ଗର୍ଭପାତ (ହି. ଶ) – 6. Miscarriage. ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ବହୁଥିବା ରସ (ହି. ଶ) – 7. Exuded juice.

ସ୍ରାବକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—କ୍ଷରଣଶୀଳ; କ୍ଷରକ—Srābaka Oozing; flowing. ବ—ମରିଚ [ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା] [ସ୍ରାବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ] Black pepper.

ସ୍ରାବଣି କରଣୀ—ଦେ. ବ—ମହୌଷଧି ବିଶେଷ—Name of a Srābaṇi karaṇi medicinal plant. [ଉ—ସନ୍ଧାନ କରଣୀ ଯେ ବିଶଲ୍ୟ କରଣୀ ମୃତସଞ୍ଜୀବନୀ ଯେ ସ୍ରାବଣି କରଣୀ—ଭୂପସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।]

ସ୍ରାବଣୀ—ସଂ. ବ—ଋଦ୍ଧି ନାମକ ମହୌଷଧି ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Srābaṇi A rare medicinal plant.

ସ୍ରାବିତ—ସଂ.ବିଣ—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ.ଣିତ=ସ୍ରାବ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ବୁହାଇବାର ବାହାର କରାଯାଇଥିବା (ରସ)—Caused to flow down.

ସ୍ରାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିତ ସ୍ରାବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; Srābi ସ୍ରାବିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯାହା ସ୍ରାବ କରାଏ—1. (ସ୍ରାବିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Causing to flow. ୨ । ଯାହାରୁ ଝରୁଥାଏ 2. From which something is oozing out.

ସ୍ରାବ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିତ+କର୍ମ.ଯ)—କ୍ଷରିତ କରାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ Srābya —Fit to be caused to flow or ooze out.

ସ୍ରିଜିବା—ଦେ କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—ସର୍ଜନା କରିବା—Srijiba To create. [ଉ—ସ୍ରିଜ ପାଳଣ କରେ ଅନ୍ତ, ରହୁଣ ସୃଜନକରା ଅପାର ସଙ୍ଗତ—ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।] ସର୍ଜନା

ସ୍ରିନ୍‌ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ହିଂସା କରିବା—Srin-bh (root) To strike; to kill.

ସ୍ରିବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଶୋଷଣ କରିବା—1. To suck; to drain. ୨ । ଶୁଖାଇବା—2. To dry up. ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move. Srib (root)

ସ୍ରିଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ହିଂସା କରିବା—Sribh (root) To strike; to kill.

ସ୍ରୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ସ୍ରବିବା; କ୍ଷରିତ ହେବା—2. To ooze; to percolate. Sru (root)

ସ୍ରୁକ୍ (ଗ)—ସଂ. ବ—(ସ୍ରୁଚ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ରୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା+ କରଣ.ବ୍ୟୁତ୍ପ., ୧ମା, ୧ବ)—କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞପାତ୍ର-Sruk (g) (ସ୍ରୁଚ—ଦେ ରୂପ) ବିଶେଷ; ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ରୁବ—A wooden spoon for pouring ghee unto fire (having a wider mouth than Sruba) [ଉ—ଏହା ବକ୍ରଶୀର୍ଷାକାର, ଚନ୍ଦ୍ରାକାର, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଓ ଶିରବାଣ୍ଡ; ଏହା ଖଇଁର ବା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ କାଠରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ଏହା

ଦ୍ୱାରା ଘୃତ ଅଗ୍ନିରେ ଢଳାଯାଏ ଓ ସ୍ରୁବ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଚଉଡ଼ା ଓ ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁପରିମିତ—ପ୍ରାୟ ୧୯ ହାତ-ଲମ୍ବ ହୁଏ—ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ ।

୧୯ ହାତ ଲମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ର ଅଗରେ ଶବ୍ଦପରି ଚଉଡ଼ା କାଠର ପାତ୍ର ଲାଗିଥାଏ ଓ ଏହି ପାତ୍ରର ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଛିଦ୍ରବାଟେ ଗୁରୁଧାରା ହୋଇ ଘିଅ ଅଗ୍ନିରେ ପଡ଼େ । ସାଧାରଣ ଆହୁତି ଦେବାପାଇଁ ସ୍ରୁବ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଦେବାବେଳେ ସ୍ରୁକ୍ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ । ସ୍ରୁବରେ ଅଧଛଟାଙ୍କିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘିଅ ସମାଏ, କିନ୍ତୁ ସ୍ରୁକ୍‌ରେ ଅଧପାଏ ବା ତିନି ଛଟାଙ୍କି ଘିଅ ରହିପାରେ । ହୋମ ଶେଷରେ ଅଗ୍ନିରେ ଫଳ (ନାରିକେଳାଦି) ସ୍ଥାପନ କରି ତହିଁ ଉପରେ ସ୍ରୁକ୍‌ଦ୍ୱାରା ଘିଅ ଆହୁତି ଦିଆଯାଏ ।]

ସ୍ରୁଗ୍‌ଦାରୁ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାଘ୍ରପାଦ ଗୁଳ୍ମ (କଣ୍ଟାଧରି); ଭଇଁଚକୋଳି ଗୁଳ୍ମ—Flacourtia Romontchi (a thorny shrub).
Srug-dāru

ସ୍ରୁଘ୍ନୀ—ସଂ.ବି—(ସ୍ରୁ=ସ୍ରାବ+ଘନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ଙ୍କୀଷ୍)—ସ୍ରବ୍ଧିକାଷାର; ସାଚମାଟି (ଚେମ୍ବଚତ୍ର)—Nitre; rhe-soil.
Srughnī

ସ୍ରୁଚ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ସ୍ରୁକ୍ (ଦେଖ)
Sruch Sruk (See).
(ସ୍ରୁଗ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରୁଚ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ସ୍ରୁଚ୍)—ସ୍ରୁକ୍ (ଦେଖ)—
Srucha Sruk (See).

ସ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)—୧। କ୍ଷରିତ—1. Oozing; flowing; dropping down. ୨। ପତିତ—(ସ୍ରୁତି—ବି) 2. Fallen; dropped down.
Sruta

ସ୍ରୁତା—ସଂ. ବି—ହିଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—
Srutā Hingupatri (See)

ସ୍ରୁତି—ସଂ.ବି—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ+ଭାବ.କ)—୧। କ୍ଷରଣ—1. Oozing.
Sruti ୨। ପତନ—2. Falling down. ୩। ଚୋହ-ପଡ଼ିବା—3. Dropping down.

ସ୍ରୁବ—ସଂ ବି [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କରଣ ଅ]—କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞପାତ୍ରବିଶେଷ—A wooden spoon used in pouring ghee unto the sacrificial fire.
Sruba
(ଦ୍ର—ଏହା ଏକହସ୍ତପରିମିତ ଓ ଖଲ୍ଲଗ ବା ଖଦିର କାଠରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହଟି ସରୁ ହୋଇ ବଳା ହୋଇଥାଏ । ଏଥି ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଚମସାକାର ଗୋଲକ ଥାଏ ଓ ସେ ଗୋଲେକର ଅନ୍ତର୍ଭାଗ ଖୋଲା ହୋଇ ପକ୍ଷ୍ମା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଘିଅ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଅଗ୍ନିରେ ଢଳାଯାଏ ।] ଗ୍ରା. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଲିଙ୍ଗ; ମେଢ୍ର—Penis.
ଧନ ସ୍ରୁବ

ସ୍ରୁବ ତରୁ—ସଂ. ବି (ଗ. ତ. ଲେ)—ବିକଙ୍କତ ଗୁଳ୍ମ—Flaconrtia Romontchi plant.
Sruba taru

ସ୍ରୁବ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ଅଶ୍ଳୀଳ)—ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ କରିବା—To copulate with a female.
Sruba burdē (rde) ibā
ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ କରନା ସ୍ରୁବବୁଡ଼ାନା

ସ୍ରୁବ ସ୍ରୁଚ—ଦେ.ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ହୋମ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ସଜ୍ଜ ପାତ୍ର।
Sruba srucha ସ୍ରୁବ ଓ ସ୍ରୁକ୍—Two kinds of wooden spoons used in offering ghee unto the fire.
ସ୍ରୁବ ସ୍ରୁଚ

ସ୍ରୁବା—ସଂ. ବି—(ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ଆ)—୧। ଶଲ୍ଲକୀ (ମେଦଗା); ଲୋବାନପତ୍ର ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତୃଣ—1. Indian olibanum; Boswellia Serrata. ୨। ମୁର୍ବା (ମେଦଗା); ମୁରୁଗା ଘାସ—2. A kind of fibrous grass; Sansveira Zeylanica. ୩। ସ୍ରୁବ (ଦେଖ)—3. Sruba (See)
Srubā

ସ୍ରୁବା ବୃକ୍ଷ—ସଂ.ବି—ବିକଙ୍କତ ଗୁଳ୍ମ [ଅମର]; ଭଇଁଚ ଜାତି ଗୁଳ୍ମ—Flacourtia Romontchi shrub.
Srubā bṛuksha

ସ୍ରୁ—ସଂ ବି (ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କରଣ. କ)—୧। ସ୍ରୁବ (ଭରତ) [ଦେଖ]
Srū Sruba (See) ୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. କ) ନିର୍ଝର; ଝରଣା—2. Spring; fountain.

ସ୍ରୈ(ଧାତୁ)—ସଂ.—ପାକ କରିବା; ରାନ୍ଧିବା—To cook; to boil.
Srai (root)

ସ୍ରୋତ[ତଃ]—ସଂ ବି [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ; ତସ୍, ସ୍ରୋତସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମ, ୨ବ, ସ ସ୍ଥାନରେ ଃ]—୧। ଜଳପ୍ରବାହ; ଜଳଧାରା—Flow of water. ୨। ପ୍ରବାହ; ଜଳର ନିଜ ମନକୁ ବେଗରେ ବୋହିଯିବା; ସ୍ରୁତଃ ଅମ୍ବୁସରଣ [ଅମର]—2. Current; rapid stream. ୩। (+ଭାବ ତ, ତସ୍) ମତ୍ତଗଜର ଦେହର ସପ୍ତସ୍ଥାନରୁ ମଦ କ୍ଷରଣ—3. The flowing of watery juice from seven parts of the body of an infuriated elephant. ୪। (+ଅପାଦାନ ତସ୍ ବା ଅସ୍)—ମନୁଷ୍ୟ ଦେହର ନବବିଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଥ ବା ନଅ ଛିଦ୍ର (ବ୍ରହ୍ମନିର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—4. The nine holes or openings in the body of a man. [ଦ୍ର—ଏ ସବୁ ଛିଦ୍ରବାଟେ ଅନ୍ନ, ଜଳ, ରସ, ରକ୍ତ, ମାଂସ, ମେଦ, ମଳ, ମୂତ୍ର, ଶୁକ୍ର ଓ ଅନ୍ତିମ ଶରୀରରେ ସଞ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ପୁରୁଷଙ୍କ ଶରୀରର ଛିଦ୍ର ସଂଖ୍ୟା ନଅଟି । ଯଥା, ୨ ଆଖି, ୨ କାନ, ୨ ନାକ, ପାଟି, ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଲିଙ୍ଗ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅଛି ଦୁଇଟି ଅଧିକା ଯଥା, ୨ ସ୍ତନ ।] ୫। ନଦୀ [ହି. ଶ]—5. River. ୬। ବଂଶପରମ୍ପରା; କୁଳଧାରା [ହି. ଶ]—6. Successive generations in a family.
Srota(tah)

ସ୍ରୋତଃଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ସ୍ରୋତୋହୀନ [ଦେଖ]—
Srotah śūnya Srotohina (See).

ସ୍ରୋତ ଆପତ୍ତି—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ନିର୍ବାଣ-ସାଧନର
Srota āpatti ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥା, ଯହିଁରେ ସାଧକଙ୍କର
[ସ୍ରୋତଆପନ୍ନ—ଦଶ] ସଂସାର ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହେବା ଆରମ୍ଭ
ହୁଏ—The state of a Buddhist sage when
his worldly ties begin to be slack.

ସ୍ରୋତ ଈଶ—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସ୍ରୋତଃ+ଈଶ]—ସମୁଦ୍ର—
Srota īsa Ocean.

ସ୍ରୋତସ୍—ସଂ [ଶବ୍ଦ] [ସ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତସ୍]—ସ୍ରୋତ [ଦେଖ]-
Srotas Srota (See)

ସ୍ରୋତସୋଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି [ସଂ. ସ୍ରୋତସଃ=ସ୍ରୋତସ+ଅଞ୍ଜନ]—
Srotasoañjana ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ (ଦେଖ)—Srotoñjana (See).

ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି [ସ୍ରୋତସ୍+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ]—ନଦୀ—River.
Srotaswati ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ରୋତସ୍ୱାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Srotaswān.

ସ୍ରୋତସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ [ସ୍ରୋତସ୍ୱତ୍ ଶବ୍ଦ; ସ୍ରୋତସ୍+ବତ୍ ୧ମା,୧ବ]
Srotaswān —ସ୍ରୋତୋବିଶିଷ୍ଟ—Having current.
(ସ୍ରୋତସ୍ୱତ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ରୋତସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)-ନଦୀ—
Srotaswini River.

ସ୍ରୋତସ୍ୟ—ସଂ. ବି [ସ୍ରୋତସ୍+ଯ]—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ
Srotasya [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—1. God Siba.
୨ । ଚୌର [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—2. Thief.

ସ୍ରୋତାଞ୍ଜନ—ବୈ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ [ଦେଖ]—
Srotāñjana Srotoñjana (See).

ସ୍ରୋତୋଜ—ସଂ. ବି (ସ୍ରୋତସ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Srotoja ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ (ଦେଖ)—Srotoñjana
(See).

ସ୍ରୋତୋଦ୍ଭବ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ସ୍ରୋତୋଭବ }

ସ୍ରୋତୋ ଜଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ତତ୍ସ ସ୍ରୋତଃ+ଜଳ)—ସ୍ରୋତଃଯୁକ୍ତ
Srotojala ବା ପ୍ରବାହବିଶିଷ୍ଟ ଜଳ—Flowing
water.

ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ—ସଂ.ବି (ମ. ପ. ତତ୍ସ, ସ୍ରୋତଃ=ଯମୁନା ନଦୀର ସ୍ରୋତରୂ
Srotoñjana ଉଦ୍ଭବ+ଅଞ୍ଜନ)—କଳା ସୁରମା; କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ
(ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଯାମୁନ, ସୌବୀରାଞ୍ଜନ; ସ୍ୱୀୟ ଦେଶ
କାଚୋତାଞ୍ଜନ, ସୌବୀର, ବା ଯମୁନା ନଦୀ ନିକଟସ୍ଥ
ସୌବୀରସାର, ବାଉଭବ, ଦେଶରେ ଜାତ ଅଞ୍ଜନ-
ସ୍ରୋତୋଜ, ସ୍ରୋତୋଦ୍ଭବ, ବିଶେଷ-Black species
ସ୍ରୋତନଦୀଭବ, ସ୍ରୋତୋଭବ, of sulphat of
ସୌବୀରସାର, କଚୋତସାର, antimony. [ଦ୍ର—
ବଳୀକ ଶୀର୍ଷ] ଏହାର ଆକୃତି ଛୁଞ୍ଚକାର ଶିଖର ପରି,
ଏହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅଞ୍ଜନ ପରି । ଏହାକୁ ଘଷିଲେ ଗେରୁ
ମାଟି ପରି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହା ମଧୁରରସାତ୍ମକ,
କୃମିନାଶକ, ରସାୟନ, ସ୍ତନବୃଦ୍ଧିକର ଓ କଣ୍ଡୁ, କାହ ଓ
କ୍ଲେଦ ନାଶକ, ଚକ୍ଷୁ ଶିଖରେ ହିତକର, କଫ ପିତ୍ତ-
ନାଶକ, ବମନକର ଓ ବିଷର ଶମ୍ବକର ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗୁଣ ।
ଏହାର ପ୍ରକାର ଭେଦ ସୌବୀରାଞ୍ଜନ । ସୌବୀରାଞ୍ଜନ ଧଳା
ବା ପାଣ୍ଡୁର, ମାତ୍ର ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ କଳା । ସୌବୀରାଞ୍ଜନ
ଅପେକ୍ଷା ସ୍ରୋତୋଞ୍ଜନ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)]

ସ୍ରୋତୋବହ (ହ)—ସଂ.ବି—(ସ୍ରୋତସ୍+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ବ୍ୟ,ଅ)
Srotobah(ha) ନଦୀ—River.

ସ୍ରୋତୋବହା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ରୋତୋବହ+ଆ)—ନଦୀ (ଜଠାଧର)—
Srotobahā River.

ସ୍ରୋତୋବାହିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଭୂତକୃଦ୍ଭାବତ୍)—ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ—
Srotobāhita Moved by current.

ସ୍ରୋତୋବେଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ସ୍ରୋତର କ୍ଷିପ୍ରଗତି—
Srotobega Velocity of a current; force of
current.

ସ୍ରୋତୋହୀନ—ସଂ. ବିଣ—(ଅସ୍ତି ତତ୍) ୧ । ପ୍ରବାହରହିତ (ଜଳ)—
Srotohīna 1. Currentless. ୨ । ସ୍ଥିର (ଜଳ)—2.
Stagnant (water).

ସ୍ରୋହା—ପ୍ରା. ବି—(ସଂ. ସ୍ପୃହା)—ସ୍ପୃହା (ଦେଖ)—Spruhā (See)
Srohā

ସ୍ରୌଘ୍ନିକା—ସଂ. ବି—ସର୍ଜିକାଖାର (ହୁ. ଶ)—Nitre.
Sraughnikā

ସ୍ରୌତିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ରୋତ+ଇକ)—ଝିଣ; ଶୁକ୍ତି (ହୁ. ଶ)—
Srautika Oyster.

ସ୍ଲାଇଡିଙ୍ଗ ସ୍କେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଫିମ ଗଞ୍ଜାଇ ଆଦି ବିକ୍ରୟ
Slāiding skel କରିବାର କ୍ରମନିମ୍ନ ନିରୂପିତ ଦର—
ସ୍ଲାଇଡ଼ିଙ୍ଗସ୍କେଲ ସ୍ଲାଇଡ଼ିଙ୍ଗ୍ ସ୍କେଲ୍ Sliding scale.
(ସ୍ଲାଇଡ଼ିଂ ସ୍କେଲ୍—ଅଶୁଦ୍ଧ ଲିଖିତ ଆକାର)

ସ୍ଲିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଗଜର ଲମ୍ବ ଟୁକୁରା ବା ଖଣ୍ଡ—
Slip Long slip of paper; a strip of paper.
ସ୍ଲିପ ସ୍ଲିପ୍

ସ୍ଲିପଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ସ୍ଲିପର୍)—ସ୍ଲିପର୍ (ଦେଖ)
Slipat Slipar (See). ବୈ. ବିଣ.—ସ୍ଲିପଟିଆ (ଦେଖ)
Slipatiā (See)

ସ୍ଲିପଟିଆ—ବୈ. ବିଣ—(ଇ. ସ୍ଲିପର୍ ପରି ପତଳା)—୧ । ପତଳା—
Slipatiā 1. Thin. ୨ । ପ୍ରଲମ୍ବ ଲୁମ୍ବ ବା ଉଚ୍ଛଳନ୍ତ ନାହିଁ
ପାତଳା ସ୍ଲିପଟ୍ (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ)—2. (Women's
breast) Having the breasts hanging or
having no breast at all. ୩ ମର୍ଦ୍ଦିତସ୍ତନା (ନାରୀ)
—3. (a woman) Breastless; having flat
breasts.

ସ୍ଲିପର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ରେଳ ଲାଇନ ତଳେ ଆଡ଼-
Slipar ଭାବେ ସଜାଡ଼ିବା ପତଳା କାଠର ଖଣ୍ଡ—1. Railway

ସ୍ଲିପାର ସ୍ଲିପର୍ Sleeper (under Railway lines). ୨ । ଚଟି ଜୋତା—2. Slippers (shoes).

ସ୍ଲେଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) — ବରଫ ଉପରେ ଟଣାଯିବା ପାଇଁ ଜମତ
Slej ସ୍ଲେଜ ସ୍ଲେଜ ଚକଯୁକ୍ତ ଶକଟ—Sledge.

ସ୍ଲେଟ୍—ବୈଦେ. କ—(ଇଂ)—୧ । ପେନ୍ସିଲ୍‌ରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ
Sleṭ ସ୍ଲେଟ୍ ସ୍ଲେଟ ପାଟର ବା ପଥରର ପଟା—1. Slate. ୨ । ଏକପ୍ରକାର କଳାପଥର—2. Slate (stone).

ସ୍ଲେଟ୍ ପେନ୍‌ସିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ସ୍ଲେଟ୍ ଓ ପେନ୍ସିଲ୍—
Sleṭ pencil 1. Slate and pencil. ୨ । ଯେଉଁ
ସ୍ଲେଟପେନ୍ସିଲ ସ୍ଲେଟ୍ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଲେଟ୍ ଉପରେ
(ସ୍ଲେଟ ଚଢ଼—ଦେ. ରୂପ) ଯାହା ପକାଯାଏ—2. Slate-pencil.

ସ୍ଲୋ—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—୧ । ଧୀର—1. Slow. ୨ । ଧୀର
Slo ଗତିରେ ଚାଲୁଥିବା—2. Moving slowly.
ସ୍ଲୋ ସ୍ଲୋ (ଫାଷ୍ଟ୍—ବିପରୀତ)

ସ୍ଲୋ କରିବା—ବୈ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ଚାଲୁଥିବା ଘଣ୍ଟାର କଳକୁ
Slo kariba ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ଘଣ୍ଟାକୁ ଧୀରତର କରିବା—
ସ୍ଲୋ କରା To make a clock run slower by
ସ୍ଲୋ କରନା regulating it

ସ୍ଲୋ(ସ୍ଲ)ଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ଲଥ୍)—ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଏକପ୍ରକାର
Slo(sla)th ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀରଗାମୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଶୁ—Sloth (a South
ସ୍ଲୋଥ୍ American small animal of very slow
ସ୍ଲୋଥ motion).

ସ୍ଲୋପ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—କ୍ରମନିମ୍ନ; ଢାଦାଳିଆ; ଢାଲୁଆ—
Slop Sloping. ବ – ଢାଦାଳିଆ ସ୍ଥାନ; ଢାଲୁ ଜାଗା; କ୍ରମ-
ସ୍ଲୋପ୍ ସ୍ଲୋପ ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁ – Slope.

ସ୍ଲୋ ଫାଷ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ବିପରୀତ ସମ୍ବନ୍ଧର ଶବ୍ଦ)—
Slo phāsht ଧୀର ଓ କ୍ଷିପ୍ର ଗତି ଯୁକ୍ତ (ଘଣ୍ଟା)—
ସ୍ଲୋ ଫାଷ୍ଟ ସ୍ଲୋ ଫାଷ୍ଟ Slow and fast (time keeper).

[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ସ୍ଵ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ 'ସ୍ଟ'-ଆଦ୍ୟ ପଦମାନଙ୍କ ପରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଗ୍ୟ ବ ରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ ଦିଆ ଯାଇଅଛି ।]

ହ

ହ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ ବର୍ଣ୍ଣ—The 33rd consonant of the Ordia alphabet.

Ha

[ହ—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଇଂରାଜି H (ଏଚ୍) ଓ ଫାରସୀ 'ହେ' ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।

ବର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର ତନ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ଅକ୍ଷରକୁ ଜପିବା ସମୟରେ ଦଗମ୍ବର, ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ, ଅସ୍ଥିମାଳାଧାରଣୀ, ଅଷ୍ଟାଭୁଜା, ନାଗେନ୍ଦ୍ରହାର, ବୃଷାରୂଢ଼ା, ଜଟାମୁକୁଟମଣ୍ଡିତା, ସର୍ବକାମପ୍ରଦା ସାଙ୍ଗୀଙ୍କୁ ହୃଦୟରେ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । 'ଅ' ଉଚ୍ଚାରଣ କାଳରେ ଶ୍ୱାସ ବାୟୁର ଈଷତ୍‌ଶେଷିତ ହୋଇ ଅସିଲା ବେଳକୁ ଏହି ଶବ୍ଦ ଗଳାରୁ ବାହାରେ । ଏହା 'ଅ' ସ୍ୱରର ମହାପ୍ରାଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହି 'ହ' ରେ 'ହଳନ୍ତ' ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଏହା ବିସର୍ଗର ଆକାର ଧାରଣ କରେ ।]

ସଂ. ବ (ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା, ବମ୍ବା ହା ଧାତୁ= ତ୍ୟାଗ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—('ହ'ର ବର୍ଣ୍ଣାଧ୍ୟାନରେ ଓ ରୁଦ୍ରଯାମଳାଦିରେ ଲିଖିତ ଅର୍ଥମାନ) – ୧ । ଶିବ; ଶମ୍ଭୁ; ଶୂଳୀ—1. God Siba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu. ୩ । ରବି; ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun. ୪ । ହଂସ—4. Swan. ୫ । ପୁରୁଷ ଲିଙ୍ଗ—5. Penis; male organ of generation. ୬ । ନାଗ ଲୋକ—6. The of world mythological serpents. ୭ । ଚନ୍ଦ୍ର—7. The moon. ୮ । ଜଳ—8. Water (Apte). ୯ । ଆକାଶ—9. Sky (Apte). ୧୦ । ରକ୍ତ—10. Blood (Apte). ୧୧ । ଜଗତ୍‌ପ୍ରାଣ—11. The life of the universe. ୧୨ । ପ୍ରାଣେଶ; ସ୍ୱାମୀ—12. Husband; sweetheart. ୧୩ । ଯୁଦ୍ଧ—13. Battle. ୧୪ । କପିଳାଗୋମଳ—14. The dung of the Kapilā cow. ୧୫ । ଗର୍ବ—15. Pride. ୧୬ । ପରମାତ୍ମା—16. The Supreme Soul. ୧୭ । ରୋମାଞ୍ଚ—17. Horripilation. ୧୮ । ଅତ୍ମଜ—18. Son. ୧୯ । ଚିକିତ୍ସକ—19. Physician. ୨୦ । ଜୀବ; ପ୍ରାଣ—20. Life. ୨୧ । ଶୁଭ ସୂଚକତା—21. Auspiciousness (Apte). ୨୨ । କାରଣ—22. Cause. ୨୩ । ଅଙ୍ଗନ—23. Courtyard. ୨୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—24. Aim; motive (Apte). ୨୫ । ମୃଗ—25. Deer. ୨୬ । ଆହ୍ୱାନ—26. Call. ୨୭ । ଭୟ—27. Fear. ୨୮ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର—28. Weapon. ୨୯ । ବୈକୁଣ୍ଠ—29. Paradise (Apte). ୩୦ । ମଣିର ପ୍ରଭା—30. Lustre of a gem. ୩୧ । ସ୍ଥାଣୁ; ଖୁଣ୍ଟା ଗଛ—31. A stump; pollard. ୩୨ । ବୀଣାର ଧ୍ୱନି—32. The sound of harp. ୩୩ । ସ୍ୱର୍ଗ—33. Heaven (Apte). ୩୪ । କୂପ—34. Well. ୩୫ । ଶୁଖିଯିବା—35. Drying (Apte). ୩୬ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ—36. The Goddess of wealth. ୩୭ । ପରମେଶ୍ୱରୀ—37. The Supreme Goddess. ୩୮ । (ତନ୍ତ୍ର) ଭ୍ରୂମଧ୍ୟସ୍ଥ ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତି—38. The vital essence said to be inside the brow. ୩୯ । ଚୈତନ୍ୟ—39. consciousness. ୪୦ । ଭୟ—40. Fear (Apte). ୪୧ । ମୃତ୍ୟୁ—41. Death. ୪୨ । ଘୋଟକ—42. Horse. ୪୩ । ଅଂଶ—43. Part. ୪୪ । ଧ୍ୟାନ—44. Contemplation; meditation (Apte). ୪୫ । ଶାଣୋଠ; ସାହାଡ଼ା ଗଛ—45. Streplus Asper. (tree). ୪୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—46. Heaven. ୪୭ । ମଙ୍ଗଳ—47. Bliss. ୪୮ । ସୋମ ମଣ୍ଡଳ—48. The halo of the moon. ୪୯ । ରକ୍ତ—49. Blood. ୫୦ । ହେତୁ—50. Reason. ୫୧ । ଗଗନ; ବିୟତ୍; ଆକାଶ—51. The sky. ୫୨ । ଶୂନ୍ୟ (ସଂଖ୍ୟା)—52. Cypher (Apte). ୫୩ । ମହାଶୂନ୍ୟ—53. The great void. ୫୪ । ଶୁକ୍ର—54. The planet venus. ୫୫ । ଆନନ୍ଦ—55. Joy; delight (Apte). ୫୬ । ଜ୍ଞାନ—56. Knowledge. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ ହସିତ—1. Laughing loudly. ୨ । ଶାନ୍ତିଦ—2. Giving peace. ୩ । ମତ୍ତ—3. Maddened. ୪ । ସୁରାମତ୍ତ—4. Intoxicated with drink.

ସଂ. ଅ . (ହା ଧାତୁ + ଭାବ ଅ) – ୧ । ପାଦପୂରଣାର୍ଥକ (ଅମର)—1. Interjection used in completing a sentence. ୨ । [ସମ୍ବୋଧନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ [ମେଦିନୀ, ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ])—ହେ । ଅହୋ ।—2. Interjection used in a addressing; Oh !

୩ । କୋପ ବା ବିରକ୍ତାର୍ଥକ (ମେଦନୀ, ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)- 3. Interjection indicating anger. ୪ । ନିଯୋଗାର୍ଥକ (ମେଦନୀ, ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)— 4. Interjection conveying order. ୫ । କୁତ୍ସାର୍ଥକ (ମେଦନୀ, ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)— 5. Interjection used in abusing. ୬ । ଖେଦାର୍ଥକ (ମେଦନୀ, ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)— 6. Interjection used in grieving. ୭ । ଉପଦେଶାର୍ଥକ—7. Interjection used in advising. ୮ । ଧାରଣାର୍ଥକ—8. Interjection used in comprehending or understanding a matter. ୯ । ଚିନ୍ତନାର୍ଥକ—9. Expressing one's tohughts. ଦେ. ଅ—

ଖାମ ହ

୧ । ଶଗଡ଼ରେ ବା ହଳରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ ଠିଆ କରାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡାକ— Interjection used in desiring the bullocks drawing a cart or plough to stand. ୨ । ପାଦପୂରଣାର୍ଥ କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—2. A particle used after verbs to complete a sentence. (ଉ— ଅପଭ୍ରଂଶ ଅନୁରୂପେ କରହ ଦଣ୍ଡ—ଶିଶୁପାଳର ଭାଷା

ହଓ ହୋ ଅଉଲାଷ ।) ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । ହଅ (ଦେଶ)—1. Ha-a (See) ୨ । ହବା (ଦେଶ) କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନ ରୂପ— 2. Imperative mood singular form of the verb 'to be'. ପ୍ରାଦେ—୧ । (ପୁରୁ) ଅ- ହଁ—Yes. ୨ । (ଖଣ୍ଡଅଳ)—ହଳ ବୁଲାଇବା- [ହ ହ—ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ ରୂପ] ବେଳେ ବଳଦଙ୍କୁ ଚାଲିବାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ଡାକ—Interjection used by drivers of ploughs to instigate the bullocks to proceed. ୩ । (ଗଡ଼ଜାତ) ହୋ (ଦେଶ)—Ho (See)

ହଅ—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଅନାଦରାର୍ଥକ ହେବା କ୍ରିୟାର ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ 'ହବା'

Ha-a କ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା 'ତୁ' କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ

ହଓ ହୋ ଲାଗିବା ଆକାର; ହୋ—Imperative mood singular of the verb Hebā or Habā (=to be) used in addressing a familiar person. ପ୍ରାଦେ (ପୁରୁ) ଅ—ହଁ—Yes.

ହଅଁକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଲୁଥିବା ହଳକୁ ବା ଚଳୁଥିବା ଶଗଡ଼କୁ

Ha-a karibā ଠିଆ କରିବା—To stop a moving plough or cart.

ହଇ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ହ)—୧ । (ସମ୍ମତିସୂଚକ) ହଁ—1. Yes

Hai (denoting assent) ୨ । (ଦୂରରୁ ବା ନିକଟରୁ

ହାଁ ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) ହେ ! —2. Oh !

ହାଁ (used in calling a person from far or near) ୩ । କଥୋପକଥନ ବେଳେ ବକ୍ତାଙ୍କ କଥାକୁ ଶ୍ରୋତା ଶୁଣିଅଛନ୍ତି, ଏଥିର ସୂଚନାର୍ଥକ ହଁ ମାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—3. A word used by the hearer to encourage a speaker to continue his discourse during a conversation. ୪ । ହୈ ! (ଆଗରେ ଯାଉଥିବା ପଥିକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରାଇବାପାଇଁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର କଚୁଅନ୍ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—4. Heigh ! (Interjection uttered by the driver of a coach warning people in front) ୫ । ପ୍ରହରୀ ଓ ବୁଲାବିକା ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିତ୍କାର—5. Interjection, exclamation or halloo used by watchmen and hawkers to attract attention. [ଉ— କେବଳ ପ୍ରହରୀ ସାବଧାନ କରି ଚିତ୍କାରକ ହଇହଇ ।]

ଦେ. ବ—ସମ୍ମତି—Consent; assent.

[ଯଥା—ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଅରେ ଦିଇ ବାହାରିଥିଲେ ଅଛ (ବିପରୀତ—ନାହିଁ) ନାହିଁ ବାହାରିବ ନାହିଁ ।]

ହଇଆତ୍—ଦେ. ବ—ହୟାତ୍ (ଦେଶ)—

Haiāt Hayāt (See)

ହଇଆନ୍ତ୍ (ନ୍ତି)—ଦେ. ବିଶ—ହୟାନ୍ତ୍ (ଦେଶ)—

Haiānt (nti) Hayānt (See)

(ହଇଆନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ହଇଏ—ଦେ. ଅ—ହଇ ହେ ! ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ

Haie କରିବା ଓ ତାଙ୍କୁ ଡାକିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—

ଓହେ Interjection used in addressing one's

ଆ superior; Oh !

ହଇଁଚଇଁ—ଦେ. ଅ—ହଁ ଚଁ (ଦେଶ)—

Haiñ chaiñ Hañ chañ (see)

ହଇକତ୍—କୈ ଦେ. ବ—(ଫା. ହିକାୟତ୍=ବୃତ୍ତାନ୍ତ)—୧ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ—

Haikat 1. Description. ୨ । ବିବରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା—

ହକିକତ 2. Detailed description. [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦ 'ହାଲ'

ହକିକତ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗତର ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା —ଅମୁକ ଗ୍ରାମର ହାଲ ହଇକତ କିଛି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ।

ହଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—1. To agree.

Hai karibā ୨ । ସ୍ୱୀକାର ଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To an-

ହାଁକରା ହାଁକରନା swer in the affirmative.

(ନାହିଁ କରିବା—ବିପରୀତ)

ହଇ କି ରେ—ଗ୍ରା.ଅ (ଘୃଣାର୍ଥକ ବା ଅତି ଖାର ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରତି)—୧ । ରେ !

Hai ki be 1. Oh ! (in contempt). ୨ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—

ହାଁରେ ଅବେ 2. (Interrogative) Well ?

ହଇ କି ରେ—ଦେ. ଅ (ଅପଣାଠାରୁ ନିମ୍ନତର ପୁରୁଷ ବ୍ୟଙ୍ଗପ୍ରତି)—

Hai ki re ୧ । ରେ !—1. Oh ! (to one's inferrior).

ହାଁରେ ୨ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—2. (Interrogative) Well ?

ଅବେ [ଯଥା—ହଇକରେ ! ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲୁ ?]

ହଇ କି ଲୋ—ଦେ. ଅ (ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି)—୧। ହେ !—1. Oh ! ୨।
Hái ki lo ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—2. Interrogative.
ହାଁଲୋ ଏ well ?

ହଇ କି ହେ—ଦେ. ଅ (ସମ୍ମାନାର୍ହ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି)—ହେ !—1. Oh ! ୨। ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—2. (interrogative)
Hai ki he
ହାଁହେ, ଓହେ ଅଯୋ Oh!

ହଇ କି ହୋ—ଦେ. ଅ (ସଙ୍ଗୀ, ସମ୍ମାନାର୍ହ ଏକ ବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି)
Hai ki ho ୧। ହେ—1. Oh ! ୨। ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—
ହାଁହେ ହୋ 2. (interrogative) Well ?

ହଇ ଗୋ—ଦେ. ଅ—(ମାନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ ମାନ୍ୟା ନାରୀଙ୍କୁ ନାରୀଙ୍କର
Hai go ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) ହେ !—Oh !
ହାଁଗୋ (used by females in addressing respect-
ଅଯୋ able males or females).

ହଇ ଚଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ହୈ ଚୈ (ଦେଖ)
Hai chai Hai chai (See)
ହୈଚୈ ହଲଚଲ

ହଇଜା—ଦେଦେ. ବି (ଅ. ହୈଜହ୍; ମୂଳ. ସଂ. ହଜଧାତୁ=ମଳତ୍ୟାଗ
Haijā କରିବା) ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି; ଝାଡ଼ାକରି; ବିସୂଚିକା ରୋଗ—
କଲେରା; ଓଲାଓଠା ହୈଜା Cholera.

ହଇଜା ଟୀକା (ଫୋଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ବାଡ଼ଫୋଡ଼ା (ଦେଖ)—
Haijā ṭikā Bārdi phordā (See)
କଲେରାରଟିକା ହୈଜାଟୀକା

ହଇଜା ଧରିବା—ଦେ. ବି—ବିସୂଚିକା ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ—
Haijā dharibā Being attacked with cholera.
କଲେରାଧରା ହଜାଧରନା

ହଇଜା ମଲୁ (ରୋଗୀ)—ଦେ. ବି—ବିସୂଚିକା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Haijā malu (rogī) A cholera patient.
କଲେରାରୋଗୀ ହୈଜାମରୀଜ

ହଇଜା ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ହଇଜାରୋଗର ପ୍ରବଳ
Haijā lāgibā ହେବା—The prevalence of choler a
କଲେରାଲାଗା ହୈଜା ଫୈଲନା at a place.

ହଇତୁଁ—ପ୍ରାଦେ, (ଜାଶପୁର) କ୍ରି—ହୁଅନ୍ତୁ—Let him be.
Haituñ

ହଇ ବେ—ପ୍ରା. ଅ (ଘୃଣା ଓ ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ହେ !—Oh !
Hai be (incontempt). ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) କ୍ରି—'ହେବେ' ର
ହାଁରେ ଅବେ ବିକଳ୍ପରୂପ—(old use) An alternative
form of Hebe.

ହଇବେହେ, ହଇବେବେ, ହଇବେବେ ହେ } ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ ରୂପ (ଦ୍ର—ହେବଣ ମାର୍ଗେ ଉଦ୍ଧରେ ହଇବେ ପ୍ରବଳ—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମବିରୁପଣଗୀତା ।)

ହଇୟା(ଆ)ତ୍—ଦେଦେ. ବି—ହୟାତ୍ (ଦେଖ)—
Haiyā(ā)t Haiyāt (See).

ହଇୟା(ଆ)ନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ହୟାନ୍ତ (ଦେଖ)—
Haiyā(ā)nta Hayānta (See).

ହଇୟା(ଆ)ନ୍ତି—ଦେ. ବିଣ—ହୟାନ୍ତି (ଦେଖ)—
Haiyā(ā)nti Hayānti [See]

ହଇୟା(ଆ)ନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ହୟାନ୍ତିଆ (ଦେଖ)—
Haiyā(ā)ntiā Hayāntiā (See).

ହଇରାଣ—ଦେଦେ. ବିଣ (ଅ ହୈରାନ୍) —ବିଣ—୧। ହଇରାଣିଆ
Hairāṇa (ଦେଖ)—Hairāniā [See] ୨।
ହାୟରାଣ ହୈରାନ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ; ବିବ୍ରତ—
2. Harassed; oppressed. (ଦ୍ର—ହଇରାଣ
କାହିଁକି ଏତେ, ହଇରାଣ ଥରୁ ନ କର ମନେ—କବିପୂର୍ଣ୍ଣ,
ହାୟରାନୀ ହୈରାନୀ ସଙ୍ଗୀତ ।) ଦେଦେ. ବି.
(ଅ. ହୈରାନୀ)—କଷ୍ଟ; ଦଦ୍ରଗଞ୍ଜ; ଦେହକା ଅବସ୍ଥା—
Trouble; botheration.

ହଇରାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—1. To
Hairāṇa kariba oppress; to harass. ୨। କଷ୍ଟ
ହାୟରାଣକରା ଦେବା—2.To trouble; to put to trouble;
ହୈରାନକରନା to bother.

ହଇରାଣ ହଇକତ—ଦେଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) (ଅ. ହୈରାନ୍ +
Hairāṇa harakata ହରକତ)—ନାନାପ୍ରକାର କଷ୍ଟ—
ହ(ହା)ୟରାନ ପରେସାନ Botheration; trouble.
ହୈରାନ ହରକତ ଦେଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟାକୁଳ ଓ କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—Bother-
ed and troubled.

ହଇରାଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କଷ୍ଟଭୋଗ କରିବା—
Hairāṇa hebā To suffer trouble.
ହାୟରାଣହଓୟା ହୈରାନହୋନା

ହଇରାଣି—ଦେଦେ. ବି (ଅ. ହୈରାନୀ)—୧। ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
Hairāṇi 1. Harassment; oppression.
ହାୟରାଣୀ ହୈରାନୀ ୨। କଷ୍ଟଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
2. State of trouble. ଦେ. ବିଣ—ହଇରାଣ(ଦେଖ)
Hairāṇa [See].

ହଇରାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ (ଅ. ହୈରାନ୍) —୧। କଷ୍ଟପ୍ରଦ; ଯେ
Hairāniā(āñ) ହଇରାଣ କରେ—1. Troublesome;
ଗୋଳମେଳେ ହୈରାନ କରନେବାଲା putting.
to trouble; bothersome. ୨। ହଇରାଣ (ଦେଖ)
2. Hairāṇa (See)

ହଇ ରେ—ଦେ. ଅ (ପୁରୁଷମାନଙ୍କପ୍ରତି ଓ ଅପଣାଠାରୁ ନିମ୍ନତର ବ୍ୟକ୍ତି
Hai re ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ) ହେ ! ରେ !—Oh ! (addressed
ହାଁରେ ଅରେ to males of a lower status
than the speaker)

ହଇରୋଜ୍—ଦେଦେ. ଅ (ଅ. ହର୍+ରୋଜ)—ପ୍ରତିଦିନ—
Hairoj Every day; daily.
ପ୍ରତିଦିନ, ରୋଜ ରୋଜ ହରରୋଜ

ହଇ ଲୋ—ଦେ. ଅ—୧। (ନୀତ ବା ସମସ୍ତରା ବା ଘନିଷ୍ଠସମ୍ପର୍କୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ-
Hai lo ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ) ହେ !—
(ହଇଲେ ହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Oh (addressed to

ହାଁଲୋ a lower or equal or familiar women. ୨ । ଅରି (ଅବଜ୍ଞାରେ ନାରୀପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ)— Hallo ! (Interjection denoting contempt and used towards females).

ହଇ ହଇ—ଦେ. ଅ—୧ । ହଇ (ଦେଖ)—1. Hai (See)
Hai hai ୨ । (ସମ୍ମତିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ
ହାଁ ହାଁ ହାଁ ହାଁ 'ହଇ'ର ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—2. (doubling of the interjection 'Hai]--Ditto; yes.
ହାଁ ହାଁ ବ—୧ । ସମ୍ମତି—1. Consent; assent. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କହିବା କଥାରେ ସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ—2. Dittoing. (ଉ—ମାଧ୍ୟଅ ଭାଇ ! ସବୁର କଥାରେ ହଇ ହଇ—ଚଗ ।)

ହଇ ହୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ନାମ; ସଂ. ହୈହୟ)—ହୈହୟ (ଦେଖ)—
Haihaya Haihaya [See].

ହଇ ହେ—ଦେ. ଅ [ସମ୍ମାନାର୍ହ ନର ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି]—ହୋ—Oh !
Hai be ବ (ଉ—ହଇ ହେ ! ମହାରାଜ ଏତେବେଳେ କେଉଁଠି ଥିବେ ? ମଧୁସୂଦନ ଉତ୍ତର
ହାଁହେ ଓ ରାମ ଚରିତ ।)

ହଇ ହୋ—ଦେ. ଅ—୧ । ହଇହେ [ଦେଖ]—
Hai ho ହାଁ ହେ ଓ 1. Haihe [See].
୨ । (ଏକ ବା ବହୁ ଅପରିଚିତ ନରନାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ) ହେ !—Oh ! [interjection used in addressing one or many males or females with whom one is not acquainted].

ହଉ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଭବତୁ)—୧ । (ସମ୍ମତିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ) ହଁ !—
Hau 1. Yes ! Interjection denoting assent.
ହଉକ, ଆଚ୍ଛା ଅଚ୍ଛା ୨ । ତାହାହେଉ; ତଥାସ୍ତୁ—2. Be it so. ୩ । ଅସରାର ଭାବରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବା ମତର ଭାବଜ୍ଞାପକ ଅବ୍ୟୟ—3. Interjection denoting a state of contentment in one's lot. ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—(ହେବା ଧାତୁର ଅନୁଜ୍ଞା ତୃତୀୟ
ହଉକ ହୋ ପୁରୁଷ—ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ ଆକାର) ଏହା ହେଉ, ସେ ହେଉ—Be it he, or she.

ହଉକତ—ଦେ. ବ (ଅ. ହକୀକତ)—ହଇକତ୍ [ଦେଖ]—
Haukata Haikat (See)

ହଉଦା—ପ୍ରାଦେ (ଓଡ଼ିଆଳ) ବ—ଖୋଲ ଅମାର; ହାତିର ହାଉଦା—
Hauda Cushion without arm, put on the back of an elephant

ହଉ ପଛକେ(ପଛେ)—ଦେ ଅ—(ଅନଜୋଖାସ୍ୟ ହୋଇ ସମ୍ମତି
Hau pachhake (pachhe) କରିବା ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ତାହାହଉକ ଅଚ୍ଛା ଏହା ସେପରି ଘଟୁ—Be it so.

ହଉସେ—ପ୍ରାଦେ (ଗାଟଣା) କ୍ରି—ହେଉଛି (ହେବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନ
Hause କାଳ, ୩ୟ ପୁରୁଷ ୧ବ)—Is.

ହଏ—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—('ହେବା' ବା 'ହବା' କ୍ରିୟାର ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ ୩ୟ
Hae ପୁରୁଷ ୧ବଚନ)—(ସେ ବା ତାହା)ହୁଏ—(He; she; it)
ହୟ ହୋ Is. ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର ଗାଟଣା) ଅ—ହଁ—Yes.

ହଏଜା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ହୈଜା)—ହଇଜା; ବିସୂଚିକା ରୋଗ—
Haejā Cholera.

ହଏତ—ଦେ. ଅ (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ହସ୍ତ)—ସମ୍ଭବତଃ;
Haeta ଏହା ବୋଧ ହୁଏ ଯେ; ଏହା ହୋଇଥାରେ ଯେ—
ହୟତ ଶାୟଦ Probably; perhaps; meseems; it seems.
[ଦ୍ର—ବହୁ ଭୂତକୋଷର ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକଙ୍କ ଲେଖା ଏ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ୟବହାରରୁ ଅନୁକୃତ 'ହଏତ' ଓ 'ହୁଏତ' ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ହଏ ବୋ—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର ଗାଟଣା) ଅଁ—ହୋ—
Hae bo Hallo !

ହଏରାଣ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ.ବଣ ଓ ବ—ହଇରାଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—
Haerān (etc) Hairāṇa etc (see)

ହଏରାଣି—ବୈଦେ. ବ—ହଇରାଣି (ଦେଖ)
Haerāṇi Hairāṇi (See)

ହଏରାଣିଆ—ଦେ. ବଣ—ହଇରାଣିଆ (ଦେଖ)—
Haerāṇiā Hairāṇiā (see)

ହଏରାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବଣ ଓ ବ—ହଇରାଣ (ଦେଖ)—
Haerān Hairāṇa (See)

ହଂ—ସ. ଅ—୧ । ରୁଷୋକ୍ତି (ମେଦନୀ)—1. Interjection denoting anger.
Ham ୨ । ଅନୁନୟ (ମେଦନୀ)—2. Interjection denoting request or solicitation. ୩ । ହଂ ବୀଜ; ହଂସଃ ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜ ଅକ୍ଷର (ଲିଙ୍ଗେ ହଂ ବୀଜାୟ ନମଃ)—3. The seed letter of the formula for the Hamsaḥ mantra. ୪ । ଅଜପାମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଅଂଶ—ନାକବାଟେ ଶରୀରରୁ ନିଃଶ୍ୱାସବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହେଲାବେଳେ ଅନୁଭୂତ ଶବ୍ଦ)—4. The sound symbolising the exhalation of air through the nostrils. [ଦ୍ର—ନାକବାଟେ ଶରୀର ମଧ୍ୟରୁ ବାୟୁ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ଅନୁଭୂତ ଶବ୍ଦ ସଃ; ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ମିଶି ହଂସଃ ଓ ଏହାକୁ ଓଲଟାଇ ବୋଲିଲେ ସୋଽହଂ ହୁଏ ।]

ହଂକଂ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଚିନ ଦେଶର କାଣ୍ଟନ୍ ନଗରର ଦକ୍ଷିଣରେ
Hamkam ଚାରିଶ ଅଧିକୃତ ଦ୍ୱୀପ ଓ ବନ୍ଦର—Hongkong,
[ହଂକଙ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] (an island and port in
ହଂକଂ ହଂକଂ China)

ହଂକା—ଦେ .ବ—ହଙ୍କା (ଦେଖ)—Hankā (See). ପ୍ରାଦେ
Hamkā (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚାଲି—Winnowing fan.

ହଂକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)
Hamkā(ke)ibā Hankāibā (See)

ହଂକା ହଂକି—ଦେ. ବି—ହଙ୍କାଡ଼କି (ଦେଶ)
Hamkā hamki Hankā hanki (See)

ହଂଗା(ଗେ)ରି—ଦେଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଉରୋପର ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର
Hamgā(ge)ri ଉତ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦେଶ—Hungary.
ହଂଗା(ଗେ)ରୀ ହଂଗେରୀ [ହଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ହଂଗୋରି—ଦେ. ବି—ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ୍ ପାହାଡ଼ରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଏକଜାତୀୟ
Hamgori କାଠଗଛ—A kind of timber wood tree
ହାଙ୍ଗୋରୀ found in Darjeeling hills. [ଦ୍ର—ଏଗଛର କାଠ
ହଂଗୋରି ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଖଟ, ଟେବୁଲ, ଚୌକି ଆଦି ଗୃହୋପକରଣ ତିଆରି ହୁଏ। ପାହାଡ଼ିଆମାନେ ଏହାର ଫଳକୁ ଖାଆନ୍ତି।]

ହଂଜି—ସଂ. ଣ—ହ୍ରଞ୍ଜ (ହ୍ର. ଶ)—Sneeze.
Hamji (ହଞ୍ଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ହଂତ—ସଂ. ଅ—(ଖେଦସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ; ଆହା)—(ହ୍ର. ଶ)
Hamta Alas.

ହଂବା—ଦେ. ବି—(ସଂ ହଂ ଭା)—ହଂଭା (ଦେଶ)—
Hamba Hambhā (See)

ହଂଭା—ସଂ. ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କ ହମ୍ବାଲିବା ଶବ୍ଦ (ହ୍ର. ଶ)—
Hambhā The lowing of cattle.

ହଂସ୍‌ଲି—ଦେଦେ. ବି—(ଫା)—ହଂସଲି (ଦେଶ)—
Hams-li Hamsali (See).

ହଂସ୍‌ଲି ହାଡ଼—ପ୍ରଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—କାନ୍ଧ ଓ କଣ୍ଠକୁ ଲାଗିଥିବା
Hams-li hārda ହାଡ଼—Clavicles or collar bones.

ହଂସ—ସଂ. ବି—(ହନ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତା ସ)—୧।
Hamsa ଜଳଚର ପକ୍ଷି-ବିଶେଷ—1. The Swan. [ଦ୍ର—
(ହଂସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏହା ଜଳରେ ପହଁରିପାରେ; ଏହାର ଗୋଡ଼ର
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସଂଯୁକ୍ତ ଥାଏ, ତେଣୁ
ଶ୍ୱେତ ଗରୁତ୍, ଚକ୍ରାଙ୍ଗ, ଏହାକୁ ଲିପ୍ତପଦ ବୋଲାଯାଏ। ଏହାର ଅଣ୍ଡା
ମାନସୌକା, କଳକଣ୍ଠ, ଚେପଟା; ଏହା ପ୍ଲବଗଜାତୀୟ ଜଳଚର
ସିତଚ୍ଛଦ, ସିତପକ୍ଷ, ପକ୍ଷୀ; ଏମାନେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବଡ଼ ବଡ଼
ସରଃକାକ, ସୁରୁଦଂଶକ, ସରୋବରରେ ପହଁରନ୍ତି। ହଂସର ଡେଣାରୁ
ଧବଳପକ୍ଷ, ମାନସାଳୟ, ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଝଡ଼ିପଡ଼େ ତହିଁର ମୂଳଦେଶ
ଚାରଟ, ବରଳ ଖଳା ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥବିଶିଷ୍ଟ
ହାଁସ ହଁସ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ତାକୁ କାଟି କଲମ
୨. କଣ୍ଟକୀ (Swan quill)ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାର ମାଂସ ଗୁରୁପାକ, ଜ୍ୱରଶ୍ରମାପହ, ବାତହର, ବୃଷ୍ୟ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳପ୍ରଦ, ବାତଘ୍ନ, କଫଜନକ, ସ୍ୱର ପରିଷ୍କାରକ ଓ ତିମିର (ଅନ୍ଧାରକଣା) ରୋଗର ଉପକାରକ।

ପୁରାଣାଦିରେ ହଂସ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବାହନରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି।

ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ହଂସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ହଂସ ଆଗରେ ପାଣିମିଶା ଦୁଧ ରଖିଦେଲେ ସେ ଦୁଧଟକ ଖାଇଦିଏ ଓ ପାଣିଟକ ଦୁଧରୁ ଅଲଗା କରି ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଯାଏ ("ହଂସୋହି ଖୀରମାଦତ୍ତେ, ତନ୍ମିଶ୍ରଂ ବର୍ଜୟତ୍ୟପଃ")। ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ହଂସର ଥଣ୍ଟାରୁ ଅମ୍ଳରସ କ୍ଷରିତ ହୁଏ, ସେହି ଅମ୍ଳରସ ଦୁଧରେ ମିଶିଲେ ତାହା ଛେନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ, ଏବଂ ସେହି ଛେନାଟକ ହଂସ ଖାଇଯାଏ ଦୁଧର ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ପାଖରେ ପଡ଼ିରହେ।

ହଂସମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଡମ୍ବ ପାଇଁ ପାଳନ୍ତି। ଡମ୍ବକୁ ଦେଢ଼ଦେଢ଼ ବର୍ଷକୁ ଖାଆନ୍ତି। ଅପାଳିତ ହଂସମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ-କାଳରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ନ ରହି ଉତ୍ତରଅଞ୍ଚଳକୁ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ଓ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ହଂସ ଓ ହଂସଜାତୀୟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମାରମ୍ଭରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତର କାନ୍ଦିରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ରକ୍ଷାକାଣ୍ଡେ ଉତ୍ତର ଦିଗ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ ମାନସ-ସରୋବରକୁ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ଓ ବର୍ଷାଋତୁ ପରେ ପୁଣି ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି।

ହଂସମାନଙ୍କ ମନ୍ଥର ଗତିକୁ ନିତମ୍ବିନୀ ଗୁରୁଜଘନା ଯୁବତୀମାନଙ୍କ ଗତି ସଙ୍ଗେ କବିମାନେ ତୁଳନା କରନ୍ତି, ଏବଂ ଚାଲିଲାବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଦର ନୂପୁର ଅବାଜ ଦ୍ୱନିକୁ କବିମାନେ ଜଳହଂସ ରୁତ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି।

ବଡ଼ ହଂସକୁ ରାଜହଂସ ବୋଲାଯାଏ। ବତକ ବା ପାଣି-ହଂସଙ୍କ ବେକ ଅପେକ୍ଷା ହଂସମାନଙ୍କ ବେକ ଲମ୍ବା। ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଅଂଶରେ ହଂସ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ଏମାନେ ପାଣିରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ରଜଳଜନ୍ତୁ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି। ହଂସର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ କଳାହଂସ, ଆମେରିକାରେ ପାଇଁସିଆ ଓ ଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ହଂସ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି।] ୨। ବିଷ୍ଣୁ (ମେଦନୀ)—2. Bishnu. ୩। ଜୀବାତ୍ମା—Soul of animals, as distinguished from the Supreme Soul. ୪। ପରବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା (ମେଦନୀ)—4. The Divine Soul pervading the universe. ୫। ସୂର୍ଯ୍ୟ (ମେଦନୀ)—5. The sun. [ଉ—(୨, ୩, ୫) ବୋଲେ ଦେବକର୍ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖ୍ୟାତ, ବିଷ୍ଣୁରେ ହଂସ ତୋଷଦା ସ୍ୱତ— ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହ୍ୟାଶ୍ଚ ବିଳାସ]

୬। ବ୍ରହ୍ମା (ମେଦନୀ)—6. The Creator Brahma. ୭। ଶିବ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—7. God Siba. ୮। ଅଜପା ମନ୍ତ୍ର (ମେଦନୀ)—8. The mystic word which in involuntarily uttered with every breath. [ଦ୍ର—ସର୍ବଦା ନିଃଶ୍ୱାସବାୟୁକୁ ଛାଡ଼ିବା ଓ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବାୟୁକୁ ଶରୀର ଭିତରକୁ ନେବାବେଳେ ଜୀବ ଯଥାକ୍ରମେ ଏହି ହଂସଃ ମନ୍ତ୍ର ଜପୁଅଛି।

ମଧ୍ୟାନ୍ତରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ବା ଶ୍ୱାସର ଗ୍ରହଣକାଳରେ 'ହଂ' ଓ ଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବାବେଳେ 'ସଃ' ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ।

ପ୍ରତିଦିନ ଜୀବ ଏହି ଅଜପା ମନ୍ତ୍ରକୁ ୨୧ ହଜାର ୬୦୦ ଥର ଜପୁଛି, ଅର୍ଥାତ୍, ଏତେଥର ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରୁଛି । ଏହି ନିଃଶ୍ୱାସର ଗତିକୁ ପ୍ରାଣାୟାମଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ଓ ଠିକ୍‌ରଖିବା ଏବଂ କେଉଁ ସୁଡ଼ାରେ ଶ୍ୱାସ ବୋହୁଅଛି, ତାହା ଜାଣିବା ଯୋଗସାଧନର ଅଙ୍ଗ ।] ୯ । ନିର୍ଲୋଭ ନୃପ (ମେଦିନୀ)—9. A king having no avarice. ୧୦ । (ନାମ) ମେରୁର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ-ବିଶେଷ (ପୁରାଣ)—10. Name of a mythological mountain to the north of Meru (pole). ୧୧ । ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ—11. Envy. ୧୨ । ମନ୍ତ୍ର-ବିଶେଷ; ହଂସମନ୍ତ୍ର (ଦେଶୀ)—12. Name of a mystic formula. ୧୩ । ଅବଧୂତ; ଯୋଗିଭେଦ (ମେଦିନୀ); ପରମହଂସ—13. A class of anchorites who have renounced all worldly ties and passions. ୧୪ । ପ୍ରାଣବାୟୁ; ଶ୍ୱାସ; ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ-ବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—14. Name of the vital air; breath.

[ଦ୍ର—ଯୋଗସାଧନ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଷଟ୍‌ଚକ୍ର କଳ୍ପନାପୂର୍ବକ ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ନିରୋଧ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ଏକାନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ନାସାଗ୍ରକୁ ଚାହିଁ ସାଧନା କଲେ ସାଧକଙ୍କୁ କ୍ରମଶଃ ଲଲାଟ-ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବିନ୍ଦୁ ଦେଖାଯାଏ, ଏବଂ ଇଡ଼ା (ଇଅଁଳା), ପିଙ୍ଗଳା (ପିଅଁଳା), ଓ ସୁଷୁମ୍ନା (ଶିଶୁମ୍ନା) ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳି କରୁଥିବା ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ସାଧକ ଲକ୍ଷ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଏହି ଯୋଗ-ସାଧକକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳରାମ, ଅଚ୍ୟୁତ, ଅନନ୍ତ, ଯଶୋବନ୍ତ ଆଦି ଭକ୍ତମାନେ ଅଜପାଜପ ବା 'ଶରୀରଭେଦ' ନାମରେ ଚଳାଇ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଉକ୍ତ ତିନି ନାଡ଼ିର ସନ୍ଧି (ତ୍ରିକୂଟ, ତ୍ରିମୁନା) ରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ (ହଂସ, ଓଲଟ ହଂସ) ଖେଳୁଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେମାନେ 'ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ' ବା ତାନ୍ତ୍ରିକ ଷଟ୍‌ଚକ୍ର-ସାଧନକୁ ଲୋକସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।] ୧୫ । ମହିଷ—15. Buffalo. ୧୬ । ତୁରଙ୍ଗମଭେଦ; ଅଶ୍ୱ ବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—16. A species of horse. ୧୭ । ନରପତି; ରାଜା—17. King. ୧୮ । ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ; ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—18. Spiritual preceptor. ୧୯ । ସିତବର୍ଣ୍ଣ, ପିଙ୍ଗଳଚକ୍ଷୁ, ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଗ ଓ ବୃହତ୍-ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ଗାଈ—19. A white cow having grey eyes, coppery horns and large mouth. ୨୦ । ପର୍ବତ (ମେଦିନୀ)—20. Mountain. ୨୧ । କାମଦେବ (ହ. ଶ)—21. Cupid. ୨୨ । ନୃତ୍ୟ-ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—22. A kind of dance. ୨୩ । ହଂସାକାରରେ ନିର୍ମିତ ଏକ ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାସାଦ (ହ.ଶ)—23. A kind of swan-shaped building. ୨୪ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଜନୈକ ଦୁଷ୍ଟ କ୍ଷତ୍ରିୟବୀର—24. Name of a warrior killed by Krushna,

[ଦ୍ର—ଏହାର ଭାଇର ନାମ ଡିମ୍ବକ; ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ତପସ୍ୟା-ଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କଠାରୁ ବର ଓ ଅସ୍ତ୍ର ପାଇ ଅଜେୟ ହେଲେ ଓ କ୍ରମଶଃ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ । ଦିନେ ଏମାନେ ଦ୍ୱାରକାଠାରୁ କୌଶୀନ ଖଣ୍ଡିକ ଛଡ଼ାଇ ନେବାରୁ ମୁନି ଦ୍ୱାରକାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଫେରାଦ ହେଲେ ଓ କୃଷ୍ଣ ହଂସକୃତ ଏ ଅବମାନନାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହେଲେ । କେତେ ଦିନ ପରେ ହଂସର ପିତା ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କରିବାରୁ ହଂସ ଯାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରୁ ବର ମାଗିଲା, କୃଷ୍ଣ ନାହିଁ କଲେ; ଓ ଏହା ସଙ୍ଗେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଚେହେରାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲା; ଓ ଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ ହେଲା । ଡିମ୍ବକ ଭ୍ରାତୃଶୋକରେ ଯମୁନାରେ ଝାସଦେଇ [ମଲା—ଭାଗବତ] ବିଣ—୧ । ଅଗ୍ରତଃ ସ୍ଥିତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Situated in front. ୨ । ମତ୍ସର (ମେଦିନୀ)—2. Envious. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ପ୍ରଧାନ—3. Excellent. ୪ । ବିଶୁଦ୍ଧ (ଅଜୟ)—4. Pure. ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୁଷଲୋକଙ୍କୁ

ହାଁସ ହଁସ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ଅବଧୂତ ବିଶେଷ—[ଦ୍ର—ଏମାନେ ହଂସାଶ୍ରୁନ୍ୟ, ଗୃହ-ତ୍ୟାଗୀ, କାମନାରହିତ, ସର୍ବଦା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ଚିରକୁମାର, ଯଥା—ଲବ୍ଧ ଅନ୍ନଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି) —2. A class of recluse. ୩ । ଲଲାଟ ମଧ୍ୟରେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ି ସଙ୍ଗରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବା କଳ୍ପିତ ପ୍ରାଣବାୟୁ (ଯାହା ଶରୀରଭେଦ ଭଜନରେ "ହଂସ ଖେଳୁଛି ତ୍ରିକୂଟ ସନ୍ଧିରେ । ଯମୁନା ବହୁଛି ଉଜାଣି" ଇତ୍ୟାଦି ପଦରେ ସୂଚିତ)—The essential air sustaining the body; and which is said to move inside the eyebrow. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର; ବଜାରବାସୀଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ; ଭୁଲ, ହୁନୀ, ହଂସୀ) ବି. (ସଂ. ହାସ୍ୟ)—ହାସ୍ୟ; ହସ—Laughter. (ଉ—ଯଥା—ହାମ୍‌କୁ ଏକଥା ଶୁଣି ହଂସ ଲାଗୁଛି ।]

ହଂସ ଉଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମୃତ୍ୟୁଘଟିବା—

Hams urdijibā The flying away of the bird of life from the cage (body); death taking place.

ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ଉଡ଼େଯାଓୟା

ହଂସ ଉଡ଼ଜାନା

ହଂସକ—ସଂ.ଗ (ହଂସ+ସ୍ୱାର୍ଥ,କ)—୧ । (ପୁଂ) ରାଜହଂସ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା) Hamsaka 1. Swan. (ହଂସ+କ୍ରୈଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ କରିବା+ (ହଂସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ୨ । ହଂସାକୃତି ନାଦୟୁକ୍ତ ଚରଣ ଭୂଷଣ

A kind of ornament for the leg which emits a sound like that of a swan. [ଯଥା-ନୂପୁର ହଂସକାନ୍ତ ନିନାଦରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରହାକର ଚକ୍ରୁ ଯ ଗୀତ] ୩ । ହଂସାକୃତି ରବଶୂନ୍ୟ ଚରଣଭୂଷଣ—3. A soundless ornament for the leg. [ଯଥା—ବିସ୍ତୃତ ଯେ ହଂସକର ନିସ୍ୱନ, ବିତପନ ନକ୍ଷତ୍ର-ମାଳା ସ୍ୱନ—ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ] ୪ । ପାଦକଟକ (ଏହା ହଂସାକୃତି ଥିବାରୁ) ପାଦବଳସ୍ୱ, ବଳା, ପାଉଁଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଏହା ରବଶୂନ୍ୟ)—4. Anklet (which does not tinkle). ୫ । ତାଳପ୍ରଭେଦ; ଯେଉଁ ତାଳ ପ୍ରଥମେ ଲଘୁ, ପରେ ଗୁରୁ ଓ ଶେଷରେ ଲଘୁ ହୋଇଯାଏ (ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର)—5. Name of a musical measure. ୬ । ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦ୍ରିକାବିଶିଷ୍ଟ ଗହଣା—6. An ornament for the fingers of the leg. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର, ଭିତର ଜନ ବ୍ୟବହୃତ) ବି. (ସଂ. ହାସ୍ୟ) – ହସ; ହାସ୍ୟ—Laughter.

ହଂସ କଲମ—ଦେ. ବି.—ହଂସପକ୍ଷର ମୂଳ କଟାଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା Hamsa kalama କଲମ—Pen from swan quill. হাঁস কলম हंस कलम

ହଂସ କୀଳକ—ସଂ. ବି—ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ—Hamsa kīlaka Name of a posture during coition.

[ଯଥା—ନାରୀ ପାଦଦ୍ୱୟଂ କୃତ୍ୱା କାନ୍ତସ୍ୟୋରୁ ଯୁଗୋପରି କଣ୍ଠମାଦୋଳୟେଦ୍ ଯତ୍ରାତ୍ ବନ୍ଧୋଽୟଂ ହଂସକୀଳକଃ—ଶ୍ରୁତଦୀପିକା ।]

ହଂସ କୁମର—ଦେ. ବି (ସଂ. ହଂସକୁମାର)—ଯମ—Hamsa kumara God Jama.

[ଉ—ମରକତକେଶୀ ଓଷ୍ଠସ୍ପୃଧାପାଟ୍ଟ କ ଉରସ୍ଥଇ ହଂସ-କୁମର—ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମମୁଧାନିଧି ।]

ହଂସ କୂଟ – ସଂ. ବି—୧ । ବୃଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ବୃଷଭର ଚୁଳ—Hamsa kuṭa The fleshy protuberance on the shoulder of a bull. ୨ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ-ବିଶେଷ (ପୁରାଣ)—2. Name of a mythological mountain.

ହଂସ:କେଳି—ଦେ.ବି—ପିଷ୍ଟକ ବିଶେଷ—A kind of cake. Hamsa keli [ଯଥା—ହଂସକେଳି କଟକମାନ—ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବିଦ୍ୟାତରଙ୍ଗିଣୀ]

ହଂସ ଗତି—ସଂ. ବି—୧ । (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍) ହଂସପରି ଧୀରଗତି—Slow Hamsa gati motion of the swan. ୨ । ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପ୍ତି; ମୁକ୍ତି (ହ. ଶ)—2. Final beatitude. ୩ । କୋଡ଼ିଏ ମାତ୍ରାର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ଛ. ଶ)—3. A kind of syllabic metre. [ଉ—ଏଥିରେ ଏକାଦଶ ମାତ୍ରାରେ ବିରାମ ହୁଏ । ଏହି ଛନ୍ଦର ଦ୍ୱାଦଶ ମାତ୍ରାରେ ଯତିପାତ ହେଲେ ଏ ଛନ୍ଦକୁ ମଣ୍ଡୁକଳତା କୋହି ଯାଏ (ଛ. ଶ)] ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ହଂସର ଗତିପରି ଧୀର ମଧୁର ଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—Having slow and lovely gait. [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିଶେଷଣରୂପେ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ହଂସଗଦା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସ + ଗଦ୍ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—ମଧୁରଭାଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—Hamsagadā Sweet-voiced lady.

ହଂସଗଦ୍‌ଗଦା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସ + ଗଦ୍‌ଗଦ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମଧୁର-ନିନାଦିନୀ; ମଧୁରଭାଷିଣୀ—Hamsagadgadā Sweet-voiced (woman); of sweet speech.

ହଂସ ଗମନ—ସଂ. ବି (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍)—୧ । ହଂସର ଚାଲି—Hamsa gamana 1. Gait of a swan. ୨ । ହଂସପରି ଚାଲି—2. Majestic walking like a swan. ବିଣ. ପୁଂ (ହଂସଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ହଂସପରି ଚାଲେ—Majestically walking like a swan. [ଉ—ଏହି ଶବ୍ଦ ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କବିମାନେ ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଆକାରକୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।]

ହଂସଗମନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସପରି ଗମନ ଯାହାର; ହଂସ + ଗମନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହଂସଗାମିନୀ (ଦେଖ)—Hamsagamanā Hamsagāmini (See).

ହଂସଗମନୀ—ଦେ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ହଂସଗମନା) – ହଂସଗାମିନୀ (ଦେଖ)—Hamsagamanī Hamsagāminī (See).

ହଂସଗାମିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ହଂସପରି ମନ୍ଥର (ହଂସଗାମୀ—ପୁଂ) ଗତିରେ ଓ ମନ୍ଥରରେ ଚାଲେ—(A woman) Strutting majestically like a swan. [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଆକୃତିକୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କଠାରେ କବି-ମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଦେଖା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହଂସଗାମୀ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ।] ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହଂସପରି ଚାଲିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman with a swan's gait. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଣୀ ଦେବୀ—2. The wife of God Brahmā.

ହଂସ ଗୁଣା—ଦେ.ବି—ଯେଉଁ ଗୁଣାରେ ବା ନାକର ଅଳଙ୍କାରରେ ହଂସର Hamsa guṇā ମୂର୍ତ୍ତି ବସାଯାଇଥାଏ—A nose ring set with the image of a swan.

ହଂସଜା—ସଂ. ବି (ହଂସ = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Hamsajā ଯମୁନା ନଦୀ—Jamuna river. [ଉ—ବୁଢ଼ି ହଂସ ପରି ହଂସଜାଙ୍କରେ, ବାରେ ଗମନ ପ୍ରଚୁର ବେଳାରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ହଂସ ଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ହଂସର ଅଣ୍ଡା—Swan's egg. [ଦ୍ର—
Hamsa dimba ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ଉଷ୍ଣ-
ହାଁସର ଡିମ ସ୍ୱାଦୁ, ଲଘୁପାକ, ବଳ୍ୟ, ବୃଂହଣ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ
ଅଣ୍ଡା ବାତନାଶକ; ଓ ପାକ ହେଲେ ଲଘୁତର ଓ ରେତଃକ୍ଷୟ, କାଶ,
ହୃଦ୍ରୋଗ, ଯକ୍ଷ ଆଦି ସର୍ବାମୟ ବିନାଶକ ହୁଏ—
ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]

ହଂସ ତୁଲି—ଦେ. ବି—ହଂସୁଲି ତୁଲି (ଦେଖ)
Hamsa tuli Hamsuli tuli (See)

ହଂସ ଦାହନ—ସଂ. ବି—ଅଗୁରୁ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଗୁଗ୍ଗୁଳ—
Hamsa dāhana Agallochia.

ହଂସନ୍—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା. ହସନ୍)—ହସନ୍ ବା ହୋସେନ୍‌ର ଡାକ-
ହୋସେନ୍ ନାମ—Nickname for a Mahammadan
ହସନ named Hossain.

ହଂସ ନଥ—ଦେ. ବି—ହଂସନୋଥ (ଦେଖ)
Hamsa natha Hamsanotha (See)

ହଂସନାଥ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—1. A name
Hamsanātha given to males. ୨ । ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କ ନାମ
ହଂସନାଥ ବିଶେଷ—2. Name of an idol of Śiba. ୩ ।
ହଁସନାଥ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ କଟକ ସହରର ୭।୮ ମାଇଲ୍ ପୂର୍ବରେ
କାଠଯୋଡ଼ୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ବିଶେଷ;
ପରମହଂସନାଥ—3. A popular name Parama-
hamsanātha; an image of Śiba at
Paramhamsa in the Cuttack district.

ହଂସ ନାଦ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହଂସର ଶବ୍ଦ—
Hamsa nāda The sound made by a swan.

ହଂସନାଦିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସପରି ନାଦ କରୁଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ) —
Hamsanādinī (A woman) Having the voice of a
swan. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୋରମା ନାମ୍ନିବିଶେଷ—[ଦ୍ର—
ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗତି ହସ୍ତୀର ଗତିପରି, କଣ୍ଠସ୍ୱର କୋକିଳ
ସ୍ୱରପରି, ଯାହାଙ୍କ ଶରୀର କୃଶ, ନିତମ୍ବ ପୃଥୁଳ, ତାଙ୍କୁ
ହଂସନାଦିନୀ ବୋଲାଯାଏ ।]
(ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗମନା ତନ୍ୱୀ କୋକିଳାନାଂରୁତାନ୍ୱିତା
ନିତମ୍ବ ଗୁର୍ବିଣୀ ଯାସା କଥ୍ୟତେହଂସନାଦିନୀ—ଶବ୍ଦମାଳା)
A woman having the gait of an ex-
cellent elephant, the sweet voice of a
peacock and having big buttocks with
a lean body.

ହଂସନାବାଦ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଟକ ସହରର ଅଂଶବିଶେଷର
Hamsanābād ନାମ—Name of a part of the
town of Cuttack.

ହଂସନାଭ—ସଂ. ବିଣ (ନାମ)—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣୋକ୍ତ ପର୍ବତ ବିଶେଷ—
Hamsa nābha Name of a mythological
mountain.

ହଂସ ନୋ(ନ)ଥ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ନୋଥରେ ହଂସର ମୂର୍ତ୍ତି ବସି
Hamsa no(na)tha ଥାଏ—A notha or nosering
ହଁସନଥ ହଁସନଥ with the image of a swan on it.

ହଂସ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ୧ । (ସାମୁଦ୍ରିକ; ଏହି ରେଖାର ଦୁଇ ପାଖରେ
Hamsa paksha ହଂସର ପକ୍ଷରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଛୁଦ୍ର ପରି ଲାଗିଥିବା
ପରି ଗୁଡ଼ିଏ ରେଖା ଲାଗିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଶୁଭ ସୂଚକ
କରତଳସ୍ଥ ରେଖା ବିଶେଷ—(Palmistry) Name
of a feather-like line found on the palms
of the hands. ୨ । ହଂସର ପକ୍ଷ—2. The
wing or feather of a swan.

ହଂସ ପକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି—ହଂସ ନାମକ ପକ୍ଷୀ—The bird Swan.
Hamsa pakshī ଦେ. ବି—୧ । ହଂସର ପକ୍ଷ—1. The
ହାଁସର ପାଖା ହଁସକାପର feather of a swan. ୨ । ହଂସ-
ପକ୍ଷର କଲମ—2. Swan-quill pen.

ହଂସ ପଥ—ସଂ.ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ଆକାଶରେ ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ ହଂସମାନେ
Hamsa patha ମାନସସରୋବରକୁ ଉଡ଼ିଯିବାବେଳେ ଯେଉଁ
ବାଟ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି—The high part of the
sky used by the swans when migrating
to the Mānasasarobara lake.

ହଂସ ପଦ—ସଂ.ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ହଂସର ପଦ (ଯହିଁରେ ଆଙ୍ଗୁଠି
Hamsa pada ଯାକ ଏକାଠେଇଁ ଲାଗିଥାଏ)—1. Swan's
foot; the web-foot of the swan. ୨ । ହଂସ
ପଦ ପରି ଜଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଯୁକ୍ତ ପଦ; ଲିପ୍ତ ପଦ—
2. Webfoot. ୩ । ଦୁଇ ତୋଳା ବା ଏକ କର୍ଷ
ପରିମିତ ଓଜନ—3. A standard weight of
2 tolas or 1 Karsha. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)
୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଠିଯାକ ପରସ୍ପର
(ହଂସପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ଲାଗିଥାଏ—1. Webfooted
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦର ମଝି ଦେଇଲା ନ ହୋଇ
ସମସ୍ତ ପାଦତଳ ଭୂମିରେ ଘସି ହୋଇ ଲାଗିଥାଏ—
2. A person whose soles touch the
ground completely without there being
any hollow in the middle.

ହଂସପଦୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୋଧାପଦୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଗୁଥଳଲତା
Hamsa padī ଗୋଥଳଥଲତା, ଏକ ପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘ ଶାଳଲତା
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ମଧୁସ୍ରବା, ହିପଦୀ, —1. A creeper;
ଗୋଧାପଦୀ, ହଂସପାଦିକା, Vites Latifolia. [ଦ୍ର—
ହଂସପଦୀ, ଗୀଟମାତା.ଗୁହ୍ୟାଳକ, ଏହି ଲତାର (ସଂ. ଗୁହ୍ୟାଳକ)
ତେଲ ଘରର ଫାଟ ଓ ଗୁଣ୍ଡର ବଡଳର ଫାଟରେ ପଶି ଏ
ଲତା ମାଡ଼େ (ଏଥିପାଇଁ ନାମ ଗୁହ୍ୟାଳକ); ଏହାର ପତ୍ର
ହିପଦି; ପତ୍ର ରୋମଶ । ଏହାର ପତ୍ରର ଅଗ୍ରର ହଂସର
ଲିପ୍ତ ପାଦ ସଦୃଶ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ହଂସପଦୀ । ଅଳ୍ପ

ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲତା (ସଂ. ଗୋଧାପର୍ଣ୍ଣୀ) ଅଛି । ଏହାକୁ ବଡ଼ ଗୁଅଳଲତା ବୋଲାଯାଏ (Vites Pedanta).

ଏହା କଟୁରସ, ଶୀତଳ, ଗୁରୁପାକ, ରସାୟନ, ଓଦାହ, ଭ୍ରାନ୍ତି, ଅପସ୍ମାର, ଅତିସାର, ରକ୍ତଦୋଷ, ବ୍ରଣ, ବିସର୍ପ, ଭୂତାବେଶ, ଅଗ୍ନିମୋହଣୀ ଓ ବିଷଦୋଷର ଶାନ୍ତି-କାରକ । ଏହି ସମସ୍ତ ବାଟ ବଥ ଉପରେ ବୋଳିବେ ବଥ ପାଟିଯାଏ ଏବଂ ଛତ ଭଲ ହୁଏ ।] ୨ । ହଂସରାଜ (ଦେଖ)—2. Hamsarāja (See).

ହଂସ ପର—ଦେ.ବ.—ହଂସର ଦେହରେ ଓ ଦେହରେ ଥିବା କୋମଳ
Hamsa para ପୁଚ୍ଛ ରୋମ—The down of the swan;
ହାଁସେରପାଳକ ହଁସକାପର eider down.

ହଂସପାକ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ.ବ.—ଔଷଧପାକାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର-
Hamsapāka Jantra ବିଶେଷ – Name of a contri vance for boiling Ayurvedic preparations.

ହଂସପାତା(ତ)ଳ—ବୈଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ. ବ—ହସ୍ପିଟାଲ୍—Ho pital.
Hamsapātā(ta)la [ଉ—ସାନ ବାବୁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ପାଟିଯାଇଛି;
ହଁସପାତାଳ ଘୋଲିସ ସାନବାବୁଙ୍କୁ ହଂସପାତାଳକୁ ପଠାଇଛି—
ଅସ୍ପତାଳ ଉକାଶ୍ରୀଚରଣ— ସଂସାରଚିତ୍ର]

ହଂସ ପାଦ—ସଂ. ବ—୧ । ହଂସର ଚରଣ—1. The foot of a
Hamsapāda swan. ୨ । ହିଙ୍ଗୁଳ (ହଳାୟୁଧ)—2. Red sulphide of mercury; cinnabar; vermilion. ୩ । ହଂସପାଦପତ୍ର ସଦୃଶବିଶିଷ୍ଟ ଲତା ବିଶେଷ (ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ)—3. A kind of medicinal herb; Vites latifolia.

ହଂସପାଦା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ହଂସପଦ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମଗ୍ର
Hamsapādā ତଳପା ଭୂଇଁରେ ଲାଗୁଥିବାରୁ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖା-
(ହଂସପାଦଥ—ଅଳ୍ପରୂପ) ଯାଏ—(A person) Having
[ହଂସପାଦୀ, ହଂସପାଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) the whole sole of his
ହଁସପେୟେ feet touching the ground without hav-
ହଂସପାଦା ing any hollow inside.

ହଂସପାଦିକା—ସଂ. ବ—ହଂସପଦୀ (ଦେଖ)—
Hamsapādikā Hamsapadī (See)

ହଂସପାଦୀ—ସଂ. ବ—୧ । ହଂସପଦୀ ଜାତୀୟ ଲତା ବିଶେଷ (ରକ୍ତମାଳା)
Hamsapādī 1. A species of Hamsapadī [ଦ୍ର—
ଏଥିର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଶିପଦୀ—ହଂସେକ୍ଷୁ . ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ]

ହଂସପୁର—ଦେ.ବ—୧ । ରାଜପରିବାରସ୍ଥା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ରହିବାପାଇଁ ଘର;
Hamsapura ରାଣୀ ହଂସପୁର; ଅନ୍ତଃପୁର—1. Harem.
ରାନୀମହଲ [ଯଥା—ତମେ ଭଲେ ଜାଣ ପ୍ରାଣେ ନଭେ ଗୁପ୍ତରେ;
ରାନୀମହଲ ନୁହଇବ ପାପ ଜେମା ହଂସପୁରେ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେ-
ଶରୀ] ୨ । ଆଧୁନିକ ମୁଲତାନ—2. Modern
Multan. [ଉ—କାଶ୍ମୀର, ପଞ୍ଚଳାବତୀ, ତକ୍ଷଶିଳା
ପୁଣ୍ଡ, ଶୀଳାପୁର, ହଂସପୁର ଅବଦର ଯେତେ—ରାଧାନାଥ,
ମହାଯାତ୍ରା ।]

ହଂସ ବାହନ—ସଂ.ବ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ହଂସ ଅଟେ ବାହନ ଯାହାର)—
Hamsa bāhana ବ୍ରହ୍ମା—God Brahmā. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ
ଯାହାଙ୍କ ବାହନ ହଂସ—Having the swan as
(ହଂସବାହନା—ସ୍ତ୍ରୀ) his carrier.

ହଂସ ବାହନା(ବାହିନୀ)—ସଂ, ବ ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସ+ବାହନ+ଅ; ହଂସ ଅଟେ
Hamsa bāhanā(bāhini) ବାହନ ଯାହାଙ୍କର—ବହୁବ୍ରୀହି;
ହଂସ+ବହଧାତୁ + ଇନ୍+ଈ; ହଂସ ଯାହାଙ୍କର
ବାହନ) ୧ । ସରସ୍ୱତୀ—1. Goddess of learning.
୨ । ବ୍ରହ୍ମାଣୀ—2. The wife of Brahmā.
ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସ ବାହନର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine
of Hamsa bāhana.

ହଂସ ବୀଜ—ସଂ. ବ—ହଂସଡିମ୍ବ—
Hamsa bīja Swan's egg.

ହଂସମଣି—ଦେ. ବ ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—1. A name
Hamsamani given to males. ୨ । ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ-
ହଂସମଣୀ ବିଶେଷ—2. Name of an image of
Siba. ୩ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପରମହଂସନାଥ ମହାଦେବଙ୍କ
ଜାତନାମ—3. Popular name of the image
of Paramahamsanātha in the district of
Cuttack.

ହଂସ ମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ମନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ସୋହଂ.
Hamsa mantra 1. A mystic formula reciting
ହଂସମନ୍ତ୍ର knowledge about the Supreme Soul.
ହଂସମନ୍ତ୍ର [ଉ—ହଂସ ମନ୍ତ୍ର ମୋର କର୍ଣ୍ଣରେ ଦେଇ, ଅଳହୁଁ ଶିଷ୍ୟକର
ମୋତେ ଭୁହ—ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା] ୨ । ଅଜପା
ମନ୍ତ୍ର; ବିନା ଜପରେ ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ସାତାୟାତ କରୁ-
ଥିବା ନାସାବାୟୁ ଜନିତ ମନ୍ତ୍ର—2. Mystic formula
formed by the sound of exhalation and
inhalation.

ହଂସ ମାଳା—୧ । ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ହଂସଶ୍ରେଣୀ; ହଂସ ସମୂହ—
Hamsa mālā 1. A crowd or herd of swans.
୨ । ମାଳହଂସ—2. Gander. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତ-
ବିଶେଷ (ଛ. ଶ)—3. Name of a syllabic
metre.

ହଂସମାଷା—ସଂ. ବ.—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)—
Hamsa māshā Māshaparṇṇi (See)

ହଂସମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. ବ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ସାହାସ ମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Hamsamuṇḍi Sāhāsamuṇḍi (See)

ହଂସ ଯୋଷିତ୍—ସଂ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସୀ—A she-swan.
Hamsa joshit

ହଂସ ରଥ (ଯାନ)—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି—ହଂସ ଅଟେ ରଥ=ବାହନ
Hamsa ratha (Jāna) ଯାହାର)—ବ୍ରହ୍ମା—God Brahmā
(whose vehicle is swan).

ହଂସରାଜ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ହଂସପାଦ)—ଅପୁଷ୍ପକ ପଣ୍ଡୀଙ୍ଗ ବିଶେଷ—
Hamsarāja (ଦ୍ର—ଏହାର ଡାଙ୍ଗ ବଳା ତାର ପରି; ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ
ହଂସରାଜ ସମଳପତ୍ରୀ ଡାଳର ଦୁଇପାଖେ ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗାରେ
ଲାଗିଥିବା ନଡ଼ିଆ ପତ୍ର ପରି ଲାଗିଥାଏ । ପତ୍ରମାନ ଅର୍ଦ୍ଧ-
ଚନ୍ଦ୍ରାକାର । ବର୍ଷା ଦିନେ ଓଦାପାଟର ଓ ଇଟା କାନ୍ଥରେ
ଏ ଗୁଳ୍ମ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗୁଳ୍ମ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର; ଏଥିର
ମୂଳରୁ ଡାଳମାନ ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ପରି ବାହାର ଥାଏ ।
ବଡ଼ଲୋକମାନେ ସଉଖୀରେ ଅଣି ଏହାକୁ ବଗିଚାରେ
ଲଗାନ୍ତି । ଗୋଡ ଓ ଝିଟିକିଟି ପଥର ଦୋ ଉପରେ ଏ ଗଛ
ଉଧ ଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଗରମ ଓ ଜ୍ୱରର
ଔଷଧ ଅଟେ ହ୍ର. ଟ)—The maiden hair fern.

ହଂସରାଡ଼ି(ଳି)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ନାମ କଳହଂସ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Hamsarādi(li) ହଂସଜାତୀୟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ; କଳହଂସ—
କଡ଼ହାଂସ ପନବତକ Grey lag goose; Anser Ferus.
[ଦ୍ର—ହଂସ ହଂସରାଳମାନେ ଯେ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି, ବୃ. ଭ. ଅଦ]
[ଦ୍ର – ଏହା ମୁରଗ ବର୍ଗର ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ପକ୍ଷୀ;
ମୁଣ୍ଡ ବଳା; ପେଟ ଧଳା ଓ ଶ୍ୱେତ ଖଇରା; ଗଳା ଲମ୍ବ; ଥଣ୍ଡ
ସିଧା ଓ ଦାଢ଼ୁଆ; ଡେଣା ସାନ; ଲାଞ୍ଜ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ; ଗୋଡ଼
ଶ୍ୱେତ । ଏମାନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ନ୍ତି ଓ ଡେଣା ଏବଂ ଗୋଡ଼
ଦ୍ୱାରା ପହଁରନ୍ତି । ଏମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମାନ୍ତେ ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳ ଅଡ଼ୁ
ଆସି ପୋଖରୀ, ଝୀଲ, ଓ ଚଲକା ଆଦି ହ୍ରଦରେ ପଲ ପଲ
ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁର ପୂର୍ବରୁ ଉଡ଼ି ଚାଲି
ଯାଆନ୍ତି ।]

ହଂସ ରୁତ—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍)—୧ ହଂସର ଧ୍ୱନି ବା ରବ—
Hamsa ruta 1. The sound of a swan. ୨ । ସଂସ୍କୃତ
ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanskrit metre.

ହଂସ ରୁତା(ତୀ)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି—ହଂସପରି ରୁତ=ନାଦ
Hamsa rutā(tī) ଯାହାର)—ହଂସପରି କଳନାଦକା—
(a woman) Having the voice resembling
(ହଂସରୂତ—ସୁଂ) that of the swan
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗଳାର ସ୍ୱର ବା କିଙ୍କିଣୀର ନାଦ,
ହଂସନାଦ ପରି କଳମାନଙ୍କ କାନକୁ ଲାଗେ, ତାଙ୍କୁ
ହଂସରୁତା କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ତତ୍ପମାନଙ୍କର ଏ
ବିଶେଷଣ ଦେବା ଶୁଣା ନାହିଁ ।]

ହଂସଲି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଅଂଶ=କାନ୍ଧ ଓ ଲି ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା)—
Hamsali ୧ । ରୌପ୍ୟ ର ବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଗଳାଭରଣ
ହାଁସୁଲୀ, ହାଁସଲୀ ହଁସଲୀ ବିଶେଷ; ହଂସୁଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଶ)—
A crescent-shaped ornament for the
neck. (ଦ୍ର—ହାର ଓ ମାଳ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ
ହଂସଲି ଖଣ୍ଡିଏ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ । ହା ମୁସଲମାନ
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।) ୨ । ହଂସୁଲିହାଡ଼—
2. Collar bone; clavicle.

ହଂସଲୋମଶ—ସଂ. ବ.—କାଳୀସ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ହ୍ରୁକସ—Green
Hamsa lomaśa sulphate of iron.

ହଂସ ଲୋହକ—ସଂ. ବ.—ପିତ୍ତଳ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Brass.
Hamsa lohaka

ହଂସ ସୁତ (ତନୟ)—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍) (ତନୟ) ଯମ—Jama.
Hamsa suta (tanaya)

ହଂସ ସୁତା (ତନୟା)—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍) ଯମୁନାନଦୀ—The river
Hamsa sutā(tanayā) Jumna.

ହଂସା—ଦେ ବ. (ସଂ. ହଂସ=ପ୍ରାଣ)—୧ । ପ୍ରାଣ; ଜୀବନ—
Hamsā 1. Life. ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. Vital air;
ଶ୍ୱାସ ପ୍ରାଣବାୟୁ; ହଁସା breath of life. ୩ । ଫାଳାସି;
ଧୈର୍ଯ୍ୟ—3. Patience. ପ୍ରାଦେ. ବ. (ବସ୍ତ୍ରର)—
ଦୈଁସ; ମୃଦୁତ୍ୱ—Rude reed mat.

ହଂସା (ସେ) ଇବା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) କ୍ରି—
Hamsā(se)ibā ହସାଇବା—To make one laugh.

ହଂସା ଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଯହିଁରେ ହଂସା ଉଡ଼ିଯାଏ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତି-
Hamsā urdā ଜନକ—Very toilsome.
ଭୟାନକଶକ୍ତ ହଁସଉଡ଼ାନେବାଳା

ହଂସା ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ବା ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା;
Hamsā urdibā କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷାରେ ଓଷ୍ଠାଗତପ୍ରାଣ ହେବା—
ପ୍ରାଣବେରିୟେଯାଓୟା ହଁସାଉଡ଼ନା 1. Being in extreme
pang for thirst and hunger. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଶୋଷ କରିବା—2. Feeling extreme.
thirst. ୩ । ଓଷ୍ଠାଗତ ପ୍ରାଣହେବା; ମୃତପ୍ରାୟ ହେବା—
3. Being about to die. ୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଲୋପ ହେବା;
ଫାଳାସି ଛାଡ଼ିଯିବା—4. Loss of patience
[ଦ୍ର— ସେ ହକର ଶୁଣି ଦାସଙ୍କ ଉଡ଼ିଲା ହଂସା—
ରାଧାନାଥ—ଭଜନବନ୍ଧୁ)—୫ । ଅଣନିଶ୍ୱାସ ହେବା—
5. Being out of breath.

ହଂସାଂଘ୍ରି—ସଂ. ବ.—୧ । ହଂସପାଦ (ଦେଶ)—1. Hamsapāda
Hamsāmghri (See). ୨ । ହିଙ୍ଗୁଳ (ଦେଶ)—
2. Vermilion.

ହଂସାଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍; ହଂସ+ଅଣ୍ଡ) ହଂସ ଡିମ୍ବ—
Hamsānda Swan's egg.

ହଂସାଧରା—ପ୍ରାଦେ. ବ. (ସମ୍ବଲପୁର) —କୁସ୍ତି;—କସରତ—
Hamsādharā Athletics; athletic feat.

ହଂସା ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି (ସମ୍ବଲପୁର)—କୁସ୍ତି କରିବା—
Hamsā dharibā To perform athletic feats.

ହଂସାବଳୀ—ସଂ. ବ (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍)—ହଂସମାଳା (ଦେଶ)—
Hamsābali Hamsamālā (See)

ହଂସାଭିଖ୍ୟ—ସଂ. ବ (ହଂସପରି ଅଭିଖ୍ୟା=ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯାହାର)—ରୂପ୍ୟ;
Hamsābhikhya ରୂପା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Silver.
(ହଂସାଭିଧାନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ହଂସାମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. ବ (ଗଞ୍ଜାମ)—ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାର ଅଗମୁଣ୍ଡକୁ
Hamsāmundi ଯୋଡ଼ିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ, ଯହିଁରେ ଜୁଆଳ ବାନ୍ଧନ୍ତି
(ଜନ)—A pin attached to the front ends

of the two poles of a cart to which the yoke is tied.

ହଂସାରୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ହଂସ୍ଥା ଉଚ୍)—ହଂସ ଉପରେ ଚଢ଼ିଥିବା—Hamsārūrdha Riding on a swan, ୨—ବ୍ରହ୍ମା—(ହଂସାରୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) Brahmā.

ହଂସାରୁଢ଼ା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସରସ୍ୱତୀ—1. The Goddes of Hamsārūrdhā learning. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଣୀ—2. The wife of Brahmā.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସ ରୁଢ଼ୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Hamsārurdha.

ହଂସାଳି—ସଂ. ବି (ହଂସ୍ତ୍ରୀ ଉଚ୍)—୧ । ହଂସସମୂହ—1. A brood Hamsāli of swans. ୨ । ୩୭ ମାତ୍ରା ବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A Sanscrit metre of 37 syllables. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବିଂଶମାତ୍ରା ଉପରେ ଯତିପଡ଼େ ଓ ଶେଷରେ ୧ ଯ ଗ ଣ ଥାଏ (ହ୍ର.ଶ)]

ହଂସି— ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) ବି (ଭୁଲ. ହ୍ର. ହଂସୀ) Hamsi (ସଂ ହସ୍ ଧାତୁ)—୧ । ହାସ୍ୟ; ହସ—1. Laughter. ୨ । ହସିବା—2. Laughing. ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ତନ୍ତୁ ଜାତି—1. A caste of weavers. ୨ । ହଂସ ବା ହଂସନାଥର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—2. Nickname for calling Hamsanātha in fondness. (ହଂସ୍ତ, ହଂସେଇ—ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ) (ହଂସ ଆ, ହଂସୁଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ)

ହଂସିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଦାରୁଆ ଦାଥ—Hamsiā 1. Crescent-shaped sharp scythe. ୨ । କାନ୍ତେ ହଂସ ବା ହଂସନାଥ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—2. Nickname for Hamsanātha in familarity. ୩ । କଞ୍ଚା ମାଟିକୁ କାଟିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର କଟୁଆ—3. A crescent-shaped bill hook used by potters to cut wet clay. ୪ । ମେଢ଼ାକୁ ଛେଲି ଚଢ଼ିକଣ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଚିମାନଙ୍କର କଟୁଆ—4. A kind of bill hook used by cobblers to cut or smooth leather. ୫ । ହାତୀର ଅଙ୍କୁଶର ମୁନିଆ ଅଗ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବା ବଙ୍କା ଅଂଶ—5. The bent portion attached to the pointed edge of an elephant's goad.

ହଂସିକା—ସଂ. ବି (ହଂସକ+ଆ)—ହଂସୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନମାଳା)—Hamsikā A she swan.

ହଂସିଖୁଶି— ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) ବି—୧ । ହାସ୍ୟ ଓ କୌତୁକ; ହାସ୍ୟ ଓ ଅନନ୍ଦ—1. Laughter and joy. ୨ । ଉଲ୍ଲାସ; ମଜ୍ଜ—2. Merriment ୩ । ଠଟ୍ଟାତାମସା—3. Jesting and wittisms.

ହଂସିବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା; ସଂ. ହସ Hamsibā ଧାତୁ, ତୁଳ. ହ୍ର. ହଂସନା)—୧ । ହସିବା; ହାସ୍ୟ କରିବା—1. To laugh. ୨ । ଉପହାସ କରିବା—2. To deride at. ୩ । ଠଟ୍ଟା କରିବା—3. To jest.

ହଂସୀ—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ହଂସ+ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ହଂସ; ମାଈ ହଂସ—1. A Hamsī she-swan. ୨ । ଦ୍ୱାବିଂଶତ୍ୟକ୍ଷରପାଦ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanskrit metre of 22 letters. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୨ ମଗଣ, ୧ ତଗଣ, ୩ ନଗଣ, ୧ ସଗଣ ଓ ୧ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ (ହ୍ର. ଶ)]

ଦେ. ବି—ହଂସି (ଦେଖ)—Hamsi (See)

ହଂସୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳଧାରାକୁ Hamsuā ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଢାଳୁଥିବା ଏକ ନୈସର୍ଗିକ ନାଳ—1. A natural drainage channel draining the water of a part of the Cuttack dist. into the sea. ୨ । ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଦର ବିଶେଷ—2. The name of an old port. ୩ । ହଂସ ବା ହଂସନାଥର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—3. Nickname of Hamsanātha. ୪ । ହଂସିଆ (ଦେଖ)—4. Hamsiā (See)

ହଂସୁଡ଼ା(ଗ)—ପ୍ରାଦେ (କଟକ ସହର; ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) ବିଣ. ପୁଂ—Hamsurdā(rā) ହସୁଡ଼ା (ଦେଖ)—Hasurdā (See) (ହଂସୁଡ଼ୀ[ଗ]—ସ୍ତ୍ରୀ) ହଂସୀଡ଼(ର)

ହଂସୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ହଂସଲି (ଦେଖ)—1. Hamsali (See) Hamsuli ୨ । ହଂସଲୋମ ନିର୍ମିତ ଶେଯ—2. A quilt made ହାଁସେର ପାଲକେର ଗଦି of eider down. ବିଣ—ହଂସଲୋମ ପରକାତୋସକ ନିର୍ମିତ—Made of eider down.

ହଂସୁଲି ତୁଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ହଂସ ଓ ତୁଳା)—ତୁଳାପରି କୋମଳ Hamsuli tuli ହଂସ ଲୋମ—1. The down of the ହାଁସେର ନରମ ପାଲକ swan, soft as cotton. ୨ । ହଂସ-ହଂସକା ପର ଲୋମପୂର୍ଣ୍ଣ ଶେଯ—2. A quilt of eider down. ହାଁସେର ପାଲକେର ଗଦି (ଯଥା—ଶଯ୍ୟାଳକୁ ଥିବ ହଂସଲି ତୁଳ—ପରକାତୋସକ ବିଦ୍ୟସୁନ୍ଦର ।)

ହଂସୁଲି ହାଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଂସ+ଲି. ଧାତୁ)—ବେକର ଦୁଇ Hamsuli hārda ପାଖରେ କାନ୍ଧ ତଳେ ସାମନାରେ ଥିବା ଦୁଇ କଣ୍ଠାସ୍ଥି ପାଖର ଧନୁକାକାର ହାଡ଼—Collar bone; clavicle. ହଂସୋହାଡ଼; ହସୁଲି

ହଂସେଇ ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ଆଦରାର୍ଥକ) ହଂସନାଥର ଡାକ ନାମ—Hamsei Nickname of Hamsanātha in fondness.

ହଂସେଇବା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା; ତୁଳ. ହ୍ର. Hamaeibā ହଂସାଳା) କ୍ରି—ହସାଇବା—To cause to laugh.

ହଂସୋଦକ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ହଂସ=ଜଳହଂସ+ଉଦକ)—୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛ-
Hamsodaka ବାରି; ନିର୍ମଳ ଜଳ—1. Excellent or pure water. ୨ । ଘଣ୍ଟାଜଳ; ଯାଗମୟ ବିଶେଷ—2. A kind of drink. [ଦ୍ର—ନୂଆ ମାଟିହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ରଖି ତାକୁ ଦିନରେ ଖରାରେ ଓ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ମୃଦୁପବନ ବହୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ରଖି ଏଥିରେ ଅଳାଇଚ ଗୁଣ୍ଡା ଆଦି ଦେଇ ଏହି ଯାଗମୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରା ଏହା ଶ୍ରମ, ପିତ୍ତ, ତୃଷ୍ଣା, ଦାହ, ବିଷଦୋଷ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଓ ମଦାତ୍ୟୟରେ ଉପକାରୀ—ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ।] ୩ ।(ହଂସ+ଉଦକ ଶରତକାଳରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରୋଦୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମଳୀକୃତ ଜଳ (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) Water turned clear in autumn.

ହଂ ହୋ—ସ. ଅ—(ଜିଜ୍ଞାସାର୍ଥକ, ଜୃମ୍ଭାର୍ଥକ, ଅହ୍ୱାନାର୍ଥକ, ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)
Ham ho ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ (ଶବ୍ଦଉଚ୍ଚାରଣ); ହଇ ହେ ! ହେ ! ହୋ ! ଅଇହେ !—(Interjection) Oh ! (used in interrogation; addressing and assumption).

ହଃ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶଗଡ଼ ଓ ହଳରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ ଠିଆ
Hah କରାଇବା ପାଇଁ ଚାଳକର ଡାକ—1. (Interjection) A
(ହଃହଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) sound made by the driver in
ଥାମ୍; ହ directing the cart or plough bullocks
to stop; Stop !—ପ୍ରାଦେ (ସ୍ତ୍ରୀ)ଅ—୧ । ହଁ (ସମ୍ମତି ବା ଅନୁମୋଦନାର୍ଥକ)—1. Yes. ୨ । ପ୍ରାଦେଶିକ (ଖଡ଼ିଅଳ) ଅ—ବଳଦଙ୍କୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ଡ଼ି ଡ଼ି !—A sound used by drivers to goad draft bullocks to advance.

ହଃ ! ହଃ ! ଡ଼ି ! ଡ଼ି !—ଦେ. ଅ (ସହତର)—ଗାଡ଼ିର ଓ ହଳର
Hah ! bah ! ḍi ! ḍi ! ବଳଦଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଠିଆ କରାଇବା
ଶଃ ! ଡ଼ୀ, ଡ଼ୀ ! (ହଃ ହଃ) ଓ ଚଳାଇବା ପାଇଁ (ଡ଼ି ଡ଼ି) ବ୍ୟବହୃତ
ହ , ହ ! ଆସ, ଆସ ! ଶବ୍ଦ—Interjections used in stopping and moving draft bullocks respectively.

—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ହଂ)—୧ । ପ୍ରଶ୍ନର ସମ୍ମତି ବା ଅନୁମୋଦନ ସୂଚକ
Haṅ ଉତ୍ତର (ଅର୍ଥ—ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତହିଁରେ (ନାଁ, ନାହିଁ, ଉହିଁ; ଏହେଁ—ବିପରୀତ) ମୋର ସମ୍ମତି ଅଛି ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଅଟେ—1. (Interjection) Yes; all right; (denoting approval or agreement). ୨ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥା କହୁଁ କହୁଁ ଟିକିଏ ଥମିଯିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୋତା ତାଙ୍କ କଥାକୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁ ଅଛନ୍ତି ଓ ବକ୍ତା ଯେଉଁ କଥା କହୁଛନ୍ତି ତାହା କହନ୍ତୁ, ଏହା ବକ୍ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବାପାଇଁ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ । ହଁ (ଅର୍ଥ – ଅଚ୍ଛା; ତା ପରେ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି କହନ୍ତୁ) 2. Yes; go on; well then; (an interjection used by hearer when a speaker takes breath, indicating that the hearer is attentive and requesting the speaker to continue. ୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନାମ ଧରି ଡାକୁଥିଲେ ୨ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ୧ମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଦ)—ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଡାକ ଶୁଣିଛି—3.Yes (used in responding to a call), I am hearing your call. ୪ । କେତେକ ସମୟ ପୂର୍ବରେ ବୋଲା ଯାଇଥିବା କଥାକୁ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଦ—4. Now to continue ; now then ; (a word used before continuing a discourse which had been left unfinished sometime before). ୫ । ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର, ଆଜ୍ଞାପାଳନ, ସମ୍ମତି, ଅଙ୍ଗୀକାର, ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ଅନୁମୋଦନ ସୂଚକ ଶବ୍ଦ—5. Yes; it is so; (a word used in replying to a question; obeying an order, agreeing, promising, vowing and supporting a matter.). ୬ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—6. Look here; Here; hear hear! (interjection used in drawing another person's attention). ୭ । ବକ୍ତାଙ୍କର ପୂର୍ବସ୍ମୃତ ବିଷୟକୁ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—7. A word used to introduce a matter which the speaker had forgotten to mention before. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ରେ, ଲୋ, ହେ, ହୋ, ବେ ଆଦି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ] ୮ । କଥା କହିବା ସମୟରେ କଥିତ ବାକ୍ୟର ଶେଷରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଧମକାଣ—8. A word used in threatening after the finish of a a sentence.

ହଁକ୍—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଅଳ) ବ—୧ । ଈର୍ଷା—1. Envy; jealousy;
Haṅk ୨ । ନଜର; ଦୃଷ୍ଟି—2. Look.

ହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେବା; ସମ୍ମତି
Haṅ karibā ହେବା—1. To agree to. [ଉ—
ହଁ କରା ଅକାର ଉକାର ପ୍ରକାରେ, ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରି ହଁ କରେ
हाँ करना ଜଗନ୍ନାଥ ଉଗବତ] ୨ । ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଡାକୁଥିଲେ ଜବାବ ଦେବା—2. To respond to a call. ୩ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଝିରେ ମଝିରେ ଥମି ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କୁ କଥା କହିବା ପାଇଁ 'ହଁ' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରରୋଚନା ଦେବା—3. To speak 'yes' at intervals to persuade a speaker to speak on while he stops to take breath at intervals.

ହଁକସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ—୧ । ଈର୍ଷା—1. Envy; jealousy.
Hañkas ୨ । ଅକଟ—2. Grudge; spite.

ହଁକଂ—ଦେଶଦେ. ବ—ନାମ—ହଂକଂ (ଦେଖ)—
Hañkam Hankam (See)

ହଁକା—ଦେ. ବ—ହକା (ଦେଖ)—
Hañkā Hañka (See)

ହଁକା (ଙ୍କେ) ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)—
Hañkā (ke) ibā Hankāibā (See)

ହଁକାଇ ଦେବା—କ୍ରି—ହଙ୍କାଇ ଦେବା—
Hañkāi debā Hankāi debā.

ହଁକା ହଁକି—ଦେ. ବ—ହଙ୍କାହଙ୍କି (ଦେଖ)—
Hañkā hañki Hankāhanki (See)

ହଁଚଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ହୁଁ ଚୁଁ; ହିଁଚୁଁ; ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା—1. Moving to and fro. ୨ । କୌଣସି କଥାରେ ଉଁ ଚୁଁ ଚୁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବା—2. Replying to anyt ing. ୩ । ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା—3. Replying to a question. ୪ । ଆପତ୍ତି କରିବା—4. Objecting to something. ୫ । ଇତସ୍ତତଃ—5. To and fro.

ହଁଚଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବା—1. To give a reply. ୨ । ଆପତ୍ତି କରି କହିବା ଉଁ ଚୁଁ କରା—2. To raise any objection. [ଯଥା—ଚୁ କରନା ସାଥନ୍ତାଣୀ ଗାଳ ଦେଲାବେଳେ ଶ୍ୱଶୁରର ହଁଚଁ କରିବାର ଜୋ ନାହିଁ] ।
Hañchañ karibā

ହଁଚଁ ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—1. To move to and fro. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଚଂଚଂକରା ବିଚଳିତ ହେବା—1. To move even slightly from a place.
Hañchañ hebā
ଇଧରଉଧରହୋନା

ହଁଡ଼ା—ପ୍ରା. ଦେ. (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ—ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ଧନ—
Hañrdā Buried treasure.

ହଁତା—ପ୍ରାଦେ.୧ ।(ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ(କଥା କହିବାବେଳେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବିଷୟର ନାମ କଥକଙ୍କ ମନେ ନ ପଡ଼ିଲେ ସେହି ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ କରି ବ୍ୟବହୃତ; ଭୁଲନା କର ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା)—ଏହା; ତାହା; ସେହି ବସ୍ତୁ; ସେହିକଥା; ଏହିକଥା—That matter or that thing (whose name does not occur to my mind now).
Hañtā

ପ୍ରାଦେ(ପାଟଣା) ଅ—ଜ୍ଞାତ ଜ; ବୋଧହୁଏ—2. Meseems.

ହଁ ଭରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହଁ କରିବା—To agree to. [ଯଥା—ହଁ ଭରିବା ବାପା ସାହୁଙ୍କ ... ହଁ ଭରିଲେ—ହଁ ବଳା ହାଁକରନା ଫକୀରମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ]
Hañ bharibā

ହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହଁ କରିବା (ଦେଖ)—
Hañ māribā Hañ karibā (See)
ହାଁ ହାଁ ବଳା ହାଁ ମାରନା

ହଁ ଯେ—ଦେ.ଅ.—୧ । ହଁ, କିନ୍ତୁ—1. Yes, but. ୨ । ହଁ, ମଧ୍ୟ—2. Yes also.
Hañ je

ହଁ କିନ୍ତୁ ହାଁତୋ ,ହାଁମି [ପ୍ର—ପ୍ରଶ୍ନ—ଠାକୁର ଘରେ ତୁ ପଶିଥିଲୁ?
ଉତ୍ତର—ହଁ ଯେ, ମୁଁ କଦଳୀ ଖାଇ ନାହିଁ ।
ପ୍ରଶ୍ନ—ତୁ ପୁଖିକୁ ଏଲୁଟିଅ ସିରୁ ?
ଉତ୍ତର—ହଁ ଯେ, ମୋ ଅଖାରେ ପଇସା ଥିଲେ ମତେ ସାଙ୍ଗ ମିଳନ୍ତେ ।]
[ଦ୍ର—ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରଦାତା ସମ୍ମତିସୂଚକ 'ହଁ' ପ୍ରୟୋଗ କରି ସାରି ଅଳ୍ପ କିଛି କଥା କହିବାର ଥିଲେ 'ହଁ' ସଙ୍ଗେ 'ଯେ' ଲଗାନ୍ତି ।]

ହଁୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତଡ଼ୀ. ଭାଷା) ସର୍ବ—ସେ—He.
Hañya

ହଁୟ ଠାନେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତଡ଼ୀ ଭାଷା) ସର୍ବ—ସେଠାରେ—There.
Hañya thāne

ହଁୟ ଭିତର—ପ୍ରାଦେ. (ଭତଡ଼ୀଭାଷା) ସର୍ବ—ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ—From among them; of them.
Hañya bhitar

ହଁୟମନ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତଡ଼ୀ ଭାଷା) ସର୍ବ—ସେମାନେ—They.
Hañyaman (ହଁୟମନକେ=ସେମାନଙ୍କୁ)

ହଁରେ—ଦେ. ଅ—ହଇରେ (ଦେଖ)—Haire (See).
Hañre

ହଁଲେ—ଦେ. ଅ—ହଇଲେ (ଦେଖ)—Hailo (See).
Hañlo

ହଁସ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଭତଶ ଭଡ଼ି) ବ—ହାତୁଡ଼ି—Hammer.
Hañsrā

ହଁସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ହଂସ)—ହଂସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Hañsa (etc) Hamsa etc (See). ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ)—ହସ (ଦେଖ]—2. Hasa (See)

ହଁସଗେଲ—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ.—କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକ—
Hañsagel (ହଁସ କୌତୁକ—ଅନୀରୁଷ) Merriment sport.

ହଁସରା—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଆଳ) ବିଣ—ଯେ ବେଶି ବା ସର୍ବଦା ହସେ;
Hañsarā ହସ୍ତ୍ରା – Given to laughing much (ହଁସରା ସ୍ତ୍ରୀ)

ହଁସରେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ — ହଂସରାଡ଼ି — Grey lag goose.
Hañsarel

ହଁସା(ସି)—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ (ତୁଳ. ହି. ହଂସୀ)—ହସ; ହାସ୍ୟ—
Hañsā(si) Laughter.

ହଁସା(ସେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) କ୍ରି—
Hañsā(se)ibā ହସାଇବା (ଦେଖ)—Hasāibā (See).

ହଁସାଧରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—କୁସ୍ତି; କସରତ; ବ୍ୟାୟାମ—
Hañsādharā Athletics; physical exercises.

ହଁସିବା—ପ୍ରାଦେ (ଓଟକ ସହର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) କ୍ରି (ସଂ. ହସ୍ ଧାତୁ)
Hañsibā —ହସିବା (ଦେଖ)—Hasibā (See).

ହାଁ ହାଁ—ଦେ. ଅ. (ସହଚର)—ସମ୍ମତିସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ—Two
Hāñ hāñ ହାଁ ହାଁ words denoting consent.

ହକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତି ଆଦିରେ ସ୍ୱତ୍ୱ—1. Right
Hak in property etc. ୨ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଧିକାର—
ହକ ହକ 2. Due right. ୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—3. Duty.
୪ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ କଥା—4. Right thing. ୫ ।
ଉଚିତ ବିଷୟ—5. Proper thing. ବୈଦେ. ବିଣ
(ଅ)—୧ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ; ନ୍ୟାୟାନୁମତ; ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ;
(ବେଦକ୍, ନାହକ୍—ବିପରୀତ-ବିଣ) ପ୍ରକୃତ —1. Just. ୨ ।
ପ୍ରାପ୍ୟ—2. Due. ୩ । ଉଚିତ; ସଙ୍ଗତ—
3. Proper; reasonable.

ହକ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—(ଅ. ହକ୍; ଫ. କପର୍ଦ୍ଦକ)—୧ । ନ୍ୟାୟାର୍ଜିତ
Hak kaurdi ଅର୍ଥ—1. Well-earned money. ୨ ।
ହକେରଧନ ହକକୌଡ଼ୀ ଉଚିତ୍ ଦାମ୍—2. Due price. ୩ ।
ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରକୃତ ଦାମ୍—3. Actual price.
୪ । ପ୍ରକୃତରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୂଲ୍ୟ—4. Price
actually paid or paid in cash. ୫ । ଉଚିତ
ପ୍ରାପ୍ୟ; ହକ୍ ପାଉଣା—5. Just due.

ହକ୍ କଥା—ଦେ. ବି (ଅ. ହକ୍; ଫ. କଥା) - ୧ । ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ
Hak kathā ବାକ୍ୟ—1. Just words. ୨ । ଉଚିତ କଥା
ଠିକ୍ କଥା, ହକ୍ କଥା —2. Proper words. ୩ । ନ୍ୟାୟ
ହକ ବାତ ସଙ୍ଗତ ବିଷୟ—3. Just matter. ୪ । ଉଚିତ
ବିଷୟ—4. Proper matter.

ହକ୍ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚିତ କଥା କହିବା—
Hak kahibā To speak what is proper.
ଉଚିତ କଥା ବଲା [ଯଥା—ହକ୍ କହିବ,ଗୁରୁ ଚଢ଼ିଲେ ଚଢ଼ିବେ—
ହକ କହନା ପ୍ରବଚନ ।]

ହକ୍ ଚକ୍—ଦେ. ଓ ବିଣ—୧ । କଳି କଚକଚି; ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
Hak chak 1. Quarrel; mutual change of hot
ଦାମ କସାକସୀ words. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦି କିଣିବା ବିକିବାବେଳେ
ଝଗଡ଼ା ଦର ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁତ ଗପିବା; ଦର ଦସ୍ତୁର କରିବା—
2. Higgling and haggling. ୩ । କୌଣସି
ବିଷୟକୁ ଅରକେ ସ୍ଥିର ନ କରି ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—
3. Hesitating; hesitancy. ୪ । ଧକଚକ
(ଦେଖ)—4. Dhakachaka.

ହକ୍ ଚକ୍ କରିବା(ହେବା)—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଧକଚକ କରିବା; ଘଣ୍ଟାଦି
Hak chak karibā(hebā) କିଣିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଯଥା କହୁଥିବାରଦର
ଦର ଦସ୍ତୁର କରା ଦସ୍ତୁର କରିବା—1.To higgle and haggle.
ଝଗଡ଼ା କରନା ୨ । ମନରେ ଇତସ୍ତତଃ କରିବା—2. To hesi-
tate. ୩ । ଧକ୍‌ଚକ୍ ହେବା (ଦେଖ)—3. Dhaka
chaka hebā (See)

ହକ୍ ଚକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ)—୧ । ଧକଚକିଆ; ଝଗଡ଼ା; ଯେଉଁ
Hak-chakiā ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟାଦି କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟରେ କହୁଥିବା ଅଯଥା
(ହକ୍‌ଚକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦର ଦସ୍ତୁର ରେ—1. Very hig-
ଗୋଳ ମେଳେ gling and haggling (person).
ଝଗଡ଼ାଳୁ ୨ । ବାଚାଳ—2. Babbling; talkative.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଇତସ୍ତତଃ କରେ—3. Hesita-
ting.

ହକ୍‌ଟା ହକ୍‌ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଆଳ) ବି—ଟଣାଟଣି—Mutual
Hak-ṭā hak-ṭi pulling or straining.

ହକ୍ ଦାବି—ବୈଦେ. ବି (ଇତରଅ)—୧ । ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ ଦାବୀ—
Hak dābi 1. Just claim. ୨ । ନିଜର ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ଦାବୀ
ହକ ଦାବୀ କରିବା—2. Claiming of what is one's
ହକ ଦାବୀ due.

ହକ୍ ଦାମ୍—ଦେ. ବି—ଉଚିତ ବା ନ୍ୟାଯ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ—
Hak dām Proper or reasonable price.
ଠିକ ଦାମ ଉଚିତ ଦାମ

ହକ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇତରଅ) (ଅ. ହକ୍; ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ-ଦାର୍)-
Hak-dār ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ—Entitled to get.
ହକଦାର ବି (ଇତରଅ) —୧ । ନ୍ୟାୟ ମତେ
ହକଦାର ଅଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Rightful owner.
୨ । ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ ଦାବୀଦାର୍—2. Rightful
claimant.

ହକ୍ ନାକ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ହକ୍ ନାହକ୍ (ଦେଖ)
Hak-nāk Hak nāhak (See)
କ୍ରି. ବିଣ—ହକ୍ ନାକେ (ଦେଖ)
Hak nāke (See)

ହକ୍ ନାକ୍ ପରିଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନ୍ୟାୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ
Hak nāk parichhā ସ୍ଥଳରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର
ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟ ପଡ଼ିଛା ଅଧିକାରୀ—1. A person having the
ଉଚିତ ଅନୁଚିତ ଜାଁଚ କରନେ ଵାଲା right to pass
remarks about any matters, proper or
improper. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର ବିଷୟରେ ମନ୍ତବ୍ୟ
ପ୍ରକାଶ କରେ—2. A person passing opinion
on the affairs of others. ୩ । ପରର କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଅଯଥା ହସ୍ତକ୍ଷେପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An officious
person.

ହକ୍ ନାକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅକାରଣରେ, ବୃଥା—
Hak nāke 1. In vain. ୨ । ନ୍ୟାୟରେ ଓ ଅନ୍ୟାୟରେ—
ବୃଥାୟ, ନାହକ 2. Justly and unjustly. ୩ । କିଛି କାରଣ
ନାହକ, ହକ ନାହକ ନ ଥାଇ—3. For nothing. ୪ ।
କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଔଚିତ୍ୟ ଅନୌଚିତ୍ୟ ବିଚାର ନ
କରି—4. Without consideration of the
ri ghtness or otherwise of any matter.
୫ । ବିନା ପ୍ରୟୋଜନରେ—5. Unnecessarily.

ହକ୍ ନାହକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ କଥା ଓ ଅନ୍ୟାୟ
Hak nāhak ବିଷୟ—1. Just and unjust thing or
ହକ ନାହକ matter. ୨ । ଭଲମନ୍ଦ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ହକ ନାହକ ଭଲ ଓ ମନ ସବୁକଥା—2. All personal
matters good and bad.

୩ । ନ୍ୟାୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ—3. Justice and injustice; propriety and impropriety. ବିଣ ୧ । ନ୍ୟାୟ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ୍ୟ—1. Just and unjust. ୨ । ଉଚିତାନୁଚିତ; ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଓ ଅନ୍ୟାୟ— 2. Proper and improper. କ୍ରି. ବିଣ—ହକ୍‌ନାହେ (ଦେଖ)—Hak nāke (See)

ହକ୍ ନାହକ୍ ପରିଚ୍ଛ—ଦେ. ବି—ହକ୍‌ନାକ୍ ପରିଚ୍ଛ (ଦେଖ)— Hak nāhak parichhā Hak nāk parichhā (See)

ହକ୍ ପାଉଣା—ଦେ. ବି—ନ୍ୟାୟ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ୟବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥ— Hak pāunā Rightful or proper dues. ନ୍ୟାୟ୍ୟ ପାଓନା, ହକ ପାଓନା ବିଣ—ନ୍ୟାୟତଃ ପ୍ରାପ୍ୟ— हक पावना Rightly due.

ହକ୍ ବକ୍(ବହକ୍)—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (ସମ୍ଭବତଃ; ଅ. ହକ୍=ନ୍ୟାୟ ଓ Hak bak(bahak) ବକ୍=ଭୁଲ ପଡ଼ିବା—Transgression. ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟ उचित अनुचित —ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ—Right and wrong.

ହକ୍ ବାତ୍ - ଦ୍ୱିଦେ.ବି (ଅ)(କଚରିଅ, ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ହକ୍ କଥା(ଦେଖ) Hak bāt Hak kathā (See) हक कथा हक बात

ହକ୍ ମାଲିକାନା—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (ଅ) (କଚରିଅ)—କୌଣସି ଜିନିଷରେ Hak mālikānā ବା ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ— हक् मालिकाना हक मालिकाना Proprietary right in a thing or property.

ହକ୍ ମିଲ୍‌କିଅତ୍—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (କଚରିଅ)—ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ— Hak mil-kiat Right and title. हक् मिलकिअत् हक मिलकिअत

ହକ୍ ମୌର(ରୁ)ସୀ—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (ଅ) (କଚରିଅ)—ପିତୃ ପୈତାମହିକ Hak maura(ru)si ସ୍ୱତ୍ୱ—Ancestral right or title. हक्मौरसी हक मौरसी

ହକ୍ ସଫା—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (କଚରିଅ) (ଅ)—ହକ ଫା (ଦେଖ) Hak saphā Haka saphā (See) हक सफा हक सफा

ହକତ୍—ଦେ.ବି ଓ ବିଣ (ଅ. ହରକତ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ହରକତ୍ (ଦେଖ)—Harakat (See) हरकत हरकत

ହକର୍—ଦ୍ୱିଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫେରିବାଲା; ଯେଉଁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରି କରେ— Hakar ଘର ବୁଲି ଡାକି ଡାକି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରି କରେ— हकर फेरिवाला A hawker.

ହକର୍ ହ(ଚ)କର୍ ହେବା—ଦ୍ୱି. କ୍ରି—୧ । ଦୁଲୁକି ଚାଲି Hakar ba(cha)kar hebā ଚାଲୁଥିବା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ(ବସିବା ହଟ ହଟ କରେ ଯାଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ) ଉପରକୁ ତଳକୁ ଉଠିପଡ଼ି हिलना ଦୋହୋଲିବା—1. To jolt on a trotting horse; to rise up and down with repeated jerks on a horse which is trotting. [ଉ—ରଜା ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ହକର୍ ହକର୍, ମୁଁ ଖଣ୍ଡିଆ ବାଜୁ ଚଢ଼ି ହକର୍ ହକର୍—ଭଗ ।] ୨ । ବାହେକ-ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ବାହକର ଅସମତା ଦୋଷରୁ ସବାରେ ଦୋହଲି ଯୋଗୁଁ (ଭିତରେ ବସିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ) ନାଚିଲାଭଳି ହେବା—2. To jolt or to have one's body shaken with jerks in a palky borne by inexpert or unequal bearers. ୩ । ଟେକିଲା ତଳରେ ବା ଅସମ ଭୂମିରେ ଚାଲୁଥିବା ଶଗଡ଼ରେ ବସିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ନାଚିଲାପରି ଜଣେ ଉପରକୁ ଜଣେ ତଳକୁ ଅସିବା —To jolt while riding a cart going on uneven ground. ୪ । ହକ ହକ ହେବା (ଦେଖ) —4. Haka haka hebā (See).

ହକରା—ଦ୍ୱି. ବି. (ସଂ. ହକ୍ଲାର=ଅହ୍ୱାନ)—୧ । ଡାକରା; ଅହ୍ୱାନ; Hakarā ଡାକିବା; ଡାକରା—1. Invitation; calli, ହାଁକାର, ହାଁକା [ଉ—ସମ ଅଙ୍କ ଦେଲେ ଅହେ ସୁଗ୍ରୀବ ଗୁଣବନ्त बुलाहट ନଳକୁ ହକରା କରି ଅଣାଅ ବହନ—ଉତ୍ତରରାମାୟଣ] ୨। ରାଜା ବା ଅଦାଲତ ଆଦିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଅହ୍ୱାନ—2. Summons to attend a king or Court. [ଯଥା—ରାଜାଙ୍କ ହକରା ଅସିଲା ଦାସଙ୍କ ପ୍ରତି—ରାଧାନାଥ, ଉତ୍କଳକବି]—୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ବା ଦଶହରାଦିନ ଗ୍ରାମର ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ହୋଇଥିବା ଭୋଗ ବା ବୋଦାମାଂସ ଗ୍ରାମବାସୀ ମହାଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ହେବା ସମୟରେ ଗ୍ରାମର ପୂର୍ବସ୍ଥିତ ଅନୁସାରେ ଲିଖିତ ପାଙ୍କ୍ତି ପଢ଼ି ଯଥାକ୍ରମେ ଜଣେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା—3. The act of serially calling out the names of the Brahman inhabitants of a Brahman village for giving each his share of the offering made to the village Deity on certain festival days. ଶାସ୍ତ୍ରାଣ୍ଣ ଶାସନର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗରୂପେ ବଣ୍ଟା ହେବା ଭୋଗ ବା ମାଂସର ଗୋଟିଏ ଭାଗ —4. One share or allotment of the offerings of the village—Deity apportioned to each Brahman villager of a Sāsana village; perquisite due to every house-holder out of the offerings made to the village-Diety. [ଉ—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗଜପତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଶାସନମାନଙ୍କରେ ଶାସନବାସୀ ମହାଜନମାନଙ୍କର ଭୋଗ ବଣ୍ଟା ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାଜନଙ୍କର ହକ୍ ବା ସ୍ୱତ୍ୱ ଥାଏ । ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ କୋଠ ଫଣ୍ଡରୁ ଯାହା ଭୋଗ ଲାଗେ ଓ ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବୋଦା ବଳିପଡ଼େ ତାହା ପୂର୍ବବଧ୍ୟ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାଜନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର କରାଯାଇ ବଣ୍ଟା କରାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ତରଫରୁ

କେହି ହକରା ନେବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହୁଅନ୍ତି ତାଙ୍କର ହକରା ବୁଡ଼ିଯାଏ ବା ଲୋପପାଏ । ଏ ହକରା ସଙ୍ଗେ ଗ୍ରାମ ଗୃହ ଓ ଗ୍ରାମ ଭୂମି ଅଂଶର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି । ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ରାହ୍ମଣେତର ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାମର ଗୃହ ବା ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଖରିଦ କଲେ ସେହି ଖରିଦ ବଳରେ 'ହକରା' ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ।]

ତତ୍ତ୍ୱପାଠାନ ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣସମାଜରେ ଶଶୁଘରକୁ ନବବଧୂକୁ ପ୍ରଥମ ପହଲପାଳ ଅଣିବା ପାଇଁ ଓ ଯୁଗ୍ମିମା ଅବସରେ କୋଇଁକୁ ଅଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ବା ଯୋଗାଡ଼— 5. A tray containing certain propitiatory articles as presents. (i. e ମହାପ୍ରସାଦ, ନଡ଼ିଆ, ହଳଦୀ) sent with the invitation to invite the daughter-in-law or son-in-law to the father-in-law's house.

ହକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧। ଡକାଇବା—1. To send for.

Hakarā(re)ibā [ଉ—ଶ୍ରୀ ରାମରାଜ, ହନୁ କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭୁଜା ଦେଇଣ ହକରାଇଲେ କପିକୁଞ୍ଜ]

हाँकान बुलाना ବରଷ ରାମାୟଣ] ୨। ଅଣାଇବା—2. To fetch.

[ଉ—ସ୍ୱେଚ୍ଛେକ ବୋଲଣ ସାର ହକରାଇଲେ । ହିହାସନ କଲେ ପଣା ସାର ପାଡ଼ିଲେ — ପ୍ରାଚୀ ନଳ ଚରିତ.]

ହକରା କନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ ମୂଳ ବିଶେଷ (ଏହାକୁ

Hakarā kandā ଦହି ସହିତ ବାଟି ପିଆଇଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ,ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ଓ ଅତିସାର ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) A kind of medicinal root bulb.

ହକରା ଡ(ଡା)କରା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) —ଡାକ ହାକ—

Hakarā ḍa(ḍā)karā ଡାକ ହାଁକ ବୁଲାହଟ ଉଲାହଟ Calling.

ହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାଲୁଥିବା ଶଗଡ଼ର ବା ହଳର ବଳଦଙ୍କୁ ଠିଆ

Ha karibā କରାଇ ଶଗଡ଼ର ବା ହଳର ଗତି ବନ୍ଦ କରିବା—

थामान. ह करना To stop the motion of a cart or plough by directing the bullocks to stop.

ହକଲା—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—(ଲୁଗା)ଧୋଇବା—Washing

Hakalā (of a cloth). ବିଣ—ଧୌତ (ବସ୍ତ୍ର)—

ଧୋୟା, କାଚା धुलाई; काचा धुलायाहुआ Washed cloth.

ହକଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ହକାଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)

Hakalā(le)ibā ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହକାଳିବା କ୍ରିୟା କରିବା—

काचान धुलाना 1. (Causative of Hakālibā). To cause to wash. ୨। (ବସ୍ତ୍ରାଦି) ଧୌତ କରାଇବା—2. To have (a cloth) washed.

ହକଲା ଖକଲି—ଦେ. ବି.—ଧଅଧୋଇ; ବହୁ ବସ୍ତ୍ର ବା ବହୁବାର

Hakalā bakali ଧୋଇବା କର୍ମ—Washings.

धुयाधुयी धुलाईउलाई

ହକ ଶଫା—ବୈଦେ. ବି—(ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଆଇନ୍) (ଆ. ହକ୍‌ଶଫା)—

Hak śafā କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ

हक्सफा हकशफा ବସିଲେ ତାହାକୁ ସେହି ଦାମରେ କିଣିବା । ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର (ଯଥା — ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କର, ସମ୍ପତ୍ତିର ଜଣେ ଅଂଶୀଦାର ମାଲିକଙ୍କର) ସେ ସ୍ୱତ୍ୱ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଅଛି ।—(Mahomedan Law) Right of preemption; right to purchase a property in preference to other purchasers which vests in a co-sharer or a neighbour of a property to be sold.

[ଉ—ମୁସଲମାନ୍ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ଯେବେ ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ବସନ୍ତି, ତେବେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅନ୍ୟ ଅଂଶୀଦାର ବା ପ୍ରତିବେଶୀ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସେତିକି ମୂଲ୍ୟ ଦେଲେ ଭୂସ୍ୱାମୀ ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟରେ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।]

ହକସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଅକସ; ଈର୍ଷା—1. Spite.

Hakas ୨ । ଅଦଭୁତି—2. Grudge.

ହକସ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ବଳ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ

Hakasa karibā ପ୍ରତିଯୋଗିତାକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୋରିବା ଦ୍ୱାରା ଜିତିବା ପଣ—Wager.

ହକ ହକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହକର ହକର ହେବା (୧) (ଦେଶ)

Haka haka hebā 1. Hakar hakar hebā (1)(See)

ହଟ ହଟ କରେ ଯାଓୟା ୨ । ହକର ହକର ହେବା (୨) (ଦେଶ)

2. Hakar bakar hebā (2) (See). ୩ । ହକର ହକର ହେବା, (୩)(ଦେଶ)—3.Hakar bakar (3) (See). ୪ । ରବେଇ ଶବେଇ ହେବା; କୌଣସି କଥା ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନହେବା କହିବାକୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା ଦେଖାଇବା; ମନକଥା ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା; (ମନ) ଶକ ଶକ ହେବା—4. To show eagerness to do any act or to speak anything. [ଉ—ମନର ଉଲ୍ଲସିତ ଅବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଶକ ଶକ ବା ରବେଇ ଶବେଇ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଚଞ୍ଚଳତା ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅମୁକ କାମ କରିବାକୁ "ହକ ହକ ହେଉଛି" ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।]

ହକା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ହକ୍କାର)—ହାକ; ଅହ୍ୱାନ—Call.

Hakā ହାଁକ ବୁଲାହଟ [ଉ—ଏ ଶବ୍ଦ ଡକା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]

ହକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହକାଇବା (ଦେଶ)—Hāṅkāibā(See).

Hakaiba

ହକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି(ସଂ. ହକ୍କାର=ଅହ୍ୱାନ)—୧ । ଅହ୍ୱାନ କରିବା—

Hakārībā 1. To call. [ଉ—ଇନ୍ଦ୍ର ପବନକୁ ହାକା ବୁଲାନା ହକାର ବୋଲିଲେ ପାଅ ମଧୁସୂଦନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ.] ୨ । ପାଖକୁ ଡାକିବା— To summon. [ଯଥା—